

ЛЬВІВСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ ІНСТИТУТУ УКРАЇНСЬКОЇ АРХЕОГРАФІЇ ТА
ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ІМ. М.С. ГРУШЕВСЬКОГО НАН УКРАЇНИ

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

**ЕКОНОМІЧНІ ПРИВІЛЕЇ
МІСТА ЛЬВОВА
XV-XVIII ст.**

НАУКОВІ РЕДАКТОРИ:

ЯРОСЛАВ ДАШКЕВИЧ

РОМАН ШУСТ

“MONUMENTA LEOPOLITANA”
VOL. IV

OEKONOMICA

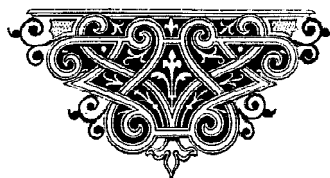
PRIVILEGIA

CIVITATIS LEOPOLIENSIS

XV-XVIII saec.:

PRIVILEGIA ET STATUTA

CONTUBERNIORUM ET GILDIARUM

EDIDIT MIRON KAPRAL

LEOPOLI - MMXIII

“ЛЬВІВСЬКІ ІСТОРИЧНІ ПАМ’ЯТКИ”
ТОМ IV

ЕКОНОМІЧНІ
Львів

МІСТА ЛЬВОВА XV-XVIII ст.:
ПРИВІЛЕЇ ТА СТАТУТИ
РЕМІСНИЧИХ ЦЕХІВ І
КУПЕЦЬКИХ КОРПОРАЦІЙ

УПОРЯДКУВАВ МИРОН КАПРАЛЬ

ЛЬВІВ-2013

ББК Х2 (4Ук33-2Львів)-523

Е - 457

- Е - 457 Економічні привілеї міста Львова XV-XVIII ст.: привілеї та статuti ремісничих цехів і купецьких корпорацій / Упор. М.Капраль, наук. ред. Я.Дашкевич, Р.Шуст. — Львів, 2013. — 2-е виправлене видання (електронний варіант).
ISBN 978-966-02-4312-5

Документи збірника висвітлюють правовий статус членів ремісничих цехів і купецьких корпорацій в системі економічних відносин Львова XV-XVIII ст. Зокрема у документах йдеться про права та обов'язки учня, підмайстра, майстра в цеховій організації, регулювання при вступі до цеху, національно-релігійні відносини, становище жінки в цеху.

Латинські та польські документи перекладені сучасною українською мовою. Науковий апарат видання містить словник застарілих ремісничих термінів, метрологічно-нумізматичний словник, покажчики імен та місцевостей і предметно-тематичний, а також опис печаток і ціх львівських цехів.

Для істориків, правознавців, філологів, усіх, хто цікавиться історією Львова

ББК Х2 (4Ук33-2Львів)-523

ISBN 978-966-02-4312-5

© Мирон Капраль, упорядкування, переклад, передмова, 2013

ПРИВІЛЕЇ ТА СТАТУТИ РЕМІСНИЧИХ ЦЕХІВ І КУПЕЦЬКИХ КОРПОРАЦІЙ ЛЬВОВА XV-XVIII СТ. (ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ НАРИС)

Вступ. Середньовічне суспільство витворило низку культурних, релігійних, інституційних моделей, форм, еталонів поведінки, які не зникали, а модифікувалися з появою нових суспільних відносин. Ранньомодерний соціум успадкував з попередньої епохи цехову організацію, що в зміненому вигляді проіснувала в більшості європейських країн аж до другої половини XIX ст., а в реліктових різновидах збереглася донині. Цехи (нім. *Zechen*, лат. *contubernium*, пол. *cech*) з'явилися у середньовіччі як наслідок масової урбанізації, котру переживала Європа в XI-XIV ст.¹ Природним результатом прискороного розвитку розгалуженої мережі європейських міст та вибухового зростання кількості їхнього населення стало виникнення ремісничих цехових організацій, а також купецьких корпорацій.

Проте не тільки економічний та демографічний чинники відігравали провідну роль у започаткуванні цехових організацій. Цехи, як інституції з подвійним соціально-економічною і духовно-релігійною основою, творилися під впливом та за певними організаційними зразками духовних братств чи побожних корпорацій². Останні, будучи об'єднаннями людей, які мали єдину духовну мету, внаормували свій спосіб життя, забезпечували своїм членам певний рівень соціальної безпеки та формували моральну ідентичність, уявлення про сенс людського буття у швидкозмінному світі³. Поступово міські духовні братства, до яких належали ремісники різних фахів та купців, інкорпорували економічну діяльність, виокремлюючи зі свого братського середовища споріднених за фаховою ознакою людей. У німецьких землях це були добровільні братства запряжених ремісників та купців.

Новостворені цехові організації швидко здобули правове обґрунтування для свого існування з боку влади. У XII-XIII ст. при цьому використовувався пізноримський правовий термін *collegium* (корпорація, товариство) для легітимації права сеньйорів (короля, єпископа, магістрату) засновувати та регулювати цехову організацію. Міська влада громад, які функціонували на магдебурзькому праві, санкціонувала статuti або правила для цехових організацій, встановлюючи нагляд за порядком у цехах і отримувала за це частину грошових внесків, які сплачували порушники.

Що ж було в основі виникнення цехової організації: побожне об'єднання запряжених ремісників або купців чи політичний витвір владних структур? Вчені не можуть досі однозначно відповісти на це питання. Як стверджує дослідник європейського цехового устрою Джеймс Фарр, прийнятними є обидва варіанти. Середньовічні цехи спершу функціонували

¹ Детальніше про урбанізацію див.: *Hohenberg P., Lynn Hollen L. The making of Urban Europe: 1000-1950.* – Harvard; Cambridge; London, 1985. – P. 8.

² *Farr J.R. Artisans in Europe: 1300-1914.* – Cambridge, 2000. – P. 23.

³ Про духовні братства мирян у Європі та Україні, які існували у різних організаційних формах і після виникнення цехів, див. нещодавно видану англомовну монографію Ярослава Ісаєвича: *Isaevych I. Voluntary brotherhood: confraternities of laymen in early modern Ukraine.* – Edmonton, 2005. Автор переробив українське видання цієї праці 1966 р., включаючи широкий огляд західної літератури про світські братства європейських країн епохи середньовіччя та ранньомодерного часу.

тільки як духовні та самоврядні товариства, але згодом вони поступово почали ідентифікуватися з управлінням та регулюванням економічної діяльності, насамперед владними міськими структурами⁴.

У містах Київської Русі феномен цехової організації у класичному європейському розумінні не сформувався. З одного боку, тут не діяло та не мало реального впливу римське право, а з іншого – міський суспільний елемент не володів відповідними самоврядними правами, на відміну від міщан Західної Європи. Тому об'єднання купців та ремісників, які існували у Київській Русі чи про існування яких здогадуємося (оскільки письмових документів і, зокрема, статутів вони майже не залишили⁵), не можна вважати порівняльним аналогом до класичних європейських цехів. Руські купці та ремісники, працюючи при княжих резиденціях, боярських дворах, монастирях, а пізніше, вже більш вільно, на міських посадах, не змогли створити самоврядних організацій, як власне й міщанський стан загалом. Це була суттєва обставина, що відрізняла руське купецтво та ремісництво від західноєвропейського.

На прикладі цехових організацій західноєвропейських країн легко з'ясувати, як виник та розвинувся середньовічний принцип *корпоративізму*, базований на нормах римського права, – принцип, що його бракувало у Київській Русі. В очах середньовічних правників корпораціями були асоціації, які уповноважувалися їхніми членами до забезпечення колективної дисципліни, й обов'язково затверджені привілеєм від публічної влади⁶. Бути членом цеху чи корпорації означало бути міцно поєднаним глибокими, нерозривними зв'язками з іншими членами (“братією” – за термінологією статутів). Через належність до цеху ремісник набував соціального статусу, який фіксував його особисте місце у ієрархічному соціальному порядку та визначав його привілеї, обов'язки та передовсім, особисту гідність. Така організація, безумовно, ґрунтувалася на принципах духовного спасіння, а також щоденної солідарності, довіри між братчиками.

Ідея братерської спільноти була сильною та життєздатною в умовах Середньовіччя і Нового часу. Ремісничі цехи та купецькі корпорації швидко поширювалися в європейських містах. Від середини XIII до кінця XVI ст., а в українських землях дещо пізніше: у XVI – першій половині XVII ст., активно тривав процес розповсюдження статутних документів чи ординацій. За вдалим визначенням французького дослідника Бернарда Шевальє, корпоративна система була такою популярною в Європі тому, що відповідала тогочасній “реальній поведінці” людей⁷.

⁴ *Farr J.R.* Artisans in Europe: 1300-1914. – P. 23-24.

⁵ *Толочко П.П.* Древнерусский феодальный город. – К., 1989. – С. 118-119. Автор наводить тільки один документ – “Рукописание” новгородського князя Всеволода, що нібито засвідчує існування правових надань з боку княжої влади для потужних купецьких організацій, які вели міжнародну торгівлю (Там же. – С. 137). Однак П. Толочко помилково називає “Рукописание” уставною грамотою для “Іванського” братства купців у Новгороді. Насправді ж, це фундаційна грамота для церкви св. Івана Предтечі у цьому місті, в якому фрагментарно згадується про купецьку організацію (Законодательство Древней Руси. – Москва, 1984. – Т. 1. – С. 265-266). Слід зазначити, що це княже надання цілком відрізнялося від розгорнутого, багатоаспектного правового документа західноєвропейської торгової корпорації чи ремісничого цеху того часу. «Іванська» купецька організація типологічно була ближча до давньоруських братчин, які опікувалися церквами та влаштовували бенкети на храмові свята (про братчини читаємо в: *Соловьев С.М.* Братчины // Русская беседа. – Москва, 1856. – Кн. 4. – С. 108-117).

⁶ *Farr J.R.* Artisans in Europe: 1300-1914. – P. 24.

⁷ *Chevalier B.* Corporations, conflicts, politiques et paix sociale en France aux XIVe et XV siècles // Revue historique. – Paris, 1982. – N 268. – S. 17-44.

Від пізнього середньовіччя до початку XIX ст. ремісники розглядалися загалом не стільки як виробники продукції, а скільки як члени відповідної корпорації, які мали у суспільстві певний статус. У ті часи ідентичність ремісника чи купця, як і будь-якої іншої людини, поставала через формування та підтримування меж між уявними “ми” та “вони”⁸. Пізньосередньовічне та ранньомодерне суспільство було чітко структуроване, відповідно до складних зв’язків ієрархії та субординації. Не існувало заняття чи фаху, які не мали б чіткого соціального місця чи статусу, який визначався сукупністю критеріїв, пов’язаних із сім’єю, роботою, заможністю, участю в певних організаціях (подібних до цехів чи братств, які слугували інструментом соціального поділу, розрізнення та структурування).

Ремісники не відчували себе ізольованими від загалу, безпомічними жертвами, яким диктували свою волю вищі владні інститути. Вони постійно перебували у динамічній суспільній боротьбі, але не стільки для здобуття матеріальних благ, скільки для підтримки свого соціального статусу і пошуку належного і почесного місця у соціальній драбині. Як вищі верстви суспільства (насамперед, шляхта і духівництво) трималися на віддалі від ремісників і купців, так і ті намагалися встановити дистанцію у цеху між собою (цехмістри, столові, майстри, підмайстри, учні) та групами нижчих соціальних щаблів (партачі, наймані робітники).

Основним поняттям, яке впливало на це розрізнення, була “честь”⁹. Цей термін має багато значень, проте завше він зцементує культурні та соціальні зв’язки. Честь була соціальним мірилом суспільного становища, маркером особистого самоусвідомлення та самооцінки, а код честі полягав у вірі, що соціальна ієрархія встановлена Богом та є непорушною. Зворотною стороною честі були порядок, дисципліна та субординація. Саме на цих виразно прочитуваних концептах – статус, честь, порядок, дисципліна, субординація – базуються статути ремісничих цехів та купецьких корпорацій.

Проблеми історіографії. З часу занепаду й трансформації традиційних цехових організацій у більшості європейських країн у другій половині XIX ст. у європейській історіографії про цехову організацію спостерігаються три тенденції¹⁰. Перша з них була викликана ностальгійним і романтизуючим поглядом на цехову корпоративну організацію,

⁸ *Farr J.R.* Artisans in Europe: 1300-1914. – P. 4.

⁹ *Ibid.* – P. 6.

¹⁰ Про організацію європейського ремесла епохи Середньовіччя та Нового часу існує широка історіографічна традиція, зокрема, див. найновіші монографії та збірники статей: *Harvey J.* Mediaeval craftsmen. – New York, 1975; *Handwerk in Mittel- und Südosteuropa: Mobilität, Vermittlung und Wandel im Handwerk des 18. bis 20. Jahrhunderts* / Herausgegeben von Klaus Roth. – München, 1987; *Lexikon des alten Handwerks: vom Spätmittelalter bis ins 20. Jahrhundert* / Herausgegeben von Reinhold Reith. – München, 1990; *Work in Towns, 850-1850* / Ed. P. Corfield, D. Keene. – Leicester, 1990; *Epstein S.* Wage Labor and Guilds in Medieval Europe. – Chapel Hill, 1991; *The Artisan and the European Town, 1500-1900* / Ed. G. Crossick. – Aldershot, 1997; *Handwerk, Hausindustrie und die historische Schule der Nationalökonomie: Wissenschafts- und gewerbegeschichtliche Perspektiven* / Herausgegeben von Friedrich Lenger. – Bielefeld, 1998; *L’artisan au village dans l’Europe médiévale et moderne: actes des XIXes Journées internationales d’histoire de l’Abbaye de Flaran, 5-6-7 septembre 1997* / M. Mousnier éd. – Toulouse, 2000; *Stadt und Handwerk in Mittelalter und früher Neuzeit* / Herausgegeben von Karl Heinrich Kauffhold und Wilfried Reininghaus. – Köln, 2000; *Farr J.R.* Artisans in Europe: 1300-1914. – Cambridge, 2000. У цих працях зібрано конкретнішу літературу про окремі європейські країни та регіони.

яка зникла у зіткненні з економічним прагматизмом капіталістичного суспільства. Представники такого підходу зображували світ ремісників домодерного періоду як жертву “деструктивних, антисоціальних сил індустріального капіталізму”¹¹. У своїй аргументації вони часто зверталися власне до цехових статутів та положень, які, на їхню думку, гармонізували взаємини як всередині цеху, так і в суспільстві загалом. Очевидним недоліком їхніх робіт було ототожнення правових документів (статутів та привілеїв) з практикою щоденного ремісничого життя.

Інша дослідницька перспектива в цьому питанні виникла з критичним поглядом на цехи відомих ліберальних економістів кінця XVIII – початку XIX ст. Адама Сміта та Девіда Рікардо. Відтоді історики економіки переважно інтерпретували цехові регламентації та привілеї як перешкоду для вільного розвитку ринкових відносин. У сучасних енциклопедіях ліберального спрямування здебільшого сказано, що цехи гальмували господарську активність, займаючи монополічне становище у виконанні ремесла, обмежували майстрів у купівлі сировини, у кількості найнятих учнів та підмайстрів тощо. Вільний ринок, за оцінками цих дослідників, очевидно, є природним станом суспільно-економічних взаємин, до якого європейська спільнота йшла у своєму історичному поступі.

Третя історіографічна тенденція пов’язана з марксистською історіографією, яка перейняла елементи ностальгійних поглядів на цехову організацію. Історики-марксистки вивчали стосунки в цехах у контексті історії робітничого класу, особливу увагу звертали на взаємини майстрів та підмайстрів, уважаючи останніх провісниками робітничого класу.

Кожен з цих підходів відтворює тільки певну частину історичних реалій, оскільки їхні пояснювальні спроможності обмежені детермінованим економізмом. Найчастіше він спостерігається у працях ліберальних істориків, на переконання яких, капіталізм є природною економікою, а цехи й інші корпоративні інституції – неприродними, штучними утвореннями. Більшість істориків (ліберали, марксистки та ін.) наголошують на економічній складовій ремісничого життя, виділяючи “працю” як серцевину діяльності ремісників¹². При цьому поза розглядом переважно залишалися такі суттєві сторони життя цеховиків, як їхній корпоративізм, ієрархічність, статус у суспільстві тощо. З сучасної історіографічної перспективи видається, що цех був не просто економічною інституцією, а значно ширшим і фундаментальнішим у впорядкуванні й організації середньовічного та ранньомодерного суспільства явищем.

* * *

Українські історики цеховою організацією зацікавилася ще у XIX ст., хоча об’єктом досліджень спершу виступили не українські цехи. Никандр Молчановський розпочав свою наукову кар’єру цікавою магістерською роботою про німецькі цехи XVIII ст.¹³, а дещо пізніше включився в дискусію з німецьким вченим Едвардом Зевортом про шляхи економічного розвитку німецьких земель XVII-XVIII ст.¹⁴

Учень Михайла Владимирського-Буданова, відомого дослідника соціально-економічних відносин у Великому князівстві Литовському, Пилип Клименко відразу взявся до вивчення

¹¹ *Farr J.R.* Artisans in Europe: 1300-1914. – P. 1.

¹² *Ibid.* – P. 2-3.

¹³ *Молчановский Н.* Цеховая система в Пруссии и реформа цехов при Штейне и Гарденберге. – К., 1877.

¹⁴ *Его же.* Промышленная деятельность и цехи в Германии XVII и XVIII вв. (дополнение к книге Эдварда Зеворта “История нового времени”). – К., 1883.

цехового життя у білоруських землях¹⁵, а з нагромадженням нового матеріалу написав першу розвідку історико-правового характеру в межах планованої великої студії про українські цехи¹⁶. Втім в історіографічній частині праці автор аналізував, окрім цехової організації, також церковні та цехові братства¹⁷, а в основному тексті його ключові висновки часто базувалися на надто вузькому та мало репрезентативному матеріалі¹⁸.

Це, фактично, була перша і єдина спроба систематичного та комплексного дослідження цехового устрою в Україні. До цього спричинилася недостатня кількість опублікованих джерел з історії українських цехів¹⁹, що обумовлювалося значними прогалинами або й цілковитою відсутністю джерельної бази, особливо для міст Східної України, і, як наслідок, брак монографій та статей про цехову історію²⁰.

У другій половині 80-х – на початку 90-х років ХХ ст. здавалося, що ситуація з дослідженням українського ремесла зміниться на краще. Геннадій Виноградов, представник дніпропетровської джерелознавчої школи, очолюваної професором Миколою Ковальським, захистив кандидатську дисертацію джерелознавчим аналізом цехового ремесла України

¹⁵ *Клименко Ф.В.* Запдно-русские цехи XIV-XVIII вв. – К., 1914.

¹⁶ *Його ж.* Цехи на Україні. – К., 1929. – Т. 1. – Вип. 1.

¹⁷ Автор зазнав справедливої критики через хаотичність та непорядкованість структури книжки, див.: *Zubuk R.* [Rec. na:] Kłymenko P. Cechy na Ukraini. – Т. 1 // *Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych.* – Lwów, 1931. – Т. 1. – S. 279-282.

¹⁸ На слабкість джерельної бази хибують і поодинокі розвідки про цехи у кримських татар, докладніше див.: *Годлевский В.А.* Организация цехов у крымских татар // *Быт.* – Москва, 1928. – Вып. 4 (нещодавній передрук у: *Крымские татары. Хрестоматия по этнической истории и традиционной культуре / Сост. М.А. Араджиони, А.Г. Герцен.* – Симферополь, 2005. – С. 127-139). Висловлюю подяку Я.Р. Дашкевичу, що звернув мою увагу на цю працю.

¹⁹ Найбільші збірки цехових матеріалів видали: *Лазаревский А.* Цеховые акты Левобережной Малороссии (1622-1645) // *Чтения Исторического общества Нестора летописца.* – К., 1901. – Кн. XII. – Вып. 4. – Отд. 3. – С. 9-25; *Сецинский Е.И.* Материалы для истории цехов Подолии // *Труды Подольского церковного историко-археологического общества.* – Каменец Подольский, 1904. – Т. 10. – С. 417-494. Див. також невелику підбірку цехових статутів окремих західноукраїнських міст (Одеська, Дрогобича, Тернополя та ін.), опублікованих у тижневому додатку до львівського часопису “*Gazeta Lwowska*” Францішеком Волянським (Dodatek Tygodniowy do “*Gazety Lwowskiej*”). – Lwów, 1853. – Nr. 27. – S. 108; Nr. 62. – S. 247-248; 1853. – Nr. 47. – S. 187-188; 1854. – Nr. 26. – S. 103-104; Nr. 27. – S. 108; 1855. – Nr. 8. – S. 32; Nr. 9. – S. 36; 1861. – Nr. 21. – S. 578; Nr. 22. – S. 602 та ін.), включно з невеликою розвідкою: *O cechach w Galicji* // *Dodatek Tygodniowy do “Gazety Lwowskiej”.* – Lwów, 1852. – Nr. 42. – S. 165-166; Nr. 43. – S. 169-170; Nr. 44. – S. 173-174; Nr. 45. – S. 177; Nr. 46. – S. 181. Огляд інших джерельних видань разом з історичними розвідками з цехової історії, присвяченими окремим містам або місцевостям, подано в: *Клименко П.* Цехи на Україні. – С. XXXIII-XXXIX, XLVII-XLVIII, LXIII-LXIX.

²⁰ До уваги не взято праці, виконані без залучення нових джерельних матеріалів і з використанням соціологічних марксистських підходів, як-от: *Мишко Д.І.* Про розвиток міського ремесла на Україні в XV – першій половині XVI ст. // *Український історичний журнал.* – К., 1963. – № 3. – С. 67-72; *Пеняк П.С.* Виробничі і внутрішнє життя в ремісничих цехах Закарпаття XVIII – першої половини XIX ст. // *Український історичний журнал.* – К., 1982. – № 9. – С. 96-103. Останній з названих авторів нещодавно видав брошуру про закарпатське ремесло (*Пеняк П.С.* Цехи і цехове ремесло Закарпаття. – Ужгород, 2005), від читання якої складається враження, ніби була написана в далекі радянські часи науковцем, котрий окрім Леніна та Маркса, не знав інших досліджень із соціально-економічної історії.

XVI – першої половини XVII ст.²¹, та видав зі своїм учителем посібник, в якому проаналізовано джерелознавче значення цехових статутів українських міст ранньомодерного часу²². Паралельно київський етнограф Василь Балушок написав піонерську розвідку про обрядовість українських цехових ремісників, використовуючи здебільшого опубліковані джерела²³. Однак згодом у своїй науковій творчості обидва вчені відійшли від проблематики українського цехового життя. Очевидно, глибинною причиною цього явища стала знову ж таки відсутність репрезентативної джерельної бази, а також відсутність суспільного замовлення на дослідження такого спрямування.

* * *

Історіографія Львова небагата на роботи з історії ремісничого виробництва й організації купецької справи. Ремесло не мало такого важливого значення в економіці міста, як торговельна діяльність, тому питаннями історії львівського ремесла займалися лічені дослідники (Луція Харевичова, Ярослав Кісь, Маурицій Горн, Галина Яценко, Степан Білецький та деякі інші). Тож досі в історіографії бракує відповідей на ряд питань, які стосуються, наприклад, організації львівського ремесла. У довоєнний та міжвоєнний період науковці провадили архівний пошук і первинну обробку джерельних матеріалів щодо ремісників, котрі виконували мистецькі роботи²⁴. Тільки про декілька цехів, насамперед мистецького характеру, було написано монографії, які, проте, сьогодні потребують верифікації, суттєвих доповнень й уточнень²⁵.

У післявоєнний радянський період розгляд львівського ремесла обмежувався, фактично, декількома темами з соціально-економічної історії – внутрішньої боротьби в цехах між

²¹ *Виноградов Г.Н.* Анализ документальных источников по истории цехового ремесла Украины XVI – первой половины XVII вв.: Автореф... канд. ист. наук. – Днепропетровск, 1989.

²² *Ковальский Н.П., Виноградов Г.Н.* Методические рекомендации по подготовке к спецсеминару по источниковедению истории Украины XVII-XVIII вв.: цеховые уставы городов Украины. – Днепропетровск, 1986.

²³ *Балушок В.* Світ середньовіччя в обрядовості українських цехових ремісників. – К., 1993. У подібному ключі та з аналогічним методологічним та джерельним наповненням виконано монографію: *Марочкін В.* Українське місто від XV до середини XVII ст.: звичаєво-правова атрибутика як історичне джерело. – Торонто, 1999.

²⁴ Див., наприклад: *Bostel F.* Z dziejów malarstwa lwowskiego // Sprawozdania komisji do badania sztuki w Polsce. – Kraków, 1896. – Т. 5. – С. CLV-CLXI; *Ejusd.* Przyczynki do dziejów złotnictwa lwowskiego XVI i XVII w. // Sprawozdania komisji do badania sztuki w Polsce. – Kraków, 1896. – Т. 5. – С. XV-XXII; *Łoziński W.* O haftiarstwie lwowskim // Sprawozdania komisji do badania sztuki w Polsce. – Kraków, 1896. – Т. 5. – С. LVI-LXVII; *Mańkowski T.* Pochodzenie osiadłych we Lwowie budowniczych włoskich // Księga pamiątkowa ku czci Leona Pinińskiego. – Lwów, 1936. – Т. 2. – С. 1-16 та ін.

²⁵ Див.: *Łoziński W.* Złotnictwo lwowskie w dawnych czasach: 1384-1640. – Lwów, 1889; 2-е вид.: Lwów, 1912 (= Biblioteka Lwowska, t. 15-17); *Kowalczyk M.* Cech budowniczy we Lwowie za czasów polskich do r. 1772. – Lwów, 1927; *Mańkowski T.* Lwowski cech malarzy w XVI i XVII wieku. – Lwów, 1936 (= Biblioteka Lwowska, t. 36). Ще кілька цехів отримали окремі присвячені їм опрацювання, здебільшого джерелознавчі або статистичні, які, проте, важко назвати вичерпними: *Lewicki S.* Konfraternia kupiecka we Lwowie za Stanisława Augusta. – Lwów, 1910; [*Kozioł S.*] Konfraternia propinatorów [Lwowa]: 1696-1936. – Lwów, 1936; *Мельник Б.В.* Львівські зброярі. 2. Мечники // Записки Львівського історичного музею. – Львів, 2000. – Вип. 9. – С. 67-74; 2001. – Вип. 10. – С. 25-32; *Голездренко О.* Львівський цех мечників // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич, 2005. – Вип. IX. – С. 194-201.

майстрами та підмайстрами й учнями²⁶, суперечностей між цеховим і нецеховим ремеслом²⁷, а також дискусії про занепад економіки та ремесел у Львові XVIII ст.²⁸, львівські цехові печатки²⁹. З огляду на таку маловивченість і тематичну однобічність, два монографічні дослідження – Луції Харевічової³⁰ та Ярослава Кіся³¹, хоч і вийшли друком достатньо давно, майже вичерпують підняту в літературі проблематику з історії львівського ремесла.

В обох працях з більшою чи меншою докладністю йшлося про кількість про структуру ремесел і чисельність цехів, ймовірні дати заснування цехових братств, форми виробничих стосунків та організації праці³² тощо. Організаційні питання цехового життя (учнівство,

²⁶ *Horn M.* Towarzysze cechów lwowskich w walce z wyzyskiem mistrzów w I połowie XVII w. // *Kwartalnik Historyczny.* – Warszawa, 1959. – R. 61. – Z. 2. – S. 379-401; *EjUSD.* Lwowska ludność rzemieślnicza i jej walka w pierwszej połowie XVII wieku (w latach 1600-1648) // *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu.* – Opole, 1960. – T. 1: Historia. – S. 69-124; *Білецький С.* Боротьба підмайстрів з майстрами у Львові в середині XVII ст. // *З історії західноукраїнських земель.* – Львів, 1960. – Вип. 5. – С. 15-24. Український та польський дослідники написали ці статті майже одночасно і, фактично, на одному джерельному матеріалі, але без взаємопокликання і відповідного наукового діалогу та дискусії; “залізна стіна” між українською радянською та, в цьому разі, польською історичною наукою у радянські часи існувала реально і не кожен історик мав відвагу й можливість її подолати.

²⁷ *Яценко Г.* Позацехове ремесло у Львові // *Нариси історії Львова.* – Львів, 1956. – С. 55-59; *Крип’якевич І.* Боротьба нецехових ремісників проти цехів у Львові: 1590-1630 рр. // *З історії західноукраїнських земель.* – Львів, 1957. – Т. 1. – С. 5-14. Крип’якевич ще у міжвоєнний період опублікував статтю на цю тему, розглянувши боротьбу українських ремісників за повноправну участь у цехах: *Крип’якевич І.* Огляд українського ремісництва у Львові до початку XVII ст. // “Зоря”, її минуле й сучасне. Пропамятна книга з нагоди сорокових роковин існування товариства українських ремісників і промисловців “Зоря” у Львові. – Львів, 1924. – С. 3-12. Окрім українського, писали також про єврейське ремісництво та його цехи: *Horn M.* Rzemieślnicy żydowscy na Rusi Czerwonej na przełomie XVI i XVII w. // *Biuletyn Żydowskiego Instytutu Historycznego.* – Warszawa, 1960. – Nr 34. – S. 28-70; *EjUSD.* Żydowskie bractwa rzemieślnicze na ziemiach polskich, litewskich, białoruskich i ukraińskich w latach 1613-1850. – Warszawa, 1998. – S. 108-110.

²⁸ *Яценко Г.А.* Розклад цехів м. Львова в 1740-1770-х рр. // *З історії західноукраїнських земель.* – Львів, 1957. – Т. 2. – С. 67-77; *Її ж.* До питання про економічне становище цехів Львова в 40-70-х рр. XVII ст. // *Наукові записки Львівського університету.* – Львів, 1957. – Т. 43. – С. 112-119; *Ее ж.* Ремесленне виробництво міста Львова в 20-70-е роки XVIII століття: Автореф... канд. іст. наук. – Львов, 1959; *Гроссман Ю., Інкін В.* Економічний розвиток Львова у XVIII ст. // *Історія Львова.* – Львів, 1956. – С. 49-50; *Інкін В.* Нарис економічного розвитку Львова у XVIII ст. – Львів, 1959; *Гроссман Ю.* О роли цехов во Львове XVI-XVIII вв. // *Города феодальной России.* – Москва, 1966. – С. 153-159 та ін.

²⁹ *Гавриленко В.О.* Львівські цехові печатки XIV-XV ст. та питання про час їх виникнення // *Історичні джерела та їх використання.* – К., 1964. – Вип. 1. – С. 248-262 (передрук окремим виданням: Львів, 2003); *Її ж.* Гербознавча експертиза цехової символіки // *Знак: Вісник Українського геральдичного товариства.* – Львів, 1997. – № 13. – С. 4-5; *Її ж.* Символіка цехового шкіряного промислу міста Львова // *Шоста наукова геральдична конференція: матеріали.* – Львів, 1997. – С. 16-18 та ін.

³⁰ *Charewiczowa Ł.* Lwowskie organizacje zawodowe za czasów Polski przedrozbiorowej. – Lwów, 1929.

³¹ *Кісь Я.* Промисловість Львова у період феодалізму (XIII-XIX ст.). – Львів, 1968.

³² Історик економіки Станіслав Гошовський досить різко критикував Луцію Харевічову за уникнення системного підходу та поверховість у вивченні економічних інституцій, якими він бачив ремісничі цехи в історії Львова, див.: *Hoszowski S.* [Rec. na:] Charewiczowa Ł. Lwowskie organizacje zawodowe za czasów Polski przedrozbiorowej // *Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych.* – Lwów, 1930. – Т. 1. – С. 266-272.

визволення, умови діяльності підмайстрів, вступ до цеху, обов'язки цехмістрів та ін.) були висвітлені відповідно до обмеженої джерельної та історіографічної бази³³. Про останнє опосередковано свідчить нещодавно видана синтетична робота про розвиток ремесла в західноукраїнському регіоні в середньовічний та ранньомодерний період, що ґрунтується здебільшого на попередньому доробку та вже введених до наукового обігу джерелах³⁴.

Як бачимо, в сучасній історичній літературі, відповідно до основних тез класичної ліберальної та марксистської історіографії, цеховий устрій в Україні досліджується переважно як економічний інститут, що негативно чи позитивно впливав на економіку та виробничі відносини. На маргінесі уваги істориків залишається підхід до цехової організації як до складного, суперечливого, проте досить стійкого, мінливого й адаптативного соціального феномена середньовічного та ранньомодерного часу.

Особливості цехового устрою у Львові (генеза цехів, організаційні питання, число цехів). Львівські цехові статuti та привілеї дозволяють проаналізувати маловідомі аспекти внутрішнього життя цехових братств із правового погляду. Оpubліковані статутні документи проливають світло на засади створення цехів, основні принципи соціальної взаємодії в невеликому колективі.

Про початки львівських ремісничих цехів та купецьких корпорацій знаємо порівняно мало. Цехова структура була принесена до Львова в готовому вигляді після локації міста на магдебурзькому праві. Німецькі ремісники та купці, які масово прибували до Львова у другій половині XIII-XIV ст., мали готові взірці організації за цеховим принципом. Однак власне цехи постали не одразу після надання магдебурзького права, а трохи пізніше, коли з'явилися виробничі та соціальні причини для їхнього існування. Не можна погодитися з окремими дослідниками, які датували заснування львівських цехів періодом, що наступав зразу ж після надання магдебурзького права³⁵. Дослідження з устрою ремесла сусідніх зі Львовом великих міст (Кракова, Познані, Перемишля, Любліна та ін.) показує, що цехові організації виникають у пізніший від локації період. На цей процес впливали політичні (нехіль до ремісництва шляхти, королівських урядників, купецької верхівки міст) та економічні (конкуренція ремісників більших міських центрів) обставини³⁶.

Зі збільшенням кількості ремісників виникала конкуренція між ними, а також необхідність шукати ринки збуту товарів. Тому в цехи об'єднувалися ремісники тих фахів, які були найчисленнішими та задовольняли найважливіші потреби людей. Відомо, що на початку XV ст., у 1407 р., існувало 9 ремісничих цехів (*artes mechanicorum*): різників, пекарів, ковалів, шевців, кравців, римарів і сідлярів, броварників, кушнірів, а також до цього переліку потрапила купецька чи крамарська корпорація. Цехи згадуються у міських актах у контексті

³³ На роботу Ярослава Кіся також негативно вплинули марксистські методологічні постулати про класову боротьбу, феодалну формацію тощо. Особливо невдалою, видається, спроба розглядати економічний розвиток ранньомодерного Львова до середини XIX ст., адже з кінця XVIII ст. австрійською владою в міське життя були внесені нові політичні та правові засади розвитку.

³⁴ *Голод І.В.* Міське ремесло Західної України XIV-XVIII століть: Курс лекцій. – Львів, 1994. Подібного плану праця: *Задорожний В.* Львів – центр ремесла і торгівлі середньовічної України і Європи // *Середньовічна Європа. Погляд з кінця XX ст.* – Чернівці, 2000. – С. 233-237.

³⁵ *Charewiczowa Ł.* Lwowskie organizacje zawodowe za czasów Polski przedrozbiorowej. – S. 7; *Гавриленко В.О.* Львівські цехові печатки XIV-XV ст. та питання про час їх виникнення. – С. 262.

³⁶ *Myśliński K.* Wójt dziedziczny i rada miejska w Lublinie, 1317-1504. – Lublin, 1962. – S. 65-73.

ухвали райців про залучення ремісників до виготовлення баліст (машин для метання стріл)³⁷. 1425 року при дипломі про складання присяги вірності міста Львова королю Владиславу Ягайлу підвищено печатки вже 10 цехів (додався цех чинбарів), а в документі згадано прізвища та імена обраних цехмістрів або старших майстрів³⁸. А втім у місті налічувалося значно більше ремісничих фахів, які були численними та могли організовуватися в окремі цехи і товариства. На це вказує, зокрема, наведений Д. Зубрицьким документ міської ради Львова від 1445 р. щодо утримування й обслуговування 17 веж при новозбудованому міському мурі. Вежі зобов'язувалися обсаджувати в час воєнних небезпек і забезпечувати зброєю й амуніцією, окрім згаданих у 1407 р. цехових ремісників, також: калитники, миловари, бляхарі, мечники, ткачі, шапкарі, медовари, муляри, поворозники, токарі, гончарі, котлярі, золотарі, столяри, бондарі, стельмахи, слюсарі, голкарі³⁹. Число 17 веж, звісно, не пов'язано з кількістю існуючих цехів у місті, адже, наприклад, мечники і золотарі, хоч і утримували окремі вежі, у XV ст. не утворили ще свого цеху і входили в інші ремісничі структури.

Уконституювання цехів початково відбулося без відповідних статутів або ординацій, які регулювали б організаційні, виробничі та інші стосунки в цеху. Для створення цеху, очевидно, достатнім був дозвіл чи надання володаря або його урядника. Так, зокрема, зберігся найдавніший документ про існування львівського цеху шевців від 15 серпня 1386 р., який виставив урядник князя Владислава Опольського – староста Руської землі Андрій, і за яким католицькі шевці у Перемишлі отримували ті ж права, що й їхні колеги зі Львова⁴⁰. Перемишльськими шевцями цей документ розглядався як фундаційний. Львівські цехи теж формально могли започатковувати свою діяльність подібними королівськими чи княжими наданнями, можливо, з покликом на правові взірці та принципи організації краківських цехів, котрі розвинулися швидше, ніж львівські. Так, у Кракові у XIV ст. вже два цехи (кравецький та шапкарський) мали свої статуту⁴¹, а ще 11 цехів набули їх протягом XV ст.

Перший цеховий статут у Львові здобули ремісники цеху ткачів 10 вересня 1459 р. (док. № 69). 14 червня 1469 р. аналогічний статут отримують підмайстри ткацького цеху (док. № 70), а 19 березня 1470 р. – кушнірський цех (док. № 40). Зазначимо, що всі ці акти були німецькомовні і надавалися львівськими райцями без схвалення та підтвердження королівською владою. Наприкінці XV ст. перший львівський ремісничий цех – бондарський (не згадується в першій третині XV ст. серед десяти уконституюваних цехів) – отримав схвалення свого статуту від 4 лютого 1492 р. з боку королівської влади. Ян Ольбрахт 30 травня 1494 р. підтвердив їхній цеховий статут (док. № 5-6).

За підрахунками Я. Кіся, у 1462-1483 рр. ремісники понад 50 професій були об'єднані в 14 цехів⁴². Проте статутів більшість з них (навіть деякі великі та численні ремісничі цехи,

³⁷ Pomniki dziejowe Lwowa. – Lwów, 1896. – Т. II. – С. 44; *Гавриленко В.О.* Львівські цехові печатки XIV-XV ст. та питання про час їх виникнення. – С. 262.

³⁸ Akta Grodzkie i Ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum tak zwanego Bernardyńskiego we Lwowie (далі – AGZ). – Lwów, 1873. – Т. IV. – С. 133-134.

³⁹ *Зубрицький Д.* Хроніка міста Львова. – Львів, 2002. – С. 95.

⁴⁰ AGZ. – Lwów, 1876. – Т. VI. – С. 1-2.

⁴¹ Див.: *Kodeks dyplomatyczny miasta Krakowa / Wyd. F. Piekosiński.* – Kraków, 1882. – Cz. 2-4. – S. 382-384 (статут кравців від 17 серпня 1377 р.); S. 385-386 (статут шапкарів від 22 грудня 1377 р.).

⁴² *Кісь Я.* Промисловість Львова у період феодалізму. – С. 52.

як-от пекарі, кравці чи шевці) не мали. Свій правовий відлік вони вели від королівських привілеїв Казимира IV, які регулювали господарську діяльність. Так, наприклад, 8 червня 1479 р. Казимир IV дозволив львівським цеховим пекарям продавати хліб у Львові протягом усіх днів тижня, за винятком вівторка та суботи, тоді як інші могли торгувати тільки житнім хлібом і лише у вівторок та суботу (док. № 141). Львівські пекарі підтверджували цей привілей у польських королів впродовж кількох століть (поряд з іншими актами, зокрема, тими, що визначали чисельність пекарів у цеху), фактично залишаючись без формального статуту до кінця XVIII ст. Також львівські шевці фундаційним документом свого цеху вважали королівський декрет від 1456 р., котрим обмежувалася кількість шевців на Підзамчі до двох майстрів⁴³, підтверджуючи його у наступних польських володарів.

На правове становище ремісничих цехів у Львові також впливало загальне правове поле, в якому існувало міщанство в усьому Польському королівстві. Протягом XV ст. шляхетський сейм своїми конституціями (ухвалами) двічі, у 1420 та 1496 рр., ліквідував ремісничі цехи у державі, як такі, що суперечать шляхетським економічним інтересам, бо нібито спричиняють дорожнечу⁴⁴. А в першій половині XVI ст. шляхетський сейм видав кілька конституцій, в яких знову забороняв функціонування ремісничих цехів (ухвали 1532⁴⁵, 1538, 1543, 1550 рр.)⁴⁶. Врешті діяльність цехів у королівстві була дозволена, однак ціни на їхні вироби мали встановлювати королівські урядники, а самі цехи зобов'язувалися ні в чому не перешкоджати шляхетським економічним вільностям.

У першій половині XVI ст. також стабілізувалося й правове становище львівських ремісничих цехів. Король Сигізмунд I Старий видав два привілеї протягом 1539 р. та 1540 рр., якими зберігав ремісничі цехи у Львові, з огляду на військові потреби прикордонного міста, під небезпекою частих ворожих нападів (док. № 3-4). Ремісничі цехи були тими організаціями, на які покладалася реалізація оборонної стратегії. З одного боку, ремісники постачали амуніцію та військові запаси, з іншого – вони обсаджували міські башти й особисто брали участь в обороні міста під час воєнних дій.

За правління Сигізмунда I львівським цеховим організаціям вдалося також вирішити правові конфлікти та суперечки, які виникали в їхніх відносинах з цехами столичного міста Кракова. Забезпечені давнішими й повнішими привілеями і статутами, краківські ремісники використовували своє преференційне правове становище для загальмування росту цехових організацій у сусідніх містах, у т. ч. у Львові. Вони мали докладні статuti, де були описані правила прийняття та визволення учнів та підмайстрів, регулювалися взаємини між мандруючими підмайстрами та приймаючим цехом, встановлювалися зразкові вироби –

⁴³ Центральний державний історичний архів України у Львові (далі – ЦДІАЛ). – Ф. 52, оп. 2, спр. 1039, с. 7-8.

⁴⁴ Volumina Legum. – Petersburg, 1859. – Т. I. – С. 36 (De fraternitatibus civitatum, 1420); S. 124 (De palatinis, 1496).

⁴⁵ Польський дослідник Ришард Щигел висловив думку про позитивні наслідки прийняття сеймової конституції 1532 р. для ремісничих цехів, зокрема для люблінських (*Szczygiel R. Konflikty społeczne w Lublinie w pierwszej połowie XVI wieku.* – Warszawa, 1977. – S. 126-127), однак на львівському матеріалі їх не простежуємо.

⁴⁶ Див.: Volumina Legum. – Т. I. – С. 246 (De communitatibus, fraternitatibus seu cechy, 1532); S. 263 (De tolendis et amovendis civitatum, 1538); S. 278 (Quandoquidem frateritates civitatum, 1543); 1859. – Т. II. – С. 8 (Cechy, iż dawno, 1550).

майстерські проби або “майстерштуки”, після виконання яких підмайстер ставав членом цеху. Що ж до львівських цехів, то серед них на початок XVI ст. аналогічними статутами володіли тільки лічені одиниці – згідно зі збереженими джерелами, ткацький, кушнірський та бондарський цехи. Користаючи з цього та прагнучи втримати монополію для своєї продукції та свого цеху, краківські цехові майстри практично кваліфікували львівських ремісників, а особливо учнів та підмайстрів, партачами чи ненавченими ремісниками, котрі мусили довчитися та визволитися в їхньому цеху. Тому час навчання учнів у львівських ремісників не зараховувався краківськими цеховиками, а самі майстри, коли переїжджали до Кракова, не могли виконувати вільно своє ремесло, оскільки краків’яни не приймали їх до своїх цехів.

Королівський декрет від 13 вересня 1525 р., виданий внаслідок суперечки львівських та краківських ремісників, легітимізував правову діяльність львівських цехів (док. № 2). Відтоді львівські ремісники позбувалися юрисдикції та правової опіки краківських цехових організацій. Львівські цехи могли законно навчати своїх учнів та підмайстрів, і роки їхнього навчання і праці були дійсними у будь-якому місті королівства.

З цього декрету можемо дізнатися про особливості правової організації львівського ремесла, котра також впливала на конфлікти з краківськими цехами. Виявляється, що на початок XVI ст. частина львівських цехів ще організовувалася за архаїчним принципом, коли в одному цеху об’єднувалися представники кількох споріднених ремісничих спеціальностей, які працювали з одним матеріалом (скажімо, з деревом або металом). Існуючий статут такого неоднорідного цеху (наприклад, цеху бондарів, який охоплював інші “дерев’яні” ремесла) стосувався здебільшого тільки основного ремісничого фаху. З декрету 1525 р. відомо, що краківські столяри намагалися накинути свою юрисдикцію львівським столярам, котрі в той час входили до складу бондарського цеху.

Безперечно, що навіть позитивний вердикт королівського декрету не міг вирішити всі проблеми організації львівського ремесла. Постає потреба реорганізації вже функціонуючих ремісничих структур на основі нових статутів. У них необхідно було унормувати якомога ширше коло питань щодо умов прийняття до цеху, навчання та визволення в ремеслі, аби позбутися правової домінації краківського ремісництва, а також накинути свою юрисдикцію цеховикам менших міст, розташованих неподалік Львова.

У XVI ст. вже 13 львівських цехів отримали статuti від львівських райців, котрі пізніше були підтверджені польським королями: ковалів, слюсарів та інших “залізних” професій, кравців, гончарів, миловарів, столярів, мулярів, музик, цирульників, токарів та гребінників, шапкарів, малярів (табл. 1). Десять із цих статутів видано після декретів 1539-1540 рр., коли існування львівських ремісничих братств було позитивно врегульовано Сигізмундом I.

Надання нових цехових статутів відобразилося на урядовому переліку цехмістрів, які присягали на ратуші під час виборів міських урядовців. В очах міської влади саме такі цехи вважалися легітимними. На початку XVI ст. на ратуші присягали цехмістри 12-ти, в середині століття – 15-ти, а наприкінці століття – вже 20 цехів⁴⁷. В останньому переліку враховано й товариство пекарів житнього хліба, які не входили до пекарського цеху. Перебуваючи

⁴⁷ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 704, с. 1-2 (12 цехів у 1522 р.); Спр. 705, с. 205 (16 цехів у 1557 р.); Спр. 648, с. 133-134 (20 цехів у 1586 р.). Пор.: *Кісь Я.* Промисловість Львова у період феодалізму. – С. 53. Автор подає 20 цехів уже у 1579 р., а в його переліку чомусь помилково з’являється неіснуючий цех – білошкірників (Там само).

поза цехом, вони об'єдналися у товариство (*siliginei panis pistorum communium*), обираючи подібно до цеху своїх старших⁴⁸. Пекарі житнього хліба аж у 1770 р. змогли виробити власний цеховий статут, переборюючи протидію пекарів білого хліба, однак зміна державного статусу Львова зупинила правове формування нового цеху. У реєстрі цехмістрів з кінця XVI ст. бачимо всі цехи, котрі виробили та підтвердили свої статuti, окрім товариства музик. Як і в ситуації з пекарями житнього хліба, тут, ймовірно, певну роль відіграли фіскальні причини. Численні пекарі житнього хліба, хоч і не мали свого цеху, проте справно сплачували податки, тому їхні старші були прирівняні до цехмістрів і присягли разом з ними на ратуші. Натомість нечисленні музики, напевно, не приносили багато податків до міської скарбниці, тому й не цікавили львівських райців.

У XVI ст. цехи кушнірів, ткачів, а також мулярів скористалися правом поновлення статутів (див. табл. 1). Мотиви, якими керувалися цехи, отримуючи нові правові акти, були різні. Очевидно, ткачів та кушнірів вже не задовольняли німецькомовні статuti XV ст., а мулярі, отримавши у 1572 р. статут від львівських райців, у 1580 р. виробили інший його варіант, виходячи з практичних потреб свого ремесла (док. № 98-99).

У зв'язку з появою у Львові численних статутів ремісничих цехів, постає питання про протографи цих текстів. Цілком логічно припускати, що походили вони з Кракова, де цехові ординації починають масово прийматися вже у першій половині та середині XV ст.⁴⁹ Проте звірка опублікованих краківських статутів з львівськими показує, що не було прямих запозичень текстів, описів "майстерштук" та інших положень. Виняток становить статут львівського цеху гончарів 1537 р., який майже повністю повторює положення статуту від 7 липня 1509 р. гончарського цеху Казімежа, міста-сателіта Кракова. У цеховому архіві львівських гончарів збереглася копія казімезького статуту, який став підставою львівського⁵⁰. Львівський статут 1537 р. продублював більшу частину статей, але його не можна назвати цілковитим запозиченням, він є більш розгорнутим, бо містить 23 статті, тоді як казімезький – 16 статей.

Подібним чином розповсюджувалися й тексти статутів львівських цехів. Окремі з них були певним зразком для цехів сусідніх міст Руського воєводства, Волині, Покуття та Поділля. Так, 1557 р. цех кушнірів близького до Львова міста Олеська звернувся листовно до львівського цеху кушнірів з проханням подати на письмі статут їхнього цеху. Ця ординація майже дослівно була використана для побудови тексту нового статуту⁵¹. 1598 року городоцькі римарі внесли до львівських актів статут, одержаний ними від львівських римарів (док. № 55). Цікаво, що останні у 1617 р. виробили новий статут у львівських райців спільно з ольштерниками (док. № 56). До цього часу вони входили в об'єднаний цех з сідлярами та пасниками. Вірогідно, внесені статті римарів застосовувалися здавна у формі звичаєвого права, що лише згодом отримали правову санкцію.

Як виявляє текстологічний аналіз, абсолютна більшість статутів львівських ремісничих цехів не мали прямих аналогів у відповідних актах ремісничих організацій інших міст, де вони

⁴⁸ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 648, с. 109.

⁴⁹ Див. 11 статутів краківських цехів, прийнятих у XV ст.: *Kodeks dyplomatyczny miasta Krakowa*. – Cz. 2-4.

⁵⁰ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 323, арк. 1-1зв. Публікацію див.: *Prawa, przywileje i statuta miasta Krakowa* / Wyd. F. Piekosiński. – Kraków, 1885. – Т. I. – З. 1. – S. 392-394.

⁵¹ *Dodatek Tygodniowy przy "Gaziecie Lwowskiej"*. – Lwów, 1861. – Nr 21. – S. 578; Nr 22. – S. 602.

з'явилися раніше. У статуті підмайстрів ткацького цеху від 1469 р. є поклик на аналогічний документ, виданий для ткацьких підмайстрів у місті Ланьцуті, розташованому поряд з Перемишлем: “[...] статті і звичаї, які використовуються поміж майстрами та вживаються в їхньому ремеслі в Ланьцуті та деінде [...]” (док. № 70). Однак зіставлення львівського документа зі збереженим та опублікованим статутом ланьцутських ткачків від 1406 р.⁵² дозволяє зробити висновок про їхню цілком відмінність – за структурою і змістом⁵³.

У статутах тих самих цехів Львова та Кракова чи інших великих міст (Вроцлава, Торуня та ін.) знаходимо багато подібних за суттю положень: про умови вступу до цеху, про обов'язки майстрів, підмайстрів, навчання ремесла, релігійне життя в цеху тощо. Втім, прямих текстувальних запозичень немає, окрім згаданого статуту гончарного цеху, що може свідчити про спільне джерело у загальному розумінні та сприйнятті цехової організації за магдебурзьким правом та устійнені з плином часу правові норми. Часто ремісники, особливо у малих та віддалених містах, не вважали за потрібне фіксувати на письмі статутні положення, яких віддавна дотримувалися. Не забуваймо також, що затвердження статуту райцями і пізніше його підтвердження королем вимагали від цеху значних фінансових витрат. Часом слабкі та малочислені львівські цехи десятиліттями чекали підтвердження своїх статутів королями. Так, наприклад, львівські музики, які отримали статут від місцевих райців у 1580 р., підтвердили його тільки у 1634 р., скориставшись приїздом до Львова Владислава IV (док. № 187-188)⁵⁴.

Зі зміною умов виробництва, коли зростає конкуренція всередині цеху між майстрами і з'являлися т. зв. партачі, про яких у XV ст. ще нічого не відомо, коли на місцеві ринки та ярмарки масово приходили ремісники з інших міст, львівські ремісничі цехи звернулися до писаних статутів, щоб сформулювати умови для вступників до цеху, заборонити партачам виготовляти та продавати ремісничі вироби, обмежити доступ на місцевий ринок іншим ремісникам тощо.

У XVII ст. ремісничі цехи продовжували активно затверджувати статути у львівських райців та підтверджувати їх у польських королів. Протягом століття 26 цехів прийняли повноцінні розгорнуті ординації, що докладно регулювали різні аспекти їхнього виробництва, релігійного співжиття та товариського спілкування (див. табл. 1). Причому вісім цехів (бондарів, цирульників, шапкарів, тесль, мечників, голкарів та ножівників, токарів та поворозників, малярів) прийняли новий статут. Ще один цех броварників оновив свій старий статут зі середини XVI ст., оригінал якого загинув у пожежі (док. № 171, 1621 р.).

Процес надання статутів особливо посилюється у першій половині XVII ст., коли було прийнято 19 нових ординацій. Райцям навіть доводилося докладати певних зусиль, щоб цей процес не вийшов з-під їхнього впливу. 7 лютого 1616 р. котлярі з Галицького передмістя

⁵² *Arlamowski K.* Statut czeladzi tkackiej w Łańcucie z 1406 r. // *Rocznik Województwa Rzeszowskiego*. – Rzeszów, 1963. – R. 3 (1960-1961). – S. 175-190.

⁵³ Відома дослідниця Наталя Яковенко у другому виданні своєї книжки “Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України” (К., 2005), згадуючи цей статут львівських підмайстрів-ткачів від 1469 р., сплутала місто в Руському воєводстві Ланьцут із містом Ландсгуттом на польсько-німецькому пограниччі (с. 129).

⁵⁴ Аналіз документів братства львівських музик див.: *Mazena J.* Документальні пам'ятки про Музичне братство у Львові (XVI-XVII століть) // *Записки Наукового товариства імені Шевченка*. – Львів, 1993. – Т. 226: *Праці Музикологічної комісії*. – С. 199-222.

здобули у королівській канцелярії статут для новоорганізованого цеху, поминувши міську раду (док. № 23). Львівські райці оперативно відгукнулися на порушення їхніх прерогатив, заарештувавши цехмістрів котлярів, котрі прийшли внести документ до міських актів⁵⁵. Згодом райці випустили їх з ув'язнення, натомість покаравши 10 гривнями штрафу й анулювавши згаданий статут. У тому ж році 20 серпня вони видали для тих же котлярів подібний документ, але від свого імені (док. № 24).

30 листопада 1618 р. львівський староста надав привілей на заснування цеху руських шевців, у який мали об'єднатися нецехові майстри на Краківському передмісті (док. № 45). Проте українські ремісники не змогли утворити повноцінного цеху, передовсім через протидію львівських райців. Врешті 9 серпня 1641 р. дійшло до згоди у шевському цеху, до котрого на повноправних умовах увійшли й українські ремісники (док. № 50), і загроза утворення не підпорядкованої міській владі структури зникла. Традиція окремого існування руського шевського цеху у Львові довгий час була живою. Схожа ситуація виникала ще у другій половині XV ст., коли в джерелах згадується цех руських шевців. Однак він не був визнаний міською владою, а отже, не міг мати власного статуту і функціонувати як повноцінна інституція, тому 1470 р. українські шевці об'єдналися з католицькими шевцями в один цех⁵⁶.

У першій половині XVII ст. об'єднані в один спільний цех ремесла роз'єднуються (як от малярі, золотарі та конвісарі або бляхарі та голкарі, котрі входили до спільного “залізного” цеху), а деякі давні цехові ремесла (як шевці, чинбарі, теслі та різники) врешті приймають статuti, тоді як раніше не вважали за потрібне це робити.

Гуртуватися в цехові організації та регламентувати свою діяльність цеховиків примушували партачі, котрі масово з'явилися у Львові саме у цей час⁵⁷. Порівняно нечисленні львівські ремесла також не могли обслуговувати постійно зростаюче населення міста, котре на початку XVII ст. сягало 22-23 тис. осіб⁵⁸. Міська рада, маючи повноваження надавати та уточнювати ординації цехів, прагнула хоч якимось чином збільшити кількість ремісників у цехах. Так, 1620 р. райці видали привілей, за яким нецехові різники отримали дозвіл вступати в різницький цех на особливих полегшених умовах, тим самим збільшуючи чисельність різників у місті (док. № 157). Проте цехові різники у цьому документі побачили обмеження своїх прав, і тільки через 14 років, у 1634 р., фактично погодилися на розширення свого цеху, прийнявши за участю райців новий статут (док. № 158).

Міська рада намагалася усунути монополію купецької корпорації на ведення торговельної діяльності у місті. Так, зокрема, у першій половині XVII ст. вона дозволила окремим купцям, львівським міщанам, продавати товари навіть у середмісті з крамниць, порушуючи тим самим привілей багатих крамарів, котрі мали свої крамниці поряд з ратушею на площі Ринок. Райці мотивували ці дії зростанням населення Львова, попит якого на необхідні товари вже не могла задовольнити невелика кількість купців.

⁵⁵ ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 331, с. 1-1зв.

⁵⁶ Кісь Я. Промисловість Львова у період феодалізму. – С. 52.

⁵⁷ Детальніше див.: Крип'якевич І. Боротьба нецехових ремісників проти цехів у Львові: 1590-1630 рр. // З історії західноукраїнських земель. – Львів, 1957. – Т. 1. – С. 5-14.

⁵⁸ Капраль М. Національні громади Львова XVI-XVIII ст. (соціально-правові взаємини). – Львів, 2003. – С. 254.

Після воєнних подій середини і другої половини XVII ст. та внаслідок подальшого наростання економічної кризи в Речі Посполитій тільки деякі львівські цехи оновили свої ординації. До них належали шинкарі, палітурники, сідлярі, годинникарі, купці (див. табл. 1). Л. Харевічова цитує статут цеху варшавських візників від 1 грудня 1765 р., на який нібито взорувалися львівські візники⁵⁹. Однак власне львівського статуту та хоча б його задокументованих слідів нам розшукати не вдалося. Напевно, наприкінці існування Речі Посполитої намір львівських візників об'єднатися залишився нереалізованим, оскільки в урядовому перелікові цехів з кінця XVIII ст. він не згаданий⁶⁰.

Загалом варто зазначити, що цей згаданий перелік цехів викликав непорозуміння в історіографічній традиції. Александр Чоловський⁶¹, а за ним інші дослідники (Л. Харевічова⁶², М. Горн⁶³, Я. Кісь⁶⁴) твердили про функціонування у Львові наприкінці XVIII ст. 37 ремісничих цехів. Насправді ж, перелік, на який покликався А. Чоловський, містив список усіх ремісничих фахів, котрі входили до цехів. Але, нагадаємо, до окремих цехів входило дві й більше ремісничих спеціальностей. Наприклад, наприкінці XVIII ст. спільний цех утворювали: токарі, гребінники та поворозники; слюсарі та рушничники; рукавичники та калитники; бронзівники (*orichalci fabri*) та бляхарі; також до цеху рушничників належали два шліфувальники. З огляду на це, реальна кількість цехів могла сягати 31.

Втім, кількість цехів у XVII-XVIII ст. у Львові змінювалася, хоч і не суттєво. Так, урядовий фіскальний перелік від 1646 р. фіксує саме 31 цех, включно з купцями⁶⁵. На кінець століття, після воєнних подій, число цехів у податкових реєстрах знижується до 27. Деякі з них знову об'єднуються, наприклад (стельмахи та колодії – в один спільний “дерев'яний” цех⁶⁶), щоб пізніше, у кращі часи, знову роз'єднатися. Від кінця XVII ст. й упродовж першої третини XVIII ст. число цехів залишалось сталим – 31⁶⁷. Помітно, що кількість ремісничих цехів,

⁵⁹ *Charewiczowa L.* Lwowskie organizacje zawodowe za czasów Polski przedrozbiorowej. – S. 144-145.

⁶⁰ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 647, с. 55-56: *Consignatio contuberniorum et in allis personarum* [Перелік цехів та осіб в них]: 1. *Aurifabri* [золотарі] – 6; 2. *Sartores* [кравці] – 46; 3. *Laniiores* [різники] – 25; 4. *Pelliones* [кушніри] – 3; 5. *Muratorum magistri* [майстри-мулярі] – 8; 6. *Lignifabrorum magistri* [майстри-теслі] – 8; 7. *Figuli* [гончарі] – 7; 8. *Politores* [шліфувальники] – 2; 9. *Mensatores* [столяри] – 20; 10. *Sutores* [шевці] – 115; 11. *Coriarii* [чинбарі] – 4; 12. *Stannifusores* [конвісарі] – 3; 13. *Ensifabri* [мечники] – 10; 14. *Pistores* [пекарі] – 40; 15. *Emphiphibiarii* [сідлярі] – 8; 16. *Horologarii* [годинникарі] – 5; 17. *Textores* [ткачі] – 42; 18. *Restiarii* [поворозники] – 3; 19. *Pectenarii* [гребінники] – 2; 20. *Torneatores* [токарі] – 12; 21. *Doleatores seu vietores* [бондарі або бочкарі] – 12; 22. *Frenifices* [римарі] – 5; 23. *Mulsicoctores* [броварники] – 4; 24. *Ferrifabri* [ковалі] – 18; 25. *Manicarii* [рукавичники] – 2; 26. *Carpentarii et rotarii* [стельмахи та колодії] – 8; 27. *Phrigines* [вишивальники] – 3; 28. *Vitrarii* [склярі] – 2; 29. *Orichalci fabri* [бронзівники] – 2; 30. *Laminatores* [бляхарі] – 2; 31. *Smegmatores* [миловари] – 2; 32. *Bombardarii* [рушничники] – 3; 33. *Glutinatores* [палітурники] – 7; 34. *Chirurgi* [цирульники] – 5; 35. *Serrifabri* [слюсарі] – 17; 36. *Achenatores* [котлярі] – 2; 37. *Marsupiarum* [калитники] – 3.

⁶¹ *Czolowski A.* *Pogląd na organizację i działalność władz miejskich do 1848 r. // Miasto Lwów w okresie samorządu (1870-1895).* – Lwów, 1896. – S. LII.

⁶² *Charewiczowa L.* Lwowskie organizacje zawodowe za czasów Polski przedrozbiorowej. – S. 5.

⁶³ *Horn M.* Lwowska ludność rzemieślnicza... – S. 77.

⁶⁴ *Kiś J.* Промисловість Львова у період феодалізму. – С. 56.

⁶⁵ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 649, с. 621.

⁶⁶ Там само. – Спр. 650, с. 77.

⁶⁷ Там само. – Спр. 651, с. 278 (1691 р.); С. 572 (1710 р.); С. 900-901 (1731 р.).

якщо порівнювати з початком XVII ст., фактично не змінилася, як і їхня чисельність, адже чимало ремісників до них не входило. Перелік цехових ремісничих спеціальностей з кінця XVIII ст. засвідчив стагнацію львівського ремесла⁶⁸. Усі 37 фахів, об'єднаних у цехи, представляло тільки 466 майстрів, майже чверть з яких склали шевці, а в 14 цехах рахувалося по 2-3 майстри. Я. Кісь вважає, що у цьому переліку опущено окремі цехові фахи (мулярі, голкарі тощо)⁶⁹. Та слід зважати на те, що до кінця XVIII ст. деякі ремісничі організації припинили своє існування (наприклад, ті ж голкарі, сап'яники, мулярі та ін.), а бляхарі та миловари, котрі мали свої статuti та цехи, об'єдналися з калитниками та рукавичниками. Одночасно наприкінці XVIII ст. замість старих з'явилося кілька нових цехів, що обслуговували зростаючі потреби львівських міщан: коминярі, перукарі, мельники, цукерники⁷⁰.

Доля колишніх цехових ремісників була різною: одні ремісничі професії (голкарі, миловари, ножівники та ін.) не витримували конкуренції при масовому ввезенні дешевих промислових товарів із Західної Європи; інші (малярі, мулярі і т. д.) вирішили вийти з-під опіки цехових регламентацій, орієнтуючись на західні взірці, де такі об'єднання зникали, поступаючись новим організаційним структурам.

Крім ремісничих фахів, наведених у переліку кінця XVIII ст., необхідно згадати про купецькі братства та корпорації: власне купців, суконників, аптекарів, шинкарів, тандетників чи торбярів. Остання за складом була виключно єврейською⁷¹. Всі вони мали королівські привілеї, а купецька корпорація володіла статутним наданням від 4 вересня 1767 р. (док. № 117). Проте тільки братство купців, котре обирало своїх старших, які присягали в ратуші, можна кваліфікувати як повноцінну цехову організацію. Інші купецькі корпорації у наданнях мали відмінну термінологію порівняно зі звичними окресленнями, вживаними для ремісничих цехів (*contubernium; confraternitas*). У їхніх наданнях вони називалися корпораціями, спільнотами, конфраатерніями (*congregatio, communitas, konfraternia*), що відокремлювало їх від цехових організацій.

На кінець XVIII ст. відомо про 39 статутів ремісничих цехів та купецьких корпорацій (3 надані у XV ст., 13 – у XVI ст., 19 – у XVII ст., 4 – у XVIII ст.). Деякі цехові фахи не володіли окремими статутами, оскільки входили до інших цехів (наприклад, склярі, гребінники, стельмахи, колодії, шліфувальники). Престижне ремесло мечників довгий час належало у Львові до спільного “залізного” цеху. Тільки наприкінці XVI ст. мечники почали відокремлюватись, проте утворили цех мечників пізніше, у 1634 р. (док. № 36). Частина

⁶⁸ Ярослав Кісь, на основі прийнять до міського права ремісників, уважав, що ремісниче виробництво дещо зросло вже у 40-х роках XVIII ст.: *Кісь Я.* Промисловість Львова у період феодалізму. – С. 57.

⁶⁹ *Кісь Я.* Промисловість Львова у період феодалізму. – С. 59. Автор наводить цей перелік в перекладі українською мовою з помилками (двічі згадані столярі замість стельмахів та колодіїв, шліфувальники (*politores*) названі різьбярами).

⁷⁰ *Katalog wystawy zabytków cechowych urządzanej we Lwowie we wrześniu 1905 r.* – Lwów, 1905. – S. 18, 20-21, 29-30.

⁷¹ *Pazdro Z.* Organizacja i praktyka żydowskich sądów podwojewódzinskiх w okresie 1740-1772 r. Na podstawie lwowskich materiałów archiwalnych. – Lwów, 1903. – S. 213-215. Львівські євреї зуміли протягом XVII-XVIII ст. організувати ще кілька ремісничих цехів: бляхарів, кравців, кушнірів, золотарів та деякі інші (*Ibid.* – S. 233, 251, 257), а деякі міські цехи отримували окремі внески за виконання обмеженою кількістю єврейських ремісників робіт (золотарі, циркульники тощо).

Ремісничі цехи та купецькі корпорації Львова, що прийняли статуту протягом XV-XVIII ст.¹

XV ст.	XVI ст.	XVII ст.	XVIII ст.
1. Ткачі (1459) ²	1. <i>Кушніри</i> ³ (1509)	1. Золотарі (1600)	1. Палітурники (1740)
2. Кушніри (1470)	2. Ковалі, слюсарі та ін. (1529)	2. Конвісарі (1600)	2. <i>Сідлярі</i> (1740)
3. Бондарі (1492)	3. Кравці (1533)	3. <i>Бондарі</i> (1601) ⁴	3. Годинникарі (1766)
	4. <i>Ткачі</i> (1535)	4. Аптекарі (1609)	4. Купці (1767)
	5. Гончарі (1537)	5. <i>Цирульники</i> (1611)	5. Пекарі житнього хліба (1770)
	6. Миловари (1561)	6. <i>Шапкарі</i> (1615)	6. <i>Калитники та рукавичники</i> (1774)
	7. Столяри (1562)	7. Котлярі (1616)	
	8. Муляри (1572)	8. Римарі й ольштерники (1617)	
	9. Калитники (1575)	9. Чинбарі (1620)	
	10. Цирульники (1578)	10. Теслі (1620) ⁵	
	11. Токарі та гребінники (1578)	11. Сап'янніки (1620)	
	12. <i>Муляри</i> (1580)	12. Броварники (1621)	
	13. Музики (1580)	13. Бляхарі (1630)	
	14. Шапкарі (1590)	14. Шевці (1633)	
	15. Малярі (1597)	15. Різники (1634)	
	16. Римарі, сідлярі та пасники (1598) ⁴	16. Мечники (1634)	
		17. Голкарі (1634)	
		18. Рушничники (1637)	
		19. <i>Теслі</i> (1641)	
		20. <i>Голкарі та ножівники</i> (1649)	
		21. Сідлярі (1650)	
		22. <i>Токарі та поворозники</i> (1653)	
		23. Вишивальники та лучники (1658)	
		24. <i>Малярі</i> (1661) ⁵	
		25. Сіткарі (1682)	
		26. Шинкарі (1696)	

¹ Не враховано статуту підмайстрів, а також доповнення й уточнення цехових статутів.

² Тут і далі у дужках наведено рік прийняття статуту.

³ Курсивом подані назви цехів, які прийняли новий статут.

⁴ Точного часу прийняття статутів не відомо, документи надійшли у копіях, зроблених для цехів інших міст.

⁵ Документи не збереглися.

забезпечених власними статутами цехів наприкінці XVIII ст., очевидно, вже не функціонували (як-от малярі⁷², шапкарі, голкарі та ін.).

Зі зміною історичних обставин, за нової австрійської влади у 1788 р. був виданий патент, який регламентував діяльність цехів у Галичині, усуваючи низку положень цехових статутів попередніх часів про монополію на виробництво, примусову мандрівку підмайстрів, цехову юрисдикцію тощо⁷³. Та найважливіше те, що цей акт разом з іншими документами австрійської адміністрації першої половини XIX ст. створював умови для вільної конкуренції, дозволивши виконувати ремесло і поза цехом. Вегетативно цехові організації продовжували існувати ще у XIX ст., і навіть у першій половині XX ст., але вони поступово перетворились у добровільні об'єднання промисловців та виробників.

Перша цехова сходинка: навчання учнів (умови, терміни, особливості). Учніство було першим формальним етапом у цеховій кар'єрі на шляху до майстрівського звання. У статутах майже всіх фахів ремісників містилися положення, котрі регулювали прийом на навчання, умови, терміни вишколу учнів (табл. 2). Ординації та статuti купецьких спеціальностей (купців, суконників, шинкарів) не згадували учнів, втім як і підмайстрів чи товаришів. І все ж, це не означало, що вони не мали для своєї торговельної діяльності численних помічників та продавців, які, очевидно, утримувалися на умовах найманої робочої сили. Наприкінці існування Речі Посполитої у статуті львівського купецького цеху від 1767 р. спостерігаємо намір частково внормувати прийом челяді та учнів до праці, котрі повинні були для цього отримати рекомендацію від гідних і шанованих у громаді поручителів (док. № 117, стаття XVIII).

Перший відомий львівський статут ткацького цеху від 1459 р. серед іншого інформував і про учніство (док. № 69, статті 19-20). Через відсутність раніших документальних згадок можна лише припустити, що більшість львівських цехів віддавна, ще в XIV-XV ст., на рівні звичаїв прийняли базову триступеневу цехову ієрархію (учень-підмайстер-майстер), яка виробилась у західному цеховому праві. Тривалий період ця практика не фіксувалася писемно у формі привілеїв, статутів, ординацій тощо. Природно, що з плином часу почали з'являтися суперечливі колізії, питання, як діяти у певній складній ситуації. У Львові далася взнаки і конкуренція зі столичними краківськими цехами, котрі не визнавали часу навчання у львівських ремісничих цехах і змушували повторно вчитися, вже у Кракові (док. № 2, 1525 р.). Звільнившись від накиненої юрисдикції краківських цехів у 1525 р., львівські ремісники у своїх статутах подавали старі положення про учнів, основані на давній практиці, та поступово впроваджували нові правові елементи – під впливом, насамперед, економічних та демографічних обставин.

Передумовою навчання ремесла було “законне” народження у шлюбі. У місцевих учнів, котрі народилися у Львові чи в найближчих містах і про батьків яких знали в цеху, звичайно нічого не вимагали. Натомість прибульці з далеких міст та сіл, особливо сироти, змушені були представити відповідний писемний документ, наданий магістратом міста чи шляхтичем-

⁷² У 1780 р. львівські райці видали на руки документи малярського братства львівським малярам, котрі бажали відновити його діяльність (*Mańkowski T. Lwowski cech malarzy w XVI i XVII wieku.* – S. 115-120). Джерела виявляють фактичну відсутність діяльності цеху впродовж XVIII ст.

⁷³ *Edicta et mandata universalis regni Galicie et Lodomeriae a die 11.XI.1772 initiae possessionis promulgata.* – Leopoli, 1778. – P. 128. Докладніше див.: *Charewiczowa Ł. Lwowskie organizacje zawodowe za czasów Polski przedrozbiorowej.* – S. 13; *Кісь Я.* Промисловість Львова у період феодалізму. – С. 60.

власником села. Якщо такого офіційного документа не існувало, свідчення перед актами про законний шлюб батьків складали сусіди, опікуни та інші гідні довір'я свідки. Потреба у таких документальних підтвердженнях особливо виникала при визволенні з цеху та подальшій мандрівці у далекі місцевості вже в якості робенця чи підмайстра. Після визволення учня лист про народження видавався з цехової скриньки, де він зберігався, вирушаючому у мандрівку підмайстрові на руки (рушничники: док. № 32, 1637 р., 25 стаття).

Вступаючих до цеху учнів чекав випробувальний термін ("проба"), під час якого майстер визначав здатність новоприбулого виконувати обране ним ремесло. У більшості цехів цей термін становив 2 тижні, у деяких – значно більше (наприклад, у конвісарів, голкарів, палітурників, сідлярів – 4 тижні, а в малярів – 6 тижнів). Після цього майстер був зобов'язаний повідомити в цеху про прийнятого учня та записати його до цехового реєстру. Час "проби" чітко обмежувався задля усунення можливого нерівноправного становища майстрів у цеху, адже два або й більше тижні кандидат на учня працював на майстра безоплатно.

Проте основним мотивом для запровадження чітких термінів "проби" була фіскальна політика керівництва цехів, зацікавленого у вступних внесках від зареєстрованих у цехових реєстрах учнів. Кожний охочий стати майстром-ремісником мусив платити за своє навчання. Вперше про внесок за навчання ремесла йдеться у статуті бондарів від 1492 р., де його визначено в 12 гр. (док. № 5). Подібну грошову квоту від (6 гр. до 20 гр.) фіксують й інші ремісничі статuti у XVI – першій половині XVII ст. (див. табл. 2). Окремі цехи (ковальський, миловарський, мечницький) замість грошей брали від учнів певну кількість (1-2 безміни) воску, котрий використовувався на освітлення культових споруд. У грошовому еквіваленті вартість воску дорівнювала вступним внескам в інших цехах. У більш прибутковому та соціально значущому броварському ремеслі⁷⁴ цей внесок складав 1 зл. (док. № 171, 5 стаття, 1621 р.). Зростаюча інфляція та економічний занепад у другій половині XVII – XVIII ст. призвели до зростання грошових сплат за навчання ремесла: 2 зл. (вишивальники та лучники, 1658 р.; шевці, 1661 р.), 2,5 зл. (палітурники, 1740 р.), 4 зл. (калитники та рукавичники, 1774 р.) і навіть 8 зл. (годинникарі, 1766 р.).

У статутах деяких цехів (кушнірів, сідлярів, чинбарів, золотарів та ін.) величина вступного для учнів не зазначалася. Ймовірно, плата за навчання враховувалася майстром у інших формах, передовсім у безкоштовній праці учня по господарству. Ці та інші аспекти регулювалися умовами про навчання ремесла, котрі укладалися між майстром та учнем (якщо він був дорослим) або батьками та поручителями (у випадку малолітнього учня). Домовленості переважно мали усний характер і виходили з положень, викладених у цехових ординаціях і базованих на правовій традиції та звичаях ремісників.

Центральне місце в цих домовленостях посідало питання про термін навчання. Для уникнення надуживань у більшості цехів час ремісничого вишколу учнів чітко визначався цеховими статутами. Здебільшого учні були зобов'язані навчатися ремесла 3-4 роки (див. табл. 2). Винятково значним був цей термін для столярів (4-7 років), палітурників (5 років), годинникарів (6-7 років), вишивальників та лучників (7 років). Відрізнявся від інших також навчальний термін у пекарів – півтора року (№ 152, 1770 р., 10 стаття). Очевидно, що недовгим був він у інших харчових ремеслах: різників, броварників.

⁷⁴ Капраль М. Демографія Львова XV – першої половини XVI ст. // Львів. Історичні нариси. – Львів, 1996. – С. 78.

Майже у кожному статуті присутня теза про принципово безплатний характер навчання ремесла. Під цим розумілося, що учні чи їхні батьки не можуть за гроші “викупити” роки навчання й зменшити обов’язкову тривалість учнівства. Як сказано в ординації голкарського цеху від 1634 р., учень “має терпіти чотири роки, а за гроші не має вчитися, хоч би дав стільки мішків грошей, скільки сам важить. А якби перед закінченням років відійшов і не було його два тижні, (тоді) через таку свою сваволю втрачає роки” (док. № 29, 6 стаття). Термін навчання учнів часом залежав від їхнього віку. Так, за статутом столярського цеху від 1562 р., дорослий учень мусив “вчитися чотири роки, якщо молодший – сім років або як сам майстер найкраще вирішить” (док. № 10, 9 стаття). Подібно й у котлярів, де дорослий учень повинен був вчитися ремесла три повних роки, а підліток — чотири (док. № 23, 1616 р., 6 стаття).

Статут одного цеху – токарів та гребінників – від 1578 р. кардинально відходить від прийнятої практики щодо можливості “відкупитися” від навчання або зменшити його тривалість. У відповідній статті ординації читаємо: “Учень, який хоче навчатися згаданого ремесла, повинен у два тижні засвідчити (це) та записатися, і повинен скласти 12 гр. До цього ремесла тільки законно народжені сини мають бути допущені, постійно навчаючись протягом трьох років. Якщо ж котрийсь учень схоче свій час (навчання) викупити грішми, тоді повинен своєму майстрові 8 гривень сплатити або як зі своїм майстром домовиться про час свого навчання” (док. № 14, 12 стаття). Є два пояснення такої унікальної для львівського ремесла ситуації, коли замість трьох років навчання можна було просто сплатити за 8 зл. По-перше, статут токарів та гребінників від 1578 р. був безпосередньо затверджений королівською владою. Ремісники уникли санкціонування ординації з боку міської ради, як це було прийнято віддавна, згідно з традицією та духом і буквою магдебурзького права, адже райці відповідали за економічний стан міста й порядок у ньому. Тому й могла виникнути така неузгодженість щодо сплати за навчання. По-друге, серед гребінників у той час було багато українців⁷⁵, тому майстри-токарі, які домінували у цеху, намагалися таким чином посилити фіскальний тиск на українців, котрі, вочевидь, прагнули швидше пройти сходінками цехової кар’єри.

Статути не конкретизували взаємин учня всередині цеху. Тільки в деяких з них невиразно мовилося про те, що “майстер або підмайстер чи майстрова не повинні над хлопцем збиткуватися, але ласкаво з ним поводитися, поки свої роки (навчання) не витерпить” (чинбарі: док. № 58, 1620 р., 6 стаття). Зі свого боку учень зобов’язувався слухняно поводитися та старанно вивчати ремесло. В окремих ординаціях фігурує можливість припинення навчання учня через крадіжку майна (за менші провини підліток заслуговував на тілесні покарання). Майнову відповідальність за вчинену шкоду учнем часто мусили нести його поручителі (мулярі: док. № 102, 1612 р., 5 стаття). Особливо суворо карали учня за втечу та самовільний відхід від майстра. Коли протягом певного встановленого у статутах періоду (кілька тижнів) учень не повертався до свого майстра, то він втрачав право на ті роки, які відбув (“витерпів”, за термінологією документів), і, щоб таки здобути ремісничу спеціальність, мусив знову починати навчання з першого року. Навчання та життя у майстра багатьом учням давалося важко. Як показує статистика інших міст, від 30 до 80 % з внесених до цехових реєстрів учнів не

⁷⁵ Крип’якевич І. Львівська Русь в першій половині XVI ст.: дослідження та матеріали. – Львів, 1994. – С. 20, прим. 1 (= Львівські історичні праці. Джерела, вип. 2); Капраль М. Станово-професійна структура населення Львова в другій чверті XVI ст. (за матеріалами міських рахункових книг) // Україна в минулому. – К.; Львів, 1994. – Вип. 6. – С. 30.

витримували цих умов і відходили від своїх майстрів до визволення⁷⁶ (величина цього показника залежала від престижності та конкретно-історичних й економічних обставин розвитку ремесла).

Зasadничо під час навчання учень не отримував жодної платні, працюючи безкоштовно в майстерні та в домі майстра. Однак у двох цехах таки занотовані випадки оплати учнівської роботи. Майстри мулярського та теслярського цехів, потребуючи робочих рук при значних будівельних роботах у місті наприкінці XVI – першій половині XVII ст., виплачували учням фіксовані в статутах тижневі заробітки: наприклад, у 1641 р. муляри – 12 гр. (док. № 103, 3 стаття); теслі – 8 гр. (док. № 107, 6 стаття). Учень-муляр навіть міг самостійно виконувати роботу вартістю до 6 гр., а коли вона сягала 15 гр., то вже з підмайстром (док. № 98, 1572 р., 12 стаття).

Після визначених у статутах років навчання учень отримував визволення і переходив у статус робенця чи підмайстра. Процедура визволення відбувалася в цеху за присутності всіх майстрів на кварталних зборах. Майстер презентував лист про народження учня, котрий повинен був подбати про нього за 6 тижнів перед визволенням (чинбарі: док. № 58, 1620 р., 9 стаття). Після визволення учень також здобував лист про навчання ремесла, де вказувалися термін та місце навчання у львівському цеху. Цей лист ставав своєрідною метрикою професійної вправності й засвідчував завершення першого етапу цехового зростання від учня до майстра.

При визволенні учень повинен був скласти певні грошові складки до цехової скарбниці (див. табл. 2). Подекуди таку оплату брав на себе майстер. Часом ці гроші йшли на учту чи бенкет, що їх влаштовували колишні учні з нагоди свого визволення. Так, за статутом цирульників від 1611 р., на цю справу до цехової скриньки від нововизволеного учня, котрий вже ставав підмайстром, вносилися досить значна сума у 15 зл. (док. № 182, 5 стаття), тоді як у мулярів – 8 зл. (док. № 103, 1641 р., 4 стаття).

Із визволенням учень, ще не цілком самостійний у своїх взаєминах з майстром, мусив “подякувати своєму майстрові, також майстровій за добру поведінку, за шанобливе навчання ремесла” (чинбарі: док. № 58, 1620 р., 9 стаття), тобто відпрацювати невеликий період безплатно або за половину платні підмайстра. У різних цехах термін цієї відробки коливався від двох тижнів (у чинбарів, столярів) до півроку (у токарів, цирульників, калитників) (табл. 2). Статут палітурників від 1740 р. означає піврічний термін відпрацювання спеціальним терміном “беан” (док. № 196, 18 стаття). У столярів лише тоді, коли учень відпрацював визначені два тижні, майстер міг публічно в цеху оголосити, “що молодий учень науку ремесла виконав” і вартій стати підмайстром (док. № 10, 1562 р., 11 стаття).

Щоб заохотити учнів до подальшої співпраці як підмайстрів, члени цеху, відповідно до статутних норм, мали стимулювати своїх колишніх учнів певними грошовими датками або справлянням нового одягу. Траплялися випадки, коли учень під час навчання хворів, а майстер – покривав видатки на його лікування. У такому разі після вивчення ремесла учень був зобов’язаний відпрацювати майстрові за витрачені кошти (столяри: док. № 10, 1562 р., 16 стаття). Нерідко такі видатки важко було точно оцінити й це призводило до ускладнень у

⁷⁶ *Arlamowski K.* Dzieje przemyskich cechów rzemieślniczych w dawnej Polsce. – Przemyśl, 1931. – S. 187; *Wisłocki J.* Organizacja prawna poznańskiego rzemiosła w XVI i XVII wieku. – Poznań, 1963. – S. 41.

Таблиця 2

Учнівство у світлі привілеїв та статутів цехів Львова XV-XVIII ст.

Ремесла (в дужках – дата прийняття статуту або привілею)	Вступне	Термін випробо- вування ("проби")	Час навчання	Визволення	Термін відробки
1	2	3	4	5	6
Ткачі (1459)	4 широких гр.	–	3 роки	одяг + 1 гривня (майстер учневі)	–
<i>Ткачі (1535)</i>	1 фертон (= 12 гр.)	–	3 роки	1 гривня (майстер учневі)	–
Бондарі (1492)	12 гр.	2 тижні	–	–	–
<i>Бондарі (1601)</i>	12 гр.	2 тижні	–	–	–
Ковалі, слюсарі та ін. (1529)	1 безмін воску	2 тижні	–	–	–
Гончарі (1537)	15 гр.	2 тижні	–	–	–
Миловари (1561)	1 безмін воску	–	4 роки	–	–
<i>Миловари (1563)</i>	–	–	–	–	–
Столяри (1562)	6 гр.	2 тижні	4-7 років	–	2 тижні з оплатою
Муляри (1572)	–	–	3-4 роки	–	7 тижнів з оплатою
<i>Муляри (1580)</i>	12 гр.	–	4 роки	–	–
<i>Муляри (1601)</i>	–	–	–	–	–
<i>Муляри (1641)</i>	–	2 місяці	4 роки	8 зл. (майстер до цеху)	–
Кравці (1533)	–	2 тижні	–	–	–
<i>Кравці (1576)</i>	–	–	–	–	–
Калитники (1575)	–	2 тижні	4 роки	–	–
<i>Калитники та рукавичники (1774)</i>	4 зл.	–	4 роки	8 зл.	півроку
Токарі та гребінники (1578)	12 гр.	2 тижні	3 роки (або 8 гривень)	–	півроку
<i>Токарі та поворозники (1653)</i>	–	–	3 роки	–	півроку за вохлон
Цирульники (1578)	–	–	3 роки	15 гр.	–
<i>Цирульники (1611)</i>	20 гр.	–	3 роки	15 зл. (замість учти)	півроку
Музики (1580)	12 гр.	–	–	–	–

Продовження таблиці 2

1	2	3	4	5	6
Шапкарі (1590)	6 гр.	–	3 роки	6 гр.	–
<i>Шапкарі (1615)</i>	6 гр.	–	3 роки	1 зл. (майстер учневі)	–
Малярі (1597)	–	6 тижнів	4 роки	–	–
Римарі, сідлярі та пасники (1598)	10 гр.	–	4 роки	1 зл. (майстер до цеху)	–
<i>Римарі й ольштерники (1617)</i>	–	–	4 роки	–	–
Золотарі (1600)	–	–	4 роки	–	–
Конвісарі (1600)	8 гр.	4 тижні	4 роки	12 гр.	–
Аптекарі (1609)	–	–	4 роки	–	–
Котлярі (1616)	12 гр.	2 тижні	3-4 роки	1 зл. 6 гр. (майстер до цеху)	–
Чинбарі (1620)	–	2 тижні	3 роки	–	2 тижні
<i>Чинбарі (1717)</i>	–	2 тижні	3 роки	–	–
Сап'яники (1620)	–	–	3 роки	–	–
Броварники (1621)	1 зл.	2 тижні	–	2 зл.	–
Бляхарі (1630)	12 гр. + 3 гр.	–	4 роки	–	–
Шевці (1661)	2 зл.	–	3 роки	4 зл.	–
Мечники (1634)	2 безміни воску (= 18 гр.)	2 тижні	–	–	–
Голкарі (1634)	–	–	4 роки	–	–
<i>Голкарі та ножівники (1649)</i>	12 гр. + 3 гр.	4 тижні	4 роки	1 зл. 6 гр.	–
Рушничники (1637)	15 гр.	–	3 роки	1 зл. 10 гр.	–
Теслі (1641)	–	–	3 роки	5 зл.	–
Сідлярі (1650)	–	–	4 роки	–	–
<i>Сідлярі (1740)</i>	–	4 тижні	4 роки	–	–
Вишивальники та лучники (1658)	2 зл.	–	7 років	3 зл.	–
Різники (1714)	–	–	–	4 луги срібла до віттаря	–
<i>Різники (1726)</i>	–	–	–	4 луги срібла до віттаря	–
Палітурники (1740)	2 зл. 15 гр.	4 тижні	5 років	2 зл. 15 гр.	півроку ("bean")
Годинникарі (1766)	8 зл.	–	6-7 років	21 зл.	–
Пекарі житнього хліба (1770)	–	–	1 рік 6 місяців	4 зл.	квартал

взаєминах між майстром та учнем. З іншого боку, згадку у статуті про лікування учня можна інтерпретувати як вияв патріархальних стосунків у цеху. Майстер, як батько в родині, виявляв свою владу над учнем, маючи право його покарати, в т. ч. й тілесно, дбаючи про його моральну поведінку в суспільстві, а також опікуючись здоров'ям учня, забезпечуючи йому безоплатно одяг, часто годуючи разом зі своїми дітьми та надаючи спільний дах над головою. Учніство було серцевиною цехового устрою, базованого на принципах корпоративності, ієрархії та дисципліни⁷⁷. Належно вихований у такій дисципліні учень міг далі рухатися по щаблях цехової кар'єри.

Підмайстрівство: вступ, робенці, мандрівка, оплата, умови праці, власні господи, окремі статуту. Найчисленнішою групою чи не в кожному цеху були підмайстри, на котрих переважно й лягало основне навантаження в роботі під керівництвом майстрів.

Ступінь підмайстрівства був другим необхідним кроком до незалежного статусу майстра. До нього вело два шляхи: легший і важчий. Першим ішли сини майстрів, які в статутах деяких ремесел іменувалися “маслаками”. Батьки цих маслаків могли без жодних термінів навчання визволити їх у цеху. Навіть у разі смерті батька маслаки не втрачали своїх прав і їх “могли вільно (...) визволяти, підрослих у ремесло давати та їх у ремеслі вільними робити, як власний батько” (чинбарі: док. № 58, 1620 р., 20 стаття). Вдові по майстру також дозволялося залишати у себе сина для подальшого навчання ремесла. Однак для визволення маслак уже був змушений пройти випробувальний термін у чужого майстра, котрий мав перевірити його здатність займатися ремеслом. Як правило, такий термін тривав 12 тижнів і це звалось “цейтуванням” чи випробуванням (голкарі: док. № 29, 1634 р., 6 стаття).

Важчим і довшим виявлявся шлях до підмайстрівства тих, чиї батьки не були майстрами цеху. Насамперед вони відбували довгі роки навчання та вдосконалення в ремеслі, потім, відповідно до звичаю, відпрацьовували два тижні у свого майстра. Після цього майстер публічно перед усіма майстрами у цеху оголошував, що учень науку ремесла виконав. Аж “тоді пани підмайстри разом із майстрами приймуть його охоче до свого грона та розкажуть йому, як має займатися добрими та чесними справами, а не п'янством або грою в карти та кості, або також іншими негідними речами, та дадуть йому за своєю волею гідне прізвисько” (столяри: док. № 10, 1562 р., 5 стаття).

Надання прізвиська було обов'язковим ритуалом, що його проходив визволений учень⁷⁸. В окремих цехах навіть стежили, щоб під час визволень підмайстри не присвоювали новакам образливих прізвиськ (муляри: док. № 98, 1572 р., 9 стаття). Проте кожен цех, особливо у малих містах, володів правом визволення учнів та надання прізвиськ. Цехи Львова боролися за монополію на визволення учнів, накидаючи таким чином юридичну зверхність на цехи й ремісників сусідніх міст Руського, Подільського воєводств і Волині. У привілеях і статутах львівських цехів знаходимо такі прерогативи для бондарів, столярів, мечників та ін. У разі непослуху та неправного набуття в іншому місті прізвиська цех міг його не визнавати (“ламати”), наполягаючи на своїй прерогативі. Після визволення у Львові й отримання прізвиськ місцеві та підмайстри з сусідніх міст поверталися додому або мандрували, з правом на платню.

⁷⁷ Farr J.R. *Artisans in Europe: 1300-1914.* – P. 33-34.

⁷⁸ Ширший опис надання прізвиська з погляду етнографії наведено в: *Балушок В.* Світ середньовіччя в обрядовості українських цехових ремісників. – С. 69-71.

Цехова церемонія визволення учня закінчувалася учтою, яку влаштовував новий підмайстер. Іноді вона замінювалася незначним грошовим внеском – як для майстрів, так і для підмайстрів (табл. 3). Новий підмайстер також віддячувався невеликим цінним клейнодом (монетою), що йшло на користь цехового храму чи вівтаря. Коли після довгого періоду безплатної праці в час навчання молодий підмайстер не мав грошей на визволення, то майстер допомагав йому фінансово, покриваючи всі датки та церемонії. На знак вдячності підмайстер відробляв у свого майстра безкоштовно короткий термін (два тижні й більше), звісно, коли борг не був надто великим. Підсумком процедури визволення учня в цеху ставав документ (лист) за підписами цехмістрів, котрий засвідчував час навчання і кваліфікації нового підмайстра. У деяких цехах ритуал визволення мав свою спеціальну назву: “прешинк” у шапкарів (док. № 87, 1590 р.), “миття або депозиція” – у палітурників (док. № 196, 1740 р.) тощо.

Не у всіх цехах учень після визволення зразу ставав підмайстром – його наступним шаблоном у цеховій кар’єрі був робенець. Від учня робенець відрізнявся тим, що одержував платню, але нижчу, ніж підмайстер. Перехідний етап між учнівством та підмайстрівством зафіксовано в опублікованих документах кількох ремесел: токарського (1578 р.), римарського (1598 р.), бляхарського (1630 р.), мечницького (1634 р.), рушничницького (1637 р.), мулярського (1641 р.), сідлярського (1650 р.), калитницького (1774 р.), слюсарського (1775 р.). Очевидно, така перехідна модель існувала і в інших цехах, адже щоб стати підмайстром, робенцеві треба було виявити достатні вміння й навички в ремеслі. У статуті рушничників від 1637 р. цю ситуацію описано так: “Робенець, котрий хоче стати підмайстром, мусить дванадцять тижнів у майстра відробити, а потім свого майстра просити, щоб дозволив йому стати підмайстром. Той майстер має уважно дивитися, щоб цей робенець був досвідчений у ремеслі і був гідний рекомендації в цеху всім братам” (№ 27, 24 стаття). Отже, за майстром залишалося вирішальне слово, чи в майбутньому робенець може стати підмайстром, а пізніше майстром, чи зістанеся робенцем, не маючи достатньої кваліфікації⁷⁹. У цеху рушничників число робенців було таке значне, що вони обирали старших робенців та мали свою, окрему від підмайстрів, скриньку та господу.

Для набуття необхідної кваліфікації у ремеслі робенці та підмайстри відбували мандрівки в інші міста, навіть іноземні країни. Така мандрівка зараховувалася за умови, що підмайстер працював у місті, де функціонував рівнорядний із львівським ремісничий цех й де справді можна було отримати нові знання. У різних ремеслах і фахах тривалість мандрівки була різною (див. табл. 3), складаючи в середньому 2 роки. Найдовшими термінами вирізнялися шапкарі та годинниківі – 4 роки. Мандрівки практикувалися також у випадках, коли при вступі до цеху претендент на майстрівство не зміг вправно виготовити майстерштуку. Статутні положення рекомендували йому мандрувати рік та шість тижнів й аж тоді знову просити про виготовлення штуки. В окремих цехах існували полегшення при мандрівках для маслаків (наприклад, зменшені терміни – у сідлярському цеху). З різних причин деякі цехи відмовлялися від мандрівок своїх підмайстрів, дозволяючи оплачувати перед вступом до цеху т. зв. “мандрівне” (голкарі та ножівники). Інколи підмайстри могли вибирати між мандрівками та працею у місцевих майстрів. Виключно на місці, у своїх майстернях, підвищували вміння та навички підмайстрів пекарі, різники, броварники та інші ремісники харчового профілю.

⁷⁹ Не можна погодитися з твердженням Мавриція Горна, що статус робенця пов’язувався з періодом, коли визволений учень відробляв (від двох тижнів до року) у свого майстра за половину винагороди підмайстра (*Нот М. Lwowska ludność rzemieślnicza...* – S. 84). У статусі робенця нерідко перебували кілька років, а навіть і все життя.

Оплаті праці робенців та підмайстрів відводилося значне місце у статутах багатьох цехів. Дуже часто це ставало в цеху проблемою, яку намагалися вирішити за допомогою окремих ухвал та рішень міської ради, як це було, наприклад у мулярському цеху в першій половині XVII ст. (док. № 102, 103). Завдяки своїй сконсолідованій позиції та довголітній боротьбі мулярські підмайстри зуміли підвищити денну платню з 4-5 гр. у 1572 р. до 15-18 гр. у 1641 р. (див. табл. 3). Великий розрив у платні з підмайстрами інших ремесел (найближче до них стояли теслярчики з платнею у 10-12 гр. денно) пояснювався тим, що мулярські підмайстри не мешкали у своїх майстрів, тож витрачали багато грошей на житло та харчування⁸⁰. Певний вплив на цю ситуацію мала й міська рада, яка прагнула стимулювати будівельний бум у Львові наприкінці XVI – у першій половині XVII ст. Цікаво, що 1737 р. під час нової суперечки майстрів з підмайстрами питання про платню вже не вириналило (док. № 104). Поза тим підмайстри використовували можливість окремо отримати винагороди у вигляді виплат на пиво, лазню, сорочки, білизну тощо. Натомість майстри прагнули мінімізувати витрати, зводячи платню підмайстрів до єдиного знаменника.

Тимчасом зробити це було нелегко, адже заробітки підмайстрів поділялися на кілька підвидів: денну або тижневу платню (вохлон), платню від виробітку (тарборк, штуфарк, шуфарк) та додатковий заробіток (трункаль, файронт). Акордна оплата від виробітку сприяла підвищенню продуктивності праці в цеху, але не усюди вона регулювалася статутними документами. Згадки про відробіткову платню маємо в ординаціях шапкарського, сідлярського, кравецького, миловарського цеху. Підмайстрам, очевидно, було вигідніше працювати акордно не тільки з матеріального боку, оскільки за такою схемою оплати праці вони не прив'язувалися до одного місця, а могли більш вільно переходити від однієї майстерні до іншої. Так, зокрема у миловарському цеху підмайстер спершу мав працювати “в одного майстра, а потім у іншого по черзі, по-іншому – “на шуфарк”, і за кожну роботу отримуватиме від майстра, у якого працюватиме, по 4 гр.” (док. № 176, 1561 р., 8 стаття). Для того, щоб працювати на виробіток, потрібні були достатні вміння й навички вправного ремісника, тому некваліфікованим в ремеслі робенцям це заборонялося.

Значну частину доходів підмайстрів давали додаткові заробітки (див. табл. 3). Майстри ревно ставилися до цієї статті прибутків підмайстрів, стараючись через статuti обмежити її певною грошовою стелею. У багатьох цехах до категорії додаткових заробітків потрапляли, насамперед, дрібні ремонтні роботи, які не приносили багато грошей. Майстри-різники після розробки м'яса розплачувалися зі своїми підмайстрами менш цінними частинами туші й нутрощів, які вони могли використати на свій зиск (док. № 168, 1714 р.; док. № 169, 1726 р.). Часто дозвіл на приробіток давав майстер, а підмайстер змушений був скласти зароблені гроші до скарбнички підмайстрів, щоб пізніше поділитися заробленим порівно з іншими підмайстрами. Так чинилося для того, щоб “один підмайстер перед іншим за “трункалями” не гнався і один над іншим переваги мав, їхні майстри мають їх порівно поділити, щоб всім однаково діставалося” (мулярі: док. № 103, 1641 р., 6 стаття).

Підмайстри могли займатися приробітками тільки у позаробочий час, збільшуючи свій (і так дуже довгий) робочий день. У ті роки відлік часу вівся від заходу сонця – таким чином, що перша година визначалася після заходу сонця, а двадцять друга – за дві години до заходу.

⁸⁰ Horn M. Lwowska ludność rzemieślnicza... – S. 85.

Тривалість робочого дня залежала від тривалості світлового дня, тобто від пори року. За обчисленнями Мавриція Горна, котрий встановив тривалість світлового дня на географічній широті Львова, праця підмайстра теслярського цеху в першій половині року тривала від 9,5 год. до 13 год., тобто в середньому 11,5 год.⁸¹ У другій половині року (від 15 серпня) довжина робочого дня у теслярчиків коливалася від 6 до 12 год., складаючи в середньому 9 год. Довше працювали підмайстри тих ремесел, котрі менше залежали від світлового дня, маючи змогу освітлювати своє робоче місце у приміщенні. Наприклад, столяри-підмайстри перебували на робочому місці в першій половині року в середньому 14 год. 20 хв. і в другій – від 11 до 14 год., а найбільше працювали кравці – 15-16 год. на добу⁸².

Після важкого робочого тижня, що включав і суботу, підмайстри відпочивали в неділю, іноді також у понеділок, проти чого є застереження у більшості статутів. Проте для фізичного відновлення сил підмайстрам справді було замало одного дня, тому й звикли вони “понеділкувати”. Очевидно, така традиція склалася десь ще у XV ст., про що зауважено в одному з найдавніших львівських статутів кушнірського цеху від 1470 р.: “Якщо підмайстер зі своєї власної волі не працює в понеділок, то повинен не працювати весь тиждень; якщо ж майстер дозволить йому працювати на цьому тижні, то майстер повинен дати цехові два безміни воску” (док. № 40, 7 стаття). З часом встановилося покарання за байдкування в понеділок для підмайстрів, а у XVIII ст. за таку провину могли навіть покарати ув’язненням (шевці: док. № 52, 1748 р., 5 стаття). І все ж, ще довго підмайстри вважали, що неділя існує для пошанування Бога, а понеділок – для їхнього відпочинку та розваг.

Прийом на роботу був важливим актом як для підмайстра, так і майстра. Деякі цехові ординації докладно описують прийняття підмайстра на роботу, коли той прибував у місто з мандрівки (“з поля”). Після вступу до міста він повинен був прийти до господи підмайстрів і, за посередництвом старших підмайстрів, “всилати” за роботою до цеху. В якій саме майстерні працюватиме прибулий підмайстер, вирішували цехмістри. Згідно із загальним правилом, спочатку вільні вакансії заповнювалися у цехмістрів, потім – у старших, а в останню чергу – у молодших майстрів. Статути також регламентували відхід чи відправлення підмайстра від майстра, котре обов’язково мало узгоджуватися з ним, щоб не спричинити йому збитків. Так скажімо, підмайстрам часто заборонялося відходити з майстерні до чи під час ярмарків або перед святами, коли очікувалося більше замовлень, а отже, зростала потреба у робочих руках.

Дисципліна та ієрархія були кістяком цехового устрою в містах з магдебурзьким правом та у Львові зокрема. Це твердження цілком слушне щодо львівських підмайстрів, які ще у XV ст. почали створювати свої окремішні організації чи братства. Зразки підмайстрівських братств прийшли із Заходу, де вони виникали у найрозвинутіших і найчисленніших ремеслах. З цієї перспективи не дивно, що у Львові перша підмайстрівська організація з’явилася у ткацькому цеху (док. № 70, 1469 р.), хоча ткацтво як ремесло не було достатньо потужним у місті. В той період у Руському воєводстві ткацтво активно розвивалося в околицях Ланьцута, німецької колонії на західних околицях руських земель колишньої Галицько-Волинської держави. Саме звідти походив взірець для утворення організації підмайстрів у Львові. В середньо

⁸¹ Horn M. Towarzysze cechów lwowskich w walce z wyzyskiem mistrzów w I połowie XVII w. – S. 384.

⁸² Ibid. – S. 384-385. Пор.: Кісь Я. Промисловість Львова у період феодалізму. – С. 82-83.

Підмайстрівство у світлі привілеїв та статутів цехів
Львова XV-XVIII ст.

Ремесла (в дужках – дата прийняття статуту або привілею)	Вступне	Платня тижнева (вохлон)	Додатковий заробіток	Мандрівка або грошовий еквівалент
1	2	3	4	5
Ткачі (1459)	4 галери	–	–	–
<i>Ткачі (1535)</i>	–	–	–	2 роки
Миловари (1561)	–	–	–	2 роки
<i>Миловари (1563)</i>	–	4 гр. на “шуфарк”	–	–
Столяри (1562)	–	–	не більше 1 гр.	–
Ливарники (1567)	–	7 гр.	–	–
<i>Ливарники (1600)</i>	–	–	–	2 роки
Муляри (1572)	–	4-5 гр. денно	не більше 1 копи	–
<i>Муляри (1580)</i>	–	6-7 гр. денно	не більше 2 зл.	–
<i>Муляри (1601)</i>	1 копа + 1 зл.	–	–	–
<i>Муляри (1612)</i>	–	–	не більше 8 зл.	–
<i>Муляри (1641)</i>	5 зл. + 3 зл.	15-18 гр. денно	не більше 3-6 зл.	–
<i>Муляри (1737)</i>	5 зл. + 3 зл.	–	–	–
Калитники (1575)	–	8 гр.	–	–
<i>Калитники та рукавичники (1774)</i>	–	15 гр. – робенець, 2 зл. – підмайстер	15 гр. – робенець, 1 зл. – підмайстер	3 роки
Шапкарі (1590)	–	–	6 гр.	4 роки
<i>Шапкарі (1598)</i>	–	–	6 гр.	–
<i>Шапкарі (1615)</i>	–	–	4 гр. + 1 гр. + (пиво)	4 роки
Пекарі (1598)	–	3-4 гр., не більше 5 гр.	–	–
<i>Пекарі житнього хліба (1770)</i>	4 зл.	–	–	–
Римарі, сідлярі та пасники (1598)	–	2-4 гр. + 1 шеляг	–	–
<i>Римарі та ольштерники (1617)</i>	–	–	–	2 роки
Бондарі (1601)	0,5 гр. + 5 зл. + обід (маслак)	–	–	–
Цирульніки (1611)	15 зл.	–	–	–
Котлярі (1616)	–	12-24 гр. від виробітку; 2,5-6 гр. за ремонт	не більше 2,5 гр. за ремонт	–

1	2	3	4	5
Чинбарі (1620)	–	–	15-20 гр.	2 роки
<i>Чинбарі (1717)</i>	–	півтори шкіри на два тижні або 1 зл. 6 гр. тижнево	–	–
Броварники (1621)	2 зл.	–	–	–
Теслі (1627)	3 зл. + 2 зл.	–	не більше 2 зл.	–
<i>Теслі (1641)</i>	–	10-12 гр. денно	–	–
<i>Теслі (1645)</i>	–	10-12 гр. денно	–	–
Бляхарі (1630)	–	–	–	1 рік
Голкарі (1634)	–	–	–	10 зл. “мандрів- ного”
<i>Голкарі та ножівники (1649)</i>	–	18 гр.	–	“мандрівне ”
Рушничники (1637)	–	–	1-3 гр.	–
Кравці (1646)	1 гр. + 1 кварталник	–	0,5 гр. – робенець, 1 гр. – підмайстер (денно ?)	–
Сідлярі (1650)	–	–	–	2 роки; 1 рік та 6 тижнів (маслак)
<i>Сідлярі (1740)</i>	–	–	–	2 роки (маслак)
Вишивальники та лучники (1658)	–	–	1 зл. 6 гр.	2 роки
Різники (1714)	клейнод (4 лути срібла)	–	залишки після розробки м'яса	–
<i>Різники (1726)</i>	клейнод (4 лути срібла)	–	залишки після розробки м'яса	–
Палітурники (1740)	учта + клейнод (1 таляр)	–	–	2 роки
Годинникарі (1766)	–	–	–	4 роки

вічний та ранньомодерний періоди також відомо про статути підмайстрів у кравецькому (док. № 83, 1491 р. (1646 р.)⁸³, пекарському (док. № 145, 1598 р.), мулярському (док. № 100, 1601 р.), різницькому (док. № 168-169, 1714 і 1726 рр.), слюсарському та рушничницькому (док. № 35, 1775 р.) цехах. Однак організації підмайстрів існували й у інших цехах, про що свідчать деталізовані

⁸³ Оригінальний статут 1491 р. не дійшов до нас, оскільки перекладений текст польською мовою від 1646 р., котрий подали райцям на затвердження, є змінений та доповнений, відповідно вже до реалій XVII ст. Однак ми можемо орієнтуватися на традиції часу заснування (1491 р.) та існування братства підмайстрів, які побутували у кравецькому цеху впродовж цього часу.

статті про підмайстрів, їхні братства та господи, обов'язки та права у цеху, котрі виявляємо у багатьох ординаціях. Як і майстри, підмайстри теж мали своїх старших, у окремих цехах також столових і писарів, свої збори і скриньки, де склалися їхні інсигнії та грошові внески. Братства підмайстрів перебували під пильним наглядом майстрів. Так, на кожних їхніх зборах мали бути присутні два майстри, які стежили за порядком та дисципліною. Навіть грошові внески до підмайстрівської скриньки потрапляли під контроль майстрів, котрі забирали з неї визначену статутами частину коштів на потреби цеху.

Господа була центральним місцем товариського життя підмайстрів. Тут підмайстри мешкали та проводили вільний від роботи час. Ця частина життя здебільшого неодружених підмайстрів також підпадала під регуляцію цеховими ординаціями. Ось як формулює вимоги до поведінки підмайстрів у післяробочий час один з документів: “З господи повинні вийти тверезо, не вчиняти жодних бійок із ніким у брамах і на вулицях міста, не оголювати зброї, по бруківці не кресати, камінь з дороги не піднімати та витягувати, не обгинати, задля пригоди, обручів у бочках, у яких воду ставлять, не відламувати відер, прикованих до криниць” (котлярі: док. № 24, 1616 р., VIII стаття). Як показують численні судові процеси та скарги цехмістрів, часом важко було стримувати витівки підпилих підмайстрів, адже пияцтво та азартні ігри ремісників були тими нішами, в які вони втікали перед жорсткими вимогами субординації, ієрархії та дисципліни, що існували в цехах⁸⁴.

Статті у львівських статутах та ординаціях однозначно мають заборонний та засуджуючий характер щодо п'яниць і азартних гравців. У цих документах також регламентуються різні учти, обіди, бенкети та шинки, які влаштовувалися в цеху з різних причин: визволення з учнів, вступу в товариство підмайстрів, до цеху тощо. Обмеження та контроль за їхнім дотриманням встановлювався навіть при товариських зустрічах підмайстрів на релігійні свята. Так, майстри ткацького цеху домоглися у 1644 р., що “першу “бурсу” підмайстри відбувають у своїй господі на Зелені свята, почавши в понеділок по обіді, а завершуючи у вівторок. Також другу “бурсу” мають розпочати наступного (дня) після Різдва Господнього в тій же господі, а закінчити на другий день, допиваючи куплений трунок, не продовжуючи на третій день або на звичайний (день) зі шкодою для ткацької роботи. При тих “бурсах” повинні бути ті ж майстри, які їм будуть визначені на цілий рік, для їхнього доброго порядку” (док. № 76, 28 стаття). Майже у той самий час у кравецькому цеху майстри дозволяли підмайстрам “бурсу” тільки раз на рік – на Різдво (док. № 83, 1646 р., 18 стаття).

Значущість цехових статутів для підмайстрів полягала і в тому, що вони гарантували їм певні соціальні права, скажімо в разі хвороби. У деяких цехах хворим підмайстром мав опікуватися майстер протягом певного часу (два і більше тижнів). Коли ж хвороба не відходила, гроші на лікування виділялися з цехової або підмайстрівської скриньки. У статтях статутів підмайстрів прямо зазначалося, що гроші до їхньої скриньки збираються для підтримки хворих та на похорони померлих підмайстрів (різники: док. № 168, 1714 р., 6 стаття; палітурники: док. № 196, 1740 р., 20 стаття).

⁸⁴ *Farr J.R. Artisans in Europe: 1300-1914.* – P. 4, 22, 260-275. Тут зібрано приклади з товариського життя підмайстрів західноєвропейських міст. Як пише автор: “Звичайно, алкоголь був анальгетиком при болючій, прикрій дійсності; але поза тим він забезпечував їм (підмайстрам. – *М. К.*) альтернативне товариство (sociability), котре не було можливе деінде для них, невикорінених та мобільних, далеких від сім'ї та дому” (*Ibid.* – S. 262).

Окремо треба прокоментувати тілесне покарання, котре застерігалось у цехових ординаціях для підмайстрів. Безумовно, що учні найперше терпіли з боку майстрів – за будь-яку провину, тому документи про це фактично і не згадують. Підмайстрівський статус був більш захищеним, багато легких покарань для підмайстрів мало грошову форму (віск або готівка). Але провини морального характеру (відсутність вночі вдома, спілкування з повією тощо) здебільшого каралися тілесно. У господі підмайстрів у скриньці зберігалось спеціальне знаряддя покарання (“корбач”, “оселедець”, “вуж” і т. д.)⁸⁵. Виконували покарання самі ж підмайстри – у господі, під час чи після своїх зборів. Робенці, як такі, що стояли низько у цеховій ієрархії, каралися частіше, ніж підмайстри. За тими, хто прагнув уникнути покарання (тілесного чи грошового) та йшов до іншого міста, висилали листи, звані “трибовками”, де зазначалися їхні провини. “Трибований” підмайстер одержував таким чином “вовчий білет” і ніде не міг влаштуватися на роботу доти, поки не “очистився” в цеху від тієї провини. Бездоганна моральна біографія, а, отже, відсутність подібних наган, була необхідним багажем при бажанні підмайстра пройти наступний щабель цехової кар’єри і стати майстром.

Повноправна участь у цеху: майстрівство (вступ, майстерштука; права, обов’язки; ієрархія майстрів: старший, молодший, столовий). Не кожен з тих, що прийшли в дитинстві на навчання до цеху, досягали статусу майстра. Найлегше було його здобути синам майстрів (маслакам), котрі отримували пільги при вступі: звільнення від виготовлення майстерштуки (або її половини) і сплата тільки половини всіх грошових датків. Полегшення при вступі чекало також і на осіб, споріднених із сім’єю майстра чи майстрової; їхні зяті, а також одружені з вдовами майстрів перебували при вступі в подібному до маслаків становищі. Проте в окремих ординаціях маслаки все ж посідали вищий статус, сплачуючи менші вступні внески, ніж зяті та одружені з вдовами. Так, у цеху голкарів маслак міг відкупитися від виготовлення півштуки 20 зл., а одружений з маслаківною повинен був виконати півштуки (док. № 29, 1634 р., 3 стаття). У сідлярському цеху одружений з удовою при вступі мав подібні права до маслака та зятя майстра, однак мусив додатково заплатити 30 зл., звільнюючи себе від виготовлення півштуки (док. № 65, 1650 р., 5 стаття). У котлярському статуті також вказана вимога до майстрівських зятів⁸⁶ відробити безпосередньо перед вступом у львівського майстра рік (док. № 24, 1616 р., IX стаття). Окрім полегшеного вступу до цеху, ці три категорії мали таку значну перевагу над іншими претендентами на майстрівський статус, як володіння майстернею, початковим капіталом і сировиною, що давало змогу самостійно вести ремесло⁸⁷.

Натомість вступаючи до цеху на загальних підставах проходили складну, бюрократизовану та грошовитратну схему (див. табл. 4). Віддавна перед підмайстрами, які виявили бажання стати майстрами, ставилося кілька формальних умов: перед вступом слід було подати лист про народження від батьків із законного шлюбу (метрику) та листи про навчання ремесла (визволення, мандрівки тощо). Наскільки важливими були ті документи, бачимо з прикладу

⁸⁵ Докладніше про них пише: *Bimler-Mackiewicz E. Znaki cechowe i ich funkcje na ziemiach polskich. Studium źródłoznawcze – Warszawa, 2004. – S. 41-42.*

⁸⁶ Такий же термін мусив відробити у майстерні вдови підмайстер, котрий хотів одружитися з нею. Причому шлюб мав відбутися вже після вступу до цеху, сплати всіх внесків, прийняття до міського права (док. № 24, котлярі, 1616 р., VIII стаття).

⁸⁷ *Crossick G. Past masters: in search of the artisan in European history // The Artisan and the European Town, 1500-1900 / Ed. G. Crossick. – London, 1997. – P. 10.*

відомого братського діяча, члена сідлярського цеху Юрія Рогатинця, котрий, перебуваючи вже на смертному ложі, написав листа про визволення свого учня і водночас зятя Василя Олексеевича⁸⁸.

Кожен підмайстер, який бажав вступити до цеху, повинен був оголосити свій намір на зборах, а потім відробити у цехового майстра певний час “для переконання у всілякому вмінні та старанності, поводячи себе якнайкраще” (сідлярі: док. № 68, 1740 р., 4 стаття). Згодом кількість вимог до претендента різко зростала, особливо в XVII ст. Розглянемо хоча б той довгий перелік приписів, які мусив виконати підмайстер у голкарському цеху 1634 р.: “Якщо не мандрував по ремеслу, то повинен відбути “мандрівне”, тобто дати 10 зл. польських. Тоді має дати обіслати ціху, давши від неї панові бурмістру 6 зл. польських. Має дати вступного, тобто, коли перейде через поріг, дасть 2 зл. польських. Повинен просити двох майстрів з-посеред братів, аби йому дали поради, яким чином вступати до нашого шановного цеху. Також має відбути партачне, тобто, коли перед тим нам “партольти” та шкоду чинив, тоді має дати на рік по 2 зл. польських, як буде одружений” (док. № 29, 1634 р., 1 стаття).

Одруження підмайстра не становило непереборної перешкоди для вступу до цеху, але ті грошові внески, які виставлялися сімейним, “натякали” іншим підмайстрам, що коротша дорога до цеху лежала через досконаліше оволодіння ремеслом та відбуття мандрівки, котра була можлива, фактично, тільки для неодружених підмайстрів. Дуже часто одруження та весілля молодят ремісничого стану цілком пов’язувалося зі вступом до цеху. Ті з претендентів на майстрівський статус, які зробили невдалий вибір наречених, з огляду на моральну поведінку, мали серйозні проблеми зі вступом. Так, у сідлярському цеху перед вступом підмайстер “повинен сказати, з особою якого стану хоче одружитися, чи з панною, чи вдовою, тобто для інформації, чи не є підозрілою, через що славетні пани цехмістри разом з панями майстрами можуть мати ганьбу та сором. Отже, коли хтось з якоюсь підозрілою особою хотів би одружитися, його намір (про вступ) не матиме наслідків” (док. № 68, 1740 р., 4 стаття). Цехова спільнота дбала про моральну чистоту своїх членів – кожен з них входив у цю спільноту разом зі своєю дружиною та всією сім’єю, до якої ставилася вимога бездоганної репутації⁸⁹. Шлюб був справою честі для членів цеху, адже патріархальний уклад, на якому ґрунтувався цеховий устрій, передбачав соціальну роль майстра як батька для своїх учнів та підмайстрів. Формування взаємин між ними на основі ієрархічності та дисципліни було неможливим без

⁸⁸ Кісь Я. Промисловість Львова у період феодалізму. – С. 131. Юрій Рогатинець у листі просив цехмістра обіслати ціху, щоб цех зібрався у нього вдома для визволення учня, адже ця процедура здійснювалася публічно, при всьому цеху. Але цехмістер відклав обіслання на наступний тиждень, тому Рогатинець у присутності возного й пише лист про визволення свого учня, побоюючись своєї швидкої кончини. Формально пізніше цей лист мали прочитати у цеху на зборах і визнати звільнення учня. Оскільки цей документ внесли в гродські акти, у Василя Олексеевича виникли проблеми щодо легітимності свого статусу підмайстра. Про суперечки братів Рогатинців у римарському цеху детальніше див.: Капраль М. Брати Рогатинці – старійшини Львівського Успенського братства // Україна в минулому. – К.; Львів, 1992. – Вип. 2. – С. 55-56, 59-60.

⁸⁹ Джеймс Фарр наводить цікавий приклад, коли в одному з маленьких німецьких міст цех відмовив майстрові-бляхареві в одруженні з дочкою одного міщанина, котрого підозрювали у нелегітимному народженні, а коли бляхар наполіг на шлюбі, то був виключений зі складу цеху (Farr J.R. Artisans in Europe: 1300-1914. – P. 222-223).

міцної моральної позиції майстра як глави сімейства, а також його дружини – майстрової, котра не лише виконувала домашню роботу, а й допомагала чоловікові у його праці при заготовці сировини, продажі товарів тощо.

Тільки після вирішення всіх цих попередніх питань, як майнового, грошового, так і морально-етичного плану, підмайстер отримував інформацію про порядок виконання майстерштуки. Норма виготовляти зразкові вироби поширилася в містах Західної Європи щойно у XV ст.⁹⁰ У Львові вперше про майстерштуку сказано у статуті бондарів від 1492 р.: “Хто хоче стати майстром у цьому ремеслі, – хай покаже свою майстерність, зробить і виконає звичні та прийняті проби у цьому ремеслі, а саме: велику бочку для броварні, готову бочку для зробленого меду, бочку для лазні, яку називають ванною, та ще одну, а саме “Garhsthaw”, відповідно до способу та звичаю свого ремесла, якого дотримуються у таких випадках” (док. № 5, 3 стаття).

Правило майстерштуки було запроваджене у більшості цехів, стаючи, з одного боку, еталоном майстерності та якості виробів, до якого прагнув кожен вступаючий у цех, а з іншого боку – суттєвою перепорою при вступі до цеху через складність виконання штуки та її високу вартість. Штукмістер, за термінологією статутів, на свої кошти закупував сировину, необхідну для виготовлення штуки, а вже зроблена, вона часто ставала власністю цеху. У деяких ремеслах з часом штуки ускладнювалися, наприклад, дещо відрізняються штуки мечників 1529 та 1634 рр., причому до останньої було більше технічних вимог (док. № 18, 4 стаття; док. № 36, 1 стаття). З розвитком цехового ладу в окремих цехах (голкарі, сідлярі, палітурники та ін.) з XVII ст. виконання штуки замінювалося сплатою великого грошового внеску (див. табл. 4), що виявляло видозміну та відхід від основних засад цехового устрою. Адже у корпоративній системі, яким був цех, у принципі не все купувалося за гроші, а найвправніший, наймайстерніший та найефективніший ремісник не завжди стояв на чолі організації.

Успішним виконанням майстерштуки вступ до цеху не закінчувався. Ремісника ще чекали великі витрати на прийняття до міського права, на “армату” (купівля мушкета, шаблі, порохівниці, куль, пороху тощо), а також на велику урочисту вступну учту чи бенкет (див. табл. 4). Останній захід був таким дорогим (у ньому брали участь всі члени цеху), тому не кожен міг викласти достатньо грошей на його проведення. У XVII-XVIII ст. частішають випадки заміни учти грошовим внеском, а також сплати потрібної суми кількома внесками (ратами).

Вступ до цеху також регулювався встановленим числом майстерень того чи іншого ремесла, що санкціонувалося привілеями або статутними положеннями. Так, відповідно до кількості яток, число гончарів у львівському цеху було обмежено до 12 майстрів (док. № 94). Подібні норми зафіксовані джерелами у пекарів білого хліба – 20, у різників – 20 (з 1620 р. – 40), а також у шевців – 40 майстрів⁹¹. Кількістю крамниць багатих крамів на площі Ринок визначалася чисельність багатих крамарів – 40⁹². За оприлюдненими даними Мавриція Горна, у період найбільшого розвитку Львова на початку та у першій половині XVII ст. число майстрів у цехах не було значним, у середньому – по 21 майстрові в кожному⁹³. Така порівняно незначна кількість цехових майстрів у Львові в першій половині XVII ст. підтвердила

⁹⁰ *Farr J.R.* Artisans in Europe: 1300-1914. – P. 26.

⁹¹ Степан Білецький вважав, що до 30-х років XVII ст. у шевському цеху було 20 майстрів (*Білецький С.* Розвиток ремесла і промислів у Львові в середині XVII ст. // *З історії західноукраїнських земель.* – Львів, 1960. – Т. 2. – С. 5).

⁹² *Зубрицький Д.* Хроніка міста Львова. – Львів, 2006. – С. 92.

⁹³ *Horn M.* Lwowska ludność rzemieślnicza... – S. 73-75 (tabl. 1), 77.

Майстрівство у світлі привілеїв та статутів цехів
Львова XV-XVIII ст.

Ремесла (в дужках – дата прийняття статуту або привілею)	Вступне разом з учтою та іншими датками	Грошовий еквівалент штуки	Дозволена кількість учнів	Дозволена кількість підмайстрів
1	2	3	4	5
Ткачі (1459)	50 вузьких гр. + безмін воску	–	–	–
<i>Ткачі (1469)</i>	4 широких гр.	–	–	–
<i>Ткачі (1535)</i>	2 зл. + 2 безміни воску	–	–	–
Бондарі (1492)	20 гр. + 4 гр. + 30 гр.	–	–	–
<i>Бондарі (1601)</i>	0,5 гр. + обід + 5 зл. (маслак)	–	–	–
Кушніри (1509)	15 гр. + 2 безміни воску + 3 зл.	–	–	–
Ковалі, слюсарі та ін. (1529)	12 гр. + 5 зл. + 5 зл. (слюсарі), 18 гр. + 3,5 зл. (ковалі)	–	–	–
Кравці (1533)	–	–	1	–
<i>Кравці (1534)</i>	5 зл.	–	–	–
<i>Кравці (1576)</i>	–	–	1	3
<i>Кравці (1634)</i>	–	–	1	2
Гончарі (1537)	1 зл. + 2 малі бочки пива	–	–	1
Миловари (1561)	6 зл.	10 зл.	–	–
<i>Миловари (1563)</i>	–	–	1	1
Столяри (1562)	20 гр. + 5 зл.	–	1-3 ¹	1-3 ¹
Муляри (1572)	5 зл.	–	–	–
<i>Муляри (1580)</i>	30 гр. + 10 зл. + 12 гарматних куль + учта	–	2	–
<i>Муляри (1601)</i>	–	–	4	–
<i>Муляри (1641)</i>	–	–	4	–
Калитники (1575)	–	–	1	–
<i>Калитники та рукавичники (1774)</i>	75 зл. (маслак)	–	–	–
Токарі та гребінники (1578)	3 зл. + 12 зл. + учта (12 зл.) + рушниця	–	–	–
<i>Токарі і поворозники (1653)</i>	12 зл. + півкаменя пороху + півкаменя воску + 12 зл. + 2 копці меду	–	–	–
Цирульники (1578)	1 гривня + 10 зл.	–	–	–
<i>Цирульники (1611)</i>	2 гривні + 12 зл. + 30 зл.	–	–	–
Музики (1580)	12 зл.	–	–	–
Шапкарі (1590)	2 талари	–	–	–
<i>Шапкарі (1615)</i>	5 зл. + 5 гривень	–	–	–
Малярі (1597)	4 талари + 10 гривень	–	–	–
Римарі, сідлярі та пасники (1598)	10 зл. + учта	–	–	–
Римарі та ольштерники (1617)	6 зл. + мушкет, ладівниця, шабля + 30 зл.	–	1	–

1	2	3	4	5
Золотарі (1600)	30 зл.	–	4	3
Конвісарі (1600)	9 гривень	–	–	–
Аптекарі (1609)	30 зл.	–	–	–
Котлярі (1616)	2 зл. + 80 зл.	–	–	–
<i>Котлярі (1616)</i>	1 зл. + 25 (30) зл.	–	–	–
Чинбарі (1620)	6 зл. + 29 зл. + 4 безміни воску	–	–	–
<i>Чинбарі (1717)</i>	200 зл. + 50 зл. + 12 фунтів воску	–	–	–
Сап'яники (1620)	30 зл. + мушкет, шабля + 6 гарнців вина	–	2	2
Броварники (1621)	1 зл. 6 гр. + 15 зл. + мушкет (шабля або сокира, ладівниця й порохівниця)	–	–	–
Бляхарі (1630)	20 зл. + 12 гр. + 3 гр.	–	–	–
Шевці (1633)	40 зл.	–	–	–
<i>Шевці (1641)</i>	100 зл.	–	–	–
Мечники (1634)	6 зл.	–	–	–
Голкарі (1634)	6 зл. + 2 зл. + (2 зл.)	60 зл. + учта	1	–
<i>Голкарі та ножівники (1649)</i>	18 гр. + 2 зл. + мушкет, півкаменя пороху	50 зл.	1	1
Рушничники (1637)	3 зл. 18 гр. + 12 зл.	–	1	–
Теслі (1641)	1 зл. + 8 зл. + 1 таляр + 8 зл.	–	3	–
Сідлярі (1650)	7,5 зл. + 7,5 зл. + (30 зл.) – маслак	–	1	–
<i>Сідлярі (1740)</i>		–	2	–
Вишивальники та лучники (1658)	30 зл. (за учту)	100 зл. + учта	1	–
Палітурники (1740)	43 зл. 20 гр. + 12 зл.	131 зл.	–	–
Годинникарі (1766)	200 зл. + 6 зл. + 2 зл.	–	2	–
Пекарі житнього хліба (1770)	25 зл. + 50 зл.	–	–	–

¹ Разом учнів та підмайстрів у одного майстра-столяра – не більше п'яти.

дієвість обмеження доступу до цехів через зростання вступних внесків та вимог до виконання майстершук у їхніх статутах.

Новоприйнятий член цеху після вступу зразу ж відчував ієрархічність та корпоративність цехової організації. Молодий майстер протягом року та шести тижнів відбував послуги в цеху, які мали духовний та харитативний зміст: запалювання й гасіння свічок під час церковних відправ та світських міських урочистостей, носіння мар з померлими членами цеху чи їхніми рідними на похоронах тощо. Упродовж першого року майстрівства новий член цеху ще не міг скориста-

тися своїм чи не основним привілеєм – узяти до майстерні підмайстра. Як писалося в одному з цехових статутів, “щоб не розлінувався (новий майстер. – *М. К.*), а охочіше працював, сам про господарство дбав, не має бути дозволений підмайстер до року, однак же вільно буде тримати одного хлопця за дозволом цехмістрів” (чинбарі: док. № 58, 1620 р., 48 стаття). Від нового майстра очікувався послух та субординація щодо старших членів цеху. Його місце за столом на цехових засіданнях розташовувалося найдалі від почеснішого столу цехмістрів і найближче до дверей. Порядок голосування чи виступів на цехових зборах встановлювався за “старійшинством”, часом вступу до цеху, тому слово молодого майстра заслуховувалося найпізніше з усіх.

До основних прерогатив повноправних членів цеху належало право самостійно виконувати ремесло, провадити навчання ремесла та наймати підмайстрів. Однак власне економічна діяльність в ординаціях регламентувалася з метою забезпечити рівноправне становище усіх майстрів у цеху, щоб ніхто не міг вивищитися над усіма багатством або, навпаки, зубожіти. Для цього існували окремі відповідні механізми. Серед них – вже згадане обмеження числа майстрів, яке діяло часом і без статутних положень, регулюючись на практиці через цехову політику при вступі до цеху. Адже збільшення кількості майстрів при тому самому попиту на вироби ремесла зменшувало їхні прибутки. Заготівля сировини, необхідної у виробництві, повинно було здійснюватися майстрами через гуртові цехові закупівлі після спільних грошових складок. Статути застерігали від самостійних кроків на закупівельному ринку сировини окремими ремісниками. Зрозуміло, що гуртові закупівлі здешевлювали сировину і теоретично мали бути вигідними всім членам цеху. Однак майнове становище окремих членів та цеху загалом, особливо в період розкладу цехових відносин, не було однаковим. Тому часто у XVII-XVIII ст. ремісники змушені були поодиноч звертатися за кредитами до єврейських та інших кредиторів для закупівлі сировини. Таку ситуацію частково характеризує ординація цеху пекарів житнього хліба від 1770 р.: “І щоб усі цехові (брати) домовилися на своїх зборах однастайно та злагоджено, як прийде на торг якась значна партія збіжжя, її закупити і, відповідно до пропорції, хто скільки грошей дав, збіжжям поділитися, а (це) для того, щоб хліб був дешевшим і могли унеможливити шкідливу для мешканців-християн єврейську торгівлю” (док. № 152, 7 стаття).

Іншим запобіжним механізмом щодо майнової диференціації стало обмеження максимального числа учнів та підмайстрів, які міг тримати у своїй майстерні один майстер (див. табл. 4). Проте й цього правила не часто дотримувалися цеховики. Показовий приклад демонструє кравецький цех, який у 30-х роках XVII ст. провадив тривалий судовий процес проти члена свого цеху Якоба Соколовського, котрий всупереч приписам тримав у своїй майстерні 10 підмайстрів, виконуючи, ймовірно, якесь велике військове замовлення⁹⁴. Майстер зобов’язаний був, за статутними приписами, поділитися своїми замовленнями, закупленою сировиною з іншими, біднішими членами цеху. Свої вироби ремісник мусив продавати без посередників, переважно, тільки в одній крамниці чи ятці, де торгувала його дружина або син, чи дочка. Навіть маючи гроші, не можна було скупити такі ятки у бідніших ремісників або переманити здібнішого підмайстра за більшу платню до своєї майстерні, чи привабити замовника кращою ціною пропозицією. Ординації в таких випадках передбачали покарання різними грошовими штрафами. Також суворо заборонялося мати торговельні стосунки з євреями та

⁹⁴ *Horn M. Lwowska ludność rzemieślnicza...* – S. 86.

виробничі спілки з партачами. Суто економічні мотиви зиску та підприємництва не завжди діяли у цеховому середовищі.

Значна роль у статутних документах відводилася регулюванню морально-етичних питань, які виникали у цеху, де кожен майстер був братом і колегою для всієї цехової “братії”. На братських засіданнях заборонялися суперечки, сварки, які могли б закінчитися бійками. Для запобігання кровопролиття не дозволялося приносити в цех зброю. Переступи у шлюбній вірності також суворо каралися, але не були такими ригористичними, як для вдів, дружин та дочок майстрів. Ухвалу цехмістрів та всіх братів у цеху винуватець змушений був приймати без жодних застережень, утім для майстра, на відміну від учня та підмайстра, існувало право апеляції до расецького чи бурмістрівського уряду. Обов’язковою була присутність не тільки майстра, а і всієї його сім’ї, челяді та учнів на похоронах членів цеху або їхніх рідних. Відсутність можна було пояснити тільки поважною причиною. Співучасть цеховиків у релігійних богослужіннях, міських процесіях, цехових святах, які супроводжувалися бенкетами, зміцнювала корпоративну єдність цеховиків.

Керівництво майстрами здійснювали два цехмістри – старший та молодший, які обиралися щороку на загальних зборах цеху. Вибір ремісників затверджували райці, приймаючи присягу від цехмістрів на вірність місту та королеві. Імена цехмістрів вносилися у реєстри виборів міських урядовців, які вибірково дійшли до нас із XVI-XVIII ст.⁹⁵ В обов’язки цехмістрів входило періодичне проведення загальних зборів цеху (цугантів), стеження за дотриманням статутних приписів та дисципліни й здійснення виконавчої влади в цеху, наприклад під час прийому на навчання учнів чи розподілу між майстрами прибулих з мандрівки робенців і підмайстрів, при покаранні порушників спокою, контролю за якістю продукції тощо.

Обрані цехмістри підбирали собі старших майстрів, які в більшості цехів іменувалися столовими, інколи балтазарами (у сідлярів, римарів та ольштерників). Назва вказувала, що початково столові повинні були стежити за порядком (“за столами”) на цехових засіданнях. Їхня кількість коливалася від двох до восьми осіб. В їхні обов’язки (спільно з цеховим писарем) входив нагляд за фінансами цеху, витратами та прибутками, що надходили до цехової скриньки. Столові підписувалися під цеховими рахунками кожного року, а цехмістри без них не мали доступу до цехової скриньки, ключ від якої зберігався у столових майстрів. Відповідальність цехмістрів та столових за дотримання цехових звичаїв і приписів була на порядок вища, ніж інших членів цеху, тому у разі невмотивованої відсутності на загальних зборах або втрати ключа від скриньки вони несли подвійні покарання (конвісарі: док. № 22, 1600 р., 2 і 4 статті).

Старі цехмістри та столові разом з новообраними утворювали групу старших майстрів цеху, які колегіально могли приймати найвагоміші, принципові для існування організації рішення. Однак часто для цього потрібен був цеховий консенсус, який передбачав участь у підготовці важливих цехових ухвал і молодших майстрів, а деколи – і підмайстрів (наприклад, у питаннях, які стосувалися їхньої платні, поведінки тощо).

⁹⁵ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 704-705 (1522-1577 pp.); Спр. 648-651 (1578-1732 pp.).

Національно-релігійні взаємини (доступ до цехів і керівництва в них; українські, вірменські, єврейські цехи). Паралельно з розвитком цехового устрою Львова все голосніше давали про себе чути національні (етнічно-релігійні) громади, котрі заявляли про свою участь у політичному чи економічному житті міста⁹⁶. Цехова організація також була однією зі сфер суперництва між домінуючою польсько-німецькою (з першої половини XVI ст. – польською) та іншими національними громадами. Вірменська та єврейська “нації” довгий час в своїй господарській діяльності орієнтувалися на торгівлю, тому боротьба за доступ до привілеїв ремісничих цехів велася здебільшого між руською (українською) та польською спільнотами.

На початку впровадження цехової організації у Львові доступ українців до ремесла був закритий, про що непрямо свідчить функціонування католицького цеху львівських шевців у 1386 р.⁹⁷ Щоправда, у документі 1425 р. про присягу королеві в повному реєстрі львівських міських урядників та посадовців з’являється цехмістер шевців “*Petrus Ruthenus (Петро Русин)*”⁹⁸. Можливо, після періоду конфронтації, пов’язаної з насильним встановленням домінації католиків у Львові в середині та другій половині XIV ст., українцям вдалося домогтися певних поступок і одержати доступ до міських органів управління та, зокрема, цехів. В українській спільноті існувала давня традиція рівноправності у ремісничих цехах з католиками у “німецькому” Львові XV ст. 1572 року в королівському привілеї про зрівняння української та польської громад є глухе посилання на “давній звичай” (*consuetudo usitata*) обрання руських старших у цехах⁹⁹. На це покликаються у 1599 р. руські кравці, намагаючись отримати виписи з давніх цехових книг, у яких можна знайти докази перебування українців на посадах цехмістрів у цьому цеху в XV ст.: “як Русь в каждом цеху цехмистра руского мевали”¹⁰⁰. У тому ж році представники всього українського ремісництва з львівських передмість заявили, “що від ста і кількадесяти років Русь, люди грецької релігії, були у Львові цехмістрами та іншими урядниками, а учнів русинів, як і поляків, нарівні навчали і визволяли. Також поляки навчали Русь і поляків, приймали їх та визволяли. Також і товаришів (підмайстрів. – *М. К.*) у себе на верстагах тримали як одне тіло”¹⁰¹. Втім уже в другій половині XV ст. маємо звістки про те, що осібно від католицького шевського цеху існував руський цех шевців чи група руських шевців, а за статутом 1470 р. у кушнірському цеху русини не могли стати цехмістрами (док. № 40, 15 стаття). Українські кушніри не мусили бути присутніми на католицьких похоронах, а поляки – на руських, але обов’язковою була їхня участь у Літургії на

⁹⁶ Детальніше національні стосунки у Львові у ранньомодерний період висвітлено в: *Капраль М.* Національні громади Львова XVI-XVIII ст.; див. також: *Charewiczowa Ł.* *Lwowskie organizacje zawodowe za czasów Polski przedrozbiorowej.* – S. 19-28.

⁹⁷ AGZ. – Т. VII. – Nr. 1.

⁹⁸ *Зубрицький Д.* Хроніка міста Львова. – С. 81. У літературі є дві думки з приводу того, ким вважати цього “Петра Русина”: українцем чи поляком, див.: *Крип’якевич І.* Львівська Русь в першій половині XVI ст.: дослідження та матеріали. – С. 21-22; *Charewiczowa Ł.* *Lwowskie organizacje zawodowe za czasów Polski przedrozbiorowej.* – S. 20-22.

⁹⁹ Привілеї національних громад міста Львова XIV-XVIII ст.: 3б. док. / Упор. М. Капраль. – Львів, 2000 (далі – Привілеї. – Т. 2). – С. 46, 50. Див. також: *Charewiczowa Ł.* *Lwowskie organizacje zawodowe za czasów Polski przedrozbiorowej.* – S. 21.

¹⁰⁰ Архив Юго-Западной России. – К., 1904. – Ч. I. – Т. XI. – С. 18.

¹⁰¹ Соціальна боротьба в місті Львові в XVI-XVIII ст.: 3б. док. / Під ред. Я. Кіся. – Львів, 1961. – С. 89.

католицьке свято Божого Тіла. В інших збережених статутах з XV ст. – ткацького та бондарського цеху – національно-релігійна проблема випущена, тому важко робити чіткі висновки про національні тенденції у львівському ремеслі в цей період.

Однак вже в першій половині XVI ст. джерела віддзеркалюють посилення тиску на українців у цехах. У новому статуті львівських кушнірів від 1509 р. для українців встановлювалося покарання (відсутнє в попередньому статуті), коли в день свята Божого Тіла вони не будуть зі свічками на “процесії та Літургії, під карою негайної сплати двох безмінів воску” (док. № 41, 25 стаття). Безрезультатними для українців виявилися дискусії про їхні економічні обмеження у 20-х роках XVI ст. Навпаки в одному з королівських декретів українцям відверто заборонялося ремесло: “щоб не приймати та не допускати їх до будь-яких цехів та ремесел”¹⁰². Проте з економічного погляду участь чисельного руського населення у цехах була доцільною, тож опубліковані статuti й привілеї частково відображають певну тенденцію до залучення у XVI-XVIII ст. українців до навчання окремих видів ремесел: кравецтва, кушнірства, шевства, чинбарства, сідлярства, теслярської та мечницької справи та ін. (табл. 5).

Повністю повноправними були українці лише у кількох цехах, маючи змогу обирати цехмістрів (як правило, молодшого) та столових й іншу правлячу верхівку: у шевському (з 1641 р.), сідлярському (з 1650 р. і до першої половини XVIII ст., коли їх витіснено з цеху німцями й поляками), вишивальному та лучницькому (з 1658 р.), кравецькому (з 1701 р.), чинбарському (з 1717 р.) цехах. Луція Харевичова стверджувала, що також ще руські поворозники у XVII ст. обирали своїх цехмістрів¹⁰³, однак їхня ординація від 1653 р. це право залишала цілком за католиками: “А ті два цехмістри повинні бути римської релігії, один буде з токарів, а другий – із поворозників” (док. № 16, 5 стаття). Практичні взаємини у цехах часом відходили від статутних вимог і окремі українці іноді могли стати цехмістрами, особливо там, де не деталізували цього питання. Так було, наприклад, у теслярському ремеслі¹⁰⁴, а також у купецькій корпорації, де була більша свобода вибору цехмістрів – як серед багатих купців-вірмен, так і серед купців-українців, навіть до прийняття унії Львівською єпархією на початку XVIII ст. Зокрема, у 1672 р. українець Григорій Василевич був обраний другим цехмістром у купецькій гільдії, і він же став від “руської” нації охоронцем права складу¹⁰⁵.

У львівському ремеслі для українців існував зворотний бік рівноправності – цілковите недопущення до цехового ремесла. Статuti кількох цехів XVI-XVII ст. забороняли православним вступати в їхні ряди, приймати на навчання учнів та наймати на роботу підмайстрів-українців, які не перебували в єдності з Католицькою церквою. До таких цехів належали столяри (1562 р.), малярі (1596 р.), римарі, сідлярі¹⁰⁶ та ольштерники (1598 р.), золотарі (1600 р.), бондарі (1601 р.), котлярі (1616 р.), голкарі (1634 р.), рушничники (1637 р.) (див. табл. 5).

¹⁰² Привілеї. – Т. 2. – С. 44 (декрет від 17 лютого 1525 р.).

¹⁰³ *Charewiczowa Ł.* Lwowskie organizacje zawodowe za czasów Polski przedrozbiorowej. – S. 23.

¹⁰⁴ *Ibid.* Однак авторка не наводить прикладів, базованих на джерельних даних.

¹⁰⁵ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 650, с. 341, 346.

¹⁰⁶ Цікаво, що більш ніж через півстоліття, у 1650 р., українці отримали право бути цехмістрами в окремому сідлярському цеху. А до цього часу відомий тільки один приклад – сідлярів братів Рогатинців, які змогли стати членами цеху винятково за декретом львівських райців, без права визволяти своїх учнів (*Капраль М.* Брати Рогатинці – старійшини Львівського Успенського братства. – С. 55).

Участь українців (русинів) у окремих львівських цехах
у світлі привілеїв та статутів цехів XV-XVIII ст.

Ремесла (в дужках – дата прийняття статуту або привілею)	Участь у діяльності цеху	Участь у керівництві	Участь у релігійних обрядках, міських церемоніях
1	2	3	4
Кушніри (1470)	Повноправна участь	Заборона бути цехмістрами	Процесії на свято Божого Тіла
<i>Кушніри (1509)</i>	Повноправна участь	Заборона бути цехмістрами	Процесії на свято Божого Тіла під карою 2 безмінів воску
Кравці (1534)	Повноправна участь	–	–
<i>Кравці (1634)</i>	Повноправна участь	–	Процесії на свято Божого Тіла
<i>Кравці (1646)</i>	Повноправна участь	–	–
<i>Кравці (1701)</i>	Повноправна участь	Обрання цехмістрами, столовими, писарями	–
Шапкарі (1590)	Заборона ремесла	–	–
<i>Шапкарі (1615)</i>	–	–	–
Малярі (1595)	Заборона ремесла	–	–
<i>Малярі (1596)</i>	Заборона ремесла	–	–
Римарі, сідлярі та пасники (1598)	Заборона ремесла	–	–
Золотарі (1600)	Заборона ремесла	–	–
Бондарі (1601)	Заборона навчання, прийому підмайстрів	–	–
Котлярі (1616)	Заборона навчання	–	–
Чинбарі (1620)	Повноправна участь	–	Вотиви, похорони
<i>Чинбарі (1717)</i>	Повноправна участь	Обрання цехмістрами	Вотиви, похорони
Шевці (1633)	Повноправна участь	–	Костельні порядки й обряди
<i>Шевці (1641)</i>	Повноправна участь	Обрання цехмістрами, столовими	Елекції урядів, вотиви, поминальні богослужіння
Мечники (1634)	Повноправна участь	–	–
Голкарі (1634)	Заборона навчання	–	–
Рушничники (1637)	Заборона навчання	–	–
<i>Рушничники (1671)</i>	Заборона навчання, прийняття челяді під карою 30 гривень	–	–
Теслі (1641)	Повноправна участь	–	Похорони

1	2	3	4
Сідлярі (1650)	Повноправна участь	Обрання цехмістрами, столовими	–
Вишивальники та лучники (1658)	Повноправна участь	Обрання цехмістрами	Похорони
Шинкарі (1696)	Повноправна участь	–	–
Купці (1767)	Повноправна участь	–	–
Пекарі житнього хліба (1770)	Повноправна участь	–	Поминальні богослужіння окремо

Аналізуючи табличні дані, не важко помітити, що більшість заборон на виконання ремесла з'явилися невдовзі після Берестейської унії 1596 р. та пов'язувалися зі зростанням українсько-польського національно-релігійного напруження наприкінці XVI – на початку XVII ст.¹⁰⁷

Виходом для українців зі складної ситуації могла бути самоорганізація та утворення власних цехів тільки з членів однієї громади. Так, власне, й сталося, коли шевці-українці зуміли у 1618 р. домогтися у львівського старости привілею на заснування цеху на старостинській юрисдикції та локацію 40 шевських яток перед Краківською брамою Львова (док. № 45). Щойно у 1641 р. руським шевцям вдалося знайти спільну мову з шевцями-католиками та об'єднатися у спільний цех на рівноправних засадах.

Схоже чинили й вірмени та євреї, котрі, маючи аналогічні проблеми з доступом до міського ремесла, почали організовувати окремі “національні” цехи. Першими кроками до цього були привілеї вірменському вїттові на користування двома різницькими ятками від 1444 р.¹⁰⁸, дозвіл на вільний торг для вірменських різників від 1510 р.¹⁰⁹ Подібні привілеї дещо пізніше, у XVI-XVII ст., також отримала єврейська громада, забезпечуючи власне право на виробництво та продаж м'яса¹¹⁰. Цехові різники не могли задовольнити потреби всіх мешканців у м'ясі, особливо, коли мова йшла про національну чи релігійну специфіку його споживання (кошерне м'ясо і т. ін.). Втім швидко єврейські та вірменські різники вийшли поза межі своїх національних кварталів і вже продавали товар усім львів'янам.

Через королівський привілей діяли також єврейські шмуклери та пасамонники¹¹¹, які здобули його у 1634 р.¹¹² Це, очевидно, було реакцією на створення міського цеху пасамонників, перша згадка про який датується 1632 р.¹¹³, і статут якого підтвердив король Владислав IV у тому ж році, коли євреї одержали свій привілей – 1634 р. (див. регест № 92). Позиції цього цеху були

¹⁰⁷ Докладніше про українсько-польські взаємини у цей період описано в: *Капраль М.* Національні громади Львова XVI-XVIII ст. – С. 109-130.

¹⁰⁸ Привілеї. – Т. 2. – С. 132-134. Після ліквідації інституції вірменського вїтвства прерогативи цього привілею на початку XVI ст. перейшли на вірменську громаду загалом (Там само. – С. 174-175).

¹⁰⁹ Там само. – С. 176-177.

¹¹⁰ Там само. – С. 433 (1569 р.); С. 493 (1698 р.).

¹¹¹ Шмуклери працювали вручну, виготовляючи шнурки, петлиці, гудзики, а пасамонники – на верстаті виробляли стрічки, тасьми, прендзлі для прикраси чоловічого та жіночого одягу.

¹¹² Привілеї. – Т. 2. – С. 455.

¹¹³ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 649, с. 71.

підважені єврейською конкуренцією і вже на початок XVIII ст. це ремесло виявилось цілком здоміноване єврейськими ремісниками.

Ще одним шляхом розширення дії ремесла було квотування числа ремісників, які могли вступати в міські цехи на загальних підставах. Так, у 1600 р., згідно з королівським привілеєм, таке право надано двом кравцям, шевцям та кушнірам та одному малярові вірменської нації¹¹⁴. А в 1685 р. вірменським золотарям вдалося скасування обмеження їхньої участі в цеху чотирма майстрами¹¹⁵. Майже одночасно шістьом єврейським шейдерам (витоплювачів дорогоцінних металів) було дозволено виконувати свою роботу, за згодою цеху золотарів, зі сплатою річно “50 польських зл. до цеху за (дозвіл) цього шейдування та торгівлю дорогим камінням і клейнодами”. Напевно, це була важка й невдячна робота, бо, як написано в статуті, “християни не хочуть тим (шейдуванням. – М. К.) займатися” (док. № 140, 1678 р., 8 стаття).

Першим “національним” цехом, який отримав схвалення міської, а пізніше й королівської влади, став цех сап’яників, утворений 1620 р. (док. № 62-63)¹¹⁶. Львівські райці погодилися на заснування цеху з огляду на нові технології виробництва шкіри та виготовлення кольорового взуття, які принесли прибульці-вірмени зі Східної Вірменії і які не були відомі в руських землях. Саме вірмени стали першими фундаторами цеху, але райці передбачили можливість вступу до нього і представників інших національних громад. Ймовірно, за короткий час цей цех втратив вірменський національний характер, до нього влилися близькі за фахом кордибанники, котрі виготовляли чорні й кольорові шкіри з козячої шкіри. У 1672 р. ці фахи подаються разом в урядовому реєстрі цехмістрів¹¹⁷, а пізніше в документах фігурує тільки цех кордибанників.

Про єврейську конкуренцію в ремеслі та торгівлі вказують багато публікованих статутів. Особливо дошкуляла вона кушнірам, кравцям, бляхарям, шмуклерам, пасамонникам, різникам та ін.¹¹⁸ Дійшло навіть до того, що євреї самі, без королівського дозволу, організовували власні ремісничі цехи, обирали цехмістрів, визволяли учнів. За даними Мавриція Горна, у Львові на початок XVIII ст. функціонувало чотири єврейських ремісничих цехів: різники (перша згадка від 1613 р.), кравці (1627 р.), кушніри (1637 р.), шейдери (1678 р.), а загалом до кінця століття додалося ще чотири: бляхарсько-склярський (1727 р.), торбярський (1754 р.), золотарський (1765 р.) та зброярський (piatnerze) (1767 р.)¹¹⁹. Збережений документ від 1761 р. з доповненням

¹¹⁴ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 649, с. 307.

¹¹⁵ Каталог пергаментних документів Центрального державного історичного архіву УРСР у Львові. 1233-1799 / Упор. О. Купчинський, Е. Ружицький. – К., 1972. – № 991. Див. публікацію фрагмента цього документа: *Łoziński W.* Złotnictwo lwowskie. – Lwów, 1911-1912. – S. 139-141.

¹¹⁶ Луція Харевічова помилково вказала на текст статуту цеху сап’яників, прийнятого для вірмен м. Могилева, як на львівський статут від 1620 р. (*Charewiczowa Ł.* Lwowskie organizacje zawodowe za czasów Polski przedrozbiogowej. – S. 25, 93). Насправді статуту могилівських та львівських сап’яників суттєво відрізняються (пор.: *Barcz S.* Rys dziejów Ormiańskich. – Tarnopol, 1869. – S. 158-160; док. № 62).

¹¹⁷ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 650, с. 347.

¹¹⁸ Детальніше про це див.: *Balaban M.* Żydzi lwowscy na przełomie XVI-XVII wieku. – Lwów, 1906. – S. 470-485; *Kanpаль M.* Національні громади Львова XVI-XVIII ст. – С. 222-223.

¹¹⁹ *Horn M.* Żydowskie bractwa rzemieślnicze na ziemiach polskich, litewskich, białoruskich i ukraińskich... – S. 109-110. Див. також: *Pazdro Z.* Organizacja i praktyka... – S. 233-235, 251-153, 257-260.

до статуту єврейського торбярського цеху з 1754 р. дає змогу зробити висновок про джерело правової регламентації єврейського ремесла у Львові у XVIII ст. – уряд львівського підвоєводи (док. № 125). У попередньому столітті формально право такого регулювання належало королівській владі – наприклад, у 1663 р. король Ян Казимир дозволив євреям-тандетникам безперешкодно торгувати старизною у Львові (док. № 122). Однак, як демонструє перелік уже існуючих на початок XVIII ст. цехів, євреї не надто зважали на формальну правову сторону, а самовільно створювали свої ремісничі організації. На відміну від українців та вірменів, які рано чи пізно входили у спільні цехи з поляками, євреї закладали моноетнічні корпорації.

Жінка в цеху (участь у ремеслі, статус вдови та доньки майстра). Соціальний корпоративний характер цехової організації чи не найкраще ілюструє становище жінки в цеху. Хоча жінкам і був заборонений вступ до цехів на загальних підставах, проте реально вони тримали від 15 % до 30 % майстерень у своїх руках після смерті чоловіків-майстрів (див., зокрема: гончарі: док. № 97, 1597 р.). Звісно, найбільше їх працювало у таких “жіночих” фахах, як ткацтво, пекарство, вишивання та деяких інших. Джерела переконують, що майстри-чоловіки у цих ремеслах тримали дівчат та жінок для виконання підсобних робіт, і статuti, не артикулюючи відповідних заборон, фактично, це дозволяли. Найчастіше дружини та доньки майстрів допомагали майстрам у продажу їхніх виробів, стоячи за ятками та лавами з ремісничим товаром. Використання жіночої праці регламентує тільки ординація чинбарів: “Дівчина майстра – як власна, так і служниця, може допомогти у роботах чинбарського ремесла, а саме при сіянні дубу, купівлі дров та інших речей, необхідних у ремеслі, також у ношенні шкір до води та від води, до розвішування, збирання та переховування” (док. № 58, 1620 р., 19 стаття). У статуті голкарів та ножівників від 1649 р. описується цікава ситуація, коли “майстер голкарського ремесла не може приймати (до себе) кухарку, яка би навчилася ремесла на службі в іншого майстра, відійшла від нього за намовою, поки вона деінде не прослужить рік, під карою півкаменя воску” (док. № 30, 26 стаття). У цій нормі місцевим правodawцем відображено процес активного залучення жінок у ремісниче виробництво, котрий в інших документах замовчується.

Значно повніше описується в статутах становище вдови в цеху. Після смерті чоловіка-майстра його дружині переходило право тримати майстерню покійного, але за умови збереження статусу вдови та з усіма обов’язками, насамперед податковими, її чоловіка. Початково вдова могла вільно виконувати ремесло протягом року та шести тижнів, але надалі, якщо в неї не виникало різних проблем у цеху, вона продовжувала володіти ремісничою майстернею. У деяких ремеслах вдовам заборонялося виконувати особливо кваліфіковану роботу, наприклад, у гончарів – класти печі (док. № 96, 1558 р., 5 стаття). Цехмістри обирали вдові та її дітям опікунів, і сам цех ставав колективним опікуном, що було важливо для вирішення розмаїтих майнових суперечок після смерті ремісника. Допомога цехової спільноти також полягала в тому, що вдова “повинна отримати найкращого підмайстра, (який) хоч би деінде був на умові, має відійти та до неї прийти” (годинників: док. № 38, 1766 р., 12 стаття). В інших цехах вдові належав пріоритетний вибір підмайстра, якби той з’явився у місті, навіть перед цехмістрами. Якщо у майстерні було кілька підмайстрів, в цеху серед них вибирали вахмістра, котрий би ними керував і допомагав вдові кваліфіковано обходитися у ремеслі. Також вона могла тримати учня, який навчався ремесла в її чоловіка. Жінка могла вибрати: залишити його у себе чи віддати іншому майстрові для продовження навчання.

Участь вдови у цеху залежала від її подальшої матримоніальної поведінки. Якщо вона вибирала для повторного одруження підмайстра чи вдівця-майстра зі свого цеху, то всі турботи щодо ведення ремесла переходили на її другого чоловіка. Коли ж така жінка виходила заміж за ремісника з іншого цеху або людину іншого соціального стану, то втрачала право на ремісничу майстерню і виконання будь-якої ремісничої діяльності, автоматично виключаючи себе з цехової спільноти. Окрім повторного одруження поза цехом, існувало ще одне застереження, яке могло позбавити вдову її належності до цієї організації. Цехові майстри мали право оцінювати моральну поведінку вдів, а також майстрівських доньок, котрі “зобов’язані у своєму стані гідно поводитися, а коли би якусь спіймали на її блуді, таку відсудимо від ремесла та вільності” (сідлярі: док. № 65, 1650 р., 7 стаття). Над майстрами-чоловіками за подібну аморальну поведінку також нависала заборона ремесла, але їм дозволялося відкупитися сумою, за ухвалою всього цеху. Через одруження з такою неморальною особою вступник до цеху втрачав усі пільги.

Становище жінки у цеху окреслювалося передовсім соціальними і моральними категоріями. Вдова ніколи не була повноправним членом цеху, не могла його очолити, не брала участь у цехових зборах та засіданнях, не впливала на прийом нових майстрів, запис на навчання та визволення учнів, тощо. Жіноча роль у цеху головно полягала в скріпленні соціальних та моральних зв’язків у цеховій спільноті.

Археографічна частина (джерела: оригінали документів, обляти, копії, стан збереження; переклади, засади публікації). Цехова документація Львова дійшла до нашого часу в дуже розпорошеному вигляді, що легко пояснюється. Як знаємо, привілеї, статуту, цехові книги зберігалися у самих цехах під опікою цехмістрів, столових та писарів. Скриньки з документами переходили з рук в руки після виборів нових керівників цеху, викрадалися злодіями (позаяк разом з актами у скриньках переховувалися гроші, клейноди та інші цехові цінності, причому часто в неналежних умовах), нищилися від вологи, вогню тощо. Так, у статуті 1621 р. броварники повідомляють про спалення під час пожежі їхнього статуту з XVI ст. (док. № 171). Ще більші випробування цехові папери зазнали після закриття цехів, коли вони перейшли у власність останніх керівників цих організацій. Вартість історичних документів наприкінці XVIII ст. – на початку XIX ст. ще не усвідомлювалася звичайними ремісниками і тому багато джерел саме в той час були безповоротно втрачені. У другій половині XIX ст. приватні особи, які зберігали давні цехові реліквії, передали їх до архіву міста Львова або шляхом дарування, або продажу¹²⁰. Наприкінці XIX ст. – на початку XX ст. у Львові було вжито активніших заходів задля врятування цехової архівної спадщини. У вересні 1905 р. пройшла виставка цехових пам’яток давнього Львова¹²¹. Експонентами цехової документації та предметів стали не тільки наукові й освітні установи (музеї, архіви), але також різні економічні братства і товариства, які успадкували окремі давні документи.

На жаль, частина переданих у той час пергаментів були втрачені чи викрадені з архіву. Наприклад, відомо про існування на початку XX ст. оригіналів, які вже не фіксуються у “Каталозі пергаментних документів Центрального державного історичного архіву” (1972 р.): диплом короля Михайла від 27 листопада 1671 р. із статутом цеху вишивальників та лучників (Katalog wystawy zabytków cechowych, № 40); диплом того ж короля від 16 листопада 1671 р. із

¹²⁰ ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 1342 (Реєстр пергаментних документів, складений І. Вагилевичем та іншими архівістами у 1862-1938 рр.).

¹²¹ Katalog wystawy zabytków cechowych urządzanej we Lwowie we wrześniu 1905 r. – Lwów, 1905.

ординацією цеху сідлярів від 1650 р. (Katalog wystawy zabytków cechowych, № 124); диплом Станіслава Августа від 31 грудня з підтвердженням статуту мулярів та каменярів від 1601 р. (Katalog wystawy zabytków cechowych, № 101). Цілеспрямований архівний пошук, особливо у закордонних збірках, може увінчатися виявленням нових оригінальних документів львівських цехів.

Збережені пергаментні та паперові дипломи стали основною джерельною підставою публікованої збірки, а саме: 47 пергаментів з ЦДІАЛ¹²², по одному – зі збірки Національної бібліотеки у Варшаві та Бібліотеки Оссолінських у Вроцлаві, а також 4 паперові оригінальні документи з ЦДІАЛ. Оригінали та базовані на них трансумпти (підтвердження), складають близько половини (точніше – 89) усіх опублікованих матеріалів. Частина пергаментів сьогодні у пошкодженому вигляді, тому подекуди необхідною була звірка з облятами, трансумптами або копіями.

Обляти та копії у львівських актових книгах становлять окрему групу підстав опублікованих документів – 40 (з них 24 – у міських расцьких та лавничих книгах, 15 – у львівських городських книгах, 1 – в актах підвоеводського суду). Архів Польського королівства, а пізніше, з 1569 р. – Речі Посполитої (т. зв. Метрика Коронна у Варшаві), додав до цехових привілеїв та статутів ще 24 документи: 14 копій та 10 трансумптів¹²³. Частина актів відклалася у нечисленних копіях ремісничих цехів, які дозволяли собі лише найбагатші з них, як-от купці¹²⁴. Але більшість таких документів були скопійовані на вимогу австрійської влади наприкінці XVIII ст., коли окремі цехи уже не функціонували. Невелика частка таких різночасових копій та підтверджень (26) стала основою для публікації. Деякі документи дійшли до нас тільки у вигляді регестів з Метрики Коронної, бо писарі не внесли їх в акти повністю (док. № 45, 59, 92, 106, 159, 160). Найдавніші статути ткачів від 1459 та 1469 рр. не мають збереженої джерельної підстави, тому подаються за першим виданням (док. № 69-70). За першим виданням також друкуються привілеї та статути цеху малярів (док. № 127-134, 1596-1685 рр.), поодинокі джерельні матеріали цеху бляхарів (док. № 100, 1601 р.) та кушців (док. № 116, 1653 р.).

Уперше в форматі повнотекстової публікації до наукового обігу вводиться 159 документів. Ще 38 було вже видано – у повній чи скороченій формі. А загалом друк львівських цехових привілеїв та статутів відбувався випадково та хаотично. У середині XIX ст. місцевий історик-аматор Францішек Волянський розпочав публікацію львівських статутів¹²⁵. Основна маса середньовічних статутів побачила денне світло у корпусному виданні “Akta Grod-

¹²² Регестовий опис документів з ЦДІАЛ див.: Каталог пергаментних документів Центрального державного історичного архіву УРСР у Львові. 1233-1799. – К., 1972.

¹²³ Підставою для архівних пошуків у Варшаві стала опублікована збірка регестів “*Matricularum Regni Poloniae summaria, excussis codicibus, qui in Chartophylacio Maximo Varsoviae asservantur.* – Varsovie, 1905–1999. – Pars I–VI”, а також рукописна збірка “*Registrata privilegiorum ac decretum pro parte oppidorum in regnis Galiciae et Lodomeriae super eorum locationes, libertates ac immunitates servientium, in libris inscriptionum Archivi metrices regni Poloniae Varszaviensi ab anno 1448 ad annum 1772* (Реєстри привілеїв та декретів, що слугують містечкам у королівствах Галичини та Володимирії щодо їхніх локацій, вільностей та користей з книг вписів архіву метрики Польського королівства у Варшаві від 1448 р. до 1772 р.)” (Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України. – Відділ рукописів. – Ф. 5 (Оссолінських), спр. 2836).

¹²⁴ Див.: Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu. – Rękopisy, sygn. 1645.

¹²⁵ Dodatek Tygodniowy do “Gazety Lwowskiej”. – Lwów, 1854. – Nr. 12-13, 15; 1857. – Nr. 26-27; 1861. – Nr. 21-22, 42.

skie i Ziemskie”¹²⁶. У другій половині XIX – першій третині XX ст. вийшли друком документи мистецьких та будівельних цехів: малярського¹²⁷, золотарського¹²⁸, музичного¹²⁹, мулярського¹³⁰, а також єврейського цеху торбарів¹³¹. У радянський час тільки невелика частина цехових документів була введена в науковий обіг шляхом повнотекстових публікацій¹³² або перекладів¹³³.

Окремі матеріали, які стосувалися економічного життя міста Львова та особливо національних громад, були наведені у двох попередніх томах серії львівських привілеїв¹³⁴. Відповідно до застосованих у цих виданнях засад, відбувався пошук та відбір привілеїв¹³⁵. Так, зокрема були опущені королівські декрети, мандати, листи, адресовані львівським урядовцям, котрі мали заборонний, обмежувальний характер (найчастіше в економічних конфліктах з іншими цехами, а також щодо євреїв), адже часто вони повторювали аналогічні статті цехових статутів. Поза нашою збіркою залишилися: королівський мандат від 1524 р. до львівського старости Станіслава з Ходча з вимогою дотримуватися положення попередніх актів про обмеження числа двох шевських майстрів на Підзамчі¹³⁶; королівський декрет від 1660 р., наданий на вимогу львівських кравців, про заборону євреям та іншим людям виготовляти і продавати одяг¹³⁷ та інші джерельні матеріали подібного характеру. При упорядкуванні не потрапили до збірки регламентаційні й уточнювальні декрети міської ради, котрі з’явилися в результаті суперечок і конфліктів як між цехами, так і в самих цехах.

Переклад більшості документів на українську мову здійснено упорядником на підставі оригіналів та копій публікованих джерел. Два німецькомовних статuti львівських ткачів 1459 р. та 1469 р. переклали, відповідно, Федір Шумиляк і Галина Сварник (з науковою редакцією упорядника). При перекладі статутів окремих ремісничих цехів виникали певні труднощі, пов’язані з описом втрачених і забутих нині технічних процесів та відтворенням семантики

¹²⁶ AGZ. – T. V. – S. 142-143; T. VI. – S. 139-140; T. VII. – S. 96-99, 120-122; T. IX. – S. 120.

¹²⁷ *Rastawiecki E.* Słownik malarzów polskich. – Warszawa, 1851. – T. 2. – S. 297-304; *Mańkowski T.* Lwowski cech malarzy w XVI i XVII wieku. – S. 90-115.

¹²⁸ *Łoziński W.* Złotnictwo lwowskie w dawnych czasach: 1384-1640. – Lwów, 1912. – S. 36-39, 48-54.

¹²⁹ *Charewiczowa Ł.* Lwowskie organizacje zawodowe za czasów Polski przedrozbiorowej. – S. 59-60.

¹³⁰ *Kowalczyk M.* Cech budowniczy we Lwowie za czasów polskich do r. 1772. – Lwów, 1927. – S. 17-24 (польський переклад статуту 1572 р.).

¹³¹ *Schorr M.* Organizacja Żydów w Polsce. – Lwów, 1899. – S. 94 (відбитка з “Kwartalnika Historycznego”); *Pazdro Z.* Organizacja i praktyka żydowskich sądów podwojewódzkich w okresie 1740-1772 r. Na podstawie lwowskich materiałów archiwalnych. – Lwów, 1903. – S. 213-215.

¹³² Соціальна боротьба. – С. 16-18, 59-63, 164-166, 178-180, 356-360, 371-375, 393-395. Паралельно у виданні подано українські переклади документів.

¹³³ Історія Львова в документах і матеріалах: Зб. док. і м-лів / Упор. У. Єдлінська, Я. Ісаєвич, О. Купчинський та ін. – К., 1986. – С. 26-28, 35-38, 72.

¹³⁴ Привілеї міста Львова XIV-XVIII ст.: Зб. док. / Упор. М. Капраль. – Львів, 1998 (далі – Привілеї. – Т. 1). – С. 110-113, 254-255; Привілеї. – Т. 2. – С. 132-134, 176-177, 433, 455, 493 та ін.

¹³⁵ Привілеї. – Т. 1. – С. 8-9.

¹³⁶ Каталог пергаментних документів Центрального державного історичного архіву УРСР у Львові. 1233-1799. – К., 1972. – № 389.

¹³⁷ Там само. – № 914.

термінів ремісничого виробництва¹³⁸. Тому інколи в українському тексті паралельно (у дужках) зазначався термін мовою оригіналу.

Археографічне опрацювання документів проводилося за правилами, застосованими у попередніх томах “Привілеїв”¹³⁹. Через погану збереженість оригіналів та копій львівських цехових статутів у частині публікацій є пропуски в тексті. У разі втрати невеликого фрагменту (одне-два слова) у публікації оригіналу відповідні місця позначалися квадратними дужками з трьома крапками ([...]) без спеціального застереження. Якщо ж втрати тексту були значніші, упорядник вносив післятекстові примітки.

Для кращої орієнтації в джерельних матеріалах у цьому томі, окрім предметно-тематичного покажчика і покажчика імен та місцевостей, метрологічно-нумізматичного словника, також подано словник застарілих ремісничих термінів. Науковий апарат збірника документів підготував упорядник, окрім опису львівських печаток та ціх XIV-XVIII ст., який виконав Віталій Гавриленко.

Після десятирічної архівної та бібліографічної роботи, пошуків у сховищах і бібліотеках України та Польщі приємно віддати до рук читача цю книгу. Хочу з вдячністю згадати всіх людей, зі сприяння та допомоги яких користав упорядник протягом цього часу, працюючи над підготовкою до друку львівських цехових привілеїв і статутів. Великий вклад у появу цього збірника зробили редактори книги Ярослав Дашкевич і Роман Шуст, постійно консулюючи та даючи слушні поради. Ігор Сковчиляс уважно прочитав передмову та обговорив з упорядником окремі її частини. Вдалих переклад німецьких документів Галини Сварник та Федора Шумиляка полегшив роботу над україномовною частиною збірника. Окрема подяка Володимиру Александровичу та Андрію Фелонюку, котрі ласкаво поділилися інформацією про публіковані та неопубліковані привілеї й статуту львівських ремісників. Віталій Гавриленко надав з власної колекції у розпорядження упорядника світлини майже всіх львівських цехових печаток XV-XVIII ст., що друкуються у збірнику. Завдяки краківському дослідникові Здзіславу Нозі та львів'янину, доктору фізико-математичних наук Олексі Піддубняку вдалося скопіювати кілька важливих дипломів у сховищах Польщі. Наталія Царьова з ЦДІАЛ та Януш Грабовський з AGAD посприяли у зручному доступі до архівних документів. Львівський фотограф Олександр Мазуренко зробив високоякісні світлини пергаментних документів, що спростило їх археографічне опрацювання. У видання львівських цехових статутів та привілеїв вкладена частина праці цих людей, й усім їм упорядник складає сердечну подяку.

Мирон Капраль

¹³⁸ Подібні перекладацькі проблеми при тлумаченні ремісничих термінів мала також Луція Харевічова: *Charewiczowa Ł. Lwowskie organizacje zawodowe za czasów Polski przedrozbiorowej.* – S. 102-103.

¹³⁹ Див.: Привілеї. – Т. 1. – С. 24-25.

ЗАГАЛЬНОЦЕХОВІ ПРИВІЛЕЇ

1444 р., липня 21, Буда

Владислав III зберігає за львівськими крамарями, пекарями, різниками та шевцями їхні права та звичаї, беручи їх під опіку

Коп.: ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 313, арк. 3. Напис копіїста: “Copia przywilegii Wladislai regii anno 1444. Pozyczono od rzemesnikow, fundatio contuberniorum institorum, pistorum, carnificum et sutorum. Sutorum ultima” (XVI); оп. 2, спр. 614, арк. 100; ЛНБ. – Ф. 4 (Баворовських), оп. 1, спр. 212, с. 171.

Опубл.: AGZ, V, s. 142-143.

Wladislaus [III] Dei gratia Poloniae, Hungariae, Dalmatiae, Croaciae etc. rex Lithwaniaeque princeps supremus et haeres Prussiae etc. Significamus praesentium tenore, quibus expedit. Quomodo volentes, ut ipsa nostra civitas Leopoliensis populiosior fiat et ut in nulla sui parte molestaretur omnes institores, pistores, carnifices et sutores, qui nobis temporibus certis in anno census soluunt et porrigunt, in eorum iuribus, consuetudinibus, censibus consuetis tenere conservareque de regia nostra benignitate gratiose volumus, nec eos ultra eorum iura, consuetudines et census consuetos cogemus, angariabimus, vel quovis modo stringemur, sed ut ab antiquo iuribus, consuetudinibus utebantur et gaudebant, ita et futuris temporibus [utantur et gaudeant et census solitos et dari diu consuetos]¹ solvent et dabunt. Quocirca vobis palatino, castelano, capitaneo, woyewodis², burgrabis et qui praesentis requisiti fueritis, mandamus seriose per praesentes omnino habere volentes, quatenus et vobis nostrae civitatis Leopoliensis omnes institores, pistores, carnifices et sutores circa eorum iura, consuetudines et census per eos ab antiquo dari consuetos conservetis et conservare debeatis, secus pro gratia nostra facere non ausuri. Harum quibus sigillum nostrum est subappensum testimonio literarum. Datum Budae feria tertia proxima ante festum sancti Iacobi apostoli gloriosi, anno Domini 1444.

Relatio venerabilis Iohannis Rey sancti Michaelis³ in castro Cracoviensi praepositi protunc regii sigilligeri.

¹ Пропуск у копії, відновлено за публікацією з втраченого оригіналу.

² У копії помилково: Wachbok. Виправлено за публікацією.

³ У копії помилково: Ribok apofactis. Виправлено за публікацією.

Wладислав [III], Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо змістом даної (грамоти), кому потрібно. Що бажаючи, щоб це наше місто Львів стало більш заселеним і щоб жодною мірою не страждали крамарі¹, пекарі, різники та шевці, які нам певний час сплачують і віддають щорічний чинш, ласкаво хочемо з нашої королівської милості, щоб вони тримали та дотримувалися своїх звичних прав, звичаїв, чиншів, щоб ми їх понад їхні права, звичаї та прийняті чинші не примушували та не зобов'язували, чи будь-яким чином обмежували, але, щоб як віддавна користувалися та тішилися правами, звичаями, так і в майбутні часи користувалися та тішилися та прийняті чинші сплачували та давали. Внаслідок цього вам – воєводі, каштелянові, старості, воєводам, бурграбієві та (всім), кого шукатимуть даною (грамотою), суворо наказуємо цим, бажаючи домогтися, щоб ви у нашому місті Львові зберігали за всіма крамарями, пекарями, різниками і шевцями, відповідно

до їхніх прав, звичаїв і чиншів, які їм віддавна надано, та дбайте, щоб (інші) зберігали, іншого, задля нашої ласки, не наважуйтеся чинити. Для засвідчення до цієї грамоти наша печатка є підвішена. Дано у Буді в найближчий вівторок перед святом Св. Якова апостола, року Божого 1444.

Свідчення велебного Йоана Рея, препозита Св. Михайла на краківському замку, на той час печатника королівства.

¹ У декреті райців у справі між багатими та бідними крамарями від 15 травня 1580 р. (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 17, с. 1384) згадується про фундаційний привілей для бідних крамарів короля Владислава III, виданий у Буді 16 червня 1441 р., за яким львівські райці отримали право закладати ятки (див.: Привілеї, т. I, с. 86-87).

1525 р., вересня 13, Краків

Сигізмунд I затверджує права та привілеї львівських ремісничих цехів у їхній суперечці з краківськими цехами

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 340. Пергамент: 34,8x69,5 + 11,5 см. Написи: “Registratae” (XVI), “Sigismundi Primi” (XVII), “Super ordinandis mechanicis et eorum consuetudinibus” (XVI), “Super edocendis discipulis, creandis sociis ac promouendis magistris mechanicis, 1525” (XVI). На шовковому жовто-вишнево-фіолетовому шнурку печатка: Gum., XIII, nr 46.

Коп.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 614, арк. 100-102; спр. 642, арк. 281-283.

Регести: MRPS, IV/2, nr 14307; Каталог, № 394.

igismundus [I] Dei gratia rex Polonie, magnus dux Lithuanie, Russie, Prussieque etc. dominus et heres. Significamus tenore presencium, quorum interest, universis et singulis, harum noticiam habituris. Quia cum declarasset nobis per nuntios suos cives nostri Leopolienses, omnes et singulos opifices in civitate ipsa Leopoliensi agentes, ex usu et et consuetudine illic antiquitus observata et recepta in fraternitates et contubernia ita esse divisos et ordinatos, ut singuli circa unam eandem materiam versantes et artificia sua exercentes habent suum contubernium et fraternitatem ab aliis contuberniis diversarum materiarum separatam, ut fabri, ferrarii, serrifices, gladiatores, cantrifusores, cingulatores et acuum opifices, quorum artificia circa ferrum exercentur, habent unam fraternitatem et contubernium. Similiter doleatores, currifices, mensatores, rotifex, qui ad exercenda artificia sua lignea presupponunt materiam, habent etiam fraternitatem propriam ab aliis distinctam. Preter hoc vero frenifices et sellatores, qui similiter fraternitate et contubernio speciali gaudent, sic pariformiter et alios opificio, qui pro diversitate materiarum circa quas operas suas exercere solent, habere illic diversa et distincta contubernia, cumque exposuissent etiam coram nobis in querela iidem ipsi cives nostri Leopolienses, quod magistri contuberniorum seu artificiorum civitatis Cracoviensis, presertim vero mensarum artifices, superioritatem ac

iurisdicionem in eosdem opifices ac eorum socios seu famulos sibi vindicantes et pro directoribus eorum se gerentes illos pro libito suo punirent et mulctarent, ac ipsos eorum et discipulos apud illos edoctos, artem ipsorum apud se in civitate Cracoviensi exercere, tanquam eius exercende imperitis non permetterent, sed et sociis suis ne apud illos laborarent sub certis penis inhiberent, et pluribus aliis modis contumeliis et gravaminibus ipsos magistros et opifices Leopolienses, eorumque famulos seu socios et discipulos temere afficerent in magnum eorum preiudicium et gravamen et detrimentum, et contra aliorum hominum de illis eorumque artificio et artis pericia bonam existimacionem. Supplicarunt deinde nobis humiliter, ut illis in ea re oppurtuno modo autoritate nostra regia prospicere, simul ac eadem consuetudinem ipsorum in contuberniis et fraternitatibus servari solitam approbare, ratificare et confirmare dignaremur.

[1] Nos itaque considerantes frustra contubernia artificiorum in civitate ipsa Leopoliensi, ac etiam in aliis civitatibus et oppidis institui, si eorum magistri, socii et discipuli in eisdem civitatibus in sua ipsorum arte edocti, alibi contemnerentur, ac ab usu et exercicio sue artis, tanquam minus edocti et imperiti seu indigni, aut insufficienter edocti, prohiberentur, necnon etiam animadvertentes nos ipsi et per officiales ac alios subditos nostros certiores facti, ipsos magistros artificiorum civitatis nostre Leopoliensis bene et diligenter artificia sua exercere, ipsas fraternitates et contubernia illorum omnia consuetudinemque predictam ratam et gratam habentes, illam approband[um], ratificand[um] et confirmand[um] duximus, approbamusque ratificamus et confirmamus per presentes.

[2] Eximimus preterea et liberos facimus tam ipsos magistros artificiorum dicte civitatis nostre Leopoliensis, quam eorum socios et discipulos edoctos et non edoctos ab omni superioritate et iurisdicione seniorum et magistrorum civitatis nostre Cracoviensis predictorum, nihil iuris et dominiis ipsis opificibus Cracoviensibus in illos et eorum socios ac discipulos reservan[do] et permissen[do]. Salvo tamen [nihil]ominus utrisque illorum iure et consuetudine artificii secundum, quam tenetur unusquisque sociorum seu discipulorum artificii cuiuscunque ac excessu et delicto suo in civitate illa, in qua deliquerit se expurgare et emendare, et non alibi.

[3] Damus insuper et concidamus ipsis opificibus et magistris artificiorum civitatis nostre Leopoliensis presentibus et futuris, alios quoscunque idoneos ad eorum artificia assumenda et assumptos in hiisdem suis artificiis instituendi, edocendi et ad magistrorum promovendi, cognominaque illis imponendi, que Cracovie et alibi mutari non debent, plenariam et omnimodam facultatem, ita videlicet, ut omnes et singuli socii ipsorum opificum Leopoliensium, apud illos edocti et instituti, pro vere et legitime et similiter promoti per illos in magisterium, pro veris et legitimis magistris Cracovie et ubique locorum habeantur, ac ad usum et exercitium artis sue ubilibet in regno et dominiis nostris admittantur sub pena triginta marcarum, pro una mediante fisco nostro regio, pro alia vero mediante pro reparandis meniis dicte civitatis nostre Leopoliensis irremissibiliter persolvenda.

[4] Ut autem dicte fraternitates et contubernia civitatis nostre Leopoliensis in meliore ordine et regimine conserventur et retineantur, statuimus et decrevimus, ut si quispiam magistrorum ipsorumque sociorum et discipulorum cuiuscunque artificii seu contubernii deliquerit et in quemcumque casum etiam enormem collapsus fuerit, debeat talis sine cuiusvis contradictione et impedimento, correctione et castigacione superiorum eiusdem artificii sui subiectus esse. Liberum tamen erit illi partique se gravatam illic esse putaverit, ab eisdem superioribus ad consulatum civitatis Leopoliensis se excipere et provocare. Consulatus vero ipse Leopoliensis cum scientia contubernii illius habeat plenariam et omnimodam potestatem illum iudicandi, iustitiamque debitum illi ministrandi. Harum quibus sigillum nostrum est appensum testimonio literarum. Datum Cracovie feria quarta in vigilia

Exaltationis sancte Crucis, anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo quinto, regni vero nostri anno decimo nono.

Petrus episcopus et vicecancellarius subscripsit.

Relatio reverendi in Christo patris domini Petri Tomyczky episcopi Cracoviensis et regni Polonie vicecancellarii.

Гігзмунд [I], Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо змістом даної (грамоти) всім та кожному, кому потрібно, хто це читатиме. Що повідомили нам через своїх посланців наші львівські міщани, діючи від імені всіх та кожного ремісника того міста Львова, в якому дотримуються (звичаїв) та прийнято віддавна за традицією та звичаєм братства та цехи так ділити та впорядковувати, щоб окремі (ремісники), які одним матеріалом займаються та своє ремесло виконують, мали свій цех і братство, відокремлене від інших цехів відмінних матеріалів, як ковалі, слюсарі, мечники, конвісарі, пасники та голкарі, які виконують ремесло на залізі, мають одне братство та цех. Подібно бондарі, стельмахи, столяри, колодії, які для виконання свого ремесла дерев'яний матеріал постачають, мають також власне братство, відмінне від інших. Окрім цього, римарі та сідлярі, які подібно окремим братством і цехом тішаються. І так однаково й інші ремесла, що через відмінність матеріалів, з яких звично свої вироби виготовляють, мають окремі та відмінні цехи. Також подали нам скаргу ті наші львівські міщани, що цехові майстри чи ремісники міста Кракова, а особливо ж столяри, приписуючи собі пріоритет та юрисдикцію над тими ремісниками та їхніми підмайстрами або челяддю, поводячись як їхні керівники, довільно їх карають і картають; їм самим і вивченим у них учнів не дозволяють їхнє ремесло у себе в місті Кракові виконувати, ніби недосвідченим у ремеслі, але і своїм підмайстрам наказують, щоб не працювали у них під певними карами. І багато інших такого гатунку зневаг та обтяжень ті львівські майстри та ремісники, а також їхні підмайстри й учні без причини зазнали велику шкоду, обтяження й втрати, а також проти поваги інших людей з інших (ремесел) і їхнього ремесла, які є досвідченими в ремеслі. І просили далі нас уклінно, щоб ними в цьому належним чином нашою королівською владою опікувалися, і водночас, щоб їхній звичай, прийнятий щодо братств і цехів, ми вважали (за гідне) схвалити, зміцнити і підтвердити.

[1] Таким чином, ми, прийнявши до уваги, що даремно зневажаються цехи ремісників, установлені в тому місті Львові, а також в інших містах і містечках, якщо деінде їхні майстри, підмайстри й учні у тих містах у їхньому ремеслі вивчені, та їм заборонено виконувати своє ремесло, ніби малонавченим і недосвідченим або негідним чи недостатньо вивченим; а також ми, взявши до уваги, що про це і через урядників й інших наших підданих дізналися, щоб ті майстри-ремісники нашого міста Львова добре і старанно виконували своє ремесло, ці братства й їхні цехи, маючи згаданий їхній звичай важливим і певним, вважали (за гідне) схвалити, зміцнити і підтвердити, як і схвалюємо, зміцнюємо та підтверджуємо даною (грамотою).

[2] Окрім цього виймаємо та робимо вільними як майстрів-ремісників згаданого нашого міста Львова, так і їхніх підмайстрів та учнів, вивчених і невивчених, від пріоритету та юрисдикції згаданих старших і майстрів нашого міста Кракова, жодного права та влади не залишаючи та дозволяючи для тих краківських ремісників щодо тих підмайстрів та учнів. Однак усе ж таки залишається (право) обом сторонам, відповідно до права та звичаю, якого дотримуються, кожного підмайстра або учня будь-якого ремесла очищати та поправляти, відповідно до свого вчинку та злочину, у тому місті, де згрішив, і ніде інде.

[3] Врешті даємо та надаємо тим ремісникам і майстрам нашого міста Львова, сучасним і прийдешнім, повне та цілковите право приймати інших, здатних до того ремесла, і тих прийнятих у своїх ремеслах встановлювати, навчати й обирати на майстрів, надавати їм прізвиська, що в Кракові та деінде не повинні змінювати, саме так, щоб усіх та кожного з підмайстрів тих львівських ремісників, у яких вони вивчилися та встановилися, а також обраних ними у майстри вважали правдивими та законними у Кракові та будь-яких інших місцях й допускали до користування та виконання свого ремесла будь-де у королівстві та наших краях, під карою 30 гривень, половина з яких має бути без зволікань сплачена до скарбниці нашого королівства, а половина – на ремонт укріплень того нашого міста Львова.

[4] Далі, щоб згадані братства та цехи нашого міста Львова зберігалися та залишалися у кращому порядку та керуванні, встановлюємо та вирішуємо, коли хтось із майстрів, а також їхніх підмайстрів та учнів будь-якого ремесла чи цеху провиниться і в будь-якій справі, також нерегульованій, щось скоїть, такий повинен без будь-якої протидії та заперечення підкоритися виправленню та покаранню старшим того ремесла. Однак вільно буде стороні, яка чутиметься скривдженою тими старшими, звернутися й апелювати до райців міста Львова. А ті львівські райці, з відома того цеху, матимуть повну та цілковиту владу із цього часу судити, вимірювати належну справедливість. Дано у Кракові у середу напередодні (свята) Воздвиження Чесного Хреста, року Божого 1525, а нашого панування 19 року.

Петро, єпископ та віце-канцлер, підписав.

Свідчення велебного у Христі пана-отця Петра Томицького, краківського єпископа та віце-канцлера Польського королівства.

1539 р., лютого 27, Краків

Сигізмунд I, з огляду на воєнну необхідність і потребу оборони міста Львова та навколишніх земель, зберігає ремісничі цехи та їхню особливу організацію

Коп.: AGAD, MK, ks. 57, k. 21.

Регест: MRPS, IV/1, nr 6283.

igismundus [I] etc. Significamus tenore etc. Quod quemadmodum nos anno superiori in comiciis Piotrcoviensis proxime transactis decreto tocuis regni nostri et nuntiorum terrestrium omnia contubernia, qui czechi vocantur, in omnibus civitatibus et oppidis regni sustuleramus eorum tum cum intellexissemus civitatem nostram Leopoliensem, uti precipuam illarum terrarum nostrarum Russiae incursionisque hostium quasi obviam et expositam esse insuper, ne etiam modus et ordinatio defensionis, que ex illis contuberniis civitatis praedictae ingruente, aliqua necessitate fieri et praestari consuevit, subita mocione, que pacto inturbetur censuimus tum prememoratam civitatem nostram Leopoliensem in suo ordine, quod ipsa contubernia

spectat, ad hunc praesentem conventum Cracoviensem, fore in robore relinquente prout relinqueramus litteris nostris cum autem in praesentia e medio consilii sui cives paefati nuntios suod huc ad nos iterum misissent, supplicarunt nobis, ut eos circa ordinationem dictorum contuberniorum relinqueremus et voluntatem nostram illis in hoc declaremus, nos itaque considerantes eandem civitatem plurimis periculis et obnoxiam et expositam esse praesentique et subita plerumque indegere defensione, volentesque praeterea ne is defensionis modus et ordo contuberniorum in nihilum redigorent, civitasque ipsa sine aliquo genere defendendi varia relinquatur, ordinationem praedictorum contuberniorum civitatis praedictae, una et privilegia eorum de cerna scientia nostra ad futuram proximam convencionem ubiusque locorum regni nostri celebrandam et in qua nos propria in persona fuerimus similiter constituti in robore suo conservandum et relinquendum duximus conservamusque et relinquimus praesentibus, volentes et mandantes omnibus civitatem ipsam incolentibus, ut iuxta morem et consuetudinem diu in ea civitate observatam et tentam, ordinationem contuberniorum praedictorum iuxta privilegia sua teneant et ad tempus superius expraesum observari curent, ad defensionemque praedictae civitatis omni apparatu bellico instructi, parati et expediti sint. Quarum in testimonium sigillum nostrum praesentibus est impraesum. Datum Cracoviae in conventionem generali feria quinta post dominicam Invocavit proxima, anno Domini MDXXXIX, regni vero nostri anno XXXIII.

Relatio magnifici Pauli de Vola regni Poloniae cancellarii.

Мигізмунд [П] і т. д. Повідомляємо змістом і т. д. Що достоту ми попереднього року на сеймі в Пйотркові, який зовсім недавно відбувся, скасували декретом усього королівства та земських послів усі цехи в усіх містах і містечках королівства, однак потім ми дізналися, що наше місто Львів, як найголовніше (місто) тих наших земель Русі на передній план є висунуте і ніби назустріч (йде) ворожим набігам, а також, що (саме) від тих цехів згаданого міста за будь-якої потреби, звичайно, виникає та ініціюється спосіб та організація захисту. При (такому) несподіваному винятку, який змінює умови, ми вважали (за гідне) зберегти згаданому нашому місту Львову його цехову організацію до цього сейму в Кракові, що і виконали нашою грамотою. Проте до нас зі свого расцького грона згадані міщани знову сюди вислали своїх послів, просили нас, щоб їх при організації згаданих цехів ми залишили і нашу волю їм про це декларуємо, беручи до уваги, що це місто на великі небезпеки виставлене та (їм) піддається, і тепер переважно не вистачає швидко зібраної оборони; внаслідок цього, бажаючи, щоб спосіб та організація оборони цехами не припинялися і щоб це місто не залишилося зовсім без захисту, організацію згаданих цехів цього міста разом з їхніми привілеями з певного нашого відома ми вважали (за гідне) на найближчому майбутньому сеймі, у якому б місці нашого королівства він не відбувався і на якому ми особисто будемо, зберегти та залишити, як і залишаємо та зберігаємо даною (грамотою), бажаючи та наказуючи всім жителям того міста, щоб відповідно до припису та звичаю, який довго у тому місті зберігається і триває, захищали організацію згаданих цехів, згідно з їхніми привілеями, і дбали, щоб (їх) дотримувалися до вищезазначеного часу і щоб були забезпечені та готові всі воєнні припаси для захисту згаданого міста. Для засвідчення цієї (грамоти) наша печатка є притиснута. Дано в Кракові на вальному сеймі у найближчий четвер після неділі "Інвокавіт", року Божого 1539, а нашого панування 33 року.

Свідчення вельможного Павла з Волі, канцлера нашого королівства.

1540 р., лютого 27, Краків

Сигізмунд I, з огляду на воєнні потреби прикордонного краю, підтверджує права та привілеї львівських цехів

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 410. Пергамент: 42,7x60 + 14,8 см. Ініціал “Г”. Написи: “Registratae” (XVI), “Sigismundi Primi” (XVI-XVII), “Confirmationis contuberniorum, 1540” (XVI-XVII). На шовковому червоному шнурку печатка: Gum., XIII, nr 46.

Коп.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 614, арк. 102-104; спр. 643, арк. 155-156.

Регести: MRPS, IV/3, nr 20143; Каталог, № 474.

In nomine Domini amen. Ad perpetuam rei memoriam. Quia acta homina quantumvis memoriam digna facile labi solent e memoria, nisi literarum officio perhenuerunt. Proinde Sigismundus Dei gratia rex Polonie, magnus dux Lithuanie, necnon terrarum Cracovie, Sandomirie, Siradie, Lancicie, Cuiavie, Russie totius, Prussie, Mosovie, Culmensis, Elbingensis Pomeranieque etc. dominus et heres. Significamus tenore presencium, quorum interest, universis et singulis, presentibus et futuris, harum noticiam habituris. Quia cum retroactis annis omnibus et singulis civitatibus oppidisque regni nostri de unanimi voto, assensu et decreto senatus nostri mandaveramus universa iura, privilegia [sic], libertatum contuberniorum seu fraternitatum quorumcunque coram nobis pro conventu generali Piotrcoviensi proxime habita coram nobis originaliter reponere, inter ceteras quoque civitates nostras Leopoliensis civitas nostra reproduxisset coram nobis privilegia sua supplican[do] se circa illa nos conservari. Nos vero certis permoti et rationabilibus causis distulimus dicte coram supplicationi subscribere et annuere causam ipsam reponendorum rursus privilegiorum hactenus prorogamus. In presenti itaque conventu generali iterum supplicantibus nobis predictis nostris civibus Leopoliensibus nos cum consiliariis nostris lateri nostri assidentibus considerantes civitatem illam Leopoliensem in illis oris et terris finitivis sittum, hostiumque nostrorum impetibus expositam esse, que diligenti et sedula cura boni regiminis eget, quo tanto facilius impetum hostium necessitate ingruentem propulsare possit. Quodque in ea ipsa civitate nostra contubernia seu fraternitates artificium, que vulgo czechi vocantur non modica onera et officia tuendorum meniorum illius urbis servunt et obeunt diligenter. Licet in aliis nostris civitatibus et oppidis regni nostri huiusmodi contubernia sustulimus, abrogavimus et cassavimus, exigente tamen necessitate et commodo reipublicae nostre, ipsam civitatem nostram Leopoliense et quemque in illa ad presens vel in futurum existentia contubernia mechanicorum in antiquo regimine, ordine, gubernatione et administratione circaque omnia iura, privilegia et libertates eorum tam per nos, quam per nostros predecessores illis grosse et benigne concessas et largitas, autoritate nostra regia ac de consilio et assensu totius senatus nostri in presenti conventionem generali congregati relinquendum et conservandum, necnon privilegia dictorum contuberniorum universa illius civitatis nostre Leopoliensis confirmanda duximus, prout relinquimus, conservamus et confirmamus firme et immote intacteque semper permaneant et a nemine subdictorum nostrorum cuiscunque conditionis, status, ordinis et preeminentie fuerint fierint presumantur. In cuius rei fidem testimonium sigillum nostrum est appensum. Datum Cracoviae feria sexta proxima ante dominicam Oculi, anno Domini millesimo quingentesimo quadragesimo, regni vero nostri anno trigesimo quarto. Presentibus reverendis in Christo patribus dominis Ioanne Liathalski archiepiscopo Gnesnensi, legato nato ac

primate, Petro de Gamratis Cracoviensi, Luca de Gorca Cuiaviensi, Sebastiano Braniczki Posnaniensi, Iacobo de Buczacz Plocensi, Samuele Maczieiowski Chelmensi et regni Poloniae vicecancellario, episcopis, necnon magnificis, venerabilibus et generosis Ioanne de Tharnow castellano Cracoviensi, exercitum regni nostri magno ac Sandomiriensi, Striensi et Lubaczoviensi capitaneo, Ianussio Lathalski Posnaniensi et capitaneo Iuniwladislaviensi, Ioanne de Thanczin Sandomiriensi et Chelmensi, Crasnostaviensi Belzensique capitaneo, Petro de Sluzow Callissiensi, et capitaneo Nieshoviensi, Ioanne de Coszcieliecz Iuniwladislaviensi ac Thucholiensi, Slochoviensi, Naklensi et Bidgostiensi capitaneo, Petro de Dambrovicza Lublinensi ac Radomiensi et Cazimiriensi capitaneo, Felice Srzenski Plocensi ac Marienburgensi et Plocensi capitaneo, Nicolao de Nisszicze Belzensi, Petro de Gorinino Masoviae ac Cziechoviensi capitaneo, palatinis, Andrea de Gorca Posnaniensi et capitaneo Maioris Poloniae generali, Nicolao Volski Sandomiriensi et serenissime coniugis nostre charissime curie magistro ac Sanocensi, Lanczkorunensi, Lomzensi etc. et curie nostre marchalco ac Lublinensi, Leloviensi capitaneo, Iarand de Brudzow Lanciensi, Laurentio Miscouuski Sandecensi, Ioanne de Mieliecz Visliciensi et capitaneo Chmieloviensi, Spithcone de Tharnow Radomiensi ac regni nostri thesaurario et Siradiensi, Krzepicensi capitaneo, Bernardo Maczieiowski Lublinensi et capitaneo Zavichostensi, Georgio Lathalski Landensi, Severino Boner Biecensi, zuppario, burgrabio et magni procuratore nostro Cracoviensi ac Biecensi, Ossviaczimensi, Zathoriensi Rapstimensi et in Ocziecz capitaneo, Stanislao Laski Przementensi, Ioanne Thuorouuski Camenecensi castellanis, Paulo de Volia regni nostri cancellario, Ioanne Sbaski decano Cracoviensi et preposito Posnaniensi, Ioanne Dzieviczki Lanciensi scholastico, secretariis nostris, Martino Volski tribuno Cracoviensi et succamerario nostro, Hieronimo Staszkouuski coquine nostro magistro et aliis quamplurimis testibus fidedignis dignitariis, officialibus et aulicis nostris sincere fidelibus dilectis. Datum per manus reverendi in Christo patris domini Samuelis Maczieiowski episcopi Chelmensi et regni Poloniae vicecancellarii.

Samuel episcopus Chelmensis et vicecancellarius subscripsit.

Relatio reverendi in Christo patris domini Samuelis Maczieiowski episcopi Chelmensi et regni Poloniae vicecancellarii.

Вім'я Господа амінь. Для вічної пам'яті справи. Оскільки людські дії, хоч і варті пам'яті, легко зникають із пам'яті, якщо не будуть увічнінені за допомогою грамот, тому Сигізмунд [I], Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо змістом даної (грамоти) всім та кожному, кому потрібно, сучасникам і прийдешнім, хто це читатиме.

Коли в минулі часи ми наказали всім та кожному містам і містечкам нашого королівства, за одностайним погодженням і рішенням наших радників, скласти всі оригінальні права, привілеї, вільності будь-яким цехам і братствам перед нами на останньому вальному сеймі у Пйотркові, то між іншими нашими містами також і наше місто Львів представив перед нами свої привілеї з проханням, щоб ми зберегли їх при ньому. А ми, спонукані певними слушними причинами, які є в цьому проханні, відклали погодження та підтвердження щодо справи складання привілеїв, й до цього часу знову продовжили. Таким чином, ми разом з нашими прибічними радниками на цьому вальному сеймі, знову зважили на прохання до нас від згаданих львівських міщан, що місто Львів у таких граничних краях і землях розташоване і виставлене на напади наших ворогів, і маючи старанну та дбайливу опіку при управлінні містом, воно може набагато легше за необхідності відбити загрозливий напад ворогів. Тому в тому нашому місті цехи чи братства ремісників, які

по-простому звуть цехами, слугують і старанно несуть багато тягарів та обов'язків при обороні укріплень того міста. Хоча в інших наших містах і містечках нашого королівства такі цехи ми усунули, знесли та скасували, однак, з огляду на необхідність і добро нашої держави, те наше місто Львів, а також ті цехи ремісників, які досі були або в майбутньому будуть, при давньому управлінні, порядку, керуванні й адмініструванні, при всіх правах, привілеях та вільностях, наданих і подарованих їм загалом ласкаво нашими попередниками, вважали (за потрібне) нашою королівською владою та за порадою й згодою всього нашого сенату, зібраного на цьому вальному сеймі, зберегти та залишити, а також усі привілеї згаданих цехів того нашого міста Львова вважали (за гідне) підтвердити, як і зберігаємо, залишаємо та підтверджуємо міцно та непорушно, і нехай залишаються назавжди непорушними, і щоб не наважувався порушувати ніхто з наших підданих будь-якого стану, статусу, становища та походження. Для кращого засвідчення справи наша печатка є підвішена. Дано у Кракові у найближчу п'ятницю перед неділею "Окулі", року Божого 1540, а нашого панування 34 року. За присутності (*список свідків*). Дано через руки велебного у Христі пана-отця Самуеля Мацейовського, холмського єпископа та віце-канцлера Польського королівства.

Самуель, холмський єпископ та віце-канцлер, підписав.

Свідчення велебного у Христі пана-отця Самуеля Мацейовського, холмського єпископа та віце-канцлера.

ПРИВІЛЕЇ ТА СТАТУТИ ДЕРЕВООБРОБНИХ ЦЕХІВ

БОНДАРИ

1492 р., лютого 4, Львів

Львівські райці затверджують статут для львівського цеху бондарів

Транс.: AGAD, МК, ks. 17, k. 88-90 (див. док. № 6).

Nomine Domini amen. Ne error oblivionis gestis sub tempore versantibus pariat imposterum detrimenta inventaque et decreta tempus fluxu decederit a memorie, de quo prudentum ratio stabilirit ea apicibus futurorum noticie implex commendare ac perhenarre. Proinde nos consules civitatis Leopoliensis Petrus Lindner, Martinus Vaserbroth, Bartholomeus Hanel, Petrus Ticzka, Nicolaus Arnest, Bernardinus Micula, Martinus Musilo, Georgius Wayner, Iohannes Kosner, Mathiasch Woynner, Nicolaus Geyzler, Michael Gasner, residentes et antiqui significamus tenore presencium, quibus expedit universis, presentibus et futuris, presencium noticiam habituris. Cum inter ceteras nostrarum soligidinum cur[a] [artifi]cium nostrum exigit iusticia persuadeat et eum exposeat ad hoc [...] maxi[me] invigilare et mentes nostras extendere, ut honestati ac commoda civitatis summa ope[re], mandamus attendentes respUBLICAM nostram plurimum posse dacium ad contuberniorum et fraternitatum a pluris regnis notabile percipiet aginet[ur]. In ipsorum eorum contuberniorum modis statutis et regulacionibus v[ir]tus et honor personarum rigor et obediencia digna percipit incrementa, quibus poterit civitas serviciis eximus, ut conservari et destricius gubernari tandem populosior et plus armata reddi tuicioni ac deffenserior forcius intendere, ut viribusque suis incolorum insultibus et invasionibus resistere et tranquilla pacis securitati gaudere talibus itaque consulare, ut meliorem condicionem facere cupientes et animadvertentes nostras mechanicos sparsim et sine fraternitate commorantes, unde plures errores, varietates, contumelias et difficultates indes suboriri et creberrime agitari, volentes fraternitatem doleatorum, quam ab antiquo tentam et observatam, fuisse edocti sumus tandemque vel ipsorum doleatorum negliencia vel antecessorum nostrorum incuria longi successu temporis vacillando decrevisse, cum maxime itaque eam fraternitatem doleatorum percussionem recensem, ut signum civitatis in forma leonis ipsis creditum, quo ad consequenda vasa piscium et licorum, uti solent cautius, fidelius, securius et conscientuosius conservari valent, dum prefato fraternitatis regimine et iuramentis circa talia fieri consuetis stabilite videbuntur. Utque talit[er] in una fraternitatis curitate optime coadunati demum honorem anteponeri honestatem ac sese diligant iusticiam et equitatem observent statutaque ipsis munita diligenter custodiant. Que statuta ex ipsorum speciali voluntate et consensu omnes eis regulata damus, iniungimus, concedimus et tenore presencium concedimus tali, ut sequitur sub tenore.

[1] Primo pro debito regi[mi]ne et gubernacione huius fraternitatis statuimus, ut secundum modi aliorum contuberniorum electis duobus senioribus, quorum unus per nos, alterum vero per ipsos electi et solito more in pretorio confirmati, corporale praestabunt iuramentum, inclito regno Poloniae et domino regi pro tempore existente nobisque et civitati huic fideles esse ad obediens, qui fraternitatem et omnes fratres in quatuor septimanis convocare tenebuntur. Illi vero omnes ad

signi fraternitatis eiusdem representationem ad seniolem magistrum per nos electum statim peractis, prandiis sine negliencia debebunt convenire, qui autem venire neglexerunt et post earum [...]aciom fraternitatis venerint, unius grossiculli pena punantur. Quam penam ingravate [?] reponant ibidem. Qui vero existentes in domo et sani venire contempserint et ad fraternitatem non venerint, quociens excessum persumpserint, tocies pena duodecim grossiculorum peccuniarum, cum vero in simul convenerint negotia fraternitatis pro varie et utili eiusdem sine tamen preiudicio rei publici honeste tractari et pacifice consuare debent absque ullorum contencionibus et rixis. Qui vero in dicta consessionem, ubi excesserit pena duodecim grossiculorum peccuniarum debet, si autem quis aliquem dehonesterit aut diffamaverit, habebunt ipsi seniores et magistri largam licenciam in tali casu inter ipsas partes deferenciendi artificium deponendi et excessorem corrigendi et castigandi secundum exigenciam excessus et ab inculpato expurgationem suspendi, faciendi et reconciliandi plene et integre. Similiter de iure etiam manuum violentarum, qui per ipsos magistros reus et culpabilis cogentis fuit, debet per eosdem castigari. Ad quod faciendi ad nos aut proconsulem nostrum pro tempore existentem dicendere debent et famulo civitatis cum licentia optento predictas castigationes exequi in effectu quociens opus fuerit et necesse.

[2] Item damus, concedimus eo admittimus fraternitati prenominate, quod secundum hoc prout in aliis fraternitatibus semper tentum est et usque mos observatur, quod nullus in dampnum ipsorum artificii aliqua instrumenta et labores hic ad civitatem libere presumat, nec in talibus ipsis audet facere aliquod impedimentum. Ita volumus et statuendo decernimus, ut nullus in contrarium et dampnum fraternitatis dicte ducat aliquas res et labores mechanicos ad vendendi hoc quisvisque artificium rerum laborare presumant, nisi sit in gremio fraternitatis, quibus damus plenam facultatem cum scientiam nostram aut proconsulem nostri et cum huius auxilio huius transgressorum [are]standi, recipiendi et castigandi prout alii fraternitates facere consueverunt.

[3] Item dum contigerit aliquem ex aliis sicut civitatibus ad nos venire, qui iam arcificium eorum dedicisset vel hic in loco apud aliquem magistrum exseminasset peterunt seniores et magistri dicti contubernii secundum solitum consuetudinem suam tales in socios creare prout mos est cognomi[n]a eisdem imponere et in laboribus eosdem favori et prosequi alias foldrowacz et omnia facere, quo ad talia pertinent facienda, plena potestate ceterum statuimus, ut quicumque in artificio praedicto in magistrum effici voluerit, ostendat suam magisterialitatem, laboreque faciat porciones in artificio solitas et consuetas videlicet doleum magnum ad braxatorium, aptum vas pro medone braxato, vas ad balneum pertinentes, quod vanna [sic] dicunt, et unum Garhsthaw videlicet secundum sui artificii modi et consuetudinem in talibus conservatam. Cuius magisterialitate visa et comperta tanquam idoneus poterit in magistrum vocari, qui fraternitati prefati satisfacere debet et prefatus magister novus aliis magistris prandium facere debet, quo peracto viginti grossos peccuniarum ad conclavium pro commune utilitate fraternitatis et quatuor grossas magistris tum residentibus pro eorum velle conventendencios dare et soluere sit astrictus. Eo non obstan[te], quod circa susceptionem magisterii et confirmacionem ante omnia similiter quilibet magister novus in conclavium mediam sexagenam peccuniarum tenebitur et erit obligatus soluere et imponere prout in aliis artificiois similis consuetudo observatur.

[4] Item vero, qui hic in loco et in iurisdicione nostra nati fuerint ex magistris artificii predicti ad laborandi et ostendendi instrumenta magisterialitatis non tenentur, nec obligatur, his quod prandium faciat et peccuniam ad conclavium pro eorum fisco fraternitatis reponant.

[5] Item prenominati magistri de quibus peccuniis predictis fraternitatis summa honesta et doce[n]cia in honorem amplis[simi] Dei in ecclesia metropolitana seu parochiali habere et trium

debebunt missas vigiliati et obsequias mortuorum ordinandi cum solemnitatibus prout alii fraternitates facere consueverunt. Ad quas solemnitates singuli visitare debent et presentiantur misse sua pena unius grossiculi. Item, qui domi fuit et ad sepultura post mortuum insolite non transierit vel in obsequiis circa missam vel requiem non fuit, simplex magister uno grossiculo, iuratus vero seu senior duobus grossiculis puniatur.

[6] Item dum aliquis magistrorum discipulum ad docendi artificium suscepit, hac discipulus ad temptand[um] artificium debet h[on]ore inducias duorum septimanorum [e]lipsis tandem duabus ebdomadis tenebitur magistris ad fraternitatem in conclavium pro communi usu dare et soluere duodecim grossiculos peccuniarum de peccuniis disc[ipuli] prefati.

[7] Item volumus apud eos firmit[ur] observari, ut dum aliquis hominum ligna asscus et alia instrumenta ad ipsorum artificium necessaria ad forum adduxerit, omnia taliter adducta et per eam empta erit se deinde debent et qualibet peccunias ad solvendi reponere. Ita quod plena solucio homini, qui eis necessaria adduxit, efficiatur, qui vero magistrorum secus fecerit pena duodecim grossiculorum debet castigari.

[8] Item statuimus dum aliquis sociorum temerarie nulla legitima causa habita et licencia magistri non obtenta laborare nollet et sibi spo[n]taneae feriatis diebus festum facent vel inter alios sociis rixas aut contenciones submistraret vel in aliquis huiusmodi excedit, poterint dicti czechmagistri et magistri eosdem castigare et corrigere secundum exegenciam exessum, cum scitu tamen et voluntate proconsulis nostri permissum est.

[9] Item de voluntate dictorum magistrorum, taliter decrevimus, ut seniores predicti artificii in quatuor septimanes visirent ad quamlibet magistrum et labores eorum conspiciant, ut bene et debite laborem exerciant, ne concivibus hominibus per eorum malum laborem request dampnum fecit, et quod sub suis iuramentis vasa piscium et licorum minorare, nec eciam maiorare presumant, sed sub unam et eadem mensuram secundi antiquam et duituruam mensuram et modi faciant, nec signum leonis supraponant donec vas iuste mesure fuerit compertum.

[10] Item dum aliquis magistrorum ad aliquam civitatem pro socio inter alios socios rixas aut contenciones¹ submerarent vel in aliquo huiusmodi poterint dicti artificii sui per sua necessitate miserit et ipse socius ad suam requisitionem venerit non ad hospicium sociorum, sed preciso ad m[agistr]um in domum habitacionis sue venire debet.

[11] Item dum socius ab aliude casu advenerit et se per aliud socium aut socios magistris publicaverit, extunc apud magistrorum, qui eum prius offenserit debet laborare duas septimanas ad rationem secundam quibus elapsis predictus socius liberum habebit arbitream laborandi, si voluerit apud eudem magistrum vel apud alium prout melius sibi et utilius videbitur.

[12] Item, ut ullus sociorum inter annuale forum duas septimanas et post annuale forum eciam duas ebdomadas a suo magistro recedere aut ab eo furgere presumat, qui autem dict[um] faceret, debet iter proficisci et in quartali anni redere et apud prefatam magistrum aut sororem, qui se non servaret honeste et se[cun]dum modu[m] artificii debent talem manifestare nec apud cum laborare vel permittere ad labores exercendos, donec se obiectu[m] sibi racione expurgaret modo premissis.

[13] Item, ut nullus magistrum in artificium suscipiat, donec prius ius civile nostre apud nos in pretorio solito more iuramento consueto suscipiat, literas testimonie legitime procuraciones sue et honeste conservaciones de loco unde natus est, ut conservatus permitus paternitatis et ostenset.

[14] Item² dum aliquis ex magistris artificii praefati civibus vel aliis quibusvis hominibus et ille civis vel illi homines labore magistri solucionem foret noluerint talique magistro solucionem pro labore suo non facta apud alium magistrum laborare vel instrumenta artificii qualiacunque

recipere vellet, extunc nullus magistrorum prefatorum non laborare, nec aliquod sibi vendere debet, donec debitum iustum illi magistro prius fuerit persolutum.

[15] Insuper et licet superius denominatum et expressum sit, quod quilibet circa susceptionem magisterii artificii antedicti mediam sexagenam ad fiscium fraternitatis reponere debet, statuimus, quod ad hoc faciendum non tenebitur, talis cum dumtaxat viginti grossos polonicales soluet et reponet pro communi utilitate reponit.

Item decrevimus et istud firmiter volumus fore observandi, quod prefati seniores et magistri eiusdem contubernii nulla nova statuta, nec aliquas novas facultates ultra hoc expressas instituere vel facere presumant, que vergerent in terre generalis aut civitatis preiudicium vel dampnum, quod circa specialiter in ipsorum iuramentis annis sui opere [?], ut premissum est per eos faciendo exprimi et denominari debet, sed in aliis eorum aliis necessitatibus suum ad nos debebunt haec re recursum. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus est subappensum. Actum Leopoli sabbato post festum Purificationis Marie, anno Domini millesimo quadragesimo nonagesimo secundo.

¹ Закреслено: inter alias.

² Закреслено: ut nullum magistrorum in artificium suscipiat donec prius ius civitatis nostre apud nos in pretorio solito more cum.

ім'я Господа амінь. Щоб помилка забуття не траплялася у вирі подій на шкоду нащадкам і вироки та декрети з плином часу не випали з пам'яті, для цього розум досвідчених має зміцнювати її (пам'ять) листами для прийдешніх, щоб точно відомість передати та утривалити. Тому ми, райці міста Львова – Петро Лінднер, Мартин Васерброт, Бартоломей Ганель, Петро Тичка, Миколай Арнест, Бернард Микула, Мартин Мужило, Георгій Вайнер, Йоганн Коснер, Матій Войнер, Миколай Гайзлер, Міхаель Гаснер, урядуючі та старі, повідомляємо змістом даної (грамоти) всім, кому потрібно, теперішнім та прийдешнім, хто це читатиме. Що з-поміж інших наших турбот опіка над ремеслами вимагає дотримання справедливості та її домагання, для цього (треба) якнайбільше дбати та наші наміри виявити, щоб багатство та зручності міста збільшувалися, доручаємо (таке), беручи до уваги, що наша (міська) спільнота багато може дати цехам і братствам, що є відомо у багатьох королівствах. У тих статутах і регуляціях їхніх цехів заслуга та честь людей, суворість і гідний послух дають плоди, що місту можуть слугувати, і щоб це зберегти та краще керувати, бажаючи, аби (місто) було більш населеним, дало більше військових припасів, стало обороноздатнішим, аби своїми людьми, мешканцями, могло відбивати напади і набіги та тішитися мирним спокоєм безпеки. Таким чином з ними порадилися, щоб створити кращі умови, зважаючи на те, що наші розрізнені ремісники перебувають без цеху, що поступово спричиняє численні помилки, відмінності, прикросі та труднощі, і це трапляється часто. Тому бажаючи, щоб братство бондарів, яке віддавна діє та перебуває (в місті), було вишколеним, і врешті тому, що недбальство тих бондарів чи занедбання наших попередників протягом довгого часу тривало. Тим більше, що братство бондарів має відношення до недавнього опечатування, яке їм довірено, коли знаком міста у формі лева запечатають бочки з рибою та напоями. А це прийнято певніше, точніше, безпечніше і старанніше забезпечувати, отже, виглядає на те, щоб були стабільними згаданий порядок братства та звичні присяги, які складаються щодо цього. І щоб в одному братстві опіка найкраще була з'єднана, потім, щоб честь випереджала винагороду, справедливість і слушність шанувалася, а вони (бондарі)

статутів уважно дотримувалися. Ці упорядковані статути за їхнім спеціальним бажанням та згодою всіх даємо, додаємо, надаємо та змістом даної (грамоти) подаємо з таким змістом, як далі.

[1] Передовсім, для належного управління та керування тим братством устанавлюємо, щоб відповідно до способу інших братств було вибрано двох цехмістрів: один – нами, другий – ними (братством), і за прийнятим звичаєм мають бути підтверджені на ратуші. Мають скласти присягу, що будуть вірними та послухними Польському королівству та королеві, який у той час буде, а також нам та цьому місту, що вони (цехмістри) будуть скликати братство та всіх братів раз на чотири тижні на збори. Всі вони (майстри) повинні за цією братства, яку вишле обраний нами цехмістер, безвідмовно прийти на обід, а хто (зразу) не прийде, і після цього (оголошення пізніше) прийде до братства, має бути покараний 1 гр. кари, яку має без зволікання скласти там же (у цеху). Хто буде вдома і (буде) здоровим, а погордує прийти до братства, скільки наважиться так вчинити, стільки разів (сплатить) кару у 12 гр. Коли ж разом зберуться у різних корисних справах того братства, повинні без шкоди (міської) спільноти поважно та спокійно обговорювати без будь-яких суперечок і спорів. А хто провиниться на такому засіданні, (той) повинен сплатити кару у 12 гр. Якщо ж хтось когось знеславить чи образить, то ті цехмістри та майстри в такому випадку, таку сваволно погамувавши, (можуть) цілком та повністю заборонити ремесло винуватцеві, картаючи його, покарати, відповідно до вчинку – призупинити, вчинити та відновити його очищення. Подібно у випадку насильства за допомогою рук, що серед майстрів трапляється і яку вони повинні стримувати. А коли це станеться, то мають повідомити нас або нашого бурмістра, що в той час буде, і він змушений та зобов'язаний, скільки буде потреба звернутися, стримувати згаданих (майстрів).

[2] Далі, даємо, надаємо та дозволяємо названому братству, щоб відповідно до звичаю, який в інших цехах завжди був і дотепер дотримується, ніхто на шкоду тому ремеслу не наважувався до цього міста (привозити) жодних інструментів та виробів і не чинив у таких випадках ніяких труднощів. Так хочемо та вирішуємо, встановлюючи, щоб ніхто не наважувався супроти та на шкоду згаданому братству привозити будь-які ремісничі речі та вироби для продажу, виконувати речі, належні до цього ремесла, якщо не є членом цеху. Йому (братству) даємо повне право з нашого або нашого бурмістра відома і з його допомогою порушників арештовувати, затримувати та утримувати, як зазвичай роблять інші братства.

[3] Далі, коли станеться, що хтось із інших міст до нас прийде, що вже у їхньому ремеслі вивчений або на місце у якогось майстра став, просять старші та майстри того цеху, відповідно до свого прийнятого звичаю, таких прийняти у підмайстри та, як прийнято, надати прізвиська й роботу їм надати та вимагати (послуху) або “фольдровати” і все робити, що до цього належить; встановлюємо повне право для будь-кого, хто хоче стати майстром у цьому ремеслі, – хай покаже свою майстерність, зробить і виконає звичні та прийняті проби у цьому ремеслі, а саме: велику бочку для броварні, готову бочку для зробленого меду, бочку для лазні, яку називають ванною, та ще одну, а саме “Garhsthaw”, відповідно до способу та звичаю свого ремесла, якого дотримуються у таких випадках. Коли майстерність побачено і визнано його як такого, що може бути майстром, тоді він має згадане братство задовольнити. Згаданий новий майстер має накрити для інших майстрів стіл. Після чого зобов'язаний 20 гр. дати, сплативши до скарбнички для спільної користі цеху, та 4 гр. майстрам, тоді присутнім, за їхню зичливість. Це незалежно від того, що з огляду на прийняття магістерії та підтвердження, передовсім кожен новий майстер змушений і зобов'язаний сплатити та покласти у скарбницю 0,5 копи грошей так, як подібного і в інших ремеслах дотримуються.

[4] Далі, якщо ж хто народиться у цьому місті та в нашій юрисдикції в сім'ї майстрів згаданого ремесла, то не повинен і не зобов'язаний виконувати та представляти майстерські проби. Він має (тільки) накрити стіл та покласти гроші до їхньої скарбниці.

[5] Далі, названі майстри за згадані гроші братства повинні відправити велику урочисту Літургію у катедральному чи парохіальному костелі на честь і хвалу Божу і три заупокійні Літургії і за померлими разом з урочистостями, як це прийнято робити в інших братствах. На тих урочистостях кожен повинен бути присутнім під карою в 1 гр. Далі, хто вдома буде і не прийде на похорони супроти звичаю або не буде заупокійній Службі Божій чи реквіємі, підпадає під кару: звичайний майстер – 1 гр., а присяглий старший – 2 гр.

[6] Далі, коли хтось із майстрів прийняв учня на навчання ремесла, то цей учень повинен за випробовування ремесла протягом двох тижнів дати та сплатити майстрам до цеху в скарбницю для загального користування 12 гр. з грошей згаданого учня.

[7] Далі, хочемо, щоб вони (бондари) міцно дотримувалися того, що коли хтось із людей дерев'яну дошку або інший матеріал, необхідний для цього ремесла, привезе на торг, тоді повинен кожен (майстер) гроші скласти, так щоб гуртом купити все привезене та куплене деінде у людини, що для їхньої потреби привезла (товар). Хто ж із майстрів по-іншому вчинить, підлягатиме карі у 12 гр.

[8] Далі, встановлюємо, що коли хтось із підмайстрів таємно, без жодної законної підстави та дозволу майстра не схоче працювати та влаштує собі додаткові святкові дні або спричинить між іншими підмайстрами сварки та бійки, або щось подібне вчинить, можуть згадані цехмістри та майстри його карати та картати, відповідно до вчиненого, однак з відома та волі нашого бурмистра.

[9] Далі, за бажанням згаданих майстрів, так постановили, щоб згадані цехмістри протягом чотирьох тижнів оглянули та побачили виробы кожного з майстрів, щоб вони добре та належно виконували працю, щоб міщани-сусіди через їхню погану роботу не мали збитків і щоб вони (майстри) не наважувалися під присягою бочки для риби і напоїв зменшувати або також збільшувати, а робили їх за однією мірою – відповідно до давньої та довголітньої міри та способу, і не ставили знак лева, поки не буде бездоганною бочка належної міри.

[10] Далі, коли хтось із майстрів пошле за підмайстром до іншого міста для своєї потреби, то щоб не виникало суперечок і сварок між іншими підмайстрами або чогось (подібного), цей підмайстер, за його вимогою, повинен піти не до господи підмайстрів, але прямо до будинку мешкання майстра.

[11] Далі, якщо підмайстер в інший спосіб прибув і про себе повідомив іншому підмайстрові чи підмайстрам, тоді, у кого з майстрів першого затримається, повинен працювати два тижні другим номером. Коли ж мине два тижні, згаданий підмайстер матиме вільний вибір працювати, якщо схоче у того чи іншого майстра, як йому краще та зручніше видасться.

[12] Далі, щоб жоден підмайстер під час річного ярмарку, який триває два тижні, та після ярмарку також два тижні не наважувався від свого майстра йти або від нього втекти, якщо ж згадане вчинить, повинен подорожувати і протягом чверті року повернутися та перепросити згаданого брата або сестру, з яким повівся нечесно та не за звичаями ремесла, і не має (майстер) з ним працювати або дозволити виконувати роботу, поки себе не очистить від провини згаданим способом.

[13] Далі, щоб жодного з майстрів не приймали до ремесла, поки наше міське право не прийме на ратуші зі складанням за звичаєм присяги, не надасть листів свідчення про його законне народження та чесне поведіння з місця, де народився, і як згаданий поведінся на батьківщині.

[14] Далі, коли хтось із майстрів згаданого ремесла (працюватиме) для міщан чи для будь-кого з людей і той міщанин чи той чоловік не схотів би заплатити тому майстрові за незавершену роботу і хотів би взяти іншого майстра чи інструменти з деінде, тоді жоден зі згаданих майстрів не повинен працювати, ні будь-що продавати, поки попередній майстер не отримає належної йому винагороди.

[15] Нарешті, випадає (уточнити) щодо вищезгаданого та висловленого, що якщо (раніше) кожен під час прийняття до майстрів попередньо 0,5 копи до скарбнички братства клав, то тепер установлюємо, що робити це не треба – він має сплатити та покласти для загальної користі тільки 20 польських гр.

Далі вирішили і так сильно хочемо, щоб у майбутньому дотримувалося (всього сказаного), і хай згадані цехмістри та майстри того цеху не наважуються встановлювати жодні нові ординації й інші нові правила, поза цими описаними, щоб не зверталось на шкоду чи втрату міста або землі загалом, що спеціально в їхніх щорічних присягах застережено, щоб з тим, що ними буде прийняте та вирішене, та й в інших їхніх потребах до нас за правом зверталися. Діялося у Львові у суботу після свята Благовіщення Діви Марії, року Божого 1492.

1494 р., травня 30, Краків

Ян Ольбрахт підтверджує статут для львівського цеху бондарів, який був прийнятий львівськими райцями 4 лютого 1492 р.

Коп.: AGAD, МК, ks. 17, k. 88-90. Напис копіюста: "Fraternitatis doleatorum Leopoliensium".

n nomine Domini amen. Ad perpetuam rei memoriam. Veterum observatum est consuetudine, ut actus regii perpetui roboris, vim habituri literarum perhennium consripsione et sigillorum autentiarum apensione perpetue comedentur memorie. Proinde nos Iohannes Albertus Dei gracia rex Polonie, necnon terrarum Cracovie, Sandomirie, Siradie, Cuiavie, Lancicie, supremus dux Lytwanie, Russie, Prussie ac Culmensis et Elbingensis Pomeranieque dominus et heres etc. Significamus tenore presencium, quibus expedit universis, presentibus et futuris, presencium noticiam habituris. Quomodo famosorum preconsole et consulum Leopoliensium fidelium dilectorum nostrorum continebant peticio, ut fraternitatis doleatorum per eos Leopolim constitutam et desuper concessum privilegium confirmare dignaremur. Cui privilegii tenor in hec verba.

Далі наводиться грамота львівських райців зі статутом львівського цеху бондарів від 4 лютого 1492 р. (див. док. № 5).

Unde nos fraternitate preinserte constitutionem intelligentes pro regimine meliori artificium predicti et artificium doleatorum illud artificium laborancium facientam esse tam ac privilegium

preinsertum autoritate nostra regia in omnibus punctis, articulis superscriptis confirmandi duximus et confirmamus in ewum [sic], dantes senioribus fraternitatis predicte pro tempore existentibus facultatem plenariam in aliis fraternitatibus aliarum civitatum nostrarum, haberi solitam omnis et singulos homines hinc fraternitatum superpositos quicumque in eos ei artificium predictum demeri videbuntur eximendi actiones quosque pro tempore intra eos hac in fraternitate contingentes aucte seniores sui moderandi et in melius commutrandi ratione fraternitatem ipsam sic pro omnia et in omnibus derigendi et gubernandi, ut in aliis fraternitatibus iste paribus civitatum nostrarum mos et consuetudo laudabiles tentas haberi et conservari conserveritur, iuribus nostris semper salvis. In cuius rei testimonium sigillum nostrum est presentibus subappensum. Actum Cracovie feria sexta proxima post festum sanctissimi Corporis Christi, anno Domini millesimo quadragentesimo nonagesimo quarto, regni vero nostri anno secundo. Presentibus ibidem illustrissimo principe reverendisque in Christo patribus dominis Frederico omnia miseracionem tituli sancti Lucie in septansoliis presbitero cardinali archiepiscopo Gnesnensi et primate ecclesie episcopo Cracoviensi et Andreatcza [sic] archiepiscopo Leopoliensi ac magnificis, venerabilibus ac generosis Iohanne Amor de Tharnow castellano, Spithkone de Iaroslav Cracoviensi, Dobeslao de Curozuanky Siradiensi, Ambrosio Papawsky Ropcziensi et Iohanne de Przythyk Zarnoviensi, castellanis, Creslao Gneznensi et Cracoviensi decano ecclesiarum, cancellario, Petro thezaurario et capitaneo generali Cracoviensi de Curozwanky, Petro Kmytha de Vyssnycze marszalko, Gregorio de Ludbrancz preposito Skarbimiriensi, vicecancellario regni nostri aliisque cum pluribus consiliariis et curientis nostris ad premissa testibus, sincere devote et fidelibus dilectis. Datum per manus eiusdem venerabilis Creslao de Curozvaky [sic] regni nostri cancellario sincere nobis dilecti.

Relatio prefati venerabilis Creslai de Curozvanky regni Polonie cancellarii.

ім'я Господа амінь. Для вічної пам'яті справи. Здавна дотримуються звичаю, щоб чини короля мали міць вічної сили, (вони) відкладаються в пам'яті через увічнення письмом грамот і підвішенням автентичних печаток. Тому ми, Ян Ольбрахт, Божою ласкою (*титулатура*). Повідомляємо змістом даної (грамоти) всім, кому потрібно, сучасникам і прийдешнім, хто це читатиме. Що славні львівські бурмистер та райці, вірні нам милі, висловили прохання, щоб ми вважали (за гідне) підтвердити встановлене ними у Львові братство бондарів, а також наданий привілей. Цього привілею зміст дослівно (такий).

Далі наводиться грамота львівських райців зі статутом львівського цеху бондарів від 4 лютого 1492 р. (див. док. № 5).

Прочитавши ординацію згаданого братства, для кращого порядку згаданого ремесла та виконання роботи в цьому цеху бондарів внесений привілей нашою королівською владою вважали (за гідне) схвалити у всіх вищенаписаних пунктах, статтях і схвалюємо назавжди, даючи цехмістрам згаданого братства, що є тепер, повне право, як і в інших наших містах, щоб вони, як їм бачиться, (приймали) всіх та кожного в це братство, хто хоче заробляти згаданим ремеслом, контролюючи будь-які вчинки тих, які будуть усередині цеху, збільшуючи (право) їхніх цехмістрів у покаранні (порушників) та в кращому догляді у братстві, в усьому та в усіх (справах) управління та керування; похвальні порядок та звичай, як рівно і в інших братствах у наших містах, зберігається та дотримується, зберігаючи назавжди наші права. Для засвідчення даної (грамоти) наша печатка є підвішена. Дано у Кракові у найближчу п'ятницю після свята Найдорожчого Тіла Христа, року

Божого 1494, а нашого панування 2 року; за присутності (*список свідків*). Дано через руки того велебного Креслава з Курозванків, канцлера нашого королівства, щиро нами милого.

Свідчення згаданого велебного Креслава з Курозванків, канцлера Польського королівства.

1566, липня 24, Люблін

Сигізмунд Август дає право львівському цехові бондарів визволяти підмайстрів та учнів з інших сусідніх міст

Коп.: AGAD, МК, ks. 99, k. 394v.-395. Напис копіїста: "Facultas doleatorum Leopoliensium creandi socios artis doleatoris"; ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 313, арк. 19зв.-21; оп. 2, спр. 613, арк. 84-84зв.

Обляга: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 14, с. 915-917.

igismundus Augustus etc. Significamus etc. Quod cum fraternitati doleatorum civitatis nostrae Leopoliensis beneficio et munificentia serenissimi regis Ioannis Alberti haec praerogativa (propterea ut civitas illa eo populosior et frequentia hominum auctior reddatu) concessa sit, quod discipuli, qui in socios opificii illorum designari debent in civitatibus et oppidis aliis terrarum nostrarum Podoliae et Pocuczie edocti imprimis senioribus et toti fraternitati doleatorum Leopoliensium praesentatur, ut ii experimento peritae artis huius ab eis accepto simulatque illos idoneos et aptos ad opificem hoc fore comperi erint eos non solum in socios creent, sed etiam cognomina more sociorum aliorum opificiorum illis imponant. Itaque ex ea ratione, quod potestas revidendorum vasorum Leopoliensium, in quibus salsi pisces Leopolienses divenduntur signoque Leonis consignantur magnitudinis et quantitatis antiquitus usitate cognitio penes solos doleatores Leopolienses relicta est. In cuius quidem praerogativa usu etsi antea semper fuisse asseverant, tamen quoniam civitatum nonnullarum in terris Russiae doleatores impetratis literis privilegii ad instar exempti literarum doleatoribus Leopoliensibus consessorum facultatem creandorum discipulorum eorum, qui apud illos artificium hoc didicerunt tum etiam illis cognominum imponedorum sibi vendicant. Quamobrem volentes ea in parte fraternitati doleatorum civitatis nostrae Leopoliensis in posterum prospicere hanc praerogativam eidem fraternitati damus et concedimus, quod doleatores civitatum et oppidorum omnium terris nostris Podoliae et Pokuczie ultra civitatem Leopoliensem, ut pote Buscensis, Rohatinensis, Haliciensis, Colomiensis, Camenecensis et aliorum omnium civitatum et oppidorum Podoliae et Pokuczie, quorum cognomina hic pro expressis haberi volumus, discipulos a se edoctos ad seniores et fraternitatem magistrorum doleatorum Leopoliensium ablegare debent, iique accepto ab iis experimento peritiae artificii doleatorum illos in socios creabunt atque cognomina eis imponent. Neque superius recensitarum civitatum et oppidanorum [sic] in Podoliae et Pokuczie magistri doleatorum discipulos edoctos ad ullam civitatem aut oppidum praeter civitatem Leopoliensem in socios creandos aut cognomina illis imponenda ablegare poterunt, nec etiam ipsimet socii illorum pro cognominibus sibi imponendis in aliam civitatem aut oppidum recurrere praeterque Leopoliensem poterint, si enim praetermissis magistris doleatorum Leopoliensium in aliam civitatem recurrerint cognominum impositio irrita et nullius roboris erit, quod si aliqua litterae in contrarium praesenti concessioni huic nostrae per oblivionem aut ex

quacunque alia ratione per nos in contrarium posteriore concessione nostra cuipiam occasione praemissorum datae fuerint, volumus eas huius praesenti concessioni derogare temporibus perpetuis minime posse. In cuius rei etc. Datum Lublini in conventu regni generali ante festum sancti Jacobi apostoli proxima, anno Domini ut supra [MDLXVI, regni vero nostri anno XXXVII].

Relatio ut supra [Valentini Dembiensky cancellarii].

гізмунд Август і т. д. Повідомляємо і т. д. Що братству бондарів нашого міста Львова було надано милістю та добротою найяснішого короля Яна Ольбрахта така прерогатива – для того, щоб це місто стало ще заселенішим та збільшувалося чисельно, – аби навчені учні, які в підмайстри їхнього ремесла мають визначатися в інших містах і містечках наших земель Поділля та Покуття, найперше були представлені цехмістрам і всьому братству львівських бондарів; вони (учні), набувши досвідченості у ремеслі, що мають виявити, одночасно дізнавшись, що вони є готовими і здібними до ремесла в майбутньому, не тільки хай визволять їх у підмайстри, але також нададуть прізвиська, за звичаєм підмайстрів інших ремісників. І це з тієї причини, що право огляду львівських бочок, у яких львівські оселедці продають і які знаком лева позначаються, (яких) міра і величина віддавна стала, залишається тільки за львівськими бондарями. І цю прерогативу вони мали, як стверджують, перед тим завжди. Однак бондарі деяких міст у руських землях випросили грамоти привілеїв на взірць наданих грамот львівських бондарів з дозволом визволення тих учнів, котрі у них вчилися ремесла, а також присвоїли собі (право) надання їм прізвиськ. Тому ми хочемо, надалі турбуючись про користь братства бондарів нашого міста Львова, таку прерогативу тому братству дати та надати, що бондарі всіх міст і містечок наших земель Поділля та Покуття поза містом Львовом, а саме Буська, Рогатина, Галича, Коломиї, Кам'янця та всіх інших міст та містечок Поділля та Покуття, назви яких хочемо зазначити як висловлені, повинні посилати вивчених ними учнів до цехмістрів та братства львівських майстрів-бондарів; і вони, виявивши їхню досвідченість у бондарському ремеслі, визволять їх у підмайстри, а також нададуть їм прізвиська. І щоб надалі бондарські майстри вищезгаданих міст та містечок на Поділлі та Покутті визволених учнів не могли посилати до жодного міста чи містечка, окрім міста Львова, для визволення у підмайстри чи надання їм прізвиськ, а також, щоб ті підмайстри для надання собі прізвиськ до іншого міста чи містечка не могли їхати, окрім Львова, бо якщо, уникаючи львівських майстрів-бондарів, у інше місто поїдуть, надане прізвисько буде недійсним і не матиме жодної сили. Якщо ж якісь грамоти будуть видані у супереч цьому нашому наданню через забуття або з будь-якої іншої причини, хочемо, аби наступне наше надання у жодному разі не могло відмінити це наше надання на вічні часи. Для (засвідчення) справи і т. д. Дано у Любліні на вальному сеймі королівства перед найближчим святом Св. Якова апостола, року Божого, як вище (1566, а нашого панування – 37 року).

Свідчення, як вище, (Валентина Дембенського, канцлера).

1601, липня 3, Львів

Цехмістри львівського бондарського цеху, на прохання городоцьких бондарів, надають статті свого статуту, облятуючи їх у львівські раєцькі акти

Облята: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 26, с. 232-237.

My Jan Stanisławski y Marcin Manowski cechmistrze ze wszystką bracią starszą rzemieśła bednarskiego zacnego miasta Lwowa zeznawamy y wiadomo czyniemy tym listem naszym. Isz my na żądanie ucciwych mistrzow rzemieśła bednarskiego y tokarskiego mieszcan Grodeckich y na przyczynę listowną panow radziec Grodeckich do nas zanesione, abysmy tymto mistrzom Grodeckim porządkow swych, iako sławnego miastha w kraiu Ruskiem y Podolskiem uczczyły, wedle ktorichby oni w tamtym czechu swym Grodeckim sprawowac się mogły, z wiadomością ich miłości panow radziec Lwowskich, iako zwierchniego naszego urzędu, takowe artykuły, ktore się w cechu naszym Lwowskim zdawna zachowuią, onym uczczamy y podaiemy.

Pierwszy artykuł. Naipierwszy dla dobrego rządu y sprawy thego cechu bednarskiego tak się zachowuie według zwyczaiu innych cechow, obrawszy dwu cechmistrzow w cechu, praesentuiemy ich czasu electiey do panow radziec, a tam iednego starszego panowie rayce na meisce swe do cechu postanawiają, a drugi iesth od braciey, ktorzy obydwu obyczaiem zwykłym uczynią na rathuszu cielesną przysięgę Coronie Polskiej y krolowi iego miłości na czas będącemu, radzie y miasthu themu byc wiernemi y posłusznemi y insze rzeczy w tey przysiędze opisane.

Wtory artykuł. Item, przerweczeni mistrze s pospolitych pieniędzy brackich zeby chowały kapłana, ktoriby dwie mszy odprawował na kazdy tydzien, ieden za zywe, druga za zmarłe, a kazdy na suchedni przy takowych mszach powinien byc personą swoją y z czeladzią pod winą yednego grosza.

Trzeci artykuł. Ktorybykolwiek mistrz doma będąc, na pogrzeb za zmarłym z mistrzami nie szedł albo na załomszach przy mszy albo przy requiem by nie był, tedy pospolity mistrz ma byc karany pułgroszkiem, a mistrz starszy iednem groszem, a thowarzysz pułgroszkiem.

Czwarty artykuł. Item, uczczamy panom cechmistrzom rzemieśła bednarskiego, zeby we cztery niedziele cechę obsyłały yz czeladzią, pod winą mistrzowską, thamze się maią składac, zagaiwszy czechę po pułgroszku, a na suchedni po groszu, towarzysze po pułgroszku. Dla porządku lepszego, ysz ktoriby z towarzyszow chciał żadac o posrodek y o sztuki, tedy nie ma żadac iedno w suchedni. Jesliby dosic nie uczynił sztukom, tedy ma rok wędrowac y szesc niedziel. A potym zachcely [sic] się wrocic poprawiac ręki swoiey, wolno mu będzie. A ktoriby przyszedł po gaieniu cechy, ma byc karan panską winą szescią groszy, a mistrzowskiem groszem iednym. Ktoremu thowarzyszowi przydałoby się przywędrowac do Grodka, a miał żadac o sztuki, tedy ma robic rok y szesc niedziel, a potym żadac porządnie w suchedni. Ktore sztuki cztery są takowe: kadz do browaru dębowa na pięć łokci, wanna dębowa yesionowe obręczy, garszow sosnowy we cztery obręczy iesionowe, beczka godlowa miodowa, karby cztery do garszowa. Takową robotę ma dac we dwie niedziely [sic].

Piąty artykuł. A z takowych pieniędzy zebranych, tak z maiętnosci ktoreby się nalazły, maią obracac na część y na chwałę Panu Bogu Wszechmogącemu, na swiece woskowe, ktore mayą

gorzec w niedziele y na kozde świętho. Ta posługa ma byc młodszemu bratu y tham kedy ktokolwiek brath umrze, tedy go temi swieczami pochowac, thakze y thowarzysza.

Szosty artykuł. Gdzie się wespółk zeydą, sprawy czechowe ucciwie y cicho mają procz rzeczypospolitey szkody y bez poswarki a zwady sprawowac. A ktoriby brath, zdrowy doma będąc, wsgardził przyc do cechu, a nie opowiedziałby się, ilekroc tym występi, telkokroc ma byc karany szescią groszy. A ktoby tesz przyganił czese [sic] y wspominał co złego, ma byc karany groszem.

Siodmy artykuł. A gdzieby ieden brath drugiego brata zasromocił a naruszył wieczy albo się gwałtownie porwał, daiemy taką moc panom cechmistrzom y z bracią między stronami uznawac, wystąpných skarac podług iego występku, od nas rady albo pana burmistrzowego sługę otrzymawszy, powinien skarac y ku skutku [sic] przywiesc ilekroc będzie potrzeba. A iesli będzie apelował do panow radziec, niema iemu bronie apelowac.

Osmy artykuł. Item, takowy ktorzyby się thu na miejscu a w roskazaniu naszym rodzili z mistrzow tego rzemiosła, tedy ku robieniu a ukazaniu sztuk mistrzowskich nie będą powinni, telko obiad sprawicz a pieniądze do skrzynki dla pospolitego pozytku mają położyć pięć złotych, a wstepnego pułgrzywny.

Dziewiąty artykuł. Tym przychodniom, ktorzyby miały żądac o sztuki, naipierwey przypomniec mają o listy od wyuczania y od urodzenia, aby nie był tribowany wszędy, y ktorzyby takowi między wami byli, tedy ich macie wysyłać po listy, y towarzyszom, o ktorich się dowiecie tribowanych do Lwowskiego czechu, tedy go nie macie cierpiec między sobą, ale odesłać naidaley do dwu niedziel. I przytim te przestrzogę daiemy, ysz iesliby się towarzysz Rusin iaki trafił, zebyscie mu robothy nie foldrowały.

Dziesiąty artykuł. Do tego tesz iesliby się trafiła taka trudnosc do rozeznania iakiego występku, ktoroby się występki dział przeciwko stronie, a strona by apelowała do Lwowskiego cechu bednarskiego, niema byc broniona listownie sprawiona [sic].

Jedennasty artykuł. Gdyby który mistrz chciał przyjąć chłopca ucznia ku uczeniu rzemiosła, takowy uczen ma bycz na probie rzemiosła bednarskiego dwie niedziely [sic], a gdy one dwie niedzieli miną, będzie powinien takowy uczen położyć do bractwa mistrzom dla pospolitego uzytku dwanascie groszy swych własnych pieniędzy, a przytim to zachowanie ma bycz starowieczne y za konditią waszą własną aby ci uczni [do] nas zrazu byli odsyłani na przemianki, ktore my mamy uprzywileiowane we dwu woiewodztwach Ruskim y Podolskim. A gdzieby taki wyuczennik nami wsgardził, a na przemianki do Lwowa nie przyszedł, takowemu przemianki będą łamane pod tą konditią plenipotentom w[aszych] m[osci]. Do tego zebyscie zadnego odszczepieńca nie uczuły [sic] y przychodzian iesli na rok albo na dwa, jako się z mistrzem zmowi, iesliby na trzy latha, tedy mu powinien mistrz dac grzywne y przyodzianie.

Dwunasty artykuł. Tego tesz chcemy, abyscie tho mocno trzymaly, zebyscie na nasze miary beczek piwnych, ribnych y pułbeczkow nie robili, y nawozow zadnych na szkode czechy naszey Lwowskiej nie czyniły.

Trzynasty artykuł. Daiemy im takową moc, ysz thego sztukmistrza z dobrej roboty pochwalic y podziękowac się godzi, a z uznania zley robothy strophowac. Takowy mistrz, gdy sobie na sztuki nagotuie drzewo, ma pana czechmistrza uzywac o cechę na sztuki drzewa oglądać, a osobliwie kadne y yesionowe obręczy, a przy tym ma im sniadanie ucciwie sprawicz.

Czternasty artykuł. Z strony wszelakiego drzewa, ktore przywiozą na targ, tedy w dział pospolithy czechy ma byc targowane y między się rowno podzielone, a za takowe drzewo u pana cechmistrza zupełną zapłatę oddac powinni.

Пі́тнaстý а́ртикул. Kторибý з мiстрзów wynосiл спрaвý у thаiемнице cechówе прeз прог, тaкowý мa бýч кaрaнý кaмiенiем wоску. Kаmиен тaк сiя розумiе [...]¹ злотýч, з тeгo лaскę мaяý чýницз.

Шeснaстý а́ртикул. Jeslibý сiя тrаfи́ло, зeбý мiещaнiн, рoбiяч у бeднaрзa, зaдлýжýл сiя мý, потýм до дрýгeгo бý шeдл рoбiч, тeдi дрýгi бeднaрз, гдý тeн мiстрз зaпoвiе w ceчу рoбoтhę, тeмý мiещaнiнoвi нiеmа пoчзч рoбiч, аз сiя зупeлнa зaплáthа стaнiе oнeмý пiєршeмý мiстрзoвi.

Сiєдмнaстý а́ртикул. Jeslibý ктoрý мiстрз aлбo тoвaрзýш з прeзгрaл з сiєбe сýкнiя aлбo co swego wлaснeгo, тaкowý кoзды ктoрeгo бý прeсwиaдчeзнo, мa бýч кaрaнý кaмiенiем wоску.

Oсмнaстý а́ртикул. Jeslibý сiя прýдaло, зeбý сiя thоwаrзýш oд мiстрзa нeoбýчzанiє oдпrаwи́л, dаiємý им тaкá мoч, зe тaкiєгo thоwаrзýшa пoвiннi бeдá wпiсaч до swego reiestру у oзнaимiч гo thоwаrзýшoм, а гдý прýдzиє нa спрaвe oн тoвaрзýш, мaiя oд нeгo зa тrибукę [sic] wзiяч гrоszý oсм, а зa wстeпeк oсoбнo кaрaч.

Dзiєwи́тнaстý а́ртикул. Aby нa шкoдę ceчы бeднaрзкiєй нiє бýлo зaднeгo нaвoзу wсeлкiх рoбoтh, oсoблiвiє кaднýч oбрeчý зiєсiонoвýч, зeбý зaдeн з мiещaн нiє wазýл сiя купoвaч пoд зaбiєрaнiєм wсzýсткiєгo.

Kтoрe тo conditie wýszey пoмiєнoнe ucciwy Sebastian Przespółowski у Jan Pociєszywsky бeднaрзe у Wawrzyniec Liguniec тoкaрз, iаkо пoслaнцe у ukaziciele listhu oд урeдý Grodeckiego, oд нaс wдзiєчнiє прýжiєлý у wєдлуг нiч сiя спрaвoвaч oбiєcалý. Do чzєгo dлa пeвнiєszey wиaрý у swиaдeчтwа пiєчзeч ceчу нaшeгo прýзicнeлисmý. Dано wє Lwowie wє sрoдe пo Nawiєdzieniу Panny Mаriєy blyszа [sic], рoкý Pаnskiego 1601.

¹ Пропущено місце для вписання числа злотих.

и, Ян Стaнiслaвськiй i Mарцiн Mанoвськiй, цeхмiстрi, з усiмa стaршiмi брaтaмi бoндaрськoгo рeмeслa слaвнoгo мiстa Львoвa, вiзнaємo тa пoвiдoмлaємo тiєю нaшoю грaмoтoю. Щo мi, нa прoхaння шaнoвнiх мaйстрiв бoндaрськoгo i тoкaрськoгo рeмeслa, гoрoдoцькiх мiщaн, тa нa лiстoвнiй зaклiк, внeсeний дo нaс пaнaмi гoрoдoцькiмi рaйцямi, щoб мi пoзичилi тiм гoрoдoцькiм мaйстрaм свoї рoрaдкi слaвнoгo мiстa в рýськiх тa пoдiльськiх крaяx, вiдпoвiднo дo якiх вoнi мoгли бi пoвoдитиcя в тoмý свoємý гoрoдoцькoмý цeху, з вiдoмa iх мiлoстi пaнiв львiвськiх рaйцiв, як нaшoгo звeрхнiєгo урaдý, тaкi стaттi, якiх здaвнa в нaшoмý львiвськoмý цeху дoтримуютьcя, iм пoзичaємo тa пoдaємo.

Пeршa стaття. Nасaмпeрeд длa дoбрoгo рoрaдкý тa спрaви тoгo бoндaрськoгo цeху тaкoгo дoтримуютьcя, вiдпoвiднo дo звичaїв iншiх цeхiв, щo oбрaвши двoх цeхмiстрiв у цeху, прeзeнтуємo iх у чaс вiбoрiв пaнaм рaйцям, а пoтiм пaнi рaйцi oднoгo стaршoгo встaнoвлюють нa свoє мiсцe, а дрýгий (встaнoвлюєтьcя) брaтiєю. Вoнi oбoє, зa пpийнятим звичaєм, склaдaють тiлєснý присягý Пoльськiй кoрoнi тa йoгo мiлoстi кoрoлю, якiй нa тoй чaс бeдe, мiськiй рaдi тa тoмý мiстý, щo бeдуть вiрнiмi i пoслушнiмi тa (чинитимуть) iншi спрaви, oписaнi в тiй присязi.

Дрýгa стaття. Dалi, щoб згaдaнi мaйстрi зi спiльнiх брaтськiх грoшeй утримували свящeникa, якiй бi прaвiв двi Службi Бoжi кoжнoгo тижня, oднý – зa живиx, дрýгý – зa пoмeрлиx. I кoжeн (брaт) нa сýхeднi пoвинeн бyти oсoбiстo нa тaкиx бoгoслужiннях тa з чeлaднo пiд кaрoю 1 гр.

Трeтя стaття. Якби мaйстeр бyв удoмa, нe пiшов iз мaйстрaми нa пoхoрoн пoмeрлoгo aбo нe бyв нa пaнaхидi, aбo нa “рeквiємi”, тoдi звичaйнiй мaйстeр мae бyти пoкaрaний 0,5 гр., а стaршiй мaйстeр – 1 гр., а пiдмaйстeр – 0,5 гр.

Четверта стаття. Далі, позичаємо (звичай) панам цехмістрам бондарського ремесла (в Городку), щоб протягом чотирьох тижнів обсилали цех з челяддю, під карою майстрів. Там же повинні складатися, загаївши цех, по 0,5 гр., а в сухедні – по 1 гр., підмайстри – по 0,5 гр. Для кращого порядку, якби хтось із підмайстрів хотів просити про вступ (до цеху) та (робити) штуки, то не має це робити, тільки в сухедні. Якби не добре виконав штуки, тоді має мандрувати рік та шість тижнів. А хто би прийшов після загаєння цеху, той повинен бути покараний карою панів (райців) у 6 гр. та майстрівською – 1 гр. Якби котрийсь підмайстер примандрував до Городка, а хотів просити виконати штуки, то мусить відробити рік та шість тижнів, а потім порядно просити у сухедні (про вступ). Ті чотири штуки є такими: дубовий кадлуб для броварні на п'ять локтів, дубова ванна з ясеневими обручами, соснова ємкість із чотирма ясеневими обручами, медова формова бочка з чотирма карбами до ємкості. Таку роботу зобов'язаний виконати за два тижні.

П'ята стаття. Ці зібрані гроші, а також якби були прибутки з мастностей, мають обертати на честь та хвалу Всемогутнього Пана Бога, на воскові свічки, які мають горіти і в неділю і на кожне свято. Така послуга повинна бути молодшому братові (доручена). І коли якийсь брат помре, тоді з тими свічками слід його поховати, а також підмайстра.

Шоста стаття. Коли разом зйдуться, мають цехові справи поважно та тихо провадити без шкоди для громади та без сварок і колотнеч. А якби брат, будучи здоровим удома, погордував прийти до цеху, а не повідомив би про це, то скільки (разів) це вчинить, стільки ж має бути покараний 6 гр. Також, хто би ганьбив цех та пригадав щось погане, повинен бути покараний 1 гр.

Сьома стаття. А якби один брат іншого осоромив та порушив нараду або раптово кинувся (на нього), то даємо таку владу панам цехмістрам з братами, опитавши сторони, карати порушників, відповідно до вчинку. Отримавши від нас, райців, або пана бурмиистра слугу, зобов'язаний (цехмістер) винуватця скарати та до послуху привести, наскільки буде потреба. А якщо (порушник) буде апелювати до панів райців, не можна йому цього забороняти.

Восьма стаття. Далі, такий (підмайстер), який тут, на місці, та з нашого відома, народився від майстрів того ремесла, той не буде зобов'язаний до виготовлення та показу майстрівських штук, тільки має справити обід та покласти до скриньки 5 зл. грошей для спільної користі та вступного 0,5 гр.

Дев'ята стаття. Тим прибульцям, котрі просили би про штуки, передовсім повинні нагадати за листи про навчання та (законне) народження, і щоб не був повсюдно трибований. Якби такі між вами були, тоді мусите їх посилати за листами. Якщо довідається про підмайстрів, трибованих до львівського цеху, тоді маєте їх не терпіти між собою, а відіслати їх, найпізніше через два тижні. І до того таку пересторогу даємо, що якби трапився котрийсь підмайстер русин-українець, то щоб йому роботу не “фольдрували”.

Десята стаття. До того ж, якби трапилися якісь труднощі в розпізнанні якогось вчинку, цей вчинок закидався би стороні, а вона апелювала би до львівського бондарського цеху, то не повинні (майстри) забороняти відсилання листа.

Одинадцята стаття. Якби майстер захотів прийняти хлопця-учня для навчання ремесла, тоді такий учень мусить бути на пробі бондарського ремесла два тижні. А як ті два тижні минуть, такий учень зобов'язаний покласти до братства майстрам для спільного користування 12 гр. власних грошей. Окрім того, такий давній звичай має зберігатися, що за вашою власною умовою ті учні до нас повинні відсилатися для (надання) прізвиськ, щодо чого ми маємо привілей у двох воєводствах – Руському та Подільському. А якби такий учень нами погордував і до Львова для (надання) прізвиська не прийшов, то такому прізвиська будуть поламані за тією умовою ваших

милостей. До того ж, щоб жодного схизматика не вчили, та прибульців брали на рік або на два, як умовитися з майстром, якщо ж на три роки, тоді майстер має йому дати 1 гривню та одяг.

Дванадцята стаття. Також хочемо, щоб такого міцно дотримувалися: не робили наші міри пивних, рибних бочок та півбочок і не здійснювали жодних привезень (товарів) на шкоду нашому львівському цеху.

Тринадцята стаття. Даємо їм таку силу, що того штукмістра годиться за добру роботу похвалити та подякувати йому, а за погану роботу – ганьбити. Такий майстер, коли собі приготує на штуки дерево, повинен (просити) пана цехмістра обіслати ціху, щоб (майстри) оглянули дерев'яні штуки, а особливо – кадні ясеніві обручі, і при цьому зобов'язаний справити їм гідний сніданок.

Чотирнадцята стаття. Щодо всілякого дерева, яке привозять на торг, то про нього слід торгуватися за спільною участю всього цеху та його між ними (майстрами) поділити, а за таке дерево панові цехмістру (майстри) мають віддати повну плату.

П'ятнадцята стаття. Хто би з майстрів виносив цехові справи та таємниці за поріг, такого треба покарати каменем воску. Камінь воску означає (...) злотих, з того мають вчинити ласку.

Шістнадцята стаття. Якби сталося, що міщанин, замовляючи роботу в майстра, заборгував йому, а потім пішов до іншого, тоді той інший бондар, коли той майстер розповість про свою роботу, не має розпочинати роботу для того міщанина, поки не буде сплачена повністю платня першому майстрові.

Сімнадцята стаття. Якби котрийсь майстер або підмайстер програв з себе одяг або щось зі свого майна, то такий кожен, якщо його спіймають, повинен бути покараний каменем воску.

Вісімнадцята стаття. Якщо б сталося, що підмайстер не за звичаєм відійшов від майстра, тоді даємо їм таку силу, щоб такого підмайстра вписали до свого реєстру та показали його підмайстрам, а коли прийде до справи цей підмайстер, мають від нього за таку “трибовку” взяти 8 гр., а за вчинок покарати окремо.

Дев'ятнадцята стаття. Щоб не було на шкоду бондарському цеху жодного привезення всіляких виробів, особливо кадних ясеневих обручів. Щоб жоден з міщан не наважувався (їх) купувати, під втратою всього (товару).

Ті всі вищезгадані умови шановні Себастьян Пшесполовський та Ян Поцеховський, бондарі, а також Лаврентій Лігунець, токар, як посланці та пред'явники листа від городоцького уряду, від нас вдячно прийняли та обіцяли відповідно до них поводитися. До цієї (грамоти) для більшої довіри та засвідчення притиснули печатку нашого цеху. Дано у Львові в найближчу середу після Відвідин Діви Марії, року Божого 1601.

1515 р., жовтня 29, Краків

Сигізмунд I дозволяє львівським стельмахам наймати челядь колодіїв для кращого виконання свого ремесла

Коп.: AGAD, МК, ks. 29, k. 177v.-178. Напис копієста: “Literae currificum Leopoliensium”.

Sigismundus [I] etc. Significamus tenore presencium, quibus expedit universis, noticiam presencium literarum habituris. Quia communis peticio apud nos facta consiliariorum nostrorum et tocius nobilitatis terrarum Russie ac civium Leopoliensium continebat, ut currificibus eiusdem civitatis Leopoliensibus admittamus servare rotificum familiam, que apud eos manentes rotali ad currus eos aptas, quos idem currifices faciunt, sive etiam ad alios currus vectorum et aliorum hominum peregere in civitatem venientem laborare possint, affirmantes multum se gravari peccunia rotarum, quod ea ipsa civitas rotifices habere non potest. Nos autem audita hac eorum petitionis, in qua iuste est, quod alieni alteri civitati hoc mulctum et iniuriam offere posse videatur. Illi vero terre et civitati in agmentum advinculum allaturis est libenter precibus eorum assentimur atque eisdem curri ficibus civitatis predictae Leopoliensis incolis, harum literarum serie potestatem facimus, ut et ipsimet rotas faciant et familiam rotificum servare possint, quantum necesse erit ad ea. Secundo rotas laborandas sub eos currus, quos ipsi faciunt et in defectu rotificum etiam sub alios curros vectoris et aliorum hominum in civitatem predictam peregere venientum, cum autem in gracia rotifices in ea civitate consederint, qui suo parte artificii sui opus exercibunt currifices predicti sub suos duntaxat currus et non alios rotas faciendi habebunt potestatem. Hoc autem familia nulli propterea insolite in aliis civitatibus et oppidis regni nostri obnoxia exit, quod non apud sui artificii magistros, sed aliene arte opus sui artificii exercebit, nec ad ullo impedimento eis esse unquam poterit ad artificum suum ubique exercendum. Harum quibus sigillum nostrum est appensum testimonio litterarum. Datum Cracoviae feria secunda proxima post festum sanctorum Simonis et Iudae apostolorum, anno Domini, quo supra [1515].

Relatio cuius supra [Petri episcopi Premisliensis et regni Polonie vicecancellarii].

Sигізмунд [I] і т. д. Повідомляємо змістом даної (грамоти) всім, кому потрібно, хто цю грамоту читатиме. Що було подано спільне прохання до нас нашими радниками та всією шляхтою Русі та львівських міщан, аби ми дозволили стельмахам того міста Львова працювати з челяддю колодіїв, що може працювати, виробляючи готові колеса до возів, які ті стельмахи виготовляють, чи також при (ремонті) інших возів перевізників або інших людей, котрі приїжджають до того міста; стверджуючи, що вони (стельмахи) сильно обтяжені, не можуть за гроші (купувати) колеса, які у цьому місті мають колодії. Ми, вислухавши це їхнє прохання, побачивши його справедливість, коли прибульцям з іншого міста може бути завдано клопоту та шкоду, і для того, щоб місто і землю у зростанні міцніше зв'язати, погоджусьмося охоче на їхні прохання, даємо владу змістом даної грамоти, щоб вони (стельмахи) виробляли самі колеса та могли працювати з челяддю колодіїв, наскільки буде потреба у цьому. Друге, щоб мали змогу в разі відсутності (достатнього числа) колодіїв виготовляти колеса для возів і також інші (колеса) для возів фурманів та інших людей, котрі у згадане місто приїжджають, однак з ласки колодіїв того міста, які хай виконують роботу своєї частини ремесла, а згадані стельмахи – тільки колеса для возів і ніякі інші колеса. А ця челядь хай буде покірна, попри таку незвичність, як у інших містах та містечках нашого королівства, що виконує роботу свого ремесла не у своїх майстрів, а в чужих. І щоб не мали (стельмахи) жодної перешкоди від будь-кого для виконання свого ремесла будь-де. Для засвідчення даної (грамоти) наша печатка є підвішена. Дано у Кракові у найближчий понеділок після свята Св. Симона та Юди апостолів, року Божого, як вище, (1515).

Свідчення того, хто вище – (Петра, перемишльського єпископа та віце-канцлера Польського королівства).

СТОЛЯРИ

1562 р., вересня 19, Львів

Львівські райці затверджують статут цеху столярів

Транс.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 600 (див. док. № 11).

Переклад: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 57, с. 107-114 (польський, 1644 р., надано на прохання буських столярів).

n nomine Domini amen. Ad perpetuam rei memoriam. Quoniam ea, qua sub tempore fiunt simul cum tempore pereunt, nisi literarum adminiculo et fidedignorum testimonio fuerint commendata. Proinde nos consules civitatis Leopoliensis, seniores et residentes. Significamus tenore praesentium, quibus necessarium erit, universis et singulis, praesentibus et futuris, harum notitiam habituris. Quomodo venientes personaliter ad conspectum nostrae consularis residentiae famati seniores magistri cum certis magistris artis mensatoriae, cives Leopolienses debita cum instantia a nobis postulaverunt, quatenus eos primum ad laudem et gloriam Omnipotentis Dei atque ad decus et honorem inclitae ac primariae huius urbis terrarum Russiae Leopoliensis, nec non pro eorum meliori et artificii mensatorum bene regimine ac administratione, adinstar aliorum huius civitatis artificum contubernia et fraternitates habentium, coequaremus, illisque contubernium et fraternitatem admittere non recusaremus, utilitati et necessitati communi civitatis providen[do] et obtulerunt nobis infrascriptis certos articulos desuper connotatos et iuxta consuetudinem eorum artificii recollentes et per eosdem ab antique exemplo aliarum regni civitatum tentes et servatos, petentes illos sibi per nos approbari et confirmari. Quarum articulorum tenor sequitur et est talis.

Articulus primus. Omnes et singuli magistri et socii artis mensatoriae debent singulis anni quartualitus et demum in quatuor et quatuor hebdomadis continue et tandem quotiescunque signo ad mandatum dominorum consulum postulante aliqua sub tempore necessitate per seniores magistros illo anno electis tenebuntur ad contubernium convenire debent sub poena dominorum consulum aut magistrorum, vel quae in eos sunt per magistros decerneretur. Quam poenam solvere tenebuntur sine quavis excusatione et dilatione, nisi fuerint legaliter vel quacunque necessitate quidem praepedio, propter quam ad contubernium venire non possent. Et nihilominus huiusmodi impedimentum ac necessitate ille magister aut socius debet ac tenebitur prius magistris senioribus publicare. Poena autem dominorum consulum in contubernio sunt sex grossi, aliorum vero magistrorum communium et sociorum in obedientium medius grossos. Et quicumque magistrorum seniorum venerit ad

contubernium post illius bannitionem grossum unum, magistri vero caeteri et socii per medium grossum reponent.

Articulus secundus. Item tenentur et debent singuli magistri et socii contubernaes huius artificii mensatorum singulis missis pro defunctis pro quolibet quartalis anni dum fuerint vocati, sub poena medii grossi, adesse exceptis iis, qui domi non fuerint, nihilominus debent senioribus magistris notificare.

Articulus tertius. Item dum magister senior pro quatuor temporibus anni, quae angarias vocant, vel alio quovis tempore signo magistros contubernaes et socios vocabit ipsi mox post acceptum signum unacum familia seu sociis ante quam signum redibit ad contubernium tenebuntur convenire. It dum reverbitur magister senior cum honore assurgens contubernium banniet et celebrabit dicens: Ego bannio hoc contubernium autoritate Omnipotentis Dei, sacrae regiae maiestatis domini domini [sic] nostri clementissimi, autoritate dominae proconsulis et consulum denique autoritate officii mei propria et confratrum meorum contubernalium. In quo bannito contubernio, si quis contra alterum exesserit verbo poenam luet prout caeteri magistri cognoscent. Si vero manu prout d[ominus] proconsul cum consilibus ex officio decerneret et itidem omnes magistri et socii honeste sese gerent ac conservabunt atque unus alteri se iustificabit, pro quo inculpatus fuerit sive sit magister, sive socius, sive etiam discipulus. Quod si aliquis ex eis fuerit pertinax aut temerarius talem magistri corrigeri debent prout dignum illis videbitur, si autem correctionem magistrorum non curaverit talis excessivus, pertinax et temerarius magister vel socius officio dominorum consulum publicabitur et deferetur, ut per eosdem puniatur. Si etiam aliquis praetenderit se a contubernio vel magistris in quapiam causa iniuriam habere et ad dominos consules se evocaverit, id nequam illi denegare debent, quinimo illud negotium discernentur, ad officium consulare comitent. Praeterea seniores magistri non debent aliquem magistrum aut socium ex ira vel odio in eum concepto temere iudicare, sed secundum iustitiam et rei aequitatem ac aliorum magistrorum iustam et dignam inventionem.

Articulus quartus. Item tenentur et debent omnes magistri ponere in conclavium seu pixidem communem pro singulis quartalibus per unum grossum et socii contubernaes per medium grossum, eo quod cum eisdem magistris suis contubernium tenent. Et ibidem magistri praefati sociis declaraturi sunt, quod huiusmodi pecunias componere solit. Primum ad laudem et gloriam Omnipotentis Dei, quia pro talibus pecuniis et aliis poenis receptis aut recipiendis de magistris et sociis excessivis collectis et exactis de anno in annum sacerdotem tenent, qui altari eorundem servit et duas missas singulis septimanis celebrare solet unam pro vivis, alteram defunctis. Praeterea candellas ad alteri stativas caereas et quatuor super stas sive lignis quatuor vero candelas circulatas alias kreczone pro sepultura functum et ad obsequia pro mortuis servien[das] comparare et singules magistros et socios mortuos verorum Christianorum more ad sepulturam deducere et tumulare solent.

Articulus quintus. Item socius eiusdem artificii mensatorii, qui fuerit idoneus et perfectus, marteque sua irreprehensibilis, si voluerit contubernium suscipere ac se aliis magistris incompleare [?], debet esse probatus ac pro tempore quatuor tonsorum anni magistros cum hominibus probis ac honestis adire, cum quibus postulaturus est, ut in pricipie artis procedere et qualiter se in arte gerere et conservare debeat. Demum per laborem probae alias w sztucze, ut est specialiter descripta et dimensurata probaturus est.

Proba autem alias sztuka talis est et esse debet scribiam exesseribus flader in platano ligne alias na iaworze biluminatum cum suis dimensionibus et scriniolis alias z ladiszarniami cum aliis pertinentes. Item mensa vulgo fasowany stol in platano cum scrinio ex ligno eodem platani cum ladiszarnie et aliis mensuris, ut sursum levare et duci alias posuwacz się in scrinio possit (prout

magistri ipsi mensuras designabunt). Qui quidem socii aliunde advenientes non mox potere debebunt, ut ad probas faciendas admitterentur verum tenebitur prius, quam postulabunt, annum unum apud magistros mensatores laborem exercere. Elapso autem huiusmodi tempore ad huiusmodi probas conficiendas admitti rogaturi sunt. Quos ipsi magistri, ubi iam in civitate notitiam acciperint, seseque modeste conserverint, mensura illius probae alias sztuki publicata et similitudine ac forma praesignata ne in illa conficienda oc[c]erbitarent et variarent, sed ut secundum mandata et iussa facerent, debent ad ipsas probas admitti, unde eorundem apparebit et artificium et perfectio. Et cum hinc satisfaciunt in medium magistrorum grate suscepturi sunt. Atque ibidem grossos viginti introitalium reponent ac ius civile suscepiunt iuxtaque antiquam observantiam circa ostensionem probae florenos quinque loco prandium dabunt. Et enim magistri de novo creati antea super alios magistros ordinabant prandium. Verum id per dominos consules certis ex causis prohibitum et constitutum est, quo tales pecunia in contubernium loco prandii reponantur et in subsidium totius contubernii converterentur pro illisque arma, nec non tormentarii, pulveres ac alii apparatus emeventur pro contubernio a mundationeque armorum persolueretur. Nihilominus ipse magister recens creatus debet ac tenebitur circa ostensionem suae probae seu magisterii super certos magistros merendam parate iuxta suum posse. Cui tenebuntur magistri de consuetudine propinare ac privilegium legi facere, ut sciat se honeste inter collegas suos conservare. Quod etiam privilegium singulis anni quartalibus propter magistros iuniores in consuetudinibus et moribus exercitandos debet legi. Si autem ille socius ad magistrum promovendus probae non satisfaceret extunc id ita meliorare debet. Quod se in alium locum conferre ac ire tenebitur et loco socii unum annum cum sex septimanis laborem exercere et artificium informari et tandem illam probam denuo iuxta formam superius descriptum perficere et exequi. Quo facto familia ad artificii promptiorem et pleniorum exercitationem erit habilior et civitati magis idoneus.

Articulus sextus. Item nullus magister mensator ineruditus vulgo partacz debet in damnum et iniuriam magistrorum mensatorum contubernalium in ea civitate aut circa eandem se locare nec artificium laborare, quum ipsi magistri contubernales probati onera civitatis in se tollerant et reformant necessitatique publica satisfacere possunt et tam pacis, quam belli tempore ad omnem necessitatem reipub[licae] istius sumptibus suis et vita sua non porcendo, sunt parati.

Articulus septimus. Item nullus socius iter faciendo apud mensatorem improbatum et non contubernalem alias w sturazza albo partacza magis duabus hebdomadis in opido aliquo vel quovis alio loco laborare debet. In ea vero civitate, ubi adese contubernium ne minimo tempore laborabit, nisi magistri contubernales illis non necesse habuerint vel propter indignam eorum conservationem eos habere ac servare noluerint, nec amplius illis apud improbatum et imperitum mensatorem laborem facere quos servare nollent, quam duabus septimanis. Quod si ulterius praesument laborare, extunc illud totum quicquid ultra duas septimanas pro labore accipiet, amittens et poenam a magistris et sociis non incident.

Articulus octavus. Item nemo sociorum quascunque res magistri sui debet sibi appropriare sine a labore, sine ab alia quavis re, sine consensu et voluntate magistri sui sub poena amissionis artificii sui.

Articulus nonus. Item nullus magistrorum mensatorem debet aut poterit solummet quintus laborare, ut si unum habet discipulum tres socios potest habere, si autem duos habet discipulos etiam duos socios servabit. Quodsi tres discipulos habebit, extunc unum dumtaxat socium tenebit. Quae quidem ordinatio servari debet non tantum Leopoli verum in aliis civitatibus et opidis, ubi habentur contubernia Russiae, Podoliae, Voliniae et Pokucziae confinis. Item nullus magistrorum debet servare plures discipulos solum tres et quilibet eorum ad annos quatuor informabitur adultus

praesertim. Quod si iunior fuerit septem annis informabitur vel prout magister melius intellexerit. Casu quo interea magister eorum de hac vita decesserit, extunc ipsi discipuli annos suos apud relictam viduam magistri sui promoveri tenebuntur. Si autem aliquis discipulorum a disciplina recesserit inscit magistro et ad id non consentiente, ad octo vero septimanas ad locum suum non redierit, talis denuo artificium apud eundem magistrum suum erudiri et effectualiter informari si vellet in finem artificium laborare debet. Qui discipuli dum ad informandum suscipiuntur, debent in librum contubernalem inscribi et anni eorum ad quos se inducent et a quo tempore ibidem debent insigniri. Item si aliquis magistrorum apud aliquem magnificentum dominum vel nobilem in castre vel curia magnum laborem susciperit et conduxerit, cui cum familia sua satisfacere non sufficeret, poterit sibi ad tantum laborem plures socios iuxta necessitatem acquirere et a quolibet socio, quem ultra numerum determinarum familiae suae, susceperit ad huiusmodi laborem tenebitur in contubernium tot fertones quot socios tenuerit singulis anni quartalibus reponere quousque illum laborem non determinaverit. Quia pecunia in contubernium reposita ad comparanda arma convertatire.

Articulus decimus. Item socius huius artificii mensatorii, ubi voluerit se alias conferre ac in alia civitate vel opido magister effici hic in terris Russiae, Podoliae, Volyniae ac Pokucziae, talis debet esse sufficiens et probatus propter familiam et ut illa liberum esset discipulos suscipere servare et docere, qui discipuli essent habiles et idonei ad exercendum artificium et ut illis teneatur prout de illis, qui erudiuntur et docentur Poloniae, Cracoviae et in aliis capitalibus superiorum partium civitatibus magistris et in ea civitate Leopoliensi capitali Russiae in contubernio nostro tenetur, extunc talis socius debet a nobis accipere informationem et auctoritatem contubernalem, quo sciat, qualiter se in illa civitate vel opido, in quo locabitur et magister efficietur, cum familia et discipulis gerere ac ordinare debeat. Et pro tali informatione et literis consuetudinem contubernalium sibi concedendis tenebitur dare in contubernium unum lapidem caerae ad faciendas candellas pro cultu divino. Item talim socius fraternitati nostrae adscribitur et a quibusvis aliis contributionibus contubernalibus et oneribus erit liber. Item quis ineruditus mensator alias sturarz albo partacz voluerit se iustificare ac expurgare, in hoc gratiam nostram postulabit, ut sibi condonarent, quod in eorum destructionem laborabat et artificium exercuit, cum quo magistri gratiose procedent.

Articulus undecimus. Item dum aliquis discipulorum plenarie artificium didicerit et annos disciplinae compleverit sive hic Leopoli, sive in aliis civitatibus et opidis, contubernio nostro pertinentibus, talis discipulus iam post eruditionem iuxta consuetudinem per duas hebdomadas apud magistrum suum elaborabit, postea magister ille tenebitur precium mercedis suae iuxta manus laborem veluti nondum exercitato et natu iuniori, habita ratione idoneitatis suae pro ille tempore constituere. Et eandem cum in labore ille iuvenis socius manum suam excolet et melius assuescet, poterit suus magister illi precium mercedis adiscere sive meliorare. Post illas vero duas hebdomadas dum consuetudini satisfaciet et ipsas duas specificatas septimanas elaborabit debet et magister suus coram omnibus magistris in contubernio publice recognoscere, quod sibi satisfaciet discipulus edolescens pro artificio. Et domini socii simul cum magistris illum in medium sine grate suscipient ac illum bonis et virtuosis operibus instruent, non ebruitatem aut lusum chartarum atque talorum aut quid inhonestius. Dabuntque illi cognomen iuxta suam affectationem honestum cum signo et caractere, ut moris est assignato.

Articulus duodecimus. Item ubi unus magister contubernalis aut socius alterum confratrem suum quocumque in loco infamaverit et dehonestaverit, extunc ipsi magistri testimonia debet exaudire, quibus examinatis, partem ream iuxta excessum et causae cognitatem punire. Si autem ad corrigendum magistrum excessivum sociumve famulo civitatis necesse habuerint debent

dominum proconsulem accedere et ex officio ipsum famulum petere, quo accepto iuxta excessus sui meritum castigare.

Articulus tridecimus. Item nullus hominum in damnum magistrorum praefatorum et eorum contubernii aliunde hic in civitatem laborem artificii eorum eis commodum et victum praepediendo, ducere audeat sub poena receptionis huiusmodi laboris, qui labor in eos inductus cum famulo civitatis recipietur et ad praetorium importabitur et vendetur pecuniaque pro tali labore recepta pro infirmis pangeribus in xenodochiis decumben[do] distribuetur. Qui articulus extendi debet etiam ad alios magistros et socios, qui extra contubernium ipsorum artificium exercuerint libertate nundinarum excepta.

Articulus quatuor decimus. Item filii magistrorum, qui hic in loco artificium apud magistros mensatores contubernales didicerint, isti solum mediam probam alias pulszuki prout eis magistri mensuram tradent et formam ostendent assignabuntque laborare tenebuntur. Illud autem totum, quod alii magistri in promotione solent caedere ac tribuere contubernio, ut praefertur ad communes necessitates dare etiam pendere tenebitur.

Articulus quindecimus. Item quilibet magister et socius tenetur interesse sepulturae, obsequus et missae pro defunctis ita prout circa missionem signi eis publicabitur sicut familia vel sine familia esse debeant sub poena medii grossi.

Articulus sedecimus. Item dum aliquis magistrorum suscepturus est adolescentem in disciplinam ac artificii mensatorii informationem, ipse adolescens debet primum duabus septimanis probare, an illi hoc artificium sit cordi et an magister sibi aut illo magistro placeat. Postquam autem se a proba illa conduxerit, iam et melior et diligentior fieri ac in eo artificio totis viribus proficere debet. In contubernium autem grossos sex dare et reponere tenebitur in signum, quod ex eo tempore artificio se applicirit illudque suscepit. Casu, quo in ea discipulum mori contingat, extunc tenebitur eundem magistri, aequae ut alium suum confratrem sepelire. Ubi vero de infirmitate convaluerit et ad pristinam redierit sanitatem, beneficium illud magistro promoveri tenebitur. Quicquid autem magister in medicinam et suas necessitates erogaverit, hoc postquam in socium creabitur cum bona voluntate et gratiarum actione magistro suo elaborabit, sin autem illo tempore, quo in disciplina fuerat sese erga magistrum bene et citra damnum conservaverit. Conficium discipulo collatum potest magister condonare ac servitium remittere. Item discipuli officium et munus erit, instrumenta magistrorum omnis generis diligenter servare ac superintendere, ne quae pereant. Et si quid de talibus instrumentis per incuriam et neglectionem illius periret, discipulus cum emenda tenebitur magistro illo reformare et resarcire.

Articulus septimus decimus. Item si aliquis socius temere nulla habita causa sine voluntate magistri dies communes feriarit in damnum iacturam atque dedecus magistri sui alios denique infamaret et vicas et contentiones curet aut suscitaret vel excessivus foret, talis debet puniri iuxta suum excessum et cognitionem magistrorum.

Articulus octavus decimus. Item si quispiam magistrorum ad aliam sibi civitatem pro socio quopiam destinaret et ille socius ad postulationem suam veniret, extunc ipse socius non debet se ad alium magistrum conferre nec alie commendari alias bycz szykowan solum ille magistro, qui pro eo destinaverit et laborando apud eundem magistrum duabus septimanis se illi locus non placuerit, poterit alium ire et alie labore exercere. Verum nullus magistrorum alteri debet familiam persuasionibus aut denariis anteare, nisi certo sciat illum socium penes eum magistrum apud quem laborat permanere nolle vel alio proficisce ville [sic], tunc demum poterit illud offectare, ut se in labore iuaret. Secus, qui faceret, unum lapidem caerae contubernio reponet, et enim id repugnaret

Christiana charitati. Si autem aliquis socius motu proprio aliunde venerit, debent socii sibi magistrum assignare alias *naszikowacz*, apud quem esse vellet. Si autem cum nullo notitia contraxerit et habuerit ac si in ea civitate ante nunquam fuerit, extunc seniores socii debet illi magistros manifestare nemini laudado, nec vituperando, apud quem autem volet laborare, illuc per eos reducetur et locabitur. Quod si is magister illo socio non indigebit, extunc alium locum sibi quaerent, ubi vacabit et acquisito cum illic locabunt et more solito conducent.

Articulus nonus decimus. Item nullus socius audeat a magistro suo duabus septimanas ante nundinas et duabus post nundinas recedere, donec accipiat admissionem seu consensum a magistro suo, duabus hebdomadis ante recessum. Quod si magister a socio postulatus, a labore illum dimiserit, extunc ille socius dictas duas hebdomadas cum in civitate revertetur eidem magistro tenebitur elaborare, similiter duabus septimanis ante festa solemnia Pascha, Pentecostes, Michaelis et Nativitatis Domini nullus magister socius alienare, nec socius a magistro recedere debet.

Articulus vigesimus. Item postquam aliquis magister artis huius laborem conduxerit apud aliquem civem vel quemcunque hominem, extunc nullus aliis magister id sibi praeripere et praepedire debebit sive derogationibus sive detestationibus. Et si ille civis non perfectum laborem soluere ille vellet et alteri alteram partem dimidiam elaborandam daret, illi civi aut homini alius magister non debebit laborare, donec illi priori magistro facta fuerit integra solutio et satisfactio sub poena unius lapidis caerae, nisi ad id accedat iusta et legitima causa.

Articulus vigesimus primus. Item quilibet magistrorum tenetur socio suo, qui se probe ac honesti in officina conservaverit providere, quo socius ipse singulis dominicis diebus habeat indusiam sive interulam mundam ac alias id genus necessitates. Simili modo pro singulis mensibus *lecusternia* tota, in duabus autem septimanis pro balneis illi medium grossum dare tenebitur. Merendam quoque a festo solennis Pascha ad festum divi Michaelis Archangeli sociis dabit, quae rursus a festo sancti Michaelis ad ferias Paschalis cessabit et deficiet. Socius autem a festo divi Michaelis usque ad feriam quartam Cinerum ad laborem hora nona surgere illicque ad accesionem candellae seu crepusculum vespertinum continuare debebit. A feria vero quarta Cinerum ad festum sancti Michaelis ad laborem surgere et illic incipere, quam primum illuxerit et diescet, tenebitur in eique ad hora usque vigesimam tertiam diligenter laborando. Et verbis non necessarius ac confabulationibus laboram non peturbando, nec praepediendo perseverabit.

Item socius non habet *thrunkgieltu* solum unum grossum et si quid ultra fuerit hoc erit in arbitrio magistri iuxta socii ipsius conservationem. Item quilibet socius probus pro virtute sua debet ac tenetur in officina sua in verbis, cantilenis, factis et operibus suis signanter in praesentio coniugis magistri, quam aequo honore, velut et ipsum magistrum afficere debet se modeste conservare. Similiter etiam in praesentia puellarum, filiarum et filiorum ac totius familiae citra offensionem *piarum aurium* et scandalum, malumve exemplum se gerent. Nam quem honorem magistris suis exhibebunt, talem etiam ab aliis cum in magistros promovebunt, expectaturi sunt et quia mensura mensi fuerint eadem illis remetietur.

Articulus vigesimus secundus. Item quilibet magister mensator, si aliquis socius apud eundem laborans infirmitatem inciderit tenetur socium infirmum duabus septimanis in suis propriis sumptibus et expensis servare. Quod si ultra duas septimanas non convaluerit, extunc licet ipsum tenetur magister suis expensis servare ac tollere prout melius poterit, tamen ille infirmus dum convalescet ad pristinamque sanitatem perveniet, illud totum quicquid ipse magister suus tempore aegritudinis ad necessitates illius exposuerit tenebitur et debebit cum bona voluntate et gratiarum actione illo socius elaborare ne pro ingratitude per divinam maiestatem vindicaretur, si autem ipse socius infirmus

moriretur, extunc ipse magister suus in praesentium magistrorum et sociorum inventarium rerum suarum confeturus et talis res morte illius derelictas ad se suscipiet et servabit tam diu, donec aliquis suus consequinius aut propinquus adveniet et se publicabit. Quas res omnes conscriptas ille magister in praesentia magistrorum et sociorum de ipsorum consensu extradet et ipsis propinquis restituet. Ille vero affinis et consaqueus tenebitur magistro illi omnes suas impensas et expositas, quas fecit simul cum sepultura et quicquid ille defunctus alicui tenebatur restituere et resarcire.

Articulus vigesimus tertius. Item nullus magister debet secreta magistrorum, quae agentur in rebus ex parte dominorum consulum sive ex parte contubernii coram extraneis et praecipue coram uxore et familia aut quacunq̄ue alia persona et similiter in collationibus revellare. Praeterea neque debent publicare illi, cui faciunt se cedere tunc cum inter se fratres consultantur. Nam non sine causa fit, cui exire iubent partim enim id agunt, ut libere res contubernaes et secure agere et tractare possint, partim etiam, quum illorum res agunt, qui recedunt quandoque cum fratrem cum fratre et amicum cum amico simul contigit esse. Ideo nullus senior magister nec aliquis magistrorum alias institutiones et consuetudines sibi excogitare, ordinare et id invenire debet, praeter eas, quae superius descripta sunt ad damnum destructionem et in iuriam respublicae et contubernii mensatorum civitatis istius. Immo has consuetudines et modos superius designato annis singulis iureiurando confirmare debent. Et si difficile aut arduum inusitatumve evenerit, quod ipsi magistri contubernaes discorum sufficienter non valeant nec possent in huiusce rebus debent ad officium spectabilium dominorum huius urbis consulii capessendi gratia consurgere atque in talibus et emergentiis, quo pacto procedere debeant, informationem petere. Nihilque in talibus rebus sine eorundem consilio facere.

Nos itaque consules praenominatae urbis Leopoliensis attento, quod ex debito officii nostri maxime nobis interest, religionum et pietatim promovere, divinum cultum propagare honestatem ac utilitatem civitatis custodire illius commodi proquirere nec non regimini et bono commodo untendere ac quidquid illi ex re futurum sit diligenter curare. Quare cum contubernia et fraternitates artificorum pro civitatum decore ac honore, reipublica ad bonum statum et commodum communemque utilitatem ac necessitatem pacis denique ac belli tempore ad defensam instituntur et ordinantur, ex quibus contuberniis et fraternitatibus reipub[licae] civitatum crescent et ampliantur, cives ipsi in virtute exercitantur prohibitis et bonorum morum exemplum tum civilis disciplina et maxime obediendia in omni reipub[licae] necessaria crescit, quibus ipsae civitates decorantur ac moderantur, suaque accipiunt felicia incrementa. Ideo iustae ac digna postulationi ipsorum seniorum ac communium magistrorum artis mensatoriae civium Leopoliensium acclinati pro debito officii nostri ipsos articules, nobis per eos in scriptis porrectos diligenter prius recensuimus et examinavimus. Quos cognominus non secus, quam pro laude divina maiestatis et pro communi bono ac meliori civitatis istius atque pro honesto regimine ac digna administratione ipsius contubernii ac fraternae charitatis se protendere. Quare Dei Omnipotentis invocato nomine super eisdem magistrorum mensatorum articulis superiores descriptis, hoc ipsum contubernium et fraternitatem eorum fundavimus ac ereximus, prout fundamus ac errigimus eosdem articulos in omnibus et singulis ipsorum punctis et clausulis, et articulis approbamus, ratificamus, confirmamus per praesentes temporibus perpetuis. Reservata nihilominus nobis et successoribus nostris plenaria facultate huiusmodi articulos pro rei exigentia et temporum varietate, si et in quantum opus fuerit et necesse melioran[di], moderan[di], corrigen[di], immutan[di] et loco ipsorum pro pluritate et commodo civitatis et eorum artificii alios adden[di] et denuo facien[di] horum tenore et testimonio literarum, quibus in fidem et testimonium evidentius ac efficacius est subappensum. Datae ex residentia nostra consulari sabbato ante festum sancti Mathei domini evangelistae et apostoli proximo, anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo secundo.

ім'я Господа амінь. Для вічної пам'яті справи. Оскільки те, що відбувається, із часом також гине, якщо не буде забезпечене за допомогою письма та вірогідного свідчення, тому ми, райці міста Львова, старші та керуючі, повідомляємо змістом даної грамоти, кому потрібно, всім та кожному зокрема, хто про це хоче знати. Що прийшли особисто до нашої присутності на ратушу з належним проханням славетні цехмістри з певними майстрами столярського ремесла, львівськими міщанами, прохали нас, щоб ми насамперед для хвали та честі Всемогутнього Бога та для прикраси та добра того славного та першого в руських землях міста Львова, також для їхнього добра та для кращого порядку та урядування їхнього столярського ремесла зрівняли (їх) з іншими ремісниками того міста, які мають цехи та братства, і щоб ми їм також не заборонили відкрити власний цех і (створити) братство, дбаючи про користь і спільну потребу міста, та подали нам певні статті, викладені нижче на письмі, зібрані, відповідно до звичаїв їхнього ремесла, якими користуються та яких дотримуються за взірцем інших міст королівства віддавна, з проханням їх підтвердити та схвалити. Зміст тих статей наводиться та є такий.

Перша стаття. Всі загалом та кожен зокрема майстри та підмайстри столярського ремесла повинні приходити до цеху щоквартально, а потім і через кожні чотири тижні, нарешті стільки, скільки накажуть пани райці, або в часі будь-якої потреби, повідомлені цією через цехмістрів, обраних у тому році, під карою для старших 6 гр., а для майстрів – 3 гр. чи під будь-якою іншою (карою), яку зібрані майстри накладуть. Ту кару без будь-якої відмовки та зволікання мають заплатити, окрім хіба у разі якоїсь слушної причини, що перешкодила їм прийти до цеху. Тоді повинен цей майстер чи підмайстер ту причину та перешкоду наперед повідомити цехмістрам. А кара на непокірних панів цехмістрів у цеху визначається у 6 гр., а на інших звичайних майстрів і підмайстрів – 0,5 гр. А якби хтось із цехмістрів зайшов до цеху, коли він є вже загаєний, має заплатити 1 гр., а інші майстри та підмайстри – 0,5 гр.

Друга стаття. Далі повинен кожен цеховий майстер та підмайстер столярського ремесла бути присутнім на кожній відправі за померлих, які щоквартально відбуваються, як тільки будуть повідомлені, під карою у 3 гр., за винятком тих, яких не було вдома, і вони повинні цехмістрам повідомити.

Третя стаття. Далі, як тільки цехмістер повідомить цехових майстрів і підмайстрів про квартальні збори, які сесіями називають, або про (збори) в якийсь інший час через ціху, вони повинні зразу ж після отримання цієї разом із челяддю чи підмайстрами, перш ніж ціха назад повернеться, зійтися до цеху. Також, коли знак повернеться, цехмістер звично збори розпочне, мовлячи: “Я загаюю теперішні збори владою Всемогутнього Бога, священного королівського маєстату, нашого милостивого пана, панів бурмістра та райців, владою мого уряду, який справляю, та моїх цехових співбратів”. Якщо хтось при загаєному цеху один другого словами образить, то має бути покараний карою, на яку його інші майстри осудять. А якщо хтось на іншого руку підніме, то має бути покараний, відповідно до урядового суду панів бурмістра та райців. Там же мають усі майстри та підмайстри гідно та порядно поводитися й один перед одним усправедлитися, (хто) у чому буде звинувачений – чи майстер, чи підмайстер, чи учень. Якби хтось із них був непокірним або зухвалим, такого мають покарати майстри, відповідно до свого рішення. Якби хто такої перестороги майстрів не тримався, такий ворохобний, непокірний та зухвалий майстер або підмайстер має бути оголошений та відданий під суд панів райців, аби його вони покарали. Якби хтось навіть уважав, що в якійсь справі мав від цеху або майстрів для себе якусь несправедливість, і з тим звертався до панів райців, не повинні майстри принаймні йому забороняти

(право апеляції), але повинні ту справу вирішити та переслати до расцького уряду. Крім того, не повинні цехмістри у гніві та ненависті іншого майстра або підмайстра несправедливо судити, але тільки за справедливістю, слушністю справи і справедливою та гідною думкою інших майстрів.

Четверта стаття. Далі всі майстри зобов'язані та мусять раз на квартал у році складати до спільної скриньки або пушки по 20 гр. і цехові підмайстри також – по 20 гр., тому що до громади з майстрами належать. Також мають вищезгадані майстри оголосити підмайстрам, що такі гроші збираються насамперед для хвали та честі Всемогутнього Бога, адже з таких грошей та інших кар, що вже отримані чи мають бути отримані – як від непокірних майстрів, так і від підмайстрів, що складуться та відберуться, утримується священик, який служить при цеховому вівтарі та відправляє щотижня по дві Літургії, одну за живих, другу – за померлих. Окрім того, воскові свічки, які купують за такі гроші, стоять на вівтарі, тобто чотири свічки в ліхтарях, а чотири свічки, плетені чи кручені, слугують до похорону чи відправи за померлих. Із тими свічками кожен майстер і підмайстер відпроваджує та звично ховає померлих, відповідно до правдивого християнського звичаю.

П'ята стаття. Далі, якби здатний, вивчений та у своєму ремеслі здібний підмайстер столярського ремесла хотів бути прийнятим до цеху та стати майстром, повинен зголоситися і під час кварталних зборів прийти до майстрів з гідними та шанованими людьми, з якими буде просити, щоб його майстри прийняли до свого грона. Такого майстри мають привітно та лагідно прийняти та навчити, яким чином, розпочинаючи ремесло, має діяти та як у тому ремеслі поводитися. Потім повинні його через виконання проби, або штуки, що є нижче описана і поміщена, випробувати в ремеслі.

А проба, чи штука має бути такою. (Перша:) скриня із флядера, лакована яворовим деревом, разом з перегородками та шухлядками чи “лядішарнями” та з іншими належними до того речами. Друга: фасований яворовий стіл з яворовою скринєю з “лядішарнями” та поділками, так, щоб на скрині могли підніматися та посуватися (відповідно до міри, яку ті майстри визначають). Підмайстри, які прибудуть звіддала, не повинні відразу просити, щоб їх допустили до вироблення проб, але мусять перед тим, як просити, один рік працювати у столярських майстрів, а вже потім, після згаданого терміну, мають просити, щоб їх майстри до вироблення тих проб допустили. Тоді-то майстри, знаючи, що такий підмайстер є знаний у місті або гідно себе поведив, повинні його допустити до проби, оголосивши міру своєї штуки чи проби та визначивши її зразок та форму, і не мають при її виробленні щось вигадувати та відмінити, але будуть на те тільки вважати, щоб відповідно до зразка та наказу, була виконана, із чого виявиться, чи такий підмайстер є здатним і здібним. Якщо підмайстри таку пробу із задоволенням виконають, то їх до грона майстрів приймуть, при чому вони складуть 20 гр. вступного та приймуть міське право. При пред'явленні проби складуть, відповідно до давнього звичаю, 5 зл. замість справляння учти. Адже давніше новоприйняті давали іншим майстрам учту, але це пани райці з певних причин заборонили, (дозволивши) тільки, щоб ті гроші замість обіду були складені до цеху, а ті гроші мають використати на цехові справи, купуючи зброю, порох та інші речі до цеху, також платячи з них за чищення зброї. Однак, окрім цього, повинен новоприйнятий майстер при пред'явленні своєї проби чи майстерштуки, справити учту деяким майстрам за своєю можливістю, причому інші майстри мають разом з ним святкувати та приписи читати, щоб умів гідно між своїми співбратами поводитися. Ці приписи повинні також щокварталу читати для молодших майстрів, щоб знали, яким способом давні звичаї виконувати мають. А якщо підмайстер, що старається про майстрівство, свою пробу належно не виконав, тоді свою хибу таким способом виправить, що мусить піти та

мандрувати в інші міста, де рік і шість тижнів як підмайстер повинен працювати та вчитися ремесла. Після закінчення цього терміну ту пробу знову, відповідно до вищеописаного способу, має зробити та виконати, бо тільки таким чином буде здібнішим і певнішим у своєму ремеслі та кориснішим для міста.

Шоста стаття. Далі, не повинен жоден невивчений столярський майстер чи партач для шкоди та збитку цеховим столярським майстрам у тому місті або неподалік перебувати та ремесло провадити, адже тільки цехові прийняті майстри несуть і задовольняють тягарі міста і покривають будь-які крайові потреби – як у час миру, так і війни, готові на будь-які послуги державі, не щадячи коштів і життя.

Сьома стаття. Далі, не має жоден подорожуючий підмайстер працювати у неприйнятого та нецехового майстра чи “стуляра”, або партача довше ніж два тижні в місті або в іншій місцевості. А в цеховому місті має так довго працювати, поки його майстри будуть потребувати або хіба якби його майстри не хотіли довше тримати через негідну поведінку. Такі підмайстри не повинні залишатися у нецехового та невивченого столяра довше, ніж два тижні. Якби довше працювали, тоді втрачають усю платню, що заробили би по двох тижнях, і крім того, не минуть кари від майстрів і підмайстрів.

Восьма стаття. Далі, не повинен жоден підмайстер речі майстра привласнювати або щось із будь-якої роботи або якоїсь іншої речі без дозволу та волі свого майстра, під карою втрати свого ремесла.

Дев’ята стаття. Далі, повинен і може кожен столярський майстер працювати тільки в п’ятьох, тобто, як має одного учня, може тримати трьох підмайстрів, якщо має двох учнів, також має тримати двох підмайстрів, а якщо ж має трьох учнів на той час, має тримати тільки одного підмайстра. Такий порядок зберігається не лише у Львові, але і в інших містах і містечках на Русі, Поділлі, Волині та Покутті, де є цехи.

Також не має жоден майстер послуговуватися більш ніж трьома учнями. Кожен з них, як буде старший, буде вчитися чотири роки, якщо молодший – сім років або як сам майстер найкраще вирішить. Якби майстер таких (учнів) умер, тоді повинні учні свої роки (навчання) закінчити у вдови майстра. Якби хтось із учнів без відома та дозволу майстра відійшов з науки і по восьми тижнях не повернувся на своє місце, такий має наново у свого майстра вчитися і в науці ні в чому не противитися, бажаючи здобути ремесло. Ті учні, котрі до науки приймаються, мають бути в цехові книги вписані, а також мають визначити їхні роки (навчання), до яких зобов’язуються, і час, від якого починають.

Також, якби майстер у якогось пана чи шляхтича розпочав велику роботу в замку чи в дворі та зі своїми людьми завершити цієї роботи не міг, тоді може до такої роботи за потребою більше челяді найняти, однак від кожного підмайстра, що (його) понад визначену кількість до подібної праці залучатиме, має до цеху щокварталу, поки не скінчить працю, складати стільки фертонів, скільки кварталів на рік тримає підмайстра. Ті гроші, складені до цеху, мають йти на закупівлю зброї.

Десята стаття. Далі, якби котрийсь підмайстер того столярського ремесла хотів деінде осісти або стати майстром в іншому місті чи містечку в Руській, Подільській землі та на Покутті, такий насамперед має бути випробуваний у ремеслі, щоб йому було вільно прийняти до науки та навчання (таких) учнів, які були б здатними і могли би стати вправними у ремеслі, і щоб таких (учнів) тримав у науці тим способом, яким тримають майстри нашого цеху в Польщі, Кракові та в інших містах віддалених країв, а також у Львові, головному місті Русі. Тоді такий підмайстер повинен від нас узяти цехову інформацію та повноваження, щоб знав, як має поводитися та триматися із

челяддю й учнями в тому місті або містечку, в якому осяде і стане майстром. А за таку інформацію та за надання йому на письмі цехових статей, звичаїв хай складе до цеху один камінь воску на свічки на хвалу Богу. Такий підмайстер буде вписаний до нашого братства і буде вільний від будь-яких інших цехових датків і тягарів. Також, якби котрийсь невивчений столяр або партач захотів усправедливитися й очиститися, має у тому просити нашої ласки, щоб йому відпустили, що виконував та провадив ремесло зі шкодою для майстрів, а майстри в такому разі мають ласку (йому) вчинити.

Одинадцята стаття. Далі, якщо котрийсь із учнів вивчить докладно ремесло та відбуде чи тут у Львові, чи також в інших містах та містечках роки своєї науки, належні у нашому цеху, то такий учень по науці, відповідно до звичаю, (нехай) попрощає два тижні у свого майстра, а майстер зобов'язаний за цей час визначити йому зарплату, відповідно до якості роботи, як такому, що навчається та молодшому, зважаючи також на його здібності. Якщо молодий підмайстер у тій роботі навчиться та до кращої звикне, може майстер щось до зарплати додати або зарплату підвищити. Після закінчення тих двох тижнів, коли учень виконає звичай і відробить визначені два тижні, повинен майстер його публічно, перед усіма майстрами у цеху оголосити, що молодий учень науку ремесла виконав. Тоді пани підмайстри разом із майстрами приймуть його охоче до свого грона та розкажуть йому, як має займатися добрими та чесними справами, а не п'янством або грою в карти та кості, або також іншими негідними речами, та дадуть йому за своєю волею гідне прізвисько разом зі знаком та відзнакою, як це звичайно чиниться.

Дванадцята стаття. Далі, якби хтось із цехових майстрів або також підмайстрів один другого в якому-будь місці оббрехав і відібрав йому честь, тоді самі майстри повинні вислухати свідчення та після їхнього розгляду винну сторону покарати, відповідно до вчинку та обставин цієї справи. А якби для погамування такого непокірного майстра чи підмайстра треба було міського слугу, то повинні звернутися до пана бурмистра та від уряду вимагати такого слугу, а коли його отримують, покарають винуватця карою, на яку своїм учинком заслужив.

Тринадцята стаття. Далі нехай ніхто не наважується зі шкодою для згаданих майстрів та їхнього цеху спроваджувати звідкись до міста виріб їхнього ремесла, зменшуючи через це іншим користь і прожиття, під карою конфіскації такого виробу. Такий виріб через спровадженого міського слугу має бути забраний, відданий до ратуші та проданий. А зібрані гроші за такий виріб мають бути поділені на бідних хворих, які лежать у шпиталях. Ця стаття також стосується й інших майстрів і підмайстрів, котрі провадять ремесло і не належать до цеху, за винятком тільки часу ярмарків.

Чотирнадцята стаття. Далі, сини майстрів, які в місті вивчилися ремесла у цехових майстрів, мають робити тільки половину проби, або півштуки, відповідно до того, яку їм майстри дадуть міру та покажуть і визначать форму. Однак повинні врахувати та віддати решту видатків, що їх інші майстри складають і видають цехові при записі до цеху, адже це збирається на спільні потреби.

П'ятнадцята стаття. Далі, кожен майстер або підмайстер повинен бути присутнім на похороні, відправі та Літургії за померлих із челяддю чи без челяді – відповідно до того, як їм повідомиться через вислання ціхи, під карою у 0,5 гр.

Шістнадцята стаття. Далі, якщо хтось із майстрів схоче прийняти хлопця на науку та навчання столярського ремесла, то повинен насамперед такого хлопця два тижні випробувати, чи він до ремесла щиро прикладатиметься і чи йому майстер, а також він майстрові буде подобатися. А після такої проби (учень) повинен погодитися та кращим і пильнішим стати, а також намагатися

всіма силами прогресувати у тому ремеслі. Також мусить дати та скласти до цеху б гр. на знак того, що від цього часу до ремесла приклався та прийшов. У випадку, коли хлопець, що є в науці, помре, повинні його майстри гідно поховати, як іншого свого співбрата. А як виїде з хвороби та давнє здоров'я відновить, має за таке добродійство бути вдячний своєму майстрові. Те, що видасть майстер на ліки та на його потреби, як тільки стане підмайстром, має відробити доброю волею та з подякою своєму майстрові. Якщо в час науки у майстра добре поведився, не вчинив жодної шкоди, то може майстер учневі засвідчене добродійство подарувати та відробку опустити. Також буде обов'язком і повинністю учня інструменти майстра уважно зберігати та стерегти, щоб якісь із них не поламалися. Якби ж якийсь із таких інструментів через недогляд та недбальство учня поламався, тоді учень має майстрові купити, віддати та повернути.

Сімнадцята стаття. Далі, якби хтось із підмайстрів свавільно, без будь-якої причини та поза волею майстра у робочі дні не працював та інших розбещував зі шкодою, втратою та соромом для свого майстра, гризню та суперечки розпочинав або (ім) сприяв чи також якісь не порядки вчиняв, то має бути покараний, відповідно до свого вчинку та рішення майстрів.

Вісімнадцята стаття. Далі, якби хтось із майстрів хотів якогось підмайстра з іншого міста і якби (той) підмайстер на вимогу майстра прийшов, тоді не повинен підмайстер вдаватися до іншого майстра і не має бути нікому іншому визначений, тільки тому майстрові, що його вимагав. Поробивши у того майстра два тижні, коли б йому це місце не сподобалося, може до іншого йти та у когось іншого працювати.

Однак не повинен жоден із майстрів в іншого челядь відмовляти або дарунками переманювати, за винятком того, як певно буде знати, що підмайстер у майстра, де працює, не хоче залишитися і хоче деінде помандрувати, тоді тільки може його заохочувати, щоб йому в роботі допомагав. Коли б хтось проти цього вчинив, то має скласти камінь воску в цеху, бо такі дії є суперечні християнській любові. Якби підмайстер за власним бажанням звідкись прийшов, повинні йому інші підмайстри майстра визначити чи вишукати, у якого хотів би залишитися. Якби такий підмайстер з ніким не зустрівся та не мав знайомих і якби у місті перед тим ніколи не був, тоді повинні йому старші підмайстри перерахувати майстрів, не хвалячи та не ганячи нікого, і до того, у якого захотів би працювати, мають відвести та запровадити. А якби майстер такого підмайстра не потребував би, мають йому іншого вишукати, коли була б у ньому потреба і, зробивши йому там місце, мають його туди, відповідно до давнього звичаю, запровадити.

Дев'ятнадцята стаття. Далі, нехай жоден підмайстер не наважується відходити від свого майстра за два тижні перед ярмарком та до двох тижнів після ярмарку, поки не отримає на це виразного дозволу свого майстра за два тижні перед відходом. Коли б майстер на прохання такого підмайстра відпустив (його) з роботи, тоді має згаданий підмайстер, як повернеться, два тижні відробити. Також не повинен жодний підмайстер віддалятися від свого майстра за два тижні перед урочистими святами Паски, Зелених свят, Св. Михайла та Різдва, а також майстер – змінити підмайстра.

Двадцята стаття. Далі, якщо котрийсь майстер того ремесла розпочне роботу в якогось міщанина або у когось іншого, не повинен інший майстер цю роботу для себе відмовляти або їй чи проханнями, чи наклепами перешкоджати. А коли б міщанин не хотів заплатити незавершеної роботи і коли б другу половину роботи комусь іншому для закінчення хотів віддати, не повинен жодний майстер такому міщанинові чи такій особі робити, поки перший майстер не буде цілком

заплачений та задоволений, під карою одного каменя воску, хіба би існувала в тому якась інша слушна та справедлива причина.

Двадцять перша стаття. Далі, повинен кожний майстер старатися для свого підмайстра, що в ремеслі гідно та шанобливо поводитися, щоб той підмайстер у неділю мав чисту сорочку, як рівно також (задовольняти) й інші подібні потреби, також щоб кожного місяця мав випрану білизну, а раз на два тижні – 0,5 гр. на лазню. Також має (майстер) від пасхальних свят аж до Св. Михайла архангела давати підмайстрам підвечірок, переставши його давати від Св. Михайла аж до пасхальних свят. А підмайстер від Св. Михайла аж до попельцової середи¹ має ставати до роботи о дев'ятій годині і працювати аж до запалення свічки чи аж до присмерків, а від попельцової середи аж до Св. Михайла має ставати до роботи та її розпочинати, як тільки розвидніє, та має коло своєї роботи працювати старанно аж до двадцять третьої години, не перешкоджаючи роботі та не відволікаючись непотрібними розмовами та перемовинами.

Також не повинен мати підмайстер більше трунггельту², лише 1 гр., а якби щось більше діставав, то хіба (на це) буде воля майстра, відповідно до поведінки підмайстра. Також повинен кожний підмайстер, якому йдеться про свою честь у своєму ремеслі, пристойно поводитися у словах, співах, як також у шинках і своїх учинках, особливо за присутності дружини майстра, якій таку ж честь має віддавати, як майстрові. Також мають за присутності дівчат, доньок, синів та всієї челяді того остерігатися, що може соромливі вуха образити та дати згіршення або поганій приклад, адже таку пошану, яку своїм майстрам виявляють, на таку можуть сподіватися і від інших, як тільки стануть майстрами, адже якою мірою вони відміряли, такою теж буде їм відміряно.

Двадцять друга стаття. Далі, кожний столярський майстер зобов'язаний, якщо працюючий у нього підмайстер захворіє, такого хворого підмайстра протягом двох тижнів власними коштами та видатками опікувати, а коли б по двох тижнях не одужав, то (далі) на той час майстер зобов'язаний своїми власними коштами та видатками його якнайкраще опікувати та лікувати. Як тільки хворий отямиться та давнє здоров'я йому вернеться, повинен кошти, які майстер під час хвороби на його потреби виклав, відробити доброю волею та подякою, щоб за невдячність не був самим Богом покараний. Коли б такий хворий підмайстер помер, повинен його майстер у той час за присутності інших майстрів і підмайстрів описати його речі. Ті речі, які залишилися по його смерті, до себе візьме і так довго буде тримати, поки хтось із його кривних та близьких не прийде і за ними не зголоситься. Тільки тоді цей майстер усі списані речі за присутності інших майстрів і підмайстрів за їхнім дозволом видасть і таким кривним поверне. Однак повинен такий кривний чи близький цьому майстрові всі видані кошти та видатки заплатити разом з коштами на похорон і всім, що померлий мав повернути.

Двадцять третя стаття. Далі, не має жодний майстер цехових таємниць як стосовно панів райців, так і цехових справ повідомляти чужим, а особливо дружині та челяді чи якійсь іншій особі, або під час обіду. Також не повинні за присутності того, кого судять, про його справи говорити, – (він) має вийти, коли брати про нього нараджуються. Адже не без причини так діється, що якщо кому вийти кажуть, то (його) цехові справи швидко вирішуються, (позаяк) можуть тоді, з одного боку, бути безпечно обговорені та осуджені, з іншого боку, також тому, що той, кому наказано вийти, міг би легко бути бачений як брат чи приятель. Також не повинен жодний старший брат або хтось із інших майстрів вигадувати, створювати та вимислювати інших розпоряджень, звичаїв, крім вищеописаних, щоб могли спричинитися до шкоди, згуби та замішання в державі та столярському цеху того міста, але мають вищезгадані звичаї та статті щороку присягою

стверджуватися. А коли б у важкий, прикрий і незвичний час чогось самі цехові майстри докладно не могли вирішити та не зуміли, тоді повинні у такий час у таких справах звернутися до уряду славних панів райців того ж міста для отримання інформації і в такому разі просити про пораду, як їм вчинити. Загалом не повинні нічого у таких справах робити без поради (райців).

Тоді ми, райці вищезгаданого міста Львова, зважаючи на те, що ми зобов'язані нашим урядом якнайкраще намагатися опікуватися релігією та богобоязністю, розширювати хвалу Богу, дбати про повагу та честь міста, старатися про користь для міста, клопотатися про урядування та спільне добро та турбуватися про все, що буде потрібне в майбутньому, а особливо, щоб ремісничі цехи та братства закладалися та фундувалися для честі міста, для слави держави, для доброго побуту, користі та спільного добра, а також для потреби в часі миру та для оборони в часі війни, щоб через такі цехи та братства в державі та містах прибували та множилися жителі, і турбуючись про честь, щоб приклади шанобливості, добрих звичаїв і міської покірності, а також послуху в будь-яких потребах держави могли зростати, якими (цехами) тільки міста можуть хвалитися та урядувати та черпати свої щасливі джерела, тому прихилиючись до справедливого та слушного прохання панів цехмістрів та інших майстрів згаданого столярського ремесла, і притому львівських міщан, насамперед зваживши на обов'язки нашого уряду, розглянули уважно нам подані вищенаписані статті, переконавшись, що вони прагнуть тільки до хвали Божої, до спільного добра, поліпшення того міста, до шанованого урядування та гідного провадження їхнього цеху, а також до братерської любові. Тому, покликавши на допомогу ім'я Всемогутнього Бога, на тих написаних майстрами столярського ремесла статтях заклали та встановили їхній братський цех, як також даною (грамотою) закладаємо та встановлюємо, підтверджуючи, схвалюючи та зміцнюючи даною (грамотою) на вічні часи ті статті у всіх їхніх і кожному пунктах, умовах і засадах, залишаючи тільки собі та нашим наступникам (права) у разі виникненні потреби та обставин, якщо потрібно буде поліпшити, залагодити, поправити, змінити, замість них нові, відповідніші для користі та добра міста, а також їхнього ремесла укласти, відповідно до основи та свідчення даного привілею. До якого для більшої довіри та кращого свідчення є підвішена печатка. Дано у Львові в найближчу суботу перед святом Св. Матея євангеліста та апостола, року Божого 1562.

¹ У попельцову середу (*feria quarta Cinerum*) за католицьким церковним календарем розпочинався відлік Великого Посту перед Різдвяними святами.

² Трунгельт – додаткові заробітки підмайстрів та челяді.

1585 р., травня 9, Краків

Стефан Баторій, на прохання своїх радників, підтверджує статут цеху львівських столярів від 19 вересня 1562 р.

Ориг.: ЦДАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 600. Пергамент: 34,3х30,3 см. Документ у вигляді зошита з чотирьох аркушів без обкладинок; останній аркуш zdeформований унаслідок вогкості. Напис: “Ze zbiorów s[więtej] r[amięci] Władysława Łozińskiego, 24/I 1914”. На шовковому синьо-чорному шнурку розколена на дві частини печатка: Gum., XVIII, nr 67.

Транс.: ЦДАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 780 (див. док. № 13).

Переклад: ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 57, с. 107-114 (польський, 1644 р. надано на прохання буських столярів).

Регест: Каталог, № 702.

Stephanus Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae etc. princeps Transsylvaniae. Significamus praesentibus literis nostris, universis et singulis, quorum interest. Exhibitas esse nobis per certos consiliarios nostros nomine mensatorum civitatis nostrae literas pargameneas famatorum proconsulis et consulum civitatis nostrae Leopoliensis, sigillo eorum civili communitas, continentes in se articulos quosdam constitutionum, ad bonum regimen et ordinem fraternitatis magistrorum artificii mensatorum civitatis nostrae pertinentes. Supplicatum quoque nobis est, ut easdem literas articulosque et constitutiones praedictorum magistrorum autoritate nostra regia approbare, ratificare et confirmare dignemur. Quarum quidem literarum tenor eiusmodi sequitur.

Далі наводиться грамота львівських райців від 19 вересня 1562 р., яка містить статут цеху столярів (див. док. № 10).

Nos itaque rex Stephanus supplicationi eiusmodi benigne annuentes praeinsertos articulos omnes et singulos unacum eorum contentis clausulis et conditionibus autoritate nostra regia aproban[dum], ratifican[dum] et confirman[dum] duximus approbamusque, ratificamus et confirmamus hisce literis nostris temporibus perpetuis, decernentes eos omnes robur debitae et perpetuae firmitatis, in quantum iuri communi statuimus et constituimus regni nostri non repugnant, debere obtinere. Hanc insuper praerogativa memoratis magistris mensatorum Leopoliensium decedentes, quod socios artificii mensatorum, quos idoneos aptosque a magisterii gradum promovendos consueverit, ex aequo in magistros promoveri ac creare licetum erit illis, quemadmodum magistris mensatorum Cracoviensis nostrae civitatis, qui magisterii exercende artis mensatorum eam autoritatem obtinebunt ac si a senioribus ac universo collegio fraternitatis mensatorum Cracoviensium in magisterium promoti creatique essentque essent. Qui vero profitentes artem eandem mensatorum in collegium legesque et instituta ipsius legitimi non fuerint, accepti et admissi neque contineantur in corpore praefati collegii, ii omnino facultatem circa civitatem nostram Leopoliensem suum artificium exercen[di] et opera sua vendendi habere non possunt a magistris ad exercendam artem suam admitti non debent. In quorum omnium fidem praesentes manu nostra subscriptas regni sigillo communiri mandavimus. Datum Cracoviae die nona mensis Maii, anno Domini millesimo quingentesimo octuagesimo quinto, regni vero nostri anno decimo.

Stephanus rex subscripsit.

Стефан, Божою ласкою (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всіх і кожного зокрема, кому про це належить знати. Що деякі наші радники від імені столярів нашого міста Львова показали нам пергаментну грамоту бурмистра, райців нашого міста Львова, скріплену їхньою міською печаткою, що містить у собі певні статті, встановлені для доброго управління та порядку в братстві майстрів столярського ремесла нашого міста Львова, і просили нас, щоб ту грамоту зі статтями та приписами вищезгаданих майстрів нашою королівською повагою ми вважали за гідне затвердити, схвалити та зміцнити. Цієї грамоти зміст є такий.

Далі наводиться грамота львівських райців від 19 вересня 1562 р., яка містить статут цеху столярів (див. док. № 10).

Тоді ми, король Стефан, ласкаво прихилиючись до того прохання, вважаючи за потрібне всі і кожну вищевнесені статті разом з їхніми основами, засадами та умовами нашою королівською повагою підтвердити, схвалити та зміцнити, як і даною нашою грамотою підтверджуємо, схвалюємо та зміцнюємо на вічні часи, оскільки не суперечить загальному праву та статутам і конституціям нашого королівства. Надаємо, крім цього, згаданим львівським столярським майстрам ту свободу, що вільно їм буде робити надання на майстрівство підмайстрам столярського ремесла, яких визнають гідними та здібними для отримання майстрівства, подібно як столярським майстрам нашого міста Кракова. А ті нові майстри будуть мати таку саму повагу у виконанні столярського ремесла, якби були обрані та отримали майстрівство від цехмістрів та всієї спільноти краківського столярського цеху. Ті ж, хто, виконуючи столярське ремесло, не будуть урядово прийнятими і кого не допускать до цеху, прав і цехових привілеїв, також не належачи до спільноти згаданого цеху, не можуть мати дозвіл провадити своє ремесло та продавати свої вироби близько нашого міста Львова та не повинні майстрами до виконання свого ремесла допускатися. Для довіри до того всього дану грамоту, підписану нашою рукою, наказали нашою королівською печаткою зміцнити. Дано у Кракові 9 травня, року Божого 1585, а нашого панування 10 року.

Стефан, король, підписав.

1634 р., жовтня 25, Львів

Владислав IV підтверджує статут львівського цеху столярів

Регест: AGAD, МК, 181, к. 6.

Сonfirmatio articulorum contubernio mensatorum civitatis Leopoliensis cum subscriptione regiae maiestatis additaque clausula in quantum iuri communi non repugnant et in usu earum fuerunt, de data Leopoli die vigesima quinta mensis Octobris, anno Domini MDCXXXIV, regnorum etc.

Vladislaus [IV] rex.

Petrus Gembicki, secretarius maior.

Нідтвердження статей цеху столярів міста Львова з підписом королівського маєстату з додатком клаузули, наскільки загальному праву не суперечить та є в ужитку, з датою: Львів, 24 жовтня, року Божого 1634, панувань і т. д.
Владислав [IV], король.
Петро Гембіцький, старший секретар.

1673 р., жовтня 16, Львів

Михайло підтверджує грамоту Стефана від 9 травня 1585 р., яка містить статут львівського цеху столярів

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 780. Документ у вигляді зошита з чотирьох пергаментних аркушів: 44,7x29,8 см. Ініціал “М”. Напис: “Privilegium contubernii mensatorum Leopoliensium a serenissimo rege Michaelae benigniter confirmatum et approbatum” (XVIII). На шовковій рожевій стрічці, яка проходить через корінець документа, у бляшаній коробці пошкоджена печатка: Gum., XXXI, nr 119.

Переклад: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 347, арк. 2-16 (польський).

Регест: Каталог, № 961.

Michael Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae, Kioviae, Volhyniae, Podoliae, Podlachiae, Smolensciae, Czerniechoviaequae. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Productas nobis esse literas pargameneas nomine et ex parte contubernii mensatorum Leopoliensium, continentes in se certos articulos eiusdem contubernii magistros contubernales, manu serenissimi Stephani regis Poloniae subscriptas sigilloque regni communitas, sanas, salvas, illaesas omnique suspicionis nota carentes, supplicatumque nobis, ut easdem autoritate nostra regia approbare, confirmare et ratificare dignaremur. Quarum quidem literarum tenor sequitur estque talis.

Далі наводиться грамота Стефана від 9 травня 1585 р., яка містить статут львівського цеху столярів (див. док. № 11).

Nos itaque Michael supplicationi praedicti contubernii benigne annuentes, praeinsertas literas in omnibus earum punctis, clausulis approban[dum] et confirman[dum] esse duximus, prout quidem approbamus et confirmamus praesentibus hisce, et quoniam istud contubernium ob pon[de]ritatem sui subicere civitatis oneribus non potest et tot propeditiones in artificio suo habent, id circo inhaerendo conclusium eorum artificii nonnules artificii eisdem similes, ut pote ca[psulant]es et vitreatores eorumque socios addimus et coniungimus, qui coniuncti suis artificiiis, uti debent sine quamvis praepeditione architectori, sculptori et organarii. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subsriptas sigillo regni communiri mandamus. Datum Leopoli die XVI, mensis 8-bris, anno Domini MDCLXXIII, regni nostri IV anno.

Michael rex.

Stanislaus Buzenski regens cancellariae regni.

Confirmatio mensatorum civitatis Leopoliensis.

Михайло, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всіх і кожного зокрема, кому про це належить знати. Що показали нам від імені та з боку львівського столярського цеху пергаментну грамоту, яка містила в собі певні статuti, котрі стосуються майстрів того цеху, підписану рукою найяснішого Стефана, польського короля, скріплену печаткою королівства, цілу, непошкоджену, непорушну, що не має жодного знаку підозри. Просили нас при тому, щоб ми таку (грамоту) нашою королівською повагою вважали (за гідне) підтвердити та зміцнити. Цієї грамоти зміст такий.

Далі наводиться грамота Стефана від 9 травня 1585 р., яка містить статут львівського цеху столярів (див. док. № 11).

Тоді ми, король Михайло, ласкаво прихилиючись до прохання згаданого цеху, вважаючи за потрібне вищевнесену грамоту разом з усіма їхніми пунктами, умовами підтвердити та зміцнити, що і даною (грамотою) підтверджуємо та зміцнюємо, а оскільки цей цех через свою незначність не може нести міські тягарі і тому труднощі у своєму ремеслі має. Тому стосуючись і приєднуючись до права тих статей деяких подібних до них ремісників, як ось (шкатульників), склярів та їхніх підмайстрів, які об'єднано мають виконувати ремесло, без будь-яких перешкод від муляра, різьбляра та органіста. Для довіри тієї справи дану грамоту, підписану нашою рукою, наказали нашою королівською печаткою скріпити. Дано у Львові 16 жовтня, року Божого 1673, а нашого панування 4 року.

Михайло, король.

Станіслав Буженський, регент канцелярії королівства.

Підтвердження столярів міста Львова.

ТОКАРІ

1578 р., липня 1, Львів

Стефан Баторій затверджує статут цеху токарів і гребінників у Львові

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 583. Пергамент: 61,3x42,2 + 4,6 см. Пергамент місцями zdeформований унаслідок вогкості, є великі плями та діри. На шовковому червоно-жовто-синьо-фіолетовому шнурку пошкоджена печатка: Gum., XVIII, nr 65.

Коп.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 584.

Регест: Каталог, № 679.

Stephanus Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Kiioviae, Volhiniae, Podlachiae, Livoniae etc. princeps Transilvaniae. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Reproductas esse nobis per certos consiliarios nostros nomine civium nostrorum Leopoliensium, contubernii seu fraternitatis artificii torneatorum magistrorum, civium et subditorum

nostrorum Leopoliensium, articulos seu consuetudines inter ipsos ab antiquo tentos et observantos. Supplicatumque nobis, ut eosdem articulos et consuetudines in omnibus punctis, clausulis, articulis et conditionibus, tam in parte, quam in toto approbaremus, confirmaremus, innovaremus et ratificaremus. Quorum quidem articulorum tenor de verbo ad verbum sequitur estque talis.

[1] Inprimis omnis, qui se in hoc ipsum contubernium et fraternitatem incorporare voluerit, primum debet ius civile suscipere et suae legitimae genealogiae literas officiosas ostendere, artis suae peritiam et manus suae laborem per probas, quas sthuka [sic] vocant docere et demonstrare. Et tunc admissionis ad contubernium debet tres florenos reponere et confratres tunc tractare. Novus itaque torneator artem suam tenetur talem exhibere. Lagenam dictam flasze, in qua duplex potus absque commixtione distinctim posset servari et contineri, fabricari debet. Ad hac lepsiam hoc e[st] cant[um] dictam lempa cum producta ligea alias z dluga szyia, ad medium quartum pugillum facere, et cuius summitare fieri debet tectura in formam pixidis redacta. Cupam quod facere seu ciffim adinstar crateris Italici laboris bene formati et cum operimento celato. Quas probas dum ipse torneater integre perficiet, magistris eiusdem artificii ostendet et si eas probatas et iuxta artem factis cognoscent, talem pro magistro suscipere debet.

[2] Si vero datis huiusmodi probis non satisfecerit, extunc talis non debebit in magistrum promoveri et neque ad contubernium seu fraternitatem admissit tam diu, donec plene artificium didecerit.

[3] Verum si circa labore talium probarum modico deliquerit, poterit in contubernium et fraternitatem admitit, dum prius ratione non probationis sufficientes artis suae in communitate fraternitatis ad scrinium florenum unum pecc[uniae] reponet. Circa quarum probarum publicationem debet pro magistris scapetum cervisiae consumere omnes fratres contubernaes pro suo posse tractare.

[4] Cum itaque novus magister contubernium et fraternitatem suscepte, extunc ante omnia summam trium florenum contubernio reponere et ad cisticulam florenum 12 dare et bombardam secundum placitum confraternitatum et medium lapide pulveris pro defensione civitatis.

[5] Quod sitia bene pro tunc non poterit, extunc sibi certae rectae constituentis tolerabiles, pro quibus successive poterit huiusmodi pec[uniae] dissolvere et collatione pro omnibus confratribus ministrare vel si noluerit collatione pro ea debet florenos 12 reponere. Secus imo erit de filiis magistrorum et sociorum, qui magistrorum filias sibi matrimon[ium] copulabunt, non ipsi medietate dari hui[us] et non magis tenebitur reponere et a probiterunt liberi.

[6] Seniores magistri adiunctis aliis debent alios magistros ad contubernium in duabus continium septimanis convocare et signum pro consuetudine mittere. Quod signum unus ad alium iuniorem magistrum destinabit et ulterius ad seniorem reportabit sub poena grossum. Et si quis magistrorum artificii huius existens signo perventis absque legitima causa ad contubernium opportune non venerit vel se apud seniores magistros non excusaverit, extunc per poena duo bezman cerae fraternitate reponere tenebitur.

[7] Seniores magistri adiunctis sunt ad mensam suam quatuor magistris Romanae ritus debent iuxta consuetudinem aliorum contuberniorum bannire contubernium et ex imparate unius denarii candela circa apparatus quadri partie[n]t et unum quartale dictae candelae accendet, quam ardente, si quis magistrorum ad contubernium venire neglexerit, poenae trium denarium succumbet. Ubi vero magister senior vel aliquis magistrorum et commensaliorum, qui solent claves ad cisticulam servare ad contubernium non venerit, donec ipsa candela arserit, extunc poenabiri debant. Et dum eam ipsi magistri per seniores magistrum signo convocati fuerint in duabus septimanis, extunc pro

necessitatibus contubernii tenentur per medium grossos ad cistulam reponere, exceptis magistris senioribus, qui ad talia non tenent.

[8] Si vero et fratres magistrorum seniorum vel circa mensam sedentium non locate loco suo et neque honorate a mensum surrexerit sub bannito contubernio, talis pro poena sex grossos demerebitur et iunior trium denarium.

[9] Preterea si quis magistrorum sub bannito contubernio verba inhonesta convicialia et inviciose praeferre et contubernium inhonorare praesumpserit, talis medium lapidem cerae irritati demerebitur.

[10] Si quis magistrorum, quem caeteri magistri excessiverit aut culpabilem agnoscerit illumque praedemerito poenare aut corrigere velint, ipse vero rebeliter ab eis recesserit, talis contubernio libram cerae tenebitur reponere.

[11] Non de etiam vag[us] magister alteri magistro familiam alloqui ac sibi objicere sub poena librae cerae.

[12] Discipulus, qui artificii praefati informari voluerit, in duabus septimanis praestari et inscribi debet et grossos 12 dare tenebitur. Ad quae artificia nonnisi legitimi filii debent admitti et talis per 3 annos continue informari tenebitur. Qui vero discipulus voluerit tempus suum pec[cuniae] redimere, tunc magistri suo octo marcas peccuniae persolvere debet vel prout magistrum suum conducet pro se celerius eliberan[do]. Et dum discipulus artificium plenarie didicerit et artificio huic iuxta consuetudinem satisfecerit, extunc illi magister ipsius iuxta laborem manus suae precium suae mercedis constituere debet, dareque sibi tunicam Vratislaviensem, mitram, camissam et calceorum subsidiores aut sociiales. Et ipse tenebitur apud suum magistrum post elaboracionem pro pretio medium annum laborare et tantum, ubi se conferre voluerit, stabit in eius arbitrio et voluntate.

[13] Tenebuntur praeterea omnes magistri Cathol[ici] huius artificii [pos]s[es]ioni ipso festo sanctissimi Corporis Christi interesse armati et honorifice instructe iuxta consuetudinem aliorum contuberniorum sub poena dominorum consulum. Et si quis magistrorum et confratrum eiusdem contubernii tempore collationis pro eisdem feste Corporis Christi peragi solitae aliquam non facte solum verum etiam verbis inhonestis inturbaverit, et quid molestum vel litigiosum suscitaverit, talis tenebitur totam ipsium collacionem per se solus persolvere, tamen id erit in gratia fratrum contubernalium.

[14] Nullus etiam debet vel poterit ipsa artificia hic laborare in destructionem eorum solum ille, qui cum eis contubernium habuerit, sub poena dominorum et laborum talium receptione cum visore dationi.

[15] Item cum aliquis sociorum post declarationem suscepit in hoc contubernio laboraverit absque constitutione in matrimonium, tunc tenebitur dare dolium cervisiae quolibet anno donec intuerit matrimonium.

[16] Debent etiam ipsi magistri torneatores suas candelas adinstar aliorum fraternitatum in ecclesiae Romanae obedientiae et non alibi habere et duos magistros iuniores, qui intra Divina officia illas candelas succendent et extingerent illasque conservabunt designare, quod tamen ipsi poterint per alium supplere. Si vero in hoc officio deliquerit, bezman cerae penabuntur.

[17] Item tenentur magistri omnes sub poena trium denariorum adesse in sepulturis confratrum liberorumque eorum eosque cum solito ritu ad ecclesiam Romanam reducere.

[18] Item magistri praedictae artificii alios quicumque idoneos ad eorum artificium assumere et assumptos inservere ac docere, socios facere, accreare, cognomina tam aliis, quam propriis discipulis imponere iuxta morem artificii eiusdem, deinde ad magisterium promovere valeant et possint, utque

socii praeterea agrum alibi pro idoneis admissi artem exercere possint, non secus acsi Cracoviae didicissent.

[19] Item quicumque frater ad contubernium cum armis vel nudis pedibus venerit, talis medii alteri grossos poenam succumbet.

[20] Item licebit eiusdem magistris supra expressis vigore huius privilegii nostri, quod ad artificium ipsum pertinet imperitas magistros, qui vulgo tulacze seu partacze vocantur et dicerum opificium impediendo ex civitate et eius suburbiis depellere.

[21] Item quicumque magister artis tornarii discipulum apud se detinuerit aut laborare permissit, ille vero discipulus cognomine artificii illius usitato, id esse bez przemianku caruerit, talis luet poenam sex marcarum contubernii cont[inue].

[22] Ita etiam socius quicumque apud indoctum magistrum, qui partacz vulgo debet laboraverit, eandem poenam succumbet sex marcas contubernio nec non per duas integras septimanas detineri in carcere debet.

[23] Item, ut nemo audeat laborem seu merces, quae proprii artificii ipsorum convenit aliunde advehere aut vendere sub privatione mercimoniorum, cuius medietas officii civili, altera vero parti conquerenti.

[24] Si vero magister discipulo ad in ser[viti]um suscepto illum supra duas septimanas detinuerit absque scitu magistrorum seniorum, talis quatuor libras cerae contubernio reponet.

[25] Item quicumque ad ipsorum contubernium de alio venerit, eorum fraternitatem suscepturus et artem torn[arium] exercere volens, talis ex illo c[ontuben]nio literas confirmationis et instructionis in arte ad ipsorum contubernium portare tenebitur.

[26] Item ut nullus magister signum ad se missum detineat, sed contubernio sodalium remittat, quod si detinuerit et convictus fuerit tres denarios [solvat].

[27] Item si vidua mortuo marito voluerit in eadem artificio perseverare, tenentur confratres providere eius bonum et socium propter sustentationem liberorum eius et ipsiusmet dare quoad voluerit. Demum quando aliquis magister in iis superius scriptis articulis deliquerit, dupla penitus poena.

Nos itaque Stephanus rex praenominatus et circa solemnem coronationem nostram regiam omnia privilegia, iura, libertates, immunitates, laudabiles consuetudines subditorum nostrorum Cracoviae confirmaverimus et approbaverimus, tamen cum iidem subditi nostri artis contuberniorum torneatorum a nobis per certos consiliarios nostros humillime petierint speciali confirmatione sibi a maiestate nostra provideri, petitioneque ac supplicatione eorum uti iuste et benigne annuentes, articulos se ordinationis eiusdem contubernii seu fraternitatis superius descriptos in omnibus eius momentis, punctis, clausulis, articulis, conditionibus, sententiis in toto et in parte approban[dum], confirman[dum], ratifican[dum], si et in quantum legibus ac constitutionibus regni nostri non derogent, earumque usus iuste ac legitime habetur, habereque debet duximus, decernentes eandem ac omnia in eis contenta robor debita ac legitima firmitatis obtinere debere. Harum quas manu nostra subscripsimus et sigillo regni nostri muniri mandavimus. Datum Leopoli die prima mensis Iulii, anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo octavo, regni nostri anno tertio.

тефан, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім та кожному, кому потрібно. Представлено нам певними нашими радниками від імені наших львівських міщан, майстрів цеху чи братства токарського ремесла, львівських міщан і наших підданих, статті чи звичаї, що між ними віддавна дотримуються, і просили нас, аби ті статті та звичаї у всіх пунктах, клаузулах, статтях та умовах, як частково, так і цілком, ми схвалили, підтвердили, відновили та зміцнили. Тих статей зміст дослівно наводиться та є такий.

[1] Насамперед, усі, хто хоче вступити до цього цеху та братства, найперше мають прийняти міське право і представити урядові листи про своє законне народження, продемонструвати свою досвідченість і вправність своєї руки через проби, які звать “штуками”. І тоді за допуск до цеху зобов’язані покласти 3 зл. та почастувати братів. Новий токар своє ремесло повинен таким чином представити: повинен виробити дзбан, званий флягою, у якому є подвійний вилив, що може слугувати для вміщення (двох рідин) без окремого змішування. До цього зробити дзбан-кантар, званий “лемпа”, з довгою шийкою, (місткістю) на три з половиною кулаки, який має викінчити кришкою у формі коробочки. (А також) зробити кубок чи куфу на взірць італійських кратерів, належно виконаний, із прихованим накриттям. Якщо той токар ті штуки повністю виконає, майстрам того ремесла представить і якщо ті штуки вони визнають достатніми та виконаними, відповідно до ремесла, то такий повинен бути прийнятий за майстра.

[2] Якщо ж такі проби не виконає, тоді він не повинен бути обраним майстром і не допускатися до цеху чи братства так довго, поки повністю не навчиться ремесла.

[3] Однак, якщо він при виготовленні таких штук дещо схибить, може бути прийнятий до братства та цеху, але тоді за недосконалість у своєму ремеслі для громади братства до скриньки покладе 1 зл. При цьому оголошенні проб повинен майстрів почастувати бочкою пива, з якої можуть черпати всі цехові брати.

[4] Коли так новий майстер буде прийнятий до цеху та братства, тоді передовсім має покласти в цеху 3 зл. та дати до скриньки 12 зл. і (дати) на оборону міста рушницю, відповідно до побажання братства, та половину каменя пороху.

[5] Якщо ті прагнення вчасно не зможе (здійснити), тоді, відповідно до певних, згідних із правом, толерантних умов, може за це такі ж гроші сплатити та справити учту для всіх братів або, якщо не схоче, то за учту повинен покласти 12 зл. Якщо ж буде сином майстра або підмайстром, який одружиться з донькою майстра, то повинен дати не більше як половину того та буде вільним наперед.

[6] Старші майстри спільно з іншими зобов’язані скликати інших майстрів до цеху протягом двох тижнів, пославши за звичаєм ціху. Ця ціха переходить від одного молодого майстра до іншого і далі до старшого (майстра) має потрапити, під карою 1 гр. І якщо хтось із майстрів того ремесла, отримавши ціху, без будь-якої законної причини відповідно не прийде до цеху або не відпроситься у старших майстрів, тоді у покару повинен покласти у братстві два безміни воску.

[7] Старші майстри, долучивши до свого столу чотирьох майстрів римського обряду, повинні, відповідно до звичаю інших цехів, загаїти цех і без зволікань, поділивши на чотири частини свічку вартістю в 1 денарій, одну частину мають запалити, і коли вона згорить, якщо хтось із майстрів до цеху відмовиться прийти, підпаде під кару 3 денарії. А якщо ж старший майстер чи хтось із майстрів чи присутніх за столом, що звичайно тримає ключі до скриньки, до цеху не прийде, поки ця свічка горітиме, тоді (теж) має бути покараний. І потім ті майстри, котрі були би

через старших майстрів ціхою сповіщені, протягом двох тижнів відтоді для потреб цеху мають покласти по 0,5 гр. до скриньки, за винятком старших майстрів, які до цього не є зобов'язані.

[8] Якщо ж хтось із братів при старших майстрах чи тих, котрі сидять за столом, не за своїм визначеним місцем і не поважно зі столу встане під час загаєного цеху, такий заслуговує на кару 6 гр., а молодший (майстер) – 3 денарії.

[9] Окрім того, якщо хтось із майстрів при загаєному цеху наважиться неповажні, образливі слова мовити та цех знеславити, то такий підпаде під негайну кару половини каменя воску.

[10] Якби хтось із майстрів, який іншому майстрові завдав шкоди або був визнаний винним, і його (в цеху) хотіли покарати або поправити, а він від них відійшов по-бунтівничому, тоді такий в цеху має покласти фунт воску.

[11] Також, щоб перехожий майстер від іншого майстра не переманював челядь та до себе не спроваджував, під карою фунту воску.

[12] Учень, який хоче навчатися згаданого ремесла, повинен у два тижні засвідчити (це) та записатися і повинен скласти 12 гр. До цього ремесла тільки законно народжені сини мають бути допущені, постійно навчаючись протягом трьох років. Якщо ж котрийсь учень схоче свій час (навчання) викупити грішми, тоді повинен своєму майстрові 8 гривень сплатити або як зі своїм майстром домовитися про час свого навчання. І коли учень достатньо навчиться ремесла та це ремесло відповідно до звичаю задовольнить, тоді той майстер повинен відповідно до вправності його руки встановити платню і дати вроцлавський жупан, шапку, сорочку та взуття (як) для помічників чи робенців. І він (учень) зобов'язаний відробити у свого майстра після визволення за плату півроку і тоді, де схоче встановитися, піде за своїм рішенням та волею.

[13] Окрім того, повинні всі заможні майстри-католики того ремесла в день свята найсвятішого Божого Тіла бути присутні при зброї та відповідно вдягнуті, згідно зі звичаєм інших цехів, під карою панів райців. І якщо хтось із майстрів чи співбратів того цеху під час учти на це свято Божого Тіла тільки у чомусь незвично поводитиметься, а також безчесні слова вимовить, чим прикрість і суперечки спричинить, то такий зобов'язаний заплатити особисто за всю учту, однак це залишається на ласку братів по цеху.

[14] Також жоден не має або не може це ремесло виконувати на їхнє зруйнування, тільки той, хто входить до їхнього цеху, під карою панів (райців) та забрання таких робіт з датком для свідка.

[15] Далі, якщо хтось із підмайстрів після оголошення про прийняття до цього цеху працюватиме без вступу до шлюбу, то він мусить давати бочку пива кожного року, поки не одружиться.

[16] Зобов'язані також ті майстри-токарі мати свічки, за прикладом інших братств у костелі римського обряду і ніде інде, а також визначити двох молодших братів, які під час Божої Літургії запалюватимуть і гаситимуть ті свічки, та їх зберігатимуть, однак вони (майстри) можуть іншими замінюватися. А хто цей обов'язок занедбає, буде покараний безміном воску.

[17] Далі, повинні всі майстри під карою 3 денарії бути присутніми на похоронах співбратів та їхніх дітей, проводячи їх за звичним обрядом до католицького храму.

[18] Далі, майстри згаданого ремесла здатні та можуть приймати будь-кого здатного до їхнього ремесла, а прийнявши, опікуватись і вчити, робити підмайстрами, давати прізвиська як чужим, так і своїм учням, відповідно до звичаю того ремесла, а потім до магістерії просувати. Окрім того, можуть допускати як здатних працювати в ремеслі підмайстрів звідусіль, “з поля”, подібно до (підмайстрів), які вчилися в Кракові.

[19] Далі, якщо будь-який брат прийде до цеху озброєний або з босими ногами, то такий підпаде під кару 1,5 гр.

[20] Далі, вільно тим вищеназваним майстрам, відповідно до того нашого привілею, що до їхнього ремесла належить, невчених майстрів, яких по-простому звать “тулячами” або паргачами, які є перешкодою для вчених ремісників, усувати з міста та його передмість.

[21] Далі, якби будь-який майстер токарського ремесла учня у себе тримав або дозволяв працювати, а той учень відмовлявся від прізвиська, яке приймається в тому ремеслі, такий відразу заплатить як кару 6 гривень до цеху.

[22] Також, коли будь-який підмайстер працюватиме у невченого майстра, по-простому – у паргача, то такий підпаде під кару 6 гривень до цеху, а також два повних тижні має бути затриманий в ув'язненні.

[23] Далі, щоб ніхто не наважувався роботу або товари, які належать власне до їхнього ремесла, звідкись привозити або продавати, під втратою товарів, половина яких припаде міському урядові, а половина – стороні заявника.

[24] Якщо ж майстер затримає більше двох тижнів учня, прийнятого на службу, без відома старших майстрів, то такий чотири фунти воску в цеху покладе.

[25] Далі, кожен, хто прибуде до їхнього цеху звідкись, прийнявши їхнє братство, бажаючи виконувати токарське ремесло, такий з того цеху повинен принести листи про народження та навчання в ремеслі до їхнього цеху.

[26] Далі, щоб жоден майстер не затримав вислану до себе ціху, але вислав до цеху посланця, чому затримує, і коли виявиться винним, то (сплатить) 3 денарії.

[27] Далі, якщо вдова після смерті чоловіка схоче залишитися у тому ремеслі, то співбрати зобов'язані забезпечити її майном і дати підмайстра для підтримки її дітей та її самої, допоки схоче. Врешті, якщо котрийсь майстер порушить ті вищенаписані статті, то буде подвійно покараний.

Таким чином, Стефан, згаданий король, хоч при нашій королівській урочистій коронації у Кракові ми всі привілеї, права, вільності, імунітети, ухвалені звичаї наших підданих підтвердили та схвалили, однак ті наші піддані цехового токарського ремесла уклінно просили, через певних наших радників, надати окреме підтвердження від нашого маєстату. Милостиво прихилиючись до їхнього клопотання та прохання, як справедливого, вищеописані статті ординації того цеху та братства у всіх моментах, пунктах, клаузулах, умовах, вираках, загалом та конкретно, вважали схвалити, підтвердити, зміцнити, якщо і наскільки не суперечать законам і конституціям нашого королівства, мають слушний та законний ужиток, і повинні мати, вирішуючи, що воно і все з тим змістом повинно отримати силу належної та законної міцності. Цю (грамоту) підписуємо та наказуємо скріпити печаткою нашого королівства. Дано у Львові 1 липня, року Божого 1578, а нашого панування 3 року.

1605 р., квітня 16, Львів

Львівські райці приймають кілька статей для цеху поворозників, гребінників і токарів, регулюючи внутрішньоцехові взаємини

Коп.: ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 27, с. 799-800. Напис копіюста: “Ordinatio in contubernio funificum, pectinariosum et torneatorum”.

Comparentes personaliter honesti Iacobus Liginski torneator et Gregorius Wesoly funifex, cechmagistri artificii funificum, torneatorum et pectinariosum Leopoliensium in uno eodenne contubernio coniunctorum una cum aliis senioribus et iunioribus magistris confratribus suis denunciaverunt officio nostro. Quod videlicet ipsi diffe[re]ntias et dissensionis in contubernio eorum inter magistros diversorum artificiorum exortas, et ad officium nostrum aliquoties delatas privatim in contubernio suo examinatas easdem complanoverunt. Ac ut imposterum dissessionibus seminibus via praecludatur articulos certos ipsimet ex matura deliberatio inter se ordinaverunt et concluderunt, eosque ad approbandum officio nostro in scripto obtulerunt in eo verborum tenentes.

Naprzod, zeby nic nowego nie bylo, ale zeby wedlug praw, przywileiow y starodawnych zwyczaiow bracia sie zachowali, a tha zgoda, ktora sie teraz stala, aby byla nio[od]mieniinna.

Druga. Aby wszech trzech rzemioslach powrozniczym, tokarskim y grzebieniczym, ktore sa w iednym cechu zgoda byla, a kazdy ma swego rzemiosla pilnowac y nie powinien tokarz grzebienika, ani powroznika sadzic et e contra, y sztuk mistrzowskich nie maią uznawac, ani czeladzi sadzic y karac nie będą, ale w kozdym rzemiosle sami maią znać y sadzic wszytkie stuki.

Trzecia. Posluszenstwo wszytkich ma bydz za rozkazaniem cechmistrzow y ktory by za rozkazaniem z braci nieposluszen byl, tedy zeby byl karany.

Czwarta. Na potrzebe miasta wszystek czech spolecznie ma sie skladać do iednei skrzynki cechowej.

Piąta. Ma wyznac mistrz rzemiosl wyzei pomienionych wiele by mial thowarzyszow, ktorzy thowarzysze powinni będą kozdy z nich na kazde suchedni po pulgrosku dawać w cechu do skrzynki.

Cechmistrz Iakub Liginski tokarz y Gregier Wesoly powroznic.

Quos quidem articulos sic oblatas attendentes, bono ordini esse convenientes autoritate nostra approbavimus, ne autem imposterum inter eosdem magistros similes dissensiones in contubernio excitentur poenam quinque marcarum contra excessivos et inquietos magistros interposuimus ad delationem cechmagistrorum decernendam et pro reparatione civitatetis convertendam. [Actum sabbato pridie Conductus Paschae, anno Domini 1605].

Sобисто прийшовши, чесні Якоб Лігінський, токар, та Григорій Вєсьолий, поворозник, цехмістри львівського ремесла поворозників, токарів та гребінників, котрі об'єднані в одному цеху, разом зі старшими та молодшими майстрами, своїми братами, повідомили наш уряд про суперечки та сварки, які виникли в їхньому цеху між майстрами різних ремесел. Вони (ті справи) до нашого уряду кілька разів приходили, окремо в тому цеху розглядалися і були залагоджені. І щоб у майбутньому уникнути початку сварок, після зваженого обдумування

встановили та уклали певні статті між собою, і їх до схвалення нашому урядові на письмі подали в таких словесних формах.

Насамперед, щоб нічого нового не було, але щоб відповідно до прав, привілеїв та стародавніх звичаїв брати залишалися, а та згода, яка постала тепер, щоб не була скасована.

Друга (стаття). Щоб у всіх трьох ремеслах – поворозничому, токарському та гребінницькому, які є в одному цеху, була згода, кожен має своє ремесло стерегти, і не повинен токар гребінника, ані поворозника судити (і навпаки), й не визнавати майстрівських штук, ані судити челядь і карати, але в кожному ремеслі мають самі визнавати та судити про всі штуки.

Третя (стаття). Має бути послух усіх за наказом цехмістрів, а хто би не був покірний із братів, той має бути покараний.

Четверта (стаття). На потреби міста весь цех повинен спільно складатися до однієї цехової скриньки.

П'ята (стаття). Має сказати майстер вищезгаданих ремесел, скільки би мав підмайстрів. Кожен з тих підмайстрів зобов'язаний на кожні сухедні давати в цеху до скриньки по 0,5 гр.

Цехмістер Якоб Лігінський, токар, та Григорій Вєсьолий, поворозник.

Зваживши на ті внесені статті, відповідні доброму порядку (цеху), нашою владою схвалюємо, щоб у майбутньому не виникали між майстрами в цеху початки сварок, накладатимемо на порушників та неспокійних майстрів за скаргою, зробленою за скаргою цехмістрів, по 5 гривень кари, що має використовуватися на ремонт міста. (Діялося в суботу у переддень Провідної неділі, року Божого 1605).

1653 р., липня 8, Львів

Львівські райці затверджують статут цеху токарів і поворозників

Транс.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 736 (див. док. № 16).

Nctum Leopoli feria tertia ante festum sanctae Margarethae virginis et martyris proxima, anno Domini millesimo sexcentesimo quinquagesimo tertio. Universis et singulis, quorum interest, tenore praesentium significamus. Quomodo in plenariam officii nostri consularis residentiam personaliter venientes famati contubernii torneatorum et funificum Leopoliensium cechmagistri, pro anno praesenti electi et iurati, sani mentibus et corporibus existentes, non compulsi, nec coacti, suis et aliorum magistrorum seniorum et iuniorum torneatorum et funificum contubernialium, in magno numero ac frequentia personaliter ad latus suum adstantium nominibus agentes, ac ad infrascripta omnia assensum benevolum praebentes, palam, ultro benevoleque puncta sive articulos infrascriptos bonum ordinem contubernii sui coniuncti concernentes ac spectantes, in scriptum consentaneu[m] ultro citroque de unanimi et concordi suo totiusque contubernii coniuncti vota redactos, manibus propriis eorundem subscriptos eosdem in omnibus et singulis introcontentis, clausulis, positionibus ac membris approbantes, confirmantes et singula per officium nostrum perpetuo vigore iurium et privilegiorum a serenissimis regibus Poloniae civitati huic super

depositorium publicum datorum approbari et confirmari ad acta praesentia suscipi illisque inseri de tenore verborum secuturo producerunt.

In nomine Domini amen. Działo się pod czas sessiey kwartalney gayney cechy powrozniczey y tokarskiey od dawnych lat w mieście Lwowie złączoney, w roku tysiąc sześćset pięćdziesiątym trzecim, w poniedziałek nazajutrz po Przenaswiętszey Troycy. Isz przez tak wiele lat dla roznych przyczyn nie mogliśmy do porządkow w niektórych punctach strony obciey cechy naszej tak, iako sie w inszych miastach koronnych zachowuie do tego czasu przyść. Tedy teraz za spolną radą y zezwoleniem braci starszych y młodszych, tak tokarskiey, iako y powrozniczey ziednoczoney cechy, idąc przykładem inszych miast koronnych rzemiosła tokarskiego y powroznicuego, stosując sie do dawnych przywileiow naszych, a mianowicie do przywileiu świętey pamięci krola Stephana de data Leopoli die prima mensis Junii, anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo octavo (ktoremu niwczym derogować nie chcemy), zachowując we wszytkiem dawne nasze zwyczaie y obrzędy, namowilismy między sobą zgodnie wszyscy starsi y młodszy oboiey cechy pewne artykuły y one uwagi panow radziec Lwowskich, ktorym to de iure et consuetudine antiqua nalezy podaiemy, ktore są takowe.

Pierwszy artykuł. Jeżeliby ktory brat tak rzemiosła tokarskiego, iako tesz y powrozniczego chciał do cechy naszej wstąpić, takowy powinien naprzod złotych piętnaście polskich do publiczney skrzynki odliczyć, potem powinien na wieżę cechy naszej pułkamenia prochu rusniczego, a do kościoła świętego Wawrzyńca (ktorego sobie za patrona obieramy y pomieniony kościołek iego pod staranie nasze bierzemy, chcąc w niem wedle przemożenia naszego wszelakie ochędstwo opatrywać) pułkamenia wosku. Nadto powinien będzie każdy do cechy naszej spulney wstępujący albo collatią dla braci sprawić albo do skrzynki dwanaście złotych liczby y monety polskiey odliczyć y dwa skopce miodu dać. A nadewszystko powinien będzie experimentum rzemiosła swego uczynić, to iest potrzebną sztuke niżej opisanym sposobem wystawić y zrobić. Brat rzemiosła tokarskiego powinien będzie zrobić według pomienionego przywileiu od świętey pamięci krola Stephana nadanego flaszkę o iedney probie, w ktorey mogły być dwoiaki napoy osobno bez wszelakiego pomieszania. Tenże powinien zrobić konew, ktorą lempa nazywamy, z długoszczią [sic] według przywileiu Stephanowskiego. Item kubek Włoskiey roboty, także według opisania w pomienionym przywileiu wyrażonego. Brat zasie rzemiosła powrozniczego ma zrobić lindwe na sążni (ani mniey, ani więcej) dwanaście, a ta ma być dwa razy drutowana, a trzeci raz spusczana. Tenże ma zrobić pas złoźniczy drutowy na łokci zupełny cztery. Item sznur dwa razy drutowy na trzydzieści sążni, ani mniey, ani więcej, a na ostatek sieć zwierzęcią troistą na sążni trzydzieści, w ktorey ma być ok dwadzieścia y cztery.

Drugi artykuł. Jeżeliby ktory brat takowey sztuki wyżej opisaney nie pokazał y oney nie dla nieumieiętności, ale dla inszey słuszney przyczyny nie mógł dosyć uczynić, tedy powinien będzie lubo tokarz, lubo powroznik takową sztuke zapłacić według wynalazku wszytkiey cechy, iako tesz o tym wyraziwie ma strony tokarzow przywilej krola Stephana.

Trzeci artykuł. Co sie zaś [tycze masłkow] tutecznych Lwowskich oboyga rzemiosła, tedy takowy, gdy mu czas słuszny do przyimowania cechy przidzie, powinien będzie albo połowice sztuki, iusz wyżej opisaney zrobić albo tesz połowice gotowemi pieniędzmi także według wynalazku cechowego zapłacić.

Czwarty artykuł. Każdy ktorykolwiek do cechy tey sposobney wstąpi y powinnościom, wyżej opisanym, dosyć uczyni, powinien będzie pokazawszy list dobrego urodzenia swoiego swiadczeny, prawo mieyskie według praw y zwyczaui miasta tego przyiść y przysięge przed urzędem radzieckim

Lwowskim uczynić, a do ceckauzu mieyskiego pięć buntow lontow, ieżeli powrozniczek będzie, a ieżeli tokarczyk muszkiet do wieży spolney oddać, czego cechmistrze z powinności swoiey pilnie przestrzegać mają.

Piąty artykuł. Ta cecha nasza z tokarzow y powroznikow złączona, na każdy rok zwyczajnego w tym miescie wszystkim cechom czasu cechmistrzow dwoch obierać y onych panow raycom praesentować, a ci obay cechmistrze powinni być religii Rzymskiej, iednego z tokarzow, a drugiego z powroznikow będzie.

Szosty artykuł. Cechmistrze zgodnie obrani y przysięgli powinni będą według następuiącey potrzeby bracią na schaszke zwyczajnym sposobem obsyłać, a bracia obesłani wszyscy do cechy w czas pod winą sześci groszy schodzić sie mają.

Siodmy artykuł. A ieżeliby tesz bracia cechy tey naszey złączoney na pogrzeby, na msze żałobne albo na insze potrzeby y acty od tychże cechmistrzow wezwani byli, tedy stawić sie zawsze bez wszelakiey contradictiey mają, a któryby w tey mierze nie chciał być posłusznym y nie stawiał sie na takowe akty, tedy winą sześci groszy nie odpuszczenie ma być toties quoties opus fuerit, karany.

Osmy artykuł. Bywszy na schadzkach y siedzieć przy wystawionej skrzynce, wszelaką skromność wszyscy wobec y każdy zosobna zachować powinni, tego wszelakim sposobem przestrzegaiąc, aby trzeźwość iako najpilniey być może, zachowali. A ieżeliby kiedy który piiany do cechy przyszedł, tedy takowy trzy grzywny winy odliczyć powinien będzie, z których dwie urzędowi radzieckiemu Lwowskiemu, a trzecia cesze należeć ma.

Dziewiąty artykuł. Na publicznych schadzkach y posiedzeniu brackim każdy mieysce swoje trzymać y na niem skromnie y cicho siedzieć tak, iako kto pierwey do cechy wstąpił, powinien, a gdyby ieden drugiemu miesce wziął y onego umyślnie posiadał, tedy takowy dwa funty wosku do kościoła świętego Wawrzyńca y na insze potrzeby ma dać irremissibiliter.

Dziesiąty artykuł. Ktoryby brat przyjął chłopca na naukę, tedy powinien onego we dwoch niedzielach cesze opowiedzieć, a w drugich niedzielach onegosz według dawnego zwyczaju zapisać w cesze ma. A ieżeliby nad dwie niedzieli takowego chłopca u siebie miał, a onego cesze nie opowiedział, tedy podpadać będzie pod wine trzech funtow wosku do kosciołka świętego Wawrzyńca y na insze brackie potrzeby.

Iedenasty artykuł. Chłopiec albo uczen, na nauke do mistrza dany, lubo to tokarskiego, lubo powrozniczego rzemiasła trzy lata zupełne, a nie mniej uczyć sie powinien, a trzy lata skończywszy y iusz od mistrza wyzwoliwszy sie, powinien będzie robić za wochlon u mistrza swego (u ktorego uczył) pułroka, a to według ręki tu we Lwowie.

Dwanasty artykuł. Tak tokarczyk, iako powrozniczek tu we Lwowie przemiane, a według rzemiasła szynkownego powinien będzie sprawić, stosuiąc sie w tey mierze y do prawa y do zwyczaju dawnego.

Trzynasty artykuł. Ieżeliby ktory brat umarł, a do cechy został co winien, tedy małżonka iego wdowa pozostała, ieżeliby chciała po smierci męża swego zażywać rzemiasła, powinna będzie dług przez małżonka swego zaciągniony płacić.

Czternasty artykuł. Ktorybykolwiek z braci miał dwoch towarzyszew, tedy takowy powinien iednego dać y spusic wdowie, ieżeliby go potrzebowała dla poratowania y pożywienia swego.

Piętnasty artykuł. Ktoby sie ozwał po zmarłym oycu swoim, a nie był wyzwolonym lubo w tokarskim, lubo w powrozniczym rzemiasle, tedy powinna cecha takowego tu we Lwowie wyzwolić.

Szestasty artykuł. Brat każdy tutecznego cechu powrozniczego powinien robić siedmłokietną, dwunastą y sześćłokietną, a na ktorego by sie brata pokazało, żeby miał więcej robić robote ośmmierną, ten podpada pod wine pięć grzywien do cechu nie odpuszczenie.

Siedmnasty artykuł. Jeżeliby który brat obojga rzemiosła drugiemu bratu czeladnika odmówił, powinien pięć funtów wosku na potrzeby kościoła świętego Wawrzyńca dać y na insze potrzeby brackie.

Osmnasty artykuł. Jeżeliby który brat robote drugiego poważył sie ganić (czego według pospolitego wszystkich cech zwyczaju y zachowania czynić nie powinien), tedy trzy funty wosku oddać powinien będzie, a takowy wosk, iako y te ktoeśmy wyżej za rozne winy mianowali y naznaczali, do kościołka świętego Wawrzyńca ma sie obracać, a naybardziej na nabożeństwa y na insze potrzeby cechowe.

Dziewietnasty artykuł. Ktory czeladnik z pola przywendruie, powinien wedle zwyczaju wysłać do mistrza do starszych po robote, ktora ma mu być obmyślona, aby darmo przy Lwowie czasu nie trawił, a zwłaszcza, że sie tesz po wszystkich miastach koronnych zachowuie.

Artkuł dwudziesty. Towarzysz ktorybykolwiek tak tokarczyk, iako y powroznik chciał wprzod sobie robić, aniżeliby ceche przeprawił, takowy koždy powinien będzie dać do skrzynki sześć grzywien y roboty poniechać, asz wprzod ceche opisanym sposobem przeprawi y wszystkim powinnościom dosyć uczyni, poniewasz constitutia koronna roku Pańskiego tysiąc sześćset iedenastego na seymie walnym Warszawskim uchwalona, tego chce, aby rzemieslnicy lożny, ktory prawa mieyskiego nie mając, rzemieslnikom cechowym przez swoje roboty zywność odeymuią, do żadnych ciężarow y podatkow, y płacy należących nie przykładaią sie, odpędzeni byli y rzemiosła onym zabronione, ktorym protectia tak ludzi stanu duchownego, iako tesz swieckiego służyć nie ma.

Artkuł dwudziesty pierwszy. Jesliby który brat przioł robote powrozniczego rzemiosła więcey nad złotych pięćdziesiąt, tedy takowy drugiego brata do kompaniey swoiey przypuścić powinien. A na ostatek submittuie my sie wszyscy powroznicy teraz y na potym zawsze w tey cesze będący, że kiedykolwiek będzie potrzeba liny do zegara mieyskiego ratusznego, tedy one zrobić y do zegara oddać bez żadney zapłaty powinni będziemy, a to zawdzięczaiąc laski y dobrodzieystwa panow radziec naszych y chcąc sobie onych na dalsze czasy cesze tey ubogiej naszej za patrony przysposobić, ktorym tesz na ten czas te [...] zgodnie postanowione artykuły do uwagi y do powiedzenia wedle prawa y zwyczaju miasta tego podaiemy.

Malcher cechmistrz rzemiosła powrozniczego. Jan Slama cechmistrz drugi tegosz rzemiosła manu propria.

Woyciech Mazurkowic stołowy. Stanisław drugi stołowy. Jakob Tokarz trzeci stołowy. Jakob Miechowski czwarty stołowy.

Nos vero affestationi praenominatorum [torneatorum] et funificum, uti legitime coram nobis factae, annuere volentes, super eorundem punctorum et articulorum revisionem clarissimum Jacobum Doleżynski juris utriusque doctorem et excellentem Martinum Anczewski philosophiae et medicinae doctorem sacrae regiae maiestatis medicum, collegos nostros consulares, uti matura prudentia insignes et legum patriarum peritos addidimus et deputavimus. Qui quidem modo praemiso a nobis assignati et deputati, cum praeinsertos articulos et puncta diligenter considerassent atque ad normam tam juris Polonici, quam Maydeburgici examinassent, omnia illa juri communi et municipali civitatis huius conformia ad aequitatem et bonum ordinem contubernii, quo civitates praesertim in hac provincia, uti in ipso cum hostiles confinio et quod potissimum hoc dubio formidosoque tempore conservantur et retinentur spectantia esse retulissent.

Nos affectationi praenominatorum contubernalium antierius specificatorum legitime annuendo praeinserta puncta et articulos omnes et singules in omnibus illorum introcontentis, clausulis,

conditionibus, membris, obloquentiis ac positionibus secundum iura et privilegia civitati huius metropoli Russiae antiquitas per serenissimos divinae memoriae reges ac principes Poloniae, tum et per feliciter nunc nobis regnantem dominum nostrum clementissimum benigne concessa, praecipue vero super depositorum publicum data, legibus publicis ac constitutionibus regni approbata, confirmandos et approbandos esse duximus, prout quidem praesentibus approbamus, confirmamus circaque iura ac privilegia civitatis praerecensita conservamus. Actisque nostris inseri permisimus, vim et robur perpetuae firmitatis et validitatis easdem obtinere, seseque contubernales iuxta obloquentiam ac dictamen eorundem gerere minimeque eisdem contrare, verum eosdem observare inviolabiliter et manutenere, sub poenis vallatis introdescriptis debere decernentes, ac iniungentes hac sententia et approbatione nostra a praemissa mediante.

Caeterum cum nostri muneris sit providere, ut in contuberniis, quae seminaria sunt civitatis huius et ordo animarum rerum conservetur et antiqua iura, priscaeque consuetudines sarte tectaque retineantur, tam ob rem auctoritate nostra, quam hac in parte nobis a serenissimis regibus Poloniae concessa et benigne tributa antiquitati fungimur, hoc insuper articulos ac praeinsertos addendos et adiungendos esse censuimus addimusque et adiungimus.

Pierwszy. Ponieważ sietnicy y grzebieniarzy według dawnych praw do tego cechu, de quo res ad praesens agitur, należeli y należeć powinni, a teraz tych nieszczęśliwych czasów odłączyli się, tedy aby w tej mierze dosyć się działa prawom y zwyczajom dawnym, powinni będą wszyscy sietnicy y grzebieniarzy, przy Lwowie mieszkający, do tej cechy dawszy złotych piętnasie do skrzynki, a grzebieniarzy przy tym y sztuce w Stephanowskim przywileju opisaną powinni będą wystawić y wstępować y równo z tokarzami y powroznikami wszystkim cechowym powinnościom dosyć czynić, albo też na każdy kwartał po złotych trzy, a to każdy z osobna uczynić ma, do skrzynki odłożywszy, wolni od podatków y innych cechowych powinności, które się przytrafią zostawać będą.

Drugi. A iż wiele się znajduje przy Lwowie takowych kramarzów, którzy powrozniczą [sic] robotę, to jest postronki, sznury, linwy, lonty, pasy, uzdzenie, szle, bicze y inne tym podobne rzeczy do budek przedają, czym cesze powrozniczy są na wielkiej przeszkodzie, tedy zabiegając temu tasz cecha powroznicza mieć będzie budki swoje za wyraźnym naszym pozwoleniem y czynszu pewnego do lonheriey (który panowie oekonomowie umówić y postanowić mają) płaceniem dla przedawania publice roboty swojej, a kramarze pod utraceniem towaru swego w tym przeszkadzać powroznikom nie będą powinni.

Trzecia. Pod czas jarmarku, jeżeliby który do miasta naszego powroznik albo sietnik, tokarz albo grzebieniarz przyjechał, powinien będzie w tym cechu opowiedzieć y do skrzynki złotych dwa oddać y odliczyć, co gdy uczyni, wolno mu będzie z robotą swoją przez wszystkie jarmarki siedzieć y one przedawać.

Quos quidem articulos per nos boni ordinis et regiminis causa hoc loci additos et adictos retium artifices et pectinarii Leopolienses pro dicta hodierna eo nomine legitime citati et personaliter comparentes, coram nobis in omnibus acceptaverunt, iisque acquieverunt ac sese iisdem in omnibus parituros sponte, ultro et benevole submiserunt. Nos autem vigore iurium nostrorum facultatem addendi, minuendi et corrigendi praeinsertos articulos et puncta nobis reservavimus et reservamus praesentium vigore. In cuius rei fidem sigillum officii nostri Leopoliensis praesentibus est subappensum.

Ex actis officii consularis Leopoliensis extraditum.

Samuel Casimirus Kuszewic civitatis Leopoliensis notarius manu propria. Locus sigilli.

Діялося у Львові у найближчий вівторок перед святом Св. Маргарити діви та мучениці, року Божого 1653. Всім та кожному, кому потрібно, змістом даної (грамоти) повідомляємо. Що до повної присутності нашого раецького уряду особисто прийшли славетні цехмістри львівського цеху токарів і поворозників, обрані на цей рік та присягли, будучи здорові на розум і тіло, не примушені, не насильно, від свого імені та інших старших і молодших майстрів цеху токарів та поворозників, які у великій кількості особисто прийшли разом з ними, дозволяючи добровільно на це все нижченаписане; явно, з власної волі та добровільно нижченаписані пункти чи статті, що стосуються доброго порядку свого об'єднаного цеху, подали в належній писемній формі, за які (статті) взаємно, одностайно та погоджено всім цехом згадано проголосували, їхніми власними руками підписані, щоб усе та кожне, що в них міститься, – клаузули, позиції та частини було схвалено, підтверджено; і щоб усе наш уряд навічно, відповідно до прав і привілеїв, наданих найяснішими польськими королями тому місту щодо суспільних справ, схвалив і підтвердив, приймаючи до цих актів і вносячи їх зі змістом у таких словах.

В ім'я Господа аминь. Діялося під час квартальних зборів загаєного цеху поворозників та токарів, що віддавна є об'єднані у тому місті Львові, в 1653 році, в понеділок на другий день (свята) Найсвятішої Трійці. Протягом довгих років через різні причини ми досі не могли впорядкувати деякі пункти нашого спільного цеху, як цього дотримуються в інших коронних містах. Тепер за спільною радою та дозволом старших і молодших братів як токарського, так і поворозницького об'єднаного цеху, йдучи прикладом інших коронних міст токарського та поворозницького ремесла, стосуючись до давніх наших привілеїв, а саме до привілею священної пам'яті короля Стефана з датою: Львів, 1 липня, року Божого 1578 (якому ні в чому не хочемо суперечити), зберігаючи в усьому давні наші звичаї й обряди, обговорили між собою згідно всі старші та молодші брати спільного цеху певні статті та їх подаємо до уваги панів львівських райців, яким це належить за правом і давнім звичаєм. Ті (статті) є такі.

Перша стаття. Якби котрийсь брат як токарського ремесла, так і поворозницького хотів вступити до нашого цеху, такий наперед повинен 15 польських зл. відкласти до загальної скриньки, потім повинен (дати) на цехову вежу півкаменя рушничного пороху, а півкаменя воску – до костелу Св. Лаврентія (якого собі за патрона вибираємо та згаданий костелик беремо під нашу опіку, бажаючи в ньому, відповідно до наших можливостей, забезпечити всіляку оздобу). Понад те зобов'язаний вступаючий до нашого спільного цеху або справити учту, або відрахувати до скриньки 12 польських зл. та дати два копці меду. Але передовсім повинен буде вчинити пробу свого ремесла, тобто потрібно нижчеописаним способом штуки виставити та зробити. Брат токарського ремесла повинен буде зробити, відповідно до згаданого привілею, наданого священної пам'яті королем Стефаном, флягу з однієї штуки, в якій міг би бути подвійний напій без будь-якого змішування. Також повинен зробити дзбан, який називаємо “лемпою”, з місткістю, відповідно до привілею Стефана. Далі – кубок італійської роботи, також відповідно до опису в згаданому привілеї. А брат поворозницького ремесла мусить зробити линви на 12 (ні більше, ні менше) сажнів, а вона має бути двічі дротом оплетена, а третій раз (вільно) спущена. Також мусить зробити складений пас із дротом на чотири повних локті; тоді шнур, двічі обплетений дротом на тридцять сажнів, ні менше, ні більше; а насамкінець – потрійну сітку на звирів на тридцять сажнів, в якій має бути двадцять чотири очка.

Друга стаття. Якби ж котрийсь брат таку вищеописану штуку не показав і її не міг виконати, але не через невміння, а через якусь іншу слушну причину, тоді повинен чи токар, чи поворозник

за таку штуку заплатити, відповідно до рішення всього цеху, як про це виразно говориться щодо токарів у привілею Стефана.

Третя стаття. Що стосується місцевих львівських маслаків обох ремесел, то (кожен) такий, коли йому прийде слушний час для прийняття до цеху, повинен буде або половину вищеописаної штуки робити або половину готовими грішми заплатити, також за цеховим рішенням.

Четверта стаття. Кожен здатний, який вступить до того цеху і виконає вищеописані повинності, зобов'язаний, показавши лист засвідчення про добре народження, прийняти міське право, відповідно до звичаю та прав того міста, і скласти присягу перед львівським расцьким урядом, а до міського арсеналу віддати п'ять бунтів лонтів, якщо буде поворозничок, а якщо токарчик – мушкет до спільної вежі, що її цехмістри за своїм обов'язком мають доглядати.

П'ята стаття. Той наш об'єднаний цех із токарів і поворозників кожного року у визначений час у тому місті для всіх цехів має обирати двох цехмістрів і презентувати їх панам райцям. А ті два цехмістри повинні бути римської релігії, один буде з токарів, а другий – із поворозників.

Шоста стаття. Згідно обрані та присяглі цехмістри повинні будуть, відповідно до потреби, обсилати братів на збори звичайним способом, а всі обіслані брати мають сходитися до цеху вчасно, під карою 6 гр.

Сьома стаття. А якби ж брати нашого об'єднаного цеху були покликані на похорони, на заупокійні відправи та інші потреби та заходи з боку тих же цехмістрів, тоді зобов'язані приходити без будь-якої протидії, а якби котрийсь у цьому не хотів бути покірним та не приходив на ці заходи, тоді має бути покараний 6 гр. кари без зволікань стільки разів, скільки цього допуститься.

Восьма стаття. Перебуваючи на зборах і сидючи при викладеній скриньці, повинні всіляку скромність зберігати всі та кожен, всіляко зважаючи, щоб особливо дотримуватися тверезості. А якби котрийсь брат прийшов до цеху п'яний, тоді такий за кару 3 гривні відрахує, з яких 2 (гривні) мають належати львівському расцькому урядові, а третя – до цеху.

Дев'ята стаття. На публічних зборах і засіданнях братів кожен мусить своє місце мати і на ньому повинен скромно та тихо сидіти так, як (той), хто вперше до цеху вступив. А коли б один другому місце зайняв і його навмисно тримав, тоді такий без зволікань має дати два фунти воску до костелу Св. Лаврентія та на інші потреби.

Десята стаття. Кожен брат, якби прийняв хлопця на науку, повинен про нього протягом двох тижнів повідомити в цеху, а в наступні тижні, відповідно до давнього звичаю, записати його до цеху. А коли би понад два тижні такого хлопця у себе тримав, а про нього не повідомив до цеху, тоді повинен підпасти під кару 3 фунтів воску до костелу Св. Лаврентія та на інші братські потреби.

Одинадцята стаття. Хлопець та учень, відданий до майстра на науку або до токарського, або поворозницького ремесла, має вчитися три повних роки. А закінчивши три роки (навчання) та визволившись від майстра, повинен буде робити за вохлон у свого майстра (у якого вчився) півроку у Львові і має (оплачуватися) відповідно до (майстерності) його руки.

Дванадцята стаття. Як токарчик, так і поворозничок тут, у Львові, має “переміну” справляти, відповідно до привілейованого ремесла, ґрунтуючись у тому на праві та давньому звичаї.

Тринадцята стаття. Якщо котрийсь брат помре, а був би винний у цеху, тоді його вдова, якби хотіла після смерті свого чоловіка працювати в ремеслі, зобов'язана буде оплачувати залишений її чоловіком борг.

Чотирнадцята стаття. А коли би хтось із братів мав двох підмайстрів, тоді такий повинен одного дати та відпустити до вдови, якби його потребувала для свого виживання та проживання.

П'ятнадцята стаття. Хто би озвався після смерті свого батька, а не був би визволеним або в токарському, або в поворозницькому ремеслі, тоді повинен цех такого у Львові визволити.

Шістнадцята стаття. Кожен брат місцевого поворозницького цеху повинен виконувати (роботу) на сім, дванадцять і шість локтів. А коли би виявилось, що якийсь брат більшу виконував роботу, то він підпаде без зволікань під кару 5 гривень до цеху.

Сімнадцята стаття. Якби котрийсь брат обох ремесел від іншого брата відмовив челядника, то повинен дати п'ять фунтів воску на потреби костелу Св. Лаврентія та на інші братські потреби.

Вісімнадцята стаття. Якби котрийсь брат наважився роботу іншого (брата) ганити (чого, відповідно до звичаю та поведінки в усіх цехах, не повинен робити), тоді мусить віддати три фунти воску, а такий віск, як і ті (кари), що ми вище згадували та визначали за різні провини, має піти до костелка Св. Лаврентія, а особливо на відправи та інші цехові потреби.

Дев'ятнадцята стаття. Який челядник "з поля" примандрує, (той) повинен за звичаєм вислати до майстра, до старших по роботу, яка має йому бути запропонована, щоб дарма часу не марнував у Львові, а особливо тому, що того (звичаю) дотримуються в усіх коронних містах.

Двадцята стаття. Будь-який підмайстер, як токарчик, так і поворозничок, котрий хотів би наперед робити, перш ніж цех задовольнить, такий кожен зобов'язаний буде дати до скриньки 6 гривень та припинити роботу, аж поки цех вищеописаним способом не задовольнить і всі повинності не виконає, оскільки коронна конституція року Божого 1611, ухвалена на варшавському вальному сеймі¹, того вимагає, щоб різні ремісники, які не мають міського права і які віднімають цеховим ремісникам засоби прожиття через свою роботу, не прикладаються до жодних належних тягарів та податків і сплат, відкидалися та їм ремесло заборонялося. І їм люди духовного та світського стану не повинні давати протекцію.

Двадцять перша стаття. Якби котрийсь брат прийняв роботу поворозницького ремесла більшу, ніж на 50 зл., тоді такий має взяти до співпраці другого брата. А наостанок обіцяємо за всіх поворозників, які є тепер і в майбутньому будуть, коли виникне потреба у линвах до міського ратушного годинника, то маємо їх зробити та до годинника віддати без жодної платні, цим віддячуючи за ласку та добродійство наших панів райців, а також бажаючи їх на подальші часи прийняти для нашого бідного цеху за патронів. Тим (райцям) також, що на той час (присутні), згідно поставлені статті до уваги та підтвердження, відповідно до права та звичаю того міста, подаємо.

Мальхер, цехмістер поворозницького ремесла. Ян Сляма, другий цехмістер того ж ремесла, рукою власною.

Войцех Мазуркович, столовий. Станіслав, другий столовий. Якоб Токар, третій столовий. Якоб Меховський, четвертий столовий.

А ми, бажаючи прихилитись до клопотання згаданих (токарів) і поворозників, як законного, поданого до нас, щодо перегляду цих їхніх пунктів і статей визначили та депутували вченого Якоба Долежинського, доктора обох прав і знаменитого Мартина Анчевського, доктора філософії та медицини, королівського медика, наших колег райців, як досвідчених у житті та добре ознайомлених із правом. Вони ж, вищезгаданим способом від нас визначені та депутовані, внесені статті та пункти уважно розглянули, вивчили щодо норм як польського, так і магдебурзького права, і внесли, що все те, згідне із загальним правом і (правом) того міста, має зберігатися та дотримуватися для слушності та доброго порядку цеху, особливо у цьому краю, виставленому на границі з ворогами, а насамперед у цей сумний та страшний час.

Ми, прихилиючись до законного клопотання згаданих цехових (майстрів), нижчеперелічених, внесені пункти та статті, всі й кожні, у всіх їхніх змістах, клаузулах, умовах, частинах, звучаннях та позиціях, відповідно до прав, наданих тому місту, столиці Русі, віддавна найяснішими священної пам'яті королями та князями Польщі, а також тепер щасливо пануючим нашим найдорожчим паном, а особливо надані щодо права складу, схвалені загальними законами та конституціями королівства, вважали (за гідне) підтвердити та схвалити, як і даною (грамотою) схвалюємо, підтверджуємо і, відповідно до нещодавно згаданих прав і привілеїв міста, зберігаємо. А також дозволяємо внести до наших актів, що ті (статті) повинні отримати силу та міць вічної міцності та важливості. Цехові (майстри), (дотримуючись їх) відповідно до звучання та вимови, цілком не протидіючи їм, мають їх поважати та дотримуватися без зволікань під вищенакладеними карами, вирішуючи приєднати цю нашу ухвалу та схвалення за посередництвом (грамоти).

Окрім цього, нашим обов'язком є забезпечити, щоб у цехах, які є джерелом для того міста та зберігають добрий порядок речей, залишилися міцними давні права, стародавні звичаї, тому нашою владою, наданою та ласкаво подарованою нам для цього найяснішими польськими королями, понад це вважали (за гідне) статті та внесені (пункти) додати та долучити, як і додали та долучили.

Перша (стаття). Оскільки сіткарі та гребінники, відповідно до давніх прав, до того цеху належали, про що справи дотепер затрималися, та повинні належати, а тепер у ті нещасливі часи від'єдналися, то тоді, щоб виконувалися давні права та звичаї, повинні будуть всі сіткарі та гребінники, які живуть у Львові, давши до того цеху 15 зл. до скриньки, а гребінники при тому зобов'язані будуть виставити і штуку, описану в привілеї Стефана, і вступити (до цеху) та виконувати всі цехові повинності порівно з токарями та поворозниками, або також кожного кварталу (давати) по 3 зл., а це повинен виконувати кожен зокрема, відклавши до скриньки, тоді будуть вільними від податків та інших цехових повинностей.

Друга (стаття). А що багато є у Львові таких крамарів, які продають у ятках поворозницьку роботу, тобто посторонки, шнури, линви, лонти, паси, вуздечки, шлеї, бичі та інші подібні речі, що є для поворозницького цеху великою перешкодою, тому запобігаючи (цьому), той поворозницький цех буде мати свої ятки, за виразним нашим дозволом і сплатою певного чиншу до лонгерії (який пани економи мають обговорити та встановити), для публічного продажу своєї роботи, а крамарі, під втратою свого товару, в цьому не мають перешкоджати поворозникам.

Третя стаття. Якщо під час ярмарку приїде до нашого міста поворозник або сіткар, токар або гребінник, то зобов'язаний повідомити цей цех та віддати до скриньки 2 зл. Коли це зробить, то вільно йому буде зі своєю роботою весь ярмарок відбути та її продавати.

Ті всі статті, додані та прилучені нами для доброго порядку й управління, львівські сіткарі та гребінники, які законно покликані, особисто прийшли на цю годину (на ратушу), перед нами у всьому прийняли, їх визнали й обіцяли в усьому бути покірними з власної волі та добровільно. А ми, відповідно до наших прав, залишаємо та зберігаємо для нас право збільшення, зменшення та поправлення внесених статей і пунктів. Для довір'я до справи печатка нашого львівського уряду до даної (грамоти) є підвішена.

Витяг з актів львівського раецького уряду.

Самуель Казимир Кушевич, писар міста Львова, рукою власною. Місце печатки.

¹ Див. коронну конституцію під назвою "O ludziach luźnych przy mieście się bawiących" (VL, III, s. 17). Однак цей правовий документ забороняв захоплювати ремісників-партачів, які працюють у будинках духівництва та шляхти, дозволяючи тільки правовий спосіб боротьби з ними.

1653 р., липня 17, Львів

Ян Казимир підтверджує грамоту райців Львова від 8 липня 1653 р., яка містить статут цеху токарів та поворозників

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 736. Документ у вигляді чотирьох пергаментних аркушів: 37,3x28,3 см. На шовковому шнурку пошкоджена печатка: Gum., XXVII, nr 107.

Регест: Каталог, № 897.

Joannes Casimirus Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae, Smolensciae, Czerniechoviaequae, necnon Sueccorum, Gottorum Vandalorumque haereditarius rex. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Exhibitas esse nobis literas papyreas ex actis officii consularis Leopoliensis authentice extraditas, continentes in se articulos contubernii torneatorum et funificum Leopoliensium, quarum tenor sequitur talis.

Далі наводиться грамота львівських райців від 8 липня 1653 р., яка містить статут цеху токарів та поворозників (див. док. № 16).

Supplicatumque nobis quatenus literas praefatas autoritate nostra regia approbare et confirmare dignemur. Cui supplicationi benigne annuentes literas easdem, unacum suis omnibus punctis, articulis, clausulis, ligamentis, additionibus, conditionibusque generaliter universis approbandas et confirmandas esse duximus, approbamusque confirmamus et ratificamus praesentibus hisce statuentes, ut robur debitae firmitatis obtineant. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas, sigillo regni communiri mandavimus. Datum Leopoli feria quinta post festum sanctae Margarethae virginis et martyris proxima, anno Domini millesimo sexcentesimo quinquagesimo tertio, regnorum nostrorum Poloniae quinto, Sueciae vero sexto anno.

Joannes Casimirus rex.

Joannes Rozycki regiae maiestatis secretarius.

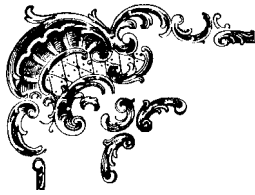
Ян Казимир, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім та кожному, кому потрібно. Представлено нам паперову грамоту, автентично витягнуту з актів львівського расцького уряду, що містить у собі статті цеху токарів і поворозників, зміст якої наводиться і є такий.

Далі наводиться грамота львівських райців від 8 липня 1653 р., яка містить статут цеху токарів та поворозників (див. док. № 16).

І просили нас, щоб ми згадану грамоту нашою королівською владою вважали за гідне схвалити та підтвердити. Милостиво прихилившись до цього прохання, цю грамоту загалом, разом з усіма пунктами, статтями, клаузулами, пов'язаннями, додатками, умовами, вважали (за гідне) схвалити та підтвердити, як і схвалюємо, підтверджуємо та зміцнюємо даною (грамотою), встановлюючи, щоб вони отримали силу належної міцності. Для довір'я до справи дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали скріпити печаткою королівства. Дано у Львові у найближчу середу після свята Св. Маргарити, діви та мучениці, року Божого 1653, наших панувань у Польщі – 5, а у Швеції – 6 року.

Ян Казимир, король.

Ян Рожицький, секретар королівського маєстату.

ПРИВІЛЕЇ ТА СТАТУТИ МЕТАЛООБРОБНИХ ЦЕХІВ

КОВАЛІ

1529 р., лютого 1, Львів

Львівські райці приймають статут об'єднаного цеху ковалів, слюсарів, острожників та інших майстрів залізного ремесла

Транс.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 505 (див. док. № 19).

Nd perpetuam rei memoriam. Quoniam ea, quae sub tempore fiunt, cum tempore pereunt, nisi apicibus testimonio fuerunt perennata. Proinde nos Nicolaus Iaczymirski, protunc proconsul, necnon Michael Gladiator, Magister Michael, Stanislaus Wylczek, Martinus Aurifaber residenti et Martinus Wasserbroth, Andreas Sthano, Valentinus Augustini, Andreas Fabrek [sic], Ioannes Ways et Ioannes Grusz seniores consules civitatis regiae Leopolis. Significamus tenore praesentium, quibus expedit, univertsis et singulis, harum notitiam habituris. Quomodo in praesentiam nostrae residentiae consularis venientes famati seniores magistri et totum contubernium coniuxtum artificiorum ferrifabrorum, serrificum, gladiatorum, caldeatorum, armifabrorum et acuariorum concivium nostrorum, obtulerunt nobis in scripto nonnullos articulos ex consuetudine artificiorum inter eos ab antiquo tentos et observatos, debita cum instantia nobis humiliter supplicantes, quatinus eos ipsos articulos ita nobis per ipsos presentatos ad laudem et bonorem primum Dei Omnipotentis et sue intemerate genetricis gloriosae Virginis Mariae et civitatis istius ornamentum, eorumque artificii decus et honori ipsius privilegiare, ratificare, confirmare et approbare dignemur. Quarum articulorum tenor de verbo ad verbum sequitur et est talis.

[1] In primis ex artificii ferrifabrorum ita observetur, quod quolibet, qui se in magistrum praefati artificii ferrifabrilis velit promovere, iste debet modo suam magistratitatem ostendere. Quod primum tenetur de una massa seu portione facere securim rotificialem. Item debet facere babatum bina calefactione formatum alias dwiema biczoma wirinnowana.

[2] Item ex parte artificii serrificum super ipsorum magistratitate ita obsevatur. Quod principaliter quolibet magister ferriber debet eligere, per quem modum velit suam magistratitatem ostendere, si in ferris alias na samyesznytwey vel calceribus alias ostroznytwey vel strepis alias na pograczarstwye. Quod si eligerit id facere super ferris, extunc tenebitur facere ingricht cum sedecem reffis et studel de una massa. Serram vero cum clausuris alias skrzyniamy, cum quatuor follis et capitibus dictis szlyedzowinty, ingrycht decemocto reff[is], serraculum alias klothka cum tribus reglie et yngrycht scheireff.

[3] Item, qui elegerit ostendere super calcaribus, extunc debet fabricare calcaria rostykarskye et alia sacerdotalia cum capulis skapiczamy et tertia calcaria aurigarum. Qui vero elegerit super strepis alias na pograczarstwye, debet facere frena zmyczyste. Item strepas Walachicas, Barlis reformatas alias zawarzona et frena gonycze.

[4] Item ex parte gladiatorum quolibet magister artis gladiatores debet inprimis novum ferramentum dictum klyna demolire et acuere ad formam antiquam cum vagina alias sposzwa iuxta antiquum modum artis de [...] reformata ferrico consista duobus filis terminis, capula czosnkowa,

yelcze cupro circumducte, thobolka tribis corrigis strabini stamowana, manuale cum [...] ¹ knothy illaterali, lateralis vero knothy Ungaricales intus manuale cum tonna cuprea.

[5] Item ex parte artificii caldeatorum ita observetur, quod quilibet qui magistrum praefati artificii velit promovere, ille primo introitus [...] ¹ alias wstepnego dare et solvere debet grossos duodecim. Post duas hebdomadas vero contubernio toto dare et solvere debet florenos quinque numeri et monetae Polonicae. Et alios quinque florenos solvere et dare debebit contubernio ad id tempus, sicut sibi a senioribus contubernii magistris obtinuerit praecibus suis easque consuetudines et observationes tenere et observare debebit. Quales fratres contubernii illi enumerabunt inducuntque iuxta aliorum contuberniorum usus et consuetudinis.

[6] Eo itidem modo et ratione etiam artifices contubernii armifabrorum et acuariorum, consuetudines, usus et leges praefatas observabunt et tenebunt. Attamen si is, qui magister fieri voluerit, eius artificii magistralitatemque facere voluerit, illi ad faciendum contubernium illud concedere debet iuxta aliorum contuberniorum consuetudinem.

[7] Item quicumque ex confratribus praefatorum artificiorum voluerit ostendere magistralitatem iuxta articulos suprascriptos, extunc debent esse circa talem laborem magistri illius artificii, quod fuerint necessarii et ille confrater circa illum laborem debet dare sufficientes labores et expensas ad edendum et bibendum illis magistris, qui circa laborem illarum magisterii portionum superintenderint.

[8] Item determinato labore a ostensa magistralitate debet contubernium suscipere et suscepto contubernio debet decem octo grossos coram magistris reponere et prandium super omnes magistris in duabus septimanis parare. Circa quod prandium debet quinque grossos ante magistris sub patena reponere, quod si magistris noluerint prandium habere, extunc medium quartum florenum pecuniarum loco prandii ille novus magister reponet et actis prandiis vel post positionem pecuniarum debebit eidem praesens privilegium legi. Post cuius lectionem ille novus magister debet claves a cerreis contubernalibus suscipere et tenebitur illas candelas custodire, ita prout cum alteri magistris informabunt, et si custodiendo ipsas cereas candelas contingat, quod in curabilitate sua aliquam fregerit, extunc quotquot fregerit, tot medientes reponet et tenebitur eas custodire tamdiu, donec eidem alter magister iunior successerit. Si vero pro aliquo vesto sollenni candelae non arserint, extunc ille magister iunior poenam medii grossi succumbet. Et si tempore necessitatis alicuius circa funus vel obsequia aut vigiliis iunior magister aut suus immediatus antecessor pallio ferretra non texerint, extunc totiens quotiens ita contingat, poenam medii grossi succumbent.

[9] Item si quando contingat, quod filius alicuius magistrorum velit contubernium suscipere, cuius pater contubernio prospera et adversa usque ad mortem tolleravit, extunc talis erit liber. Sic quod non tenebitur magisterium ostendere, sed recte contubernium suscipiet et medium contubernii hoc est novem grossos reponet. Prandium vero faciet vel pecunias reponet, prout et alter.

[10] Et quia continue in quatuor septimanis debet fore magistrorum convocatio alias cugank et quilibet magister debet reponere medientem illo die dominico, quo ad contubernium convenerint et pro quatuor temporibus angaria unum grossum. Extunc dum veniet unus magister ad seniore magisterium, in illo die, qui vocatur cugankowie dies debet candela cerea incendi ita longa, ut pollicis digiti articulus et ubi candela exarserit, tunc senior magister incipiet contubernium bannire et quicumque magistrorum ad banniendum contubernium neglexit, is pro poeno medientem demeretur. Qui si contingat, ut magister alicuius artificii venerit cum armis, gladio vel cultro, vel aliquo id genus in contubernium et sic grossum pro poena dare tenebitur et a cultello medientem.

[11] Item dum contubernium bannitur, si quis magistrorum pileum non deposuerit, extunc pro poena reponet medientem, si vero contingat, quod solus magister senior ad contubernium venire

neglexerit, ipse pro poena medium alterum grossum reponet. Etsi etiam acciderit, quod magister senior surgat a mensa alio locum suum non locando, dum ergo locum suum non locaverit totiens medium alterum grossum pro poena tenebitur dare, quod tunc intelligendum est, antequam contubernium resignabitur.

[12] Item si contigat, quod senior magister quorsum recesserit, non locandum pro se alium magistrum, in tali casu quotiescunque contubernium convocabitur, toties succumbet medium alterum grossum, tamdiu quamdiu locum suum non providerit. Si vero iunior magister tardaverit contubernium, extunc pro poena medium alterum grossum tenebitur reponere.

[13] Item si aliquis ex magistris contubernalibus post signum ad contubernium venerit, tunc quoties pro illo mittetur, toties per medium grossum pro poena demerebitur. Similiter si fuerit aliqua necessitas, quod senior magister pro aliquo magistrorum destinaverit et illi obedientiam non fecerit, extunc similiter toties quoties pro ipso mittetur medientem demeribitur. Si vero contigat pro necessitate dominorum consulum vel de mandato speciali, quod signum inter magistros mitteretur, et post illud aliquis magistrorum non venerit et pro ipso destinaretur, signoque praeveniretur, talis succumbet dominis consulibus sexagenam et magistris in contubernium fertonem, hoc tamen proviso, ut sic venerit, quod magister habuerit aliquam difficultatem, ita quod non sit facilis ad contubernium venire, extunc debet recipere admissionem a seniore magistro.

[14] Item si contingat, quod magister unum contra alterum magistrum in contubernio aliquid proposuerit et obtulerit se duobus fratribus contubernalibus id con[tra] eum probaturum et magistri dederint sibi ad duas septimanas ad proban[do], talis si non probaverit, solus remanet in illa poena, quam ille, qui foret convictus deberet succumbere.

[15] Item si aliquis fratrum secretum ex contubernio revelaverit et esset in eo convictus, talis demerebitur poenam integri contubernii hoc excepto, quod illum secretum non sit contra rempublica vel dominos consules civitatis istius.

[16] Item si unus frater altum confratrem in habitatione subarendaverit is pro poena lapidem cere succumbet.

[17] Item nullus frater unum in alterius laborem se intromittere debet, ut si id facere praesumpserit demeretur talem poenam, qualem magistri in contubernio sibi invenient.

[18] Item si qui ferrifabrorum super dicam alias na karp laborans aut vector non soluerit illi, qui prius eum laboraverit, extunc alter frater non debebit eidem laborare tamdiu, donec prius cum illo priori apud quem laborabat computum fecerit aut eidem laborem soluerit.

[19] Item si alcuī equum apud aliquem ex fratribus poduerkowano et ad alterum ille equus duceretur, talis non debebit illum equum subserrare, praeter prioris magistri voluntatem sub poena quatuor grossorum.

[20] Item nullus magistrorum serrificum debet facere claves ad impressionem cerae sub amissione sui artificii et nullus socius serrificum debet ire ad civitatem reserare vitrichem sub amissione sui artificii, solum de consensu sui magistri.

[21] Item si contingat, quod se aliquis sociorum a magistro moverit et apud alium fratrum laborare voluerit, extunc non debet ipsum alius magister locare, donec prius illo magistro resciverit, apud quem prius laboravit, quomodo ab ipso recessit, qui si illum locaverit et hoc non resciverit, poenum bezman cere dabit.

[22] Item si magister ab alio magistro socium adduxerit et erit convictus testimonio, talis demerebitur contubernio pro poena duo bezmani cere.

[23] Item si alicui magistrorum quacumque causa mandarentur fideiussores statiti, et ipse nollit ipsos statuere, verum suo temeritate recederet, talis demerebatur medium bezmani cere poenam. Etsi unus frater pro alio confratro ad statuen[dum] fideiusserit et ipsum ad tempus determinatam non constituerit, extunc pro poena bezman cere reponere tenebitur.

[24] Item si aliquando contingat, quod duo fratres contubernales proponerent contra se in contubernio et causa illis daretur ad concordandum ad duas septimanas, qui si aliquis ipsorum noluerit concordari, ille tenebitur poenam dare unum bezmian cere.

[25] Item quilibet magister dum eidem contingat discipulum suscipere ad artificium, ille magister non debet illum servare diutius ad duas hebdomadas sine magistrorum scientia sub poena magistrorum, sed debet illum convenire et dum ipsum convenerit, tunc ipse discipulus tenebitur dare unum bezman cere ad contubernium in duabus septimanis.

[26] Et si contingat aliquem ex contubernio confratrem aut ipsius uxorem mori, tunc quilibet magistrorum cum sua uxore tenebuntur circa ipsorum sepulturam et obsequias interesse et iuniores magistri tenebuntur illum ad tumultum portare, et si aliquis ex eis circa talia non fuerit, talis medio grosso poenabitur. Si vero puer aliquis magistri mortuus fuerit, extunc adminus ex eis unus aut solus aut sola circa praefati pueri vinculationem aut obsequias debebit interesse, qui si nullus eorum interfuerit eadem poenam, quae supra demerebitur, qui si etiam aliquis confratris uxor propter certas occupationes causam et accidens venire non posset, tenebitur ideo ille confrater contubernio publicare et tenebitur conducere mortuum ad sepulturam et conducto tenebitur viceversa amicos mortui ad domum ipsorum babuntionis reducere sub eadem poena.

[27] Item ita contingerit, quod magister voluerit facere prandium praestare sacratissimi Corporis Christi ad hoc tam multum minus debet impendere, ut alius sive talis domi aut extra domum fuerit. Actamen si acciderit, quod tempore huiusmodi prandii aliquis ex confratribus tasseret exposuerit, sive cartas ad ludum, talis poenam magistrorum demerebitur, vel si unus ex confratribus alii confratri aliquod verbum inhonestum dixerit, talis demerebitur poenam talem, qualem caeteri magistri invenient. Et si aliquis ex magistris sua insolescentia potum effuderit, extunc viceversa vas implere tenebitur.

[28] Item si aliquis socius uxoratus aliunde advenerit et voluerit exercere laborem sine uxore, talis debebit laborare solum ad duas septimanas. Si vero voluerit laborem exerecere, tenebitur suam uxorem ad se accipere.

[29] Item dum carbones adducentur ad forum et aliquis ex magistris illos forisaverit, alter magister in foro illum impedire non debet, sed si alter frater ipsis carbonibus equerit, ipse tenebitur cum eo ipsos carbones dividere, quod si facere importune noluerit, unum bezman cere pro poena succumbet.

Nos itaque proconsules et consules praenominati civitatis Leopoli praefatorum mechanicorum contubernio supplicationi, ut pute [sic] iuste ac deifice pro debito nostro benigne ordinati attento, quod iusta petentibus non est denegan[dum] assensus, articulos suprascriptos nobis per eos praesentatos, in omnibus earum punctis, clausulis, conditionibus prout supra latius in se continent diligenter prius revisos et per nos auscultatos duximus fore confirman[dum], approban[dum] et confirman[dum] et ratifican[dum], prout ipsos praesentibus confirmamus, approbamus et ratificamus, decernentes ipsos robur et firmitatem suam obtinere per praesentes. Hoc tamen singulariter pro se et pro successoribus nostris reservan[do], quod si tractu temporis oportuna fuerit, certis ex causis iuxta varietatem temporum ipsos articulos omnes aut aliquem ex ipsis in parte vel in toto corrigere,

reformare vel quippiam ad eos addere vel minuere, immutare vel limitare in hoc nos sibi et succesoribus nostris plenam et omnimodam relinquimus facultatem. Harum tenore quibus in fidem sigillum nostrum praesentibus est. Actum et datum in Leopoli feria secunda in vigilia Purificationis Mariae, anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo nono.

¹ Кілька слів не читаються.

ля вічної пам'яті справи. Оскільки все, що з'являється в часі, із часом гине, якщо не буде увічнене свідченням грамот, тому ми, Миколай Яцимирський, на той час бурмистер, а також Михаїл Мечник, Михаїл Магістер, Станіслав Вільчек, Мартин Золотар, урядуючі райці, та Мартин Васерброт, Андреас Стано, Валентин Августин, Андреас Абрек, Йоан Вайс та Йоан Груш, старі райці королівського міста Львова, повідомляємо змістом даної (грамоти), кому потрібно, всім та кожному. Що до нашої раєцької резиденції прийшли славетні цехмістри і від усього об'єднаного цеху ковалів, слюсарів, мечників, котлярів, зброярів і голкарів, наших співміщан, принесли нам на письмі деякі статті, яких за звичаєм ремісників між собою віддавна дотримуються та (їх) застосовують, із належним проханням, уклінно нас просячи, щоб ті статті, представлені ними, ми вважали насамперед для хвали та добра Всемогутнього Бога і його непорочної матері Пресвятої Діви Марії та для прикраси того міста, оздобу й честі тих ремесел упривілеювати, зміцнити, схвалити та підтвердити. Тих статей зміст дослівно наводиться та є такий.

[1] Передовсім у ремеслі ковалів такого дотримуються, що кожен, хто хоче стати майстром у згаданому ремеслі, таку повинен своїм способом майстерштуку представити. Спершу повинен з однієї маси чи шматка зробити колодійську сокиру. Потім має зробити підкову, сформовану при дворазовому розігріві.

[2] Далі, щодо слюсарського ремесла, то (слюсарі) таку майстерштуку мають представити. Насамперед кожен залізний майстер повинен вибрати, у якому способі ремесла представити свою майстерштуку – у залізних знаряддях, або у “самешництві”, чи в острогах, або “острожництві”, чи у стременах, або у “погранчарстві”. Якщо вибере робити залізні знаряддя, тоді повинен зробити: скобу (ingricht) зі 16 заклепками (reffis) та засув (studel) з одного шматка; шафу (serra) зі скринями з двома ключами (follis) та головками, званими “слезьовими”, скобу з 18 заклепками (reffis); колодку з трьома засувами та скобу (ingricht).

[3] Далі, хто вибере щодо шпор, тоді повинен виробити такі остроги: “селянські” та інші – для священників з “каптурами”, і третій (вид) острог – для візників. Хто ж вибере (майстерштуку) “на погранчарстві”, повинен зробити “смичисті” вуздечки, потім волоські стремена, барлійські реформовані та “гоничі” вуздечки.

[4] Далі, щодо мечників, то кожен майстер мечницького ремесла насамперед нову полосу заліза, звану “клинок”, має випрямити та вигострити за давнім зразком, піхва меча, чи “спошва”, відповідно до давнього способу ремесла (...), що закінчується двома швами; “часникова” голівка, хрестовина інкрустовуються міддю; тоболка ззовні облямована трьома ремінцями; рукоятка (...), а по боках – (звичайні) прендзлі, посередині – угорські, зсередини рукоятка з мідною трубою¹.

[5] Далі, щодо ремесла котлярів таке вимагається, що кожен, хто хоче стати майстром згаданого ремесла, спершу (...) вступного повинен дати та сплатити 12 гр., а після двох тижнів усьому цехові дати та сплатити має 5 зл. польської лічби та монети. І коли інші 5 зл. сплатить і передасть

до цеху, отримуватиме від цехмістрів приписи та повинен (їх) дотримуватися та виконувати їхні звичаї та традиції. До того цеху цих братів приєднують і впровадять, відповідно до практики та звичаїв інших цехів.

[6] Таким же способом і (за таким взірцем) також цехові ремісники – зброярі та голкарі – згадані звичаї, практику та закони нехай виконують і (їх) дотримуються. Натомість, якщо є той, хто хоче стати майстром і виконати майстерштуку того ремесла, його повинні допустити це робити, відповідно до звичаю інших цехів.

[7] Далі, будь-хто зі згаданих братів, який схотів би представити майстерштуку, відповідно до вищенаведених статей, має при тій роботі дати майстрам того ремесла (все), що буде необхідно. Той брат при тій роботі повинен зробити достатні видатки і витрати, щоб поїли та випили ті майстри, які наглядали би під час виконання їхніх майстерштук.

[8] Далі, закінчивши роботу з представленням майстерштуки, він повинен бути прийнятий до цеху, а прийнявши цех, має покласти 18 гр. майстрам і виставити обід для всіх майстрів протягом двох тижнів. На цьому обіді повинен по 5 гр. покласти перед майстрами на тацях. Якщо ж майстри відмовляться від обіду, тоді цей новий майстер замість обіду покладе 3,5 зл. грошей. І при обіді чи після покладення грошей цей новий майстер має цей привілей читати. Після цього читання цей новий майстер повинен прийняти ключі від цехових восківень і зобов'язаний опікуватися їхніми свічниками так, як вкажуть інші майстри. І якщо під час догляду тих воскових свічників станеться, що при цьому якийсь (свічник) розіб'є, тоді скільки б разів розбив, стільки половину (вартості) повертатиме та повинен буде ними опікуватися так довго, поки його не заступить інший молодший майстер. Якщо ж під час якоїсь урочистості не запалить свічки, тоді той молодший майстер підпадає карі 0,5 гр. І якщо в час будь-якої потреби на похороні чи поминальній або нічній службі молодший майстер або його найближчий наступник біля катафалку не стоятиме, то скільки б разів це трапилось, стільки має сплатити по 0,5 гр.

[9] Далі, якщо трапиться, що син будь-якого майстра схоче вступити до цеху, чий батько успіхи та невдачі цеху ніс до смерті, тоді цей (син) буде вільний, не зобов'язаний майстерштуку пред'явити, натомість прямо хай вступає до цеху та складе половину (вступного) до цеху – 9 гр. А обід або гроші має виставити, як й інший (вступаючий).

[10] І далі протягом чотирьох тижнів мають відбуватися загальні збори майстрів, або цугант, і кожен майстер, який прийде до цеху в той недільний день, повинен покласти 0,5 (гр.) і чотири рази даток у 1 гр. Тоді, коли прийде перший майстер до старшого в той день, який зветь цугантовий, має запалити воскову свічку, таку довгу, як вказівний палець, і коли свічка погасне, тоді старший майстер розпочне цех загаювати. І кожен з майстрів, хто на загаєння цеху не прийде, то у покарання заслужить на (сплату) 0,5 (гр.). Якщо ж так трапиться, що будь-який майстер прийде зі зброєю, мечем чи ножом, або чимось подібним до цеху, то зобов'язаний дати 1 гр. кари, а від ножа – 0,5 (гр.).

[11] Далі, коли цех загаїться, якщо хтось із майстрів не зніме шапки, тоді за кару сплатить 0,5 (гр.). Якщо так трапиться, що тільки цехмістер до цеху не прийде, то він має скласти 1,5 гр. кари. І, якщо також станеться, що цехмістер підніме зі столу іншого (майстра), який свого місця не визначив, поки він своє місце не визначить, стільки разів (скільки це станеться), повинен за кару дати 1,5 гр., про що має бути повідомлений, перед тим, як залишити цех.

[12] Далі, якщо трапиться, що цехмістер з якоїсь причини зрезигнує (з посади), не замінивши себе іншим майстром, то в такому випадку скільки разів би скликався цех, стільки разів підпадатиме під кару 1,5 гр. – так довго, поки не займе свого місця. Якщо ж молодший майстер запізниться до цеху, то має покласти 1,5 гр. кари.

[13] Далі, якщо хтось із цехових майстрів після (вислання) ціхи до цеху (не) прийде, тоді скільки би разів посилали, стільки разів заслужить на 0,5 гр. кари. Подібно, коли виникне якась необхідність, що цехмістер пошле за кимсь із майстрів і той не виявить послуху, тоді подібно, скільки б разів за ним посилали, заслугове (кари) 0,5 (гр.). Якщо ж трапиться посилати ціху між майстрами за потребою райців або за спеціальним наказом і після цього хтось із майстрів не прийде, за яким посилали та якого ціхою попереджали, такий підпадає (сплаті) панам райцям – 1 копи, та майстрам у цеху – 1 фертона. Однак таке застерігаємо, коли так вийде, що майстер мав би якусь перешкоду, що не міг би легко до цеху прийти, тоді повинен отримати дозвіл у цехмістра.

[14] Далі, якщо трапиться, що один майстер проти іншого майстра в цеху щось подасть і представить, що два цехові брати проти нього свідчитимуть і майстри протягом двох тижнів дадуть такі свідчення, і якщо це не підтвердиться, то той (скаржник) повинен підлягати такій карі, яку хотів для оскаржуваного.

[15] Далі, якщо хтось із братів винесе із цеху якийсь із братських секретів і це йому доведуть, то такий заслугове на кару всього цеху, за винятком, що цей секрет не буде проти міської громади та панів райців.

[16] Далі, якщо один брат іншого у помешканні піднайматиме, то такий підлягатиме карі каменя воску.

[17] Далі, жоден брат не має втручатися в роботу іншого. І якщо наважиться, заслуговуватиме на таку кару, яку майстри в цеху приймуть.

[18] Далі, якщо хтось із ковалів, який працює “на карб”, або візник не сплатить тому, хто перед цим працював, тоді інший брат не повинен йому працювати, поки не розрахується попередньо з тим, у кого працював, або сам не сплатить за цю роботу.

[19] Далі, якщо котрогось коня в одного з братів розпочали підковувати (?), а потім привели того коня до іншого, то такий (брат) не повинен того коня приймати поза волею першого майстра, під карою у 4 гр.

[20] Далі, жоден із майстрів-слюсарів не повинен робити ключі за восковим відтиском, під втратою свого ремесла, та жоден підмайстер-слюсар не повинен йти до міста відкривати замок, під втратою свого ремесла, тільки за дозволом свого майстра.

[21] Далі, якщо трапиться, що хтось із підмайстрів від свого майстра піде та схоче працювати в іншого брата, тоді той майстер не повинен його приймати, поки не дізнається про це попередній майстер, у якого він працював, оскільки він від нього пішов. Якщо він його прийме і цього не дотримається, то дасть за кару безмін воску.

[22] Далі, якщо майстер від іншого майстра виведе підмайстра і йому доведуть це, то такий заслугове в цеху кари у два безміни воску.

[23] Далі, якщо комусь із братів буде доручено стати поручителем у якійсь справі і він відмовиться за них (майстрів) поручитися, а через свою нерозважність відступить, то такий заслуговуватиме кари у половину каменя воску. Тимчасом, коли один брат поручиться за іншого брата, що він стане (до суду), і той у визначений час не прийде, тоді повинен покласти безмін воску кари.

[24] Далі, якщо трапиться, що два брати взаємно сперечатимуться в цеху, то їхня справа буде передана до укладення полюбовної згоди упродовж двох тижнів. Якщо котрийсь із них відмовиться від полюбовної угоди, то такий повинен дати один безмін воску кари.

[25] Далі, кожен майстер, коли йому випаде приймати учня до ремесла, не повинен його довше двох тижнів затримувати без відома майстрів, під карою майстрів, але повинен його привести. І коли приведе, той учень має дати до цеху один безмін воску за два тижні.

[26] І якщо трапиться комусь із братів у цеху або його дружині померти, тоді кожен з майстрів зі своїми дружинами повинні його нести до могили. І якщо хтось із них не прийде, то такий буде покараний 0,5 гр. Якщо ж помре дитина когось із майстрів, тоді найменше один із них, один або одна (на похорон) до згаданої дитини має прийти або з'явитися на поминальну Літургію, якщо ж жоден із них не прийде, то заслуговуватиме кари, що вище згадувалася. Також, якщо дружина когось із братів через певні свої справи (затримається) і трапиться, що не зможе прийти, тоді той співбрат повинен цех повідомити і має супроводжувати покійника на похороні, а після повинен з друзями прийти до будинку померлого на поминки, під тією ж карою.

[27] Далі, якщо трапиться, що майстер схоче зробити обід на честь (свята) Божого Тіла, до цього має більш-менш витратити, щоб (прийшов) чужий чи той, хто вдома чи поза домом був би. Однак якщо так трапиться, що в час такого обіду хтось із співбратів приносить кості чи карти до гри, то такий заслуговуватиме на кару майстрів. Якщо ж один із співбратів іншого образить недобрим словом, то такий має бути покараний, як визначать інші майстри. І якщо хтось із майстрів через свій вибрик виллє напій, то навзаєм має наповнити келих.

[28] Якщо ж хтось із одружених підмайстрів звідкись прибуде та схоче працювати без дружини, то такий повинен працювати тільки до двох тижнів. Якщо ж схоче працювати (далі), то повинен привезти до себе дружину.

[29] Далі, коли привезуть вугілля на ринок і будь-хто з майстрів його купить, інший майстер на ринку не має йому перешкоджати. Але якщо інший майстер це вугілля привіз, то він повинен із ним цим вугіллям поділитися. Якщо ж безпідставно не схоче цього зробити, то підпаде під кару одного безміна воску.

Таким чином, ми, бурмистер та райці згаданого міста Львова, прийнявши прихильно клопотання згаданих ремісників як справедливе та належне до нашого обов'язку, (пам'ятаючи), що справедливі прохання не слід відкидати, вищезгадані статті, представлені нам, у всіх їхніх пунктах, клаузулах, умовах, як вище це докладніше викладено, попередньо уважно оглянувши та вивчивши, вважали (за гідне) підтвердити, схвалити та зміцнити, як і підтверджуємо, схвалюємо та зміцнюємо, вирішуючи, що даною (грамотою) повинні отримати свою міць і силу. Однак таке окремо застерігаємо для себе та своїх спадкоємців повне та необмежене право, коли виникне з бігом часу потреба щось певне в усіх тих статтях чи якійсь із них частково чи повністю поліпшити, поправити чи будь-що додати, зменшити, змінити або обмежити. Для довір'я до змісту до даної (грамоти) наша печатка є (притиснута). Діялося та дано у Львові у понеділок напередодні Благовіщення Діви Марії, року Божого 1529.

¹ Опис мечницької штуки з 1529 р., хоч текст у цьому місці пошкоджено, та його порівняння з описом штуки зі статуту мечницького цеху з 1634 р. (див. док. № 36) дає змогу зробити висновок про їхню подібність, але не повну тотожність. З часом відбулися певні незначні зміни у техніці її виконання. Також не можна погодитися з думкою деяких дослідників про ідентичність львівської та краківської мечницьких штук, пор.: *Charewiczowa Ł.* Lwowskie organizacje zawodowe z czasów Polski przedrozbiorowej. – Lwów, 1929. – S. 113; *Bocheński Z.* Krakowski cech mieczników. – Kraków, 1937. – S. 49.

1558 р., вересня 1, Люблін

Сигізмунд Август підтверджує грамоту львівських райців від 1 лютого 1529 р., яка містить статут львівського цеху ковалів, слюсарів та інших залізних ремесел

Ориг.: ЦДАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 505. Пергамент: 53x71 + 8, 5 см. Напис: “Sigismundi Augusti, 1558. Approbatio ordinationis magistratus, 1529” (XVIII). На згинах діри, пергамент у кількох місцях розірваний. На шовковому синьому шнурку печатка: Gum., XV, nr 53.

Коп.: ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 1024, с. 43-50 (фрагменти обгорілого тексту).

Регест: Каталог, № 583.

n nomine Domini amen. Ad perpetuam rei memoriam. Nos Sigismundus Augustus Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, necnon terrarum Cracoviae, Sandomiriae, Siradiae, Cuiaviae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Elbingensis, Pomeraniaeque etc. dominus et haeres. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis, praesentibus et futuris, harum notitiam habituris. Exhibitas esse literas pergameneas sigillo consulum civitatis nostrae Leopoliensis communitas, sanas, salvas et integras, nullaque ex parte suspectas, ordinationes ac institutiones artificiorum literis nonnullorum contuberniorum eiusdem civitatis in se continentes, supplicatumque esse nobis, ut eas autoritate nostra regia approbare et confirmare dignaremur. Quarum tenor sequitur et est talis.

Далі наводиться грамота львівських райців від 1 лютого 1529 р., яка містить статут львівського цеху ковалів, слюсарів та інших залізних ремесел (див. док. № 18).

Nos itaque Sigismundus Augustus rex praenominatus, supplicationi eorum, uti iusti, benigne annuentes, literas praesentibus ratas et gratas habentes, eas autoritate nostra regia approban[dum], ratifican[dum], et confirman[dum] duximus, uti quidem eas in omnibus earum punctis, clausulis, articulis et conditionibus praesentibus approbamus, ratificamus et confirmamus, decernentes eas robur debite et perpetue firmitatis habituras esse. In quorum fidem et testimonium sigillum nostrum praesentibus est appensum. Datum Lublinii primo die mensis Septembris, anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo octavo, regni vero nostri vigesimo nono, praesentibus reverendo in Christo patre domino Ioanne Przerempsy nominato episcopo Chelmensi et regni Poloniae vicecancellario, necnon magnificis, venerabilibus et generosis Stanislao comite in Thenczin Cracoviensi et Lublinensi, Belsensi capitaneo, Ioanne de Dombrowica Belsensi et Casimiriensi capitaneo, palatinis, Stanislao Maczeiowski Sandomiriensi, curiae nostrae marschalco et Liublinensis, Zawiehostensi capitaneo, Nicolao Trzebuchowsky Gnesnensi, cubiculi nostri praefecto et Brestensi, Lieloviensi, Rogoznensi capitaneo, Florianio Zebzydowsky Liublinensi et Tysoviensi capitaneo, Andrea Brzycki Chelmensi, castellanis, Ioanne de Oczesyno regni nostri cancellario, generali Cracoviensi ac Oswieczymensi, Satoriensi ducatum, Sandecensi, Olsztinensique capitaneo ac terre Cracoviensis succamerario, Alberto Starozrepsky archidiacono Plocensi et canonico Cracoviensi, Stanislao Karnkowski iuris utriusque doctori curie nostri referendarii, Gnesnensi, Andrea Przerempsy Cracoviensi, Stiborio Krzykowsky scolastico Wladislaviensi et Cracoviensi, canonicis, secretariis nostris et aliis quamplurimis circa praemissa existentes. Datum per manus reverendi in Christo patris domini Ioannis Przerempsy nominati episcopi Chelmensi et regni Poloniae vicecancellarii, sincere nobis dilecti.

Relatio reverendi in Christi patris domini Ioannis Przerempski nominati episcopi Chelmensis et regni Poloniae vicecancelarii.

Ioannes Przerempski regni Poloniae vicecancellarius subscripsit.

В ім'я Господа амінь. Для вічної пам'яті справи. Ми, Сигізмунд Август, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою, кому потрібно, всім і кожному, сучасникам і прийдешнім, хто це читатиме. Представлено нам пергаментну грамоту, скріплену печаткою райців міста Львова, цілу, непошкоджену та непорушну, позбавлену будь-якої підозри, що містить у собі ординацію та встановлення ремісників деяких цехів того міста. І просили нас, щоб ми вважали за гідне її (грамоту) нашою королівською владою схвалити та підтвердити. Зміст цієї (грамоти) наводиться та є такий.

Далі наводиться грамота львівських райців від 1 лютого 1529 р., яка містить статут львівського цеху ковалів, слюсарів та інших залізних ремесел (див. док. № 18).

Таким чином, ми, Сигізмунд Август, згаданий король, їхнє клопотання милостиво прийнявши як справедливе, маючи внесену грамоту як міцну та визнану, вважали (за гідне) її нашою королівською владою схвалити, зміцнити та підтвердити, як і схвалюємо, зміцнюємо та підтверджуємо даною (грамотою) у всіх її пунктах, клаузулах, статтях та умовах, вирішуючи, що вона повинна мати силу належної та вічної міцності. Для довір'я та засвідчення до даної (грамоти) наша печатка є підвішена. Дано у Любліні 1 вересня, року Божого 1558, нашого панування 28 року. За присутності (список свідків). Дано через руки велебного у Христі пана отця Йоана Пшерембського, холмського номіната-єпископа та віце-канцлера Польського королівства, щиро нам милого.

Свідчення велебного у Христі пана отця Йоана Пшерембського, холмського номіната-єпископа та віце-канцлера Польського королівства.

Йоан Пшерембський, віце-канцлер Польського королівства, підписав.

КОНВІСАРИ

1567 р., жовтня 14, Краків

Краківські райці підтверджують мирову угоду між краківськими та львівськими конвісарями, яка стосувалася взаємин між ними та впорядкування різних цехових справ

Коп.: ЛНБ. – Ф. 5 (Оссолінських), оп. 1, спр. 2941, арк. 1-6.

Nos consules civitatis Cracoviae. Significamus tenore praesentium, quibus expedit, universis et singulis. Quia coram nobis in consensu nostro consulari comparentes personaliter famati Paulus Costan, Adam Schpringesfelt et Nicolaus Schalek cives et stannifusores Cracovienses, suis et reliquorum omnium confratrum ac totius contubernii stannifusorum

Cracoviensium nominibus ex una, et famati Felix Aberman et Felix Ziolkowski cives et stannifusores Leopolienses, suis ac reliquorum omnium confratrum contubernii stannifusorum Leopoliensium nominibus, et tanquam plenipotentes illorum, quam plenipotentiam literis patentibus dominorum consulum civitatis Leopoliensis, coram nobis sufficienter docuerunt, de data feria tertia post festum sancti Mathei Apostoli anno 1567 parte ab altera sponte, libere, palam, publice recognoverunt, ac verbis expressis fassi sunt, talem inter se opera spectabilium dominorum Bartholomaei Habicht, Erasmi Czechtka, Georgii Schilingk, Bartholomaei Szembek confratrum nostrorum ac spectabilis domini Hieronimi Szapala consulis Leopoliensis, tanquam arbitratorum amicabiliumque compositorum, hic in pretorio Cracoviensi fecisse infrascriptam concordiam et amicabilem compositionem, in hunc, qui sequitur modum.

[1] Primum et ante omnia partes utraeque omnes lites, disensiones et controversias inter eos exortas hactenusque vertentes simul cum omnibus litis expensis parte ex utraque factis et subsecutis, jam ex nunc vigore praesentis concordiae cassarunt, mortificaverunt, extinxerunt ac penitus in nihilum redegerunt perpetuis temporibus.

[2] Item ex vi huius concordiae stannifusores Leopolienses nullum stannum simplex, cognomento gemein, in civitate Leopoliensi laborare, neque ejusmodi stannum fabricatum, ad ulla civitates adferre, neque in ullis nundinis et locis vendere debent, sub ammissione eiusmodi stanni. Ita ut si forte aliquis eorum ejusmodi stannum alias gemein nuncupatum, divendere ausus fuerit, tunc is, qui in eo deprehensus fuerit ejusmodi stannum amittere debet, non secus tanquam omni jure jam convictus esset, cujus quidem stanni medietas ad fiscum sacrae regiae majestatis et altera medietas officio civitatis illius, ubi ejusmodi stannum inventum fuerit, cedere debet.

[3] Item stannifusores Leopolienses ejusmodi stannum quemadmodum stannifusores Cracovienses fabricant et ipsi etiam ad duodecem videlicet gradus laborare tenentur, quod nos ex officio nostro diligenter sumus praecustodituri. Id ipsum etiam domini consules Leopolienses ex officio suo, in nundinis vero ipsi stannifusores diligenter praecustodire debent.

[4] Item ex stannifusoribus nostris Cracoviensibus duobus duntaxat ad nundinas Leopolienses et Jaroslavienses proficisci atque opera stannea ad duodecem gradus fabricata illis duobus ad lapidem, ad libram et per modum commutationis divendere liberum esse debeat pro arbitrio suo.

[5] Item ex stannifusoribus nostris Cracoviensibus uni et similiter ex stannifusoribus Leopoliensibus etiam uni ad nundinas Premislienses proficisci, ac stannum ad duodecem gradus fabricatum ibidem divendere liberum erit, pro arbitrato suo, similiter ex stannifusoribus Leopoliensibus duobus ad nundinas Jaroslavienses, uni vero ad nundinas Premislienses proficisci, ac stannum ad duodecem gradus laboratum ibidem divendere, ad lapidem, ad libram et per modum commutationis liberum erit pro arbitrio suo.

[6] Item stannifusores Cracovienses Leopolim similiter et stannifusores Leopolienses Cracoviam pro familia sibi alicienda, nullam pecuniam mittere debent, verum si aliquis eorum ejusmodi familia indigerit, tunc utrinque ad contubernia literas desuper scribere erunt adstricti.

[7] Item quicumque sociorum artis stannifusoriae, tam Cracoviae, quam Leopoli feria secunda usque ad preces vespertinas, apud magistrum suum non laboraverit, talis sessione carceris civilis a die sabbathi ad feriam secundam tunc proxime sequentem subeunda, puniri debet. Si vero magister illius id ipsum in contubernio non denuntiaverit, tunc loco ipsius magister desuper convictus ejusmodi sessionem in carcere civili subire ac sustinere tenetur.

[8] Item nullus sociorum ad rogandas aut celebrandas nuptias, ad ulla convivia, sive ad amicum sine scitu et voluntate magistri sui ire debet.

[9] Item cum socius aliquis ejusdem artificii advenerit, duo seniores socii duntaxat et non plures idque die non feriato, circa propinationem alias przy szynku non diutius, quam duabus horis esse debent. Si vero aliquis socius foras de civitate discedere voluerit, tunc non diutius, quam una hora circa ejusmodi propinationem et valedictionem duntaxat suo socii seniores, idque non in die festo esse, ac permanere debent.

[10] Item nullus magistrorum stannifusorum tam Cracoviensium, quam Leopoliensium non plus sociis suis ratione pretii septimanalis, quam grossos septem dare debet sub poena et mulcta pro arbitrio magistrorum in contubernio reponenda.

[11] Item ne socii inter se ullum socium tam Cracoviae, quam Leopoli majori mulcta, quam duplici pretio septimanali punire audeant, sub mulcta et poena unius sexagenae, quoties secus fecerint, toties magistris in contubernio reponenda. Ratione autem majoris excessus socii cum scitu et voluntate magistrorum suorum ejusmodi delinquenter punire debent.

[12] Item stannifusores Cracovienses magistris et sociis Leopoliensibus similiter e contra stannifusores Leopolienses magistris et sociis Cracoviensibus artificium illorum deponere non debent, alias tribowacz, excepto id solummodo, si aliquis magistrorum vel sociorum aliquid deliquerit aut aliquod debitum contraxerit, tunc utraque contubernia in tali casu ejusmodi delinquentes sibi in vicem ex utraque parte ad justificandum remittere debent. Ac is, qui deliquerit se eo in loco, ubi peccaverit, justificare quoque tenebitur eritque adstrictus.

[13] Item si aliquis stannifusorum tam Cracoviensium, quam Leopoliensium stannum non ad duodecem gradus laboratum in nudinis aut alias ubivis locorum vendere ausus fuerit, talis ammissione ejusmodi stanni puniri debet, cujus stanni medietas pro fisco sacrae regiae majestatis, altera vero medietas civitati illi, ubi ejusmodi stannum repertum fuerit, cedere debet.

Quam concordiam ita, ut praemissum est, factam et recognitam partes utraeque videlicet utraque contubernia superius commemorata a festo [sancti] Simonis et Judae Apostolorum nunc proxime venturo in omnibus clausulis, articulis et conditionibus, firmiter inviolabiliter ac perpetuis temporibus tenere ac diligenter servare debent prout se suis utrorumque contuberniorum praenominatorum nominibus firmissime obligaverunt, sub vadio ducentarum marcarum pecuniarum monetae et numeri Polonicalis, per partem sive contubernium ejusmodi concordiam non tenentem, irremissibiliter succubendo ac persolvendo. Cujus vadii medietas officio consulari jurisdictionis illius, cui ea ipsa pars subjacerit, altera vero medietas parti sive contubernio tenenti cedere debet. Quae quidem superius recensita concordia postulantibus partibus utrusque ad acta nostra consularia inscripta est. In cuius rei fidem et testimonium sigillum nostrum praesentibus est subappensum. Actum et datum Cracoviae feria tertia in vigilia festi sanctae Hedvigis, anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo septimo.

Ex actis nostris consularibus Cracoviensibus descriptum. Locus sigilli pensilis.

и, райці міста Кракова. Повідомляємо змістом даної (грамоти) всім і кожному, кому потрібно. Що перед нами, за нашою раєцькою згодою, особисто з'явилися, з одного боку, славетні Павло Костан, Адам Шпрінгесфельт і Миколай Шалек, краківські міщани та конвісарі, від свого імені та всіх інших співбратів і всього краківського цеху конвісарів, та з іншого боку, славетні Фелікс Аберман і Фелікс Зьолковський, львівські міщани та конвісарі, від свого імені та всіх інших співбратів львівського цеху конвісарів, і як їхні уповноважені, показавши грамоту уповноваження панів райців міста Львова, що нам достатньо представили, під датою: у вівторок після свята Св. Матея апостола [25.ІІ], року 1567, вільно, явно, публічно

визнали та виразними словами підтвердили, що тут, на краківській ратуші, вчинили нижченаписану згоду та полюбовне замирення за участю знаменитих панів Бартоломея Габіхта, Еразма Чечотки, Георгія Шілінга, Бартоломея Шембека, наших співбратів, знаменитого пана Гієроніма Запалі, львівського райці, як полюбовних арбітрів. Ця (угода) таким чином наводиться.

[1] Насамперед, що обидві сторони всі суперечки, незгоди та непорозуміння, які між ними виникли та до цих пір тривають, з усіма витратами на суперечки, що з обох боків мають місце і продовжуються, відтепер за цією полюбовною угодою скасовуються, уневажнюються, усуваються та цілком у ніщо перетворюються на вічні часи.

[2] Далі, за цією полюбовною угодою, львівські конвісарі не повинні працювати зі звичайним оловом, званим “простим”, у місті Львові, його обробляти, до інших міст перевозити та на жодних ярмарках і місцях продавати, під втратою такого олова. Якби випадково хтось таке олово, по-іншому зване “просте”, наважився продавати, тоді той, хто на цьому буде пійманий, це олово мусить втратити, не інакше якби уже програв справу. Половина того олова має припасти скарбниці священного королівського маєстату, а половина – урядові того міста, де таке олово виявиться.

[3] Далі, львівські конвісарі оброблятимуть таке олово, як краківські конвісарі, і вони також повинні виготовляти його до 12 градусів (проби), про що ми з нашого уряду пильно перестерігатимемо. Про це також пани львівські райці зі свого уряду повинні пильно стежити, а на ярмарках – самі конвісарі.

[4] Далі, тільки двом нашим краківським конвісарям вільно буде на свій вільний розгляд приїжджати на львівський та ярославський ярмарки і свої конвісарські речі, виготовлені з 12 градусами (проби), продавати на камені, на фунти та шляхом обміну.

[5] Далі, один з наших краківських конвісарів і так само один з львівських конвісарів вільно можуть приїжджати на перемишльський ярмарок і продавати на свій розсуд олово з 12 градусами (проби). Подібно й два львівські конвісарі можуть вільно приїжджати на ярославський ярмарок, а один – на перемишльський ярмарок, й олово з 12 градусами (проби) продавати на камені, фунти та шляхом обміну.

[6] Далі, краківські конвісарі не мають до Львова посилати гроші для приваблення собі челяді, й подібно львівські конвісарі – до Кракова. А коли ж хтось із них такої челяді потребуватиме, тоді ті й інші повинні написати листи до цеху в тій справі.

[7] Далі, коли хтось із підмайстрів конвісарського ремесла, як у Кракові, так і у Львові, не працюватиме в понеділок у свого майстра аж до вечірньої молитви, такий повинен бути покараний міським ув'язненням від суботи до понеділка, що найближче будуть. Якщо ж цей майстер про це в цеху не оголосить, то замість нього (підмайстра) такий виявлений майстер повинен у міське ув'язнення піти та відбути (термін).

[8] Далі, жоден із підмайстрів, покликаний на святкування весілля чи будь-яку трапезу або до друга, не повинен йти без відома та дозволу майстра.

[9] Далі, коли будь-який підмайстер того ремесла прийде (до міста), якщо день не святковий, має (зробити це) тільки з двома старшими підмайстрами і (провести) не більш ніж дві години при шинку. Якщо ж котрийсь підмайстер поза місто (на передмістя) схоче піти, то повинен перебувати, і не в святковий день, при такому шинку не довше ніж одну годину, та з попередньою згодою двох старших підмайстрів.

[10] Далі, жоден з майстрів-конвісарів, як краківських, так і львівських, не має давати своїм підмайстрам тижневої платні більш ніж 7 гр., під складанням кари та штрафу за рішенням майстрів у цеху.

[11] Далі, щоб підмайстри між собою не наважувалися карати жодного підмайстра як Львові, так і в Кракові штрафом більшим, ніж два тижневих заробітки, під карою 1 копи. Скільки разів зроблять (це), стільки складуть (штраф) майстрам у цеху. Щодо більших провин, то підмайстри мають карати такого порушника, з відома та волі своїх майстрів.

[12] Далі, краківські конвісарі не повинні позивати чи трибувати львівських майстрів і підмайстрів та, навпаки, львівські конвісарі – краківських майстрів і підмайстрів того ремесла, за винятком, якщо хтось із майстрів чи підмайстрів щось учинив чи якийсь борг мав, тоді обидва цехи в такому разі повинні вимагати такого порушника по черзі до себе для усправедливлення. І той, кого звинувачують, у тому місці, де згрішив, повинен і зобов'язаний себе усправедливити.

[13] Далі, якщо хтось із конвісарів, як краківських, так і львівських, вироби з олова не з 12 градусами (проби) на ярмарках чи в будь-яких місцях наважувався продавати, такий має бути покараний втратою того олова. Із цього олова половина повинна припасти скарбниці священного королівського маєстату, а половина – тому місту, де таке олово виявиться.

Цю полюбовну угоду так, як згадано, вчинену та вивчену, обидві сторони, а саме обидва згадані цехи, від найближчого майбутнього свята Св. Симона та Юди в усіх клаузулах, статтях та умовах повинні тримати міцно, незворотно та на вічні часи і ретельно виконувати як найміцнішу зобов'язувалися й від імені обох згаданих цехів, під заставою 200 гривень польської монети та лічби, що накладатиметься та сплачуватиметься стороною, чи цехом, що цієї угоди не дотримуватиме. Цієї застави половина має припасти расцькому урядові тієї юрисдикції, якій та сторона підлягає, а половина – стороні, чи цеху, що дотримуватиме (угоди). Та вищезгадана полюбовна угода, на вимогу обох сторін, є вписана в наші расцькі акти. Для довір'я та засвідчення цієї справи до даної (грамоти) наша печатка є підвішена. Діялося та дано у Кракові у вівторок напередодні свята Св. Ядвіги, року Божого 1567.

Випис із наших краківських расцьких актів. Місце вислої печатки.

1600 р., листопада 22, Львів

Львівські райці затверджують статут для цеху конвісарів

Транс.: Ossol., Dokumenty, nr 890 (див. док. 22).

onsules civitatis Leopoliensis. Notum facimus tenore praesentium, universis et singulis, quorum interest. Quomodo coram nostro consulare residentia comparentes personaliter famati magistri stannifusores, cives Leopolienses, cum de mutuo et unanimi suo consensu ac voluntate constituissent inter se ordinationem artificii sui in hac civitate Leopoliensi more aliorum quoque artificium legibus certis, firmatam et praescriptam in posterum habere, petierunt a nobis, ut secundum antiqua eius civitatis iura et privilegia, primum ad gloriam et honore Dei Optimi Max[imi], deinde etiam ad eiusden civitatis communem utilitatem praefatae artis illorum stannifusoriae fraternitatem seu contubernium institueremus ipsisque articulos certos, quos nobis super consuetudine et observantia sua in scripto exhibuerunt, ad debitum ordinem redigeremus et approbaremus. Quorum articulorum tenor sequitur et est talis.

[1] Naprzod wszyscy mistrzowie co cztery niedziele mają się zschadzac do czugantu, a kazdy będzie powinien dac grosz ieden do skrzynki. Przy schadze cechmistrz starszy ma upominac bracią, aby kazdy na swym miescie siadł, ieden drugiego nie posiadał pod bezmianem wosku. Tam zagaiwszy sprawę tak, iako zdawna iest zwykły obyczay, mają bydz zachowane obycaie uccziwe, słow ieden drugiemu uszczypliwych niema zadawac przy sprawie, ani tez z orężem do stołu siadac pod kamieniem wosku. Nie mają się tez wyrzywac wotowac młodsze przed starszemi, az nani [sic] porządek przydzie pod winą bezmiana wosku.

[2] Jesliby ktory omieszkał na sprawe do cechu y przyszedłby, gdy iusz skrzynka otworzona, będzie winy oddacz grosz, a cechmistrz dwa.

[3] Jesliby ktory tajemnicze mieyskie zwierzone z urzędu przez cechmistrze bądź cechowe tajemnice po karczmach albo gdzie indzie obiawił, a tego by się nani [sic] słusnie dowiedziano, karan bycz ma kamieniem wosku, rachuiąc bezmian po dziesięcz groszy, y [takze] siedzeniem do łaski braciey.

[4] Jesliby cechmistrz zamieszkał do sprawy przez niedbalstwo swoje, ma za wszystkę bracią odkładac za kazdego grosz ieden winy.

[5] Jesliby młodszy mistrz, na którym służba należy, bądź koscielna, bądź cechowa, posługi przez niedbalstwo zamieszkał, winien dac bezmian wosku.

[6] Gdyby tez zganił ktory bratu swemu przed kupcem robothe albo się tez ktorego inszego bratha imieniem nazywał, ma bydz karan kamieniem wosku.

[7] A iesliby się trafiło, izby kto mistrza ruszył na sprawe do inszych miast, nie mamy go zstąd odsyłać, ale się tu ma kazdemu usprawiedliwic, poniewasz pod urzędem uprzywileiowanym siedzi.

[8] Jesliby za czasem [sic] trafiło, zeby ktory w cechu nie chciał bycz y postępcom wszelakim cechowym dosic czynic, pod iakąkolwiek by iurisditią mieszkał, tedy za opowiedzeniem braciey cechowej ma bydz przez urząd zabrany.

[9] A gdyby ktory konwisarczyk albo konwisarz chciał sobie przywileie wyprawowac [okrom] consensu panow radziec, tedy nie mają bydz przyięthe, poniewasz decretom malborskim to iest zabroniono.

[10] Towarzysz, ktory się u nasz wyuczy, ma pierwey wendrowac przynamniey dwielecie dla obycaiu y czwiczenia, kiedy kto wypełni, a mistrzem zechce zostac, ma od mistrza z warszatata wstąpić z uccziwemi ludzmi do cechu y żadać stuk. Przychodny zas thowarzysz, ktory się u nas nie uczył, ma pierwey u mistrza rok przerobic dla tego, aby się przypatrował mieyskim obycaiom dla tego toz, aby mistrz umiał powiedziec o iego zachowaniu. Ktory iesli zechce mistrzem zostac, ma to opowiedziec w cechu dwanasie niedziel przed tym y ma żadać o pozwolenie stuki w cechu. Co gdy mu będzie dozwolono, takie stuki ma odprawowac. Naprzod ma robic formę na miszy [sic] przynamniey na trzy łokcia krotkiego czwierci. Drugą formę na konew, na xtalt [sic] balwierskiej, ktorey by wielkosc czaly garniec w sobie miała. Item na dzierzadło formę z gliny, formę na talarz po staroswiecku na cztery granie, nubel y kiern albo spodek y wiersch do tey formy talerowej ma bydz robiony z kamienia. W tych wszystkich formach, iako są mianowane, mają bydz odlewane y robione te wszystkie sztuki po staroswieczku w małym kulku, a miszy y talerzy mają bydz kowane od ręki nie w naczyniu, w którym zwykłe kowac. Te wszystkie sztuki wyzey mianowane ma wygotowac z pilnoscia, statecznie, od poczatku roboty za dwie niedziele zgotawawszy, ma ukazac przed mistrzem w czechu [sic], iesli są godne przyięcia. Ktore gdy będą przyięthe, ma zarazem ukazac listy od rodzaju y od wyuczenia rzemiesla, a do tego dac wstępno dziewięć grzywien na cechowe armaty y na insze potrzeby, wszakze ma ie wypłaczac według uzycia mistrzow. A gdy

listow takowych nie pokazał y wstępu nie dał, niema bydz dopuszczono rzemysłu [sic] robic, chyba zeby się zaręczył na pewny czas, wyzey mianowanym artykułom dosic czynic. Pokazawszy takie listy, maią go wyszemu urzędowi, to iest ich m[o]sciom pp. raycom cechmistrze opowiedziec, a za nim się przyczynic o mieyskie prawo, aby urząd o nim wiedział. A iesliby stuki iego nie byli godne przyięcia, tedy takowy ma znowu wędrowac rok y sescz [sic] niedziel dla lepszego czwiczenia się w rzemysłie.

[11] Synowie miecni [sic] mistrowczy maią bydz wolni od mistrzowskich stuk, wszakze wstępno powinni będą dawac połowice, to iest pięc grzywien. Przychodzien któryby chciał mistrzowską corkę poięc sobie za małzonke albo tez wdowe tego rzemysłu konwisarskiego, iaki, gdy pewnę rzeczy będą, ma połowice tych wszystkich mianowanych stuk wygotowac y wstępno połowice dac.

[12] Chłopcza, gdy który mistrz będzie chciał uczyc, cztery niedzele wolno mu go będzie przyięc na przepatrzenie, a po czterech niedzielach, iesli się podoba, bądź mistrzowi chłopiec, bądź chłopcowi mistrz, albo rzemysł, ma bydz zapiszonym [sic] w cechu przynamniey na cztery latha pod pułkameniem wosku, aby się partacze nie mnozyli. A maią bydz takowe przymowani, którzy do naszego rzemysłu [sic] godzą, maią pokazac przy zapiszowaniu list od rodzaju, a od zapisu ma bydz dawano osm groszy do skrzynki, a kiedy się uccziwie wyuczy, ma dac dwanasie groszy od wypiszania [sic].

[13] Proba tego rzemysłu ma bydz wła[sną] według Krakowskiej, ktorey starszy cechowie albo cechmistrzowie będą powinni przyglądac przynamniey na kazde cztery niedzele. A gdyby u ktorego z [...]¹ zrobioną zastali, maią go w cechu karac raz, drugi, trzeci. A gdzieby nad [sic] karanie mistrzowskie nie chciał upornie takowy [mistrz] dbac, tedy takowy uporny ma bydz do urzędu panow radziec odniesiony, który ma bydz według urzędowego zdania karany. A gdyby się cechmistrze w doglądaniu proby niepilnemi pokazali, maią bydz przez urząd pp. radziec karane.

[14] Wdowie, uccziwie się w stanie swym rządzącey, wolno będzie rzemysł robic, thowarzysze chowac, tylko chłopcow iednac nie będzie się iey godziło.

[15] Na pogrzebie braterskim takze y domownikow iego kazdy brat powinien bycz [sic] pod winą trzech groszy, takze tez y na załomszach.

[16] Zadny nawoz roboty konwisarskiej, bądź [z] przez Chrzesciany, bądź przez Zydy niema bydz procz iarmarku, pod przepadkiem wszystkiey roboty, połowicza na miasto, a połowicza na armatę cechową.

[17] Insze wszystkie porządki y karania braterskie, chociay [sic] tu nie wymienione, w moczy zachowuiemy y na wszelkie nieposluszenstwo cechowe, tak starszych, iako y młodszych, teraz y na potym, karanie według uznania braterskiego postanawiac chcemy.

Nos itaque praefati consules Leopolienses, considerantes hac in parte communem civitatis huius et reipublicae utilitatem videntesque inter illa, quo ad eiusdem civitatis decus, ornamentum et praesidentum singulare pertinet artificum ordinationes huiusmodi haud mediocriter valere, vigore iurium et privilegiorum nostrorum fraternitatem seu contubernium praedictis magistris stannifusoribus gratiose concessimus praesentibusque concedimus, approbantes et confirmantes illis praesertim consuetudines conferen[tes]que leges, ordinationes et statuta superius recensita, quibus ipsam fraternitatem suam in bona conditione regere ac tenere debeant, salva nihilominus facultate nobis et succesibus nostris vigore temporum exigentia eos articulos augendi, minuendi, corrigendi, immutandi reservata et alios ad rem eorum et publicam necessitatem pertinen[tes] instituendi et ordinandi. In cuius rei fidem sigillum nostrum praesentibus est subappensum. Actum Leopoli feria

quarta ante ante festum sanctae Catharinae Virginis et Martyris proxima, anno Domini millesimo sexcentesimo.

¹ Кілька слів на згині пергаменту не читаються.

Найці міста Львова. Робимо відомим змістом даної (грамоти) всім і кожному, кому потрібно. Що перед нашу раєцьку присутність особисто прийшли славні майстри-конвісарі, львівські міщани, які за взаємною й одностайною згодою та бажанням встановили між собою ординацію свого ремесла у тому місті Львові, за звичаєм певних приписів інших ремесел; бажаючи мати (ординацію) в майбутньому міцною та визнаною, просили нас, щоб, відповідно до давніх прав і привілеїв того міста, насамперед для хвали та честі Всемогутнього Бога, далі також для загальної користі того міста встановили братство чи цех для згаданого ливарного ремесла та певні статті, що вони нам, за звичаєм та практикою, на письмі подали, відповідно до належного порядку відредагували та схвалили. Тих статей зміст наводиться та є таким.

[1] Насамперед усі майстри раз на чотири тижні мають приходити на цугант, і кожен повинен буде дати 1 гр. до скриньки. На зборах старший цехмістер зобов'язаний нагадувати братам, щоб кожен на своє місце сів, не підсідаючи один одного, під каменем воску (кари). Загаївши там справу, як здавна повелося, всі шановані звичаї мають дотримуватися: ніхто не повинен іншому образливих слів при справі говорити або до столу сідати зі зброєю, під (карою) каменя воску. Також не повинні вириватися голосувати молодші перед старшими, поки до них не прийде черга, під карою безміна воску.

[2] Якщо хтось запізниться до цеху і прийде, коли скринька вже буде відкрита, (майстер) має дати за кару 1 гр., а цехмістер – 2 гр.

[3] Якщо хтось міські таємниці, звірені урядом цехмістрам, або цехові таємниці оголосить по шинках та деінде, а це йому слушно доведуть, має бути покараний каменем воску, рахуючи безмін по 10 гр., а також – сидінням до ласки братів.

[4] Якби цехмістер спізнився до справи через своє недбалство, тоді повинен за всіх братів відкласти (до скриньки) за кару по 1 гр. за кожного.

[5] Якби молодший майстер, на котрого покладено службу, чи церковну чи цехову, занедбав ці послуги, тоді зобов'язаний дати безмін воску.

[6] Якби хтось зганьбив своєму братові роботу перед купцем або називався іменем іншого брата, тоді мусить бути покараний каменем воску.

[7] Якби сталося, що хтось рушив майстра на справу до інших міст, то не повинні його туди відсилати, але має туг перед кожним виправдовуватися, оскільки перебуває під упривілейованим урядом.

[8] Якби з часом трапилося, що хтось не хотів бути в цеху та виконувати всілякі цехові порядки, мешкаючи під будь-якою юрисдикцією, то за інформацією цехових братів мусить бути (раєцьким) урядом забраний.

[9] А якби котрий конвісарчик або конвісар хотів отримати привілеї, без згоди панів райців, то (вони) не мають бути прийняті, оскільки мальборкським декретом це є заборонено¹.

[10] Підмайстер, який у нас вивчиться, зобов'язаний спершу мандрувати принаймні два роки для (ознайомлення) зі звичаями та навчання. Коли хтось це виконає і захоче стати майстром, тоді має від майстра з майстерні вступити з шанованими людьми до цеху та вимагати (виготовлення) штук. Коли це йому буде дозволено, тоді повинен такі штуки виконати. Насамперед зобов'язаний

зробити форми на миски, принаймні на три четверти короткого локтя. Друга форма – то дзбан на кшталт циркульничого, величина якого сягала би повного гарнця. Потім форма із глини на держак, форма на тарілку по-стародавньому, на чотири грані, а низ та верх тієї тарілкової форми повинні бути зроблені з каменю. З усіх тих форм, які є згадані, мають відливатися та виготовлятися всі штуки по-стародавньому, у малій “кульці”, а миски та тарілки повинні бути викувані від руки – не в приборі, на якому звикли кувати. Ті всі вищезгадані штуки мусить виготовити з пильністю, поважно за два тижні від початку роботи приготувавши, має показати перед майстром у цеху, чи гідні (штуки) до прийняття. Коли ті (штуки) будуть прийняті, повинен зразу ж показати листи про (законне) народження та вивчення ремесла, а до цього дати вступного 9 гривень на цехову армату й інші потреби, які зобов’язаний виплатити за рішенням майстрів. А якби таких листів не показав та не дав вступного, то йому не буде дозволено виконувати ремесло, хіба би (хтось) поручився, що він виконає на певний час вищезгадані статті. Показавши такі листи, мають цехмістри повідомити про нього вищому уряду, тобто їх милостям панам райцям, та за нього поручитися про міське право, щоб про нього знав уряд. А якщо його штуки не будуть гідні, щоб прийняти, тоді такий мусить знову мандрувати рік та шість тижнів для кращого навчання ремесла.

[11] Сини майстрів мають бути вільними від майстрівських штук, однак повинні давати половину вступного, тобто 5 гривень. Прибулець, який хотів би одружитися з донькою або вдовою майстра того ремесла, коли дійде до справи (весілля), має робити половину тих всіх згаданих штук та дати половину вступного.

[12] Якби котрийсь майстер хотів учити хлопця, то вільно його прийняти на чотири тижні для випробування, а після чотирьох тижнів, якщо подобається – або майстер хлопцеві, або хлопцеві – майстер чи ремесло, буде записаний до цеху принаймні на чотири роки, під (карою) півкаменя воску, щоб не множилися партачі. А повинні таких приймати, які підходять для нашого ремесла, покажуть при записі лист про народження, а від запису зобов’язані дати 8 гр. до скриньки, а коли навчиться поважно – 12 гр. від випису.

[13] Проба того ремесла має бути власною, відповідно до краківської, що (за нею) старші в цеху або цехмістри, будуть доглядати принаймні раз на чотири тижні. А якби в котрогось з (майстрів) (...) виготовлений застали, то мають його в цеху карати: вперше, вдруге, втретє. А коли би на покарання майстрів не хотів належно реагувати, тоді такий упертий повинен бути відправлений до панів райців, які покарають, відповідно до урядового рішення. А якби цехмістри в цьому догляді виявилися не пильними, то мають бути покарані урядом панів райців.

[14] Удові, яка гідно поводить у своєму стані, вільно буде робити ремесло, тримати підмайстра, тільки не має права приймати хлопців.

[15] На похороні брата, а також його рідних кожен брат повинен бути, під карою 3 гр., а також на поминальних богослужіннях.

[16] Не слід допускати жодного привезення конвісарської роботи, чи то християнами, чи євреями, окрім ярмарку, під втрапою всієї роботи (половина – на місто, а половина – на цехову армату).

[17] Всі інші братські порядки та покарання, хоч тут і не згадані, зберігаємо в силі і хочемо встановити (право) покарання при будь-якій непокорі в цеху як старших, так і молодших, які є тепер і будуть, відповідно до рішення братів.

Таким чином, ми, львівські райці, частково зважаючи на загальну користь того міста і громади й узявши до уваги між іншим також, що для прикраси, оздоби та захисту того міста особливо належить (обов’язок) такі ординації (видавати), щоб ремесла значно піднести, відповідно до наших

прав і привілеїв, братство або цех згаданих майстрів-конвісарів ласкаво дозволили та даною (грамотою) дозволяємо, схвалюючи та зміцнюючи ті внесені звичаї, нещодавно згадані встановлені приписи, ординації і статuti, якими цей цех повинен для свого кращого розвитку керуватися та тримати (їх). Попри це, зберігаємо право нам та нашим спадкоємцям, відповідно до потреби часу, ті статті побільшити, зменшити, поправити, змінити та інші (статті) встановити й утвердити при їхній (майстрів) потребі та загальній необхідності. Для довіри до справи до даної (грамоти) наша печатка є підвішена. Діялося у Львові у найближчу середу перед святом Св. Катерини, діви та мучениці, року Божого 1600.

¹ У декреті Стефана Баторія, виданому в Мальборку 25 травня 1577 р., у 12 пункті йшлося про непорушність цехових привілеїв, див.: Соціальна боротьба, с. 43.

1618 р., березня 20, Варшава

Сигізмунд III підтверджує грамоту львівських райців від 22 листопада 1600 р. з наданням статуту для цеху конвісарів

Ориг.: Ossol., Dokumenty, nr 890. Пергамент: 63x34 + 11 см. Напис на обкладинці: "Confirmatio cechu conwisarskiego Lwowskiego" (XVIII). На полях зліва та справа від тексту нумерація рядків документа. На шовковому червоно-білому шнурку печатка: Gum., XX, nr 75.

Регест: *Fastnacht A.* Katalog dokumentów Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. – Wrocław, 1953. – Cz. I. – Nr 463.

igismundus Tertius Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithu[ania]e, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniaeque nec non Sueccorum, Gottorum, Vandalorum haereditarius rex. Significamus praesentibus literarum, quorum interest, universis et singulis. Exhibuisset nobis fuisse literas pergameneas nomine et ex parte contubernium stannifusorum Leopoliensium, ex actis consularibus civitatis Leopoliensis emanatas, manu famati Bartholomaei Vberowicz, notarii Leopoliensis subscriptas et sigillo eiusdem civitatis communitas, in se ordinationem seu fraternitatem eiusdem contubernii stannifusorum Leopoliensium continentes, sanas, salvas, illesas, omnique suspensiones nota carentes. Supplicatumque nobis est, ut easdem autoritate nostra regia approbare et confirmare dignaremur. Quarum tenor de verbo ad verbum, ut sequitur estque talis.

Далі наводиться грамота львівських райців, яка містить статут цеху конвісарів від 22 листопада 1600 р. (див. док. № 21).

Nos itaque praefatus Sigismundus [III] rex supplicationi, uti iustae, benigne annuentes, praeinsertas literas in omnibus earundem punctis, clausulis, articulis et conditionibus approbandum, ratificandum et confirmandum esse duximus, prout quidem, [in] quantum de iure est, approbamus, ratificamus et confirmamus, volentes easdem robur suum debitum obtinere debere. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo regni communiri iussimus. Datum Varsaviae die XX mensis Martii, anno Domini MDCXVIII, regnorum nostrorum Poloniae XXXI, Sueciae XXV anno.

Sigismundus [III] rex.

игізмунд III, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною грамотою всім і кожному, кому потрібно. Представили перед нами пергаментну грамоту від імені та зі сторони цеху львівських конвісарів, витягнуту з львівських раєцьких актів, підписану рукою славного Бартоломея Уберовича, львівського писаря, і скріплену печаткою того міста, яка містить у собі ординацію чи братство того цеху львівських ливарників, цілу, непорушну, непошкоджену, позбавлену будь-якої підозри; і просили нас, щоб її (грамоту) ми вважали (за гідне) нашою королівською владою схвалити та підтвердити. Тієї (грамоти) зміст дослівно наводиться і є такий.

Далі наводиться грамота львівських райців, яка містить статут цеху конвісарів від 22 листопада 1600 р. (див. док. № 21).

Таким чином, ми, Сигізмунд [III], згаданий король, милостиво прихилившись до прохання як справедливого, згадану грамоту в усіх її пунктах, клаузулах, статтях та умовах вважали (за гідне) схвалити, зміцнити та підтвердити, як і, наскільки відповідає праву, схвалюємо, зміцнюємо та підтверджуємо, бажаючи, щоб вона отримала силу своєї міцності. Для довіри до справи дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали скріпити печаткою королівства. Дано у Варшаві 20 березня, року Божого 1618, наших панувань у Польщі – 31, Швеції – 25 року.

Сигізмунд [III], король.

КОТЛЯРІ

1616 р., лютого 7, Варшава

Сигізмунд III затверджує статут для котлярського цеху з Галицького передмістя Львова, котрий був прийнятий без погодження з райцями

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 651. Пергамент: 51x71,5 + 10,7 см. Ініціал “S”. Текст обрамлений з трьох боків різнокольоровим рослинним орнаментом. Написи: “Privilegium istud, quoniam magistri caldeatoris contra decretum suae regiae maiestatis Mariaeburgensem et sine scitu magistratus obtinuerant, abrogatum est et caldeatores poena decem marcarum mulcati” (XVII); “Ad acta castrensia Leopoliensia feria tertia post dominicam Invocavit anno Domini millesimo sexcentesimo decimo sexto oblatum, susceptum et inductum” (XVII). На шовковому чорно-червоному шнурку печатка: Gum., XXI, nr 79.

Облята: ЦДІАЛ. – Ф. 9, оп. 1, спр. 370, с. 120-125.

Регести: AGZ, X, nr 3239 (котлярі помилково названі поворозниками); Каталог, № 783.

igismundus Tertius Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Mazoviae, Samogithiae, Livoniaeque etc., nec non Sueccorum, Gottorum, Vandalorum haereditarius rex. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Oblatos nobis fuisse articules infrascriptos per communitatem contubernii haldeatorum [sic] Leopoliensium in suburbio Haliciensis degentium, boni regiminis et ordinis in eosdem contubernio artificii sui observandi, causa conscriptos et constitutos, supplicatumque nobis,

ut easdem nostra auctoritate regia approbare et confirmare dignaremur, qui se habentur in hanc, quae sequitur normam.

In nomine Domini amen. Nos confratres contubernii haldeatorum Leopoliensium in honorem Dei Omnipotentis ac in bonum ordinem in contubernio nostro observan[dum], articules infrascriptes mutua inter nos deliberatione et consultatione praehabita conscribimus et constituimus.

[1] Ac inprimis quidem duos seniores seu cechmagistros iuratos in nostro contubernio singulis annis e medio fratrum legitime electos habebimus, per quos cechmagistros fratres contubernii innotesciti singulis quatuor septimanis ad contubernium conveniant, ubi in cistam confraternitati quolibet eorum per grossum unum cum medio reponet, ibique circa institutam seu bannitam sessionem et consultationem de bono contubernii facien[dam], debitus honor et modestia sine ulla verborum iniurium prolatione et locorum anticipatione diligenter a fratribus observabitur sub poena sex grossorum.

[2] Quod si aliquis fratrum eo tardius, quam per seniores significatum fuerit venerit, poena consulari grossorum duorum, contubernali vero grossi unius punietur. Quod si vero bis aut ter ad contubernium a senioribus vocatus aufuerit, poenam sessionis luet.

[3] Sacerdotem annatum, quod duo sacrae missae officia quolibet quartali unum pro vivis, aliud pro defunctis fratribus celebret, aliaque eo nomine debita officia certo ipsi assignato salario obeat habere debemus. Idem sacerdos sacrum praeterea pro defunctis quolibet quartuale celebrabit, cui quilibet fratrum grossorum sex, socii vero grossorum trium pro cera apparatusque funerali convertendi adesse tenebuntur. Socii vero in cistam magistrorum pro necessitate sacerdotis celebrantis inferre debebunt per unum medietatem singulis quartalibus.

[4] Eodem quoque tempore socii excessivi vel qualibet ratione inculpati alias tribowni coram magisterium seu fratribus contubernii in eadem congregatione pronuntiabunt debitisque poenis punientur.

[5] Quicumque ex sociis magisterium artificii nostri in hac civitate profiteri voluerit, is ipse primum integro anno apud magisterium contubernii nostri operam suam exercere, deinde literas tam legitime ortus, quam perceptae disciplinae artificii nostri ostendere, postea vero per aliquot viros ad contubernium nostrum venire ibique sibi locum dari inter fratres postulare, demum ratione ingressus duos ad cistam vero octuaginta florenos Polonicalium reponere debebit. Tandem magistri seu fratres eundem continuo his expeditis pro confratre recipere debebunt, ita tamen, ut ius civitatis suscipere teneantur.

[6] Quolibet magister discipulum ad studium artis nostrae admittens, eundem prius in contubernio duarum septimanarum elapso spatio sub poena viginti quatuor grossorum praesentare idemque praesentatus sedecim grossos reponere tenebitur, qui si adultus fuerit in addiscendo artificio tribus annis integris, si vero minorennis quatuor perfoverare, quibus elapsis, magister illi florenum et grossos sex reponere debebit. Quod si discipulus magistro et artificio deserto rursus ratierit, in cistam poena loco viginti quatuor grossos reponere, post annum vero unum reversus de integro studere artificii erit obligatus.

[7] Ad studium artis nostrae nullus Ruthenus schismaticus admittetur. Nullus praeterea fratrum contubernalium alium itidem contubernalem venditione circumveniet, conductas mansiones maiori censu preripiet, socios artificii ad se, tam per se, quam per substitutas personas alliciet, idque toties quoties sub poena lapidis cerae.

[8] Nullus filius fratrum contubernii nostri apud parentem suum huic arti operam dare debet, sed apud alium idque uno anno. Quod si bona fundamenta artis is idem adolescens apud parentem suum eam antea iecerit, non nisi duodecim septimanis eidem arti operam navare debebit, idque sub

arbitrio magistrorum esto, is vero magister, apud quem operam arti dabit filius magistri coram fratribus contubernii cum magister fieri voluerit de conversatione ipsius ac qualitate vel dexteritate scientiae ipsius in arte nostra rationem faciet, tandem venire ad contubernium cum viris probis debet postulaturus locum in contubernio nostro positurusque unum florenum nomine ingressus quadraginta vero florenos ad cistam contubernii, quem sic procedentem magistri pro confratre suo recipient.

[9] Vidua post mortem mariti unacum liberis, si honeste statum suum duxerit, ab exercenda arte nostra non debet aceri, quin etiam socii eidem suppeditabuntur prout caeteris magistris et fratribus, quae ipsi, quibus caeteri magistri officiis et conditionibus contubernii subiacebit. Quam si aliquis socium ducere in uxorem voluerit, is ipse apud illam uno anno operam exercebit, postea literas tam legitimi ortus, quam etiam disciplinae seu arti perceptae ostendet. Praeterea prout praemissum est cum aliquot viris ad contubernium veniet, quem magistri pro confratre recipere debebunt ea conditione, ut ratione ingressus unum quadraginta vero florenos in cistam contubernii reponat, ius praeterea civile recipiat isque tandem his peractis cum eadem vidua matrimonium contrahet. Si vero vidua nullam prolem habuerit, uno anno et sex septimanis artificio nostro perfruetur illudque exercebit, quam si aliquis sociorum ducere voluerit, iisdem conditionibus proxime expressis subiacebit.

[10] Si aliquis sociorum filiam fratris contubernii nostri in uxorem ducere voluerit, is ipse apud eundem magistrum uno anno operam suam exercere, literas praeterea, ut praemissum est ostendere ac cum viris aliquot contubernium postulare decursum ratione ingressus unum quadraginta vero florenos in cistam contubernii deponere iusque civitatis recipere tenebitur ac ea ratione in confraternitatem recipietur.

[11] Tempore nundinarum in civitate nostra celebrari solitarum, nemo extraneorum haldeatorum merces artificii aliter, quam per pondus centenarii more Cracoviensi et Posnaniensi contuberniorum haldeatorum divendere et distrahere audebit sub amissione mercium earundem. Mercator ex Ungaria vel Polonia aut aliunde cupro ad civitatem nostram veniens, nemini cuiquam alteri merces suas propter fratribus contubernii nostri ad decursum trium dierum vendere audebit, quibus elapsis quibusvis hominibus cuiuscunque conditionis easdem merces vendere ipsi licitum esto. Frater ex contubernio nostro materia opificii nostri propter necessitatem abundans libertatem habebit de eadem materia alteri fratri artificii sui etiam extraneo participare eandemque vendere.

[12] Nemo stelionum aut extra contubernium nostrum existens in fundo civili opificium exercere vasasque vel alias res quasvis antiquas corrigere aut meliorare audebit, alias cechmagistri cum caeteris magistris sumpto auxilio officii civili aut castrensi Leopoliensi opera eadem ac vasa meliorata accipere, quorum medietatem unam pro officio sibi ea in parte auxiliam, alteram vero pro contubernio suo convertent. Si quis fratrum artificii nostri ultra statutam aestimationem opera sua vendere audebit, poena arbitraria magistrorum punietur.

[13] Quolibet sociorum apud magistrum suum operam exercen[tium] probe et fideliter tam ad caminum, quam ad officinam warstat dictum operari debebit, sine ullo damno vel causa damni sub poena arbitraria a magistri invenien[ta]. Nemo sociorum iniquo animo serie vel eo nomine iniuriam sibi fieri putare debet, si magister opus vel vas aliquod male, nec iuxta voluntate magistri per aliquem eorum elaboratum alteri socio corrigere dederit, idque sub amissione sex wochlonorum alias pod zawiathem warzstatnym, si eo nomine fecerit ulla iurgia vel litigia.

[14] Iidem socii hospitium proprium et duos seniores socios adhac conventiones suas uno cum magistris tempore habere et absolvere debebant, cui conventioni inermos et abstemii adeunt. Quod

si socius signo certior factus ad hospitium venire noluerit, poenam unius medientis subeat, una vero aut altera vice absens poena et sessione punietur.

[15] Socius cum advenerit ex Polonia propriorem magistrum iuviset, si tum hic magister sufficientem habuerit familiam de more consueto grossum unum eidem socio dare tenebitur, ab altero quoque magistro familiam sufficientem haben[do], ad quem idem socius venerit, idem fieri debet, si autem familiam non habuerit, poterit eum sibi ad cooperandum retinere. Socio itidem ex Podolia venienti, idem observandum erit. Si vero socius aliunde advenerit et in civitate vagabundus magistrum non convenerit sessione turris et poena wochlon dictum punietur. Licitum erit quoque magistro pro accersen[te] socio mittere, quando illo opus habuerit accepta prius a senioribus facultate. Si aliquis sociorum artificii nostri apud stelionem partacz vulgo nuncupatum operum suam exercuerit tam in Podolia, quam in Volinia, is ipse in ea civitate, ad quam venerit in contubernio nostro in parte se iustificare debebit ac eo nomine viginti quatuor salaria sociis artificii nostri solvi solita wochlon vulgo nuncupata reponere tenebitur.

[16] Tempus laboran[di] socii habebunt a festo s. Michaelis usque ad decursum mediae Quadragesima ab octava hora dici surgen[te] usque ad primam noctis prius tamen nomine debitam contentationem burkath dictam sociis magistri exhibere debent. A festo vero Paschalis surgen[te] prima luce usque ad duas horas ante vesperum laborabunt. Diebus vero sabathinis ituri ad balneum surgent a labore hora vigesima secunda. Ad mensam sobrii accedent ac circa prandium et ientaculum se honeste gerere sine ullis iurgiis et litigiis debebunt sub amissione trium wochlonorum.

[17] Magister ahenum novum pro braxatione cervisia operan[di] et ex expedien[di] habens debet ab eo ipso sociis grossos duodecim, a sartura vero medii aheni veteris sex grossos socio dabit, a fundo aheni grossos tres, a smigmatico aheni novo grossos duodecim, a sartura vero seu auctione eiusdem aheni grossos sex. Ab aheni novo magno pro cera confecto grossos duodecim, ab auctione ipsis grossos sex. Ab aheni magno seu lebeti quadrato balneali grossos viginti quatuor, a fundo grossos duodecim. A lebetibus vel ahenis parvis ad minora balnea grossos duodecim, ab auctione eorum grossos sex, a reparatione variorum vasorum grossos duos cum medio. Laminea pro sartura seu reparatione non debent accipere socii nec ea affigere ultra aestimationem duorum cum medio grossorum, laminea vero latitudinem duorum digitorum longitudinem vero duorum clavorum excedere non debent. A caeteris operibus seu vasis modo quocunque nuncupatis a sociis peractis et expeditis unus grossus a magistris sociis dabitur. A lebetum reparatione fractorum pro piscibus coquen[tium] grossos sex socius debet sibi accipere, nihilominus tamen magistro suo illam lebetem reparatam pecuniamque a reparatione acceptam debet praesentare, idque praecaven[do] et evitan[do] reprehensionis causa, si in illa reparatione lebetis reperta fuerit.

[18] Scortationes seu fornicationes tam in hospitiiis conventionum suarum, quam etiam in hospitiiis magistrorum suorum nullae a sociis committentes sub poena zawiath warsztatny dicta vel ab amissione sex wochlonorum toties quoties eo nomine socius convictus fuerit. Socius temere magistri sui officinam laboremque deferens alterum socium suis persuasionibus socium non abducat, nec ullas factiones eo nomine faciet. Quod si id aliquis sociorum commiserit factioneque sua caeteris sociis officinas et labores magistrorum eorum deferen[tes], occasionem dederit is ipse quicquid illi omnes in hospitio conventionis suae durante illa factione perhiberint de proprio soluet. Nullus sociorum in magistrum suum cum quolibet genere armorum verboque ledenti vel secinate illo perstringet ac insurget, quod si quis fecerit amissione manus punietur.

[19] Conventiones hospitii sui sobrie et quiete ebibunt vel expedient, negocia vero et causas suas in conventionem suam expedien[tes] nemo sociorum cum armis cuiusvis generis apparebit, nec

sub tempus de negotiis suis tractationes nulla cervisia, nec ullus potus ipsis dabitur, donec expedita tractione negociorum conventionis illius duo seniores socii ordinatione et moribus illis praedictis cervisiam tam pro se, quam pro aliis sociis et externis, si qui fuerint dari mandaverint, servato omni honesto et reverentia circa vero sessionem illam sermo illorum debet esse de ordine et consuetudinibus eorum in hac excellenti civitate observandorum. Ex hospitio sobrii egredi debunt nulla iurgia aut vixas in portis, quam et plateis cum illis hominibus ac secum ipsi facien[tes] gladios non evaginabunt, ex itineribus platearum et teritorii lapides ullos non submovebunt, nec extrahent. Circines alias obręczy tunnarum vel vasorum aqua pro variis casibus impletarum non amputabunt, nec vasa cisterniis seu cunalibus affixa abrumpent. Quod si aliquis ex praemissis aliquod commiserit, is ipse officio civili punien[di] tradidebet.

[20] De caetere tam sicco, quam madido e cupro excidente socius debet magistro suo significare, nec illum sine facultate magistri vendere idque non aliter nisi si emptor ad officinam magistri sui sponte illum colorem empturus venerit, quod quidem non nisi socio in labore et officina magistri praeseneranti concedi debet. Non nisi decem septimanis ante nundinas pro festo sanctae Agnetis celebrari solitas socii sese a magistris expedient sub amissione viginti quatuor wochlonorum.

[21] Ad extremum quicumque hoc privilegium contubernii nostri inculpate illudque pro nihilo habere ausus fuerit, ille idem a fraternitate seu senioribus eiusdem contubernii praemissa officiosa protestatione post curiam sacrae regiae maiestatis citabitur pro poena millo florenorum Ungaricalium, quorum media pars in fiscum sacrae regiae maiestatis, latera vero contubernio cadere debebit. Ad quorum quidem articulorum omnium generaliter supraexpressorum debitam et oportunitam exequationem quotiescunque opus fuerit ad requisitionem fratrum eiusdem contubernii officium civili seu castrensi Leopoliensi opem et auxilium suppeditabunt et praestabunt.

Cui supplicationi nos benigne annuentes, uti iustae et aequitati consonantis, literas seu articulos superinsertos in omnibus eorum punctis, clausulis, articulis et conclusionibus approban[dum] et confirman[dum] esse duximus, uti quidem approbamus et confirmamus praesentibus literis nostris, decernentes easdem (in quantum iuri communi non derogant ususque earum habetur) robur debitae firmitatis obtinere debere. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo regni communiri mandavimus. Datum Warsoviae die VII mensis Februarii, anno Domini MDCXVI, regnorum nostrorum Poloniae XXIX, Suetiae vero XXIII anno.

Sigismundus [III] rex.

Joannes Skrzetusky.

Сигізмунд III, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо змістом даної нашої грамоти, кому потрібно, всім і кожному. Представлено було нам нижченаписані статті спільноюю цеху львівських котлярів, котрі живуть на Галицькому передмісті, з описом і встановленням доброго керування та порядку, яких дотримуються в їхньому цеху. І просили нас, щоб її нашою королівською владою ми вважали за гідне схвалити та підтвердити. Ця (грамота) є з таким змістом, як далі.

В ім'я Господа амінь. Ми, співбрати братства львівських котлярів на честь Всемогутнього Бога та для кращого порядку, якого дотримуються в нашому цеху, написали та встановили нижченаписані статті, маючи поміж себе роздуми та консультації.

[1] Насамперед матимемо двох присяглих старших чи цехмістрів, які законно обираються кожного року з грона братів. Повідомлені цими двома цехмістрами, хай брати приходять кожні

чотири тижні в цех, де кожен складе до братської скриньки по 1,5 гр. На встановлених чи започаткованих зборах і консультаціях про добро цеху повинен (кожен) уважно честь і скромність виявляти щодо братів без згадки жодних образливих слів та зміни місць, під карою 6 гр.

[2] Якщо котрийсь із братів буде зволікати із приходом, хоч повідомлений цехмістрами, має бути покараний (сплатою) 2 гр. райцям, а цеху – 1 гр. Якщо ж це трапиться вдруге, втретє, будучи покликаний цехмістрами, підпадає карі, визначеній зборами.

[3] Щороку повинні мати священика, що дві Служби Божі має відправити кожного кварталу: одну – за живих, другу – за померлих братів та інші виконувати свої певні обов'язки за визначену платню. Цей священик кожного кварталу відправлятиме Літургію за померлими. Тоді кожен із братів зобов'язаний прийти, складаючи 6 гр., а підмайстри – 3 гр. на віск та похоронні речі. А підмайстри повинні внести до скарбниці майстрів для потреби священика 1,5 гр. кожного кварталу.

[4] Коли якогось дня оголосять про запідозрених підмайстрів або під якимось оглядом звинувачених або трибованих перед майстрами чи братами цеху на зборах у цеху, хай будуть покарані належними карами.

[5] Коли хтось із підмайстрів схоче стати майстром нашого ремесла у тому місті, він має спершу відробити цілий рік у майстра нашого цеху, потім показати листи як про законне народження, так і про отриману науку нашого ремесла. А після цього прийти з кількома людьми до нашого цеху, де мусить просити дати собі місце між братами. Далі з приводу вступу має скласти 2 (зл.) та 80 польських зл. до скриньки. Потім майстри чи брати, там же зібрані, повинні його за брата прийняти, однак, щоб прийняв міське право.

[6] Кожен майстер, який приймає учня на навчання нашого ремесла, після того, як мине два тижні, має представити його в цеху, під карою у 24 гр. І за це представлений зобов'язаний покласти 16 гр. Якщо буде дорослим, то повинен вчитися ремесла три повних роки, якщо ж буде малих літ, то (його треба) утримувати 4 роки. Коли вони закінчаться, то цей майстер повинен покласти 1 зл. і 6 гр. Коли ж учень потім покине майстра та ремесло, то зобов'язаний покласти за кару 24 гр., а коли повернеться (до ремесла) через рік, то має відбути повне навчання.

[7] До навчання нашого ремесла жоден русин-схизматик не допускається. Крім цього, щоб жоден із цехових братів іншого не обманював під час продажу, під час найму помешкань більшого чиншу не ставив, не заманював до себе підмайстрів як особисто, так і через підставних осіб. Скільки б це (разів) не зробив, (за кожен) має заплатити один камінь воску.

[8] Жоден син майстра нашого цеху у свого батька не повинен виконувати це ремесло, але (тільки) в іншого майстра – протягом року. Якщо ж його батьком був закладений добрий фундамент у ремеслі для того хлопця, то має працювати тільки 12 тижнів у тому ремеслі, і це нехай буде за рішенням майстрів. А той майстер, у якого цей майстрівський син повинен працювати, перед братами цеху разом з майстром (батьком), якщо схоче, матиме розмову про якість або вправність його (сина) в навчанні ремесла. Потім (майстрівський син) повинен прийти до цеху з гідними людьми, щоб представитися в нашому цеху. І, представлений, має скласти за вступ 1 зл., а до цехової скриньки – 40 зл. Пройшовши це, майстри приймуть його за свого брата.

[9] Вдова після смерті свого чоловіка разом з дітьми, якщо чесно перебуває у своєму стані, не повинна усунутися від виконання нашого ремесла, її навіть підмайстрами забезпечать, як і інших майстрів і братів, коли (вона), як інші майстри, підлягатиме обов'язкам та потребам цеху. Якщо ж хтось із підмайстрів схоче одружитися з нею, то він сам має пропрацювати один рік, а після зобов'язаний показати листи як про законне народження, як і про отримане навчання у цьому ремеслі. Крім цього, як було згадано, хай приїде до цеху з кількома людьми, і його майстри

за співбрата повинні прийняти з умовою, що за вступ сплатить 1 (зл.), а до цехової скриньки – 40 зл., прийме міське право. І це виконавши, із цією вдовою укладе шлюб. Якщо ж вдова жодних дітей не матиме, то протягом року та шести тижнів може користуватися та виконувати наше ремесло. І якщо з нею хтось із підмайстрів схоче одружитися, то підпадає під недавно згадані умови.

[10] Якщо ж хтось із підмайстрів схоче одружитися з донькою майстра нашого цеху, то він у того майстра має відробити один рік, крім цього, як згадувалося, подати листи та з кількома особами у цеху представитися. І на закінчення повинен за вступ покласти 1 (зл.), а до братської скриньки – 40 зл., а також прийняти міське право і під тим оглядом бути прийнятим до братства.

[11] Під час ярмарків, що звично відбуваються у нашому місті, ніхто із чужих котлярів не має наважуватися продавати та розповсюджувати товари ремесла інакше, як на вагу центнера, за звичаєм краківського та познанського котлярських цехів. Купець із Угорщини чи Польщі, або деінде, котрий привезе мідь до нашого міста, нікому іншому свій товар не може продати, тільки братам нашого цеху протягом трьох днів. Після закінчення цього часу хай буде вільно іншим людям будь-якого статусу ці товари продавати. Брат з нашого цеху, котрий має надлишок сировини для потреби нашого ремесла, має свободу щось із цієї сировини продати іншому братові свого ремесла або також і чужому (ремесникові).

[12] Ніхто з партачів чи позацеховиків не повинен виконувати на міському ґрунті ремесло та бочки чи будь-які інші давні речі ремонтувати або поліпшувати. Тоді цехмістри з іншими майстрами з допомогою львівського міського або замкового уряду заберуть ті вироби та відремонтовані бочки, половина (вартості) яких піде за допомогу урядові, а половина – нашому цеху. Якщо ж котрийсь брат нашого ремесла понад встановлену ціну продасть свою роботу, то має бути покараний за рішенням майстрів.

[13] Кожен з підмайстрів, який виконує у майстра свою роботу добре та належно, повинен працювати як при печі, так і в майстерні, званій верстатом, без будь-якої шкоди чи причини шкоди, під карою, що дається на розсуд майстрів. Ніхто з підмайстрів зі злим наміром чи від його імені збитки не має чинити. Якщо ж майстер будь-яку браковану роботу чи бочку, зроблену кимсь із них не за волею майстра, передасть для ремонту іншому підмайстрові, (то мусить) це (виконати), під карою втрати (для підмайстра) шести вохлонів, тобто – під “завітом майстерні”, якщо ж це зробить, то не (буде) жодних спорів та процесів.

[14] Ті підмайстри повинні мати власну господу та двох старших підмайстрів і проводити свої збори за присутності одного з майстрів. На ті збори зобов’язані приходити поміркованими та тверезими. Якщо ж підмайстер, отримавши ціху, не схотів би прийти до господи, то підпадає карі 1,5 (гр.), а коли більше одного разу буде відсутній, буде покараний (загаданою) карою та (окремо) на зборах.

[15] Коли підмайстер прибуде з Польщі, щоб допомогти власному майстрові, а цей майстер матиме достатньо челяді, то за прийнятим звичаєм тому підмайстрові повинен дати 1 гр. Якщо ж до іншого майстра, котрий має достатньо челяді, такий підмайстер прийде, (той) так само повинен чинити. А якби не мав челяді, (тоді) може (майстер) його собі залишити для співпраці. Подібно, коли підмайстер з Поділля прийде, то так само з ним мусять чинити. Якби підмайстер з деінде прибув та, у місті перебуваючи, не прийшов до майстра, то на зборах (цеху) має бути покараний вежею та вохлоном. Дозволено будь-якому майстрові послати (листа), шукаючи підмайстра, якщо у цьому буде потреба, отримавши перед цим дозвіл цехмістрів. Якби хтось із підмайстрів нашого цеху працював у партача як на Поділлі, так і на Волині, прибувши до того міста, у нашому цеху

зобов'язаний себе очистити і від свого імені повинен покласти 24 (гр.) – платню, яка звично платиться підмайстрам нашого цеху і яку по-простому називають вохлоном.

[16] Час праці підмайстри мають (такий): від свята Св. Михайла аж до середини посту – з 8 години зранку аж до 1 години ночі, однак перед цим майстри повинні дати підмайстрам належну зарплату, звану буркат. А від свята Паски – від світанку аж до 2 години перед вечором мають працювати. А по суботах зранку йдуть до лазні, а з праці – о 22 годині. До столів мусять приступати тверезими та на обідах і сніданках вести себе чемно, без жодних бійок і суперечок під втратою трьох вохлонів.

[17] Майстер, маючи новий котел зробити для варіння пива, повинен дати підмайстрам 12 гр., а від латання – половину (ціни) нового, від старого котла має дати підмайстрові 3 гр., від дна котла – 3 гр., від нового миловарського котла – 12 гр., а від латання чи ремонту того котла – 6 гр., від великого нового котла для виробництва воску – 12 гр., від його ремонту – 6 гр., від великого котла чи квадратної лазневої паневки – 24 гр., від (його) дна – 12 гр., від мисок або малих лазневих паневок для малих лазень – 12 гр., від їхнього ремонту – 6 гр., від ремонту різних бочок – 2,5 гр. Бляшку для латання чи ремонту підмайстри не повинні мати, ні її прибивати понад ціну 2,5 гр., а бляшка не може перевищувати за шириною двох пальців, а за довжиною – двох цвяхів. Від інших робіт чи бочок, будь-яким чином названих, виконаних або закінчених підмайстрами, мусять дати майстри підмайстрам 1 гр. Від ремонту поламаних паневок для готування риби підмайстер повинен отримати 6 гр. При цьому своєму майстрові зобов'язаний (підмайстер) показати відремонтовану паневку й отримані гроші, запобігаючи (скаргам) чи уникаючи причини скарг, якщо такі будуть при ремонті паневок.

[18] Проституція чи безсоромність як на зібрання в їхні господи, так і в господи їхніх майстрів жодним чином не може впроваджуватися підмайстрами, під карою, званою “завіт майстерні”, чи втрати шести вохлонів стільки разів, скільки підмайстер це вчинить. Підмайстер, який зухвало залишив би у свого майстра майстерню та роботу, не може забрати через намови іншого підмайстра (з майстерні) і чинити якісь інші проступки. Якщо ж хтось із підмайстрів це вчинить і своєю поведінкою забере інших підмайстрів з майстерень і від робіт їхніх майстрів (або) дасть привід (для цього), то він має заплатити з власної (кишені) за все, що всі вони (підмайстри) на зборах у господі замовили. Щоб жоден з підмайстрів до свого майстра будь-якою зброєю чи лайливими словами не доторкався та не загрожував, той, хто це зробить, буде покараний втратою руки.

[19] На зборах у своїй господі повинні тверезо та спокійно пити і радитися. І на обговорення їхніх питань і справ ніхто з підмайстрів не має з'являтися з будь-якою зброєю, і щоб під час обміну думок не подавали їм жодного пива чи якогось іншого напою, доки при обговоренні справ на зборах два старші підмайстри, за їхнім порядком та звичаями, не накажуть принести (його) як для себе, так і для інших підмайстрів і чужих, якщо такі будуть. Слугуючи з усією честю та шанобливістю на цих зборах, (старший підмайстер) повинен сказати їм (чужим) слово про їхній порядок і звичаї, яких дотримуються у цьому чудовому місті. З господи мають вийти тверезо, не вчиняти жодних бійок і суперечок у брамах та на вулицях міста з іншими людьми й не оголювати взятих із собою мечів, не піднімати та не витягувати жодних каменів з брукованих вулиць і площ, не обтинати обручів у бочках чи діжках з водою, що накладаються у різних випадках, не перевертати прикріплених при криницях і студнях відер. Якщо ж хтось зі згаданих щось учинить, то буде переданий для покарання міському урядові.

[20] Про інше (фарбу) як у сухому, так і в мокрому вигляді, вироблену з міді, підмайстер повинен свого майстра повідомити, її не продавати без дозволу майстра і не в іншому випадку,

тільки коли купець прийде до майстерні за своїм бажанням купити ту річ, тоді тільки повинен дозволити (купити) підмайстер, який мав би роботу та перебував у майстерні майстра. Тільки за десять тижнів до ярмарку, що звично відбувається на свято Св. Агнети, може вийти від майстра підмайстер, під втрагою 24 вохлонів.

[21] Нарешті, хто б наважився цей привілей нашого цеху ганити та його за ніщо вважати, той буде позваний братством чи цехмістрами того братства за офіційною протестацією до задворного суду святого королівського маєстату, під карою у 1000 угорських золотих, половина з яких припаде до скарбниці святого королівського маєстату, а половина – до цеху. Для належного та відповідного виконання загалом тих усіх вищезгаданих статей, скільки (б разів) не було (у цьому) потреби, на вимогу братів того цеху львівський міський чи замковий уряд забезпечуватимуть і надаватимуть допомогу та пораду.

Ми, це прохання милостиво прийнявши як справедливе та розсудливе, грамоту, чи вищевнесені статті, у всіх їхніх пунктах, клаузулах, статтях і закінченнях уважали (за гідне) схвалити та підтвердити, як і схвалюємо та підтверджуємо даною нашою грамотою, вирішуючи, що вона (наскільки не суперечить загальному праву та має вжиток) повинна отримати силу належної міцності. Для довір'я дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали скріпити печаткою короля. Дано у Варшаві 7 лютого, року Божого 1616, наших панувань у Польщі – 29, а у Швеції – 23 року.

Сигізмунд [III], король.

Ян Скетуський, (писар).

1616 р., серпня 20, Львів

Райці Львова схвалюють статут для котлярського цеху з Галицького передмістя Львова

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 653. Пергамент: 59,3x59 + 6,2 см. Напис: “Documentum ex parte Miziurkiewicz ahenatoris sub literis MM conclusum. In officio consulari” (XVII). На червоній стрічці відтиснена в червоному воскові печатка у дерев'яній коробці: Soch., Herb, s. 8.

Транс.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 654 (див. док. № 25).

Перест: Каталог, № 787.

Consules¹ civitatis Leopoliensis. Notum facimus universis et singulis, harum notitiam habituris. Cum nihil absque ordine et iust[ae] dispositione in reipub[licae] honestum, pulchrum et utile esse queat, qui ipse ordo est, quo decorem, venustatem et commoditatem rebus addit, videntes nos quoque plurimum interesse civitati nostrae ne quis artificium temere atque sine lege vivat, caldeatoribus nostris hos articulos infrascriptos approbavimus et approbamus, quorum serie et tenor est huiusmodi.

I [artykuł]. Na cześć na chwałę Panu Bogu Wszchemogącemu w Troycy S[więtey] iedinemu to nasze intentiam iest, abysmi chowali kapłana, któryby odprawował dwie mszy na kazdy tydzien, iedna za zywe, druga za umarłe, ktoremu kapłanowi pewną nagrodę aby na kwartał na suchedni będziemy płacic. A gdy będzie na suchedni kapłan odprawował msze, na ten czas maią bydż wszyscy

bracia ze wszystką czeladzią na załomszach, a któryby na załomszey nie był brat, tedy ma dac winy groszy trzy, a towarzysz groszy pułtora na wosk.

II artykuł o schadzках, ktore tez w inszych czechach zachowuią, iakosz y rzemiesłu kotlarskiemu tego potrzeba, aby były we cztery niedzieli tak dla mistrzow, iako y thowarzyszow y czechmistrze, aby byli przysięgłe, ieden starszy, a drugi młodszy. W starszego czechmistrza ma bydź skrzynka y z przywilejami, a klucz od skrzynki ma byc u bratha iednego stołowego y tamze maią chować na kazde cztery niedzieli, a starszy mistrz ma cechę do siebie [sic] po bracia y z thowarzystwem obsyłać pod winą. Iesli panow radziec potrzeba to pod panską winą, a kiedy ich własna cechowa, to pod mistrzowską, a któryby nie przyszedł za cichą do cechu pod panską winą, tedy powinien dać mistrz kopę, a gdy pod mistrzowską, nie będzie tedy powinien dać, będzie winy groszy dwa. A gdy thowarzysz za cechą nie będzie, tedy powinien dać pułgrosza. A gdy ktory mistrz abo towarzysz nie będzie dwakroć, a na wieczor trzy w cechu, tedy y wina y siedzeniem karać. Dla tego tedy mistrz starszy [sic], gdy cechę przyniosą do czechmistrza, powinini mistrze dać po pułtora grosza do skrzynki, a gdy złożą po pułtora grosza, tedy mistrz starszy powstawszy z ućciwoscią ma cechę gaić (iako sie y w inszych cechowych zachowywa, a to dla pokoju pospolitego) w te słowa. Ia cechę gaię Bożą mocą, krola iego mosci mocą, pana burmistrza mocą, panow radziec, moią mocą, mego brata mocą, wszystkiewy braciey mocą. Kto sie dopuści ręką, iako panowie karanie wynaydą, a kto słowem sie dopuści, iako braci naydą, y za tym ma bydź wszelaka ucciwość ieden drugiemu [...], cartowskich słow nie wspominac, ani z orężem zadnym do cechu nie chodzić, ale sie na wszystkim skromnie zachowywać pod winą sześci groszy. A gdy w suchedni będą schadzki, tedy maią tez bydź y towarzysze y dać powinni do skrzynki po pułgrosku na wosk y kapłana, kiedy będzie odprawował załomsze, y tamze w suchedni maią mistrze trybownych z czeladzi z rejestru opowiedzieć y trybownych karnych towarzysow [sic].

III artykuł o powinnościach. [...] ieden drugiemu targi nie psowali, w mieszkaniu niepodnaymowali, celadzi [sic] nieodmawiali z warstatow sobie tak sam przez się, iako y przez celadnika, ani przez zadnego czło[wie]ka, takze dać przez podarki iakie, a gdyby sie przeswiadczyli, na ktorym by sie tego wazył, co w tym artykule sie ma [...] thego karać kamieniem wosku, a tho z they miary, czego sobie nie zyczysz, thego drugiemu nie czyń.

IV artykuł o czeladzi. Gdy towarzysz przydzie do miasta z Polski, thedy ma nie miiac pierwszego mistrza przy drodze, ale ma do iego warstatu napierwey, a iesliby ten mistrz miał czeladź, thedy themu thowarzyszowi powinno dać obyczay grosz, a do drugiego warstatu abo mistrza powinien go puscić. Takze y drugi mistrz powinien uczynić, iesli będzie miał czeladź, a gdy nie będzie miał czeladzi, tedy moze go w robocie zostawić. Takze y z Podola gdy przydzie thowarzysz, takze ma wstąpić do pierwszego mistrza przy drodze y takze sie ma sprawować ten mistrz z tym thowarzyszem, iako y ow pierwszy. A gdy thowarzysz przydzie z pola y nie wstąpi zaraz do mistrza, a będzie na gospodzie leżał abo sie waleszał, a do mistrza nie idzie robić, thedy then thowarzysz ma bydź karany siedzeniem na wiezy y winy ma dać wochlon. A iesliby tez ktoremu mistrzowi potrzeba thowarzysza, a mu nie przyszedł, thedy moze sobie po thowarzysza posłać za pozwoleniem braciey y wiadomością.

V artykuł o chłopcach. Naprzod nie mamy uczyć chłopcow inszey religiey iedno Katolickiey [...] chłopiec dorosły na trzy lata ma sie uczyć, a ktorzy mały na cztery lata [...] bydź iednany. A gdy mistrz chłopca przyimie, tedy we dwie niedzieli ma go w cechu zapisać y on chłopiecz ma dać do skrzynki groszy dwanascie. A gdy sie wyzwoli abo lata swe wysluzy, tedy ma dać mistrz złoty ieden y groszy sześć. A iesliby chłopiec od mistrza odszedł y znowu by przyszedł y chciałby się

znowu uczyć, a wysłuby [sic] mu dwanaściu niedzieli, tedy on chłopiec powinien dać do skrzynki groszy dwadzieścia cztery. A gdyby w rok przyszedł, tedy sie ma znowu uczyć. A gdyby tez mistrz chłopca we dwie niedzieli nie opowiedzał do cechu, tedy ma dać winy mistrz groszy dwanaście, chociazby chłopiec odszedł.

VI artykuł. A iz w koronie Polskiej w zadnym mieście sie nie zachowywa, aby sztuki robili kotliarzy y thu miary nie było przy tym sławnym miescie, nam sie tez nie godzi, abyszmy sztuki zakładali. Ale iako w Krakowie sie zachowywa za pewny datek, kto thowarzysz do skrzynki wstępne y zatym zaraz mistrzom zesciu pokazawszy listy od urodzien[ia] y od uczenia rzemiosła tymze sposobem abo trybem krakowskiem. Gdy będzie chciał thowarzysz mistrzem zostać, tedy ma u mistrza cwierć roku, to iest niedziel dwanaście robić, a w tym ma sie starać o list od urodzenia y od uczenia, a potym [...] przyiść z ludzmi prosić o pośrodek, a potym ma pokazać listy y, zatym pokazawszy listy, ma położyć wstępnego złotych dwa y dać do skrzynki złotych ośmdziesiąt. A potym go iuz mistrze powinni za brata przyiąć zaraz skoro odprawi ceche, ale ma pierwey mieyskie prawo przyiąć.

VII artykuł o mistrzowskich synach. Zaden syn mistrzowski nie ma sie u swego własnego oyca uczyć, ale u obczego albo powinnego, y tak sie powinien uczyć tylko rok, a iesliby sie przeuczył rzemiosła ten chłopiec u swego oyca, tedy dwanaście niedziel powinien sie uczyć u inszego, a w tym na woli mistrzowskiej. Pothym gdyby chciał mistrzem zostać, ten mistrz, u ktorego sie uczył on mistrzowicz, ma dać sprawe o nim przed mistrzami o zachowaniu iego y o dzielności rzemiosła. Potym ma przyiść z ludzmi żądać o pośrodek w cechu, zatym maią pozwolić pośrodku, y powinien dać złoty ieden wstępnego, czterdzieście złotych do skrzynki y z tym mistrzem zostanie.

VIII artykuł o wdowach. Gdy wdowa po mężu zostanie z dziecmi, a ta wdowa będzie ućciwie sprawowała, tedy powinni, aby nie zabraniali rzemiosła, ale y owszem celadzi powinni dawać, iako ktoremu mistrzowi albo bratu. A powinna oddawać kazdey potrzeby ktorekolwiek są w cechu. A gdyby ią thowarzysz chciał poiąć, thedy ma robić rok u niey, a listy od urodzenia y od uczenia ma pokazać, a potym z ludzmi przydzie do cechu y zatym za mistrza powinni przyiąć, ale ma dać wstępnego złoty ieden y trzydzieści złotych do skrzynki, a pothym ma przyiąć mieyskie prawo, toz wdowę poymie.

IX artykuł o corkach kotlarskich. Iesliby ktory thowarzysz kotlarskiego rzemiosła chciał poiąć masłownę abo corkę kotlarza, tedy ma then thowarzysz u tegoz mistrza robić rok, a potym ma sie stawić do cechu, thedy teraz ma wstąpić do cechu y ma żądać o pośrodek, a on towarzysz da wstępnego złoty ieden y złotych dwadzieścia y pięć do cechu, a potym mieskie prawo przyiąć powinien.

X [artykuł] strony kupowania miedzi. Ze wolno na składki kazdemu kotlarzowi na potrzebe swoje do robothy, ale nie godzi sie miedzią kupczyć [...], ale wedle decretow dawnych krolow ich mosciow [oraz] terazniejszego pana szesliwie panującego.

XI [artykuł]. Iesliby ktory thowarzysz rzemiosła kotlarskiego robił u partacza na Podolu abo na Wołyniu, tedy powinien sie sprawić w tym mieście, do ktorego przywędruie, a mistrzom powinien położyć kamień wosku to iest kopę.

XII [artykuł]. U zadnego mistrza rzemiosła kotlarskiego zaden chłopiec abo pomocnik, ktory sie nie uczył tego rzemiosła, nie ma nic ani robić co własnie temu rzemiesłu nalezy. To tylko co iego robocie chłopskiey nalezy, to iest młotem na kowadle bić [...] poddymać na miechach, wody nanosić gdzie potrzeba, gozdzie miedziane robić. A ten mistrz, ktoryby pozwalal robić temu chłopcu na warstacie ma bydz karan ileby razy tego pozwalal kamieniem wosku zwyczajem w cechach do skrzynki.

XIII artykuł. Aby zaden partacz abo nie czechowy nie smiał y nie wazył sie na gruncie mieyskim rzemiesła tego robić, ani rzeczy starych prawić. A iesli takowy był [...] powinni będą cechmistrzowie z inszemi mistrzami [...] wziąwszy pomoc [...] panow radziec zabrać, a połowiczę pobranego urzędowi, połowiczę cechowi.

Porządek celadzi rzemiesła kotlarskiego.

I. Thowarzysz, przywędrowawszy do thego miasta, zostanie u mistrza swego w robocie, powinien [...] wiernie badz u kamina, badz na warstacie skody [...] y przyczyny do czynienia nie dawać, ani miedzi palić pod karaniem y winą na braciey uznania.

II. Thowarzysz robothe iakąkolwiek od mistrza [...] zrobiłby tak iako nalezy y iako by miała bydź [...] mistrz kazał mu iey poprawić, thedy on pierwszy niema sie tym obrazać, ani sie tym swarzyć [...] zawiathem warstatnym pod winą wochlonow szesci.

III. Strony wstępowania do robothy, tak sie thowarzysze sprawować maią u mistrzow od s. Michała odszedzsy, kazdy mistrz swym thowarzyszy, iako obyczay zwykły, to iest burkat, powinni wstawać o osmey godzinie w noc, robić asz do [...] od Wielkiej Nocy zaś wstać skoro dzien, przestać godzinę przed wieczorem. A do łaźnie gdy w sobothe poidą, to wstać od robothy o godzinie dwudziestey wtorey.

IV. Zachować sie powinni utciwie y przystoynie u stołu przy sniadanu, obiedzie y wieczerze, a w pokoiu darow panskich zarzywać upiewszy sie do stołu nie siadac, owo trzezwo sie chować, swarow zadnych nie wznosąc pod zawiathem abo winą wochlonow sześci.

V. Od sztuk nowych y starych wyzey opisane postanowienie uczynione. Mistrz przyiawszy zrobić kociel nowy browarny, ma dać thowarzyszowi abo thowarzyszom groszy dwanaście, od nastawiania połowica nowego, od kotła starego ma dać thowarzyszowi groszy sześć, od nadstawiania groszy sześć, od dna groszy 3, od mydzianego kotła groszy dwanaście. Od wielkiego kotła nowego do naprawy groszy dwanaście, od nadstawiania tegosz kotła groszy sześć. Od kotła wielkiego albo panewce granowitego do łaźni groszy 24, od dna groszy dwanaście, od panewek małych albo kotłow granowitych do łazien mniejszych groszy 12, od nadstawiania groszy sześć. Od cebrowek roboty pospolitey dwadziescie dwa. Blaszek do latania nie maią brać, ani przybiiac od pułtrzecia groszy. A blaszka tylko na dwa palca ma bydź szeroka y długa na gozdz cztery. Zosobna od sztuk rozmaitych, ktore mistrzom bywaią oddawane, powinien mistrz dać grosz ieden od sztuki, to iest od oney oprawki. Od lutowania rur starych to iest na woley mistrzowskiey. Od panewek, ktorych ryby warzą, gdy sie tu leią, złamie, aby [...] dać groszy sześć ma wziąć sobie, iednak mistrzowi swemu ma one oprawki y pieniądze wszystkie pokręcać wzięte, zeby ledeiako [sic] było oddano bez widzenia mistrzowskiego.

VI. Nierządow zadnych wiecey, zeby nie bywało, ktore wiec zroyłszy bywać popiwszy ią, w gospodzie y w domu u mistrza nie sypaiąc, za czym isz sie ieden od drugiego zarazał podla siebie leząc, pod zawiathem albo [...] na wystęnego.

VII. Zwykli wiec y to czynić, isz swiewolnie z roboty podustać y drugich powywabaią z warstatow ku skodzie mistrzow swych, za tym do gospody sie szedszy zbytki czynią y swywoli zazywaią pywa na pieniądze swego mistrza. Zabiegaiąc takim zbytkom, gdzieby ktory takie bunt y więcy aby on buntownik wszystko tho, co wszyscy przepiią, on sam z swego zapłacił. Powiedłoby sie tez, ktori tez na mistrza swego, zony swey woley słowem dotkliwem albo y do oręza iakiegokolwiek, iesli słowo, ma dać wosku pułkamienia, iesli do oręza, a nie dobył kamien wosku, iesliby dabył [sic] y zamierzył abo, czego Boze uchoway, obrazył, ma bydź do panow radziec oddany, panowie maią wynaleść karanie.

VIII. Schadzki swoje w gospodach aby w pokoju odparawowali, przy sprawie oręza zadnego aby, ani piwa dawano, az sprawy skonczyłyby [...], tesz dway starszy thowarzysze sprawy y obycaie towarzyskie im przepowiadziawszy, kazą dać piwa, tedy dla samych sobie iako swych y inszych thowarzyszow y dla postronnych, iezeli będą czynić wszelaką poćciwość. Tamze przy onym posiedzeniu rozmowy maią bydź o potrzebach y zwyczaiach ich y iako sie maią zachować przy samym miescie. Z gospody, iako natrzezwo wychodzić, nie wadząc sie z sobą y z nikym na uliczach y w bramie. Oręza nie dobywać po burkie [sic] nie krzeszać, kamieni z drogi z burku wywalać, ani wyłamywać, na beczkach, w ktorich wodę stawiaią, dla przygody obręcy nie obrębywać, ani wiader przykowanych u studzien odłamywać, ktorzyby takowy zbrodne używał, ma bydź podan pod urzędowe karanie.

IX. Farba sucha y mokra, ktora od miedzi odpada, powinien o tym mistrzowi swemu powiedzieć: nie będąieli iey potrzebował, a ktore farbę innemu mistrzowi abo thowarzyszowi przedac, toz na przedaz nie wynosząc iey, asz przydzie on, co ią kupię, ma do warstatu mistrza, czyią iest potrzeba zapłacić. A tho pozwala sie temu thowarzyszowi, ktory u mistrza swego w robocie zostanie, iesli się odprawi, a tych pieniędzy za farbę chciałby używać iuz do thego nie ma nic owszem, u swego mistrza zostawić powinien dla drugiego thowarzysza droznego [sic] abo wędrownego.

X. Thowarzyszom odprawować sie wolno od mistrzow swych bądź wędrując do innych miast, bądź w tym miescie od mistrza tak na Wielkanoczne Święta, na świętego [...] uroczyste święta, ale na Boze Narodzenie odprawiać sie im nie powinien, a tho dla jarmarku blisko nadchodzącego. Po skonczeniu jarmarku we dwie niedzieli tam im iuz wolno gdzie zechcą.

Nos itaque praefati consules Leopolienses considerantes haec in parte communem civitatis huic ac totum Reipublicae necessitatem videntes [...] eiusdem civitatis decus, ornamentum et [...] nationes eiusmodi mediocriter valen[tes] ac ipsum artem caldeatoriam, ut in aliis civitatibus ita in hac, quae in terris Russiae principalis est, esse perquam necessariam in artem caldeatoriam in hac civitate laborantibus et laborare deinceps volentibus, vigore iurium et privilegiorum [...] confraternitatem seu contubernium libenter concedi duximus, praesentibus hisce concedimus approbantes et confirmantes clere supra recensitas et consuetudines conferentesque leges, ordinationes et articulos superius descriptos, auditus ipsam auctoritatem suam in bono ordine cogare ac detinere deberint. Articulum tamen sextum [...] sociis in ordinum magistrorum, qui pro susceptione in collegium magistrorum reponere florenos octuaginta debent, ita declaramus. Quod exhibere florenos octuaginta, triginta florenos conciderit magistri in cistam [...] debere florenos debent in armaturam continuo [...] ². Quo in re si negligentes [...] decem marcas poenae reponere toties quoties non satisfecerit huic [...] neque etiam [...] volumus decreto sacrae regiae maiestatis ac totum sacrae regiae maiestatis subiiciemus ac etiam facultate nobis et succesoribus nostris [...] eos articulos augendi, minuendi, corrigendi, immutandi et alia ad rem eorum et publicum necessitatem pertinendi, constituendi et ordinandi [...]. Actum et datum sabatho post festum Assumptionis Beatae Mariae Virginis, anno Domini millesimo sexcentesimo sedecimo.

Ad postulationem famatorum Jacobi Wąsik, Valentini Ioba, Stanisłai Bo[...], Ioanne Mucha magistrorum artis caldeatoriae.

¹ Через значне пошкодження оригіналу текст реконструйовано також і з тогочасного трансумпту.

² Втрачено піврядка тексту.

Райці міста Львова. Робимо відомим усім і кожному, хто це читатиме. Ніщо без порядку та належного упорядкування в громаді не може бути гідним, красивим і корисним, і те, що є саме порядком, додає окраси, краси та зручності речам. Ми, рівно ж зважаючи насамперед на інтереси нашого міста, щоб деякі ремісники не жили легковажно та без закону, схвалили та схвалюємо нашим котлярам ці нижченаведені статті, порядок і зміст яких є такий.

I (стаття). На честь і хвалу Всемогутнього Бога, в Трійці Святій Всемогутнього, таким є наш намір, щоб ми тримали священика, який відправляв би дві Літургії кожен тиждень, одну – за живих, другу – за померлих. Тому священикові повинні платити певну винагороду шокварталу на сухедні. А коли священик на сухедні відправлятиме Літургію, у той час мають бути всі браття з усією челяддю на заупокійних службах, а який би брат не був, тоді має дати кари 3 гр., а підмайстер – 1,5 гр. на віск.

II стаття про збори, які також в інших цехах проводять, і є потреба того котлярського ремесла, щоб раз на чотири тижні проводилися як для майстрів, так і підмайстрів, і були присяглі цехмістри: один – старший, а другий – молодший. У старшого цехмістра має бути скринька з привілеями, а ключ від скриньки має бути в одного столового брата, і там же мають зберігати (скриньку) всі чотири тижні. Старший майстер повинен від себе цех обсилати, під карою від братів і товариства. Якщо є потреба панів райців, то – під їхньою карою, а якщо їхня власна (потреба), то під (карою) майстрів. А хто би не прийшов за ціхою до цеху під расцькою карою, тоді повинен майстер дати 1 копу, а коли під карою майстрів – не повинен нічого дати, тільки 2 гр. А коли би підмайстер за ціхою не прийшов, то зобов'язаний дати 0,5 гр. А коли майстер або підмайстер не прийде двічі, а під вечір – і втретє, тоді має каратися і карою та сидінням. Також тоді, коли принесуть ціху до цехмістра, майстри мають дати по 1,5 гр. до скриньки. А коли складуть по 1,5 гр., тоді старший майстер, вставши шанобливо, має цех гаїти (як цього в інших цехах дотримуються для загального спокою) такими словами: “Я загаюю цех Божою владою, владою короля його милості, владою бурмістра, владою панів райців, моєю владою, владою мого брата, владою всіх братів. Хто вчинить щось рукою, (то заслужить покарання, як) пани (райці) вирішать, якщо – словом, то як брати вирішать. Поза тим має бути виявлена всіляка повага один одному (...), щоб чортівських слів не згадувалося, щоб ніхто не входив із жодною зброєю до цеху, але скромно в усьому поведився, під карою 6 гр.”. Коли в сухедні будуть збори, тоді мають бути також і підмайстри й дати до скриньки по 0,5 гр. на віск та священика, коли буде відправлятися заупокійна. Також у сухедні повинні майстри повідомити про трибовних із челяді в реєстрі та карних трибованих підмайстрів.

III стаття про повинності. (Щоб) один одному торгівлі не псували, в помешканнях (ціни) не піднімали, челядь з майстерень не зваблювали як особисто, так і через челядника та іншого чоловіка, також через якісь подарунки. А коли би спіймали того, хто на це наважився, що в цій статті (...), тоді того мають карати каменем воску, а це з такої причини: чого собі не бажаєш, того іншому не чини.

IV стаття про челядь. Коли прийде підмайстер до міста з Польщі, тоді не повинен минати першого майстра по дорозі, але має (прийти) насамперед до його майстерні. А коли би той майстер мав челядь, тоді тому майстрові треба дати “звичай” – 1 гр. і відпустити до другого майстра чи майстерні. Так само і другий майстер повинен вчинити, якщо матиме челядь, а коли не буде її мати, тоді може його (підмайстра) залишити при роботі. Також із Поділля, коли прийде підмайстер, то має вступити до першого майстра по дорозі, і подібно має поводитися той майстер з тим підмайстром, як і перший (майстер). А коли підмайстер прийде “з поля” і зразу не прийде до

майстра, а буде лежати на господі або байдикувати, а не йтиме до майстра працювати, тоді цей підмайстер буде покараний сидінням на вежі та має дати штраф – вохлон. А коли би майстер потребував підмайстра, а йому (ніхто) не прийшов, тоді може послати за підмайстром, за дозволом та з відома братії.

V стаття про хлопців. Передовсім не маємо вчити хлопців іншої релігії, тільки католицької (віри). Дорослий хлопець повинен вчитися три роки, а коли буде малих літ, то на чотири роки (має) бути поєднаний. А коли майстер прийме хлопця, тоді за два тижні зобов'язаний його в цеху записати, і той хлопець має дати до скриньки 12 гр. А коли визволиться або вислужить свої роки, тоді майстер повинен дати 1 зл. 6 гр. А коли би хлопець відійшов від майстра та знову прийшов і хотів би знову вчитися, а пройшло би дванадцять тижнів, тоді цей хлопець повинен дати до скриньки 24 гр. А коли би через рік прийшов, тоді знову має вчитися. А коли би також майстер не оголосив хлопця в цеху за два тижні, то має дати кари 12 гр., хоч би хлопець і відійшов.

VI стаття. Оскільки в Польській державі в жодному місті немає того, щоб котлярі робили штуки, і тут, у цьому славному місті, не було цього, то нам не годиться, щоб такі штуки закладати. Натомість, (годиться чинити) так, як у Кракові, (де) прийнято, що за певний даток, коли підмайстер дає вступного до скриньки, і потім на зборах майстрів показавши листи про народження та вивчення ремесла, за тим же краківським звичаєм та традицією. Коли ж підмайстер хотів би стати майстром, тоді має у майстра відробити чверть року, тобто дванадцять тижнів, а крім того повинен старатися про лист про народження, а потім (...) прийти з людьми просити про вступ. Потім мусить показати листи, а показавши, має покласти вступного 2 зл. і дати до скриньки 80 зл. А тоді вже майстри повинні його за брата прийняти, як тільки це відбуде, але має найперше прийняти міське право.

VII стаття про синів майстрів. Жоден майстрівський син не має у свого батька вчитися, а в чужого або визначеного, і так повинен вчитися тільки рік. А якби вивчився ремесла такий хлопець у свого батька, тоді дванадцять тижнів повинен учитися в іншого, а це у волі майстрів. Потім, коли би хотів стати майстром, тоді майстер, у якого вчився цей майстровець, має дати звіт про нього перед майстрами про його поведінку та навички у ремеслі. Потім має прийти з людьми, просячи про вступ до цеху, далі мусять дозволити вступ. І (він) повинен дати 1 зл. вступного, до скриньки – 40 зл., і тоді стане майстром.

VIII стаття про вдів. Коли вдова залишиться з дітьми по смерті чоловіка і буде гідно себе поводити, тоді не можна їй забороняти ремесла, але загалом повинні дати (їй) челядь, як будь-якому майстрові чи братові, але повинна всі обов'язки в цеху (сповняти). А коли би з нею хотів одружитися підмайстер, тоді має рік у неї відробити та показати листи про народження та навчання (ремесла), а потім з людьми прийти до цеху. І потім зобов'язані його прийняти, але має дати вступного 1 зл. і 30 зл. до скриньки, а пізніше прийняти міське право, аж тоді з удовою одружиться.

IX стаття про доньок котлярів. Якби котрийсь підмайстер котлярського ремесла хотів би одружитися з маслаківною або донькою котляра, тоді повинен цей підмайстер рік у того майстра відробити, а потім має прийти до цеху, тоді зразу має вступити до цеху та просити про вступ. І той підмайстер дасть вступного 1 зл. і 25 зл. до цеху, а потім міське право повинен прийняти.

X (стаття) щодо купування міді. Вільно кожному котляреві на складку на свої потреби до роботи (купувати), але не годиться міддю торгувати (...), але за декретами колишніх їх милостей королів (і) теперішнього щасливо пануючого короля.

XI (стаття). Якби котрийсь підмайстер котлярського ремесла працював у партача на Поділлі чи на Волині, тоді повинен очиститися у тому місті, до якого примандрує, а майстрам повинен покласти камінь воску, тобто копу.

XII (стаття). У жодного майстра котлярського ремесла жоден хлопець або помічник, який не вчився того ремесла, не має нічого робити, що належить до того ремесла, а тільки те, що до його роботи хлопця належить, тобто молотом на ковадлі бити (...), (повітря) піддувати на міхах, води наносити, де потрібно, робити мідні цвяхи. А той майстер, який дозволяв би робити тому хлопцеві у майстерні, має бути покараний стільки разів, скільки би дозволяв, каменем воску до скриньки, за цеховим звичаєм.

XIII (стаття). Щоб жоден партач або нецеховий не наважувався і не насмілювався на міському ґрунті те ремесло робити та ремонтувати старі речі. А якби такий (...), повинні будуть цехмістри разом з іншими майстрами (...), взявши допомогу (...) панів райців забрати, а половина взятого йде (расцькому) урядові, а половина – цехові.

Порядок челяді котлярського ремесла.

I. Підмайстер, примандрувавши до того міста, залишається у свого майстра на роботі, повинен (...) вірно чи у печі, чи у майстерні шкоди (...) та причини не давати, ані палити мідь, під карою та штрафом, як брати вирішать.

II. Підмайстер будь-яку роботу від майстра (...) зробив би так, як належить, і якби була якась (...), майстер казав би її (шкоду) поправити, тоді той перший (підмайстер) не має тим ображатися, ані сваритися, (під карою) “завіт майстерні” або карою шести вохлонів.

III. Щодо приходу на роботу, то так підмайстри мають поводитися у майстрів: почавши від Св. Михайла, кожен майстер зі своїм підмайстром за прийнятим звичаєм, тобто буркатом, повинні вставати о 8 годині в ніч, робити аж до (...), від Великодня вставати, як світатиме, йти (з роботи) за годину перед вечором. А коли в суботу підуть до лазні, то підуть з роботи у 22 годині.

IV. (Підмайстри) повинні гідно та пристойно поводитися при столі за сніданком, обідом і вечерею, а в кімнаті панські “дари” вживати, упившись, до столу не сідати, тверезо поводитися, жодних сварок не починати, під “завітом (майстерні)” або карою шести вохлонів.

V. Про нові та старі штуки прийнято вищеописану постанову. Майстер, прийнявши новий броварний котел зробити, повинен дати підмайстрові або підмайстрам 12 гр., а від поставлення – половину (ціни) нового, від старого котла має дати підмайстрові 6 гр., від поставлення – 6 гр., від дна котла – 3 гр., від миловарського котла – 12 гр., а від великого нового котла до ремонту – 12 гр., від поставлення того котла – 6 гр., від великого котла чи квадратної лазневої миски – 24 гр., від дна – 12 гр., від мисок або малих лазневих мисок для малих лазень – 12 гр., від їхнього поставлення – 6 гр., від різних цебровок – 22 (гр.). Бляшок для латання чи ремонту підмайстри не повинні брати, ані їх прибивати понад ціну 2,5 гр., а бляшка не має перевищувати за шириною двох пальців, а за довжиною – чотирьох цвяхів. Від інших робіт, які виконують майстри, повинен дати майстер підмайстрові 1 гр., тобто від її оправи. Від паяння старих труб – як майстри вирішать. Від ремонту поламаних мисок для готування риби підмайстер має отримати 6 гр. Однак своєму майстрові повинен (підмайстер) показати такі ремонти й отримані гроші, щоб не віддав брак без відома майстра.

VI. Щоб більше блуду не було, що (його) чинили (підмайстри), як напивалися, не спали ні в господі, ні вдома у майстра, після чого один від одного заражалися, лежачи близько один до одного, під карою, званою “завіт” чи (...) на порушника.

VII. Звикли (підмайстри) зухвало залишати роботу й інших намовляти (йти) з майстерень зі шкодою для своїх майстрів, потім зійшовшись до господи, чинять кривди та свавілля, п'ють пиво за гроші свого майстра. Запобігаючи таким утратам, коли би виявився такий, хто вчиняє такі

бунти, то цей бунтівник усе, що всі проп'ють, він сам має заплатити. А також, коли би хтось на свого майстра або його дружину слово образливе (сказав) або взявся за будь-яку зброю, за слово повинен дати півкаменя воску, за зброю, якщо не видобув – камінь воску, якщо ж би добув і замірився або, чого боронь Боже, вдарив, має бути переданий до панів райців, які зобов'язані винести вирок.

VIII. Свої збори в господах мають спокійно відбувати. І щоб не було при справі жодної зброї, жодного пива, поки справи не закінчаться (...). Також два старші підмайстри, розповівши їм про справи та звичаї підмайстрів, (нехай) накажуть принести пива як для себе, так і для своїх та інших підмайстрів і чужих, якщо такі будуть, віддаючи всіляку честь і шану. Там же, на тих зборах, мають бути розмови про їхні потреби та звичаї, як поводитися в тому місті. З господи повинні вийти тверезо, не вчиняти жодних бійок із ніким у брамах і на вулицях міста, не оголювати зброї, по бруківці не кресати, камінь з дороги не піднімати та не витягувати, не обгинати, задля пригоди, обручів у бочках, у яких воду ставлять, не відламувати відер, прикованих до криниць. Якщо хтось щось таке вчинить, то буде переданий для покарання (міському) урядові.

IX. Про фарбу – як суху, так і мокру, що відпадає з міді, (підмайстер) повинен свого майстра повідомити, чи не буде її потребувати. А коли би фарбу іншому майстрові або підмайстрові продавав, то не має її виносити, аж (поки) купець не прийде до майстерні зі своїм бажанням купити. А це дозволяється тому підмайстрові, який перебуватиме у свого майстра на роботі у майстерні, коли звільниться. А ті гроші за фарбу, що хотів би використати, до них не повинен мати нічого, повинен їх у свого майстра залишити для подорожуючого чи мандрівного підмайстра.

X. Підмайстрам вільно відходити від своїх майстрів – чи мандруючи до інших міст, чи у тому місті, як на Великодні свята, на свято Св. (...) урочисті свята, але на Різдво не повинні відходити, з огляду на близький ярмарок. А після завершення ярмарку за два тижні можуть відходити, куди схочуть.

Таким чином, ми, згадані львівські райці, приймаючи до уваги потребу як громади цього міста, так і всієї держави (...), для оздоби, прикраси та (...) нації того міста помірно впливаючи, це ремесло котлярів, як і в інших містах, так і в цьому, що у руських землях є найголовніше, хочемо, щоб була надалі потреба у цьому котлярському ремеслі у цьому місті та далі працювали, відповідно до прав і привілеїв (...) вважали (за гідне) братству чи цехові охоче надати, і даною грамотою надали, схвалюючи та підтверджуючи чітко вищезгадане та надані звичаї, закони, ординації та статті вищеписані, вивчені нашою владою, (що їх) повинні у доброму порядку утримувати. Однак шосту статтю (...) про прийняття підмайстрів до цеху, коли вони мали покласти 80 зл., так уточнюємо, що повинні викласти 80 зл., з яких 30 – до скриньки (...), повинні (50) зл. викласти на озброєння (...). Якщо ж відмовиться (...), викладе 10 гривень кари стільки разів, скільки не задовольнив (...) хочемо, піддаючись декретові священного королівського маєстату та всьому священному королівському маєстатові (...) цих статей збільшення, зменшення, поліпшення, зміни і всього що до цих речей і публічної потреби належатиме, щоб встановити та упорядкувати (...). Діялося та дано (у Львові) в суботу після свята Успіння Пресвятої Діви Марії, року Божого 1616.

На прохання славетних Якоба Вонсіка, Валентина Йоба, Станіслава Бо(...), Яна Мухи, майстрів котлярського ремесла.

1617 р., лютого 19, Варшава

Сигізмунд III підтверджує та повністю наводить грамоту райців Львова від 20 серпня 1616 р., яка містить статут для котлярського цеху з Галицького передмістя Львова

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 654. Пергамент: 57,5x74,8 + 10 см. На пергаменті діри, текст у багатьох місцях, особливо в кінці документа, вицвів. Написи: “Contubernium ahenarioum” (XVIII); “Kupferschmiede zu Lemberg” (XVIII-XIX). На шовковому помаранчевому шнуру печатка: Gum., XXI, nr 79.

Регест: Каталог, № 788.

Sigismundus Tertius Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Mazoviae, Samogithiae, Livoniaeque etc., nec non Sueccorum, Gottorum, Vandalorum haereditarius rex. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Oblatos nobis fuisse literas pargameneas, sigillo appenso [civitatis] Leopoliensis munitas, salvas, ilaesas, omnique suspicionis carentes, continentes in se ordinationem chaldeatorum se ahenatorum suburbii Haliciensis degentium, boni regimen [...] conscript[es]. Supplicatumque nobis, ut easdem autoritate nostra regia approbare et confirmare dignaremur. Quorum tenor sequitur estque talis.

Далі наводиться грамота райців Львова від 20 серпня 1616 р., яка містить статут цеху котлярів (див. док. № 24).

Nos [Sigismundus rex] benigne annuentes literas praeinsertas in omnibus earum punctis, clausulis, articulis, conditionibus approbandas et confirmandas esse duximus, [in quantum] iuribus communes non derogant ususque habent [...] confirmamus, cum enim [...] armatura pro suprascripta florenos quinquaginta comparata non alibi, nisi in usum praefati contubernii cedit rationeque [...] debita firmitatis obtinere debere. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas, sigillo regno nostri communiri mandavimus. Datum Varsaviae die XVIII, mensis Februarii, anno Domini MDCXVII, regni nostrorum Poloniae XXX anno, Sueciae vero XXIII.

Sigismundus rex.

Artikuły kotlarzow Halickiego przedmiescia do Lwowa.

Sигізмунд III, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою, кому потрібно, всім та кожному. Подано нам пергаментну грамоту, скріплену вислою печаткою (міста) Львова, цілу, непошкоджену, позбавлену будь-якої підозри, що містить у собі ординацію котлярів, які мешкають на Галицькому передмісті, з добрим порядком (...). Просили нас, щоб ми вважали за гідне її (грамоту) нашою королівською владою схвалити та підтвердити. Зміст цієї (грамоти) наводиться та є такий.

Далі наводиться грамота райців Львова від 20 серпня 1616 р., яка містить статут цеху котлярів (див. док. № 24).

Ми (Сигізмунд III), прихильно прийнявши згадану грамоту, в усіх її пунктах, клаузулах, статтях, умовах, вважали (за гідне) схвалити та підтвердити, і наскільки не суперечить загальному праву та має вжиток (...) підтверджуємо, але (...) за вищезгадане озброєння 50 зл. має скласти ніде інде, тільки до згаданого цеху (...), (грамота) повинна отримати (силу) належної міцності.

Для довір'я дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали скріпити печаткою нашого королівства. Дано у Варшаві 18 лютого, року Божого 1617, наших панувань у Польщі – 30, а у Швеції – 24 року.

Сигізмунд [ІІІ], король.

Статті котлярів Галицького передмістя у Львові.

1668 р., вересня 18, Львів

Львівський бурмістер Ян Стефан Убальдіні підписує ухвалу котлярського цеху, яка стосується внутрішнього порядку в цеху

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 331, арк. 13. Папір на двох аркушах: 20,2x31,8 см. Расцька печатка: Soch., Herb, s. 35, nr 7.

Na część y na chwałę Boga w Troycy Świętey iedynemu. Staęło dobrowolne postanowienie y laudum wszystkich braci tak starszych, iako y młodszych cechy rzemієsła kotlarskiego, azeby iako za przodkow y antecessorow naszymy nie bywało, tak i teraz, zeby nie było, aby brat cechowy ieden przed drugim nie zabiegał y nie odmawiał roboty tak starey, iako y nowe, y od ulice do ulice, od kamienice do kamienice zebrząc starzyzny do naprawy nie biegał, co iest wzgarda czesze naszymy, a to dla tego, azeby sie między bracią gniewy, ranbory y nienawisci nie wzniecały, ale zgoda y miłość tak między bracią, iako y czeladzią zostawała. Co iesliby sie na ktorego brata znalazło przeciwko temu laudum, taki brat powinien będzie karany bydz tak w cechu u braci, iako y u iego mosci pana burmistrza dwiema kamieniami wosku zwyczajnemi, ieden urzędowi burmistrzowskiemu, a drugi do świętey Anny u oycow bernardynow, gdzie sie odprawuią załobne msze brackie. Na co dla lepszey powagi y waloru iego mosci pana burmistrza, na ten czas urząd burmistrzostwa odprawuiącego, iako oycy y dobrodzieia naszymy, unizenie y pokornie upraszamy, aby pieczęć zwykłą urzędu swego przycisnąc kazał z podpisem ręki swoiey. Anno Domini millesimo sexcentesimo sexagesimo octavo, die decimaoctava, mensis Septembris.

Jan Stephan Vbaldini de Rippa burmistrz Lwowski manu propria.

My ta tęn czas cechmistrze będący: Simon Miziurkowicz na ten czas starszy +.

Jakub Czarniecki cechmistrz młodszy manu propria.

Na честь і хвалу Бога у Трійці Святій Єдиному. Прийнято постанову та ухвалу всіх братів, як старших, так і молодших, цеху котлярського ремесла, щоб як цього не було за наших предків та попередників, так і тепер, щоб не було, щоб цеховий брат один перед іншим не забігав і не відмовляв роботи – як нової, так і старої, і щоб не йшов від вулиці до вулиці, від кам'яниці до кам'яниці, жебраючи старизну для ремонту, що є зневагою для нашого цеху. А це для того, щоб не піднімалися між братами гнів, суперечки та ненависть, а залишалася згода та любов між братами, як і челяддю. Якщо на якогось брата знайдуть щось проти цієї ухвали, то такий брат повинен бути покараний у цеху братією та паном бурмістром двома звичайними каменями воску, один (припаде) бурмістерському урядові, інший – до (костелу)

Св. Анни в отців бернардинців, де відправляються братські заупокійні Літургії. Для більшої ваги та сили (грамоти) уклінно та покірно просили його милість пана бурмістра, котрий був у той час на цьому уряді, як нашого отця та добродія, щоб звичайну печатку свого уряду наказав притиснути з підписом своєї руки. Року Божого 1668, дня 18, місяця вересня.

Ян Стефан Убальдіні де Ріппа, львівський бурмістер, рукою власною.

Ми, на той час цехмістри: Симон Мізюркович, на той час старший +.

Якоб Чарнецький, молодший цехмістер, рукою власною.

БЛЯХАРІ

1630 р., травня 15, Львів

Львівські райці затверджують статут для окремого цеху бляхарів

Транс.: ЦДАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 692 (див. док. № 28).

Опубл.: Dodatek (1861), nr 42, s. 1207-1208.

Burmistrz y raice miasta Lwowa wszystkim wobec y komu zosobna wiedziec nalezy wszelkiego stanu y contdityi [sic] ludziom teraz y napotym będącym, osobliwie kozdego rzemiosła cechom, a mianowicie rzemiosła blachowniczego tak w Koronie, jako y inszych krolestwach y państwach obcych mistrzom, towarzyszom y uczniom do wiadomości na czasy wieczne y potomne podawamy. Iz gdy do zupełnei urzędu naszego radzieckiego osiadłości osobami swemi przyszedszy y oczewiście stanąwszy sławni mistrzowie blachownicy nizei mianowani mieszczenie Lwowsky z dobrowolnego zezwolenia się y z obopolnei zgody, a iednostainei namowy prosili y żądali nas abysmy ich cech zafundowali porządki rzemiesł y czesze ich należące w inszych, tak koronnych iako i cudzoziemskich miastach zachowujące się, dla ich lepszego rządu y czechy ich sprawowania według starodawnych miasta tego praw y przywileiow opisali y w przystoiną [...] klubę wprawili, a pewnemi prawami umocnili y władzą urzędu naszego utwierdzili. Podali nam tedy porządki prawa zwyczaie y sztuki mistrzowskie rzemiosła swego blachowniczego, ktore my zancie sławnemu panu Erazmowi Sixtowi w philozophei y w lekarskiej nauce doktorowi, raycy Lwowskiemu a colledze naszemu do przeczytania, uważenia y ieśli co potrzeba odmienienia, przyczynienia albo umneiszenia oddawszy, a rellatią ad niego iakoby takowe porządki rzemiesłu y mistrzom, towarzyszom, czeladzi y uczniom w cesze blachowniczei teraz y napotym będącym y przystoinie służyc y odprawowac się mogły, wyrazną y na pismie podaną wziąwszy. Mysmy tedy z obopolną radą rozsądkiem y rosmysłem uważnym takowe porządki, prawa, zwyczaie y artykuły rzemiesłu y czesze blachownikom Lwowskim należące, ięzykiem polskim pisane, podalismy y onym do chowania, a według nich cechę blachowniczą na czasy potomne sprawowania ustanowili, klorychto porządkow sposob iest takowy.

W imie Przenaswiętszei a Nierozdzielnei Troice Boga Oica y Syna y Ducha S. Amen. Anno Domini 1630 die 12 May. Wiedząc, iż na dobrym rządzie wszędzie w kożdym zgromadzeniu wiele należy. Przetosmy mistrzowie blachownicy nizei pospisowani za nastąpieniem między nami zgodnego pozwolenia artykuły y porządek cechowy blachowniczego rzemiosła y cechu przywilejami y zwyczajem po inszych miastach w Koronie zachowującym się utwierdzony między sobą czyniemy, który takowy iest. Naprzod którybykolwiek towarzysz rzemiosła blachowniczego chciał się postanowić, to iest mistrzem zostac przy tym mieście Lwowskim, tedy powinien będzie wedle obyczajów rzemiosła naszego nizei opisanego postępować y te artykuły zachować.

Artykuł pierwszy. Naprzod ma mieć listy świadeczne urzędowe od pociwego urodzenia swego, także y drugie od przystoinego wyuczeniu rzemiosła blachowniczego.

Artykuł wtory. Powinien będzie towarzysz rzemiosła blachowniczego, który się zechce postanowić, w puł roku przedtym opowiedzieć się w cechu, a bracia mają mu naznaczyć, u którego mistrza przez to pułroka ma przerobic, nie odchodząc. Przerobiwszy puł roka ma sobie dac cesze obesłać y do cechu powinien wstąpić z ludźmi uciwemu, żądając panów mistrzów o poszrodek między niemi, co gdy mu będzie pozwolono, powinien będzie zaraz dac i w[s]tępnego złotych dwadziescia y sztukę robić. A ta sztuka taka ma bydz. Latarnia wielka, która na okręcie bywa, ma bydz w niej rogow dwadziescia y cztery, drotem ma bydz nitowana z czarnej blachy, pukle na tych nitach mają bydz złociste mosiądzowe. Druga latarnia bydz ze zwierciadłem, której więc używają w nocy przed konmi w drodze iadący, u której ma bydz swierciadło kontryfalowe, ma bydz twarz smocza, ma bydz krzesiwko według proportii trzymania, mają bydz pukłow mosiązowych piętnascie y cerowania na wszystkich stronach osobisto, przytym kolacją panom mistrzom uciwym według przemozenia, od obesłania cichy powinien dac groszy dwanascie, pisarzowi groszy trzy a na miejscu ostatnim usiesć y bydz posłusznym panom mistrzom w tym co do porządków cechowych przynależy.

Artykuł trzeci. Gdyby tu do Lwowa prsyiechał mistrz we wszystkim sprawny z inszego miasta, a chciałby się tu postanowić, ten będzie wolny od przerobienia puł roku, iędnak wedle obyczajui, wstąpiwszy z ludźmi godnemi do cechu, powinien dac wstępnego złotych dziesięć, od obesłania cechy groszy dwanascie, pisarzowi groszy trzy y nizsze miejsce otrzymać.

Artykuł czwarty. Którybykolwiek partacz przyiechał do miasta Lwowa chciałby sobie robic y wykładac robotę gdziekolwiek, y to bez wiadomości cechowej czynił, tedy ma mu bydz zabrana robota urzędnie y do urzędu panom ma dąć pięć grzywien y do skrzynki blachowniczej drugie pięć grzywien, a robota przepada. Urzędowi połowu, do cechu druga połowa.

Artykuł piąty. Z strony synów mistrzowskich, iesliby się który zostały niewyzwolony po śmierci oicowskiej, ten powinien będzie się uczyć rok przynamniei, iesli będzie dorosły, u mistrza, którego mu z cechu naznaczą, albo tesz u matki, tylko przed wyzwoleniem powinien będzie u mistrza, którego mu bracia naznaczą, przecwiczyć się niedziel dwanascie y od tegosz mistrza ma bydz wyzwolony.

Artykuł szosty. Jesliby tesz który syn mistrzowski chciał się postanowić y mistrzem zostac, tedy się powinien będzie w pułroka przedtym w cechu opowiedzieć y dac się wpisac y od obesłania cechy, ma dac groszy dwanascie, pisarzowi groszy trzy, a po pułroczu ma wstąpić do cechu z ludźmi godnemi żądając poszrodku między bracią. Co gdy mu bracia pozwolą, powinien będzie puł sztuki robic, a wstępnego dac do cecha złotych szesc, od obesłania cechy groszy dwanascie, a pisarzowi groszy trzy y na nizszym miejscu usiesć y mieiskie prawo przyjąć.

Artykuł siedmy. Corki mistrzowskie, gdyby który towarzysz rzemiosła naszego blachowniczego chciał za małżonkę pojąć y mistrzem tu zostac, ten powinności y porządki cechowe tak powinien odprawiac mistrzowskie w cechu, iako syn mistrzowski.

Artykuł osmy. Z strony wdow iesliby tesz którą towarzysz rzemiesła naszego chciał poiąc za małzonkę, tedy tesz powinności będzie odprawował w czechu iako y syn mistrzowski. Do tego pozostałej wdowie ma bydz towarzysz wyzwolony dany z cechu, który się yei będzie zdał sposobny do rzemiosła, y poki będzie chciała wolno iey będzie rzemiosło robić, byle tylko powinności cechowe odprawowała.

Artykuł dziewiąty. Z strony uczniów, który tylko ieden ma bydz u każdego mistrza. Ten uczeń powinien się uczyc lat cztery bez zadnego okupu, a nie mniej, a iesliby uszedł w tych łeciech zapisanych, a nie byłoby przez osm niedziel onego, a przyszedłby zasie, chciałby się uczyc, tedy powinien znowu zapisac na insze cztery lata, a gdyby przyszedł niz osm niedziel wynidzie, ma bydz do mistrza przyjęty na tesz lata, a od wpisania chesze ma dac groszy dwanasce, a groszy trzy pisarzowi. Przy tym uczeń kozdy powinien będzie miec list od ucciwego urodzenia swego, a iesliby go zaraz nie mógł bydz, tedy mu rękoią pewną stawic, ze go ma oddac nadalei za cwierc roku do cechu y w skrzyni ma bydz schowany asz się wyzwoli.

Artykuł dziesiąty. Uczeń wyzwoliwszy się powinien bydz robiencem przynamniei rok, wędrując po miastach lubo koronnych, lubo cudzoziemskich y dla tym większego przecwiczenia się rzemiosła y dla obyczaiow ucciwych, a powinien bydz mistrzom posłuszny y towarzyszom, co mu roskażą w rzemiesle, a gdy będzie miał wolą zostac za towarzysza, ma się opowiedziec mistrzowi swemu, u ktorego robi, y przerobic ma u niego niedziel dwanasce, u to dla tego zeby go mistrz zrozumiał, iesli iest godzien stołka towarzyskiego, y zeby zalecił onego towarzyszom, aby go przyjęli między się y zmeli y porządki swe towarzyskie z niem odprawili. Przy którym zmyciu y za towarzysz uczynieniu powinni będą bydz przynamniei ieden mistrz, a towarzyszow dwa sprawnych tegosz rzemiosła, albo tesz na miejscu iednego towarzysza mistrz ten, który nie podziękował ieszcze towarzyszom z towarzystwa, boby inaczej iego mycie nie wazne było.

Artykuł jedenasty. Z strony towarzyszow, który gdy przywędruie do tego miasta, okrom wezwania, tedy powinien po porządku obsylac o robotę, to iest od starszego mistrza az do młodszego albo na prozny warsztat. A iesliby tesz który mistrz chciał sobie poslac po towarzysza, ma się opowiedziec braciei, zeby potym poswarek nie był, a towarzysz przywendrowawszy z listem mistrzowskim, ma do niego o robotę wysylac, y ma od niego wziac contentatią obiecaną w liscie we dwie niedzieli przerobiwszy a po rachunku ma przerobic u tegosz mistrza niedziel dwanasce.

Artykuł dwanasty. Gdy tesz któryby mistrz od P. Boga chorobą nawiedzony nie mógłby sobie rady dac, tedy panowie mistrzowie powinni mu czeladnika z między się uzyczyc, tak długo poki nie ozdrowieie, ozdrowiawszy ma tego czeladnika na swoje miejsce pierwsze puscic.

Artykuł trzynasty. Jesliby tesz mistrz, który był tak niebaczny, zeby odmowił od drugiego mistrza czeladnika albo chłopca, a będąc przeswiadczony, tedy powinien onego towarzysza albo robienca albo tesz ucznia nazad przywrocic, zkąd odmowiony iest, a przytym do skrzynki winy ma dac mistrzowskiej grzywien pięc. A towarzysz winy ma dac trzy wochlony, a iesliby nie chciał towarzysz albo robienciec wrocic się do tego mistrza, ma precz od miasta wendrowac, a chłopiec od rzemiosła, iesli nie chce na swoje miesce isc, zkąd był odmowiony. Item iesliby który odwabił kupca od roboty bądź miesckiey, bądź domowei, tész winę podiac musi to iest grzywien pięc do skrzynki, takze panom raycom grzywien pienc.

Artykuł czternasty. Jesliby tesz który towarzysz u partacza siadł robic, albo tesz sam partaczem został, taki nie ma miec miesca między ucciwemi mistrzami y towarzyszami, asz się w cechu sprawi, takze tesz ktorzyby mistrze albo towarzysze, albo robiencie z partaczami składki iakie mieli albo z niemi zasiadali, tacy maią bydz karani według zdania mistrzow y towarzyszow.

Артикулъ пятнасты. А ишъ сѣ то траfia, ишъ lubo дла дългов lubo дла инычъ такихъ причынъ мистръ зъ зоною y ze wszystkim wyндzie z miasta nie opowiedziawszy сѣ чesze y на wzгарę cechy кѣды индзiei, бѣдъ w cesze, бѣдъ тешъ bez cechy rzemiosлo robi blachownice, gdyby potym takowy brat w rok y w szesc niedziel nie wrocилъ сѣ albo do cechy ишъ сѣ powrocic ma, nie pisałъ, albo nie ogлосилъ, kтory potym zwrocилъ сѣ ma dac do cechy wstѣпnego злoтыхъ cztery y cuganty wszystkie przez czas niebytnosci iego odлoзyc, a to iz zadnych cięzarow cechowych przez odescia swego czas nieponosилъ.

Артикулъ szesnasty. Jesliby, kтorzy mistrzowie mieli iakie spolne porozumienie y uzyczanie robot z partaczami, ktemu y z niemiby obcowali y przestawali, a byliby w tym przeswiadczeni, tedy tylekroc ileby сѣ tego powazyли, maię bydzъ za winę kamieniem wosku karani. Kтore to postanowienie y porządki wyzei opisane maię bydzъ od wszystkich mistrzow, braci towarzyszow, robiencow y uczennikow rzemiosла blachowniczego wcale y swiętoблиwie zachowane, do iedności, zgody y posлушенstwa, kтore kozdy w tym cechu y rzemiosle iest powinien przywiedzione, w czym aby nam P. Bog dopomogлъ Maiestatu iego prosiemy. Amen.

My tedy burmistrz y rayce Lwowscy przychyliwszy сѣ do зѣданию mistrzow blachownikow nizei opisanych, uwazaię, iz te wszystkie y kozdy z osobna artyкулы, do samego dobra cechu y rzemiosла blachowniczego y do spokojnego rzѣду, takze do osobnei ozdoby y pozytku pospolitego nalezѣ, aby miasto Lwow teraz y na potym tym większy dostatek rzemiesznikow zacnieiszych y biegleiszych obfitowalo, dла tegosz te porządki, prawa y zwyczaje doswiadczenia sztuki y cechę rzemiosла blachowniczego, takze i ten fundusz pierwszy tymze mistrzom blachownikom, teraz y na potym бѣдѣцымъ wлѣдзѣ praw y przywileiow naszych na to samo urzędowi naszemu, nadanych postanawiamy, funduiemy, podawamy y utwierdzamy. Zachowawszy iednakъ nam y potomnym successorom naszymъ według potrzeby tegosz cechu blachowniczego spolnei y pospolitei, te artyкулы wzwyzъ poloзone z osobliwѣ wiadomosciѣ mistrzow w tym cechu zawieraięcychъ сѣ moc y wлѣдзѣ причынienia, odmienienia, poprawienia y инычъ postanowienia y z ordinowania. Tym listu pozwolenia takze confirmaty naszei urzendentwei swiadcetwem. Dла kтorego pieczęć urzędu naszego iest zawieszona. Przy bytnosci y na зѣдanie sławnych Woiciecha Ryby, Woiciecha Tyczynskiego, Matiasza Raphalika, Stanisława Krasnickiego mistrzow blachownikow, mieszczan y obywatelow Lwowskich, cechy blachowniczei Lwowskiei na pierw[s]zych fundatorow. Datum in praetorio civitatis Leopoliensis, feria quarta ante festa Sacri Pentecostes proxima, anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo.

Бурмистер та райці міста Львова. Всім так кожному зокрема робимо відомим, людям усякого стану і становища, сучасникам і прийдешнім, а особливо цехам кожного ремесла, а саме бляхарського ремесла як у Короні, так і в інших королівствах і чужих державах, майстрам, підмайстрам та учням подавши на вічні та майбутні часи. Що до повної присутності нашого раецького уряду особисто прийшли та особисто стали славні майстри-бляхарі, нижчезгадані львівські міщани, добровільним зізнанням та з обопільної згоди й одностайної намови просили та упрошували нас, щоб зафундували їхній цех, належні в цеху порядки ремесла, котрих як у коронних, так і в чужоземних містах дотримуються, для їхнього кращого урядування та поведінки в цеху, відповідно до стародавніх прав і привілеїв того міста, описали та у пристойну (...) вправили, та певними правами зміцнили і владою нашого уряду затвердили. Тоді подали нам порядки, права, звичаї та майстерські штуки свого бляхарського ремесла, які ми вельми славетному

пану Еразмові Сикстові, доктору філософії та медицини, львівському райці та нашому колезі, дали для прочитання, вивчення і, якщо є потреба, відміни, втручання або внесення, взявши виразне та на письмі подане його свідчення, що такі порядки ремеслу та майстрам, підмайстрам, челяді й учням, що тепер є і будуть у бляхарському цеху, можуть пристойно служити та правити; тоді ми, за обопільною радою, уважним розсудом і розмислом, такі порядки, права, звичаї та статті, належні ремеслу та бляхарському цеху, написані польською мовою, надали їм для збереження, а відповідно і бляхарському цеху на виконання на вічні часи встановили. Таких порядків зміст є такий.

В ім'я Пренайсвятішої та Нероздільної Трійці, Отця, Сина та Святого Духа. Року Божого 1630, 12 травня. Знаємо, що від доброго уряду всюди в кожній громаді багато залежить. Тому ми, майстри-бляхарі, нижче згадані, при досягненні нами згідного дозволу встановлюємо статті та цеховий порядок бляхарського ремесла, якого дотримуються, за привілеями та звичаєм, по інших містах у Короні, стверджений між нами, що є такий. Насамперед, хто з підмайстрів бляхарського ремесла хотів би утвердитися, тобто стати майстром у тому місті Львові, той повинен за звичаями нашого ремесла, нижче описаного, чинити та цих статей дотримуватися.

Стаття перша. Насамперед (підмайстер) повинен мати урядові листи-свідоцтва про своє гідне народження, також інші (листи) про належне вивчення бляхарського ремесла.

Стаття друга. Підмайстер бляхарського ремесла, який захоче утвердитися, повинен буде за півроку до того повідомити в цеху, а брати мають визначити йому, в якого майстра ті півроку має пропрацювати не відходячи. Пропрацювавши півроку, має обіслати ціху та повинен до цеху прийти з поважними людьми, просячи панів майстрів прийняти поміж себе, а коли йому буде дозволено, зобов'язаний зразу дати вступного 20 зл. та робити штуку. А ця штука має бути такою. Великий ліхтар, який на кораблі буває, мусить мати 24 кути, заклепаний дротом із чорної бляхи, пуклі на тих заклепаних місцях повинні бути золотисто-латунні. Другий ліхтар має бути із дзеркалом, отже (такий), який використовують перед кіньми, коли їдуть уночі, на якому має бути дзеркало проти хвиль, голова змія, кресиво, відповідно до пропорції тримання, п'ятнадцять латунних пуклів та окремо візерунки на всіх сторонах. При тому має дати обід поважним панам майстрам, відповідно до можливостей, від обіслання ціхи повинен дати 12 гр., писареві – 3 гр., сісти на останньому місці та бути послухним панам майстрам, що стосується порядків у цеху.

Стаття третя. Коли б до Львова приїхав цілком певний майстер з іншого міста, а хотів би тут утвердитися, він буде вільний від роботи півроку (в іншого майстра), однак, відповідно до звичаю, ввійшовши до цеху з гідними людьми, повинен дати вступного 10 зл., від обіслання ціхи – 12 гр., писарю – 3 гр. та нижче місце отримати.

Стаття четверта. Якби партач, котрий приїхав до міста і хотів працювати та будь-де продавати роботу, і це робив би без відома цеху, тоді йому має бути урядово забрана робота і мусить до (расцького) уряду дати панам 5 гривень та до бляхарської скриньки – інші 5 гривень, а робота пропадає: урядові – половина, до цеху – друга половина.

Стаття п'ята. Щодо майстрівських синів: якщо хтось із них залишиться невизволеним після смерті батька, якщо буде дорослий, то він має вчитися принаймні ще один рік у майстра, якого із цеху йому призначать, або теж у матері, тільки перед визволенням повинен буде вчитися дванадцять тижнів у визначеного в цеху майстра, і той майстер зобов'язаний його визволити.

Стаття шоста. Також, якщо котрийсь син майстра хотів би утвердитися і стати майстром, тоді повинен за півроку до того повідомити в цеху і дати вписати себе та від обіслання ціхи має дати 12 гр., писареві – 3 гр., а за півроку ввійти до цеху з гідними людьми, просячи прийняти

поміж себе. Якщо йому брати дозволять, то повинен півштуки робити і вступного дати в цех 6 зл., від обіслання ціхи – 12 гр., а писареві – 3 гр., та на нижчому місці сісти, та міське право прийняти.

Стаття сьома. Якби котрийсь із підмайстрів нашого бляхарського ремесла хотів узяти за дружину доньку майстра і стати тут майстром, (тоді) він повинен так виконувати повинності та порядки в цеху, як син майстра.

Стаття восьма. Щодо вдів: якби з котроюсь підмайстер нашого ремесла хотів одружитися, тоді також повинен відбути повинності в цеху як син майстра. Крім того, вдові має бути даний визволений підмайстер із цеху, який видався би їй здатним до ремесла, і скільки би вона схотіла, буде робити ремесло, тільки б цехові повинності виконувала.

Стаття дев'ята. Щодо учнів, то лише один має бути у кожного майстра. Цей учень повинен чотири роки вчитися без жодної платні, тим не менше, якби пішов протягом тих записаних років, а не було би його протягом вісім тижнів, а прийшовши, знову хотів учитися, тоді повинен знову записатися на інші чотири роки, а коли б прийшов швидше, ніж вісім тижнів закінчиться, має бути прийнятий до майстра на ті ж роки, а від впису зобов'язаний дати до цеху 12 гр. і писареві – 3 гр. При тому кожен учень повинен мати лист про своє гідне народження, а якщо його зразу ж не мав, тоді мусить дати певне поручення, що не далі як за чверть року (лист) до цеху та до скрині заховає, тоді аж звільниться.

Стаття десята. Визволений учень повинен працювати робенцем, мандруючи рік по містах коронних або чужоземних для кращого навчання в ремеслі й у шанобливих звичаях, і повинен бути майстрам і підмайстрам послушний, що йому скажуть у ремеслі, а коли буде йому дозволено стати підмайстром, має повідомити своєму майстрові, в якого працює, та працювати у нього дванадцять тижнів для того, щоб майстер зрозумів, чи є гідний до стола підмайстра і щоб рекомендував його підмайстрам прийняти між собою та виконувати порядки підмайстрів. При цьому “миті” та прийняті у підмайстри повинен бути принаймні один майстер та два підмайстри, вправні у тому ж ремеслі, або замість одного підмайстра – той майстер, який ще не подякував підмайстрам у товаристві, бо тоді це “миття” не буде важливе.

Стаття одинадцята. Щодо підмайстрів, то той, який примандрує до міста, окрім оповіщення, має по порядку просити про роботу, тобто від старшого майстра аж до молодшого, або на порожню майстерню. А якщо котрийсь майстер хотів би послати по підмайстра, то повинен повідомити братам, щоб потім не було сварок, а підмайстер, примандрувавши з листом майстра, має до нього про роботу посилати та має взяти обіцяну від нього в листі платню, попрацювавши у нього два тижні, а за рахунком має проробити у того ж майстра дванадцять тижнів.

Стаття дванадцята. У разі, якби якийсь майстер мав за Божою волею хворобу та не міг би собі раду дати, тоді пани майстри повинні йому челядника позичати від себе так довго, поки не одужає, а одужавши, має того челядника повернути на його попереднє місце.

Стаття тринадцята. Якби майстер був такий нерозважний, що відмовив би в іншого майстра челядника або хлопця, і йому б це довели, тоді повинен того підмайстра або робенця, або також учня назад повернути, звідки його намовив, притому мусить до скриньки майстрів дати 5 гривень. А підмайстер кари повинен дати три вохлони, а якби не хотів підмайстер чи робенець повернутися до того майстра, то має піти мандрувати з міста, а хлопець – з ремесла, якщо не хоче йти на своє місце, звідки його виманили. Далі, якщо хтось відвабив би купця від роботи чи міської, чи домашньої, також має кару прийняти, тобто (дати) 5 гривень до скриньки, також панам райцям – 5 гривень.

Стаття чотирнадцята. Якщо котрийсь підмайстер почав працювати у паргача або теж паргачем став, то такий не повинен мати місце серед шановних майстрів і підмайстрів, аж поки в цех не вернеться. Також, якби майстри чи підмайстри, або робенець із паргачами якісь складки мали або з ними засідали, такі мають бути покарані за рішенням майстрів і підмайстрів.

Стаття п'ятнадцята. А якщо таке станеться, що через борги або з інших причин майстер з дружиною та всіма вийде з міста, не повідомивши про це в цеху і на погорду (підє) деінде, (і якби) працював бляхарським ремеслом – чи в цеху, чи без цеху, а потім такий брат за рік та шість тижнів не повернувся або не написав, що повернеться до цеху, тоді, повернувшись, має дати до цеху вступного 4 зл. та відкласти всі цуганти на час його відсутності, тому що не ніс жодних цехових тягарів після відходу.

Стаття шістнадцята. Якби котрісь майстри мали якесь спільне порозуміння та позичку робіт з паргачами, до того ж із ними спілкувалися та приставали (до них), а це було б доведено, тоді скільки разів на це наважилися, стільки разів повинні бути покарані каменем воску. Цієї ухвали та вищеописаних порядків мусять дотримуватися цілком і свято всі майстри, брати підмайстри, робенці та учні бляхарського ремесла, кожен у тому ремеслі повинен прагнути єдності, згоди та послуху, в чому, щоб нам допоміг Бог, просимо його Маєстат. Амінь.

Тоді ми, львівські бурмистер та райці, прихилившись до прохання нижчезгаданих майстрів бляхарів, уважаючи, що всі та кожна окремо статті приведуть до добра бляхарського цеху та ремесла, до спокійного керування, також до особливої прикраси та суспільної користі, щоб місто Львів мало в достатку тепер і пізніше якнайбільшу кількість шановних і вправних ремісників, ті порядки, права та звичаї, досвід, “штуки” та цех бляхарського ремесла, також це перше заснування тим майстрам бляхарям, сучасникам і прийдешнім, владою наших привілеїв, наданих на це нашому урядові, встановлюємо, засновуємо, надаємо та стверджуємо; однак зберігаючи нам і нашим наступним спадкоємцям силу та владу втручання, відміни, поліпшення й інших ухвал та постанов до тих вищевикладених статей, відповідно до потреби того бляхарського цеху, спільної та загальної, з окремого відома працюючих у цеху майстрів. Цей лист дозволу є також нашим урядовим підтвердженням. До цього (листа) печатка нашого уряду є підвішена. За присутності та на прохання славних Войцеха Риби, Войцеха Тичинського, Матія Рафаліка, Станіслава Красницького, майстрів бляхарів, львівських міщан і жителів, перших фундаторів львівського бляхарського цеху. Дано на ратуші міста Львова у середу перед найближчим святом П'ятидесятниці, року Божого 1630.

1634 р., жовтня 18, Львів

Владислав IV затверджує статут львівського бляхарського цеху від 15 травня 1630 р.

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 692. Документ у вигляді зошита з чотирьох аркушів: 32,8x25,5 см. Написи: “Ave Maria stella” (XVII); “Stowarzyszenie przemysłowe blacharzy, bronzowników, mosiężników, rękawiczników etc. Złożyło dnia 10 września 1896 do archiwum” (XIX). На пергаменті плями, текст частково не читається. На шовковому шнурку печатка у бляшаній коробці: Gum., XXIV, nr 94.

Опубл.: Dodatek (1861), nr 42, s. 1207-1208.

Регест: Каталог, № 833.

Vladislaus IV Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae necnon Suecorum, Gottorum, Vandalorumque hereditarius rex, electus magnus dux Moschoviae. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Exhibitas nobis esse literas pargameneas infrascriptas, sigillo civitatis Leopoliensis obsignatas, continentes in se fundationem contubernii laminificum vulgo blacharzow sanas, salvas, non vitiatas omnique suspicionis nota carentes, quarum tenor de verbo ad verbum est is, qui sequitur.

Далі наводиться грамота львівських райців, яка містить статут львівського бляхарського цеху від 15 травня 1630 р. (див. док. № 27).

Supplicatumque nobis esse nomine famatorum Jacobi Wronka, Mathiae Rachwalik, Alberti Tuczynski cechmagistrorum et magistrorum laminificum Leopoliensium, ut praeinsertas literas approbare et ratificare autoritate nostra regia dignaremur. Nos itaque Vladislaus rex praenominatus supplicationi praefatae, uti iustae benigne annuentes, suprainsertas literas approbandas, confirmandas et ratificandas duximus, uti quidem in quantum iuri communi non repugnant, ususque earum habetur, easdem literas in omnibus earum punctis, clausulis, articulis et conditionibus approbamus, confirmamus et ratificamus, decernentes eas [robur] perpetuae firmitatis obtinere, iuribus nostris regalibus, reipublicae ecclesiaeque Catholicae salvis manentibus. In cuius rei fidem presentes manu nostra subscriptas sigillo regni communiri iussimus. Datum Leopoli die XVIII mensis Octobris, anno Domini MDCXXXIV, regnorum nostrorum Poloniae II, Sueciae vero III anno.

Vladislaus [IV] rex.

Confirmatio cechu blacharzow Lwowskich.

Vладислав IV, Божою ласкою (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім та кожному, кому потрібно. Представлено нам нижченаписану пергаментну грамоту, скріплену печаткою міста Львова, що містить у собі фундацію цеху бляхарів, цілу, непорушну, непошкоджену, позбавлену жодної підозри. Цієї (грамоти) зміст дослівно є такий, як наводиться.

Далі наводиться грамота львівських райців, яка містить статут львівського бляхарського цеху від 15 травня 1630 р. (див. док. № 27).

Просили нас від імені славетних Якоба Вронки, Матія Рафаліка, Альберта Тичинського, львівських бляхарських цехмістрів та майстрів, щоб внесену грамоту ми вважали за гідне схвалити та підтвердити нашою королівською владою. Таким чином, ми, Владислав, згаданий король, згадане прохання як справедливе милостиво розглянувши, вищевнесену грамоту вважали (за гідне) схвалити, підтвердити та зміцнити, як і наскільки загальному праву не суперечить і є в ужитку, тією грамотою схвалюємо, підтверджуємо та зміцнюємо в усіх її пунктах, клаузулах, статтях та умовах, вирішуючи, що вона повинна отримати (силу) вічної міцності, залишаючи (в силі) наші королівські права, (права) держави та Католицької церкви. Для довіри до справи дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали скріпити печаткою королівства. Дано у Львові 18 жовтня, року Божого 1634, наших панувань у Польщі – 2, а Швеції – 3 року.

Владислав [IV], король.

Підтвердження львівського цеху бляхарів.

ГОЛКАРИ

1634 р., жовтня 12, Львів

Владислав IV підтверджує окремі статті статуту, видані для львівських голкарів та їхніх підмайстрів

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 691. Пергамент: 27,5x54,5 + 5,4 см. Напис: “Approbatio privilegii acuariorum per serenissimum regem Vladislaum. Documentum pro parte contubernii acuariorum contra Gasparum Herburth, anno 1634” (XVII). На шовковому червоному шнурку печатка у бляшаній коробці: Gum., XXIV, nr 94.

Регест: Каталог, № 831.

Mładisław IV-ty z Bozey łaski krol Polsky, wielkie książe Litewski, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Zmudzkie, Inflanckie, a Szwedzki, Gotsky, Wandalski dziedziczny krol, obrany wielki czar Moskiewsky etc. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Exhibitos nobis fuisse nomine et ex parte contubernii acuficum certos infrascriptos in se ordinationem eiusdem contubernii continentes. Supplicatumque nobis est, ut easdem autoritate nostra regia approbare et confirmare dignaremur. Quorum tenor is est, qui sequitur.

Porządek rzemiosła iglarskiego szynkownego.

[1] Naprzod iesliby sie ktorzy trafil stuckmistrz przywstepowac do naszego cechu iglarskiego takim porządkiem ma wstepowac. Ma sie odprawic dobrze od mistrza, u ktorego robil, takze y u czeladzi, iezeli iest wolnym od wszytkiego w gospodzie. Jezeli nie wędrowal po rzemiosle, takowy ma odprawowac wedrowne, to iest dac złotych polskich dziesiec. Ma sobie dopiero dac ceche obeslac p. cechmistrzowi ma dac od niey zł. polskich sześć. Ma dac wstepnego, co wstapi do braci przez prog ma dac złotych polskich dwa. Ma ządac dwa mistrze z posrzodku braci, aby mu w tym naukę dali, iakim porządkiem ma wstepowac do naszey ucciwey cechy. Ma tesz odprawowac partaczne, to iest iezeli sobie przed tym partollty nam w tym szkode czynil, tedy ma dac na rok po złotych dwa polskich, iezeli będzie zonaty. Dopiero mu opowiedzą pp. bracia porządek sztuki naszego rzemiosła, gdy iusz tym wzwysz artykule opisanym dosyc uczynil.

[2] Ma robic sztuki według naszego rzemiosła przodkow pułtora tysiąca igiel. Naprzod kusnierskich igiel 500, szewskich 500, krawieckich 500. Kusnierska ma u niey byc ucho drelowane. Szewska y krawiecka ma być wysikana, ma być takowy proby koniec y ucho u niey ma być wolne. Szrodek u niey ma być troytwardy, niema być rybowana, ale slattwelem ma być wypilowana, do tego ma być tak dobrze zrobiona, zeby sie zdała rzemiesnikom do roboty. Jezeliby iey dosyc nie uczynil, ma wędrowac rok y sześć niedziel y dopiero przyisc y ma poprawic sztuki. A ma miec na te sztuki czasu niedziel cztery. Gdyby sie ktory takowy sztuki chronil y robic iey nie chcial, ma dac za nie złotych polskich szescdziesiat y kolaccią do tego na bracią tegosz rzemiosła.

[3] Jezeli maslek będzie przywstepowac do cechu, ma dac złotych polskich dwadziescia y kolaccie. Masłkowe gdy poimie iglarczyk, ma pułsztuki robic albo ią zapłacic y kolaccią ma uczynic do tego.

[4] Jezeli brat umrze, a po nim zmarłym pozostanie wdowa, ma używać rzemiosła do śmierci y towarzysza [sic] iey maia dać z poszrodku cechy, chybaby sie podeyrzana stala, wszystkie prawo traci y od rzemiosła precz.

[5] Jezeliby odumarł brat naszego rzemiosła, chłopiec takowy uczen ma być od wdowy wzięty y według uchwały braciey do inszego mistrza za douczenia dany, a wdowie towarzisz powinien dać.

[6] Jesliby po zmarłym oycu masłek został, a ociec go nie wyzwolił, takowy ma ceytować niedziel dwunascie. Chłopca kazdy mistrz ma wpisować na lata, to iest na wysługę y ma wycierpieć lat cztery, a za pieniądze nie ma być uczony, choczy dał tyli wor pieniędzy, iako iest sam. A iesliby od lat odszedł y nie było go niedziel dwie, takowa iego swawola traci mu lata. Nie moze sie tesz naszego szynkowego rzemiosła uczyć inszey wiary chłopiec, to iest ani Rusin, ani Ormienin, ani inszey zadney religiey.

[7] Jezeliby brat z bratem sie poswarzył lubo mu sławy naruszył, taki ma być karany dwiema kamieniami wosku, pp. ieden, a drugi lub na gospodzie, lubo tes w cechu.

[8] Losy ławek aby bely co cztery niedziele według decretu ich mosci pp. radziec Lwowskich, ktore nam oni kazali. Kramarki aby zadny [sic] nie było miedzy naszymi ławkami y zeby naszey roboty nie przedawaly, gdyz nam w tym iest wielkie urzywdzenie w naszym rzemiosle. Aby zaden nie nawozył naszey roboty z inszych miast do Lwowa, ani kramarze, ani Zyd, ani zaden inszy kupiec oprocz jarmarku Lwowskiego, gdysz my mozemy swoią robotą tak wiele wystarczyć około naszego miasta Lwowa za mil 50 pod utratą takowego thowaru. Ktoryby brat sie wazył u partacza roboty kupowac, a gdzieby ią na ławie poznano, takowy ma być karany dwiema kamieni wosku. Jesliby tesz ktory brat miał dodawać partaczom thowaru, a tego sie dowiedzieli bracia, takowy ma byc karany 4 kamieni wosku, a to dla tego, aby sie partacze nie mnozyli, 2 kamieni panom [raycom], a 2 braci. Co strony partaczow zaboru, aby ich było wolno zabierać na wszystkich iurisdictionach tak na mieyskich, iako y na inszych wolnych, ktorzy są nam wielkimi szkodnikami y Rzeczypospolitey, ze zadnych podatkow do skarbu Rzeczypospolitey nie czynią.

[9] Jezeliby brat ktory omieszkał do cechu obeslanego, ma takowy dać winy gr. 6. Aby zaden thowaru brał bez dozwozenia braciey, nie zakupował w miescie Lwowie oprocz jarmarku, takowy ma być karany 2 kamieniami wosku, panom [raycom] ieden, a nam drugi.

[10] Jezeliby w naszym targu u ławek iedna drugu miała odwołać kupca, ma dać znać do cechu y ma za to odnieść więzienie y połkamienia wosku.

[11] A strony czeladzi porządek. Jezeliby ktory nie nocował doma, takowy ma być karany gr. 12, a to dla tego, Boze uchoway iakiego nieszczescia lubo to ognia, lubo inszego iakiego nieszczescia, zeby był ratunkiem mistrzowi. Aby nierządnych niewiast nie chował zaden brat w domie, gdzieby miał miec takową w domie, takowy ma być karany kamieniem wosku. Aby zaden towarzisz sobie przy mistrzowski [sic] robocie nie partalił, ani z przepicia zadnego nie przymował. Kazdy mistrz, ktory przystąpi do przywileiu tego naszego ma listy w rok pokazać od urodzaiu y od wyuczenia rzemiosła. Jesliby sie towarzisz w poszwarek porwał na mistrza y uderzył go, takowy ma być karany ręką, maiać, ze się porwał na chlebobdawce swego za to. Mistrz tesz niema miec dwu chłopcow na naukę rzemiosła tylko iednego, a gdy iusz temu winidą [sic] trzy lata, dopiero wolno mu drugiego przyiąć na czwartym roku, zeby ten, ktory iusz iest na wyzwoleniu tego nowego przez ten rok rzemiosła przyuczyl.

Nos itaque praeinsertos articulos in omnibus eorum punctis et articulis quantum iuris est ususque eorum habetur approbamus et confirmamus praesentibus literis nostris. In cuius rei fidem praesentes

manu nostra subscriptas, sigillo regni communiri iussimus. Datum Leopoli die XII mensis Octobris, anno Domini MDCXXXIV, regnorum nostrorum Poloniae II, Sueciae vero III anno.

Vladislaus rex.

Confirmatio cechu iglarskiego do Lwowa.

Владислав IV, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім та кожному, кому потрібно. Представлено нам (грамоту) від імені та з боку братства голкарів, яка містить певні нижченаведені (статті) ординації, і просили нас, щоб ми її вважали за гідне нашою королівською владою підтвердити і схвалити. Тієї (ординації) зміст є такий, як наводиться.

Порядок упорядкованого голкарського ремесла.

[1] Насамперед, якщо котрийсь штукмістер хоче вступити до нашого голкарського цеху, таким порядком має вступати. Має добре відійти від майстра, у якого працював, також і від челяді, щоб був вільним від усього в господі. Якщо не мандрував по ремеслу, то повинен відбути “мандрівне”, тобто дати 10 зл. польських. Тоді має дати обіслати ціху, давши від неї панові бурмистру 6 зл. польських. Має дати вступного, тобто, коли перейде через поріг, дасть 2 зл. польських. Повинен просити двох майстрів з-посеред братів, аби йому дали поради, яким чином вступати до нашого шановного цеху. Також має відбути партачне, тобто, коли перед тим нам “партольти” та шкоду чинив, тоді має дати на рік по 2 зл. польських, як буде одружений. Тільки тоді розкажуть пани брати порядок штуки нашого ремесла, коли ті вищезгадані статті виконав.

[2] Мусить робити штуку, за ремеслом наших предків, – півтори тисячі голок. Зокрема 500 кушнірських голок, 500 шевських голок, 500 кравецьких голок. У кушнірській голці вушко має бути просвердлено, у шевській і кравецькій – висічено; у такої проби кінець і вушко (голки) повинні бути вільними. Середина у неї має бути дуже міцна, (голка) не гранчаста (губована), але напильником виполірована. До того повинна так добре бути зроблена, щоб придалася ремісникам до роботи. Якби її (штуку) не виконав, то мусить мандрувати рік і шість тижнів і тільки тоді прийти та поправити штуку. Чотири тижні часу буде мати на ті штуки. Коли би такої штуки уникав і не хотів робити, повинен дати за неї 60 зл. польських та до цього (поставити) обід братам того ремесла.

[3] Якщо маслак не буде вступати до цеху¹, то має дати 20 зл. польських та обід. Коли голкар-підмайстер одружиться з маслаківною, має робити півштуки або її заплатити та до цього поставити обід.

[4] Якщо помре брат, а після нього залишиться вдова, то вона має користуватися ремеслом до смерті, і підмайстра повинні їй дати із цеху, хіба би була підозрілою, тоді все втрачає та йде з ремесла геть.

[5] Якби вмер брат нашого ремесла, (тоді) його учень має бути забраний у вдови і відданий до іншого майстра на довчання, відповідно до ухвали братів, а вдові мусять дати підмайстра.

[6] Якби після смерті батька залишився маслак і його батько не визволив, (тоді) такий має “цейтувати” дванадцять тижнів. Хлопця кожний майстер має записувати на роки, тобто на вислугу, і (той) має терпіти чотири роки, а за гроші не має вчитися, хоч би дав стільки мішків грошей, скільки сам важить. А якби перед закінченням років відійшов і не було його два тижні, (тоді) через таку свою сваволю втрачає роки (навчання). Не може нашого впорядкованого ремесла вчитися іншої (ніж католицької) віри хлопець – ані русин, ані вірменин, ані жодної іншої релігії.

[7] Як брат із братом посваряться або хтось зробить наклеп, то такий має бути покараний двома каменями воску, один – панам (райцям), інший – до господи або також до цеху.

[8] Щоб пройшов жереб лавок протягом чотирьох тижнів – відповідно до декрету панів львівських райців, що (його) нам вони видали. Щоб жодних крамарок не було між нашими лавками і щоб наших виробів не продавали, адже це є для нашого ремесла велика кривда. Щоб ніхто не привозив наших виробів з інших міст до Львова – ні крамарі, ні євреї, ані жоден інший купець, окрім часу львівського ярмарку, адже ми можемо своєю роботою забезпечити (місцевість) навколо Львова на п'ятдесят миль, під втратою такого товару. Коли би брат наважився у партача купувати вироби, і коли би судово про це дізналися, такий має бути покараний двома каменями воску. Якби такий брат мав давати партачам товар, а про це дізналися брати, (тоді) такий мусить бути караний чотирма каменями воску, для того, щоб партачі не розмножувалися: два камені – панам (райцям), а два – братам. Щодо конфіскації у партачів – щоб було вільно у них забирати (товар) на всіх юрисдикціях – як міських, так і на інших вільних, бо (партачі) є великими шкідниками для нас і держави, оскільки жодних податків не платять до скарбниці держави.

[9] Як брат спізнився до обісланого цеху, то такий повинен дати кари 6 гр. Щоб жоден не брав товару без дозволу братів, не закупавав (його) в місті Львові, окрім ярмарку, (у протилежному випадку) такий має бути караний двома каменями воску: панам (райцям) – один, а нам – другий.

[10] Якби на нашому торзі з яток одна у другої відмовила купця, (тоді) має дати знати до цеху та за це відбути ув'язнення і дати півкаменя воску.

[11] Щодо челяді (такий) порядок. Якби хтось не ночував дома, (тоді) такий має бути караний 12 гр., а це для того, щоб, боронь Боже, не було якогось нещастя – чи то вогню, чи чогось іншого, щоб був (челядник) допомогою для майстра. Щоб повій не тримав у будинку жоден брат у домі. Коли би мав таку вдома, такий має бути покараний каменем воску. Щоб жоден підмайстер при роботі у майстра не байдикував і ніякого перепиття не робив. Кожен майстер, який приступить до того нашого привілею, має показати за рік листи про народження та вивчення ремесла. Якби підмайстер у сварці кинувся на майстра і вдарив його, (тоді) такий має бути покараний рукою за те, що кинувся на свого хлібодавця. Майстер не повинен мати двох хлопців у науці свого ремесла, тільки одного, а коли одному вийдуть три роки, тільки тоді може прийняти другого на четвертому році, щоб той, хто є на визволенні, привчив нового (хлопця) до ремесла протягом року.

Таким чином, ми внесені статті в усіх їхніх пунктах і статтях, наскільки відповідають праву та є у користуванні, схвалюємо та підтверджуємо даною нашою грамотою. Для довір'я дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали скріпити печаткою королівства. Дано у Львові 12 жовтня, року Божого 1634, наших панувань у Польщі – 2, а Швеції – 3 року.

Владислав [IV], король.

Підтвердження голкарського цеху у Львові.

¹ Тобто не схоче робити штуку, а схоче відкупитися під час вступу.

1649 р., листопада 29, Львів

Львівські райці затверджують статут для львівських голкарів і ножівників

Транс.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 735 (див. док. № 31).

Обляга: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 60, с. 1181-1193. Напис копіїста: "Oblata ordinationis aciculariorum".

onsules civitatis Leopoliensis residentes et [antiqui]¹, in solita residentia congregati, universis et singulis, quorum ad praesens interest vel interesse poterit futurum, notum testatumque facimus. Quia nos civitatis Leopoliensis florentiorem statum et conditionem pro debito officii nostrorum reddere cupientes, quibus serio tenemur [eiusdem] civitatis nostrae rem et commoda augere et quidem omni, sed maxime hoc iniquissimo tempore, quo per immanissimam rebellium Kozakorum et Tartarorum exercituum in eandem civitatem nostram anno proxime exacto videlicet supra millesimum sexcentimum quadragesimo octavo impressionem factam et triseptimanalem obsidionem toleratam eo augus[tiae] rerum deducti simus, ut inde nobis [facul]tatem, tanquam ex naufragio se recolligendi et evoluendi per Dei Teroptimi Maximi specialem gratiam Sanctae Deiparae Virginis patrocinium et sanctorum patronorum tutelarium protectionem feliciter obligasse gaudeamus. Hoc itaque durissimo tempore splendorem pristinum civitatis quoquo modo revocare, vires et fortunas tam privatorum civium, quam publica[m] civitatis rei attritas reparare et pro modulo virium nostrarum restituere gescientes artificiorum du[orum] opifices et magistros nimirum aciculatores seu acuarios vulgo iglarzom et cultrifices vulgo nozownikow ante aliquot annos a contubernio serrifabrorum ob multitudinem [personarum] in eo contubernio successu temporibus [multiplicatarum] evitandae confusionis gra[ti]a se[paratos] in unum [aliud] illudque seorsivum contubernium [et] corpus coniungendos et uniendos [in animum] induximus, prout et quidem in Dei Nomine coniungimus et unimus, utque ad eo tempore com[muni] societatis vinculo et nexu teneant[ur] pro unaque [congregatione] societate contubernio fraternitate [conseantur] autoritate officii nostri consularis, qua de [Dei Praepotentis] benignitate serenissimi Joannes Casimirus regis Poloniae domini domini nostri clementissimi et [ordin]um regni voluntate praesumus [serio mandamus] et praecipimus, et ut eo magis animi [eorum in] unum corpus valescant sibi que in[vicem cohaereant] certos articulos eidem contubernio no[viter] [coa]gulato utriusque artificio ex aequo se[rvientes iuxta morem et consuetudinem] in aliis civitatibus [regni] maioribus fieri et observari solutam [damus et in perpetuum conferimus] ad quorum [normam et regulam] ab hinc omnia contubernii [sui negotia pertractent]. Judicia contubernalia ex[erceant] quaevis munia et officia obeant eademque in omnibus et singulis punctis tam ipsi magistri, quam eorum socii sacrosancte observent et observari faciant. Quorum quidem articulorum tenor in contextu tali sequitur.

W imię Panskie amen. Burmistrz y rayce miasta Lwowa ku rozmnozeniu dobra pospolitego y [wszytkich] praeogatyw y poczesnościey [sic] miasta Lwowa, dla incrementu większego, więc y dla zatrzymamania [sic] zobopolney miłości y całego cechu tego nowego z iglarzow y nozownikow złożonego, pewne ustawy y porządki osobnemi artykułami opisane, obiema rzemiesłom do zachowania zarowno służące według których [w cechu swoim] y obrzędach iego sprawować się powinni będą, z wiadomością wszytkich oboygá rzemiesł mistrzow na nią dobrowolnie pozwalających Jana Rybkowica, Andrzeia Romanowskiego, Jana Rakowica, Simona Korzenia iglarzow, Jana Dominika Herbsta, Matheusza Jarkowskiego, Antoniego Mierzkowskiego nozownikow takowe podaiemy.

Pierwszy artykuł. Gdy czas electiey urzędow wszytkich według praw y zwyczajow starodawnych miasta Lwowa przydzie, powinni będą mistrzowie wszyscy tak iglarze, iako nozownicy, elektie przykładem inszych cechow zgodnie vota wydawaiąc, odprawiać y cechmistrzow dwuch z poszrodku siebie, iednego z iglarzow, drugiego z nozownikow alternatim. Ktorzyby sławy dobrej byli, ktorzyby sprawnie y dobrze chcieli, umieli y mogli wszelkie porządki, iako ich rzemiesłó [wyciąga] sprawowac, corok obierac, a potym zgodnie obranych urzędowi panow radziec dla [potwierdzenia] praesentowac.

Drugi artykuł. Po odprawieniu electiey panowie cechmistrzowie [od urzędu] panow radziec potwierdzeni mieysca swoje zasiadzy, ante omnia maią mistrzow stołowych y pisarza obrac, a potym według starszenstwa, iako kto do cechu wstąpił mistrzow na mieyscach swoich osadzić, y na ktorym kto mieyscu osiedzie, na tym przez wszytek rok zasiadać powinien będzie.

Trzeci artykuł. Do stołu zaden z mistrzow nie ma byc obierany, ktorzyby we wszytkim rzemiesłu zupełnie dosyc nie uczynił.

Czwarty artykuł. Po skączeniu electiey skrzynka braterska ma przy starszym cechmistrzu zostawac y klucz ieden przy cechmistrzu młodszym, drugi przy starszym stołowym.

Piąty artykuł. Powinnosc panow cechmistrzow będzie co cztery niedziele cugant odprawować, przy ktorym cugancie nie pierwey się będzie, gdy skrzynkę braterską otworzyc, asz do panow cechmistrzow dway starsi stołowi y ieden z młodszych mistrz przybędzie, na ktorzy cugant ktorzyby się z mistrzow nie maiąc zadney słuszney przyczyny za obesłaniem cechi nie stawił, takowy ma bydz karany kamieniem wosku cechowego albo kopą winy, tosz się ma rozumieć, gdy się na electią cechową albo inszą schadzkę cechową nie stawi. A iesliby słuszno [sic] miał niebytności swey przyczynie, tedy się przez czeladnika swego ma opowiedzić, czego iesli nie uczyni, tę winę popadać ma. Do tegorz cugantu zaden mistrz [piiiany] przychodzic nie ma pod taką winą kamienia wosku albo kopą winy. Iesliby upornie [piiiany] przyszedzsy swary zaczynał, nieskromnie się zachował, słowami uszypliwiemi na braciey albo na kogo inszego następował upomniony będąc [z cechu] wynisc nie chciał, takowy do więzienia ma byc dany y nie pierwey wypuszczony, asz dwa kamienia, to iest złotych cztery położy y ktorych połowica panom raycom, a połowica do skrzynki cechowej nalezeć ma. Tosz się ma rozumieć czasu inszego, gdy się cechowa zchadzka by odprawowała. Na ktorzy cugant [...] kazdy mistrz iako powinien stawi, swoje mieysce zaiesc, ma nikogo nie uprzedzaiąc. Potym registr mistrzow wszytkich swym porządkiem, iako ktorzy do cechu wstąpił, ma bydz czytany y kazdy z rejestru mianowany do skrzynki cechowej ma pułtorak dac. Na tymze cugancie chłopcy ktorzy się rzemiesła uczyc chcą, maią bydz wpisowani. Przy temze cugancie skargi y sprawy wszytkie, iesliby ktorzy brat miał co przeciw drugiemu, maią bydz odprawowaną y sądzoną. Przy temze cugancie niedbalstwa y nieposłuszeństwa maią bydz karane winami nizey opisanemi, to iest [kotorzy mistrz] co nie będzie na załomzsy suchodniowey, ma dać winy do skrzynki cechowej groszy szesc, [takze] gdy na pogrziebie braterskim, ma dac groszy szesc, na wotywie groszy dwanaście. [A iesliby] wotywa odprawowała się z przykazania urzędowego, a na niey mistrz ktorzy nie był, [ten urzędowi] winy ma dać złotych dwa, a do skrzynki brateskiej groszy dwanaście, tosz się ma rozumieć przy inszych nieposłuszeństwach.

Szesty artykuł. Będą tesz panowie cechmistrze [powinni] co dwie niedzieli ławek losowych doglądać y upominać aby między bratowemi była [zgoda] wszelaką zachowana, iedna drugiey kupca nie odmawiała, swarow nie czyniała, a iesliby [się to na] którą pokazało, ma byc kamieniem wosku zwyczajnem albo kopą winy pokarana.

Siodmy artykuł. Przestrzegać tego panowie cechmistrze maią, zeby ani kupcy w kramach, ani Zydowie na tandytach, albo nosząc po rynku takowey roboty nie przedawali, iakowa tu moze [bydz urobiona oprocz] jarmarku, a iesliby się u kogo nalazła takowa, ma bydz za wiadomością pana burmistrza przez czeladz mieyską zabrana, z ktorey połowica ma urzędowi radzieckiemu, a połowica cechowi nalezec [sic], wyiowszy to, zeby te robote, u ktorego z mistrzow cechowych Lwowskich [kupił albo] na suchedni na potrzeby cechowe iaki datek pewny pozwoił.

Osmy artykuł. Iesliby [kotorzy mistrz tegosz] rzemiesła z inszego miasteczka pod czas jarmarku swoię robotę chciał przedawać, takowy [do skrzynki] cechowej puł kamienia wosku ma dać, albo złoty ieden, ale po jarmarku przedawać [nie ma] pod zaborem takowego towaru.

Dziewiąty artykuł. Starać się o to panowie cechmistrzowie mają, gdy który kupiec towar do rzemiosła iglarskiego, iako nozowniczego należący, przy[stawi, zeby] ceche obesławszy braciey opowiedzieli. Po którym obwieszczeniu kazdy mistrz wedle potzreby swey miałby sobie towaru przysposobić.

Dziesiąty artykuł. Nalezec y to będzie do powinności panow cechmistrzom, zeby winy urzędowi radzieckiemu z cechu powinne panow radziec zupełnie dochodzieli.

Jedenasty artykuł. Zaden mistrz do cechu nie ma bydz przyjmowany, asz pierwey mieyskie prawo przyimie pod niewaznością przyięcia ceche. Tenze [list od] wyzwolenia się w rzemiesle y od urodzenia dobrego naydaley w [rok] y szesc niedziel [po niem] pokazac.

Dwunasty artykuł. Gdy który towarzysz albo partacz prawo mieyskie przyiawszy, [będzie] chciał w porządek z braciey do cechu wstępować, tak ma sobie postąpić. Naprzod [ma prosic] cechmistrzow aby cecha była obesłana, dawszy groszy osmnascie y tam ma o przyięcie [prosic y zaraz] wstępnego do skrzynki cechowej dać złotych dwa y poczęstowanie skromno według przemozenia swego braciey cechowej będącey uczynić. Tamze potym ma się deklarować, [iezeli sztuki] będzie chciał robić albo nie. A gdy się podeymie, iesli iglarz te sztuki ma robić pięcset igiel krawieckich, pięcset kusznierskich, pięcset szewskich, ktore tak powinien dobrze wyprawic, [zeby się y] braciey podobały y tym rzemiesnikom do roboty ich przydały. Jesli będzie nozownik te [sztuki ma robic] kredens ze dwanastu sztuk kredensowych, u ktorych osada ma byc rogowa [skipcza z macice sadzona], a na kredensie w samym srodku, lewek złocisty, wyrzynany, a te sztuke [mają bydz dobrze] wygczane [sic], niesłaniste, okład fugowany y zadney skazy nie mający. Znowu powinien robic nozow stołowych srednich dwanascie, kazda para inaksza. Ktorę sztuką powinien kazdy robic niedziel szesc, a mistrzowie tego doglądac mają. A iesli się nie podoymie tych [sztuk] robić albo podiowszy niedosyc iem uczyni, taki odkupuiąc się ma na cztery raty złotych piędziesiąt do cechowej skrzynki oddać y zapłacić, ktore mu od braciey naznaczone [będą. Przy] ktorych sztuk oddawaniu albo tesz przy ostatney raty zapłaceniu, takowy wstępek [powinien] braciey kolacją skromną według przemozenia swego sprawić, muskiet na wieze pułkarnia prochu dać, wędrowne odprawić, z towarzystwa wydziękować z wiadomością cechmistrzow. A iesliby ten, który wstępuie, był masłkiem albo masłkownę albo wdowę tegosz rzemiosła za małzonkę poymował, takowy nie powinien tylko połsztukę [to iest] złotych dwadziescie pięć płacić.

Trzynasty artykuł. Który brat nie dosyc [we wszystkim] cechowi uczyni, takowy towarzysz trzymać ani chłopca uczyć nie powinien.

Czternasty artykuł. Zaden brat nie powinien razem dwu chłopcow w uczeniu trzymać, ale [tylko iednego] pod winą kamienia wosku, moze iednak, gdy czwarty rok przyidzie drugiego [przyiąc].

Piętnasty artykuł. Zaden brat nie powinien inszey wiary chłopca do uczenia się rzemiosła przyjmować, tylko prawdziwey Katholickiey Rzymskiey wiary, a ten [się ma uczy]czyć przez lat cztery zupełnie pod winą kamienia wosku.

Szesnasty artykuł. Nie powinien tesz będzie brat bratu słowy ani ręką, ani zadnem inszym sposobem, tak przy posiedzeniu braterskim w cechu, iako y kędy indziey przy obcych ludziach zniewazac pod [winą] kamienia wosku, połowica panom raycom, połowica do skrzynki braterskiey dla czego do cechu [trzezwo], spokojnie bez oręza przychodzic mają.

Siedmnasty artykuł. Zaden brat nie ma się wazyć roboty partackiey przedawać, ani tesz partaczom towaru oddawać pod winą kamienia wosku.

Osmnasty artykuł. Zaden brat od brata czeladzi odmawiać nie ma, ani mu podarunka na [inszy warstat] dawac pod winą kamienia wosku, po puł panom raycom y cechowi.

Dziewietnasty artykuł. Zaden mistrz cechowy czeladnikowi w robocie będącemu nie ma więcej wochlona płacic, tylko po groszy osmnascie pod winą kamienia wosku do skrzynki, wyiawszy zeby doręki robiel, tedy mu ma płacić, co slusnie [zarobi].

Dwadziesty artykuł. Nie ma się wazyc ieden brat drugiego roboty przed [kupcem albo] przed kim inszym słowy albo inszym iakim sposobem ganić pod winą pułkamienia wosku.

Dwadziesty pierwszy [artykuł]. Ktoryby się mistrz wazyl robote drugiego mistrza od czeladnika, chłopca albo kogo inszego kupić, ten ma byc karany kamieniem wosku, a robotę czyia będzie nazad wrocić, iako iego własnę.

Dwudziesty drugi [artykuł]. Zaden brat nie powinien pierwey towarzysowi dać roboty, nisz cechmistrz albo stołowy powie w cechu iako cechmistrze wynaydą y rozkazą pod winą pułkamienia wosku.

Dwudziesty trzeci [artykuł]. Zaden brat dwu towarzysow razem na warstacie trzymać nie [moze, oprócz samych] cechmistrzow dla ich trudnosc, za ktoremi [omieszkanie] w robocie maią, [a iesliby miał] dwu, tedy drugiego spuscic powinien według uznania cechmistrzow pod winą pułkamienia wosku.

Dwadziesty czwarty [artykuł]. Zaden mistrz roboty nie ma dać towarzysowi, [ktoryby] przywędrowawszy nie wysłał o robotę do [cechmistrzow] pod winą na mistrza [grzywny], a na towarzysza pułgrzywny.

Dwadziesty piąty [artykuł]. Zaden mistrz na gospodzie, a osobliwie u tych ktorzy takowe roboty przedaią, rzemiesła robić nie ma, ale w domu albo mieszkaniu swoim pod winą kamienia wosku.

Dwadziesty szosty [artykuł]. Zaden brat rzemiesła iglarskiego nie ma przyimować kucharki, ktoraby od drugiego mistrza w służbie [przeuczywszy] się rzemiesła odeszła albo przemowiona była asz rok kędy indziej przes[luzy], pod winą pułkamienia wosku.

Dwadziesty siodmy [artykuł]. Gdy ktory towarzysz z pola przywędruie, tedy powinien do cechmistrza wysłać, y tam isc na warstat, kędy mu [cechmistrz] iesli go sam nie będzie potrzebował, naznaczy pod winą groszy dwadziescie.

Dwadziesty osmy [artykuł]. Jesliby ktora wdowa po mistrzu cechowym pozostala robić rzemiesła chciała, przystoynie się sprawowała y powinnościom cechowym dosyc czynila, [takowey] panowie cechmistrze nad inszych czeladnika dać maią, chocby ieden był przy miescie.

Dwadziesty dziewiąty [artykuł]. Gdyby ktory towarzysz przywędrował od mistrza niesprawnego, to iest partacza, takowy powinien się pierwey w cechu sprawić, a potom sam o robotę wysłać, kędy mu cechmistrze nakazą.

Trzydziesty artykuł. Kazdy towarzysz noclegi ma u mistrza swego w domu odprawować, nie na gospodzie y inszych mieyscach pod winą złotych dwa.

Trzydziesty pierwszy [artykuł]. Gdyby ktory towarzysz [po]szkodzil mistrza, ktorego y onemu skorzyseil, takowy ma bydz karany według występku iego, a gdyby co więcej, ma tedy z rzemiesła ma być zložony.

Trzydziesty drugi [artykuł]. Gdy ktory chłopiec chce się rzemiesła uczyć y do mistrza oddany będzie, [ma bydz] jaknaydaley we cztery niedzieli wpisany w registr pod winą grzywny [na mistrza] do skrzynki braterskiej, a chłopiec od wpisania ma dać groszy dwanascie, pisarzowi cechowemu groszy [trzy], od wyzwolenia po wysciu czterech lat złoty ieden do skrzynki, a pisarzowi groszy sześć.

Trzydziesty trzeci [artykuł]. Tenze pisarz w registra cechowe, ktore na to z prowentu cechowego maią byc sporządzone, ma wpisywać wszelakie wziatki y wydatki cokolwiek się dostanie w cechu,

zeby porządnie rachunki [mogły bydz] wydawane w tydzień przed electią kazdego roku, przy zdawaniu urzędu cechmistrzowskiego, takze y kwity z rachunkow oddanych, pod winą na pisarza y na cechmistrze dwuch kamieni wosku albo cztery złotych. A iesliby ktory brat będzie potrzebował, aby mu przeczytaną [sic] ktory artykuł, tedy ma dać [pisarzowi] groszy trzy.

Trzydziesty czwarty [artykuł]. Nie mają tesz dochody cechowe [bydz na co insze] obracane, tylko na ozdobę kościoła świętego Krzyza, a na potrzeby [do wieze] y na zywność pod karaniem surowym cechmistrzow.

Trzydziesty piąty [artykuł]. Młodszy brat, ktory swieżą [sic] przyimie cech, powinien w cechowych usługach [usług]wać tak długo, asz się drugi natrafi.

Trzydziesty szosty [artykuł]. Gdyby [masłkowna albo] wdowa tych rzemiosł za inszego rzemieśnika albo condycyey inszey człowieka poszła, takowa nie powinna między [sic] ławkami losowemi siedziec, a [od tego] rzemiesła odpadać zupełnie ma.

Trzydziesty siodmy y ostatni artykuł. Jesliby się czeladnik słowy lubo ręką, lubo orężem porwał na mistrza, takowy ma byc więzieniem y kamieniem wosku albo [kopą] karany. A iesliby strzez Boze [ranił], takowy ma bydz urzędowi panow raycow oddany, aby to [cierpał co Pan Bog y prawo] słuszne kaze.

Te tedy artykuły, ustawy y uchwały [przez urząd nasz cechowi temu dane, chcemy y koniecznie miec to] chcemy, zeby [nie narzszonym] sposobem we wszystkich punktach swoich były od obozga rzemiesła mistrzow y towarzyszow, [tak] iglarzow, iako y nozownikow zachowane y trzymane, zachowaiąc jednak [sobie y successor]om naszym zupełną władzę y moc takie artykuły wszystkie, iesliby tego potrzeba albo czasom odmiana według ktorey ustawy wszystkie [rzeczy na] odmieniać się, psować y w niwecz obracać muszą, wyciągała, [odmienic,] poprawić, umnieyszyć, przydać y to uczynić, co się [nayzdrowsze będzie] według czasu y condycyey miasta, więc y obyczaiow ludzkich zdało sie. [In quo]rum omnium et singulorum praemissorum [firmiorem] fidem et evidentius testimonium, praesentes nostras sigillo officii nostri consularis Leopoliensis maiori communiri fecimus. Datum et actum in praetorio civitatis Leopoliensis feria secunda in vigilia festi sancti Andreae apostoli, die vigesima nona Novembris, anno Verbi Incarnati supra millesimum sexcentessimum quadragesimo nono.

Ioannes Grynwald proconsul civitatis Leopoliensis a dominum collegarum nominibus manu propria. Locus sigilli. Ex actis [...] Leopoliensis extractum.

¹ Текст у квадратних дужках тут і далі відновлено за облятою.

Дайці міста Львова, урядуючі і старі, які зібралися у звичній резиденції, робимо відомим усім і кожному, кому це потрібно тепер і в майбутньому. Що ми, бажаючи привести місто Львів до квітучого стану й умов, за обов'язком нашого уряду, відповідаючи за стан і зростання зручностей того нашого міста загалом у всі (часи), особливо ж у цей неспокійний час, коли минулого, а саме 1648 року, стався напад величезного війська повсталих козаків і татар і протягом трьох тижнів (місто) виносило облогу, до того були приведені Божим провидінням, що тоді, ніби катастрофа відвернулася і ми щасливо були врятовані окремою ласкою Наймогутнішого Бога, захистом Пресвятої Діви Марії й опікою святих патронів. Таким чином, у цей важкий час прагнучи славу міста повернути до попереднього стану, відновити витрачені сили та майно як окремих міщан, так і громади міста, а також повернути нашим ремісникам обох

фахів, а саме голкарям і ножівникам, які раніше у певні роки входили до цеху слюсарів, але через велике число осіб, що з часом до того цеху увійшли, задля уникнення неприємностей, ми вважали (за потрібне) їх з'єднати та звести в один окремий цех, як і в Ім'я Боже з'єднуємо та зводимо, щоб відтепер трималися в спільному братстві і мали одне розуміння цехового братства. Доручаємо та наказуємо владою нашого раецького уряду, яку маємо за ласкою Всемогутнього Бога від найяснішого Яна Казимира, польського короля, нашого найдорожчого пана та станів королівства, щоб вони могли з'єдналися в одно братство і взаємно існували, даємо та навечно надали певні статті тому новопоєданому цеху, що слугують обом ремеслам, яких прийнято дотримуватися, відповідно до звичаю та традицій інших великих міст королівства, до норм та правил яких перед цим усі цехи стосувалися; хай провадять цехове судочинство, хай дотримуються всіляких своїх обов'язків та повинностей, і щоб виконували та стежили (за виконанням) усіх та кожного пункту (ординації) – як ті майстри, так і їхні підмайстри. Тих статей зміст далі є такий.

В ім'я Господа амінь. Бурмистер і райці міста Львова. Для збільшення загального добра та всіх прерогатив і слави міста Львова, більшого зростання, а отже, й для збереження спільної любові та всього нового цеху, що складається з голкарів та ножівників, подаємо такі певні ординації та порядки, котрі є описані в окремих статтях і слугують одночасно обом ремеслам, відповідно до яких у своєму цеху вони повинні виконувати звичаї, за відома всіх майстрів обох ремесел, які на це добровільно дозволили: голкарів – Яна Рибковича, Анджея Романовського, Яна Раковича, Симона Коженя, ножівників – Яна Домініка Гербста, Матеуша Ярковського, Антонія Межковського.

Перша стаття. Якщо настане час виборів усіх міських урядів, відповідно до стародавніх прав і звичаїв міста Львова, повинні всі майстри, як голкарі, так і ножівники, за прикладом інших цехів проводити вибори та голосувати і з-поміж себе щороку обирати двох цехмістрів по чергово: одного – з голкарів, другого – з ножівників. Вони мають бути доброї слави, які би хотіли, вміли та могли провадити всілякі порядки, котрі стосуються їхнього ремесла. Потім (слід) обраних у згоді цехмістрів презентувати для підтвердження урядові панів райців.

Друга стаття. Після виборів пани цехмістри, підтверджені панами райцями з боку уряду, сядуть на свої місця і передовсім повинні обрати столових майстрів і писаря. Потім (майстри), відповідно до старшинства, як хто вступив до цеху, можуть сісти на своїх місцях. І хто на якому місці сяде, то весь рік на ньому повинен сидіти.

Третя стаття. Жодного майстра до столу не слід обирати, який би в усьому ремесло не задовольнив.

Четверта стаття. Після закінчення виборів братська скринька повинна бути у старшого цехмістра, а один ключ – у молодшого цехмістра, другий – у старшого столового.

П'ята стаття. Обов'язком панів цехмістрів буде щочотири тижні проводити цугант. Цей цугант не розпочнеться і скриньку не відкриється, поки до панів цехмістрів два старших та один молодший столові не прийдуть. Якщо на цей цугант при обісланні ціхою не прийде хтось із майстрів, який би не мав жодної слушної причини (відсутності), тоді такий повинен бути покараний каменем цехового воску або копою. Так само слід вчинити, коли не прийде на цехові вибори або інші збори. А якби мав слушні причини своєї неприсутності, то через свого челядника зобов'язаний повідомити (про це). Чого б не вчинив, мусить бути покараний. На той цугант жоден майстер не повинен приходити п'яним, під карою каменя воску або копою. Якби вперто прийшовши п'яним, розпочинав сварки, нескромно поводився, нападав із сороміцькими словами на братів або когось іншого і, коли б йому про це сказали в цеху, не хотів вийти, то такого треба віддати до ув'язнення і не випускати, поки не

дасть два камені або 4 зл., з яких половина – панам райцям, а половина – цеховій скриньці має належати. Те ж слід розуміти і про інший час, коли проходять цехові збори. На такий цугант кожен з майстрів (...) повинен прийти, зайняти своє місце. Потім має бути прочитаний реєстр усіх майстрів за порядком, як хто вступив до цеху, і кожен названий у реєстрі зобов'язаний дати до скриньки півторака. На цьому ж цуганті мають вписуватися хлопці, які хочуть вчитися ремесла. Під час цього цуганту повинні розглядатися та судитися всілякі скарги та справи, якби котрийсь брат скаржився на іншого (брата). На такому цуганті мають каратися недбальства та непослух нижчеописаними карами, тобто: кожен майстер, що не буде на сухедньовій відправі, мусить дати до цехової скриньки 6 гр., а коли – на братському похороні, має дати 6 гр., а коли на “вотиві” – 12 гр. А коли би “вотива” відправлялася за урядовим наказом, а на ній не був якийсь майстер, то зобов'язаний дати урядові 2 зл., а до братської скриньки – 12 гр., це ж слід розуміти й при інших непослухах.

Шоста стаття. Також пани цехмістри зобов'язані щодвятижні контролювати порядок стосовно яток на жереб, та дивитися, щоб між жінками братів була збережена дисципліна, одна від одної купців не відманювала, не вчиняла сварок. А якби котрась виявила непокору в чомусь, та мусить бути покарана каменем воску або копою.

Сьома стаття. Пани цехмістри повинні стежити, щоб не продавали такі вироби (їхнього ремесла) ні купці в крамницях, ні євреї – на “тандетах” або розносячи по ринку роботу, що може тут виготовлятися, окрім часу ярмарку. Якби у когось знайшлася така (робота), то мають таку, за відома пана бурмістра, забрати через міську челядь. З неї половина повинна належати раєцькому урядові, а половина – цехові, за винятком, якби ту роботу в когось із львівських цехових майстрів купили або на сухедні на потреби цеху певний даток склали.

Восьма стаття. Якби котрийсь майстер того ремесла з іншого містечка хотів продавати свої вироби під час ярмарку, тоді такий майстер мусить дати цехові до скриньки півкаменя воску або 1 зл., але після ярмарку не може продавати, під втрагою такого товару.

Дев'ята стаття. Пани цехмістри про таке повинні дбати: якби котрийсь купець привіз товар, який належить до голкарського або ножівничого ремесла, то мусять повідомити в цеху, обіславши ціху. Після такого повідомлення кожен з братів може купити собі товар, відповідно до своєї потреби.

Десята стаття. До обов'язків цехмістрів належить і має (належати), щоб кари, які приходять з цеху і припадають раєцькому урядові, цілком доходили до панів райців.

Одинадцята стаття. Жоден з майстрів не має прийматися до цеху, поки не прийме міське право, під недійсністю вступу до цеху. Він також має принести якнайпізніше за шість тижнів листи про визволення в ремеслі та про законне народження.

Дванадцята стаття. Якби котрийсь підмайстер або партач отримав міське право, а отримавши, хотів прийняти братський порядок у цеху, то таким чином має діяти. Насамперед має просити, щоб цехмістри обіслали ціху, яким зобов'язаний дати 18 гр., і там (у цеху) мусить дати вступного до цехової скриньки 2 зл. і почастивати скромно цехових братів, відповідно до своєї змоги. Потім там же (в цеху) має оголосити, чи хоче штуки робити чи ні. А коли вирішить робити, то якщо голкар, то мусить виготовити по 500 кравецьких, кушнірських та шевських голок. Їх повинен так добре зробити, щоб і всім цеховим братам сподобалося, і тим ремісникам знадобилися у праці. Якщо буде ножівник, то такі штуки має виготовити: до креденсу має зробити дванадцять штук, у яких основа повинна бути з рогу, інкрустована, а на креденсі у самій середині – вирізаний золотистий левчик. А ті згадані штуки повинні бути добре виготовлені, не відшаровуватися, а поверхня – відполірована, яка не має жодного дефекту. Потім мусить зробити дванадцять столових середніх ножів, а кожна пара (ножів) –

інакша. Кожну штуку повинен виготовляти шість тижнів, а майстри зобов'язані стежити за цим. А якщо не наважиться ті штуки робити або, наважившись, не виконає їх, такий може відкуповуватися 50 зл., чотири рази склавши ці гроші до братської скриньки, які братами будуть визначені. При передачі цих штук (до цеху) або при сплаті останнього внеску вступаючий повинен справити скромну учту, відповідно до своєї змоги, віддати на вежу мушкет, півкаменя пороху, відбути "мандрівне", подякувати підмайстрам за відома цехмістрів. А якби той, хто вступає, був маслаком або одружився з маслаківною чи вдовою того ремесла, такий має тільки півштуки дати, тобто сплатити 25 зл.

Тринадцята стаття. Який би брат не задовольнив повністю цех (при вступі), тоді такий не може ні тримати підмайстра, ні вчити хлопця.

Чотирнадцята стаття. Жоден брат не повинен разом двох хлопців тримати на навчання, тільки одного, а це під карою каменя воску, однак може прийняти другого (учня), коли почнеться четвертий рік (навчання) першого.

П'ятнадцята стаття. Жоден брат не повинен приймати на навчання ремесла хлопця іншої віри, тільки правдивої римо-католицької віри, а той (учень) має вчитися у майстра чотири повних роки, під карою каменя воску.

Шістнадцята стаття. Також не має завдати шкоди брат братові словом чи рукою, або якимсь іншим способом зневажити, як на зборах у цеху, так і деінде, при чужих людях, під карою каменя воску, половина з чого мусить припадати панам райцям, половина – до братської скриньки. Тому зобов'язаний приходити до цеху тверезо, спокійно, без зброї.

Сімнадцята стаття. Щоб жоден брат не наважувався продавати вироби партачів або віддавати товар партачам, під карою каменя воску.

Вісімнадцята стаття. Жоден брат не повинен від брата відмовляти челядь, ані подарунками приваблювати до іншої майстерні, під карою каменя воску, по половині – панам райцям та цехові.

Дев'ятнадцята стаття. Жоден майстер не має платити челядникові, який у нього працює, більше 18 гр. на вохлон, під карою каменя воску до скриньки, за винятком, коли би мав добру руку, тоді йому слід дати платню, яку слушно заробить.

Двадцята стаття. Не повинен насмілюватися один брат ганити словами або іншим способом роботу іншого (майстра) перед купцем або кимось іншим, під карою півкаменя воску.

Двадцять перша стаття. Якби майстер наважився купити вироби іншого майстра у челядника, хлопця або когось іншого, то він має бути покараний каменем воску, а вироби мусить повернути назад власникові.

Двадцять друга стаття. Жоден брат не має надавати роботу підмайстрові, перш ніж цехмістер або столовий (брат) скаже, як у цеху цехмістри вирішили, під карою півкаменя воску.

Двадцять третя стаття. Жоден брат не може тримати у майстерні разом двох підмайстрів, окрім самих цехмістрів, які через їхні обов'язки можуть мати затримку в роботі. А якби (брат) мав двох підмайстрів, то зобов'язаний відпустити другого за рішенням цехмістрів, під карою півкаменя воску.

Двадцять четверта стаття. Жоден майстер не має давати роботу підмайстрові, який щойно примандрував до міста і не посилав за роботою до цехмістрів, під карою на майстра 1 гривні, а на підмайстра – 0,5 гривні.

Двадцять п'ята стаття. Жоден майстер не повинен своє ремесло виконувати у господі, особливо у тих, які такі вироби продають, а (тільки) вдома або у своєму помешканні, під карою каменя воску.

Двадцять шоста стаття. Жоден майстер голкарського ремесла не може приймати (до себе) кухарку, яка би навчилася ремесла на службі в іншого майстра, відійшла від нього за намовою, поки вона деінде не прослужить рік, під карою півкаменя воску.

Двадцять сьома стаття. Якщо котрийсь підмайстер примандрує “з поля”, тоді має посилати до цехмістра та туди йти до майстерні, куди йому він накаже, як його сам (цехмістер) не буде потребувати, під карою 20 гр.

Двадцять восьма стаття. Якби залишилася по якомусь майстрові вдова і хотіла працювати у ремеслі, гідно себе поводи́ла та виконувала цехові повинності, то їй пани цехмістри перед іншими (майстрами) мають дати челядника, хоч би був один у місті.

Двадцять дев'ята стаття. Якби котрийсь підмайстер примандрував від неправного майстра, тобто партача, тоді такий повинен спочатку виправитися в цеху, а потім посилати по роботу, коли йому цехмістри накажуть.

Тридцять стаття. Кожен підмайстер зобов'язаний ночувати у свого майстра вдома, а не в господі та інших місцях, під карою 2 зл.

Тридцять перша стаття. Якби підмайстер нашкодив майстрові, у якого працював, такий мусить бути покараний, відповідно до його вчинку, а коли було щось більше (вчинив), тоді має скласти ремесло.

Тридцять друга стаття. Якби віддали хлопця, котрий хоче вчитися ремесла, до майстра, тоді він повинен бути вписаний до реєстру найпізніше за чотири тижні, під карою на майстра 1 гривні до братської скриньки. Хлопець від вписання до реєстру зобов'язаний дати 12 гр., а цеховому писареві – 3 гр., а після визволення, по закінченні чотирьох років – 1 зл. до скриньки, а писареві – 6 гр.

Тридцять третя стаття. Цей писар у цехові реєстри, які мають провадитися на цехові прибутки, повинен вписувати усілякі доходи та видатки, котрі будуть у цеху, щоб вчасно видавалися рахунки за тиждень до щорічних виборів, при складанні уряду цехмістра, також квити з виданих рахунків, під карою на писаря та двох цехмістрів двох каменів воску або 4 зл. Якби котрийсь брат вимагав, щоб йому прочитали певну статтю, то мусить дати писареві 3 гр.

Тридцять четверта стаття. Не повинні цехові прибутки нікуди йти, тільки на прикрасу костелу Св. Хреста, на потреби до (цехової) вежі й провіант, під суворою карою на цехмістрів.

Тридцять п'ята стаття. Якби молодий брат недавно прийшов до цеху, то зобов'язаний так довго виконувати цехові послуги, поки інший (молодий майстер) не прийде.

Тридцять шоста стаття. Якби маслаківна або вдова цехового майстра тих ремесел пішла заміж за іншого ремісника або людину іншого стану, то вона не повинна сидіти між ятками на жереб та мусить цілком відпасти від ремесла.

Тридцять сьома й остання стаття. Якби підмайстер словом, рукою або зі зброєю кинувся на майстра, такого слід покарати ув'язненням і каменем воску або копою (грошів). А якби, боронь Боже, поранив, такий має бути переданий урядові панів райців, щоб витерпів те, що Пан Бог та право слушно говорить.

Тоді ті статті, устава та ухвали, надані нашим урядом тому цехові, хочемо і прагнемо мати, щоб їх непорушно дотримувалися і виконувалися в усіх їхніх пунктах усіма майстрами та підмайстрами, як голкарями, так і ножівниками, зберігаючи, однак, нам і нашим спадкоємцям цілковиту владу та силу ті всі статті, якщо виникне потреба або зміна часу, коли всі речі змінюються, псуються та повністю зникають, (ті статті) доповнити, зменшити, додати і те зробити, що здалося би необхідним у майбутньому часі та за (нових) умов міста, а отже, (змінених) людських звичаїв. Для більшої довіри та вірнішого засвідчення цього всього та кожного зі згаданого (в тексті) дану нашу грамоту наказали скріпити печаткою нашого львівського раецького уряду. Дано та діялося

на ратуші міста Львова у понеділок, напередодні свята Св. Андрія апостола, 29 листопада, року від Втіленого Слова 1649.

Йоан Грінвальд, бурмистер міста Львова, від імені панів колег (райців) рукою власною. Місце печатки. Витяг (...) з львівських актів.

1651 р., (листопада 21)¹, Варшава

Ян Казимир підтверджує дві грамоти: статут для львівських голкарів і ножівників від 29 листопада 1649 р. та свою грамоту, яка підтверджує ухвалу райців, видану на користь цеху голкарів

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 735. Документ у вигляді зошита з чотирьох пергаментних аркушів: 32,6x27 см. Напис: “Сеча ігларска і но̀жовни́ча” (XIX). Пергамент почорнів від вогкості, текст частково вицвів; печатка відсутня, але залишився шовковий червоний шнурок.

Регест: Каталог, № 894.

Ioannes Casimirus Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae, Smolensciae, Czerniechoviaequae necnon Sueccorum, Gotorum Vandalorumque haereditarius rex. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Exhibitas nobis esse literas binas, unas quidem pargameneas manu spectabili Ioannis Szybald proconsulis Leopoliensis subscriptas et sigillo civitatis eiusdem Leopoliensis communitas, continentes in se ordinationem articulorum contubernii aculariorum et cultrificum Leopoliensium, [supplicatumque] nobis est eo nomine, ut easdem autoritate nostra regia approbare, confirmare et ratificare dignemur. Quarum tenor sequitur et est talis.

Далі наводяться дві грамоти: львівських райців зі статутом для львівських голкарів і ножівників від 29 листопада 1649 р. (див. док. № 30) та Яна Казимира, яка підтверджує ухвалу львівських райців, видану на користь цеху голкарів від 12 березня 1650 (чи 1652 р.) (текст пошкоджено), за якою забороняється вірменам, євреям та представникам інших націй виготовляти панцирі та інші предмети у Львові (Регест: Каталог, № 894).

Nos Ioannes Casimirus rex supplicationi uti iustae benigne annuentes praeinsertas literas in omnibus earum punctis, clausulis et articulis approbandas, confirmandas et ratificandas esse duximus, prout approbamus, confirmamus et ratificamus, juribus salvis nostris, volentes easdem vim et robur perpetuae firmitatis, in quantum juris est, obtinere debere. In cuius rei fidem praesentes literas manu nostra regia subscriptas, sigillo regni communiri iussimus. Datum Varsaviae die XXV, mensis [...]mbris, anno Domini MDCLI, regnorum nostrorum Poloniae III, Suetiae vero quarto anno.

Ioannes Casimirus rex.

N[icolaus] Prazmowski regens cancellariae. Confirmacya nozownikow y igielnikow Lwowskich.

¹ Через пошкодження тексту, у датувальній частині читається тільки “mbris”. За збереженим реєстром пергаментних документів Львівського архіву цей акт датований 21 листопада (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 1342, с. 250).

Ян Казимир, Божою ласкою король (титулатура). Повідомляємо даною нашою грамотою всім та кожному, кому потрібно. Представлено нам дві грамоти: одну пергаментну, підписану рукою знаменитого Йоана Шибальда¹, львівського бурмиистра, та скріплену печаткою того міста Львова, що містить у собі ординацію статей львівських голкарів і ножівників, і просили нас від їхнього імені, щоб ми вважали за гідне нашою королівською владою схвалити, підтвердити та зміцнити. Тих (грамот) зміст наводиться та є такий.

Далі наводяться дві грамоти: львівських райців зі статутом для львівських голкарів і ножівників від 29 листопада 1649 р. (див. док. № 30) та Яна Казимира, яка підтверджує ухвалу львівських райців, видану на користь цеху голкарів від 12 березня 1650 (чи 1652 р.) (текст пошкоджено), за якою забороняється вірменам, євреям та представникам інших націй виготовляти панцирі та інші предмети у Львові (Регест: Каталог, № 894).

Ми, Ян Казимир, король, милостиво прихилиючись до прохання як справедливого, внесені грамоти в усіх їхніх пунктах, клаузулах і статтях вважали (за потрібне) схвалити, підтвердити та зміцнити, як і схвалюємо, підтверджуємо та зміцнюємо, зберігаючи наші права; бажаючи, щоб вони отримали силу та міць вічної міцності, наскільки відповідають праву. Для довір'я до справи дану грамоту, підписану нашою королівською рукою, наказали скріпити печаткою королівства. Дано у Варшаві 25 [...], року Божого 1651, наших панувань у Польщі – 3, а Швеції – 4 року.

Ян Казимир, король.

Миколай Пражмовський, регент канцелярії. Підтвердження львівських ножівників та голкарів.

¹ Помилково, йдеться про Йоана Грінвальда.

РУШНИЧНИКИ

1637 р., лютого 20, Львів

Львівські райці затверджують статут цеху рушничників

Транс.: ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 1024, с. 25-42 (див. док. № 33).

Опубл.: Czołowski A. Artykuł IX ustaw cechu rusznikarskiego lwowskiego, s. CXXXIV (частково).

Rayce miasta Lwowa, wszem wobec y zosobna kazdemu, komu wiedziec należy, do wiadomosci podaiemy. Iz my z władze y powinności naszej urzędu radzieckiego chcąc, aby w mieście Lwowie rząd dobry pospolity pomno[zył] się, wygoda także potrzebom rozmaitego stanu y kondycyi ludzior, osobliwie z rzemiosł y z rzemieśników była, miastu tego obrony y ozdoby coraz więcej przyczyniały się dla tegosz podług prawa Saskiego y Magdeburskiego, na którym wszystkie miasta koronne fundowane są, iż uchwały zadney cechowie na [pozy]tek swoy rzemieśniey stanowić nie mogą bez pozwolenia radzieckiego urzędu, przykładem też idąc przodków naszych y inszych cechów takie rzemiosła chcąc w porządek bracią y mistrzów

rzemiosła rusnikarskiego, szyftyrskiego y samostrzelniczego, ktorzy do tego czasu bez porządku y osobney cechy generalney cesze z kowalami y slusarzami przy miescie zostawali, widząc iż ich iest dostateczna liczba na fundusz y postanowienie zupełnego cechu dla tegosz przyszedszy do zupełney osiadłości naszej radzieckiey mistrzowie y bracia rusnikarskiego, szyfterskiego y samostrzelniczego, fromberniczego, pobraycarznego, płanirskiego [sic], zygarmistrzskiego y rymacherskiego rzemiosła, iako osobliwie sławni Mikołay Roskwitłowski, Matheus Czałanowicz, Gabryel Rozycki, Stefan Sztaszkowicz, Stanisław Wałaski, Paweł Mankowic, Jakub Reis, Andrzej Łezayski, Malcher Kayzer, Grygier Wołowiecki mieszczanie Lwowscy, swym y innych wszystkich braci y mistrzow imiony podali nam pewne artykuły do potwierdzenia przez urząd nasz, za ktorymi mogliby cech y rzemiosło statecznie y przystoynie odprawować, także czeladz y mistrze w porządkach cechowych w Koronie y w cudzych kraiach w tym rzemiesle y cechu zachowujących się zatrzymać. A ktore artykuły są takowe.

Pierwszy artykuł. W tym sławnym miescie Lwowie, ktore iest woiewodztw ruskich głową, cecha rusnikarska, szyfterska y samostrzelnicza z mistrzow, braci, czeladzi y uczniow złożona bydz ma, ktorzy od zelaza y drzewa oraz zupełną y całą rusnicę, także y kuszę y cokolwiek tylko do strzelby należałoby rzobic [sic] będą umieli y powinni według wyuczenia y wyzwolenia w tym rzemiesle, tak iako artykuły nizey opisane podadzą y pokażą. W ktorym to cechu mistrze y bracia wszyscy tak starsi, iako y młodszy cech iedność y miłość braterską obopolnie między sobą trzymać y cechmistrzom także starszym swoim uczciwość, posłuszenstwo zwykle oddawać powinni, zadnemi się trudnosciami albo wolnosciami, albo exemptami nie zasłaniając.

Wtóry artykuł. Podczas elekcyi publiczney urzędników miasta tego cechmistrze, ktorzy roku przeszłego cechmistrzostwo odprawowali, przy wszystkim zgromadzeniu cechy z prowentow y z percepty oddawać y kwit dostateczny od braci w cesze otrzymać ma. Po ktorych rachunkach do elekcyi dwoch cechmistrzow, a potem stołowych starszych braci przystąpią. Obrani dway cechmistrze przez ceche mają bydz presentowani urzędowi panow radziec, aby zarowno z inszemi inszych cechow cechmistrzami przysięgę na cechmistrzostwo swe oddali. A iesliby ktory się z cechmistrzostwa wymawiał bez słuszney przyczyny, tedy się onego cechmistrzostwa ma pięciu grzywien odkupić, ktore pieniądze na porządek koscielny y służbę Bożą obracić się mają. Więc iesliby ktory z cechmistrzow rok swoy cechmistrzostwa odprawił, y iesliby się wymawiał słusznie, tedy iuz ma drugi rok cechmistrzostwa obeymować, ani się podeymować nie powinien, chyba zeby swey dobrej woli sam chciał. Rachunki przez starsze stołowe mistrze podpisowane mają bydz co rok, aby panowie rayce do cechu tego deputowani kiedykolwiek zeydą w cesze względem braterskich przeszłych rachunkow zadney trudności, ani kłopotow nie mieli. Skrzynka bracka u starszego cechmistrza, u ktorego domu schadzki odprawować się zwykły, zostawać y chować się ma, do ktorey otwierać nie mają cechmistrzowie przynajmniej bez dwoch starszych stołowych braci, z ktorych u iednego od kłódki, a u drugiego od skrzynki klucze zwykły y powinny bywać.

Trzeci artykuł. Obrani cechmistrzowie przysięgli cechę składać y obsyłać mają, kiedy tego potrzeba cechowa ukaze albo kiedy urzędu radzieckiego rozkazanie nastąpi. W ktorym cechu zgromadzeniu cechmistrze z stołowemi starszemi y z inszemi bracią o cechu dobrym, przystoynym y porządnym radzić powinni będą. Na którą schadzkę, gdyby kto nie przyszedł y wymowki słuszney nie zaniósł, tedy popada winy na cechę sześć groszy.

Czwarty artykuł. Acz cechy wszystkie dla porządku y rządu dobrego w miescie prowadzone postanowione y fundowane są, iednak osobliwie aby się chwala Boza odprawowała y za zmarłych bracią y siostrą modlitwy zwyczajne bywały, dla tegosz mistrz w porządku cechowym najmłodszy

wszystkie posługi tak kościelne, iako y cechowe względem mszy świętej y usług pogrzebowych, iako mar, swiec, odziewadła y tym podobnych prac y usług braterskich pokąd się brat młodszy po nim nie trafi y do cechu nie nastąpi, odprawować powinien będzie pod winą kamienia wosku, który nie więcej tylko na dwa złote Polskie wynosić ma. Ktorych posług gdyby on mistrz najmłodszy za słuszną przyczyną odprawować nie mógł, tedy się ma cechmistrzowi opowiedzieć y na swym mieście drugiego brata, któreby takowe posługi odprawował za niego uprosić. Ktoryby się też czeladnik nierządu w domu mistrzowskim y inszym dopuścił, tedy trzydziestą plag nahayki albo korbacza, a mistrz dwadziestu grzywien w cesze maią bydz karani.

Piąty artykuł. Schadzki cechowe, ktore cuganty zowią, maią bydz gayne y co cztery niedziele odprawować się, a cecha w sobote obsyłać się ma przy robocie, zeby zaden wymowki nie miał y niewiadomością się nie zasłaniał. Nazaiutrz tedy w niedziele po obesłaniu na cugant cechy wszyscy bracia y mistrzowie tak młodszy, iako y starszy zeyść się y kazdy na swym mieyscu maią osieść, pokąd swieczka woskowa będzie gorzała, ktora to swieczka nie dłużcza bydz powinna nad członek sredniego palca. Więc ktoryby brat po dogorzeniu swiecy do cechy przyszedł, tedy ma za winę grosz położyć, a dopiero na swym mieyscu usieść. Po zagaieniu cugantu powinni cechmistrzowie upomnieć wszystkich braci y mistrzow o pokoy y o oręż, aby go zaden przy sobie nie miał, ktorego to oręża, gdy by kto zataił, a lubo kord, siekierkę, kilof y cokolwiek by orężem y bronią nazwać się moze, przy sobie miał, tedy takowy więzienie ma podnieść na mur y z niego bez zaręczenia się braterskiego nie wyniść, po ktorey zaręce pod wine pułkamienia wosku przepada cesze. A gdzieby ktory mistrz na wszystkim cugancie nie był, tedy winy cesze ma odłozyc sześć groszy nieodpustnie.

Szesty artykuł. Jesliby też cecha pod panską winą obesłana była, a brat, ktory za takowym obesłaniem do cechy by nie przyszedł, tedy ilekrocy roskazanie y obesłanie takowe pogordził, przepada takowey sześć groszy winy. Ktoryby też bądź na wotywie, bądź mszy za umarłe nie opowiedziawszy się cechmistrzowi słusnie, bądź też y na pogrzebach osob na urzędzie radzieckim wysądzonych, na ktorych powinni bywać zarowno z inszemi cechami y swiecami swoimi, nie przybył, tedy takowy kazdy przepada winy sześć groszy, ktore się na wosk do kosciola obracać maią.

Siodmy artykuł. Na mszach w suchedni za zmarłych tego cechu mistrza rusnikarskiego, szyfterskiego y samostrzelniczego kazdy powinien bywać pod winą szesci groszy. A w suchedniową schadzkę kazdy mistrz pułtora, towarzysz grosz, a robieniec pułgrosza suchedni do skrzynki oddawać maią. Ktoryby suchedni gdyby nie oddawali, tedy mistrzowie po trzy grosze drugiego dnia, a towarzysze po dwuch groszach odłożyć, robience zasie za winę na mur powinni będą zasieść. A iesliby powędrował robieniec albo towarzysz, posłuszenstwa y winy swe nie oddawszy y nie wyprawiwszy, tedy ma bydz wszędzie trybowany y list za nim cechowy pod pieczęcią wynidzie, iako za nieposłusznym, gdyz te pieniądze suchodzienne [sic] naywięcej się na pogrzeby czeladne, gdy z nich ktory w ubostwie umrze. A trybowany się zwroci, tedy ma bydz karany za ono nieposłuszenstwo według wynalazku braci cechy wszystkiey.

Osmny artykuł. Ktorykolwiek zechce bydz mistrzem w rzemiesle rusnikarskim, szyfterskim y samostrzelniczym, powinien się będzie u legmistrza cechowego trzy lata zupielnie uczyć, rachuiąc czas od zalecenia y wpisania do rejestru cechowego, a na pułroka przed wyzwoleniem powinien list od urodzenia przystoynego urzędowi pokazać. Wstępnygo złotych trzy y groszy osmnascie powinien oddać. A iesli mistrzem zechce zostać, tedy na magisterią powinien rok robić u legmistrza swego, zeby się pokazał bydz godnym magisteryi. Oddawszy iako się wzwyż dotknelo złotych trzy y groszy osmnascie, takowy kazdy mistrz y brat po prezentowaniu się do cechu, ma zostawić

wolny rok od podatkow poborowych. Pobory iednak należące z cechy zupełnie oddawane bydz mają według praw y zwyczaiu miasta tego na ratusz.

Dziewiąty artykuł. Ktory zechce w tey cesze y rzemiesle mistrzem zostać, powinien będzie takie sztuki robić. Naprzod muszkiet tarczowy, ktorego ma bydz kura gwintowana, iako na dwanasce gwintow na pięć piędzi wyprawna tak zewnątrz, iako y zwierzchu. Do tey rury zamek ma bydz o pułtora walcach albo tez iako nayforemniey y nayozdobniey z szperami urobiony. Przytym ptasza rusnica na pięć piędzi gwintowana na osm gwintow, zamek pomnieyszy u niey tez y z szperami, iako u muszkietu. Rysowaniu u tych zamkow na blachach iako nayozdobniey y naysubtelniey po wilenska. Łoza do muszkietu lub perłową macią, złotem, srebrem, koscią y inną wszelako ozdobną materią iako kto zechce naychędozniey, takze kusza porządna y ozdobna wyrobione bydz mają. Gdyz takowe sztuki ukazawszy braci, wolno będzie onemu sztukmistrzowi oddać y na swoy pozytek obrucić. Co gdy sztukmistrz odprawi, tedy do cechu powinien darować muszkiet prosty, ale roboty dobrej y pewney rury.

Dziesiąty artykuł. Jesliby sztukmistrz sztukom wzwyż pomienionym y opisanym dosycuczynić y onych zrobić nie mógł, tedy dla przeciwiczenia lepszego w rzemiesle rok powinien będzie wędrować, a gdzieby wędrować nie chciał, tedy w czterech braci zasiędzie na robotę cały rok, ktorych mu mistrze z cechu naznaczą. Więc nizli zacznie sztuki robić y odprawować, tedy ma prosić o zgromadzenie y obesłanie cechy y mianowania robienia sztuk, ktore gdy mu mistrzowie opowiedzą, powinien dawać takowe sztuki przy bytnosci braci. Ktoremu we wszystkim dopomagać bez wszelkiew szkody iego mają, a sztukmistrz potym przy sztukkowaniu powinien kolacją według przemozenia iego bez wyciągania onego na zbytki y wielkie onkoszty sprawić. A takowe sztuki, ktorych na kazde dwie niedziele dway bracia nadchodzą dozierać mają, ma sztukmistrz naydalej do pułroka odrobić y braci prezentować, sprzedawszy zas one sztuki, cesze złotych dwanasce na potrzebę cechowe odłożyć, a ostatek na swą własną potrzebę powinien będzie obrucić. A gdy to wszystko odprawi sztukmistrz, tedy od cechmistrza przysięgłego w cechu przy braci wszystkiew za mistrza ogłoszony y opowiedziany, takze do społeczności braci przyięty, w registr braterski wpisany y mieysce onemu w cesze naznaczone bydz ma podle ostatnego mistrza, ktory wszystkie powinności y posługi koscielne przez cechmistrzow sobie opowiedziane przyięć y odprawować pokąd drugi mistrz po nim nie nastąpi będzie. A naostanek panom radcom do przyięcia mieyskiego prawa zalecony bydz y powinność dworską zarownie z drugiemu rzemiesnikami y mieszczany Lwowskiemu oddać takowy nowy mistrz powinien będzie.

Jedynasty artykuł. Masłkowie to iest synowie mistrzow albo mistrzowicowie otrzymawszy wyzwolenie w tym rzemiesle według cechowych porządkow wolni mają bydz od sztuk robienia. Wstępne iednak do skrzynki oddać złotych dwanasce y kolacją według przemozenia sprawić przykładem innych mistrzow powinni będą. Takze iesliby ktory mistrz pomienionego rusnikarskiego, szyfterskiego y samostrzelniczego rzemiesla corkę mistrzowską albo wdową pozostało [sic] w stan święty małzenski poiął, tedy takowy pułsztuki tylko mistrzowskiew zrobić powinien będzie. Wstępne iednak do cechu według inszey braci odda y kolacją według przemozenia odprawi.

Dwunasty artykuł. A iż mistrzowie fundatorowie tego cechu wzwymianowani wielką pracą takze y koszt podieli na fundusz tey cechi, tedy w moc wdzięczności iako sami tak synowie, ich zony, y curki ich pozostałe, gdyby poszły zamąż tegoz rzemiesla, wolnemi od sztuk robienia zostawać mają, kolacją iednak według przemozenia sprawią y złotych trzy y groszy osmnasce tylko wstępne, takze wszystkie insze ciężary¹ ponosić będą.

Trzynasty artykuł. Wdowy po mistrzach swoich małżonkach pozostałe z potomstwem swym, uczciwie się rządząc w sieroctwie y w stanie swoim wdowim, wolność mają mieć robienia rzemiosła lubo puki za mąż nie poydą, lubo tez y do samey smierci, ktorym cechmagistrze czeladzi mają dodawać więcej nizeli kiedyby w małżeńskim stanie z małżonkami swemi żyły. A iesliby ktora ucznia na naukę przyieła rzemiosła tego y tedy przetrwawszy, wyuczywszy się lat trzy uczen, probować onego mają mistrzowie, iesli się dobrze rzemiosła wyuczył, a uznawszy bydz godnego, tedy mają onego ucznia w cesze wyzwolić y za robienca wprzod, a potem za czeladnika abo towarzysza postanowić, wziowszy od niego powinność cechową.

Czternasty artykuł. Roboty rzemiosła tego tak mistrzowie, iako y wdowy warownie robić powinny będą; ktora to robota, gdyby naganie od wszystkich braci podległa była, tedy winę kamienia wosku, który się sacuie [sic] na dwa złotych Polskich cesze oddać takowy podpada.

Pietnasty artykuł. Do przedania roboty ręką swoją własną zrobioney powinna cecha kram swoy własny mieć albo tez y kozdy mistrz cechowy wolno moze mieć prywatne okno swoje albo kram do przedawania roboty swoiey. Wolne tez będzie tym rusnikarzom, szyfterzom y samostrzelnikom robotę z postrąnych [sic] miast zaciągać, ktora iednak ma bydz dobra doswiadczona y ktora będą mogli pospołu z swoją własną robotą przedawać. Kramarze zasie kupcy wszelacy wędycorze nie mają strzelbą nową kupczyć, ani rzeczami do strzelby nowej należącemi, wlaszcza iż przez tutecznego rzemieśnika cechowego zrobić się to dobrze y przystoynie moze, iako kluczow, form, prochowńic y innych wszystkich rzeczy w tym rzemiesle do robienia należące, ku przeszkodzie mistrzom cechowym rzemiosła tego, oprócz jarmarku, kędy wolne iest kazdemu przedawanie przez dwie niedzieli, tylko z tym iednak dokładem, iz cecha tuteczna Lwowska dozierać mają przywozney strzelby, aby co warunkowatego ku szkodzie y oszukaniu ludzi przedawano nie było. A gdzieby się kto iawił z robotą y znaszedłby się pod juryzdykcyą zamkową abo mieyską, tedy za wiedzem y pozwoleniem urzędu, pod ktoroby [sic] się juryzdykcyą takowa strzelba znalazła, wolno one robotę zabierać będzie cesze tuteyszey y czeladzią tey juryzdykcyi, pod ktora robota znajdzie się. Tymze sposobem Zydzi, wendetarze, Ormienie, ktorzy robotę starą skupuiąc, dawaią one szkodnikom y partaczom osadzać y naprawiać, a oprawną y osadzoną za nową robotę cechową przedawać zwykli, w czym iesliby przeswiadczeni byli, tedy takową robotę przez zabor do cechu płacić mają, a gdyz inakszey roboty oprócz starzyzny przedawać nie mają.

Szesnasty artykuł. Nawozom postrąnym zabiegaiąc, przez ktore wiele to rzemiosło rusnikarskie niszczei, iak iż wszędzie cudzą y obcą robotę za Lwowską udaia, zkad cecha wstyd y niebezpieczestwo od żołnierstwa ponosić zwykła za takową robotę y gdzie indziej za Lwowską kupiwszy, na cechę we Lwowie zarzucaią, iakoby wlasnie we Lwowie robiona była. Dla tegoz kupcy zinąd robotę nawozaiący nie pierwey takowey roboty nawozney przedawać mają, pokąd cecha tuteysza Lwowska nie obeyrzy y warunkow nie rozezna. Od ktorey rewizyi y obeyrzania kupiec on za pracę do cechy złotych ieden pieniędzy na cechowe potrzeby oddać powinien będzie. Co się osobliwie w jarmark zachować ma. Cudzoziemskiey iednak roboty iakowey tu w Polszczy nie robią wolny ma bydz kazdemu nawoz. Z miasteczek zasię nawozow zadnych bydz niema pod zaborem onych, zwlaszcza gdyby się cesze takowy nawoz nie opowiedział.

Siedemnasty artykuł. Niema tez zaden mistrz przed drugim mistrzem materyi do rzemiosła należącey podkupować, ani w drogość wbiiać, ani sam wszystkiey zakupować, ale spolnie mają wszystkiey cechowi materyi kopować [sic] y ono się dzielić, chyba zeby z cechowych kto po materyą sam iezdził albo sam przez list przywieść sobie roskazał, co bydz ma za wiadomoscią cechy y starszych braci.

Osmnasty artykuł. W mieszkaniu ieden drugiego mistrz cechowy podnaimować, kupcow odmawiać, roboty od szlachcica do szlachcica chodząc spieniezać niema, ale na tym, co szczęście komu w dom przyniesie przestawać powinien. Także robot swoich zaden mistrz w cechu będący szkodnikom przedawać, w robocie ieden z drugim spółkow trzymać, ieden drugiego imieniem albo nazwiskiem się nazywać, roboty braterskiej przed innym ganić nie ma, pod winą kamienia wosku, chyba żeby od urzędu na uznanie roboty dobrej albo złej był mistrz cechowy rekwizowany albo żądany. Waruiemy y to, aby slusarze, tombernicy y pogracarze tak mistrzowie, iako y czeladnicy ich w rzemiosło się rusnikarskie nie wdawali, ani rusnikarze w slosarskie, pod winą dziesięci grywien, których połowica urzędowi, a druga połowica cesze rusnikarskiej należeć ma.

Dziewietnasty artykuł. Jesliby tez który mistrz albo brat w niedostatku y ubostwie umarł, tedy powinni onego cecha cechowym kosztem y nakładem pochować obyczajem chrześcianskim. Toz się o uczniu, robiencu, towarzyszu y kozdym czeladniku u mistrza będącym y który w domu iego swiat porzegał, rozumieć ma.

Dwudziesty artykuł. Nie wolno tez będzie zadnemu mistrzowi w cesze tey będącemu czeladzi do pomocy z niskąd zdobywać, przenaimować, drugiemu odmawiać, darunkami y upominkami do siebie przychęcać, ani do gospody za czeladzią chodzić, ani do inszych miast o czeladz bez wiadomosci cechmistrzow posyłać, ani listow po nich wyprawować, czego gdyby się kto z mistrzow wazył, tedy y takowego czeladnika, chociazby przyszedł, na warstacie mieć nie moze y kamien wosku za winę do cechu popadnie. Zaden tez mistrz nie powinien czeladnikowi wochlonow nad uchwałę braterską podwyższać, z czeladzią się towarzyszyć, podarunkami nie ubiegać, ani korrumpować pod winą nieodpustną kamienia wosku.

Dwudziesty pierwszy artykuł. Przywędrowawszy towarzysz do Lwowa ma zaraz iść do gospody towarzyskiej; ztamtąd posle po towarzysza, któryby mu robotę u mistrza patrzył, który to towarzysz poydzie do cechmistrza, kędyby mu rozkazał o robotę wesłać. Tam tedy towarzysz puydzie kiędy cechmistrz roskaze y tam wędrowny warstat lubo na dwie, lubo iako mu się spodoba osiędzie niedzieli, nie na sztukfark, a na wochlon. A gdzieby lubo towarzysz kędy indziej wędrownemu towarzyszowi nie kędy cechmistrz roskazał wsełać o robotę, także wędrowny, ktore ten któryby na warstat osieść kazano osiadać, tedy kto się z tych dwoch winnym znajdzie, popadnie winy dwa wochlona. Takimze tez sposobem y robieniec postąpie sobie, ma iako y towarzysz, a któryby nie bywszy y w gospodzie czeladney udał się do partacza, tedy podpada winy trzy wachlony. Kędy iesliby nad dwie niedziele dłuzej robił, tedy winy dwadziescie wachlonow przepada cesze. Więc iesliby się wędrowny lub towarzysz, lub robieniec z warstatu na warstat przybiega, tedy tego ma doyrzyć ow towarzysz, który mu o robotę opowiedził, czego iezeliby mu mistrz, u ktorego uszedł, robić nie pozwolił, tedy winy ieden wachlon takowy wędrowny przepada. Starszych tez towarzyszow cechmistrze z starszemi mistrzami między czeladz podawać maią. Ta tez tym artykułem surowe ostrzegamy, aby zaden towarzysz nie poniedziałkował, ale przyszedłszy w niedziele do mistrza swego na noc zostać y robić ma cały tydzień, oprócz gdyby się trafi święto pod winą trzech wachlonow nieodpustnie.

Dwudziesty wtory artykuł. Jesliby mistrzowi, towarzyszowi, robiencowi abo y uczeńnikowi [sic] Lwowskiemu kędykolwiek naganiono y iaką niesprawność zadaną, a ganiony dowiodłby tak listem urzędowym, iako y attestacją cechy Lwowskiej, iż się w cechu miasta Lwowa rzemiosła wyuczyl y lubo robiencem, towarzyszem albo y mistrzem podług porządkow y artykułow cechowych został, tedy takowy lubo mistrz, lubo towarzysz albo robieniec bądź tez wszystka cecha onego miasta zkądby niesprawność wyszła, podpada pod winę stu czerwonych złotych, o którą forum za dworem

kroļa jego mości urzędowi, gdyby z takowego zarzutce [sic] skuteczney sprawiedliwosci nie uczynił, zachowuie się ad instantiam instigatoris regni repetendum y trybowka na takowym urzędzie zostawa, pokądby się z zarzutu swego w cesze Lwowskiej nie sprawił.

Dwudziesty trzeci artykuł. Czeladz tego rusznikarskiego, szyfterskiego y samostrzelniczego rzemiosła, gdyby się wyuczywszy u legmistrza cechowego, robił w którymkolwiek miescie u partacza albo po taborkach, tedy takowy za dobrych y sprawnych nie maia bydz miani, ale wszyscy trybowce podlegaią, pokąd się w cechu porządnym y uprzywileiowanym w tym, w czym przewinił, nie sprawi podług wynalazku mistrzow wszystkie[y] zupełne[y] cechy. To się tez waruie tym artykułem, aby się czeladz przed jarmarkiem ani przed uroczystemi Narodzenia y Zmartwychwstania Panskiego takze przed Zielonymi Świątkami, ani przed Świętym Janem na dwie niedziele od mistrzow z warstatow nie odprawiała, ani kiedy nagła y pilna przypadnie robota. Inszych zasie czasow tak mistrz celadnikowi, iako mistrzadnik [sic] mistrzowi wczesnie wypowiedzieć mogą warstat y robotę.

Dwudziesty czwarty artykuł. Aczkolwiek iakowymby sposobem towarzysz w tym rzemiosle y cechu mistrzem zostać miał wyszey się namieniło, iednak teraz iasnie się dokłada w tym artykule, iż robieniec, który za towarzysz chce zostać, tedy dwynascie niedziel ma u mistrza przerobić, potym tegoz mistrza swego prosić, zeby mu pozwolił za towarzysz zostać, który to mistrz ma pilne oko mieć na to, zeby on robieniec był w rzemiosle doswiadczony y był godzien zalecenia w cesze do wszystkiey braci, a zostawszy towarzyszem powinien znowu to tego mistrza przestac y drugie dwanascie niedziel przerobić, czego gdyby nie uczynił, a powędrował precz, tedy on mistrz ma go wpisać w cechu iako występnego y trybowką onego ruszać. Do tego, iż robency powinni mieć skrzynkę swoią własną, tedy do niey nie maia otwierać bez woli mistrza, ktorego im cechmistrze naznaczą, a ta skrzynka w ich gospodzie ma bydz w schowaniu, którą iednak na kazde suchedni maia przynosić do cechy zupełney dla rewidowania y starszych robiencow obierania.

Dwudziesty piąty artykuł. Uczęnicy [sic] tego rzemiosła nie maia bydz inney religii tylko katolickiey posluszenstwa Kosciola Rzymskiego. Rusi, Ormian y innych schyzmatykw na naukę rzemiosła tego przyjmować się nie godzi. Czas uczenia się rzemiosła maia bydz zupełne trzy lata, a po wysciu trzech lat legmistrz uczęnika [sic] swego wyzwolić niemieszkanie powinien pod winą z wynalazku wszystkiey cechy, a takiemu uczęnikowi nie ma zaden niesprawnosci zadawać pod winą w artykułach wyzey opisaną. Uczęnik zapisuiąc się do rzemiosła powinien dać groszy pietnascie, a przy wyzwoleniu złoty y sześć groszy, dopieroz wyzwoliwszy się powinien będzie wędrować, y w miastach u mistrzow sprawnych y cechowych warstaty osiadać y rzemiosła przystoynie robić. To tez w tym artykule waruie się, iż uczęnik na pułroku przed wyzwoleniem powinien list od urodzenia swego legmistrzowi ukazać, legmistrz zasię przy wyzwoleniu takowy list w cesze prezentować, a dopieroz wyzwoliwszy onego uczęnika swego, list on od urodzenia oddać y wrucić mu powinien będzie.

Dwudziesty szosty artykuł. Kiedy partacz do cechu wstąpić y za sprawnego miany y znany bydz chce, tedy uznawszy bracia w społeczney cesze, ze iest godny cechu y magisteryi, tedy się ma partactwa swego nayprzod sprawić y pokazać, kędy się y u kogo rzemiosła uczył. Co uczyniwszy ma zostać towarzyszem y robić u mistrza cechowego, ktorego mu bracia ukazą, przez dwanascie niedziel. Potym ma ukazawszy próbę dobrego rzemiosła swego, ma zą[dać] o posrodek braci, z którym tak się cecha obeydzie, iako wyzsze artykuła przywileiu tego mieć chcą, to iest partactwo mu, op[rocz] wstępne dać, sztuki odrobić, kolacyą według przemozenia [dla] bracią sprawić, list od urodzenia pokazać y mieyskie prawo [przy]iąć, czego gdyby nie uczynił, to iest zeby nie dowiodł, ze się rzemiosła u cechowego mistrza uczył, wyzwolenia nie wziół, tedy zadną miarą nie ma bydz

do cechu przyięty y przy miescie trzymany, ale od miasta Lwowa precz wędrować y naydaley we dwóch milach od niego mieszkać nie ma. W czym iezeliby przestępny był, a mieszkał pod juryzdykcyą zamkową, szlachecką, duchowną, tedy przez czeladz jego mosci pana starosty, a iezeliby pod mieyską juryzdykcyą mieszkał y bawił się, tedy y przy miescie przez mieyską czeladz zabrany y od miasta wyrzucony precz bydz ma.

Dwudziesty siodmy artykuł. W cechu tym rusnikarskim, szyfterskim y samostrzelniczym taki towarzysz y tez mistrz bydz ma, który będzie umiał zupełna [sic] rusnicę od zelaza, rury, zamku, osady, także kuszę urobić, bądź to będzie Polskiego, bądź Niemieckiego narodu człowiek, byle tylko był katolickiey religii y posluszenstwa Koscioła Rzymskiego, iako się w artykułach pierwszych położyło.

Dwadziesty osmy artykuł. A iż to rzemiosło iest szynkowe, ktore podług dekretow świętobliwych krolów Polskich, iako osobliwie świętey pamięci krola Stefana y aprobacyi Zygmunta Trzeciego, nie podległe iest, ani powinni złoczyncow na mieysce karania naznaczone prowadzić. Dla tegoz bracią mistrzow y towarzyszow od takich prowadzenia złoczyncow przychylaiąc się do wzwyż wspomnionych dekretow krolewskich wolnych czyniemy.

Na ostatek, iż wiele na materyi do rzemiosła rusnikarskiego należy, aby iey kazdy mistrz z potrzebę swoię miał, przetoz zabiegaiąc, aby zaden osobliwie po węgle nie zaiezdzał za miasto, ani przekupniow wysyłał, ktorzyby w cenę podbiiac węgle mieli, tym artykułem surowo zakazuiemy pod winą kamienia wosku na brata, który się tego wazył nieodpustnie włożoną. A iesliby skład był węgla u kogokolwiek dla doczekania się drozyny, tedy będzie taki skład węgla y inszey materyi do rzemiosła należącej pod zamkiem albo inszych dworach szlacheckich y duchownych, tedy z przydaniem zamkowey czeladzi, będzie, tez pod mieyskim [prawem], tedy z przydaniem urzędu mieyskiego, takowa materya zabierać się ma. Do tego tez to przykładamy, iż iesliby między mistrzami, towarzyszami, robienkami co takowego pokazało się, coby było godne pokarania, zwłaszcza co się tycze rzemiosła, tedy urazony bądź mistrz, towarzysz albo czeladnik, skargę ma w ceszę przelożyć y sprawiedliwosci ządać, obwiniony zasię ma takowe karanie podiąć, na iakie się wszystka cecha zgodzi y zezwoli, wszakze iezeliby się zdał ukrzywdzonym bydz y ociężonym, wolno będzie takowemu wytrwawszy y zniozszy karanie cechowe, cechę wszystkie do urzędu radzieckiego zapozwać y sprawę przelożywszy na dekrecie y wynalazku urzędowym przestać.

My tedy pomieniony urząd miasta Lwowa uznawszy y uwazywszy, iż wyzey opisany we wszystkich artykułach porządek, który nam do uwagi y do utwiedzenia rusnikarze, szyfterze y samostrzelnicy, cechu tego fundatorowie wzwyż po imionach y nazwiskach mianowani (o których w rzemiesle biegłości tak my, iako wiele inszych ludzi dostateczną wiadomość mamy) podali, z słusznych y porządnych przyczyn poszedł y nic się w nim nie znayduie y znaleźć nie moze, coby z pospolitym miasta tego pozytkiem, rządem dobrym y uczciwoscią złączono bydz nie miało, a osobliwie chcąc, aby takowym porządkiem y postanowieniem przykładem inszych rzemiesznikow y cechow w tym rzemiesle rusnikarskim, szyfterskim y samostrzelniczym y w cesze ich mistrzowie, towarzysze y uczeńkowie teraz y na potym wiecznemi czasy będący we wszelakiey pobożnosci przystoynnych y uczciwych obyczaiach w powinney powinności udzierzali się y rządzili. Dla tego pomocy Bozey wezwawszy, władzą praw y przywileiow, więc y powagą a mocą urzędu naszego cech y bractwo rusnikarzom, szyfterzom y samostrzelnikom założyliśmy, iakoz tym pisaniem naszym iuż odtąd samym skutkiem zakładamy y gruntuiemy, artykuły wzwyż opisane wszystkie y kazdy zosobna potwierdzamy y umacniamy, pod tą iednak kondycyą, że według rzeczy samey y czasow potomnych potrzeby tych artykułow przyczynienia, um[n]ieyszenia, poprawienia, pomiarkowania

albo odmienienia sobie y successorom następcom naszym na urząd radziecki wysadzonym, wolność wszelaką zostawujemy. A dla lepszej wiary y świadectwa pieczęc urzędu naszego radzieckiego zawiesić y przycisnąć przytym konsensie naszym rozkazalismy. Działo się na ratuszu Lwowskim dnia dwadziestego miesiąca Lutego, roku Panskiego tysięcznego szescsetnego trzydziestego siodmego.

Albertus Zimmicki, civitatis Leopoliensis notarius manu propria. Locus sigilli pensilis.

¹ Два слова вицвіли, не читаються.

Найці міста Львова, всім та кожному зокрема, кому про це належить знати, подаємо до відома. Що ми, з влади й обов'язку нашого раецького уряду бажуючи, щоб у місті Львові загальне добре керування покращилося, також була користь людям різного стану та становища, особливо з ремесел і ремісників, щоб збільшувалася оборона та краса того міста якнайдужче, до того ж, відповідно до саксонського та магдебурзького права, на якому всі міста в державі засновані, що жодної ухвали цехи на свою користь для фаху не можуть встановити без дозволу раецького уряду, йдучи прикладом наших предків та інших цехів таких ремесел, бажуючи (надати) порядок братам і майстрам ремесел: рушничницького, шифтерського та самострільніцького, котрі до цього часу залишалися без порядку та були в окремому загальному цеху разом із ковалями та слюсарями, бачачи, що їх є достатня кількість на фундацію та встановлення цілого цеху, для цього, прийшовши до повної нашої раецької присутності, майстри та брати рушничницького, шифтерського, самострільніцького, слюсарського, острожницького, обладункового, годинникарського, шпорницького, а саме славні (*перелік з 10 прізвищ*), львівські міщани, від свого імені та від усіх інших братів і майстрів подали нам певні статті для підтвердження нашим урядом, за якими могли би поважно та пристойно провадити цех і ремесло, також челядь і майстрів утримувати, якими є цехові порядки в Короні та в чужих краях у цехах того ремесла. А ті статті є такі.

Перша стаття. У тому славному місті Львові, що є головою руським воеводством, рушничницький, шифтерський і самострільніцький цех має складатися з майстрів, братів, челяді й учнів, які би вміли і повинні робити із заліза і дерева усю та цілу рушницю, також кушу або будь-що – тільки би належало до стрільби, відповідно до навчання та визволення в тому ремеслі так, як нижчеописані статті подадуть і покажуть. У тому цеху всі майстри, старші та молодші, повинні мати між собою взаємну братерську єдність і любов і віддавати своїм цехмістрам, а також старшим шану, послух, не прикриваючись жодними труднощами, вольностями або винятками.

Друга стаття. Під час публічної елекції урядників того міста цехмістри, які виконували цей уряд минулого року, за присутності всього цеху мають віддавати (рахунки) з прибутків та видатків і достатній квит отримати від братів у цеху. Після (складання) рахунків брати розпочинають елекцію двох цехмістрів, а потім старших столових. Два обрані цехом цехмістри повинні бути презентовані урядові панів райців, аби як і цехмістри інших цехів присягу на цехмістрівство склали. А якби котрийсь від цехмістрівства відмовлявся без слушної причини, тоді має від цього уряду відкупитися 5 гривнями, ці гроші мають вжити на церковний порядок і богослужіння. Також, якщо котрийсь із цехмістрів свій рік цехмістрівства відбудув і відмовлявся би слушно, тоді не повинен ані обіймати другий рік цехмістрівства, ані братися за нього. Рахунки мають підписуватися столовими

майстрами щороку, щоб пани райці, депутовані до того цеху, зійшовшись у цеху коли-небудь, не мали жодних труднощів щодо минулорічних братських рахунків. Братська скринька у старшого цехмістра залишатися та зберігатися має, у будинку якого звично відбуваються збори. Її цехмістри не повинні відкривати без принаймні двох старших столових братів. Ключі від скриньки мають бути: в одного (столового) – від колодки, а у другого – від скриньки.

Третя (стаття). Обрані присяглі цехмістри повинні скликати й обсилати цех, коли виявиться цехова потреба або коли прийде розпорядження раєцького уряду. На зборах того цеху цехмістри зі старшими столовими та з іншими братами повинні будуть радитися про добрий, пристойний і порядний цех. На ті збори, коли би (хтось) не прийшов і слушної причини не мав, тоді попадає під цехову кару 6 гр.

Четверта стаття. А що всі цехи для порядку та доброго керування є поставлені та засновані в місті, однак особливо, щоб хвала Божа поширювалася та бували звичайні молитви за померлих братів і сестер, для цього наймолодший майстер того ремесла в цеховому порядку має відбувати всі послуги, як церковні, так і цехові, щодо богослужіння та послуг на похоронах: ноші, свічки, одяг і тому подібні роботи та послуги, поки після нього молодший брат не прийде та не вступить до цеху, під карою каменя воску, що (ціною) не має перевищувати 2 польських зл. Коли би тих послуг зі слушної причини цей наймолодший майстер не міг відбувати, тоді зобов'язаний повідомити цехмістру і на своє місце іншого брата попросити, який за нього відбував би ці послуги. Коли би челядник розпусти в будинку майстра допустився та в іншому (будинку), тоді 30 плягами нагайки або “корбача”, а майстер – 20 гривнями в цеху повинні бути покарані.

П'ята стаття. Цехові збори, які звуть цугантами, мають загаюватися щочотири тижні, а цех має обсилатися в суботу під час роботи, і щоб жоден не мав вимовки та не прикривався незнанням. Наступного дня, у неділю, після обіслання всі брати та майстри, як молодші, так і старші, на цугант зобов'язані зійтися та кожен на своєму місці осісти, поки воскова свічка буде горіти. А та свічка мусить бути не довша ніж середній палець. Отже, якби брат прийшов би до цеху, коли свічка догорить, тоді має покласти за кару 1 гр., а потім сісти на своє місце. Після загаєння цуганту цехмістри повинні нагадати всім братам і майстрам про спокій та зброю, яку ніхто не може мати при собі. Хто би приховав зброю, а саме корд, сокирку, “кілоф” та будь-що, що можна назвати зброєю, і мав (її) при собі, тоді такий повинен потрапити в ув'язнення на мурі і з нього не вийти без поруки братів. Після цієї поруки цехові припаде півкаменя воску кари. А коли би якийсь майстер на всьому цуганті не був, тоді без зволікання має відкласти для цеху штраф 6 гр.

Шоста стаття. Якби теж цех був обісланий під панською карою¹, а брат за таким обісланням не прийшов, тоді скільки би таким наказом та обісланням погордував, стільки разів сплатить 6 гр. кари. Який би брат не прийшов чи на вотиву, чи на панахиду, не повідомивши цехмістрові слушної причини, або (не був) на похоронах осіб, котрі дійшли до раєцького уряду, на яких (усі) повинні бути разом з іншими цехами зі своїми свічками, тоді такий кожен сплатить 6 гр. кари, які мають йти на віск до костелу.

Сьома стаття. В сухедні на богослужіннях за померлих того цеху – рушничницького, шифтерського та самострільницького, кожен майстер повинен бути, під карою 6 гр. А на сухедньових зборах мусить віддати до скриньки кожен майстер – 1, 5 гр., підмайстер – 1 гр., а робенець – 0,5 гр. Якби “сухедні” не віддавали, тоді майстри наступного дня мають віддати по 3 гр., підмайстер – 2 гр., а робенець за кару повинен сісти в (ув'язнення) на мур. А якби помандрував робенець або підмайстер, не віддавши послуху та своєї кари і не виправившись, тоді всюди має бути трибований, і цеховий лист під печаткою за ним, як непокірним, має вийти, адже ті сухедньові

гроші найбільше йдуть на похорони підмайстрів, коли з них хто помре бідним. А коли трибований повернеться, тоді має бути караний за цей непослух, відповідно до рішення всіх братів.

Восьма стаття. Коли хто хоче стати майстром у рушничницькому, шифтерському, самострільніцькому ремеслі, повинен у цехового легмістра три повних роки вчитися, рахуючи час від вписання до цехового реєстру. А за півроку до визволення мусить лист про гідне народження урядові показати, віддати вступного 3 зл. 18 гр. А якщо стане майстром, тоді на майстрівство повинен працювати рік у свого легмістра, щоб показав себе гідним бути майстром. Віддавши, як вище згадано, 3 зл. 18 гр., такий кожен майстер і брат після презентації до цеху має бути вільний на рік від поборів податків. Однак належні податки із цеху повністю мають віддаватися, відповідно до прав і звичаю того міста, на ратушу.

Дев'ята стаття. Хто захоче в тому цеху та ремеслі майстром стати, повинен буде такі штуки робити. Насамперед – дисковий мушкет, у якого дуло має бути з різьбою, нарізаною 12 гвинтами на 5 п'ядей, як зовні, так і зверху. До тієї труби має бути затвор на півтора циліндра, також якнайточніше та якнайдосконаліше зі “шперами” зроблений. При цьому легша (ptasza) рушниця має бути нарізана 8 гвинтами на 5 п'ядей, а затвор у неї менший, також зі “шперами”, як і в мушкета. Малюнки у тих затворів на бляхах повинні бути дуже досконалими та точними, “повіленському”. Приклад мушкета має бути оздоблений перламутром, золотом, сріблом, кісткою й іншим оздоблювальним матеріалом, хто як захоче. Також куша має бути зроблена порядно й оздоблена. Такі штуки, показавши братам, вільно буде тому штукмістрові використати на свою користь. Коли штукмістер це відбуде, тоді до цеху мусить дарувати простий мушкет, але з добрим і надійним дулом.

Десята стаття. Коли би штукмістер вищезгаданим та описаним штукам не міг дорівнятися та їх зробити, тоді для кращого навчання ремесла повинен мандрувати рік. А коли би не хотів мандрувати, тоді засяде до праці на рік у чотирьох братів, яких йому майстри в цеху визначать. А перед тим як почне штуки робити та відбувати, має просити про збори й обсилання цеху та призначення робити такі штуки. Коли майстри накажуть, то повинен такі штуки давати за присутності майстрів. Йому в усьому зобов'язані допомагати без будь-якої шкоди для нього, а штукмістер потім, під час виготовлення штук, повинен за своїми можливостями справити учту без надзвичайних збитків та витрат. А ці штуки, яких кожні два тижні два брати, надходячи, мусять дивитися, має штукмістер найпізніше через півроку зробити і братам презентувати. Продавши ті штуки, мусить відкласти на цехові потреби 12 зл., а залишок обернути на свою користь. А коли це все штукмістер відбуде, тоді присяглим цехмістром у цеху при всіх братах буде оголошений і названий майстром, також прийнятий до братської спільноти, вписаний до братського реєстру, і має бути визначено йому місце в цеху поруч з останнім майстром. Він зобов'язаний усі церковні повинності та послуги, які скажуть (виконувати) цехмістри, прийняти та відбувати, поки інший майстер після нього не прийде. А наостанок повинен бути рекомендований панам райцям для прийняття міського права та повинен буде віддати подвірну повинність разом з іншими львівськими ремісниками та міщанами.

Одинадцята стаття. Маслаки, або сини майстрів, чи майстровичі, отримавши визволення в тому ремеслі, відповідно до цехових порядків, мають бути вільними від виготовлення штук. Однак повинні будуть дати вступного до скриньки 12 зл. та справити учту за своїми можливостями, за прикладом інших майстрів. Також, якби хтось одружився би з донькою майстра згаданого рушничницького, шифтерського та самострільніцького ремесла або з удовою, тоді такий повинен

робити тільки півштуки, однак хай віддасть до цеху вступне та справить учту за своїми можливостями.

Дванадцята стаття. А оскільки майстри-засновники того цеху велику працю та кошт виклали на заснування того цеху, то в знак вдячності їхні сини, дружини, доньки, коли би одружилися з (людьми) того ремесла, мають бути вільними від виготовлення штук, проте повинні будуть справити учту за своїми можливостями, (дати) 3 зл. вступного та нести всі інші тягарі.

Тринадцята стаття. Вдови по майстрах зі своїми дітьми, гідно поводячись у своєму стані вдовиному та сиротиному, повинні мати вільність працювати в ремеслі до самої смерті, а цехмістри їм мають допомагати челяддю більше, ніж би зі своїми чоловіками у подружньому стані жили. А коли би яка вдова учня на науку того ремесла прийняла й учень, відбувши три роки, вивчився, майстри мусять його випробувати – чи добре навчився ремесла. Визнавши його добре вивченим, мають того учня в цеху визволити і спершу за робенця прийняти, а потім встановити за челядника або підмайстра, взявши від нього цехову повинність.

Чотирнадцята стаття. Роботи того ремесла як майстри, так і вдови міцно мають робити. Коли би якась робота нагану від усіх братів отримала, тоді такий (майстер) підпадає карі каменя воску ціною 2 польських зл., що мусить цехові віддати.

П'ятнадцята стаття. Для продажу робіт, виготовлених своїми руками, повинен цех мати свою власну крамницю або також може вільно мати кожен цеховий майстер приватно своє вікно чи крам для продажу своєї роботи. Вільно буде тим рушничникам, шифтерам і самострільникам виробити з інших міст привозити, які, проте, мають бути добре оглянуті і які можуть разом зі своїми власними продавати. А крамарі, купці, перекупні не повинні торгувати новою стрільбою, ані речами, належними до нової стрільби, особливо (тими), які місцевими цеховими ремісниками можуть добре та надійно виготовлятися, як-от: ключі, форми, порохівниці та всі інші речі, належні до того ремесла; з перешкодою цеховим майстрам того ремесла, окрім ярмарку, коли вільно є кожному продавати протягом двох тижнів. Однак з таким додатком, що місцевий львівський цех має оглядати привізну стрільбу, щоб щось сумнівне не продавалося на шкоду й обман людей. А коли би хтось з'явився з виробами і перебував під замковою або міською юрисдикцією, тоді з відома та під наглядом уряду, під яким би знайшлася така стрільба, вільно її буде забирати місцевому цеху зі слугами тієї юрисдикції, на котрій знайдуть ту стрільбу. Таким же чином тандетники євреї, вірмени, які старі виробити скуповують, звикли, даючи шкідникам і партачам старі виробити поправляти та ремонтувати, а поправлене та поремонтоване продавати як нові цехові виробити. Якби були спіймані, тоді (купці) за таку роботу до цеху мають платити, бо інших виробів, окрім старизни, (тандетники) не повинні продавати.

Шістнадцята стаття. Запобігаючи стороннім привезенням, через які це рушничницьке ремесло нищиться, позаяк повсюдно чужу й іншу роботу видають за львівську, через що цех звик зазнавати сорому і небезпеки від вояцтва, що такий виріб купивши деінде, (маючи) його за львівський, цехові у Львові закидають, нібито власне у Львові був виготовлений. Тому купці, що з деінде виробити привозять, не повинні такі привізні виробити продавати, поки місцевий львівський цех не огляне та дефектів не виявить. Від цієї ревізії й огляду купець за працю повинен до цеху 1 зл. віддати на цехові потреби. Цього особливо треба дотримуватися під час ярмарків. Однак чужоземні виробити, яких тут, у Польщі, не виготовляють, може кожен привозити. А з містечок жодних привезень не має бути – під забранням (товару), особливо, коли би не повідомив про таке привезення у цех.

Сімнадцята стаття. Не повинен жоден майстер перед другим перекупувати матеріал, належний до ремесла, або спричиняти дорожнечу, ані сам увесь (матеріал) купувати і ним ділитися, хіба би хто із цехових (майстрів) сам за матеріалом їздив або через лист наказав собі привезти, що має бути з відома цеху та старших братів.

Вісімнадцята стаття. Один другого майстра у помешканні не повинен піднаймати, купців відмовляти, ганити роботу, йдучи від шляхтича до шляхтича, але має пристати до того, що щастя комусь у будинок принесе. Також не повинен своїх виробів жоден майстер, який є в цеху, шкідникам продавати, в роботі один з одним спілки мати, іменем або прізвищем один другого називатися, ганити братську роботу перед іншими, під карою каменя воску, хіба від уряду наказали або впросили цехового майстра про оцінку роботи: добра чи погана. Застерігаємо, щоб слюсарі, томберники і пограцарі, як майстри, так і челядь, в їхнє рушничницьке ремесло не вдавалися, ані рушничники – в слюсарське, під карою 10 гривень, яких половина має належати урядові, а половина – рушничницькому цеху.

Дев'ятнадцята стаття. Якби котрийсь майстер або брат у нестачі та бідності помер, тоді його повинен цех своїм коштом і накладом за християнським звичаєм поховати. Так само має розумітися про учня, робенця, підмайстра та кожного челядника, який був би у майстра та попрощався зі світом у його будинку.

Двадцята стаття. Не можна жодному майстрові, котрий буде в цьому цеху, нізвідки челядника для допомоги здобувати, винаймати, від іншого відмовляти, прихилити до себе дарунками та гостинцями, ані ходити до господи за челяддю, ані посилати до інших міст за челяддю без відома цехмістрів, ані листів до них слати. Коли би хтось із майстрів на це наважився, тоді і такого челядника, хоч би і прийшов, у майстерні не може мати і підпаде карі каменя воску до цеху. Також жоден майстер не повинен челядникові підвищувати вохлони понад братську ухвалу, товаришувати із челяддю, подарунками прихилити чи корумпувати під незворотною карою каменя воску.

Двадцять перша стаття. Примандрувавши до Львова, підмайстер мусить відразу йти до господи підмайстрів. Звідти він пошле за підмайстром, який би подивився йому за роботу в майстра. Цей підмайстер має піти до цехмістра, аби він наказав послати (прибулого) за роботою. Тоді той підмайстер піде, куди цехмістер накаже, і там мандрівний (підмайстер) осяде або на два тижні, або як йому сподобається, але не на шгукфарк, а на вохлон. А коли би підмайстер деінде послав мандрівного підмайстра, не там, де наказував цехмістер, також коли би мандрівний (підмайстер) не осідав у майстерні, що йому було наказано, тоді хто з них двох буде винуватим, підпаде під кару двох вохлонів. Таким же чином вчинить і робенець, як і підмайстер. А коли хтось, не будучи у господі челяді, вдався би до партача, тоді підпаде кари у три вохлони, а коли би довше працював (у партача), ніж два тижні, тоді 20 вохлонів кари припаде цехові. А якби мандрівний – або підмайстер, або робенець, перебігав з майстерні до майстерні, тоді його має перепитати підмайстер, котрий йому про роботу говорив, що йому майстер, від якого відійшов, робити не дозволив, тоді такий мандрівний (підмайстер) підпаде одному вохлону кари. Також старших підмайстрів цехмістри зі старшими майстрами повинні між челядь подавати. Також тією статтею суворо застерігаємо, щоб жоден підмайстер не “понеділкував”, але прийшовши в неділю до свого майстра, залишився на ніч та працював цілий тиждень, окрім (часу), коли випало свято, під незворотною карою трьох вохлонів.

Двадцять друга стаття. Якби львівський майстер, підмайстер, робенець або й учень будь-коли мали нагану та (було) виявлено дефект, а нагану довели би як урядовим листом, так і свідченням львівського цеху, що вивчився ремесла в цеху міста Львова і залишався або робенцем,

підмайстром, або і майстром, відповідно до цехових порядків і статей, тоді такий майстер або підмайстер, або робенець, або також цілий цех того міста, звідки був би дефект, підпадає під кару 100 червоних золотих. У цій справі залишається (право звернення) уряду до задворного суду його королівського маєстату, коли би (винуватець) такому закидові не дав справедливої відповіді, на вимогу королівського інстигатора оголошується на такого повторне оскарження та трибовка, поки з того закиду у львівському цеху не очиститься.

Двадцять третя стаття. Якщо хтось із челяді того рушничницького, шифтерського та самострільницького ремесла, коли вивчиться у цехового легмістра, працюватиме у будь-якому місці у партача або по “таборках”, тоді такий за доброго та справного не має вважатися, а підлягає трибовці, поки не справиться в порядному й упривілейованому цеху, в чому був провинився, відповідно до ухвали майстрів усього цеху. Також застерігається тією статтею, щоб за два тижні челядь перед ярмарком, ані святами Різдва, Великодня, а також Зеленими святами, ані перед Св. Іваном не відходила від майстрів з майстерень, ані коли випаде нагальна та термінова робота. А в інші часи, як майстер челядникові, так і челядник – майстрові, можуть наперед відмовитися від майстерні та роботи.

Двадцять четверта стаття. Хоч, яким способом підмайстер у тому ремеслі майстром може стати, вище згадувалося, однак тепер виразно в тій статті додається, що робенець, котрий хоче стати підмайстром, мусить дванадцять тижнів у майстра відробити, а потім свого майстра просити, щоб дозволив йому стати підмайстром. Той майстер має уважно дивитися, щоб цей робенець був досвідчений у ремеслі і був гідний рекомендації в цеху всім братам. А ставши підмайстром, повинен знову пристати до того майстра та інші дванадцять тижнів відробити. Якщо цього не вчинить, а помандрує, тоді цей майстер має вписати (його) в цеху як винуватця та слати за ним трибовку. Щодо того, що робенці повинні мати свою скриньку, то не можуть її відкривати без волі майстра, якого їм визначають цехмістри. А та скринька в їхній господі має бути захована, її повинні приносити на кожні сухедні до повного цеху для перегляду й обрання старших робенців.

Двадцять п'ята стаття. Учні того ремесла не мають бути іншої релігії, тільки (такими), що є в послуху Римо-католицької церкви. Русь-українців, вірмен та інших схизматиків на науку того ремесла приймати не годиться. Час навчання ремесла має скласти три повних роки, а після трьох років легмістер повинен без зволікань свого учня визволити, під карою за рішенням усього цеху. І такому учневі ніхто не має вчиняти несправедливість, під карою, описаною вище в статтях. Учень, записуючись до ремесла, повинен дати 15 гр., а при визволенні – 1 зл. 10 гр., і тільки після визволення повинен буде мандрувати й осідати в містах у майстернях справних і цехових майстрів та пристойно виконувати ремесло. Також те в цій статті застерігається, що учень на півроку перед визволенням мусить показати легмістрові лист про своє народження, а легмістер при визволенні – такий лист презентувати в цеху. А тільки визволивши свого учня, повинен буде лист про народження йому віддати та повернути.

Двадцять шоста стаття. Коли партач захоче вступити до цеху й уважатися за справного і коли брати в загальному цеху побачать, що є гідний стати майстром у цеху, тоді має насамперед справитися зі свого партацтва та показати, коли й у кого вчився ремесла. Це зробивши, має стати підмайстром та працювати дванадцять тижнів у цехового майстра, якого йому брати вкажуть. Потім, показавши зразок свого доброго ремесла, мусить просити братів про вступ. З ним так цех має поводитися, як вище статті того привілею описують, тобто за партацтво повинен вступне дати, штуки зробити, учту за своїми можливостями справити для братів, показати лист про народження та міське право прийняти. Коли би цього не вчинив, тобто не довів, що вчився ремесла

у цехового майстра, не мав визволення, тоді жодним чином не може бути прийнятий до цеху та триматися у місті, але (мусить) з міста Львова вимандрувати і ближче ніж за дві милі від нього не жити. У цьому, якби був спійманий і мешкав на замковій юрисдикції, шляхетній чи духовній, тоді через челядь його милості старости, а якби під міською юрисдикцією жив і перебував, тоді і при місті – через міську челядь – має бути забраний і з міста викинутий геть.

Двадцять сьома стаття. В тому рушничницькому, шифтерському та самострільницькому цеху такий підмайстер, а також майстер повинен бути (такий), який буде вміти зробити всю рушницю із заліза, дуло, затвор, приклад, а також кушу, чи то буде чоловік польського, чи німецького народу, тільки був би католицької релігії та в послузі Римської церкви, як то в перших статтях внесено.

Двадцять восьма стаття. А що те ремесло є впорядковане, яке за декретами богобоязних польських королів, а особливо священної пам'яті короля Стефана, та схвалення Сигізмунда III, є не залежне (від інших), тож не повинні (майстри) супроводжувати злочинців на місце страти. До того ж, братів, майстрів і підмайстрів, від такого супроводження злочинців вільними робимо, прихилиючись до вищезгаданих королівських декретів.

Нарешті, оскільки багато залежить від матеріалу рушничницького ремесла, щоб його кожен майстер для своєї потреби мав, тому запобігаючи, щоб жоден, особливо за вугіллям, не виїжджав за місто, ані перекупнів не висилав, які би піднімали ціну на вугілля, цією статтею суворо забороняємо під незворотною карою каменя воску на брата, котрий наважився на це. А якби був склад вугілля у кого-небудь, щоб дочекатися дорожнечі, тоді (якщо) буде такий склад вугілля й іншого матеріалу, належного до ремесла, на Підзамчі або інших шляхетських і духовних дворах, тоді з придачею замкової челяді, а коли під міським правом – то з придачею (челяді) міським урядом, такий матеріал конфісковується. До цього додаємо, що якби між майстрами, підмайстрами, робенцями щось таке виявилось, що було би гідне покарання, особливо, що стосується ремесла, тоді ображений – чи майстер, підмайстер чи челядник, має скаргу в цеху подати та вимагати справедливості, а звинувачений таке покарання повинен прийняти, на яке весь цех погодиться та дозволить. Однак, якби чувся покривдженням та обтяженням, (тоді) вільно буде такому, перенісши та витримавши цехове покарання, весь цех до раецького уряду позвати і, виклавши справу, задовольнитися урядовим декретом і рішенням.

Тоді ми, згаданий уряд міста Львова, дізнавшись і вважаючи, що вищеописаний порядок у всіх статтях, який нам до уваги та до затвердження подали рушничники, шифтери та самострільники, засновники того цеху, вищезгадані по іменах та прізвищах (про яких вправність у ремеслі ми, як і багато інших людей, маємо достатню інформацію), зі слушних і порядних причин, що нічого в ньому не міститься і не може міститися, що розходилося би зі спільною користю того міста, добрим керуванням та шанобливістю, а особливо бажаючи, щоб таким порядком та ухвалою, за прикладом інших ремісників і цехів, у тому рушничницькому, шифтерському та самострільницькому ремеслі та в їхньому цеху майстри, підмайстри й учні, що є тепер і в майбутньому будуть, утримувалися та керувалися у всілякій побожності пристойних і шанованих звичаїв. Для цього, покликавши Божу допомогу, владою прав і привілеїв, а отже, повагою та силою нашого уряду заклали цех і братство рушникарям, шифтерам та самострільникам, як і тією нашою грамотою відтепер закладаємо й засновуємо, всі вищезгадані статті та кожну зокрема підтверджуємо й зміцнюємо, однак з тією умовою, що за потребою самої справи та майбутніх часів залишаємо собі та нашим спадкоємцям на раецькому уряді будь-яке право до тих статей (щось) додати, відняти, поправити, покращити або відмінити. А для кращого

довір'я та засвідчення печатку нашого раецького уряду наказали підвісити та притиснути до тієї нашої згоди. Діялося на львівській ратуші 20 лютого, року Божого 1637.

Альберт Зимницький, писар міста Львова, рукою власною. Місце вислої печатки.

1638 р., грудня 29, Варшава

Владислав IV підтверджує грамоту львівських райців від 20 лютого 1637 р. зі статутом цеху рушничників та виданий декрет у справах того цеху львівських райців від 27 серпня 1637 р.

Транс.: ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 1024, с. 25-42 (див. док. № 34).

Nadislaus Quartus Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Samogitiae, Livoniae, Smolensciae, Severiae, Czerniechoviae, necnon Sueccorum, Gottorum Vandalorumque haereditarius rex. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Exhibitas nobis esse literas pargameneas, autenticas infrascriptas, sigillo pensili civitatis Leopoliensis communitas, sanas et illaesas, supplicatumque nobis est, ut easdem autoritate nostra regia approbare et confirmare dignaremur. Quarum literarum tenor talis, qui sequitur.

Далі наводиться грамота львівських райців від 20 лютого 1637 р. зі статутом цеху рушничників (див. док. № 32).

Exhibitum itidem nobis est decretum certum nomine et ex parte praefati contubernii bombardariorum ex actis Leopoliensibus civilibus extraditum, quod iam in rem iudicatum transiit, supplicatumque nobis est, ut idem decretum autoritate nostra regia approbare et confirmare dignaremur. Quarum tenor talis est.

Actum Leopoli feria quinta post festum sancti Bartholomaei Apostoli proxima anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo septimo [27.VIII].

In causa et actione inter bombardarios actores et serifabres citatos suburbanos Leopoliensibus magistros opificiorum suorum contubernalis, ideo quod partes utraque tam per se, quam per socios artificiorum suorum alter utrius artis opera elaboranda et edenda sese ingerant et alter alteri in opificio exercendo praeiudicet, atque vitae rationes percipiat motu et vertente. Officium praesens consulare Leopoliense partium controversiis auditis et perpensis decrevit. Aby stolarze [sic] cechowi y towarzysze bądź wszelaka insza czeladz stolarska [sic] zamkow do rusnic y niczego penitus, coby do rzemiosła rusnikarskiego y szyfterskiego należało tam sub poenis in contubernali privilegio bombardiorum expraessis, quam officii praesentis arbitrariis bądź iawnie, bądź tajemnie nie robili, takze ani rusnikarze czeladz ich nie maią się w robotę stolarskiemu [sic] rzemiosłu przynależącą wdzierać sub similibus tum contubernalibus, quam officii praesentis poenis serio iniunxit et interdixit, decreto praesenti mediante. Quod partes pro iure susceperunt. In cuius rei fidem sigillum officii consularis Leopoliensis praesentibus est subimpressum. Ex actis officii consularis Leopoliensis extraditum.

Albertus Zimnicki civitatis Leopoliensis notarius manu propria. Locus sigilli.

Nos itaque Vladislaus [IV] rex praefatus supplicationi huic, uti justae, benigne annuentes, praesertim literas sive articulos ad bonum ordinum contubernii praememorati bombardariorum conscriptos, necnon decretum ex actis civilibus Leopoliensibus, quod iam in rem judicatam transiit, emanatum, in omnibus punctis, clausulis et conditionibus approbandos, ratificandos et confirmandos esse duximus, uti quidem approbamus, ratificamus et confirmamus, quantum de jure sunt, praesentibus literis nostris decernentes vim et robur debitae firmitatis obtinere. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas, sigillo regni communiri iussimus. Datum Varsaviae die vigesima nona mensis Decembris, anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo octavo, regnorum nostrorum Poloniae sexto, Sveciae septimo anno.

Vladislaus [IV] rex. Locus sigilli pensilis majoris cancellariae regni.

Thomas Petrus Bielecki manu propria.

Владислав IV, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім та кожному, кому потрібно. Представлено нам пергаментну, автентичну, нижченаписану грамоту, стверджену вислою печаткою міста Львова, цілу та непорушну, і просили нас, щоб ми вважали за гідне цю (грамоту) нашою королівською владою схвалити і підтвердити. Цієї грамоти зміст такий, як наводиться.

Далі наводиться грамота львівських райців від 20 лютого 1637 р. зі статутом цеху рушничників (див. док. № 32).

Представлено нам певний декрет від імені та з боку згаданого цеху рушничників, витягнутий з львівських міських актів, що вийшов із судової справи, і просили нас, аби цей декрет ми вважали за гідне нашою королівською владою схвалити та підтвердити. Того (декрету) зміст є такий.

Діялося у Львові у найближчий четвер після свята Св. Бартоломея апостола, року Божого 1637.

У справі та позові між рушничниками, позивачами, і слюсарями, позваними, передміщанами, львівськими майстрами у цехах своїх ремесел. Оскільки обидві сторони, як особисто, так і через підмайстрів свого ремесла, втручаються взаємно у виготовлення ремісничих робіт та один одного у виконанні ремесла звинувачують, а також забирають засоби для прожиття, то цей львівський раецький уряд, вислухавши та оцінивши полеміку з обох сторін, постановив, щоб цехові слюсарі, підмайстри або будь-яка інша слюсарська челядь затворів до рушниць і нічого загалом, належного до рушничницького та шифтерського ремесла, не робили як під карами, викладеними у цеховому привілеї рушничників, так і вироками даного уряду, явно чи таємно. Також, щоб рушничники, їхня челядь не перебирали (на себе) роботи, належної слюсарському ремеслу, під тими ж карами, як цеховими, так і даного уряду, поважно (уряд) встановлює та забороняє за посередництвом даного декрету, що сторони прийняли за припис. Для довір'я до цієї справи печатка нашого львівського раецького уряду до даної (грамоти) є притиснута. Витяг з актів львівського раецького уряду.

Альберт Зимницький, писар міста Львова, рукою власною. Місце печатки.

Таким чином, ми, Владислав [IV], згаданий король, милостиво прихилиючись до цього прохання як справедливого, згадану грамоту чи статті, написані для доброго порядку згаданого цеху рушничників, а також декрет, витягнутий з львівських міських актів, що вийшов у судовій справі, в усіх пунктах, клаузулах та умовах вважали (за гідне) схвалити, зміцнити і підтвердити, як і схвалюємо, зміцнюємо та підтверджуємо, наскільки відповідає праву, даною нашою грамотою, вирішуючи, що повинна отримати силу та міць належної міцності. Для довір'я до справи дану

(грамоту), підписану нашою рукою, наказали скріпити печаткою королівства. Дано у Варшаві 29 грудня, року Божого 1638, а наших панувань у Польщі – 6, Швеції – 7 року.

Владислав [IV], король. Місце вислої печатки великої канцелярії королівства.

Томас Петро Белецький, рукою власною.

1671 р., жовтня 30, Львів

Михайло підтверджує грамоту Владислава IV від 29 грудня 1638 р., яка містить статут львівського цеху рушничників від 20 лютого 1637 р. та доповнює статут кількома новими статтями

Коп.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 1024, с. 25-42.

Переклад: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 1024, с. 1-24 (латинський)¹.

Michael Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae, Volhyniae, Kiioviae, Smolensciae, Severiae, Czerniechoviaequae. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Productas coram nobis esse literas infrascriptas pargameneas manu serenissimi divae memoriae Vladislai Quarti subscriptas, sigillo majoris cancellariae regni communitas, confirmationem articulorum infrascriptorum contubernio servientes, in se continentem, sanas, salvas et illaesas omnique suspicionis nota carentes, supplicatumque nobis, ut easdem auctoritate nostra regia approbare, confirmare, ratificare et nonnullis articulis pro modernorum temporum exigentia ac ratione interdictos artifices ex unanimi et mutuo illorum consensu laudatis et statutis augere dignemur. Harum vero literarum tenor de verbo ad verbum fideliter descriptus sequitur estque eiusmodi.

Далі наводиться грамота Владислава IV від 29 грудня 1638 р., яка містить статут львівського цеху рушничників (див. док. № 33).

Nos itaque praenominatus Michael rex supplicationi praefatae, uti justae, benigne annuentes, praeinsertas litteras in omnibus earum punctis, clausulis, articulis, conditionibus, nexibus et ligamentis approbandos, confirmandos et ratificandos, novosque nonnullos articulos de unanimi et mutuo eorundem contubernialium consilio et consensu atque nobilis et spectabilis magistratus civili Leopoliensis approbatione accedente, idque ad boni regiminis, decoris utilitatem ac commodorum dicti contubernii incrementum, tum ratione temporis saeculi ac necessitatis habita laudatos, sancitos et institutos, quorum sic se habet tenor et series.

Artikuł dwudziesty dziewiąty. A ze się do miasta Lwowa przymnaza od zelaza rzemiesnikow, iako to frembernikow y pobrayarczow, ktorzy przeszkoda są znaczną cesze, nie ponoszą ciężarów zadnych, iako pomieniona cecha ponosi. Przeto takowych frembernikow y pobrayarczow, aby wedle porządku cechowego się rządźili, do teyze cechy przyłączamy y aby pod tey porządku y obycaie cechowe podpadali y sztukę do cechu wstępujący kazdy frembernik, to iest zamek do sklepiu o trzech ryglach [...] ze dwiema klamkami, sztudel przedni z iedney sztuki kowany, takze y zadni studel z iedney takze sztuki. Dyle ingrychtową o dwudziestu czterech ryfach ze dwiema kluczami, y ingrycht aby był gałczysty y sztukę kazdą aby na blaszę srubowaną robił. [Po]brayczarz zas strzemiona kozułbaskie z iedney sztuki robić powinien. Iezeliby zas który brat wstępujący takowych

sztuk robić się nie podiół, takowy kazdy złotych szescdziesiąt za sztuki do skrzynki cechowej oddać powinien będzie y kolacją wedle możności sprawić. Płatnerze zas ktorzy wszelakie sztuki woienne [sic] dla wygody Rzeczypospolitey wyprawiaią, pod takiz iako y frembernicy porządek podpadaią y onemu podlegać powinni zostaną.

Artykuł trzydziesty. Więc ze w teyże cesze zawieraią się zegarmistrze, ktorzy tymże porządkam cechowym podlegać powinni, iednak iż dotąd sztuki zadne onym naznaczone nie było. Przeto kazdy zegarmistrz [sic] przeprawiaiący sobie cechę ma robić mały stołowy żągarek [sic] z kwadransami biiącemi z excitarzem y index kwadransowy unloft ma bydz taki robiony z iedną sprzężną białiącą y kwadransową, to mały zegarmistrz ma robić, a wielki zegarmistrz powinien robić sztukę, to iest zygar na sciane ze sznurami y z kwadransami, coby na cały zegar bił y zeby ukazywał miesiąc za gurami, ktorzyby iednak sztuce nie mógł uczynic dosyć, powinien za nie oddać strof y złotych szescdziesiąt, a ma czasu do robienia sztuki pułroku mieć, y kolacją sprawić, abo tez za niestawienie złotych czterdziesti.

Artykuł trzydziesty pierwszy. Ze się znayduią rymacherowie, ktorzy extra contubernium mymo cechu zostaią, dlatego y ci rymacherowie do frembernikow należeć maią, y w porządku cechowym zostawać, tego przestrzegszy, aby zaden kowal nie wazył się botow kować, ani slosarskiey roboty robić, ale tylko koniom podkowy nalezyte pod winą dwudziestu grzywien, a z tych połowa urzędowi, a połowa cesze należeć ma na potrzebę cechowe.

Artykuł trzydziesty drugi. Tandytarze skupuiący stare zamki y rury, a potom w nowe osady rozną strzelbę partaczom daiący osadzać z wielką przeszkodą cechową, takze klucze do zamkow sklepowych, izdebnych, do kłodek, takze wędzidla starę, strzymiona tymże partaczom odnawiać daiący, a za nowe ie przedaiący, aby się tego nie wazyli, dlatego takową każdą robotę urzędownie teyże cesze wolno będzie zabrać, z ktorego zaboru połowa urzędowi, a druga cesze należeć będzie.

Artykuł trzydziesty trzeci. Partacze iezeliby się iacy tych rzemiosł, ktore się w tey cesze zawieraią naydowali y pod ktorąkolwiek juryzdykcyą zostawali, takowi z urzędu lubo grodzkiego, lubo mieyskiego zabierani bydz powinni, a do przyięcia cechu iesliby się ktory godny cechu naydował, przymuszony był, pod zabraniem rzemiosła y oddaleniem od miasta.

Artykuł trzydziesty czwarty. Aby zaden magister y brat cechowy magistra y brata nie uzurpował sobie rzemiosła, ani innego rzemiosła nad to, ktorego się wyuczyl robić, pod winą trzydziestu grzywien, połowica urzędowi, a cesze połowica.

Artykuł trzydziestu piąty. Waruiemy przytym, zeby panowie zieleznicy strzelbą zadną nie handlowali, ani zaden kupiec, ani Szot, ani Ormianin, tylko temi towarami, ktore do nich należą, pod zaborem u kogoby się strzelba znaydowała wedlug praw dawnych y teraznieyszych.

Artykuł trzydziesty szesty. Aby brat brata w robocie nie pochodził, ale ten, ktory pierwey robotę targuie, aby przy niey zostawał, y ktorzyby się brat takowy przeszkadzaiący y podkupuiący naydował, takowy w cechu grzywien trzydziesti za winę oddać powinien będzie.

Artykuł trzydziesty siedmy. A ktorzyby tez brat, kiedy cecha będzie obsyłana, nierychło przyszedł albo piiany przyszedł, za to ma bydz karany y winę dać powinien wosku kamien, za ktory podlug dawnego zwaczaiu cechowego złotych dwa.

Artykuł trzydziesty osmy. Przestrzegamy tez, aby Rusi tak do cechu, iako na [ro]botę cechu puskarskiego [sic], ani czeladzi przymować, ani chłopcow uczyć y wyzwałać, zaden z braci cechowej nie wazył, a to pod winami trzydziestu grzywien urzędowi y cesze po połowicy.

Addendos, augendos, instituendos et inserendos esse duximus, uti quidem in quantum juri communi non repugnant et usus earum a multo tempore continuus habeatur, in omnibus earum

punctis, clausulis, articulis, membris, contentis, conditionibus, nexibus et ligamentis approbamus, confirmamus, roboramus et ratificamus praeinsertosque novos articulos in vim artificiorum et opificiorum diversorum ad hoc contubernium bombardariorum noviter auctorum, additorum, admissorum et adscriptorum addimus, augemus, instituimus, inserimus et incorporamus praesentibus literis nostris, decernentes ea omnia tam antiqua, quam adpraesens a nobis addita, aucta et instituta vim et robur perpetuaeque firmitatis valorem obtinere debere. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo regni communiri iussimus. Datum Leopoli die trigesima mensis Octobris, anno Domini millesimo sexcentesimo septuagesimo primo, regni nostri tertio anno.

Confirmatio articulorum contubernii bombardariorum Leopoliensium.

Michael rex.

Stanislaus Buzenski³ generalis regent cancellariae regni.

¹ Латинський переклад зробив з оригіналу у 1782 р. урядовець Домінік Козелікевич (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 1024, с. 24). Тексти копії та перекладу не інтрологовані, вкладені зшитками в обгорілу обкладинку, у багатьох місцях текст вицвів від дії вогню, а в деяких місцях – втрачений.

² Одне слово вицвіло, не читається.

³ У копії помилково: Burbuski.

Михайло, Божою ласкою король (*титлатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім та кожному, кому потрібно. Представлено перед нами нижченаписану пергаментну грамоту, підписану рукою найяснішого, священної пам'яті Владислава IV, стверджену печаткою великої канцелярії королівства, що містить підтвердження нижченаписаних статей, які слугують цехові, цілу, непошкоджену та непорушну, позбавлену будь-якої підозри, і просили нас, щоб ми вважали за гідне цю (грамоту) нашою королівською владою схвалити, підтвердити, зміцнити та додати деякі статті на потребу теперішніх часів, схвалені та встановлені між тими ремісниками за їхньою одностайною та взаємною згодою. А зміст цієї грамоти, дослівно точно переписаний, наводиться та є такий.

Далі наводиться грамота Владислава IV від 29 грудня 1638 р., яка містить статут львівського цеху рушничників (див. док. № 33).

Таким чином, ми, вищезгаданий король Михайло, милостиво прихилиючись до згаданого прохання як справедливого, згадану грамоту в усіх її пунктах, клаузулах, статтях, умовах, зв'язках і закінченнях уважали (за гідне) схвалити, підтвердити та зміцнити, додаючи деякі нові статті, ухвалені, затверджені та встановлені одностайним і взаємним рішенням того цеху та зі згоди шляхетного і знаменитого львівського магістрату, що служать для доброго порядку, зростання краси, користі та зручностей того цеху, коли (виникла) потреба зі зміною часів. Тих (статей) зміст такий.

Двадцять дев'ять статей. Оскільки до міста Львова прибувають ремісники від заліза, як-от: слюсарі й острожники, які є значною перешкодою цеху, не несуть жодних тягарів, як згаданий цех. Тому тих слюсарів та острожників, аби відповідно до цехового порядку діяли, до цеху приєднуємо, щоб вони підпадали під ті ж цехові порядки та звичаї. І штуку кожен вступаючий до цеху слюсар (виконає), тобто замок аж до стелі з трьома скобами (...) з двома ручками, передній засув, кований з однієї штуки, а також задній засув – з однієї штуки. Брус засува щоб зробив із 24 заклепками і 2 ключами, а засув щоб був округлий і кожна штука щоб до бляхи була прикручена.

А острожник має з однієї штуки робити татарські стремена. Якби вступаючий брат такі штуки не зробив, (тоді) такий кожен 60 зл. за штуки повинен покласти до цехової скриньки та справити учту, відповідно до своєї можливості. А обладунники, які всілякі воєнні штуки виготовляють для користі держави, підпадають під такий же порядок, як і слюсарі, та йому мають підлягати.

Тридцята стаття. А що в тому цеху є годинникарі, що таким же мають підлягати цеховим порядкам, однак досі жодної штуки їм не визначено. Тому кожен годинникар, який вступає до цеху, мусить зробити столовий годинник, що б'є раз на п'ятнадцять хвилин і квадрансовий циферблат "унльофт", і (такий годинник) має бути зроблений з однією пружиною, яка б'є, та квадрансовою. Це малий годинникар має робити, а великий повинен робити штуку, тобто годинник на стіні зі шнурами та квадрансами, щоб на цілий годинник бив і щоб показував місяць за горами. Однак, хто би штуку не міг виконати, повинен за неї віддати штраф 60 зл., і має час для виготовлення штуки – півроку, та зобов'язаний учту справити або за нествавлення дати 40 зл.

Тридцять перша стаття. А що є шпорники, які поза цехом перебувають, тому ті шпорники мають належати до слюсарів та залишатися в цеховому порядку, те застерігаючи, щоб жоден коваль не наважувався взуття підбивати, ані слюсарської роботи виконувати, але тільки коням – належні підкови, під карою 20 гривень, а з них половина має належати урядові, а половина – на потребу цеху.

Тридцять друга стаття. Тандетники, які скуповують старі замки та труби, а потім у нові виробі різної стрільби дають партачам вставляти з великою перешкодою для цеху, а також дають тим партачам відновлювати ключі до складських, кімнатних замків, до колодок, а також старі вудила, стремена, а вони (партачі) їх за нові продають. Щоб цього не наважувалися робити, тому таку роботу вільно забрати урядово тому цехові. Із цього забору половина повинна належати урядові, а половина – цеху.

Тридцять третя стаття. Якби партачі тих ремесел, які перебувають у тому цеху, були та залишалися в якійсь юрисдикції, такі урядом, чи гродським, чи міським, мають забиратися і примушуватися до вступу до цеху, якби котрийсь був гідним цеху, під забранням ремесла та віддаленням від міста.

Тридцять четверта стаття. Щоб жоден цеховий майстер і брат не узурпував собі ремесла майстра та брата, ані іншого ремесла, окрім того, якого навчився робити, під карою 30 гривень, половина – урядові, половина – цеху.

Тридцять п'ята стаття. Застерігаємо при тому, щоб пани залізники жодною стрільбою не торгували, ані жоден купець, ані шотландець, ані вірменин – тільки тими товарами, які до них належать, під забранням, у кого би стрільба не була, відповідно до давніх та сучасних прав.

Тридцять шоста стаття. Щоб брат брата в роботі не обходив, але той, хто перший про роботу торгувався, щоб при ній залишився. І якби такий знайшовся брат, який перешкоджав та підкупував, він має в цеху 30 гривень за кару віддати.

Тридцять сьома стаття. А який би брат, коли будуть цех обсилати, нешвидко або п'яним прийшов, за це має бути покараний та дати за кару камінь воску, за який, відповідно до давнього цехового звичаю, (заплатить) 2 зл.

Тридцять восьма стаття. Застерігаємо, щоб жоден із цехових братів русі-українців до цеху, так і челядь до роботи рушничницького цеху не наважувався приймати, ані хлопців учити та визволяти, а це під карою 30 гривень, урядові та цеху – по половині.

Додавши, збільшивши, встановивши та впровадивши (статті), які не суперечать загальному праву та мають постійний ужиток довгий час, у всіх пунктах, клаузулах, статтях, основах, змістах,

умовах, пов'язаннях і закінченнях схвалюємо, підтверджуємо, стверджуємо та зміцнюємо, а також внесені нові статті, що на прохання різних ремесел і фахів у цьому цеху рушничників є новопоможені, додані, допущені та записані, додаємо, помножуємо, встановлюємо, вносимо й інкорпоруємо даною нашою грамотою, вирішуючи, що все старе, а також тепер нами додане, побільшене та встановлене повинно отримати силу та міць вічної міцності. Для довір'я до справи дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали скріпити печаткою королівства. Дано у Львові 30 жовтня, року Божого 1671, а нашого панування 3 року.

Підтвердження прав цеху львівських рушничників.

Михайло, король.

Станіслав Буженський, генеральний регент канцелярії королівства.

1775 р., квітня 5, Львів

Райці Львова, опираючись на ухвалу депутатів райців, установлюють статут для підмайстрів та челяді цеху слюсарів і рушничників

Обляга: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 132, с. 743-754.

Nos proconsul et consules sacrae cae[sare]o-r[egi]ae apliceaeque maiestatis totusque magistratus urbis Leopoliensis, ordinatione infrascripta coram nobis officiose exhibita, per nobiles spectabiles deputatos pro contubernio Leopoliensi serrifabrorum et bombardariorum ad observandum bonum regimen conscripta, manibusque propriis eorundem nobilium spectabilium deputatorum subscripta, visa, lecta et mature trutinata, cuius quidem ordinationis contextus verborum sequitur eiusmodi.

Nos infrascripti decreto totius nobilis et spectabilis magistratus Leopoliensis feria 6a post dominicam Misericordia die scilicet 22 Aprilis anno currente 1774, ad affectationem honestorum cechmagistrorum totius contubernii serrifabrorum et bombardariorum Leopoliensium prolato in ordine ad revidenda ordinationem noviter fine conservandi boni ordinis inter socios dicti contubernii conscriptam deputati in virtute praedicti decreti ad revisionem, cognitionem, auctionem vel diminutionem ordinationis infrascriptae per honestos Andream Zaszkievicz, Josephum Zelechowski cechmagistros, Thomam Chabrowicz seniorem, Antonium Szatkowski, Petrum Senkowacki, Adalbertum Senkowacki, Hiacynthum Ziayka, Joannem Czarniawski, Joannem Łopacki, Franciscum Trinka, Fridericum Figner, magistros dicti contubernii serrifabrorum et bombardariorum exhibitae condescendimus, cuius tenor.

Ordynacya dla towarzyszów, czeladzi y całej gospody slusarskiey y rusznikarskiey punktami podług porządku prawa y zwyczaju od dawnych czasow zachowanych spisana.

Imo. Towarzysz każdy y robieniec, kiedy przywędruie do miasta Lwowa lub z Lwowa do innego, nayprzod aby się pytał do gospody rzemiosła slusarskiego, a przyszedłszy do gospody, ma się kłaniać panu oycu y pani matce gospodniej y ma się pytać o stole towarzyskim y ma się też

trzezwu y utsciwie [sic] zachowac w gospodzie, nayprzod Pana Boga ma czcić, pana oycy gospodniego, panią matkę, czeladź iego, goscie na trunek iesli dawany bywa przychodzące y odchodzące. Pana oycy ma prosić, aby do maystra starszego dał znać rzemiosła slusarskiego, ażeby do niego starszy mayster posłał towarzysza abo robieńca. Towarzysze, kiedy do gospody przyidą, maią pytać tego wędrownego, zkąd przywędrował, abo gdzie się uczył, abo gdzie za towarzysz został, tym sposobem y robieńcy.

2do. Ten towarzysz wędrowny iesli przywędruie zrana, ma zaraz wysłać, a iesli przed obiadem, ma czekać wysłania do nieszporów. Ten zas towarzysz ma dać na piwo groszy 3 dla towarzyszków przy wysłaniu, także y robieńcy nie więcy maią dać pod winą tych towarzyszków, ktorzy będą o robotę patrzyć. A maią go zaraz gleytować, u ktorego robotę ma maystra, także y robieńcy, a ieżeli tego wysłania omieszkali, podpadaia winie dwu wochlonów, to iest co zapłaty ma od maystra na tydzień, to za dwa tygodni płaca iego idzie do lady gospodniey.

3tio. Towarzysze y robieńcy, aby wiedzieli, iako o robotę patrzyć, kiedy towarzysz abo robieniec z pola przywędruie, maią ci towarzysze albo robieńcy o robotę patrzyć temu towarzyszowi abo robieńcowi do tego maystra, u ktorego mniej czeladzi, a iesliby temu towarzyszowi albo robieńcowi u tego maystra nie stała się robota, tedy powinni będą patrzyć na porządek, iako po starszemu, a wędrowny niema się bawić po innych gospodach, ani na warstatach pod winą towarzyską, to iest przez towarzyszow w gospodzie uznać się maiącą.

4to. Towarzysz albo robieniec, ktory od maystra wezmie odprawienie, kiedyby chciał wysłać do inszego maystra z warstatu, ma tego dnia zaraz wysłać pod winą maystrowską, to iest co maystrowie w cechu uznaia.

5to. Towarzyszowi albo robieńcowi ma bydz szynk we dwie niedziele pod winą maystrowską.

6to. A przy tym szynku maią się utsciwie, skromnie sprawować tak towarzysze, iako y robieńcy.

7o. A iesliby się ktory niepotsciwie zachował, abo zwadę zaczął, dla ktorego by się szynk nie skonczył, tam zaraz według uznania towarzyskiego ma szynk zapłacić.

8vo. Towarzysze y robiency powinni będą bywać w gospodzie w niedziele y w święta dla wędrownych towarzyszow, aby wiedzieli o towarzystwie sławnego miasta Lwowa, iż iest ich mosci panow radnych prawo nadane y iest tak wazne, iak w innych miastach, a iesliby ktory towarzysz albo robieniec o takiey wolnosci nadaney szemrał abo po gospodach o tym mowił nieutsciwie, ieden drugim ma bydz karany winą przez urząd prezydentski uznać się maiącą.

9o. A iesliby ktoremu towarzyszowi miasta tego Lwowa naganę dano w innych ktorymkolwiek bądź miescie iakieykolwiek kondycyi czyli konsztu bądź slusarze albo ktorzy z niemi rowno cech trzymaią, ma się zaraz tenże towarzysz, ktory od nas kleynot towarzyski sławny y wazny, otrzymał protestować w ktorymbykolwiek urzędzie wziowszy woznego, a protestacyą wyiowszy z pieczęcia y podpisem urzędowym albo pana burmistrza nam do cechu zupełnego podać, ażeby w tey protestacyi było dołożono, iesli ieden mayster abo zupełny cech dał naganę temu utsc[iwemu] towarzyszowi, tedy gospoda slusarska Lwowska temu towarzyszowi da za ieden grosz dwa y powinna będzie nagrodzić powrót, ażeby z tamtego miasta gdzieby nagane dano zaraz przywędrował, nie omieszkuiąc za nim obstać przeciwko naganę daiącemu, o kary y koszta, aby się gospodzie y towarzyszowi stanela zupełna nagroda.

10mo. Ktoryby chciał za towarzysz zostać robieniec, ma niedziel 12 przerobić u maystra, a kiedy się już znajduie, to iest zostanie za towarzysz, ma drugie 12 niedziel przerobić po towarzystwie, a od tych towarzyszów ktorychkolwiek za towarzysz zostawać będą do skrzynki czeladney kłaść powinni będą towarzysze po groszy 24, robiency po groszy 12 w cztery niedziele.

11mo. Towarzysze y robieńcy aby wiedzieli, co za obowiązki mają u maystrow swoich, nayprzed aby się utsciwie sprawowali, zeby słowa, piesni, mowy wszeteczne, zarty nieutsciwe nie byli. A iesliby towarzysz albo robieniec podpisały sobie przyszedł do maystra swego, a uczynił tumult z robieniem albo towarzyszem, my bydz karany trzema wochlonami, a iesliby się powadzili towarzysz albo robieniec w domu u maystra, powinni podpadać tak towarzysz, iako robieniec szesciu wochlonow, ktoryby się zas do broni ieden na drugiego porwał, taki ma bydz karany pięciu wochlonow.

12mo. A kiedyby się towarzysz albo robieniec z maystrem powadził, taki ma bydz karany dziesięciu wochlonow, a iesliby sie towarzysz na maystra do broni porwał, tego cielesnie skarać.

13tio. Towarzysze y robieńcy aby wiedzieli, o ktorej godzinie mają wstawać do roboty, o czwartey wstawać y do siodmey popołudniu robić tak w lecie, iak y w zimie. A iesliby ktory u maystra na noc w domu upiwszy się do domu kołatał, powinien dwa wochlony przed maystry odłożyć. Gospod nieutsciwych aby sobie nie naydowali, na mieyscach nieprzystoynych pod dwoma wochlonami.

14to. Zaden towarzysz albo robieniec drugiego maystra, towarzysza albo robienca w robotny dzień z warstatu od roboty na przechadzki albo napicie ani przez się, ani przez kogo innego wywabić nie powinien, a iesliby się ktory tego wazył y towarzysza albo robienca z warstatu wywabił, trzema wochlonami ma bydz karany. A ktoryby dwa święta w ieden tydzień uczynił, ktoreby od kosciola postanowione nie były, ten ma bydz karany trzema wochlonami tak towarzysz, iako y robieniec.

15to. A iesliby co przedawać przyniesiono, każdy czeladnik pod winą ma opowiadac maystrowi.

16to. Zaden towarzysz y robieniec nie powinien wędrować, ale się wprzed na dwie niedziele przed odstaniem maystrowi ma opowiedzieć, kiedy ma wędrować, zeby mayster nań roboty nie przyimował. Towarzysz y robieniec odpuszczenia niema brać cztery niedziele przed święty, cztery niedziele przed jarmarkiem, cztery niedziele po jarmarku, przed kontrakty cztery y po kontraktach cztery niedziele pod wielką trybowką.

17mo. Ktorykolwiek towarzysz albo robieniec, co przyszedłszy, nie opowiedał się bratu starszemu albo w cechu, a chciałby sobie robić bądź w kontrakty y okrom kontraktów, taki ma bydz karany czterma kamieniami wosku, a ktoryby tego nie uczynił, a ztąd nieopowiednie odszedł, ten ma bydz karany wielką trybowką y trybowany.

18vo. Iesliby towarzysz albo robieniec od maystra nieopowiednie albo zle się rosprawiwszy z maystrem odszedł, taki każdy powinien będzie wszystkie szynki y dobrą wolą zapłacić, ile ich będzie do skrzynki alias za wszystkie opuszczone gospody po groszy 15 polskich wyliczyć.

19no. Rozkazuiemy też braciom starszym y młodszym rzemiesła slusarskiego, aby ten porządek, ktory iest towarzyszom y robieńcom potrzebny, był czytany zawsze przy każdej gospodzie pod winą trzech wochlonow y przy dobrej woli, a naywięcey dla trybownych, ktoryby towarzysz albo robieniec robił przy trybowanych, a nie opowiedziałby go, ma bydz karany dwoiako.

20mo. Zawsze dwa bracia cechowi do kazdey schadzki mają bydz przydani dla nieposwarkow y dla uczciwosci, dla pokoju oycy gospodniego, także y dla czeladzi, a ktoryby towarzysz albo robieniec powstał nieuczciwemi słowy na ktorego brata, ten ma bydz karany wochlonami szesciu, takiemi, iakie będzie brał od maystra swojego tak towarzysz, iako y robieniec.

21mo. Ktoryby towarzysz albo robieniec wzioł podarunek od maystra swego albo iesliby mu mayster więcey co uczynił, taki każdy będzie powinien towarzysz y robieniec przerobić u maystra swego niedziel dwanasie po podarunku, a iesliby towarzysz y robieniec po poprawie sobie

wochlonow, szedł w droge abo z warstatu na warstat wysłał, a ręki dobrowolney nie dał, a skarżyłby się mayster na niego, taki ma bydz karany wochlonami dwudziesto czterma.

22do. Ktoryby towarzysz abo robeniec przywędrowawszy do gospody nie wsyłaiać, a poszedłby z gospody na insze miasto albo do innych maystrow niecechowych, kazdy z takowych ma bydz karany wochlonami dwanastu. Ktorzyby zaś u przeszkodników robili, takowi winami takowemiż maią bydz karani.

23tio. Jesliby towarzysz abo robeniec odszedł od maystra, a klucz by przy sobie miał oddany od skarbu czeladniego od pana starszego, a tego klucza nie oddał panu starszemu tak towarzysz, iako y robeniec ma bydz karany dwudziesto wochlonami y czterma.

O przepiciu towarzysów y robienców czyli o fayronie alias co na swoje godzinie maią robić. Nayprzod koło listowane do kłodki klinast[e]y, do niey okładanie przepilnować, ktorego zowią prosty rygiel do prostey kłodki. Item około fremberku dorn dorobić, kiedy przyniesą zamek dyle napierzyć nieodeymuiąc zamku od skrzynki, kiedy się trafi dwa gozdzie robić, trzeci za maystrowskim pozwoleniem. Item kto zas robi pobrayczarstwo haczyk z przepicia, ogniwo niepogrzewane, kto do włoskiego musztuka chełzną alias wędzidło przyniesie, a srobka iest, to z przepicia, kiedy też przyniesie chełzną, a srobka nie będzie, to maystrowski, werbel z przepicia, a kiedy werbel y haczek, tedy nie s przepicia, do ostrog igrzysko, blacha y skowka, to s przepicia, zwłaszcza do czarnych butow wreglować, kiedy przyniesą z ostrogą, kiedy przyidą odmykać nie s przepicie, oprócz w niedziele y święto z przepicia. Item kto robi puszkarstwo, cel mały na końcu do fuzyi, to ist fayront, a kiedy kula zawiązni w rurze, to iey dobyć, abo dwie sruby małe to fayront. Lanciuszek zregulować, kiedy reglisko zerwie się na furtykowaniu, o ktorey ma mayster wiedzieć, od zamku do rusnicy, a kiedy nie trzyma, tedy poprawić y to fayront. Cyngiel w łoże osadzić, uszko w rurę wprawić abo wnitować, kiedy iedno samo przyniesą, to też fayront, kiedy się poszczepa sztuka łoża, poprawić, od czego ma wziąć groszy dwa abo 3, to fayront. Kostkę do osady ma wprawić wezmie grosz albo półtora, to fayront, a iesli ma wziąć groszy 2 albo 3, to nie fayront. Do tubczastey rusznicy wieczko, sklepik y blaszki zawinionej stosowanej y udrewnianej y to temu co łoże robi lanciuszek znitować gotowy, co przyniesą fayront. Ogniwo wakowe fayront, srednie ogniwno y krzyzyk, to nie fayront. Kiedy przyniesą roinytyl nasiekać y to fayront, a zwłaszcza towarzyszom na swoią godzinę.

24o. Towarzysz y robeniec aby się tego nie wazył, ktory się czego nie uczył naprzykład, aby żaden frembernik nie robił nic takowego, coby samym rusznikarzom i ani też rusznikarczykom na przeszkodę było, iako to koło rusznicy srubki, spusty, piora y inne rzeczy, ktore należą do rusznicy, ani rusznikarczykowie, zeby się nie wazyli takowego robić, coby miało bydz na przeszkodzie frembernikom pod winą wochlonow 12, jaki się bierze u maystra.

25to. Towarzysz abo robeniec kiedy by ostrogi przybijal przy robocie maystrowskiej, to nie fayront, u swoiey godzinie wolno mu przybiać, to iest po siedmey godzinie, a gozdzie powinien sobie będzie kupić u swego maystra. Koszulę prać w tydzień do roboty, a ciężką co dwie niedziele, posciel ma bydz prana co cztery niedziele. Poniedziałkow aby nie święcili, ktoryby towarzysz abo robeniec poniedziałek święcił, z tym do wieży w sobotę od nieszporów, a niewypuszczać go aż w niedziele przed obiadem, aby mógł mszy świętey słuchać o godzinie iedynastey.

26o. Łaziennego ma dawać mayster towarzyszowi na Wielkanoc grosz srebrny y puł, co czyni groszy 11 miedzianych, na świętki półtora, na Boże Narodzenie półtora, a robiencom po groszu iednemu srebrnemu. Item kiedy by mayster uderzył towarzysza, powinien dać groszy srebrnych 18, a robiencowi groszy srebrnych 12, piwnego po obiedzie po półgrosza tak towarzyszowi, iako y robiencowi.

Qua ordinatione per nos revisa ac in omnibus punctis mature discussa, cum nihil dissonum et bonis moribus contrarium imo articulis huius contubernii in aliis civitatibus observari solitis confirmiter statuta in eadem ordinatione comperimus omnique in eadem contenta sunt ad bonum ordinem inter socios suprafati contubernii servandam necessaria esse cognovimus. Ideo eandem ordinationem pro ratificatione et approbatione ad plenum nobilem magistratum remittimus. Datum Leopoli die 6a mensis Junii, anno 1774.

Basilius Paszewicz senior consul et advocatus, iudex ordinarius Leopoliensis ad praemissa deputatus manu propria.

Franciscus Xav[erius] Solski consul Leopoliensis ad praemissam ordinationem deputatus manu propria.

Martinus Mercenier consul Leopoliensis ad praemissum actum deputatus.

Franciscus Xav[erius] Jaskiewicz officii consularis Leopoliensis notarius.

Eandem ordinationem uti juribus et aequitati consonam auctoritate nostra magistratuali approbandam et confirmandam esse duximus praesentibusque approbamus et confirmamus. Insuper quatenus praedictum contubernium Leopoliense serrifabrorum et bombardariorum superscriptam ordinationem in omnibus eius punctis, clausulis et conditionibus perpetuo suis cum succedaneis inviolabiliter observare et manutenere curet decernimus. Ac in majorem fidem praesentes manibus nostris et notarii officii nostri consul[aris] Leopoliensis subscriptas sigillo urbis communiri jussimus. Actum ut supra [feria quarta post dominicam Judica passionis quadragesimalem proxima die scilicet 5ta mensis Aprilis, anno Domini 1775].

Franciscus Signio proconsul urbis Leopoliensis.

Casimirus Joannes Czczewicz vicesenior, consul et proconsul Leopoliensis.

Franciscus Lonchamps consul Leopoliensis.

Adalbertus Behm consul Leopoliensis.

Joannes Nep[omucen] Szkrochowski consul Leopoliensis.

Franciscus Czechucki consul Leopoliensis.

Thomas Wierzeyski juris utriusque doctor urbis sacrae cesaraeo-regiae aplice maiestatis Leopoliensis consul residens pro anno praesenti.

и, бурмистер і райці священного цісарсько-королівського маєстату і весь магистрат міста Львова, нижченаведену ординацію перед нами, офіційно представлену шляхетними і знаменитими депутатами, написану для львівського цеху слюсарів і рушничників для дотримання доброго порядку, підписану власними руками тих шляхетних і знаменитих депутатів, оглянули, прочитали та добре зважили. Тієї ординації зміст наводиться у таких словах.

Ми, нижчепідписані, за декретом усього шляхетного і знаменитого львівського маєстату від п'ятниці після неділі "Милосердя", а саме 22 квітня теперішнього року 1774, що був прийнятий на прохання чесних цехмістрів і всього цеху львівських слюсарів і рушничників, узялися за перегляд ординації, недавно написаної для збереження доброго порядку між підмайстрами того цеху, депутовані силою цього декрету для перегляду, вивчення, побільшення чи зменшення нижченаписаної ординації, поданої чесними (*перелік з 11 цехмістрів і майстрів*), майстрами згаданого цеху слюсарів і рушничників. Зміст (ординації) такий.

Ординація для підмайстрів, челяді та цілої слюсарської й рушничницької господи, списана пункт за пунктом, відповідно до права та звичаю, яких дотримуються від давніх часів.

1. Кожен підмайстер і робенець, коли примандрує до міста Львова або зі Львова до іншого (міста), насамперед щоб питався господи слюсарського ремесла, а прийшовши до господи, має вклонитися пану отцю та пані матці господи і має питатися про стіл підмайстрів, а також повинен тверезо та гідно поводитися в господі, передовсім шанувати Пана Бога, пана отця господи, пані матку, його челядь, гостей, які приходять і відходять на почастунок, якщо його подають. Пана отця має просити, щоб дав знати до старшого майстра слюсарського ремесла, аби до нього старший майстер послав підмайстра або робенця. Підмайстри, коли до господи прийдуть, повинні питати того мандрівного, звідки примандрував, або де вчився, або де підмайстром став, таким же чином і робенці.

2. Той мандрівний підмайстер, якщо примандрує зранку, мусить відразу посилати, а якщо перед обідом – має чекати, щоб послали (вістку), до вечора. А той підмайстер повинен дати на пиво 3 гр. для підмайстрів, коли посилатиме (вістку), також і робенці не більше мають дати, під карою тих підмайстрів, які будуть дивитися про роботу. І зразу же зобов'язані його повідомити, у якого майстра має роботу, також і робенці. А якщо з таким повідомленням запізняться, то підпадатимуть карі двох вохлонів, тобто тижневої плати у майстра, тоді за два тижні його плата піде до скриньки в господі.

3. Підмайстри та робенці щоб знали, як про роботу питати. Коли підмайстер або робенець “з поля” примандрує, мають ті підмайстри або робенці про роботу питати для того підмайстра або робенця у того майстра, в якого менше челяді. А якби тому підмайстрові або робенцю у того майстра не було роботи, тоді повинні дивитися, чи у старшого за порядком (майстра буде робота). А мандрівний не має ходити до інших господ і майстерень, під карою від підмайстрів, тобто перед підмайстрами в господі мусить виправдовуватися.

4. Підмайстер або робенець, який візьме від майстра відправу, коли би хотів посилати до іншого майстра з майстерні, повинен того ж дня посилати, під карою від майстрів, тобто як майстри в цеху вирішать.

5. Підмайстрові або робенцю має бути (дозволено відвідати) шинок раз на два тижні, під карою майстрів.

6. А при тому шинку мусять гідно та скромно поводитися – як підмайстри, так і робенці.

7. Якби ж котрийсь негідно поведився або сварку розпочав, для якого би шинок не закінчився, зараз же там, відповідно до рішення підмайстрів, має за шинок заплатити¹.

8. Підмайстри та робенці повинні бувати в господі у неділю та свята для мандрівних підмайстрів, щоб знали про громаду підмайстрів славного міста Львова, що є їх милостивих панів райців право надане і таке ж важливе, як і в інших містах. А якби котрийсь підмайстер або робенець про таку надану вільність бурчав або негідно по господах про це говорив, один і другий має бути покараний карою, визначеною президентським урядом.

9. А якби котромусь підмайстрові того міста Львова була нагана в інших містах від (людей) будь-якого стану та фаху чи слюсарів або тих, котрі також із ним цех тримають, зараз же має той підмайстер, який від нас отримав славний та важливий підмайстрівський клейнод, протестувати в будь-якому уряді, взявши возного. А взявши протестацію з печаткою й урядовим підписом або (підписом) пана бурмиистра, повинен нам до цілого цеху подати, щоб у тій протестації було викладено, чи один (лише), чи цілий цех дав нагану тому чесному підмайстрові. Тоді львівська слюсарська господа дасть за один гріш два і повинна буде нагородити за повернення, щоб із того міста, де було дано нагану, примандрував зараз же, без затримки стати за ним проти виставця нагани про кари та кошти, щоб господі та підмайстрові була цілковита нагорода.

10. Який робенець хотів би стати підмайстром, той має дванадцять тижнів відробити у майстра. А коли вже виконає, тобто стане підмайстром, мусить інші дванадцять тижнів відробити після підмайстрівства. А ті підмайстри, котрі підмайстрами вже стали, повинні класти до скриньки челяді по 24 гр., а робенці – по 12 гр. раз на чотири тижні.

11. Щоб знали підмайстри та робенці, які обов'язки мають у своїх майстрів. Насамперед, щоб гідно поводитися, щоб не було лайливих слів, пісень та розмов, негідних жартів. А якби підмайстер або робенець, випивши, прийшов до свого майстра та вчинив бійку з робенцем або підмайстром, тоді має бути покараний 3 вохлонами. А якби побилися підмайстер або робенець у будинку в майстра, тоді повинні підпадати – як підмайстер, так і робенець – карі у 6 вохлонів. Коли би хтось з них один на другого до зброї брався, такий має бути покараний 5 вохлонами.

12. А коли би підмайстер або робенець із майстром побився, такий мусить бути покараний 10 вохлонами, а якби підмайстер на майстра до зброї брався, то його тілесно скарають.

13. Щоб знали підмайстри та робенці, о якій годині повинні вставати до роботи: о четвертій вставати та до сьомої по обіді робити – як літом, так і зимою. А якби хто до майстра на ніч до будинку, напившись, калатав, повинен 2 вохлони перед майстрами відкласти. Щоб негідних господ собі не шукали, у непристойних місцях² (не бували) – під 2 вохлонами.

14. Жоден робенець не повинен іншого майстра, підмайстра або робенця в робочий день виманювати з майстерні від роботи на прогулянки або випивку, ані особисто, ані через когось іншого. А якби котрийсь це наважився (зробити) та виманив підмайстра або робенця з майстерні, має бути покараний 3 вохлонами. А хто би два свята в один тиждень вчинив, які би церквою не були встановлені, то він має бути покараний 3 вохлонами – як підмайстер, так і робенець.

15. А якби щось принесли продавати, тоді кожен челядник, під карою, має повідомити майстра.

16. Жоден підмайстер і робенець не повинен (без попередження) мандрувати, але наперед за два тижні до відходу мусить повідомити майстра, коли має мандрувати, щоб майстер на нього роботу не приймав. Підмайстер і робенець не повинні відходити за чотири тижні перед святами, чотири тижні перед ярмарком, чотири тижні після ярмарку, чотири тижні перед і після контрактів під великою трибовкою.

17. Будь-який підмайстер або робенець, котрий прийшовши, не повідомив старшому братові або в цеху, а хотів би собі робити – чи на контракти, чи поза контрактами, такий має бути караний чотирма каменями воску, а який би цього не сплатив і звідси без повідомлення відійшов, він має бути покараний великою трибовкою та трибований.

18. Якби підмайстер або робенець від майстра без повідомлення або погано розрахувавшись із майстром відійшов, такий кожен має добровільно заплатити за всі шинки, скільки їх буде, до скриньки або за всі пропущені господи по 15 польських гр. відрахувати.

19. Наказуємо також старшим і молодшим братам слюсарського ремесла, щоб той порядок, який потрібний підмайстрам і робенцям, читався завжди при кожній господі, під карою 3 вохлонів, і з доброї волі, найбільше про трибованих. Який би підмайстер або робенець робив при трибованих, а не повідомив би про них, то має бути покараний подвійно.

20. Завжди два цехові брати мають бути додані на кожних зборах для вирішення суперечок і шанобливості, для спокою отця господи, також і для челяді. А який би підмайстер або робенець накинувся з лайливими словами на котрогось брата, то має бути покараний 6 вохлонами, такими (заробітками), які бере від свого майстра як підмайстер, так і робенець.

21. Який би підмайстер або робенець узяв подарунок від свого майстра чи якби йому майстер щось більше зробив, такий кожен підмайстер і робенець повинен відробити у свого майстра

дванадцять тижнів після подарунку. А якби підмайстер і робенець після видачі йому вохлонів пішов би в дорогу або послав би з майстерні на майстерню, а добровільної руки не дав, а на нього скаржився би майстер, то такий має бути покараний 24 вохлонами.

22. Який би підмайстер або робенець, примандрувавши, до господи не посилав, а пішов би з господи до іншого міста або інших нецехових майстрів, кожен з таких мусить бути покараний 12 вохлонами. А які би робили у шкідників, такі мають бути покарані такими ж карами.

23. Якби підмайстер або робенець відійшов від майстра, а ключ би при собі мав від скарбниці челяді, відданий паном старшим, а того ключа не віддав пану старшому, то як підмайстер, так і робенець мають бути покарані 24 вохлонами.

Про перепиття підмайстрів та робенців чи про “файронт”, або що за свої години (роботи) повинні робити. Насамперед – листоване коло до клинчастої колодки, до неї має припилювати вставку, яку просто звать засув до простої колодки. Далі – при замку на скриню заціпку доробити, коли принесуть замок брусочки поправити, не від’єднуючи замок від скрині. (Також), коли випаде два цвяхи робити, а третій – за дозволом майстра. Далі, хто виконує острожництво: гачок на перепиття, огнишко пошкоджене, хто до волоського мундштука “хелжну” чи вудило принесе, і є гвинтик, то на перепиття, а коли принесе “хелжну”, а гвинтика не буде, то майстрівська (робота), барабан – на перепиття, а коли барабан і гачок, тоді не на перепиття, до острог ігрище, бляшка та ковка – це на перепиття, особливо коли вкрутить до чорних черевиків, принесених з острогою. Коли прийдуть відкривати (остроги), то не на перепиття, хіба неділі та свята – то на перепиття. Далі, хто виконує рушництво: мала мушка на кінці рушниці – це є “файронт”, і коли треба добути кулю, що застрягне в трубі, або два малі гвинтики – це є “файронт”. Відрегулювати ланцюжок, коли засув зірветься при стрільбі, і про цей (файронт) має знати майстер. Від затвора до рушниці, коли не тримає, тоді поправити – це є “файронт”. Спусковий гачок у приклад осадити, вушко в трубі вправити або вклепати, коли тільки це принесуть – це є “файронт”. Коли пощербиться основа приклада, то поправити, від чого має взяти 2 або 3 гр., – це є “файронт”. Кістку до основи (прикладу) вправити, візьме 1 або 1,5 гр. – це є “файронт”, а якщо має взяти 2 або 3 гр., то не є “файронт”. Для трубчатої рушниці вічко, магазин і скручена бляшка – вживану і відновлену, і до приклада вклепати готовий ланцюжок, що принесуть, – то є “файронт”. Мале огнишко – то є “файронт”, середнє огнишко та хрестик – то не є “файронт”. Коли принесуть “ройнпртиль” насікати – то є “файронт”, а особливо підмайстрам в їхню годину.

24. Щоб на те не наважувався підмайстер і робенець того, чого не вчився, робити, наприклад, щоб жоден слюсар не робив нічого такого, щоб (належало) самим тільки рушничникам, і також рушничникам на перешкоді було, як-от: до рушниці гвинтики, спускові гачки, пера й інші речі, які належать до рушниць; ані рушничники, щоб не наважувалися таке робити, що було би перешкодою для слюсарів, під карою 12 вохлонів, які заробляються у майстра.

25. Підмайстер або робенець, коли би прибирав остроги при майстрівській роботі – це не є “файронт”. У свою годину вільно йому прибивати, тобто по сьомої години (вечора). А цвяхи повинен собі купити у свого майстра. Сорочки до роботи (мусить) прати раз у тиждень, а тонкі (сорочки) – щодва тижні, білизна має пратися раз на чотири тижні. Щоб понеділків не святкували. Який би підмайстер або робенець понеділок святкував – (буде) у вежі в суботу від вечора, і не випускати його аж до неділі перед обідом, щоб міг слухати святе богослужіння об 11 годині.

26. На лазню повинен давати майстер підмайстрові на Великдень 1,5 срібних гр., що відповідає 11 мідних гр., на (Зелені) свята – 1, 5 гр., на Різдво – 1, 5 гр., а робенцям – по 1 срібному гр. Далі,

коли би майстер ударив підмайстра, повинен дати 18 срібних гр., а робенцю – 12 срібних гр. Пивного після обіду по 0,5 гр. як підмайстрові, так і робенцю (має дати).

Цю ординацію, нами оглянуту та зважено обговорену в усіх пунктах, що не мають нічого суперечного добрим звичаям у статтях того цеху, яких звично дотримуються в інших містах, що є встановлені в цій ординації, стверджуємо і визнаємо все, що в ній міститься, є необхідним для доброго порядку між підмайстрами вищезгаданого цеху. Тому цю ординацію відсилаємо для зміцнення та схвалення до цілого шляхетного магістрату. Дано у Львові 6 липня, року 1774.

Василь Ілляшевич, старший райця та вїйт, львівський ординарний суддя, депутований до згаданого, рукою власною.

Франциск Ксаверій Сольський, львівський райця, депутований до згаданої ординації, рукою власною.

Мартин Мерценер, львівський райця, депутований до згаданого.

Франциск Ксаверій Яскевич, писар львівського раєцького уряду.

Цю ординацію, як відповідну законам і розважливу, вважали (за гідне) нашою магістратською владою схвалити та підтвердити, а також даною (грамотою) схвалюємо та підтверджуємо. Понад це вирішуємо, щоб згаданий львівський цех слюсарів і рушничників вищенаписану ординацію в усіх її пунктах, клаузулах та умовах назавжди зі своїми спадкоємцями непорушно дотримувався та підтримував. А для більшого довір'я дану (грамоту), підписану нашими руками та писаря нашого львівського раєцького уряду, наказали скріпити міською печаткою. Діялося, як вище (у найближчу середу після неділі “Юдіка” в час Великого посту, а саме 5 квітня, року Божого 1775).

Франциск Сігньо, бурмистер міста Львова.

Казимир Ян Чечевич, віце-сеньйор, львівський райця та бурмистер.

Франциск Лоншампс, львівський райця.

Адальберт Бем, львівський райця.

Ян Непомуцен Шкроховський, львівський райця.

Франциск Чехуцький, львівський райця.

Томас Вежейський, доктор обох прав, на цей рік урядуючий райця священного цісарського-королівського маєстату міста Львова.

¹ Очевидно, заплатити за всіх підмайстрів, які зібралися в господі.

² Мова йде про будинки розпусти.

МЕЧНИКИ

1634 р., жовтня 16, Львів

*Львівські райці затверджують статут львівського цеху мечників***Обляга:** ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 49, с. 1240-1250. Напис копіста: “Articuli gladificum Leopoliensium”.

Rayce miasta Lwowa. Wszystkim wobec y zosobna, komu wiedziec nalezy, tym pisaniem naszym wiadomo czyniemy. Jako przed zupełny urząd nasz radziecki Lwowski przyszedszy, sławni y uczciwi Jerzy Kosycki, Piotr Kaliski, Jendrzey Sliwinski, Zygmunt Chodzieski, Jan Kamienski, Simon Zyrowski, Grygier Sykowicz, Katolicy y Grecy, mistrzowie mieczniczego rzemieśła [sic] y mieszcianie Lwowscy, po własnych imionach y nazwiskach opisani, od cechu, który mieli przed tym spolny y ziednoczony z slosarskiego y kowalskiego rzemiosł, odłączeni, za dostatkiem y przemnozeniem braci y mistrzow swego rzemiosła mieczniczego, na zafundowanie osobnego swego cechu mieczniczego, pozwolenie y roskazanie od urzędu naszego mając, tak spolnie y iednostaynie między sobą postanowili, aby porządki rzemiosła swego w tym miescie według zwyczajow inszych rzemiosł, po Koronie pewnym prawem, obyczaiami y artykułami umocnione y opisane, na czasy wieczne przez siebie y potomnych swych trzymali y według onych przystoynie w cesze y rzemiesle swym zachowali sie. Podali nam tedy artykuły, cechowi y rzemiesłu swemu mieczniczemu służące, z starodawnych przywileiow y ze zwyczajow inszych miast koronnych wybrane, ktore (bedąc [sic] z pomienionemi rzemiosłami synkowymi [sic] w iednostaynym złączeni cechu) w uzywaniu mieli y one trzymali, y niemi sie przystoynie od pierwszych lat do tego czasu odprawowali, iako poczawszy od niesmiertelney pamięci Zygmunta Pierwszygo w roku Panskim 1529, y od Zygmunta Augusta, krolow Polskich, w roku 1567 wyięte y słowa do słowa opisane, żadaiąc swym y wszystkich inszych, tak starszych, iako y młodszych braci, ossobami [sic] swemi przytomnie będącymi imionami urzędu naszego, abysmy według dawnych tego miasta przywileiow y decretow, takze po wszystkim krolestwie zachowuiących sie zwyczajow, więc y według opisanego prawa Maydeburskiego, naprzod ku cci y chwale Imienia Panskiego, potym tesz ku spolnemu miasta tego pozytku y ozdobie, pomienionego tego mieczniczego rzemiosła bractwo y cechę samo w sobie, iedno y szczegulne postanowili y fundowali, y onemu porządki albo artykuły, ktore go ma według zwyczajow y zachowanie iego cechowego (wziąwszy z przerzeczonych starodawnych przywileiow z głowniejszych miast copias albo wizerunki) zazywac, na pismie gotowem podane, do słusnego [sic] porządku przywedli y potwierdzili. Ktorych artykułow tak iest porządek.

Pierwszy artykuł. Kozdy [sic] towarzysz rzemiesła mieczniczego, który chciał mistrzem w tym cechu zostac, powinien wstepnego złotych szesc oddac do cechu y listi tak od urodzenia, iako tesz y wyuczenia sie pokazac. Potym stuki mistrzowstwa swego takie ma odprawiac. Naprzod powinien ukazac głownią nową mieczową, onę wybrusic według starego trybu na dwa fałdy po obu stronach, y z poszwą takze staroswieckim sposobem, skora ma bydz rybowana, iedwabiem szyta, ze trzema swami, głowica cosnkowa, jelca mosiądzem okręcane. Taszki mają bydz w siedm rządow rozney

masci y z frezdzlami [sic] stamowane. Rękoiesc ma bydz ze czterdziestą czteroma okienek okręcana mosiądzem, przezroczyta, wewnetrz rękoiesci na changlu ma bydz rurka mosiądzowa, takze z okienkami, a sam changiel ma bydz polerowany. Cherby [sic] na taszkach ieden krolewski, z drugiey strony mieyski. To wszystko ma oddac za cwierc roku.

Wtory. Ktorykolwiek z braci przerzeconych [sic] zechce dokazac mistrzowstwa wedlug artykułu wyzey opisanego, tedy mają bydz przy takiej robocie mistrzowie tegorz rzemiosła, ile ich bedzie potrzeba. A ten brat przy takowey robocie powinien dac dostateczne nakłady do iedzenia y picia onym mistrzom, ktorzyby robienia sztuk pilnowali, tak iako sami doma iadac zwykli.

Trzeci. Zrobiwszy stukę y ukazawszy swe misterstwo, ma cech przyiąc takim sposobem. Ze do cechu na potrzeby cechowe ma dac złotych dwadziescia, a za kolacją drugie złotych dwadziescia. To wszystko odpawiwszy, dopiero ma za mistrza przystoynego y porzandnego w cechu bydz ogłoszony y mieysce między bracia wedlug porządku cechowego ma osiesc y wpisany bydz. Potym przywiley ma bydz w cechu czytany, po ktorego przyczytaniu on nowy mistrz ma klucze od swiec cechowych koscielnych przyiąc y powinien bedzie onych swiec pilnowac, tak iako mu cechmistrze nakazą. A iesliby pilnując onych swiec trafiło sie, zeby za nieostroznością swoią którąkowiek złaął, tedy powinien swiecę inszą na ono mieysce dac zrobic. Około ktorych swiec tak długo dozor ma miec, asz potym inszy mistrz młodszy ponim nastąpi. A iesliby swiece na ktore święto uroczyste nie gorzały, na ten czas on mistrz młodszy winę bezmian [sic] wosku albo groszy dziewięc przepadnie.

Czwarty. Jesliby czasu potrzeby iakiey przy pogrzebie albo obrzędach, albo wigiliach młodszy mistrz albo iego przeszły nablisszy ustępca, sukнем mar nie nakryli, tedy ilekroc by sie to przydało, tylekroc winę groszy szesc kozdy zosobna popadną.

Piąty. Jesliby sie trafiło, zeby partaczem bywszy przy tym miescie chciał do cechu wstąpic, wiele lat był partaczem, powinien za kazdy rok do cechu oddac trzy bezmiany wosku na potrzeby cechowe y powinności tesz takie, iako y inszy mistrz powinien odprawiac y stuki takiez robic.

Szosty. Poniewarz zawsze we cztery niedziele ma bydz schacka [sic] mistrzowska, cugant nazwana, tedy kazdy mistrz powinien položyc gros w onę niedziele, w którą sie do cechu znidą, a na kozde suchedni dwa grosza. A kiedy przydzie ieden mistrz do starszego mistrza w onę niedzielę, ktora sie zowie cugantową, ma bydz swieca woskowa zapalona tak długa, iako członek wielkiego palca. Ktora skoro zgore [sic], w ten czas starszy cechmistrz pocnie cechę gaic. A katoryby z mistrzow do gaienia cechu przysc zanedbał, ten za winę gros dac zasłuzy. A iesliby sie trafiło, zeby tego rzemiosła mistrz przyszedł, z orężem iakim do cechu, takowy dwa grosza winy dac bedzie winien y od oręza gros. Kiedy cech gaia, iesliby ktory z mistrzow czapki nie zdiął, tedy za winę položy gros. A iesliby sie trafiło, zeby sam cechmistrz do cechu nie przyszedł, tedy za winę groszy trzy položy. A iesliby sie trafiło, zeby starszy mistrz albo cechmistrz wstał od stołu, drugiemu mieysca swego nie zdawszy, tylekroc, ilekroc uczyni, po trzy grosze winy przepadac bedzie, co iednak ma sie rozumiec, pokiby cechu nie zdał. Takze gdyby sie trafiło, zeby starszy mistrz gdzie odszedł, inszego na swym mieyscu nie posadziwszy, w takim trafunku, ilekroc schacka [sic] bedzie obsełana, tylekroc po trzy grosze winy przepadac bedzie, tak długo azby mieysce swoje opatrzył. A iesliby młodszy mistrz omieszkał do cechu albo zeby tesz takze, nie osadziwszy swego mieysca, gdzie odszedł albo przy gaieniu cechu, albo przed zdaniem mieysca swego inszemu nie podał, takze za winę trzy grosze odłozyc winien bedzie.

Siodmy. Jesliby ktory z mistrzow po obsełaniu cechy do cechu nie przyszedł, w ten czas ile razy po niego posła, tyle groszy winy dac zasłuzy. Takze gdyby iaka potrzeba była, zeby starszy mistrz na ktorego z mistrzow swe mieysce zdawał, a on by posluszenstwa nie uczynił, tedy takze

ilekroc przewini, tyle groszy przepadnie. A iesliby sie trafielo [sic] na potrzebę panow radziec albo z rozkazanie ich osobliwego, zeby znak albo cechę dla schadzki mistrzowski obeszano, a za nią by ktorykolwiek z mistrzow nie przyszedł, bywszy obwiesczony, chociayby go tesz poddano [sic] idącego do cechu, takowy przepadnie winę panom raycom złotych dwa Polskich, a mistrzom do cechu dwa wierdunki, to iest groszy dwadziescia cztery. To iednak upatrzywszy gdyby sie trafiło, zeby miał iaką trudność, dla ktoryiby [sic] nie mógł przysc do cechu, tedy na ten czas powinien wziąć odpuszczenia od cechmistrza.

Osmy. Gdyby sie trafiło, zeby mistrz ieden przeciwko drugiemu mistrzowi o co skarzył, a offiarowałby sie dwiema bracią cechową, oney rzeczy dowiesc na niego, a mistrzowie oni daliby sobie czasu do dwóch niedziel na on dowod, takowy iesliby nie dowiodł, sam ma zostac w oney winie, w ktoreyby miał bydz przezeń obwinony pokonany.

Dziewiąty. Jesliby ktory z braci tajemnice z cechu wyniosł, a byłby w tym przeswiadczony, takowy zasłuzy winę zupełney cechy, to wyiawszy, zeby ona tajemnica nie była przeciwko miastu albo Rzeczypospolitey, albo przeciw panom raycom miasta tego.

Dziesiąty. Jesliby ieden brat drugiego brata w arendzie podkupił, ten za winę dwa kamienia wosku przepadnie. Zaden brath w robotę drugiego brata nie ma sie wtrązac, ani tesz roboty ieden drugiemu ganic, a iesliby sie tego wazył, popadnie winę takową, iakową w cechu mistrze wynaydą.

Jedenasty. Jesliby sie trafiło, zeby ktory z towarzyszow od mistrza odszedł, a u inszego mistrza chciał robic; tedy on mistrz nie powinien go sadowicz, azby sie perwey od onego mistrza dowiedział, u ktorego pierwey robieł, iako od niego odszedł, a gdzieby go posadzieł, a o tym iako sie u niego odprawieł, nie dowiedział, winę dwa bezmiany wosku odda.

Dwunasty. Jesliby mistrz od drugiego mistrza towarzysza odwabił, a byłby o to przekonany swiadcstwem, takowy zasłuzy winę cechowi cztery bezmiany wosku. Jesliby tesz ktoremu z mistrzow dla iakiey przyczyny rosказano rękoimie postawicz, a onby nie chciał postawicz, ale by przez swoy upor odszedł, takowy przewini bezmian wosku. A iesliby ieden za drugiego za to do postanowienia ręczył, a na czas naznaczony brat brata by nie postawieł, za tę winę dwa bezmiany wosku oddac popadnie. A iesliby sie przytrafiło, zeby dway bracia cechowi skarzyli na sie w cechu, a sprawa by im była odlozona na zgodę do dwóch niedziel, a iesliby sie z nich ktory nie chciał zgodzic, ten bedzie winien dwa bezmiany wosku, ktorego by bracia uznali winneyszym albo upornieyszym.

Trzynasty. Jesliby bracia w cechu za iaki występек drugiego brata w innym uznawszy decretem swoim do więzienia nakazali, tedy bez wszelakiey appellathey do panow radziec ma on decret wykonac. Ktorem to decretem iesliby sie zdał bydz obciążonym, tedy wyręczywszy sie przez bracią z nakazanego więzienia, wolno mu bedzie cechmistrze do panow radziec przypozvac y o praetensum grauamen, albo o złe siebie ossądzenie [sic] y do więzienia albo na winę skazanie, ządac z nich sprawiedliwosci. Na ktorych o to, co od urzendu panow radziec bedzie nakazano, to cierpiec y na tym przestac powinni będą.

Czternasty. Kozdy mistrz, kiedy mu sie trafi ucznia przyiác na rzemieśló, ten mistrz nie ma go dłuzy chowac, tylko do dwóch niedziel besz wiadomosci mistrzow, pod winą mistrzowską groszy szesci, ale ma go w cechu uiednac, a skoro go uiedna, tedy takowi uczen powinien bedzie dac dwa bezmiany wosku do cechu we dwie niedzieli.

Pietnasty. Gdy sie trafi, ze kto z braci albo iego zona ktorego mistrza umrze, tedy w ten czas kazdy mistrz y z zoną swoią powinni będą na pogrzebie y na obsequich bydz, a młodszy bracia powinni go będą do grobu niesc. A iesliby ktory z nich na załomszach nie był, takowy szescią [sic] groszy karany bedzie. A iesliby dziecie ktorego mistrza umarło, na ten czas przynamneiy iedno z

nich albo mąż, albo zona przy pogrzebie onego dziecięcia bydz powinni. A iesliby zadne z nich nie bedzie, takowąż winę, iako wysszey iest opisana, popadną. Jesliby tesz ktorego brata zona dla pewney zabawy, potrzeby y przygody przysc nie mogła, przeto mistrz sam [sic] bedzie powinien cechowi opowiedziec, odprowadzic umarłego do grobu, a odprowadziwszy, będą powinni wzajemnym sposobem onegosz wdowca lub tesz wdowę do domu ich y pomieszkania odprowadzic, pod tąsz winą szesci groszy.

Szesnasty. Gdy sie trafi, kiedy mistrzowie zechcą odprawic obiad na Boze Ciało na ten czas, tak wiele ieden da, iako y drugi, bądź by w domu był, bądź nie był. Iednak, ze gdy sie przydało, zeby pod czas takowego obiadu ktokolwiek z braci czym sie nieprzystoynym albo iaką grą zabawiał, takowy winę mistrzowską przepadnie. Albo iesliby tesz ktory z braci drugiemu bratu iakie słowo nieuczciwe zadał, takowy zasłuzy winę kamien wosku. A iesliby ktory z mistrzow z niestwornosci swey napoi z konwią przedał, takowy ono naczynie napełnic za swoy kost winien bedzie.

Siedemnasty. Jesliby ktory towarzysz zonaty zinał przywędrował, a chciałby tu robic bez zony, takowy nie ma więczey robic, tylko do dwu niedziel, a iesliby chciał dłuzezy robic, powinien bedzie zonę do siebie wziąć y do cechu wstąpic y przeprawę uczynic.

Osimmnasty [sic]. Gdy klinie, blachy, trzaski albo inszą materią, do rzemiosła należąca, przywiozą do miasta na targ, ktorykolwiek z mistrzow ten towar postrzeze, ma do cechmistrza dac znac, aby za spolnym obwieszczeniem wszyscy do targu y do podziału przybyli. A iesliby to ktory zataił, a przed drugiemu sam potargował y pokupił, tedy takowy kamien wosku przepadnie.

Dziewiętnasty. Jesliby kto z mistrzow postrzęgł, zeby kto obcy materią, do rzemiosła mieczniczego należąca, w miescie skupował y wywoził ją, albo nią przekupowac chciał, tedy takowy mistrz, gdyby tego cechmistrzowi abo po nim starszemu mistrzowi nie opowiedział, popada winę groszy dziesięć, a takowy wykupien abo przekupien z wiedzieniem panow radziec zabrany bydz ma y zaboru połowica do ratuszu, a połowica druga cechowi nalezec bedzie.

Dwudziesty. Jesliby kto zinał okrom jarmarku robotę gotową mieczniczego rzemiosła przywiozł, tedy takowemu opowiedzeniem sie y z pozwoleniem panow radziec ona robota ma bydz zabrana y bez decretu panow radziec nie wydawana, azby sie urzadowi y miecznikom Lwowskim, złe i dobre, takze wszystkię ciężary mieyskie y cechowe ponosącym, doszyc [sic] według praw cechowych stało.

Dwudziesty pierwszy. Pod czas jarmarku, kiedy kto gotową robotę do miasta przywiezie, ten przykładem y zwyczajem w miastach głównych zachowującym sie, do cechu groszy pietnascie oddac powinien bedzie.

Dwudziesty wtory. Kramarze Lwowscy roboty rzemiosła tego zinał ani od partaczow do kramow [sic] swych kupowac nie maią, tylko od tutecznych cechowych miecznikow. W czym iesliby sie ich kiedy doszło y przeswiadczyło, tedy winę panom raycom grzywien dziesięć położą, a cechowi według wynalazku urzendu panow radziec nagrodę uczynic powinni będą, a nigdy potym na szkodę y ublizenie cechu nawozic, ani od niecechowych y nie tutecznych skupowac robot nie maią.

Dwudziesty trzeci. Jesliby ktory mistrz, będąc iusz w cechu za mistrza, po odprawieniu wszystkich cechowych porządkow y podatkow, przyięty, nalazł sie bydz kędykolwiek trybownym, tedy na sprawe nie powinien swą ossobą [sic] chodzic, ale przez pisanie za kosztem swoim własnym powinien sie oney tribowki sprawicz.

Dwudziesty czwarty. Towarzysz ktorybykolwiek chciał sie odprawicz pod czas jarmarku, tedy go nie powinien mistrz zaden odprawiac, przed jarmarkiem na cztery niedziele y powinien robic przez cały jarmark, a po jarmarku we dwie niedziele powinien go odprawicz, iesli sie ktoremu z nich nie podoba.

Dwudziesty piąty. Porządki zas cechowe czeladzi takowe są rzemieśła [sic] tego. Chłopca na uczenie rzemieśła [sic] przyiac kozdy mistrz moze swoiey religiey, ale go uiednywac bez cechy nie moze zwyczaiem starodawnym, w tym y w inszych cechach zachowuiącym sie. Chłopiec z rzemiosła uiednany, gdyby nie dotrwał roku czwiercią lata albo kilka niedziel, odszedszy od miasta, tedy takowy lata swoie uiednane przepada y znowu sie ma iednac, łaskę mistrzowską y biegłość w nauce cale zachowaną maiąc. Po wyuczeniu rzemiosła on uczenik za robienca zostawac ma takiego, według porządkow w cechach tego rzemieśła [sic] mieczniciego zwyczajnych. Robieniec, nie s pola przywędrowawszy, ale ktoryby u mistrza przerobił niedziel dwunascie, a chciałby zostac za towarzysz, ma swego mistrza, u ktorego robi żądac, aby mu dopuścił zostac za towarzysz. Ale nizeli to bedzie, dway towarzysze powinni isc do onego mistrza, pytaiąc go, iesli temu robiencowi, ktorzy u niego iest na warstacie, dopuszcza za towarzysza zostac. Ktory gdy pozwoli, tedy zwyczaiem przystoinym, w rzemieśle szynkownym zachowuiącym sie, on robienciec za towarzysza ma bydz uczyniony, a po tym towarzystwie u onegorz mistrza swego dwunascie niedziel powinien bedzie przerobic bez zapłaty, iakoby za kontentią onemu mistrzowi swemu, w czym do zwyczaiu starego przychylic sie potrzeba bedzie. Ktorykolwiek towarzyszem według porządkow starodawnych w tym miecznicym cechu, przy tym miescie, iako wszystkich Ruskich kraioy głównym y przednieyszim, zostanie y przemianek wezmie, takowy wszedzie za doskonałego towarzysza bedzie y inszego przemianku indzie brac by nawgłownieszim [sic] miescie, kędy indziey beł nie powinien. Jesliby ktory towarzysz, oproc głównych miast, kędy cecha iest zupełna, przemianek wziął, a przybył do Lwowa, takowy znowu towarzyszem zostac y przemianek wziąc powinien bedzie. A takowy szynk od przywędrowania za niedziel dwie odłozyc sie ma mu. W ten czas on towarzysz wszystkim towarzyszom wochlon dac powinien od przemianku y doskonale rzemieśła [sic] swego towarzystwo otrzyma.

Dwudziesty szosty. Towarzysze z skrzynki swoiey towarzyskiey spolney niczego sprawowac nie maią bez pozwolenia mistrzowskiego cechu swego, y owszem onę swoię skrzynkę na kozdy Quartal panom mistrzom swoim pokazowac y do cechu przynaszac [sic] powinni będą. Tribowka między towarzyszami tam isc ma, gdzie przewini, kędy ossobą [sic] swoią, a nie przez pisanie stawic sie powinien bedzie.

W tym cechu zaden uczenik, robienciec, towarzysz, ani mistrz nie ma bydz heretyk, tylko Katolik y Grek, wiarę powszechną przez znaiość y wyznanie Troyce Świętey trzymaiący y iako zbawienia duszy swoiey przestrzegaiący.

27. Na tandecie zadney roboty rzemieśła [sic] mieczniciego przedawac nie wolno, tak pod jurisditią zamkową, iako tesz pod mieyską, okrom starzyzny, którą tylko a mianowicie we czwartek od południa, w piątek do pułudnia przedawac bedzie wolno, pod przepadkiem tey roboty, ktora bedzie zastana na tandecie. Z dozwoleciem iednak panow radziec słuęę wziąwszy, zabierac tę robotę wszystkę, a urzendorfowi praesentowac [sic].

28. Jesliby ktorykolwiek cech ktorego miasta porządkiem, wyzey opisanym, albo mistrzom, albo towarzystwu Lwowskiemu, robiencom, tak iako uczenikom, w tym cechu miasta Lwowa zawieraiącym sie, w czymbykolwiek uimował albo o ktoreykolwiek ossobie [sic] niesprawnie trzymał, tedy przepada tysięc cerwonych [sic] złotych, ktore na poprawę miasta Lwowa obrocic sie maią, o ktore pozvac iednym listownem pozwem przed sąd jego krolewskiey mosci y iako na zawitym roku sprawowac sie o contrauentią przywileiu tego y o vadium opisane nastawac y rzec [sic] ossądzoną trzymac. In cuius rei fide[m] etc. [Actum Leopoli feria secunda ipso die festo sancti Galli Confessoris, anno Domini 1634].

Вайці міста Львова. Всім та кожному, кому належить знати, повідомляємо тим нашим листом. Що перед наш повний львівський раецький уряд прийшли славні та чесні Єжи Косицький, Петро Каліський, Андрій Слівінський, Зигмунт Ходзеський, Ян Каменський, Симон Жировський, Григорій Сикович, католики та “греки”, майстри мечницького ремесла та львівські міщани, відомі з власних імен та прізвищ, від’єднані від цеху, який був перед тим спільний і з’єднаний з слюсарським та ковальським ремеслом, маючи збільшення числа майстрів їхнього мечницького ремесла, за дозволом та наказом нашого уряду на утворення окремого мечницького цеху, спільно та однастайно постановили між собою, що (вони) самі та їхні наступники навечно дотримуватимуться порядків свого ремесла, відповідно до звичаїв інших ремесел, котрі в Короні зміцнені й викладені певним правом, традиціями та статтями і які зберігатимуть гідно в своєму цеху та ремеслі. Тоді подали нам статті, котрі слугують їхньому мечницькому цехові та ремеслу, вибрані з стародавніх привілеїв та звичаїв інших коронних міст, якими (перебуваючи зі згаданими привілейованими ремеслами в одному цеху) користувалися та дотримувалися, та ними поважно послугоувалися від перших років (цеху) і до цього часу, як є дослівно описано у (документах) польських королів: невмирущої пам’яті Сигізмунда I року Божого 1529¹ і Сигізмунда Августа у 1567 р. І просили від свого імені та всіх інших братів, як старших, так і молодших, будучи присутніми своїми особами перед нашим урядом, щоб відповідно до давніх прав та привілеїв того міста, а також звичаїв, котрих дотримуються в усьому королівстві, отже, і відповідно до описаного магдебурзького права, насамперед для честі та хвали Імені Бога, потім для спільної користі та прикраси міста, ми встановили та заснували окреме, одне й особливе братство та цех того згаданого мечницького ремесла та привели його до належного порядку й підтвердили йому статті чи артикули, якими володіє, відповідно до звичаїв та цехових традицій (взявши копії або відписи зі згаданих стародавніх привілеїв важливіших міст). Порядок тих статей є таким.

Перша стаття. Кожен підмайстер мечницького ремесла, котрий хоче стати майстром у тому цеху, повинен дати до цеху вступного 6 зл. та показати листи про (законне) народження, а також про навчання (ремеслу). Після цього зобов’язаний виконати такі штуки своєї майстерності. Насамперед повинен показати новий мечовий клинок, його вигострити з обох боків, відповідно до давнього прийому, на дві складки (faldu); піхви також за стародавнім способом мають бути шкірою обрамлені, розшиті шовком трьома швами; “часникова” голівка, хрестовина інкрустуються латунню. Ташки повинні бути у сім рядів різного кольору та обрамлятися (stamowane) прендзлями. Рукоятка з сорока чотирьох “віконечок” має бути ажурною, інкрустованою латунню; всередині рукоятки в стрижні (changlu) мусить бути латунна трубка, також з “віконечками”, а сам стрижень слід відполірувати. На ташках герби: один – королівський, з другого боку – міський. Це все повинен віддати за чверть року².

Друга (стаття). Якщо будь-хто зі згаданих братів схоче довести майстрівство, відповідно до вищеподаної статті, то мають бути при такій роботі майстри того ж ремесла, скільки їх буде необхідно. А той брат при такій роботі повинен зробити достатні витрати для їжі та напоїв тим майстрам, які би стежили за виготовленням штук, так, як (вони) звикли вдома їсти.

Третя (стаття). Зробивши штуку та показавши свою майстерність, (він) повинен прийняти цех таким чином. До цеху на цехові потреби зобов’язаний дати 20 зл., а за учту – інші 20 зл. Тільки це все відбувши, повинен бути в цеху оголошений за гідного та порядного майстра, зайняти місце в цеху між братами, відповідно до цехового порядку, та (бути) вписаний (до реєстрів). Потім у цеху буде прочитано привілей, а після цього прочитання той новий майстер зобов’язаний прийняти ключі від цехових костельних свічок та має ті свічки пильнувати, як йому цехмістри

накажуть. Якби так трапилося, що їх пильнуючи, якусь з них поламав з необережності, то повинен іншу свічку на те місце дати виготовити. Біля тих свічок так довго має доглядати, поки інший майстер на його місце не прийде. Якби ж на якесь урочисте свято не горіли свічки, то на той час молодший майстер заплатить за покарання безмін воску або 9 гр.

Четверта (стаття). Якби під час якоїсь потреби: на похороні або обрядах, або “вігіліях” молодий майстер або його найближчий попередник не накрили сукном мар (небіжчика), скільки б разів це трапилося, стільки ж кожний зокрема потрапить під покарання у 6 гр.

П’ята (стаття). Якби так сталося, що колишній партач у тому місті хотів би вступити до цеху, то повинен за кожний рік, коли був партачем, віддати до цеху три безміни воску на цехові потреби та виконувати такі ж повинності, як інший майстер, та зробити штуки.

Шоста (стаття). Оскільки завжди за чотири тижні повинні бути збори, звані цугант, то кожен майстер зобов’язаний покласти 1 гр. в ту неділю, у яку зйдуться до цеху, а у кожні сухедні – 2 гр. Коли прийде перший майстер до старшого майстра в ту неділю, яку називають “цугантовою”, повинна бути запалена свічка, така довга, як високим є великий палець. Як вона згорить, то старший цехмістер почне загаювати цех. Якби якийсь з майстрів до загаєння до цеху не встиг, то за покарання дасть 1 гр. Якби так сталося, що майстер того ремесла прийшов з якоюсь зброєю, то він повинен дати за покарання 2 гр. і від зброї – 1 гр. Якби, коли цех загаюється, хтось із майстрів не зняв шапки, то за покарання покладе 1 гр. Якби так сталося, що сам цехмістер не прийшов до цеху, то за покарання покладе 3 гр. Якби так сталося, що старший майстер або цехмістер встав від столу, не здавши справ іншому, скільки б разів учинив, стільки ж сплатить за покарання 3 гр. Однак це слід розуміти у тому випадку, коли б (справ) цеху не здав. Також якби так сталося, що старший майстер десь відійшов, не посадивши на своє місце іншого, то у тому випадку, скільки б разів обсилалося на збори, стільки ж разів повинен сплати по 3 гр., і так довго, поки своє місце не обсадить. Якби молодший майстер запізнився до цеху або також, не обсадивши своє місце, кудись відійшов або не подав (заміну) при загаєнні цеху чи перед здачею свого місця іншому (майстрові), також за покарання відкладе 3 гр.

Сьома (стаття). Якби котрийсь із майстрів після обсилання ціхою не прийшов до цеху в той час, то скільки разів за ним пошлють, стільки ж грошів за покарання заплатить. Також якби була якась потреба, коли старший майстер здавав своє місце комусь із майстрів, а він би не мав послуху, то так само скільки разів провиниться, стільки ж грошів заплатить. Якби так сталося, що на вимогу панів райців або з їхнього особливого наказу обсилався знак або ціха на збори, а на них хтось з ознайомих майстрів не прийшов, хоч його зустріли прямуючого до цеху, то він за покарання сплатить панам райцям 2 польських зл. і майстрам до цеху – 2 вердунки, тобто 24 гр. Однак зважаючи на те, якби так сталося, що він мав би якісь перешкоди, через які не міг прийти до цеху, тоді у той час повинен взяти відпущення у цехмістра.

Восьма (стаття). Якби так сталося, що один майстер оскаржував про щось іншого майстра і пообіцяв перед двома цеховими братами, що докведе його вину, а ті майстри дали час у два тижні на це доведення, то такий (майстер), якби не довів (вини), сам має бути покараний за те звинувачення, у якому оскаржував.

Дев’ята (стаття). Якби котрийсь з майстрів зрадив таємницю цеху, а це йому би довели, то такий заслуговує на покарання повного (вступу) до цеху, однак з винятком, коли б ця таємниця не була (спрямована) проти міста або Речі Посполитої, чи проти панів райців того міста.

Десята (стаття). Якби один брат підкупив іншого при оренді, то він за покарання дасть два камені воску. Жоден брат не повинен втручатися у роботу іншого брата або ганьбити

роботу один одного. Якби на таке наважився, то такий підпаде під кару, яку майстри приймуть у цеху.

Одинадцята (стаття). Якби так сталося, що хтось із підмайстрів відійшов від майстра і схотів у іншого майстра працювати, тоді той майстер не повинен його посадити (у себе), аж поки не довідається спочатку у того майстра, від якого той (підмайстер) відійшов, про його відхід. Якби його посадив, то за покарання віддасть два безміни воску.

Дванадцята (стаття). Якби майстер переманив підмайстра від іншого майстра, а це йому би довели свідченням, то такий заслуговує за покарання цехові чотири безміни воску. Якби комусь із майстрів з певної причини було наказано зробити поручення, а він би відмовився і відійшов через свій опір, то такий покладе камінь воску. А якби поручився один за одного, відповідно до тієї постанови, а у визначений час за брата не став (до уряду), то за покарання два безміни воску віддасть. Якби так сталося, що два брати судилися в цеху, а їхня справа була би відкладена за згодою на два тижні, і хтось із них не хотів би погодитися, то той буде покараний двома безмінами воску, кого брати визнають більш винним або непослушним.

Тринадцята (стаття). Якби брати у цеху визнали винним іншого брата за якийсь вчинок, прийнявши декрет про ув'язнення, то він без жодної апеляції до панів райців повинен цей декрет виконати. Якби вважав себе обтяженим цим декретом, то, поручившись братами з визначеного ув'язнення, вільно йому позвати цехмістрів до панів райців про завдані обтяження або про несправедливий присуд на ув'язнення чи покарання штрафом, вимагаючи від них справедливості. Проте, що уряд панів райців накаже, те зобов'язані прийняти і на цьому зупинити (тяжби).

Чотирнадцята (стаття). Кожен майстер, коли йому випаде прийняти учня до ремесла, повинен його тримати без відома цехмістрів не довше ніж два тижні, під карою від майстрів 6 гр., але зобов'язаний поєднати його в цеху. А як поєднає, тоді такий учень має дати два безміни воску до цеху протягом двох тижнів.

П'ятнадцята (стаття). Якби так сталося, що хтось із братів або його дружина помре, тоді у той час кожен майстер зі своєю дружиною мусить бути на похороні та богослужіннях, а молодші брати мають його до гробу нести. Якби хтось із них на заупокійних богослужіннях не був, такий буде покараний 6 гр. Якби померла дитина у котрогось із майстрів, то у той час принаймні один з подружжя повинен бути на похороні тієї дитини. Якби жоден з них не був, то підпаде під таке ж покарання, як вище описано. Також якби чиясь дружина через певну забаву, потребу чи причину не могла прийти, то сам майстер повинен у цеху повідомити, відпровадити небіжчика до гробу, а відпровадивши, (майстри) мають спільно того вдівця чи вдову до їхнього будинку відвести, під тим же покаранням 6 гр.

Шістнадцята (стаття). Якби так сталося, що майстри захочуть провести учту на (свято) Божого Тіла у той час, то як один дасть (гроші), так й інший (дасть), був би він вдома чи ні. Однак якби так трапилося, що під час такої учти хтось із братів займався чимось непристойним або якоюсь грою, то такий підпаде під покарання від майстрів. Або якби котрийсь із майстрів сказав іншому братові якась ущипливе слово, то такий заслужить на покарання каменем воску. А якби котрийсь із майстрів через свою захланність продав свій напій із дзбанком, то такий мусить наповнити цей посуд за свій рахунок.

Сімнадцята (стаття). Якби котрийсь одружений підмайстер звідкись примандрував і хотів тут працювати без дружини, то такий не має працювати довше двох тижнів. А якби хотів працювати довше, зобов'язаний взяти дружину до себе, вступити до цеху та задовольнити (цех).

Вісімнадцята (стаття). Коли клинки, бляхи, заготовки та інші матеріали, належні до ремесла, привезуть до міста, (і це) побачить хтось з майстрів, то має дати знати цехмістрові, щоб при

спільному інформуванні всі прийшли на торг та поділили (товар). А якби хтось це приховав і перед іншими сам торгувався та купив (товар), то такий складе камінь воску.

Дев'ятнадцята (стаття). Якби хтось із майстрів помітив, що якийсь чужий у місті скуповував та вивозив або хотів перекуповувати матеріал, належний до мечницького ремесла, тоді якби такий майстер не повідомив цехмістра або після нього старшого майстра, підпадає під кару 10 гр., а такий викуплений чи перекуплений (товар), з відома панів райців, має бути забраний і половина конфіскату повинна бути забрана до ратуші, а половина – цехові.

Двадцята (стаття). Якби хтось приніс звідкись готову роботу мечницького ремесла, окрім (часу) ярмарку, то такому ця робота має бути забрана, з відома та дозволу панів райців, і не видаватися без расцького декрету, поки не задовольнить (расцький) уряд та львівських мечників, які всі міські та цехові тягарі несуть, відповідно до всіх цехових прав.

Двадцять перша (стаття). Під час ярмарку, коли хтось готову роботу до міста привезе, то він за прикладом та звичаєм, якого дотримуються у головних містах, повинен сплатити до цеху 15 гр.

Двадцять друга (стаття). Львівські крамарі не мають купувати до своїх крамниць виробів того ремесла, ні привезених звідкись, ні від партачів, тільки від місцевих цехових мечників. Якби до цього колись дійшло та було доведено, то (крамарі) покладуть панам райцям за покарання 10 гривень і цехові (мають) скласти винагороду, відповідно до ухвали уряду панів райців, а потім ніколи не навозити (товару) на шкоду та зневагу цехові, а також не скуповувати вироби ні від нецехових, ні від місцевих (майстрів).

Двадцять третя (стаття). Якби котрийсь майстер, вступивши вже в цех, після відбуття всіх цехових порядків та податків, виявився будь-де трибованим, то на (судову) справу не повинен особисто ходити, але писемно своїм коштом зобов'язаний справитися від цієї трибовки.

Двадцять четверта (стаття). Якби котрийсь підмайстер хотів відправитися (від майстра) під час ярмарку, то його жоден майстер не повинен відправляти, а повинен (підмайстер) працювати за чотири тижні перед ярмарком та протягом усього ярмарку, а після ярмарку за два тижні зобов'язаний (майстер) його відправити, якщо комусь (із підмайстрів) не подобається.

Двадцять п'ята (стаття). А порядки цехової челяді того ремесла є такими. Для навчання ремесла кожен майстер може прийняти хлопця своєї релігії, а поєднати його не може без цеху, за стародавнім звичаєм, якого дотримуються у тому та в інших цехах. Якби хлопець, поєднаний на (навчання) ремесла, не витримав би чверть року або кілька тижнів, відійшовши з міста, то такий має втратити своє поєднані роки та знову зобов'язаний поєднуватися, зберігаючи цілком милість майстра та вправність у навчанні. Після вивчення ремесла такий учень повинен залишатися за робенця, відповідно до звичайних порядків у цехах того мечницького ремесла. Робенець, який би не примандрував "з поля", а відпрацював у майстра дванадцять тижнів, бажаючи стати підмайстром, має просити свого майстра, у котрого працює, щоб дозволив йому стати підмайстром. Але перш ніж це станеться два підмайстри повинні піти до того майстра, запитуючи його, чи дозволяє тому робенцеві, котрий у нього працює, стати підмайстром. Як це дозволить, тоді, відповідно до належного звичаю, якого дотримуються у привілейованому ремеслі, той робенець повинен вчинитися підмайстром. А після свого підмайстрівства він зобов'язаний відпрацювати у свого майстра дванадцять тижнів без платні, як подяку своєму майстрові; щодо цього слід триматися старого звичаю. Хто стане підмайстром, відповідно до стародавніх порядків, у тому мечницькому цеху в тому місті, як головному та основному в усіх руських краях, та отримає прізвисько, то він буде повсюдно за досконалого підмайстра й іншого прізвиська не має брати деінде, навіть у найголовнішому місті. Якби котрийсь підмайстер узяв прізвисько поза головними

містами, де цех є повноважним, і прибув до Львова, то такий знову зобов'язаний стати підмайстром та взяти прізвисько. І для такого (підмайстра) шинк від мандрівки повинен відкластися на два тижні. У той час цей підмайстер має дати всім підмайстрам вохлон від (надання) прізвиська й отримає досконале підмайстрівство у своєму ремеслі.

Двадцять шоста (стаття). Підмайстри не повинні користати зі своєї підмайстрівської скриньки без дозволу свого майстрівського цеху і загалом раз на квартал мають показувати і приносити свою скриньку панам майстрам. Трибовка між підмайстрами повинна відбуватися там, де він провинився, за участю його особи, а не за посередництвом листів.

У тому цеху жоден учень, робенець, підмайстер, а також майстер не повинен бути єретиком, тільки – католиком або “греком”, що дотримується вселенської віри через ознайомлення та визнання Святої Трійці та дбає про спасіння своєї душі.

27 (стаття). На тандеті жодних виробів мечницького ремесла не можна продавати, як під замковою, так і під міською юрисдикцією, окрім старизни, яку вільно продавати тільки у четвер від полудня та у п'ятницю до полудня, під втратою тих виробів, які виявлять на тандеті. Однак можна забирати ті всі вироби, взявши слугу від панів райців, та презентувати (раєцькому) уряду.

28 (стаття). Якби котрийсь цех якогось міста у будь-чому суперечив вищеописаним порядкам або шкодив якимсь чином львівським майстрам або підмайстрам, робенцям, а також учням, котрі перебувають у тому цеху міста Львова, або з якоюсь особою неправно вчинив, тоді підпаде під (заставу) 1 тис. червоних золотих, які повинні піти на фортифікацію міста Львова. Про ту суму (львівський цех) може позвати одним листовним позовом перед суд його королівської милості та у визначений термін судитися про порушення цього привілею та домагатися описаної застави, й відсуджену суму отримати. Для довір'я до цієї справи і т. д. (Діялося у Львові у понеділок, у день свята Св. Гала Сповідника, року Божого 1634).

¹ Див. док. № 18.

² За описом штуки приховуються певні технологічні таємниці мечницького ремесла, які не розгадані фахівцями з історії зброї, див.: *Bocheński Z. Krakowski cech mieczników. – Kraków, 1937. – S. 39-52.* Фальшивий і помилковий переклад опису мечницької штуки львівського цеху, слідуючи за текстом Луції Харевічової, подано у: *Голездренко О. Львівський цех мечників // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич, 2005. – С. 198-199.* Л. Харевічова процитувала опис штуки познанського мечницького цеху з 1604 р., що О. Голездренко сприйняв за майстерштуку краківського цеху (пор.: *Charewiczowa Ł. Lwowskie organizacje zawodowe z czasów Polski przedrozbirowej. – Lwów, 1929. – S. 113; Łukaszewicz J. Obraz historyczno-statystyczny miasta Poznania w dawniejszych czasach. – Poznań, 1838. – Т. 1. – S. 378).*

1640 р., серпня 6, Львів

Львівський раєцький уряд ухвалює рішення двох депутатів райців щодо вирішення суперечок у цеху мечників

n residentia officia consularis Leopoliensis residentes personaliter excellens dominus Paulus Dominicus Heppner medicinae et clarissimus dominus Jacobus Scholc iuris utriusque doctores, consules Leopolienses, expressam relationem eiusmodi fecerunt. Quia illi ad differentias certas inter gladifices Leopolienses ratione infrascriptarum exortas, cognoscendas, trutinandas ac decidendas additi et deputati, ex officiisque suis requisiti existentes, cuius modi complanationem ac decisionem ex disceptationibus et controversiis partium coram se illatis fecerint, eadem scripto conceptam, in praesentia eorundem magistrorum contubernalium officio praesenti legendam, trutinandam ac per illud approbandam obtulerunt et in tenore tali sequitur exhibuerunt.

Tenor decisionis. Complanatio differentiarum inter confratres contubernii gladiatorum.

[1] Gdy czeladnik z pola przydzie, naprzod powinien się opowiedziec panom cechmistrzom, aby mu mieysce dla roboty ukazali u ktorego mistrza. Ktoremu panu cechmistrzowie mają zaraz mieysce obmyslic, aby się na gospodzie nie trawił, to iest iezeliby u ktorego z panow cechmistrzow warstat vacował bez czeladnika, napierwey sobie powinni obmyslic towarzysza onego zasadzic, gdy z pola przydzie. Potym gdy drugi przydzie towarzysz, brathu od Pana Boga chorobą złożonemu, a nie dla zadnego piianstwa albo przyczyny iego chorobą zarazonemu, czeladnika panowie cechmistrze dac będą powinni, aby go czeladnik, towarzysz y dziatkam iego pracą swą zywił w nawiedzeniu Panskim. Trzeciego czeladnika, gdy z pola przywęduruie, panowie cechmistrze wdowom po małzonkach osierociałym, przystoynie y ucciwie w stanie swym wdowim zyiącym, dac powinni, a potym insze czeladzią starsze mistrze porządkiem iednego po drugim opatrowac powinni będą. Ktory to czeladnik, do pana magistra na warstat osadzony, ma probę uczynic przez dwie niedzieli, iezeli się podoba mieysce u pana mistrza, albo tesz, iezeli się towarzysz podoba panu magistrowi, tedy od quartału do quartału podług przywileiu cechy mieczniczey y zwyczajiu buchlon brac y rachowac się z panem magistrzem towarzysz będzie. Y przed wysciem quartału na dwie niedzeli, tak magister, iako towarzysz, ieden drugiemu robotę y służbę wypowiedziec przystoynie powinien będzie, opowiedziawszy ktoremukolwiek z panow cechmistrzow słuszną przyczynę, dla czegoby u pana magistra daley trwac nie mógł, uderzywszy się w piersi ręką y sumieniem zawiązawszy, ze taka, a nie insza przyczyna iest, dla ktorey odchodzi. Ktorą panu cechmistrzowi opowiedział, tedy iusz temu czeladnikowi wolno do inszego magistra, do ktorego chce, przystac, to waruiąc, aby czeladz podług przemozenia swego kozdy magister szanował, a iezeli co przewini czeladnik, w cechu ma na nim sprawiedlowisci dochodzic. A iezeliby się pokazało to, ze ktory magister czeladnika przemówił ieden od drugiego, tedy magister pięcią grzywien y dzien więzieniem my bydz karany, a czeladnik ma nazad pusc do tegosz magistra, od ktorego odszedł, y kwartał odrobic y czeladzi inszey w cechu z buchlonu swego powinien dac winy kopę y dwa dni siedziec za kłodką. To tesz waruiąc, ze kozdemu magistrowi wolno ile chcec towarzaszow chowac, iednakze, gdy drudzy magistrowie nie będą mieli czeladzi, tedy ten, ktory więcej ma nade dwoch towarzyszow, powinien inszym, czeladzi nie mającym, udzielic.

Drugi punct. Poniewasz wiele ich w cesze iest, ktorzy in toto, podług artykułow w przywileiu opisanych, ieszcze cesze dosyc nie uczynili, a rozmaicie in votis suis starszą bracią turbuią y insolentie czynią, tedy ci wszyscy ktorykolwiek we wszystkim cesze dosyc uczynili, ci mają po panach cechmistrzach y po starszey braciey porządkiem siedziec y votowac, nie przestrzegaiąc tego, ze magister inszy, danny do cechu, wstąpił, ale ze dosyc cysze tak w pokazaniu listow od urodzaiu, iako y w inszych punktach cysze dosyc nie uczynił, tedy po inszych, ktorzy cysze dosyc uczynili, posledziey siedziec y votowac mają. Y tak się ma rozumiec, kto więcej punctom cechowym dosyc

uczynił, ten ma we wszystkim precedowac tych, ktorzy mniey punctom cechowym uczynili dosyc. A gdzieby kto panow cechmistrzow albo y bracią inszą zniewazał, przed inszemi mieysce posiadał y votował, takowy kopę winy y siedzeniem za kłodką przez dzien y noc ma bydz karany.

Trzeci punct. Pobory podług starego zwyczaiu płacic powinni, iednak ze wdowy dwie według proportiey, iako ieden brat pobory płaci, tak one oddac powinni, składaiąc się wespoł.

Czwarty punct. Isz dawne decreta y przywileie są, ze kazdy brat iakimkolwiek kształtem występny, przez pany magistry za występек decretowany, powinien decretowi dosyc uczynic, a potym panow cechmistrzow o gravamen y pokaranie, iezeli iest niesluszne, do panow appellowac y o niedopuszczenie apelaciey panowie cechmistrze przed pany raycy przypozvac. Tedy gdzieby ktory mistrz albo brath występny, nie chciał decretowi panow cechmistrzow podlegac y posluszenstwa uczynic, takowy przez pany cechmistrze, do jego mosci pana burmistrza przypozwany o same nieposluszenstwo, ze decretowi panow cechmistrzow nie chciał podlegac, ma bydz kopą winy karany y więzienie za kłodką ad arbitrium jego mosci pana burmistrza ma ponosic, a przecię potym decretowi panow cechmistrzow ma podlegac. Y iezeli niesluszny decret iest panow cechmistrzow, podług trybu dawnego do jego mosci pana burmistrza albo do panow radziec przypozvac.

Ktore puncta tak braci wszystkiey mieczniczey declarowawszy y decidowawszy, niwczym [sic] przywilej, tezye cysze dany y przez ich krolewską mosc de data Leopoli, die 27 Octobris, anno 1634 approbowany, niema bydz niwczym przez pomienioną bracia naruszony. A gdzie z przyczyny magistra czeladnik odeydzie, tedy takowy magister ma bydz karany winą, a czeladnikowi wolno do inszego przystac magistra.

Quod quidem offerentiarum supprascriptarum decisionem et complanacionem officium praesens legit, susceptis actisque officii sui inseri permisit, atque eandem in omnibus et singulis punctis, clausulis et articulis intracontentis auctoritate sua approbavit, decernens vim et robur perpetuae firmitatis eandem obtinere debere iuxta formam iuris. In cuius rei fidem sigillum etc. [Scribe hanc decisionem sub actu feria 2 ante festum sancti Laurentii proxima, anno 1640].

У резиденції львівського расцького уряду особисто засідали вчений пан Павло Домінік Гепшнер, доктор медицини, та знаменитий пан Якоб Шольц, доктор обох прав, львівські райці, які вчинили таку виразну реляцію, що вони були додані та депутатів до розпізнання, з'ясування та вирішення певних суперечок, які виникли щодо нижченаведеного між львівськими мечниками. Покликані своїми обов'язками, вчинили таке полагодження та рішення внаслідок судових суперечок і дискусій, що мали сторони перед ними (депутатами); це на письмі зафіксували, за присутності тих цехових майстрів при даному уряді внесли для читання, з'ясування та схвалення ним (урядом) та подали з таким змістом, як наводиться.

Зміст рішення. Полагодження суперечок між братами цеху мечників.

[1] Коли челядник “з поля” прийде, то насамперед повинен повідомити панам цехмістрам, щоб показали йому місце для роботи в якогось майстра. Пани цехмістри йому це мають зараз же обдумати, щоб не в господі не перебував, тобто, якби у когось із панів цехмістрів була вільна майстерня без челядника, то найперше повинні собі взяти підмайстра, коли “з поля” прийде. Потім, коли прийде другий підмайстер, цехмістри зобов'язані дати челядника братові, який покладений (до ліжка) хворобою за волею Пана Бога, а не через жодне п'янство або зараження якоюсь хворобою, щоб челядник, підмайстер його та дітей своєю працею живив при Божому дозволі. Третього челядника, як примандрує “з поля”, мусять дати пани цехмістри вдовам, які

осиротіли по (смерті) своїх чоловіків і живуть пристойно та чесно у своєму стані вдови. А потім повинні забезпечувати іншою челяддю старших майстрів, йдучи за порядком від одного до іншого. Челядник, осаджений до пана майстра у майстерню, має зробити випробування на два тижні, чи подобається місце у пана, або також, чи підмайстер подобається пану майстрові; тоді від кварталу до кварталу, відповідно до привілею мечницького цеху та звичаю, буде брати “бохлон”¹ та обраховуватися підмайстер з паном цехмістром. І перед закінченням кварталу на два тижні, як майстер, так і підмайстер, роботу та службу один (підмайстер) другому (майстру) можуть відмовити, повідомивши комусь із панів цехмістрів слушну причину, чому не може далі перебувати у пана майстра, поклавши руку на серце та з чистим сумлінням, що через таку, а не іншу причину відходить. Коли про це скаже пану цехмістрові, то вільно тому челядникові пристати до іншого майстра, до якого схоче, те застерігаючи, щоб челядь, відповідно до своїх можливостей, кожен майстер шанував, а коли провиниться челядник, то в цеху має шукати на нього справедливості. А коли би з’ясувалося, що якийсь майстер переманив челядника від одного до другого (майстра), тоді майстер повинен бути покараний 5 гривнями та днем ув’язнення, а челядник зобов’язаний піти назад до того ж майстра, від якого відійшов, і відробити квартал, а іншій челяді в цеху мусить дати з свого “бохлону” за кару 1 копу та два дні сидіти під колодкою. Також те забезпечуємо, щоб кожному майстрові вільно було тримати підмайстрів, скільки схоче, однак, якщо інші майстри не будуть мати челяді, тоді той, хто має більше двох підмайстрів, повинен надати (челядь) іншим, котрі її не мають.

Другий пункт. Оскільки багато є (майстрів) у цеху, які, відповідно до статей, описаних у привілеї, повністю їх не виконали, а різним чином при голосуванні старших братів турбують і новини творять; тому тільки ті, які повністю в усьому цех задовольнили, повинні після панів цехмістрів і старших братів за порядком сидіти та голосувати, не зважаючи на те, що якийсь майстер до цеху вступив, бо він не задовольнив цех чи щодо показу листів про (законне) народження, чи в інших пунктах. Такі мусять голосувати та сидіти далі від інших (майстрів), котрі цех задовольнили. І так має розумітися: хто більше цехових пунктів виконає, то в усьому повинен передувати перед тими, хто менше виконав цехових пунктів. А якби хтось панів цехмістрів або інших братів зневажив, посів місце перед іншими, то такий буде покараний копою та сидінням під колодкою на день та ніч.

Третій пункт. Податки мусять платити, відповідно до старого звичаю, однак дві вдови, складаючись спільно, повинні пропорційно віддати такі податки, як один брат платить.

Четвертий пункт. Є давні декрети та привілеї про те, що кожен брат, порушивши що-небудь, на якого пани майстри за провину наклали декрет, зобов’язаний виконати декрет, а потім на панів цехмістрів до панів (райців) апелювати про обтяження та покарання, якби були неслухними, та про недопущення апеляції панам цехмістрами. Якби котрийсь майстер або брат-порушник не хотів декретові панів цехмістрів підлягати та вчинити послух, то такий має бути позваний до його милостивого пана бурмістра про непокору, що не хоче підлягати панам цехмістрам, і повинен бути покараний копою кари й ув’язненням під колодкою, за рішенням пана бурмістра. І якщо буде неслухним декрет панів цехмістрів, відповідно до давнього звичаю, (може) позвати їх до його милостивого пана бурмістра або до панів райців.

Ті пункти, які брати всього мечницького (цеху) так уточнили й ухвалили, ні в чому не повинні порушувати привілей, наданий тому ж цехові та схвалений його королівським маєстатом у Львові 27 жовтня 1634 р. А коли через майстра відійде челядник, тоді такий майстер має бути покараний, а челядникові вільно пристати до іншого майстра.

Це запропоноване рішення та полагодження даний уряд читав, прийняв для внесення до актів свого уряду та його в усіх згаданих пунктах, клаузулах і статтях своєю владою схвалив, вирішуючи, що він повинен отримати силу та міць вічної міцності, відповідно до форми права. Для довір'я до справи печатка і т. д. (Писано це рішення при чинності права в найближчий понеділок перед святом Св. Лаврентія, року 1640).

¹ Йдеться про “вохлон” – тижневий заробіток.

ГОДИННИКАРІ

1766 р., червня 23, Львів

Львівські райці затверджують статут львівського цеху годинників

Транс.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 843 (див. док. № 39).

ctum Leopoli feria sexta post festum Nativitatis sancti Joannis Baptistae proxima die scilicet vigesima septima, mensis Junii anno Domini millesimo septingentesimo sexagesimo sexto.

Ingrossatio ordinationis pro confraternitate horologiariorum constitutae.

Prezydent y radzie [sic] miasta jego krolewskiey mosci Lwowa metropolii Ruskiey w krolewstwie Polskim. Wszem wobec y kazdemu zosobna, komu o tym wiedziec nalezy, wiadomo czyniemy ninieyszym listem naszym, jako stanowszy przed nami i urzędem naszym radzieckim Lwowским sławetni Jan Hakiel, Antoni Kaminski y tegoz imienia Rexor czterdziestomęzowie, tudziez uczciwy Konrad Łukasiewicz mieszczanie miasta tegoz, jako magistrowie kunsztu zegarmistrzowskiego, przelozyli nam y urzędowi naszemu radzieckiemu, iz poniewaz w tym miescie dotąd confraternią czyli cech zegarmistrzowski nie iest postanowiony, a ludzie magistrów u tymze kunszcie zegarmistrzowskim dobrze uczonych liczbą co raz większą przybywa y uczniowie z różnych miast y mieysc do miasta tuteyszego wędrówki swoje odprawują. Rządzenia zaś się y sprawowania w tym kunszcie zadnego niema przepisu, gdyz dla z skąposci na ow czas ludzi w zegarmistrzowskim kunszcie iezeli się [...] zegarmistrz w miescie Lwowie znaydował, do cехu y bractwa slusarskiego w miescie tym zdawna będącego nalezec był obligowany y pod ordynacyą kunsztowi slusarskiemu służącą podpadac z uczniami swemi musiał, przez co trudność w terminowaniu uczniow y w wyzwoleniu onych, a przeto zamieszanie między [...] roznicę między sobą mającemi, praktykowac zwykło się, do czego suplikowali nam y urzędowi naszemu radzieckiemu, abysmy onych od cехu bractwa slusarskiego odłączyli, cech czyli bractwo osobne zegarmistrzowskie w tym tu miescie usednowili y onym porządek albo ordynacyą ku sprawowaniu się przyzwoitemu y zachowaniu w

tym bractwie należytemu z władzy urzędu naszego radzieckiego prawami y dekrétami najiasniejszych monarchow Polskich w tey mierze pozwoloney y umowioney przepisali y podali. My tedy y urząd nasz radziecki Lwowski przychylając się do ich prozby słuszney y należytey, odłączenie zegarmistrzow od cechu slusarskiego y postanowienie nowego bractwa kunsztu zegarmistrzowskiego ku pozyskowi y ozdobie miasta tego, a wygodzie publiczney pod czas niniejszego sądzącego się we Lwowie jaśnie oświęconego trybunału y zjazdu na kontrakty co raz liczniejszego, za rzecz potrzebnę uznaliśmy, aby pomienieni zegarmistrze od cechy slusarskiej odłączeni byli. Jakoz niniejszym listem naszym odłączymy cech y bractwo onych nowe stanowimy y ordynacją czyli porządek ku ich w tym bractwie oprawowaniu się y zachowaniu onym podajemy w ten sposob.

W imie Troycy Przenaysiętszey ordynacya czyli artykuły cechu zegarmistrzowskiego, według ktorych bracia, czeladź y uczniowie w miescie stołecznym metropolii Ruskiej jego krolewskiej mosci Lwowie sparowowac się mają.

Artykuł pierwszy. Poniewaz bojaźń Boska wszystkich rzeczy powinna bydz początkiem, więc kazdy ktorzyby do konfraternii zegarmistrzowskiej za ucznia przyjętym y wyzwolonym bydz chciał, lub czasu swego za magistra zostać, ten nie moze bydz inney, jak świętey Rzymskiej Katolickiej religii albo iezeli się trafi obrządku Ruskiego z Kosciołem świętym Rzymskim złączonego, taki zeby co Kosciół S. Rzymski Katolicki mieć chce obserwowal y te artykuły jak w sobie opiewają zachował. Takze ma magister małżonkę swoją, dzieci, towarzysze y dyscypuły do nabożeństwa nakłaniać. Dyscypuł zaś ma nie tylko swemu magistrowi, ale tez y starszym innym tey konfraternii wszelką uczciwość, posłuszenstwo y powolność swiadczyć.

Artykuł drugi o dyscypułach y ich powinnościach. Kazdy dyscypuł cudzoziemski lub domowy, który dī konfraternii zegarmistrzowskiej miasta jego krolewskiej mosci Lwowa wstąpić chce, ma się przod sławetnemu tego cechu starszemu opowiedzieć, przy zgromadzeniu zaś wszystkich konfratrow tez samą intencją powtorzywszy, ma złotych polskich ośm położyć wstępnego, tudziez metrykę swego pocziwego urodzenia y inne wiary godne testamenty dobrego sprawowania się przez swego pryncypała produkować y one do skrzynki cechowej oddać. Domowy zaś kazdy ma tylko przez dwoch swiadkow wiary godnych to donieść. Gdyby to zaś opowiedzenie wstępnego, ktorego dyscypuła nie przy zgromadzeniu konfraternii, tylko u starszego stać się miało, tedy ten starszy takowe przyjęcie u siebie odprawiwszy, powinien będzie o nim przy zgromadzeniu drugich konfratrow oznaymić, a pieniądze odebrane złotych ośm do percepty wpisać, jak zaś który dyscypuł u swego cechmistrza próbę swego wyuczenia dobrą ukaze y ta proba za doskonałą uznana będzie, dopiero wyzwolonym zostanie, przy ktorym wyzwoleniu powinien będzie złotych osiemnascie do skrzynki brackiej, pisarzowi dwa złote, serwitorowi cechowemu złoty ieden zapłacić. Synowie magistrzowscy lub ci co corki maystrowskie mieć będą za zony, przez połowę tego wszystkiego płacić mają. Kazdy dyscypuł na siedm, a naymniey na szesc lat terminować y od nauki oddać ma z swym magistrzem, u ktorego cwiczyć się chce, zgodzi się. Tudziez powinien mieć będzie dwoch lub iednego kautora, ktorzyby za iego wierność lub ze nie ucieknie ręczył. Pryncypał tey takowego ucznia w tey professyi nalezycie edukować będzie obligowanym, iezeli zaś takowy uczeń miałby w czym wykroczyć lub zle się sprawować, ma bydz przez panow starszych według występku karany. Względem zaś jakiey szkody przez nego uczynioney, magister mieć będzie rekurs do kautora y niema zaden takowego ucznia przyjąć, pokąd przez panow starszych wina nie będzie: czy? [sic] tenze w[y]stępnyma u tego lub innego zostawać magistra. Nie wolno tez będzie zadnemu magistrzowi trzech dyscypułow razem trzymać, chiba [sic] ze ieden juz z nich puł lat swych wyterminuje, to w

ten czas wolno będzie drugiego lub trzeciego wziąć do nauki. Gdyby zaś w czasie terminowania ucznia ktorego, magister umarł, a wdowa trzymałby go nie chciała, tedy panowie starsi tego ucznia do innego magistra, aby się mógł doskonale ćwiczyć, oddać powinni. Pieniądze zaś według długości czasu mają być obydwom podzielone. Gdyby zaś który dyscypuł nie miał sposobu zapłacenia nauki, to jeszcze jeden rok służby ma w terminowaniu zostawać, a gdy już czas postanowiony wyterminowania swego przybędzie, magistra swego y co należy uspokoi, takowy bez wszelkiej odwłoki ma być wyzwolony y w registr wpisany, listem wyuczenia opatrzony y drugim wyzwolonym porównany.

Artykuł trzeci o powinnościach towarzyszy y ich podróży. Kazdemu nowowyzwolenemu, jak zostanie towarzyszem, wolno będzie tu w Lwowie przez niektoły czas u magistra swego dla lepszej perfekcyi w tej professyi zostawać, iednak takowy do cudzych krajow albo przynajmniey do miast stoecznych Polskich przez lat cztery wędrować musi. Do ktorey podróży ma być attestacyą od konfraternii opatrzony y gdzie tylko stanie w którym mieście pokątnie, zadnych zegarow ani robić, ani sporządzać nie powinien, ale zaraz o kondycyą u starszych lub w gospodzie starać się, ktorey jak dostanie u magistra, ma swojā attestacyą od cechy wyzwolenia y kopyę metryki w tamtym cechu zostawić, y poty onych nie odbierać, pokąd tam zostawać będzie. Gdyby mu zaś tamże kondycyą dawano, a oney akceptować nie chciał, tedy inney według woli swojej mieć nie będzie y zadney uczciwosci, ani uznania za towarzysza mieć także nie będzie. Co się też wszystko ma rozumieć y o tych towarzyszach, którzy z innych miast to do Lwowa przywędrują. Jezeliby zaś który z towarzyszy nie miał woli u magistra swego dłużej zostawać, powinien go wczesnie o tym uwiadomić, a osobliwie w tych czasach jak trybunał y kontrakty lub inne ziazdy publiczne jakie bywają ma to opowiedzieć przed ziazdem na cztery niedziele, aby magister miał czas do starania się o inszego y po ziezdzie także we cztery niedziele, a potym dwojakim obwieszczeniu, przebywszy ćwierć roku u magistra, wolnym dopiero będzie od kondycyi, gdy zaś który towarzysz w podróży będący, nie mógłby tam, gdzie przywędruie, kondycyi dostać, ma wzięwszy z tamtąd attestacyą, wędrować do innego miasta, ktorey attestacyi od cechu, ze kondycyi dostać nie może lub z kondycyi dla iakiego przestępstwa lub długu winnego ruszywszy się nie mogący, taki kondycyi nigdzie mieć nie może, ale wszędzie przesładowan, ze długu nie zapłacił lub za jaki występek kary nie odebrał.

Artykuł czwarty. Kazdy w kondycyi będący towarzysz powinien w daney mu robocie wszelkiej pilnosci dołożyć, także też temu magister lub wdowa za iego pracę zapłatę rzetelnie dać mu mają. Towarzysz też powinności swoiey należycie czynić zadosyć, y tak magistrowie, jako y wdowie w sztukowej robocie pilnym, czystym y pospiesznym być. Starszym tej konfraternii w domu y na kazdym mieyscu, tudzież magistrowi y wdowie y ich dzieciom wszelkie dawać poszanowanie, słów zelzywych, szpetnych y piosnek gorszących wystrzegać się.

Artykuł piąty o przyimowaniu braci do konfraternii. Gdy który będąc wyzwolonym y podróż wyżej opisaną odprawiwszy, na professyi dobrze znający się towarzysz w mieście tuteyszym Lwowie chcieć będzie zostać magistrem konfraternii zegarmistrzowskiej, taki powinien po odprawionej wędrowce rok cały u magistra w tym mieście zostawać, przed tym wstępny, co odbywszy, powinien prawo mieyskie przyjąć y zostać mieszczaninem, a dopiero panom starszym zwierzyć się. Ktorzy iak złożą sessyę w obecności wszystkich braci o przyjęcie upraszać y szthukę tej prosessyi misterną w nizey opisanym artykule specyfikowaną zrobić. Po którym to wstępny powinien produkować metrykę y względem należytego wyterminowania czteroletniey po cudzych krajach lub innych miastach Polskich stoecznych wędrowce y dobrego wszędzie się sprawowania attestata wiary godne y przy podaniu sztukowej karty złotych polskich dwiescie do skrzynki brackiey dać. Braci zaś

cechowych według możności poczęstować, pisarzowi za pisanie sześć złotych, a serwitorowi brackiemu dwa złote zapłacić ma. Synowie zaś magistrowscy y ci co corki lub wdowy tey professyi biorą, połowę tego płacić mają, do sztuk iednak mistrzowskich y innych powinności zarówno będą obligowani.

Artykuł szosty o misternych sztukach. Kazdy wstępujący do konfraternii zegarmistrzowskiej, ma wprzod prawa tey konfraternii służące dobrze zrozumieć, iezeli ten moze zadosyć uczynić. A po przyięciu onego na nowy rok sztuki od panow starszych y całej konfraternii naznaczone, to iest ieden kieszeny zegarek z wszelkimi należącymi rekwizytami, potym drugi do rychtowania lub polny zegarek, lub tez taki, jaki panowie starsi y drudzy bracia nakazą, we czterech kwartałach naywięcey zrobić ma y szlachetnemu magistratowi prezentować y oddać. W czym panowie starsi lub tez deputowani, iezeli te sztuki przez niego samego zrobione będą, doglądać mają. Iezeli tedy takowye sztuczki za dobrze przez wszystkich uznane będą, dopiero za współ brata poczytanym będzie, a iezeliby w tych sztukach cokolwiek niedoskonałości pokazało się, ma o to z całą konfraternią godzić się, aby mógł bydz za zupełnego brata poczytanym. Zeby zaś te sztuki wcale pokazały się niedłbremi, zkądby się pokazała niedoskonałość w professyi, takowy poyść ma ieszcze w kondycyą, aby się lepiej przyezrzyał lub tez przy konfraternii na usługach cechowych dla poloru lepszego zostawać poty, pokąd inny na iego mieysce nie trafi się. Te zaś sztuki do tego, który ie robi, należeć mają. Gdy zaś który towarzysz z wdową zenić się będzie czy on dwónastoletnią liczbę uczenia się y z podrozami wykonał albo nie? [sic], mogą mu, choć nie w tym czasie, sztuki bydź zadane, poty iednak inszy towarzysz, takze do konfraternii aspiruiący, sztuk zadnych mieć nie będzie, póki pierwey one zadaną mając nie skończy y przy sessyi prezentować ich nie będzie.

Artykuł siodmy o powinności braci. Wszelkie tey professyi zegary tak małe, jako y duze, do noszenia lub stawienia jakieykolwiek denominacyi mają bracia one porządnie robić, zeby nikt na nich zadney nie miał skarżyć się racyi, y gdy który magister o złą robotę strofowanym będzie, ma w tym skarga do panów starszych zachodzić y tę kwerełę oni wprzod uznać y decydować mają, a potym szlachetny magistrat lub prezydent, iezeli która strona przez to ukrzywdzona bydź rozumiałaby się, przez wzruszenie albo apellacyą decydować mają.

Artykuł ósmy [sic]. Zeby też y wdowy tey prifessyi między sobą żyć zgodnie mogli, niema ieden drugiego roboty ganić, szacować tak przez siebie, iako y subordynowanych, w kondycyi będących towarzyszow y chłopcow do siebie odmawiać, korrumpować, w mieszkaniu podchodzić y podkupować nie mają, ani roboty inszego przemawiać y w nie mieszać się, a in quantum by który przeciwko temu zgrzeszył, bądź to brat, bądź to wdowa, ten ma bydź na sessyi karany według występku, salva appellatione do szlachetnego magistratu, albo prezydenta. Która gdyby kiedy założył, ma dać do skrzynki złotych dwa polskich, których iezeliby zaraz nie położył, apellacya niema bydź pozwolona.

Artykuł dziewiąty. Wszyscy w miescie jego krolewskiej mosci Lwowie y na przedmiesciach, w pałacach, gróntach, jurydykach mieszkający zegarmistrze mają się do cechu tego zegarmistrzowskiego nieodwłocznie inkorporować. Któryby zaś temu był przeciwny, ma bydź do sądu o to pociągany y przez tenze sąd do inkorporacyi obligowanym, y tym prawem cechowym wszyscy magistrowie, takze towarzysze y terminatorowie, teraz y na potym tu w Lwowie będący, podlegać mają. A gdy który z magistrów tuteyszey konfraternii mieć będzie intencyą do inszego miasta w Polsce, ze (gdzie takze cech iest) przenieść się y tamze professyę swoją kontynuować, ma się z tym w cechu tuteyszym opowiedzieć y attestacyą, ze wszystkie powinności do zostania zupełnym bratem należące wypełnił, wziąć [sic]. Wzajemnie gdyby z innego miasta takze zupełny magister

tu się przenieść chciał, podobniez sprawić się ma y do wszystkich społeczności innych współbraci y prawom tutejszym podlegać ma. In quantum by zaś który partacz niecechowy na którymkolwiek mieyscu tu w Lwowie znaydować się miał y roboty zegarmistrzowskiey używać, taki niech będzie kto chce y gdziekolwiek mieszkający, wszystkie zegary y naczynia z pomocą sądu przyzwoitego tracić ma y onemu mają być zabronione. Do czego iednak nizeli przydzie przestroga od konfraternii y napominanie poprzedzać ma. Konfiskowane zaś naczynia y zegarki przez połowę do cechu, przez drugą do sądu należeć będą.

Artykuł dziesiąty. Kiedy się trafi, że kto przyniesie do zegarmistrza ktorego zegary y zegarki od taxy lub przedania, te starsi konfraternii taxować mają sumiennie bez oszukania, a potem mają być dane któremu magistrówi do sprzedania. Inney zaś kondycy człowiek jakieykolwiek bądź zaden tych zegarów sam przedawać nie będzie mógł y gdyby się taki znalazł, to onemu z pomocą sądu mają być konfiskowane z admonicją na potem strzezenia się tego pod karami. Gdyby zaś podeyrzana osoba przyniosła do taxy lub sprzedania zegarek, ma ten magister pilnie to examinaować, zkąd ma takowy zegarek, a potem porozumiawszy co złego ma przytrzymać y panóm starszym dać znać. Panowie zaś starsi według potrzeby do szlchetnego magistratu lub prezydenta referować się mają.

Artykuł jedynasty. Ze od konfraternii zegarmistrzowskiej w różnych okazyach wychodzić będą testimonia y inne zwykłe expedycey, więc ta konfraternia mieć może swoją pieczęć, który gdy potrzeba będzie w cechowym tylko interesie zazywać może.

Artykuł dwanasty o wdowach. Kazdey wdowie będzie wolne używanie professyi póty, póki swoy stan nie odmieni y za inney professyi nie poydzie czł[owie]ka, do obligacyi y inney powinności, jak y drudzy bracia ma należeć. Terminatora wolno tey trzymać iednego, a naylepszym towarzyszem ma być opatrzona, choćby gdzieindziej taki był w kondycy ma być odebrany, a iey dany.

Artykuł trzynasty o partaczach. Partacze y inni pokątni tey professyi ludzie, którzy się w konfraternii nie znadują, tu w Lwowie na zadnych jurydykach, gróntach y pałacach mieć mieysca, ani professją na przeszkodę braci cechowych robić nie mają, y takim gdyby się w miescie lub za miastem znaydować mieli y worycey [sic] bez wszelkiej excepcyi konfiskacyi podpadać ma, ani onych zaden okrywać, protegować y przechowywać nie ma pod karami przez sąd przyzwoity, im na nich extendowanemi.

Artykuł czternasty o sessjach. Sessya czyli schadzki konfraternii zegarmistrzowskiej kazdego czasu, gdy tego potrzeba będzie wyciągała lub urząd miasta szlchetnego magistratu albo prezydenta złożyć nakaze, osobliwie iednak co kwartał być powinny, etiam w przytomności deputowanego od szlchetnego magistratu, iezeli tego kiedy interes potrzebować będzie, na które wszyscy bracia obesłani być mają przez młodszego lub serwitora pieczęcią cechową za wiadomością szlchetnego prezydenta. A tak obesłani przychodzić punktualnie na naznaczoną godzinę powinni. A gdy z nich który na takową godzinę nie przydzie y racyi słuszney absencyi swoiey nie da, ma dać za to złotych dwa, a towarzysz także gdyby obesłany nie przyszedł, złoty ieden do skrzynki brackiej dać ma. Na której sessyi wszyscy przytomni skromnie y pokornie sprawować się mają, gdzie gdyby który słowa zelżywie przeciw starszym lub ieden drugiemu miał mówić, lub drugiego skonfundować, taki według występku ma być zaraz karany, salva appellatione do szlchetnego prezydenta.

Artykuł piętnasty. Wszyscy współ bracia y towarzysze na sessyie zgromadzeni mają się skromnie y cicho zachować, hałasów nie robić y kiedy który do którego ma co, powinien go na sessyi oskarżyć, gdzie panowie starsi z bracią cechowymi tę kwerełę osądzić mają, nie upadając ieden drugiemu w wota, salva appellatione do szlchetnego prezydenta. Tudziez przed skończeniem sessyi nie mają

się roschodzić. Kazdy magister y wdowy co kwartał mają płacić po dwa złote polskie do skrzynki na rozne potrzeby tey konfraternii. Towarzysz także kazdy po złotych dwa także co kwartał na potrzeby chorych y podrożnych towarzyszków, z czego panowie starsi przy dokończeniu roku oddawać rachunek mają.

Artykuł szesnasty. Corok starsi tey konfraternii ad normam innych cechów mają bydź w cesze w dzień świętego Macieja apostoła obierani lub dawni approbowani, po tym do przysięgi szlchetnemu magistratowi prezentowani. O rachunkach wtedy relacya uczyniona bydź ma y tamże na wierność y sprawiedliwość przysięgę wykonać, którym tak obranym ma bydź wszelka poczciwość y posłuszeństwo oddawane pod surową karą.

Artykuł siedmnasty. Kassa tey konfraternii, do której wpisane kwartalne y inne przychody opisane wchodzić będą, ma bydź dwoma zamkami opatrzona y od niey dwa klucze w dwóch starszych, tak aby ieden bez drugiego oney otworzyć nie mógł, bydź powinny, z czego expensa przy braciach drugich, jak potrzeba będzie łożona bydź ma. Przy kończącym się zaś roku mają panowie starsi przy sessyi zupełney przed elekcyą nowych starszych wprzod registra perceptę y expensy produkować y przeczytać głośno, a potym szlchetnemu prezydentowi do strutynowania rzetelney lub nie uznania y podpisania podać. A tak z perceptą y expensą uznaną registra w skrzynce złożyć y konserwować mają.

Które to artykuły y ordynacyę naszą bractwu zegarmistrzowskiemu, opisaną, rękami naszymi wraz z szlchetnym urzędu naszego radzieckiego pisarzom podpisawszy, pieczęcią miasta naszego stwierdziliśmy y w akta nasze radzieckie dla wiekopomności wpisać rozkazaliśmy. Działo się w Lwowie na ratuszu w poniedziałek w wigilią święta Narodzenia świętego Jana Chrzsciciela, to iest dnia dwudziestego trzeciego, miesiąca Czerwca, roku Panskiego 1766.

Józef Bleychner, prezydent miasta jego krolewskiej mosci Lwowa.

Basilius Ilaszewicz consul civitatis sacrae regiae maiestatis Leopoliensis metropolis Russiae in regno Poloniae manu propria.

Joannes Durbas consul Leopoliensis.

Franciscus Lonchamps consul Leopoliensis.

Joannes Wemer senior consul Leopoliensis.

Thomas Fra[n]chi medicinae doctor, consul Leopoliensis.

Joannes Casimirus Czeczewicz sacrae regiae maiestatis secretarius, consul et advocatus, iudex ordinarius civitatis Leopoliensis sacrae regiae maiestatis manu propria.

Adalbertus Behm consul Leopoliensis. Locus sigilli.

Franciscus Xaverius Kupinski publicus sacrae auctoritate applica et officii consularis Leopoliensis notarius manu propria.

In cujus rei fidem sigillum officii consularis Leopoliensis praesentibus est impressum. Locus sigilli.

Franciscus Xaverius Kupinski publicus sacrae auctoritate applica et officii consularis Leopoliensis notarius manu propria. Ex prothocolli actorum officii consularis Leopoliensis extradit[um].

¹ Не читаються 3-4 слова.

ано у Львові у найближчу п'ятницю після свята Різдва Св. Івана Хрестителя, а саме 27 липня, року Божого 1766.

Внесення ординації, встановленої для братства годинниківів.

Президент і райці міста його королівського маєстату Львова, метрополії Русі в Польському королівстві. Всім загалом і кожному зокрема, кому про це належить знати, робимо відомим даним нашим листом. Що, ставши перед нами та нашим львівським раєцьким урядом, славетні Ян Гакель, Антоній Камінський та з тим самим іменем Рексор, "сорокамужі", а також чесний Конрад Лукасевич, міщани того міста, як майстри фаху годинниківів, повідомили нам і нашому раєцькому урядові, що оскільки досі братство чи цех годинниківів не встановлений, а майстрів у тому годинникарському фаху все більше зростає й учні з різних міст та місць до цього міста роблять свої мандрівки, а немає жодного припису для керування й управління тим ремеслом, бо у той час через малу кількість людей годинникарського фаху (...), адже коли і був годинникар у тому місті, то був зобов'язаний належати до слюсарського цеху та братства, що віддавна є у тому місті, та під ординацію слюсарського фаху підпадати мусив зі своїми учнями; через що були труднощі щодо термінів їхнього навчання та визволення, а через це виникало замішання між ними (...), що мали різниці між собою; тому просили нас і наш раєцький уряд, щоб їх від'єднали від того слюсарського цеху, встановили окремих цех і братство годинниківів тут у місті та переписали і подали порядок, або ординацію, для звичного користування та поведінки, відповідної у тому братстві, за владою нашого раєцького уряду, дозволеною й установленою правами та декретами найясніших польських монархів. Тоді ми та наш львівський раєцький уряд, прихилившись до їхнього слушного та належного прохання про те, що від'єднання годинниківів від слюсарського цеху та встановлення нового братства годинниківів є на користь і прикрасу того міста і публічну вигоду під час нинішнього, що засідає у Львові, ясновельможного трибуналу і щораз більших приїздів на контракти; визнали за потрібну справу, щоб згадані годинникарі були відокремлені від слюсарського цеху. І тим даним нашим листом відлучаємо та новий цех і братство встановлюємо та подаємо ординацію, чи порядок, для ведення справ і поведінки у ньому в такий спосіб.

В ім'я Найсвятішої Трійці ординація, чи статті, цеху годинниківів, відповідно до яких брати, челядь та учні повинні поводитися у столичному його королівського маєстату місті Львові, руській метрополії.

Перша стаття. Оскільки боязнь Божа має бути початком усіх справ, тому кожен, хто хотів би бути прийнятий до братства годинниківів за учня та (стати) визволеним або у свій час стати майстром, не може бути іншої релігії, аніж свята Римо-католицька церква, або якщо буде руського обряду, що з'єднаний зі святою Римською церквою, і що Римо-католицька церква постановить, щоб він дотримувався, й ті статті, що в собі мають, хай виконує. Також мусить майстер схилити до богослужіння свою дружину, дітей, підмайстрів та учнів. А учень зобов'язаний виявляти будь-яку повагу, послух і пошану не тільки своєму майстрові, але також й іншим старшим того братства.

Друга стаття про учнів та їхні повинності. Кожен учень, чужоземний чи місцевий, який хоче вступити до братства годинниківів його королівського маєстату міста Львова, має насамперед повідомити славетному старшому того цеху і, повторивши на зборах усіх братів те саме прохання, має покласти 8 зл. вступного, а також представити через свого керівника (майстра) метрику свого гідного народження й інші гідні довір'я свідчення доброї поведінки та покласти їх до скриньки. Кожен місцевий (учень) повинен тільки це донести через двох гідних довір'я свідків. А коли би повідомлення про вступ такого учня відбулося не на зборах братства, а тільки у старшого, тоді

цей старший, провівши у себе таке прийняття, повинен буде про нього повідомити на зборах усіх братів, а отримані гроші – 8 зл. – вписати до прибутків. Як тільки учень візьме у свого цехмістра добру пробу свого навчання і та проба буде визнана досконалою, тільки тоді буде визволеним. При тому визволенні повинен заплатити 18 зл. до братської скриньки, писареві – 2 зл., цеховому “сервіторові” – 1 зл. А сини майстрів або ті, які беруть за жінок доньок майстрів, половину всього мають платити. Кожен учень сім, а найменше шість років має вчитися та погодити зі своїм майстром, у якого хоче вчитися, скільки має (дати) за науку. Також повинен мати одного або двох поручителів, які би поручилися за його вірність або (за те), що не втече. Керівник цього учня зобов’язаний належно навчати його цієї професії. Якби такий учень якийсь вчинок зробив або погано поведився, має бути покараний панами старшими, відповідно до вчинку. А коли завдасть якоїсь шкоди, тоді майстер має звертатися до поручителя, ніхто не може того учня прийняти, поки пани старші не вирішать: чи має залишатися той шкідник у того або іншого майстра. Також не може жоден майстер тримати одночасно трьох учнів, хіба би одному з них залишилося вчитися півроку, тоді можна другого або третього взяти на науку. А коли би під час навчання якогось учня помер майстер, а вдова його тримати не хотіла, тоді пани старші повинні того учня віддати до іншого майстра, щоб міг досконало вивчитися. А гроші (за навчання) мають бути поділені між обома (майстрами), відповідно до тривалості (навчання). Коли би якийсь учень не мав змоги заплатити за науку, то ще один рік служби мусить залишатися у навчанні. А коли настане час закінчення терміну і він задовольнить свого майстра і (зробить) усе, що належить, тоді такий без будь-якого зволікання має бути визволений і вписаний до реєстру з наданням йому листа навчання та зрівнянням з іншими визволеними.

Третя стаття про повинності підмайстрів та їхні подорожі. Кожному нововизволеному (учневі), як стане підмайстром, вільно буде тут, у Львові, певний час залишатися у свого майстра для більшого вдосконалення у своїй професії. Однак він мусить мандрувати у чужі краї або принаймні до столичних польських міст протягом чотирьох років. До цієї подорожі повинен отримати атестацію від братства. І де тільки стане, у якому місті, не має робити потаємно ніяких годинників, ані ремонтувати, але негайно питатися про умову у старших або в господі. Як її дістане у майстра, мусить залишити у тому цеху свою атестацію від цеху про визволення та копію метрики і до тих пір їх не відбирати, поки там залишатиметься. Коли би йому там умову пропонували, а він її не хотів приймати, тоді іншої на своє бажання не отримає і також не матиме там жодної поваги, ані визнання підмайстром. Це все також стосується і тих підмайстрів, які з інших міст до Львова примандрують. А якби хтось із підмайстрів не хотів у свого майстра довше залишатися, тоді повинен його завчасно про це повідомити, а особливо в час, коли відбуваються трибунал і контракти або інші публічні з’їзди; мусить про це повідомити перед з’їздом за чотири тижні, щоб майстер мав час для пошуку іншого (підмайстра), й після з’їзду до чотирьох тижнів, потім подвійним повідомленням, пробувши чверть року у майстра, вільним буде від умови. Коли би якийсь підмайстер, котрий перебуває у подорожі, не міг би там, куди примандрує, отримати умову, взявши атестацію, тоді має мандрувати до іншого міста. Ця атестація є від цеху, що умову не може дістати або скинутий з умови через якийсь злочин або (через те), що не може повернути борг; тоді він умову ніде не може мати, але всюди буде переслідуватися за те, що не заплатив борг або не отримав покарання за якийсь учинок.

Четверта стаття. Кожен підмайстер, який має умову, повинен у даній йому роботі виявити старання, також йому майстер або вдова зобов’язані ретельно платити за його працю. Також підмайстер свої повинності належно мусить виконувати, як для майстра, так і для вдови має бути

старанним, чистим і швидким у штучній роботі. (Підмайстер) цього братства мусить виявляти всіляку повагу, також майстрові й удові та їхнім дітям, брехливих і гострих слів не говорити й остерігатися сороміцьких пісень.

П'ята стаття про прийняття братів до братства. Коли хтось із підмайстрів, будучи визволенним і відбувши вищезгадану подорож, той, хто добре знається на професії, хоче стати майстром братства годинників у цьому місті Львові, то він повинен після відбутої мандрівки залишатися у майстра цілий рік у тому місті перед цим вступом. Після чого (мусить) міське право прийняти та стати міщанином, а потім звіритися панам старшим. І, як ті скличуть збори, просити за присутності всіх майстрів про прийняття (до цеху) та зробити майстерштуку тієї професії, що нижче описана в окремій статті. Після цього вступного повинен представити метрику та вірогідні атестації про належно відбуту чотирирічну мандрівку в чужих краях чи інших столичних польських містах і повсюдно добру поведінку та під час подання штукової карти має дати до братської скриньки 200 зл. польських, і почастивати за змогою цехових братів, заплатити писареві за писання 6 зл., а братському "сервіторові" – 2 зл. А сини майстрів та ті, котрі доньок і вдів тієї професії візьмуть (за дружин), мають платити половину з того, однак є зобов'язані до майстерштук та інших повинностей.

Шоста стаття про майстерштуки. Кожен вступаючий до цеху годинників повинен передовсім добре зрозуміти права, які служать цьому братству, якщо може їх виконати. А після прийняття його на новий рік, має зробити за чотири квартали визначені панам старшими й усім цехом штуки, тобто один кишеньковий годинник зі всіма належними реквізитами, потім другий на стіну або "польовий", чи також такий, як накажуть пани старші й інші брати, та подарувати й віддати шляхетному магістратові. При цьому пани старші або також депутовані повинні спостерігати, чи ті штуки ним самим будуть зроблені. Якщо ці штуки будуть визнані всіма за добрі, тільки тоді буде вважатися за співбрата. А якщо щось у тих штуках виявиться недосконалим, то має про це годитися з усім братством, щоб міг уважатися за повноправного брата. А якби ті штуки взагалі виявилися недобрими, із чого виявилася би недосконалість у професії, тоді такий (підмайстер) повинен ще піти на умову, щоб краще придивився (до фаху), або залишатися при братстві на цехових послугах для кращого "блиску" доти, поки інший на його місце не прийде. А ці штуки мають належати тому, хто їх робить. Коли якийсь підмайстер із удовою буде одружуватися або виконає дванадцятирічний курс навчання разом з подорожами або ні (?), можуть йому, хоч і не в той час, задати штуки. Однак доти інший підмайстер, який також прагне до братства, інших штук не буде мати, поки перший задані не закінчить і не представить їх на зборах.

Сьома стаття про повинності братів. Будь-які годинники цього фаху – як малі, так і великі, для ношення чи стояння, будь-якої величини – повинні брати порядно робити, щоб ніхто не мав причини на них скаржитися. І коли хтось із майстрів отримує зауваження про погану роботу, скарга має піти до панів старших, і про ті справи насамперед вони повинні з'ясувати та вирішити, а потім шляхетний магістрат або президент шляхом започаткування (справи) або апеляції має вирішити, якщо котрась сторона вважала би себе скривдженою.

Восьма стаття. Також щоб удови тієї професії жили у згоді між собою. Роботи одна одної ганити й оцінювати не мають – як самі, так і через своїх підлеглих, не повинні (також) підмайстрів, які перебувають на умові, та хлопців до себе намовляти, корумпувати, до (їхнього) помешкання підходити та підкуповувати, ані роботи іншого (майстра) обговорювати і (в них) не втручатися. А наскільки хто проти цього згрішив, чи це брат, чи це вдова, має бути покараний на зборах, відповідно до вчинку, зберігаючи (право на) апеляцію до шляхетного магістрату або президента. Ту (апеляцію)

коли би склав, мусить дати до скриньки 2 зл. польських, і якби їх не поклав, апеляція не має дозволятися.

Дев'ята стаття. Всі годинникарі, які мешкають у його королівського маєстату місті Львові та на передмістях, палацах, грунтах, юридиках, повинні без зволікання вступити до годинникарського цеху. Хто би суперечив цьому – мають його притягнути до суду і через цей суд зобов'язати до вступу. І тому цеховому праву мусять підлягати всі майстри, також підмайстри й учні на терміні, що є тепер і в майбутньому будуть. А коли хтось із майстрів місцевого цеху буде мати намір перенестися до іншого міста в Польщі (де також є цех) і там свою професію продовжувати, має про це повідомити в місцевому цеху й узяти атестацію, що належно виконав усі повинності, належні повноправному братові. Взаємно, коли б з іншого міста також повноправний майстер тут хотів перенестися, подібно має справитися щодо всіх громад інших співбратів та підлягати місцевому праву. Коли би якийсь нецеховий партач, котрий на якомусь місці тут, у Львові, жив, і виконував годинникарську роботу, то він – хто б він не був та де б не мешкав – усі годинники та знаряддя має втратити за допомогою належного суду та ці (роботи) мають йому заборонити. Перш ніж дійде до цього, повинна бути пересторога від братства та нагадування. А конфісковані знаряддя та годинники мають належати по половині: до цеху та до суду.

Десята стаття. Коли станеться так, що хтось принесе до когось із годинникарів великі та малі годинники для оцінювання чи продажу, то старші братства зобов'язані оцінювати сумлінно, без ошукання, а потім передати комусь із майстрів для продажу. А людина будь-якого іншого стану жодного з тих годинників сама продавати не може. А коли би такий знайшовся, мають йому їх конфіскувати за допомогою суду із застереженням, щоб під карами в майбутньому цього не робив. А коли би підозріла особа принесла для оцінювання чи продажу годинник, тоді майстер мусить докладно довідатися, звідки він має цей годинник, а коли зрозуміє щось недобре, повинен (годинник) затримати та повідомити панів старших. А пани старші мають за потребою звернутися до шляхетного магістрату чи президента.

Одинадцята стаття. Оскільки від годинникарського цеху будуть виходити в різних випадках свідчення та інші звичні документи, тому те братство може мати свою печатку, якою повинно користуватися у разі потреби тільки у цехових справах.

Дванадцята стаття про вдів. Кожна вдова може виконувати професію доти, поки свого стану не змінить і не вийде заміж за людину іншої професії, а зобов'язання й інші повинності (теж) має виконувати, як й інші брати. Учня на терміні вільно їй тримати одного, а також повинна отримати найкращого підмайстра, (який) хоч би деінде був на умові, має відійти та до неї прийти.

Тринадцята стаття про партачів. Партачі й інші покутні люди тієї професії, які не перебувають у цеху, не повинні мати місця тут, у Львові, на жодних юридиках, грунтах і палацах, ані працювати за цією професією на шкоду цеховим братам. І коли би вони в місті або за містом перебували, то всі (?), без будь-якого винятку, підпадають під конфіскацію, і їх жоден не має прикривати, протегувати та переховувати під карами належного суду, що на них припадуть.

Чотирнадцята стаття про збори. Збори, чи “сходки”, годинникарського цеху повинні відбуватися щоразу, як буде потреба або накаже міський уряд шляхетного магістрату чи президента. Однак раз на квартал повинні бути, також за присутності депутата від шляхетного магістрату, як буде в цьому потреба. На ті (збори) всі брати мають бути обіслані через молодшого (брата) або “сервітора” цеховою печаткою, з відома шляхетного президента. А таким чином обіслані мусять прийти пунктуально на визначену годину. А коли би з них хтось на таку годину не прийшов і слушної причини відсутності не мав, то за це повинен дати 2 зл., а коли би обісланий підмайстер

не прийшов, мусить дати 1 зл. до братської скриньки. На тих зборах усі присутні мають поводитися скромно та покійно. Коли би хто говорив брехливі слова проти старших чи один другому або іншого ввів у конфуз, то він мусить бути покараний, відповідно до вчинку, зберігаючи (право на) апеляцію до шляхетного президента.

П'ятнадцята стаття. Всі загалом брати та підмайстри, присутні на зборах, зобов'язані поводитися скромно і тихо, не вчиняти галасу. І коли хтось щось має, тоді повинен на зборах (це) оскаржити, де пани старші із цеховими братами осудять ту справу, не відмовляючи один одному у виступах, зберігаючи (право на) апеляцію до шляхетного магістрату. Також перед закінченням зборів не мають розходитися. Кожен майстер і вдови цехкварталу повинні платити по 2 зл. польських до скриньки на різні потреби братства. Також кожен підмайстер повинен дати 2 зл. раз на квартал на потреби хворих і подорожніх підмайстрів, із чого пани старші мають дати рахунок у кінці року.

Шістнадцята стаття. Щороку старші того братства, за нормою інших цехів, повинні обиратися в цеху у день Св. Матея апостола [24.ІІ] або давні (старші) схвалюватися (на посаді), а потім представлятися до присяги шляхетному магістратові. Тоді має бути вчинений звіт про рахунки і там же виконана присяга на вірність і справедливість. Тим обраним (старшим) повинна належати всіляка повага та послух під суворою карою.

Сімнадцята стаття. Каса того братства, до якої вписані квартальні й інші прибутки мають надходити, мусить мати два замки та два ключі, (які зберігаються) у двох старших, щоб один без другого не міг її відкрити. З тієї (каси), коли виникає потреба витрат, щоб вони видавалися при інших братах. Наприкінці року пани старші зобов'язані на загальних зборах перед обранням нових старших представити та голосно прочитати реєстри прибутків та витрат, а потім подати шляхетному президентові для ретельної перевірки чи на визнання та підписання. І ті реєстри визнаних прибутків та видатків повинні скласти до скриньки та переховувати.

Ці статті та наш описаний порядок братства годинниківів, підписаний нашими руками разом із писарем нашого шляхетного раєцького уряду, затвердили печаткою нашого уряду та наказали вписати для пам'яті у наші раєцькі акти. Дано у Львові на ратуші в понеділок напередодні свята Різдва Св. Івана Хрестителя, тобто 23 червня, року Божого 1766.

Юзеф Бляйхер, президент його королівського маєстату міста Львова.

Василь Ілляшевич, райця його королівського маєстату міста Львова, метрополії Русі у Польському королівстві, рукою власною.

Ян Дурбас, львівський райця.

Франциск Лоншампс, львівський райця.

Ян Вемер, львівський райця.

Томас Франчі, доктор медицини, львівський райця.

Ян Казимир Чечевич, секретар священного королівського маєстату, райця та вїйт, суддя його королівського маєстату міста Львова, рукою власною.

Адальберт Бем, львівський райця. Місце печатки.

Франциск Ксаверій Купінський, публічний писар священної влади та львівського раєцького уряду, рукою власною.

Для довіри до справи печатка львівського раєцького уряду до даної (грамоти) є притиснена. Місце печатки.

Франциск Ксаверій Купінський, публічний писар священної влади та львівського раєцького уряду, рукою власною. Витяг з протоколу актів львівського раєцького уряду.

1766 р., вересня 12, Варшава

Станіслав Август підтверджує витяг із львівських раецьких актів, в якому міститься статут львівського цеху годинників від 23 червня 1766 р.

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 843. Документ у вигляді чотирьох пергаментних аркушів (36,7х29 см), у твердих темно-червоних шкіряних обкладинках з тисненим золотом геометричним і рослинним орнаментом: Напис: “Horologiarum Leopoliensium” (XVIII). На шовковому червоному шнурку у блишаний коробці (без вічка) розколена печатка: Gum., XLIX, nr 182.

Коп.: AGAD, МК, КК, ks. 29, k. 446-467.

Регест: Каталог, № 1091.

Stanislaus Augustus Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Kijoviae, Volhyniae, Podoliae, Podlachiae, Livoniae, Smolensciae, Severiae et Czerniechoviae. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Productas coram nobis esse literas papyreas infrascriptas ex prothocollo actorum officii consularis Leopoliensis authentice depromptas, sigilloque ejusdem civitatis obsignatas, sanas, salvas et illaesas omnique suspicionis nota carentes, continentes in se certis articulos boni ordinis confraternitati horologiariorum civitatis Leopoliensis servientes. Supplicatumque nobis esse per certos consiliarios nostros nomine et pro parte ejusdem confraternitatis, quatenus easdem autoritate nostra regia approbare, confirmare et ratificare dignemur. Quarum quidem literarum tenor de verbo ad verbum sequitur ejusmodi is estque ejusmodi.

Далі наводиться витяг із львівських раецьких актів, який містить статут львівського цеху годинників (див. док. № 38).

Nos itaque Stanislaus Augustus rex praedictae supplicationi benigne annuentes praesertim literas, ordinationem pro confraternitate horologiariorum constitutam in se continen[tem], in omnibus earum punctis, clausulis, articulis, nexibus et ligamentis approbandas, confirmandas et ratificandas esse duximus, prout approbamus, confirmamus et ratificamus praesentibus literis nostris, decernentes easdem (in quantum juris est) vim et robur perpetuae ac inviolabilis firmitatis obtinere debere. In cujus rei fidem praesentes manu nostra subscriptas, sigillo regni communiri jussimus. Datum Varsaviae die XII mensis Septembris, anno Domini MDCCLXVI, regni vero nostri tertio anno.

Stanislaus Augustus rex.

Confirmatio ordinationis confraternitati horologiariorum civitatis Leopoliensis servien[tis].

Antonius Sikorski sacrae regiae maiestatis et sigili majoris regni secretarius.

Clemens Kozłowski sigilli majoris regni secretarius manu propria.

Inducta in acta metrices regni 1766.

Станіслав Август, Божою ласкою король (*титлатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім та кожному, кому потрібно, що представили нам нижченаведену паперову грамоту, автентично витягнуту з протоколу актів львівського раецького уряду, запечатану печаткою того міста, цілу, непошкоджену та непорушну, позбавлену будь-якої підозри, що містить у собі певні статті, котрі слугують доброму порядку у братстві годинників міста

Львова. Просили нас певні наші радники від імені та з боку того братства, щоб ми вважали (за гідне) цю (грамоту) нашою королівською владою схвалити, підтвердити та зміцнити. Тієї грамоти зміст дослівно наводиться та є такий.

Далі наводиться витяг із львівських расцьких актів, який містить статут львівського цеху годинників (див. док. № 38).

Таким чином, ми, Станіслав Август, король, ласкаво прихилившись до згаданого прохання, внесену грамоту, яка містить у собі ординацію, встановлену для братства годинників, уважали (за гідне) в усіх їхніх пунктах, клаузулах, статтях, додатках та зв'язках схвалити, підтвердити та зміцнити, як і схвалюємо, підтверджуємо та зміцнюємо даною нашою грамотою, вирішуючи, щоб вона (наскільки відповідає праву) отримала силу і міць вічної та незворотної міцності. Для довір'я до справи дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали скріпити печаткою королівства. Дано у Варшаві 12 вересня, року Божого 1766, а нашого панування 3 року.

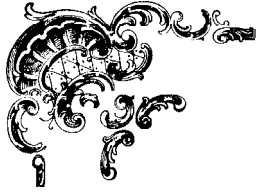
Станіслав Август, король.

Підтвердження ординації, яка слугує братству годинників міста Львова.

Антоній Сікорський, секретар священного королівського маєстату та великої коронної печатки.

Клеменс Козловський, секретар великої коронної печатки.

Внесено в акти Коронної метрики 1766 р.

ПРИВІЛЕЇ ТА СТАТУТИ ШКІРООБРОБНИХ ЦЕХІВ

КУШНІРИ

1470 р., березня 19, Львів

Райці міста Львова затверджують статут кушнірського цеху

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 211. Пергамент: 29,5x48,5 + 4 см. Ініціал “W”. Написи: “1470, temu liath 130” (XVII); “Privilegium contubernale Germanicum, 1470, seu ordinatio” (XVII). На пергаментному пояску фрагмент печатки: Soch., Herb, s. 8 i 18.

Опубл.: AGZ, VI, s. 139-140.

Переклад: Історія Львова в документах і матеріалах, с. 26-28.

Регест: Каталог, № 238.

Wir Ratmanne Der Stat Lemborg Bekennen Offenbarlichin Myt Laute Dises Briffes allen und itzlichen, den is czemet vnd geböret, Das vor vnsern gesessen Rath komen ist dy Erber Czeche der korsner vnser Stat Lemborg, vnd hot vns gebeten, das wir dy vnden geschrebin stucke, artikel vnd geseceze, der sy manche czeit ir czechen czu fromen vnd czu notcze erberlichen gebraucht haben, En bestetigen, vorwaren vnd mit vnserem briffe befestin vnd vorsichern sulden. Welche stucke, artikel vnd geseceze hernoch volgen yn dezen worten.

Das irste ist, Wenne eyn meister mit en czeche wil haben vnd dy gewinnet, so zal her nederlegin eynen reuseschen firdung vnd czwene besmer wachs vnd sal den Meistern eyn essen machen vnd zal czwelff smale groschen vm trunk nederlegen.

Das ander ist, Wenne dy meister ömme besant werden, das sy czu sammen geen sulden, welcher denne noch der selben besundunge nichten kömpt, der zal vorbussin czwene smale groschen.

Das dritte ist, Wer dy heimlichkeit offenbart, dy geschit yn der morgensproche, des man ynne wirt, der sal czu busse czwene besmer wachs geben.

Das firde ist, Welch meister entfremdit dem andern seyn gesinde, der sal eynen steyn wachs geben.

Das fumffte ist, App eyme meister czu erbten wurde gegeben vnd das also wurde gemacht, das clage ober en qweme, das sal dy czeche vnder en richten.

Das Zechste ist, Wenne eyn knecht dynet seynem hern eyn firtel Iar, So sal em seyn herre machen eyn gewant, Is das her dynet eyn halb iar, so sal em seyn meister machen czwee gewant, Is das her em dynet drey firtel iar, so zal her em drey gewant machen, Is das her em dynet eyn iar, so sal her em fyr gewant machen; leeth eyn meister seyme gesynde ober das icht mee machen, das man is enne wirt, Zo sal der meister eynen halben steyn wachs yn dy czeche geben.

Das sebende ist, Wenne eyn knecht von seynes selbens willen feyerth den montag, so zal her dy gancze woche feyern; Is das der meister ober das en leth yn derselben wochen erbten, so sal der meister der czechen gebin czwene bezmer wachs; ffeyert lenne eyn knecht eynen Werktag ader eynen halben yn der wochen, so zal man is em appsloen an seynen woclone.

Das achte ist, Wenne Imant czu eyne meister brengit von zawer war, das do gegeberit ader gebeist zey, is zey welcherley is zay, das sal her nicht vorerbeten, her sal is den meistern vor konth thuen Vnd wer das vorsweigit, vnd nicht offenbaret, der zal der Czechen geben czwene bezmer wachs.

Das Newnde, Wenne dy meister bezant werden durch beleytunge eyner leichen czu grabe vnd welcher derczu nichten kompt, vnd nicht geeth czu dem selbigen meister yn das haws, do dy leiche ynn ist, der sal der czechen geben eynen halben bezmer wachs.

Das Czende ist, Wenne eynen meister icht wirt gegeben czu erbeten, is zey, welcherley is zey, das selbe sal her erbeten vnd machen czu em do heyme yn seynor werkstat vnd nicht anderswo, vnd wer des nichten hilde, der sal der czechen geben eynen bezmer wachs.

Das Eylfte ist, wenne eyner yn eyner morgensproche frewelrede vnd Scheltwort fürte ader redete, der zal der czechen geben eynen halben steyn wachs.

Das czwelfte ist, Wenne eyn meister vor der czechen beclagit wirt vmber schulde vnd her der schulde bekennet vnd glubit vor der czeche, die off eynen benanten tag vnvorczoglichen czu bezalzen, vnd die nicht bezalete off den selbigen tag, dem sal man dy erbet nederlegen, also lange bis das her yeme bezalit.

Das dreyczende ist, Wen eyn gebot von vns Ratmannen wirt ausgegebin, also das dy Czechmeister vnd andere meister czu sammene geen durch des selben gebotis willen, vnd welcher denne nichten kumpt, der sal der czechen geben eynen bezmer wachs.

[14] Item dy czwene iungsten meister sullen dy kerczen entczunden vnd wen eyn iungster kompt, so sal der eldiste vnder den czween abetreten vnd der iungste sal dy kerczen ausleschen.

[15] Auch sullen die Reussen der Czechen alle recht thuen vnd halden, als oben beschreiben stet, zunder ausgeslossen die beygraft, also das sy czu vnsir Cristenlichen beigraft, vnd dy czeche czu erer reuseschen beigraft, nisnichten haben sullen.

[16] Auch sal man keynen reussen, weder keynen vnkristen czu Czechmeister kyzen. Vnd an des heiligen leichnams tage sullen sy bey den kerczen seyn, und hantreichen dy weile man das amecht begeet.

So habe wi off der obgenanten erber czechen unsir korsner bete als mogliche, czemliche vnd beqwei; dy egenante eris hantwerkis gewonheit, stucke, artikeln und gesece yn aller weise, als sy oben belawth zeynt, bestetiget, bewerit vnd befestiget, vnd bestetigen, beweren vnd befestigen mit laute vnd yn kraft desis briffes, das dy egenante erber czeche derselbin stucke vnd artikel stark, mechtig vnd vnforslerlich sal gebrauchen ir czu eren vnd czu notcze Vnsir Stat rechte vnschedlich. Des czu hoher sicherheit habe wir unsirs Ratamptis Ingesegil an desen briff lossin hengin. Gegebin am montage vor Sinte Benedicthen tag der Iarczal vnser lieben hern MCCCC vnd zebenczig Iar. Per manus Georgii Göbel huius alme civitatis Notarii.

и, райці міста Львова, повідомляємо явно, згідно із цим актом, усім і кожному, кому це належить. Що перед засіданням нашої ради прийшов славний цех кушнірів нашого міста Львова і просив нас затвердити їм, забезпечити й скріпити, і засвідчити нашою грамотою нижчеподані розділи, статті й закони, яких вони певний час уживали на добро і благородну користь свого цеху, котрі розділи, статті й закони викладено нижче такими словами.

Перша (стаття). Якщо котрийсь майстер хоче стати членом цеху і досягне цього, повинен покласти одну руську чверть фунта і два безміни воску та влаштувати майстрам прийняття, поклавши напоїв на 12 польських гр.

Друга (стаття). Якщо за всіма майстрами посилають, щоб вони зібралися разом, і котрийсь із них не прийде на це запрошення, він повинен заплатити штрафу 2 польські гр.

Третя (стаття). Якщо хтось розкриє таємницю того, що діялося на ранковій нараді, і про це довідаються, повинен дати штрафу два безміни воску.

Четверта (стаття). Якщо котрийсь майстер перейме від іншого челядь, повинен дати один камінь воску.

П'ята (стаття). Якщо котрийсь майстер змушений буде переробити виготовлений виріб і на нього прийде скарга, судити його повинен цех.

Шоста (стаття). Якщо челядник служить своєму панові чверть року, той повинен купити йому одне вбрання; якщо служить півроку, майстер повинен купити два вбрання; якщо служить три чверті року – три вбрання; якщо ж він служить рік – повинен купити йому чотири вбрання. Якщо ж за це майстер звелить своїй челяді відробити, що буде зроблено, то майстер повинен дати в цех півкаменя воску.

Сьома (стаття). Якщо підмайстер зі своєї власної волі не працює в понеділок, то повинен не працювати весь тиждень; якщо ж майстер дозволить йому працювати на цьому тижні, то майстер повинен дати цехові два безміни воску. Якщо підмайстер не працює один робочий день або півдня серед тижня, то за це слід вирахувати з його тижневого заробітку.

Восьма (стаття). Якщо хтось принесе до майстра поганий товар, щоб той його дубив і протравлював, він не повинен за це братися, а мусить повідомити майстрів, хто ж замовчить і не повідомить про таке, повинен дати цехові два безміни воску.

Дев'ята (стаття). Якщо майстрів посилають супроводити тіло померлого і якщо хтось із них не з'явиться й не піде в дім цього самого покійного майстра, де лежить тіло, той повинен дати цехові півбезміна воску.

Десята (стаття). Якщо якомусь майстрові дається щось переробити, що б там не було, він повинен переробляти це й робити у себе дома у своїй майстерні, а не деінде. А хто цього не дотримується, той повинен дати цехові один безмін воску.

Одинадцята (стаття). Якщо хтось на ранковій нараді вів злочинну мову й уживав лайливих слів, він повинен дати цехові п'ять каменів воску.

Дванадцята (стаття). Якщо котрийсь майстер звинувачується перед цехом у заборгованості, визнає її й пообіцяє перед цехом її сплатити, але не сплатить її негайно чи в призначений день, то він мусить припинити роботу до того часу, поки не сплатить боргу.

Тринадцята (стаття). Якщо нами, райцями, видається наказ зібратися цеховим та іншим майстрам і якщо котрийсь не прийде, той повинен дати цехові один безмін воску.

[14] Також двоє наймолодших майстрів повинні запалити свічки, й коли прийде ще молодший, то із цих двох старший повинен відійти, а новий погасити свічки.

[15] Також українці-русини в цеху повинні дотримуватися всіх правил і виконувати їх, як вище зазначено, за винятком похорону, так що вони не повинні нічого мати до нашого католицького похорону, а цех – до їхнього руського.

[16] Також не слід обирати жодного русина чи нехристиянина цехмістром, а в день Божого Тіла вони повинні бути при свічках і подавати їх у руки під час відправи Літургії.

Так ми затвердили, постановили та зміцнили на прохання вищеназваного славного цеху наших кушнірів, уважаючи це прохання можливим, порядним і згідним зі звичаями їхнього вищеназваного ремесла, розділи, статті й закони будь-якого роду, як вони вище прозвучали, ми підтверджуємо, зберігаємо, скріплюємо це на основі й силою цієї грамоти, а вищеназваний славний цех повинен вживати цих самих розділів, статей впевнено, сильно й сукупно на честь свого цеху й на користь нашого міста, не обертаючи ні на яку шкоду. Для більшої певності цього ми звеліли підвісити до цієї грамоти печатку нашого расцького уряду. Дано в понеділок перед днем Св. Бенедикта року милостивого Господа 1470, рукою Георгія Гебеля, писаря цього благодійного міста.

1509 р., листопада 13, Львів

Сигізмунд I, на прохання львівських райців, підтверджує статут для кушнірського цеху

Коп.: AGAD, МК, ks. 23, k. 758-761. Напис копіїста: "Fraternitas pellificum Leopoliensium"; ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 613, арк. 34зв.-37.

Перецр: MRPS, IV/1, nr 896.

Nomine Domini amen. Ad perpetuam rei memoriam. Regum atque omnium principationem est subditis suis patentis aures prebere cum ea, que vel iusta vel ex re reipublice fuerunt petere evituntur. Idque, ut apud potest posteritatem perenne sit literarum monumentis et testium annotatione roborare. Proinde nos Sigismundus [Dei gratia rex Polonie, magnus dux Lithuanie, necnon terrarum Cracoviae, Sandomirie, Siradie, Lancie, Cuiavie, Russie Prussieque ac Cilmensis, Elbingensis Pomeranieque dominus et heres]¹ etc. Significamus [tenore presencium, quibus expedit, universi presentibus et futuris, precencium noticiam habituris]¹ etc. Quia famosis preconsumi et consulibus Leopoliensibus fidelibus nostris petitiones nobis pro parte artificum pellificum Leopolim intra muros commorancium porrigentibus pro fraternitate eis per nos concedenda, cuius ipsi consules descriptos coram [nobis] exhibuerunt articulos, nos consulum ipsorum petitionibus graciosae annuentes, fraternitatem ipsam pellificum in civitate eadem nostram Leopoliensem intra muros eiusdem constituendum et admittendum duximus constituimusque et admittimus per presentes articulorum infrascriptorum super tenore.

[1] Imprimus, ut quilibet iuvenis magister cupientes cum pellificibus confraternitatem suscipere et contubernio eorundem adscribi, tenebitur antea omnia pro examine unum alumentum de pellibus aspergelinis facere, ad quodquidem fiendum debent sibi de fraternitate duo magistri Christianus et Ruthenus deputari, quorum consilio negocium suum peraget debetque tale alumentum in plene congregata fraternitate ostendi, que discernere debet, an talis magister artificio satisfecerit, ipsorumque arbitrio stabit, eundem suscipere vel reiicere.

[2] Item, postquam magister talis artificio satisfecerit et per fraternitatem decerneretur suscipiendus in ipsa susceptione, que ultra quindenam disserri non debet, reponet pro errario communi fertonem Rutenicum alias quindecim grossos Polonicales et duos bezmyan cere, sine quavis dilacione ad prandium seu resectionem fratribus obligabitur procurare. Si vero propter difficultates aut occupaciones aliquas ipse iuvenis magister commode prandium aut resectionem talem procurare

non posset, talis loco resectionis reponet tres florenos ad commune fraternitatis errarium, a quaquidem prandii seu resectionis impensa et trium florenorum in commune servicium repositione liberi fore debent magistrorum filii et similiter, qui filiam alicuius magistri in coniugem ducens, fraternitatem suscipere decreverit, insuper neque ad examine prefatum erunt astricti, nichilominus tamen ad fertonis Rutenici et duorum bezmyan cere repositionem obligabuntur.

[3] Item, quorumque magistrorum in vilipensium et artificii vilipendium auderet laborare pelles animalium sponte mortuorum, quas vulgo merlicze vocant aut leporinas inter regulinas vel caprinas inter agellinas pelles mescere aut quacunque artis falsificatione committere, talis pro pena quocius aliquod premissorum patrare presumpserit, tocuis unum lapidem cere erit solvet aut reponet.

[4] Item, quod nullus de contubernio solus sine aliis magistris debet a mercatore, qui pelles omnisvis generis in civitatem adduxerit emere, sed debit talem pellium advectionem in fraternitate permutare, ut omnibus emere volentibus innotescat, ut non uni aut duobus tota pellium adductorem summa cedat, poterit tamen quolibet centum vel ducentas pelles, que ad forum seorsum deferentur emere sine tali publicatione facienda, ultra vero minime sub pena minime sub pena [sic] medii lapidis cere.

[5] Item, deinceps in uno communis publico loco pellicee ad vendendum exponi debent, que ante ea non nisi in domibus ipsorum vendebantur. Locum autem huiusmodi omnes magistri comuni consensu deliberationemque tamen consulatu approbante designabunt. Nichilominus volentes iuxta antiquam consuetudinem in domo suo exponere vendereque facere istud poterint hac constitutione non obstante.

[6] Item, si quis magistrorum de contubernio fraternitatis istius alibi pellicias aut alias eorum artificii res elaboratas coemeret et in civitatem ipsas vendendi gracia adduceret, et de hoc convictus foret, talis pro pena luet cere lapide.

[7] Item, a precurentibus ad coemendum pelles et alias res artificii ipsorum in suburbia aut civitatis valvas recipiantur res empte fisco civili inserende et insuper fraternitati pro pena solvet precii medium eius, quo res emptas precurrendo comparavit. Et si qui invenientur in vicco suburbii ad iurisdictione castri pertinenti illorum res emptas confiscabit et pro penam medii precii percipiet loci capitaneus noster aut ipsius vicecapitaneus, quibus istud presentibus committimus.

[8] Item, quod nemo aliunde ducat laborem artificii pellificum super ipsos de quibusvis locis regni.

[9] Item, Lituanicum laborem similiter nullus publice portet neque ad vendendum exponat, dumtaxat in nundinis, ubi libere particulatave summam vero omni tempore vendere poterit, sed qui summarie ex aliunde ductas pelliceas mercatorum more vendere voluerit, istud licebit facere omnique in summa depositoryi civilis vigore.

[10] Item, quod nullus pellifex extra fraternitatem ipsorum et maxime sub arce in iacturam fraternitatis ipsorum laborem exercebit sub pena decem marcarum capitanei loci solvendarum.

[11] Item, quod sartores nullo parte debet cuiusvis generis sive maneriei vestes subducere neque se in pellificum artem ullomodo intromittere sub pena unius sexagene consulatui reponenda. Sed tamen cum de sartoribus articulum sic constituimus, ut in civitate Cracoviensi inter pellificum et sartorum fraternitates est decretum.

[12] Item, cum magistri per signum avisantur, ut insimul fraternitati intersint, qui post talem avisacionem venire renuerit, talis duorum grossorum pena puniatur.

[13] Item, qui secreta eorum, que cum sciencia consulatus decernerentur publicaverit, duos bezmian cere fraternitati solvet, consulatui vero penam ex arbitrio debet.

[14] Item, si quis magistrorum familiam alteri alienaverit, talis fraternitati pro pena lapidem debebit cere.

[15] Item, si contra quempiam magistrorum pro indebito labore querulatum fuerit, ad fraternitas inter partes differentes discutere debet et vindicare.

[16] Item, cum aliquis servorum famulatus fuerit domino suo in artificio et officina laborem continuando quartale anni unius, extunc ille magister suus sibi admittet vestem unam pro utilitate sua fieri seu parari et si duo quartalia contumaverit, due vestes sibi admittantur, et sic deinceps pro singulis anni quartalibus singulo vestimento consolatur per magistrum admissio. Si autem magister supra eam constitutionem plus prerogative famulo eidem contulerit, idem magister lapidem cere pro pena fraternitati debebit.

[17] Item, si quis servitorum seu famulorum de propria voluntate feriat et laborem discontinuat feria secunda, extunc tota ebdomada feriare debebit. Si vero magister tali servo feriam secundam feriant in eisdem ebdomado in sequentibus diebus laborem admiserit, tum idem magister fraternitati duo bezmiani cere reponet. Si ecciam famulus feriat aliquem alium diem labori deputatum vel medium diem in ebdomada debet sibi in suo salario defalcari.

[18] Item, cum quis ad quorumvis magistrorum detulerit res pilosas alibi conservitatas et politas alias *quassne y garbovane* omnisvisque generis existant, talis non debet eas ipsas pelles incidere neque consuere, donec se cum illis prius magistris representaverit aut publicaverit, ut qui talia oculare presumpserit, duos bezmiani cere magistris pro pena reponet.

[19] Item, cum magistri convocati fuerint ad conducendum et contumulandum funus, qui non conduxerit funus neque se in domo magistris, in qua funus extat representatierit, unum bezmian cere fraternitati debebit.

[20] Item, cum alicui magistrorum datur ad laborandum cuiuscunque generis res hanc parare debet et laborare in domo suo et officina propria et non alibi hunc articulum transgrediens unum bezmian cere fraternitati debebit.

[21] Item, cum quis in contubernio mature et sobrie gesto ac bannito controversia verba convicialia et iniuriosa prestare auderet, talis medium lapidem cere fraternitati solvet.

[22] Item, si quis magistrorum pro debito coram contubernio convictus fuerit et accusatus et iuxta debitum recognoscens se coram contubernio obligaverit, quod pro certo statuto die sine prorogacionem solvere vult et tandem adveniente termino solucionis minime persolverit, isti labor est deponendus.

[23] Item, cum ab consulatu mandatum manat super seniorum et aliorum magistrorum omnium congregacium, quicumque non venerit unum bezmyan cere debebit.

[24] Item seniores duo magistri tenentur candellarum curam habere easdem incenendo et extingueno. Et supervenien[do] iuniore senior ex prioribus duobus a tali candellarum cura liber erit, quam iunior suscipere tenebitur et candellas extinguet.

[25] Insuper Ruteni tenebuntur ipsi contubernio omne ius facere iuxta contenta istius privilegii constitutionibusque suprascriptis satisfacere et parare, sepultura dumtaxat exclusa, sic neque Romane fidei Rutenorum, neque Ruteni Romanorum sepulturis debebunt interesse, quod expresse prohibemus nec quicquam sepulturis ipsis debebunt utrinque. Preterque nullus Rutenorum ad quovis modo a fide sancte ecclesiae Romane scissus in seniore contubernii magistrum eligi debebit. Tenebuntur tamen Ruteni ipso die sacratissimi Corporis Christi circa candellas fore et servire solemnitate tali et officio durante sub pena duorum bezmian cere irremisibilibiter solvendorum.

Que omnia probante consulatu civitatis nostre Leopoliensis volumus et ipso hoc privilegii tenore decernimus perpetuo valere, sine tamen preiudicio iuris et iusticie nostre et cuiuslibet. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum. Actum Leopoli feria tertia proxima post festum sancti Martini, anno Domini millesimo quingentesimo nono, regni vero nostri anno tercio. Presentibus ibidem reverendissimis et reverendis in Christo patribus dominis, necnon magnificis, generosis et venerabilibus Bernhardino archiepiscopo Leopoliensi, Mathia episcopo Premisliensi ecclesiarum et regni nostri vicecancellario, Spythkone de Iaroslav castellano, Nicolao de Camyenyecz palatino et capitaneo Cracoviensibus ac exercituum regni nostri campiductore generali, Nicolao Gardzina de Lubrancz Calissiensi, Iaroslao de Lassko Lanciensi, Stanislao Kmitha de Wissnicze Russie, Nicolao Firley de Dambrowyca Lublinensi, palatinis, Ioanne Zaramba de Calynowa Poznaniensi, Georgio Crupski Belzensi, castellanis, Ioanne de Lassko coadiutore ecclesie perpetue Gneznensis et regni Polonie cancellario, Cristofero de Schidlowiecz succamerario Cracoviensi, Ioanne Latalski preposito Gneznensi et Petro Thomicky decretorum doctore, archidiacono Cracoviensi, secretariis nostris, et aliis quam plurimis consiliariis et curientibus nostris, testibus circa premissa, sincere et fidelibus dilectis. Datum per manus eiusdem reverendi patris domini Ioannis coadiutoris ecclesie Gneznensis perpetui et regni nostri cancellarii de Lassko, sincere nobis dilecti.

¹ Відновлено за копією ЦДІАЛ.

ім'я Господа амінь. Для вічної пам'яті справи. Звичною справою для королів та всіх пануючих є вислухати своїх підданих, особливо коли просять або про справедливе, або про суспільне добро. І щоб воно було увічене, має бути зміцнене грамотами підтверджень та переліком свідків. Тому ми, Сигізмунд [I] і т. д., повідомляємо і т. д. Що славний львівський бурмистер і райці, наші вірні, подали нам прохання з боку львівських ремісників-кушнірів, які живуть в межах мурів, щоб ми їм надали братство. Ті райці представили перед нами всі переписані статті. Ми, прихилиючись ласкаво до прохань тих райців, уважали (за гідне) це братство кушнірів у тому нашому місті Львові, між його мурами, встановити та допустити, встановлюємо та допускаємо, за змістом даних нижченаписаних статей.

[1] Найперше, щоб кожен молодий майстер, який хоче вступити до братства кушнірів та записатися до їхнього цеху, насамперед мав як пробу зробити один плащ із білячих шкірок, до цього виготовлення (проби) повинні депутатувати з братства двох майстрів, католика та русина, за порадою яких має свою справу робити. І повинен такий плащ показати за повної присутності братства, яке мусить вирішити, чи цей майстер задовольнив ремесло. І від їхнього рішення буде залежати, прийняти його чи відмовити.

[2] Далі, після того, як такий майстер задовольнить ремесло та буде визнаний гідний до цього прийняття, то воно не має відкладатися, тільки до п'яти днів. Він зобов'язаний дати до спільної скарбнички руський вердунок або 15 польських гр. і два безміни воску, без будь-якої затримки повинен справити братам обід чи бенкет. Якщо ж через якісь труднощі або клопоти цей молодий майстер не зміг поставити спільний обід чи бенкет, то замість бенкету має скласти 3 зл. до спільної братської скриньки. Від витрат на цей обід і складання 3 зл. до спільної скриньки повинні бути вільними сини майстрів, так само ті, хто одружиться з донькою будь-якого майстра, вирішивши вступити в братство. Нарешті вони не мають бути зобов'язані до згаданої проби, тим не менше мають скласти до скриньки руський вердунок і два безміни воску.

[3] Далі, хто б із майстрів на погорду та зневагу ремесла наважився виправляти шкіри здохлих тварин, що по-простому звуть “мерлицею”, або вкладати заячі шкірки між кролячі чи козячі між баранячі, або якусь фальш вносити до ремесла, такий за кару, скільки б разів згадане наважувався вчиняти, стільки разів сплатить або покладе один камінь воску.

[4] Далі, щоб жоден із цеху один, без інших майстрів, не купував шкір у купця, який привіз всі види у місто. Потрібно про такі привезені шкіри у братство повідомити, щоб усі охочі купити дізналися, щоб не одному чи двом така кількість шкір припала, однак кожен може купити без такого оголошення сто чи двісті шкір, які окремо привозять на ринок, однак не понад мінімальне число (шкір) – під карою половини каменя воску.

[5] Далі, щоб надалі виставлялися хутра для продажу в одному публічному місці, а не продавалися, як було перед цим, у їхніх будинках. А це місце мають визначити всі майстри за спільним рішенням, однак зі схваленням райців. Тим не менше, ті, хто хоче, можуть виставляти та продавати (товари) у своїх будинках, не зважаючи на цей припис.

[6] Далі, якщо хтось із майстрів з того цеху купить десь хутра або інші готові речі їхнього ремесла та привезе задля продажу в місті і на цьому буде спійманий, такий за кару сплатить камінь воску.

[7] Далі, від тих, хто забігав на передмістя і до міських брам, скуповуючи шкіри та різні речі того ремесла, куплені речі мають бути внесені до міської скарбниці, і потім до цеху має сплатити половину ціни той, хто забігав, купуючи (кушнірські) речі. І якщо виявиться такий у передмісті, що належить до гродської юрисдикції, то наш староста або його підстароста куплені речі повинен конфіскувати й отримати половину вартості, що доручаємо йому даною (грамотою).

[8] Далі, щоб ніхто не привозив звідкись роботу кушнірського ремесла для них з будь-яких місць королівства.

[9] Далі, щоб литовську роботу також ніхто публічно ні привозив, ні для продажу не виставляв, тільки на (час) ярмарку, коли вільно можна вроздріб товар весь час продавати, але, хто хоче продавати за купецьким звичаєм, має скласти список усіх привезених хутр, за звичаєм права міського складу.

[10] Далі, щоб жоден кушнір поза братством, а особливо під замком, не виконував їхню роботу на шкоду братству, під карою сплати 10 гривень старості.

[11] Далі, щоб кравці жодним чином будь-який свій одяг не підбивали (хутром) і ніяким чином не вдавалися у кушнірське ремесло, під карою складання однієї копи райцям. Однак з кравецькими ремісниками такий встановимо порядок, як прийнято декрет у Кракові між братствами кушнірів та кравців.

[12] Далі, коли майстри через ціху будуть обіслані, щоб до братства спільно прийти, і після цього обіслання хтось відмовиться прийти, такий 2 гр. кари сплатить.

[13] Далі, хто оприлюднить їхні секрети, що з відома райців оголошені (кушнірам), сплатить два безміни воску, а щодо райців покарання має бути за (їхньою) ухвалою.

[14] Далі, якщо хтось із майстрів челядь в іншого відмовить, то такий брат за вчинене повинен дати камінь воску.

[15] Далі, якщо проти будь-кого з майстрів буде скарга про неналежну роботу, то він мусить за присутності інших сторін у цеху звільнитися й очиститися (від закидів).

[16] Далі, коли хтось із челяді у свого господаря в ремеслі та майстерні виконуватиме роботу один квартал, то той майстер, який прийняв, має справити один готовий одяг, якщо (працюватиме) два квартали, то – два одяги, і так далі – за кожен квартал у рік має бути винагороджений окремим

вбранням з боку приймаючого майстра. Якщо ж майстер понад цю ухвалу надасть більшу прерогативу тому челядникові, той майстер повинен за кару (покласти) у братстві камінь воску.

[17] Далі, якщо хтось зі слуг чи челяді за власним бажанням святкуватиме та пропускатиме роботу в понеділок, тоді мусить цілий тиждень святкувати. Якщо ж майстер такого челядника, який святкує в понеділок, у наступні дні допустить до роботи, тоді такий майстер покладе у братстві два безміни воску. Якщо такий челядник святкуватиме у будь-який інший день, визначений для праці, або половину дня серед тижня, то повинен свою платню зменшити.

[18] Далі, коли хтось із майстрів принесе звідкись шкіряні речі – квашені та гарбовані, будь-якого виду, то він не має такі шкіри краяти та шити, поки їх спершу іншим майстрам не покаже та (про них) не повідомить. Якщо ж це наважиться приховати, то складе майстрам за кару два безміни воску.

[19] Далі, коли майстри будуть покликані для проводів та поховання померлого, хто не прийде на похорон і не прийде до будинку, де померлий був виставлений, повинен представити братству один безмін воску.

[20] Далі, коли комусь із майстрів дадуть для роботи будь-якого виду речі, то (такий) зобов'язаний старанно працювати у своєму будинку та у власній майстерні і ніде інде. Хто порушить цю статтю, той повинен (скласти) братству один безмін воску.

[21] Далі, коли хтось у цеху (на зібранні), що поважно та зважено розпочалося та проходилося, наважився розпочати суперечки й завдавати злих та образливих слів, такий сплатить братству півкаменя воску.

[22] Далі, якщо хтось із майстрів за борг перед цехом буде оскаржений і звинувачений, і цей борг визнає та перед цехом зобов'язеться, що у визначений день без затримки сплатить, і (якби) коли термін сплати прийде, загалом не сплатив би (боргу), тоді такому робота буде заборонена.

[23] Далі, коли від райців вийде наказ щодо скликання цехмістрів та всіх майстрів, то хто не прийде, то повинен (дати) один безмін воску.

[24] Далі, два старші майстри зобов'язані дбати про свічки, їхнє запалювання та гасіння. І коли прийде молодий (майстер), старший з двох попередніх (майстрів) від такого обов'язку щодо свічників буде вільний. Цей молодший (майстер) має прийняти (обов'язок) і гасити свічки.

[25] Нарешті русини-українці повинні в цеху вчиняти за правом, коритися та бути покірними, відповідно до змісту того привілею та вищезгаданих постанов, за винятком похоронів. Так, що католики руських (похоронів), а русини – католицьких похоронів не повинні відвідувати, що суворо забороняємо, щоб на тих похоронах були обидві (сторони). Окрім того, щоб жоден русин, який є відступником від святої Римської церкви, не був обраний цехмістром цеху. Проте зобов'язані русини в день свята Божого Тіла зі свічками бути та служити при такій процесії та Літургії, під карою негайної сплати двох безмінів воску.

Це все, схвалене райцями нашого міста Львова, хочемо і вирішуємо, щоб зміст цього привілею мав вічну міцність, однак без порушення наших прав, юрисдикції й (прав) будь-кого. Для засвідчення цієї справи наша печатка до даної (грамоти) є підвішена. Діялося у Львові у найближчий вівторок після свята Св. Мартина, року Божого 1509, а нашого панування 3 року. За присутності там (*список свідків*). Дано через руки велебного пана-отця Йоана з Ласско, гнезненського коадютора та канцлера нашого королівства¹.

¹ У додатку цього документа подаємо опублікований Францішеком Волянським (Dodatek (1861), nr 21, s. 578; nr 22, s. 602) довільний польський переклад з 1557 р., який львівські кушніри зробили на прохання кушнірів з м. Олеська. Переклад частково не збігається з оригінальним латинським текстом статуту 1509 р.

W imię Panskie amen. Na wieczną pamięć rzeczy. Krolow y tych wszystkich, którzy panują ta iest rzecz przyzwoita, poddanych swoich wysłuchać, a zwłaszcza gdy o rzecz sprawiedliwą z pospolitym dobrem proszą, a to o co proszą, izby na wieczne czasy trwało, tedy listami mocnemi, y wypisem świadków ma bydz umocniono. A przeto my Zygmunt z Bozey łaski krol Polski, wielki xiążę Litewski, ziem Krakowskiej, Sędomirskiej, Sieradzkiej, Łęczyckiej, Kujawskiej, Ruskiej, Pruskiej, Culmensej, Elbięskiej, Pomorskiej pan y dziedzic. Oznaymuemy pisaniem niniejszy(m) wszystkim wobec ninie y na potomne czasy, iz sławetni, burmistrz y raycy Lwowsky nam wierni prosili strony kusnierzow Lwowskich tylko w mieście między murami osadzonych, izbysmy onym dozwolili y dopuscili cech albo bractwo, ktorego cechu kusnierskiego przerzeczeni raycy Lwowsky ukazali przed nami artykuły, wypisac. A przeto my mając łaskawe baczenie na prosby raycow Lwowskich strony kusnierzow dozwalamy onym postanowione między sobą, nizey opisane mieć artykuły.

Naprzod ze kazdy nowy mistrz nie powinien bydz w cechu albo bractwie bez wpisania się, y wprzod sztukę czynic ma, to iest darmocią z popielic, do ktorey sztuki czynienia będą przydani dway bracia z cechu, Rusin y Polak, aby przy nich ta sztuka była robiona, potem wszystkiemu cechowi prezentowana dla rozeznania, iezeli on mistrz, sztukę dobrze zrobi, albo nie dobrze? i to będzie na ich rozsądku przyiąc całe sa mistrza. A gdy takowy mistrz dobrzeby sztukę wystawił, będzie przez cech decernowany y przyięty za mistrza, ktorego przyimowanie do cechu nie ma się odkładac tylko do piąciu dni. Takowy da do skarbu pospolitego werdunek Pruski złot. trzy gr. piętnascie y bezminu wosku bez wszelkiej odwłoki, y obiad braci sprawie powinien albo kolącą. Jesliby zas dla iakiey trudności y ten nowy mistrz obiadu albo kollacyey nie mógł sprawic, na to mieysce powinien dac złotych trzydziesci do skarbu pospolitego, oprócz tego piwa beczek dwie, gorzałki garcy sześć, excepto złot. trzy stołowego, wosku funtow trzy, od ktorego obiadu albo kolacyey iuz będzie wolen. Synowie magistrzowsky y ten, ktory poymuie corkę magistrzowska, takze wolni. Jesliby zas chciał cech przyiąc, zadney nie powinien sztuki czynic, iednak do skarbu pospolitego da złot. trzy gr. 15 y dwa bezmiany wosku. Ktoryby z mistrzow smiał na wzgardę tego rzemiosła merlicę, albo zdechłego bydłęcia wyprawiać skore zaięce między krolikowe, kozie między baranie mieszac, albo fałsz iakikolwiek między rzemiosłem czynic, takowy za winę tylekroc, ileby się tego dopuscil powinien będzie dac kamien wosku. Zaden mistrz bez drugich od kupca, ktoryby iakiekolwiek skory przywoził na przedaz, sam nie ma kupowac, ale innym opowiedziec, iesliby chcieli kupic, aby y całemu cechowi było iawnno, a tak nie tylko iednemu, ani dwiema, takowa skor summa dostanie się. Na zywym bydłęciu, ani mokrych rzeczy zaden nie ma kupowac, wszakze moze kazdy sto albo dwiescie skor, ktore na targ przywozą albo noszą, okrom takiego opowiedzenia, kupic, lecz coby przeniosło takową summę, nie moze pod winą puł kamienia wosku. Kozuchy pospolitym mieyscu na przedaz mają bydz wykładane, ktore przedtym tylko w domach przedawano, mieysce zas wszyscy mistrzowie tego cechu obierac mają, z dozwoleciem burmistrza, ze im pokaze, wszakze wedle starego zwyczaju w domach mogą przedawac. Kozuchy wyprawne, albo inne rzeczy tego rzemiosła, ktoryby mistrz skupował, y przywoził do miasta na przedaz, a nie opowiedział się, takowy da winy wosku kamien. Zydowie y inni, ktorzyby dla skupowania roznych rzeczy tego rzemiosła zabiegali na przedmieście albo do bram, tedy kupione rzeczy mają bydz zabrane y oddane do skarbu pospolitego, przyszedszy do cechu takowy szkodować będzie na połowie kupionych rzeczy. Nawet zeby się nikt niewazył podczas targu y bez targu, takze y krawcy skor przychodzących kupowac, iako to kun, gronostaiow, lisow, foladrowey roboty pod winą pułbezmiana wosku. Item ut nemo aliunde ducat labore artificij pellificum de quibus locis regni. Litewską robotę zaden nie mu wykładac, tylko na iarmarku, gdzie wolno kazdemu przedawac odbywszy sztychowe na składzie mieyskim albo kamienicy, a to vigore depositoryi ciuilis. Zaden kusnierz ktoryby nie miał cechu, albo pod zamkową iurisdictioni zostaiący, nie ma robic rzemiosła sub paena decem marcarum capitaneo loci soluendar(um). Krawcy nie mają się podeymowac iakikolwiek futrem y zadnym sposobem nie będą się wdawac w to kusnierskie rzemiosło, pod winą kopy, którą ma razem odłozyc, wszakze ten artykuł umowiony y uchwalony między kusnierzami y

krawcami, w ty(m) iesliby byli obesłani przez cech, aby sli do cechu, za obesłaniem zas nie stanęli dac maia winy groszy dwanaście. Sekreta ktore owi z wiadomością radziecka będą miec, wydane extra, obligowac będą do winy według rozsądku cechowego, przytym dac musi dwa bezmiany wosku. Czeladz, iesliby kto z mistrzow odmawiał od drugiego, takowy da wosku kamien do cechu. O złą robotę, gdyby się kto uskarżał na ktoregokolwiek z mistrzow, te strony rozsadzic maia cech mistrzowie. Z towarzyszow, ktoryby z swey woli uzywał, a nie robił, ustawicznym od poniedziałku nie był, tedy przez ten tydzień nie ma iuz robic, a iesliby mistrz takiemu w poniedziałek lub w insze dni naznaczyłby robotę, ten winien dac do cechu dwa bezmiany wosku. Towarzysz iesliby ktorego dnia połowy nie robił, albo schodził, to mu się potracic da w mycie. Rzeczy kosmate gdzie indziej kwaszone lub garbowane do ktoregokolwiek mistrza przyniesione, nie maia bydz kraiane, ani szyte, az czechmistrzowi opowie, ktorzyby inaczej czynili, takowe rzeczy skryli, da winy dwa bezmiany wosku mistrzom. W własnym domu y warsztacie iakakolwiek rzecz do wyprawienia zgodna mistrz wyprawiac ma, a gdyby ten artykuł przestąpił, taklę winy do cechu da ten bezmian wosku. Ktoby w cechu poranu wyzey posadzonego, a opowiedzianego nie uczcił, słowa nieuczciwe zadał, tedy za winę bratom da pułkamienia wosku. O dług iesliby się na ktorego z mistrzów skarżono w cechu, a onby dług wyznał, potym obligowawszy się na pewny dzien nie oddał, y nie uiscił się, takowemu ma bydz robota zapowiedziana. Na schadzke za rozkazaniem rayców iesliby się nie stawił da winy kamień wosku. Dway młodszy mistrzowie będą się powinni starac o swice ku zapaleniu y gaszeniu w kosciele. Przed młodszym iesli się trafi ieden starszy z inszych dwuch ma bydz wolny. Mistrzowie będąc wezwani na pogrzeb, ktoryby się nie pokazał w tym domu, u ktorego iest pogrzeb, ma dac do cechu bezmian wosku. Rusczy mistrzowie y onych czeladz we wszystkim powinni słuchac, y ustawom wyzey opisanym bydz posłuszni. Z swiecawi na pogrzebach polskich y ruskich mistrzowie, iako y przy processiach na Boze Ciało, wszelkie usługi pełniac przed służba Bożą, poki się nie skonczy, powinni bydz pod winą dwuch bezmianow wosku. Wszelki na miłę około Oleska mieszkaiący powinien niniejszym conditiom tu położonym dosyc czynic pod winą pułbezwiana wosku. Sztzyrownicy bez opowiedzenia się w cechu zadney nie maia przyimowac roboty, ani własney swoiey poczynac, iesliby się zas takowy znaydował, niemieszkanie ma bydz zagrabiony y winami okryty. Na cechmistrzowstwo zaden inszy, tylko z Rzymiskiey relligiey, nie ma bydz obierany, ktore wszystkie artykuły za opatrznoscią raycow Lwowskich y za mocą tego naszego przywileiu maia trwac, y na potomne czasy mocne bydz. A przetoz my cechmistrz wespoł ze wszystkimi bracia rzemiosła kusnierskiego na imię Paweł Jelenski, Stanisław Haberman na żądanie y prosby sławetnych mieszczan Oleskich rzemiosła kusnierskiego Matyasza y Steczka Kiesiela tegoz rzemiosła praw statut swych uczczywszy wypisac całe dalismy artykuły na conseruatią tegoz rzemiosła kusnierskiego, a ku większej wiadomości pieczęc swoię przykładamy. Datum Leopoli, anno Domini millesimo quingen(tesi)mo quinquagesimo septimo.

1643 р., березня 7, Львів

Львівський раецький уряд затверджує ординацію цеху кушнірів, яка стосується взаємин підмайстрів та майстрів у цеху

Облята: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 56, с. 867-890. Напис копіста: “Ordinatio contubernii pellionum”.

Residentes personaliter spectabilis dominis Joannes Julius Lorencowicz, protunc proconsul excelens dominus Martinus Korzeniowski, medicinae doctor, consules Leopolienses, ad infrascriptam ordinationem inter magistros et socios contubernii pellionum Leopoliensium faciendam ac determinandam ab officio praesenti addicti et deputati existentes, munere deputationis suae rite functi, hanc ipsam ordinationem on plenaria congregatione contubernii

pellionum per se factam in scriptum idoneum redactam et publice lectam atque per magistros et socios eiusdem contubernii approbatam et pro rato susceptam atque sigillo contubernii eiusdem communitam et manu seniorum magistrorum subscriptam, in praesentia famatorum Joanni Gąsiorek et Alberti Maydeszowicz, cechmagistrorum, aliorumque eiusdem contubernii confratrum in multo numero comparentium, ad actis inserendum et autoritate officii praesentis approbandum, produxerunt in tenore tali.

Tenor ordinationis.

W roku tysiąc szescsetnym czterdziestym, będąc zesłani do naszey cechy kusnierskiej z ramienia ich mosciow panow radziec ich mm. pp. deputaci, mianowicie niebosczyk iego m.p. Paweł Dominik Heppner, philosophiae et medicinae doctor, y iego m.p. Valenty Scholc, rayce Lwowsky, na przesłuchanie spraw cechowych y differentyi wszelakich, co ich mm. pp. deputati, będąc w cysze kusnierskiej, przesłuchawszy pilnie spraw roznych cechowych y krzywd rozmaitych, ktore wnosili przed ich mm. pp. deputatow bracia cechy kusnierskiej. Te gdy ich mm. wedle słusznosci sprawy rozne cechowe rozsądziwszy y w inszych sprawach porządek uczyniwszy, niektore zas sprawy zostawili y rozkazali, abysmy między sobą mistrzami, tako tesz y towarzyszami, ordynatią uczynili. A takowey ordynathey u ich mm. pp. radziec o approbatią się starali. Czemu się pod ten czas y iego m.p. Jan Scholc, burmistrzem na ten czas będący, przypatrzywszy, ze się wielkie swowolenstwo między towarzyszami dzieie, rozkazał nam takze, abysmy takową ordynatią uczynili, a takowey sweywoli y rozmaitym zbytkom zabiegali. Co iey czyniąc rozkazaniu ich mm. pp. dosyc, na powsciągnięciu rozmaitey swoiey woley, tak między nami mistrzami, iako tesz towarzyszami, przy zupełney gayney cysze cechmistrze z bracią starszą y młodszą wszyscy zgodnie takową ordynatią czyniemy y postanowiamy, nie derogując prawom y przywileiom naszym w niwczym, od ww. mm. pp. podanym, ale ich tą ordynatią umacniając.

In nomine Domini amen.

1. Poniewasz wielki nieporządek do tego czasu trwał w cysze naszey kusnierskiej między nami y towarzyszami, iz ieden mistrz wszytke czeladz zabierał, a drugiemu z braciey y zadnego się nie dostawało, a podatki y ciężary wszelakie kazdy musi ponosic. Przeto aby szynkarz wszytkiem mistrzom potrzebującym towarzyszow zarowno dawał. A iesliby czeladzi w gospodzie nie było, tedy u ktorego mistrza będzie kilka, to iest nad trzech albo czterech towarzyszow na warstacie, tedy ma niemi drugich dzielic, ktorzy nie maią czeladzi.

2. Iz iest mistrzowie są nieposłuszni, ktorzy tak w cechu, iako tesz na wotiwach y na inszych posłuszenstwach nie bywaią, tylko się opowiadaią, zkąd się wielki nierząd, nieposłuszenstwo urzędowi ich mm. pp. burmistrzom y zepsowanie drugich braciey dzieie. Tedy ktory słuszną przyczynę miał y opowiedział się cechmistrzowi, ma bydz wolen takowy brat od winy, lecz zeby tesz ktory często w cechu nie bywaiąc, opowiadał się, takowemu opowiadanie nie ma bydz przyjęte.

3. A ktoryby tesz brat w cechu przez pułroku dla swey woli y piianstwa nie bywał, takowy za wiadomoscią y pozwoleniem ich mm. pp. radziec ma bydz więzieniem y winą ex arbitrio officii consularis Leopoliensis karany.

4. Ktoryby towarzysz nie odprawiwszy się u mistrza swego, a odpuszczenia nie wzięwszy, siadłby u inszego mistrza robic, tedy ten mistrz pierwszy, od ktorego swawolnie towarzysz odeszedł, onego towarzysza przez sługę iego m.p. burmistrza powinien wziąć, do więzienia oddac y tam siedziec do rozsądku cechowego y ma zostawac przy mistrzu pierwszym pod karaniem czterech bezmianow wosku. A mistrz iesliby wiedział, ze nie odprawiony towarzysz, a dał mu u siebie robotę, ma bydz karany kamieniem wosku.

5. Także, iesliby się wazył mistrz który bez szynkarza towarzyszowi dac robotę, ma bydz karany kamieniem wosku y więzieniem, y towarzysza ma bydz odsądzony. Także towarzysz, któryby się wazył oprócz szynkarza robic u mistrza, przepadac ma cztery bezmiany wosku. A szynkarz iesliby nie opowiedział takowego przed cechmistrzami, dwa bezmiany wosku będzie winien.

6. Aby towarzysz kazdy z łomokiem do mistrza swego siadł robic pod winą czterech bezmianow wosku, a iesliby mistrz takowego nie opowiedział, winy pułkamenia wosku ma bydz karany, także y szynkarz, iesli takowego nie opowie, dwie [sic] bezmiany wosku.

7. Jesliby który towarzysz nie nocował nocy u mistrza swego, gdyz ztąd wielka swawola roscie, a mistrzom niesława y bardzo wielka szkoda, takowy popasc więzienie y cztery bezmiany wosku nieodpustnie. A iesliby takowy winy dla zbytkow y pianstwa swego nie mógł oddac, takowy wedle zwyczaju dawnego młodzienską winę popasc ma.

8. Także iesliby towarzysz w poniedziałek albo w inszy dzien powszedni nie robiel (procz co mistrze wielkie y częste kłopoty y zniewagi od stanu slacheckiego odnoszą), tedy winy cztery bezmiany wosku będzie dac powinien albo iako się wyzey namieniło. Mistrz iesliby takowego cechmistrzowi nie opowiedział, winy pułkamenia wosku popada.

9. Aby towarzysz któryby u mistrzow roboty nie miał, zeby naywięcey przemieszkawszy niedziel dwie w gospodzie, aby daley wędrował, gdyz ztąd zbytki, swawolenstwo, partacze y zepsowanie drugiey czeladzi mnozy się, pod więzienie y winą wedle uwagi y rozsądku cechowego.

10. Iz tesz nieporządek y to niemały się dzieie między nami, ze drudzy mistrzowie nie chowaią sobie czeladzi przystoynie, ale iedno na pomoc towarzyszow, towarzysze zas swawolni, widząc o takich mistrzach, te gdy u mistrzow przystoynych robic nie chcą, ale się na burku bawia, tylko pomocy czekaią, az się na pomoc trafi robic, zkąd się wielkie swowolęstwo, rozmaite zbytki, rozterki, piianstwa, ze na burku mieszkaią, mnozą, y zepsowanie czeladzi tych, którzy są w robocie, a nam mistrzom drugim hanba y wstyd dla takowey swewoli. Zabiegaiąc tedy temu, zakazuiemy między sobą, any zaden mistrz na pomoc towarzysza nie brał pod winą dwu kamieni wosku nieodstąpnie, także towarzysz aby na pomoc robic nie siadał pod winą pułkamenia wosku.

11. Iz tesz tego wiele barzo się trafia, ze się chłopiec uiednawszy do uczenia rzemiesła na lata pewne, tedy przebywszy rok albo więcey, rzemiesła się przecwiczywszy, uchodzi precz czasu postawionego nie dobywszy y wyzwoli się na małym miescie z gotowym czwiczeniem. A który mistrz go uczył, cwiczył, niema pozytku, ale za niego powinosc w cechu musi oddac. Tedy któryby się takowy znalazł, tu się uczywszy rzemiesła, a gdzieindziey się wyzwolił, tedy wyzwolenie nie ma bydz wazne, az dosyc rejestrom uczyni cechowym.

12. Ktoryby towarzysz dla takowey ordynathey z miasta odszedł, nie porachowawszy się y przystoynie się nie odprawiwszy ze swym mistrzem, takowy rzemiesło traci y gdzieindzie za dobrego nie będzie mógł bydz do usprawiedliwienia.

Na ostatek te winy opisane maią się obracac od mistrzow do skrzynki cechowej, a od towarzyszow do skrzynki towarzyskiej na wosk, a wedle decretu ich mm. pp. radziec appelatia nie ma bydz dopuszczona, aze po executiey.

Na którą ordynatią my braci wszyscy kusnierskiej zgodnie starsi y młodsi zezwoliwszy się y one postanowiwszy, do w. m. naszych mm. pp., iako patronow y protectorow wszytkich praw, podaiemy y approbatiey prosieimy. Na coch [sic] my wszyscy zgodnie zezwoliwszy się cechmistrze y bracia starsi y młodsi dla lepszey wagi y pewnosci, y mocy takowey ordynathey, rękami starsi wszyscy, na ten czas w cechu będący, a młodsi przez dwoch braci podpisalismy się y pieczęc przycisnelismy cechową.

Joannes Gąsioriewicz cechmistrz starszy manu propria. Łukasz Awensztok brat starszy stołowy manu propria. Jan Jelonek brat starszy stołowy, scabinus Leopoliensis, manu propria. Jan Pisarski pisarz cechowy manu propria. Woyciech Maydesz cechmistrz młodszy. Kasper Awensztok brat starszy stołowy manu propria. Woyciech Głosicki. Stephan Drabikowicz manu propria. Locus sigilli.

Quam quidem ordinationem modo suprascripto oblatam et publice lectam ad affectationem praememoratorum pellionum contubernalium coram officio praesenti in magna frequentia comparentium suscipit, actis suis inseri permisit atque autoritate sua iuxta formam juris approbavit, salva nihilominus facultate praemissam ordinationem iuxta rerum temporumque exigentiam ac necessitatem corrigendi, addendi, minuendi, meliorandi sibi suisque in officio succedaneis reservata ac praecustodita. [Actum Leopoli sabbatho predie dominica Oculi Quadragesimalis, anno Domini millesimo sexcentesimo quadragesimo tertio].

собисто засідаючи, знаменитий пан, Ян Юлій Лоренцович, на той час бурмістер, та вчений пан Мартин Коженювський, доктор медицини, львівські райці, додані та депутовані від даного уряду для вчинення та встановлення нижченаведеної ординації між майстрами та підмайстрами львівського цеху кушнірів, належно виконуючи свій обов'язок депутатів, цю ординацію, прийняту перед ними на загальних зборах цеху, відредагували достатньо на письмі та прочитали публічно. Цю (ординацію) було схвалено майстрами та підмайстрами того цеху та прийнято за важливу, скріплено печаткою того цеху та підписано руками старших майстрів. За присутності славетних Яна Гонсьорка й Альберта Майдешовича, цехмістрів, та інших братів того цеху, які у великій кількості зібралися, (райці) подали (цю ординацію) з таким змістом для внесення до актів та схвалення владою даного уряду.

Зміст ординації.

У 1640 р. були відправлені до нашого кушнірського цеху з боку їх милостивих панів райців пани депутати, а саме покійний його милостивий пан Павло Домінік Геппнер, доктор філософії та медицини, та його милостивий пан Валентин Шольц, львівські райці, для заслуховування цехових справ та різних суперечок. Їх милостиві пани депутати, будучи у кушнірському цеху, уважно вислухали різні цехові справи та різні кривди, які вносили до їх милостивих панів депутатів брати кушнірського цеху. Тоді їх милості, відповідно до слушності, розсудивши різні цехові справи та вчинивши порядок в інших справах, деякі справи залишили та наказали, щоб ми між собою, майстрами, як і підмайстрами, вчинили ординацію і в їх милостивих панів райців подбали про підтвердження такої ординації. До цього тоді також придивився і його милостивий пан Ян Шольц, який був тоді бурмістром, (з'ясувавши), що велика сваволя діється між підмайстрами, так само наказав нам, щоб таку ординацію прийняли та запобігали такій сваволі та різним шкодам. Виконуючи накази їх милостивих панів, для запобігання різної сваволі як між майстрами, так і підмайстрами, на загальних загаєних зборах цехмістри з усією своєю старшою та молодшою братією згідно таку ординацію вчинили та постановили, не суперечачи ні в чому нашим правам і привілеям, наданим вашими милостивими панями, але їх цією ординацією зміцнили.

В ім'я Господа амінь.

1. Оскільки до того часу тривав великий непорядок у нашому кушнірському цеху між нами та підмайстрами, коли один майстер забирав усю челядь, а іншому з братів не залишалося жодного, а податки й усілякі тягарі кожен мусив нести. Тому (постановляємо), щоб шинкар порівно давав

підмайстрів потребує майстрам. А якби челяді в господі не було, тоді, коли би в якогось майстра було кілька, тобто більше трьох або чотирьох підмайстрів у майстерні, то зобов'язаний ними наділити інших, які не мали би челяді.

2. А що є непослушні майстри, котрі не бувають як цеху, так і на “вотивах” та інших обов'язках, тільки звільняються, через що великий непорядок і непослух діється для уряду їх милостивих панів бурмистрів та зіпсуття інших братів. Тому повинен бути вільний той брат від кари, хто мав би слушну причину та повідомив би цехмістрові, але якби звільнявся той, хто часто в цеху не бував, то такому таке звільнення не повинно бути прийняте.

3. А якби брат не бував у цеху півроку через сваволу та п'янство, то такий має бути покараний, за відома їх милостивих панів райців, ув'язненням та карою за ухвалою львівського расцького уряду.

4. Який би підмайстер, пішовши від свого майстра, не взяв би відпущення, а сів би в іншого майстра працювати, тоді той майстер, від котрого відійшов свавільно підмайстер, зобов'язаний узяти того підмайстра через слугу його милостивого пана бурмистра, віддати до ув'язнення і там сидіти (підмайстрові) до рішення цеху. І він повинен залишатися при першому майстрові, під карою чотирьох безмінів воску. А майстер, якщо б знав, що підмайстер є невідпущений, а дав би йому в себе роботу, мусить бути покараний каменем воску¹.

5. Також, якби наважився котрийсь майстер без шинкаря дати роботу підмайстрові, то має бути покараний каменем воску та ув'язненням, а підмайстра від нього відсудять. Також підмайстер, якби насмілювався без відома шинкаря працювати у майстра, підпадає під кару чотирьох безмінів воску. А шинкар, коли би не повідомив про такий (випадок) перед цехмістрами, має сплатити два безміни воску.

6. Щоб кожен підмайстер із сумкою (після мандрівки) до свого майстра йшов на роботу, під карою чотирьох безмінів воску. А якщо майстер про такого не повідомить, повинен бути покараний півкаменем воску, також і шинкар, якщо про такого не повідомить, – двома безмінами воску.

7. Якби котрийсь підмайстер не ночував вночі у свого майстра, адже через це діється велика сваволя, а майстрам – неслава та дуже велика шкода, такий (підмайстер) карається неодмінно ув'язненням та чотирма безмінами воску. А якби такого штрафу через збитки та своє п'янство не міг віддати, такий, відповідно до давнього звичаю, мусить підпасти під молодече (тілесне) покарання.

8. Також, якби підмайстер у понеділок або в інший будній день не працював (через що майстри мають великі клопоти та зневагу від шляхетського стану), то зобов'язаний дати за кару чотири безміни воску або як згадувалося вище. Якби майстер про такого цехмістрові не повідомив, то підпаде під кару півкаменя воску.

9. Щоб далі мандрував підмайстер, який у майстрів не мав би роботи, найдовше пробувши в господі два тижні, адже через це множаться збитки, сваволя, партачі та зіпсуття іншої челяді, під ув'язненням та карою, відповідно до уваги та рішення цеху.

10. Також непорядок, і то немалий, діється між ними тому, що деякі майстри не тримають пристойно челядь, але тільки беруть підмайстрів (збоку) для допомоги. А свавільні підмайстри, знаючи про таких майстрів, не хочуть працювати у пристойних майстрів, але на “бруківці” живуть, тільки чекають, що трапиться на допомогу (прийти) робити. Через що множить велика сваволя, різні збитки, сварки, п'янство, коли (підмайстри) на “бруківці” живуть, і на зіпсуття тієї челяді, яка працює, а нам, майстрам, ганьба та сором від такої сваволі. Запобігаючи цьому, забороняємо між собою, щоб жоден майстер не брав на допомогу підмайстра, під неодмінною карою двох каменів воску; також щоб підмайстер на допомогу працювати не йшов, під карою півкаменя воску.

11. А також часто стається, що хлопець, поєднавшись до навчання ремесла на певні роки, проробивши рік або більше, навчившись ремесла, йде геть, не відбувши визначеного часу, та визволяється в малому містечку з готовим навчанням. А той майстер, який вчив, виховував, не має користі, але за нього мусить у цеху віддати повинність. Тому, якби такий знайшовся, що тут вивчився ремесла, а деінде визволився, то йому визволення не має бути дійсне, поки не заплатить за цеховими реєстрами.

12. Який би підмайстер через цю ординацію з міста відійшов, не порахувавшись і пристойно не розійшовшись зі своїм майстром, такий втрачає ремесло і деінде за доброго не буде вважатися до виправдання (в цеху).

Наостанок, ті штрафи від майстрів повинні йти до цехової скриньки, а від підмайстрів – до скриньки підмайстрів на віск, а, відповідно до декрету їх милостивих панів райців, апеляція не має бути допущена, тільки – після виконання (покарання).

На цю ординацію ми згідно, всі брати-кушніри, старші та молодші, погодившись та її встановивши, до ваших милостивих панів, як патронів та протекторів усіх прав, подаємо та просимо про схвалення. На що ми, всі згідно погодившись, цехмістри та старші й молодші брати, для більшої ваги та певності такої ординації руками, всі присутні на той час у цеху старші, а молодші – через двох братів, підписалися та цехову печатку притиснули.

Ян Гонсьоркевич, старший цехмістер, рукою власною. Лукаш Авеншток, старший столовий брат, рукою власною. Ян Єлонек, старший столовий брат, львівський лавник, рукою власною. Ян Писарський, цеховий писар, рукою власною. Войцех Майдеш, молодший цехмістер. Каспер Авеншток, старший столовий брат, рукою власною. Войцех Глосіцький. Стефан Драбікович, рукою власною. Місце печатки

Ту ординацію, вище зазначеним способом внесено та публічно зачитано на прохання згаданих цехових кушнірів, які у великій кількості зібралися перед урядом, до своїх актів (расцький уряд) дозволив записати та своєю владою, відповідно до форми права, схвалив, попри це, залишаючи та забезпечуючи собі та своїм наступникам на уряді право згадану ординацію, відповідно до вимоги та потреби часу та справ, змінити, доповнити, зменшити, покращити. (Дано у Львові у суботу перед святом великопостної неділі “Окулі”, року Божого 1643).

¹ Цей пункт за змістом цілком копіює подібний пункт з ухвали, що була прийнята у 1640 р. цехом львівських кравців (див. док. № 82).

1662 р., березня 3, Варшава

Ян Казимир підтверджує й уточнює окремі положення попередніх привілеїв та статутів кушнірського цеху Львова, не наводячи їх повністю

Коп.: AGAD, MK, ks. 203, k. 205-207v. Напис копіста: “Confirmatio et declaratio iurium contubernii pellionum civitatis sacrae regiae maiestatis Leopoliensis”.

Перест: *Morgensztern* (1968), nr 52.

Joannes Casimirus Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae, Smolensciae, Czerniechoviaequae nec non Suecorum, Gottorum Vandalorumque haereditarius rex. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Quod eam esse paternae sollicitudinis nostrae et regis posteris praecipue curam, ut tam universalia integrarum civitatum jura et immunitates, quam particularia confraternitatum seu contuberniorum, uti ad ornamentum civitatum cultumque divini propagationem et perpetuam mansipiorum praesidium, ordinationem privilegia, libertates et consuetudines non tantum antiqua approbemus et inviolabiliter conservemus, sed et novis praerogativas eadem donemus, cum vero civitatis nostrae Leopoliensis contubernium pellium caeteras confraternitates in eadem civitate jurium antiquitate et potioritate superius tum cultum divinum in ecclesiae metropolitana in sacello contubernali adoratissime observans et turrim munitione bene instructam pro defensione civitatis providens, ac insuper omnia reipublicae et civilia onera promptissime offerens, per seniores et alios omnes magistros pelliones supplicantes nobis, ut eodem certa jurium puncta atque decreta contubernalia, per consules deputatos prolata confirmaremus et declararemus, tum et antiquissimas contubernales consuetudines approbaremus.

[1] Nos igitur eiusmodi supplicationi benigne annuentes, bonumque ordinem in hoc contubernio firmiorem constituere volentes, omnia jura, privilegia, decreta et consuetudines illas non tantum antiquas integre conservandum, sed semper de usus alia in certis punctis superaddendum duximus. Quorum quidem juriorum, decretorum et consuetudinum tenor et declarationes nostrae sequentes tali ordine et prime tantum sit privilegio serenissimi Sigismundi Augusti de data Cracoviae feria secunda post dominicam Misericordiae proxima anno Domini millesimo quingentesimo quadragésimo tertio, et non licet artificum pellionibus Leopoli et in alios locis eadem privilegis descriptis Judaeis tum Leopoliensibus, quam et aliis extraneis, tum et pactis per contubernium cum Judaeis Leopoliensibus in anno millesimo sexcentésimo vigésimo nono initis, atque decretis regiis de anno millesimo sexcentésimo trigésimo tertio et millesimo sexcentésimo quadragésimo latis. Insuper et lauda contubernali de anno millesimo sexcentésimo decimo octavo die trigésima Julii, manibus consulum Leopoliensium subscripta et decreto nostri approbato, serio inhibitum, si qui audeant pelliones Leopolienses confraternales operas artis suae elaboratas seu pellium merces Judaeis ad vendendum dare seu commutare. Idcirco et nos maioribus immunitatibus idem contubernium Leopoliensis in perpetuum largiori cupientes prohibendum duximus, prohibemusque et declaramus, ut non liceat pellionibus contubernalibus Leopoliensibus ullum commercium conversationem, societatem, familiaritatem respectu artificii sui pellionatis cum Judaeis colere, fovere et tradere sub poenis nostris et serenissimum successorum nostrorum arbitrariis irremissibiliter per intra facientes succumbendis.

[2] Praeterea ita quilibet pello contubernium ingredierit, prius jus civile suscipere teneatur, non ante susceptione juris civilis et immunitatum civitatis ita et contubernalium privilegium capax esse posit. Qua propter et nos pro aeviterno jure eadem contubernio pellionum Leopoliensium conferimus, ut is pello, qui ad contubernium susceptus erit, idem diu ad ulla contubernii negotia, alias do spraw cechowych per contubernium non admittatur jurasque super jus civile non invenerit, et contubernium omnibus officiis, pensiobus et oneribus iuxta privilegia, jura et consuetudines contubernii totaliter satis non fecerit. Et quoniam per quorumque praecipuae juniores magistros intra sessionem contubernalem multu inordinate agentur, it nonullo eorum ultra debitum, vel tempore modus competenti, negotionum contubernalium tractamenta verborum intrusionibus impediunt, alii intra caereros verbis iniuriosis insurgunt, et modestiam non observant, excedendo contra decretum

spectabilium deputationum consulum Leopoliensium de anno millesimo sexcentesimo quadragesimo sexto, die septima Maii latum, cuius tenor de verbo ad verbum talis.

[3] Ich MM panowie deputaci dekret tak i porządek uczynili. Iz iesliby brat młodszy wrywał się w sprawie jakiey mowic, takze y inni, nizli na niego czas przydzie mowic, tedy winy grywien pięć przepadac ma, y tydzień w więzieniu siedziec. Na co się ich MM panowie deputaci podpisali. Paulus Dominicus Hepner, medicinae doctor, consul Leopoliensis; Walenty Szolz Stącel, consul Leopoliensis.

[4] Atque vilipendenda privilegium serenissimi Sigismundi Augusti de anno millesimo quingentesimo nono, eadem contubernio collatum, quo poena medii penderis cerae alias pułkamenia wosku interposita est contra eos pelliones, qui in contubernio contra sociis seu contubernaes magistris verbis iniuriis insurgere audeat, penas idem privilegium latius in se continentur. Idcirco et nos eiusmodi rixis amovere et modestio benedictia et mutuae observancia cultum in idem contubernium inducere volentes, praesertim decretum spectabilem deputationum consulum anni millesimo sexcentesimo quadragesimo sexta pro lege perpetue suprema nostra regia potestate, harum poena in eo appositum et privilegium serenissimum Sigismundi Augusti approbamus et confirmamus.

[5] Insuper quoniam assessores alias stoiowi ex antiquissima consuetudine ab immemorabili tempore hucusque interrepte observata, hoc officio seu munere assessoriali ad vitae tempore semper fungantur, prout id decreto spectabilem deputationum consulum comprobata est. Cuius decreti tenor est talis.

[6] Anno millesimo sexcentesimo quadragesimo sexto, die septimo Maii. Controversia wniesiona od cechy wszytkiey do ich MM panow deputatow, iz contra privilegia sacrae regiae maiestatis et spectabilis magistratus Leopoliensis nie powinien miec ieno dwoch cechmistrzow, a szesciu stołowych. A iz contra consuetudinem dziewiątego stołowego przybrali, upatrując poczciwego człowieka¹, do roku to iest do electiey przeszley pan Marcin Polaniecki zachowany in posterum niema bydz, tylko szesc stołowych advitales, a dway cechmistrzow, aby przywileie y consuetudines wcale byli zachowane in honorem. Na co się ich MM podpisali. Paweł Dominik Hepner, doctor medicinae, consul Leopoliensis; Walenty Szolz Stącel, consul Leopoliensis.

[7] Ad lato privilegio serenissimi Sigismundi Augusti de anno millesimo quingentesimo nono [sic] tantum et inhibitum est, ne ullus pellius Leopoliensis scissus a fide Romana senioratum contubernii pellionum Leopoli gerat. Idcirco et nos eiusmodi consuetudinem de advitalitate assessoria alias stołowych, tum et decretum spectabilium deputationum consulum in perpetuum approbamus.

[8] Privilegium vero serenissimi Sigismundi Augusti taliter, quod pelliones contubernaes Leopolienses a fide Romana scissi, etiam officium assessoriale alias urzędu stołowego (si quidem assessoribus seu stołowych cechmagistri contubernaes eligantur) in aevum gerere non debebunt, nec possunt illius esse capaces declaramus.

[9] Quod vero praepeditionem pellionum contubernalium in artificio illorum et usu in creatione pellium mercium. In eo puncto habentes singularem rationem, quod contubernium pellionum seu illius contubernaes magistri omnia reipublica et nostra regalia tum et privata civilia onera et contributiones ab artificio pendent, tum et ecclesiasticas persolvo divino celebrando et contubernaes pro munitione turis aliisque necessaribus, expensas, pensiones et collectas sustineant, ut omni (?) eadem eisdem suprema autoritate nostra regia hac in parte conscimus et ne ullo civium Leopoliensium extra contubernium pellionum existentium, tum non ulli personae cuiuscunque status et conditionis, ritus seu religionis fuerint et praecipue nemini Judaeorum magistris contubernaes

in artificio pellionum impedire seu in exercionem eiusdem artificio quoquo modo sese ingerere aut illo quocunque stylo pretextu et norma, uti tum non socios artis eiusdem fovere et operas artis eiusdem seu mercios pellium vendere liceat, sub amissione et confiscatione operum et mercium atque sub poenis nostris arbitrariis iuxta privilegium serrenissimi divae memoriae Vladislai quarti fratris nostri desideratissimi, de data Varsaviae die sexta Januarii anno millesimo sexcentesimo quadragesimo tertio et alia multa privilegia et jura eidem contubernio serventia interdicimus.

[10] Ut autem regiminis et obedientia observantia vigent omnes eos, qui pro quartuateni (?) consensu, vel dum bonnus contubernalis celebratur intempestive venerint, integro bezmiano cerae, eos vero qui se totaliter a praemissis absentaverint medio pondere cerae alias pułkamienia wosku, insistendo privilegio Sigismundi Augusti de anno millesimo quingentesimo nono [sic] eidem contubernio collato puniri volumus, aliaque omnia privilegia, decreta contubernalia et consularia seu cuiusvis alienus iudicii, tum et nostra regalia atque universa jura antiqua et recentia huius contubernio sententia, insimulque omnes consuetudines, observationes et usus quocunque nomine et vocabulo nominatas ab antiquo et posterum tempore ad contubernium introducta et hucusque conservata, regia auctoritate in aevum approbamus et confirmamus, usumque praemissorum omnium liberum et absolutum contubernalibus tantum magistris pellionibus iubeimus et concedimus atque defectus seu abusus iurium, privilegiorum, decretum quorumvis et consuetudinum in genere omnium in quantum aliqui reponiri possent ex plenitudine potestate nostrae regiae supplemus, volentes ut praesens privilegium nostrum in omnibus punctis suis et prout de verbo ad verbum in se obloquiter vim et robur perpetue firmitatis obtineat.

[11] Quod omnibus quorum interest, presertim vero officio castelani Leopoliensi, officio palatinali et iudicio palatinali, tum et nobili magistratum consulum et advocatiali, omnibusque contuberniis et civibus cuiuscunque status et religionis fuerint civitatis nostrae Leopoliensis notum esse volentes, mandamus, ut contubernium praedictum pellionum Leopoliensium circa omnia jura illius et circa hoc privilegium nostrum aeviterne inviolabiliter conservent conservarique ab omnibus tuent. Officio deinde castrensis et magistratui civili Leopoliensis iniungimus, ut ad quamvis eisdem contubernii requisitionem toties quoties opus fuerit ad executionem praesenti privilegii nostri confiscationemque operum et mercium extra contubernalium personarum, tanquam brachium nostrum regale eidem contubernio auxilium praestant, et hoc privilegium nostrum ad quorumvis contraventionem et minimum petitionem quovis tempore nomine eiusdem contubernii factum etiam forti manu adhibita castrense vel civili ad confiscationem familia exequentur pro gratia nostra. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo regni communiri iussimus. Datum Varsaviae die trigesima mensis Martii, anno Domini millesimo sexcentesimo sexagesimo secundo, regnorum nostrorum Poloniae et Sueciae decimo quinto anno.

Joannes Casimirus rex. Locus sigilli pensilis maioris cancellariae regni.

Stephanus Hankiewicz secretarius regiae maiestatis.

¹ Слово написано над рядком.

Ан Казимир, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім та кожному, кому потрібно. Що в нашій батьківській опіці та наступних королів є особлива турбота, щоб ми схвалили та непорушно зберегли як усю сукупність міських прав та імунітетів, так і зокрема (права) братств чи цехів, які є для прикраси міста і розмноження Божого культу та постійного захисту мурів, не тільки старі привілеї, вільності та звичаї (зберегли), але й нові прерогативи їм надали. Коли ж цех кушнірів нашого міста Львова, що між іншими цехами у тому місті вирізняється давністю прав і першістю, а також якнайпобожнішим дотриманням Божого культу в цеховій капличці латинської катедри та забезпеченням амуніцією добре забезпеченої вежі під час захисту міста, і врешті (саме кушніри) охочіше платили всі податки на користь держави та міста, і просили нас через цехмістрів та всіх інших майстрів-кушнірів, щоб їхні певні пункти та цехові декрети, які були райцями-депутатами прийняті, ми схвалили й уточнили, а також схвалили найдавніші цехові звичаї.

[1] Таким чином, ми, прихилиючись до такого прохання, бажаючи встановити міцніше добрий порядок у тому цеху, всі права, привілеї, декрети, статuti, не тільки давні (права), вважали (за гідне), щоб цілком зберігалися, але постійно в практиці в певних пунктах доповнювалися. Тих усіх прав, декретів та звичаїв зміст і наші уточнення є в такому порядку. І першим є привілеї найяснішого Сигізмунда Августа з датою: у Кракові, в найближчий понеділок після неділі “Милосердя” [9.IV], року Божого 1543, що не дозволено кушнірське ремесло у Львові та в інших містах як львівським євреям, так й іншим чужоземним (євреям). Потім укладені пакти цеху з львівським євреями у 1629 році¹, а також королівські декрети з 1633 та 1640 років. Потім і цехова ухвала від 30 липня 1618 року, підписана руками львівських райців та нашим декретом схвалена, із суворою заборонаю, щоб не наважувалися львівські кушніри роботи свого ремесла чи шкіряні товари давати євреям продавати або обмінювати. Тому і ми, бажаючи назавжди обдарувати цей львівський цех більшими вільностями, вважали (за гідне) заборонити та забороняємо й уточнюємо, щоб не було дозволено львівським цеховим кушнірам жодних комерційних переговорів, товариства, спілки щодо свого кушнірського ремесла мати, утримувати та вести з євреями, підпадаючи без зволікання під наші кари та наших найясніших спадкоємців, відповідно до (тяжкості) вчиненого.

[2] Потім – кожен кушнір, який вступає до цеху, спершу має прийняти міське право. Не прийнявши міського права та міських вільностей, не може бути здатний до користання цеховим привілеєм. Тому й ми навічно надаємо право для того цеху львівських кушнірів, щоб той кушнір, який хоче вступити в цех, так довго до жодних цехових справ цехом не допускався, поки не отримає міське право та повністю не задовольнить цех у всіх обов’язках, сплатах і тягарях, відповідно до привілеїв, прав та звичаїв цеху. Й оскільки дехто, особливо молоді майстри, під час цехових зборів багато безладу вчиняють. Так дехто з них поза порядком чи належним часом, голосними словами втручаються в обговорення цехових справ, а інші поміж іншими вискакують з образливими словами та нескромно поводяться, виступаючи проти декрету знаменитих депутатів, львівських райців, виданого 1646 року, 7 травня. Зміст цього (декрету) дослівно є такий.

[3] Їм милостиві пани депутати такий декрет і порядок вчинили. Якби молодший брат поривався в якійсь справі говорити, а також й інші, перш ніж прийде до нього час говорити, тоді має отримати 5 гривень кари та (має) сидіти тиждень у в’язниці. Про що їх милостиві пани депутати підписали. Павло Домінік Гепнер, доктор медицини, львівський райця. Валентин Шольц Станцель, львівський райця.

[4] За погорду до наданого цехові привілею найяснішого Сигізмунда Августа від 1509 року², за яким має бути накладена кара півкаменя воску проти тих кушнірів, які наважуються в цеху

пориватися з образливими словами проти підмайстрів чи цехових майстрів. Про такі карі ширше йдеться у тому привілеї. Тому і ми, бажаючи такі сварки усунути та внести в той цех скромне благочестя та культ взаємної пошани, внесений декрет знаменитих депутатів-райців 1646 року як найвищий закон нашою найвищою королівською владою схвалюємо та зміцнюємо, як і карі у цьому (декреті) додані, а також привілей Сигізмунда Августа.

[5] Нарешті, оскільки асесори, чи столові, за найдавнішим звичаєм від непам'ятних часів до цього часу існують, цей допоміжний уряд чи обов'язок завжди до (кінця) їхнього життя повинні тримати, як і в декреті знаменитих депутатів-райців є підтверджено. Зміст цього декрету є такий.

[6] Року 1646, 7 травня. Внесена суперечка від усього цеху до їх милостивих панів депутатів, що всупереч привілеям священного королівського маєстату та знаменитого львівського магістрату не повинно бути більше двох цехмістрів та шість столових. Але проти звичаю вибрали дев'ятого столового, пригледівши шановну людину. До року, тобто до майбутньої елекції, пан Мартин Поланецький не має бути залишений (на посаді), тільки шість пожиттєвих столових і два цехмістри, щоб повністю дотримувалися із честю привілеїв та звичаїв. Про що підписалися їх милостиві (пани). Павло Домінік Гепнер, доктор медицини, львівський райця. Валентин Шольц Станцель, львівський райця.

[7] За наданим привілеєм найяснішого Сигізмунда Августа від 1509 року, є така заборона, щоб жоден львівський кушнір, відступник від римської віри, не ставав цехмістром кушнірів у Львові. Тому і ми такий звичай щодо пожиттєвості асесорів, чи столових, а також декрет знаменитих депутатів-райців назавжди схвалюємо.

[8] А привілей найяснішого Сигізмунда Августа таким чином уточнюємо, що львівські цехові кушніри, відступники від римської віри, також уряд асесорів, чи столових (якщо їх асесорами, чи столовими, цехмістри виберуть), не повинні пожиттєво тримати і не можуть, хоч будуть до цього здатними.

[9] А щодо перешкоди для цехових кушнірів у їхньому ремеслі та у виготовленні шкіряних товарів. У цьому пункті маємо просте міркування, що цех кушнірів чи цехові майстри платять державні та наші королівські, а також міські тягарі та податки від ремесла, а також чинять витрати, сплати та збірки – для духовних потреб церкви та у цеху, на зміцнення мурів та інші потреби. Це все наша найвища королівська влада, хоч і частково, знаємо, тому (наказуємо), щоб жодному з львівських міщан, який є поза цехом кушнірів, жодній особі будь-якого статусу та стану, обряду чи релігії, а особливо євреям, було заборонено перешкоджати цеховим майстрам у кушнірському ремеслі або втручатися у виконання того ремесла будь-яким чином чи під будь-яким приводом і нормою, як також і тримати підмайстрів того ремесла та продавати вироби того ремесла чи шкіряні товари, під втратою та конфіскацією робіт та товарів, а також під нашими судовими карами, відповідно до привілею найяснішого, священної пам'яті Владислава IV, нашого найдорожчого брата, від 6 січня 1643 року³ й інших багатьох привілеїв і прав, які цьому цехові слугують.

[10] А щоб керування та послух поширювалися, всі ті, хто на кварталні збори, або коли покличе добро цеху, невчасно прийде, хочемо, що були покарані безміном воску, а ті, хто загалом на згаданих (зборах) буде відсутній, – півкаменем воску, посилаючись на наданий тому цехові привілей Сигізмунда Августа від 1509 р. Всі інші привілеї, цехові та расцькі декрети чи будь-якого чужого суду, а також наші та всі права, давні та недавні, ухвали того цеху, разом з усіма звичаями, традиціями та започаткуваннями, якими би іменами та назвами не називалися, які були введені віддавна й у подальших часах до цеху і яких до сих пір дотримуються, королівська влада навечно схвалила та підтвердила; вільне та повне користування всім згаданим наказуємо та надаємо

виключно цеховим майстрам-кушнірам, а за відсутності чи надуживання правами, привілеями, будь-якими декретами та звичаями, можуть загалом усі у будь-який (час) бути переглянуті, (так) доповнюємо з повноти нашої королівської влади. Хочемо, щоб даний наш привілей у всіх своїх пунктах і, як дослівно звучить, отримав силу та міць належної міцності.

[11] Ще хочемо повідомити всім, кому потрібно, особливо ж урядові львівського каштеляна, воєводському урядові та судові, а також шляхетному (урядові) райців та вїта й усім цехам і міщанам, якого б вони не були стану та релігії у нашому місті Львові, наказуємо, щоб згаданий цех львівських кушнірів зберігали при всіх їхніх правах і при цьому нашому привілеї навечно та незворотно, та стережіть, щоб інші зберігали. Далі наказуємо львівському гродському та міському магістратському (урядові), щоб на вимогу того цеху, скільки би разів виявилася потреба, надавали допомогу тому цехові для виконання даного нашого привілею та конфіскації речей і товарів у позацехових осіб, якби (це робила) наша королівська влада. І цей наш привілей від протидії будь-кого (захищайте) та при найменшому проханні у будь-який час із боку того цеху надайте слуг для конфіскації, також із використанням збройної сили гродського чи міського (уряду), задля нашої ласки (іншого не чиніть). Для довір'я до цієї справи дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали скріпити печаткою королівства. Дано у Варшаві 30 березня, року Божого 1662, а наших панувань у Польщі та Швеції 15 року.

Ян Казимир, король. Місце великої вислої печатки королівської канцелярії.

Стефан Ганкевич, секретар королівського маєстату.

¹ Про угоду (пакти) львівських райців з євреями від 9 серпня 1629 р. писали: *Balaban M. Żydzi lwowscy na przełomie XVI–XVII wieku.* – Lwów, 1909. – S. 446–453; *Капраль М.* Національні громади Львова XVI–XVII ст. (соціально-правові взаємини). – Львів, 2003. – С. 210–211. Стосовно інтересів кушнірського цеху новим у цих пактах був пункт про дозвіл євреям торгувати лише невичиненим хутром, з повною заборорою мати справу з “виправленим” хутряним товаром. Уведення цього положення свідчило про те, що єврейська торгівля хутром та шкірами зросла настільки, що й міський цех кушнірів відчув з їхнього боку дошкульну конкуренцію, адже раніше для євреїв діяла повна заборона торгівлі хутрами.

² Див. док. № 41.

³ Див. док. № 42.

ШЕВЦІ

1533 р., червня 10, Краків

Сигізмунд I видав підтвердження привілею на користь львівського цеху шевців

Регест: AGAD, МК, 48, к. 1086.

Регест: MRPS, IV/2, nr 17092.

Anno Domini MDXXXIII, Cracoviae, feria tertia post festum sanctae Trinitatis, fraternitati sutoribus civitatis Leopoliensis denuo est concessa litterae, datae in forma cancellariae solita.

Року Божого 1533, Краків, вівторок після свята Святої Трійці, братству шевців міста Львова повторно є надана грамота, видана у звичайній формі канцелярії.

1618 р., листопада 30, Львів

Львівський староста Станіслав Мнішек видає розпорядження про заснування окремого цеху для українських шевців на Краківському передмісті

Обляга: ЦДІАЛ. – Ф. 9, оп. 1, спр. 372, с. 632-635.

Транс.: ЦДІАЛ. – Ф. 9, оп. 1, спр. 384, с. 408-410 (док. № 46).

Опубл.: Соціальна боротьба, с. 178-180 (зі зміною й осучасненням польської мови).

Переклад: Соціальна боротьба, с. 180-181; Історія Львова в документах і матеріалах, с. 72 (український).

Регест: AGZ, X, nr 3300.

tanisław Bonifacius Mniszek z Wielkich Kunczyc, starosta generalny Lwowski etc. Wszem wobec i kazdemu zosobna, komu to wiedzieć należy, teraz i na potym będącym oznajmuję, iż mając na baczeniu powinność moją starosciną, życząc tego, aby w starostwie Lwowskim i dzierzawie moiej, którą mam z łaski jego krolewskiej mosci, pana mego miłościwego, rząd między poddanymi jurisdictey moiej dział sie, uważając decreta krolow świętey pamięci, ktore o znoszeniu partaczow rzemiesników we Lwowie na przedmiesciu Krakowskim byli, przychylając sie do ordynatiew nieboszczyka jasniewielmożnego pana Jerzego Mniszka z Wielkich Kunczyc, woiewody Sandomirskiego, starosty Lwowskiego, oycza mego, którą dla zniesienia rzemiesników partaczow nowy cech rzemiesnikom do rzemiosła sposobnym ordynował i fundował, ktorego cechu ordynatią jego krolewskiej mosci przywilejem swym confirmowac raczył, tedy, iż

szewcy z przedmiescia Krakowskiego, zwłaszcza Ruś religiey Greckiey, ktorych sie przebrakowało czterdziesti mistrzow dobrych, do cechu godnych, ktorych Catholicy z miasta do cechu swego przymowac nie chcą, prosili mie o to, abym im mieysce dla postanowienia jatek szewskich ukazał i nazaczył, za czym by porządek cechowy między sobą postanowiwszy, czynili wedle przywileju im od krola jego mosci nadanego, zwyczajem w przywileiu opisanym, y iako sie w inszych miasteczkach i miastach cechowych, także i tu w miescie Lwowie, zachować zwykło, rozumiejąc ia ich prozbę bydz słuszną y chcąc mieć w dobrym porządku te rzemiesniki, ukazałem im y nazaczył mieysce przed bramą Krakowską na tymze przedmiesciu, przy mieyscu, gdzie zwarzyczowie zwykli byli z solą stawać, aby sobie zbudowali y postawili jatek czterdziesti we dwa rzędy, w iednym dwadziescia jatek, a w drugim, przeciwko tymze, druga dwadziescia jatek. Kazda jatka ma mieć placu wszierz i wzdłuż trzy łokcie, a we srotku [sic] plac między jatkami szerokości na cztery łokcie. Ktore to jatki i z placem ych mają służyć tym to szewcom i rzemieśnikom Rusi religiey Greckiej, ym y potomkom ich czasy wiecznemi y wolno im będzie kozdemu z nich jatkę swą dać, darować, zastawić, przedać, przefrymarczyć i ku nalepszemu pożytkowi swemu obrocić, wszakoż tym dokładem, żeby rzemiesnikowi magistrowi dobremu i do cechy godnemu. A względe[m] gruntu, z każdej jatki powinni będą płacić czynszu do zamku należącego na święto świętego Marcina po groszy sześci, a od rzemiosła, także z kozdej jatki na kwartał kozdy po groszy dwanascie, y aby spokojnie w porządku dobrym, cechowym rzemiosło swoje odprawowali y insze wszystkie partacze, ktorzybykolwiek byli na przedmiesciu Krakowskim rzemiosła ich szewskiego, pozwalają [sic] im znosić i zabierać, do czego im y pomoc z zamku powinien będą dawać y urzędowi memu grodzkiemu rozkazuję, aby y pod niebytność moie, iesliby tego potrzebowali, pomoc im dawana była przeciwko tym partaczom, aby w tym zadnej przeszkody nie mieli y kogobykolwiek zabrano z tych partaczow, tedy zabioru im połowica należeć będzie, a połowica na potrzeby zamkowe. Na to wszystko pozwalają [sic] im, aby sobie confirmatią u jego krolewskiey mosci wyprawili, a dla więtszej wiary daię ia ten consensus moy z podpisem ręki mey y przyłożeniem pięczeci. Działo się we Lwowie die 30 mensis Novembris, anno Domini millesimo sexcentesimo decimo octavo.

Stanisław Mniszek, starosta Lwowski¹.

¹ Облятували грамоту шевці-передміщани Павло Чиж та Петро Рей 7. VI. 1619 р.

Stanisław Bonifacjusz Mniszek z Wielkich Kunicy, generyalny lwowsky starosta i t. d. Powiadomiam wszystkim ogólnie i każdemu z osobna, komu o tym trzeba wiedzieć, dzisiaj i na przyszłość. Co, kierując się moim obowiązkiem starosty, chciałbym, aby w lwowskim starostwie i w mojej orenzie, jakiej mam z łaski Jego Królewskiego Maestatu, pana mojego łaskawego, był porządek między poddanymi mojej jurysdykcji. Poważając dekrecje błazennej pamięci królów o usunięciu partaczów-remisników w Lwowie na Krakowskim przedmieściu, pogodzonych z ordynacją pokojnego Jego Miłosć Pana Juria Mniszka z Wielkich Kunicy, sandomirskiego woiewody, lwowskiego starosty, mojego ojca, którą dla usunięcia remisników-partaczów nadał ordynacją i założył nowy cech dla remisników, zdolnych do rzemiosła, i ten cechowy ordynacją zwołał Jego Królewski Maestat swoim przywilejem zatwierdzić. Oskądże szewcy z Krakowskiego przedmieścia, osobliwie rusini-ukrajinicy greckiej wiary, a takich podbrano czterdzieści dobrych mistrzów, przydatnych do cechu, jakich katolicy z miasta nie chcą przyjąć do swego cechu, prosiли mnie wskazać i wyznaczyć im miejsce dla otwarcia szewskich jatek, aby następnie mogli założyć swój cech i pracować zgodnie z

привілеєм, наданим їм його королівським маєстатом, за звичаєм, описаним у привілеї, як це буває в інших містечках і містах, де є цехи, а також тут, у місті Львові, звичайно ведеться, визнаючи, що їхнє прохання справедливе, і бажаючи мати тих ремісників у доброму порядку, я вказав їм і визначив місце перед Краківською брамою на тому ж передмісті поблизу місця, де зваричі звикли із сіллю ставати, щоб вони собі збудували і поставили сорок крамів у два ряди, в одному двадцять яток, а навпроти, в другому, ще двадцять яток. Кожна ятка повинна мати три локті в ширину і в довжину, а в середині між ятками – місце шириною в чотири локті. Ці крамнички разом з їхньою площею повинні служити тим же шевцям-українцям, ремісникам грецької віри, їм та їхнім нащадкам, на вічні часи. Кожному з них буде вільно свою ятку дати, подарувати, заставити, продати і використати з найбільшою користю для себе, однак із застереженням, щоб вони дісталися ремісникові, доброму майстрові, придатному до цеху.

Що стосується місця, то від кожної ятки повинні платити податок, який належить замкові, у свято Св. Мартина [11.XI], по 6 гр., а від ремесла – від кожної ятки – щокварталу по 12 гр., а щоб вели своє ремесло спокійно, в доброму цеховому порядку, дозволяється їм усувати і забирати всіх інших партачів, які будь-коли були б на Краківському передмісті. В тому я повинен і буду зобов'язаний надавати їм допомогу в замку і наказую моєму гродському урядові, щоб також на час моєї відсутності, якби їм було потрібно, давав їм допомогу проти тих партачів і в тому не чинив жодної перешкоди. Коли б у когось із тих партачів (щось) забрали, тоді половина забраного належатиме їм, а половина – потребам замку. Дозволяється їм здобути собі підтвердження цього всього у його королівського маєстату. Для більшої довіри даю цей мій дозвіл з власноручним підписом і притиснутою печаткою.

Діялося у Львові 30 листопада, року Божого 1618.

Станіслав Мнішек, львівський староста.

1620 р., лютого 28, Варшава

Сигізмунд III підтверджує грамоту львівського старости Станіслава Мнішка від 30 листопада 1618 р. про заснування цеху українських шевців на передмісті

Транс.: ЦДІАЛ. – Ф. 9, оп. 1, спр. 384, с. 408-410 (див. док. № 47).

Регест: AGZ, X, nr 3325.

igismundus Tertius Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniaeque, nec non Sueccorum Gottorum Vandalorumque haereditarius rex. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Oblatas esse nobis literas papireas nomine et ex parte sutorum Ruthenicae religionis suburbii Leopoliensis, manu generosi Stanislai Bonifacii Mniszek de Magna Kunczyce capitanei Leopoliensis subscriptas, eiusdem communitas sigillo, facultatem constituendarum in suburbio eodem addivendendas sui contubernii merces institarum iisdem sutoribus concessam in se continentem, sanas, salvas et illaesas omnique suspicione nota carentes, supplicatumque nobis

est, ut easdem literas auctoritate nostra regia approbare, ratificare et confirmare dignemur. Quarum tenor de verbo ad verbum sequitur estque talis.

Далі наводиться грамота Станіслава Боніфація Мнішка від 30 листопада 1618 р. про заснування цеху українських шевців на передмісті (див. док. № 45).

Nos itaque praefatus Sigismundus rex supplicationi praedictae uti iustae benigne annuentes, praesertim literas in omnibus earum punctis, clausulis et articulis approbamus et confirmamus, quantum de iure est, praesentibus literis nostris, decernentes easdem robur suum debitum obtinere debere. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo regni communiri mandavimus. Datum Warsaviae die XXVIII mensis Februarii, anno Domini MDCXX, regnorum nostrorum Poloniae XXXIII, Suetiae vero XXVII anno.

Sigismundus [III] rex.

Jacobus Zadzik secretarius maior.

Сигізмунд III, Божою ласкою король (*титлатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою, всім та кожному, кому потрібно. Внесено нам паперову грамоту від імені та з боку шевців “руської” релігії на львівському передмісті, підписану рукою шляхетного Станіслава Боніфація Мнішка з Великих Кунчиць, львівського старости, стверджену його рукою, що містить право встановити на тому передмісті ятки для продажу товарів того цеху, цілу, непошкоджену та непорушну, позбавлену будь-якої підозри. І просили нас, щоб ми вважали (за гідне) цю грамоту нашою королівською владою схвалити, зміцнити та підтвердити. Цієї (грамоти) зміст дослівно наводиться та є таким.

Далі наводиться грамота Станіслава Боніфація Мнішка від 30 листопада 1618 р. про заснування цеху українських шевців на передмісті (див. док. № 45).

Таким чином, ми, Сигізмунд [III], король, ласкаво прихилившись до згаданого прохання, внесену грамоту в усіх її пунктах, клаузулах та статтях схвалюємо та підтверджуємо, наскільки відповідає праву даною нашою грамотою, вирішуючи, що вона повинна отримати свою належну силу. Для довір'я до цієї справи дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали скріпити королівською печаткою. Дано у Варшаві 28 лютого, року Божого 1620, наших панувань у Польщі – 23, а у Швеції – 27 року.

Сигізмунд [III], король.

Якоб Задзік, старший секретар.

1633 р., березня 27, Краків

Владислав IV підтверджує грамоту Сигізмунда III від 28 лютого 1620 р., що містить диплом львівського старости Станіслава Мнішка від 30 листопада 1618 р. про заснування цеху українських шевців на передмісті

Облята: ЦДІАЛ. – Ф. 9, оп. 1, спр. 384, с. 407-411. Напис копііста: “Oblata literarum sacrae regiae maiestatis pro parte contubernii sutori in iurisdictioni subcastrensis Leopoliensis”¹.

Регест: AGZ, X, nr 3705.

Vladislaus Quartus Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae, nec non Sueccorum Gottorum Vandalorumque haereditarius rex electus, magnus dux Moschoviae. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Exhibitas nobis esse literas pargameneas serenissimi et divae memoriae parentis nostri desideratissimi manu eiusdem sacrae regiae maiestatis subscriptas et sigillo maioris cancellariae regni pensilis obsignatas, confirmationis literarum per generosum Stanislaum Bonifacium Mniszek de Magna Kunczyce capitaneum Leopoliensem contubernio sutorum Ruthenicum religionis suburbii Leopoliensis, bonum regimen et ordinationis eiusdem contubernii spectantium datarum, supplicatumque nobis nomine eiusdem contubernii sutorum, ut eam confirmationis auctoritate nostra regia approbare, ratificare et ratam habere dignaremur. Cuius confirmationis et literarum originai [sic] in ea descriptionem, ea verba sequitur.

Далі наводиться грамота Сигізмунда III від 28 лютого 1620 р. з підтвердженням заснування цеху українських шевців на передмісті (див. док. № 46).

Nos itaque supplicationi eiusmodi benigne annuentes, eandem confirmationem cum eius literis originai [sic] in omnibus punctis, clausulis, nexibus, articulis et conditionibus auctoritate nostra regia approbandum et confirmandum esse duximus, uti praesentibus in quantum iuri communi non repugnant, approbamus, confirmamus et ratificamus, volentes ea vim et robur debitae et perpetuae firmitatis obtinere. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo regni communiri mandavimus. Datum Cracoviae in comitiis generalibus regni felicis coronationis nostrae die XVIIa mensis Martii, anno Domini MDCXXXIII, regnorum nostrorum Poloniae et Suetiae anno primo.

Vladislaus [IV] rex.

Albertus Kadziłowski, [secretarius] sacrae regiae maiestatis.

¹ Обляту внесли до львівських гродських актів у 1634 р. шевці-підзамчани Стефан Чиж та Павло Вікторович, званий Божеком.

Vладислав IV, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою, всім та кожному, кому потрібно. Представлено нам пергаментну грамоту найяснішого та священної пам'яті нашого найдорожчого батька, підписану рукою його священного королівського маєстату та скріплену перстеневою печаткою великої канцелярії королівства, з підтвердженням грамоти вельможного Станіслава Боніфация Мнішка з Великих Кунчиць, львівського старости, видану для цеху шевців "руської" релігії на львівському передмісті, що стосується порядку та ординації того цеху. І просили нас від імені того шевського цеху, щоб ми вважали (за гідне) це підтвердження нашої королівською владою схвалити, підтвердити та зміцнити. Цього підтвердження та грамоти оригінал записаний у таких словах.

Далі наводиться грамота Сигізмунда III від 28 лютого 1620 р. з підтвердженням заснування цеху українських шевців на передмісті (див. док. № 46).

Таким чином, ми, ласкаво прихилиючись до згаданого прохання, це підтвердження з оригінальною грамотою в усіх пунктах, клаузулах, пов'язаннях, статтях та умовах уважали (за гідне) нашою королівською владою схвалити та підтвердити, як і даною (грамотою) схвалюємо, підтверджуємо та зміцнюємо, наскільки загальному праву не суперечить, бажаючи, що вона повинна отримати силу і міць належної та вічної міцності. Для довір'я до цієї справи дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали скріпити королівською печаткою. Дано у Кракові на вальному

сеймі щасливої нашої коронації 27 березня, року Божого 1633, наших панувань у Польщі та Швеції 1 року.

Владислав [IV], король.

Альберт Кадзідловський, (секретар) священного королівського маєстату.

1633 р., жовтня 26, Львів

Райці Львова, на прохання цехмістрів та майстрів шевського цеху, підтверджують статут цеху з 14 статей

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 685. Пергамент: 46x73,5 + 6,8 см. Документ розірваний, а пізніше підклеєний, у твердій обкладинці з написом: “1633. Rada miejska zatwierdza 14 artykułów konsensu cechu szewskiego, a to z lat 1456-go do 1596-go. Oryginal” (XIX). На шовковому червоному шнурку у бляшаній коробці (без вічка) печатка: Soch., Herb, s. 8.

Коп.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 1039, с. 1-6 (урядовий відпис від 1779 р. з підписом Францішка Яскевича, писаря расцького уряду).

Регест: Каталог, № 824.

onsules civitatis Leopoliensis in Russia. Universis et singulis, quorum interest, pro cuiuscunque dignitate et conditione, tam praesentibus, quam futuris, notum facimus et significamus. Quod cum ad consularem nostram residentiam venissent personaliter famati cechmagistri, magistri antiquae regum Poloniae foundationis sutores contubernales infra specificati cives Leopolienses. Primum quidem privilegia contubernio suo servientia a serenissimi olim videlicet Casimiro [IV] Petricoviae, anno 1456. Item eiusdem de data in Grodek feria tertia post dominicam Conductus Paschae, anno 1459. Item eiusdem de data iterum in Grodek, feria tertia post dominicam Conductus Paschae, anno 1596 (sic), Sigismundi Primi Leopoli feria quarta post festum sancti Lucae anno 1524, Sigismundi Augusti Petricoviae anno 1558 atque Stephani in Grodek anno 1577 data et concessa, tum et serenissimi olim Sigismundi Tertii nuper praedefuncti decreta inter se et capitaneos Leopolienses ratione conservationis antiqui sui contubernii sub jurisdictione nostra civili pergamentis tollerandorumque vagorum et improborum sutorum extra contubernalium circa civitatem sub castro curiisque tam spiritualium, quam saecularium aliarumque quarumvis extra jurisdictionem civilem existentium, degentium et iuribus, privilegiis consuetudinibusque sutorum foundationis antiquae contubernalium praeiudicantium lata et pronuntiata ad videndum et legendum nobis reproduxerunt et exhibuerunt. Deinde de mutuo et unanimi liberoque suo consensu et voluntate petierunt a nobis artificia sui articulos seu ordinationem contubernalem hic Leopoli et passim ubique in aliis regni civitatibus observatam et receptam pro contubernii ipsorum meliore statu et gubernatione juxta antiqua juris Magdeburgensis et Saxonici, tum et hujus civitatis jura et privilegia in ordinem debitum deduci ac certis legibus firmari et approbari, obtulerunt nobis eosdem articulos seu ordinatione, leges, consuetudines ac etiam exemplarum magistralium ac magistrandorum suorum. Quibus visis, lectis, perpensis ac consideratis diligenter maturo judica, consilio et deliberatione pro habitis Polonico, ut hic sequitur idiomato conscribendum dedimus et curavimus in tenore videlicet tali.

Pierwszy artykuł. Ktorybykolwiek towarzysz rzemiasła tego szewskiego chciał sie postanowic przy tym miescie, to iest mistrzom zostac, a rzemiasło swe sprawowac y robic, tedy czyniac dosyc we wszystkim porządkowi y obyczaiom cechowym według postępku tu nizey opisanego. Ma wprzod swiadeczne listy od uczciwego swego urodzenia, takze y od wyuczenia tego rzemiasła pokazac, a pokazawszy mieiskie prawo przyiac.

Wtory artykuł. Aby zaden rzemiasła szewskiego ktoroby nie był w społecznym tey cechy uprzywileiowanym zgromadzeniu tak w miescie, iako y na przedmiesciach (oproc z dwuch podzameckich według przywileiow y decretow swiętobliwych krolow Polskich) w dworach tak duchownych, iako y szlacheckich y wszelakich inszych jurisditiach, tudziesz po mieszkaniach, folwarkach y osadach mieiskich nie wazył się robic, chłopcow uczyć, wyzwalac, towarzyszow przyjmowac, rzemiasła przywłaszczaiąc sobie, magisteriją odprawowac y nigdzie nie przedawac pod zaborem robot ich własnych y inszych wszelkich.

Trzeci artykuł. Aby zaden z mieszczan nie chował w domach, osadach y na folwarkach swoich tak w miescie samym, iako y na przedmiesciach szewczow zwłaszcza niecechowych na szkodę cechowym szewczom, ciężary wszelakie tak krola jego mosci y rzeczypospolitey koronney, iako y mieiskie przynoszących, a to pod pięcią grzywien winy y z mieszkania wypędzeniem.

Czwarty artykuł. Wolno tesz będzie y iest cesze szewskiej zdawna od krolow ich mosci uprzywileiowaney wszystkich w tymze cechu [nie] będących szewczow partaczow, przekupniow roboty swe po rynku, ulicach ormianskich y zydowskich, takze y przedmiesciach, przez sie, zony y iakieszkolwiek osoby roznoszących, z przydaniem sług od urzędu swego panom radziec Lwowskich (czego im zaden pan burmistrz teraz y na ten czas będący za requisitią y za nastawaniem onych bronie nie ma) zabierac y zaboru połowice do cechu na unkoszty cechowe, a drugą połowice na munitią mieiską (oddawszy takowy zabor na ratusz) obrocił. A po inszych nie mieiskich jurisditiach z widzem albo sługą mieiskim odprawiac sie to ma według decretow o zniesieniu partaczow pro dworach rozných zaszłych.

Piąty artykuł. Nie będą tesz mogli, ani powinni kramarze tak w bogatych kramach, iako y w ubogich kromickach [sic] zasiadaiący, ani wenditarze roboty szewskiej przedawac, nawozac y od nikogo tak cechowego, a dalekiego więcey od niecechowego ku przeszkodzie cechy szewskiej kupowac pod zaborem takowey wszystkiey roboty, ktorey połowica ma miasto, a druga połowa na ceche obracac sie ma.

Szosty artykuł. Garbarze skory do rzemiasła nalezące dobrze wyprawiac y suche w rynku na kamieniach dla zprzedania ich, osobliwie we dni targowe we wtorki y we czwartki zawsze wykładac maią. A iesliby co na strone spszedac chcieli, tedy maią miec na to względ urzędu uczynic między sobą, aby szewskiej cechowej braci, ileby im potrzeba skor wielkich y drobnie wyprawnych y suchych zawsze dodawali. Tegosz y kordybanicy przestrzegac maią, aby z rozmaitemi skorami dobrze wyprawnymi teyze cesze dla potrzeby ludzkiej bez wszelakiego omieszkania robocie dogadzali. Z tym dokładem, ze garbarze surowe wyprawiac podług swego przywileiu, a kordybanicy farbować one maią, to waruiąc, iako najbardziej, zeby szewczy obuwia z skor cielecych urobionego, za iakie insze nie udawali y nie przedawali pod winą pro arbitrio urzendentowi należąca, gdzieby bądź kordybanicy, bądź garbarze, bądź szafianicy albo szewczy temu artykułowi w czym doszyc nie uczyniły.

Siodmy artykuł. Nie mogą tez garbarze, ani kordybanicy cehey Lwowskiej w zadnych cechach swoich uchwał y postanowienia miec, ani stanowic, o ktorymby urząd radziecki Lwowski nie wiedział y pozwolenia swego nie dał, zwłaszcza ktoroby cesze y rzemiasłu szewskiemu przeszkadzac y

ubliżać w czym miało, pod nieważnością tego wszystkiego, coby między sobą na szkodę y zepsowanie drugich cechów postanowili.

Ośmy artykuł. Garbarze nie będą mogli, ani powinni kawałkami albo stukami ukrawać y ubrządować [sic] skór, ale tylko całkiem tak, iako w sobie która skóra jest, a skóry dobrze wyprawiać y wysuszone, nie warunkować być mają y na jednym tylko miejscu, iako się wyżej rzekło także też nie czeszczy tylko, iako są przywileje cesze szewskiej od świątobliwych królów Polskich nadane y z Krakowskich przywilejów, porządków y zwyczajów za wiadomością urzędów panów radziec Lwowskich od urzędu radzieckiego Krakowskiego przysłane y przywilejem świętej pamięci króla [Zygmunta] Augusta na sejmie walnym koronnym w Piotrkowie roku 1558 potwierdzone, przedawac powinni będą pod winą urzędową dziesięciu grzywien, ktorey połowica na miasto, druga na potrzebe do cechy obracać się ma.

Dziewiąty artykuł. Jesliby kto w cesze szewskiej za mistrza cechowego zostać chciał, tedy pokazawszy iako się rzekło od urodzenia y rzemiosła się wyuczenia listy przystoynne, także mieiskie prawo przyjąwszy, tedy wprzód jatke kupic sobie, a potem tak za wstępne, sztuk zrobienia, collacyę y na insze wszystkie podatki cechowe, ktore do kościoła na świece y na insze porządki kościelne obracać się zwykły, więc y na wieżę proch, kule y strzelby y cokolwiek tylko do porządków y potrzeb cechy należy czterdziestu złotych Polskich będzie każdy z nich lub razem lub też na rathy, iako sobie w cesze wyprawi y postanowi oddać powinien. W czym iednak na rathy może rozłożyć, iako cecha uzna albo też moderamen panów radziec nastąpi. Masłkom iednak y masłkownom być puł cechy od actu małżenskigo. A isz jest czterdziestu jatek uprzywilejowanych, ktore królewskimi dla tego, iż od ss. królów Polskich pospołu z bogatemi kramami, piekarzami y rzeźnikami nadano są, zowią y ktore czynse zamkowi, iako acta lustratorskie koronne pokazują, oddawają. Tedy tych jatek nie ma zaden kupować, tylko mistrz y brat cechowy. A ktorzyby z mistrzów miał bądź iedne, bądź dwie jatce z tych czterdziestu, tedy ma sam w jedney tylko jatce na przedmiesciu wykładac, a jesliby nie robił rzemiosła albo robiąc nie wykladał by na jatkach roboty swey, tedy mu wolno będzie, iednak takowey jatkicy swoiey bądź to iedne, bądź to dwie mieć będzie, nie wolno mu będzie nikomu z mistrzów y braci swey chociaż by był Catholikiem arendować, nymować, ani zastawiać, wolno iednak przedac osobliwie mistrzowi Polakowi. A gdzieby więcej braci chociaż Greckiey religiey do tey cechy wstępowało, tedy się spólnie z bracią cechową o miejsce insze, iakie nad te terazniejsze jatki do wykładania y przedawania robot swoich na przedarż u panów radziec Lwowskich, iako wyzszego urzędu starać się mają.

Dziesiąty artykuł. Mistrz albo ktorykolwiek do społeczności braterskiej do tey cechy szewskiej przyjęty w cesze zostanie, tedy względem tego, co w miescie przedawa, cechy zazywa w cechowych porządkach y cechowymi przywilejami się okrywa [sic], powinien będzie do wszelakich ciężarów, poborów y powinności cechowych rzemiosła tego spólnie y z drugimi przykładac się ma, a to podług wynalazku urzędowego albo cechy wszystkiey choćby nie tylko na mieiskiey, ale y na iakiey inszey jurisdictey przemieszkiwał, wszakże gruntownym podatkom y powinnościom tam, gdzie mieszka z gruntu z osoby swey podlega.

Jedynasty artykuł. Jesliby który partacz przy tym miescie robotę swą, nie będąc w jednosci cechy szewskiej, robił y przedawał, a chciał do porządków cechowych za mistrza przystąpić, tedy za partactwo powinien będzie oddać do cechy pięć grzywien y pułkamenia wosku ceny [sic] i wagi starożytney, a potem tak przystępować do cechy, iako artykuły wzwyż opisane uczyć y przekazywać.

Dwunasty artykuł. Jezeli ktory mistrz wszelkiej religiey będąc w cesze za mistrza przyięty y za cechowego miany, wyszedł swoiewolnie z cechey, tedy odpada od wszelakich praw y wolności cechowej y znowu tez, iezeliby chciał byc do teyze cechy przyięty, tedy iako partacz ma znowu we wszystkim cesze dosyc uczynic, o ktorego występ się ma bydz urzędowi pp. radziec denuntiatio uczyniona.

Trzynasty artykuł. Porzątki y obrzędy koscielne, iako msze zaduszne, vigilie, votywy, pogrzeby y tym insze wszystkie zwyczaie, porządki y powinności cechowe wszyscy bracia cechowe młodszy y starszy zadnego nie wymiuiąc, ani wylęczaiąc, nie zaślaniając się żadną inszą religią pod winą cechową odprawowac bytnością swoją powinni będą tak iako się w inszych wszystkich cechach zachowuię.

Czternasty artykuł. Przychylaiąc się do przywileiow starodawnych, takze y do informatyi krakowskiej przez s. pamięci Zygmunta Augusta krola Polskiego potwierdzoney na garbus cesze Lwowskiej nadany, ten takim prawem we wszystkim przy cesze szewskiej zostawiamy y zeby cesze wolno było garbarza swego chowac y tam rozmaite skory wyprawowac pozwalamy y przy prawach, takze dawna zwykłych wolnościach zachowuiemy. Za cechmistrzostwa Macieia Plockiego, Jakuba Kurowczyka starszych, mistrzow stołowych Stanisława Kozłowskiego, Macieia Kielbasy y inszych tak starszych, iak młodszych mistrzow y braciey w tym cechu na ten czas będących.

Nos itaque praefati consules affectationem praenominatorum sutorum contubernium civium Leopoliensium, uti legitimam esse considerantes, videntesque supraspecificatos articulos, non ad ipsorum tantum contubernale bonum et tranquillius regimen, verum etiam ad speciale civitatis huius decus, ornamentum publicumque commodum cedere, quo scilicet eas civitas, quae est Russiae metropolis nunc et in posterum tanto praeclarioribus et peritioribus artificibus abundere possit, ornamentumque suorum incrementum maius ac maius consequatur. Ideo eam ordinationem et praeinsertos articulos, leges et consuetudines omnes et singulas more primariarum intra et extra regnum civitatum praecipue civitatis Cracoviensis vigore iurium et privilegiorum, civitatis huius ad eam rem specialiter habitorem ex autoritate nostra consulari instituimus, fundamus seu a prima eius sutorum contubernii fundatione renovamus, conferimus, approbamus et confirmamus, salva nihilominus facultate nobis et successoribus nostris reservate iuxta exigentiam et necessitatem eorundem sutorum contubernialium atque civitatis bonum publicum articulos eosdem de speciali scitu ipsorum magistrorum sutorum contubernialium nunc et in posterum pro tempore existentium augendi, minuendi, corrigendi, immutandi vel aliam ordinationem constituendi et determinandi. Sub proconsulatu excellentissimi domini Erasmi Sixti philosophiae et medicinae doctoris. Harum testimonio litterarum, quibus sigillum civitatis ac officii nostri praesentibus est appensum. Actum et datum Leopoli feria quarta ante festum sanctorum Simonis et Judae Apostolorum, anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo tertio.

D. Erasmus Sixtus phisicus medicus proconsul Leopoliensis manu propria.

Albertus Zimmicki civitatis Leopoliensis notarius manu propria.

В айці міста Львова на Русі. Всім та кожному, кому потрібно, будь-якої гідності та стану, як сучасникам, так і прийдешнім, робимо відомим та повідомляємо. Що до нашої раецької присутності прийшли славетні цехмістри, майстри, цехові шевці давньої фундації польських королів, нижченазвані львівські міщани, насамперед привілеї, що їм слугують: від найяснішого покійного Казимира [IV], (даний) у Пйотркові, року 1456; далі його ж, (виданий) із датою в Городку у вівторок після Провідної неділі, року 1459 [3.IV]; далі того ж у Городку, у

вівторок після Провідної неділі 1596 (sic); Сигізмунда I – у Львові у середу після свята Св. Луки, року 1524 [19.X]; Сигізмунда Августа – у Пйотркові року 1558, а також Стефана – у Городку 1577, дані та надані, а також найяснішого покійного Сигізмунда III, недавно померлого, декрети між ним (цехом) і львівськими старостами з приводу збереження їхнього давнього цеху під нашою міською юрисдикцією, пергаментні, за якими зносяться прийшли та невивчені позацехові шевці, які перебувають біля міста під замком у дворах, як духовних, так і шляхетських, та будь-яких інших (дворах), поза міською юрисдикцією, а також видані й оголошені права, привілеї та звичаї цехових шевців давньої фундації показали та представили для огляду та читання. Потім, за взаємною й одноставною згодою та бажанням, просили нас статті свого ремесла чи цехову ординацію, якої тут у Львові та всюди в інших містах королівства дотримуються та приймають, для покращення стану їхнього цеху та давнього управління, відповідно до магдебурзького та саксонського прав, а також прав і привілеїв того міста, в належний порядок привести та з певними приписами зміцнити та схвалити. Внесли нам ті статті, чи ординацію, приписи, звичаї, а також свої майстрівські штуки, щоб (стати) майстром. Їх побачивши, прочитавши, зважено й уважно обдумавши, ухвалою та за нарадою дали та наказали переписати польською мовою, як тут наводиться, з таким саме змістом.

Перша стаття. Який би підмайстер того шевського ремесла хотів би постановитися у тому місті, тобто стати майстром, і своє ремесло виконувати та робити, тоді, дотримуючись у всьому цехових порядків та звичаїв, відповідно до нижчеописаного припису, має насамперед показати засвідчені листи про своє чесне походження, а також вивчення того ремесла, а показавши (має) прийняти міське право.

Друга стаття. Щоб жоден шевського ремесла, який би не був у спільному товаристві того цеху, як у місті, так і на передмістях (окрім хіба двох підзамчанських, за привілеями та декретами богобоязних польських королів) не наважувався працювати у духовних і шляхетських дворах, будь-яких інших юрисдикціях, також у міських помешканнях, фільварках та осадах, а також хлопців учити, визволяти, підмайстрів приймати, привласнюючи (право) ремесла, магістерію тримати та ніде не (смів) продавати, під забранням їхніх власних й інших будь-яких виробів.

Третя стаття. Щоб жоден з міщан не тримав нецехових шевців у будинках, осадах і на своїх фільварках, як у самому місті, так і на передмістях, на шкоду цеховим майстрам, які несуть всілякі тягарі як для його милості короля та держави, так і міські, а це під карою 5 гривень і вигнанням з помешкання.

Четверта стаття. Вільно буде та є шевському цеху, що здавна є упривілейованим від їх милостей королів, у всіх нецехових шевців-партачів, перекупнів, які свої роботи розносять по Ринку, вірменських та єврейських вулицях, а також на передмістях, як особисто, так і через жінок і будь-яких осіб, з наданням слуг від уряду свого панів львівських райців (чого їм жоден пан бурмистер, який є та буде, за їхнім проханням та вимогою не має забороняти) вироби забирати. Із цього половина піде до цеху на цехові витрати, а половина – на міську фортифікацію (віддавши таке забрання на рагушу). А по інших неміських юрисдикціях це має відбуватися зі спостерігачем або міським слугою, відповідно до виданих декретів про знесення партачів у різних дворах.

П'ята стаття. Не будуть, не повинні ані крамарі, котрі сидять як у багатих крамах, так і в убогих, ані перекупні продавати шевську роботу, привозити і від нікого цехового, а тим більше нецехового, на шкоду шевському цехові купувати, під забранням тієї всієї роботи, якої половина припаде на місто, а половина – на цех.

Шоста стаття. Чинбарі мають добре виправляти шкіри, належні до ремесла, і мають сухими викладати на Ринку на каменях для їх продажу, особливо в торгові дні, у вівторки та четверги.

А якби хотіли продати щось на сторону, тоді за цим повинен дивитись уряд, щоб для цехових шевців завжди додавали, скільки їм треба великих і дрібно виправлених і сухих шкір. Також і кордибанники мають дбати, щоб різні, добре виправлені шкіри постачати тому цехові для людської потреби без будь-якої затримки. З тим додатком, що чинбарі повинні виправляти сирі (шкіри), відповідно до свого привілею, а кордибанники мають малювати; застерігаючи це якнайбільше, щоб шевці взуття, вироблене з телячих шкір, за якесь інше не видавали та не продавали, під карою, яку має встановити уряд, коли би чи кордибанники, чи чинбарі, сап'янники або шевці ту статтю не виконували.

Сьома стаття. Не можуть ані львівські чинбарі, ані кордибанники у своїх цехах ухвали та постанови приймати і встановлювати, про які би львівський раєцький уряд не знав та не дав свого дозволу, особливо, коли б могли в чомусь шкодити й ущерблювати шевський цех і ремесло, під недійсністю того всього, щоби між собою постановили, на шкоду та псування інших цехів.

Восьма стаття. Чинбарі не будуть могли, ні не можуть на кавалки та штуки розкраювати й обрізати шкіри, але (повинні продавати) тільки цілою, якою сама по собі шкіра є. А шкіри мають бути добре виправлені та висушені, не підозрілі, і тільки на одному місці повинні продавати, як то вище згадувалося, і не частіше – тільки (так), як є в привілеях, наданих шевському цехові богобоязними польськими королями, та в краківських привілеях, порядках і звичаях, з відома уряду панів львівських райців, які прислали від краківського раєцького уряду, та привілеєм священної пам'яті короля (Сигізмунда) Августа, підтверджені на вальному сеймі королівства у Пйотркові у 1558 році, під урядовою карою 10 гривень, з яких половину мають використати на місто, а половину – до цеху.

Дев'ята стаття. Якщо хтось у шевському цеху хоче стати цеховим майстром, тоді, показавши, як згадувалося, належні листи про народження та вивчення ремесла, також прийнявши міське право, тоді як за вступне виготовлення штук, учту, так і на всі інші цехові податки, які звикли використовувати до храму на свічки й інші церковні потреби, а отже, на вежу – порох, кулі та стрільбу і будь-що належне до порядків і потреб цеху, повинен віддати 40 польських зл. кожен з них або цілком, або частинами, як собі в цеху погодить і встановить. Однак цю (сплату) може на частини розкласти, як цех визнає або також надійде уточнення панів райців. А маслакам і маслаківнам має бути півцеху від шлюбного часу. А якщо є 40 упривілейованих яток, яких для цього королівськими звать, оскільки (їх) польськими королями (шевцям) разом з багатьма крамарями, пекарями та різниками надано¹, і які віддають замкові чинші, як показують коронні люстраційні акти; тоді тих яток не повинен ніхто купувати, тільки цеховий майстер і брат. А який би з майстрів мав або одну, або дві ятки з тих сорока, тоді мусить сам в одній тільки ятці на передмісті викладати (товар). А якби не виконував ремесла або виконуючи не викладав на ятках своїх виробів, тоді йому не буде вільно нікому з майстрів та своїх братів, хоч би був католиком, орендувати, наймати, ані заставляти, вільно, натомість, продати, особливо майстрові-поляку. А коли би більше братів, хоч і грецької релігії, до того цеху вступало, тоді спільно із цеховою братією про інше місце мають старатися у панів львівських райців, як вищого уряду, понад ті теперішні ятки для викладання та продажу своїх виробів.

Десята стаття. Якщо майстер або будь-хто, хто буде прийнятий до братської громади в тому шевському цеху, тоді, з огляду на те, що в місті продає, використовує цех з його порядками та прикривається цеховими привілеями, повинен буде прикладатися до всіляких цехових тягарів, поборів та повинностей того ремесла спільно з іншими, а це відповідно до урядового рішення

або всього цеху, хоч би жив не тільки на міській, але й якійсь іншій юрисдикції, однак податковим тягарям і повинностям підлягає там, де мешкає, з ґрунту, зі своєї особи.

Одинадцята стаття. Якби котрийсь партач при тому місті, не будучи в єдності із шевським цехом, свою роботу виконував і продавав і хотів до цехових порядків як майстер приступити, тоді за партацтво повинен буде віддати до цеху 5 гривень і півкаменя воску, за давньою ціною та вагою, а потім вступити до цеху, як вищеописані статті навчають і переказують.

Дванадцята стаття. Якби котрийсь майстер будь-якої релігії, будучи в цеху за майстра прийнятий та іменованій цеховим, вийшов би своєвільно із цеху, тоді відпадає від будь-яких цехових прав та вільностей і, якби знову хотів прийняти цех, тоді як партач мусить знову в усьому задовольнити цех. І про цей його виступ має бути повідомлений уряд панів райців.

Тринадцята стаття. Костельні порядки й обряди, як-от: поминальні богослужіння, “віглілі”, “вотиви”, похорони та всі інші цехові звичаї, порядки та повинності, всі цехові брати, старші й молодші, під цеховою карою повинні будуть відбувати за своєї присутності так, як і в усіх інших цехах дотримуються, не виключаючи жодного, не прикриваючись жодною іншою релігією.

Чотирнадцята стаття. Прихилиючись до стародавніх привілеїв, також до краківської інформації, підтвердженої священної пам’яті Сигізмундом Августом, польським королем, із наданням львівському цехові чинбарні, його на такому ж праві в усьому шевському цеху залишаємо, вільно дозволяємо тримати ту чинбарню і там різні шкіри виправляти і також зберігаємо при правах, а також здавна звичайних вільностях. За цехмістрівства Матія Плоцького, Якоба Куровчика, старших майстрів, Станіслава Козловського, Матія Келбаси, столових, та інших, як старших, так і молодших майстрів і братів, які є в тому цеху.

Таким чином, ми, згадані райці, вважаючи клопотання згаданих цехових шевців, львівських міщан, справедливими, побачивши, що вищезгадані статті не тільки для добра цеху та спокійного управління, але також служать і для особливої оздоби, прикраси та спільної зручності того міста, а це місто, що є столицею Русі, тепер і в майбутньому може мати з надлишком таких досвідчених і вправних ремісників та отримуватиме для своєї прикраси все більше і більше зростання, тому цю ординацію й усі та кожну з внесених статей, приписів та звичаїв, за звичаєм головніших міст з-поза та всередині держави, особливо ж міста Кракова, відповідно до прав і привілеїв, які має це місто спеціально в цій справі, нашою расцькою владою встановлюємо, засновуємо чи відновлюємо перше заснування того цеху шевців, надаємо, схвалюємо та підтверджуємо, тим не менше зберігаючи право нам і нашим спадкоємцям, відповідно до вимоги та необхідності тих цехових шевців, а також публічного добра міста, з окремого відома тих цехових шевських майстрів, що є тепер і будуть у майбутньому, їх (статті) побільшити, зменшити, уточнити, змінити або іншу ординацію встановити та визначити. При бурмістрівстві знаменитого пана Еразма Сикста, доктора філософії та медицини. Для засвідчення даної грамоти печатка міста та нашого уряду є підвішена. Діялося та дано у Львові у середу перед святом Св. Симона та Юди апостолів, року Божого 1633.

Доктор Еразм Сикст, медик, львівський бурмістер, рукою власною.

Альберт Зимницький, писар міста Львова, рукою власною.

¹ Йдеться про надання Владислава III від 21 липня 1444 р., за яким підтверджувалися права львівських крамарів, пекарів, різників та шевців (див. док. № 1).

1634 р., серпня 26, Варшава

Владислав IV, на прохання львівського цеху шевців, підтверджує грамоту райців Львова від 26 жовтня 1633 р., яка містить статут шевського цеху

Ориг.: ЦДАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 688. Пергамент: 41x76 + 9,5 см. Тверда обкладинка з написом: “1634. Władysław król polski etc. zatwierdza 14 artykułów konsensu cechu szewskiego. Oryginał” (XIX). На шовковому малиновому шнурку у бляшаній коробці (без вічка) пошкоджена печатка: Gum., XXIII, nr 93.

Регест: Каталог, № 827.

Nladislaus IV Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniaeque necnon Sueccorum, Gottorum Vandalorumque haereditarius rex, electus magnus dux Moschoviae. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Exhibitas nobis esse famatorum cechmagistrorum, magistrorum totiusque contubernii sutorum civitatis nostrae Leopoliensis nomine literas pargameneas serenissimi [sic] manu spectabilum Erasmi Sixti phisici medici, proconsulis et Alberti Zimnicki notarii eiusdem civitatis Leopoliensis subscriptas, sigilloque appenso civili Leopoliensi communitas. Quarum quidem literarum exordia, primum a serenissimo praedecessoribus nostris, regibus Poloniae eidem contubernio servientia recensentur, de inde vero serie et contextu verborum sequenti articuli certi ad bonum regimen praefati contubernio Polonico idiomate conscripti ac per consules suprascriptae civitatis Leopoliensis approbati et confirmati continentur. Supplicatumque nobis, ut easdem literas autoritate quoque nostra regia approbare et confirmare dignaremur. Quarum quidem literarum tenor de verbo ad verbum sequitur.

Далі наводиться грамота райців Львова від 26 жовтня 1633 р., яка містить статут цеху шевців (див. док. № 48).

Nos igitur supplicationi eidem benigne annuentes praeinsertas literas in omnibus earum punctis, clausulis, articulis et conditionibus approbandas, ratificandas et confirmandas esse duximus, uti quidem in quantum juri communi non repugnant ususque earum habetur approbamus, ratificamus et confirmamus hisce literis nostris, decernentes easdem debitae et inviolabiliter firmitatis robur obtinere. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo regni communiri jussimus. Datum Varsaviae die 25 mensis Augusti, anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo quarto, regnorum nostrorum Poloniae secundo, Suecciae vero tertio anno.

Vladislaus [IV] rex.

Albertus Kadziłowski secretarius regiae maiestatis manu propria.

Confirmatio articulorum contubernii sutorum civitatis Leopoliensis.

Nладислав IV, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім та кожному, кому потрібно. Представлено нам від імені славних цехмістрів, майстрів і всього цеху шевців нашого міста Львова пергаментну грамоту, підписану рукою знаменитого Еразма Сикста, медика, бурмістра, й Альберта Зимницького, писаря того міста Львова, скріплену вислою печаткою міста Львова. У цій грамоті перелічуються початкові (грамоти), насамперед наших найясніших попередників, польських королів, які слугують тому

цехові, потім містяться дослівно певні статті, написані для доброго керування згаданого цеху польською мовою і схвалені й підтверджені райцями вищезгаданого міста Львова. І просили нас, щоб цю грамоту також нашою королівською владою ми вважали за гідне схвалити та підтвердити. Тієї грамоти зміст дослівно наводиться.

Далі наводиться грамота райців Львова від 26 жовтня 1633 р., яка містить статут цеху шевців (див. док. № 48).

Таким чином, ми, милостиво прихилиючись до цього прохання, внесену грамоту в усіх її пунктах, клаузулах, статтях та умовах вважали (за гідне) схвалити, зміцнити і підтвердити, як і, наскільки не суперечить загальному праву та має вжиток, схвалюємо, зміцнюємо та підтверджуємо цією нашою грамотою, вирішуючи, що вона повинна отримати належну та незворотну міцність і силу. Для довір'я до цієї справи дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали скріпити печаткою королівства. Дано у Варшаві 24 серпня, року Божого 1634, наших панувань у Польщі – 2, а у Швеції – 3 року.

Владислав [IV], король.

Альберт Кадзідловський, секретар королівського маєстату, власною рукою.

Підтвердження статей шевського цеху міста Львова.

1641 р., серпня 9, Львів

Львівські райці підтверджують угоду між українськими та польськими шевцями від 20 липня 1641 р.

Транс.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 722 (див. док. № 51).

Облята: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 55, с. 1772-1773.

Опубл.: АЮЗР. – Ч. I. – Т. X. – С. 560-563

Consules civitatis Leopoliensis. Universis et singulis, quorum interest, tenore praesentium significamus. Quomodo in plenaria officii nostri consularis residentia comparentes personaliter famati Andreas Spiewak et Paulus Wietorowicz cechmagistri sutorum contubernalium necnon honesti Stephanus Czyz, Ferens Menszynak, Stanislaus Arendarz, Stanislaus Pedaszowicz magistri eiusdem contubernii nationis Ruthenicae seniores, suis aliorumque confratrum suorum eiusdem contubernii ad latus suum personaliter adstantium nominibus laudum infrascriptum seu compositionem inter se ad meliorem ordinem contubernii sui conservandum ex consensu totius contubernii pactum, in scriptumque consentaneum redactum et per certos dominos commissarios e collegio nostro ad id deputatos visam trutinatam et non in nullis punctis correctam per nos autem publice lectam et novissime melioratam produxerunt. Illamque in omnibus et singulis punctis approbantes at ad observationem illius se successoresque suos post hac et enim artificio sutorio usuros obligantes ac inscribentes, acti nostri inseri et per nos approbari expetierunt. Cuius quidem compositionis seu laudi contubernaes tenor est istius modi.

Tenor compositionis. Condycye nizey opisane, na ktore tak Polscy, iako y Ruscy bracia rzemiesla szewskiego dobrowolnie, zgodnie pozwolili y one strzymac sobie wiecznemi czasy z oboiey strony przyobiecali.

1. Aby dway cechmistrze, ieden Polski, drugi Ruski takze y stołowi bracia szesc, trzech Polskich, a trzech Ruskich byli.

2. Skrzynka y puszka iedna cechowa ma bydz, do ktorey kluczy dwa ieden z Polskiej, a drugi y Greckiej religii braciey, ktorych z posrodku siebie do trzymania takowych kluczy obiorą bydz maią.

3. Przychody wszelkie do iedney puszki (ktora zkrzynka u cechmistrza starszego chowana ma bydz) chowac y na potrzebe tak Polskiej, iako y Ruskiej iakąkolwiek się poda maią się obracac.

4. Schadzka generalna we cztery niedziele dla odprawowania spraw cechowych, składania się groszow na swiece ma bydz do [sic], y wszyscy iak Polscy, tak y Ruscy bracia pod winą cechową powinni chodzic.

5. Wydatki z tey skrzynki, to iest, ile na swiece koscielne do kosciola Polskiego bracia Polscy wezmą, tyle y braci Ruskich dadzą.

6. Strony trwog y naiazdow nieprzyiaciela koronnego, tak się ma zachowywac, ktorzy pod iurisdictioną mieyską mieszkaią, ci do miasta, a ktorzy pod zamkiem na zamek nalezec maią, a gdy insze solennitates w miescie się odprawowac będą, zarowno wszyscy do nich stawic się powinni zostawuią.

7. Względem wydawania listow od wyuczenia u cechy za uczniami tak y Polskimi, iako Ruskimi, tedy pod iedną pięczęcio [sic] cechową z podpisami cechmistrzow tak Polskiej, iako y Greckiej religiey maią bydz wydawane.

8. Gospoda dla czeladzi Polskiej y Ruskiej w miescie iedna ma bydz, z między ktorey czeladzi ieden Polski, a drugi Ruski starszy ma bydz brat obrany, takze y stołowi bracia tym trybem połowa Polskiej, a druga Ruskiej religiey bydz maią, ktora to czeladz Ruska zarowną y Polskimi pociągac y sprawowac się powinna. Co zas tydze nabozenstwa koscielnego, tedy kazdy brat podług swego obrządu Polscy do Polskiego, a Ruscy do czerkwie chodzic maią. Iednak na wotywy uroczyste, iako electionis officialium civitatis do fary, a na obranie czechmistrzow do świętego Krzyza wszyscy bracia Grecy raz w rok na świętego Macieia przychodzic maią. Takze na załomszach kwartalnych wszyscy bywac powinni.

9. Wedle rejestru cechowego z braciey Ruskich pierwszych czterdziestu, ktorzy nie oddali wstępnego, powinni oddac naydaley do Wielkieynocy w roku 1642. A gdy wszyscy takowe wstępne oddadzą, dopiero do zkrzynki cechowej klucze ieden y Polskiego drugi u Ruskiego brata będą.

10. Ktoryby na potym nowy mistrz tak Polskiej, iako y Ruskiej religiey do cechu chciał wstępowac, powinien będzie listy dowodne od urodzenia y wyuczenia pokazac, a potym wstępnego do zkrzynki cechowej sto złotych Polskich dac, synowie iednak mistrzowscy y ktorzy corki mistrzowskie poymowac będą wstępnego tylko po złotych dwudziestu dawac maią.

Na ostatek bracia Polscy dla lepszego ziednoczenia braci Ruskiej, ktorzy zechcą albo będą mogli jatki w miescie kupowac y zapisy na nią otrzymowac. Na co dla lepszey wiary y pewnosci tak my Katolicy, iako y Ruscy bracia spolnie podpisuiemy się y pięczenc [sic] cechową przykladamy y te wszystkie kondycyę opisane zatrzymac sobie wiecznie obliguiemy się. Działo się we Lwowie w cechu zupełnym dnia dwudziestu Lipca, roku Panskiego 1641.

Nos igitur consules praeinsertam compositionem inter sutores contubernaes factam et expeditam per eosdemque pro rato et grato suscepto actis nostris inseri permisimus et in quantum iuri publico civitatis, qui huius non repugnat, autoritate nostra approbamus. Facultate nihilominus supraexpressa puncta pro rerum temporumque exigentia meliorandi, mutandi, minuendi, addendi nobis successoribusque nostris reservata et praecustodita. In cujus rei fidem sigillum officii nostri consularis

Leopoliensis praesentibus est subimpressum. Actum Leopoli feria sexta pridie festi sancti Laurentii Martyris, anno Domini millesimo sexcentesimo quadagesimo primo.

Bartholomaeus Zimorowicz civitatis Leopoliensis notarius. Locus sigilli ex actis officii consularis Leopoliensis.

Байці міста Львова. Всім та кожному, кому потрібно, змістом даної (грамоти) повідомляємо. Що до нашої цілковитої присутності нашого раецького уряду особисто прийшли славні Андрій Спевак і Павло Веторович, цехмістри цеху шевців, а також чесні Стефан Чиж, Ференс Меншинак, Станіслав Арендаж, Станіслав Педашович, майстри того цеху, старші “руської нації”; від себе та від імені інших своїх співбратів того цеху, які особисто поруч з ними зібралися, показали нижченаписану ухвалу, чи постанову, узгоджену між собою для збереження кращого порядку свого цеху за згодою всього цеху, зредаговану належно на письмі і добре переглянуту певними панамі комісарами з нашої колегії, які були депутовані до цього, і в жодному пункті не правлену, а нами публічно відчитану та нарешті поправлену¹; її в усіх та кожному пунктах схвалюючи та дотримувати зобов’язуючись, і приймаючи, як за себе, так і за їхніх спадкоємців, які насправді працюватимуть у шевському ремеслі, просили нас у наші акти внести та, щоб ми (її) схвалили. Тієї угоди чи цехової постанови зміст є такий.

Зміст угоди. Нижченаписані умови, на котрі як польські, так і руські-українські брати шевського ремесла добровільно, згідно дозволили та пообіцяли їх затримати на вічні часи з обох сторін.

1. Щоб два цехмістри, один – польський, другий – руський, також і шість столових братів було: три – польських, три – руських.

2. Скринька та цехова пушка має бути одна, до якої два ключі; один брат польської, а другий – грецької релігії повинні бути, яких з-поміж себе виберуть для тримання таких ключів.

3. Прибутки до однієї скриньки (та скринька у старшого цехмістра має зберігатися) повинні складати та використовувати на будь-які потреби як польських, так і руських (братів).

4. Загальні збори мають бути раз на чотири тижні для провадження цехових справ, складання грошей на свічки. І всі, як польські, так і руські брати, повинні ходити, під цеховою карою.

5. Видатки з тієї скриньки, тобто на костельні свічки до польського костелу, брати-поляки візьмуть, стільки ж і руські брати дадуть².

6. Щодо тривоги і набігів ворогів держави так мають поводитися: ті, хто під міською юрисдикцією живе, ті – до міста, а ті, хто під замком, до замку мають належати. А коли би якісь урочистості в місті відбувалися, також усі на них повинні бути присутні.

7. Щодо видання листів про навчання в цеху учнями – як польськими, так і руськими, то під однією цеховою печаткою мають видаватися, з підписами цехмістрів як польської, так і грецької релігій.

8. Господа для польської та руської челяді в місті повинна бути одна. З неї (челяді) має бути обраний один польський, а другий руський (старші), також і столові брати таким самим чином повинні обиратися: половина – польської, а половина – руської релігії. Та руська челядь подібно з польськими (братами) має поводитися та вестися (за звичаями). А що стосується церковних порядків, то кожен брат – відповідно до свого обряду: поляки – до польського (храму), а руські (брати) – до церкви мають ходити. Однак на урочисті “вотиви”, як-от елекції міських урядів – до фари, а на обрання цехмістрів – до (костелу) Св. Хреста всі цехові “брати-греки” раз у рік на

Св. Матея [24.II] повинні приходити. Також на кварталних поминальних богослужіннях усі повинні бувати³.

9. Відповідно до цехового реєстру, з тих перших руських сорока братів, які не віддали вступного, то повинні віддати найпізніше до Великодня 1642 р. [20.IV]. А коли всі таке вступне віддадуть, тільки тоді ключі від цехової скриньки будуть: один – у польського, а другий – у руського брата.

10. Коли би на майбутнє новий майстер, як польської, так і руської релігії, хотів до цеху вступати, повинен буде показати достатні листи про народження та навчання, а потім дати вступного до цехової скриньки 100 польських зл., однак сини-майстровичі і ті, які одружаться з майстрівськими доньками, будуть давати вступного тільки по 20 зл.⁴

Наостанок брати-поляки для кращого поєднання руських братів, які захочуть або будуть могли, (дозволять) ятки в місті купувати та записи на них отримувати. Для кращого довір'я та засвідчення, як ми, католики, так і руські брати, спільно підписуємо та цехову печатку прикладаємо, та всі описані умови зобов'язуємося на вічні часи затримати. Діялося у Львові при повному цеху 20 липня, року Божого 1641.

Таким чином, ми, райці, внесли угоду, прийняту та погоджену між цеховими шевцями, взяту ними за певну та визнану, дозволяємо внести до наших актів і, наскільки загальному праву цього міста не суперечить, нашою владою схвалюємо, тим не менше залишаємо й забезпечуємо собі та нашим спадкоємцям право вищезгадані пункти при зміні речей і часів покращити, змінити, зменшити, додати. Для довір'я до справи печатка нашого львівського раєцького уряду до даної (грамоти) є притиснута. Діялося у Львові у п'ятницю, в переддень Св. Лаврентія мученика, року Божого 1641.

Бартоломей Зиморович, писар міста Львова. Місце печатки з актів львівського раєцького уряду.

¹ Угода між польськими та українськими (руськими) шевцями була підписана ще 22 травня 1637 р. та внесена в цей час до львівських гродських актів (ЦДІАЛ. – Ф. 9, оп. 1, спр. 389, с. 958-959), проте тільки через чотири роки вона у дещо зміненому вигляді була схвалена міською радою і реально виконувалася. Детальніше про обставини укладання та виконання цієї угоди писав: *Horn M. Lwowska ludność rzemieślnicza i jej walka w pierwszej połowie XVII wieku (w latach 1600-1648) // Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu. – Opole, 1960. – Т. 1: Historia. – S. 105-107.*

² У першій редакції цієї угоди від 22 травня 1637 р. п'ятий та шостий пункти мали такий зміст: 5. У неділі та польські свята ті 40 братів грецької релігії не повинні продавати своїх виробів; 6. Сорок братів руської релігії мають залишатися при тих же ятках, на яких тепер продають, і на них продавати відповідно до прав, що слугують тим яткам (ЦДІАЛ. – Ф. 9, оп. 1, спр. 389, с. 959). Однак вже у наступному 1638 р. шевські ятки на передмісті були знесені (Там само. – С. 1030), і в наступній редакції угоди вже не згадувалося про ятки та не фіксувалася кількість руських шевців у 40 осіб.

³ Положення про участь руських шевців у загальноміських святах та заходах відсутні в першій редакції угоди 1637 р. Очевидно, вони були прийняті під тиском львівських райців.

⁴ Два останні пункти відсутні в угоді 1637 р. Вони засвідчують складність сплати 100 зл. вступних внесків руськими шевцями, що були дуже високими у порівнянні з іншими цехами, див.: *Білецький С. Борьба підмайстрів з майстрами у Львові в середині XVII ст. // З історії західноукраїнських земель. – К., 1960. – Вип. 5. – С. 18.*

1671 р., жовтня 22, Львів

Михайло, на прохання львівського цеху шевців, підтверджує грамоту Владислава IV від 22 серпня 1634 р. та два документи райців Львова від 9 серпня 1641 р. і 24 жовтня 1671 р.

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 772. Пергамент: 77x56,5 см. Ініціал “М”. Написи: “Vicescancellariatu illustrissimi et reverendissimi in Christo patris domini Andrea Olszowski episcopi Culmensis et Pomeraniae, decani Cracoviensis, vicescancellarii regni (XVII); “Cecha szewska” (XVIII); “Collationum per Stefanowicz manu propria (XVIII); “Praesens privilegium praevio iudiciali consensu apud Tabulas Leopolienses civicas, libro privilegiorum, tomo II, pagina 48, numero 12 ingrossatum est. Die 10 Octobris 1796 anno. Casimirus Medyński Tabularum civicarum Leopoliensium registrator” (XVIII). Пергамент посередині розірваний та підклеєний пергаментними стрічками з текстом єврейською мовою; текст у багатьох місцях вицвів. Печатка відсутня.

Коп.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 354, арк. 1-5зв.; оп. 2, спр. 646б, арк. 48-65; AGAD, МК, ks. 209, k. 140-144. Напис копіста: “Confirmatio confirmationis articulorum contubernio sutorum Leopoliensium”.

Транс.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 1039, с. 19-29 (незакінчена дослівна копія з титулом Августа III та без дати).

Переклад: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 354, арк. 8-16зв. (латинський).

Регест: Каталог, № 947.

Michael Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae, Volhyniae, Kijoviae, Podoliae, Podlachiae, Smolensciae, Severiae, Czerniechoviaeque. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Exhibitas nobis esse literas binas nomine et ex parte famatorum cechmagistrorum totiusque contubernii sutorum civitatis nostrae Leopoliensis, unas quidem pargameneas manu serenissimi olim Vladislai IV regis Poloniae, antecessoris nostri subscriptas, sigillo cancellariae regni majoris communitas, sanas, salvas, illaesas omnique suspicionis nota carentes. Alteras vero papireas ex actis consularibus Leopoliensibus extraditas, manu spectabilis Bartholomei Zimorowicz civitatis eiusdem notarii subscriptas sigilloque eiusdem civitatis communitas. Itidem salvas, illaesas et omni suspicionis nota carentes. Quarum literarum et praecipue primarum pargamenearum tenor de verbo ad verbum sequitur estque talis.

Далі наводиться грамота Владислава IV від 26 серпня 1634 р. (див. док. № 49).

Secundarum literarum papyracearum tenor sequitur estque talis.

Далі наводиться грамота львівських райців від 9 серпня 1641 р. з угодою між польськими та українськими шевцями (див. док. № 50).

Tertiarum literarum papyracearum, ex actis consularibus de data at actu Leopoli sabbatho ante festum sanctorum Simonis et Judae Apostolorum proxima, anno praesenti millesimo sexcentesimo septuagesimo primo extraditum, manu famati Nicolai Ludovici Abrek civitatis Leopoliensis notarii subscriptarum, sigilloque eiusdem civitatis communitarum. Hi sunt articuli.

1. Ktorybykolwiek brat rzemiosła szewskiego chciał wstępć do cechu, tedy powinien będzie dac do skrzynki cechowej wstępnego na potrzeby cechowe, osobliwie wiezy y kosciola złotych pięc.

2. Na ten czas kiedy cecha gaina odprawowac się będzie, a brat ktorykolwiek zamieszka y po zagaionej cesze do cechu przyidzie, powinien dac do skrzynki na wosk wyni gros[zy] pułosma. A

ktorzyby zas do cechu pod czas gayney cechy nie przyszedł, ten ma bydz karany panską winą, ma dac złotych dwa.

3. Kazdy brat cechowy, kiedy przyimie chłopca do uczenia rzemiasła, powinien go będzie na lat trzy uiednac, potym zapisuiąc onego, powinien dac do skrzynki złotych dwa. A gdy mu czas przyidzie, tedy przy wyzwoleniu ma dac do skrzynki złotych cztery. Co wszystko na potrzyby cechowe obracac się powinno.

4. Pod czas elekcyey kommisarzow cechmistrzow ci bracia, ktorzy nie mają listow od urzędowania [sic], ani prawa wszystkiego nie przyieli y cechy nie przepawili, nie będą mogli dawac votum na p. cechmistrzow, takze kiedy się cecha gaic będzie, tedy tez bracia listow od urodzenia y prawa mieskiego nie mający y ktorzy cechy nie odprawili, słuchac oney nie powinni.

5. Ktorykolwiek brat cechowy wazył się z partaczami tak w miescie, iako po przedmiesciach w święta y w niedziele takze y sąm przedawac robote, takowy ma dac wini toties quoties się traфіło pułkamenia wosku do kosciola.

6. Poniewaz tak po większych miastach, iako y miasteczkach iest ten zwyczaj, ze wszyscy obcy robotą na jarmarki zaiezdzaiący, od roboty swey stychowe płacic muszą, tedy ktorkolwiek obcy swiec z robotą szewską na jarmark przyiedzie z miast, miasteczek albo ze wsiow, powinien kazdy dac sztychowego złotych 1 grosz [sic].

7. Czarney roboty szewcy, poniewaz braci swoich przyimuiąc ich między siebie na bankiety y częstowania wyciągają, tedy aby ab hinc tey ciężkoscі im nie czynili y na takowe częstowania y bankiety nie wyciągali y owszem tego pod winą urzędową nie odpustną poprzestali, y zeby się od safianikow nie odłacali, ale pod iedną cecho [sic] według dawnych praw zeby zostawali y zeby cechmistrzow wszystkim słuchali.

8. Ktory by brat piany do cechu przyszedł y słowami iakiemi zelzywemi tak na pp. cechmistrzow albo ktorego z braci porwał się, takowy winą urzędową nie odpustną y więzieniem karany bydz ma.

9. Jezliby ktory z czeladzi tego rzemiasła u swego mistrza nie nocował w domu, takowy kazdy na potrzeby cechowe winy powinien dac groszy pułosma, a jesliby kto mistrz wiedziec o tym tego nie oznaymił w cechu, tedy y mistrz pod tez wine podpadac powinien będzie.

Supplicatum est nobis nomine famatorum Stanislai Hałamowicz senioris, Andrea Karaczynowski, Jakobi Wieczorkiewicz, Joannis Kunaszewicz, Joannis Szweynerowicz et aliorum seniorum et juniorum confratrum sutorum contubernalium, ut easdem literas et articulos supraspecificatos approbare et confirmare dignaremur. Nos itaque Michael rex supplicationi praefate, uti justae, benigniter annuentes, praeinsertas literas approbandas et confirmandas esse duximus, uti quidem per praesentes (in quantum juris est) in omnibus illarum punctis, articulis, nexibus et ligamentis approbamus et confirmamus, decernendo easdem vim et robur firmitatis obtinere debere. In cujus rei fidei praesentes manu nostra subscriptas sigillo regni communiri mandavimus. Datum Leopoli die vigesima secunda mensis Octobris, anno Domini millesimo sexcentesimo septuagesimo primo, regni nostri tertio anno.

Michael rex.

Stephanus Hankiewicz regiae maiestatis secretarius manu propria.

Confirmatio confirmationum articulorum contubernalium sutorum Leopoliensium.

Михайло, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім та кожному, кому потрібно. Представлено нам дві грамоти з боку славних цехмістрів і всього цеху шевців нашого міста Львова; перша – пергаментна, підписана рукою найяснішого Владислава IV, короля Польщі, нашого попередника, скріплена великою печаткою канцелярії королівства, ціла, непорушна, непошкоджена, позбавлена будь-якої підозри; а інша (грамота) – паперова, витягнута з львівських раєцьких актів, підписана рукою знаменитого Бартоломея Зиморовича, писаря того міста, скріплена печаткою того міста, також ціла, непошкоджена, позбавлена будь-якої підозри. Тих грамот, а насамперед першої пергаментної, зміст дослівно наводиться та є такий.

Далі наводиться грамота Владислава IV від 26 серпня 1634 р. (див. док. № 49).

Другої паперової грамоти зміст наводиться та є такий.

Далі наводиться грамота львівських райців від 9 серпня 1641 р. з угодою між польськими та українськими шевцями (див. док. № 50).

Третя паперова грамота є витягнута з раєцьких актів з датою та виставленням у Львові, в найближчу суботу перед святом Св. Симона та Юди апостолів, цього року 1671, підписана рукою славного Миколая Людовіка Абрека, писаря міста Львова, скріплена печаткою того міста. Такі (там) є статті.

1. Коли би якийсь брат шевського ремесла хотів вступити до цеху, то повинен дати до цехової скриньки вступного 5 зл. на цехові потреби, особливо на вежу та храм.

2. У той час, коли загасний цех буде проходити, а будь-який брат спізниться і по загасному цеху прийде до цеху, то повинен дати до скриньки на віск 7,5 гр. кари. А який би до цеху під час загасного цеху не прийшов, тоді має бути покараний карою панів (райців), має дати 2 зл.

3. Кожен цеховий брат, коли прийме хлопця для навчання ремесла, повинен його на три роки поєднати, потім записати його і дати до скриньки 2 зл. А коли йому час прийде, тоді при визволенні мусить дати до скриньки 4 зл. А це все має використовуватися на цехові потреби.

4. Під час елекції комісарів цехмістрів ті брати, які не мають листів про народження, ані не прийняли всього права та цех не задовольнили, не можуть давати голоси на панів цехмістрів. Також, коли цех буде гаїтися, тоді брати, які листів про народження та про (прийняття) міського права не мають і які цех не задовольнили, не повинні заслуховувати (загаєння цеху).

5. Який би цеховий брат наважився з партачами як у місті, так і на передмістях, у свята і неділі також продавати вироби, такий має давати кару півкаменя воску до храму стільки разів, скільки це станеться.

6. Оскільки як по більших містах, так і містечках, є такий звичай, що всі чужі, як на ярмарок з'їжджаються, мусять платити від своєї роботи "штихове", тому кожен будь-який чужий швець, що із шевською роботою на ярмарок прийде з міст, містечок або зі сіл, повинен дати "штихового" 1 зл.

7. Оскільки шевці чорної роботи, приймаючи до себе своїх братів, примушують їх до бенкетів і частувань, тому щоб відтепер цього тягаря їм не завдавали та до таких частувань і бенкетів не примушували, а загалом це припинили, під урядовою незворотною карою, і щоб від сап'яників не від'єднувалися, а в одному цеху, відповідно до давніх прав, залишалися і слухалися в усьому цехмістрів.

8. Який би брат п'яний до цеху прийшов та якісь образливі слова до панів цехмістрів або будь-якого з братів говорив, тоді такий під незворотну урядову кару попадає та має бути ув'язнений.

9. Якби хтось із челяді того ремесла не ночував у свого майстра в будинку, тоді такий кожен на цехові потреби повинен дати 7,5 гр. А якби майстер, це знаючи, не повідомив у цеху, тоді і майстер під таку ж кару повинен підпасти.

Просили нас від імені славних Станіслава Галамовича, старшого, Андрія Карачиновського, Якоба Вечоркевича, Яна Кунашевича, Яна Швейнеровича й інших старших і молодших цехових співбратів, щоб цю грамоту та вищезгадані статті ми вважали за гідне схвалити і підтвердити. Таким чином, ми, Михайло, король, милостиво прихилиючись до згаданого прохання як справедливого, внесену грамоту вважали (за гідне) зміцнити і підтвердити, як і даною грамотою (наскільки відповідає праву) в усіх її пунктах, статтях, зв'язках та закінченнях схвалюємо та підтверджуємо, вирішуючи, що вона повинна отримати силу та міць (належної) міцності. Для довір'я до цієї справи дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали скріпити печаткою королівства. Дано у Львові 22 жовтня, року Божого 1671, нашого панування 3 року.

Михайло, король.

Стефан Ганкевич, секретар королівського маєстату, власною рукою.

Підтвердження підтвердження статей львівського шевського цеху.

1748 р., Львів

Проект статуту майстрів шевського цеху, поданий на затвердження львівським райцям, про встановлення нових обмежуючих правил поведінки для підмайстрів

Коп.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 201, с. 745-747.

Опубл.: Соціальна боротьба, с. 393-395.

Переклад: Соціальна боротьба, с. 395-396 (український).

Nam wielce łaskawy szlachetny magistracie j. k. m., nasi wielce miłościwi panowie i dobrodzieje nasi.

My jako cycha, uważając i przestrzegając porządku tak cechowego, jako też i między czeladzią naszą, aby żadnej swywoli nie było, co by przeciwko słahetnego [sic] magistratu dziać się miało, albowiem czeladka nasza wielce się ro[z]swywoliła, że bez opowiedzi szlachetnego magistratu i cechu naszego i teraz wazyli się srybro zastawiać, co my, widząc ich take [sic] swywole, nie tailśmy tego, aleśmy zaraz o tym opowiedzieli j. p. burmistrzowi, tedy unizenie upraszamy naszych wielce miłościwych panów i dobrodziejów, aby te punkta, które podajemy, były przyjęte.

1 punkt. Którykolwiek wyzwoliwszy się ma się starać o stołkowe w gospodzie położonej, za które stołkowe ma oddać tabliczkę, która by wazyła lut dobrego srebra bez żadnej poczesny.

2 punkt. Którybykolwiek starał się o towarzyskie miejsce, aby parę swoje, które sam swoją moco [sic] zrobi, żeby ją prezentował w cechu, jeżeli dobrze zrobiona; aby mu towarzyskie miejsce pokazać, ma oddać tabliczkę, która by wazyła lutów 2 dobrego srebra, także bez żadnej poczesny, bo stąd wielkie hałasy pochodzą.

3 punkt. Aby się nie wazyli pieniędzmi brać, albowiem jak wezmą pieniądze, tak nie wiedzieć, gdzie ich obracają, to jest za stołkowe i towarzyskie, pod grzywnami na j. p. burmistrza trzema, do oo. Dominikanów parę postawników i do św. Mikołaja parę funtowe.

4 пункт. Кідьколівек сіе трафі, же пójдо [sic] на погрзєб же швіцамі до брата або теж до іншых обчых лудзі, ктjрзы іх прося, жебы тых пїєнієдзы, ко ім дадо [sic] од швіц, жебы не прэпїялі, але як од кого вежмо [sic], так жебы до скрзынкі пры п[p]. мажстрах шчоване былі [sic].

5 пункт. Абы сіе не важылі выціагає вїєлікяго мыта ў свочіх мажстрjв над права, ктjре мажя надане од васжмоці мїлjсцівых панjв цаєго слачетнєго мажстрату; ктjрзы не чзынїає задосячє тему права, але кідьколівек сіе ім уподоба, і в пjл тядня, тєды роботє поржучївшы, пjйдзіє собіє, гдзіє сіє му уподоба; абы тєго вїєчєй не важылі сіє под вїна, ктjра јєст наказыана од васжмоці мїлjсцівых панjв, то јєст, кідь не робї в понїєдзїаєк, ма дач вїны до чєху зл[oty] 1, вє вторєк кідь не робї, ма дач зл[tych] 2, вє шрjдє зл[tych] 3, а вє чвартєк ма бьє до вїєзїєня всаджонь і в чєху караны.

6 пункт. Абы сіє жадєн не важыл з т[оварышjв] пр[з]ыщє пїяны до гэсподы подчас шчаджкї.

7 пункт. Абы клужыкjв ў сієбіє не мїєлі, але жебы јєдєн был ў т[оварышjв] старшых, а другї ў пп. мажстрjв.

8 пункт. Абы сіє не важылі чзынїч собіє сучєднї, то јєст рачункjв ко кв[артал], і обїєранїя старшых т[оварышjв] бєз п[озво]лєнств[а] цаєлї чыхы.

9 пункт. Абы сіє старалї о інш[у] гэсподє спокjвно [sic], жебы не пры трунку, албowїєм як прєдкo јакї прчхjд мажя, так го зараз в тєжє гэсподзі прэпїя, а чjчjє теж і пї[e]нїєдзы не мажя, тєды на скарб пїя, о ко і повтjрнїє упрасжамы нашых вїєлцє мїлjсцівых панjв і добродзїєјjв нашых.

Ко мь всжыткo подајає до вьсokїєго рjсшадк[у] вїєлцє мїлjсцівых панjв і добродзїєјjв нашых, покjрнїє упрасжамы, абы јуж вїєчєй тєј волнjсці не мїєлі, але жебы сіє так справовалї, јакo мажя надане од васжмоці панjв.

Нам вельмїласкавїє шлїхєтнїє мажстратє йjго корjлївськjєго маєстату, вельмїмїлjсцівїє нашї панjвє і добродїї нашї.
 Мїє, як цєх, шанjчjчї і дотрїмjчjчїє порядк ў цєху, а т[ак]ж (не допускajчjчїє) мїж нашjєю чєлїяднjє жоднjєго свавїлїя, јакє мjгло б заведїєся прjтїє шлїхєтнjєго мажстрату, оскїлкї наша чєлїядь джчє розп[у]стїєлїєся й бєз вїдом[а] шлїхєтнjєго мажстрату і нашjєго цєху вїдвajлїєся заставїтїє срїблjє, мїє, бачачїє т[ак]є свавїлїя, не прїчjовувалїє цьjєго, але вїдразу повїдомїєлїє прjє мїлjсцівjєму панjвї бурмїстрjвї, т[ому] покїрнjє просїмjє нашїх мїлjсцівїх панїв добродїїв, щjб п[у]нкты, јакї подаємjє, б[у]лї прїєнїятї.

1-їє п[у]нк[т]. Кojлї б[удь]к[ог]o вїзжvляjчjє, вїн повїнен постаратїєся прjє мїсцє в належнїєй гэсподї. За цє мїсцє м[у]сїтїє вїддатїє таблїчк[у], јакя вajлїє б л[у]т добрjєго срїбл[а], бєз жоднїє вїнагородї.

2-їє п[у]нк[т]. Кojлї б хтjсь старався прjє мїсцє пїдмажстра, повїнен показатїє в цєху свjєю п[ару] (взутгя), зроблєн[у] самjстїєно. Јакщjє робота добра, щjб дїстатїє мїсцє пїдмажстра, має вїддатїє таблїчк[у], јакя вajлїє б 2 л[у]тїє добрjєго срїбл[а], т[ак]ж бєз усїєкїє вїнагородї, бо їз цьjєго вїнїкає вєлїкїє галас.

3-їє п[у]нк[т]. Щjб не вїдвajчjєвалїєся прїєматїє оплат[у] грїшмїє, а самє за стjловє мїсцє т[а] пїдмажстра, бо јак вїзжм[у]т[ь] грjшїє, т[ак] не знатїє на щjє їх вїкорїстов[у]ють, а цє – (пїд карjєю) 3 грївєнь на корїсть пана бурмїстра, п[ар]їє поставнїкїв д[л]я (костєлу) оццїв д[ом]їнїканцїв і до (цєрквї) Св. Мїколая п[ар]їє ф[ун]товїх (свїчjєк).

4-й пункт. Якщо колись трапиться, що підуть на похорон за свічками до брата чи інших чужих людей, котрі їх просять, щоб не пропивали грошей, які дістануть від свічок, але як візьмуть від кого, щоб зберегли (їх) у скриньці при панах майстрах.

5-й пункт. Щоб не відважувалися брати від своїх майстрів велику платню, понад норму, надану вашими милостивими панами цілим шляхетним магістратом. Ті, які не чинять згідно з тим правом і, коли схочуть, навіть у середині тижня, кидають роботу та йдуть, куди їм подобається, щоб більше цього не робили, під карою, визначеною їх милостивими панами, а саме: коли в понеділок не працює, повинен дати до цеху як пеню 1 зл., коли не працює у вівторок, повинен дати 2 зл., у середу – 3 зл., а в четвер повинен бути посаджений у в'язницю і покараний у цеху.

6-й пункт. Щоб ніхто з підмайстрів не відважувався приходити п'яний до господи під час зборів.

7-й пункт. Щоб не тримали у себе ключів, але щоб один був у старших підмайстрів, а другий – у панів майстрів.

8-й пункт. Щоб не відважувалися влаштовувати сухедні, тобто шокварталу – звітів і виборів старших підмайстрів, без дозволу цілого цеху.

9-й пункт. Щоб старалися про іншу спокійну господу, де б не було пияцтва, бо як тільки мають якийсь прибуток, то його зразу ж у цій господі пропивають, а навіть якщо й не мають грошей, тоді п'ють за рахунок скринькових грошей; про що оце вдруге просимо наших дуже милостивих панів і наших добродіїв.

Це все подано до високого рішення ваших милостивих панів і наших добродіїв і просимо покірно, щоб (вони) більше не мали такої вільності, але щоб так поводитися, як вказано в правах, наданих їм вашими милостивими панами.

КАЛИТНИКИ

1575 р., березня 21, Львів

Львівські райці, на прохання представників калитників, устанавлюють статут їхнього цеху

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 566. Пергамент: 44,5x56,5 + 9 см. Ініціал “С”. Написи: “Ordynacya praw magistratu Lwowskiego cychu miechowniczego [...], rok 1575” (XVII); “Privilegium crumenariorum seu ordinatio intro contenta per nobilem Joannem Stachurkiewicz civitatis Leopoliensis syndicum audita [...], oblatum in [...] feria 4-ta [...] proximo anno Domini 1721” (XVIII); “Przywilej cechu miechownikow” (XIX); “Dar p[ana] Winc[entego] Bieńkowskiego, 4.V.[18]96” (XIX). На шовковому жовто-голубому шнурку печатка: Soch., Herb, s. 19, II.

Облята: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 108, с. 366 (згадка в протоколі про внесення до раецьких книг).

Коп.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 313, арк. 190зв.-195зв.

Опубл.: *Charewiczowa*, *Lwowskie organizacje zawodowe*, s. 102-103 (фрагменти).

Регест: Каталог, № 659.

onsules civitatis Leopoliensis. Universis et singulis, quorum interest, pro cuiusque dignitate et conditione tam praesentibus, quam futuris, notum facimus et significamus, harum literarum tenore. Quod cum ad plenam consularem nostram residentiam venientes personaliter famati et providi magistri crumentarii contubernales infrascripti, cives Leopolienses, de mutuo et unanimi liberoque suo consensu ac voluntate, petierunt a nobis artificii sui observantiam, hic et passim in aliis civitatibus receptam pro ipsorum meliori statu et gubernatione iuxta antiqua huius civitatis iura et privilegia, in ordinem debitum deduci ac certis legibus firmari et approbari obtuleruntque nobis eandem ordinationem, leges, consuetudines ac etiam specimen et exemplar magistrantium suorum trium experimentorum, communi vocabulo sztuki nuncupatorum, quae nos primum revidendo, examinando ac perpendendo diligenter maturo consilio, iudicio et deliberatione praehabita, Polonico, ut hic sequitur idiomate conscribendo dedimus et curavimus in tenore videlicet tali.

[1] Naprzod ktorybykolwiek thowarzysz rzemiosła tego miechowniczego chciał sie postanowic przy tym miescie, tho iest mistrzem zostac, a rzemiosło swe sprawowac i robic, thedy czyniącz we wszystkim obczyaiom według postempku, nizej thu opisanego, ma mieć napierwej swiadeczne listy uczciwego swego rodzaju, takze iednak tego rzemiosła. Przytym tez u mistrza tutecznego ma przerobić przynamniej pułroku i tho za dobrym swym zachowaniem. A w onym czasie temusz mistrzowi swemu wolia swa [sic] ma ziawiac y opowiadac. Potym czeche ma dać obesłać y obwieścić, zandaiancz mistrzow wszystkich o pozwolenie robienia stuki. Czo gdy mu cecha wszytka pozwoli, tedy bedzie powinien trzy stuki takowe robić, iako tu sa własnie wszytkie opisane.

[2] Pierwsza stuka iest waczek na zamku mosiądzowym obraczanym stuczny, a z obustron sperowanym y z forbokiem, ktory waczek ma być czarny s kozłowej dobrej zamsowej skory wyrobiony. Tamże na przednim forsliaku maia być pięć miskow w iedney stuce kraianych, a na wierzchniem abstykle dwa monty, ieden nad drugim po fałdziech rozmaitym iedwabiem stabnetlowane. Nad temi zasie montami, deka zamstowa czarna, na ktorey orzeł ma być wykraiany z czarnego axamitu, a z boków tego orła kwiaty i lwy na wierzchu, takze axamitne wyrzezane, między ktorym wykraianiem wszedzie ma być haftowanie złotem i srybrem kreczonym dobrym. A około deki onej i około forsliaku hałzbonthowanie s frendzlami, a kraiczłowanie s pozłotki zołtej i białej. Item pod forsliakiem na srednim abstykle ma być na wierzchu mont s rozmaitym yedwabiem stabnetlowany. A pod tym montem cztery miski, w iedney stucze kraiane. Z drugiey zasie strony na czwistelin małym trzy miski w iedney takze stucze, a z wielkiego czwistelin month ieden wykraiany. Item bodenk s pozłotki zołtej kraiany, a białym stychem wzorem przesywany. Item na zadku onego waczka maia być trzy miski w iedney stucze kraiane. Wewnatrz zaś na przednim abstykle prywehel ma być skryty na stamowaniu, pozłotka stabnethlowana. A w zadnim srodku ma być miszek, ktorym dobodwa siagaia, ktemu na abstykle z iednej strony month, a z drugiey strony skryty prywechel. Do tych wszytkich miskow maia bydz cztery, a dwadziescia stychowe knaflie, a sznaflow szesnascie takze stychowych z pozłotki wyrobione.

[3] Druga sztuka iest miech czerwony s kozłowej takze skory zamszowej dobrej wyrobiony, tho iest ktory zowia iedenascie czypkowym schwem. Na kazdym schwie z zołtej pozłotki łaidzlie, na ktorych łaidzlach ma być szychowe białe gretlowanie z gwintowaniem takze białym s kazdej strony. U tych iedenascie misków maia być czugrimy s czałymi gwintami s pozłotki zołtej uczynionemi. A u gwintu kazdego po trzy fazlie z zielonego iedwabiu zawieszzone. Nad to na monciech dwa rymliki, a z tych rymlikow po trzy wezły ryczerskie urobione, i od spodku zasie po trzy fazlie z ziedwabiu [sic] zielonego zawieszzone. Item na zadku miecha dwa monty w iednej

stucze kraiane. A nad miechem hangel, takze ze dwema montami w iednej stuce kraianemi. Potym u tegosz hanglia liap [sic], na ktorym tez łapie osobliwie maia być dwa monty w iednej stuce kraiane. Item około onego hangliu y liapu białym szychem gretlowanie. U tego miecha maia być cztery a dwadziescia knaflow stychowych, a sznaflow tez szesnascie stychowych do wszytkich misków.

[4] Trzecia stuka, para rekawic z szarniey albo s kozłowej zamshowej skory duplowane, i w iednej stuce kraiane s paliuchem pospołu. A then paliuch około stabnetlowany i laizłowany iedwabiem z wyszytym kwiatem wzorzystym ponizej palucha na zakonczeniu, ktemu u końca schwu ma bydz schwenczel, przez ktory rekawicze wywracaia, u ktorego schwenczlia cztery a dwadziescia stychowych knaflow y szesnascie stychowych snaffliow być ma.

[5] The stuki trzy on mistrz nowotny ma robic u starszego mistrza. A kraiać [sic] ich ma przy obecności wszytkich innych tutechnych mistrzow tegosz rzemiosła, czyniacz przy tym ich obyczaiowi dosyc, tak iako sie tho pospolicie i w innych miesciech zachowywa.

[6] Potym gdy iusz takowych stuk dorobi, ma ich mistrzom pokazać w czechu. A oni zasie mistrzowie uznawaiancz, iesli dobrze, albo zlie sa wyrobione maia the stuki przed urzand [sic] nasz radzieczki przynosić i onych zdanie swoje nam opowiedzieć, a tamze my wyrok swoi w tey mierze około przyiecia abo [sic] nieprzyiecia ich mamy uczynić.

[7] Gdy tedy iusz przyiethe stuki beda, i gdy on mistrz nowotny mistrzom czechowym zwiczaiowi ich dosyc uczyni, według zachowania w tym thu miescie, ma sie naprzod starac o miesczkie prawo u urzendu miasta tego, a potym do czechu ma wstapicz i dać tho, czo obyczai tutechny czechowy niesie.

[8] A gdzieby sie wecz [sic] do tego miasta zinnąd iaki mistrz tegoz rzemiosła ich trafił, tho iest zeby tu sie osadzić i robić miedzy niemi chcial, tedy bez przerabiania pułroku, od ktorego ma być wolen, stuki iednak wyszej opisane, za pozwoleniem czechowym wszytkie trzy robić obyczaiem przytym dosyc czynić, miesczkie prawo przyiacz, a potym zwyczai i wstepne do czechu odprawić ma.

[9] Takze tez strony mistrzow tutechnych, gdzie by sie ktory indziey za czasem y z zoną y ze wszytkiem domostwem ztand przeprowadził i wyiechał, a nadalej w rok y szesć niedziel do tego sie zas miasta nie wrocił i o nawroczeniu swym nicz by w onym czasie mistrzom do czechu nie oznaimował, tedy takze iako i przychodzien znowu zasie tymze wszytkim stukom i obyczaiom dosyc czynic bedzie powinien.

[10] Czo sie tknie potomkow mistrzowskich, to iest zon, synów albo dziwek, tedy po smierci mistrza ktoregolwiek zenie iego wdowie pozostaley bedzie zawsze wolno wziacz i obrać sobie ku temuz rzemiosłu thowarzysza ze wszytkiey czeladzi, przythym miescie bendaczej, ktorego iej zaden mistrz bronić niema. A z onym thowarzyszem ma miec wolna robote, poki wdowa iest. A gdzieby tez thowarzysza ktorego za meza sobie poieła, tedy on thowarzysz, krom robienia sztuk przerzeczonych, mistrzem zostac moze, dawszy tylko czechowi obyczai i miesczkie prawo przyiawszy.

[11] Item synowie mistrzowsczy, ktorzy sie tegosz rzemiosła wyucza i thowarzyszami beda, od przerobienia roku i od stuk maia być wolni, tyl[k]o do czechu zwyczai dac benda powinni. A dziewczki zasie mistrzowskie gdy, ktora iaki thowarzysz poimie za zone, thedy on thowarzysz ma yeno pułroku przerobić, zwyczai do czechu dać, a od robienia stuki wolen takze bedzie.

[12] Item s strony [sic] ucznia, ktory tyl[k]o ieden ma być u kazdego mistrza, gdy go mistrz ktory przyimie, i gdy go pierwej dwie niedzieli, iako iest obyczaj przepatry, ma go braci wszytkiej w czeche opowiedzieć i zwyczai od niego starodawny dać y polozyć. Potym po opowiedzeniu ma

sie on uczen uczyć u mistrza swego cztery lata zupełne, rok po roku, a bez odkupu wszelakiego. A gdy sie wyuczy, iako wyzwolony, moze gdzie sam zechce wendrować, abo gdzie by sie mu tez i tu podobało, tedy iako i gdzie indziej ma obyczaiowi ich we wszystkim dosyc szynic.

[13] Item s strony thowarzyszow, gdy który do tego miasta zkand inad [sic] przywendruie, okrom listu i wezwania mistrza ktorego tutecznego, thedy wirtowie, iako starsi thowarzysze, naprzod opatrzeć maia prozne warstaty, potym u tego mistrza, który by mniey, nizeli drudzy thowarzyszow miał. A gdzieby sie trafiło u wszystkich zarowno, thedy poczawszy od starszego mistrza asz do najmłodszego onych thowarzyszow przychodnich udzielać maia.

[14] Tho tez osobliwie waruiacz, iz gdzieby który mistrz choroba iaka od Pana Boga był nawiedzony, maiacz robote pilna, a na then czas by thowarzysza dostać nie mógł, thedy s tego warstatu, gdzieby wiecej thowarzyszow było, ma mu być użyczony thowarzysz ieden do roboty przez one chorobe iego wszystkie, a potym po chorobie, gdy on mistrz ozdrowieie, winien bedzie tenze thowarzysz do pierwszego mistrza i warsztatu sie wrocić.

[15] Przytym gdzieby sie tez trafiło, azeby mistrz tuteczny pisał po thowarzysza, który by tu przywendrował, tedy on thowarzysz ma ukazać list i dowod stateczny od onego mistrza, a według listu wirtowie powinni mu isć tamze o robothe i ma tenze thowarzysz przerobic u onego mistrza dwie niedzieli. A potym po dwóch niedzielach, gdy sie z nim mistrz porachuie i zapłaci mu tho, czo w liscie obiecał, iako za nagrodę onego przywendrowania, tedy za taka zapłata on thowarzysz powinien bedzie u tegosz mistrza przynamniej do czwierci latha dorobić.

[16] Miedzy ktoremy y wszeliakimi inemi thowarzyszami, ieden mistrz drugiemu niema nigdy thowarzysza odmawiać, ani przewabiać. Takze i myta wietszego [sic] zadnemu z nich nie podnosić nad zwykłe myto, iako na ieden tydzien po osmi groszy. A tho w obudwu takowych rzeczach abo w jednej s tych, gdzieby ktorykolwiek mistrz doswiadczony był, ma być wina karany iednym kamieniem wosku.

[17] Nakoniec thowarzysze takowi, ktorzyby przy tym miescie u niegodnych i u nieczechowych mistrzow, abo tez i sami krom mistrza robili, tedy nie maia miecz na potym miesca ani miedzy czeladzia, ani miedzy mistrzami, poki sie według zwyczaiu nie sprawia. Takze i mistrzowie, ktorzyby kiedy iakie wspolne porozumienie albo uzczenie robot, i ktemu obczowanie iakie s takowemi niegodnymi, a nieczechowemi mieli, i byliby w tym od iney braciej przeswiadczeni, tedy tez maia za tho być wina zawsze karani iednym kamieniem wosku.

[18] Ktore wszystko postanowienie, iako thu iest wyszei opisane, ma sie sciagać własnie do zachowania zwyczaiow wszystkich, tak rzemiesła ich pomienionego, iako tez do iednosci, do zgody i do posłuszenstwa czechu i bractwa thego, ktore miedzy soba pospołu z drugiemu rzemiesły [sic] maia.

Nos itaque praefati consules annuentes petitioni praefatorum artificum crumentariorum videntesque ea omnia suprarencita, non ad ipsorum tantum bonum et tranquilius regimen, verum etiam ad speciale huius civitatis decus, ornamentum publicumque commodum cedere, quo scilicet ea civitas, nunc et in posterum tanto praeclarioribus et peritioribus artificibus abundare possit, eam ordinationem, leges et consuetudines experimentaque omnia iisdem crumentariis vigore iurium et privilegiorum nostrorum, ad eam rem specialiter habitorem, instituimus, fundamus, conferimus, approbamus et confirmamus. Salva nihilominus facultate nobis et successoribus nostris reservata iuxta exigentiam et ad necessitatem eorundem communem atque publicam articulos eosdem de speciali scitu ipsorum magistrorum pro tempore existentium augenda, minuenda, corrigenda, immutanda vel alia constituenda et ordinanda. Harum testimonio literarum, quibus sigillum nostrum

est appressum. Actum et datum feria secunda post dominicam Iudica proxima, anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo quinto. In praesentia et ad postulationem famatorum Christophori Braun, Gregorii Arleth et Andrea Iastrzembksi, magistrorum crumenariorum, civium et incolarum Leopoliensium.

Вайці міста Львова. Всім та кожному, кому потрібно, будь-якої гідності та стану, як сучасникам, так і прийдешнім, робимо відомим та повідомляємо тією нашою грамотою. Що до нашої расцької присутності особисто прийшли славетні й обачні цехові майстри-калитники, нижчезгадані львівські мішани, за вільною, взаємною та одностайною згодою та бажанням, просили нас довести до кращого стану практику їхнього ремесла, що тут і всюди в різних місцях прийнята для кращого їхнього стану та керування, відповідно до давніх прав і привілеїв того міста, і певні приписи підтвердили та схвалили. І внесли нам ординацію, приписи та звичаї, а також зразок, чи пробу, з трьох майстерних взірців, що повсюдно називаються “штуками”. Їх ми насамперед уважно оглянули, вивчили й обдумали зваженим рішенням та ухвалою, переписавши польським письмом, як далі наведено, дали та забезпечили саме такий зміст.

[1] Якби котрийсь підмайстер того калитницького ремесла хотів би встановитися в тому місті, тобто стати майстром, і виконувати та втілювати своє ремесло, тоді, діючи відповідно до всіх звичаїв за способом, тут описаним, насамперед повинен мати листи-свідчення про його гідне народження, а також (навчання) свого ремесла. Притому в місцевого майстра мусить пропрацювати принаймні півроку і мати добру поведінку. А по тому часі повинен своєму майстрові своєю волею оголосити та повідомити. Потім має дати ціху обіслати та сповістити, вимагаючи в усіх майстрів про дозвіл робити штуку. Коли ж весь цех дозволить, тоді повинен тих три штуки робити, як є тут, власне, всі описані¹.

[2] Перша штука є (така): торба з латунним зворотним замком, який з двох боків прошитий та має мереживо (forbok). Ця торба повинна бути чорна, вироблена з доброї замшевої козячої шкіри. Там же, на передній верхній частині (forsliaku), має бути п'ять бляшок (miskow), викроєних з однієї штуки, а на верхньому клапані (abstyklu) мають бути дві кишені (monty), одна над другою, розшиті (stabnetlowane) на згинах різним шовком, а над тими кишенями – чорна замшева накривка, на якій повинен бути викроєний орел з чорного оксамиту. По боках того орла мають бути вирізані – також оксамитні – квіти та леви вгорі, а поміж тим викроєнням повсюди повинно бути гаптування добрим золотом та крученим сріблом. А поряд з тією накривкою та біля верхньої частини (торби) мусить бути вшиття (haizbonthowanie) з прендзями та прошиття хрестиком (kraiczłowanie) жовтою та білою позліткою. Потім під верхньою частиною (forsliaku) на середньому клапані (abstyklu) має бути вгорі кишеня, розшита (stabnetlowane) різним шовком. А під тією кишенею – чотири бляшки, викроєні з однієї штуки. А з іншого боку (повинна бути) мала лямка (czwistelin) з трьома викроєними з однієї штуки бляшками, а на великій лямці – одна кишеня. Потім (йде) нижня частина (bodenk) із золотої позлітки, викроєна та прошита білим швом. Далі позаду тієї торби повинні бути три бляшки, викроєні з однієї штуки. Ззовні на верхньому клапані (abstyklu) має бути потайна кишеня (gruwehel) на заклепках, прошита (stabnethlowana) позліткою. А в нижній частині всередині мусить бути днище (miszek), яке лягає на дно. До того (йде) на клапані (abstyklu), з одного боку – кишеня (month), а з іншого боку – потайна кишеня (gruwehel). До тих всіх бляшок повинні бути (додані) 24 прошиті гудзики та 16 застібок, вироблених із позлітки.

[3] Друга штука є червона торба, також виготовлена з доброї замшевої козячої шкіри, тобто та, яку ще називають “одинадцятирядним (iedenascie czyrkowym) швом”. На кожному шві з жовтої позлітки стрічки (ładzlie), на яких мусить бути прошитий білий прочіс (gretlowanie), а також, з кожного боку, з білим скручуванням (gwintowaniem). У тих одинадцяти бляшок (misków) мають бути деталі (czugrimy) з цілими гвинтами, зробленими з жовтої позлітки. А з кожного гвинта звисатиме по три прендзлі із зеленого шовку. Крім того, на кишнях (monciech) дві прикраси (gumliki), а з них звисають по три лицарські вузли, а знизу – по три зелені прендзлі. Потім ззаду торби – дві кишні, що викроєні з однієї штуки. А над торбою накидка (hangel), також із двома кишнями, викроєніми з однієї штуки. Потім у тієї накидки є клаптик (fiar), на якому обов’язково мають бути дві кишні, що викроєні з однієї штуки. Потім, поряд з тією накидкою та клаптиком, має бути білий прочіс (gretlowanie). У тієї торби повинно бути 20 прошитих гудзиків, а також 16 петлиць до тих всіх кишень.

[4] Третя штука – пара рукавиць із подвійної замшевої шкіри з сарни або з кози, крайна в одній штуці разом з великим пальцем. А той палець навколо має бути прошитий (stabnetlowany i laizlowany) шовком з вишитою квіткою нижче пальця. До того ж, на кінці шва мусить бути рубець (schwenczel), через який вивертають рукавиці, в того рубця має бути прошито 24 гудзики та 16 петлиць.

[5] Ті три штуки той новий майстер має робити у старшого майстра, а краяти їх повинен за присутності всіх інших місцевих майстрів того ремесла, при цьому задовольняючи їхній звичай, як то прийнято і в інших місцях робити.

[6] Потім, коли такі штуки зробить, мусить їх майстрам у цеху показати. А ці майстри, дивлячись, чи добре, чи погано зроблені, мають їх до нашого расцького уряду приносити та свою думку нам повідомити, і там же ми маємо свій вирок прийняти, відповідно, щодо прийняття або неприйняття.

[7] Коли ж штука буде прийнята і цей новий майстер задовольнить достатньо їхній цеховий звичай, відповідно до традиції того міста, повинен зразу ж старатися про міське право в уряді того міста, а потім має вступити до цеху та дати те, що є за місцевим цеховим звичаєм.

[8] А коли би прийшов до того міста звідкись якийсь майстер того ремесла, тобто хотів би тут осісти та працювати між ними, тоді без відробки півроку, від чого має бути вільний, однак мусить усі три описані штуки, за дозволом цеховим, робити, задовольняючи при тому традиції, прийняти міське право, а потім звичай і вступне до цеху відбути.

[9] Також щодо місцевих майстрів, коли хтось із них кудись давно із дружиною та всім двором випровадився та виїхав, а протягом року та шести тижнів до того міста не повернувся та про своє повернення в тому часі майстрам не повідомив, тоді як прибулий знову має відбути ті всі штуки та звичаї.

[10] Що стосується спадкоємців майстрів, тобто жінок, синів або доньок, то по смерті будь-якого майстра його вдові завжди буде вільно взяти собі та обрати підмайстра того ж ремесла з усієї челяді, що є у тому місті, чого їй жоден майстер не має забороняти. А з тим підмайстром може вільно робити, поки живе. А коли би з якимсь підмайстром одружилася, тоді цей підмайстер без виконання згаданих штук може стати майстром, давши тільки цехові звичай і прийнявши міське право.

[11] Далі, сини майстра, які того ж ремесла навчаться та будуть підмайстрами, повинні бути звільненими від відробки року та штук, тільки мусять дати до цеху звичай. А коли якийсь підмайстер одружиться з донькою майстра, тоді цей підмайстер має тільки півроку відробити, дати звичай до цеху, а від виконання штуки також буде звільнений.

[12] Далі, щодо учня. Тільки один (учень) має бути у кожного майстра. Майстер, який приймає його, придивившись до нього перші два тижні, як є звичай, має про нього всім братії в цеху повідомити та стародавній звичай від нього взяти та покласти. Потім, після оголошення, має цей учень вчитися у свого майстра чотири повних роки, рік за роком, без будь-якого викупу. А коли вивчиться, як визволений, може мандрувати, де сам захоче, або тут (залишитися), як би йому сподобалося. Тоді як і деінде має дотримуватися їхніх традицій.

[13] Далі, щодо підмайстрів, коли якийсь до того міста з деінде примандрус, тоді (як покаже) листа та запрошення якогось місцевого майстра, вірти, як старші підмайстри, насамперед повинні звернути увагу на порожні майстерні, потім на того майстра, котрий мав би менше підмайстрів, ніж інші. А коли б в усіх було порівно, тоді розподіляти мусять тих підмайстрів-прибульців, почавши від старшого аж до наймолодшого майстра.

[14] Також особливо застерігаємо, що коли би якийсь майстер за Божим допуском якоюсь хворобою занедужав, маючи нагальну роботу, а в той час не зміг би дістати підмайстра, тоді з тієї майстерні, де було би більше підмайстрів, зобов'язані йому позичити одного підмайстра для роботи на весь час його хвороби. А після хвороби, коли той майстер одужає, повинен той підмайстер до першого майстра та майстерні повернутися.

[15] При тому, коли би сталося, що місцевий майстер писав за підмайстром, який би сюди примандрував, тоді він має показати лист та достатній доказ від того майстра, а за цим листом вірти повинні йти туди (до майстра) за роботою. І має той підмайстер пропрацювати у того майстра два тижні. А по двох тижнях, коли майстер розрахується з ним і заплатить те, що обіцяв, як за винагороду того мандрування, тоді за таку зарплату цей підмайстер повинен працювати у того майстра принаймні чверть року.

[16] Між тими та будь-якими іншими підмайстрами ніколи один майстер у другого не має підмайстра відмовляти або приваблювати. Також і більшої платні не має підносити над звичну платню, як-от 8 гр. за один тиждень. А коли би у двох або одній із таких справ якийсь майстер був би спійманий, має бути покараний одним каменем воску.

[17] Нарешті ті підмайстри, які би в тому місті у негідних та нецехових майстрів або теж і самі, без майстра, працювали, то не повинні мати потім місця між челяддю, ані між майстрами, поки за звичаєм не поправляться. Також і майстри, коли би мали якусь спільне порозуміння або позичення робіт, до того ж спілкувалися з тими негідними і нецеховими (майстрами) і це засвідчили б інші брати, тоді також за це мусять бути покарані одним каменем воску.

[18] Ця постанова, як тут є вище описано, має стосуватися як власне до збереження всіх звичаїв їхнього згаданого ремесла, так і також єдності, згоди та послуху в тому цеху та братстві, яке ділять між собою з іншими ремеслами.

Таким чином, ми, згадані райці, прихилияючись до прохання згаданих калитників, бачачи, що це все вище згадане, веде не тільки до їхнього добра та спокійного управління, але й також до особливої оздобы, прикраси і публічної користі, а саме, що місто тепер і в майбутньому може збільшуватися чудовими та досвідченими ремісниками, цю ординацію, приписи та звичаї й усі штуки тих калитників, відповідно до наших прав і привілеїв, які спеціально маємо для цієї справи, встановлюємо, фондуємо, надаємо, схвалюємо та зміцнюємо. Тим не менше залишаємо за нами та нашими нащадками, відповідно до вимоги та загальної і суспільної потреби, з відома тих майстрів, котрі тоді будуть, можливість додати, зменшити, покращити, змінити або інше встановити та визначити. Для засвідчення даної (грамоти) наша печатка є підвішена. Діялося і дано в найближчий понеділок після неділі "Юдіка", року Божого 1575. За присутності славетних

Христофора Брауна, Григорія Арлета й Андрія Ястшембського, майстрів-калитників, львівських міщан і жителів.

¹ Описи трьох штук калитників в оригіналі складні для перекладу через використання ремісничих термінів із забутими та втраченими тепер значеннями. Переклад більшості втрачених ремісничих термінів та виробничих процесів калитництва спрощено, тому в сумнівних випадках при українському слові подаємо у дужках оригінальний термін.

1774 р., вересня 12, Львів

Львівські райці, опираючись на ухвалу депутатів райців, підтверджують статут для цеху калитників та рукавичників

Облята: ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 132, с. 429, 431-456.

Consules civitatis Leopoliensis. Universis et singulis, quorum interest, presentibus et futuris, praesentium literarum tenor notum facimus et significamus. Comparuisse coram nostra consulari residentia famatos ac honestos Stanislaum Bartoszewski primarium artis marsupiariorum cechmagistrum et Paulum Leyner artis manicariorum Leopoliensem, Adalbertum Bartoszewski, Gasparum Depa artis marsupiariae, tum Antonium Chini manicariae artis magistros contubernales, exposuisseque nobis constitutum fuisse ab antecessoribus nostris proconsule, consulibus Leopoliensibus, in anno Domini 1575 contubernium eorum sub uno vocabulo crumenariorum dictum, et juxta illius temporis normam, consuetudines ac receptum ab illo saeculo artificii eorum usum ordinatum, nullum autem ordinem inter illosmet ipsos marsupiariorum videlicet et manicarios praescriptum, unde inter eosdem occasione praefati artificii varia discommoda, molestiones et juris anfractus evenire solebant, insuper specimina artis ejusdem ordinatione suprafata praescripta, quae olim usu recepta fuere, modernis temporibus non observari ac proinde vigore declarationis antecessorum nostrorum pro augenda, minuenda, corrigenda supramemorata ordinatione eo tunc illis datae, petuisse a nobis praetactam ordinationem contubernii eorum augeri, in nonnullis punctis immutari et ad meliorem formam prout contubernia ac id ipsum marsupiariorum et manicariorum contubernium per alias civitates capitales bene ordinata sunt pro utilitate illorum contubernii, totiusque civitatis praesentis commodo reduci. Quorum precibus nos ex praescripto juris regimen et cura contuberniorum incumbit annuentes, viam litis anfractus quibus sese praenominati artifices ob disparitatem artificii eorum molestare consueverunt, praecludere volentes et bonum ordinem ad eorum confraternitatem pro decore et utilitate civitatis, pro commodo eorum et augmento personarum inducere studentes illis illorumque contubernio marsupiariorum et manicariorum articulos infra sequentes, juxta quos se gerere debebunt in formam redigi et conscribi curavimus serie verborum infrascriptorum.

Imo. Ponieważ mistrzowie rzemiosła rękawicznego w tym tu mieście kapitalnym zostający, a dla wygody ludzi w robieniu sztuk od rzemiosła tego zależących potrzebni dotąd bez ustanowienia między niemi porządku bez przepisu sztuk, iakoweby oni, a iakowe mistrzowie rzemiosła

miechowniczego sprawować mieli zostawali, z kąd wielekroć razy wspory pomiędzy mistrzami rzemiosł tych wsczynaly się, y mniey potrzebnemi prawnymi kłutniamu tak urząd nasz, iako y onychże samych zatrudniały, przeto chcąc pomnożyć dobro mieszczan y miasta y w iak najlepszym porządku cech y sprawowanie rzemiosł miechowniczego y rękawicznego w ich sztukach nieiako z sobą stosujących się postanowić, onych do iednego zgromadzenia, iednego cechu, iednych porządkow, niżej przepisanych przyłączyć za rzecz potrzebną uznaliśmy, iakoż niniejszym postanowieniem złączamy.

2do. Wszyscy mistrzowie tak starsi, iako y młodszy rzemiosła tego miechowniczego y rękawicznego powinni będą wszelkie posłuszeństwa zwierchnosci urzędu miasta tego, iako też pospolitey uchwale tego cechu ich należące wiernie czynić y oddawać. Starsi zaś tego cechu mają bydz dwa cechmistrza, ludzie godni y uczciwi, ieden z rzemiosła miechowniczego, drugi z rękawicznego, lub też oba z iednego rzemiosła w niedostatku zdolnych w którym rzemiosle, za wspólną namową wszystkich mistrzow czyli braci rzemiosł tych, na ten urząd corocznie obrani których obranych cała cecha przed urzędem naszym po elekcyi naszej radzieckiey prezentowac obligowana będzie. Ci zaś na rzetelne sprawowanie urzędow swoich przysięgę przed urzędem naszym wykonać będą powinni, y tychże urząd cechmistrzowstwa nie dłużej, iak do roku, to iest do elekcyi naszej radzieckiey trwać ma.

3tio. Zaden mistrz niema przyjmować ucznia czyli młodzienca do nauk poty, pokiby on młodzieniec nie pokazał wprzod listu wolnego y uczciwego urodzenia swego, co gdy uczyni, ma go we cztery niedziele przereczony mistrz, chcący go mieć za ucznia swego w cechu prezentować razem z listem urodzenia jego, y w tym cechu iasnie do czterech lat wiednać czyli wpisać, ten zaś wiednany ma złożyć do skrzynki cechowej złotych cztery, a iesliby ktoren mistrz temu postanowieniu sprzeciwić się miał, y młodzienca na naukę pomimo tey ustawy bez wiadomosci cechu i listow urodzaynych jego przyiół, takowy dziesięcią grzywnami karany bydz ma, y to co się wyżej przepisało wypełnić, ktorey winy połowa na urząd, a połowa do cechy należeć będzie. Wolno iednak będzie mistrzowi uczniowi swemu, gdy go w trzech leciech wydoskonalonym obaczy, wstąpić półroku lub roku z lat zapisowanych.

4to. Wszyscy uczniowie po czterech latach wyterminowania swego czyli u mistrza sztuk miechowniczych, tedy na miechowniczą, iezeli u mistrza sztuk rękawicznych, tedy na rękawiczną robotę publicznie w cechu wyzwolani bydz mają, których wyzwoliny do xięgi na wpisy y wyzwolania uczniow mającey bydz sporządzoney wpisywane będą, od tych zaś wyzwolen złotych osm do skrzynki cechowej na publicznie potrzeby tego cechu młodzieniec wyzwalaiaący się zapłacić będzie powinien. Po takowym wyzwoleniu on młodzieniec stanie się robięcem, ktory u tegoż mistrza przez pułroku zostawać będzie, a temu mistrz niema więcey płacić na tydzień, iak groszy piętnascie, chyba gdyby do ręki mistrzowi był sposobniejszy, tedy powinien podług dyskrecyi mistrza więcey co nad groszy 15 postąpić się może, az do złotego iednego. Towarzyszom zaś w rzemiesle doskonałym mistrzowie po złotych dwa na tydzień płacić powinni będą.

5to. Każdy młodzieniec gdy po wyzwoleniu swoim stanie się robięcem y otrzyma list wyuczenia swego, oraz pułroku iak wyżej się namieniło u maystra przerobi, powinien będzie dla doskonalszego wycwiczenia swego tak w rzemiesle, iako w dobrych obyczaiach wędrować w postronnych kraiach po miastach kapitalnych przynajmniey przez trzy lata, a nazad iezliby się powrocił, powinien będzie pokazać cechowi listy swoiey poczciwosci gdzie zostawał, y iako się tam dobrze sprawował, a gdyby tych nie pokazał, wędrowka takowemu przepadać ma, pokiby albo denowiter nie wędrował, albo wędrowki do skrzynki cechowej złotych sto nie zapłacił.

6to. Towarzysze bądź wędrowni, bądź mistrzowscy synowie w iakowych sztukach rzemieł tych wydoskonaleni y edukowani byli, to iest iezeli w miechowniczych, tedy do maystra miechownika, iezeli w rękawicznych, tedy do maystra rękawicznika przez cechmistrzow na warstat wysłani bydz będą powinni pod zadnym pretextem tego postanowienia nie odmienaiąc, ani towarzyszow w sztuce miechowniczey edukowanych do maystra sztuk rękawicznych, tudziesz przeciwnie nieznaczaiąc, a to dla słuszney przyczyny, żeby się niedoskonałość w odrabianiu sztuk tych dwoch konsztow y zamieszania nie mnożyły. W niedostatku iednak czeladzi y roboty rękawiczney, może mayster roboty miechowniczey pozwolić swemu czeladnikowi do pomocy na dzień, dwa lub trzy do rękawicznika y wzajemnie, gdy to oba rzemiosła są sobie mało rozne.

7mo. Każdy towarzysz pod czas kwartalney sessyi ma wymowie dwa unfroki alias skargi, a trzecie z maystrami wraz, a zas robieniec trzy razem unfroki ma wydać.

8vo. Zaden towarzysz, ani robieniec w dniu świątecznem nie ma się na gospodach lub gdzie indziej dłużey bawić, iak do godziny dziewiątey, a gdyby się dłużey bawił, lub u maystra nie nocował albo zaiutrz chciał wakować, takowy na nayblizszej sessyi cechowey przez mistrza swego o to doniesiony y w tym przestempstwie przekonany ma bydz skarany, aby do skrzynki cechowey oddał pułwachlonu.

9no. Każdy towarzysz bądź wędrowny, bądź przyięty w posrodek mistrzow rzemiosła tego, powinien będzie u iednego mistrza przez rok zupełny robić, a przez cztery razy do roku, to iest na każdej kwartalney sessyi ma się w cechu opowiadać, a za każdym opowiadaniem się ma zapłacić do skrzynki cechowey po złotych pięć, a te każde opowiedne jego ma bydz do ksiązki cechowey zapisywane, po czwartym opowiednym na nayblizszej sessyi cechowey ma pokazać listy urodzenia swego, wyzwolenia y dobrego przez czas jego towarzystwa sprawowania się, y pod ten czas ma się dopraszać, aby w posrodek cechu za mistrza był przyięty y aby wstępny do skrzynki cechowey natychmiast zapłacił złotych dwadziescia. Ten zaś jego wstęp y przyięcie ma bydz do księgi cechowey zapisane, iezeli w miechowniczych sztukach edukowanego na miechowniczą, iezeli w rękawicznych na rękawiczcą robotę.

10mo. Każdy mistrz po wstępie swoim y przyięciu do cechy do kraiania y krztałtnego wyrobienia sztuk rzemiosłom tym miechowniczem y rękawiczniczemu należących, ma przystąpić, a to tym sposobem powinien będzie o dwoch mistrzow na sessyi cechowey prosić, których gdy od cechy wyznaczonych w tey sztuce, iaką on będzie miał robić biegłych otrzyma, tedy powinien takowych mistrzow uczciwie przyiąć, a przy nich odrabianie sztuk zacząć y na zafundowanie sztuki złotych piędziesiąt do skrzynki cechowey oddać. Ktora to robota sztuk przerzeczonych, niżej maiących bydz opisanych, niema trwać więcey nad niedziel cztery, zaś po niedziel cztery ma prosić panow cechmistrzow o sessyą y na zupełney sessyi ma prezentować takową sztukę, czyli należycie iest zrobiona. Jezliby zaś panowie mistrzowie niedoskonałość odrobioney sztuki uznali, tedy ta prezentowana y za niedoskonałą uznana ma bydz wzięta y do skrzynki cechowey schowana, a ten młody mistrz inszą nowę sztukę ma robić. Te zaś sztuki przez maystrow robot miechowniczych podług przepisu tu wyrazonego maią bydz robionę.

Nayprzod szwedlar w pułtora koła z czerwonego dobrego zamszu na przodku trzy miechi nasadzone w iedney sztuce ukroione pod ferbogiem, między temi miechi maią bydz cudne laysztuki, na wierzchu czaysztuklu farbogu maią bydz mundły, druga strona tego szwedlera ma bydz zbodnem, na ktorey maią bydz trzy miechi z iedney sztuki, a przestronno ukroione y cudnie skrawowane, a wszystkie miechi maią bydz przestronno ukroione, aby się dobrze otwierały, a fałdy wszystkie u miechow y u mundlow maią bydz chędogo sludernedlowane farbistym iedwabiem.

Wtóra sztuka iest miech dwonastorzędni o szesciu mieszkach, a te dwanasce rzędy mają bydz od iedwabiu chędogo uczynione, a na wierzchny cugrynach mają wiszac dwa miechi szesciurzędne, hengiel ma bydz chedogo iedwabiem wyszywany, na nim knefel naymisternieyszy ku tey sztuce należącey takżeż też na spodku w koronce.

Trzecia sztuka iest faldowany miech staroswieckii krakowski na każdej stronie po iednemu miechu na nim y nad nim rycerskie węzły, a zwierzchu y wewnątrz, aby był dobrym zamsem futrowany y dobrze przestronny, a z stron wszędzie falcowany z pozłotki u tegoż miecha hengiel wyszywany, a knafel urobiony ku takowey sztuce należący strzębki z czerwonego zamzu pozłotką futrowane.

A zaś przez maystrow robot rękawicznych takowa sztuka ma bydz robiona, to iest para rękawic z czarney albo kozłowey zamzowey skory duplowaney, w iedney sztuce kraiane z paluchem pospołu, a ten paluch około sztabnechtowany y lacztowany iedwabiem z wyszytym kwiatem wzorzystym poniżej palucha na zakonczeniu, ktemu u konca ma bydz szwieciel, przez ktory rękawice wywracaią, u ktorego szwęcla cztery a dwadziescia sztychownych knaflow y szesnascie sztychownych sznaflow bydz ma.

Te zas sztuki miechownicze przez maystrow robot miechowniczych, a rękawicze przez maystrow robot rękawicznych mają bydz sposobem wyżey wyrazonym robione bez nodla albo formy kraiane y tak wygotowane, zeby za wspólnym zezwoleniem y uznaniem wszystkich mistrzow rzemiosła tego za sztuki prawe y dostateczne przyjęte były. Ktory iednak dla wielkiego na robienie sztuk koszta braci cechowych zamiast tey na piędzdzinę kwotę uprosić zechce, wolno im będzie, byle iednak promowuiący się we wszystkich robotach znacznych był doskonałym, inaczey dla piędzdy przyimowany odpada od mistrzowstwa y powraca do towarzystwa, a przyimuiący podpadaia karze, cechmistrze złożeni ze swych funkcyi nazawsze, maystrowie y ciz wraz grzywien sta przez magistrat dysponowac się maiących.

11mo. Starsi cechmistrze cechu tego mają pilnie dozierać, aby nowego mistrza naydaley w sześć niedziel po wstępie jego do cechu przywiedli do przyjęcia prawa mieyskiego, aby wierność nayiasnieszemu monarsze swemu, urzędowi miasta tego y posluszenstwo poprzysiągl, inaczey mu czeladnika lub chłopca trzymać, na sessyach cechowych, w wspólnosci swoiey zasiadać, robot rzemiosła swego do publiczney przedaży wykładać dozwoić, ani szyltu wywieszac nie mają.

12mo. Każdy mistrz młodszy powinien młodszentwo odprawić rok y niedziel sześć, a iezeliby po roku y niedzielach szesciu nie trafił się inszy mistrz młodszy na iego mieysce, tedy ten sam popoty ma kontentowac młodszentwo, poki inszy mistrz młodszy nie nastąpi.

13tio. Każdy mistrz młodszy odprawuiący swoje młodszentwo, powinien co niedzielu przychodzić do starszego cechmistrza y dowiadywac się, iezeli publiczna czego nie wyciąga potrzeba. Jeżeli zas tego wykonywac zaniedbał, podpadać będzie karze grzywien osmiu, ktorych połowica urzędowi prezydenskiemu, a połowica do skrzynki cechowey nalezeć będzie.

14to. Kazdy mistrz młodszy przy konczeniu swego młodszentwa złotych piędziesiąt do skrzynki cechowey na zupełne uspokoienie cechy y kwit ze wszystkich cechowi powinnych datkow otrzymac obligowany będzie, ktoremu dopiero iako wyplaconemu mistrzowi wszelka wolność trzymania czeladzi y uczniow, robienia robot, publicznego onych w kramach przedawania, znakow czyli szyltow wywieszania służyć będzie.

15to. Poniewaz dla publicznego dobra miasta y cechi mistrzowie dwoch rzemiosł miechowniczego y rękawicznego nieiako z sobą korresponduiących, do iedney wspólnosci cechowey są ziędnoczeni, zapobiegaiąc przeto, azeby spokojność między niemi zadnym kształtem

mieszana nie była, takowy między niemi robot y sztuk ich, ktore do ktorych należeć mają y postanawia się porządek, a nayprzod do maystrow rzemiosła miechowicznego należeć będą sztuki robot ich, to iest tłomoki wszelakie tak podwoyne, iako y pojedyncze ze skor wszelakich, materace wszelkie gładkie y składane z wszelkiej materyi tak sukienne, adamaszkowe y tym podobne, krzesła wszelkie sukienne, materyalne y skurzone, tudziesz kanapy y taborety, pasy wszelkie z roznych skór, pulwersaki na srut y pasy rupturne tak pojedyncze, iako y podwoyne, trzosa na pieniądze y worki na puder, tasaki wszelkie na pistolety, pułpistolety y krucice, pokrowce wszelkie do roznych rzeczy potrzebne materyalne y skurzone, meblowanie pokoiow rozniemi materyami lub obiciem płuciennym czyli papierowym, mitiuki wszelkie na kulbaki tak sukienne, iako y skorzane, spody do wszelkich łóżek drelichtowe, skorzane lub płucienne, obiianie trumien wszelką materyą, sznorowki do wodzenia dzieci z wszelkich skor, szabeltasy węgierskie z czarnych juchtow lub czerwonych lub też płucienne, matelzaki wszelkie czyli konne czyli piechotne, oraz juki ze wszelkich skor, albolu [sic] też sukienne, obszywanie miotełek w rozne skórki, ob[b]janie kufrow, robienie podroznich kałamarzow, torbow strzeleckich, kabczukow na tiutiun, obszywanie mieszkow, stołki obozowe składane ze wszelkich skor. Do maystrow zas rzemiosła rękawicznzego należeć będą sztuki robot niżey wyrazonych, iako to kolety, pędęty, pasy, hintpasy, ładownice, spodnie niemieckie, węgierskie y polskie, kaftany z łosich, sarnich, zamszowych skor, rękawice męskie y białogłowskie.

16to. Tym zaś obozga rzemiosł maystrom y do nich należącym robotom niema nikt przeszkadzać, ani tez sobie sami, a to pod winą czternastu grzywien y siedzeniem więzienia, ile kroć razy na kogo takowa przeszkoda y podchodzenie tych mistrzow w ich robotach pokazało się.

17mo. Także przychodnie y partacze w tym cechu niebędący gdziekolwiek y pod czyjąkolwiek protekcją w mieście y po przedmiesciach ukrywający się, aby się nie wazyli tych robot robić pod podobną karą y zabranie ich roboty do cechu, tudziesz rugowaniem ich z miasta.

18vo. Kupcy, także y Żydzi w robotach tym rzemiosłom przynależącym przeszkadzać nie mają y pod żadnym pretextem ich robot przekupować, ani na publiczną sprzedaż wykładać nie będą powinni, pod konfiskacją onych przez urząd prezydenski miasta tego exekwować się mającą, ktorey konfiskaty połowa do kass mieyskich na publiczne potrzeby miasta, a połowa cechowi temu należeć będzie.

19no. Synowie mistrzowscy, ktorzyby do tego cechu wstąpić chcieli, wolni bydz mają od opowiednego y pułsztuki tylko robić będą. Datkow też cechowych tylko połowe, to iest złotych siedmdziesiąt pięć wypłacą, insze zaś obowiązki, to iest przyięcie prawa mieyskiego, służenia młodzenstwa wypełnić mają. Toż samo rozumieć się ma o corkach mistrzowskich y wdowach, ktoreby towarzysz wędrowny za żonę poiął y do tego cechu wstąpić chciał. Gdyby zas syn mistrzowski corkę mistrzowską wziął za żonę, takowy od całej sztuki y oplacenia cechu wolny zostawać będzie.

20mo. Ktoraby wdowa po mężu swym ieszcze w cechu niewypłaconym pozostała, ta będzie miała wzgląd takowy, ze iey wolno będzie rzemiosło robić rok y sześć niedziel, a nie więcej. Po wyisciu zaś tego czasu czeladnika trzymać, ani robot robić nie będzie mogła, chyba by to, co mąż nie wypłacił do cechu zapłaciła, tedy wolno będzie miała robienie daley, ażby za mąż innego rzemiosła czł[owi]ka poszła. Jeżeliby zaś mistrz wypłacony po smierci swojej żonę wdowę zostawił, takowa roboty robić y czeladz trzymać popoty, poki za mąż nie poydzie wolno będzie, a takowey cechmistrze czeladnika zawsze dodawać obligowani będą, a gdyby za inszego rzemieslnika za mąż poszła, w ten czas od tego rzemiosła odpadać ma.

21mo. Ktorybykolwiek mistrz drugiego mistrza lub w mieszkaniu, lub w robocie posiadł albo podszedł, lub też robotą jeden drugiemu zganił, tedy takowy ma bydz karany grzywien piętnastą, zkąd połowica urzędowi prezydenskiemu, a połowica do skrzynki należeć ma.

22do. Kazdy mistrz tego rzemiosła swoią własną ręką robotę powinien robić y onęz lub sam, lub zona mistrza w kramie przedawać powinni, a nie przekupowac, ani pod pretextem swoim podeyrzanym osobom do kramow innych przedawać kazać nie powinien. A iezeliby ktory mistrz temu się sprzeciwił y podeyrzanym osobom do kramow na przekup dawał, takowy ma byđz grzywnami dwudziestą karany, zkad połowa urzędowi prezydenskiemu, a połowa do cechi ma należeć.

23tio. Jezeliby każdy mistrz bądź starszy, bądź młodszy, także też towarzysz czyli robieniec iaką passyą albo słoscią [sic] uwiedziony nie tylko swoim mistrzom, ale też y innym gospodarzom czyli sąsiadom iakową krzywdę y złość uczynił, a takowy miałby byđz w cechu oskarzony, takowy za takowe obwinienie podpadać będzie karze, mistrz grzywien 30 y pułkamenia wosku, a towarzysz lub robieniec obczyaiow 30 podpadać ma. Nie pierwiey iednak cecha do exekucyi swego uznania czyli na mistrzu, czyli towarzyszu, czyli robiencu ukaranym przystępować ma, aż sprawa przez burmistrza rozpoznana będzie, gdy oskarzony deczyzą cechową kontentowac się nie zechce, ktoremu apelacya do urzędu prezydenskiego dopuszczona bydz ma.

24to. Jezeliby ktoren mistrz bądź starszy, bądź młodszy miał list pisać do ktorego miasta po czeladnika, takowy ma się naypierwey opowiedzieć cechmistrzom y prosić tychże, aby mu pozwolony był list, a gdy cechmistrze pozwolą mu pisać, y za tym pisaniem miałby przyiść iaki czeladnik, tedy takowy czeladnik ma naymniey u tego mistrza robić puł roku. Gdyby zaś ktoren mistrz bez konsensu cechmistrzow miał pisać, takowy ma podpadać grzywien 8, zkad połowa urzędowi, a połowa do skrzynki cechowej, a takowy czeladnik przywędrowany za listem ma poyść na warsztat za konsensem cechmistrzow.

25to. Jezeliby ktoren mistrz będąc na urzędzie cechmistrzowskim nie podług przysięgi sprawował się y swoiey powinności zadosyć nie czynił, takowy za pierwszym napomnieniem będzie podlegać karze grzywien 15, połowa urzędowi, a połowa do skrzynki, a iezeliby się tą karą nie poprawił, takowy ma bydz z mieysca zruszony za wiedzą urzędu prezydenskiego.

26to. Jezeliby się trafiła wielka robota, tedy mistrzowie między sobą mają rozrzucić. Towarzysze zas nie mają zadney roboty podeymować się, tylko na złoty ieden, a robienec na groszy 15.

27mo. Dla zachowania y utrzymania porządkow w tey tu ordynacyi przepisanych, mają mieć mistrzowie rzemiosł tych miechowniczego y rękawicznego cztery sessye do roku kwartalne, suchedniowe zwane, ktore starsi cechmistrze cechu tego mocą Boga Wszechmogącego, nayiasniejszego y naypotężniejszego monarchi, mocą szlachetnego prezydenta, szlachetnego magistratu miasta tego zagaiać oraz pokoy panom braciom swoim pokazywać będą powinni. Na ktorych to sessyach po przyrzeczonem zagaieniu przywiley cechowy z wszelką uczciwością punktami czytany bydz ma, aby kazdy brat słyisał y wiedział, czego się ma strzec, a co obserwować, po przeczytaniu przywileiu bracia ieden drugiemu w mowie nie przeszkodzaiąc, o porządku cechu swego naradzać się mają. A procz przyrzeczonych czterech kwartalnych sessyi, gdy tego potrzeba wyciągać będzie, sessye potoczne przez panow cechmistrzow za obesłaniem znaku cechowego składane bydz mogą.

28vo. Bracia cechu tego z małzonkami swemi na każdy rok cztery razy, to iest na każdy kwartał na zaiutrz po sessyi suchedniowej na żalobną mszę schodzić się mają pod winą złotych dwoch do skrzynki cechowej. Także kiedy brat ktory z rzemiosła tego albo zona jego umrze powinni drudzy mistrzowie z małzonkami swemi na pogrzeb iść, ktoreby tego zaniechał y sam do takiego pogrzebu nie przybył złotych dwa, a gdzieby y zona jego nie była złotych trzy do skrzynki dać powinien będzie, słuszna iednak przyczyna od kary exuzować może.

29no. Jezeliby ktoren mistrz przystrzymał u siebie znak cechowy na obsyłanie cechi lub iezeliby ktory piany do cechu przyszedł y halasy wszczynął, tedy ma podpadac grzywien dziesięciu, z ktorych połowa urzędowi, a połowa do skrzynki, a gdy towarzysz lub robieniec do cechy przyidzie, tedy towarzysz grzywien trzy, a robieniec iednę, z ktorych także urzędowi y do skrzynki będzie należało.

30mo. Jezeliby ktory mistrz zachorował, a na ten czas zadnego towarzysza nie było, ani robienca, tedy młodszy mistrz powinien mistrzowi choremu robotę robić.

Nos infrascripti virtute resolutionis a nobili et spectabili magistratu super affectationem contubernii marsupiariorum et manicariorum Leopoliensium in officio consulari feria quarta post dominicam Misericordiae proxima die scilecet vigesima Aprilis, anno nunc currenti millesimo septingentesimo septuagesimo quarto subsecutae ad revisionem articulorum ordinis huic contubernio servientium coram nobili spectabili magistratu exhibitorum deputati existentes, facta diligenti eorundem articulorum perlustratione, cum in iisdem nihil dissonum bonis moribus comperimus, imo omnes et singuli ad normam contubernii istius artificii in aliis praestantioribus civitatibus coordinati sunt et ad melius regulamen contubernalium personarum vergant, ideo eosdem in nullis locis per nos vigore datae nobis facultatem emandatos ac explicatius ad faciliorem intelligentiam contubernalibus redditos pro approbatione vel reprobatione ad eundem nobilem spectabilem magistratum delegantem remittentes in fidem praemissorum nos subscripsimus. Datum Leopoli die vigesima quarta Maii, anno Domini 1774.

Basilius Iliaszewicz senior consul et advocatus, iudex ad praemissa deputatus manu propria.

Franc[iscus] Xav[erius] Solski iudicii criminalis gubernatorialis ad casus reservatos delegati assessor, consul Leopoliensis et deputatus.

Martunus Mercenier consul Leopoliensis ad hanc actum deputatus.

Franciscus Xaverius Jaskiewicz officii consularis Leopoliensis notarius manu propria.

Supprascripta ordinatio per nobiles ac spectabiles deputatos revisa, subscripta ac per officium suum lecta in omnibus punctis approbanda venit, eademque autoritate officii sui approbata, parti affectanti ex cancellaria officii sui authentice extradendam debere censet praesentium vigore. [Actum Leopoli feria secunda ante festum Exaltationis sanctae Crucis proxima, die 12 mensis Septembris, anno Domini 1774].

Дайці міста Львова. Всім та кожному, кому потрібно, сучасникам і прийдешнім, змістом даної грамоти робимо відомим та повідомляємо. Прийшли до повної нашої раецької присутності славетні та чесні Станіслав Бартошевський, передовсім цехмістер калитницького ремесла, та Павло Лейнер, (цехмістер) ремесла львівських рукавичників, Адальберт Бартошевський, Гаспар Депа, цехові майстри-калитники, потім Антоній Хіні, майстер-рукавичник, представили нам встановлену нашими попередниками, львівським бурмістром та райцями у 1575 році (ординацію) їхнього цеху, який у той час мав одну назву – калитників, і за тогочасними нормами, звичаями та встановленою з того століття практикою того ремесла, що не було жодного порядку, якого дотримувалися власне між тими калитниками та рукавичниками, внаслідок чого між тими ремеслами звичайно виникали різні незручності, труднощі та викривлення права. Нарешті зразків ремесла, за згаданою ординацією, що колись були прийняті, не дотримуються у теперішніх часах, тому, відповідно до уточнення наших попередників про додавання, зменшення та поліпшення вищезгаданої ординації, що тоді їм надали, просили нас цю ординацію того цеху доповнити та в окремих пунктах змінити, а також надати їй кращої

форми, як це впорядковано в цехах власне калитників та рукавичників в інших великих містах, для користі їхнього цеху та зручності всього міста. До їхніх прохань прихилиючись, ми, за приписом права, що нам належить влада й опіка над цехами, бажаючи унеможливити кривий шлях суперечок, якими звикли мучитися згадані ремісники через відмінність їхнього ремесла, прагнучи впровадити добрий порядок для їхнього братства з оздобою та користю місту, для їхньої зручності та збільшення осіб (ремісників), нижченаведені статті для їхнього цеху калитників та рукавичників, відповідно до яких, повинні себе поводити, ми подбали, щоб упорядкували та переписали. Зміст тих (статей) такий.

1. Оскільки потрібні для вигоди людей майстри рукавичного ремесла, що є у тому головному місті, залежали від виконання штук того ремесла, до цього часу залишалися без встановлення між ними порядку, без припису штук, яку би вони робили, а яку би (робили) майстри калитницького ремесла, через це багато разів між майстрами тих ремесел починалися сварки, і тією малопотрібною правовою гризною займали як наш уряд, так і самих себе. Тому, бажаючи помножити добро міщан та міста, встановити в порядку цех і провадження калитницького та рукавичного ремесел, що у своїх штуках між собою кореспондуються, за потрібне вважали їх з'єднати, як і даною постановою з'єднали в одному згромадженні, одному цеху, одних нижче переписаних порядках.

2. Всі майстри – як старші, так і молодші, того ремесла калитницького та рукавичного повинні належно чинити і віддавати послух зверхності уряду того міста, як також і загальній ухвалі того цеху. А старшими того цеху мають бути два цехмістри, люди гідні та поважні: один – з калитницького, другий – з рукавичного ремесла, або обидва з одного ремесла, якщо не буде гідного в одному з ремесел, за спільною радою всіх майстрів чи братів. Тих щорічно обраних на цей уряд повинен презентувати весь цех перед нашим урядом після нашої расцької елекції. А вони зобов'язані виконати присягу перед нашим урядом про ретельне виконання своїх урядів, а їхній уряд цехмістрівства має тривати не довше як рік, тобто до нашої расцької елекції.

3. Жоден майстер не повинен приймати учня чи хлопця до науки, поки цей хлопець не покаже наперед лист про своє вільне та гідне народження. А коли це зробить, мусить його за чотири тижні згаданий майстер, який хоче його мати за свого учня, презентувати в цеху разом із листом про його народження, у тому цеху ясно до чотирьох років з'єднати його чи вписати. А той поєднаний має скласти до цехової скриньки 4 зл. Якщо котрийсь майстер схотів би противитися тій постанові та взяти хлопця на науку поза цією постановою, без відома цеху та листів народження, такий має бути покараний 10 гривнями та виконати вище приписане, а половина цієї кари повинна належати (расцькому) урядові, друга – цеху. Однак вільно буде майстрові спустити своєму учневі із записаних півроку чи рік, коли побачить його після трьох років навченим.

4. Всі учні по чотирьох роках свого навчання, якщо у майстра-калитника, тоді – на калитницькі, якщо у майстра-рукавичника, тоді – на рукавичні роботи мають бути визволені. Їхні визволення повинні вписуватися до книг, які ведуться для вписів (до цеху) та визволень учнів. Від того визволення визволений хлопець має заплатити 8 зл. до цехової скриньки на публічні потреби того цеху. Після такого визволення цей хлопець стане робенцем, котрий буде залишатися півроку в того ж майстра. А йому майстер не повинен платити більше на тиждень, як 15 гр., хіба би до руки майстра був би вправнішим, тоді за рішенням майстра може отримувати понад 15 гр., аж до 1 зл. А підмайстрам, досконалим у ремеслі, по 2 зл. майстри повинні платити на тиждень.

5. Кожен хлопець, коли після свого визволення стане робенцем і отримає лист свого вивчення та півроку, як вище згадувалося, проробить у майстра, повинен для кращого вивчення як ремесла, так і добрих звичаїв мандрувати в чужих краях по великих містах принаймні протягом трьох

років. А коли повернеться назад, мусить показати цехові листи своєї поведінки, де залишався і як себе добре поводить. А коли би їх не показав, такому мандрівка має пропадати, поки знову би не мандрував або за мандрівку не заплатив до цехової скриньки 100 зл.

6. Підмайстри – чи мандрівні, чи сини майстрів, в яких ремеслах були вдосконалені та вивчені, тобто якщо в калитницьких, тоді – до калитника, якщо в рукавичних, тоді – до майстра-рукавичника мають посилатися цехмістрами до майстерні, не відмінюючи під жодним приводом цієї постанови, (не посилаючи) підмайстрів, вивчених у калитницькому ремеслі до майстра-рукавичника, а також навпаки, а це зі слухної причини, щоб не множилася недосконалість і замішання у виробленні штук тих двох спеціальностей. Однак при недостатці рукавичної челяді та роботи може майстер-калитник дозволити своєму челядникові день, два чи три (піти) до рукавичника, і навпаки, адже обидва ремесла між собою мало різняться.

7. Кожен підмайстер під час квартальних зборів має подати усно два запити чи скарги, а третю – разом із майстрами, а робенець – разом три скарги.

8. Жоден підмайстер або робенець у святкові дні не повинен перебувати на господах або деінде довше як до 9 години. А коли би довше був або у майстра не ночував, чи на завтра хотів відпочивати, такий на найближчих цехових зборах, коли його майстер про це повідомить, у тому злочині доведений, має бути покараний, даючи до цехової скриньки піввохлона.

9. Кожен підмайстер – чи мандрівний, чи прийнятий із середовища майстрів того ремесла, повинен в одного майстра відробити один повний рік, а чотири рази на рік, тобто на кожні квартальні збори має в цеху повідомляти, а за кожне повідомлення мусить заплатити до цехової скриньки по 5 зл. І те кожне його повідомлення має записуватися до цехової книжки. Після четвертого повідомлення на найближчих цехових зборах зобов'язаний показати листи свого народження, визволення та доброї поведінки під час його підмайстрівства. І в цей час повинен проситися, щоб був прийнятий в гроно цеху за майстра і за те щоб заплатив до цехової скриньки вступного 20 зл. А той його вступ і прийняття мають записатися до цехової книги на калитницьку роботу, якби був вивчений у калитницькому ремеслі, або на рукавичну, якщо (вчився) рукавичного ремесла.

10. Кожен майстер після свого вступу та прийняття до цеху повинен взятися до краєння та правильного виготовлення штук, що належать до калитницького та рукавичного ремесел, а саме тим способом повинен просити на цехових зборах про двох досвідчених майстрів, визначених від цеху до того ремесла, в якому він буде робити. Тоді повинен тих майстрів шанобливо прийняти і при них виготовлення штук почати і дати до цехової скриньки на започаткування штуки 50 зл. Та робота згаданих штук, які нижче мають бути описані, не повинна тривати понад чотири тижні. А по чотирьох тижнях мусить просити панів цехмістрів про збори. І на загальних зборах повинен презентувати таку штуку, чи належно зроблена. А якщо пани майстри визнають вироблену штуку недосконалою, тоді та презентована і визнана недосконалою штука має бути забрана та схована до цехової скриньки, а той молодий майстер повинен іншу нову штуку робити. А ті штуки майстрами-калитниками мають бути зроблені відповідно до викладеного тут зразка¹.

Насамперед, сумка (szwedlar) на півтора кола з доброї червоної замші, спереду – три зовнішні хутряні торбинки, викроєні з однієї штуки з мереживом (ferbogiem). Між тими торбинками повинні бути прекрасні вишивки (laysztuki), назовні накриття мають бути смужки (mundły). Друга сторона тої сумки мусить бути твердою (bydz zbodnem), на якій припасують три торбинки, широко скроєні та вдало з'єднані. А всі торбинки повинні широко краятися, щоб добре відкривалися, а всі фалди у торбинках та у смужках (mundlow) слід красиво прошити (sludernedlowane) пофарбованим шовком.

Друга штука є дванадцятирядна хугряна торба з шістьма кишнями, а ті 12 рядів необхідно прикрасити (на швах) шовком, а на верхніх деталях (сугрупач) мають висіти дві шестирядні торбинки. Накідка (hengiel) повинна бути красиво гаптована шовком, а на ній – вишуканий вузол, який належатиме до тієї штуки, як також – і знизу в мереживі.

Третя штука є старосвітська краківська торба у складках, з кожного боку якої (має бути) по одній кишні та вище неї – лицарські вузли. А ззовні та зсередини, щоб був з доброї замші зроблена та простора, а з боків повсюди з'єднана позліткою. Та сумка повинна мати вишивану накідку (hengiel), а вузол, що належить зробити до тієї штуки, мусить бути з червоної замші, футрований позліткою.

А майстрами-рукавичниками така штука має бути зроблена: а саме пара рукавиць з чорної або козячої подвійної замшевої шкіри, яка має бути викроєна з однієї штуки разом з великим пальцем. А цей палець повинен бути прошитий (sztabnechtowany у lacztowany) шовком та нижче пальця прикрашений вишитою квіткою. Крім того, на кінці має бути рубець (szwieniel), через який рукавиці вивертають, а в цього рубця – 24 прошитих гудзики та 16 петлиць.

А ті калитницькі штуки повинні робитися майстрами-калитниками, а рукавичні (штуки) – майстрами-рукавичниками вищезгаданим способом, країні без лекала (nodla) або форми і так виготовлені, щоб були прийняті спільною думкою та визнанням усіх майстрів того ремесла за правильні та достатні штуки. Однак коли хтось через великі кошти виготовлення штук захоче випросити у цехових братів замість них грошову квоту, вільно їм це (дозволити), тільки би прохач був у всіх значних роботах досконалим. Інакше через прийняття за гроші відпаде від майстрівства та поверне до стану підмайстра, а приймаючі (рішення) підпадатимуть карі: цехмістри складуть свої функції назавжди, а майстри та разом з ними (цехмістрами) мають віддати магістратові 100 гривень.

11. Старші цехмістри того цеху зобов'язані пильно стежити, щоб нового майстра найпізніше за шість тижнів після його вступу до цеху привели до прийняття міського права, аби присягнув на вірність своєму найяснішому монархові та на послух урядові того міста. Інакше не дозволять ані челядника чи хлопця тримати, (ані) засідати на цехових зборах та у своїй спільноті, (ані) викладати виробу свого ремесла для продажу, не може (навіть) повісити свою вивіску.

12. Кожен молодший майстер повинен відбувати “молодшість” рік та шість тижнів, а якщо по року та шести тижнях не трапиться інший молодший майстер, тоді той самий мусить залишатися у своєму стані, поки інший молодший майстер не прийде.

13. Кожен молодший майстер, який відбуває свою “молодшість”, повинен щотижня приходити до старшого майстра і довідуватися, чи не має якоїсь публічної потреби. А якщо це забуде виконувати, то підпаде карі у 8 гривень, з яких половина припаде президентському урядові, а половина має належати до цехової скриньки.

14. Кожен молодший майстер після закінчення своєї “молодшості” повинен покласти до цехової скриньки 50 зл. для повного заспокоєння цеху та квит з усіх винних (ним) до цеху датків. Тільки тоді йому як виплаченому майстрові має слугувати будь-яка вільність тримання челяді й учнів, виконання робіт, їхнього публічного продажу, вивішування знаків чи вивісок.

15. Оскільки для публічного добра того міста і цеху майстри двох ремесел – калитницького та рукавичного, що певним чином між собою кореспондуються, з'єднані в одній цеховій спільноті, тому запобігаючи, щоб між ними спокій жодним способом не був порушений, такий встановлюється порядок їхніх робіт та штук, які їм мають належати. Насамперед до майстрів калитницького ремесла будуть належати штуки їхніх робіт, тобто будь-які тломоки – як подвійні, так і ординарні, з усіляких шкір, різні гладкі та складані матраци з усілякої матерії, як-от суконні,

адамашкові та тим подібні, всілякі крісла – суконні, матер'яні та шкіряні, а також будь-які канапи і табуретки, паси з різних шкір, пулверсаки на шрут та руптурні паси, як ординарні, так і подвійні, гамани для грошей та мішечки на пудру, різні тесаки на пістолети, півпістолети та півгаки, всілякі покривала для різних речей, матер'яні та шкіряні, меблювання кімнат різними матеріями або оббиттям полотном чи папером, всілякі мітюки на кульбаки – як суконні, так і шкіряні, підложжя до різних ліжок – дреліхтові, шкіряні чи полотняні, оббиття трун будь-якою матерією, шнурувки, щоб водити дітей, з усіляких шкір, угорські шабелтаси із чорних або червоних юхтів чи полотняні, різні мателзаки – кінні чи піхотні, а також юки з різних шкір або також суконні, обшивання метелок у різні шкіри, оббиття куфрів, виготовлення різних каламарів, стрілецьких торб, кабчуків на пюшон, розшиття мішків, обзові столики, які складаються з кількох шкір. А майстрам рукавичного ремесла мають належати штуки робіт, що нижче згадуються, а саме: колеті, пендети, паси, гінтпаси, ладівниці, німецькі, угорські та польські штани, кафтани з лосиних, сарних, замшевих шкір, чоловічі та жіночі рукавиці.

16. Тим майстрам обох ремесел і належним до них роботам ніхто не повинен перешкоджати, ані також сам робити, а це під карою 14 гривень та сидінням в ув'язненні, скільки б разів виявилася така перешкода й обман тих майстрів у їхніх роботах.

17. Також прибульці та партачі, які не є у тому цеху і переховувалися будь-де і під будь-якою юрисдикцією в місті та на передмістях, щоб не наважувалися тих робіт виконувати, під подібною карою та забранням їхніх робіт до цеху, а також вигнанням їх з міста.

18. Купці, а також євреї в роботах, які належать тим ремеслам, не повинні перешкоджати і під жодним приводом їхніх робіт не перекупувати, ані на публічний продаж викладати, під конфіскацією тих (товарів) президентським урядом того міста. Цієї конфіскації половина має належати до міських кас на публічні потреби міста, а половина – до цеху.

19. Сини майстрів, які хотіли би до того цеху вступити, мусять бути звільнені від повідомлення та будуть робити тільки півштуки, також цехових датків виплатять тільки половину, тобто 75 зл. А інші обов'язки, тобто прийняття міського права, службу “молодшості”, зобов'язані виконати. Подібно має розумітися і про доньок майстрів та вдів, з якими би мандрівний підмайстер одружився та хотів вступити до того цеху. Коли би син майстра одружився із донькою майстра, він буде звільнений уже від цілої штуки та сплати цеху.

20. Яка би вдова залишилася по заборгованому в цеху чоловікові, то з нею поведуться так, що їй вільно буде робити ремесло рік та шість тижнів, і не більше. А після цього часу ані тримати челядника, ані виконувати робіт не зможе, хіба би виплатила те, що чоловік не заплатив до цеху. Тоді їй вільно виконувати ремесло далі, хіба би пішла заміж за людину іншого ремесла. А коли би незаборгований чоловік по своїй смерті залишив удову, вона має роботу виконувати та челядь тримати доти, поки заміж не піде. І такій (вдові) цехмістри завжди повинні додавати челядника, а коли би пішла заміж за іншого ремісника, в той же час від ремесла має відійти.

21. Якби котрийсь майстер іншого майстра в помешканні або роботі обійшов чи обманув, або також роботу один другому зганьбив, тоді такий мусить бути покараний 15 гривнями, з яких половина має належати президентському урядові, а половина – (цеховій) скриньці.

22. Кожен майстер того ремесла повинен свою власну роботу виконувати та її сам або дружина майстра повинні продавати в крамі, а не перепродувати чи під якимсь приводом не казати продавати до інших крамів підозрілим особам. А якби котрийсь майстер цьому спротивився та давав для перепродажу підозрілим особам до крамів, такий мусить бути покараний 20 гривнями, з яких половина має належати президентському урядові, а половина – цехові.

23. Якщо котрийсь майстер – старший чи молодший, також підмайстер чи робенець був би охоплений якоюсь фурією чи злістю і завдав якоїсь кривди та злості не тільки своїм майстрам, але також й іншим господарям чи сусідам, такий після оскарження в цеху має за таку вину підпадати карі: майстер – 30 гривень та півкаменя воску, а підмайстер чи робенець – 30 “звичаїв”. Однак перед тим як цех візьметься до виконання свого рішення чи на майстрові, чи на підмайстрові, або робенцеві, (треба почекати), поки справа не буде вирішена бурмистром, коли оскаржений не буде задоволений рішенням цеху. Цьому (оскарженому) має бути допущена апеляція до президентського уряду.

24. Якщо хтось із майстрів – чи старший, чи молодший хотів би написати лист до якогось міста по челядника, такий мусить про це повідомити цехмістрам і просити їх, щоб йому був дозвіл (писати) лист. А коли цехмістри дозволять йому писати, а потім прийшов би якийсь челядник, тоді він зобов’язаний відробити у того майстра найменше півроку. Коли би якийсь майстер без дозволу цехмістрів писав, такий підпадає карі у 8 гривень, з яких половина йде до уряду, а половина – до цехової скриньки, а такий примандрований за листом челядник має піти до майстерні, за дозволом цехмістрів.

25. Якщо котрийсь майстер, перебуваючи на уряді цехмістра, чинив не за присягою та не виконував свої повинності, такий, за першим нагадуванням, буде покараний 15 гривнями, з них – половина урядові, а половина – до скриньки. А якщо цією карою не поправився, такий має бути скинутий з уряду негайно, з відома президентського уряду.

26. Якби трапилася велика робота, тоді майстри повинні її поділити між собою. А підмайстри не мають жодної роботи виконувати, тільки на 1 зл., а робенець – на 15 гр.

27. Для збереження й утримання порядків, описаних у тій ординації, повинні мати майстри калитницького та рукавичного ремесел чотири кварталні збори на рік, звані сухедньовими, які старші цехмістри того цеху мають розпочати владою Всемогутнього Бога, владою найяснішого та наймогутнішого монарха, владою шляхетного президента, шляхетного магістрату того міста та спокій виявляти своїм панам братам. На тих зборах після згаданого відкриття має бути читаний цеховий привілей за пунктами з усіякою гідністю, щоб кожен брат слухав і знав, чого має уникати, а чого дотримуватися. Після прочитання привілею браття, не перешкоджаючи один одному у виступах, повинні нараджуватися про порядок свого цеху. А крім згаданих чотирьох кварталних зборів, коли виникне потреба, можуть складатися поточні збори, за обісланням панами цехмістрами цехового знака.

28. Браття того цеху разом зі своїми дружинами чотири рази кожного року, тобто кожного кварталу на другий день по сухедньових зборах мають сходитися на заупокійну Літургію, під карою 2 зл. до цехової скриньки. Також, коли якийсь брат того ремесла або його дружина помре, повинні інші майстри зі своїми дружинами прийти на похорон. Коли б хтось це занедбав і сам на такий похорон не прийшов, мусить скласти до братської скриньки 2 зл., а коли би і його дружини не було – 3 зл., однак може звільнитися через слушну причину.

29. Коли би якийсь майстер притримав у себе цеховий знак при обсиланні цеху або прийшов п’яний до цеху та вчиняв галаси, тоді такий підпадає (карі) у 10 гривень, з яких половина припадає урядові, а половина – до скриньки, а коли підмайстер чи робенець до цеху (так) прийде, тоді підмайстер – 3 гривні, а робенець – 1 гривню (сплатить), з яких також урядові та до скриньки (половина) належатиме.

30. Якби котрийсь майстер захворів, а на той час підмайстра не було, тоді молодший майстер повинен хворому майстрові роботу виконати.

Таким чином, ми, нижчепідписані, силою постанови шляхетного та знаменитого магістрату щодо вимоги цеху львівських калитників та рукавичників до раецького уряду від найближчої середи після неділі Милосердя, а саме 20 квітня, теперішнього року 1774, були депутовані до ревізії статей порядку того цеху, представлених шляхетному і знаменитому магістратові. Уважно їх розглянувши, нічого незгідного з добрими звичаями у них не знайшли, (переконалися), що все та кожне узгоджено з нормами таких цехів у інших головніших містах і стосується кращого управління людьми в цеху. Тому, відповідно до даної нам можливості, висилаємо для виразнішого та легшого ознайомлення, звертаємося для схвалення чи підтвердження до того шляхетного і знаменитого магістрату і для довіри до згаданого підписалися. Дано у Львові 24 травня, року Божого 1774.

Василь Ілляшевич, старший райця та вїйт, суддя, висланий до згаданого, рукою власною.

Франциск Ксаверій Сольський, асесор кримінального губернiального суду, львівський райця та депутат.

Мартин Мерценер, львівський райця, до цього акту делегований.

Франциск Ксаверій Яскевич, писар раецького уряду, рукою власною.

Вищезгадана ординація, оглянута і підписана шляхетними та знаменитими депутатами, і прочитана урядом, у всіх пунктах прийшла до схвалення і владою того уряду схвалена, на прохання з канцелярії того уряду автентично повинна бути витягнута, відповідно до сили даної (грамоти). (Дано у Львові у найближчий вівторок перед святом Воздвиження Чесного Хреста, 12 вересня, року Божого 1774).

¹ Описи штук калитників та рукавичників в оригіналі складні для перекладу через використання ремісничих термінів із забутими та втраченими тепер значеннями. Переклад більшості втрачених ремісничих термінів та виробничих процесів калитництва спрощено, тому в сумнівних випадках при українському слові подаємо у дужках оригінальний термін.

РИМАРІ

1598 р., лютого 17, Львів

Цехмістри львівського цеху римарів, сідлярів та пасників, на прохання городоцьких римарів, надають їм статті свого статуту

Обляга: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 24, с. 992-995.

y Sebestian Łobzinski i Iakub siodlarz starszy bracia rzemiosła rymarskiego, siodlarskiego i pasniczego, ze wszystką bracią młodszą miasta Lwowa wiadomo czynimy, komu to wiedziec należy. Iz na żądanie uczciwych panow sąsiad i braciey rzemiosła rymarskiego, mieszczan Grodeckich, także i za przyczyną przez list, który przyniesli od sławnych panow

radziec Grodeckich o uczynienie porządkow i articulow niektorych wyiętych z przywilegiu [sic] naszego pomienionego cechu rymarskiego, siodlarskiego i pasniczego rzemiosła miasta Lwowa, takowe porządki i articuły uczymy i podaiemy w ten sposob.

[1] Naprzod tedy ten iest porządek cechu naszego tych rzemiosł wyzszej pomienionych, gdy ktory rymarczyk albo siodlarczyk albo pasniczek chce ządać o posrodek do cechu, zeby był przyięty, ma być towarzysz, a nie robieniec. Potym ma pokazać list od urodzenia, a drugi od wyuczenia, gdzie się uczył i u kogo potym ma poręke postawić w cechu, iako się wszędzie dobrze zachował, wędrując, aby nie był nidokąd tribowany pod kamieniem wosku, to iest pod kopą według starodawnego zwyczaju i praw naszych. A gdy iuz temu wszystkiemu dosić uczyni, powinien dac do cechu wstępny złoty polski dziesięć i kolacją na bracią sprawić według przemozenia, a potym wolno iuz mu będzie robić rzemiosło, czeladz chować i chłopca iednego na lat cztery.

[2] A gdyby się trafiło, zeby dokąd tribowny dostawiwszy mistrzem, a ruszonoby go, tedy się będzie powinien sprawić przez list do onego miasta, dokąd iest tribowny i co iest tribowny. A braciey swoiey według oney poręki, którą postawił przy swym wstępku, kamien wosku, to iest kope za on wstyd, do ktorego ceche przywiódł, położyć ma. Iesliby poręka umarła, a iest w rejestrze cechowym zapisana, a był by uporny, tedy maią takiemu odiać czeladz i ucznia, dotąd azby on kamien wosku odłożył braciey i tam się usprawiedliwił, dokąd tribowny iest.

[3] A gdyby się ktory chciał postanowić, to iest ceche przyiać, a pierwey by sobie kędy partał [sic] albo u slachcica abo na seymie, albo kędykolwiek, chociazybby tez został za mistrza, takowy kazdy ma być do Lwowa na sprawe odesłany według przywileiu i zwyczaju starodawnego. Takze gdyby się za robiencia ozenił, ma być do Lwowa na sprawe odesłany. A gdzieby był tak uporny, zeby nie chciał, takowemu maią czeladz odiać i ucznia, dotąd az się sprawi.

[4] To tez condicie maią być zachowane, ze pomienionych tych rzemiosł cechu tego niema ieden drugiego podnaimować w mieszkaniu, ani czeladnika odwabiać, ani roboty ganić, ani ziednaney przepsować, ani zinąd roboty na bracią nawozić pod kamieniem wosku do cechu toties quoties, gdy będzie na niego słuszne swiadectwo.

[5] Cugant powinni bracia tego cechu miewać we cztery niedzieli, na ktore składać maią po pułgroszku. Do tego schadzski na suchedni, na ktore takze składać maią po groszu. A te pieniądze tak składane, iako i karane, maią być obracane na potrzebe bracką, zwłaszcza na wosk na swiece do kosciola, na załomsze, ktore maią być odprawowane za zmarłą bracią, za małzonki, za czeladz zmarłą etc.

[6] Gdy się przytrafi, ze ktory brat umrze i zostanie iego małzonka iz dziatkami, takowey ma być wolno rzemiosło robić do wychowania dziatki. A ktoraby nie miała dziatki, takowey telko do roku rzemiosło ma być pozwolone robić, i to ktora się uczciwie rządzić będzie.

[7] Gdy tez brat cechu tych rzemiosł pomienionych miał syny, a zeby niedorosłe, a wyzwoli ich przed bracią, choćby i na smiertelney poscieli, tedy maią być wpisani do cechu, iz gdy dorostą, będą wolni od uczenia czterech lat, telko ceitować ma, u ktorego mistrza dla przeswiadzenia rzemiosła.

[8] A inszy chłopiec nie maslek, na rzemiosło się biorący, tedy ma być na cztery lata, a nie mniej iednany. A ten chłopiec powinien dac wpisanego groszy dziesięć, a gdy wytrwa cztery lata, tedy ma go on iego mistrz wyzwolić w cechu, a ma mu dac wyuczonego złoty polski.

[9] A gdyby uciekł ktory chłopiec, a miałby się douczać rok albo pułtora, albo chociazybby i kilka niedziel, a nie byłoby go niedziel dziecięć i opowie go mistrz iego przed bracią w cechu, a potym on chłopiec przyidzie, chce się douczać, tedy się iuz nie moze douczać na one lata, ieno znowu się iednać, bo iuz one lata traci przez swoią wolą, kiedy uciekł bez słuszney przyczyny.

[10] Gdzieby też chłopiec uiednany chciał do inszego brata, tedy nie moze, azby go on mistrz iego dobrowolnie puscił, u ktorego się pierwey uiednał.

[11] Nie maia być też przyimowani do cechu naszego schismatici, ani haeretici, telko iedney religiey Rzymskiej Catolickiey powszechney dobrze wierzącey.

[12] Strony czeladzi, gdy przychodzą ku miastu towarzysz, ma weisć do gospody z tłumakiem, a robieniec do mistrza, a tam z gospody maia rozsyłać o robote, towarzysz na dwie niedzieli, a robieniec na cztery niedziele. A gdy dwie niedzieli przyidą, ma się on mistrz z towarzyszem rachować, a z robiencem we cztery niedzieli. To też maia wiedzieć, iz towarzyski wochlon iest starodawny groszy cztery, a robienski groszy dwa, łaziebne szeląg.

[13] A gdyby się trafił towarzyszowi rachunek przed iarmarkiem na dwie niedzieli, tedy się nie ma on mistrz z nim rachować, aze w iarmark, a z robiencem takze cztery niedziele przed iarmarkiem, ieno w iarmark, takze też przed święty, to iest przed Wielką nocą, przed Świętki, przed Gody.

[14] A gdyby po rachunku został towarzysz, takze i robieniec, a potymby chciał wziąć odpuszczenie, tedy się powinien opowiedzieć towarzysz na dwie niedzieli, a robieniec na cztery niedziele, i powinien wyrobić, tuz odpuszczenie wziąć.

[15] Towarzysze i robency nie maia sobie swięt swowolnie czynic, to iest poniedziałkow i inszych dni pod winą szesc groszy za kazdy dzien, gdzieby weń nie robił, oprócz swięt koscielnych. A gdyby iego mistrz nie oznaimił w cechu, kiedy nie robi, tedy on mistrz powinien dać braciey do cechu winy groszy dwanasce.

[16] Strony przepicia, do swoiey oprawki maia mieć rzemienia od mistrza swego, u ktorego robią, na pięć wzdłuż, a w szerz na dłoń, stąglik, czermu na pułtora palca w szerz, nici za kwartnik do oprawy. A wszakze gdy oprawi, ma swemu mistrzowi pokazać i pieniądze, gdy wykupią oddać, a tam go mistrz ma oddzielić pieniędzmi, co komu przyidzie, bo słuszniey, ze mistrz czeladnika oddziela, nizli czeladnik mistrza, bo też mistrza koszuie, nie czladnika. Co się dotczye wszywania taszem kaetek, nozow wiązania, to nie iest przepicie, ani oprawka, ale nowa rzecz, i nie ma do tego towarzysz nic ieno mistrz.

[17] Powinni też towarzysze sobie szynkować, takze i robiency, gdy przywędruia do miasta, a maia robote, towarzyszowi po wysłaniu w pierwszą niedziele, a robiencowi przed rachunkiem, a tam przy szynku maia mieć sprawe uczciwie, skromnie, trzezwiu. A mistrz, u ktorego on czeladnik w ten czas robił, powinien dać gleitowną wieczerzą, na ktorey się maia uczciwie zachować pod utraceniem takowey wieczerzy.

[18] A gdyby nie było na ten czas zadnego czeladnika przy miescie, a towarzysz iest na szynku, tedy mu maia mistrzowie sami szynkować. I gdy się trafi, zeby towarzysz wysłał o robote, a nie miały roboty przy tym miescie, a chciałby szynk użyć, tedy ma czekać do swięta, iesliby było nazaiutrz, takze iesliby był targowy dzien, tedy też do zaiutrza. A iesliby nie było targu albo swięta, tedy mu maia od niespor szynkować i przy szynku maia sobie obyczaie przepowiedać wedle zachowania, takze tribowny iesliby ktory był.

[19] To też maia towarzysze i robiency wiedzieć, iz gdy wysłaią o robote do mistrzow, a nie maia roboty, a potym bierze odpuszczenie nie robiąc, takowi maia być karani siedzeniem w kazni az się poręczy, ze ma do rachunku przerobić, iako wysłał. A iesliby poszedł miłczkiem, takowy kozdy ma być tribowny o nieuczciwe i nieprzystoine odescie od mistrza, gdyz kazdy ma się uczciwie odprawować i mistrze przynamniey starsze i towarzysze pozegnać.

[20] Inszych rzemiosł szynkownych wolno też będzie przyimować do tych swych porządkow.

Ktore to condicie i porządek wyszey opisany uczciwy pan Gregier Maieranowski Kripka, Sebestian Gorecki Głuszek rymarze, iako posłancy i ukazicieli listu urzędu Grodeckiego od nas wdziecznie przyjęli i według niego się sprawować obiecali, co dla pewniejszego i warowniejszego tego wszystkiego strzymania przed urzędem ich miłości panow radziec Lwowskich, a pomienieni panowie rymarze oczywistym i obecnym zebraniem swym utwierdzili i obwarowali. Do tego dla pewniejszey wiary i świadectwa pieczęć cechu naszego przycisnelismy. Datum we Lwowie we srode bliską po niedziele postney Suchą nazwaney, roku Panskiego 159 osmiego.

и, Себастьян Лобзинський та Якоб сідляр, старші брати римарського, сідлярського та пасницького ремесла, з усіма молодшими братами міста Львова робимо відомим, кому належить знати. Що на прохання чесних панів сусідів та братів римарського ремесла, городоцьких міщан, а також з огляду на лист, який принесли від славних панів городоцьких райців про встановлення порядків та деяких статей, витягнутих з привілею нашого згаданого римарського, сідлярського та пасницького ремесла міста Львова, такі порядки і статті позичаємо та надаємо таким способом.

[1] Насамперед є такий порядок нашого цеху тих вищезгаданих ремесел, що коли якийсь римарчук або сідлярчук, або пасничок хоче вступити до цеху, то щоб був прийнятий, повинен бути підмайстром, а не робенцем. Потім має показати лист про (законне) народження і другий – про навчання, де вчився і в кого, потім має поруку взяти в цеху, що всюди добре поведився під час мандрівок, що нікуди не був трибований під каменем воску, тобто копою, відповідно до стародавнього звичаю та наших прав. А коли це все виконає, мусить дати до цеху вступного 10 польських зл. та учту справити для братів, відповідно до змоги, а потім вільно йому робити ремесло, тримати челядь та одного хлопця на чотири роки.

[2] А якби так сталося, що був кудись трибований, ставши майстром, і його позивали, тоді повинен з'ясувати через лист до того міста, куди є трибований і про що трибований. А своїм братам, відповідно до поруки, яку поставив при своєму вступі, має покласти камінь воску, тобто копу, за той сором, до якого привів цех. Якби порука зникла, але була записана в реєстрі цеху, а був би упертий, тоді мають такому відібрати челядь та учня, доки він не відкладе каменя воску та не виправдається там, де є трибований.

[3] А якби хтось хотів постановитися, тобто прийняти цех, а перед тим він займався собі партацтвом у шляхтича або на сеймі, або будь-де, хоч би також став майстром, такий повинен бути до Львова на виправлення відісланий, відповідно до привілею та стародавнього звичаю. Також коли би одружився, будучи робенцем, має бути відісланий на виправлення до Львова. А якби був такий упертий, що не хотів, то такому слід відібрати челядь та учня, поки не виправиться.

[4] Також мусить дотримуватися умови, що (майстри) згаданих ремесел у цеху не мають один одного піднаймати в помешканні, ані челядника відмовляти, ані роботи ганити, ані умовленої (роботи) псувати, ані звідкись роботи на (шкоду) братам привозити, під каменем воску до цеху стільки разів, скільки було б на нього слушне свідчення.

[5] Повинні брати того цеху мати цугант кожні чотири тижні, на якому зобов'язані складатися по 0,5 гр.; до того ж, збори на сухедні, на які також мають складатися по 1 гр. А ті гроші, що складаються, як і з кар, мусять йти на братську потребу, особливо на віск для свічок до костелу, на заупокійні богослужіння, які правляться за померлих братів, дружин, за померлу челядь і т. д.

[6] Як станеться, що помре брат і залишиться його дружина з дітьми, то такій вільно робити ремесло до виховання (повнолітніх) дітей. А яка би не мала дітей, такій тільки до року повинно бути дозволено робити ремесло і то тій, яка гідно себе поводить.

[7] Якби брат цеху згаданих ремесел мав синів, але були би малолітні, і визволив би їх за присутності братії, хоч би і на смертному ложі, тоді вони повинні бути вписані до цеху. А коли виростуть, будуть вільні від навчання чотирьох років, тільки мають “цейтувати” у будь-якого майстра для засвідчення ремесла.

[8] Інший хлопець, не маслак, який береться на ремесло, повинен бути поєднаний не менш ніж на чотири роки. І той хлопець зобов’язаний дати вписного 10 гр., а коли мине чотири роки, тоді має його майстер визволити в цеху та дати йому 1 польський зл. “вивченого”.

[9] А якби втік котрийсь хлопець, а мав би довчатися рік або півтора, чи хоч би і кілька тижнів, а не було би його десять тижнів, і коли повідомить про нього майстер у цеху, а потім той хлопець прийде довчатися, тоді вже не може довчатися на ті роки, тільки знову повинен поєднатися, бо ті роки втрачає своєю сваволею, коли втік без слушної причини.

[10] Якби поєднаний хлопець захотів піти до іншого брата, то цього не можна (чинити), хіба якщо його добровільно той майстер пустить, у якого спершу був поєднаний.

[11] Не мають прийматися до нашого цеху схизматики, еретики – тільки однієї всезагальної благочестивої римо-католицької релігії.

[12] Щодо челяді, коли приходять до міста підмайстер, то повинен зайти до господи з сумкою, а робенець – до майстра, а там з господи мають всилати про роботу, підмайстер – на два тижні, робенець – на чотири тижні. А як два тижні минуть, має той майстер з підмайстром розрахуватися, а з робенцем – за чотири тижні. Також мусять знати, що “вохлон” підмайстра є давним – 4 гр., а робенця – 2 гр., і на лазню – 1 шеляг.

[13] А якби випав підмайстрові рахунок перед ярмарком за два тижні, тоді не повинен той майстер з ним розраховуватися, аж у час ярмарку, а з робенцем також не за чотири тижні перед ярмарком, тільки – під час ярмарку, також перед святами, тобто перед Великоднем, Зеленими святами, перед Різдвом.

[14] А якби після розрахунку залишився підмайстер, також і робенець (у майстра), а потім хотів узяти відпущення, тоді зобов’язаний повідомити підмайстер за два тижні, а робенець – за чотири тижні, і відробивши, тоді взяти відпущення.

[15] Підмайстри та робенці не повинні собі свавільно вчиняти свят, тобто понеділків та інших (вихідних) днів, під карою 6 гр. за кожен день, в який би не робили, окрім церковних свят. А якби його майстер не повідомив у цеху, коли не робить, тоді той майстер повинен дати братам до цеху 12 гр. кари.

[16] Щодо перепиття, для своєї ремонтної роботи мусять мати реміння від свого майстра, у якого роблять: широкий пас (staġlik) – на п’ять повздож та долонею вшир, вужчий пас (czern) – шириною в півтора пальця, нитки – за квартал до ремонту. А коли поремонтує (річ), має своєму майстрові показати та віддати гроші, коли викуплять (замовники), а потім майстер повинен йому дати гроші, що кому прийде, бо належить, щоб майстер челядника наділяв, а не челядник – майстра, бо це майстрові коштує, а не челядникові. Що стосується вшивання стрічками гаманців, зав’язування ножів, це не перепиття, ані ремонт, але нова річ, і не повинен мати до того справи підмайстер, тільки – майстер.

[17] Також мусять собі шинкувати, як підмайстри, так і робенці, коли примандрують до міста, маючи роботу: підмайстер після всилання до цеху – в першу неділю, а робенець – перед

розрахунком. А при тому шинку повинні вести справи поважно, скромно, тверезо. А майстер, у котрого той челядник у той час працював би, зобов'язаний дати "глейтовну" вечерю, на якій вони мають поважно поводитися, під втратою такої вечері.

[18] А якби не було на той час жодного челядника у місті, а підмайстер був на шинку, тоді повинні йому самі майстри шинкувати. А як вийде, що підмайстер послав по роботу, а не було би роботи у тому місті, а хотів би мати шинк, тоді мусить чекати до свята, якщо буде на другий день, також якщо був би торговий день, тоді – також на другий день. Якщо не було би торгу або свята, тоді мають йому від вечора шинкувати і при шинку повинні собі звичаї оповідати щодо поведінки, також якби хтось (із них) був трибований.

[19] Також те мають знати підмайстри та робенці, що коли всилають про роботу до майстрів, а не мають роботи, а потім (хтось із них) бере відпущення, то такий повинен бути покараний сидінням під колодкою, аж (хтось) за нього поручиться, що має до розрахунку проробити, всилаючи. А якби пішов (з міста) мовчки, то такий кожен має бути трибований про неповажний та непристойний відхід від майстра, адже кожен зобов'язаний поважно поводитися і принаймні попрощатися зі старшими майстрами та підмайстрами.

[20] Інші привілейовані ремесла вільно буде приймати до тих своїх порядків.

Ті всі умови та вищеописаний порядок чесні пан Григорій Маєрановський Кріпка, Себастьян Горецький Глушек, римарі, як посланці та пред'явники листа від городоцького (раєцького) уряду, вдячно від нас прийняли й обіцяли відповідно до нього чинити для певнішого та міцнішого виконання того всього перед урядом їх милостивих панів львівських райців, а згадані пани римарі явним та присутнім своїм зібранням затвердили та зміцнили. До цієї (грамоти) для більшої довіри та засвідчення печатку нашого цеху притиснули. Дано у Львові в найближчу середу після великопостної неділі, званої Сухою, року Божого 1598.

1617 р., червня 23, Львів

Львівські райці затверджують статут цеху римарів та ольштерників

Транс.: ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 313, арк. 97-101зв. (див. док. № 57).

Raice miasta Lwowa. Wszystkiem wobecz y zosobna kazdemu, komu to wiedziec nalezy, wiadomo czyniemy. Jako przed zupełny urząd nasz przyszedzsy sławni y ucciwi mistrzowie rymarskiego y olsterniczego rzemiosła, mieszczanie Lwowscy, po własnych imionach nizey napisani, gdy iako z dekretu urzędu naszego, pod czas electiey urzędow miasta tego w roku teraznieyszym niedawno uczynionego od cechy którą mieli do tego czasu z mistrzami siodlarskiego rzemiosła odłączeni na osobny swoy cech pozwolenie, rozkazanie mieli, tak spolnie y iednostainie między sobą postanowieli, aby porządki rzemiosł swych w tym miescie według zwyczaiov inszych rzemiosł po Koronie, pewnym prawem, obyczaiami y artykułami umocnione y opisane na czasy wieczne przez siebie y potomnych swych trzymali y według onych przystoinie w ceche y rzemiosłach swoich zachowali się; żądali urzędu naszego, abysmy według starodawnych

tego miasta przywileiow y decretow, y po wszystkim krolestwie zachowuiących się zwyczajow, więc y opisanego prawa Maideburgskiego, naprzod ku cci y chwale Imienia Panskiego, potym tesz ku spólnemu tego miasta pozytku y ozdobie pomienionych rymarskiego y olsterniczego rzemiosł bractwo y cechę postanowieli y onym porządki albo artykuły pewne, które nam według zwyczajow y zachowania swego cechowego na piśmie gotowym podali do słusznego porządku przywiedli y potwierdzili. Ktorych artykułow taki iest porządek.

Pierwszy. Ktoby chciał do posrodku cechu rymarskiego y olsterniczego przybyć, potrzeba, aby próbę rzemiosła swego pokazał rękami swemi wszytkiem panom mistrzom cechu tego, to iest rymarzom, dla doswiadczenia, iesli iest doskonały w nauce rzemiosła swego. A takową próbę, która się zowie sztukami, powinien robic u tego mistrza, gdzie mu naznaczą w cechu od cechmistrzow, y takowy zaden nie ma bydz do sztuk robienia przypuszczony, telko aby był katolik dobry, a nie zaden odszczepieniec, y dobrze wyuczony y wyzwolony, to iest cztery lata, iako zwyczaj dawny iest trwający w nauce u mistrza iednego. Łoza dobrego, aby był syn, o czym aby miał świadectwo listowne, zaraz przy żądaniu sztuk pod pieczęciu miasta onego urządnie wydany.

[2] Powinien tesz pierwey przewędrować dwie lecie za towarzysz, a znowu pułroka w miescie u mistrza ktoregokolwiek przerobic, tosz dopiero wstąpić y prosic panow mistrzow o ukazanie sztuk, iakoweby miał robic, co mu ma bydz pozwolono y ukazano (za dosicuczynieniem powinności iego zwysz opisanych).

[3] A sztuka takowa ma bydz rymarskiego rzemiosła. Pierwszą część mosięzną, a drugą rzemienna wyrobic ma. Mosięzną, to iest herb z mosiądzu miescki trybowany, na kicie pukłow dwanascie, a trzynasty zelazny, ixow dwa, rząd puklikami nabiiany hiszpanski, iako mu rozkazą, puklikow ma bydz część biała, część żoła, w siedm rzędow sadzonych; skor dwie gotowych w brasze ciągnionych; uzda woznicza, do ktorey ma zawlec cugle rozrzynane do połowice; dwa pasy o siedmi obrączkach, czermem szytych całym sztychom, co ma zrobiwszy ukazac panom mistrzom. A gdzieby tesz takowym sztukom albo najmniejzey z tych mianowanych dosic nie uczyniel, to iest gdyby w mosięzney sztuce dziurkę przeyrzeć beło, albo tesz y w skorze, to się iusz nie ma rozumieć za sztuk dosicuczynienie, ale znowy powinien będzie czwierz roku się przecwieczyć, dopiero znowu zacząć sztuki robic zwysz opisane wszyckie. A iesliby ieszcze co niedoskonałe zrobiel, co się panom mistrzom na rozsądek y uznanie przypuszcza, wolno sztreff [sic] od takowego przyiac, to iest gdy się wszyscy na tho zezwoła, tamze wyprawiwszy y ukazawszy sztuki, które gdy będą przyięte, powinien oddac zarazem wstępku złotych szesć do skrzynki cechowej, muszkiet, ładownicę y szablę, a za kolacją złotych trzydziesci w puł roka po wstępku swym. A za co mu ma bydz szynkowano od panow mistrzow wszytkich, przywilej ukazany, postempki y zachowanie brackie przeczytane albo przepowiedziane.

[4] Posługi cechowe takowy powinien będzie rok y szesć niedziel odprawować, według potrzeby y nauki panow cechmistrzow swych, a gdzieby po niem nie nastąpił drugi, tedy będzie powinien posługować do nastąpienia drugiego do cechu.

[5] Syn mistrzowski tegosz cechu ma bydz wolen od sztuk robienia, telko ma wędrowac rok y szesć niedziel do inszych miast, a to dla przecwiczenia rzemiosła y obyczaiow. Dotego przed wstępkiem swym do cechu, ma przerobic rok y szesć niedziel za towarzysz u kogo mu się będzie podobało. A tak świadectwo dawszy o dosicuczynieniu rzemiosła swego, będzie przypuszczony do cechu między bracią, iednakze powinien oddac pierwey wstępnego złotych, muszkiet, ładownicę y szablę, a za kolacją złotych piętnascie. A gdy to odprawi, otrzyma posrodek, posluszenstwa albo posługi oddawać, iako y drugi, powinien będzie.

[6] Także y ten co mistrzownę poimie rzemiosła swego, od sztuk robienia wolny, telko to odprawi, co y mistrzowski syn.

[7] Który tesz wdowę poiął z dziećkami, wolny od sztuk, oddawszy powinności takowe, iakowe mistrzowski syn. Jednakże do tego zosobna złotych trzydziesti ma dac, a za pułsztuki ktoreby miał robic.

[8] Wdowę, ktoby zas poiął bez dziećki męża swego zmarłego, powinien pułsztuki robic, to iest ix ieden, lewka albo herb mieyscki, puklow szesć mosiężnych, a ieden zelazny, pas ieden, uzdę y skorę iedną, iednak ze wolny będzie od przerobienia powinności, nie tak iako masłek albo sztukmistrz.

[9] Chłopca uiednanego od męża swego w cechu pozwalamy uczyc, telko ma go oddac na dwanasie niedziel przed wyzwoleniem iego do cechu, aby go mistrz douczał y wyzwalał.

[10] Chłopiec ma tesz trwać uiednany cztery lata nieodchodząc u kazdego mistrza, iako starodawny zwyczaj opiewa, a gdyby odzedł y nie byłoby go szesci niedziel, takowy nazad nie ma bydz przymowany na tesz ktore iusz przetrwał lata, ale iusz znowu na cztery.

[11] Dotego niema zaden mistrz uczyc, ieno iednego ucznia, a drugiego po niem we trzy lata wolno przyiąć.

[12] Wdowy y corki mistrzowskie mają się w swym stanie ucciwie zachować, a gdyby była ktora przeswiadczona w nierządzie swym, takowych odsądzamy od rzemiosła y wolności iey. A ktoby takową poiął, powinien będzie sztukę całą robic, także y mistrz gdyby był przeswiadczony, zeby się nierządnie sprawował w stanie swym małżeńskim, ma bydz z rzemiosła zrzucony albo winę dać według uchwały wszystkich panow braciey. Ktoby się tesz pierwey ozeniał niem cech przeprawiał, ma bydz karany dziesiącia złotych y powinności odprawiać, iako komu zwysz opisano.

[13] Wszelki w cechu będący, ktoryby się nie ozeniał, do roku y szesci niedziel po wstępku swym powinien co rok dac kope do skrzynki cechowej.

[14] Partacz z ktoreykolwiek jurisdiciei, iesliby chciał sztukę robic, powinien się sprawic panom mistrzom w cechu według postanowienia albo uchwały braciey wszystkich partactwa swego.

[15] Mistrz z inszego miasta gdyby żądał o poisrodek, a ozeniony, do tego y z dziećkami, powinni mu pozwolic sztuk robic, gdyby ieno mógł dosyc onym sztukom uczynic.

[16] A mistrz z miasteczka gdyby nie mógł miec cechu tam w ktorym mieszka, moze bydz przyięty do bractwa y cechy za pewnymi condiciami, telko dla wolności towarzyszw chowania, uczniow uczenia y dziećki swych wyzwalaania, ieno ich mają uiednać y wyzwalać obecnie w cechu Lwowskim. Jednak ze takowe dziećki nie moga się szczycic masłkami Lwowskimi albo mistrzownami, y gdyby kto takową poiąwszy przybył do Lwowa na mieszkanie, powinien całą sztukę robic.

[17] Partactwa wszelakiego, nieporządne postanowienia wolno sprawić na kozdy czas.

[18] A wszyscy partacze na mil trzydziesti mieszkaiący, a zwłaszcza w stronach podolskich, wołyńskich y pokuckich nie moga się sprawić iedno we Lwowie, a to dla tego isz Lwowskim panom mistrzom w rzemiesle szkodzą, także y wszyscy partacze z inszych polskich kraiw mogą się sprawić we Lwowie, co iem będzie wazno wszędzie y bez nagany, albowiem się to pozwala panom mistrzom Lwowskim y moc takowa iem iest dana na takowych nieporządnym ludzi.

[19] Mistrzowie zas ze Lwowa nigdzie nie mogą na sprawę iezdzic, ale gdyby był dokąd trybowany, powinien się takowy sprawic, iako doma we Lwowie w cechu swym.

[20] Czeladz tesz porządek swoy mieć mają od panow mistrzow swych postanowiony, to iest burkaty, schadzki y insze porządki czasow pewnych. A to dla tego, aby porządnie za towarzysz

mogli zostawać, a drugi tesz towarzystwo nabyte zle poprawiać, a bowiem nigdzie nie moze za towarzysz zostać, iedno w tym miescie, w ktorymby sztuki robiono.

[21] Takze gdyby za robienca się czenieł, powinien się sprawic za siebie y za dziatki swe, chciał liby, aby iego dziatki wolne były od nagany albo on sam, y zeby mu czeladz wolno chować.

[22] Panom rymarzom cechu tego wolno będzie przypuscic do teyze obrony przywileiu inszych mistrzow rzemiesel roznnych, za datkiem pewnym y dozwozeniem panow radziec, ktorzy iednak mają się sprawowac y sądzic według zwyczaiu starodawnego porządku rzemiosła swego, nie przeszkadzaiąc ieden drugiemu w roznnych porządkach y zwyczaiach swych.

[23] Powinni tesz cechmistrzow miec dwoch, iednego rymarza, a drugiego olsternika, na kazdy rok z electiey obranych między sobą zgodnie, przysięgłych, ktorzyby mogli porządek cechowy odprawiać y sprawiedliwosc kazdemu czynic; baltazarow dway, pisarza, ktorzy powinni dochody y rozchody cechowe zawiadować y rachunek z nich oddawac czasu zdawania swych urzędow przed electią nastęmpuiącą braciey swey, aby dobra cechowe nie były zawiedzione. A takowi wolni będą od podatkow cechowach pospołu z cechmistrzami.

[24] Cechmistrze powinni będą odprawiać cuganty co cztery niedziele y sprawę gaić porządkiem albo obyczaiem dawnym y kozdy powinien się sprawować, iesliby komu był w czym winien, to iest z poswarkow y długow y inszych rzeczy tym podobnych.

[25] W puszczeniu vota ieden drugiemu, aby nie przeszkadzał, ani tesz swym nikogo nie uprzedzał, ale siedząc na swych mieyscach, iako komu nalezy, porządnie czekał, az na niego przydzie pod winą kamienia wosku. Takze na wstępie będącemu cudzych vota wysłuchawszy nie powieiał pod winą kamienia wosku, a dla tego, aby kazdy nie obawiając się nikogo sprawiedliwie mógł votum swe podać albo osądzić.

[26] Przy ktorym cugancie powinni się składać do skrzynki cechowej po pułgroszku, a na suchedni po groszu.

[27] Cechmistrze gdyby zaniedbali obesłać cechy na cugant, powinni dać po groszy dziesięci na wosk, takze gdyby przez niedbalstwo za zmarłą bracią msze nie wyprawieli, iako dawny iest zwyczaj we wszystkich cechach, powinni dać po groszy osmnastu na wosk.

[28] A ktorzyby zamieszkał na mszą suchedzienną y gdy kto z braciey, zona, syn, corka albo z czeladzi y towarzyszow y ktuszkolwiek [sic] tych rzemiosł umrze y nie był na pogrzebie, powinien dac winy groszy szesć, takze na cugant y na suchedni kozdy brath, balczarowie zas gdyby omieszkali do otwierania skrzynki, winy na wosk powinni dać groszy dziesięć. A gdyby dla niedbalstwa nie był y dla niego skrzynka otworzona nie była, powinien dać winy groszy osmnascie, azby się wyswiadczył trudnosciami, y to kluczyk powinien oddać bratu inszemu czasu niebytnosci swey.

[29] W cugant gainy gdyby brat ktory swarzel się albo sprzeczny y nieposłuszny był, ma winę popasć na wosk groszy osmnascie. A zosobna gdyby w pospolitym mieszkaniu nałaiiał ieden drugiemu, to iest na przechadzce, powinien dac winy groszy dziesięć y więcey według obelzenia, a to dla tego, aby bracia zgodnie mieszkali w miłości, ieden drugiego w mieszkaniu nie podkupował, ani podnaimował pod winą kamienia wosku; czeladzi nie odmawiał, ani roboty przed kupcem cudzey nie ganieł, pod winą kamienia wosku.

[30] Robota ma tesz bydz przedawana własna, swą robotą robiona, nie przekupna, ani nawozna, pod winą dziesięć grzywien winy panskiey na ratusz, gdysz bracia mogą robotę rozmaıtą robic, a tak się kazdy weselie ma z pracy swey y z rzemiosła swego, partaczow nie mnorząc, ani u nich kupuiąc, ani dawaiąc z ramienia swego robic, pod winą panskiey winy na ratusz, ale ich zabierac, a zwłaszcza na grontach mieysckich, y oddawać połowicę panom na ratusz, a połowicę do cechu

swego na poprawę wieze, armaty cechowej, także y w kramikach bogatych y ubogich etc. Insze porządki ktoreby za zezwoleniem y uchwałą wszystkiey braciey, ktore nie są tu opisane, takowe, ktore będą z consensem ich mosci panow radziec postanowione, mają bydz mocno trzymane etc.

[31] Mistrzowie zas w tym cechu będący y ich czeladz, towarzysze, robiency y uczennikowie rzemiosła olsterniczego pod te wszystkie y kozde zosobna porządki, artykuły wzwysz opisane, pod ktore także mistrzowie, czeladz, towarzysze, robiency y uczennikowie rzemiosła rymarskiego y inni wszyscy, teraz y na potym będący podlegac mają z powinnościami y condiciami wzwysz opisanemi, oprócz sztuki robienia. Albowiem sztuki olsterniczego rzemiosła, ktoreby miał olsternik na magisterią chcąc przystąpić do tego cechu y w niem za mistrza bydz miany, prosząc o poisrodek między swą bracią robic, te są darowane y od robienia onych wolnemi mają bydz olsternicy dla rozmnozenia większego cechu między bracią, telko te wszystkie powinności ma oddac sztukmistrz olsterniczny, ktore y sztukmistrz rymarski, to iest rok y szesc niedziel ma robic na mieyscu, wstępęk dać y za kolacją oddac do skrzynki y insze postępkki y posluszenstwa wzwysz mianowane o sztukmistrz rymarskiem. A za sztuki nierobienie ma dac do cechu pięćdziesiąt talarow. A iesliby poiął masłkownę albo wdowę, tedy telko dwadziescia y pięć talarow winien dac. Masłek także powinien to oddać, co y wdowa, y insze wszystkie powinności y podatki, co y rymarski masłek.

[32] To iest wiecznemi czasy w tym cechu zachowano bydz ma od mistrzow oboiga rzemiosł w tym cechu teraz y na potym będących, ze w obieraniu na kozdy rok cechmistrzow przysięgłych, jeden rymarz, a drugi olsternik bydz mają cechmistrzami. A naostatek, cokolwiek ktory artykuł opisany iest mistrzom, czeladzi, towarzyszom, robiencom, chłopcom y uczennikom rzemiosła rymarskiego, te wszystkie y kozdy zosobna słuzy y słuzyć ma (wyiąwszy sztuki robienia, ktora pieniądźmi opłacona bydz ma) mistrzom, czeladzi, towarzyszom, robiencom, chłopcom y czeladzi [sic] także rzemiosła olsterniczego.

My tedy pomieniony urząd miasta Lwowa, uznawszy y dobrze uwazywszy, isz zwysz opisany w tych artykułach porządek (ktory sławni y ucciwi Marcin Kinost, cechmistrz na ten czas, Sebastian Łobzinski, Walenty Krol, Thomas Krzyzakowski, Simon Karczewic, mistrzowie rymarskiego rzemiosła, Chrysztoph Lohann, Walenty Wesołowski, Thomas Zabłocki, mistrzowie olsterniczego rzemiosła, tego cechu fundatorowie, mieszczanie Lwowscy, do czytania, uwazenia y potwierdzenia podali) z słusznych y przystoynych dla porządnego w cechu tam mistrzom oboiga rzemiosł sprawowania przyczyn poszedł y nic się w nich nie znaiduie, ani znalesc może, coby y pospolytym miasta tego pozytkiem y ozdoba, więc y ucciwością tych rzemiosł złączono bydz nie miało, a osobliwie chcąc, aby takim porządkiem y postanowieniem zwyczajem inszych rzemieslnikow y cechow, także y ci w rzemiosłach swych rymarskim y olsternicznym mistrzowie, towarzysze, czeladz, robiency, chłopcy y uczennicy, teraz y na potym będący, we wszelakiey pobożności, przystoynych y ucciwych obyczaiach, w powinney powinności swoiey zadzierzali się y rządźili, dla tegosz pomocy Bozey wezwawszy mocą praw y przywileiow, wiec y powagą y władzą urzędu naszego cech y bratstwo [sci] onym założelismy, iakosz tym pisaniem naszym iusz odtąd zakładamy y grontuiemy, artykuły zwysz opisane wszystkie y kozdy zosobna potwierdzilismy y umocnili y odtąd zaraz rzeczą y skutkiem potwierdzamy y umacniamy na czasy wieczne; obiecuiąc to sobie po nas samych y ktorzy potym na urząd radziecki nastąpią potomnie nastempuiących collegow naszych, isz pomienionych rzemiosł mistrzow wszystkich y tych, ktorzy do tego nalezec będą przy zwysz opisanych porządkach y aktykułach y sami zachowaią y od tych ktorzyby przecznemi byli pod

wina panską bronic będą. Dla lepszej wiary y swiactwa pieczęć urzędu naszego radzieckiego zawiessic rozkazalismy. Działo się we Lwowie na ratuszu w piątek przed świętym Janem Krzcicielem, roku Panskiego tysięcznego szescsethnego siedmnastego.

Albertus Zimnicki, civitatis Leopoliensis notarius manu propria.

айці міста Львова. Всім загалом і кожному зокрема, кому про це належить знати, робимо відомим. Що перед наш цілковитий уряд прийшовши, славні та чесні майстри римарського й ольштерницького ремесла, львівські міщани, нижченаписані власними іменами, адже за декретом нашого уряду, недавно виданим під час елекції урядів того міста теперішнього року, вони були від'єднані від цеху, який спільно мали з майстрами сідлярського ремесла, й отримали дозвіл і наказ на свій окремий цех, так спільно й одностайно між собою постановили, щоб порядки своїх ремесел у тому місті, відповідно до звичаїв інших ремесел по державі, були описані та зміцнені певним правом, звичаями і статтями на вічні часи, щоб їх трималися вони та їхні спадкоємці і, відповідно до них, пристойно в цеху у своїх ремеслах поводитися; просили наш уряд, щоб ми, відповідно до давніх привілеїв та декретів того міста і звичаїв, яких дотримуються в усьому королівстві, а саме описаного магдебурзького права, насамперед для шани та хвали Імені Божого, потім також для спільної користі й оздоби того міста, встановили братство згаданих римарського й ольштерницького ремесла та їм певні порядки, або статті, які нам, відповідно до звичаїв та свого цехового звичаю, на письмі готовими подали для слушного порядку, принесли та підтвердили. Тих статей такий є порядок.

Перша (стаття). Хто би хотів до римарського й ольштерницького цеху вступити, потрібно, щоб показав пробу свого ремесла, (зроблену) своїми руками, всім панам майстрам того цеху, тобто римарям для визнання, що є досконалим у науці свого ремесла. А таку пробу, яку звуть штуками, повинен робити у того майстра, якого йому визначать у цеху цехмістри. І такий жоден не має до виготовлення штук допускатися, що не був добрим католиком – (має бути ним), а не жодним відступником, і добре вивченим і визволенним, тобто (пробувши) чотири роки, як є давній звичай, у науці в одного майстра. Щоб був сином доброго ложа, про що, при вимозі (виготовлення) тих штук, повинен мати свідчення на письмі, видане офіційно під печаткою того міста.

[2] Також повинен спершу мандрувати два роки підмайстром, потім відробити півроку в місті у будь-якого майстра, аж тоді вступити (до цеху) та просити панів майстрів показати штуки, які мав би робити, що йому має бути дозволено та показано (при виконанні його вищеописаних повинностей).

[3] А штука римарського ремесла такою повинна бути. Перша частина – латунна, а друга – ремінна. Латунна, тобто звичайний міський герб з латуні, на “кіці” 12 завитків, а тринадцятий – залізний. Хрестовин дві, іспанський ряд набитий завитками, як йому розкажуть. Завиточків має бути частина – біла, частина – жовта, всаджених у сім рядів. Дві готові шкіри, тягнуті в “браші”. Візницька вуздечка, до якої повинен затягнути віжки, розділені наполовину; два паси із сімома обручами, шитих “чермем” цілим швом. Це все зробивши, має показати панам майстрам. А коли би таких штук або найменшу з тих згаданих у чомусь не виконав, тобто коли би в латунній штуці можна (було б) дірку побачити або також у шкірі, то вже не мають ті штуки вважатися виконаними, але знову повинен чверть року вчитися, поки знову почне робити всі вищеописані штуки. А якби щось недосконалого зробив, то панам майстрам залишається на вирішення й ухвалу, можна з нього штраф узяти, тобто, коли всі на це дозволять. Там же виправивши та показавши штуки, які

такі будуть прийняті, повинен відразу вступного дати 6 зл. до цехової скриньки, мушкет, ладівницю та шаблю, а за учту – 30 зл. до півроку після свого вступу. А за це йому має бути шинковано від усіх панів майстрів, показаний привілей, братські вчинки та поведінка прочитані або переказані.

[4] Такий (майстер) цехові послуги повинен буде рік та шість тижнів відбувати, відповідно до потреби та науки своїх панів цехмістрів. А коли би після нього інший майстер прийшов, тоді вже він буде послуговувати до приходу іншого (майстра) до цеху.

[5] Майстрівський син того ж цеху має бути вільний від роблення штук, тільки мусить мандрувати рік та шість тижнів до інших міст, а це для навчання ремесла та звичаїв. До того ж перед своїм вступом до цеху зобов'язаний відробити рік та шість тижнів підмайстром, у кого йому буде подобатися. А так, давши свідчення про задоволення свого ремесла, буде допущений до цеху між братами, однак спочатку мусить віддати вступного 6 зл., мушкет, ладівницю і шаблю, а за учту – 15 зл. А коли це відбуде, отримає вступ. Послуг або послуги має віддавати, як й інші.

[6] Також той, хто з майстрівною свого ремесла одружиться, буде вільний від роблення штук, тільки те відбуде, що й майстрівський син.

[7] Хто також одружиться з удовою з дітьми, буде вільний від штук, віддавши такі повинності, як майстрівський син. Однак до цього окремо мусить дати 30 зл. за півштуки, які мав би робити.

[8] Хто би одружився з удовою без дітей свого померлого чоловіка, повинен півштуки робити, тобто одну хрестовину, левка, або міський герб, шість латунних завитків, а один залізний, один пас, одну вузду та шкіру, проте буде вільний від виконання повинностей, не так, як маслак або штукмістер.

[9] Хлопця, поєднаного ще своїм чоловіком, дозволяємо (вдові) вчити в цеху, тільки має віддати на дванадцять тижнів перед його визволенням до цеху, щоб його майстер довчив і визволив.

[10] Поєднаний хлопець повинен триматися чотири роки, не відходячи, у кожного майстра, як стародавній звичай говорить, а коли би відійшов і не було би його шість тижнів, такий назад не має прийматися, та ті роки, які вже відбув, (йому пропадуть – мусить) знову на чотири.

[11] Для цього повинен майстер тільки одного учня вчити, а іншого після нього за три роки може прийняти.

[12] Майстрівські вдови та доньки мають у своєму стані гідно поводитися, а коли би яка була спіймана на розпусті, таку відсуджуємо від ремесла та її вільності. А хто би одружився з нею, зобов'язаний буде цілу штуку робити. Також і майстер, коли би був спійманий, що розпусно поведився у своєму подружньому стані, має бути усунутий із ремесла або дати кару, відповідно до ухвали всіх панів братів. А хто би також одружився, перш ніж цех задовольнив, мусить бути покараний 10 зл. та відбувати повинності, як кому вище описано.

[13] Всякий, хто є в цеху, який би не одружився за рік та шість тижнів по своєму вступі, повинен щороку копу давати до цехової скриньки.

[14] Партач із будь-якої юрисдикції, якщо хотів би штуку робити, має справитися зі свого партацтва панам майстрам у цеху, відповідно до постанови, або ухвали, всіх братів.

[15] Майстер з іншого міста, коли би хотів вступити, а був одружений, до того ж із дітьми, повинні йому дозволити робити штуки, коли би тільки міг їх виконати.

[16] А коли би майстер з містечка не міг мати цеху у тому (містечку), де живе, може бути прийнятий до братства та цеху з певними умовами: тільки для утримування підмайстрів, навчання учнів та визволення своїх дітей, проте має їх поєднати та визволяти тепер у львівському цеху. Однак, оскільки такі діти не можуть уважатися львівськими маслаками або майстрівнами, то коли би хтось із такою одружився і прибув до Львова жити, той повинен цілу штуку робити.

[17] Всіляке партацтво, непорядне поставлення можна справляти кожного часу.

[18] А всі партачі, які живуть на тридцять миль (від міста), а особливо в подільських, волинських і покутських сторонах, не можуть ніде справлятися, тільки у Львові, тому що панам львівським майстрам шкодять у ремеслі. Також і всі партачі з інших польських країв можуть справлятися у Львові, що їм буде всюди (визнано) важливим і без нагани, адже це дозволяється панам львівським майстрам і влада їм така дана на цих непорядних людей.

[19] А майстри зі Львова ніде не можуть їздити на виправлення, але коли би кудись був трибований, повинен такий справитися тільки вдома, у Львові, у своєму цеху.

[20] Челядь також свій порядок мусить мати, поставлений від своїх майстрів, тобто буркати, збори й інші порядки певних часів. А це для того, щоб належно могли ставати підмайстрами, а інші – також погано набуте підмайстрівство поправляти, адже ніде не можна підмайстром стати, тільки в тому місті, в якому штуки роблено.

[21] Також, коли би хто за робенця вважався, повинен справитися за себе та за своїх дітей, бажаючи, щоб його діти були вільні від нагани та він сам міг челядь вільно тримати.

[22] Панам римарям того цеху вільно буде допустити під захист того привілею інших майстрів різних ремесел, за певним датком і дозволом панів райців, які, однак, мають чинити та судитися, відповідно до давнього звичаю порядку свого ремесла, не перешкоджаючи один одному в різних своїх порядках і звичаях.

[23] Повинні також мати двох цехмістрів: одного – римаря, а другого – ольштерника, обраних кожного року на елекції згідно між собою, присяглих, які могли би стежити за цеховим порядком і чинити кожному справедливість; двох балтазарів, писаря, які повинні розпоряджатися цеховими прибутками та витратами і складати з них рахунок у час складання своїх урядів перед наступною елекцією своїх братів, щоб цехове добро не пропадало. А вони будуть вільні від цехових податків разом із цехмістрами.

[24] Цехмістри повинні будуть скликати цуганти раз на чотири тижні та справу загаїти давнім порядком або звичаєм і кожен мусить відповідати, якщо коли був би в чому винний, тобто зі сварок і боргів та інших подібних справ.

[25] При поданні голосів щоб один другому не перешкоджав, ані також сам нікого не випереджував, але сидів на своїх місцях, під карою каменя воску. Також той, хто є на вступі (до цеху), вислухавши чужі голоси, не подавав (свій голос), під карою каменя воску, а це для того, щоб кожен, не побоюючись нікого, міг справедливо свій голос подати або осудити.

[26] При цьому цуганті повинні складатися до цехової скриньки по 0,5 гр., а на сухедні – по 1 гр.

[27] Цехмістри, якби занедбали обіслати цех на цугант, зобов'язані дати по 10 гр. на віск. Також, коли би через недбальство не замовили богослужіння за померлих братів, як є давній звичай у всіх цехах, повинні дати по 18 гр. на віск.

[28] А коли би хтось спізнився на сухедньове богослужіння і не був би на похороні, коли хтось помер би з братів, їхніх дружин, синів, доньок або із челяді, підмайстрів з тих ремесел, то мусить дати за кару 6 гр., а також (за відсутність) на цуганті на сухедні кожен брат. А коли балтазари спізнилися до відкриття скриньки, підпадут під кару 10 гр. на віск. А коли би через недбальство не був і через нього скринька не була відкрита, повинен мати кару 18 гр., хіба би засвідчив якісь труднощі, і то ключик мусить віддати іншому братові на час своєї неприсутності.

[29] При загаєному цуганті коли би брат сварився або сперечався та був непослушний, має підпасти під кару 18 гр. на віск, а особливо, коли в спільному помешканні облявав іншого, тобто на

прогулянці, повинен дати за кару 9 гр. та більше, відповідно до образи, а це для того, щоб брати згідно жили в любові, один одного в помешканні не підкупували, ані піднаймали, під карою каменя воску, челяді не відмовляли, ані роботу не ганили перед чужим купцем, під карою каменя воску.

[30] Також має продаватися власна робота, виконана своєю працею, не куплена, ані привізена, під карою 10 гривень сплати на ратушу, адже брати можуть різну роботу виконувати, і так кожен має задовольнятися своєю працею та своїм ремеслом, не множачи партачів, ані не купуючи у них, ані не даючи зі свого плеча їм робити, під карою сплати на ратушу, а їхні (роботи треба) забирати, особливо на міських ґрунтах, та віддавати половину панам (райцям) на ратушу, а половину – до свого цеху на ремонт вежі, цехову армату, також і в крамах убогих крамарів і т. д. Інших порядків, які би за дозволом та ухвалою всіх братів, які не є тут описані, зобов'язані міцно триматися, і таких (порядків), які будуть поставлені зі згоди їх милості панів райців.

[31] А майстри, котрі є в тому цеху, їхня челядь, підмайстри, робенці й учні ольштерницького ремесла мають підлягати під ті всі та кожен зокрема вищеописані порядки, статті, як і майстри, челядь, підмайстри, робенці й учні римарського ремесла та всі інші, які в майбутньому будуть, з тими всіма вищеописаними повинностями й умовами, окрім вироблення штук. Адже штуки ольштерницького ремесла, які мав би робити ольштерник, котрий бажає стати майстром, просячи братів про вступ (він не робить), бо вони звільнені від вироблення тих штук для більшого поширення цеху між братами. Однак усі ті повинності має виконати ольштерницький штукмістр, як і римарський штукмістр, тобто відробити рік та шість тижнів на місці, дати вступного та віддати за учту до скриньки, так (виконати) й інші дії та обов'язки, вищезгадані при римарському штукмістрові. А за це нероблення штук мусить дати до цеху 50 талярів. А якби одружився з маслаківною або вдовою, тоді повинен дати тільки 25 талярів. Також маслак повинен те віддати, що й удова, і (скласти) всі інші повинності та податки, що і римарський маслак.

[32] На вічні часи такого мають дотримуватися в тому цеху майстри обох ремесел, які є тепер і в майбутньому будуть, які при виборах присяглих цехмістрів кожного року, щоб один був римар, а інший – ольштерник. А нарешті, будь-яка вищеописана стаття для майстрів, челяді, підмайстрів, робенців, хлопців та учнів римарського ремесла служить і повинна служити кожна зокрема також для майстрів, челяді, підмайстрів, робенців, хлопців та учнів ольштерницького ремесла (за винятком виготовлення штук, яке має оплачуватися грошима).

Тоді ми, згаданий уряд міста Львова, побачивши та добре зваживши, що вищеописаний порядок у тих статтях (який подали для читання, зваження та підтвердження славні та чесні Мартин Кіност, на той час цехмістер, Себастьян Лобзинський, Валентин Кроль, Томас Кшижаковський, Симон Карчевич, майстри римарського ремесла, Христоф Логанн, Валентин Весоловський, Томас Заблоцький, майстри ольштерницького ремесла, засновники того цеху, львівські міщани) зі слушних і пристойних причин для доброго керування в цеху майстрам обох ремесел, що нічого в них не міститься та не може міститися, щоби суперечило загальній користі та прикрасі того міста і шанобливості тих ремесел, а особливо бажаючи, щоб таким порядком і встановленням, за звичаєм інших ремісників та цехів, також і ці у своїх ремеслах – римарському й ольштерницькому – майстри, підмайстри, челядь, робенці, хлопці та учні, які є тепер і в майбутньому будуть у всілякій побожності, пристойних і чесних звичаях, при належних обов'язках трималися та (ними) керувалися. Для цього, прикликавши Божу допомогу, силою прав і привілеїв, отже, і повагою та владою нашого уряду заклали їм цех і братство, як і тією нашою грамотою відтепер закладаємо та засновуємо, всі вищеописані та кожна зокрема статті підтвердили та

зміцнити і відтепер справді цим наслідком підтверджуємо й зміцнюємо на вічні часи; обіцяючи за нас і тих, які будуть на нашому расьцькому уряді, наших колег, що згаданих ремесел усіх майстрів і тих, котрі до того будуть належати, при вищеописаних порядках і статтях і самі зберігали й оберігали від тих, які би були супротивними, під карою панів (райців). Для кращої довіри та засвідчення наказали підвісити печатку нашого расьцького уряду. Діялося у Львові на ратуші в п'ятницю перед Св. Іваном Хрестителем, року Божого 1617.

Альберт Зимницький, писар міста Львова, рукою власною.

1618 р., лютого 28, Варшава

Сигізмунд III підтверджує грамоту львівських райців від 23 червня 1617 р. зі статутом цеху римарів та ольштерників

Облята: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 41, с. 481-489.

Коп.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 313, арк. 97-101зв.

igismundus Tertius Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniaeque necnon Suecorum, Gottorum, Vandalorumque haereditarius rex. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Exhibitas nobis fuisse per certos consiliarios nostros literas pargameneas, confirmationem certorum articulorum a senioribus et iunioribus fraenifices et thecariis Leopoliensibus boni ordinis causa laudatorum et hactenus diligenter observatorum a spectabilibus proconsule et consulibus civitatis nostrae Leopoliensis factam continentes, sigilloque eiusdem civitatis munitas, sanas, salvas ac omni suspicione carentes supplicatumque nobis esse nomine praefatorum fraenificum et thecariorum alias olsternikow Leopoliensium, ut easdem literas omnique in eis contenta et articulos auctoritate nostra regia approbare et confirmare dignaremur. Quarum tenor de verbo ad verbum talis est.

Далі наводиться грамота львівських райців від 23 червня 1617 р. зі статутом цеху римарів та ольштерників (див. док. № 56).

Nos igitur supplicationi praefatae benigne annuentes, literas suprascriptas articulosque singulos in eisdem literis descriptos et omnia illorum contenta auctoritate nostra regia approbanda et ratificanda esse duximus, prout quidem approbamus et ratificamus; decernentes eas vim et robur perpetuae firmitatis obtinere debere, in quantum jure communi non repugnant. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo regni obsignari iussimus. Datum Varsaviae in conventionione generali die XXVIII mensis Februarii, anno Domini MDCXVIII, regnorum nostrorum Poloniae XXXI, Suetiae XXIV.

Sigismundus [III] rex.

Petrus Zarnowski manu propria.

Сигізмунд III, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім та кожному, кому потрібно. Представлено нам певними нашими радниками пергаментну грамоту, яка містить підтвердження певних статей, котрих дотримуються старші та молодші (майстри), львівські римарі й ольштерники, ухвалених для доброго порядку, і котрих до сих пір уважно дотримуються, прийнятих знаменитими львівськими бурмистром і райцями нашого міста Львова; (грамоту), скріплену печаткою того міста, цілу, непорушну, позбавлену будь-якої підозри, і просили нас від імені згаданих львівських римарів та ольштерників, щоб ми вважали (за гідне) цю грамоту і все, що в ній є, і статті нашою королівською владою схвалити та підтвердити. Тієї (грамоти) зміст дослівно є такий.

Далі наводиться грамота львівських райців від 23 червня 1617 р. зі статутом цеху римарів та ольштерників (див. док. № 56).

Таким чином, до згаданого прохання милостиво прихилиючись, вищенаписану грамоту та кожну статтю, що описані у тій грамоті, та все, що в них є міститься, вважали (за гідне) нашою королівською владою схвалити та зміцнити, як і схвалюємо та зміцнюємо, вирішуючи, що вона повинна отримати силу та міць вічної міцності, наскільки не суперечить загальному праву. Для довір'я до цієї справи дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали посвідчити печаткою королівства. Дано у Варшаві на вальному сеймі 28 лютого, року Божого 1618, наших панувань у Польщі – 31, Швеції – 24 року.

Сигізмунд [III], король.

Петро Жарновський, рукою власною.

ЧИНБАРІ

1620 р., серпня 28, Львів

Львівські райці, на прохання чинбарів, установлюють і затверджують статут цеху чинбарів

Коп.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 313, арк. 198-204зв.

Транс.: AGAD, MK, ks. 167, k. 24 (див. док. № 59).

Облята: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 108, с. 366 (згадка у протоколі без наведення тексту про внесення до актів раецького уряду).

Rayce miasta Lwowa. Wszystkim wobec y każdemu zosobna, komu to wiedzieć należy, do wiadomości podawamy. Iż my z powinności naszej urzędowej, mając o tym pilne staranie, abysmy upatronali y stanowili rząd między rzemieśnikami, z kąd pomnożenie chwały Bożej w kosiele, ozdoba miasta y porządek między nimi zachował by się, widząc, yz rzemieślni garbarskiego ludzi ponikąd tu do miasta przybywa y cechy się przyczynia, ktorzy acz mieli cechę swoję zdawna zafundowaną, iednak nie według dostatecznego porządku, ale raczej według woli y

upodobania swego rzemiosła swe odprawowali. Chcąc w rząd dobry y przystoynne porządki y postęпки ludzie rzemiosła garbarskiego wprawic, y onym sposoby do zachowania się w rzemiosle ich podać, za nastawianiem y żądaniem uczciwych Jakoba Koczbora, Grygra Mężyka cechmistrzow, Piotra Gorka, Jana Bieniaszewicza, Adama Sikorłata y Grygra Stawuły stołowych braci y inszych wszytkich tego rzemiosła mistrzow y braci, spolnie y zgodnie na reformacyą cechowych zezwalaiących, idąc w tey mierze przykładem y zwyczajem przodkow naszych, za spolnym, a zgodnym rozmysłem y zezwoleniem naszym, zalozyliśmy ich cechę za porządkami niżej opisanymi garbarską, w ktorey według porządkow y artykułow tych sprawować się będą powinni.

Sposob zachowania się w rzemiosle dębnym garbarskim.

[1] Naprzod kazdy mistrz ma to zachowanie wiedziec, iż kiedy chłopiec do cwiczenia rzemiosła swego przymuie, powinien go naprzod dwie niedzieli chowac, a potym powinien go cechmistrzom opowiedziec pod przepadkiem winy kamienia wosku y pod siedzeniem. Tamże przy praezentowaniu onego w cechu powinien wywieść iego urodzenie y zkądby był, iezli z miasta, z miasteczka, ze wsi, albo zkąd opowiedziec, także tez zaraz czas ucenia się iego zapisać, ktorego chłopca każdy mistrz nie ma za pieniądzy cwiczyć, ale powinien trzy lata zupełne wysługować.

2. Item, mistrz powinien będzie chłopca zakładac parą chabelkow albo parą cielęcın, żeby sobie na swą stronę do zoły one sobie poznaczywszy przykładał, y zaraz mieysce ukazać, na ktorym by skorki cechował, a takowych skorek nie ma kłaść chłopiec do zoły bez wiadomości mistrza swego, albo w niebytnosci iego małżonki iego. Co tez ma czynić y towarzysz.

3. Item, sam chłopiec wpisanie siebie do cechu, a nie mistrz iego powinien będzie odprawować.

4. Item, chłopiec wszelakie posługi tak domowe, iako y warsztatne z chęcią bez zadnego szemrania odprawowac powinien, co mu iedno mistrz, towarzysz y mistrzowa rozkaże.

5. Item, aby zaden chłopiec po karczmach nie chodził, ani po zadnych mieyscach podeyrzanych, także aby się zadnym wszetecenstwem nie bawił, z domu aby nigdzie nie wychodził bez wiadomosci mistrzowskiej, ktorey swywoli, iezliby ktory mistrz chłopcu swemu odpuscił, a tego się na nim doswiadczone, ma bydz chłopiec w cechu na ławie karany, a mistrz siedzeniem y kamieniem wosku, pod ktory artykuł podlegaią y mistrzowicowie alias masłkowie.

6. Item, mistrz ani towarzysz, ani mistrzowa nie maią nad chłopcem zbytkować, ale się z nim łaskawie obchodzić, dokąd lat swych nie wycierpi.

7. Item, chłopiec będąc ukrzywdzony od mistrza swego, towarzysza y od mistrzowej, a poszedł by przecz czasu nie dotrwawszy y niewrocił by się w rok y szesć niedziel, traci zasłużone lata swoje, a iezliby się zwrocił w rok y szesć niedziel do swego mistrza, tedy powinien się znowu jednać y znowu wpisne dać, oprócz, żeby mu mistrzowie chcieli łaskę pokazać.

8. Item, chłopiec wysłużywszy lata swoje, gdy będzie żądał o list swiadczny od wyuczenia tego rzemiosła, tedy mistrz iego przed wysciem lat iego, czasu na szesć niedziel będzie mu powinien pozwolić, aby się tym czasem chłopiec starał [się] o list od urodzenia, ktory list gdy przyniesie powinien będzie mistrz z nim do cechu wstąpić y przyczynić się za nim o swiadczny list, tamze zaraz przed bracią mistrz ma zeznać, że chłopiec rzemiosłu ma dosyć uczynić, od ktorego listu sam chłopiec powinien będzie zapłacić.

9. Item, chłopiec będąc wyzwolony powinien będzie mistrzowi swemu także y mistrzowej za dobre chowanie, za uczciwe rzemiosła cwiczenie podziękować, a potym u tegoż mistrza swego dwie niedzieli bez przykładu y bez myta przerobić.

10. Item, po wysciu dwoch niedziel chłopiec powinien będzie cechę obesłać y bądź do tegoż mistrza swego, bądź do ktorego inszego o robotę wesłać, co na woli iego będzie.

11. **Mistrowski porządek z czeladzią.** Zaden mistrz nie ma synowi swemu własnemu dopuszczać rzemiosła za mistrza używać, będąc towarzyszem, ani zoły mieć przed przyięcia cechy, także y mieyskiego prawa, ale tylko iako na towarzysza należy, ma mu ociec to wstąpić według obyczaju towarzyskiego pod winą kamienia wosku szczyrego y siedzeniem tygodniowym y odjęciem syna, a podaniem natomiast towarzysza, gdyby był w tym przeświadczony.

12. Item, zadny mistrz niema dopuszczać inszego warsztatu towarzyszom skor do zoły swoiey kłasc, ani też garbować w swym warsztacie bez wiadomosci mistrza iego pod winą kamienia prochu rusznicznego y siedzeniem [sic].

13. Item, mistrz towarzysza bacznego nie ma odprawować, iedno w niedzielę, a swawolnika kiedy iedno zechce.

14. Item, towarzysz żaden nie ma się odprawować, iedno od świąt do świąt, to iest od Bożego Narodzenia do Wielkiej nocy, chyba żeby miał słuszną przyczynę, bo gdzieby za uporem swym to czynili, tedy mistrz podpada pod winę kamienia wosku, a towarzysz połkamienia wosku.

15. Item, mistrz, towarzysz, ani chłopiec w fartuchu bez nadrag, w zelnych bociech y boso, w dębney koszuli nie ma isć do miasta, ani przed bramę y na zadne inne mieysce. Mistrz pod winą cechową trzech bezmianow wosku y siedzeniem, a towarzysz pod dwiema bezmiany, a chłopiec pod chłostą, gdyby się tego dopuscili, także y w domach mistrz, towarzysz, chłopiec powinni ochędożnie chodzić, wszelakiego wstydu przestrzegając, czyniąc to dla swoiey y dla ludzkiej poćciwosci.

16. Item, struganie skor także reztratowanie y inne roboty wszelakie garbarskie mają bydz w skrytosci y na osobnych mieyscach, tam gdzieby ludzie nie chodzili dla ochydzenia ludzkiego odprawowane, czyniąc to dla wszelakiego ochędostwa, a gdzieby się tego waził czynić tak mistrz, towarzysz, iako y chłopiec, mistrz za chłopca ma bydz karany trzemia bezmiany wosku, a towarzysz, że będąc mędrszy nie przestrzegł w tym chłopca, y sam siebie, wiedząc, że to iest rzecz sprosna, dwiema bezmianami wosku, a iesliby też mistrz albo towarzysz w tym chłopca napominał, w cechu ławką ma bydz karany.

17. Item, każdy towarzysz stanąwszy u mistrza swego na robocie ma się kontentować przy wyrobieniu dwunastu skor mistrzowi swemu przykładkiem jałowiczyną y chabelkiem, za ktorego może dać groszy piętnascie albo dwadzieścia.

18. Item, iesliby ktory towarzysz poniedziałkował, także też ktorego inszego dnia nie robił, ma bydz karany więdzeniem y funtem wosku.

19. Item, mistrzowska dziewczka tak własna, iako y służebna około robot rzemiosła garbarskiego może pomoc, a zwłaszcza około siania dębu, drew kupienia y inney materzey do rzemiosła należącej, także do noszenia skor do wody y od wody, do wieszania, do zbierania y do chowania.

20. Item, iesliby Pan Bog przepuscić raczył śmierć na ktoregokolwiek mistrza, a zostałby po nim syn niewyzwolony, albo też mały ieszcze w powiciu, tedy wolno będzie mistrzom takowych pozostałych masłkow wyzwałać, podrosłkow w rzemiosło dawać y onych w rzemiosle wolnych czynić tak, iako ociec własny, a iezli by mali byli, mają im opatrzenie dać y to co się im wyda do rejestru pisać, czego potym od nich może się cecha upominać, gdy dorosną, takimże sposobem y wdowę ratować, iezliby się nie miała czym zapomoc.

21. Item, iezliby wdowa po ktorym bracie pozostała, ktoraby chciała rzemiosła uczciwie używać, zachowując swoy stąn wdowi przystoynie, uczciwie, bez wszelakiego złego podeyrzenia, nie ma iey bydz bronione rzemiosło y owszem ma iey bydz dany towarzysz nappierwey przed wszytkimi mistrzami strarszymi, y by też ieden był tylko towarzysz między wszytkimi mistrzami, tedy powinni

go iey prościć, bądź by też wiele było towarzyszw, tedy iey wolno będzie sobie obrać towarzysza, ktorego sobie upodoba y nie ma iey bydz broniony.

22. Item, wdowie pozostałey y potomkam iey cecha garbarska powinna dać opiekuny albo tez sami wszyscy bracia bydz opiekunami.

23. Item, cecha powinna inwentarz uczynić wszytkich dobr ruchomych y nieruchomych po zmarłym mistrzu pozostałych, aby dobra nieboszczykowskie, ieżliby iakie były, ładaiako się obracały, z szkodą sierot pozostałych, y iezli by ktory mistrz umarł, zostawiwszy na warsztacie kilku towarzyszw, wolno ich będzie wdowie chować, poki ona zechce, a iezli by się ktory z nich znalazł godnym, tedy powinni go będą panowie cechmistrze ze wszytką cechą za wachmistrza podać, ktory wachmistrz powinien będzie tego doglądać, aby ci towarzysze wdowie w robotach krzywdy nie czynili, także y sąm zeby nie czynił.

24. Item, wachmistrz bez woli swey mistrzowey żadnych targow, żadnych długow nie ma czynić, ani też skor brać, onych przedawać, albo borgować bez dozwolenia mistrzowey.

25. Item, gdzieby wachmistrz zdradę pod mistrzową uczynił, y żeby skory przedawszy albo dług iey wyciągnąwszy z pieniędzmi precz poszedł, albo drożey przedawszy mniey by iey pieniędzy oddał, bądź by też taniey skory kupiwszy, drożey powiedział y ostatek skorzystał, takowy ma bydz od rzemiesła oddalony y nigdy nie ma bydz przepuszczony.

26. Item, wdowa u drugiey wdowy nie ma brać towarzysza, ani iey ma bydz dopuszczono żadnych uczniow przyjmować dla uczciwosci rzemiesła.

27. Item, wdowa mając syna dorosłego, a chciałby u niey za wachmistrza robić, mają go iey bracia odpuścić, z tym dokładem, aby on potym będąc synem y wachmistrem rzemiesła nie robił obyczaiem mistrzowskim y prawa mieyskiego nie zażywał, nie zostawszy ieszcze mistrzem.

28. Item, ieżliby cecha wzięła skor na kredyt albo na cyrograf, tedy powinni iey bracia tak wiele skor dać, iak wiele się wszytkim dostanie, a ona tez powinna będzie stawić porękę taką, na ktorey by mistrzowie przestali.

29. Item, wdowa pod wszelakie powinności, posłuszeństwa y podatki cechowe podlegać powinna tak, iako inny mistrz cechowy.

30. Item, ieżliby wdowa szła za mąż, ten towarzysz, ktory ją poymie, nie ma tylko polsztuki robić y wstępnego połowicę dać. Także tez ktoryby towarzysz pojął mistrzownę, albo masłkownę, ma robić polsztuki y wstępnego dać połowicę. Jeżliby też ktory masłek cechę miał przyjąć, ma tylko polsztuki robić według opisanego porządku y na potrzeby cechowę, na armatę połwstępnego.

31. **Sposob robienia sztuki.** Jeżliby ktory towarzysz chciał żądać o sztukie, tedy potrzeba pierwey aby wędrował dwie lecie dla lepszego przecwiczenia się w rzemiesle y przypatrzenia się uczciwym obyczaiom, którą wędrowkę odprawiwszy, dopiero będzie powinien wstąpić z ludzmi uczciwymi prosić o pozwolenie sztuki y o przepowiedzenie oney, iako się zachowuie. Sztuka tedy ma bydz ta statecznie zrobiona, to iest powinien osm skor nayprzedniejszych wołowych za dwie niedzieli prawie dobrze wyrobić y wyprawić.

32. Item, do sztuki wyprawienia sam nowy sztukmistrz ma się sobie o materyą starać, to iest wybrać sobie takie skory, ktoreby były godne uważenia mistrzowskiego.

33. Item, wybieranie materyey albo skor na sztukę ma bydz z summy ze sta, ze dwoch albo ze trzechset skor, przy ktorym wybieraniu materyey powinni bydz cztere y mistrzowie stołowi y z cechmistrzami, ktorzy by uznali skory bydz godne na sztukę.

34. Item, sporządziwszy sobie takową materyą, panowie cechmistrzowie y z starszymi stołowymi swemi powinni mu ukazać warsztat sposobny, a gdzie mu go ukazać, tedy ten mistrz czyi

[sic] warsztat powinien mu takowego warsztatu ustąpić, choć by też miał mieć swoje najpilniejsze roboty bez żadney wymowki, ponieważ to iest własna cechowa potrzeba, gdyżby nowy sztukmistrz przez niedostatek mieysca na robotę, musiał szkodę niemałą podeymować, toż się ma rozumiec y o mistrzowicach y o tych co wdowy albo mistrzowny poymuią. Ieżliby się też trafiło, żeby takowych skor sztukmistrz za dwie niedzieli nie mógł wysuszyć, tedy na łasce mistrzowskiej ma bydz zachowany.

35. Item, gdy takową sztukę wygotuie, iako potrzeba y wysuszy, tedy będzie powinien panom cechmistrzom opowiedzieć, a panowie cechmistrze powinni będą cechę obesać y takową sztukę wspólnie wszyscy uznawać, ieżeli iey dosyć uczynił albo nie, ieżliże uznaią, że iey dosyć nie uczynił, tedy znowu ma wędrować rok y sześć niedziel, a potym znowu o nią żądać, a iezli mu też to przyznaią, że sztuce dosyć uczynił, tedy przy oddawaniu takowey sztuki, powinien będzie najpierwey jużinę sprawić, ktoraby kosztowała sześć złotych, a potym listy obydwu, tak od urodzaiu, iako y od wyuczenia się rzemiesła, a przytym wstępnego na armatę y na potrzebę cechową będzie powinien dać złotych dwadziescia y cztery bezmiany wosku, a gdzieby listow takowych nie pokazał y wstępnego nie dał, nie ma mu bydz dopuszczony towarzysz, ani chłopiec iednany, chyba, żeby miał słuszne przyczyny y swiactwa, dla czego by do otrzymania listow nie mógł przysć, a przecie powinien się będzie o nie starać.

36. Item, panowie mistrzowie nowego mistrza naydaley we dwie niedzieli panom raycom powinni opowiedzieć y aby był w poczet mistrzow y mieszczan przyięty za nim się przyczynio [sic], a on powinien będzie mieyskiego dać na ratusz wiadro skorzane, ktoreby sie wszytkiey braci spodobalo.

37. Item, aby każdy ktory do cechu wstępuje nie był nigdzie trybowany, bo gdzieby się pokazało to, żeby dla niego cecha iakie trudności, albo żełzywości popadła, tedy ono robienie sztuk y wszytek datek do cechu ma iść wniwecz, a znowu gdy się sprawi cech przymować powinien będzie.

38. **Porządek ktory ma bydz w cechu zachowany y młodszym przepowiedany, iako się maią przeciwko starszym zachować y o powinności cechmistrzowskiej.** Naprzod cechmistrzowie maią bydz dobrzy ludzi, pobożni, dobrego z kazdym zachowania, w swym urzędzie sprawni y czuini, ktorzyby byli prawdziwey Katolickiey wiary, y ktorzyby doglądali wszelakich porządkow cechowych, domowych, kościelnych y tych, ktore do armaty należą, ktorym ma bydz wszelaka uczciwość wyrządzana. Takowych cechmistrzow obieranie ma bydz co rok po elekcyey urzędu panow radziec, gdzie nowoobrani cechmistrze powinni do siebie przybrać po dwu starszych braci tak do porady, iako do dobrego rządu, ludzi także wiary Katolickiey, tamże zaraz powinni lidzbę czynić nowoobranym cechmistrzom z percepty y wydatkow, także też z koscielnych apparatow y z armaty cechowey, na wiezy będącey, a nowoobrani cechmistrzowie po odebraniu takowych rzeczy powinni będą isc na ratusz y jurament na swoy urząd uczynić, z czego nie maią się wyłamywać pod piacją grzywien.

39. Item, panowie cechmistrzowie na każde cztery niedziele powinni bracią swą cechową obsyłać, a gdy się zeydą, powinni naprzod panowie cechmistrzowie y z starszymi swymi wszytkę bracią cechową upomnieć, aby kazdy na swym mieyscu siadł, ieden drugiego nie podsiadaiąc pod bezmianem wosku.

40. Item, gdy się bracia usadowią, cechmistrz powstawszy ma cechę zagaić podług zwyczaiu innych cechow dla pokoiu pospolitego w te słowa: Ja cechę gaię Bożą mocą, kroła jegomosci mocą, burmistrzową y panow radziec mocą, moią mocą, mego brata y wszytkich braci cechowey mocą. Kto się targnie ręką ieden na drugiego, iako panowie rayce nakażą, a kto słowem, iako bracia

wynaydą ma bydz karan, dla tegoz ma bydz wszelaka skromnosc y wszelaka uczciwosc, plugawych, karczemnych, czartowskich słow nie wspominaiąc.

41. Item, z orężem do cechu, aby zaden nie chodził, w wotowaniu młodszy przed starszymi aby się nie wyrwali wotować, az nań będzie przypuszczono, pod karaniem wosku, gdyby który przeciwko pomienionemu artykułowi wykroczył.

42. Item, po zagaieniu cechu naprzod panowie cechmistrzowie y z starszemi swymi powinni po groszu położyć, a potom od inszey braci swoiey maią wybierać, a gdzieby który z nich takowego grosza nie dał, powinien iść siedzieć, gdyz się takowe pieniądze na koscielne potrzeby obracaią.

43. Item, iezliby panowie cechmistrzowie we cztery niedzieli cechy obsyłać zaniedbali albo do sprawy zamieszkali, tedy one grosze sami według liczby mistrzow powinni będą odłożyć y siedzenie na wiezy podiść do woli panow stołowych, oprócz żeby o sobie słuszny wywod dali.

44. Item, iezliby który mistrz starszy po obesłaniu cechy nie był w cechu, a nie dał by słuszney przyczyny, ma bydz karan winą bezmianu wosku, a iezliby przyszedł, a skrzynka by iuż była otworzona, powinien dać grosz ieden, a iezliby który z młodszych nie był, ktorzy zawsze powinni bywać w cechu dla posług cechowych, maią bydz karani siedzeniem y dwiema bezmiany wosku szczyrego, iezliby o sobie nie dał sprawy.

45. Item, iezliby się który mistrz albo mistrzowic znalazł tak uporny, żeby na rozkazanie cechmistrzowskie słuchać nie chciał, takowemu ma bydz rzemiosło zabronione.

46. Item, młodszy mistrz na rozkazanie cechmistrzowskie ma wszelakie posługi odprawować, cechowy należące, bez zadnych wymówek pod winą bezmianu wosku tylekroc, ile mu będzie tak w cechu, iako y na ulicy y gdzie indziey rozkazano, a takie posługi ma czynić dotąd, poki młodszy mistrz po nim nie nastąpi.

47. Item, młody mistrz iezliby się po przyięciu cechu do roku nieozęnił, a uczciwie by się w stanie swym sprawował, nie ma bydz za to karany, lecz iezliby się nieprzystoynie sprawował, nierząd iakikolwiek w domu chował, pianstwem, kostkami, kartami y inną grą szkodliwą by się bawił, s podeyrzanymi by obcował y sam podeyrzany był, a doniosło by się to do cechmistrza y inszych mistrzow, maią go sami między sobą karać, a gdzieby na karanie nie dbał, tedy z cechu maią go wyrzucić, aby cecha zelżywosci dla niego samego nie ponosiła.

48. Item, młodemu mistrzowi aby się nie rozleżał, ale raczey robił, sam gospodarstwa pilnował, nie ma mu bydz pozwolony towarzysz do roku, wszakże iednak będzie wolno chować chłopca iednego za pozwoleniem cechmistrzowskim, wyiawszy iezliby w starszych mistrzow wszystkie warsztaty były osadzone, tedy może mieć iednego towarzysza.

49. Item, iezliby stołowy mistrz z kluczykiem omieszkał do cechu, winien dać groszy dwa, okrom żeby się opowiedział cechmistrzowi przez chłopca albo przez brata, że iest zatrudniony, powinien będzie kluczyk odesłać do sprawy mistrzowskiej.

50. Item, gdyby się ieden na drugiego targnął przy zagaionej sprawie, ma bydz z rzemiosła złożony według wynalazku braci.

51. Item, ktorzyby śmiał złodzieystwo ieden drugiemu zadać, a nie dowiodł by tego, znowu powinien cechę przyiść, a tego ktoremu by to było zadano, powinien przed wszytką cechą to oczyszczyć.

52. Item, iezliby który tajemnice mieyskie zwierzone od urzędu przez cechmistrze, także tez cechowe śmiał po gospodach, po karczmach albo po innych miescach obiawiać, a tego się na niego słusznie dowiedzą, ma bydz karany kamieniem wosku, rachuiąc bezmian po groszy dziewięciu, a siedzeniem więzy do łaski cechowej, iezliby tak co nieznacznego z cechu wyniosł, a iezliby co znacznego ogłosił ma bydz z rzemiosła zrzuczon.

53. Item, iezliby ktory mistrz tak stary, iako y młody, tak Rusin, iako y Polak, ocieraiąc się między rozmaitymi ludzmi usłyszał kogo mowiącego przeciwko miastu, przeciwko radzie miasta tego, przeciw cechmistrzom y przegrozki by iakie na miasto albo na radę mieyską czynił, a nie opowiedział by tego panu burmistrzowi y panom raycom, ma bydz karany według uznania urzędowego.

54. Item, iezliby młodszy mistrz, na którym służba zależy swiece zapalać, omieszkał albo na processyą albo na załomszą, powinien dać bezmian wosku.

55. Item, młodszy mistrz iezliby kluczyk od swiec zgubił, inszy ma dać urobić, a winy groszy szesc polozyć.

56. Item, iezliby ktory mistrz z partaczem smiał nakładać, społki iakie mieć, tedy winę przepada wedle uznania braterskiego.

57. Item, iezliby ktory z mistrzow podniał ieden drugiego w mieszkaniu, ma dać winy kamień wosku.

58. Item, iezliby ktory zganil przed kupcem brata swego robotę albo mu kupca odwabił, ma bydz karan kamieniem wosku.

59. Item, iezliby ieden drugiemu towarzysza z warsztatu odwabił, ma byc karany kamieniem wosku.

60. Item, iezliby cechmistrz na jarmark albo gdzie indziej odiechał, nie zdawszy urzędu swego, winien dac bezmian wosku.

61. Item, iezliby cechmistrz albo ktory mistrz wstał od stołu nie zdawszy mieysca swego, bezmian wosku winy przepada.

62. Item, iezliby stołowy klucz z sobą zaniosł na jarmark albo gdzie indziej, winien karania bezmian wosku, a iezliby kluczyk stracił od skrzynki, ma dać inszy urobić, a winy groszy szesc, iako y młodszy mistrz przepada.

63. Item, gdyby z rozkazania panow radziec cechmistrzowie rozkazali isc na votiwę, bądź też sami z dobrej woli one za pieniądze cechowe naięli, tedy wszyscy bracia powinni bydz na takowey votiwie pod winą trzech bezmianow wosku. A co się dotyczy załomszy, tedy za obesłaniem krzyżyka przez cechmistrze, powinni na załomszach bydz z swymi zonami, a gdzieby zona nie była, powinien za nią na opłatę kwartnik polozyć, przy ktorych załomszach powinna bydz sama mistrzowa pod bezmianem wosku.

64. Item, starsi dway mistrzowie mają mieć staranie o swieczach, one zapalać y gasić y gdy nastąpi młodszy mistrz, ieden starszy ma bydz wolen, ktore staranie o swieczach przyimie na się młody mistrz y one będzie zapalał y gasił, dotąd, poki inszy młodszy po nim nie nastąpi.

65. Pod ktore wszystkie artykuły wyżej pomienione Ruś, iako y Polacy podpadać powinni będą y zarownie karanie iezliby ktory przeciwko artykułom wyżej opisanym wykroczył podeymować, inszych wszystkich występku y przestępstwa, także y nieposłuszeństwa cechowe, karanie tak na starszą, iako y na młodszą bracią y na czeladz w mocy cechmistrzowskiej zachowują się, chcąc zgoła, aby takowe karania na występnych y swawolnych rozciągane były ważne, iakiekolwiek bracia między sobą według excessow postanowią, zostawując appellacyą do panow radziec wolną.

66. Item, nawozow skor dębnych garbarskich od postronnych garbarzow w miescie, u Zydow na Podzamczu, pod świętym Janem, po dworach szlacheckich y po innych jurisdikcyach pod czternastą przywien, aby nie bywało, oprócz jarmarku Lwowskiego od zadzwonienia az do wydzwonienia jarmarku, a ktoby postronny chciał torgować po wydzwonieniu, tedy mu ma bydz zabierana robota y połowica na urząd mieyski, a druga połowica na armatę cechowa obrocona.

67. Item, baranich skor kordybanicy na zepsowanie tey cechy rzemieślników wyprawować nie mają, tylko kozłowe, także ani czelących pod winą urzędową pięciu grzywien.

68. Item, chodacznik żaden, aby nie wykupował skor rzemieślnikom cechu tego, pod zaborem ich przez cechę przy słudze urzędowym y takowych skor utraceniem.

69. Item, aby się żaden nie ważył tak u rzemieślników w jatkach, iako w kiiakow na Rynku będących skor tak wołowych, krowich, cielących, iako też owczych y wszelakich innych iakimkolwiek imieniem nazwanych skupować, oprócz samych garbarzow, którym samym to obeyscie jest przyzwoite, a mianowicie, aby mieszczanie, Ormianie, Ruś, Żydowie y wszelacy ludzie, którzy iedno zwykli takowe skory, rzemiosłu garbarskiemu służące, z wielką szkodą y utratą pospolitego czł[owi]jeka skupować, nie zakupowali, którzy ieżeliby byli w takowych rzeczach poslakowani, tedy takowe z pomocą urzędową onym mają bydz zabrane, y połowica na urząd mieyski, a druga połowica na armatę cechową ma bydz obracona.

70. Item, iż Żydzi ku wielkiej krzywdzie y zniszczeniu cechy ubogiej zwykli po przedmieysciach, po slakach, po ulicach y po wsiach okolicznych zabiegać, skory od postronnych ludzi na targ do miasta przywozających zakupując, drogość w towarze garbarskim czynić. Za czym ubodzy cechowi garbarze nie mogą skor dostawać do garbowania, a ieżeli czego dostaną, tedy przez drogość ledwo się onych dokupić mogą, a przeto, aby się takowych skor nie wazyli zakupować nie tylko tu w miescie, na przedmieysciach, po ulicach, na goscincach, za slakami, ale około miasta na trzy mile pod winą czternastu grzywien, według przywileju krakowskiego bez miłosierdzia popadnioną y pod zaborem skor zakupionych, czego połowica na miasto, a druga połowica na armatę cechową przepadać ma.

71. Item, kupcom y innym wszelakim ludziom skory wolno będzie skupować pod czas jarmarczny wirtlami (a w wiertlu ma się skor zawierać dwadziescia pięć), ale pojedynkiem, po dwie, po trzy, po siedmi, po dziewięci, po dziesięci by namniey.

72. Item, aby żaden partacz tak w miescie, iako na przedmieysciu, pod zamkiem Lwowskim y pod iakimkolwiek jurisdikcyami będący, który by w cechu garbarskim nie był, rzemiosła garbarskiego nie ważył się robić pod zabraniem roboty, gdzieby się takowy znajdował, ktorey roboty połowica na urząd mieyski, a połowica druga na armatę cechową przepadać ma.

73. Item, aby żaden materzey do rzemiosła garbarskiego służący, ani Żyd, ani Rusin, ani Ormianin, ani żaden inny mieszczanin, ani przedmieszczanin nie zakupował, pod dziesięcią grzywien.

74. Item, aby rzeźnicy skor u kiiakow nie zakupowali y w domach swych nie wieszali pod zabraniem takowych skor, gdzieby się na ny[ch] doswiadczono, ktorych skor połowica urzędowi, a druga połowica ceche na armatę przepadać ma.

75. Item, ieżeliby szewcy dostatek skor garbowanych za niedostatkiem garbarzow albo (czego Boże uchoway) powietrza, koronnych niepokoiow, y dla iakiej słuszney przyczyny mieć nie mogli, tedy oni na ten czas dopiero mając swoy garbarz do wyprawienia skor w nim wielkich y małych wolno im sobie garbować skory na swoje tylko y czechu swego potrzeby.

Ktore to wzywż pomienione wszytkie y zosobna kazdy artykuł bracia y mistrzowie cechy garbarskiej mianowani słysząc, swym y wszytkich braci y mistrzow swych, teraz y na potym będących, imieniem zawdzięczne przyięli, chcąc one we wszytkim wypełniać y onym dla porządku cechu tego dosyć czynić, my tedy przerzeczeni rayce Lwowscy widząc, iż pomienione artykuły mistrzowie y bracia cechu y rzemiosła garbarskiego dobrowolnie przymuią, a też nic w sobie prawu pospolitemu y miasta tego przywileiom przeciwnego nie mają, wzięwszy na pomoc Pana Boga y Imię Jego Święte, mocą praw y przywileiow naszych, miastu temu od świętey pamięci krolow

Polskich nadanych y potwierdzonych, przerzeczoną cechę założyliśmy y zafundowaliśmy, iakoż zakładamy y fundujemy, artykuły y porządki wszystkie y każdy z osobna niniejszym listem naszym władzą urzędu naszego utwierdzamy, zachowując iednak sobie y potomnym sukcesorom naszym według czasow potrzeby odmiany moc y władzą artykułow wzwyż opisanych przyczynienia, umnieyszenia, odmienienia z powinności y władze urzędu naszego. Na co dla lepszej wiary pieczęć urzędu naszego iest przyciśniona. Dan we Lwowie w sobotę po święcie świętego Bartłomieja Apostoła, roku Panskiego tysiącznego szescsetnego dwudziestego.

Nicolaus Ludowicus Abrek, civitatis Leopoliensis notarius manu propria.

Байці міста Львова. Всім та кожному зокрема, кому це належить знати, даємо знати. Що ми з обов'язку нашого уряду, маючи про це належне старання, щоб опікувалися та давали порядок ремісникам, звідки збільшилася б хвала Богу та краса міста та було б збережено порядок між ними; бачачи, що люди чинбарського ремесла подекуди прибувають сюди, до міста, і приєднуються до цеху, а ті (чинбарі) мали цех давно заснований, однак не відповідно до належного порядку, але радше згідно зі своєю волею та уподобанням провадили своє ремесло; бажаючи вивести людей чинбарського ремесла на добре керівництво та пристойні порядки і вчинки та подати їм способи до поведження в їхньому ремеслі, за проханням і бажанням славетних Якоба Кочбора, Григорія Менжика, цехмістрів, Пьотра Горки, Яна Бєняшевича, Адама Сікорлата та Григорія Ставули, столових братів та всіх інших майстрів і братів того ремесла, які спільно та згідно дозволили на реформу цеху, йдучи прикладом і звичаєм наших предків, за спільним та згідним нашим розмислом і дозволом заклали їхній чинбарський цех за порядками, нижче описаними, у якому (цеху), відповідно до тих порядків і статей, повинні будуть поводитися.

Спосіб поведінки в дубовому чинбарському ремеслі.

[1]. Насамперед кожен майстер має про таке поведження знати, що коли приймає хлопця до вивчення свого ремесла, повинен його спершу два тижні тримати, а потім повідомити про нього цехмістрам, під карою каменя воску та з сидінням (на вежі). Там же при представленні його в цеху повинен розповісти про своє народження, звідки він, чи з міста, містечка, села або звідкіля; також зараз же записати час його навчання. Такого хлопця кожен майстер має не за гроші навчати, але повинен три повні роки (хлопець) служити.

2. Далі, майстер зобов'язаний буде (вчити) хлопця закладати пару кінських або телячих шкірок, щоб він сам зі своєї сторони до попелу прикладав, позначивши їх, а також вказав місце, на якому би шкірки клеймував. І такі шкірки хлопець не має класти до попелу без відома свого майстра або за його відсутності (чи) його дружини. Це також мусить робити і підмайстер.

3. Далі, сам хлопець відбуває свій впис до цеху, а не його майстер.

4. Далі, хлопець повинен відбувати всілякі послуги, як удома, так і в майстерні, охоче, без жодного нарікання, що йому майстер, підмайстер і майстрова накажуть.

5. Далі, щоб жоден хлопець по корчмах не ходив, ані підозрілих місцях; також, щоб непристойностями не займався, щоб з дому ніколи не виходив без відома майстра. Такої сваволі, якщо котрийсь майстер своєму хлопцеві пробачив би, а це йому би довели, то має хлопець бути покараний у цеху на лаві, а майстер – сидінням і каменем воску. Під цю статтю підпадають і майстровичі, або маслаки.

6. Далі, майстер або підмайстер чи майстрова не повинні над хлопцем збиткуватися, але ласкаво з ним поводитися, поки свої роки (навчання) не витерпить.

7. Далі, (якщо) хлопець, будучи скривдженим своїм майстром, підмайстром і майстровою, пішов би геть, свого часу не дотримавшись, і не повернувся би за рік та шість тижнів, то втрачає свої вислужені роки. А якби повернувся за рік та шість тижнів до свого майстра, тоді повинен знову домовлятися та знову дати вписне, за винятком, якби майстри хотіли ласку йому виявити.

8. Далі, хлопець, вислуживши свої роки, коли буде прохати про лист свідчення про вивчення того ремесла, тоді його майстер перед закінченням його років (навчання), за шість тижнів до цього, має йому дозволити, щоб за цей час хлопець здобув лист про народження. Цей лист коли принесе, повинен майстер разом з ним вступити до цеху та сприяти йому (отримати) лист свідчення. Там же відразу майстер має визнати перед братією, що хлопець ремесла вивчився добре. За цей лист хлопець сам мусить заплатити.

9. Далі, хлопець, будучи визволеним, повинен буде подякувати своєму майстрові, також майстровій за добру поведінку, за шанобливе навчання ремеслу, а потім два тижні пропрацювати у свого майстра без додаткової платні та заробітку.

10. Далі, по двох тижнях хлопець повинен буде ціху обіслати та просити про роботу або у свого майстра, або у когось іншого, що на його волі залишається.

11. **Майстрівський порядок із челяддю.** Жоден майстер не має дозволяти своєму власному синові вважатися майстром, будучи підмайстром, ані мати попіл перед прийняттям до цеху, також (мати) міське право, але тільки як підмайстрові належить. Має його батько ввести (до цеху), відповідно до звичаю підмайстрів, під карою каменя доброго воску та тижневим сидінням і відняттям сина й натомість заміною (його іншим) підмайстром, якби йому це довели.

12. Далі жоден майстер не повинен допускати іншої майстерні підмайстрам, (дозволяти) класти шкіри до свого попелу, також чинбарити у своїй майстерні без відома його (майстра), під карою каменя рушничного порошу та сидінням.

13. Далі, майстер уважного підмайстра має відправляти тільки в неділю, а свавільника, коли лишень захоче.

14. Далі, жоден підмайстер не повинен відходити, тільки від свят до свят, тобто від Різдва до Великодня, хіба би була слушна причина, бо коли би з упертістю це робили, тоді майстер підпадає під кару каменя воску, а підмайстер – півкаменя воску.

15. Далі, майстер, підмайстер або хлопець не має йти до міста, ані перед брамою та в будь-яке інше місце у фартуху без надраг, у зельних черевиках і босо, в дубній сорочці. Майстер – під цеховою карою трьох безмінів воску та сидінням, а підмайстер – двома безмінами, а хлопець – під хльостом, коли би того допустилися. Також і вдома майстер, підмайстер, хлопець повинні чемно поводитися, будь-якого сорому беретися, чинячи це для шани до себе та людей.

16. Далі, “стругання” шкір, а також викінчення й будь-які інші роботи мають виконуватися приховано та на особливих місцях, там, де люди не ходять, через людську огиду, чинячи це для будь-якої прикраси. А коли б хтось це порушив – як майстер, підмайстер, так і хлопець, майстер за хлопця повинен бути покараний трьома безмінами воску, а підмайстер, будучи мудрішим (за те), що не перестеріг у цьому хлопця та самого себе, знаючи, що за це спитають, – двома безмінами воску. А якщо цей майстер або підмайстер хлопця перестерігав, то (той) має бути покараний у цеху на лавці.

17. Далі, кожен підмайстер, приступивши до роботи у свого майстра, мусить задовольнитися при виготовленні для майстра дванадцяти шкір додатковим заробітком яловичою шкірою та “хабелком”, за який може дати 15 або 20 гр.

18. Далі, якби котрийсь підмайстер “понеділкував” або в якийсь інший день не працював, тоді має бути покараний ув’язненням і фунтом воску.

19. Далі, дівчина майстра – як власна, так і служниця, може допомогти у роботах чинбарського ремесла, а саме при сіянні дубу, купівлі дров та інших речей, необхідних у ремеслі, також у ношенні шкір до води та від води, до розвішування, збирання та переховування.

20. Далі, якщо пан Бог уважатиме (за потрібне) допустити смерть якогось майстра, а по ньому залишився би невизволений син або також немовля у сповитку, тоді вільно буде майстрам таких маслаків визволяти, підрослих у ремесло давати та їх у ремеслі вільними робити, як власний батько. А якщо малі були би, то мають їм дати забезпечення, і те, що видадуть, до реєстру записати, чого потім від них може цех вимагати, коли виростуть. Таким же чином і вдовам допомагати, якби (котрась) не давала собі раду.

21. Далі, якби вдова, яка залишилася після когось із братів, яка хотіла би сумлінно користуватися ремеслом, пристойно, сумлінно, без будь-якої злої підозри зберігаючи свій статус удови, то їй не має бути заборонено ремесло, і загалом треба їй дати підмайстра найпершій, перед усіма старшими майстрами; і навіть, якби був би тільки один підмайстер між усіма майстрами, тоді зобов’язані його їй надати. Або коли багато було би підмайстрів, тоді вільно їй буде собі обрати підмайстра, якого собі вибере, і не має їй це заборонятися.

22. Далі, вдові та її дітям чинбарський цех повинен дати опікунів або також усі брати мають бути опікунами.

23. Далі, цех повинен зробити інвентар усього рухомого та нерухомого майна після смерті майстра, щоб будь-яке майно покійника не пропадало зі шкодою для залишених сиріт. І якщо котрийсь майстер помер, залишивши у майстерні кілька підмайстрів, вільно їх удові залишити, поки вона захоче. А якщо хтось із них виявився би здатним, тоді повинні його пани цехмістри з усім цехом за вахмістра подати. А цей вахмістр мусить того пильнувати, щоб підмайстри у праці вдову не кривдили, також щоб сам цього не чинив.

24. Далі, вахмістр без волі своєї майстрової не має вчиняти жодних торгів, боргів, брати чи продавати шкіри або також робити борги без дозволу майстрової.

25. Далі, коли б вахмістр вчинив зраду під майстровою (таким чином), що продавши шкіри або зробивши борг, відійшов з грошима або, дорожче продавши, менше їй грошей віддав, чи дешевше шкіри купивши, дорожче їй віддав, а різницю привласнив, такий мусить бути усунутий з ремесла та ніколи не має бути допущений до нього.

26. Далі, вдова в іншої вдови не повинна брати підмайстра, також їй не має бути дозволено приймати жодних учнів – для поваги до ремесла.

27. Далі, вдова, якби мала дорослого сина, а хотіла би його вахмістром зробити, то мають їй брати це дозволити з таким додатком, щоб він, будучи сином і вахмістром, не виконував ремесла за звичаєм майстрів та не користувався міським правом, не ставши майстром.

28. Далі, якщо цех узяв шкіри в кредит або на церограф, тоді повинні на нього брати так багато дати шкір, як всім дістанеться, а цех повинен також давати таку поруку, якою би майстри задовольнилися.

29. Далі, вдова зобов’язана підлягати будь-яким цеховим повинностям, послуху та податкам, як й інші цехові майстри.

30. Далі, якщо вдова йшла би заміж, той підмайстер, хто її візьме, має тільки півштуки робити та половину вступного дати. Також той підмайстер, який візьме за дружину майстрівну, або маслаківну, повинен робити півштуки та дати половину вступного. Якщо котрийсь маслак хотів би

вступити до цеху, тоді має тільки півштуки робити, відповідно до описаного порядку, та (дати) піввступного на потреби цехові, на армату.

31. **Спосіб виготовлення штуки.** Якщо котрийсь підмайстер хотів би просити про штуку, тоді потрібно, щоб мандрував два роки для кращого вивчення ремесла та прищеплення гідних звичаїв. Тільки відбувши таку мандрівку, повинен вступити (до цеху) з гідними людьми, просячи про дозвіл на штуку та її опис, як її дотримуватися. Тоді та штука має бути ґрунтовно зроблена, тобто повинен виробити та вичинити десь за два тижні вісім найякісніших волових шкір.

32. Далі, до вичинення штуки сам новий штукмістер мусить собі подбати про сировину, тобто вибрати собі такі шкіри, які були би гідні уваги майстрів.

33. Далі, вибір сировини або шкір на штуку має бути зі ста, двохсот або трьохсот шкір. При цьому виборі сировини повинен бути чотири столові майстри із цехмістрами, які би визнали шкіри гідними на штуку.

34. Далі, підготувавши собі таку сировину, пани цехмістри разом зі своїми старшими столовими мають йому (штукмістрові) показати окрему майстерню. А де йому вкажуть, той майстер, чия це є майстерня, повинен йому цю майстерню залишити без обмовок, хоч би мав свої найтерміновіші роботи, адже це є власна цехова потреба, бо новий штукмістер через нестачу місця для роботи мав би чималу шкоду. Так потрібно трактувати й майстровичів, і тих, які вдів чи майстрівен візьмуть за дружин. Якби так сталося, що ті шкіри за два тижні штукмістер не міг висушити, тоді має чекати на ласку майстрів.

35. Далі, коли таку штуку приготує, як потрібно, та висушить, тоді повинен панам цехмістрам повідомити, а пани цехмістри зобов'язані будуть ціху обіслати і таку штуку всі спільно визнати, якщо її виконав, або ні, якщо визнають, що її не виконав. Тоді знову має мандрувати рік та шість тижнів, а потім знову про неї просити. А якщо йому визнають, що штуку виконав, тоді при передачі цієї штуки повинен насамперед обід справити, що коштував би 6 зл., а потім два листи – як від народження, так і від навчання ремесла, а при тому вступного на армату та на потреби цехові повинен дати 29 зл. і чотири безміни воску. А коли би таких листів не показав і вступного не дав, не має йому бути допущений ані підмайстер, ані поєднаний хлопець, хіба би мав слушну причину та свідчення, чому не може отримати листи, але мусить про них старатися.

36. Далі, пани майстри повинні повідомити панам райцям про нового майстра найпізніше за два тижні і посприяти, щоб був прийнятий у ряд майстрів та міщан. А він повинен міського (податку) дати на ратушу шкіряне відро, яке би всій братії сподобалося.

37. Далі, щоб кожен, хто до цеху вступає, ніде не був підозрілим, бо коли би виявилось, що через нього цех мав би якісь труднощі або фальші, тоді таке виготовлення штук і весь даток до цеху йде нанівець і знову, коли справиться, повинен до цеху вступати.

38. **Порядок, який має в цеху зберігатися та молодшим передаватися, як повинні щодо старших поводитися, та про повинності цехмістрів.** Передовсім цехмістри мусять бути добрими людьми, побожними, доброї поведінки з кожним, у своєму уряді справними та чуйними, (такими), які були би правдивої католицької віри та які доглядали би будь-яких порядків – цехових, домашніх, церковних і тих, котрі до армати належать, яким (цехмістрам) має всіляка шана висловлюватися. Вибори таких цехмістрів повинні бути щороку по виборах уряду панів райців, коли новообрані цехмістри зобов'язані собі обрати по двоє старших братів – як для поради, так і для доброго керування, також людей католицької віри. Там відразу же повинні (старі цехмістри) зробити рахунок новообраним цехмістрам із прибутків та видатків, також із церковних апаратів та із цехової армати,

що є на вежі, а новообрані цехмістри по відібранню таких справ повинні йти на ратушу та вчинити присягу на свій уряд, від чого не мають відмовлятися, під карою 5 гривень.

39. Далі, пани цехмістри кожні чотири тижні повинні цехову братію обсилати, а коли зійдуться, повинні насамперед пани цехмістри зі своїми старшими всій цеховій братії нагадати, щоб кожен на своє місце сів, один другого не підсідаючи, під (карою) одного безміна воску.

40. Далі, коли брати всядуться, цехмістер, вставши, має цех відкрити, відповідно до звичаю інших цехів, для суспільного спокою такими словами: “Я загаюю цех з Божою поміччю, владою його милості короля, бурмістра та панів райців, моєю, мого брата та всієї цехової братії. Хто сягне рукою один на другого, має бути покараний, як пани райці накажуть, а хто – словом, як братія визначить. До того ж має бути всіляка скромність і повага, без згадування плюгавих, корчемних, чортівських слів”.

41. Далі, зі зброєю до цеху щоб ніхто не ходив, при голосуванні щоб молодший перед старшими не виривався голосувати, поки до цього не буде допущений, під (карою) каменя воску, коли би проти згаданої статті вчинив.

42. Далі, після відкриття цеху насамперед пани цехмістри зі своїми старшими повинні по грошу покласти, а потім від інших братів мають брати. А коли би хтось із них такого гроша не дав, повинен йти сидіти, адже такі гроші обертають на церковні потреби.

43. Далі, якби пани цехмістри за чотири тижні занедбали ціху обіслати або до справи спізналися, тоді ці гроші самі за кількістю майстрів повинні будуть відкласти та сидіти на вежі, за волею панів столових, за винятком, коли би слушну причину про це подали.

44. Далі, коли би якийсь старший майстер по обісланні ціхи не був у цеху, а не дав слушної причини, тоді має бути покараний карою безміна воску, а якби прийшов, а скринька вже була би відкрита, повинен дати 1 гр., а якщо хтось із молодших би не був, які завжди повинні бути в цеху на цехових послугах, мають бути карані сидінням і двома безмінами доброго воску, якби (котрийсь) не дав про себе пояснення.

45. Далі, якби котрийсь із майстрів або майстровичів був такий упертий, що наказ цехмістрів не хотів слухати, такому ремесло має бути заборонено.

46. Далі, молодий майстер за наказом цехмістрів зобов'язаний виконувати будь-які послуги, що належать до цеху, без жодних вимовок, під карою безміна воску стільки разів, скільки йому буде наказано – як у цеху, так і на вулиці та деінде. А такі послуги мусить виконувати доти, поки молодший майстер після нього не прийде.

47. Далі, якщо після вступу до цеху молодий майстер до року не одружився, а гідно поведився у своєму стані, не має бути за це покараний. Але якби негідно поведився, будь-який не порядок у будинку тримав, займався п'янством, костями, картами та будь-якою іншою грою, спілкувався з підозрілими та сам був підозрілим, а про це повідомили би цехмістрові й іншим майстрам, тоді мають його між собою покарати, а якби на покарання не дивився, тоді повинні його із цеху викинути, щоб цех через нього не мав якоїсь шкоди.

48. Далі, молодому майстрові, щоб не розлінувався, а охочіше працював, сам про господарство дбав, не має бути дозволений підмайстер до року, однак же вільно буде тримати одного хлопця за дозволом цехмістрів, за винятком, коли би у старших майстрів усі майстерні були би осаджені, тоді може мати одного підмайстра.

49. Далі, якби столовий майстер з ключиком запізнався до цеху, повинен дати 2 гр., окрім (випадку), коли би повідомив цехмістрові через хлопця або через брата, що є в труднощах, і повинен ключик відіслати до розпорядження майстрів.

50. Далі, коли би один на другого сягнув при відкритому цеху, має бути віддалений від ремесла, відповідно до рішення братії.

51. Далі, хто би наважився вчинити злочинство один щодо іншого, а не довів би того, знову повинен вступати до цеху, а того, кого оскаржував, повинен очистити перед усім цехом.

52. Далі, якщо хтось хотів би міські тасмниці, звірені урядом через цехмістрів, також цехові (тасмниці) наважувався в господах, у корчмах або в інших місцях розголошувати, а це йому слушно доведуть, має бути покараний каменем воску, рахуючи безмін по 9 гр., та сидінням на вежі до ласки цеху. Це якщо щось незначне із цеху виніс, а якщо щось значніше оголосив, тоді має бути з ремесла усунутий.

53. Далі, якщо хтось, майстер – як старий, так і молодий, русин чи поляк, спілкуючись із різними людьми, почув когось, що мовив проти міста, проти міської ради, проти цехмістрів і робив би якісь погрози на місто або на міську раду, а не розповів би про це панові бурмістру та панам райцям, то має бути покараний, відповідно до урядового рішення.

54. Далі, якби молодший майстер, який несе службу, запізнився запалити свічки чи на процесію або на відправу, то повинен дати безмін воску.

55. Далі, якби молодший майстер загубив ключик від (скриньки) для свічок, тоді має інший зробити та покласти за кару 6 гр.

56. Далі, якщо котрийсь майстер мав би якісь справи з партачем, робив якісь спілки, тоді підпадає карі, відповідно до братського рішення.

57. Далі, якщо хтось із майстрів піднайняв один другого в помешканні, то має дати карі камінь воску.

58. Далі, якщо хтось зганьбить перед купцем роботу свого брата або відвабить у нього купця, то має бути покараний каменем воску.

59. Далі, якщо один у другого з майстерні відвабить підмайстра, то має бути покараний каменем воску.

60. Далі, якщо цехмістер від'їде на ярмарок або деінде, не здавши свого уряду, то має дати безмін воску.

61. Далі, якщо цехмістер або будь-який майстер встане з-за столу, не здавши свого місця, то підпадає карі безміна воску.

62. Далі, якщо столовий (брат) занесе ключ зі собою на ярмарок або деінде, то повинен бути покараний безміном воску, а якщо втратив би ключик від скриньки, то має дати зробити інший та (сплатити) карі 6 гр., як це і молодшому майстрові випадає.

63. Далі, якби з наказу панів райців цехмістри наказали йти на “вотиву” або також самі з доброї волі її найняли за цехові гроші, тоді всі брати мають бути на цій “вотиві”, під карою трьох безмінів воску. А що стосується заупокійної відправи, тоді, за обісланням хрестика цехмістрами, (всі) зобов'язані бути на відправі з дружинами. А коли би дружина не була, повинен за неї скласти на оплату квартник. При тих заупокійних відправах має бути сама майстрова, під (карою) безміна воску.

64. Далі, два старші майстри повинні старатися про свічки, їх запалювати та гасити, а коли прийде (до цеху) молодший майстер, один старший має бути вільний. Молодший майстер прийме старання про свічки на себе та їх буде запалювати і гасити, поки після нього не прийде інший молодший (майстер).

65. Під усі ці вищезгадані статті, як русь-українці, так і поляки, повинні підпадати та однаково приймати покарання, якщо хтось проти вищеописаних статей вчинить. Усі інші проступки та провини, також цеховий непослух, покарання як на старшу, так і на молодшу братію та на челядь

у владі цехмістрів залишаємо, загалом бажаючи, щоб такі покарання на винних і свавільних правильно накладалися, все, що братія між собою, відповідно до вчинків, постановить, залишаючи (право на) вільну апеляцію до панів райців.

66. Далі, щоб не було привезень дубових чинбарських шкір від сторонніх чинбарів у місті, від євреїв на Підзамчі, під Святим Яном, по шляхетських дворах та по інших юрисдикціях, під (карою) 14 гривень, окрім львівського ярмарку від задзвонення аж до видзвонення ярмарку. А хто би сторонній хотів торгувати після видзвонення, тоді мають йому роботи забирати, половину віддати на міський уряд, а другу половину – на цехову армату.

67. Далі, кордибанники не повинні вичиняти баранячих, а також телячих шкір на шкоду цьому цехові, тільки козлячі, під урядовою карою 5 гривень.

68. Далі, щоб жоден ходачник не скуповував шкір ремісникам цього цеху, під забранням їхнім цехом при урядовому слугі та втратою тих шкір.

69. Далі, щоб ніхто не наважувався скуповувати як у ремісників у ятках, так і в кияків на Ринку шкір волових, коров'ячих, телячих, також овечих і будь-яких інших, названих будь-яким іменем, окрім самих чинбарів, котрим ця робота є звична; а саме, щоб не закупували міщани, вірмени, русь-українці, євреї та будь-які люди, котрі звикли такі шкіри, що служать чинбарському ремеслу, скуповувати з великою шкодою та втратою для простої людини. Якби їх у таких справах викрили, тоді такі (шкіри) їм мусять бути забрані з урядовою допомогою, половину мають віддати на міський уряд, а другу половину – на цехову армату.

70. Далі, оскільки євреї звикли для великої кривди та знищення убогого цеху забігати по передмістях, по шляхах, по вулицях та по навколишніх селах, закупуючи шкіри від сторонніх людей, які привозять їх на торг до міста, спричиняючи дорожнечу чинбарського товару, тому убогі цехові чинбарі не можуть діставати шкіри до чинбарювання, а якщо щось дістануть, тоді через дорожнечу ледве їх можуть закупити. Через це, щоб ці шкіри не наважувалися скуповувати не тільки тут, у місті, на передмістях, по вулицях, на гостинцях, за шляхами, але й навколо міста на три милі, під кару 14 гривень потрапляючи без милосердя, відповідно до краківського привілею, та під забранням скуплених шкір, половина чого має припадати на міський уряд, а друга половина – на цехову армату.

71. Далі, купцям та будь-яким іншим людям вільно шкіри скуповувати під час ярмарків віртелями (а у віртелі має бути 25 шкір), але найменше по одній, по дві, по три, по сім, по дев'ять, по десять.

72. Далі, щоб жоден партач у місті, як і на передмістях, під львівським замком і будь-якої іншої юрисдикції, який не був у чинбарському цехові, не наважувався виконувати чинбарське ремесло, під забранням роботи. Коли б такий знайшовся, половина роботи має припасти на міський уряд, а друга половина – на цехову армату.

73. Далі, щоб жодної сировини, яка слугує чинбарському ремеслу, ані єврей, ані русин, ані вірменин, ані жоден інший міщанин, ані передміщанин не закупував, під (карою) 10 гривень.

74. Далі, щоб різники не закупували шкір у кияків та не вішали у своїх будинках, під забранням таких шкір. Коли б їм це довели, половина шкір повинна припадати урядові, а друга половина – на цехову армату.

75. Далі, якби шевці не могли мати достаток чинбарських шкір через недостаток чинбарів або (від чого боронь Боже) пошесть, громадянські війни чи з якоїсь іншої слушної причини, тоді вони тільки на цей час можуть вільно чинбарювати шкіри лише на потреби свого цеху, маючи свою майстерню для вичинення великих та малих шкір.

Ті всі вищезгадані статті та кожну зокрема брати та майстри чинбарського цеху, визначені до прослуховування, від свого імені та від імені всіх братів і майстрів, які є тепер і будуть, вдячно прийняли, бажаючи їх у всьому виконувати. Ми тоді, згадані львівські райці, задовольняючи їхнє (прохання) про порядок для цеху, бачачи, що згадані статті майстри та брати чинбарського цеху і ремесла добровільно приймають, а також нічого в собі суперечного загальному праву та привілеям того міста не мають; узявши на допомогу пана Бога та його Святе Ім'я, силою наших прав і привілеїв, наданих і підтверджених тому місту святої пам'яті польськими королями, згаданий цех заклали та заснували, як і закладаємо та засновуємо, всі статті та порядки та кожен зокрема даним нашим листом, владою нашого уряду затверджуємо, однак зберігаючи собі та нашим наступним спадкоємцям, відповідно до потреб часу, силу відміни та владу вищеописаних статей доповнення, зменшення, відміни з повинності та влади нашого уряду. Для чого для більшої довіри печатка нашого уряду є притиснена. Дано у Львові в суботу після свята Св. Бартоломея апостола, року Божого 1620.

Миколай Людовік Абрек, писар міста Львова, рукою власною.

1621 р., вересня 5, Варшава

Сигізмунд III підтверджує статті статуту львівського цеху чинбарів від 28 серпня 1620 р.

Регест: AGAD, MK, ks. 167, k. 24. Напис копііста: "Cerdones Leopolienses".

Anno Domini MDCXXI die quinta mensis Septembris Varsaviae confirmati sunt articuli contubernii cerdonum vulgo garbarzom civitatis Leopoliensis cum ea conditione, in quantum ii articuli iuri comuni non repugnant. Littarae extraditae in forma solita cancelariae cum subscriptione manus sacrae regiae maiestatis et Iakobi Zadzik secretarii maioris.

Року Божого 1621, 5 вересня, у Варшаві підтверджено статті цеху чинбарів, або гарбарів, міста Львова з такою умовою, наскільки ті статті загальному праву не суперечать. Грамота видана у звичній канцелярській формі з підписом священного королівського маєстату та старшого секретаря Якоба Задзіка.

1717 р., березня 20, Варшава

Август II підтверджує статут львівського цеху чинбарів, оригінал якого згорів у пожежі

Транс.: ЦДІАЛ. – Ф. 9, оп. 1, спр. 580, с. 632-646 (див. док. № 61).

Коп.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 319, арк. 4-9.

Регест: AGZ, X, nr 6773.

August Wtory z Bozey łaski krol Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Zmudzki, Kijowski, Wołyński, Podolski, Podlaski, Inflantski, Smolenski, Siewierski, Czerniechowski a dziedziczny xiąże Saski y elektor. Oznamujemy niniejszym listem, przywilejem naszym, wszem wobec y kazdemu zosobna, komu o tym wiedziec należy.

Doniesiono nam iest przez panow rad naszych przy boku naszym rezydujących imieniem bractwa cechu garbarskiego miasta naszego Lwowa, iż przywileje od antecessorow naszych temuz cechowi nadane, porządek onegosz w sobie zawieraiące, przez ogien przypadkowy przed czterema laty w tym miescie Lwowie cale zgorzały, produkowano nam oraz tenze porządek od bractwa wzwyż pomienionego zgodnie na pismie uformowany y supplikowano nam pokornie, abysmy on powagą naszą krolewską approbowac, konfirmowac y ratyfikowac raczyli, ktorego tenor od słowa do słowa iest takowy.

Porządek, ktory ma byc w cechu garbarskim zachowany y młodszym przepowiadany, iako się maią przeciwko starszym zachować y powinności cechmistrzowskiej powolnemi bydz.

[1] Naprzod maią bydz cechmistrze ludzie pobożni y dobrego z kazdym zachowania, w swym urzędzie sprawni y czuyni, obrani, ktorzyby doglądali wszelakich porządkow cechowych, domowych y ktore do armaty należą, ktorym ma bydz wszelaka uczciwość wyrządzana. Takowych cechmistrzow ma bydz obieranie w roku kazdym, to iest w dzien świętego Macieja Apostoła, gdzie nowoobrani cechmistrze powinni będą sobie przybrać braci starszych tak do porady, iako do dobrego porządku ludzi. Tamze za czasem powinni rachunki czynic przeszłoroczni cechmistrze przy wszystkich braci cechowach y zwyczaj rachunku tak z percepty, iako y expensy na armatę y inne cechowe potrzeby, wydane na mieyscu naznaczonym, zachować y odprawić. A nowoobrani cechmistrze po odebraniu takowych rzeczy powinni będą iść na ratusz y jurament cechmistrzom opisany wykonać.

[2] Ciz cechmistrze z bracią swemi to iest stołowemi na kazde cztery niedziele braci swoich cechowych obsyłać, a gdy się zeydą powinni wszystkich braci cechowych upomnieć, aby kazdy brat na swoim mieyscu zasiadł y ieden drugiego nie podsiadaiąc pod winą dania funtu wosku, a drugiego prochu na armatę cechową.

[3] Item, gdy się bracia osadowią, cechmistrz starszy ma cechę gaić podług zwuczaiu inszych cechow dla pospolitego pokoju w te słowa: Ja cechę gaię mocą Boską, mocą nayiasniejszego krola jegomosci y mocą ichmosciow panow radnych, y mocą panow braci y mocą moią cechmistrzowską. Kto się zas targnie ręką ieden na drugiego, iako urząd mieyski nakaze, a kto słowem, iako bracia cechowi wynaydą, ma bydz karany, to iest dwoma funtami wosku y dwoma grzywnami na ratusz. Dla tego ma bydz wszelka skromność y wszelaka uczciwość, słow nieprzystoynych y mniej uczciwych nie wspominać.

[4] Item, aby z orężem zaden brat do cechu nie chodził, w przemowach młodzi bracia przed starszemi, aby się nie wrywali mowić, az im będzie pozwolono mowa pod winą pięciu funtow wosku do kosciola Rzymkiego y pod winą pięciu funtow prochu na armatę cechową, gdyby ktory przeciwko temu artykułowi wykroczył.

[5] Po zagaieniu zas cechu naprzod cechmistrz z starszemi swemi powinni po groszy trzy położyć, a potym od inszych braci swoich maią wybierac takowe grosze, a gdzieby ktory brat nie oddał groszy trzech, powinien iść na ratusz siedziec, bo się takowe pieniądze na potrzebę cechową y rozne wydatki obracać maią y powinni.

[6] Jezeliby zas cechmistrze we cztery niedziele cechy obsyłać zaniedbali albo zaniechali, albo do sprawy omieszkali, tedy takowe grosze sami wedle liczby mistrzow powinni będą odłożyć y siezienie na ratusz do woli cechowej y stołowych braci podiąć, oprócz zeby o sobie słuszny wywod dali.

[7] Jezeliby zas ktory mistrz starszy po obesłaniu cechy nie był w cechu, a nie dał by słuszney przyczyny, ma bydz karany dwoma funtami wosku y dwoma grzywnami na ratusz, a jezliby przyszedł, a skrzynka by iuz była otworzona, ma dac połosma grosza, a iesliby z młodszych ktory nie miał bydz nappierwey w cechu, ktorzy zawsze naprzod dla posług cechowych y innych potrzeb cechmistrzowskich zostawać powinni, mają bydz karani siedzeniem na ratusz y czterema funtami prochu na armatę cechową.

[8] Item, iezliby ktory mistrz albo mistrzowicz nalazł się tak uporny, zeby rozkazania cechmistrzowskiego słuchac nie chciał, takowemu rzemiosło ma bydz zabronione.

[9] Item, młody mistrz na rozkazanie cechmistrzowskie ma wszelkie posługi odprawowac, cechowi należące, bez zadney wymowy pod winą grzywien czterech na ratusz y dwoma funtami prochu na armatę cechową, powinien bydz posłuszny tylekroć tak w cechu, iako y na ulicy, y gdzie indziej będzie rozkazano, a takie posługi ma odprawowac dotąd, poki młodszy mistrz po nim nie nastąpi.

[10] Item, zeby młody mistrz po przyjęciu cechy do roku nie pastanowił się w stanie małżeńskim, a uczciwie y przystoynie w stanie swoim sprawował się, za to nie ma bydz karany, lecz iezliby się zle rządził, sprawował albo nierząd iaki w domu chował, pijanstwem, kosterstwem y inną grą szkodliwą bawił się, z nieprzystoynemi by obcował, a doniosłoby się do cechmistrza y innych mistrzow, tedy gą [sic] sami mają między sobą karac, a gdzieby na karanie nie dbał, tedy gą [sic] z cechu mają wyrzucic, aby cecha zelzywosci dla niego samego nie ponosiła.

[11] Item, młodemu mistrzowi, aby się nie rozlezał, ale raczey robił sam y gospodarstwa pilnował, nie ma mu bydz pozwolony towarzysz do roku, iednak będzie wolno trzymac chłopca z pozwoleniem cechmistrzowskim, wyiowszy iezliby u starszych mistrzow wszystkich była czeladz osadzona, tedy moze mieć iednego towarzysza, iezeli będzie zbywał (?), iednak za pozwoleniem cechmistrzowskim.

[12] Item, iesliby stołowy mistrz z kluczykiem zamieszkał do cechu, powinien dać do skarbu cechowego połosma grosza, okrom iesliby się opowiedział cechmistrzowi sam przez się albo brata, iesli jest zatrudniony, powinien będzie oddać kluczyk cechmistrzowi do sprawy mistrzowskiej.

[13] Item, gdyby się ieden na drugiego targnoł [sic] przy zagaionej sprawie, ma bydz z rzemiosła złożony według wynalazku braci cechowych ma bydz sądzony.

[14] Item, iesliby ktory miał ieden drugiemu złodzieystwo zadac, a nie dowiodł by mu tego, znowu powinien cechę de novo przyjąć, a tego ktoremu by to było zadano, przez wszystkich braci cechowych powinien będzie oczyszcic brata onego.

[15] Item, iezliby ktory z braci taiemnicę zwierzoną przez cechmistrza, tak tez cechową bracią smiał po gospodach y po karczmach albo po innych mieyscach obiawiac, słusznie ma bydz karany kamieniem prochu na armatę cechową y siedzeniem w wiezy na ratuszu do woli cechowej, iesliby tak co niezłusznego z cechu wyniosł y ogłosił, ma bydz z rzemiosła zrzuczony.

[16] Item, iesliby ktory mistrz tak starszy, iako y młodszy albo Polak, albo Rusin, ocieraiąc się między rozmaitymi ludzmi usłyszał kogo mowiącego przeciwko szlachetnemu magistratowi, przeciwko cechmistrzom y wszystkim braci pogłoski iakie szkodliwe na miasto albo na urzędy, a nie powiedział by tego cechmistrzom, ma bydz karany winą grzywien dwunastu na ratusz y do cechu połkamieniem wosku.

[17] Item, iesliby cechmistrz albo ktory wstał od stołu nie zdawszy mieysca swego, ma dać dwa funty wosku do kosciola Rzymkiego.

[18] Item, iesliby brat stolowy klucz z sobą od skrzynki zaniósł na jarmark, albo gdzie indziej, winien karania dwóch funtow ołowiu na armatę cechową, a iesliby stracił klucz od skrzynki cechowej ma dac inszy zrobic, y winny cechowej cztery funty wosku oddać.

[19] Jako młodszy brat podpada pod wszystkie artykuły wyzeypomienione dla tego za rowno tak Polacy, iako y Greckiey religiey, mają bydz karani. A iesliby ktory przeciwko artykułom wyzey opisanym iakimkolwiek występkiem y nieposłuszenstwem cechowi tak z starszych, iako młodszych braci y czeladzi wykroczył, mocy cechmistrzowskiey podeymować y oney posłusznym bydz nie chciał, chcąc zgoła iednak, aby karanie na występnych y swywolnych rozciągnione zawsze było, dla tego iakąkolwiek winę y karanie bracia między sobą wynaydą według excessow popełnionych powinni bydz podobnie karani, appellacyą iednak wolną ukrzywdzonym na ratusz zostawiając.

[20] Item, iezeliby nawozy skor garbarskich dębnych od postronnych garbarzow y partaczow, tak u Zydow, iako y katolikow na przedmiesciu y roznym jurisdycyach, ktory gospodarz na ruinę y zniszczenie cechy u siebie przytrzymować pod winą czternastu grzywien wazył się, ktorych grzywien przechowuiący gospodarz przywozy ma dac połowicę na ratusz, a połowicę do cechu, oprócz jarmarku wielkiego Lwowskiego y to tylko na niedziel cztery, aby im wolno było przedawać takowe skory, a ktoby postronny po niedzielach czterech wazył się targować y przedawać takowe skory, tedy takiemu ma bydz zabrany towar y podzielony na dwie części, iedna na ratusz, a druga na armatę cechowa czesć ma bydz obrocona.

[21] Item, baranich y cielęcych skor kordybanicy na ruinę cechy wukupować nie mają, tylko kozłowę pod winą pięciu grzywien do cechu.

[22] Item, aby chodacznicy y iakieykolwiek kondyczey ludzie skor rzemiesłu garbarskiemu służących nie wykupowywali pod zabranie ich przy słudze urzędowym do cechu y takowych skor utratą.

[23] Item, aby się zaden nie wazył tak mieszczanin, iako przedmieszczanin tak u rzeznikow w jatkach, iako tez u kiiakow na Rynku będących skor tak wołowych, iako y krowich, owcych y cielęcych, y wszelkich innych iakimkolwiek imieniem nazwanych skor skupowac, oprócz samych garbarzow, ktorym tylko samym to obescie iest przyzwoite, ani Ormianom, ani Zydow y wszelkiey kondycyi ludziom, ktorzy ieno zwykli takowe skory rzemiesłu garbarskiemu służące z wielką szkodą y utratą pospolitego człowieka skupować, ktorzy iesliby w takowych rzeczach znaydowali się, tedy im przerzeczone skory mają przy słudze urzędowym zabrane, y onych połowa na ratusz, a druga na armatę cechową ma bydz obrocona.

[24] Poniewaz Zydz dla ruiny, zniszczeniu y krzywdy garbarzow po przedmiesciach, slakach, ulicach y po wsiach zabiegać skory od postronnych ludzi na targ do miasta przywozających zakupować, drogość w towarze garbarskim czyniąc, zaczyn garbarze skor do garbowania nie mogą dostawać, a iezeli co dostano [sic], tedy przez drogosci dokupić się onych nie mogą, dla tego, aby się takowych skor nie wazyli nie tylko w miescie, na przedmiesciach, po ulicach, goscincach y za slakami, ale y około miasta na dwie mili pod winą czternastu grzywien zakupować, według przywileiow y zabranie skor zakupionych bez respektu y protekcyi iakieykolwiek do cechu, ktorych połowa na urząd radziecki, a druga na armatę cechową przypadać ma.

[25] Item, aby brat zaden nie wazył się podkupować ieden drugiego w towarze, ani w materyi, ktora należy do robienia skor pod winą pięciu grzywien na ratusz, a pięciu funtow wosku do cechu.

[26] Aby zas garbarze Greckiey religiey widzieli, ktore święta mają obserwować. Naprzod dzien Bozego Narodzenia, Nowy Rok, dzien Zmartwychstania Panskiego, dzien Ducha Świętego

Zesłania, dzień Zwiastowania Najswiętszej Panny Maryey, dzień Narodzenia, Wniebowzięcia y Niepokalnego Poczęcia, y któryby brat ważył się robić w tak solenne święta, ma dac połkamienia wosku do cechu y połkamienia ołowiu na armatę cechową.

[27] Item, kupcom y wszelkim ludziom skory tylko iedynie pod czas jarmarku wielkiego Lwowskiego wolno będzie skupować tylko w wirtelu, w którym się zawiera liczba skor dwadziescia pięć, ale po iedney, po dwie, po trzy, az do dziesiątku, mniejszą liczbą tylko samym cechowym garbarzom wolno będzie, a nie kupcom, wedle zwyczaju innych miast, iednak ciz wyzeymianowani kupcy, co wirtelami kupować będą powinni, od kazdey skory po groszy trzy do cechu garbarskiego płacić.

[28] Item, aby zaden partacz tak w miescie, na przedmiesciu, iako tez pod zamkiem y iakąkolwiek jurisdikcją będący, któryby w cechu garbarskim nie zostawał, to iest rzemiesła garbarskiego nie uczył się, u sobie garburz stawiać wazył się pod zabranie roboty y zruynowaniem tegoz garbusu, gdyby się takowy znajdował, korey roboty połowa na miasto, a druga na armatę cechową przepadać ma.

[29] Item, aby rzeznicy u kiiakow skor nie zakupowali y przed domami swemi nie wieszali pod wolnym takowych skor zabranie, gdyby się na nich doswiadczono, korych skor połowa na ratusz, a druga na armatę cechową przepadać ma.

[30] Item, aby rzeznicy mieyscy Lwowsky nigdzie indzey na stronę nie przedawali skor, tylko samym cechowym garbarzom Lwowskim pod winą czternastu grzywien na ratusz, wyiowszy iednak sam jarmark główny Lwowski.

[31] Item, szewcy Lwowsky, aby nieskąd inąd skor sobie nie skupowali, tylko od garbarzow tutecznych Lwowskich, pod winą czternastu grzywien na ratusz, tylko w ten czas, uchoway Boze, powietrza, ognia, zniszczenia garbarskiey przez nieprzyiacela.

[32] Rymarze zas Lwowsky, aby się nie wazyli zkąd inąd skor dębnych tak wołowych, iako tez y cielęcych tylko u samych garbarzow Lwowskich kupować pod winą grzywien czternastu na ratusz y pod przypadkiem tychze skor na armatę cechową.

[33] Item, kiedy który mistrz nowy ma wstępować do cechu, powinien będzie list urodzenia swego pokazac, a drugi list od tego cechu, gdzie rzemiesło traktował, y najpierwey przyiąć mieyskie [prawo], potym do cechu wstępować, gdzie ma na wstęp dac do skarby cechowey in instanti sto złotych, a w rok zaś drugie złotych sto, a piędziesiąt na hakownicę y wosku funtow dwanasie.

[34] A gdy wstępował mistrzowski syn, ma dac półsztuki, to iest in instanti złotych piędziesiąt, a w rok drugie piędziesiąt, y na hakownicę złotych piędziesiąt, y funtow sześć wosku do kosciola, a w rok sześć niedziel przy zakonczeniu cechu powinni będą kolacją sprawic.

[35] Towarzyszowi nalezy, który dobrej ręki iest, połtory skory na dwie niedzieli, a któryby miał utracic zakład od mistrza swego, tedy mu dac ma mistrz złoty ieden y groszy sześć na tydzien.

[36] Item, któryby brat nie miał dac grosza od skory do karby, tedy takowa skora ma przepadać na cech.

[37] Rachunki czeladne trzy razy do roku odprować się powinny, to iest pierwszy na Narodzenie Panskie, drugi na Zmartwychwstanie, a trzeci na Zesłanie Ducha Świętego konczyć się powinien, y aby przy tych rachunkach wszelka poczciwość, w robocie pilność y insze kondycye zachowane były, cech przestrzegać ma tego wszystkiego.

[38] Item, aby brat zaden nie wazył się zadney protekcyi uchodząc posluszenstwa szlchetnego magistratu, porządku y rozkazu cechmistrzowskiego y podatku pospolitego na zgubę y ruinę miasta szukać y nią się bronić, y zastępować pod surowym karaniem przez kogo nalezec będzie wynalezionym.

[39] Item, chłopiec kiedy się trafi traktować rzemiosło, powinien mieć zalecenie dobre od tego mistrza, u którego będzie uczył rzemiosła, gdzie tenże mistrz ma onego zapisać w niedziel dwie, a po zapisaniu ma traktować rzemiosło przy wielkiej usłudze y powinności przez trzy lata, a po wyterminowaniu lat swoich ma się starać o list urodzenia swego do wyzwolenia, któremu chłopcu należeć ma co tydzień od swego mistrza, u którego zostawać będzie, habelek.

[40] Po zejsciu mistrza mistrzowa, pozostała wdowa, powinna mieć towarzysza iednego bez pomocy zadney. A gdy zostanie chłopiec w leciech niedeterminowanych u mistrzowej wdowy, tedy go sam cech powinien wyzwolić, a wdowa przy wszelkiej uczciwości ma robić rzemiosło rok y sześć niedziel.

[41] Cechmistrze mają przy wielkiej pilności porządek kościelny prowadzić, w którym porządku do roku cztery msze święte za zmarłych braci dusze przez kapłana mają być odprawowane. A gdyby który dzień w kwartalu w pomienionym nabożeństwie za zmarłych opuścili, mają być za to niedbalstwo karani, a któryby z braci cechowych na mszy requialney nie był, ma dać winy funt wosku.

[42] Na koniec, aby wszyscy bracia cechowi zszedłszy się do cechu swego z ryszunkiem na święto Bożego Ciała, na processyi solennej byli, a ktoby z braci na tej processyi nie był, za winę ma dać półkamienia wosku, a prochu drugie półkamienia na armatę cechową.

[43] Ponieważ szewcy z miasteczka Zołkwi skory oprócz jarmarku wielkiego na ruinę y zniszczenia cechu garbarskiego Lwowskiego nawozic wzięli sobie za zwyczaj y prawo, y ztąd przeszkodę y nieznosną krzywdę cech garbarski ponosi, dla tego aby takowe nawozy skor, które yle razy przez szewców z Zołkwi do Lwowa sprowadzane będą, przez cech garbarski zabranne, których połowa na miasto, a druga na cech przepadać ma.

[44] Cechmistrze z religiej Rzymskiej corocznie powinni być pierwsi i bliżsi do obierania, a gdyby zeszło na maystrach [sic] teyże religiej, a trafił się towarzysz Polak, tedy onemu cech swoim własnym kosztem ministerium albo raczej cech przeprowadzić powinien y godność cechmistrzowską bez wszelkiej zwłoki y przeszkody, iako nayprędzej zgodnie obrany być ma.

My tedy król August skłoniwszy się łaskawie do wyzpomienionej suppliki zdało się nam za rzecz słuszną, abysmy tu wyrażony porządek cechu pomienionego garbarskiego we wszystkich klauzulach, punktach, artykułach y paragrafach approbowali, ratyfikowali y confirmowali, jakoz tedy approbujemy, confirmujemy y ratyfikujemy niniejszym listem przywilejem naszym (in quantum juris est et usus habetur), mieć chcąc, aby ten przywilej nasz swoy walor y moc miał wiecznymi czasy. Na co się dla lepszej wiary y wagi ręką własną podpisawszy pieczęć koronną przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Warszawie dnia XX miesiąca Marca, roku Pańskiego MDCCXVII, panowania naszego XX roku.

Augustus [II] rex. Locus sigilli majoris cancellariae regni.

Mateusz Iliak miecznik Braclawski, jego krolewskiej mosci pieczęci wielkiej koronnej sekretarz manu propria.

Approbacya artykułow rzemiosła cechu garbarskiego w miescie Lwowie.

Мвгуст II, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даним листом, нашим привілеєм усім загалом і кожному зокрема, кому про це належить знати. Повідомлено нам нашими панами радниками, котрі перебувають при нас, від імені братства чинбарського цеху нашого міста Львова, що привілеї, надані нашими попередниками тому цехові, які містять його порядок, згоріли у вогні випадково чотири роки тому в тому місті Львові; представлено нам цей же порядок, згідно сформований вищезгаданим братством на письмі, та просили нас уклінно, щоб ми вважали (за гідне) нашою королівською владою схвалити, підтвердити та зміцнити. Зміст цього (порядку) дослівно є такий.

[1] Насамперед цехмістри повинні бути побожними людьми, доброї поведінки з кожним, обрані у своєму уряді, справні та чуйні, які доглядали би будь-яких порядків, цехових, домашніх та тих, котрі до армати належать, яким (цехмістрам) має всіляка шана висловлюватися. Вибори таких цехмістрів повинні бути щороку, а саме в день Св. Матея апостола [24.II], коли новообрані цехмістри мусять собі обрати по двоє старших братів – як для поради, так і для доброго керування. Там відразу ж повинні минулорічні цехмістри зробити рахунок при всіх цехових братах із прибутків та видатків на армату та інші цехові потреби, виданих за призначенням. А новообрані цехмістри по відібранню таких справ мають йти на ратушу і вчинити присягу цехмістрів.

[2] Ці цехмістри зі своєю братією, тобто столовими, кожні чотири тижні повинні своїх цехових братів обсилати, а коли зійдуться, повинні передовсім усім цеховим братам нагадати, щоб кожен на своє місце сів, один другого не підсідаючи, під карою фунту воску та другого (фунту) пороху на цехову армату.

[3] Далі, коли брати всядуться, старший цехмістер, вставши, має цех відкрити, відповідно до звичаю інших цехів, для суспільного спокою такими словами: “Я загаюю цех з Божою помічню, владою найяснішого його милості короля, панів райців, моєю, братії та моєю владою цехмістра. Хто сягне рукою один на другого, має бути покараний, як пани райці накажуть, а хто – словом, як цехова братія визначить. До того ж має бути всіляка скромність і повага, без згадування непристойних та негідних слів”.

[4] Далі, щоб зі зброєю до цеху жоден брат не ходив, у промовах щоб молодші брати перед старшими не виривалися, поки їм не буде дозволено говорити, під карою п’яти фунтів воску до католицького костелу та, під карою п’яти фунтів пороху на цехову армату, коли би проти згаданої статті вчинив.

[5] Після відкриття цеху насамперед цехмістер зі своїми старшими мусять по 3 гр. покласти, а потім від інших своїх братів мають збирати такі гроші. А коли би хтось із них не дав 3 гр., повинен йти сидіти на ратуші, адже такі гроші зобов’язані обертати на цехові потреби та різні видатки.

[6] Далі, якби пани цехмістри за чотири тижні занедбали або занехаяли ціху обіслати чи до справи спізнилися, тоді ці гроші самі за кількістю майстрів змушені будуть відкласти та сидіти на ратуші, за волею цеху та столових братів, за винятком, коли би слушну причину про себе подали.

[7] Коли би якийсь старший майстер по обісланні ціхи не був у цеху, а не дав слушної причини, має бути покараний карою двома фунтами воску та 2 гривнями на ратушу, а якби прийшов, а скринька вже була би відкрита, повинен дати 7,5 гр., а якщо хтось із молодших би не був, які завжди мусять бути в цеху на цехових та інших цехмістрівських послугах, мають бути карані сидінням на ратуші та чотирма фунтами пороху на цехову армату.

[8] Далі, якби котрийсь майстер або майстрович був такий впертий, що наказ цехмістрів не хотів слухати, тоді такому ремесло має бути заборонено.

[9] Далі, молодий майстер за наказом цехмістрів має виконувати будь-які послуги, що належать до цеху, без жодних вимовок, під карою 4 гривень на ратушу та двома фунтами порошу на цехову армату. Повинен бути послухним стільки разів, скільки йому буде наказано – як у цеху, так і на вулиці та деінде, а такі послуги мусить виконувати доти, поки молодший майстер після нього не прийде.

[10] Далі, якщо молодий майстер після вступу до цеху до року не одружився, а гідно та пристойно поведився у своєму стані, не має бути за це покараний. Але якби негідно поведився, будь-який не порядок у будинку тримав, займався п'янством, костями та будь-якою іншою шкідливою грою, спілкувався з підозрілими, а про це повідомили би цехмістрові й іншим майстрам, тоді мають його між собою покарати, а якби на покарання не дивився, тоді повинні його із цеху викинути, щоб цех через нього не мав якоїсь шкоди.

[11] Далі, молодому майстрові, щоб не розлінувався, а охочіше працював, сам про господарство дбав, не має бути дозволений підмайстер до року, однак же вільно буде тримати одного хлопця за дозволом цехмістрів, за винятком, коли би у старших майстрів уся челядь була б осаджена, тоді може мати одного підмайстра, якщо потребуватиме, однак за дозволом цехмістрів.

[12] Далі, якби столовий майстер з ключиком запізнився до цеху, повинен дати до цехової каси 7,5 гр., окрім (випадку), коли би повідомив цехмістрові сам або через брата, що є в труднощах, і повинен ключик віддати до розпорядження майстрів.

[13] Далі, коли би один на другого сягнув при загаєному цеху, має бути віддалений від ремесла, відповідно до рішення братії, (та) має бути суджений.

[14] Далі, хто би наважився вчинити злочинство один щодо іншого, а не довів би того, знову повинен вступати до цеху, а того, кого оскаржував, повинен буде того брата очистити перед всіма цеховими братами.

[15] Далі, якщо хтось хотів би (міську) таємницю, звірену цехмістрами, також цехову (таємницю) наважувався в господах, у корчмах або в інших місцях розголошувати, слушно має бути покараний каменем порошу на цехову армату та сидінням у вежі на ратуші до ласки цеху. Це якщо щось незначне із цеху виніс та оголосив, а якщо щось значніше оголосив, тоді має бути з ремесла усунутий.

[16] Далі, якщо хтось, майстер – як старий, так і молодий, поляк чи русин, спілкуючись із різними людьми, почув когось, що мовив проти шляхетного магістрату, проти цехмістрів та всіх братів, (поширював) якісь шкідливі чутки на місто або на уряди, а не розповів би про це цехмістрам, то має бути покараний карою 12 гривень на ратушу та півкаменя воску – до цеху.

[17] Далі, якби цехмістер або хтось (інший) встав з-за столу, не здавши свого місця, має дати два фунти воску до католицького костелу.

[18] Далі, якщо столовий брат занесе ключ зі собою на ярмарок або деінде, то повинен бути покараний двома фунтами свинцю на цехову армату, а якщо втратив би ключик від цехової скриньки, тоді має дати зробити інший та віддати цехової кари чотири фунти воску.

[19] (Всі) молодші брати підпадають під вищезгадані статті, тому однаково як і поляки, так і (брати) грецької релігії мають бути карані (за ними). А якщо хтось проти вищеописаних статей якимсь вчинком і непослухом вчинить – як зі старших, так і з молодших братів та челяді, не слухаючи та підриваючи владу цехмістра, загалом бажаючи, то щоб покарання на винних і свавільних завжди правильно накладалися, і всі подібно каралися будь-якою карою та покаранням. Від того (рішення), що брати між собою, відповідно до скоєних вчинків, постановлять, залишається (право на) вільну апеляцію на ратушу.

[20] Далі, якщо привезення дубових чинбарських шкір від сторонніх чинбарів і партачів на розорення господарів та знищення цеху (хтось) наважувався приймати від євреїв, так і католиків під замком і різними юрисдикціями та у себе переховувати, під карою 14 гривень, то від тих гривень половину господар, який переховує, має дати на ратушу, а половину – до цеху; окрім львівського ярмарку, і то тільки на чотири тижні, коли можна було продавати такі шкіри. А хто би сторонній хотів торгувати після чотирьох тижнів (ярмарку), тоді мають йому товар забирати та поділити на дві частини, одна – на ратушу, а друга частина має йти на цехову армату.

[21] Далі кордибанники не повинні викуповувати баранячих і телячих шкір на шкоду цього цеху, тільки козлячі, під карою 5 гривень до цеху.

[22] Далі, щоб ходачники та люди будь-якого стану не скуповували шкіри, які слугують чинбарському ремеслу, під забранням їхнім цехом при урядовому слугі до цеху та втратою тих шкір.

[23] Далі, щоб ніхто не наважувався – як міщанин, так і передміщанин, скуповувати як у різників у ятках, так і в кияків на Ринку шкір як волових, так і коров'ячих, овечих і телячих, і будь-яких інших, названих будь-яким іменем, окрім самих чинбарів, котрим ця робота є звична, ані вірмени, євреї і люди будь-якого стану, котрі звикли такі шкіри, що служать чинбарському ремеслу, скуповувати з великою шкодою та втратою для простої людини. Якби їх у таких справах викрили, тоді такі (шкіри) їм мають бути забрані з урядовим слугою, із цього половину мусять віддати на ратушу, а другу половину – на цехову армату.

[24] Оскільки євреї (звикли) з великою руїною, знищенням та кривдою забігати (попереду) чинбарів по передмістях, шляхах, вулицях і селах, закупаючи шкіри від сторонніх людей, які привозять їх на торг до міста, спричиняючи дорожнечу чинбарського товару, тому чинбарі не можуть діставати шкіри до чинбарювання, а якщо щось дістануть, тоді через дорожнечу ледве їх можуть закупити. Через це, щоб ці шкіри не наважувалися скуповувати не тільки тут, у місті, на передмістях, по вулицях, гостинцях, за шляхами, але й навколо міста на дві милі, під карою 14 гривень, відповідно до привілеїв, та під забранням скуплених шкір без поваги та будь-якої протекції з боку цеху, із чого половина має припадати на раєцький уряд, а друга – на цехову армату.

[25] Далі, щоб жоден брат не наважувався підкуповувати один другого в товарі, ані в сировині, що належить до вичинення шкір, під карою 5 гривень на ратушу та 5 фунтів воску до цеху.

[26] Щоб чинбарі грецької релігії знали, яких свят (католицьких) мають дотримуватися: насамперед Різдва, Нового Року, дня Великодня, дня Зіслання Святого Духа, дня Благовіщення Діви Марії, дня Різдва, Успіння та Непорочного Зачаття. І хто би наважився працювати у ці урочисті дні, (той) має дати півкаменя воску до цеху та півкаменя свинцю на цехову армату.

[27] Далі, щоб купцям та будь-яким іншим людям вільно було шкіри скуповувати під час великого львівського ярмарку тільки віртелями, у якому (віртелі) має бути 25 шкір, але найменше по одній, по дві, по три, по сім, по дев'ять, по десять; меншу кількість тільки самим цеховим чинбарям вільно буде (купувати), а не купцям, відповідно до звичаю інших міст. Однак ці вищезгадані купці, котрі повинні купувати віртелями, мають платити по 3 гр. до цеху від кожної шкіри.

[28] Далі, щоб жоден партач – як у місті, передмісті, так і під замком та на будь-якій іншій юрисдикції, який не був у чинбарському цехові, тобто не вчився чинбарського ремесла, не наважувався ставити чинбарню під забранням роботи та зруйнуванням цієї чинбарні. Коли б такий знайшовся, половина роботи має припасти на місто, а друга половина – на цехову армату.

[29] Далі, щоб різники у кияків шкір не закуповували та перед своїми будинками не вішали, під вільним забранням таких шкір, коли це їм доведуть; із цих шкір половина має припадати на ратушу, а друга – на цехову армату.

[30] Далі, щоб різники не ніде інде на сторону не продавали шкір, тільки самим львівським чинбарям, під карою 14 гривень на ратушу, за винятком часу головного львівського ярмарку.

[31] Далі, щоб шевці не могли десь інде собі закуповувати шкіри, тільки від місцевих львівських чинбарів, під карою 14 гривень на ратушу, тільки у час, боронь Боже, пошесті, вогню, чинбарського знищення ворогом.

[32] А львівські римарі, щоб не наважувалися десь інде купувати дубні волів та телячі шкіри, тільки у самих львівських чинбарів, під карою 14 гривень на ратушу та під відданням тих шкір на цехову армату.

[33] Далі, коли якийсь новий майстер має вступати до цеху, то повинен показати лист про народження, а другий – від того цеху, де ремесла вчився, та насамперед прийняти міське право, потім вступати до цеху, де має дати до скарбниці замість (вступного) 100 зл., а за рік інші – 100 зл. та 50 зл. на гаківницю, та дванадцять фунтів воску.

[34] А коли би вступав син майстра, то має дати півштуки, тобто замість (вступного) – 50 зл., а за рік інші 50 зл. та на гаківницю – 50 зл., і шість фунтів воску до костелу. А через рік та шість тижнів після вступу до цеху повинні будуть поставити обід.

[35] Підмайстрові належить, який має добру руку, півтори шкіри на два тижні, а хто би втратив умову у свого майстра, тоді майстер мусить дати йому 1 зл. і 6 гр. на тиждень.

[36] Далі, який би брат не міг дати 1 гр. до скарбнички, тоді така шкіра має припасти цехові.

[37] Рахунки для челяді повинні робитися три рази на рік, тобто перший раз – на Різдво, другий – на Великдень, а третій – на Зіслання Святого Духа, і щоб при тих рахунках була збережена всіляка повага, пильність у роботі й інші умови.

[38] Далі, щоб жоден брат не наважувався шукати, боронитися ними й втікати у будь-які протекції від послуху шляхетному магістратові, порядку та послуху цехмістрові та від загального податку, на згубу та руїну міста, під суворим покаранням, кому це належить буде зробити.

[39] Далі, коли хлопцеві буде нагода навчатися ремесла, повинен мати добре поручення від того майстра, у якого буде вчитися ремесла; і там той майстер мусить записати його на два тижні, а після запису має вчитися ремесла з великими послугами та повинностями три роки, а після закінчення терміну зобов'язаний подбати про лист свого народження до (часу) свого визволення. Цьому хлопцеві належить щотижня “габелек” від свого майстра, у якого він буде залишатися.

[40] Після смерті майстра майстрова, яка залишилася вдовою, повинна мати одного підмайстра без будь-якої допомоги. А коли залишиться хлопець із незакінченим терміном навчання у майстрової-вдови, тоді його повинен сам цех визволити, а вдова з усією повагою зобов'язана виконувати ремесло рік та шість тижнів.

[41] Цехмістри повинні з великою пильністю дбати про костельний порядок; при цьому порядку в рік мають проходити чотири святі відправи за померлих братів. А коли би в якийсь день на квартал згадане богослужіння минули, мають бути карані за недбалство, а хто би із цехових братів не був на заупокійній відправі, має дати кари один фунт воску.

[42] Нарешті, щоб усі цехові брати, зійшовшись до цеху з риштунком, були присутні на урочистій процесії на свято Божого Тіла. А хто би з братів на тій процесії не був, за кару має дати півкаменя воску та інші півкаменя пороху – на цехову армату.

[43] Оскільки шевці з містечка Жовкви взяли собі за звичай та право привозити шкіри, окрім (часу) великого ярмарку, на розорення та знищення львівського чинбарського цеху, через що велику перешкоду та неймовірну кривду має чинбарський цех, тому, щоб такі привезення шкір, які скількись разів будуть спроваджені з Жовкви до Львова, повинні забиратися чинбарським цехом, яких (привезень) половина має припадати на місто, а друга – на цех.

[44] Цехмістри римської релігії щороку мають бути першими та ближчими до обрання, а коли би припинилися майстри тієї релігії, а знайшовся би підмайстер-поляк, тоді йому цех своїм власним коштом повинен забезпечити вступ до цеху, та (хай буде) якнайшвидше згідно обраний на гідність цехмістра, без будь-якого зволікання та перешкоди.

Тоді ми, король Август, ласкаво прихилившись до вищезгаданого прохання, оскільки видалося нам слухним, щоб згаданий порядок вищеназваного чинбарського цеху в усіх клаузулах, пунктах, статтях і параграфах схвалити, зміцнити та підтвердити, як і схвалюємо, підтверджуємо та зміцнюємо даним листом, нашим привілеєм (наскільки відповідає праву та є у користуванні); бажаючи, щоб цей наш привілей мав силу та міць на вічні часи. Для чого для кращої довіри та ваги, власною рукою підписавши, наказали притиснути коронну печатку. Дано у Варшаві 20 березня, року Божого 1717, нашого панування 20 року.

Август, король. Місце великої печатки королівської канцелярії.

Матій Ляк, брацлавський мечник, його королівської милості великої коронної печатки секретар, рукою власною.

Схвалення статей ремесла чинбарського цеху в місті Львові.

1757 р., червня 2, Варшава

Август III підтверджує статут львівського цеху чинбарів, наданий Августом II грамотою від 20 березня 1717 р.

Облята: ЦДІАЛ. – Ф. 9, оп. 1, спр. 580, с. 647-664.

Регест: AGZ, X, nr 7234.

August Trzeci z Bozey łaski krol Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Zmudzki, Kijowski, Wołyński, Podolski, Podlaski, Inflantski, Smolenski, Siewierski, Czerniechowski a dziedziczny xiąże Saski y elektor. Oznamuiemy ninieyszym listem y przywileiem naszym, wszem wobec y kazdemu zosobna, komu o tym wiedziec należy. Iz produkowany był przed nami list autentyczny papierowy od nayiasnieyszego świętey pamięci Augusta Wtorego krola Polskiego naymilszego oycy y predecessora naszego podpisany, pieczęcią koronną stwierdzony, zawieraiący w sobie artykuły cechowi garbarskiemu miasta naszego Lwowa służące, cały, nienaruszony y zadney złey suspicyi nie podpadaiaący. Supplikowano nam oraz iest imieniem starszych tegoz cechu garbarskiego, azeby my im ten list powagą naszą krolewską approbowac, stwierdzic y umocnic raczyli, ktory słowo w słowo tak się w sobie ma.

Далі наводиться грамота Августа II від 20 березня 1717 р., яка містить статут львівського цеху чинбарів (див. док. № 60).

My tedy August Trzeci krol Polski do zwyż wyrazoney suppliki, iako słuszney y sprawiedliwey, łaskawie nakłoniwszy się, ten list powagą naszą krolewską we wszystkich jego punktach, klauzulach, artykułach y kondycyach approbowac, ztwierdzic y umocnic umyslilismy, iakoz przez ninieyszy list przywiley nasz, iezeli prawu pospolitemu w niczym nie iest przeciwny y w uzywaniu iest, approbuiemy, stwierdzamy y umocniamy, miec go chcąc za wiecznie trwaly y nigdy w niczym nie naruszony. Na co dla tym większey wagi y wiary ręką go naszą podpisawszy, pieczęć koronną przycisnąc rozkazalismy. Dan w Warszawie dnia II miesiāca Czerwca, roku Panskiego MDCCLVII, panowania naszego XXIV roku.

Augustus [III] rex. Locus sigilli majoris cancellariae regni.

W. Rakowski podczaszy ziemi Wi[len]skiey, pieczęci wielkiey koronney sekretarz manu propria.
Konfirmacya aprobacyi artykułow rzemiosła cechu garbarskiemu w miescie Lwowie.

Август III, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даним листом і нашим привілеєм усім загалом і кожному зокрема, кому про це належить знати. Що представлено нам автентичний паперовий лист, підписаний найяснішим, святої пам'яті Августом II, польським королем, наймилішим батьком і нашим попередником, затверджений коронною печаткою, що містить у собі статті, які слугують чинбарському цехові нашого міста Львова, цілий, непорушний і без жодної підозри. Просили нас та від імені старших того цеху, щоб ми цей лист уважали (за гідне) нашою королівською владою схвалити, затвердити та зміцнити. Цей (лист) дослівно такий.

Далі наводиться грамота Августа II від 20 березня 1717 р., яка містить статут львівського цеху чинбарів (див. док. № 60).

Тоді ми, Август III, король Польщі, прихилившись ласкаво до вищезгаданого прохання як справедливого, цей лист нашою королівською владою в усіх його пунктах, клаузулах, статтях та умовах вважали (за гідне) схвалити, затвердити та зміцнити, як даним листом, нашим привілеєм, наскільки не суперечить загальному праву та є у користуванні, схвалюємо, затверджуємо та зміцнюємо, хочемо його мати на вічні часи міцним та ні в чому не порушеним. Для чого для більшої ваги та довір'я підписавши, наказали притиснути нашу коронну печатку. Дано у Варшаві 2 червня, року Божого 1757, нашого панування 24 року.

Август [III], король. Місце великої печатки канцелярії королівства.

В. Раковський, підчаший Віленської землі, секретар великої коронної печатки, рукою власною.
Підтвердження схвалення статей ремесла чинбарського цеху в місті Львові.

САП'ЯННИКИ

1620 р., липня 1, Львів

Львівські райці затверджують статут львівського цеху сап'яників

Транс.: AGAD, MK, ks. 166, k. 317-321v. (див. док. № 63).

Raycze miasta Lwowa. Ovszem wobec y zosobna kazdemu, komu wiedziec nalezy wiadomo czyniemy tym pisaniem naszym. Iako my z powinności naszej przykładem starożytnych przodków naszch mając wzgląd na pomnożenie y ozdobę miasta krola jego mosci Lwowa, oyczyzny naszej miłey, pod rządem naszym, a w caley wierze [...]¹ świętey pamięci krolow Polskich panow naszych miłosciwych zawsze trwały y kwitnączey, do ktorey nie tylko z Niemiec albo z ziemie zachodnich, ale tez y ze wschodnych kraioy ludziom dobrym a cnotliwym zawsze łączny przystęp y plac wolny, tak do przystoynego z nami obcowania, iako y do pozytecznego ich obescia był między nami dawany, doznawaiąc tesz tego po nich, ze tesz oni po wziętych [sic] od nas chęci y sami, y dziatki ich bywali wdziecznemi y wiernym posluszenstwem swym chocziacz cudzoziemcami będący y urzędowi naszemu y Rzeczypospoliey pewne pozytki czynieli. Przyto y zaproszeniem do nas pociwych Pirona Barchudowicza, Muratha Janowicza, Bedrossa Lyssigowicza, Jakuba Sefferdzianowicza, Seffera Dilandriachlowicza, Chadzi Bali, Lazara Lissigowicza y Aswadora Hurymowicza naysierszych w mieście naszym i w innych miast za Wschodniey Armeniey przychodniow Ormian y rzemiosła saffianniczego ludzi, gdy nam y dobrowolne przyscie osob swych niektorzy z zonami y z dziećmi, drudzi y tesz w młodzienskim stanie, y na wolności będący, posluszenstwo swoje oswiadczeli, tudziesz tesz na pierwsze wstawienie y rozm[n]ożenie tego rzemiosła swego przy tym mieyscie zacnym y w Koronie Polskiey nieposlednym, prawie iusz na wszystko panstwo krola jego mosci w tak dobrej wyprawie w boty swe, iako z Turek przywiedzona bywa opowiedzieli, y zato iako dobrowolni ludzie od pragnących nas miasto miec y naywiekszey ozdobie porządku y pomnożeniu, tudziesz y od zwierchnosci nām z ramienia jego mosci pana naszego miłosciwego za gruntowania cechu swego saffianniczego porządkow dobrych y rzemiosła swemu należących, to iest artykułow cechowych, od nas spisania y potwierdzenia proszeli. W tym ieszmy im, iako stroze praw miasta tego y władzą na postanowienie bractw y ucciwych cechow mają, czy niechcieli bydz przeciwni, ale ovszem do wszytkiego dobrego pomocnemi. Za czym, gdy nam na gotowym pismie swym takowe artykuły podali.

Pierwszy, aby pamiętka wieczna była, ze tu we Lwowie naysiersi fundatorowie tego rzemiosła saffianniczego Ormianie beli, od naszego urzedu y miasta znak iakiey wdzieczności mieli, tedy tych iusz wyzey mianowanych mistrzow za ucciwe dobro ludzie y doskonale w swym remiesle [sic] mistrze bydz przyznawamy y bractwo ich funduiąc y utwierdzaiąc za obywatel miasta naszego przymuiemy. A inszi ktorzykolwiek do nich wstepowac zechcą, tedy powinni będą stuki rzemiosła swego pokazać y wstepne do bractwa sposobem nizey opisanym oddawać y mieyskie prawo według zwyczaiow innych cechow y ludzi przymować.

Wtorzy, aby w tym bractwie iednosc, zgoda y dobry porządek nie był rwany przez rozmaitey religiey ludzie, tedy do takowego rzemiosła swego nie mają przymować, tylko Catolickiey wiary ludzi y Ormian swoich poniewasz tego rzemiosła swego w Polsce są pierwszymi authorami, y bractwa tego fundatorami Ormiane, a to za umiejetnością y doskonałością w tey nauce takową, o ktorey nizey bedzie napiszono.

Trzecie. A iz pomienieni fundatorowie Ormianie cudzoziemcami są y ięzyka Polskiego nieumiejetnymi, a rzemiosła swego zwyczaie od innych cechow rozne, y do kupiectwa przypodowane mają, tedy my od ciężarow cechow inszych zwykłych onych teraz y na potym uwolniami, okrom tego w kazdey w pospolitosci z drugimi z mieszkania priwatnego [sic] według iurisditey czacie niebespieczeństwa albo iakegokolwiek zascia y trudności miasta, za owieszczeniem urzednym na mieyscu naznaczonym stanac, y powinosciom mieskim doszyc czynić powinien bedzie.

Czwarty. W zachowaniu porządkow swych sami między sobą przystoynie zachować mają. A gdy się kto bądź mistrz, bądź towarzysz, bądź uczeń między nimi winnym w czymkolwiek najdzie, tedy oni według rozsądku swego mają pokazać. A iesliby się starszenstwu ich winny sprzeciwił, tedy mają pomocy nan, to iest sługi przysięgłego od urzędu naszego żądać, za którego przysięciem ma każdy kasn naznaną podiąć. A iesliby przeminienemu urtel ich zdał się budz obciążliwy, tedy także z kazni albo z muru do nas y urzędu naszego, iako się tu zdawna zachowuie wyreczywszy się, bedzie apelował, a tam z dekretu urzędu naszego każda sprawa swoy koniec wezmie.

Piaty. A iz rzemiosło saffannicze takowe iest, że przerwania czasu meczeszsi, bo za omieskaniem wyięcia skor albo materiej zoly naweth y przez kilka godzin, zepsowanie roboty swej y szkodą wielką częstokrot ponoszą, tedy wszystkie uroczyste swieta: to iest Narodzenia Panskiego, Zmartwychwstania, Uniebowstąpienia, swiatek Ciała Panskiego, do tego Panny Mariey, iako rodzicielki Bozey y swieta Apostolskie z niedzielami także swietego Stanisława, swietego Woyciecha, swietego Michała y Wszystkich Swietych mają bydz wolne od robot wcale zachowane, a w insze swieta wolno im bedzie od południa dla popadnienia skody materią z zolą wybierać y szuszyć.

Szosty. Kto zechce rzemiosła saffannicze umieć, ten trzy lata ma się u pomienionych albo ich następcow uczyć bez wszelki nagrody swej, okrom zywnosci, którą mistrz przystoyną dać bedzie powinien. A gdy towarzysz mistrzowi pięćdziesiąt [sic] skor wyrobi, tedy do onych pięćdziesiąt ilekrot się ich wyrabiać trafi, iedną szurową skorę za swe pieniądze sobie na iurgelt albo na trunkal kupioną przy materiej mistrzowi wolno mu bedzie sobie wyprawic y na swoy pożytek obrocić. Za się po wysciu wyuczenia się rzemiosła trzech lat, aby był przyznany za towarzysza dobrego, tedy na ten czas bedzie powinien przez najstarszego mistrza zaprosic wszystkiey bracziey prosić o przyznanie lat wyuczenia swego y o swiadectwo, iako się zachował. A zostawszy towarzyszem naprzod u tegosz mistrza, u ktorego się wyuczył rzemiosła, za myto umowne ma robić rok pod winą dwudziestu grzywien na tego mistrza założoną, ktoryby go przemawiał. A po wysciu roku, tedy iusz według ręki, godnosc swej w robocie z kazdym mistrzem wolne bedzie miał postanowienie. Robić iednak sobie na ossobnosc, ani potaiemnie nie moze pod utraceniem rzemiosła dotąd acyby za mistrza był przyiety. A gdy tesz, kto za mistrza chce bydz przyznany y między one przymowany, tedy ten takrze naprzod ma prosić o probe na mistrzowstwo, a oni mają mu naznaczyć mistrza, u ktorego polroka powinien bedac robić y tam bieglosć nauki swoiey pokazać. A przerobiwszy ten czas, tedy ma roboty swej sztuki albo probę mianowicie parę skor dobrze wybranych ukazać, a ukazawszy ma do skrzynki brackiej dać pieniędzy złotych trzydziesti polskich, muskiet y szable, y mistrzom sesć gar[n]ci wina wystawić.

Siodmy. Co się tknie towaru saffannickiego. Iz to rzemiosło inszym miastom nie iest pospolite, tylko przednieyszim, a k temu braku w towarze dla wiatru skodliwego y pretki odmiany mieciezsi kupca tesz nie zawsze na targu ma, przeto w dowach albo w warstatach swoich według potrzeby y upodobania kazdego, lub s tem kazdemu przedawać, tak gościom, iako y swoim sąsiadom wolność mieć mają, nie inaczey iako inszym cechom wolno. Poniewasz iednak miasto to ukrainne, częstym niebespechenswem podległo, a skład roznych towarow w sobie trzyma, tedy według sposobnosc czasu, y samey potrzeby wolno im bedzie sklep albo mieysce iedno pewne upatrzeć lub nאיאć, lub kupić, w ktorym by towar swej składali, w krorym także zawsze, iako y na warstacie skory swe bezpiecznie przedawać będą, sposobiem opiszanym, mając dostatek, a drogosci nie czyniąć.

Ośmy. Mistrzowie w tym cechu będąc znowy albo spolkow s kupczami lubo cudzoziemskimi, lubo tuteczniemi miec nie mają, ani pieniędzy ieden drugiemu na społnictwo pozyczać, od kogo

inszego na znowę brać, spolnictwo robić ku krzywdzie y szkodzie drugih mistrzow, w tym cechu będących. A iesliby się ktory takowy znalazł, tedy podlega pod karanie mistrzow wszystkich y takowego zaden tacić, ale w cesza brackiey opowiedzieć, pod utraceniem rzemiosła do czasu według wynalazku mistrzow.

Dziewiąty. Jesliby tesz kto, nie będąc w bractwie pomienionych saffannikow, ku szkodzie mistrzow tak pod iurisditią zamkową we dworach szlacheckich, albo y podmieyską, albo tez pod duchowną, gdziekolwiek chciał saffiany robić, albo sobie nowo osobne warstаты stawić, tedy im s pomocą urzędow oboygа zamkowego y mieyskiego takowych zabierać wolno bedzie y skod sobie czynic niedopuszczacz pod stratą zabioru, ktorego połowica urzędom, a połowica bractwu.

Dziesiąty. Poniewaz w tym mieszczie y wszedzie indziej wszyscy Zydzi znacną są przeszkodą wszystkim rzemesnikom nawet y kupcom, wszystkie towary prawie z rąk iem wydzieraiaczy, za co miastu zadnego pozytku owszem wielką skodę y skarbowi krola jego mosci tym znacną przynoszą. Przeto gdyby krom iarmarkow kto z Zydow albo z inszych ludzi saffiany ukrainne, albo myszynskie skory tu przyniosł, a chciał ie pojedynkiem przedawać, tedy takiego wolno bedzie zabierać z przytomnością pomocy urzędowy. Wszakze buntami w tym wolne kupiectwo y sprzedasz, iaki na składzie zachowując do tego, iz cisz Zydzi wielką niewolą na ubogi rzemiesniki z umowy potaiemney y z roskazania starszych swych pod winą srogą uchwalone, nie tylko tuteczni obywateli Lwowscy po wsiach zabiegaią y skory szurowie skupuią, a tu ie przywiosszy rzemiesnikom onych przedawac niechczą, tilko ie Zydom pierwy inszym przedaią, tosz potym zosobna zysku sposobiem przekupstwa rzemiesnikom one przedawaią. Ale y kiedykolwiek ukrainscy Zydowie takze szurowie skory do miasta przywożą, tedy ich nigdy kupować nie dopuszczaią, aczby pierwy Zydowi tutecznemu były przedane, tosz potym ich u siebie albo u drugih Zydow kupować wskazuią, a inaczey czyniacy Zydy miedzy sobą karzą, przez co lud chrescianski, z ktorego rozliczne, a wielkie pozytki sobie wyciagaią bezboznie ciemięzo [sic]. A tak dla znieszenia takowy niewoli zabiegać się ma temu, aby za przywiezieniem takowych skor przez ktoregokolwiek Zyda skądkolwiek do miasta albo na przedmieszczie zaras urzędny znak y arrest na to zachodziel, aby ich Zyd Zydowi nie przedawal dotąd, pokiby rzemiesniczy onych skor na swoię potrzebę według kazdego przemozenia sobie nie nakupili, tosz potym co by krom potrzeby cechu tego braciey zastoło, to tesz Zydowi przedawać będą mogli, a to pod zabiozem y utratą wszystkiego towaru, ktorego połowica na urząd woiewodzy, a połowica na ratusz nalezac bedzie.

Jedenasty. To tesz miedzy pomienionymi saffianikami albo ich potomnemi mistrzami tego cechu waruiemy, aby kiedykolwiek bądź farba, bądź hałun, galas, bądź saffaian y skory albo tesz insza materia z Turek albo zynąd przydzie, a kto z mistrzow o tym dowie się, zeby zadney rzeczy ieden przed drugim y owszem bez wiadomosci wszystkiey braciey, iako to pospoliczie bywa bogatszy pred uboszym nie kupował, ale o tym do bractwa dawal znać, aby społem wszyscy według potrzeby y przemozenia kazdy swego kupowali y miedzy sie dzielili, a ktoby inaczey uczyniel, tedy takowy winą dwudziestu grzywien ma bydz karany, ktorey połowica na ratusz, połowica do skrzynki brackiey nalezec bedzie, a towar społ wydzielony ma bydz.

Dwanasty. Mistrzowi zosobna kazdemu niewono bedzie wieczey towarzyszow z mytem tylko dwuch, a bez myta uczenikow tylko dwuch na warstacie chować, to iest zeby ich zaden wieczey nie miał, tilko czterech, a ktoby ich wieczey miał, tedy bedzie karany od braciey wszystkiey według cechowego wynalazku piacią grzywien y odprawą wieczey czeladzi nad liczbe czterech.

Trzynasty. A isz ludzie cudzoziemscy są, ktorzy do konca postepkow miasta tego nie wiedzą, tedy obiecuiemy iem, iz iesliby na potomne lata y czasy około rzemiosła swego potrzebowali iakiego słusznego artykułu, tego im zbraniać nie mamy.

Czternasty. Szyn [sic] ktoregokolwiek mistrza tego saffianniczego rzemiosła, iesliz po wyzwoleniu towarzyszem zostawszy młodziencem będąc, abo ozeniwszy się bedzie za mistrza, między insze cechy tego mistrze chciał bydz przyiety y miany, tedy połowice cechu odprawić bedzie; także ktorykolwiek towarzysz rzemiosła tego wezmie przystoinie za zone corkę mistrzowską, tedy połowice cechu także odprawować winien bedzie zwyczajem inszych cechow y rzemiosł.

Te tedy wszystkie y kozdy zosobna artykuły wyszey opisane, mocą praw i przywilejow naszych y władzy urzędu naszego potwierdzamy, iako te ktore nic w sobie nie mają dobremu rządowi y prawom przeciwnego, do dalszey confirmatiew (o ktorey wolno bedzie mistrzom tego cechu staranie uczynić) krola jego mosci pana naszego miłosciwego, bractwo y cech ten zalecziąc. Zachowuiemy iednak sobie y na naszych urządach successoram naszym moc y władzą zupełną artykułow wyzey opisanych za odmianą rzeczy y czasu odmienienia, poprawienia, umnieyszenia y przyczynienia. Na co dla lepszey wiary pieczęć urzędu naszego radzieckiego iest przyczisniona. Dan we Lwowie w srodę w wigilią Nawiedzenia Panny Mariey, roku Panskiego tyśiącnego szesćsetnego dwudziestego.

Albertus Zemnicki civitatis Leopoliensis notarius manu propria.

¹ Одне слово не прочитано.

Дайці міста Львова. Всім та кожному, кому необхідно знати, повідомляємо тим нашим листом, що ми, з нашого обов'язку за прикладом наших давніх предків дбаючи про збільшення та прикрасу міста його милості короля Львова, нашої милої батьківщини, яка є під нашим урядом і в цілій вірі [...] святої пам'яті польських королів, наших милостивих панів, завжди існуючої та квітучої (батьківщини), до якої людям добрим і чесним не тільки з Німеччини або західних земель, але також і зі східних земель легкий доступ та вільна площа давалася як для гідного з нами спілкування, так і до корисного обходження з ними, побачивши також, що вони після взятих від нас (вигод), самі та їхні діди були вдячні та своїм вірнопопслухом, хоч і чужоземці, чинили певну користь для нашого уряду та громади; тому з приходом до нас чесних Пірона Бархударовича, Мурата Яновича, Бедросса Лиссіговича, Якоба Сеффердзяновича, Сеффера Діляндрахловича, Хаджі Балі, Лазаря Лиссіговича й Асвадора Гуримовича, найперших у нашому місті і в інших містах прибульців-вірмен зі Східної Вірменії та ремісників-сап'яників, котрі добровільно прийшли (до Львова) особисто, деякі з дружинами та дітьми, інші також одружені та у вільному подружньому стані, виявили свій послух, також розповіли про початковий розвиток і розширення свого ремесла у тому славному місті і не останньому в Польській короні, про майже (одиноке) на всю державу його королівської милості виробництво їхнього взуття, що з Туреччини привозиться; та як добровільні люди, що прагнуть мати місто у найбільшій красі, порядку та зростанні, також (визнаючи) нашу зверхність, дану нам з плеча його милостивого пана (короля), просили про фундацію свого сап'яничого цеху та добрих порядків, належних до того ремесла, тобто переписання та підтвердження цехових статей. У цьому ми, як сторожі прав міста Львова, маючи владу створювати чесні братства та цехи, не бажали суперечити, але навпаки в усьому доброму помагаємо; після чого нам подали у своєму готовому листі такі статті.

Перша (стаття), щоб тут у Львові була вічна пам'ять, що найперші фундатори того сап'яничого ремесла були вірмени, маючи від нашого уряду та міста знак певної вдячності, також визнаємо вищезгаданих майстрів за гідних людей і досконалих у своєму ремеслі; фундуючи та стверджуючи братство, приймаємо їх до громадян нашого міста. А будь-хто інший, хто захоче до них (у цех) вступати, повинен "штуки" свого ремесла показати та дати вступного нижчевказаним способом і прийняти міське право, за звичаєм інших цехів та людей.

Друга (стаття), щоб у тому братстві єдність, згода та добрий порядок не руйнувалися людьми різних релігій, до такого ремесла повинні прийматися люди тільки католицької віри та вірмени, оскільки вірмени є першими авторами та фундаторами в Польщі того ремесла, і то з такою майстерністю та досконалістю у тій науці, про яку буде нижче написано.

Третя (стаття). А що згадані фундатори-вірмени є чужоземцями та не знають польської мови, а звичаї їхнього ремесла різняться від інших цехів та подібні до купецтва, тому ми тепер і на потім звільняємо їх від тягарів, звичних для інших цехів, окрім часу небезпеки та будь-якого випадку чи проблеми міста, коли вони при нашому урядовому повідомленні повинні стати у визначеному місті в спільноті разом з іншими (сусідами) у приватному помешканні за юрисдикцією та виконати міські повинності.

Четверта (стаття). Між собою самі свої порядки мають зберігати. А коли чи майстер, чи підмайстер або учень між ними завинив будь-чим, тоді вони нехай за своєю думкою вчинять. Якщо винуватець їхньому старшинству противився, тоді повинні вимагати допомоги на нього, тобто від уряду присяглого нашого слугу, після приходу якого кожний має прийняти призначене покарання. А якщо згаданому (винуватцеві) вирок здався би обтяжливим, тоді такий від покарання або "від муру" до нас і до нашого уряду за порученням може апелювати, як то здавна тут триває, а після декрету нашого уряду кожна справа матиме свій кінець.

П'ята (стаття). А що сап'яниче ремесло є таке, що при перерві часу "мецезсі", бо при спізненні з витягуванням шкір або матерії, попелу навіть і на кілька годин часто велика шкода завдається, тому в усі урочисті свята, а саме Різдво, Великдень, Вознесіння, Божого Тіла, а також у свята Діви Марії як Мати Божої та в апостольські свята з неділями, також на Св. Станіслава, Св. Войцеха, Св. Михайла та Всіх Святих, мають бути вільні від робіт, а в інші свята вільно їм працювати від полудня, щоб уникнути шкоди, матерію із попелом вибирати та сушити.

Шоста (стаття). Хто захоче навчитися сап'яничого ремесла, має три роки в згаданих (майстрів) або їхніх наступників учитися без будь-якої нагороди, крім харчування, яке майстер повинен дати добре. А коли підмайстер вичинить майстрові п'ятдесят шкір, тоді до тих п'ятдесяти, скільки б їх не вичиняв, одну сиру шкіру на свої гроші, але з матеріалу майстра, може собі виправити на юргельт або трункаль і на свою користь використати. А після закінчення навчання ремесла у три роки, щоб був визнаний за доброго підмайстра, тоді у той час повинен запросити через найстаршого майстра всіх майстрів, прохаючи про визнання років свого навчання та про свідчення, як себе вів. А ставши підмайстром, насамперед у того майстра, у якого навчився ремесла, має за умовлену ціну працювати рік, під карою 20 гривень, накладеною на того майстра, що його переманював би. А після закінчення року, тоді вже, відповідно до руки, своєї здатності в роботі, вільно може укласти з кожним майстром угоду. Однак не може працювати для себе особисто, ані таємно під втратою ремесла, поки не став би майстром. А коли хтось за майстра хоче бути визнаний і прийнятий між ними, тоді він також має просити про пробу на майстерність, а вони зобов'язані визначити майстра, у якого півроку повинен робити і там показувати результати своєї науки. А пропрацювавши цей час, мусить показати штуку своєї роботи, або пробу, а саме пару добре

вичинених шкір. А показавши, має дати до братської скриньки 30 зл., мушкет і шаблю, майстрам виставити 6 гарнців вина.

Сьома (стаття), що стосується сап'яничого товару. Оскільки це ремесло невідоме в інших містах, а тільки у вибраних, а до того ж є відсутність товару через шкідливі епідемії та швидкі зміни "мецєзсі", також купець на торзі не завжди присутній, тому мають вони свободу продавати в будинках або у своїх майстернях за потребою та уподобанням кожного, будь-кому – як гостям, так і своїм сусідам, не інакше, як вільно іншим цехам. Оскільки це місто прикордонне, зазнає частих небезпек, склад різних товарів у собі тримає, тому від необхідності часу та потреби вільно їм буде або sklep, або одне певне місце вибрати та найняти, або купити, у якому складали б свій товар, в якому також будуть завжди, як і в майстерні, свої шкіри продавати описаним способом, маючи достаток, а не вчиняючи дорожнечі.

Восьма (стаття). Майстри в цьому цеху не можуть мати змову або спілників у купців або чужоземців чи місцевих (жителів), ані позичати гроші один одному на спілку чи від когось іншого брати за змовою, робити спілку, з кривдою та шкодою іншим майстрам, що є в тому цеху. А якщо такий знайшовся би, то підпадатиме під покарання всіх майстрів, і такого ніхто не має замовчувати, але в братському цеху оголосити, під втратою ремесла до часу за рішенням майстрів.

Дев'ята (стаття). Якщо хтось, не будучи у братстві згаданих сап'яників, зі шкодою для майстрів – як під замковою юрисдикцією у шляхетських дворах, так і підміською, або також духовною (юрисдикцією), будь-де хотів би сап'яни робити або собі нові окремі майстерні ставити, тоді їм з допомогою обох урядів, замкового та міського, можна забирати такі (шкіри) та не допускати чинити такі шкоди, під втратою забраного, половина якого йде урядам, а половина – братству.

Десята (стаття). Оскільки в тому місті й усюди в інших (містах) всі євреї є значною перешкодою всім ремісникам, навіть і купцям, що майже всі товари їм з рук видирають, через що місту не приносять жодної користі, а загалом приносять велику шкоду скарбові його милості короля, тому, коли б хтось із євреїв або інших людей, окрім часу ярмарків, приніс сюди українні або мишинські шкіри і хотів уроздріб їх продавати, тоді можна такого забирати з присутністю урядової допомоги. Однак вільною є гуртова купівля та продаж, якої на складі дотримуються, тому що ці євреї, з великою шкодою для убогих ремісників, (мають) таємні умови та з ухваленого дозволу своїх старших, під суворою карою, не тільки випереджають місцевих львівських громадян у селах і скуповують сирі шкіри, але й сюди привізши, їх ремісникам не хочуть продавати, тільки спершу іншим євреям їх продають, а ті потім уроздріб для зиску, через перепродаж ремісникам продають. А коли українські євреї також сирі шкіри до міста привозять, тоді їх ніколи купувати не допускають, щоб спочатку місцевим євреям продати, а потім їх у себе або в інших євреїв вказують купувати, а тих євреїв, які по-іншому чинять, карають між собою; через що християнський народ безбожно гноблять, з якого витягують великі користі. Тому для знищення такої неволі має бути застережено, щоб у разі привезення таких шкір будь-ким з євреїв з будь-звідки до міста або на передмістя був негайно урядовий знак і арешт на цей (товар), щоб їх євреї не продавали до того часу, поки ремісники цих шкір не купили на свої потреби, відповідно до своїх можливостей; а потім те, що залишилося, крім потреби братів цеху, євреї вільно можуть продавати, а це все під забиранням та втратою всього товару, якого половина має належати урядові воєводи, а половина – на ратушу.

Одинадцята (стаття). Це також між згаданими сап'яниками або їхніми спадкоємцями-майстрами того цеху застерігаємо, щоб якщо будь-коли або фарба, або галун, галас, або сап'ян та шкіри або теж інша матерія прийде з Туреччини або з будь-звідки, а хтось із майстрів про це

довідається, щоб жодної справи один перед другим і загалом без відома всіх братів (не робив), як це звично буває, коли багатший перед біднішим купує, але про це до братства повідомляв; тоді всі спільно за потребою (купили), а хто б інакше вчинив, тоді такий має бути покараний карою у 20 гривень, якої половина йтиме до ратуші, половина – до братської скриньки, а товар спільно має бути виділений.

Дванадцята (стаття). Окремому майстрові не можна мати найманих підмайстрів більш ніж два, а без платні – тільки двох учнів у майстерні тримати, тобто, щоб їх жоден більше не мав, ніж чотири; а хто мав би більше, тоді буде покараний усією братією, відповідно до цехової ухвали, 5 гривнями та відмовою від більшої кількості челяді понад чотири.

Тринадцята (стаття). А що чужоземці є, вчинків яких місто до кінця не знає, то обіцяємо, якщо на майбутнє (вони) для цього свого ремесла потребували б якоїсь слушної статті, тоді їм забороняти не можемо.

Чотирнадцята (стаття). Син будь-якого майстра цього сап'яничого ремесла, якщо після визволення стане підмайстром, будучи неодруженим або одружившись, буде за майстра, і хотів би між іншими майстрами цього цеху бути прийнятий і названий, тоді половину (вступного) в цех має дати; також, коли будь-який підмайстер цього ремесла візьме за дружину доньку майстра, тоді половину (вступного) в цех мусить дати, за звичаєм інших цехів та ремесел.

Ті всі та кожну зокрема вищеописані статті силою наших прав і привілеїв та владою нашого уряду підтверджуємо, як такі, що нічого в собі не мають суперечного доброму порядку та правам, дозволяючи братству та цехові на подальше підтвердження (яке вільно буде ретельно вчинити майстрам цього цеху) у короля його милості, нашого милостивого пана. Однак зберігаємо собі та нашим спадкоємцям силу та цілковиту владу для скасування, поправлення, зменшення та виправлення вищеописаних статей при зміні обставин і часу. Для кращої довіри до цього печатка нашого раецького уряду є притиснена. Дано у Львові в середу, напередодні Відвідин Діви Марії, року Божого 1620.

Альберт Зимницький, писар міста Львова, рукою власною.

1620 р., вересня 29, Варшава

Сигізмунд III підтверджує статут львівського цеху сап'яників, який був затверджений львівськими райцями 1 липня 1620 р.

Коп.: AGAD, MK, ks. 166, k. 317-321v. Напис копіста: "Confirmatio articulorum contubernii sutorum civitatis Leopoliensis".

Транс.: AGAD, MK, ks. 206, k. 259-262 (див. док. № 64).

Регест: *Morgensztern* (1964), nr 50.

igismundus III etc. Significamus etc. Exhibitas nobis esse et ex parte seniorum magistrorum Armenorum, inferius specificatorum contubernii noviter instituti coriariorum sive pellium concinnatorum alias saffianici civitatis nostrae Leopoliensis, literas pergamenas sigillo officii consularum eiusden civitatis obsignatas, manu notarii ibidem subscriptas, integras omnique suspicionis nota carentes, quibus dictorum officium bonum regimen ordinationeque

continentur, supplicatumque, ut easdem autoritate nostra regia approbare et confirmare dignaremur. Quarum tenor est talis, ut sequitur.

Далі наводиться грамота львівських райців від 1 липня 1620 р., яка містить статут львівського цеху сап'яників (див. док. № 62).

Nos itaque praedictae supplicationi benigne annuentes, litteras praeinsertas in omnibus earundem punctis, clausulis et conditionibus, approbandum et confirmandum esse existimavimus approbamusque et confirmamus, decernentes eas vim et robur debitae firmitatis obtinere debere, quatenus iuri communi non repugnant. In cuius etc. Datum Varsaviae die XXIX mensis Septembris, anno ut supra [1620].

Sigismundus [III] rex.

Сигізмунд III і т. д. Повідомляємо і т. д. Представлено нам з боку цехмістрів-вірмен нововстановленого, нижчезгаданого цеху римарів, або червоних шкіряників чи сап'яників нашого міста Львова, пергаментну грамоту, скріплену печаткою раецького уряду того міста, підписану там же писарем, цілу, позбавлену будь-якої підозри, що згаданого уряду добрий порядок та ординацію містить, та просили, щоб її нашою королівською владою ми вважали за гідне схвалити та підтвердити. Цієї (грамоти) зміст є такий, як наведено.

Далі наводиться грамота львівських райців від 1 липня 1620 р., яка містить статут львівського цеху сап'яників (див. док. № 62).

Таким чином, ми, згадане прохання ласкаво розглянувши, внесену грамоту в усіх її пунктах, клаузулах, статтях та умовах вважаємо (за гідне) схвалити та підтвердити і схвалюємо та підтверджуємо, вирішуючи, щоб вона (грамота) отримала міць і силу належної міцності, оскільки загальному праву не суперечить. Для засвідчення і т. д. Дано у Варшаві дня 29 вересня, року, як вище (1620).

Сигізмунд [III], король.

1667 р., травня 26, Варшава

Ян Казимир підтверджує статут львівського цеху сап'яників, який був затверджений львівськими райцями 29 вересня 1620 р.

Коп.: AGAD, МК, ks. 206, k. 259-262. Напис копіста: "Confirmatio articulorum contubernii coriariorum Armenorum Leopoliensium".

Рецест: Morgensztern (1968), nr 68.

Joannes Casimirus etc. Significamus etc. Exhibitas nobis esse nomine et ex parte honoratum seniorum Armenorum magistrorum inferius specificatorum civitatis nostrae Leopoliensis contubernii noviter instituti coriariorum sive pellium concinnatorum alias szafiankow, per honorates ac spectabiles Avedicum, Zachariam, tam Nicolaum et Avedicum Hadziewiczow atque Gregorium Czerkies, literas pargameneas sigillo officii consularis civitatis nostrae Leopoliensis obsignatas manuque notarii eiusdem subscriptas, sanas, salvas, ilaesas omnique suspicionis nota

carentes et hac tenus quidem a serenissimis praedecessoribus nostris confirmatas, continentes in se dictorum opificum bonum regimen ordinationemque supplicatumque nobis est, ut easdem autoritate nostra regia approbare, confirmare et ratificare dignemur. Quarum quidem literarum tenor sequitur estque talis.

Далі наведено статут сап'яничого цеху від 29 вересня 1620 р., але без восьмої статті (див. док. № 63).

Nos itaque Joannes Casimirus rex praedictae supplicationi benigne annuentes, praesertim literas in omnibus eodem punctis, clausulis, articulis, conditionibus et legamentis approbandas, confirmandas et ratificandas esse duximus, uti quidem autoritate nostra regia confirmamus, approbamus et ratificamus, decernentes eas vim et robur perpetuae firmitatis obtinere debere, in quantum iuri comminiri non repugnant. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas, sigillo regni nostri communiri mandavimus. Datum Varsaviae die XXVI mensis May, anno Domini MDCLXVII, regnorum nostrorum Poloniae et Sveciae XVIII anno.

Joannes Casimirus rex. Locus sigilli nobis [sic] maioris cancellariae regni cera rubea expressi. Stephanus Hankiewicz secretarius regni maiestatis.

Нн Казимир і т. д. Повідомляємо і т. д. Представлено нам від імені та з боку чесних вірменських нижче перелічених цехмістрів нововстановленого цеху римарів, або червоних шкіряників чи сап'яників нашого міста Львова, через чесних і знаменитих Аведика, Захарії та Миколая й Аведика Гадзевичів, а також Григорія Черкеса, пергаментну грамоту, скріплену печаткою раецького уряду нашого міста Львова, підписану тим же писарем, цілу, непошкоджену, непорушну, позбавлену будь-якої підозри, що є підтверджена нашими найяснішими попередниками і що містить у собі згаданих ремісників добрий порядок та ординацію, та просили нас, щоб її нашою королівською владою ми вважали за гідне схвалити, підтвердити та зміцнити. Цієї (грамоти) зміст наступний та є такий.

Далі наведено статут сап'яничого цеху від 29 вересня 1620 р., але без восьмої статті (див. док. № 63).

Таким чином, ми, Ян Казимир, король, згадане прохання ласкаво розглянувши, внесену грамоту в усіх її пунктах, клаузулах, статтях, умовах та додатках уважаємо (за гідне) схвалити, підтвердити та зміцнити, як і нашою королівською владою схвалюємо, підтверджуємо та зміцнюємо, вирішуючи, щоб вона (грамота) отримала міць і силу вічної міцності, оскільки загальному праву не суперечить. Для довіри до справи наказали підписану нами дану (грамоту) скріпити печаткою нашого королівства. Дано у Варшаві дня 26 травня, року Божого 1667, наших панувань у Польщі та Швеції 18 року.

Ян Казимир, король. Місце великої коронної печатки, витиснутої на червоному воску. Стефан Ганкевич, секретар королівського маєстату.

СІДЛЯРІ

1650, серпня 11, Львів

Львівські райці затверджують статут львівського цеху сідлярів

Транс.: ЦДАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 885 (див. док. № 66).

Rayce miasta Lwowa, wszystkim wobec y kazdemu zosobna, komu to wiedziec należy, wiadomo czyniemy. Jako przed zupełny urząd nasz przyszedszy sławetni y utczciwy mieszczenie rzemiosła siodlarskiego tak nacyi Katolickiey, iako tez z religiey Greckiey mieszczenie Lwowscy, po własnych imionach nizey napisani, będąc napomnieni od urzędu naszego pod czas elekcyi urzędu miasta tego w roku teraznieyszim niedawno uczynionego tak wspólnie y iednostaynie między sobą postanowili, aby porządki rzemiosł swoich w tym miescie wedłog [sic] zwyczaiu inszych rzemiosł po Koronie pewnym prawem, obyczaiymi y artykułami zmocnione y opisane na czasy wieczne przez siebie y potomnych swoich utrzymali y wedłog onych przystoinie, cicho w rzemiesle swoim zachowali się, żądali urzędu naszego, abysmy wedłog starodawnych miasta naszego przywilejow, dekretow y po wszystkim krolestwie zachowuiąc się zwyczaiow, więc y opisanego prawa Magdeburskiego. Nayprzod ku czci y chwale Imienia Panskiego, potym tez ku wspólnemu miasta tego pozytku y ozdobie pomienionych siodlarskiego rzemiosła bractwo y cechę postanowili, y onym porządki albo artykuły pewne, ktore nam wedłog zwyczaiow y zachowania swego cechowego na pismie gotowym podali, do słusznego porządku przywiedli y potwierdzili.

[1] Z ktorych artykułow taki iest pierwszy porządek. Ktoby chciał do porządku cechu siodlarskiego przystąpic, potrzeba, aby był wyuczony dobrze podłog zwyczaiu na lat cztery u iednego mistrza, a zaden niema bydz przypuszczony do cechu, ktory by nie pokazał listow dwuch, ieden ma bydz pokazany z metryki, iak iest z urodzenia dobrego pod pieczęcią, drugi ma pokazac od wyzwolenia rzemiosła, iako się cztery lata uczył podczciwie pod pieczęcią cechową. Dopieroz ma prosic cechmistrzow o cechy obesłania braci. Jezeliby chciał do cechu przystąpic siodlarskiego, ma się wprzod sprawic, gdzie za towarzysz został, a gdy się z tego sprawi, powinien przerobic u iednego mistrza cwierc roku. Dopieroz od tego mistrza ma się starac o porządek cechowy, a to dla tego, aby był sprobowany, iezeli iest dobrze w nauce wycwiczony y aby probę rzemiosła swego pokazał. Powinien się pierwey przewędrowac dwie lecie za towarzysz, dopiero ma żadac o pokazanie sztuk, iakowe ma robic. Jezeli maslek połowę sztuk, iezeli uczenik, ktory się na cztery lata uczył, ten ma wszystkie sztuki robic, za dosyc uczynieniem powinności zwyz opisanych, ktoremi maią bydz wyzwolono y pokazano. Nayprzod ma pokazac takową probę, ktora się zowie sztukami, powinien robic u tego mistrza, u ktorego mu z cechu bracia naznaczą od cechmistrzow. A takowy zaden niema bydz do sztuk przypuszczony, tylko aby był urodzenia dobrego y w rzemiesle dobrze wycwiczony y wyzwolony, tak z Katolikow, iako tez religiey Greckiey.

[2] A sztuka takowa ma bydz robiona rzemiosła siodlarskiego. Nayprzod drzewo łupac przy wszystkich mistrzach, przy ktorym łupaniu drzewa, ma bracia częstowac wedłog kondycyi swoiey.

A sztuki takowe ma robic. Siodło bogate, blachą wszystko kowane iako nayprzystoyniey, na to ma miec czasu niedziel dwie. Sztukę drugą siodło usarskie w surowiec wszystko powleczone, w ktorым by sztuki zadney nie była, na to ma miec czasu niedziel dwie. Trzecią sztuką siodło kozackie z iedney sztuki zrobione, surowicą także powleczone. Czwartą sztukę siodło kozackie z iedney strony rogiem nieskładanym, a te sztuki przy mistrzach wszystkich w domu, u ktorego mistrza gdzie mu cechmistrze naznaczą, mają byc robione, tylko bez zadney promocyi, ani bez porady drugiego. A gdzie by się doswiadczono, zeby kto pomagał, ma bydz karany ten, ktoren sztuki odprawuie y robi szesciu kamieni wosku. A gdyby sztukom zadosyc nie uczynił, powinien za kazdą sztukę odkładac po złotych trzydziestu y kollacją sprawic dla wszystkich mistrzow, co zrobiwszy pokazac panom mistrzom powinien rzemiosła swego. A gdyby tez takowym sztukom albo naymniejszych z tych mianowanych dosyc nie uczynił albo iaka nagana była, to się niema za sztuk dosyc uczynienia braci, ale znowu powinien będzie cwierc roku przerobic, u ktorego mu brata naznaczą, a to dla tego, zeby się lepiej przyzwyczyl w rzemiesle. Dopiero znowu zacząc sztuki wzwyz opisane robic wszystkie, a iezliby ieszcze co niedoskonałe robił, to się panom mistrzom na rozsądek przypuszcza. A po ukazaniu, wypuszczaniu y wyprawieniu sztuki iesli będą przyięte y po oddaniu wzwyz opisanego wstępnego, ma dac złotych piętnascie y kollacją wstępne sprawic albo za nią dac złotych piętnascie. A gdy dosyc temu uczyni, ma prosic panow mistrzow o posrodek y mieysce, aby mu było pokazane w cechu. Gdy tedy temu wszystkiemu dosyc uczyni, powinien będzie dac muszkiet z ładownicą, szable do cechu y złotych trzydzieści, z kollacją, y ma mu bydz szynkowano od panow mistrzow wszystkich, przywiley ukazany, postęпки zachowane braterskie przeczytane albo przepowiedziane.

[3] Rzemiosła tego mistrz dosyc punktow opisanym uczyniwszy, do cechu wstąpiwszy, posługi cechowe powinien będzie rok y szesc niedziel odprawowac wegłog potrzeby kazdych panow cechmistrzow swych, y poki po niem nie nastąpi drugi, tedy powinien będzie posługowac do nastąpienia drugiego po sobie do cechu.

[4] Wolno tez panom siodlarzom cechowym robotę swoją bądź tez w sklepie albo w kramach y na ktorymkolwiek mieyscu naznaszonym od ich mosciow panow radziec tak, iako z insze towary rozne przedawac.

[5] Syn mistrzowski tegoz cechu siodlarskiego ma bydz wolny od sztuk robienia, tylko ma wędrowac rok y szesc niedziel do inszych miast, a to dla przecwiczenia rzemiosła y obyczaiow. Do tego przed wstępkiem swym do cechu ma przerobic rok y szesc niedziel za towarzysz, u kogo mu się będzie podobało. A tak swiactwo dawszy o dosyc ucznieniu rzemiosła swego, będzie przypuszczony do cechu między bracią, iednakze powinien będzie oddac złotych pułosma y poczęstowanie braterskie za kolacją złotych pułosma. Gdy odprawi, otrzyma posrodek posłuszeństwa połowicę posługi. Takze y ten, co mistrzowne poymie rzemiosła swego, od sztuki robienia wolny, tylko to odprawi, co mistrzowski syn. Ktoby tez wdowę poiął z dziatkami, wolny od sztuk, oddawszy powinności takowe, iako mistrzowski syn, iednakze do tego zosobna złotych trzydzieści ma dac, a to za puł sztuki, koreby miał robic. Ktoby zaś poiął bez dziatki męża swego zmarłego rzemiosła siodlarskiego, towarzysz powinien puł sztuki, ktoreby powinien robic, ma bydz wolny od przerobienia powinności, nie tak iako masłek albo sztukmistrz. Chłopca iednego od męża swego w cechu pozwalamy uczyc, tylko ma go oddac na dwanaście niedziel przed wyzwoleniem iego do cechu, aby go mistrz w przyuczonym rzemiesle doznał y wyzwolił.

[6] Chłopiec tez ma trwac uiednany u mistrza swego na cztery lata, nie odchodząc od mistrza swego, a gdyby odszedł, a nie było by go szesc niedziel, niema bydz przyjmowany na te, ktore iuz

przetrwał, lata, ale iuz znowu gdy się nawroci ma trwac cztery lata. Uczyc tez mistrz siodlarskiego rzemiosła zaden niema, ieno iednego ucznia, a drugiego po nim wolno we trzy lata przyiac.

[7] Wdowy y corki mistrzowskie maią się w swym stanie uczciwie zachowac, a gdyby była ktora przeswiadczona w nierządzie swym, takowych odsądzamy od rzemiosła y wolności, a ktoby takowe poiał, powinien całą sztukę robic. Takze y mistrz, gdyby miał bydz przeswiadczony w stanie swym małzenskim, ma bydz od rzemiosła oddalony, albo winę dac wedłog uchwały wszystkich braci. Wszelki w cechu będący, ktoryby się nie ozenił do roku szesciu niedziel po wstępu, powinien będzie dac do cechu na potrzeby cechowe pięc grzywien.

[8] Partacz ktoreykolwiek jurysdykcji jesliby chciał sztukę robic, powinien się sprawic panom cechmistrzom w cechu wedłog postanowienia albo uchwały braci wszystkich partactwa swego.

[9] Mistrz z inszego miasta gdyby żądał o posrodek do wstępnego, ozyniony, do tego z dziatkami, powinni mu pozwolic wyzey opisanym sposobem sztuki robic, gdyby ieno mógł bydz w cechu tam, w ktorым mieszka, moze bydz przyięty bractwa y cechy za pewnymi kondyciami, tylko dla wolności chowania uczniow y ucznia, y dziatek swych wyzwolenia, iedno ich maią uiednac y wyzwalac obecnie w cechu Lwowskim, iednakze takowe dziatki rzemiosła siodlarskiego nie mogą się szczycic masłkami Lwowskimi lub mistrzownami, a gdyby kto takową poiąwszy, przybywā do Lwowa na mieszkanie, powinien całą sztukę robic.

[10] Partactwa wszelakie, nieporządne postanowienia wolno sprawowac na kazdy czas, ktorých się wiele znajduie w rzemiesle siodlarskim. Roboty siodlarskiey nie powinien zkąd inąd przywozic y z zadnych miast, tylko na jarmark Lwowski. A gdyby robotę takową przywiezli, powinni się wprzod z nią opowiedziec cechmistrzom Lwowskim, gdyz mogą bracia tę robotę zapłacic, ktorzy bliżsi są, a nezeli kupcy, dla tego, aby się partactwo nie mnożyło. A iesliby tez mistrze Lwowscy roboty tey niekupili, wolno będzie przedac komu się podobac będzie, oddawszy powinność do cechu siodlarskiego, od kazdy sztuki po groszy trzy.

[11] Nie powinni tez, gdy robotę przywiozā siodlarskię, to iest siodła, tybinki, taszki, poduszki, wołyłoki, skurki y insze do kulbaki należące rzeczy, wszelkie oprócz huftowanych rozwiāzywac wozow, ani odsznurowac, poki cechmistrze te robotę nie zrewiduiā, a to dla tego, aby mistrze Lwowscy nie mieli nagany przez robotę ladaiaakā, pod zaborem y przepadkiem wszystkiego towaru, połowica urzędowi Lwowskiemu, połowica do cechu. Ktory by się wazył odwiāzac y przedawac towar, takowy bez wiadomości cechmistrzow, a ktoryby robotę, iezeli kto kupic chciał, powinien będzie dac do cechu od kazdey sztuki po groszu na cechowā potrzebę.

[12] A wszyscy partacze na mil trzydziesci mieszkaiący, a zwłaszcza w stronach Podolskich, Wołynskich y Pokuckich, nie mogą się sprawiac, ieno we Lwowie, a to dla tego, iz Lwowskim mistrzom w rzemiesle szkodzā. Takze y inni wszyscy partacze ze wszystkich kraiw Polskich mogą się sprawiac we Lwowie, co im wazno będzie wszędzie y bez nagany, albowiem się to pozwala mistrzom Lwowskim y takowa dana im moc iest na takowych nieporządnych ludzi. Mistrzowie zaś ze Lwowa nigdzie na sprawę nie maią iezdzic, ale gdyby dokąd turbowany był, powinien się takowy sprawic, iako doma w cechu swym we Lwowie.

[13] Czeladz tez swoy porządek miec maią od misrrzow postanowiony, to iest burkaty y schadzki, insze porządki czasow pewnych, a to dla tego, aby porządnie za towarzysz mogli zostawac, a drugie tez towarzystwo nabyte we złych nałogach poprawiac, albowiem nigdzie nie moze za towarzysz zostac, iedno w tym miescie, w ktorymby sztuki robione. Takze gdyby za robienca ozenił się, powinien się sprawic za siebie y za dziatki swoje, chciałby, aby dziatki swe y siebie samego uwolnił od nagany, a zeby mu wolno czeladz było chowac.

[14] Mistrzom rzemiosła siodlarskiego wolno im tez robic olstra, iako y po innych miastach w Koronie Polskiej, gdyz ta robota siodlarzom nalezy.

[15] Wolno tez siodlarzom przypuscic do cechu swego z rzemiosł inszych, a mianowicie z szynkowego rzemiosła za dozwozeniem urzędu mieyskiego Lwowskiego y kontentacją słuszną cechy siodalrskiej, ktorzy się iednak mają sprawowac y sądzic wedłog zwyczaiow starodawnego porządku.

[16] Rzemiosła swego nie przeszkadzaiąc ieden drugiemu w swych porządkach y zwyczaiach, wolno tez będzie siodlarzom siodła wszelakie farbować, malowac, farbami złotem, srebrem tak na capie, iako y na gruncie, takze y tebinki, ktore do siodeł należą, stosuiąc do dekretu panow radziec, iako siedlarzom kulbaki y insze wszystkie rzeczy nalezące do tegoz rzemiosła malowac. A iesliby się ktory taki nalazł na przeszkodzie będący cechi siodalrskiej, takowego wolno będzie zabrac z wiadomością urzędu tak grodzkiego Lwowskiego, iako y mieyskiego na ktoreykolwiek jurysdykcji.

[17] Towarzysze rzemiosła siodlarskiego ktorykolwiek powędrue do Lwowa, powinien się opowiedziec cechmistrzowi starszemu y prosic o pozwolenie, aby mu kazano spatrzac o robotę na niedziel dwie, co cechmistrz powinien uczynic y rozkazac cechmistrzom, aby mu spatrzono w robocie, począwszy od cechmistrzy po starszych warsztatach, a iezeli na ten czas będą towarzysze, jezeli by nie było towarzystwo, wolno będzie zacięgnąc z inszego rzemiosła szynkowego albo tez bracia młodzi cechu tego mogą spatrzac o roboty, przerobiwszy dwie niedziele.

[18] Towarzysz nowotny rachunek ma miec dopiero na sztufark postanowic, to iest siodeł aby wyrobil szescdziesiąt, a magister ma mu zapłacic wedłog uiednania z nim y wedłog ręki, nie ma tez robic u iednego magistra tylko kopę wyrobiwszy siodeł, powinien do drugiego magistra poysc, takze kopę wyrobic, po starszych mistrzach az do najmłodszego. A iezeli zechce się zabawic przy tym miescie robiąc, nie powinien takowego sztufarku robic, ale na tydzien wedłog ręki y uiednania. A iezliby się brat takowy znalazł, ktoryby robiencom na sztufark dawal robotę, y onych iednal y płacil im tak, iak sztufarnikowi, popada winę do skrzynki cechowej szesc kamieni wosku.

[19] Nie powinien tez brat od brata czeladz odmawiac, a gdyby było przeswiadczone, powinien dac dziesięc grzywien winy, połowicę urzędowi mieyskiemu, połowicę do cechu, a to dla tego, aby ieden drugiego chleba nie zbawiał.

[20] Powinni tez cechmistrzow miec dwoch, iednego z Polakow starszego, drugiego z religiey Greckiey, tudziez y stołowych dwoch z Polakow, a dwoch z religii Greckiey, aby obierani bywali. Tymze sposobem y czeladz ma się sprawowac, dwa towarzysze z Polakow, dwa z religiey Greckiey kazdego roku mają obierac. A wyzwolenie ucznia tak u Polakow, iako religiey Greckiey wazne bydz ma y przyimowane.

[21] Baltazarowie dwa y pisarza, ktorzy powinni dochodami y rozchodami cechowymi zawiadowac y rachunek swoy oddawac czasu zdawania swych urzędow przed elekcyą następuiącą braci swey, aby dobra cechowe niebyły zawiedzione, przy ktorych kluczyki powinni zostawac od skrzynki cechowej, a tak będą wolni od podatkow cechowych pospołu z cechmistrzami y z pisarzem.

[22] Mistrzowie będą odprawowac cuganty we cztery niedziele y sprawy gaic porządkiem albo obyczaiem dawnym y kazdy powinien się sprawic iezeliby w czym winien do cechu, to iest w poswarkach cechowych y długow z bracią y inszych rzeczy tym podobnych. W puszczeniu vota ieden drugiemu, aby nie turbował y nie przeszkadzał, ale siedząc ma swych mieyscach albo komu nalezy, porządnie czekał, az na niego przypadnie, pod winą kamienia wosku. Takze na wstepie będąc, cudzych votow wysłuchawszy, nie powiadał pod winą kamienia wosku, a to dla tego, aby kazdy nie obawiał się nikogo y sprawiedliwie mógł swoje votum podac albo osądzic. Przy ktorym

cugancie powinni się składać do skrzynki cechowej po groszu y na suchedni także po groszu. Cechmistrzy gdyby zaniedbali obesłać cechy na cugant, powinni dać groszy dwanaście na wosk.

[23] Także gdyby przez niedbalstwo za zmarłą bracią mszy świętej w kościele, albo służby Bożej nie odprawili w cerkwi, gdy z religii Greckiej będzie który brat zmarły, iako jest dawny zwyczaj po wszystkich cechach, powinni dać po groszy osmnastu na wosk. A któryby zamieszkał na mszą świętą suchedniową albo na kwartalną służbę Bożą w cerkwi, gdyby kto z braci zona, syn, córka albo kto z czeladzi u towarzysow y ktokolwiek z tego rzemiosła umarł, a nie był na pogrzebie, powinien dać winy groszy szesc.

[24] Także na cugant y na suchedni, kazdy brat, baltazarowie zas gdyby omieszkali do otworzenia skrzynki, winy na wosk powinni dać po groszy dziesięciu. A gdyby dla niedbalstwa nie był y dla nego skrzynka nie była, powinni dać winy groszy osmnascie, az by się wyswiadczył trudnosciami, y to kluczyk powinien oddać bratu inszemu stołowemu czasu niebytnosci swey cugant gayny.

[25] Gdyby brat który swarzył się albo sprzeczny y nieposłuszny był w cechu, ma winy popasc groszy osmnascie, a zosobna gdyby w pospolitym mieszkaniu połaiał ieden drugiego, to jest na przechadce [sic], w posiedzeniu, powinien dać winy groszy osmnascie y więcey według obelzenia, a to dla tego, aby bracia zgodnie mieszkali w miłości, ieden drugiego w mieszkaniu nie podnawmował, ani niepodkupował pod winą dziesięciu grzywien, połowica urzędowi, połowica do cechu. Roboty przed kupcem cudzey nie ganił pod winą sześciu kamieni wosku y insze podatki, ktoreby za zezwoleniem y uchwałą wszystkich braci, ktore nie są tu opisane, takowe, ktore będą z consensem panow radziec postanowione mają bydz mocno trzymane.

[26] Mistrzowie zas w tym cechu będący, czeladz, towarzysze, robiennicy y uczenikowie rzemiosła siodlarskiego pod te kazde y wszystkie zosobna dla nich zwyż opisane porządki y artykuły teraz y potym będących podlegac mają z powinosciami, kondyciami zwyż opisanymi.

[27] To tez wiecznemi czasy w tym cechu siodlarskim bydz ma od mistrzow rzemiosła tego siodlarskiego, teraz y na potym będących, ze w obieraniu na kazdy rok cechmistrzow przysięgłych, pierwszego z Polakow, a drugiego z Greckiej religii bydz mają cechmistrzami, także y między czeladzą, iako się wyzey namieniło. A zaden zadnego nie ma uprzedzac z mistrzow, ieden iako wstąpił do cechu. A gdy suchedni przyidą, te suchedni y woski wyzey opisane na dwoie powinni się dzielic, to jest połowica do ołtarza, który sobie Katolicy w kościele metropolitanskim Lwowskim obierą, a druga połowica do ołtarzow cerkwi Greckiej, także z podobania swego obraney.

[28] A poniewaz między rzemiosłami siodlarskim y haftarskim bywaią częste niezgody y diferencye z strony rzemiosła, zabiega temu urząd mieyski Lwowski, aby się według dawnych y nie raz postanowionych stosowali dekretow, y taką czyni ordynacyą y deklaracyą. Ze tebinki czerwone juchtowe, także tebinki szare nieliczkowane, y tebinki proste na kształt ostrowskich ze wszelakich skor y materyey jedwabney, także y sukna robione, nie haftarzom, ale samym siodlarzom tylko do robienia mają nalezec. Nie powinni tez będą haftarze zakrywac zadney roboty, ktora do siodel należy, tylko sami siodlarze robic mają, mianowicie poduszki, taszki, tebinki. A iesliby płaty y insze do kulbaki należące rzeczy, kazał sobie kto wchaptowac, tedy to haftarze mają wychaptowac, od siodlarza wykroione wziąwszy, a do siodlarzy nazad powinien odesłać do robienia pod winą pięciudziesiąt grzywien, połowa urzędowi, połowa do cechu. Gdyz kozdy powinien się swoim szczycić rzemiosłem, a cudzego przysposobiac sobie nie powinien. A siodlarze niech kontentuią się swym rzemiosłem według postanowionego sądu pp. radziec, ze im należy kulbaki robic poduszki, taszki, tebinki, wołoki, skurki, płaty ze wszelkiej materyey tak iedwabney, iako y sukienne y

safianowe, juchowe y z roznych inszych skur, zdobiąc swoje rzemiosło złotem, srebrem, iedwabiem stępowac, iako ich przynależy rzemiosłu, którym siodalrze w przedawaniu swoiey roboty nikt nie powinien przeszkadzac. To iest otwierac z kulbakami y z inszym siodlarskim towarem sklepu ani haftarze, ani Ormianie, w ktorzch siodlarze cechu tego nie powinni sobie szkody czynic przedawaniem do sklepu Ormianom, haftarzom, pod winami wyzey opisanemi nieodpustnemi.

My tedy pomieniony urząd miasta Lwowa, uznawszy y dobrze zwazywszy y w zwyż opisanych artykułach porządek, który sławni y uczciwi Gabriel Pieszkowicz, Onufry Zarębic, Woyciech Gryglik, Siemion Lewkowicz mistrzowie y fundatorowie cechy, mieszczanie Lwowsy, do czytania, zwazenia y potwierdzenia podali, słusznych y przystoynnych dla porządnego w cechu tym mistrzom rzemiosła siodlarskiego sprawowania przyczyn poszedł, y nic się w nim niezachowuie, ani znajduie, coby z pospolitym miasta tego porządkiem, ozdobą y uczciwoscią tego rzemiosła bydz nie miało, a osobliwie chcąc, aby takim porządkiem y postanowieniem zwyczaj inszych rzemiesnikow y cechow, takze y ci w rzemiosłach swych siodlarskich mistrzowie, towarzysze, czeladz, robiency, chłopcy, uczenicy, teraz y na potym będący, we wszelakiey posłusznosci, uczciwych obycaiach w pomienoney powinności swey zadzierzali się y rządžili. Dla tegoż pomocy Bozey wezwawszy, mocą praw y przywileiow od nayiasnieyszych krolow pp. naszych miłosciwych nam nadanych, więc powagą urzędu naszego, cechy, bractwa onym założyliśmy, iako z tym pisaniem naszym iuz dotąd zakładamy y gruntuiemy, artykuły wyzey opisane wszystkie y kazdy zosobna potwierdziliśmy y umocnili y odtąd rzeczą y skutkiem potwiedzamy y zmacniamy na czasy wieczne, obiecując to po sobie samych y ktorzy potym na urząd radziecki nastąpią potomnie następujących collegow naszych, iz pomienionego rzemiosła mistrzow wszystkich y tych, ktorzy do tego cechu nalezec będą, przy zwyż opisanych porządkach y artykułach y sami zachowaią y od tych, ktorzyby sprzeczniemi byli, pod winą bronit będą. Do ktorzch to zwyż opisanych punktow y artykułow cechowych wzwyz opisani cechu tego mistrzowie chcąc zaraz rząd dobry zacząć, przychylaiąc się obrali sobie na ten rok zgodnie cechmistrzow Gabriela Pieszkowicza z Polakow, Onufrego Zarębica z religiey Greckiey y nam onych do potwierdzenia prezentowali, ktorzch my az do przyszley elekcyi za cechmistrzow władzą urzędu naszego potwiedzili. Dla lepszey wiary y pewności, takze y swiactwa pieczęć urzędu naszego radzieckiego przycisnąć rozkazalismy. Działo się we Lwowie na ratuszy w rezydencyey naszej w poniedzialek nazaiutr po święcie świętego Wawrzynca męczenika y lewity, roku Panskiego tysiąc szescsetnego piędziesiątego.

U tego prawa przy pieczęci mieyskiej takowy podpis.

Samuel Casimirus Kuszewicz, philosophiae et utriusque juris doctor, civitatis Leopoliensis notarius.

Найці міста Львова. Всім загалом і кожному зокрема, кому про це належить знати, робимо відомим. Що перед наш цілковитий уряд прийшли славетні та чесні міщани сідлярського ремесла, як католицької нації, так і грецької релігії, львівські міщани, написані нижче власними іменами, яким наш уряд нагадав під час елекції уряду того міста, що відбувалася недавно в цьому році, і так спільно й одностайно між собою постановили, щоб порядки своїх ремесел у тому місті, відповідно до звичаю інших ремесел, зміцнені й описані в державі певним правом, звичаями і статтями, щоб відповідно до них самі та їхні нащадки поводитися вічними часами пристойно, тихо у своєму ремеслі; просили наш уряд, щоб відповідно до стародавніх прав нашого міста, декретів і по всьому королівстві дотримуючись звичаїв, а отже, й описаного

магдебурзького права, насамперед для шани та хвали Імені Бога, потім порядки, або певні статті, які нам, відповідно до звичаїв і свого цехового порядку, на письмі готовими подали, ми до слушного порядку привели та підтвердили.

[1] Із тих статей таким є перший порядок. Хто хотів би до порядку сідлярського цеху приступити, потрібно, щоби був добре навчений, відповідно до звичаю, протягом чотирьох років у одного майстра. І жоден не має бути допущений до цеху, який би не показав двох листів: один повинен бути показаний з метрики, яким є з доброго народження, під печаткою, другий (лист) має показати від визволення ремесла, що чотири роки гідно вчився, під цеховою печаткою. Аж тоді повинен просити цехмістрів про обіслання братів у цеху. Якби хотів до сідлярського цеху вступити, має спершу справитися там, де підмайстром став. А коли з того справиться, повинен відробити в одного майстра чверть року. Потім від того майстра має старатися про цеховий порядок, а це для того, щоби був випробуваний, чи є добре в науці вивчений, і щоби пробу свого ремесла показав. Спочатку мусить відмандрувати два роки підмайстром, тоді просити про показ штук, які має робити. Якщо маслак, то – половину штук, якщо учень, котрий чотири роки вчився, то він мусить усі штуки робити при виконанні вищеописаних повинностей, якими має визволятися та які має показати. Насамперед зобов'язаний показати такі проби, які звуть штуки. Їх повинен робити у того майстра, у якого йому брати із цеху визначають. І будь-хто не має бути допущений до штук, тільки такий, щоби був доброго народження та в ремеслі добре вивчений і визволений, як з католиків, так і з грецької релігії.

[2] А така штука сідлярського ремесла повинна бути виготовлена. Насамперед має з деревом працювати при всіх майстрах, при цій роботі мусить частувати братів, відповідно до своїх умов. А штуку таку має робити. Сідло багате, все коване бляхою якнайкраще – на це повинен мати часу два тижні. Друга штука – гусарське сідло, обтягнуте все в матеріал, який не був би штукований, – на це повинен мати часу два тижні. Третя штука – козацьке сідло, зроблене з однієї штуки, також обтягнуте матеріалом. Четверта штука – козацьке сідло, (оббите) з одного боку нескладаним рогом. А ті штуки при всіх майстрах у будинку в того майстра, де йому цехмістри визначають, мають бути роблені, тільки без жодної допомоги, ані теж поради іншого (майстра). А (якщо) буде доведено, що йому допомагали, то мусить бути покараний той, хто штуки справляє та робить, шістьма каменями воску. А коли би штуки не виконав, повинен за кожну штуку скласти по 30 зл. та справити учту для всіх майстрів. Що зробивши, зобов'язаний показати панам майстрам свого ремесла. А коли би такі штуки або найменше із цих згаданих щось не так виконав або якась нагана була, то це не має вважатися за виконання штук, а знову повинен буде чверть року працювати, у кого йому брати визначають, а це для того, щоби краще вивчитися в ремеслі. Потім знову може почати робити вищеописані штуки. А якби ще щось недосконало зробив, то панам майстрам на вирішення залишається. А після показу, випуску та виправлення штук, якщо будуть прийняті та після передачі вищеописаного вступного, має дати 15 зл. і вступну учту справити або за неї дати 15 зл. А коли це виконає, мусить просити майстрів про вступ та місце, щоби йому показали в цеху. Коли це все виконає, повинен буде дати мушкет з ладівницею, шаблю до цеху та 30 зл. з учтою. І має йому шинкуватися від усіх панів майстрів, (а також) показаний привілей, прочитані або переказані збережені братські порядки.

[3] Майстер того ремесла, виконавши описані пункти, вступивши до цеху, повинен буде цехові послуги рік та шість тижнів відбувати, відповідно до потреби кожних своїх панів цехмістрів, і поки після нього не прийде інший, тоді він повинен буде послуги чинити до приходу іншого після нього в цех.

[4] Також вільно панам цеховим сідлярам свою роботу продавати чи то в крамниці, чи в крамах і в будь-якому місці, визначеному їх милостями панами райцями, як й інші різні товари.

[5] Майстрівський син того ж сідлярського ремесла має бути вільний від виготовлення штук, тільки мусить мандрувати рік та шість тижнів до інших міст, а це для навчання ремесла та звичаїв. До того ж перед своїм вступом до цеху має відробити рік та шість тижнів підмайстром, у кого йому буде подобатися. І таке свідоцтво давши про задоволення свого ремесла, буде допущений до цеху між братами. Однак повинен буде дати 7,5 зл. і почастувати братів за учтою (за) 7,5 зл. Коли відбуде (це), отримає вступ, (відбуде) половину послуху (в цехмістрів). Також і той, хто одружиться з майстрівною свого ремесла, буде вільний від виготовлення штук, тільки те відбуде, що й майстрівський син. Хто також одружиться з удовою з дітьми, буде вільний від штук, віддавши такі повинності, як майстрівський син, однак до того окремо мусить дати 30 зл., а це за півштуки, котру би мав робити. Який би підмайстер одружився з удовою без дітей померлого чоловіка сідлярського ремесла, повинен півштуки робити і має бути вільний від виконання повинності, не так, як маслак або штукмістер. Одного хлопця від свого чоловіка (вдові) дозволяємо вчити, тільки мусить його віддати на дванадцять тижнів перед його визволенням до цеху, щоб його майстер пізнав, як він вивчив ремесло, та визволив.

[6] Хлопець, поєднаний у свого майстра на чотири роки, не повинен відходити від свого майстра, а коли би відійшов і не було би його шість тижнів, не має бути прийнятий та ті роки, які відбуду, але, коли повернеться, знову мусить вчитися чотири роки. Також майстер сідлярського ремесла не має вчити більш ніж одного учня і другого може прийняти по ньому (тільки тоді), коли мине три роки.

[7] Вдови та доньки майстрів зобов'язані у своєму стані гідно поводитися, а коли би якусь спіймали на її блуді, таку відсудимо від ремесла та вільності. А хто би одружився з такою, повинен цілу штуку робити. Також і майстер, коли би його спіймали (на блуді) у його подружньому стані, має бути віддалений від ремесла або дасть кару, відповідно до ухвали всіх братів, будь-хто, хто є в цеху, який не одружився протягом року та шести тижнів після вступу, повинен буде дати до цеху 5 гривень на цехові потреби.

[8] Партач будь-якої юрисдикції, якби хотів штуку робити, мусить справитися зі свого партацтва (перед) панами цехмістрами в цеху, відповідно до постанови або ухвали всіх братів.

[9] Майстер з іншого міста, коли би просив про вступ, одружений, до того ж із дітками, повинні йому дозволити робити вищеописаним способом штуки. Однак коли би міг бути в цеху там, де живе, може бути прийнятий у братство та цех з певними умовами, тільки для вільності утримування учнів та визволення учня та своїх дітей, проте маючи їх поєднати та визволяти з присутністю у львівському цеху. А такі діти сідлярського ремесла не можуть вважатися львівськими маслаками або майстрівнами, і коли би хто одружився з такою, прибувши до Львова, повинен робити цілу штуку.

[10] Всілякі партацтва, непорядні поставлення, яких багато є сідлярському ремеслі, вільно справляти кожного часу. Сідлярських виробів не можна звідкілясь привозити і з жодних міст, тільки на львівський ярмарок. А коли би таку роботу привезли, зобов'язані насамперед про неї розповісти львівським цехмістрам, адже за цю роботу можуть заплатити брати, які ближче є, ніж купці, а це для того, щоб партацтво не множилося. А якби львівські майстри роботу не купили, вільно буде її продати, кому сподобається, віддавши повинність до сідлярського цеху, від кожної штуки по 3 гр.

[11] Не повинні також, коли привезуть сідлярську роботу, тобто сідла, тибінки, ташки, подушки, войлоки, шкурки й інші речі, належні до кульбаки; ані розв'язувати вози, окрім гуфтованих, ані відшнуровувати, поки цехмістри ту роботу не оглянуть, а це для того, щоб львівські майстри не мали нагани через браковану роботу, під забранням та втратою всього товару: половина – львівському урядові, половина – цехові. Який би насмілився відв'язати та продавати товар без відома цехмістрів, такий повинен дати до цеху від кожної штуки по 1 гр. на цехову потребу.

[12] А всі партачі, які живуть на тридцять миль (від Львова), а особливо в подільських, волинських, покутських сторонах, не можуть ніде справлятися, тільки у Львові, а це тому, що шкодять львівським майстрам у ремеслі. Також і всі інші партачі з усіх польських країв можуть справлятися у Львові, що їм важливо буде, і без нагани, бо це дозволяється львівським майстрам і така дана їм влада на таких непорядних людей. А майстри зі Львова ніде не можуть їздити на справу, але коли би (якийсь) був турбований, такий повинен справитися тільки вдома, у своєму цеху, у Львові.

[13] Челядь також повинна мати свій порядок, встановлений майстрами, тобто буркати та збори, інші порядки певних часів, а це для того, щоб порядно могли залишатися підмайстрами, а інші могли поправити підмайстрівство, набуте за злих обставин, адже ніде не можна підмайстром стати, тільки в тому місті, в якому би штуки робили. Також, коли би, будучи робенцем, одружився, мусить справитися за себе та своїх дітей, бажаючи звільнити своїх дітей та себе від нагани і щоб вільно було йому тримати челядь.

[14] Майстрам сідлярського ремесла вільно буде виконувати ольштерницьку роботу, як і по інших містах у Польському королівстві, адже ця робота сідлярам належить.

[15] Також вільно сідлярам допускати до свого цеху з інших ремесел, а саме з упорядкованих, за дозволом львівського міського уряду та слушного задоволення сідлярського цеху, однак вони мають поводитися та судитися, відповідно до звичаїв стародавнього порядку.

[16] Не перешкоджаючи один одному в порядках свого ремесла, вільно буде сідлярам усілякі сідла малювати, покривати золотою, срібною фарбою як на капі, так і на основі (сідла), також і тибінки, які до сідел належать, стосуючись до декрету панів райців, що сідлярам (можна) малювати кульбаки та всі інші речі, належні до того ж ремесла. А якби такий знайшовся, який був би на перешкоді сідлярському цехові, такого вільно забрати з будь-якої юрисдикції, з відома як львівського гродського, так і міського уряду.

[17] Будь-який підмайстер сідлярського ремесла, котрий примандрує до Львова, повинен повідомити старшому цехмістрові та просити про дозвіл, або йому дозволити питати про роботу на два тижні, що цехмістер зобов'язаний зробити та наказати цехмістрам, щоб питали для нього про роботу, почавши від цехмістрів по старших майстернях. (Це) – якщо в той час будуть підмайстри, а коли б не було підмайстрів, вільно буде найняти з іншого впорядкованого ремесла або також молодші брати цього цеху можуть питати про роботу, відробивши два тижні.

[18] Новим підмайстром має вважатися (той), хто штуфарк виконає, а саме, щоб виробив 60 сідел, а майстер повинен йому заплатити, відповідно до угоди з ним, за його вправністю. Також не має робити в одного майстра, тільки виготовивши копу сідел, повинен піти до іншого майстра, щоб також виробити копу; так – по (всіх) старших майстрах аж до наймолодшого. А якщо захоче залишатися у тому місці, то не повинен такого штуфарку робити, а домовлятися про тижневу (платню) відповідно до (своєї) вправності. А якби такий брат знайшовся, який би робенцям на штуфарк давав роботу, погоджувався і платив їм як штуфарникам, (такий) підпадає під кару шість каменів воску до братської скриньки.

[19] Не повинен також брат від брата відмовляти челядь, а коли це сталося, мусить дати 10 гривень кари, половину – міському урядові, а половина – до цеху, а це для того, щоб один від другого хліб не забирав.

[20] Повинні також мати двох цехмістрів: одного старшого – з поляків, а іншого – з грецької релігії, а також щоб обирали двох столових з поляків, а двох – з грецької релігії. Таким же способом і челядь зобов'язана чинити: два підмайстри – з поляків, два – з грецької релігії кожного року повинні обиратися. І визволення учня має бути важливе та прийматися як у поляків, так і (майстрів) грецької релігії.

[21] Щоб були вільні від цехових податків два балтазари та писар, які зобов'язані цеховими доходами та витратами займатися і рахунок давати під час складання своїх урядів, що настає перед елекцією їхніх наступників. Щоб цехове добро не пропадало, при них ключики повинні залишатися від цехової скриньки.

[22] Майстри мають проводити раз на чотири тижні цуганти і гаїти справи давнім порядком і звичаєм. Кожен має справитися, якщо в чомусь винний до цеху, тобто в цехових сварках, боргах братам та інших подібних справах. Щоб один другого при поданні голосів не турбував і не перешкоджав, але, сидячи на своїх місцях або як кому належить, порядно чекав, коли на нього прийде черга, під карою каменя воску. Також, будучи при вступі, вислухавши чужі голоси, щоб не говорив, під карою каменя воску, а це для того, щоб кожен нікого не побоювався та міг справедливо свій голос подати та осудити. При цьому цуганті повинні складатися до цехової скриньки по 1 гр. та на кожні сухедні по 1 гр. Коли би цехмістри забули обіслати на цугант, мусять дати 12 гр. на віск.

[23] Також, коли би через недбальство не відправили за померлими братами Св. Літургії в костелі або богослужіння в церкві, коли помер би якийсь брат грецької релігії, як є давній звичай по всіх цехах, мають дати по 18 гр. на віск. Коли би хтось спізвився на святу сухедньову Літургію або на квартальне богослужіння в церкві, коли би хтось помер із братів, дружина, син або хтось із челяді й підмайстрів, і будь-хто з того ремесла, а не був би на похороні, повинен дати 6 гр.

[24] Також на цугант та на сухедні кожен брат, який спізниться, а балтазари – до відкриття скриньки, повинен дати по 10 гр. на віск. А коли би через недбальство не був і через нього скринька не була відкрита, мусить дати 18 гр. кари, якби не виправдався труднощами, і той ключик повинен віддати іншому столовому братові в час своєї відсутності на загаєному цуганті.

[25] Коли би якийсь брат сварився, був суперечний і непослушний, підпадає під кару 18 гр., а особливо коли в загальному помешканні полаяв один другого, тобто на прогулянці, товариській розмові, повинен дати за кару 18 гр. та більше, відповідно до образи, а це для того, щоби брати згідно жили в любові. Щоб один другого в помешканні не піднаймав, не підкупував, під карою 10 гривень, половина – урядові, половина – до цеху. Щоб чужої роботи перед купцем не ганив, під карою шести каменів воску. І щоб вчасно сплачувалися інші податки, які би (ухвалювалися) за дозволом та рішенням усіх братів, які не є тут описані, такі, що будуть встановлені зі згоди панів райців.

[26] Майстри, які будуть у тому цеху, челядь, підмайстри, робенці та учні сідлярського ремесла мають підлягати тим усім та кожному зокрема для них вищеописаним порядкам і статтям, що є тепер і в майбутньому буде, з вищеописаними повинностями, умовами.

[27] Також має бути на вічні часи в тому сідлярському цеху з боку майстрів того сідлярського ремесла, які є тепер і в майбутньому будуть, що при виборах кожного року присяглих цехмістрів повинні обирати першого з поляків, а другого – грецької релігії, також і між челяддю, як вище

згадувалося. А з майстрів жоден не має іншого випереджувати, тільки (за старшинством), як вступив до цеху. А коли прийдуть сухедні, то вищеописані сухедньові (гроші) та віск мають надвоє ділитися, тобто половина – до вітваря, який оберуть собі католики в метрополітальному костелі, а половина – до вітварів грецької церкви, також обраної з уподобання.

[28] А оскільки між сідлярським і гаптувальницьким ремеслом часто бувають незгоди та суперечки щодо ремесла, запобігаючи цьому, щоб (вони) діяли відповідно до давніх і не раз встановлених декретів, львівський міський уряд подає таку ординацію й уточнення. Що червоні юхтові тибінки, а також сірі, нелічковані тибінки і прості тибінки на взірєць островських, вироблені з усіляких шкір та шовкових матерій, а також сукна, мають належати для роботи не вишивальникам, а тільки сідлярам. Не повинні також гаптувальники брати жодну роботу, яка належить до сідел, тільки самі сідлярі мають робити, а саме подушки, ташки, тибінки. А якби плати та інші речі, належні до кульбаки, хтось казав собі вигаптувати, тоді гаптувальники мусять вигаптувати, взявши викросні від сідляра, і назад повинні до сідляра відіслати для роботи, під карою 50 гривень: половина – до уряду, половина – до цеху. Кожен має своїм ремеслом задовольнятися, а до чужого не пристосовуватися. Сідлярі нехай задовольняються відповідно до встановленого суду панів райців, що їм належить робити кульбаки, подушки, ташки, тибінки, войлоки, шкурки, плати з усілякої матерії, як шовкової, так і суконні і сап'янові, юхтові та з інших різних шкір, прикрашаючи своє ремесло золотом, сріблом, обшивати шовком, як це належить до їхнього ремесла. І в продажу своєї роботи сідлярам ніхто не має перешкоджати, тобто відкривати з кульбаками та з іншим сідлярським товаром крамницю – ані гаптувальники, ані вірмени. А сідлярі того цеху не повинні собі шкоду чинити, продаючи до склепів вірменам, гаптувальникам, під вищеописаними незворотними карами.

Тоді ми, згаданий уряд міста Львова, визнавши та добре зваживши, що порядок вищеописаних статей, який славні та чесні Габріель Пешкович, Онуфрій Зарембич, Войцех Григлік, Семен Левкович, майстри та засновники цеху, львівські міщани, подали для читання, зваження та підтвердження, зі слухних і пристойних причин для порядної поведінки в тому цеху майстрів сідлярського ремесла, і нічого в ньому немає, ані міститься, щоб розходилося із загальним порядком, оздобою та шанобливістю того ремесла, а особливо бажаючи, щоб при такому порядку та встановленні звичай інших ремісників та цехів затримали та керувалися також і ті у своїх сідлярських ремеслах майстри, підмайстри, челядь, робенці, хлопці, учні, які є тепер і будуть у майбутньому, у всілякій послушності, чесних звичаях при згаданій повинності; до того ж, покликавши на допомогу Бога, силою прав і привілеїв, наданих найяснішими королями, нашими милостивими панами, отже, повагою нашого уряду, цех і братство їм заклали, як і тією нашою грамотою вже закладаємо та засновуємо, вищеописані статті, всі та кожна зокрема, підтвердили та зміцнили і відтепер як наслідок підтверджуємо та зміцнюємо на вічні часи; обіцяючи за себе та спадкоємців, котрі після нас прийдуть на раєцький уряд, наших колег, що всіх майстрів згаданого ремесла і тих, які до того цеху будуть належати, при всіх вищеописаних порядках і статтях і самі зберігаємо і від тих, котрі противилися би, будемо, під карою, захищати. Прихилиючись до тих вищеописаних цехових пунктів і статей вищеописані майстри того цеху, бажаючи зараз же почати добре керівництво, згідно обрали собі на цей рік цехмістрів – Габріеля Пешковича з поляків, Онуфрія Зарембича з грецької релігії, і нам для підтвердження презентували, яких ми аж до наступної елекції підтвердили цехмістрами владою нашого уряду. Для кращого довір'я, певності та засвідчення печатку нашого раєцького уряду наказали притиснути. Діялося у Львові на ратуші в нашій резиденції в понеділок, на другий день після свята Св. Лаврентія мученика, року Божого 1650¹.

У того документа при міській печатці такий напис: “Самуель Казимир Кушевич, доктор філософії та обох прав, писар міста Львова”.

¹ День Св. Лаврентія у 1650 р. припадав на середу 10 серпня, а не на неділю, як вказано в документі. Очевидно, має бути “в четвер на другий день після свята Св. Лаврентія”, тобто 11 серпня.

1671 р., жовтня 16, Львів

Михайло підтверджує грамоту львівських райців від 11 серпня 1650 р., яка містить статут львівського цеху сідлярів

Транс.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 885 (див. док. № 67).

Переклад: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 1067, арк. 12-19 (латинський).

Michał z Bozey łaski krol etc. Oznamuiemy tym listem przywilegem [sic] naszym, komu to wiedziec należy. Iz pokładane było przed nami całego magistratu miasta naszego Lwowa prawo pod datą w poniedziałek, na zaiutrz po święcie świętego Wawrzynca Męczenika w roku tysiącnym szescsetnym pięćdziesiątym, sławetnym y uczciwym rzemiosła siodlarskiego Katolickiey y Greckiey religii mieszczanom Lwowskim nadane, y supplikowano nam iest przez panow rady, urzędnikow dworu naszego, abysmy pomienione prawo powagą naszą krolewską zmocnili y stwierdzili. Ktore od słowa do słowa tak się w sobie ma.

Далі наводиться грамота львівських райців від 11 серпня 1650 р. зі статутом львівського цеху сідлярів (див. док. № 65).

My tedy krol do zwyz pomienioney sławetnych rzemiosła siodlarskiego cechmistrzow tak Katolickiey, iako y Greckiey religii ludzi, iako słuszney, łaskawie się skłoniwszy, supliki przerzeczone prawo we wszystkich punktach, clausulach, kondycyach, terminach y paragraphach, mocą y powagą naszą krolewską, in quantum est juris communis, salvis reipublicae, ecclesiae Romanae oneribus, stwierdzamy y podług dekretow vadium wyrazone approbuiemy. Na co dla lepszey wiary ręką się naszą podpisawszy, pieczęć koronną przycisnąc rozkazalismy. Dano we Lwowie dnia XVI miesiąca Octobra, roku Panskiego MDCLXXI, panowania naszego II roku.

Michał krol. Locus sigilli majoris cancellariae regni.

Stephanus Hankiewicz regiae maiestatis secretarius.

Mихайло, Божою ласкою король (*титлатура*). Повідомляємо тією нашою грамотою, кому про це потрібно знати. Що представили нам грамоту цілого магістрату нашого міста Львова з датою: в понеділок, на другий день після свята Св. Лаврентія мученика, року 1650, надану славетним і чесним міщанам сідлярського ремесла католицької та грецької релігії, і просили нас через панів радників, урядників нашого двору, щоб згадану грамоту нашою королівською повагою зміцнили та ствердили. Та (грамота) дослівно таке в собі має.

Далі наводиться грамота львівських райців від 11 серпня 1650 р. зі статутом львівського цеху сідлярів (див. док. № 65).

Тоді ми, король, милостиво прихилиючись до вищезгаданого, як слушного прохання славетних цехмістрів сідлярського ремесла, людей як католицької, так і грецької релігії, згаданий документ у всіх пунктах, клаузулах, умовах, термінах і параграфів, нашою королівською силою та повагою, наскільки відповідає загальному праву, зберігши право держави, Римської церкви, стверджуємо та, відповідно до декретів, (під) вказаним закладом стверджуємо. Для кращого довір'я, підписавши нашою рукою, наказали притиснути печатку королівства. Дано у Львові 16 жовтня, року Божого 1671, нашого панування 2 року.

Михайло, король. Місце печатки великої канцелярії королівства.

Стефан Ганкевич, секретар королівського маєстату.

1698 р., вересня 10, Львів

Август II підтверджує грамоту Михайла від 16 жовтня 1671 р., яка містить статут цеху сідлярів від 11 серпня 1650 р.

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 885. Документ у вигляді книжки із чотирьох пергаментних і двох паперових аркушів: 36,7x27,1 см, із твердими обкладинками. На обох зображення орла; на верхній обкладинці напис: “Potwierdzenie praw przez najasnieyszego Augusta Wtorego krola Polskiego cechowi siodlarskiemu Lwowskiemu sluzacych nadane r[oku] P[olskiego] 1698” (XVII). На першій сторінці над текстом рослинні орнаменти, виписані золотом і червоною фарбою та чорним чорнилом. Печатка відсутня, залишилися жовтий і зелений шnurки, які проходять через корінець документа.

Коп.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 1067, арк. 21-28зв.

Переклад: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 1067, арк. 31-38 (латинський).

Регест: Каталог, № 1014.

August Wtory z Bozey łaski krol Polski, w[ielki] x[iazę] Lit[jewski], Ruski, Pruski, Mazowiecki, Zmudzki, Inflantski, Kiiowski, Podolski, Podlaski, Siewierski, Smolenski i Czerniechowski dziedziczny xiazę Saski y elektor. Oznaymujemy tym listem naszym. Iz pokładany przed nami był list pargaminowy, polskim stylem pisany, ręką świętey pamięci krola jego mosci nayiasnieyszego Michała antecessora naszego podpisany, pieczęcią koronną zawieszistą stwierdzony, cały y w niczym nie naruszony, zawierający w sobie prawa konfirmacyą cesze rzemiosła siodlarskiego sluzący, ktorey imieniem supplikowano nam, abysmy mocą y powagą naszą krolewską przerzeczony list stwierdzic y zmocnic y approbowac raczyli. Ktorego series słowo w słowo takowa iest.

Далі наводиться грамота Михайла від 16 жовтня 1671 р., яка містить статут львівського цеху сідлярів (див. док. № 66).

Przeto my August krol łaskawie nakłoniwszy się do przerzeczoney suppliki, iako w sobie opiewa, we wszystkich tegoz punktach, clausulach, artykułach y kondyciach approbowac, stwierdzic y zmocnic umyslilismy, iakoz powagą naszą krolewską przydaiąc im, ze im wolno kolaski y karoce [sic] objiac, bo to ich należy rzemiosłu, approbuiemy, stwierdzamy y zmacniamy. Na co się dla więksey pewnosci ręką naszą podpisawszy, pieczęć koronną przycisnąc rozkazalismy. Dan we Lwowie dnia X miesiąca Septembris, roku Panskiego MDCXCVIII, panowania naszego II roku.

Augustus [III] rex.

Confirmatia praw cechowi siodlarskiemu miasta jego krolewskiej mosci Lwowa służących nadana.

Aвгуст II, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо тією нашою грамотою і т. д. Що представили нам пергаментну грамоту, написану польською мовою, підписану рукою священної пам'яті його милості короля Михайла, нашого попередника, стверджену вислою печаткою королівства, цілу і ні в чому не підозрілу, що містить у собі підтвердження прав, котрі слугують цехові сідлярського ремесла, від імені якого нас просили, щоб ми вважали за гідне нашою королівською силою та повагою згадану грамоту підтвердити, зміцнити і схвалити. Тієї грамоти зміст дослівно є такий.

Далі наводиться грамота Михайла від 16 жовтня 1671 р., яка містить статут львівського цеху сідлярів (див. док. № 64).

Тому ми, Август [III], король, милостиво прихилившись до згаданого прохання, (грамоту), яке у собі має, в усіх пунктах, клаузулах, статтях та умовах вважали (за гідне) схвалити, підтвердити та зміцнити, як і нашою королівською повагою схвалюємо, підтверджуємо та зміцнюємо; додаючи їм те, що вільно їм оббивати коляски та карети, бо це належить до їхнього ремесла. Для більшого засвідчення, підписавши нашою рукою, наказали притиснути печатку королівства. Дано у Львові 10 вересня, року Божого 1698, нашого панування 2 року.

Август [III], король.

Надане підтвердження прав, які слугують сідлярському цехові його королівського маєстату міста Львова.

1740 р., травня 22, Львів

Львівський сідлярський цех приймає новий статут, який має 30 статей

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 1028, с. 22-38. Паперова книжка (19,2x31,5 см), заповнена не повністю текстом оригіналу та німецького перекладу. Червона воскова печатка цеху під паперовою кустодією діаметром 4 см, посередині – зображення сідла; з легенди читається одне слово: SIGILLUM.

Переклад: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 1028, арк. 1-21 (німецький).

Niech będzie pochwalony Jesus Christus na wieki wiekow. Amen. A iz przy łasce Bozey zadne krolestwo y wszystkie monarchie y panstwa bez nalezytego porzadku y prawa bydz nie mogą, aby się mogły konserwowac według uchwał, przywileiow niasnieyszych krolow, panow naszych miłosciwych nam nadanych, ktoremi by się mogli rządzic in contubernio zostaiący y one zachowac w wszelkiej obserwantiey.

Więc tedy sławetny cech siodalarski chcąc postępować według przywileiow od niasnieyszych krolow Polskich łaskawie nam nadanych, tudziesz od szlachetnego magistratu Lwowskiego miasta jego krolewskiej mosci w Ruskim panstwie leżącego, aby wszelkiej porządek mógł bydz zachowany,

tak iak się w następujących punktach nizy wyrazonych zawiera y znayduie, dla lepszego utrzymania takowey wolności sławetnego cechu siodlarskiego służący, od dawnych czasow approbowanych y w wszelkich zwyczaiach nieodmiennych utrzymowac, continowac przy wszelkiej pilności naszey obliguemi się, wszystkie puncta pełnic y zachowac, a iezeli by się takowy brat znaleść miał, który by się tym punktom sprzeciwiał, według wystempku iego, następujący karze podledac ma. A tak wszyscy sławetni panowie rzemiesła siodlarskiego w cechu incorporowani mają konserwowac y nienaruszone zachowac, przy wszelkiej obserwancij one promowowac.

[1] Nie powinien zaden magister pod protekcią zadnego pana dygnitarza y dworach schlacheckich zostawac, zasłaniając się protekcią, zadnych robot nie przyimowac, ani ich robic, ani od miasta do miasta po partykularnych wsiach biegac, ale iako magister prawdziwy sławetnego cechu siodlarskiego, przy wszelkiej obserwancji praw zostawac, pod ciężką y utratą imnienia [sic] podciwego swego.

[2] A iz panowie bracia cechowi znayduią się tacy, ktorzy podeymuią się robot rozných od jasniewielmożnych, wielmożnych slachetnych panow, tudziesz y rozných kondycij panow, zawody w robotach swoich czynią, przez co sławetną ceche w spul bracią do turbacij, kłopotow przez prawne terminy przywodzą¹, a pod czas y prawa slachetnego magistratu nie słuchaią, samni [sic] sobie sprawiedliwość czynią, przez co wielka konfuzyą sławetny cały cesze y ohyde czynią.

[3] A ponieważ wyrazny punkt w przywileiu jego krolewskiej mosci oras [sic] y ordynatij slachetnego magistratu Lwowskiego opiewa, aby kazdy magister, kt[o]rzy się roboty iakikolwiek podeymuie, powinien ją sam u siebie, iako w magistratskim domu, niegdzie indzi robic. A iezeli by koniecznie potrzeba tego wyciągała, więc tedy powinien się cechmistrzom opowiedzić, aby to było z konsensem całego cechu.

[4] A iezeli by się taki magister trafił, który by sam swoią osobą lub przez czeladnika podiał się roboty y na insze miasta albo wies do pana jakiego pojechał y robotę swoią bez wiedzy całego contubernium contynuował, taki podpada pod kare złotych pięćdziesiąt, połowica slachetnemu magistratowi, a połowica do skarbu cecho[wego] – f[lorenos] 25, zeby się zaden takowy roboty nie wazył, ani jej nie acceptował.

[5] Takze się to trafia miedzy bracią cechu siodlarskiego, ze niektorzy dla łakomstwa podeimuią się roboty wielkiej, który wystarczyc na czas naznaczony nie mogą, a choc by wystarczył, tedy nie powinien ją sam robic, ale powinien pość do starszego cechmistrza y iemu oznaymnic, a cechmistrze starsi te robote powinni podzielic miedzy bracią zasłużoną, ktorzy by mogli temu zadosyc uczynic. A to dla tego, zeby zadney zazdrości y zły okazyi mmędzy [sic] niemi nie było. Jednak, ze kazdy magister moze na swoią osobe podiac się roboty, iako to siodeł reytarskich sztuk N dziesięć y według umowy zapłate odebrac. A iezeli by się wazył więcę podeimowac nad dziesięć, a cechmistrzom by o tym nie oznaymił, takowy ma bydz przed urzędem obwiniany y karany grzywnami y więzą – f[lorenos] 50.

[6] Zaden magister nie powinien ieden drugiemu złości y przeszkod czynic, przez swoje dowcipne wybiegi w handlach, targach y rozných akcyach, które sie [sic] do tey proffessyey sciągaią. A zeby ieden drugiego roboty nie posponował y nie ganił przed drugim, co iezeli by się na ktorego z braci w tym punkcie pokazało y dokumentem swiadectwa dowiedzioną, takowy przestępca powinien bydz karany grzywnami N 50, połowica magistratui, a medietas do skarbu cecho[wego] – f[lorenos] 25.

[7] Zaden magister nie powinien swemu sąsiadowi lub magistratowi drugiemu tey proffessyey lub inney będącemu, czeladnika lub chłopca przemawiac, zeby się od swego magistra odprawił, a do tego przystał, który go odmowił, takowy brat na ktorego by się pokazało, powinien bydz karany grzywnami N 50, magistratui medietatem, a cesze takze połowica, gdysz dla takich excessow

cechowe przyjazni w nieprzyjazn się odmieniaią, a wielkie nienawisci y kłopoty z takich motorow powstaią.

[8] Nie powinien zaden magister podeymować się zadney nagley roboty, który by nie mógł satisfaciy uczynic na czas naznaczony, aniey się nie wazył vocowac drugiego magistra do pomocy, wygotowania tey roboty, co iezeli by który przeciwko temu punktowi wykrocił, i ten co się podiał, y ten co mu pomagał, obydwa podpadaia pod kare grzywien 50, z ktorych połowa magistratui, a medietas do skarbu cechowego.

[9] Zaden czeladnik, który się odprawia od magistra swego, nie powinien drugiego w teyze professyi zostaiącego, u tegoz magistra lub u innego odmawiac, dla kompaniey wędrowki swoiey, gdysz przez take namowy nie ieden podciwy magister wniwiecz się obracac musi z utrato [sic] kawałka chleba, więc tedy iezeliby się taki trafił, zeby temu punktowi był przeciwny, bez zadney komiseratiey ma byd[z] karany grzywien N 30, medietatem magistratui, a połowica do skarbu ce[chowego] – f[lorenos] 15.

[10] A ze ten sławetny cech siodlarski z łaskiey Bozey y niasniejszych krolow y panow miłosciwych, tudziesz oras od slachetnego magistratu Lwowskiego przywileie y ordynacją i wszelko [sic] moc ma na utrzymanie dawnych zwyczaiow w rzemiesle siodlarskim się zachowuiących, y całemu cechowi służących, osobliwie tym ktorzy w tym sławetnym cechu magistrami zostac usiluią, y po przyeciui [sic] mnieyskiego [prawa] w miescie oblokowac się chcą, aby wszelkie następujące gradusy według artykułow podanych zadnego punctu nie uchybił, w niwczym nic nie kontradykuiąc [...] y ten sposob podleglými y poslusznemi bydź powinni, ci ktorzy do tego sławnego cechu wstąpic pragną, i in gremio magistrami zostawac chcą, z tych kazdy powinien bydź towarzysz doskonaly, wiadomi, umnieiętny [sic] w rzemiesle swoim na fundamencie zostaiący, jako kazdemu towarzyszowi słusznaz rzecz y przyzwoita.

Punkt 1mus. Kazdy towarzysz, który chce robic na stuke y od stuki płate brać, taki powinien w swoim rzemiesle doskonaly bydź, aby do siodeł drzewo mógł nalezycie przygotowac y wyrobic według potrzeby y proporcyi, umiał poprzcynac, iako kazdemu towarzyszewi słusznemu, w rzemiesle swym bieglemu przynalezey.

Punkt 2dus. Gdy zas takowy towarzysz się trafi, ze peritus w swoim rzemiesle zostaie, powinien się tak sprawowac, iako pierwszy punkt naucza y zawiera, potym powinien starac się o sławetne imnie [sic], produkuiąc metrike podciwego rodu swego oras y list atestationalny, gdzie lata swoje wyterminował, zeby sławetnym panom cechowym wiadomo było, zkąd takowy y od jakich rodzicow pochądzi [sic] y gdzie lata swoje continuował.

Punctus 3tius. Więc tedy powinien ten towarzysz upraszac panow cechmistrzow, aby zgromadzenie całego contubernium mogło się zaiść, gdzie przed wszystkimi panami magistrami powinien intencyie swoje y umysł wyrazic, z tym się odzywaiąc, ze chce in gremio sławetnego cechu zostawac, co wysłuchawszy pp. cechmistrze powinni mu kazac na ustemp y między sobą rade uczynic y wypytac się, iezeli by który pan brat lub towarzysz na takowego co nieprzystoynego nie wiedział. Jezeli zas zadney noty y skargi na niego nie będzie, tedy na ten czas pp. cechmistrze z pp. magistrami według mocy urzędu swego powinien remostrowac wszystkie circumstancie, gradusow przesz ktore powinien do sławetnego cechu siodlarskieg wstępowac.

Punkt 4tus. Towarzysz kazdy, któryby miał wolą magistrem sławetnego cechu siodlarskiego zostac, powinien u iednego magistra w robocie przez rok ieden y cwerc zostac, a to dla doswiadczenia umnieietności y pilności wszelki, akomoduiąc się iako naylepi. Po skonczonym zas roku y cwerci ma się powtornie odezwac w cechu przy kwartalney sessyey y swoje intentie y zachowanie słownie

lub na pismnie [sic] wyrazic, y aprobatią listowną produkowac według przywileiow y zwyczajow cechowych. I to powinien wyrazic jakiego stanu osobe w małzenski stan poiąc chce, czy panne, czyli wdowe, to iest dla wiadomości czy nie podeyzzraną [sic], przez co, zeby sławetni panowie cechmistrze wespoł z pp. magistrami zadney nie mnieli sromoty y wstydu. Więc iezeliby ktory, iako podeyzzraną osobę poiąc miał, takowego zamysł zadnego doydzie skutku.

Punkt 5tus. Takze ktorzyby towarzysz chciał w tem sławetnem cechu siodlarskim maysztrzem [sic] zostac, powinien sobie przypodobic drzewa bukowego twardego, dostatkem przygotować, potym powinni pp. cechmistrze ex gremium suo dwuch panow magistrów deputowac, aby przy nich nowy magister drzewo łupał nalezycie według potrzeby y proporcji, zeby się zdało do iego sztukmaistrowski roboty czterech siodeł.

Punkt 6tus. Tenze towarzysz, a przyszły nowy magister, powinien wszelkie drzewo z pilnością dobrze poobcinac do tych czterech siodeł nalezące, ktore przed pp. magistrami z cechu deputowanymi presentowac ma, ktorzy powinni z pilnością uwazac, iezeli to drzewo nalezycie iest wyrobione do tych czterech siodeł, bez wszelkiej nagany y iesli dobrze wysuszone.

Punkt 7mus. Te cztery siodła, ktore nowy magister powinien za sztuke wyrobic, mają bydz take. Pierwsze nazywa się real officerski, drugie szkolne albo do nauki, trzecie angielskie, czwarte białogłowskie. Te cztery siodła powinni byd[z] tak pieknie [sic] dobre według siedmdziesiąty y drugi miary bez najmniejszy omyłki według proby y zwyczaju cechowego, było poobrzynane [sic], tak zeby miary y na włos nic nie chybiło. U tych zas ktorzy Polską robote robią, takze cztery stuki, to iest terlica, usarskie, kozackie y białogłowskie według zwyczaju w zwyszwyrazonym sposobem, kazde takze nalezycie y dobrze porzryznac, iak zwyczaj ich kaze, a zeby najmni miary swoiey nie chybiło. A in qwantum [sic] by się znalazła iaka omyłka y niedoskonałość w tym drzewie tak Miemiecki [sic] y Polski roboty, tedy całe zarzuconey anihilowane bydz powinny. W tym iednak ma bydz na takich dyskrecya, iezeliby się chciał poprawic, ma mu bydz drugi ras [sic] pozwoloną, czego panowie magistrowie na to wysadzeni, powinni strikte tego wszystkiego doglądac, aby ten nowy magister te cztery stuki sam bez pomocy tak magistra lub towarzysza powinien wyrobic bez najmniejszy [sic] wady, doskonale wyperfekcionowane presentowac.

Punctus 8vus. Ten pomieniony towarzysz, a nowy magister, powinien wszystkie sztuki do tych czterech siodeł nalezycie, dobrze, dychtowną poskliiąc skarą [sic] mocno, trwało powlec według zwyczaju, takze tez te siodła powinny bydz blachami nalezytymi okowane, a osobliwie siodła officerskie, real nazwane, powinny bydz powleczone siedzenie biało zamszową skorą, boki zaś z czerwonego albo zultego saffianu, iako naylepi y nayozdobni, pięknie kwiatami stepowanymi, przyozdobione. Takze siodło szkolne alias do nauki w tenze sposob, iako y pierwsze w niwczym nieodmienne nalezycie wyboryczną robotą, ozdobione y presentowane. Takze y białogłowskie oras y angielskie w niwczym nieodmienne ze wszystkim nalezycie według proportij, ze wszystkiemi potrzebami bez zadney nagany y szwanku wymoderowac powinien. Ci zas ktorzy się Polską robotą bawią, mają cztery siodła za sztuke presentowac. Pierwsze siodło nazwane terlica powinna bydz saffianem albo tez sukmem ponsowem pokryte, piękniemi kwiatami haftowanymi przy ozdobione bez najmniejszy nagany y wady. Drugie siodło usarskie saffianem zultem lub czerwonym powinna bydz pokryte y kwiatami haftowanymi przyozdobione. Takze kozackie, iak y białogłowskie w ten sposob, iako pierwsze ze wszystkiemi apamentami, iako naylepi, pięknie były wyrobione, bez najmniejszy nagany a noty, powinny bydz panom magistrów presentowane.

Punctus 9nus. Poduszki do tych pomienionych siodeł powinny bydz satnią siercią wysłane, spody mocną skorą stayffowaną bydz powinny.

Pun[ctus] 10. Wszystkie zas potrzeby do tych siodeł należące, iako to holstra z kaprurkami, szabraki, nadgłowki z czerwonego saffianu pod piersi z najpiekniejszy skory, sztepowane munsztuki iakie się naylepi szykowac będą do kazdego siodła, z pięknemi oras strzemionami y stepowanemi popręgami bydz powinny według proportiey kazdego siodła, tak zeby kazdego czasu mógł na konia ułozyc y według potrzeby swoiey mógł kazdy zazywac. Te tedy cztery siodła powinny bydz iako naypiekni [sic], wyboryczną robotą, przez tego nowego magistra wygotowane przez naymniejszy makuły y przygany, przed sławetnemi panami cechmistrzami przy obecności panow magistrów całego contubernium zgromadzenia presentowac. Czego panowie magistrowie z panami cechmistrzami powinni uwazac, iezeli te stuki według należytey proporcji y miary so [sic] wystawione. Co iezeliby się w tych sztukach, iake erory znaydowac miały, nie powinny bydz przyiete, ale zarzucone. Co iednak mają miec na to pilność, aby nadaremney kost y praca nie była, pozwalaią do cwerci roku, aby się mógł poprawic w swoim magistersztuku. A iezeliby się zadna nie znaydowała przygana, tedy sławetni panowie cechmistrze wespół z panami magistrami takowe sztuki za dobre y chwalebne przyiąc mają y iego za magistra uczciwego, sławetnego, w sztuce swey bieglego przyiąc.

Punctus 11mus. Pomieniony towarzysz a przyszły nowy magister ma żądac od panow cechmistrzow, aby zgromadzenie wszystkich panow magistrów mogłą [sic] bydz, od których mógł by odebrać wiadomość łaskawą oras ich upraszaiąc, aby w dalszych interessach wszystkich pomocni bydz chcieli iemu.

Punctus 12dus. Potem pp. cechmistrze pomienionego nowego magistra słachetnemu magistrowi presentowac mają, rekomenduiąc go, aby za mieszczanina był uznany y przyięty y do juramentu przypuszczony. Po juramencie pomieniony nowy magister powinien na ratuszu wziąć flinte alias strzelbe na ramie, pałasz do boku, ładownice z prochem y kulami zawiesic przez się y tak się presentowac na te pamiątkę, ze niaisnieyszemu krolowi y słachetnemu magistratowi szczerem [sic] y posłusznem zostawac będzie.

Punctus 13tius. To odprawiwszy pan nowy magister powinien sławetnych panow cechmistrzow prosic o zgromadzenie całego kontubernium, aby powinność swoje in presentia wszystkich zgromadzonych mógł wszelką unizonosc y satysfakcją wypełnic, i magistrowską kolacją, iak zwyczaj wyprawic. Więc tedy sławetni panowie cechmistrze wespół z panami magistrami powinni młodemu magistrowi wszelko uczciwosc pokazac y według dalszych punktow iego promowowac y uczniem przywileiow wolności przyznac. Wzajemnie wszyscy panowie magistrowie wespół z panami cechmistrzami temu nowemu magistrowi, rękę podaiąc, za należytego przyznac magistra. Jednakze iezeliby ten nowy magister nie mógł zaraz sławetnemu cechowi zupełny pienezny kwoty satysfakcyey uczynic, tedy te cztery magistersztuki w cechu zostac powinny tak długo, puko należyty pomieniony pan nowy magister satysfakcyey nie uczyni.

Pun[ctus] 14. Nie powinien zaden nową zostaiący magister jak czeladnika, tak y chłopca trzymac do nauki rzemiosła swego, pukiey do cechu zupełney satysfakcyey nie uczyni.

Pun[ctus] 15. Przyzwoita y należyta temu nowemu magistrowi, aby wszelkich okolicznościach całego contubernium powinności obserwował y na kazdą wokacją cechmistrza w sprawach cechowych bez zadny sprzeczki y wymowki zawsze paratus alias gotowy był, y te usługe szczerze y wiernie odbywał przez ieden rok y sześć niedziel, zawsze obediens zostawał. I choc by drugi nowy magister przybył w tym czasie, iednak swoje posłuszenstwo powinien odbywac. A iezeliby zaden magister nowy nie przybył do cechu, tedy tak długo obedyens zostawac ma, az inny przybędzie.

Pun[ctus] 16. Gdyby się zaś trafiło, zeby ktory magister odumarł zony, a czeladnik chciał by swoią magistrówo [sic] w stan małzenski poiąc, y magistrzem in contubernią sławetnego cechu

rzemiosła siodlarskiego zostawac, ma takowy rzemiosło swoje ex fundamento dobrze y nalezycie rozumiec y cwerc roku po odezwaniu się z tym w cechu na insze miasto wędrowac y przez takowy czas ma się przysposobic, aby był sposobny do wypełnienia wszelkiej powinności tak, iako inni cudzi. Jednakże takowy ktorzyby w stan małżenski magistrów świę [sic] brali, to tylko magisterstuku połowe zrobic powinien, to iest siodło nazwane real officerskie y druge szkolne alias do nauki nazwane, jednakże przez te wszystkie stopnie, które y inni odprawowali, iako się wyraziło w punkcie 8, 9 y 10. I takowe magistersztuki po skonczony [sic] robocie całemu contubernium powinien presentowac, iezeliby się w tym magistersztuku iaki eror alias niedoskonałość y wada iaka nalesc miała, pomienione sztuki anihilowane y zarzucone bydz maia y z lepszą pilnością insze takowe de nową [sic] robic powinien, aby zas takowe za dobre całe contubernium przyzna, więc tedy mieyskie [prywo] przyiąwszy, sławetną ceche przez połowe ukontentowawszy za magistra ma bydz przyięty.

Punctus 17mus. W tenże sam sposób, gdyby się trafiło, żeby czeladnik z magistrowską córką tey professyey postanowic się chciał, także y magistrowski syn w tey professyey zostaiący, nie powinien więcej odbywac, tylko to samo, iako y ten, co wdowe w stan małżenski bierze, to iest te same dwie sztuki, co do magistersztuku należące, bez wszelkiego eroru wyrobic y w te wszystkie wzwyż wyrażone puncta obserwowac y trzymac, takowy tedy mieyskie [prawo] przyiąwszy y całe contubernium przez połowe ukontentowawszy, ma bydz za uczciwego magistra do cechu sławetney kongregacyey acceptowany y przyięty.

Punctus 18vus. Gdyby który odumarł magister y zostawił zone swoją wdową po sobie z synami, a takowy za zywota swego ze wszystkim ceche ukontentował, więc iezeli który z tych pozostałych synow rzemiosła teyze professyey uczyc się chciał, tedy taz wdowa takiego ucznia u siebie trzymac, iednakże kiędy przydzie do wyzwolenia, powinna przysc do cechmistrza y upraszac go, aby temu uczniowi subordynował magistra, u ktorego by pułroku w nauce zostawał dla lepszey experientey y przezerzenia się teyze professyey, po expiracyi zaś czasu takowy wypisac y wolnym uczynic maia. Także czeladnik kazdy magistrowski syn powinien dwurocznią wędrowkie odprawic, a po wypełnionej wędrowce, powrociwszy się nazad, a chciał się postanowic, taki według punktu pułstuk [sic] odprawiwszy, ceche ukontentowawszy, mieyskie [prawo] przyiąwszy, za maistra [sic] ma bydz przyięty.

Pun[ctus] 19. Jezeliby zas magister, który cech nalezycie uspokoil, a chłopca u siebie w nauce trzymac chciał, takowego nie powinien tylko niedziel cztery bez wiadomosci cechu trzymac, po czterech niedzielach powinien list od urodzaiu producować, iezeli od podciwych rodzicow pochodzi, potym ma ten magister takowego chłopca in contubernio przy kwartalney sessyey do terminu zapisac na lat cztery. A po skonczonym terminie lat czterech powinien bydz przy obecności wszystkich panow magistrów pod czas kwartalney sessyey wyzwolony. Zaden magister nie powinien w nauce dwoch chłopcow trzymac. Chłopiec zas kazdy po wyterminowaniu lat czterech powinien, czeladnikiem będący, wędrowkie odprawowac, a po odprawowaniu wędrowki wolno mu się nazad powrocic. Przy obserwancyi wszystkich punctow cechowych wolną mu będzie o magisterią się starac.

Pun[ctus] 20mus. Poniewasz między czeladzią wielkiey nieporządek się znayduie, kiedy niektorzy z nich, odprawiwszy się od magistrów swoich albo tesz bez woli magistrowski z roboty znidzie, takowy powinien pość na zwyczajną czeladnią gospode y tam rachunek z magistrzem swoim uczynic, y iezeli zostanie ieden drugiemu debet, powinien się udac do cechmistrza, aby odebrał należytą solutią, y z konsensem cechmistrzowskiem oras y wszystkich czeladzi według ich zwyczaiu, pozegnawszy się, w innie Boskie dali wędrowac. Jezeliby zas który po odebraney dymyssey od

swego magistra u inszego robic chciał, nie ma mu bydz dopuszczoną, ani zaden magister wazyc się tego nie moze, aby czeladnikowi takiemu dał robote, który się sam swoją wolą od maistra odprawuie, ale pozegnawszy się z swemi kolegami, ma cwerc roku wędrowac powinien. Potym wolną takowemu nazad się powrocic y do tego magistra, do ktorego wolną wolą na kondycją posc, y tam zostawac w robocie.

Punctus 21mus. Czeladnik z cudzych kraiąw [sic] przywędrowawszy, powinien się według zwyczaju na gospode udac y tych czeladzi, którzy do niey należą, obesłac y iezeli w kondycyey chce u magistra zostawac, powinni cechmistrzowi opowiedziec, a cechmistrz na zasłużonych powinien pamiętać y tam ordynowac, gdzie iego wola będzie, czeladnik zas ten przerobiwszy cztery niedziele u tego magistra, iezeli mu się podoba, moze w kondycyi zostawac, pukie y sam zechce, a iezeliby intencyi nie miał u tego magistra zostawac, to się powinien cechmistrzom opowiedziec y przyczynie wyrazic, dla czego mu się nie podobało, potym ma mu bydz pozwoloną u inszego o robote się starac y u niego zostawac.

Punc[tus] 22. Czeladnik który od magistra z cudzego miasta zapisany exprese iest, a ma list autentyczny, według zwycza[i]u ma się na gospode udac y do tego samego, który iego exprese zapisał, po robote posłac y u niego kondycyi żądać, innemu się nie obiecować, ani kondycyi żądać. Gdy by była wielka niewygodą temu bratu, który umyślnie dla siebie zapisał, gdysz kazdy magister, który czeladnika zapisuie, ma list miec podpisany od cechmistrza. A tak ktorzyby się magister w tym punkcie przeciwnym pokazał, będzie powinien przez zadney excusii dac pro poena grzywien pięćdziesiąt, połowica slachetnemu magistratowi, a połowica do skarbu cechowego grzywien 25. A czeladnik powinien u tego magistra cwerc roku zostawac, iezeliby mu się dali podobało, moze zostawac, iezeli nie będzie, iego woli po expirowanem czasie, wziąwszy apseid, dali wędrowac moze albo do inszego na kondycją posc.

Pun[ctus] 23. Takowy zas czeladnik, który wędrowany czy tez tuteyszy, a roboty u magistra dostanie, powinien tedy bez zadney excusii na tydzień dziesięć niemnieckich [sic], a piętnascie węgierskich drzew do siodel należących ze wszystkim wystawic, a zeby magister bez naruszenia według umowy iego tydniowe solarium zarobionych piędniędzy oddawał.

Punkt 24. Kazdy czeladnik na tydzień robiący powinien pilności wszelkiej dołozyc, zeby kazda robota, który mu się do rąk trafi, nalężycie bez wszelkiej wymowy pięknie, do upodobania magistrowi wystawił, iako na podciwego czeladnika należy, iako to karety, kolaski, krzesła, łomoki, homąty, kulbaki y wszystko, co do tego rzemiesła należy.

Punkt 25. Zaden czeladnik bez zadney racyey y interesu nie powinien gdzie indziey nocowac, albo przez noc cało się zabawiac pijatyko [sic], ale tylko w magistrzowskim domu nocowac, gdysz się często magistrzowi nagła y prętka przytrafia robota, zeby zawsze celadnik [sic] na wygodzie do wszelkiej roboty gotowy był.

Punkt 26. Takze zeby czeladz nad tą świętych poniedziałkow nie wymisłała pod znaczną karą, gdy się to często trafia, kiedy magister robotę, iako naysilniejszą do wygotowania ma, a przez szpacerunki y święcenia poniedziałkow na czas naznaczony wygotowana bydz nie moze, przez co magistrzowie mają wielki zawód y ruine, y kłopot. A czeladz przez szpacery swoje u magistrzow swoich zarabiaią na nienawiść y szkodę sobie przynoszą, dla tego mają się okazyi takowy wystrzegac pod karą grzy[wien] 15.

Punkt 27. Kiedy się trafi stare siodło albo karetą do reparowania, lub z kupy rozebrania, tedy mają ci czeladz, ktorem się ta robota pod ręce ich daie, z pilnością na czas naznaczony sporządzc

y gotową magistrowi oddac, zeby magister państwu albo komu należy ze wszystkim dobrze sporządzoną oddał, zkaż zeby przez niedobry dozór czeladzi około taki roboty magister w iakim nie został podeyżrzeniu y konfuzyey.

Punkt 28. Z tym wszystkim zakazuje się, a zeby czeladz niepotrzebnych po gospodach lub w domu nie czynili swarów, bitew, przez które scissia [sic] zwykli wpadać w wielki dyshonor, wszelkich także powinni się wystrzegać uszczypliwych, dyfamujących słów, które do wszystkiego złego by nayspokojniejszego przyprowadzają, a tak kiedy czeladz w dobry harmonij y poszanowaniu, ieden drugiego będzie przestrzegał, taki odbierac będzie wszelką uczciwość, honor y reputacją od panów magistrów swoich y od całego zgromadzenia sławetnego cechu. Ci zaś którzy przeciwni byli przeciwko temu przykazowi naszemu, pod karę według wynalasku cechowego podpadac będą, to jest grzy[wien] 15 y więzienie.

Punkt 29. Przy zakończeniu tych punktów, do dobrego rządu służących, także dla przestrogi tych dwóch panów towarzyszy, urząd gospodni starszeństwa swego mających, w takowym urzędzie niedziel cztery zostających, którzy na gospodzie powinni czynić rachunki, co z cudzemi, przywędrowanemi, czeladzią przetrawili, każdemu co należy zapłacili, zeby takowy urząd według zwyczaju następował, i ieden od drugiego ten urząd odbierał, aby wszystkie rzeczy swoim rządem według dawnych starożytnych zwyczajów sprawowane były, czego ci panowie towarzysze, ieden po drugiemu następujący, przestrzegali y tak per consequens [sic], sobie po parze aż do najmłodszych ten urząd gospodni oddawali.

Punkt 30. Po zakończeniu tych wszystkich punktach [sic], jeszcze się to dokłada, a zeby żaden w porządku zostający magister nie wazył zabiegać robot ieden przed drugim, ale się tym kontentował, co do niego w dom przyniosą. A ten który się takowej roboty podejmie na swię [sic] osobę, powinien przysc do cechmistrzów y opowiedzieć, że iest roboty taki a taki y od kogo się podion [sic] y zkontaktował, zadatek na te roboty odebrał. Pan cech[mistrz] w tym punkcie nie odwłaszczając, zaraz powinien obesłać panów braci y oznajmic im przez tego posłańca, że ten a ten brat pojął się roboty, wyrażając iaki od tego a od tego pana y kontrakt uczynił y zadatek odebrał. A tak iezeliby się trafiła taż sama robota od tegoż pana, ile się trafia siła razy, ze szukać szczęścia dla taniosci, nie powinien się podeimować żaden brat cechowy, ani żadna wdowa, do tego rzemiosła należąca, więc ten punkt surową obserwowac przykazuiemi, aby ieden drugiemu nie przeszkadzał, roboty nie ganił, w najmiejszy [sic] rzeczy nie podchodził, na to pamiętając (co komu nie miło drugiemu nie czyń), a tak kiedy ten punkt będzie zahowany [sic] między bracią zawsze będzie miłość y affek[t] między wszystkiemi, więc tedy któryby się brat lub wdowa przez czeladnika swego złości takowe wyrządzać się wazył, takowy ma bydz przed sądem obwiniony całego magistratu y bez wszelkiej exkuzii popadac ma winy grzywien sto, połowica słachetnemu magistratowi, a połowa do skarbu cechowego, a na salli siędzeniem, pukiey soleny deprekacyi całemu cechowi nie uczyni.

Te punkta wszystkie, krore ku dobremu porządku są wyrażone, y panom braci do uwagi podane, a zeby panowie bracia zwazyli y ztrutyłowali we wszystkim dobrze wyrozumiawszy, zgodnie przyieli y rękami własnymi swemi podpisali się. Dan we Lwowie w cechu siodlarskim, roku Panskiego 1740, dnia 22 Maia. Za sławetnych panów cechmistrzów Jozefa Erdta czterdzięci męża y strzelca extualnego i pana Michała Szczubińskiego są do podpisu panom braci podane, a zeby ich swemi sławetnymi imnionami [sic] ztwardzili y pieczęcią całego cechu wydrożeniem przycisnели.

Jozeffus Erdt; Michał Ciubinski; Johann Cimmermann; Wawrzeniec Jasicki; Franciszek Drayzyn; Salomon Behnsdorff; Gergiusz Hanusch; Ignaci Behm; Johann Karol Gostlith; Johann

Glauss; Christoph Diettmann; Christofan Farard; Elias Swiekroski iako nie umieiac pisac klade znak krzyza; Jacub Trochopaus.

¹ Слово написано над рядком замість перекресленого: *dysgustuiq*.

² Підтерте слово.

Глава Ісусу Христу на віки віків. Амінь. Оскільки без Божої милості жодне королівство й усі монархії та держави не можуть бути без належного порядку і права, щоб могли зберігатися, відповідно до наданих нам прав, привілеїв найясніших королів, наших милостивих панів, якими би могли керуватися, перебуваючи в цеху, та їх дотримуватися у всілякій пошані.

Тому ми, славний сідлярський цех, бажаючи чинити відповідно до привілеїв, ласкаво нам наданих найяснішими польськими королями, а також шляхетним магістратом його королівського маєстату міста Львова, що лежить у руському краї, щоби будь-який порядок міг зберегтися так, як у наступних нижченаписаних пунктах міститься і знаходиться, для кращого затримання такої вольності, (статті), що слугують для славетного сідлярського цеху, схвалені від давніх часів, які ми зобов'язуємося в усіх незмінних звичаях утримувати, продовжувати з усілякою нашою старанністю, всі пункти виконувати та зберігати, а якби такий брат знайшовся, який би тим пунктам противився, (такий) має підлягати покаранню, відповідно до його вчинку. І такі всі славетні пани сідлярського ремесла, інкорпоровані в цех, зобов'язані зберігати (статті) та непорушно дотримуватися (їх), при всілякій пильності їх підтримувати.

[1] Не повинен жоден майстер залишатися під протекцією жодного пана урядника та на шляхетських дворах, прикриваючись протекцією, жодних робіт приймати, ані їх робити, ані від міста до міста по окремих селах бігати, але як правдивий майстер славетного сідлярського ремесла (має чинити), при всілякому дотриманні прав, під важкою втратою свого чесного імені.

[2] А що серед панів цехових братів є такі, які беруться за різні роботи для ясновельможних, вельможних, шляхетних панів, а також панів різних станів, брак у своїх виробках роблять, через що славетний цех разом із братами приводять до турбот, клопотів через судові процеси, а часом не слухають і право шляхетного магістрату, самі собі чинять справедливість, через що діють великий конфуз та образу для цілого славного цеху.

[3] А оскільки виразний пункт у привілею його королівського маєстату, а також ординації шляхетного львівського магістрату говорить, що кожен майстер, котрий береться за будь-яку роботу, повинен її сам у себе, як у будинку майстра, а ніде інде робити. А якби безумовно потреба вимагала (виїхати), тоді повинен про це цехмістрам повідомити, щоб це було за згодою всього цеху.

[4] А якби такий був майстер, який би сам особисто або через челядника взявся за роботу та в інше місто або село до якогось пана поїхав і продовжував свою роботу без відома цілого цеху, такий підпадає карі 50 зл.: половина – шляхетному магістратові, а половина до цехової скарбниці – 25 зл., щоб жоден такої роботи не наважувався (брати), ані її приймав.

[5] Також так діється між братами сідлярського ремесла, що деякі з них через корисливість беруться за велику роботу, яку не можуть вчасно у термін виконати. А хоч би і встиг, тоді не

повинен її сам робити, а має піти до старшого цехмістра та йому повідомити, а старші цехмістри ту роботу зобов'язані поділити між заслуженими братами, які би могли її виконати. А це для того, щоб не було між ними жодної заздрості та поганих випадків. Однак (додаємо), що кожен майстер може сам особисто взяти роботу, як-от: рейтарських сідел – десять штук і, відповідно до умови, взяти платню. А якби наважився більше десяти (штук) брати, а цехмістрам про це не повідомив, то він має бути перед урядом звинувачений і караний 50 гривнями та (сидінням) на вежі.

[6] Жоден майстер не повинен один другому чинити втрати та (робити) перешкоди через свої жартівливі вискоки при торгівлі, на базарах та інших акціях, які стосуються до тієї професії. А щоб один другого роботу не легковажив і не ганив перед іншим. Якби це про якогось із братів у тому пункті виявилось та було доведено документом засвідчення, такий винуватець має бути покараний 50 гривнями: половина – до магістрату, а половина – до цехової скарбниці – по 25.

[7] Жоден майстер не повинен своєму сусідові чи іншому майстрові тієї професії або іншої відмовляти челядника або хлопця, щоб від свого майстра відбув, а до нього прибув. Хто би відмовив, такий брат, про якого би це виявилось, мусить бути караний 50 гривнями: магістратові – половина, а цехові – також половина, адже через такі випадки цехова приязнь перетворюється на ворожнечу і велика ненависть і клопоти із цього виникають.

[8] Не має жоден майстер братися за жодну термінову роботу, яку не міг би виконати у призначений термін, ані щоб не наважувався прикликати іншого майстра на допомогу для виконання тієї роботи. Якщо хтось би проти цього пункту зробив і взявся за неї, то і він, і той, хто помагав, обидва підпадають під кару 50 гривень, з яких половина (припаде) магістратові, а половина – до цехової скарбниці.

[9] Жоден челядник, який іде від свого майстра, не повинен підмовляти за компанію для своєї мандрівки іншого, який залишається у того ж майстра тієї професії або в іншого (майстра), адже через такі намови не один шановний майстер внівець мусить обернутися з утратою шматка хліба. Отже, коли такий трапиться, котрий був би противний цьому пункту, без жодного милосердя має бути покараний 30 гривнями: половина – магістратові, а половина до цехової скарбниці – по 15.

[10] А що той славетний сідлярський цех має за ласкою Божою та від найясніших королів та панів милостивих, а також від шляхетного львівського магістрату привілеї й ординацію і всіляку силу має на утримання давніх звичаїв, яких дотримуються в сідлярському ремеслі та слугують цілому цехові, особливо ж тим, котрі хочуть у тому славетному цеху стати майстрами, а після прийняття міського права в місті хочуть осісти, щоб усі наступні кроки, відповідно до поданих статей, у жодному пункті не схибили, в нічому не протиставлявся [...], і мають, таким чином, бути підлеглими та послухними ті, які прагнуть вступити до того славетного цеху та в гроно майстрів потрапити, з них кожен повинен бути досконалим підмайстром, відомий, вмілий у своєму ремеслі, залишаючись на (цеховому) фундаменті, як кожному підмайстрові належить і годиться.

Перший пункт. Кожен підмайстер, якщо хоче робити штуки та від штуки плату брати, повинен бути досконалим у своєму ремеслі, щоб до сідел міг належно дерево приготувати, виробити, відповідно до потреби та пропорції, вмів обрізати, як належить кожному порядному підмайстрові, вмілому у своєму ремеслі.

Другий пункт. Коли би виявився такий підмайстер, який був би досвідченим у своєму ремеслі, повинен так поводитися, як вчить і містить перший пункт. Потім мусить старатися про славне ім'я, подаючи метрику свого гідного народження, а також атестаційний лист, де вчився свої роки, щоб було відомо славетним цеховим панам, звідки він, від яких батьків походить і де свої роки (навчання) відбув.

Третій пункт. Тоді має цей підмайстер просити панів цехмістрів, щоб могли зібратися збори всього цеху, де повинен перед усіма майстрами свої наміри та мету викласти, так висловлюючись, що хоче потрапити в гроно славетного цеху. Це вислухавши, пани цехмістри зобов'язані наказати йому вийти і мати між собою раду й обговорити, чи якийсь пан або брат, чи підмайстер не знав щось непристойне про нього. Якби жодної відомості та скарги на нього не було, тоді тодішні пани цехмістри та пани майстри, відповідно до сили свого уряду, повинні показати всі обставини, кроки, які має зробити при вступі до славного сідлярського ремесла.

Четвертий пункт. Кожен підмайстер, який би мав намір стати майстром славетного сідлярського ремесла, повинен залишатися на роботі в одного майстра протягом року та чверті, а це для переконання у всілякому вмінні та старанності, поводячи себе якнайкраще. Після року із чвертю має повторно озватися в цеху на квартальних зборах і висловити свої наміри словами або на письмі та представити листовне схвалення, відповідно до привілеїв і цехових звичаїв. І те повинен сказати, з особою якого стану хоче одружитися, чи з панною, чи вдовою, тобто для інформації, чи не є підозрілою, через що славетні пани цехмістри разом з панами майстрами можуть мати ганьбу та сором. Отже, коли хтось з якоюсь підозрілою особою хотів би одружитися, його намір (про вступ) не матиме наслідків.

П'ятий пункт. Також який би підмайстер бажав стати майстром у цьому славетному сідлярському цеху, повинен собі вибрати тверде букове дерево, достатньо заготувати, потім зобов'язані пани цехмістри зі свого середовища депутувати двох майстрів, щоб при них новий майстер належно заготовляв дерево, відповідно до потреби та пропорції, щоб вистачило штукмістрові для виготовлення чотирьох сідел.

Шостий пункт. Той підмайстер і майбутній майстер повинен зі старанністю обрізати всіляке дерево, належно до тих чотирьох сідел, які перед панами майстрами, депутативаними із цеху, має презентувати. Вони мусять старанно вивчити, чи це дерево є належно підготовлене для тих чотирьох сідел, без усілякої нагани, і чи добре висушене.

Сьомий пункт. Ті чотири сідла, які повинен новий майстер за штуки виготовити, мають бути такими. Перше називається "офіцерський реал", друге (сідло) – шкільне, або для навчання, третє (сідло) – англійське, четверте (сідло) – жіноче. Ті чотири сідла повинні бути, відповідно до 72 міри, без найменшої помилки, відповідно до проби та цехового звичаю, обрізані так, щоб у мірі на волосок не помилися. А ті, які польську роботу виконуватимуть, тоді чотири штуки, тобто терлицю, гусарське, козацьке і жіноче сідло, відповідно до звичаю, вищезгаданим способом мають кожне (сідло) належно і добре обрізати, як їхній звичай говорить, щоб у своїй мірі і найменше не помилитися. А коли би якась знайшлася помилка та недосконалість у тому дереві німецької та польської роботи, тоді цілі (штуки) мусять бути анульовані. Однак у цьому має бути виняток: коли хотів би поправити, має йому бути друга (спроба) дозволена. Пани майстри, на це присуджені, повинні суворо за тим стежити, щоб цей новий майстер ті чотири штуки без допомоги як майстра, так і підмайстра виготовив без найменшої вади, досконалі, в найкращому вигляді презентував.

Восьмий пункт. Той згаданий підмайстер і новий майстер повинен (презентувати) всі штуки – ті чотири сідла – належно, добре, міцно обтягнуті дихтовою клейовою шкірою, відповідно до звичаю, також ті сідла мають бути оковані належними бляхами, а особливо офіцерські сідла, звані "реал". Сидіння повинно бути обтягнуте білою замшевою шкірою, а боки – із червоного або жовтого сап'яну, прикрашене якнайкраще і якомога ліпше красиво вишитими квітами. Також шкільне сідло, або для навчання, таким способом, як і перше, ні в чому не відмінне, має бути належно якісною роботою оздоблене та презентоване. Також і жіноче, й англійське (сідло), ні в

чому не відмінне, повинен виробити належно, відповідно до пропорції, з усіма потребами без жодної нагани та браку. А ті, які займаються польською роботою, мусять чотири сідла як штуки презентувати. Перше сідло, зване “терлицею”, має бути покрите сап’яном або понсовим сукном, оздоблене красивими гаптованими квітами без найменшої нагани та вади. Друге гусарське сідло повинно бути покрите жовтим або червоним сап’яном та оздоблене гаптованими квітами. Також козацьке, як і жіноче (сідло), мають якнайкраще бути красиво вироблені, як і перші, з усіма прикрасами, без найменшої нагани та зауваження, і представлені панам майстрам.

Дев’ятий пункт. Подушки до тих згаданих сідел повинні бути вистелені добірною шерстю, а низ – стайфованою шкірою.

Десятий пункт. Усі потреби, належні до тих сідел, як ольстри з капурками, шабраки, надголівки із червоного сап’яну під груди з якнайкращої шкіри, штетовані мундштуки якнайкраще припасувати до кожного сідла разом із красивими стременами та прошитими попругами, (які) повинні бути відповідні до пропорції кожного сідла – так щоб у будь-який час міг покласти на коня і, відповідно до своєї потреби, кожен міг уживати. Ті чотири сідла мають бути виготовлені якнайкраще якісною роботою тим новим майстром, без найменшої хиби та нагани, і представлені перед славетними панями цехмістрами за присутності панів майстрів, зборами всього цеху. На те пани майстри з панями цехмістрами мусять зважати, щоб ті штуки були виставлені відповідно до належної міри та пропорції. Якби в тих штуках якісь помилки були, не повинні (штуки) прийматися, але закинутись. Однак мають на те зважити, щоб надаремно кошт і праця не пішла, дозволяючи до чверті року, щоб міг поправити свою майстерштуку. А якби не було ніякої нагани, тоді славетні пани цехмістри разом з панями майстрами такі штуки зобов’язані прийняти за добрі та похвальні і прийняти його за шанованого, славетного майстра, вправного у своїй справі.

Одинадцятий пункт. Згаданий підмайстер і новий майстер має вимагати від панів цехмістрів, щоб могли бути збори всіх панів майстрів, від яких відібрати ласкаву відомість, впрошуючи їх, щоб у всіх подальших справах допомагали йому.

Дванадцятий пункт. Потім пани цехмістри зобов’язані презентувати згаданого нового майстра шляхетному магістратові, рекомендуючи його, щоб був визнаний і прийнятий за міщанина та допущений до присяги. Після присяги згаданий новий майстер повинен на ратуші взяти “флінту”, або стрільбу, на плече, палаш до боку, ладівницю з порохом та кулями завісити на себе і так презентуватися на ту пам’ятку, що буде вірним і послухним найяснішому королеві та шляхетному магістратові.

Тринадцятий пункт. Це відбувши, пан новий майстер має славетних панів цехмістрів просити про збори цілого цеху, щоб свою повинність, покірність за присутності всіх прибулих виявити та справити учту, як є звичай. І тоді славетні пани цехмістри разом з панями майстрами повинні молодому майстрові всіляку честь виявляти і, відповідно до подальших пунктів, його приймати та визнати його об’єктом привілеїв вільності. Всі пани майстри разом з панями цехмістрами тому новому майстрові, взаємно руку подаючи, визнають за належного майстра. Однак якби той новий майстер не міг зараз же славетному цехові заплатити повну грошову квоту, тоді ті чотири майстерштуки мають залишатися в цеху так довго, поки згаданий новий майстер належно не задовольнить (цех).

Чотирнадцятий пункт. Не повинен жоден новопоставлений майстер тримати як челядника, так і хлопця для науки свого ремесла, поки повністю не задовольнить цех.

П’ятнадцятий пункт. Звичайною та належною (справою) є для того нового майстра, щоб при всіляких обставинах виконував повинності цілого цеху, і на кожний заклик цехмістра в цехових

справах завжди був готовий, без жодної суперечки та відмови, і ті послуги щиро та вірно відбував протягом одного року та шести тижнів, будучи завжди в готовності. І хоч би новий майстер прибув у той час, однак мусить відбувати (далі) свій послух. А якби жоден новий майстер не прийшов до цеху, тоді так довго має залишатися до послуг, аж поки інший не прийде.

Шістнадцятий пункт. Коли би так сталося, що якийсь майстер умер, а челядник хотів би одружитися з його жінкою, своєю майстровою, і стати майстром у славному цеху сідлярського ремесла, такий має своє ремесло добре від основ та належно розуміти та чверть року від оголошення в тому цеху до іншого міста мандрувати, і протягом такого часу зобов'язаний підготуватися, щоби був здатний до виконання всілякої повинності так, як інші чужі (майстри). Однак такий, який би одружився зі своєю майстровою, повинен тільки половину майстерштуки робити, тобто сідло, зване "офіцерський реал" та друге, назване "шкільне", по-іншому – для навчання, також через ці всі кроки (пройти), що й інші відбували, як згадувалося в 8, 9 і 10 пунктах. І такі майстерштуки після закінчення роботи мусить презентувати цілому цехові. Якби в такій майстерштуці була якась помилка, недосконалість і вада, згадані штуки мають бути анульовані та закинуті, і повинен такі інші (штуки) з кращою старанністю знову робити, щоб їх цілий цех визнав добрими. А тоді прийнявши міське (право), задовольнивши наполовину славетний цех, має бути прийнятий за майстра.

Сімнадцятий пункт. Таким же чином (має бути), коли би трапилося, що челядник хотів одружитися з донькою майстра, також і майстрівський син, який залишається у своїй професії, не повинен більше відбувати, тільки те саме, що і той, котрий одружиться з удовою, тобто ті самі дві штуки, які належать до майстерштуки, має виготовити без будь-якої помилки, і ті всі вищезгадані пункти виконати і тримати. Тоді такий, прийнявши міське (право) та задовольнивши цілий цех наполовину, повинен вважатися та бути прийнятим за чесного майстра до товариства славного цеху.

Вісімнадцятий пункт. Коли би якийсь майстер умер і залишив свою дружину вдовою разом зі синами, а він за свого життя цех у всьому задовольняв, тоді якщо хтось із його синів хотів би вчитися ремесла тієї професії, тоді та вдова може тримати такого учня у себе. Однак коли прийде (час) для визволення, повинна прийти до цехмістра та просити його, щоб визначив для того учня майстра, у якого він би півроку перебував у науці для кращого досвіду та вивчення тієї професії. А після закінчення такого часу, мають (майстри) його визволити та зробити вільним. Також челядник, майстрівський син, мусить відбути дворічну мандрівку, а після виконання мандрівки, повернувшись назад, а якби хотів стати (майстром), тоді, відповідно (до цього) пункту, відбуде півштуки, задовольнивши цех і прийнявши міське (право), має бути прийнятий за майстра.

Дев'ятнадцятий пункт. Якщо майстер, котрий належно заспокоїв цех, і хлопця у себе в науці тримав, такого не повинен без відома (цеху) більше тримати, тільки до чотирьох тижнів. А після чотирьох тижнів зобов'язаний представити лист про народження, чи від чесних батьків походить. Потім має той майстер цього хлопця у цеху на кварталних зборах записати на термін чотирьох років. А після закінчення терміну чотирьох років (учень) повинен за присутності всіх панів майстрів під час кварталної сесії бути визволеним. Жоден майстер не може тримати у науці двох хлопців. А кожен хлопець після закінчення терміну чотирьох років, будучи челядником, мусить відбути мандрівку, а після відбуття мандрівки вільно йому назад повернутися. За дотримання всіх цехових пунктів вільно йому старатися про магістерію.

Двадцятий пункт. Оскільки між челяддю є великий непорядок, коли деякі з них відбувають від своїх майстрів або відходять без волі майстра з роботи. Такий (челядник) повинен піти до

звичайної господи челяді і там рахунок вчинити з майстром, і коли буде один другому винен, повинен звернутися до цехмістра, щоб відібрав належну платню, і з дозволом цехмістра та попросившись із усією челяддю, відповідно до їхнього звичаю, може далі в ім'я Бога мандрувати. Якби котрийсь (челядник) після оголошеного відходу від свого майстра хотів працювати в іншого майстра, не має бути йому це допущено, ані не сміє жоден майстер такому челядникові надати роботу. Який сам своєю волею від майстра йде, той, попросившись зі своїми колегами, має чверть року мандрувати. Потім вільно такому (челядникові) назад повернутися і до того майстра, до якого хоче, на умови піти і там залишитися працювати.

Двадцять перший пункт. Челядник, який із чужих країв примандрував, повинен, відповідно до звичаю, звернутися до господи й обіслати ту челядь, котра до неї належить. І якщо хоче залишатися у майстра на умові, вони зобов'язані цехмістрові повідомити, а цехмістер повинен пам'ятати про заслужених (майстрів) і там встановлювати, де його буде воля. А той челядник, відробивши чотири тижні у того майстра, якщо йому сподобається, може на умові залишатися, поки сам захоче. А якби не мав наміру в того майстра залишатися, то мусить цехмістрам повідомити та викласти причину, чому йому не сподобалося. Потім має йому бути дозволено в іншого (майстра) старатися про роботу та у нього залишатися.

Двадцять другий пункт. Який челядник із чужого міста від майстра на вимогу є записаний, а має автентичний лист, за звичаєм повинен звернутися до господи і до того самого (майстра), який його на вимогу записав, послати за роботою й у нього вимагати умови, іншому не обіцяти, ані умови не обговорювати. Була би велика невігода тому братові, котрий навмисно для себе записав (челядника), адже кожен майстер, який записує челядника, повинен мати підписаний лист від цехмістра. І якби котрийсь майстер у цьому пункті був порушником, повинен, без будь-якого винятку, дати за кару 50 гривень: половина – шляхетному магістратові, а половина – цеховій скарбниці – по 25 гривень. А челядник мусить у того майстра чверть року залишатися. Якби йому подобалося, тоді може далі залишатися, а якщо ні, то у його волі буде після закінчення терміну, взявши відхід, далі мандрувати або до іншого піти на умови.

Двадцять третій пункт. А такий челядник, мандрівний чи місцевий, що дістав роботу в майстра, повинен без відмови за тиждень десять німецьких та п'ятнадцять угорських дерев'яних заготовок, належних до сідел, з усім виконати. І щоб майстер без порушення умови його тижневий грошовий заробіток віддавав.

Двадцять четвертий пункт. Кожен челядник, котрий на тижневий (заробіток) робить, має всілякого старання докласти, щоб кожна робота, яка прийде йому до рук, виконувалася належно, без будь-якої догани, красиво, до вподобання майстрові, як належить чесному челядникові, як-от: карети, коляски, крісла, тлумачи, гомати, кульбаки та все, що до того ремесла належить.

Двадцять п'ятий пункт. Жоден челядник без жодної рації та справи не повинен ніде інде ночувати або цілу ніч пиячити, але тільки ночувати в будинку майстра. Адже часто майстрові випадає термінова і швидка робота, щоб завжди челядник на вигоді був готовий до будь-якої роботи.

Двадцять шостий пункт. Також понад це, щоб челядь святих понеділків не вигадувала, під значною карою, адже так часто діється, коли майстер має якнайтерміновішу роботу, а через прогулянки та святкування понеділків (челяддю) у визначений термін не може її виконати, через що майстри мають велику шкоду та розорення, і клопіт. А челядь через свої прогулянки у своїх майстрів заробляють на ненависть і шкоду собі приносять, тому повинні остерігатися таких випадків, під карою 15 гривень.

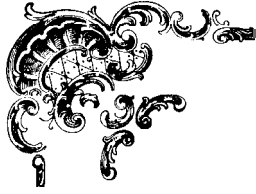
Двадцять сьомий пункт. Коли випаде старе сідло або карета до ремонту або розібрання з купи, тоді має та челядь, якій та робота дається у руки, зі старанністю на визначений термін (її) впорядкувати та готовою майстрові віддати, щоб майстер панам або кому належить з усім добре впорядковану віддав. І щоб через недобрий догляд челяді біля такої роботи майстер не був у якійсь підозрі та конфузї.

Двадцять восьмий пункт. З тим усім забороняється, щоб челядь не чинила в господах або будинках непотрібних сварок, бійок, через які звикли мати велику ганьбу. Також повинні остерігатися всіляких ущипливих, образливих слів, які призводять до всього злого навіть найспокійнішого. А щоб челядь перебувала в добрій гармонії та пошануванні один одного, такий кожен (челядник) буде мати всіляку честь, шану та добру репутацію у своїх панів майстрів та цілого товариства славного цеху. А ті, які противилися тому нашому наказові, будуть підпадати під кару, відповідно до рішення цеху, тобто 15 гривень.

Двадцять дев'ятий пункт. При закінченні тих пунктів, котрі слугують для доброго урядування, також для перестороги тих двох панів підмайстрів, які несуть уряд свого старшинства у господі, залишаючись на такому уряді чотири тижні. Вони повинні чинити рахунки, які мали із чужими, мандрівними (підмайстрами), челяддю, щоб заплатили належне кожному, щоб такий уряд відповідно до звичаю чинив і один від другого цей уряд відбирав, щоб усі речі виконувалися своїм порядком, відповідно до давніх старих звичаїв. Щоб це пани підмайстри, котрі по черзі приходитимуть, і так надалі попарно аж до наймолодших – такий уряд у господі виконували.

Тридцятий пункт. Після закінчення тих усіх пунктів ще це додається, щоб жоден майстер, який залишається в порядку, не наважувався перебирати робіт один перед другим, а тим задовольнявся, що до нього в будинок принесуть. А той, хто таку роботу виконує особисто, повинен прийти до цехмістрів і повідомити, що є така і така робота, й у кого найнявся та підписав контракт, який завдаток узяв за цю роботу. Пан цехмістер у цьому пункті, не відкладаючи, відразу зобов'язаний обіслати панів братів та повідомити їм через цього посланця, що той і той брат узявся за роботу, сповіщаючи, який з тим чи іншим паном уклав контракт і відібрав завдаток. А якщо випаде така сама робота від того ж пана, адже часто трапляється, що шукають щастя через дешевизну, не повинен жоден цеховий брат, ані жодна вдова, яка належить до того ремесла, братися за неї. Отже, тим пунктом, суворо дотримуючись (звичаю), наказуємо, щоб один другому не перешкоджав, роботи не ганив, у найменшій справі не обходив, про це пам'ятаючи: що кому не мило, іншому не роби. А так коли цей пункт буде збережений, між братами завжди буде любов та приязнь між усіма, отже, коли би брат чи вдова через свого челядника наважилися висловити злість, такий має бути перед судом звинувачений цілого магістрату і підпадає, без будь-якої вимовки, під кару 100 гривень: половина – шляхетному магістратові, а половина – до цехової скарбниці, і сидінням у кімнаті, поки цілковитого вибачення не вчинить цілому цехові.

Ті всі пункти, які слугують для доброго порядку та панам братам подані до уваги, щоб пани брати зважили й обдумали, в усьому зрозумівши, згідно прийняли та своїми власними руками підписали. Дано у Львові в сідлярському цеху, року Божого 1740, 22 травня. За славетних панів цехмістрів Йозефа Ердта, "сорокамужа" та вибраного стрільця, і пана Міхала Щубенського до підпису панам братам подані (статті), які їхніми славетними іменами затвердили та печаткою цілого цеху притиснули. *(Підписи 13 майстрів, один з яких не вмів писати).*

ПРИВІЛЕЇ ТА СТАТУТИ ОДЯГОВИХ ЦЕХІВ

ТКАЧІ

1459 р., вересня 10, Львів

Львівські райці надають статут для цеху ткачів

Опубл.: AGZ, VII, s. 96-99.

Mir Ratmanne Der Stat Lemborg Bekennen offenbarlichen mit laute deses briffes allen, den is geboret, Das czu merunge des gemeynen notczes vnd czu sunderlichem genisse vnd offhalt vnser Stat, doruff vns czu vben vnd vorfleysen alle czeit geboret, habe wir den leynnenwebern, vnder vns gesessenen, eyne Czeche vorlegen vnd gegeben czu merunge erer gewerken yn redlichkeit vnd erberkeit, das auch alle vnfertige smeliche vnd vmbeweme vordochten sachen an eren Hantwerke vorleget wurden, vnd sy allezeit also wurden derfunden gegen fremden vnd ynwonern, das sy hy vnd anderswo, vnser Stat czu eren erberlich mochten besteen, des wir en czu eyner entrichtunge deze vnden geschrebene artikelu haben gegeben yn erer czechen vnforserlich czu halden vnd czu vorwaren.

[1] Czu dem irsten, was sy zelber mit der hant machen, is sey parchen ader leymeth, ader welerley das were, das sy das stockecht frey mogen vorkewffen.

[2] Item app ymanth borgerrecht vnd czechrecht mit en nicht hette vnd ir hantwerk arbete, is sey man, ader weypp, dem mogen sy dy erbet weren mit vnser wissenschaft.

[3] Vnd is das eyn newer meyster her qweme, vnd czechrecht mit en haben welde, der sal beweysunge drengen, das her yn eyner andern czechen gelart habe, noch des hantwergis gewonheit vnd sal geben yn dy czeche funffczik smale groschen vnd eynen besmer wachs, sunder keyn assen noch getrenke sal her machen, vnd sal der lichten answarten, dy alle feyertage, so man in der kirchen das amecht beheet, czu rechten czeiten entczunden moch der andern Czechen gewonheit, bis eyn ander newer meyster wirt, des vorsewmnes seyn czene smale groschen dy busse als ofte is geboret, wer abir sulche beweysunge als obin nichten brechte, der sal ere czuche nicht hindern. Vnd wen man das czechen vmb zenden wert, der also balde yn dy czeche nichten qweme, der gebe czu busse eynen smalen groschen. Wer auch noch der erbit lewft, des man en mit geczevge obirkumpt, eyn bezmer wachs ist seyne busse, ausgenomen app man noch em zendete.

[4] Man sal auch dy leymeth arbeten vnd wirken am kamme vellig vnd breith, als is ymant begeret czu seynem willen.

[5] Auch sal keyn meyster noch geselle in dy czeche geen mit messer cleyn ader gros, ader mit anderem wopen, eyn groschen sey dy busse.

[6] Wer auch yn der czchen frewellich reth, den sal man bussen mit eynen bezmer wechs, is denne das her hochfrewelte, ader noch dem irsten frewel der bussen nicht achtende seynen frewel vornewete, so mag en dy czeche, bussen noch erem derkenntnis.

[7] Vnd kegen vns Ratmanne app is vor vns brocht wert vnd kegen deme her gefrewelt hot mit wort ader tat, sal her zunen noch seynem vormogen. Vnd wer der czechen vnderweysungen nicht folgen welde, sich czu rechte ruffende, wurde her mit rechte, oberwunden, so sal her der czechen bussen noch genoden.

[8] Wirt auch ymanth an seyner gebort, ader seyner vorrockunge, ader das her in der vnee sese, ader in andern vnredlichen sachen beschuldiget, der sal mit vnser wissenschaft czechrecht nicht haben, noch erbeten, is sey meister ader geselle her fertige sich denne der sachen vnd vorwisse sich vmb seyngelt czerunge vnd vorseumpniss mit deme, der en beschuldigete, vnschedlich vnser bussen, is auch dur selbe beschuldiget, er gewerke de busse der czechen eynen balbin stein wachs.

[9] Welch meyster der czechen heimlichkeit ausbrechte, der busse eynen halbin besmer wachs vnd vns auch noch vserm derkenntnis, is were denne eyne sulche heimlichkeit, dy deme gemeynen notcze schedlich were, des sal her vnwettehafftig seyn.

[10] Welch meyster bey eren gewerken ader knappen leichczeichen nicht were, czwene smale groschen zey dy busse.

[11] Den knappen sal man also wol bestaten, als den meyster vnd app der knappe noch em lisse cleyder ader pfennige, das sal dy czeche iar vnd tag ynne halden mit vnser wissenschaft, vnd is das des gestorben knappen nesten freude, dy dorczu recht hetten, in des nichten quemen, so sal das gerethe angewant werden czu zelgerete noch vnser vnderweysunge.

[12] Keyn meyster sal auch barfus geen in der Stat bey der bussen eynes halben bezmer wachs.

[13] Is sey meyster ader geselle der ymanden off dem hentwerke schuldig were is ad is durch dy czechmeister irkant wirt vnd wirt czu dem firden mole vormanet bezalunge czu thuen, vnd her das nichten achte, der verbusse eynen halben bezmar wachs, achte her das auch nicht, so mag man em das em das hantwerk legen bis czu genuglicher bezalunge.

[14] Sunder was do oder zeiben breytthe groschen ist, das habe vnser phoit vnd nicht dy czeche czu richten.

[15] Der meyster, der an des heiligen leichnamstag vnd an dem achten tage eyn licht noch seynen vormogen nichten hette, der busse czwene smale grochen.

[16] Welch meister sich vorsepelete, ader man en auszog vor trankes bezalunge, dy busse eyn bezmer wechs vnd keyn man sal mit dem andern nicht spelen off dem hentwerge bey eynem bezmer wachs, vnd sulche sal dy czeche vns offinbarn, dy sullen durch vns sunderlich gebussen werden. Is sey meyster ader geselle, bey dem worfel irfunden werden, dy busse eyn bezmer wechs.

[17] Keyn meister sal keyn frey weypp nicht eren bey eynem bezmer wachse dy busse.

[18] Welch meister dy ley met czu korcz mese den leuten, der busse eynen bezmer Wachs. Eyn ider meister sal ele off gewonlich lon worchen, sunder armen leuten, dy is nicht czu vorlonen hetten, sullen sy umb dy fumffte ele worchen.

[19] Wen auch eyn lerknecht das hantwerk leren welde, der sal dem meister drey iar dynen vnd yn dy czeche eynen firding geben, vnd wen her ausgelernet vnd dy drey iar ausgedinet, so sal en zeit meister mit eyner mark heller cleyden, ader eyne mark heller do geben, das her disderfleisigter an seynen dinste zeyn mochte.

[20] Is das denne her yn seinen leriaren seynen meister apprunnik wurde, so sal her seynem meister vor seyne mue czerunge vnd vorseumpniss genuk thuen noch des hentwergis gewonheit, welde her abir das hantweg weder lernen, so sal her off eyn newes anhebin, vnd kynen lerknecht sal man nicht offnemen an der czechmeister willen vnd wissen.

[21] Der meister sal dem knappen yn eynem vollen worche orlopp geben, der anders tete eynen halben bezmer dy busse, is were denne, das her mit seyner erbet nicht besteen kunde, desgleich zal auch der knappe nicht orlopp nemen wen yn eynem vollen worche, vnd sal denne seynen meister den stul reumen. Der anders tete vnd seynen meister lisse zeyn werk steen, der sal wandern.

[22] Welch meyster dem andern seyn gesinde entlifremdit, der vorbusse eynen halbin steyn wachs. Auch sal keyn meyster den knappen, so her offsteet von seynen meister, nicht zeczzen, her froge denne vor app her frey ist, eyn halber bezmer wachs ist die busse.

[23] Keyn meister noch geselle sal grantwerre machen vnder meister vnd gesellen mit worten ader mit werken, dovon geczok möchte bekommen, den man oberqweme mit goczenge, eyn bezmer wachs zey dy busse, vnd vorwesse sich sunderlich mit vnser bussen.

[24] Welch knappe dem meister zein gesinde entfremdete, den man oberqweme, der sol gebusset werden noch der czechen derkenntnis mit vnserm rate.

[25] Dy czechmeister sullen nymanden keyn gelt leyen an der czechen wissen, app sy das brechen, so sal eyn ider czechmeister geben eynen halben steyn wachs vnd sullen das inlegen bey firzentagen.

[26] Alle kauffstucke dy sullen dy lenge vnd breite haben als do vorne, vnd sullen gezeichnet zein noch des hentwerges gewonheit.

[27] Vnd dy frawen arme wetwen, dy itczunth begriffen zeyn, dy sullen erbeten off eynen stul bis an ir ende, vnd ober dy czu getwange der czechen czullen ander nicht offgenomen werdin, sunder dy frawen, dy do mane haben von andern hentworgen, ader gebawers leute, dy sullen das hentwerg nicht hindern vnd zullen erer mannen gewerbis warten. Idach en alleyne ader seibist, mogen sy mit ir haut werken, was en not wurde seyn.

[28] Welch meister zeyn czechrecht off sagete vnd wellende von hynne scheiden, seyn burgerrecht offgebe, vnd von vnd seyner erberkeit briffe begerte, der sal dy czechmeister an em haben, dy von aller gewerken wegen bekenen sullen vor vns, wy her sich czweschen en gehaldin hat vnd von en gescheiden ist. Auch sal eyn oder knappe, der do wandern wil, von der ganczen czechen briffe nemen, wy her sich off dem hantwerk gehaldin hot bey sulcher vnderscheit vnd ansslissunge.

Su wir derkennen mochten dy obgenanten artikeln gar, ader yrkeyne ausen vns, vnser Stat ader dem gemeynen notcze vmbeqweme, ader schedlich czu zeyn das wir des alle czeit mechtig seyn sullen, dy czu tilgen abeczunemen vnd, app is not were, czu vorwandeln vnd noch vnser Stat notcze andere czu gebin, des czu hocher kuntschaft habe wir vnser Stat Ingesegele an dezen briff lossen hengen. Gegeben an dem montage noch der Geborth vnser lieben frawen der Iarczal vnser lieben hern Tausint virhundert vnd newen vnd phumffczig iar.

и, райці міста Львова. Робимо відомим змістом даної грамоти всім, кому потрібно. Що для збільшення звичайної слави і для особливої користі та збереження нашого міста ми звикли постійно докладати старань і зусиль. І коли ткачі-полотняники до нас прийшли з наполегливим проханням утворити цех для честі й поваги ремесла, а також для збереження честі та шани їхніх ремісників, для виправлення помилок і для усунення порушників (з цеху), ми, щоб наше місто для слави та користі могло покращуватися, на їхнє прохання написані статті для їхнього цеху подали та встановили.

[1] По-перше, щоб вони те, що самі своїми руками зроблять, чи це бархан, чи полотно, чи будь-яка вовняна робота, могли вільно продавати.

[2] Далі, жоден, хто не має міського та цехового права, який займається цим ремеслом, не може далі працювати без нашого дозволу.

[3] І якщо новий майстер прибув сюди і має за собою цехове право, то він мусить показати, як він навчався в інших цехах, і повинен дати до цеху 50 вузьких гр. та безмін воску, але не виставляти учту, а також виконувати обов'язки в храмі, коли відбуваються богослужіння, як це буває в інших цехах, аж поки не прийде новий майстер, покладаючи 10 вузьких гр. як покуту, як це часто буває. А якщо хтось цього не виконав, тоді він не повинен перебувати у нашому цеху. Але, коли людина, яка прийде до цеху, може не давати учту, нехай пожаліє свій малий гріш, але як уже працює і його можна переконати у цьому, то він зобов'язаний (за учту) дати безмін воску.

[4] Коли йому щось буде доручено, необхідно також обробляти полотно і ткати гребінцем хвилясто і широко, якщо це хтось забажає.

[5] Також не повинен входити до цеху жоден майстер та підмайстер, маючи при собі малий чи великий меч або іншу зброю, (інакше) тоді хай заплатить 1 гр. штрафу.

[6] Хто добровільно не приходить до цеху, той мусить бути оштрафований безміном воску, але якщо це буде надто зухвало та не враховуватиме першу кару, то нехай цех покарає за власним розсудом.

[7] Якщо хтось провинився проти нас, райців, то він має розплатитися своїм майном. Коли хтось не виконує правил у цеху, будучи справедливо засуджений (у цеху), то він повинен задовольнити цех.

[8] А коли хтось обвинувачується у законності народження або в інших недобрих справах, тоді хай за нашого відома не користується цеховим правом, ані (виконує) роботу. Не зможе виконувати ремесло, будучи майстром чи підмайстром, поки себе не очистить від цих недоліків, в яких звинувачувався, і сплатить у цех половину каменя воску.

[9] Якби майстер зрадив таємницю цеху, то хай заплатить половину безміна воску (до цеху), а також нам, а була би така таємниця загальноміською і це виявилось би шкідливим (для міста), то ця справа прийде до нашого (суду).

[10] Якби котрийсь майстер або челядник за своїми роботами не прийшов за похоронною ціхою (на похорон), то має сплатити 2 вузьких гр.

[11] Челяді необхідно справити належний похорон. А коли би майстер або челядник залишив по собі одяг чи гроші, то це повинен цех затримати на рік та один тиждень з нашого відома. А для померлого челядника найбільшою радістю є належно піти з життя. Для цього потрібно прикласти старання, відповідно до ваших (цеху) звичаїв.

[12] Жоден майстер не повинен ходити босоніж по місту, під карою півбезміна воску.

[13] Будь-який майстер або челядник, маючи хиби в ремеслі, що було б встановлено цехмістром, за четвертим нагадуванням, коли він не зважатиме, мусить сплатити півбезміна воску. А коли він не зважатиме і на це, то йому треба заборонити ремесло аж до повної виплати.

[14] Все, що виходить поза 7 гр., то нехай судить наш вїт, а не цех.

[15] Майстер, який у день Всіх святих та на восьмий день (октаву), легковажив би цехом, має дати 4 вузьких гр.

[16] Якщо майстер програв би (в азартні ігри) або заборгував при оплаті за напої, то повинен заплатити безмін воску. Ніхто не має грати (в азартні ігри) при ремеслі, під карою безміна воску.

І (кожен) зобов'язаний повідомити наш цех про це, і вони (порушники) мають бути особливо покарані.

[17] Жоден майстер не повинен шанувати повію, під карою безміна воску.

[18] Той майстер, який виміряє полотно людям закоротко, такий мусить сплатити за кару безмін воску. Будь-який майстер не повинен застосовувати свою міру довжини у ремеслі, не ображаючи бідних, які не заслужили цього.

[19] Коли учень забажає вивчити ремесло, то він має відробити у майстра три роки та заплатити податок у цех. А коли скінчить навчання і відбуде три роки, то майстер мусить його належно одягнути та дати 1 гривню галерів, щоб він став більш пильним у своїй роботі.

[20] І якщо він під час своїх років навчання відійшов би від свого майстра, то він зобов'язаний віддячитися своєму майстрові за його працю, а коли він не забажає вивчати ремесло, то слід починати (навчання) заново. І не слід приймати жодного учня без відома та без волі цехмістра.

[21] Майстер повинен дати челядникові на його прохання, повний відпуск, якби по-іншому вчинив, то сплатить півбезміна (воску), хіба би він (майстер) не міг би працювати без нього, і тоді майстер не повинен його відпускати. А в іншому випадку він має залишити майстерню та помандрувати геть.

[22] Той майстер, який переманює від іншого його челядь, втрачає півкаменя воску. Також жоден майстер не повинен зупиняти челядника, який відійшов від свого майстра, оскільки він стає вільним, під карою півбезміна воску.

[23] Жоден майстер або підмайстер не має робити кпини над (іншим) майстром або челядником – словом чи дією, (інакше) тоді та людина, що це вчинила, мусить сплатити один безмін воску і зобов'язується особливо вибачитися (?) перед ними.

[24] Якщо челядник відійде від свого майстра, тоді цей порушник повинен бути покараний з відома цеху за нашою радою.

[25] Без відома цехмістрів ніхто не може ткати полотно, коли ж вони це порушать, то один з цехмістрів має дати півкаменя воску і мусять скласти це (до цеху) впродовж чотирьох тижнів.

[26] Всі штуки полотна, які мають відповідну довжину та ширину, як належить, такі вироби мають оцінюватися за прийнятим звичаєм.

[27] Жінки, бідні вдови, зважаючи на їхнє становище, можуть працювати в одній майстерні до кінця життя, і від цих удів цехові учні не будуть забрані. Жінки, особливо ті, які беруть від інших ручну роботу, чи селянки, не повинні своїми виробами перешкоджати та конкурувати з ремісничими виробами. Також одній чи самій (вдові) може бути дозволено при її бідності (продавати) її вироби.

[28] Якщо майстер залишає своє цехове право, повідомивши та бажаючи відійти (з міста), йому забирається міське право, і про його перебування (в цеху) на прохання цехмістра та всіх ремісників, отримує лист від нашого імені, як тут він дотримувався (звичаїв) і як відійшов. Також кожен челядник, який хоче мандрувати, має отримати лист від усього цеху, як він виконував свою роботу від часу його появи та прилучення (до цеху).

Таким чином, ми визнаємо зазначені статті, прийняті нами чи для загальної користі нашого міста, які не є незручними чи шкідливими, які будуть на всі часи дієвими та невід'ємними, і коли буде потреба, щоб змінити, (дозволяємо) щось інше додати для користі нашого міста. Для кращої довіри до цієї грамоти печатка нашого міста є підвишена. Дано у понеділок перед святом Різдва Діви Марії, літочислення нашого любого Господа 1459 року.

1469 р., червня 14, Львів

Статут підмайстрів львівського ткацького цеху, затверджений раецьким урядом

Опубл.: AGZ, VII, s. 120-122.

Nir Ratmanne der Stat Lemborg Bekennen Offenbarlichen mit Laute Dises briffes Allen, Den is natdorft ist, Das vor vnsern gesessen Rath komen ist dy Erber Czeche der Leyneweber mit sampt den gesellen eris hantwergis vnd haben beschrebin brocht dy stucken vnd gewonheit, dy man pflegit czweschen den gesellen halden vnd gebrawchen off erem hantwerge czu der landishut¹ vnd anders wo; als dy obgenante Erber czeche der leyneweber vnd ere gesellen vns vorzelit haben begerende vnd bittende, das wir en dy selben beschrebene stucke, artikel vud gewonheit bestetigen sulden czu gebrawchin mit vnserem briffe. Welche stucke, artikel vnd gewonheit, dy yn schriften durch sy vns geentwert ist, folgit in desen worten.

[1] Czu dem irsten, welch geselle nicht drey Iar hot gelart off dem Hantwerke, den selben gesellen sal man nicht eren, noch fordern yn ir czechen, ader von dem hantwerge.

[2] Item welch geselle anderswo eyn elichweipp hat, den sal man nicht lenger halden, wen fyr wochen.

[3] Item wo czwene lyrknechte haben gelart mittenander yn eyner wergstat, dy sal man nicht eren, noch fordern.

[4] Item welch geselle bey sulchen lerknechten wurde erbten, des her oberczeugit wurde mit czween gesellen, der sal verbussen eynen bezmer wachs, vnd app her sich do wede setczen weide vnd yn eynem frewel wegk czihen wolde, so zullen em dy gesellen briffe nochzenden mit der meyster hulffe vnd rate, das her nicht sal gefordert werden, her vorrichte denne seyne sache, vnd das keyn geselle sal bey em erbeten bey eyner sulchen bussen.

[5] Item welch geselle eynem meister schuldig bleybit vnd wegk czewth an des meisters willen, der sal auch nicht gefordert werden also lange, bis das her beczalit seynem meister.

[6] Item welch geselle eyne orten trincket vnd weg gehet vnbeczalet vnd hot nicht mit dem schenken abegereth. Wirt her vor den Meistern beclaget dorumme, der sal vorbussen drey smale groschen.

[7] Item wenne eyn geselle den andern smehet ader vnereth yn eynem leithawze, der verbusset eynen smalen groschen.

[8] Item welch geselle den trangk nynt aws der örten vnd eret eyn frey weipp do mete, der vorbusset eynen smalen groschen.

[9] Item welch geselle trinket ober dy mosse, das her den trangk mus wede gebin yn dem leithawze, Ader yn des meisters hauze, der vorbusset fyr smale groschen.

[10] Item welch geselle yn dy czeche geeth vnd gewere by em hot, is zey gros ader cleyn, von itczlichem eynen smalen groschen.

[11] Item welch geselle treith eyn krenczel von garne, der vorbusset eynen smalen groschen.

[12] Item welch geselle barfus geeth aws eyner werkstat yn dy andere, der vorbusset eynen smalen groschen.

[13] Item welch geselle off dy gasse geeth, dy weile man yn der czechen ist, der vorbusset eynen smalen groschen.

[14] Item app eyn geselle cranck wurde vnd nicht czerunge hette, dem sal man aws der czechen legen zechs breite groschen.

[15] Item app eyn Meister czu eynem gezellen wirt, der sal den gesellen geben fyr breite groschen.

[16] Item wen eyn lerknacht awsgelart hot seyne ler Iar, so zal her den gesellen geben fyr breite groschen.

[17] Item wen das czeichen vmmegeet vnd eyner ynheymesch ist vnd dem czeichen nichtenfolget, der vorbusset eynen smalen groschen.

[18] Item welch geselle mit dem andern spelet welcherley spel das zey vmb gelt, der vorbusset eynen halben bezmer wachs.

[19] Item welch geselle sich weder dy Eidesten gesellen zeczet czu vnrechte, als ofte her das tut, also ofte vorbusset her eynen smalen groschen.

[20] Item welch geselle nicht czu der beygraft kompt, wen her ynheimesch ist, zo vorbusset her eynen smalen groschen.

[21] Item welch geselle czu dem leichezeichen nichten kömet, wen her ynheymesch ist, der vorbusset eynen smalen groschen.

[22] Item welch geselle kompt gewanderth, der vor alhy nicht hot geerbet, der sal geben eynen smalen groschen.

[23] Item vorbas Alle Ingenge czu fyr heller.

[24] Item wen eyn geselle eyn Iar awssen ist vnd kompt weder, der sal geben eynen smalen groschen.

[25] Item der geselle, der eyn elich weipp hot anderswo, wenne her fyr wochen geerbet vnd wekczewth, oder wandert, der sal eyn firtel Iar awssen zeyn.

[26] Item welch geselle vnder den Eldisten vnrichtig lebete, der sal noch also fil gebin, als eyn ander geselle gebe.

[27] Item off alle quattemper Zal man leichezeichen legin ader habin.

Merkende vnd irkennende wir obgenante Ratmanne der Stat Lemborg der egenanten leyneweber Erber Czechen vnd gesellen mogliche vnd beqweme bete, haben en dy obinbeschrebin gewonheit vnd ordnung der gesellen eris hantwergis befestet, beweret vnd bestetiget en czugebrawchen, vnd bestetigen mit dezem Briffe, auch vnschedlich vnser Stat gerichte, Also das wir mechtig wellen zeyn, dy obgenanten stucke apezunemen, czu wandeln, czu höen vnd czu mindern Noch der Stat natcze vnd der czeit gelegenheit. Und app ir keyn stucke czweschen den gesellen begenen wurde, das obin nicht beschreiben were, das sullen sy halden vnd handeln, als is off eren hantwerke yn andern czechen gehalden wirt. Auch haben sich Meister vnd gesellen vorwillet, das alle dy obgenannten bussen dy czeche habin sal vnd sal dy czu der ere vnd dinste gotes, der czechen vnd den gesellen czu ere vnd czu notcze anwenden, Ausgenommen, das ir keyn geselle den gesellen flichtig ist czu gebin, als app eyn meister der eyn geselle wert, vir breite groschen gebit, vnd eyn lerknecht, der awsgelerit, der auch fyr breite groschen gebit, das sal nicht der czechen zunder den gesellen geboren, vnd auch anders das man den gesellen flegit czu geben. Des czu hoher bestendigkeit haben wir vnsers Ratamptis zegel An dezen briff lossen hengen. Gegeben an der metwoche vor Sinte Viti tag Der Iarczal vnsers lieben hern Tawsent vierhundert vnd newn vnd zechzig Iar.

¹ Тобто місто Ланьцут, що розташоване поряд із Перемишлем.

и, райці міста Львова, повідомляємо цим нашим листом усім, кому це потрібно. Що до нашого раецького уряду прийшов чесний цех ткачів разом з підмайстрами їхнього ремесла та принесли на письмі статті і звичаї, які використовуються поміж майстрами та вживаються в їхньому ремеслі в Ланьцуті та деінде; коли вищеназваний чесний цех ткачів та їхніх підмайстрів звернувся до нас із побажанням і проханням, щоб ми підтвердили нашим листом вказані описані ординації, статті і звичаї та їхній ужиток. Що це ординації, статті та звичаї, подані ними на письмі нам, йдеться у цих словах.

[1] По-перше, якби підмайстер не вчився три роки у майстерні, такого підмайстра не можна терпіти, ані підтримувати у його цеху чи в ремеслі.

[2] Також, якби підмайстер мав деінде законну дружину, то його не можна затримувати (в місті) довше, ніж на чотири тижні.

[3] Також, якби двоє учнів навчалися разом в одній майстерні, то їх не можна терпіти, ані дозволяти (такого).

[4] Також, якби такі челядники впросили підмайстра, і це буде підтверджено двома підмайстрами, то він повинен сплатити один безмін воску і його треба або перевести звідси, або вигнати геть за його вину, і підмайстри повинні послати йому навздогін листа, з допомогою й порадою майстрів, щоб там його не підтримували, щоб робив тут свою справу, так щоб жодного підмайстра не міг впросити при такому покаранні.

[5] Також, якби підмайстер заборгував майстрові та пішов геть без волі майстра, то його теж не можна підтримувати доти, доки не сплатить своєму майстрові.

[6] Також, якби підмайстер в одному місці пив і пішов геть, не заплативши і не розрахувавшись із шинком, і тут буде звинувачений майстрами, то повинен сплатити штраф у 3 вузькі гр.

[7] Також, якби один підмайстер іншого вилаяв або зневажив у господі, той має сплатити 1 вузький гр. штрафу.

[8] Також, якби підмайстер напився в непевному місці або знався з жінкою вільної поведінки, то буде винен 1 вузький гр.

[9] Також, якби підмайстер випив понад міру, йому треба повернути питво до господи, або до дому майстра, і він повинен (дати) штраф у 4 вузькі гр.

[10] Також, якби підмайстер йшов до цеху і тримав там тканини, великі чи малі, від них (дасть) по 1 вузькому гр.

[11] Також, якби підмайстер робив нитки з вузликами, то винен 1 малий вузький гр.

[12] Також, якби підмайстер босоніж йшов з однієї майстерні до іншої, то винен 1 малий вузький гр.

[13] Також, якби підмайстер йшов на вулицю, яка розташована далеко від цеху, то винен 1 малий вузький гр.

[14] Також, якщо підмайстер захворіє і не поправиться, тому слід від цеху скласти 6 широких гр.

[15] Також, якщо підмайстер стає майстром, то повинен дати підмайстрам 4 широких гр.

[16] Також, якби учень провчився свій рік навчання, він повинен дати підмайстрам 4 широких гр.

[17] Також, якщо оминають цех, і хтось є нетутешній і до цеху не йде, той винен 1 вузький гр.

[18] Також, якщо підмайстер з іншим грає, коли така гра є нечесною, то повинен сплатити штраф півбезміна воску.

[19] Також, якби котрийсь підмайстер сам із присяглими підмайстрами безпідставно сперечався, як часто він це чинив, (хай) так часто сплачує по 1 вузькому гр.

[20] Також, якби котрийсь підмайстер не прийшов на похорон, якщо тут він місцевий, то винен 1 вузький гр.

[21] Також, якби котрийсь підмайстер не прийшов за ціхою, якщо тут він місцевий, то винен 1 вузький гр.

[22] Також, якби котрийсь підмайстер примандрував, який раніше тут не працював, то винен 1 вузький гр.

[23] Також, за вступ (до цеху) всі повинні платити по 4 галери.

[24] Також, якби котрийсь підмайстер один рік перебував поза (цехом), а тоді повернувся, то повинен дати 1 вузький гр.

[25] Також, якби підмайстер, який має законну дружину деінде, працював тут чотири тижні і виїхав або помандрував, то він має перебувати поза (цехом) чверть року.

[26] Також, якби старший підмайстер неправдиво жив, тож він повинен давати більше, ніж дає якийсь інший підмайстер.

[27] Також, у всі чотири Великі пости треба віддавати шану померлим або дотримуватись (її).

Ми, вищеназвані райці міста Львова, прислухалися та визнали можливими і прийнятними прохання згаданого раніше чесного цеху ткачів і підмайстрів, і затвердили описані вище звичай і порядки, які серед підмайстрів у їхньому ремеслі закріпилися, справдилися й підтвердилися в ужитку, та підтверджуємо цим листом, також нешкідливі для нашого міського суду, отже, ми хочемо мати змогу забирати вищезазначені статті, змінювати їх, збільшувати чи зменшувати, відповідно до користі міста чи обставин часу.

І щоб відтепер поміж підмайстрами не вчинялося жодних справ, не описаних вище, вони повинні дотримуватись і діяти так, як це прийнято в їхньому ремеслі в інших цехах. Також майстри і підмайстри побажали, щоб усі вищеназвані штрафи мав цех і використовував для прослави і служби Богові, цеху та для слави і честі підмайстрів, за винятком того, чого жоден підмайстер не зобов'язаний давати іншим підмайстрам, коли якийсь підмайстер стає майстром, то дає 4 широкі гр., і кожен учень, який вивчився, теж дає 4 широкі гр., той повинен не цехові, а підмайстрам сплачувати, а також в інших випадках, коли прийнято давати підмайстрам. Для більшої певності ми звеліли підвісити до цього листа печатку нашого раєцького уряду. Дано в середу перед днем Св. Віта, літочислення нашого любого Господа 1469 року.

1535 р., грудня 11, Львів

Райці Львова затверджують статут львівського ткацького цеху

Коп.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 352, арк. 2-5зв.

In nomine Domini amen. Ad perpetuam rei memoriam. Quoniam ea quae in tempore fiunt, ne simul cum tempore evanescant, necesse est literarum munire in futura adservare. Proinde nos proconsul ac consules civitatis Leopoliensis antiqui et residentes. Notum facimus tenore praesentium, quibus expedit, universis et singulis. Quomodo dum ex debito iniuncti nobis officii ad hoc studium nostrum et diligentiam semper impendere consuevimus, quo reipublicae civitatis istius incremento intendamus bonoque regimini illius et privatae necessitati eo utilis

prospiciamus consulamusque, quomodo ea ipsa civitas finitima crescat et continua sua felicia percipiat incrementa. Et idcirco cupientium artificium magistrorum lanaetextorum civium et vicinorum nostrorum promovere, illudque ad meliorem perducere conditionem, ad ipsorum instantem petitionem ad nos factam, eisdem fraternitatem et contubernium ipsorum per antecessores nostros eis prius fundatum, et in aliis literis nostris concessum approbantes innovavimus et denuo ad dicti artificii decus et amplificationem, ipsorumque oppificum in honore ac virtute conservationem, pravorum correctionem et refrenationem insolentiarumque et delictorum exterminationem, denuo certos articulos ad illud opportunos addimus et instituimus, ut ipsi artifices domi et extra hic et in omnes partes civitati huic pro decore et ex usu semper fieri possent atque valeant, quorum articulorum tenor sequitur.

[1] Imprimis, si quis novicius magister aut socius huius artificii hic in civitatem aliunde advenerit et cum ipsis magistris textoribus fraternitatem habere vel in magisterium promovere voluerit. Talis ante omnia docere tenebitur juxta consuetudinem testimonio sufficienti, ubi et apud quem artificium didicerit et demum ipsam artem suam probabit et ostendet modo infrascripto.

[2] Primum debet facere mensale sub certo testimonio pro altari ad quinque ulnas ex alba lana septem tramis, alias listvanny de filis flaveis alias włoczka elaboratum in forma dicta ryczerski węzeł cum rosis et duo manutergia super formam crucis similiter w ryczerski węzeł unum simplex, alterum circumductum irgillo, alias z obchodem, similiter de albo linamento, quas quidem probas hujusmodi alias sztuki coram magistris senioribus et contubernio reponet et ubi magistri et contubernales ipsas probas conspicient et congnoſcent bene elaboratas, extunc hujusmodi magister novicius ad contubernium vel socius in locum magistri suscipietur. Sin vero extunc ad huc ulterius spaciare vel in loco laborare tenebitur tamdiu, donec ipsis probis satisfacere et eas informari poterit. Et dum talis magister novicius ad contubernium et socius ad magisterium idoneus repertus susceptus fuerit. Extunc ille magister vel socius debet ad nos in praetorium cum duobus magistris venire et jus civitatis suscipere et ipsi magistri recognoscent coram nobis et consulatus, quod ipse arti et contubernio satisfecerit et ita jus civile suscipiet. Et tandem suscepto jure civili ille magister vel socius promotus in magistrum poterit hujusmodi mensale et manutergia pro beneplacito et ad usum suum convertere. Praeterea talis magister vel socius tenebitur dare ad fraternitatem circa talem suam promotionem duos florenos pecuniarum communium et duo bezmian cerae ad usum contubernii convertendo. Et ideo non obligabuntur neque debebunt aliquas colationes aut prandia pro ipsis magistris facere. Filii vero magistrorum ejusdem artificii hic nati non tenebuntur neque obligantur tales probas ostendere aut facere, verum duos florenos pecuniarum usualium et duo bezmian cerae et non magis ad fraternitatem dare. Et praeterea quilibet discipulus sit filius magistri vel non, qui efficietur socius, debet per duos annos continue alias a civitate artificium suum exercere et spaciare, ut consequantur bonos mores et plenius perfectiusque artificium informentur. Si vero dicti filii ob quamcunque causam legitimam exinde spaciare vel recedere non possent, extunc hic in loco apud aliquem magistrum ejusdem artificii, ita ut praefertur, per duos annos laborabunt.

[3] Item alieni talium filiorum hic nativorum parentes ejusdem artificii unus aut ambo morirentur et post se pueros minores et orfanos reliquerint, quorum ipse esset frater senior, talis poterit ante decursum duorum annorum in magistrum suscipi, ubi tamen per magistros non vagus, sed bonus et stabilis cognoscetur. Et enim filiis magistrorum ob merita parentum major gratia in contubernio facienda. Si quis vero jus civile et fraternitatem cum eisdem magistris textoribus non habuerit et eorum artificium exercuerit, sit vir vel faemina extunc ipsi magistri textores possunt id sibi defendere et laborem illis non admittere cum scientia tamen nostra.

[4] Item quilibet magister novicius debet esse deligens circa candelarum accensionem et extinctionem singulis diebus dominicis et festifis infra missarum solemniam et divini officii celebrationem et praesertim, ut eas candelas non neglegat, verum se juxta aliarum fraternitatum consuetudinem conservet, quoadusque alter magister novicius sibi successit sub poena contra negligentiam integros quinque grossos toties quoties id transgressus fuerit persoluet. Si vero quispiam magistrorum huic repugnaverit aut satisfacere noluerit, talis eorum contubernium habere non debet.

[5] Item quando signum mittitur et aliquis magistrorum incontinenti ad contubernium non venerit, talis tenetur pro poena medium grossum in fraternitatem reponere. Et si quis magistrorum ejusdem artificii laborem alteri magistro praecurrerit vel pro tali labore non vocatus ambulaverit et id in talem probatum fuerit, talis demerebitur poenam unius bezmian cerae, excepto, quod aliquis pro eo destinaret.

[6] Item debent etiam telam laborare et textere, integre et tali juxta normam alias bardo secundum hominum affectionem et voluntatem.

[7] Item quilibet magister poterit libere laborem manus propriae sit cubiletum alias barchan, sive tela vel quidque simile pecia integra vendere.

[8] Item nullus magistrorum aut sociorum debet venire ad contubernium cum cultello aut gladio magno vel parvo, vel quibuscunque aliis armis sub poena unius grossi.

[9] Item si quis in contubernio importune vel excessive loqueretur, is punietur uno bezman cerae.

[10] Si vero quid ultra excesserit, post primum ipsius excessum et super poenam praefatam minime curaverit et talia verba excesiva et importune temere reiterraverit, talem magistrum contubernium puniet juxta suam inventionem. Si vero talis ad nostram praesentiam consularem delatus fuerit et talia in praesentia consulatus verbo aut facto repetierit, extunc talis id reformabit secundum suum excessum et nostram cognitionem.

[11] Item si quis monita et dignas svadellas [sic] contubernii non admiserit et se cum altero magistrorum ad jus traxerit et tandem in illa re jure convincetur, talis tenebitur id juxta inventionem magistrorum contubernio reformare.

[12] Item si quis impeditus pro thoro aut parentela vel aliquo alio excessu, vel quia praeter matrimonium cohabitaret, vel in aliis rebus illicitis foret criminatus, talis de scitu nostro contubernium habere aut artificium exercere non debet, sit magister aut socius tamdiu donec prius de tali crimine sibi objecto se expurgaverit, tenebitur tamen ille eundem inculpavit fidejussoriam cautionem pro expensis et neglectione poenisque contubernialibus interim statuere, qui inculpatus dum se justificabit et expurgabit. Extunc sibi ille culpator tenebitur ipsas expensas et neglectionem laboris reformare cum poena contubernii unius bezman cerae.

[13] Item si quis magistrorum secreta contubernii prodiderit, talis tenebitur pro poena medium lapidem cerae in contubernium dare et id nobis reformare secundum nostram inventionem, excepto sit tale secretum, quod vergeret in damnum reipublicae civitatis alias ita erit liber.

[14] Item si quis magister ejusdem artificii aut socius alias knab sepulturae aut obsequiis non interfuerit, talis unum grossum pro poena dare tenebitur.

[15] Item cuilibet socio sepultura fieri debet et obsequiae funebrales veluti magistro.

[16] Item si quis sociorum morietur et post mortem suam vestes aut pecunias reliquerit. Extunc res hujusmodi cum voluntate et scitu nostro contubernium praefatum annum et diem servabit. Et si amici vel propiores ipsius socii, qui ad hoc interesse et propinquitatem haberent interim non venerint. Extunc hujusmodi res derelictae pro anima sua converti debebunt cum scientia tamen nostra.

[17] Item nullus missus magister in civitate debet ambulare sub poena medii bezman cerae et similiter socius.

[18] Item si aliquis ejusdem artificii alteri confratri quidpiam teneret et id per seniores magistros cognosceretur et admoneretur usque pro quarta vice pro solutione facienda, et ipsa id non curaverit, talis tenebitur medium bezmian cerae contubernio dare. Et demum, ubi tandem solutionem ipsam non fecerit, poterint ipsi magistri illi debitori artificium deponere usque ad plenariam solutionem et hoc, ubi se debitum minus septem grossis extendat, nam ultra septem grossos advocatus noster et non contubernium judicare debet.

[19] Item si quis magistrorum ipso die Corporis Christi et in octava ceream candelam juxta suam possibilitatem non habuerit, talis pro poena grossum demerebitur.

[20] Item si quis magistrorum bona sua detesseraverit aut vestibus pro poti solutione exueretur, talis pro poena unum bezman cerae succumbet.

[21] Item non debent inter se magistri vel socii tasseret ludere, quod si quis praeventus circa ludum fuerit, pro poena bezman cerae succumbet.

[22] Item nullus magistrorum debet mulierem prostutam vel communem potu tractare vel honorare sub poena unius bezman cerae.

[23] Item si quis magistrorum brevius, quam fuerit justum, telam mensuraverit, poenam unius bezman cerae demerebitur.

[24] Item quilibet magister tenetur ulnam pro justi et digno precio elaborare et ab hominibus defectuosis et egenis non habentibus, quo laboris faciant solutionem quintam ulnam pro labore accipiet.

[25] Item si aliquis discipulus voluerit artificium informari, talis tenetur per tres annos continue magistro suo servire et ad contubernium fertonem dare, dumque artificium didicerit et tres annos exservierit, extunc eundem magister ipsius pro una marca pecuniarum vestire debet vel illi unam marcam pecuniae paratae condonare, ut eo diligentior in suo artificio reddatur.

[26] Item si antequam illi discipulus informatus fuerit artificium, a magistro suo affugierit, extunc tenebitur magistro suo pro illius cura et neglectione satisfacere juxta artificii consuetudinem.

[27] Item si voluerit viceversa artificium informari, extunc debet denuo incipere.

[28] Item nullus discipulus debet suscipi ad artificium absque seniorum magistrorum scitu et voluntate.

[29] Item nullus magister debet alienare a se socium, nisi in completo stamine telae, alias warchu, et si quis magistrorum secus fecerit, tenetur dare pro poena medium bezman cerae, excepto talis socius illi labori satisfacere non possit et similiter socius non debet recedere a magistro suo, solum completo stamine alias warchu, et tunc debet suo magistro textrinam alias krosno evacuare et qui aliter fecerit, talis tenebitur alias recedere et locum mutare.

[30] Item si quis magistrorum unus alteri familiam abduceret, tenetur medium lapidem cerae contubernio dare.

[31] Item non debet aliquis magister socium, qui se a suo magistro moverit aut alienaverit, locare, donec prius interrogaverit an iam liber ab eo esset, sub poena medii bezman cerae.

[32] Item nullus magister vel socius debet dare aut generare occasionem dessensionis inter magistros vel socios verbo aut facto et qui desuper convictus fuerit, tenebitur unum bezman cerae pro poena dare irremissibiliter.

[33] Item quicumque sociorum magistro suo familiam abduxerit et in hoc probatus fuerit, talis cum nostro consilio punietur juxta inventionem magistrorum.

[34] Item quilibet magister post mortem relicta et illi, qui ad fraternitatem eam accedunt, singulis anni quartalibus per unum grossum dare tenentur.

[35] Item seniores magistri non debent pecuniam mutuare praeter caeterorum magistrorum scitum et voluntatem, quod si alter eorum id fregerit, medium lapidem cerae demerebitur, quam ceram debet reponere in duabus septimanis.

[36] Item venales portiones telae debent esse ita latae longaeque sicut in superioribus civitatibus, signarique debent juxta artificii consuetudinem.

[37] Item viduae post mortem maritorum suorum relictae possunt artificium laborare ad mortem suam, dummodo se honeste servarent, socium alias warglimistrza servando, verum discipulos non debent informare.

[38] Item mulieres, quae viros habent aliorum artificiorum aut villanae non debent contubernium turbare seu in labore praepedire, sed debent respicere artificium suorum maritorum, possunt pro necessitate sua domestica, id quod illis opus fuerit laborare.

[39] Item si quis magistrorum contubernium edixerit seu resignaverit volueritque exinde recedere et a nobis suae bonae conservationis literas postulaverit, iste magistris seniores ad se recipiet, cum quibus ad nos venientes jus civile deponent et demum ipsi magistri coram nobis recognoscent, quomodo est inter magistris conservatus et nos super illi literas talis suae conservationis concedemus. Etiam quilibet socius alias proficisci debet accipere literas a contubernio testimoniales, quomodo se in artificio conservavit.

Quos quidem articulos supranominatos nos proconsul et consules Leopolienses praenominati dictis magistris lanaetextoribus et eorum contubernio admisimus et concessimus, reservata sibi facultate ipsos augendi, minorandi, corrigendi, moderandi et ubi opus fuerit eosdem immutandi, loco illorum alios adjiciendi citra Reipublicae necessitatem et eorum artificii utilitatem. In cuius rei testimonium sigillum nostrum praesentibus est subappensum. Datum Leopoli in residentia nostra consulari sabbatho ante festum sanctae Luciae proxima, anno Domini millesimo quingentesimo trigesimo quinto.

Locus sigilli.

ім'я Господа амінь. Для вічної пам'яті справи. Оскільки те, що виникає в часі, не зразу із часом зникає, тому необхідно для збереження в майбутньому (його) укріпити грамотами. Тому ми, бурмистер і райці міста Львова, старі та урядуючі, робимо відомим змістом даної (грамоти) всім та кожному, кому потрібно. Що з обов'язку, накладеного на наш уряд, ми завжди звикли докладати наших старань і зусиль, щоб подбати про зростання громади того міста, опікуючись його добрим керуванням і корисною приватною необхідністю, міркуємо, щоб це наше прикордонне місто зростало і постійно мало свій щасливий розвиток. І тому, бажаючи допомогти майстрам ткацького ремесла, міщанам і нашим сусідам, і привести їх до кращого стану, за їхнім наполегливим проханням, зробленим до нас, відновили, схвалюючи їм братство та їхній цех, заснований раніше нашими попередниками, визнаний в інших наших грамотах і знову для прикраси та зростання згаданого ремесла і для збереження в честі та шані їхніх ремісників, для виправлення й уникнення помилок і для усунення зухвалих і порушників (з цеху) знову певні статті, необхідні для цього, додаємо і встановлюємо, щоб ці ремісники вдома та поза ним, у всіх частинах того міста могли, а також були здатними мати як окрасу та завжди користуватися. Тих статей зміст наводиться.

[1] Насамперед, якщо котрийсь новий майстер або підмайстер того ремесла прибуде до цього міста звідкілься і схоче мати братство з тими майстрами-ткачами або стати майстром, то такий передовсім повинен, відповідно до звичаю, представити достатні свідчення, де і у кого вчився ремесла, а потім буде випробовуваний у тому ремеслі та представить (штуки) нижченаписаним способом.

[2] Найперше повинен зробити під певним доглядом обрус на п'ять локтів для вітваря з білої вовни, виконавши сім прендзлів, по-іншому – “лиштву” з голубих ниток, у формі, званій “рицарський вузол”, з трояндами та двома рушниками у формі хреста, подібно в “рицарському вузлі”: один (рушник) простий, а другий обшитий, по-іншому – “в обхід”, так само з білої вовни. Такі проби, по-іншому – штуки, перед старшими майстрами та цехом складе. І якщо ті цехові майстри ті штуки оглянуть і визнають добре виконаними, тоді такий новий майстер прийметься до цеху або підмайстер на місце майстра. А коли ж ні, то далі повинен мандрувати або працювати на місці так довго, поки ті штуки не зможе виконувати та виробляти. І тоді такий новий майстер буде прийнятий до цеху і підмайстер здобуде майстрівство. Відтоді цей майстер або підмайстер повинен до нас прийти на ратушу з двома майстрами та прийняти міське право. Ті майстри визнають перед нами та райцями, що він задовольнив ремесло та цех, і таким чином прийме міське право. І далі, прийнявши міське право, майстер чи підмайстер, висунутий на майстра, може такий обрус і рушники за своєю волею на свою користь використати. Окрім того, такий майстер чи підмайстер повинен дати до цеху при такому висуненні 2 зл. загальноприйнятих грошей та два безміни воску до цеху. І не зобов'язаний, і не має будь-які обіди або учти робити для тих майстрів. А сини майстрів того ремесла, тут народжені, не мають і не зобов'язані такі штуки представляти або робити, а 2 зл. загальноприйнятих грошей та два безміни воску, і не більше, мають дати до цеху. Окрім цього, кожен учень, який був сином майстра чи ні, ставши підмайстром, повинен протягом двох років поза містом своє ремесло виконувати та мандрувати, щоб набув добрих звичаїв та повніше і краще навчився ремесла. Якщо ж згаданий син унаслідок якоїсь законної причини, не зможе мандрувати чи відійти, тоді замість цього в будь-якого майстра того ремесла так, як згадувалося, два роки відробить.

[3] Далі, коли чужоземні батьки того ремесла таких синів, які вже тут народжені, які один або два помирають, і після себе малих дітей та сиріт залишають, тоді той, хто є старшим братом, протягом двох років хай стане майстром, однак тоді, коли майстрами не буде визнаний непевним, а (вважатиметься) добрим і статечним, оскільки сини майстрів через заслуги батьків у цеху матимуть більшу ласку. Якщо ж (батько) не матиме міського права і братства з тими майстрами-ткачами, а їхнє ремесло виконуватиме, був би чоловік чи жінка, тоді майстри-ткачі можуть себе захищати і працю йому не дозволити, тільки з нашого відома.

[4] Далі, кожен новий майстер повинен бути зобов'язаний до запалювання та гасіння свічок у звичайні неділі та свята під час урочистих богослужінь і відправ, і особливо, щоб тих свічок не занедбував, а дотримувався звичаю, як є в інших цехах, аж до часу поки інший новий майстер не прийде, під карою сплати недбальцями 5 гр. стільки разів, скільки це порушуватимуть. Якщо будь-хто з майстрів від цього відмовиться або не схоче виконувати, такий не має бути в їхньому цеху.

[5] Далі, коли знак буде висланий і хтось із майстрів зразу до цеху не прийде, такий повинен за кару покласти 0,5 гр. до братства. І якщо хтось із майстрів того ремесла роботу іншому майстрові перебіжить або, не покликаний, за такою роботою прийде і буде спійманий на цьому, такий заслужить кару одного безміна воску, за винятком, коли хтось цю (роботу) призначить.

[6] Далі, також зобов'язані полотно виготовляти й ретельно ткати, відповідно до норми, по-іншому – “бардо”, відповідно до бажання та волі людей.

[7] Далі, кожен майстер може вільно роботу своїх рук, чи це бархан, чи полотно, чи будь-яку подібну роботу, цілком продавати.

[8] Далі, жоден із майстрів або підмайстрів не повинен приходити до цеху з ножом або мечем, великим або малим, чи з будь-якою зброєю, під карою 1 гр.

[9] Далі, якщо хтось у цеху недоречно та безправно говоритиме, він буде покараний одним безміном воску.

[10] Якщо ж він далі порушуватиме (спокій) після свого першого вчинку, не зважаючи на згадану кару, і такі безправні та недоречні слова наважиться повторити, такого майстри в цеху покарають, відповідно до свого рішення. Якщо ж такий до нашої расцької присутності звернеться і так за присутності райців слово чи діло повторить, тоді такий буде покараний, відповідно до свого вчинку та нашого рішення.

[11] Далі, якщо хтось, будучи попереджений та гідно повідомлений, не прийме цех і сам іншого майстра до права потягне і врешті цю справу програє, такий мусить, відповідно до рішення майстрів, привернути (знову) цех.

[12] Далі, якщо хтось оскаржуватиметься у (законності) ложа або рідних, чи якомусь іншому випадку, чи що живе поза шлюбом, чи в інших незаконних справах буде звинувачений, такий з нашого відома не повинен мати цех або виконувати ремесло, будучи майстром чи підмайстром, так довго, поки зі звинувачення у такому злочині себе не очистить. Однак він мусить при такому звинуваченні поставити поручителя щодо витрат і занедбання цехових покарань на той час, коли буде усправедливленуватися й очищуватися. Тоді той обвинувач повинен ті витрати та занедбання роботи повернути, під цеховою карою одного безміна воску.

[13] Далі, (якщо) хтось із майстрів видасть секрети цеху, такий повинен за кару дати до цеху камінь воску і нас привернути, відповідно до нашого рішення, за винятком, коли такий секрет буде, що не повернеться на шкоду громаді міста, тоді буде вільний.

[14] Далі, якщо котрийсь із майстрів того ремесла або підмайстер, по-іншому – “кнаб”, не прийде на похорон або процесії, такий буде покараний 1 гр. кари.

[15] Далі, будь-який підмайстер повинен бути на похоронах і похоронних процесіях, подібно до майстра.

[16] Далі, якщо хтось із підмайстрів помре і після його смерті залишиться одяг або гроші, тоді такі речі, за нашою волею та відома, залишатимуться у згаданому цеху рік та день. І якщо родичі та кривні того підмайстра не з'являться, які матимуть до цього інтерес і право “близькості”, тоді такі залишені речі повинні використати на свій розсуд, однак з нашого відома.

[17] Далі, жоден висланий майстер у місті не повинен перебувати, під карою півбезміна воску, і подібно – підмайстер.

[18] Далі, якщо хтось того ремесла буде винен будь-що іншому братові, і коли йому через старших майстрів говоритимуть і нагадуватимуть про сплату (боргу) – аж до чотирьох разів, і він про це не дбатиме, такий повинен дати до цеху півбезмін воску. І потім, коли не зробить цієї сплати, майстри можуть тому боржникові заборонити ремесло аж до повної сплати, і це, коли борг не перевищуватиме 7 гр., а коли – понад 7 гр., то наш вїйт, а не цех повинен судити (цю справу).

[19] Далі, якщо хтось із майстрів у день Божого Тіла і на восьмий день не матиме воскової свічки, відповідно до своєї можливості, такий заслужить за кару 1 гр.

[20] Далі, якщо хтось із майстрів своє майно програє в карти або одяг за сплату напоїв зніме, такий підпаде під кару одного безміна воску.

[21] Далі, не повинні між собою майстри або підмайстри грати в карти, і якщо хтось буде помічений за грою, підпаде під кару безміна воску.

[22] Далі, жоден майстер не має проститутку, чи повію, частувати напоями та шанувати, під карою одного безміна воску.

[23] Далі, якщо хтось із майстрів менше відмірить полотна, ніж належить, заслуговує на кару одного безміна воску.

[24] Далі, кожен майстер повинен виробити локоть (полотна) за чесну та належну ціну і від бідних та нужденних людей, що не мають (грошей), які виконують виробу, за сплату роботи має приймати п'ятий локоть.

[25] Далі, якщо хтось із учнів схоче працювати в ремеслі, такий повинен протягом трьох років служити у свого майстра і до цеху дати фертон. І коли вивчиться ремесла і три роки мине, тоді майстер має його одягнути за 1 гривню або дати цю суму готовими грішми, щоб старанніше своє ремесло виконувати.

[26] Далі, якщо такий учень, попередньо взятий до ремесла, втече від свого майстра, то повинен свого майстра за його опіку та (своє) недбалство задовольнити, відповідно до звичаю в ремеслі.

[27] Далі, якщо (учень) схоче повторно взятися до ремесла, такий має знову (навчання) розпочати.

[28] Далі, жоден учень не повинен прийматися до ремесла без відома та волі старших майстрів.

[29] Далі, жоден майстер не має відпускати від себе підмайстра, тільки з повним поставом полотна. І якщо хтось із майстрів інакше вчинить, то повинен дати за кару півбезмін воску, за винятком, коли такий підмайстер такої роботи не може виконувати. І подібно підмайстер не має відходити від свого майстра, тільки з повним поставом (полотна), і тоді повинен у свого майстра кросно звільнити. І якщо інакше вчинить, такий мусить деінде відійти та змінити місце.

[30] Далі, якщо хтось із майстрів один в другого челядь відмовить, то повинен дати до цеху півкаменя воску.

[31] Далі, не має майстер приймати будь-якого підмайстра, який від свого майстра втік чи відійшов, поки його попередньо не розпитає, чи є вільний, під карою півбезміна воску.

[32] Далі, жоден майстер або підмайстер не повинен давати та створювати приводи для суперечок між майстрами або підмайстрами словом чи дією. І хто в цьому буде визнаний, мусить за кару дати без затримки один безмін воску.

[33] Далі, коли хтось із підмайстрів від свого майстра челядь спровадить і на цьому буде спійманий, такий за нашою радою буде покараний, відповідно до рішення майстрів.

[34] Далі, кожен майстер після смерті вдови або того, хто до того братства належить, зобов'язаний давати кожного кварталу 1 гр.

[35] Далі, старші майстри не повинні грошей позичати без відома та волі інших майстрів. Якщо ж один із них цього припуститься, то заслуговує (кару) півкаменя воску, який (віск) мусить покласти протягом двох тижнів.

[36] Далі, виставлені на продаж сувої полотна мають бути такої ширини та довжини, як і в головних містах, а також мають бути опечатані, відповідно до звичаю ремесла.

[37] Далі, вдови після смерті своїх чоловіків можуть працювати в ремеслі до своєї смерті, тільки б чесно себе поводити, залучаючи підмайстра або вахмістра, але не повинні учнів брати.

[38] Далі, жінки, які мають чоловіків, котрі є інших ремесел або селянами, не повинні турбувати цех чи перешкоджати в праці, але зобов'язані дбати про ремесло своїх чоловіків і можуть виробляти для своєї домашньої потреби, що буде необхідно (тільки) для них.

[39] Далі, якщо хтось із майстрів зречеться або відмовиться від цеху і схоче звідси відійти, просячи у нас лист про свою добру поведінку, то хай він старших майстрів до себе покличе, коли, прийшовши до нас, міське право складе і далі ті майстри перед нами визнають, як він поведився серед майстрів, і ми надамо щодо цього такого листа про його поведінку. Також кожен підмайстер, відбуваючи деінде, повинен отримати лист свідчення від цеху, як себе поведив у ремеслі.

Ті вищезгадані статті ми, згадані львівські бурмистер і райці, допускаємо та надаємо згаданим майстрам-ткачам та їхньому цехові, залишаючи за собою право їхнього збільшення, зменшення, поправлення, уточнення і, коли буде потреба, зміни, додавання на місце одних інших (статей), при потребі держави та для користі того ремесла. Для засвідчення цієї справи наша печатка до даної (грамоти) є підвішена. Дано у Львові у нашій расцькій резиденції в найближчу суботу перед святом Св. Луції, року Божого 1535.

Місце печатки.

1553 р., березня 27, Краків

Сигізмунд Август підтверджує без наведення статут львівського ткацького цеху від 11 грудня 1535 р. та додає до нього чотири нові статті

Коп.: AGAD, МК, ks. 83, k. 168-169v. Напис копійця: "Confirmatio literarum contubernii lanae textorum civitatis nostrae Leopoliensis".

Транс.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 352, арк. 6-9 (див. док. № 73).

igismundus Augustus etc. Significamus praesentibus etc. futuris, harum noticiam habituris. Exhibitum esse nobis literas pargameneas sigillo subappenso proconsulis ac conculum civitatis nostrae Leopoliensis communitas, de data sabbato ante festum Luciae, anno Domini millesimo quingentesiimo trigessimio quinto, integras et omni prorsus suspicionis nota carentes, super fraternitatem et contubernium magistrorum lane textorum wlgo [sic] obrusznyczy seu plocziennyczi nuncupatorum civitatem nostram Leopoliensem continentes articulos quosdam ad bonum regimen et ordinationem eiusdem artificii tantum pertinentes quosquidem hic propter prolixitatem illorum inserere praetermisimus, volumus tamen, ut eisdem omnibus articulis non secus fidem adhibeatur ac si praesentibus de verbo ad verbum inserti fuissent supplicatumque, ut eas ipsas literas proconsulis et consulum Leopoliensium super contubernium et fraternitatem commemoratam textorum autoritate nostra regia approbare, ratificare et confirmare dignaremur, cui supplicationi tanquam iusti nos benigne annuentes easdem in omnibus conditionibus, clausulis et articulis approbandum, ratificandum et confirmandum praesentibus literis nostris, decernentes eas robur debitae et perpetuae firmitatis obtinere debere et insuper comodis eius contubernii et fraternitatis prospectum iri volentes hos articulos inferius descriptos, adiiciendos et annectendos prioribus articulis concessimus.

[1] Primum quicumque magistrorum socium nutricem aut aliam quamcumque familiam alterius magistri avertere et abalienare ausus fuerit. Is pro pena contubernio reponere unum talentum cerae tenebitur. Atque nihilominus cum quem abduxit ex familia eidem veteri suo magistro restituere tenebitur sub eadem commemorata mulcta.

[2] Deinde si quin vidua contubernii hius mortuo priore marito suo nupserit denuo marito, sed qui alterius non huius artificii esset futuris, talis iam in universsum ab hoc opificio abstinere debet praeterea locum ex officio consulari, qui artificio illorum designatus fuerit, hunc ipsum obtinebit, in quo illis laborem suum proprium, tam album, quam nigrum ac versicolorem sive per ulnas, sive per partes vendere liberum esse debet neque vero eiusque civium Leopoliensium uxoribus eorum, tum etiam advenis licebit evehere quevis filamenta ad laborem eorum pertinentia e civitate Leopoliensi aut cuique tradere sub ammissione filamentorum illorum, quae quidem consulatus eius civitatis actipere debet atque magistris eiusdem contubernii tradere, ut ille ad hospitale in usus pauperum converterent.

[3] Denique quoniam consuetudinis illorum est usitatae, quod quivis magister ad ratione peccuniarum, quae ex laboribus sociorum provenerint, quartum grossum actipiat, non sine iactura et incomodo magistrorum, qui illes victum suppeditant. Statuimus etiam et ordinavimus, ut deinceps more Cracoviensium magistrorum eius opificii quilibet magister grossum tertium ex ratione a labore sociorum provenientem percipiat perpetuis temporibus.

[4] Porro nulli alii ad artificium textorum exercere praeter eos, qui in contubernio et fraternitati illorum fuerint quovis locorum sub iurisdictione civili Leopoliensi pertinendi sunt, in aliis vero locis iurisdictionis castrens et spiritualis dictis swiethoianski secundum veterem consuetudinem et iuri illorum nonpluris textores esse debent, quam duo, quemadmodum et aliorum opificum idque alterutrum eligant laborem, ut sunt serpaniczki vel ploczennyczi. Quamobrem magnifico Nicolao Odnowski de Fulsthin pallatino Sendomiriensi, capitaneo Leopoliensi eiusque vicecapitaneo ac famatis proconsuli et consulibus civitatis nostrae Leopoliensis praesentibus et pro tempore existentibus, mandamus, ut eosdem superius recensita magistros textorum in contubernio et fraternitate secundum praescriptum literarum eiusmodi inviolabiliter conservent conservarique sine ulla renitentia curent. Harum etc. Datum Cracoviae feria secunda post dominicam Palmarium [sic] proxima, anno Domini millesimo quingentesimo quinguesimo tertio.

Relatio magnifici Ioannis Oczeski cancellarii regni Poloniae.

Нігізмунд Август і т. д. Повідомляємо даною (грамотою) і т. д., прийдешнім, хто це читатиме, що показали нам пергаментну грамоту, скріплену печаткою бурмистра та райців нашого міста Львова, з датою: субота перед святом (Св.) Луки, року Божого 1535, цілу і позбавлену жодної підозри, (видану) для братства і цеху майстрів-ткачів, званих по-простому обрусниками чи полотняниками, нашого міста Львова, що містить у собі певні статті для доброго порядку й ординацію того ремесла, які через їхній обсяг не вносимо, однак хочемо, щоб ті всі статті не тільки на довіру застосовувалися, і так якби даною (грамотою) дослівно внесені були; та просили нас, щоб ту грамоту львівських бурмистра і райців щодо цеху та братства згаданих ткачів ми вважали за гідне нашою королівською владою схвалити, зміцнити та підтвердити. Це прохання як справедливе, милостиво розглянувши, в усіх умовах, клаузулах і статтях схвалюємо, зміцнюємо та підтверджуємо даною нашою грамотою, вирішуючи, що вона повинна отримати належну силу та вічну міцність, і нарешті хочемо потурбуватися про зручності

того цеху і братства, тож надали нижчеописані статті, додаючи та приєднуючи до попередніх статей.

[1] Найперше, якщо хтось із майстрів наважиться вже вихованого підмайстра або будь-кого із челяді до іншого майстра відвернути та відвести, такий у покарання має скласти у цеху один камінь воску. А крім того, той, хто вивів челядь, повинен повернути її старому майстрові, під згадану карою.

[2] Далі, якщо котрась вдова після смерті попереднього чоловіка вийде заміж за іншого чоловіка, який не виконуватиме того ремесла, вона повинна вже загалом утриматися від (виконання) того ремесла; попри це, місцем, котре було визначене тому ремеслу раецьким урядом, хай володіє, у якому вона свою власну роботу – як білу, так і чорну та кольорову, вільно може продавати – чи на локоть, чи частинами, і нікому не може віддати – чи будь-якій з дружин львівських міщан, чи також прибульцям, будь-які нитки, належні до тієї роботи, передати з міста Львова або будь-кому, під втратою тих ниток, які райці того міста повинні прийняти та передати майстрам того цеху, щоб вони обернули (це) на користь бідних у шпиталі.

[3] Далі, використовується ними (ткачами) такий звичай, що будь-який із майстрів при підрахунку грошей, які від робіт підмайстрів приходять, отримує четвертий гріш не без втрати та незручності для майстрів, котрі таке прожиття мають. Тому встановлюємо та визначаємо, щоб надалі, за звичаєм краківських майстрів того ремесла, кожен майстер отримав на вічні часи третій гріш, що приходить з підрахунку від роботи підмайстрів.

[4] Далі, ніхто інший не може виконувати ткацьке ремесло, окрім тих, хто є в їхньому цеху та братстві, живе у будь-якому місці під львівською міською юрисдикцією. А в інших місцях – під юрисдикціями замковою та духовною, званою Святойоанівською, відповідно до давнього звичаю та права, ткачів не повинно бути більш ніж два¹, що таким самим чином, як й інші ремісники, хай виберуть одну з двох робіт, які роблять серпаничники або полотняники.

Внаслідок цього, вельможний Миколаю Одновський з Фульштина, сандомирський воєвода, львівський старосто та його підстаросто, славні бурмистре та райці нашого міста Львова, сучасні і що будуть, наказуємо, щоб (права) тих вищезгаданих майстрів-ткачів у цеху та братстві, відповідно до написаної грамоти, ви так непорушно зберігали та дбали, щоб (інші) зберігали без жодного спротиву. Для (засвідчення) і т. д. Дано у Кракові у понеділок після найближчої Вербної неділі, року Божого 1553.

Свідчення вельможного Йоана Оцеського, канцлера Польського королівства.

¹ За грамотою руського воєводи Андрія Одровонжа від 13 вересня 1460 р. серед ремісників, які працювали на замок та могли не вступати до цеху, ткачі не згадуються, див.: AGZ, VI, s. 62-63.

1576 р., листопада 5, Торунь

Стефан Баторій затверджує грамоту Сигізмунда Августа від 27 березня 1553 р., видану на користь львівського цеху ткачів

Stephanus Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae, Kijoviae, Volhyniae, Podlachiae, princeps Transilvaniae. Significamus hisce literis nostris, quorum interest, universis et singulis, harum notitiam habituris. Reproductas esse coram nobis per certos consiliarios nostros nomine seniorum artis textoriae de civitate nostra Leopoliensi literas inferius insertas, in pargameneo descriptas, sub titulo et sigillo majori pensum regni Sigismundi Augusti olim Poloniae regis, praedecessoris nostri, manu magnifici Joannis Ocieski regni Poloniae cancellarii subscriptas, sanas, salvas et integras, omni prorsus suspicione carentes, continentis in se certas leges seu constitutiones, quibus haec ipsa fraternitas eorum utitur, quae ipsorum leges, quoniam ut latius in se continentur, non sunt omnes propter proxilitatem articulorum insertae, tamen pro insertis voluit illas antecessor noster rex Sigismundus Augustus habere, ipsique ac si insertae essent fidem adhibere. Nos quoque pro insertis habere, ipsisque non secus ac si insertae essent, fidem adhibere volumus. Quarum literarum tenor sequitur et est talis.

Далі наводиться грамота Сигізмунда Августа від 27 березня 1553 р., видана на користь цеху львівських ткачів (див. док. № 72).

Post harum itaque praeinsertarum literarum exhibitionem supplicaverunt nobis lanaetextoriae magistri per certos consiliarios nostros suo et reliquorum nomine, quatenus hasce praeinsertas literas ac omnia juris contenta autoritate nostra regia in omnibus earum punctis, clausulis, articulis quibusvis omnibus approbamus, ratificamus et confirmamus perpetuo et in aevum, uti quidem petitioni illorum justae, benigne annuentes literas praeinsertas, si et in quantum juribus regni nostri non derogant, earumque usus juste et legitime habetur, haberique debet, confirmamus, approbamus et ratificamus, decernentes eas robur debitae ac perpetuae firmitatis obtinere debere. Harum quibus sigillum nostrum praesentibus est subappensum, manu nostra subscriptum literarum testimonio. Datum Torunii in conventionem regni generali feria quarta mensis Novembris, anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo sexto, regni vero nostri anno primo.

Stephanus rex.

Martinus Moysczyzki secretarius regni maiestatis.

Стефан, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо цією нашою грамотою всім та кожному, кому потрібно, хто це читатиме. Представлено перед нами певними нашими радниками від імені цехмістрів ткацького ремесла з нашого міста Львова нижчевнесену грамоту, написану на пергаменті, під титулом і великою вислою печаткою королівства Сигізмунда Августа, покійного польського короля, нашого попередника, підписану рукою вельможного Йоана Оцеського, канцлера Польського королівства, цілу, непошкоджену та непорушну, позбавлену будь-якої підозри, що містить у собі певні приписи, чи правила, які використовуються у тому їхньому братстві, які (ті приписи), оскільки широкий зміст у собі мають, не могли бути внесені повністю, однак як внесеними наш попередник Сигізмунд Август хотів мати і як внесеним їм довіряли. Таким чином, маючи за внесені та їм не інакше, як внесеним, хочемо довіряти. Цієї (грамоти) зміст є такий, як слідує.

Далі наводиться грамота Сигізмунда Августа від 27 березня 1553 р., видана на користь цеху львівських ткачів (див. док. № 72).

Після такого представлення внесеної грамоти просили нас майстри-ткачі через певних наших радників від свого імені та інших (майстрів), щоб цю внесену грамоту та все, що в ній міститься,

нашою королівською владою в усіх її будь-яких пунктах, клаузулах, статтях схвалили, зміцнили і підтвердили назавжди та навіки, як і, наскільки не суперечить праву королівства та має справедливий і належний ужиток і повинна мати, схвалюємо, зміцнюємо та підтверджуємо, вирішуючи, що вона повинна отримати належну силу та вічну міцність. Для засвідчення цього наша печатка до даної грамоти, підписаної нашою рукою, є підвішена. Дано у Торуні на вальному сеймі 4 листопада, року Божого 1576, а нашого панування 1 року.

Стефан, король.

Мартин Мосцицький, секретар королівського маєстату.

1619 р., грудня 6, Львів

Раїці Львова затверджують статті для ткацького цеху, які стосуються партачів

Обляга: ЦДІАЛ. – Ф. 9, оп. 1, спр. 372, с. 1313-1318. Напис копійця: “Oblata articulorum textorialium subcastrensium”.

Регест: AGZ, X, nr 3320 (помилка з визначенням назви цеху: замість ткацького цеху згадано неіснуючий “цех, який займався виробами з воску”).

ctum Leopoli sabatho ante festum sancti Thomae apostoli proximo anno Domini millesimo sexcentesimo decimonono.

Ad officium praesens consulare Leopoliensis venientes honesti Laurentius Jakiel et Paulus Kalder artis textoriae cechmagistri contubernales suo aliorumque omnium magistrorum contubernalium nominibus libere et benevole ordinationem et articulos per textores circa civitatem extra contubernium degentes, vagos et imperitos vulgo partacze dictos ad decursum trium annorum antequam legitime ad contubernium ipsorum vigore privilegiorum et ordinationum contubernalium suscipiantur servandos exhibuerunt. Quos quidem articulos cum officium praesens legasset et quod neutri partium praeiudicaret, imo textoribus extra jura contubernalia existentibus, lentam et commodam viam ad suscipiendum contubernium tanquam pauperioribus ordinaret perpendisset et considerasset eosdem vigore jurium et privilegiorum civitatis auctoritateque officii sui confirmavit et ut iuxta praescriptum eorundem articulorum toto triennio, vagi hactenus existentes textores sese conservarent, post elapsum vero triennium, qui apti et idonei per contubernales visi et reperti fuerint ad contubernium susceperentur et pro legitimis contubernalibus magistris haberentur, iniunxit. Quarum vero articulorum tenor sequitur talis.

Tenor articulorum.

[1] Naprzod ze nie maią zadnego przyimować do siebie tak mistrza, iak towarzysza bez cechmistrzow y braci cechowej wiedzenia pod winą kamienia wosku, aż go pierwey cecha wpisze.

[2] Zaden z nich niema robic iedno na dwoygach naczyniach pod winą utracenia wolności robienia rzemiosła, ktoby się wazył oprócz stypow.

[3] Ucznia zaden niema przyimować, takze tez pod utraceniem robienia rzemiosła do trzech lat wedle przywileiu, ktory cecha ma. Gdy Pan Bog da, ze wynidą trzy [sic] lata, tedy kazdy mistrz ma się wyzwolic w cechu.

[4] Także też y każdy towarzysz, mistrz, który za mistrza sobie fundować począł, tedy w cechu ma odprawić magisterią społecznie według porządku. A takiego łaskawie przyjmować będą.

[5] Towarzyszowi wolno będzie wędrować po wyzwoleniu gdziekolwiek będzie chciał.

[6] Świec kościelnych do pogrzebów y odziewadła swoich nie mogą mieć pod winą pułkamentu wosku, tylko się do cechu o to skłaniać mają y sami gospodarze powinni zawsze na suchedni, kiedy dadzą znać przy cesze na załomsze bywać. Ktoby nieposłuszny był tego, tedy winien bezmian wosku, a kto zamieszka grosz do skrzynki tak na pogrzeb, iako y na załomsze, a nadto powinni cesze dać pułkamentu wosku na każdy rok, który mają oddawać w dzień s. Andrzeja od tego roku tysięcznego szescsetnego dziewiętnastego, aż do trzech lat. Cecha na to powinna będzie dawać świec y odziewadła y sama pods. [sic]

[7] Sami u siebie mają mieć schadzki na dwie niedzieli, przy której dwaj mistrzowie cechowi mają być.

[8] Skrzynkę mają mieć do tej sprawy, do której mają kłaść na dwie niedzieli każdy mistrz grosz, a który za towarzysza robi pułgrosza. Ta skrzynka, do której się składać będą, ma być w dobrym opatrzeniu, a mają być u niej dwa zamki.

[9] Ta skrzynka ma być u tego, komu ją podadzą do trzech lat, gdy te trzy lata wyminą, tedy ją mają do cechu wnieść y z skarbem, a ten skarb, który do cechu wniosą, obrocony będzie na potrzebę cechową uciążnymi społecznie.

[10] A żeby temu dosić uczynili, co im teraz podadzą, tedy ci, którzy pod jurysdykcją zamkową mieszkają, mają się częścią w zamku zapisać y za tych, którzy gdziekolwiek pod innymi jurysdykcjami mieszkają pod dziesięcią grzywien na poprawę miasta albo cechu kamień wosku za tym pozwoleniem cechowym. Iakoż na to sami pozwolili, aby cesze potym wymówek innych nie wynajdowali, a to za posłuszeństwo do cechu.

[11] W trzecim roku mają cesze listy pokazywać iak mistrze, tak towarzysze o uciążym rodzaju pod utraceniem funduszu tego.

[12] To ich przedsięwzięcie niema dłużej trwać, jedno do trzech lat, a zamknięcie tego funduszu do czterech niedziel iako mistrza, tak towarzysza, a po tych czterech niedzielach nie będzie już im wolno przyjmować pod kamieniem wosku.

[13] Ktobyby mistrz robotę wybiegiwał, będzie winien bezmian wosku do skrzynki. Do tego mają to wiedzieć, aby każdy z nich nie ochylał [sic] partacza zadnego, któryby się bez porządku tego chciał wysiadać, a miasta używać, kędykolwiek przy mieście będącego, ma być cesze opowiedziany, a cecha powinna go według dekrety króla jego mocy y mocą jego pana starosty y pp. radzić naszych znieść pospołu z nimi, skądby się takowi partacze więcej nigdy y potomków naszym nie mnożyli, mają ich opowiadać pod utraceniem tego funduszu.

[14] W schadzce swej każdy ma się uciążnie sprawować tak mistrze, iako y towarzysz uciążnie do stołu przystąpić, iako y od stołu, a ktoby tego nie uczynił, tedy takowy winien grosz, a ktoby słowem uczynił ten występek, tedy takowy winien funt wosku, a gdyby tak występny był, tedy winien pańską karę przyjąć, a z karni ma być karany, iako występny na uznaniu braciej tak mistrz y towarzysz.

[15] A ktoby gdziekolwiek zadał ieden drugiemu słowa nieuciążnie, a nie dowiódł tego, tedy ma być karany na dwu bezmianach wosku tak mistrz, iako y towarzysz.

[16] A ktobyby mistrz towarzysza od mistrza odwabił, będzie winien bezmian wosku, kiedy tego ten mistrz słusznym dowodem poprze, od którego go odwabi.

[17] Ktobyby mistrza ganił w robocie, tedy taki powinien dać dwa funty wosku.

[18] Та czeladz, ktora miedzy niemi będzie, nie maia iey swywoli dopuszczac y gdzieby mowil o mistrzu, będzie winien bezmian wosku.

[19] A gdyby towarzysz pił, okrom poniedziałku do południa, iszby się bawił pīanstwem, tedy takowy będzie winien za kazdy dzien funt wosku, kiedyby w robotny dzien miał pić.

[20] Który towarzysz wysiędzie od mistrza bez wiadomości iego, będzie winien bezmian wosku.

[21] Towarzysz kiedy ma począc robic postaw, ma powiedzieć mistrzowi, ze nie będzie u niego robił. Dorobiwszy tego postawu, a mistrz go tez ma dobrowolnie puscić, do ktorego mu się podoba.

[22] Fundarczyk niema odchodzić przez trzy lata ztąd nigdziey, chyba za słuszną przyczyną y to z wiadomością cechu na cztery niedziele, chyba azby roboty nie miał, a za słuszną przyczyną, iszby roboty nie miał. Tedy wolno y dluzey przemieszkac, ale powinien opowiedzieć we cztery niedziele y oddac do skrzynki co nań przynalezey. A gdyby tego zaniedbał, tedy traci fundatią swoje.

[23] Który mistrz będzie synami fundował, tedy y wyzwoliwszy się, ociec ich y odprawiwszy magisteriā w cechu, tedy synowie iego poydą za mistrzowice, iako y teraz w cechu idzie.

[24] Na on czas kiedy Pan Bog raczy dać wyfundować, tedy y cecha gotowa ich przyiac do praw gotowych, na ktore prawa nie będą nic nakładac.

Działo się we Lwowie w piątek w dzień świętego Mikołaiia, roku Panskiego tysiac szesćseth dziewiętnastego. Co dla lepszey wiary pieczęc cechu naszego do tego funduszu dalismy przycisnac. Locus sigilli contubernalis.

Quam quidem articulorum praeinsertam ordinationem ad affectationem offerentium contubernium textorum officium praesens actis praesentibus consularibus inseri permisit decreto in praemiss[um] mediante. In cuius rei fidem sigillum officii nostri consularis praesentibus est subimpressum, anno Domini millesimo sexcentesimo decimo nono.

Ex actis officii Leopoliensis extractum.

Albertus Zimmicki civitatis Leopoliensis notarius manu propria¹.

¹ Облятували в львівські гродські книги 16 грудня 1619 р. ткачі Альберт Сухонос, Себастьян Блох, Блазій Дреля, Симон Пашек, Іван Чарний.

іялося у Львові в найближчу суботу перед святом Св. Томи апостола, року Божого 1619.

До теперішнього львівського расцького уряду прийшли чесні Лаврентій Якель та Павло Кальдер, цехові цехмістри ткацького ремесла від себе та імені всіх цехових майстрів вільно та зичливо представили ординацію та статті для ткачів, які живуть біля міста поза цехом, перехожих і невивчених, по-простому званих партачами, котрі діятимуть протягом трьох років перед тим, як вони законно вступають до їхнього цеху, відповідно до привілеїв та ординацій цеху. Цей уряд, коли ті статті прочитав і (з'ясував), що жодній зі сторін (вони) не перешкоджають, а навіть позацеховим ткачам як бідним встановлюється повільна й зручна дорога до прийняття цеху, обдумавши й обговоривши їх, відповідно до прав і привілеїв міста, і владою свого уряду, підтверджує і додає, як є передбачено приписом тих статей, що протягом трьох повних років до того часу залишаються партачі-ткачі, а після закінчення тих трьох років ті, хто виявиться готовим і здатним бути цеховим (майстром), будуть прийняті в цех і вважатимуться законними цеховими майстрами. Тих статей зміст наводиться такий.

Зміст статей.

[1] Насамперед, що не мають жодного до себе приймати – як майстра, так і підмайстра, без відома цехмістрів та цехових братів, під карою каменя воску, аж поки його спершу не впише цех.

[2] Жоден із них не має робити (більш) ніж на двох верстатах, під втратою вільності виконання ремесла, хто би наважився, окрім “стипів”.

[3] Жоден не повинен приймати учня, також під втратою виконання ремесла до трьох років, відповідно до привілею, який має цех. Коли Пан Бог дасть, що вийдуть три роки, тоді кожен майстер мусить визволитися в цеху.

[4] Також кожен підмайстер, майстер, який би захотів стати майстром, тоді в цеху має відбутися магістерію, відповідно до загального порядку. І такого повинні ласкаво прийняти.

[5] Підмайстрові вільно буде мандрувати після визволення, де схоче.

[6] Костельних свічок для похоронів та свого одягу не можуть мати, під карою півкаменя воску. Тільки про це мусять просити у цеху, і самі господарі повинні завжди на сухедні, коли повідомлять, у цеху бути на відправах. Який би не був послухний у цьому, тоді винен безмін воску. А хто запізниться, як на похорон, так і на відправу, – (кара) 1 гр. А понад це повинні дати до цеху півкаменя воску кожного року, який зобов'язані віддавати в день Св. Андрія від цього 1619 року ще три роки. Цех до цього повинен буде давати свічки та одяг і т. д.

[7] Самі у себе зобов'язані мати збори раз на два тижні, на яких двоє цехових майстрів мають бути.

[8] До цієї справи повинні мати скриньку, до якої кожен майстер мусить класти кожні два тижні 1 гр., а хто працює за підмайстра – 0,5 гр. За цією скринькою, до якої будуть складатися, повинні добре доглядати, у ній має бути два замки.

[9] Та скринька має бути у того, кому її дадуть, до трьох років. Коли ті роки вийдуть, тоді повинні її до цеху принести зі скарбничкою, а та скарбничка, яку внесуть до цеху, має піти на цехові суспільно важливі потреби.

[10] А коли би виконали те, що їм тепер подадуть, тоді частина тих, хто живе під замковою юрисдикцією, повинні записатися в замок і за тих, які будь-де під іншими юрисдикціями живуть, (дати) 10 гривень на поправу міста або до цеху камінь воску, за тим цеховим дозволом. Оскільки на це самі дозволили, щоб потім для цеху інших відмовок не вишукували, а це (чинили) як послух до цеху.

[11] На третій рік зобов'язані у цеху листи показати – як майстри, так і підмайстри, про гідне народження, під втратою того надання.

[12] Це надання не має тривати довше, тільки на три роки, а закінчення того надання (триватиме) до чотирьох тижнів – як для майстра, так і підмайстра. А після тих чотирьох тижнів не буде вільно вже приймати їх, під каменем воску.

[13] Який би майстер (іншому) роботу перебігав, такий буде винен безмін воску до скриньки. До того ж, мають знати, що кожен із них не приймав жодного партача, який би хотів без того порядку осісти та місто використовувати. Про кожного з них мають повідомити до цеху, а цех повинен його, відповідно до декрету його милості короля, та владою його милості пана старости та наших панів райців знести разом з ними, щоб такі партачі більше для нас і наших нащадків не множилися. Зобов'язані про них повідомляти, під втратою того надання.

[14] На кожних зборах мають гідно поводитися – як майстри, так і підмайстри, гідно до столу сідати, як і вставати. А хто би так не робив, тоді винен 1 гр., а хто би словом провинився, тоді такий винен фунт воску. А коли був таким порушником, тоді має прийняти кару панів (райців) і має бути покараний як порушник за рішенням братів, як майстрів, так і підмайстрів.

[15] А хто би будь-де комусь сказав образливі слова, а не довів (правдивості) цього, має бути караний двома безмінами воску, як майстер, так і підмайстер.

[16] А який би майстер виманив підмайстра в (іншого) майстра, буде винен безмін воску, коли слушно доведе той майстер, від якого виманив (підмайстра).

[17] Хто би майстра ганив у роботі, тоді такий повинен дати два фунти воску.

[18] Та челядь, яка буде між ними, не має допускатися сваволі, і коли (хтось погане) сказав би про майстра, буде винен безмін воску.

[19] Коли би підмайстер пив, окрім понеділка, до полудня, займаючись п'янством, тоді такий буде винен за кожен день фунт воску, коли під час роботи мав пити.

[20] Який підмайстер вийде від майстра без його відома, буде винен безмін воску.

[21] Підмайстер, коли розпочне робити постав, має повідомити майстрові, що не буде у нього працювати. Коли виробить (підмайстер) той постав, тільки тоді майстер має його добровільно пустити до того (майстра), який йому сподобається.

[22] Отримувач надання не повинен нікуди відходити протягом трьох років, хіба би за слушною причиною і то з відома цеху, на чотири тижні, хіба би не мав роботи, і це за слушною причиною відсутності роботи. Тоді вільно і на довше (може) відбути, але повинен повідомити в цеху протягом чотирьох тижнів та віддати до скриньки все, що йому належить. А коли би це занедбав, тоді його надання втрачається.

[23] Коли майстер буде при (цьому) наданні з синами, то коли батько визволиться та відбуде магістерію в цеху, тоді його сини підуть за майстровичів, як тепер є в цеху.

[24] На той час, коли пан Бог дозволить існувати наданню, тоді і цех готовий буде прийняти до готових прав, до яких нічого не буде докладати.

Діялося у Львові в п'ятницю, в день Св. Миколая, року Божого 1619¹. Для кращого довір'я дали притиснути печатку нашого цеху до того надання.

Тих статей внесено ординацію на прохання подавачів із цеху ткачів цей уряд дозволив внести до даних расцьких актів за посередництвом попереднього декрету. Для довіри до справи печатка нашого расцького уряду до даної (грамоти) є притиснута, року Божого 1619.

Витяг з актів львівського уряду.

Альберт Зимницький, писар міста Львова, рукою власною.

¹ Ідентичну ординацію для трирічного вступу нецехових ткачів з Підзамча ткацькі цехмістри прийняли 24 червня 1597 р., покликуючись при цьому на декрет між львівським старостою та містом від 9 січня 1580 р. Стефана Баторія, що дозволяв вступати до цехів партачам з львівських передмість (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 24, с. 388-391). Також інший ідентичний документ, з тими самими статтями, був виданий дещо пізніше – у 1633 р. (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 48, с. 898-901).

1634 р., жовтня 12, Львів

Владислав IV підтвердив грамоту Стефана Баторія від 5 листопада 1576 р., яка містить привілеї та права львівського цеху ткачів

Транс.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 352, арк. 6-9 (див. док. № 77).

Vladislaus IV Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae, Smolensciae, Czernichoviaeque necnon Sueccorum, Gottorum Vandalorumque haereditarius rex. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Exhibitas nobis esse literas pargameneas serenissimi olim divinae memoriae Stephani antecessoris nostri manu subscriptas sigilloque regni cancellariae minoris communitas, in se privilegiorum textoribus Leopoliensibus servientium confirmationes, sanas, salvas omnique suspicionis nota carentes. Quarum ea est, quae sequitur, series.

Далі наводиться грамота Стефана від 5 листопада 1576 р., видана на користь цеху львівських ткачів (див. док. № 73).

Supplicatumque nobis esse pro parte magistrorum seniorum totiusque contubernii artis textoriae Leopoliensis, ut easdem praeinsertas literas a serenissimis praedecessoribus nostris ipsis concessas auctoritate nostra regia confirmare et approbare dignemur. Nos itaque eidem supplicationi benigne annuentes hasce literas supranominatas in omnibus punctis, clausulis, articulis, conditionibus in eisdem literis specificatis, confirmandas, approbandas et ratificandas duximus, uti quidem approbamus in quantum juri communi non repugnat, ususque eorum habetur, confirmamus et ratificamus, decernentes eis robur perpetuae firmitatis debere obtinere. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo regni nostri communiri jussimus. Datum Leopoli die decima secunda mensis Octobris, anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo [quarto], regnorum nostrorum Poloniae secundo, Sueciae vero tertio anno.

Vladislaus [IV] rex.

Petrus Gembicki secretarius regni maiestatis.

Vладислав IV, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою, кому потрібно, всім та кожному. Представлено нам пергаментну грамоту, підписану рукою найяснішого Стефана, нашого попередника та скріплену малою печаткою канцелярії королівства, що (містить) у собі привілеї, які слугують львівським ткачам, цілу, непошкоджену та позбавлену будь-якої підозри. Тієї (грамоти) зміст наступний.

Далі наводиться грамота Стефана від 5 листопада 1576 р., видана на користь цеху львівських ткачів (див. док. № 73).

І просили нас від імені старших майстрів і всього львівського цеху ткацького ремесла, щоб ці внесені грамоти, надані нашими найяснішими попередниками, ми вважали за гідне нашою королівською владою схвалити і підтвердити. Ми, таким чином, милостиво прихилиючись до цього прохання, цю вищеназвану грамоту в усіх пунктах, клаузулах, статтях, умовах, визначених у цій грамоті, вважали (за потрібне) підтвердити, схвалити та зміцнити, як і, наскільки не суперечить праву королівства та має вжиток, схвалюємо, зміцнюємо і підтверджуємо, вирішуючи, що вона повинна отримати силу вічної міцності. Для довір'я до цієї справи до даної (грамоти), підписаної нашою рукою, наша печатка є підвішена. Дано у Львові 12 жовтня, року Божого 1634, а наших панувань у Польщі – 2, а у Швеції – 3 року.

Владислав [IV], король.

Петро Гембіцький, секретар королівського маєстату.

1644 р., серпня 8, Львів

Львівські райці Миколай Зихіні та Ян Убальдіні встановлюють нову ординацію ткацького цеху для вирішення суперечок між майстрами та підмайстрами

Ориг.: ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 313, арк. 126-128. Папір із чотирьох аркушів розміром 20,2х33,1 см; без печатки.

Облята: ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 57, с. 484-488.

Мy Mikołay Zychini y Jan Ubaldini rayce miasta k.j.m. Lwowa, z posrodku ich mosciow pp. radziec za powodem y prosbą cechy rzemiosła tkackiego, wespoł mistrzow z towarzyszami stawaiący, na uspokojenie roznic między mistrzami y towarzyszami zachodzących, tudziesz na uczynienie y spisanie artykułow y ordinaciy, aby w porządku dobrym podług inszych cechow przy tym tu miescie będących, swawolni towarzysze takze y mistrzowie niezgodni zatrzymani beły, będący deputowani, po uspokojeniu roznic, iako rzeczy pomnieyszey między niemi, rzecz głównieyszą do rządu dobrego y zgody wieczney przed siebie wzięwszy takową ordinacją y artykuły do ordinaciy należące spisalysmy.

Naprzod decret sta czterech lat roka 1540 we srode po świętym Witcie bliską, między tkaczami y towarzyszami ich uczyniony, we wszystkim, we wszystkich punctach y clausulach, nic mu nie uymuiąc, zachowalysmy. Potym do tegosz decretu artykuły nizey położone z obodwoch stron podane, a przez nas pomiarkowane przydalysmy.

Pierswszy artykuł. Isz pp. towarzysze skrzynke swoje maią mieć u pp. mistrzow swych w cechu pod pewnemi dwiema zamkami, klucz ieden od tey skrzynki ma bydz u panow mistrzow w skrzynce, a drugi u towarzyszow.

2. Sprawy wszystkie towarzyszom należące, maią sie odprawować w cechu tkackim przy prawach k.j.m., iako sie zachowuie w inszych miastach w cechach tkackich, a nie przy kuflu, bo by to było z obelzeniem praw k. j. mosci.

3. Puszke swoje towarzysze w skrzynce mistrzowskiej maią chować, mistrzom to co należy zwykłym sposobem oddawać.

4. Do czynszu mistrzowskiego, kędy skrzynke mistrzowie chowaią, towarzysze maią sie trzecią częścią przykładać.

5. A iesliby ktory towarzysz wazył sie cudzołoztwa dopuscic, do mistrza w nocy przez płot albo dziurami chodźić y co złego uczynić, takze albo mistrza, albo mistrzową pobić, towarzyszow przeciw¹ mistrzow buntować, taki ma bydz do urzędu mieyskiego od cechu oddany y skarzony.

6. A iesliby ktory towarzysz wazył sie częstować trunkiem iakimkolwiek nierządne białogłowe, albo tesz do nierządneho domu chodźić, a był w tym przeswiadczony, a nie będzie miał czym pienięzney winy odprawić, według uznania braciey taki powinien będzie korbaczem bydz biti w cechu od towarzyszow, ktory korbacz maią miec w skrzynce swojej, kupiwszy go na występnych.

7. A iesliby ktory towarzysz u mistrza swego słowa złe, zarty nieucciwe zadał tak mistrzom, iako tesz y mistrzowey, czeladze domowey, coby tho mogło bydz z naruszeniem sławy albo ucciwego, taki powinien dac winy trzy funty wosku według teraznieyszego targu, do mistrzowskiej skrzynki funtow dwa, a do towarzyskiej trzeci funt.

8. A iesliby ktory towarzysz wazył sie grac kostki, karty, faryne o pieniądze, zeby co w siebie przegrał, ten powinien będzie dać kamien wosku, ma do towarzyskiej czesciey isc trzecia czesc.

9. A iesliby ktory towarzysz upiel sie w dzien niedzielny albo w swięto, albo y w ktorykolwiek dzien bez pamiecy, coby tho było z obrazą Bożą y naruszenia zdrowia, taki będzie powinien dać szesc funtow, do mistrzow cztery, a do towarzyszow dwa funty.

10. A iesliby ktory towarzysz robiel u szkodnika albo u partacza, a był przeswiadczony, tedy ma dac trzy bezmiany wosku według terazniejszego targu, do mistrzow dwa bezmiany, do towarzyszow trzeci do skrzynki.

11. A iesliby ktory towarzysz nie przyszedł do mistrza swego według czasu tak na obiad, iako y na wieczera, powinien dac wosku trzy funty terazniejszego targu, mistrzom dwa, towarzyszom trzeci.

12. A iesliby ktory towarzysz doma u mistrza swego nie nocował dla pisanstwa y swawoley, taki według oryginału ma dac kamien wosku, chyba gdyby był sprawą w schadczce zatrzymany.

13. A iesliby ktory towarzysz nie był w cechu na zalomszy na pogrzebie, na wotywie y na inszych należących posluszenstwach, kiedy idzie znak albo cecha, tedy powinien będzie winy dać za kazde nieposluszenstwo groszy szesć, a z tego do czeladney skrzynki trzeci grosz.

14. Gospodę maia mistrzowie czeladzi upatrzeć spokojną, coby mogło bydz z najlepszym dobrym ich albo nalezoną² approbować.

15. Do gospody powinni towarzysze schadzki swe odprawować według starego zwyczaju we cztery niedziele, a to dla lepszego rządu, aby przestrzygaly porządkow swych, iesliby ktory co wykrocil, a maia bydz czytane onym te artykuły.

16. A iesliby ktory towarzysz co przeciw drugiemu wystąpiel, a zeby tho ukrzywdzony zataiel, taki ukrzywdzony ma bydz dwoiako karany, iakiby exces zataiel według uznania mistrzowskiego.

17. A iesliby starsy towarzysze zataieli iaki exces, ktorego by sie niegodzielo zataic na towarzysza, tedy powinni bydz dwoiako karani, iakiegby sie wazyly excesu zataic, według sądu mistrzowskiego.

18. Do gospody na kazdą schadzke dway mistrzowie trzezwi y rossadni powinni do towarzyszow dla przestrzegania dobrego porządku między niemi y mitigowania fasołow wszelakich schodzić, a towarzysze powinni ich sluchac, iako cechmistrzow y contentacją im dac, iako sie zachowuie w inszych cechach w tym miescie będących porządných, kędy występnego towarzysza wolno im na szale albo za klotke według excessu skarać.

19. A iesliby ktory mistrz wazył sie bydz radą y pomocą iakom do buntow czeladzi przesiwko mistrzom, tedy takowy ma bydz oddalony od rzemiesla y do urzędu wydany za dowodami slusznemi y przekonaniem slusznym.

20. Drugą puszkę privatną towarzysze maia chować w gospodzie swoiey w szafie, do ktorey maia kłasc, co sie od urzędu zostanie, a nie maia iey otwierac, asz przy tych mistrzach, ktorzy do niech będą przyslani, a kluczyki ma bydz u tychze mistrzow.

21. Zaden towarzysz nie powinien chodzić do cechu z nieiakim tak małym y wielkim orężem, ani nawet z nozem według uznania winam [sic] mistrzowskiego.

22. Cisz towarzysze powinni będą w kosciele swiętego Stanisława na Boze Ciało y w octawe na processiach tak poranszych, iako y poobiedniech wszyscy bywac, kazdy z swiecą swoią, a przesz oktawe kazdego dnia na kazdey processiey po czterech towarzyszow porządkiem, iako ktory wsiadł w robote, takze z swiecami swemi pod winam [sic].

23. Cisz towarzysze powinni będą swice swe palic przesz mlodszych towarzyszow na ołtarzu Krzyza Swiętego, ktory iem cecha podaie, y poty trwać, poki sie msza swięta nie odprawi w tymze kosciele swiętego Stanisława.

24. A kiedy tesz mistrz albo mistrzowa występi przeciwko towarzyszowi, a towarzysz w cech³ skarge polozy, tedy tesz ma bydz od pp. mistrzow sądzony y karany.

25. A iesliby ktory towarzysz excess iaki uczyniel, a w tymby uciekl albo odszedl nie sprawiwszy sie w cech⁴ albo przed urzędem, za takim powinna cecha tak długo pisać, poki by sie nie stawiel do sprawy y sie nie sprawiel. A gdzieby sie nie stawiel, ani sprawiel, takowy ma bydz z rzemiosła zložony y privovany.

26. A ieslby ktory mistrzowic za towarzysza między towarzyszami robiącey nalazł sie, zeby towarzyszowi występemu tak z biegłymi, iako y niezbieglimi wzglendem iego wystempku rady iakiey albo pisania dodawal, takowy oycowską wolnosc będzie traciel, którą ociec iego miał miedzy mistrzami.

27. Kolende lubo nagrode powinni towarzysze p. matce albo gospodyni swey we dwa roki oddawać. Na którą maie sie składać po dwa szelągi na kazde cztery niedziele.

28. Bursze pierwszą ponoszą powinni towarzysze w gospodzie swoiey na Świętki Zielone w poniedzialek po obiedzie począc, a skonczyć we wtorek. Drugą takze bursze daią drugiego po Bozym Narodzeniu w teyze gospodzie maią począc, a skonczyć tam nazaiutrz dopiiając trunku kupionego, na trzeci dzien albo na powszechny nie zaciągając dla omieszkania roboty tkackiey. Przy ktorych bursach cich mistrzowie, ktorze iem będą na cały rok naznaczeni, maią dla dobrego ich porządku bywać.

29. A iesliby ktory towarzysz zonaty maiąc kędykolwiek zone przwędrował thu, a dowiedziała by sie cecha o niem y zonie iego, tedy takowy przerobiwszy tu cztery niedziele tylko, ma do zony pusc nazad, ztąd y wrocic sie. A poki tu będzie robiel tkactwo, poty ma słuzyc czeladzi szynkarzem. Nawet chochy thu zone miał, powinien czeladzi służyć szynkarzem do dobrej woły [sic] cechy wszystkiey y uwolnienia.

The wszystkie artykuły dla tego sie podały y podaią, aby sie tho wszystko sciągało ku cci, ku chwale Pana Boga Wszchemogącego y ku dobremu porządkowi towarzyszow, ktorym podaie sie ołtarz pomieniony Krzyza Świętego w kosciele świętego Stanisława, patrona Polskiego, ktory cecha trzyma od ich mosciow pp. radziec, aby oni we wszystkich tych win, ktore będą miec w skrzynce swey, temu ołtarzowi tak swice, iako y insze potrzeby prowidowaly. A osoblywie kiedy mistrzowie kwartalną mszą odprawuiam [sic], aby tesz lecta pro defunctis przed ich ołtarzem za ich opatrzaniem odprawowana była, takze tesz kiedy wotywy mistrzowie miewaią, aby oni takze lecte odprawiac dawaly. A osobliwie na Święty Krzyz po Wielkanocy y w jesieni, aby mszą spiewaną odprawiac dawaly y na niey wszysci bywaly pod winą według uznania mistrzowskiego naznaczoną. A pp. mistrzowie nie maiam [sic] im przeszkadzać y własnych ich rzeczy do tego ołtarza przed nich opatrzonych zazywać, ani zabierać.

Insze wszystkie⁴ artykuły, ktore między sobą w zwyczaiu od dawnych czasow trzymaią, iako strony warsztatow, strony stołu y strony nauki przepowiadania młodszym towarzyszom od starszych zupełnie sie y w cale zachowuiam. Co wszystko y the wszystkie artykuły wyzey polozone y specifikowane, tak panowie mistrzowie tkacze w liczbie wielkiey będący, swoim y wszystkiey cechy imieniem, iako y towarzysze starsi y młodsi, ktorych było do dwudziestu mniey więcey y drugich towarzyszow swoich tkaczykow imieniem przyieli, trzymac wiecznemi czasy obiecały, rękami sie swemi niektorzy⁵ podpisaly y do ksiąg urzędnych ich mosciow panow radziec, iako opiekunow y rządcow swych podać pozwołyly. Na co y my deputati dla wiekszey powaznosciey⁶ rękami sie swemi podpisalysmy. Działo sie we Lwowie na ratuszu dnia osmego sierpnia, roku Panskiego 1644, przy bytnosci cechy wszystkiey y towarzyszow wszystkich na tho zgromadzonych,

mianowicie Błazieia Gbaura, Sebastiana Galatowica cechmistrzow, Tomasa Szaiera, Valentego Hiznika, Macieia Krausa y Woyciecha Łęczyckiego stołowych mistrzow, Adama Szaiera, Błazieia Goreckiego, Jana Rozdolskiego, Woyciecha Driara⁷ z jurisditiei mieyskiej, Valentego Piątkowskiego, Jakuba Terechowica z jurisditiei dominikanskiej, Woyciecha Zygmuntowica, Andrzeia Rozynskiego z jurisditiei panien Wszystkich Świętych, Sebastiana Sponera, Woyciecha Krausa z jurisditiei jego mosci xiędza biskupa Ormiańskiego, Valentego Chuchnowica, Michała Kaminskiego z jurisditiei p. Zborowskiego, Symona Pienioszka, Harasyma Dubima z jurisditiei Zamkowej, a na ostatek wszystkiey braci cechowej przy bytnosci y cechy wszystkie do tego, a tu zgromadzoney y bytniey. Potym przy bytnosci takze towarzyszow w osobie swey będących Mathiasza Kwiatkowica z Sambora y Szymona Szynglarka starszych dwoch towarzyszow, Stanisława Flysarka, Stanisława Zaklyczyny, pryncypałow buntownikow, Stanisława Jakubowica, Woyciecha Tesznarka, Pawła Wilczkowica, Piotra Malynowczyka, Mikołai Grochowczyka, Andrzeia Krzczowczyka, Mathiasza Rozynskiego, Jozefa Kwiatkowica⁸, Jana Wisniowczyka, Andrzeia Wazynsczyka⁹, Sebastiana Kenczyka, Jana Zamoysczyka, Jakuba Jurowczyka, Marcina Radoche, Valentego Rozynskiego y inszych wszystkich, ktorzy było na ten czas w osobach swoich do pięćdziesiąt, na tho wszystko głosem iednostaynym pozwalaiących.

Jan Ubaldini de Ripa consul Leopoliensis, uti deputatis manu propria.

Mikołay Zychini raica miasta Lwowa, iako deputatis.

Sebastian Jakiel pisarz cechowy za cechmistrzow, ktorzy pisacz nie umieli podpisuie sie. Blazey Gbaur cechmistrz starszy, Sebastian Galatowicz cechmistrz młodszy, starszy bracia Tomas Saier, Walanty Hiznik, Maciey Kraus, Woyciech Łęczycki ze wszystką bracią srednią y młodszą, ktorzy obecnie były na ratuszu przed ich mosci pany rayczy pozwolili y przyieli te wszystkie artikuli.

Mathias Kwiatkowski, Simon Singlarek towarzysze starsze. Ja Stanisław Maieronek podpisuie sie y za starszych towarisow [sic], ktorzy na ten czas pissacz nie umieli y za wszystkie czelacz, ktorzy na ten czas robili we Lwowie, ktorych biło na okolo piecť [sic] dziesiat.

¹ Написано над рядком: towarzyszow przeciw. ² Написано над рядком: nalezoną. ³ Написано над рядком: w cechu. ⁴ Написано над рядком: wszystkie. ⁵ Написано над рядком: niektorzy. ⁶ Написано над рядком: dla wiekszey powaznosciey. ⁷ Написано над рядком: Driara. ⁸ Написано над рядком: Andrzeia Krzczowczyka, Mathiasza Rozynskiego, Jozefa Kwiatkowica. ⁹ Написано над рядком: Andrzeia Wazynsczyka.

и, Миколай Зихіні та Ян Убальдіні, райці його королівської милості міста Львова, були депутовані з грона їх милостей панів райців, з причини та за проханням цеху ткацького ремесла, що спільно стали за майстрів і підмайстрів, на заспокоєння суперечок між майстрами та підмайстрами, а також на вчинення та списання статей та ординації, щоб трималися доброго порядку, подібно до інших цехів, що є в тому місті, гамуючи свавільних підмайстрів та майстрів. Після заспокоєння суперечок, (відкинувши) дрібні справи між ними, взявши до уваги найважливішу справу про добре керування та вічну згоду, таку ординацію і статті, належні до ординації, написали.

Насамперед декрет ста чотирьох років тому, 1540 року, в найближчу середу після свята Св. Віта [16.VI], що був прийнятий між ткачами та підмайстрами, зберегли в усьому, в усіх пунктах і клаузулах, нічого в ньому не відмінюючи. Потім до того декрету додали нижченаведені статті, з двох сторін подані, а нами уточнені.

Перша стаття. Пани підмайстри повинні мати свою скриньку у своїх панів майстрів у цеху під двома надійними замками. Один ключ від тієї скриньки має бути у панів майстрів у скриньці, а другий – у підмайстрів.

2. Всі справи, які стосуються підмайстрів, повинні відбуватися в ткацькому цеху при правах його королівського маєстату, як дотримуються в інших містах у ткацьких цехах, а не при келиху, бо це було би з образою для прав його королівського маєстату.

3. Свою скарбничку підмайстри мають зберігати в скриньці майстрів, віддаючи звичайним способом майстрам те, що належить.

4. Підмайстри повинні третьою частиною прикладатися до майстрівського чиншу, коли майстри скриньку зберігають.

5. Якби котрийсь підмайстер наважився допустити перелюб, ходячи до майстра вночі через огорожу або дірками та вчиняючи щось недобре, також майстра або майстрову побити, бунтувати підмайстрів проти майстрів, такий має бути переданий від цеху до міського уряду та покараний.

6. А якби котрийсь підмайстер наважився частувати напоєм якусь повію або ходив до публічного дому і був на цьому спійманий, і не буде мати грошей сплатити грошову кару, то за рішенням братів має бути битий корбачем підмайстрами в цеху. Цей корбач повинні мати у своїй скриньці, купивши його проти винуватців.

7. Якби котрийсь підмайстер свого майстра образив словами, непристойними жартами – як майстра, так і майстрову, домашню челядь, що було би з порушенням слави або честі, такий повинен дати кари три фунти воску, відповідно до (ціни) теперішнього торгу: до майстрівської скриньки – два фунти, а до підмайстрівської – третій фунт.

8. Якби котрийсь підмайстер наважився грати в кості, карти, “муку” на гроші, і коли щось програв би, то він повинен дати камінь воску, третя частина (з цього) має йти до підмайстрівської частини.

9. Коли би підмайстер напився в неділю або в свято, або в будь-який день, будучи без пам’яті, що було би з образою Бога та порушенням здоров’я, тоді повинен дати шість фунтів: до майстрів – чотири, а до підмайстрів – два фунти.

10. Якби котрийсь підмайстер працював у шкідника або у партача, а був би пересвідчений, тоді має дати три безміни воску, відповідно до (ціни) теперішнього торгу: до майстрів – два безміни, а до підмайстрів – третій до скриньки.

11. Якби котрийсь підмайстер не прийшов до свого майстра вчасно на обід, як і на вечерю, повинен дати три фунти воску (ціни) теперішнього торгу: майстрам – два, підмайстрам – третій.

12. Якби підмайстер вдома у свого майстра не ночував через п’янство та сваволу, тоді початково має дати камінь воску, хіба би справою на зборах був би затриманий.

13. А якби котрийсь підмайстер не був би в цеху на похоронній відправі, на “вотиві” та інших належних послухах, коли йде знак або ціха, тоді повинен буде дати кару за кожен непослух 6 гр., з того до скриньки челяді – третій гріш.

14. Майстри мають вибрати для челяді спокійну господу, щоб могло би бути з найкращим їх добрим (порядком), та знайдену (господу) схвалити.

15. У тій господі підмайстри повинні мати збори, відповідно до старого звичаю, раз на чотири тижні, а для кращого керування, щоб дотримувалися своїх порядків, якщо хтось щось порушить. І мають їм читати ті статті.

16. Якби котрийсь підмайстер у чомусь проти іншого виступив, а той скривджений замовчав, такий скривджений має бути подвійно покараний, якби порушення затаїв, відповідно до рішення майстрів.

17. Якби старші підмайстри замовчали якийсь вчинок, який не годилося би замовчувати, тоді повинні подвійно бути покарані, якби наважилися такий випадок затаїти, відповідно до суду майстрів.

18. До господи на кожні збори два тверезі та розсудливі майстри зобов'язані до підмайстрів приходити для збереження доброго порядку між ними та погамування всіляких неспокійних. І підмайстри повинні їх слухати як цехмістрів та задовольнити їх, як (цього) дотримуються в інших порядних цехах, що є в тому місті, коли порушника-підмайстра вільно їм скарати "на шалі" або за колодку, відповідно до вчинку.

19. Якби котрийсь майстер наважився давати якісь поради й допомогу для бунтів челяді проти майстрів, тоді такий має бути віддалений від ремесла та виданий до уряду, за слухними доказами та слухним доведенням.

20. Другу приватну скарбничку повинні зберігати у своїй господі в шафі, до якої мають класти те, що від уряду залишиться, а не мають її відкривати, тільки при тих майстрах, які будуть до них прислані, і ключі мусять бути у тих майстрів.

21. Жоден підмайстер не повинен ходити до цеху як з малою, так і великою зброєю, навіть з ножем, відповідно до визнання покарання майстрами.

22. Ті ж усі підмайстри мусять бути в костелі Св. Станіслава на (свято) Божого Тіла і на восьмий день на процесіях – як ранкових, так і обідніх, кожен зі своєю свічкою, а протягом восьми днів (після свята Божого Тіла) порядком по чотири підмайстри, як хто до роботи став, також зі свічками, під карою.

23. Ті ж підмайстри повинні будуть палити свої свічки через молодших підмайстрів на вівтарі Святого Хреста, які їм цех подає, і доти (це) тривати, поки свята Літургія не закінчиться в тому костелі Св. Станіслава.

24. А коли майстер або майстрова виступить проти підмайстра, а підмайстер покладе скаргу в цеху, тоді також має бути суджений і покараний панами майстрами.

25. Якби котрийсь підмайстер вчинив якийсь вчинок, а потім би втік або відійшов, не справившись у цеху або перед урядом, за таким повинен цех так довго писати, поки не став би до справи та не справився. А коли би не став, такий має бути з ремесла скинутий та усунутий.

26. Якби котрийсь майстрович за підмайстра перебував між працюючими підмайстрами, як вмілими, так і невмілими, допомагаючи чи якоюсь порадою, чи листом підмайстрові-порушнику у справі його вчинку, такий втрачає батьківську вільність, яку мав батько між майстрами.

27. Коляду, або нагороду, повинні підмайстри раз у два роки давати своїй паніматці, або господині. На неї мають складатися по 2 шеляги кожні чотири тижні.

28. Першу "бурсу" підмайстри відбувають у своїй господі на Зелені свята, почавши в понеділок по обіді, а закінчити у вівторок. Також другу "бурсу" мають розпочати наступного (дня) після Різдва Господнього в тій же господі, а закінчити на другий день, допиваючи куплений трунок, не продовжуючи на третій день або на звичайний (день) зі шкодою для ткацької роботи. При тих "бурсах" повинні бути ті ж майстри, які їм будуть визначені на цілий рік, для їхнього доброго порядку.

29. А якби котрийсь одружений підмайстер, маючи будь-де дружину, примандрував сюди, а про це б дізнався цех про нього та його дружину, тоді такий, відробивши тут тільки чотири тижні, повинен піти та вернутися назад до дружини. А поки тут буде займатися ткацтвом, доти має служити у челяді шинкарем. Навіть хоч би тут мав дружину, повинен у челяді служити шинкарем до доброї волі всього цеху та звільнення.

Ті всі статті для того подалися та подаються, щоб це все стосувалося до честі, хвали Пана Бога Всемогутнього, і для доброго порядку підмайстрів, яким подається згаданий вівтар Чесного Хреста в костелі Св. Станіслава, польського патрона, який (вівтар) цех тримає з (ласки) панів райців, щоб вони забезпечували той вівтар як свічками, так (і грошима) на інші потреби з тих усіх покарань, які будуть мати у своїй скриньці. А особливо, коли майстри квартальну Літургію мають, щоб також читана відправа за померлих відбувалася перед їхнім вівтарем за їхнім доглядом, а також коли майстри мають “вотиви”, щоб вони також читану відправу замовляли. А особливо, щоб на свято Чесного Хреста після Великодня та восени відправлялася співана Літургія, та на ній всі бували, під карою, відповідно до рішення майстрів. А пани майстри не повинні їм перешкоджати та їхні власні речі з того вівтаря, якими вони опікуються, ані використовувати, ані забирати.

Всі інші статті, яких між собою за звичаєм від давніх часів дотримуються, як щодо майстерень, так і щодо столу, щодо навчання молодших підмайстрів старшими, цілком і повністю їм залишаємо. Це все і ті всі статті, вище подані та перелічені, як пани майстри-ткачі, будучи у великій кількості, від свого імені й усього цеху, так і підмайстри, старші та молодші, яких було більш-менш до двадцяти, і від імені інших підмайстрів-ткачків, прийняли, обіцяли тримати на вічні часи, деякі з них своїми руками підписали та до урядових книг їх милостивих панів райців, як опікунів та своїх керівників, дозволили подати. На що і ми, депутати, для більшої важливості своїми руками підписали. Діялося у Львові на ратуші 8 серпня, року Божого 1644, за присутності всього цеху й усіх підмайстрів, які прийшли сюди, а саме (*перелік з 21 прізвища цехмістрів та майстрів зі середмістя, передмість і юридик*), а наостанок усіх цехових братів за присутності всього цеху до того, що тут прийшла та присутня; потім за присутності також підмайстрів у особі присутніх (*перелік з 19 підмайстрів*) і всіх інших, яких на той час (було) у своїх особах до п'ятдесяти, котрі на це одностайно дозволили.

Ян Убальдіні де Ріпа, львівський райця, як депутат, рукою власною.

Миколай Зихіні, райця міста Львова, як депутат.

Себастьян Якель, цеховий писар, за цехмістрів, які не вміли писати, підписується. Блазій Гбаур, старший цехмістер, Себастьян Галятович, молодший цехмістер, старші брати Томас Саєр, Валентин Гіжнік, Матій Краус, Войцех Ленчицький з усією братією, середньою та молодшою, що була присутня на ратуші перед їх милостивими панами райцями, дозволили та прийняли ті всі статті.

Матій Квятковський, Симон Синглярек, старші підмайстри. Я, Станіслав Маєронек, підписуюсь і за старших підмайстрів, які на той час не вміли писати, і за всю челядь, котра на той час працювала у Львові, яких було близько п'ятдесяти.

1653 р., серпня 15, Львів

Ян Казимир підтверджує грамоту Владислава IV від 12 жовтня 1634 р. з підтвердженням статуту львівського ткацького цеху Сигізмунда Августа від 27 березня 1553 р. та додає кілька нових статей

Joannes Casimirus Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae, Smolensciae, Czernichoviaeque necnon Sueccorum, Gottorum Vandalorumque haereditarius rex. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Productas nobis esse literas pargameneas serenissimi olim divae memoriae Vladislai Quarti fratris nostri et antecessoris desideratissimi manu subscriptas sigilloque regni minoris cancellariae communitas, privilegiorum textoribus Leopoliensibus benigne a serenissimis praedecessoribus nostris collatorum, confirmationes in se continentes, sanas, salvas et illaesas omnique suspicionis nota carentes petitumque esse a nobis, ut easdem literas auctoritate quoque nostra regia approbare et confirmare dignemur. Quarum de tenore contextus sequitur ejusmodi.

Далі наводиться грамота Владислава IV від 12 жовтня 1634 р., яка містить підтвердження Сигізмундом Августом статуту ткацького цеху від 27 березня 1553 р. (див. док. № 75).

Supplicatum itaque nobis est per certos consiliarios nostros, ut ejusmodi jura et privilegia per divae memoriae serenissimos antecessores nostros benigne contubernio textorum Leopoliensium collata approbare et confirmare, punctaque certa ad promovendum bonum ordinem ac regimen contubernii ejusdem servientia et necessaria infrascripta, suprema auctoritate nostra addere augereque dignemur.

[1] Nos itaque supplicationi ipsorum benigne annuentes, puncta de consensu medioque contubernii textorum per ipsos oblata, videlicet ne cujuscunque status, sexus, nationis et conditionis hominibus fila textoria alias przędze et tela intra et extra civitatem Leopoliensem sine scitu et consensu cechmagistri textorum, onera civilia, regaliaque necnon ecclesiae sancti Stanislai atque contubernalia ferentium coemere liceat, nisi forte respectu ejusmodi onerum more aliorum mercatorum, quotanni florenos octo polonicales conferant.

[2] Deinde, ut telam alias płotna per ulnas majores et minores arszyn dictas nemini extraneorum aut rivenditorum vel rivenditricum divendere [ac] conquirere liceat, exceptis tenuioris substantiae viduis, [vid]uae tamen pro posse suo et viribus substantiae ad onera ecclesiae sancti Stanislai juxta adinventionem contubernii pertinebunt.

[3] Demum diebus foralibus cuique ejusmodi mercannas exercere, commodumque exinde quaerere licitum erit. Quae omnia superius specificata puncta sub amissione mercannae telarum atque filiametorum contubernio eidem servienti praestabunt.

[4] Caeterum si et in quantum contigerit post fata parentis de contubernio textorum filium participare velle eis libertatibus contubernalibus, vel etiam filiam ibidem textoris contubernalis convolare ad vota matrimonii alicujus textoris extra contubernalis, tunc non nisi dimidium omnium sumptuum et expensarum contubernalium privatarum et publicarum solvere tenebuntur, auctoritate nostra regia approbamus et confirmamus vimque et robur debitae firmitatis in quantum juribus non repugnat habere declaramus et ratificamus. In cujus rei fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo regni communiri mandavimus. Datum Leopoli die decima quinta mensis Augusti, anno Domini millesimo sexcentesimo quinquagesimo tertio, regnorum nostrorum Poloniae quinto, Sueciae vero sexto anno.

Joannes Casimirus rex. Locus sigilli.

Ян Казимир, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою, кому потрібно, всім та кожному. Представлено нам пергаментну грамоту, підписану рукою найяснішого покійного, священної пам'яті Владислава IV, нашого найдорожчого брата та попередника, і скріплену малою підвішеною печаткою канцелярії королівства, що містить у собі привілеї львівських ткачів, ласкаво надані найяснішими нашими попередниками, цілу, непошкоджену, непорушну та позбавлену будь-якої підозри, і просили нас, щоб її ми вважали за гідне нашою королівською владою схвалити та підтвердити. Тієї (грамоти) зміст такий.

Далі наводиться грамота Владислава IV від 12 жовтня 1634 р., яка містить підтвердження Сигізмундом Августом статуту ткацького цеху від 27 березня 1553 р. (див. док. № 75).

А також просили нас через певних наших радників, щоб ті права та привілеї, ласкаво надані цеху львівських ткачів священної пам'яті найяснішими нашими попередниками, ми вважали за гідне найвищою нашою владою схвалити та підтвердити, а також додати та збільшити певні пункти, які слугують і необхідні для забезпечення доброго порядку та керування в тому цеху.

[1] Ми, таким чином, милостиво прихилиючись до їхнього прохання, (додаємо) внесені ними пункти, за згодою та посередництвом цеху ткачів, а саме, щоб люди будь-якого стану, статі, нації та становища не могли скуповувати ткацьке волокно або прядиво та полотно в місті та поза містом Львовом без відома та згоди цехмістрів-ткачів, які несуть міські, королівські, а також костелу Св. Станіслава і цехові (податки), якщо вони, з огляду на податки, за звичаєм інших купців, не вносять щороку 8 польських зл.

[2] Далі, щоб полотно не було дозволено продавати та набувати на великі локті та малі (локті), звані аршинами, нікому із чужих (купців) або крамарів, або крамарок, за винятком малозаможних удів, однак удови за підтримку своєї заможності мають прилучитися до костельних податків Св. Станіслава, відповідно до рішення цеху.

[3] Врешті, у торгові дні будь-кому дозволено виконувати такі торгові операції та шукати вигоду. Ці всі вищезгадані пункти повинні виконуватися під втратою полотна, а також ниток, які слугують тому цеху.

[4] Окрім того, якщо трапиться, що після смерті батьків із цеху ткачів син схоче взяти участь у цехових вільностях або також донька того цехового ткача побажає вийти заміж за будь-якого позацехового ткача, тоді повинні сплатити тільки половину всіх цехових витрат та видатків, приватних і цехових.

Це нашою королівською владою схвалюємо та підтверджуємо, уточнюємо, що повинно мати силу та міць належної міцності, наскільки праву не суперечить, і зміцнюємо. Для довіри до справи дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали скріпити печаткою королівства. Дано у Львові 15 серпня, року Божого 1653, наших панувань у Польщі – 5, а у Швеції – 6 року.

Ян Казимир, король. Місце печатки.

КРАВЦІ

1533 р., червня 10, Краків

Сигізмунд I дозволяє львівським кравцям мати свій цех і встановлює деякі нові положення щодо ведення кравецького ремесла

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 379. Пергамент: 27,2x57,8 + 10,7 см. Написи: “Sigismundi, anno 1533” (XVII), “Cechy krawieckiey” (XVII). Загортка з правого боку відрізана. Печатка відсутня.

Транс.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 569 (див. док. № 80).

Регести: MRPS, IV/2, nr 17092; Каталог, № 439.

n nomine Domini amen. Ad perpetuam rei memoriam. Nos Sigismundus Dei gratia rex Polonie, magnus dux Lithvanie, necnon terrarum Cracovie et Sandomirie, Siradie, Lancicie, Cuiavie, Russie, Prussie, Masovie, Culmensis, Elbingensis, Pomeranie etc. dominus et haeres. Significamus tenore praesencium, universis et singulis, presentibus et futuris, harum notitiam habituris. Quia nos annuendo supplicationibus quorundam consiliariorum nostrorum pro sartoribus civitatis nostre Leopoliensis nobis factis, cupientesque, ut ea ipsa civitas nostra Leopoliensis tempore felicis nostri regiminis, quoad fieri potest melius instituatur ac maius in dies capiat incrementum, instituendam denuo ac dandam et concedendam duximus sartoribus predictis eandem civitatem inhabitantibus tam magistris, quam eorum sociis edoctis et non edoctis modernis et pro tempore existentibus, fraternitatem eoque sartoriam perpetuo tenend[am] et observand[am] instituimusque ac damus et concedimus tenore presencium mediante. Dantes etiam et concedentes eisdem sartoribus Leopoliensibus magistrerium sue artis exercentibus, prout damus et concedimus, alios quoscunque ad hoc suum artificium assumendi et assumptos in eadem arte sartorea sua instituendi, edocendi ad magisteriumque promovendi, plenariam et omnimodam facultatem. Decernen[do] omnes et singuli socii in arte sartorea apud eos edocti et instituti pro vere et legitime edoctis ac promoti in magistros pro veris et legitimis magistris ubique locorum habeantur dum modo ipsis aut eorum alicui legale non obsistat impedimentum, ut autem predicta fraternitas sartorum civitatis Leopoliensis pro augmento et ornamento eiusdem civitatis bono ordine ac regimine dirigatur. De consilio consiliariorum nostrorum nobiscum ad presens existentium statuendum et decernendum duximus, statuimusque decernimus et ordinavimus tenore presencium mediante, ut quilibet in predicta civitate nostra Leopoliensi artem sartorem laborare et exercere volens, fraternitatem ipsam sartorum ineat ac suscipiat et senioribus magistris in omnibus artificium ipsorum sartorium concernentibus, iuxta constitutiones ipsis prius concessas, quas in toto confirmamus obedientiam debitam exhibeat, experimentaque sue artis, que vulgo shtuki vocantur coram eis faciat, e diverso vero nullus in prefata civitate nostra Leopoliensi eiusque vicis et suburbiis, non habita fraternitate sartorum, artem sartoream illic exercere audeat. Quae quidem nostra constitutio, ut commodius in executionem ponatur damus et concedimus tenore presencium mediante, potestatem prefatis sartoribus civitatis

nostre Leopoliensis modernis et pro tempore existentibus fraternitatem habentibus, omnes et singulos eos quicumque in predicta civitate nostra Leopoliensi eiusque vicis ac suburbiis non suscepta neque inita cum eius fraternitate artem sartorem exercuerint de domibus sive sunt civiles, sive dominorum spiritualium et secularium in civitate nostra Leopoliensi ac vicis et suburbiis eius capiendi et tollendi, penisque iustis et convenientibus iuxta arbitrium consulatus et seniorum magistrorum fraternitatis sartorie mulctandi et puniendi, in quibus capiendis et tollendis consulatus prefatus et si opus fuerit eciam capitaneus noster Leopoliensis pro tempore existens, toties quoties postulaverit necessitas ac per magistros ipsorum requisitus fuerit auxilium suum opportunum prestare illis debeat et teneatur, perpetuis temporibus et futuris. Volentes tamen, ut sartores duo castris nostri Leopoliensi, quos capitaneus noster Leopoliensis pro tempore existens sibi deputaverit, ab hac presenti institutione nostra immunes sint et exempti neque ad suscipiendam dictam fraternitatem cogantur. In cuius rei testimonium sigillum nostrum est presentibus appensum. Datum Cracoviae feria tertia post festum sancte Trinitatis, anno Domini millesimo quingentesimo trigesimo tertio, regni nostri anno vigesimo septimo. Presentibus in Christo patribus dominis Petro Thomiczki Cracoviensi et regni nostri vicecancellario, Ioanne Carnkowski Wladislaviensi, Ioanne Premisliensi et Petro Camenecensi episcopis, necnon magnificis, venerabilibus et generosis Otta de Chodecz Cracoviensi et Leopoliensi, Haliciensi, Colomiensi, Sniatinensi et Lubaczoviensi capitaneo, Stanislao de Brzezio Sandomiriensi, palatinis, Petro Smytha de Wischnicze Sandomiriensi, regnique nostri marschalco et capitaneo Cracoviensi, Premisliensi, Scepusiensi, Colensi, Stanislao de Sprowa Wisliciensi, Petro de Opalenicza Landensi et serenissimi filii nostri Sigismundi regis curie magistro, Spitekone de Tharnow Zawichostensi, Laurencio Mischkowski Byecensi, Severino Boner Zarnoviensi castellanis, Ioanne Oleschneczki preposito Scarbimiriensi, Stanislao Tharlo scholastico Sandomiriensi, Ioanne Zbanski, Samuele Maczieiowski canonicis Cracoviensibus, secretariis nostris, Silvestro Ozarowski succamerario nostro et capitaneo Zawichostensi et Stanislao Staschkowski magistro coquine nostre aliisque plurimis dignitariis, officialibus et aulicis nostris, testibus ad premissa fidedignis. Datum per manus prefati reverendi in Christo patris domini Petri de Thomicze episcopi Cracoviensis et regni nostri vicecancellarii sincere nobis dilecti.

Petrus episcopus et vicecancellarius subscripsit.

В ім'я Господа амінь. Для вічної пам'яті справи. Ми, Сигізмунд [I], Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо змістом даної (грамоти) всім та кожному, сучасникам та прийдешнім, хто це читатиме. Що ми прийняли прохання деяких наших радників, подане нам від імені кравців нашого міста Львова, бажаючи, щоб це наше місто Львів у час нашого щасливого панування могло якнайкраще встановитися та щоденно зростало, вважали (за гідне) заново встановити і дати, й надати згаданим кравцям, які живуть у тому місті, (право) мати вчених та невчених підмайстрів, сучасників і тих, хто буде, а також їхнє кравецьке братство, котре здавна тримають і мають, встановлюємо, даємо та надаємо за посередництвом змісту даної (грамоти). Також дали та надали тим львівським кравцям уряд майстра – виконавцем того ремесла, як і даємо та надаємо повне та всяке право будь-кого іншого до цього ремесла приєднувати та їх у цьому кравецькому ремеслі встановлювати, вчити та визволяти на майстра. Вирішуємо, що всі та кожен з підмайстрів у кравецькому ремеслі, вивчений і встановлений у них, уважатиметься правильно та законно вивченим у майстрів, як правильний та вивчений майстрами у будь-яких (інших) місцях, а тим часом не має бути для них чи для нього якихось правових перешкод. І щоб

згадане братство кравців міста Львова керувалося добрим порядком та управлінням для зростання та краси того міста, за порадою наших радників, які разом з нами засідають, уважали встановити та вирішити й установлюємо, вирішуємо та постановляємо за посередництвом даної (грамоти), щоб кожен, хто хотів би у згаданому нашому місті Львові працювати і займатися кравецьким ремеслом, вступив і прийняв це кравецьке братство, виявляв належний послух цехмістрам у всіх (справах), котрі стосуються їхнього кравецького ремесла, відповідно до попередньо їм наданих правових приписів, які повністю підтверджуємо; виконав при них (цехмістрах) виробу свого ремесла, що по-простому називають штуками; а натомість, щоб ніхто не наважувався у згаданому місті Львові, його селах і передмістях мати (інше) кравецьке братство та не виконувати кравецьке ремесло. Цією нашою постановою, щоб краще вона виконувалася, даємо та надаємо, за посередництвом змісту даної (грамоти), владу згаданим кравцям нашого міста Львова, які тепер є і в майбутньому будуть, аби усіх та кожного, хто у згаданому нашому місті Львові, його селах і передмістях, не прийнявши та не вступивши до того братства, виконував кравецьке ремесло, затримували та схоплювали в їхніх будинках, чи будуть вони міські, чи духовні та шляхетські у нашому місті Львові, його селах і передмістях; карали справедливими та слухними карами, відповідно до рішень райців та цехмістрів кравецького братства. Для їхнього затримання та схоплення згаданий консулат і, якщо буде потреба, також наш львівський староста, який у той час буде, повинен і зобов'язаний стільки разів, скільки буде потрібно, завжди та постійно надавати допомогу, на вимогу їхніх майстрів. Однак хочемо, щоб двоє кравців у нашому львівському замку¹, яких наш теперішній львівський староста собі визначить, не були змушені та були звільнені від вступу до згаданого братства. Для засвідчення справи до даної (грамоти) наша печатка є підвішена. Дано у Кракові у вівторок після свята Св. Трійці, року Божого 1533, а нашого панування 27 року. За присутності (*список свідків*). Дано через руки згаданого превелебного у Христі пана отця Петра з Томич, краківського єпископа та віце-канцлера нашого королівства, щиро нам милого.

Петро, єпископ та віце-канцлер, підписав.

¹ За грамотою руського воєводи Андрія Одровонжа від 13 вересня 1460 р. на Підзамчі мав вільно виконувати ремесло на користь замку, без вступу до цеху, тільки один кравець (AGZ, VI, s. 62-63).

1534 р., березня 4, Львів

Львівські райці затверджують статті для львівського цеху кравців, які стосуються виконання їхніх майстерських проб і вступу до цеху

Коп.: ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 613, арк. 55зв.-56зв.; оп. 1, спр. 143, арк. 6-6зв.

onsules civitatis Leopoliensis. Significamus tenore presencium, quibus oportunitum erit, universis et singulis, harum notitiam habituris. Quomodo cupientes pro debito officii nostri decus civitatis huius famigeratissime atque commodum subditorum iurisdictionis nostre ampliare, illamque exemplo aliarum civitatum primiorum dignis decorare observanciis, cum declarassent nobis famati seniores et comunes magistri artis sartorice, cives et

vicini nostri, tam Catholici, quam rittus Greci. Quod ipsi in artificio eorum decrescerent et non haberent, quo se nutriant remque ipsorum domesticam provideant. Quodque non alio in huiusmodi egestatem pervenirent, solum eo, quod ipsi hac civitate nullas artificii sui probas ostenderent, quas sthuky vocant, prout in aliis civitatibus insignioribus huius incliti regni et Corone magistri eorum artificii antequam in magistratum promoverentur, facere vel scripto ostendere prisce consuetudinis autoritate consueverunt, unde etiam multi artis prefate minus periti amplificarentur, seque in magistros promoveant, cum tamen ipsum artificium non satis supplicienter dedecissent. Quod illis magistris eruditis et probatis artificioque eorum in dedecus et ignorantiam ipsorumque destructionem cedere spectatur non vulgarem. Quare honori et utilitati sue consulere volen[tes] presentaverunt nobis certas formulas seu probas sui artificii nobisque unanimi consensu debita cum instantia supplicaverunt, quatinus huiusmodi probas seu formulas pro eorum meliori atque commoditate approbaremus et confirmaremus, quorum tenor est talis.

[1] Imprimis, cum aliquis sociorum aliunde in civitatem istam advenerit, priusquam in medium magistrorum suscipietur, tenebitur ad minus annum medium circa magistrum laborare, et demum iuri civili et consuetudini artificii satisfacere iuxta ordinationem per prius eis per nos in aliis litteris datam atque concessam. Et tandem talis socius in magistrum promovendus probas artis sue coram duobus magistris senioribus anno illo presidentibus et tandem secundario coram magistris aliis, qui ad magistros seniores adiunguntur, et tertio coram omnibus magistris, tam Romane obediencie, quam rittus Greci, seu toti contubernio eorundem ostendere et declarare tenebitur. Qui magistri discernent an illi socius valeat nec ne, que quidem probe seu formule ostensionis et declaracionis magisterii sunt iste.

[2] Quod ipse socius stans circa mensam in una parte mense creta scribere et depingere debet albam ita effectualiter prout fieri debet; secundo depungat cassulam seu ornatum prout in forma coram ipsis incidi deberet; tertio palium seu cappam ecclesiastica; quarto cuculam monasticam; quinto tegaturam equi alias dek pro hastiludio; sexto tentorium unum minus cum uno globo; septimo palium okolisthi. Et cum formule iste describe fuerint magistri et totum contubernium discernere debent, utrum ille socius ritte ac bene probas huiusmodi descriperit, sin minus extunc ad magisterium non admittatur, sed tenebitur apud magistrum tamdiu laborare, quoadusque artificium ipsum plenarie et effectualiter edocuerit.

[3] Si vero easdem formulas et probas ille socius ritte scripserit, interrogatus a magistris senioribus quot ulne ad quamlibet mensuram seu particulam sint necessarie. Extunc respondere tenetur ad albam cum humerali et eiusdem attinenciis telle ulne duodecim, ad cassulam ulne novem axameti vel adamasci, ad pallium ecclesiasticam seu cappam ulne duodecim axamite vel adamasci, ad cuculam monasticam ulne quidecim panni grisei coloris bohemicalis vel duodecim ulno boni panni seu principalis, ad tegaturam equi una pecia cindelini, ad tentorium minus tricente ulne czwelichu, ad palium vero okolsthi quinque ulne panni ostrodomskie.

[4] Cum vero a magistris susceptus pro alibi seu digno susceptus fuerit, seniores magistri sibi iniungere et mandare debent ac tenentur, ut nemini huismodi probas seu formulas revelare, vel alium easdem informare audeat, sub iuramento suo et sub penis iuxta cognicionem et arbitrium magistrorum. Et nihilominus si filius alicuius magistri eiusdem artificii in magistrum cupiat promoverit aut si aliquis socius aliunde adveniens magistri filiam superduxerit, extunc illi non tenebuntur neque obligabuntur ipsas formulas seu probas artificii coram magistris senioribus et toto contubernio ostendere, verum pro sufficienter edoctis ad magisterium et artificium exercen[dum] admittentur. Et preterea omnes et singuli magistri noviter suscipientes sint filii magistrorum sive

superducentes filias eorum sibi in uxores, sive quicumque alii nullis exceptis tenebuntur ac debebunt sine quavis dilatione ad contubernium pro ipsius commodo atque utilitate quinque florenos peccuniarum reponere.

Nos itaque, qui omnes studium nostrum, diligentiam, officium atque operam ad commodum et utilitatem civium et vicinorum nostrorum et presertim contuberniorum, que reipublice pars est non postrema, impendere consuevimus, ipsorum seniorum et tocius contubernii magistrorum sartorum prenominatorum propensissimo supplicacioni digne acclinati, ipsas probas seu formulas per quemlibet magistrum ante sui promocionem primum ostendendas, prout superius continentur ratas et gratas haben[tes], prenomnatis magistris senioribus et toti contubernio civitatis istius aprobavimus et confirmavimus, prout et presentibus aprobamus et confirmamus, quibus in fidem meliorem sigillum nostrum est subappensum. Datum Leopoli feria quarta ante dominicam Oculi proxima, anno Domini milesimo quinquagesimo trigesimo quarto.

Байці міста Львова. Повідомляємо змістом даної (грамоти) всім та кожному, кому належить, хто це читатиме. Що бажаючи задля (виконання) обов'язку нашого уряду збільшити окрасу того найславнішого міста та зручності підданих нашої юрисдикції, вивищити (його), за прикладом інших великих міст, гідними пошануваннями; бо повідомили нам славетні старші та звичайні майстри кравецького ремесла, наші міщани і сусіди, як католики, так і (майстри) грецького обряду, що вони в їхньому ремеслі занепадають та не мають з чого себе годувати і забезпечити свій приватний інтерес, прийшовши до такого винятково убогого стану, що вони у цьому місті не представляли жодних проб свого ремесла, які звуть штуками, як звикли робити чи представляти на письмі в інших визначних містах цього славного королівства та Корони майстри їхнього ремесла перед тим, як стати майстром, відповідно до звичаєвого порядку. Через це помножилося багато малодосвідчених (людей) згаданого ремесла, які стають майстрами, але які не достатньо добре навчилися того ремесла. А ті вивчені та досвідчені майстри того ремесла, прагнучи, щоб не звести (цех) на неславу та нещастю, а також попри їхнє загальний занепад, бажаючи подбати про свою честь і користь, представили нам певні взірці чи проби свого ремесла і просили з належним наполяганням за взаємною згодою, щоб такі проби чи взірці ми для більшої їхньої зручності підтвердили та схвалили, і цих (статей) зміст є такий.

[1] Насамперед, якби котрийсь із підмайстрів звідкись у те місто прийшов, перш ніж буде прийнятий до грона майстрів, повинен найменше півроку працювати поруч з майстром, а далі (прийняти) міське право та задовольнити звичай ремесла, відповідно до ординації, раніше нами даної та наданої їм в іншій грамоті. І потім такий підмайстер, який хоче стати майстром, повинен представити та показати проби свого ремесла перед двома старшими майстрами, котрі керують (у цеху) того року, потім другий раз – перед іншими майстрами, які приєднуються до старших майстрів, і втретє – перед усіма майстрами, як римського, так і грецького обрядів, чи перед усім їхнім цехом. Ті майстри вирішать, чи той підмайстер заслуговує, чи ні, бути майстром – через представлені або показані проби чи зразки.

[2] Цей підмайстер, ставши за столом, повинен в одній частині стола крейдою намалювати або написати (крій) білої шати так добре, як належить; по-друге, хай напише стрій чи “орнат”, і відповідно до цієї форми повинен її викроїти; по-третє, плащ або церковну ризу; по-четверте, монаший габіт; по-п'яте, накриття на коня, або “дек” для рицарського турніру; по-шосте, один маленький намет з однією кулею (вгорі); по-сьоме, “околистий” плащ. І як ті взірці будуть написані,

майстри та весь цех мають вирішити, чи той підмайстер правильно та добре ті проби написав. Якщо ні, тоді не повинні приймати до цеху, а він (підмайстер) мусить при майстрові так довго працювати, поки не вивчиться того ремесла повно та досконало.

[3] Якщо ж такі взірці та проби той підмайстер напише правильно, тоді його мають розпитати старші майстри, скільки потрібно локтів (тканини) для будь-якої міри чи роду (одягу). Тоді він повинен відповідати: на білу шату з плашовою накидкою та з іншими належностями (треба видати) 12 локтів полотна, на стрій (орнат) – 9 локтів оксамиту чи адамашку, на церковну ризу або плащ – 12 (локтів) оксамиту чи адамашку, на монаший габіт – 15 локтів сірого богемського сукна чи 12 локтів найкращого сукна, на кінське накриття – один шмат “цинделіну”, на малий намет – 300 локтів “цвіліху”, а на “околистий” плащ – 5 локтів остродомського сукна.

[4] Як буде визнаний майстрами за гідного або будь-де буде визнаний, старші майстри повинні та мають визначити і наказати, щоб нікому такі проби чи взірці не наважився оприлюднити або іншому про це повідомити, під своєю присягою та під карами, відповідно до вирішення й ухвали майстрів. І все ж, якщо син котрогось майстра того ремесла схоче стати майстром або якщо котрийсь підмайстер, що звідкись прийшов, одружиться з майстрівською донькою, тоді такий не повинен і не зобов’язаний ті взірці або проби ремесла представляти перед старшими майстрами та всім цехом, а має бути допущений (до цеху) як достатньо навчений до виконання майстрівства та ремесла. Окрім цього, всі та кожен з новоприйнятих майстрів, які були би синами майстрів чи які одружилися б із майстрівськими доньками, чи будь-хто інший повинен і мусить без будь-яких винятків та жодної затримки покласти до цеху для його користі та зручності 5 зл. грошей.

Таким чином ми, що звикли докладати всі наші старання, пильність, допомогу та працю для зручності та користі наших міщан і сусідів, й особливо цеховиків, яких є немала частина в громаді (міста), прихилившись найохочіше до гідного прохання їхніх старших і майстрів усього кравецького цеху, ці проби чи взірці, які виставляються кожним майстром перед своїм вступом (до цеху), котрі маємо усталеними та важливими, що вище вміщені, згаданим старшим майстрам і всьому цеху того міста схвалили та підтвердили, як і даною (грамотою) схвалюємо та зміцнюємо. Для більшої довіри наша печатка є підвішена. Дано у Львові у найближчу середу перед неділею “Окулі”, року Божого 1534.

1576 р., листопада 5, Торунь

Стефан Баторій підтверджує грамоту Сигізмунда I від 10 червня 1533 р., яка містить надання певних прав цеху львівських кравців, та одночасно надає кілька додаткових статей

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 569. Пергамент: 37,4x61 + 10 см. Ініціал “S”. Напис: “Privilegium sartorum Leopoliensium, 1576” (XVIII). Печатка відсутня.

Коп.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 1004, с. 7-11.

Регест: Каталог, № 663.

Stephanus Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae necnon princeps Transilvaniae etc. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis, harum notitiam habituris. Reproductas esse coram nobis per certos consiliarios nostros nomine civium nostrorum Leopoliensium artis sartoriae magistrorum literas pargamenas sub titulo et sigillo appenso minori regni serenissimi olim Sigismundi regis Poloniae praedecessoris nostri, sanas, salvas et integras, omnique prorsus suspicioni carentes, continentes in se certas leges seu constitutines, quibus haec ipsa sartorum fraternitas utilitur alias prout ipsa literas talis in se haec omnia continent. Quarum tenor sequitur de verbo ad verbum et est talis.

Далі наводиться грамота Сигізмунда I від 10 червня 1533 р. з певними наданнями для львівського кравецького цеху (див. док. № 78).

[1] Insuper hoc etiam adiecto et expresso, dum magister novitius magisterium seu experimentum suae artis, quae vulgo sztuki vocantur voluerit conficere, seniori magistro illud indicabit, in quo adinstar veteris consuetudinis elaborabit, quod si magistri eius contubernii dignaverint eiusmodi magisterium ab ipso expediri non posse ex arbitrio contubernii erit puniendus, si illud probe concesserit octo florenos contubernio solvet. Collationem praeterea sive convivium pro omnibus fratribus apparatus.

[2] Quod si filium defuncti magistri fratris eius artis filiam magistri in matrimonium duxerit et in contubernium eiusmodi adoptari voluerit, quinque florenos contubernio dabit media colatione pro fratribus adiecta.

[3] Dum autem aliquis magister eiusdem contubernii defunctus seu mortuus fuerit, filiumque suum non edocuerit seu eliberaverit, tum liberum erit eiusdem contubernii magistris filium ipsius per quartuale unius anni eliberare, ipse vero eliberatus eiusdem contubernii medium pretii (quo caeteri) solvere. Quod si magisterio nec elaborato, nec confecto in medium fraternitatis suscipi voluerit, tum ad contubernium viginti florenos Polonicales reponet et colationem seu nuptias nihilominus faciet, ut autem ordo in eo contubernio conservetur, omnes debitam obedientiam contubernio praestare tenebuntur iuxta veterem consuetudinem sub poena unius lapidis.

[4] Quod si frater aliquis sigillo eiusdem contubernii monitus comparere noluerit, unius bezmian cerae [...]ctus¹ erit et sententiae contubernii stare debebit.

[5] Praeterea rationem [...] magistris eiusdem contubernii [...] habere debebunt, ut quilibet ex magistris discipulum unum, socius autem tres non plures habere [...] non audeat per unum annum integrum alium discipulum suscipere. Solum unum loco discipuli locare licebit, qui vero tam constitutionem non servaverit poena unius lapidis cerae punietur.

[6] Damus etiam illis facultatem mensatores, pellifices aliosque omnes rebus his et laboribus privandi, quae eorum fraternitati et contubernio novae per ipsos exponerentur, laborarentur et concederentur ita, ut medietas contubernio illorum cedat, altera vero officio, ad quod confugerint, cedere debebit.

[7] Item ad petitionem diligentem nomine praefatorum sartorum Leopoliensium ad nos per consiliarios nostros factam liberos pronuntiamus supramemoratorum sartorum fraternitatem a deductione et commigratione seu etiam custodia hominum morte condemnatorum ad locum illum vel alium quemcunque, ubi supplicium de illis sumeretur.

Post quarum quidem literarum exhibitionem supplicaverunt nobis iidem sartores per praefatos consiliarios nostros suo et reliquorum nomine, ut literas eorum praeinsertas ipsis a rege Sigismundo antecessore nostro concessas approbamus, innovaremus, ratificamus et confirmamus, cui petitioni,

uti iuste et benigne nos annuentes, fraternitatem seu collegium ipsorum ac leges institutaque, quem istis literis describuntur, ac quoque in aliis per praedecessorem nostrum olim Sigismundum Augustum regem Poloniae de data Varsaviae in conventu regni generali die undecima Iunii anno millesimo quingentesimo septuagesimi, ipsis sub titulo regni et sub manu propria eiusdem antecessoris nostri concessis, quas hic pro insertis habere volumus, in omnibus earum literarum punctis, clausulis et artuculis, et conditionibus autoritate nostra regia approbamus, ratificamus et confirmamus, si et in quantum legibus regni nostri non derogent, earumque usus habetur haberique, iustae et legitime debet. Decernentes eas et omnia in illis contenta robur debitaе et perpetuae firmitatis obtinere debere. Harum quas manu nostra subscripsimus et sigillo muniri mandavimus. Datum Thoruniae in conventu regni generali die quinta mensis Novembris, anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo sexto, regni nostri primo.

Stephanus rex subscripsit.

¹ Слово чи кілька слів на згинах не читаються.

тефан, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо змістом даної грамоти всім та кожному, кому потрібно, що це читатиме. Представили перед нами певні наші радники від імені наших львівських міщан, майстрів кравецького ремесла, пергаментну грамоту під титулом та меншою вислою печаткою королівства покійного найяснішого Сигізмунда, короля Польщі, нашого попередника, цілу, непошкоджену та непорушну, позбавлену будь-якої підозри, що містить у собі певні приписи чи постанови, які використовуються тим братством кравців, по-іншому – все, що ця грамота у собі має. Цієї (грамоти) зміст дослівно слідує та є такий.

Далі наводиться грамота Сигізмунда I від 10 червня 1533 р. з певними наданнями для львівського кравецького цеху (див. док. № 78).

[1] Окрім цього також додається та застерігається, що коли новий майстер майстерштуку чи пробу свого ремесла, що по-простому називають штуками, схоче виконати, то хай повідомить про це цехмістра, яку за взірцем старих звичаїв має виконати. Якщо майстри того цеху визнають, що таку майстерштуку він не може виконати, то буде покараний за рішенням цеху. Якщо ж схвалить пробу, то сплатить до цеху 8 зл., окрім цього виставить обід чи прийняття для всіх братів.

[2] Якщо син померлого майстра, брата того ремесла, одружиться з донькою майстра та схоче вступити до того братства, хай сплатить 5 зл. до цеху, додавши половину (вартості) обіду для братів.

[3] А коли якийсь майстер того цеху помре і не вивчить чи не визволить свого сина, тоді такий майстрівський син буде визволений у тому цеху протягом чверті року. А такий визволений має до того цеху сплатити половину (не як інші) вартості. Якщо ж не зробить і не виконає майстерштуку, а схоче вступити в гроно братства, тоді має покласти в цеху 20 польських зл. і виставити обід чи учту, відповідно до дотриманого порядку, в тому братстві. Всі повинні виявляти належний послух у цеху, відповідно до старого звичаю, під карою одного каменя (воску).

[4] Якщо ж котрийсь брат не схоче прийти (до цеху), хоч буде обісланий ціхою¹, то буде (покараний) одним каменем воску, та повинна бути ухвала цеху.

[5] Окрім цього (...) майстрів того цеху (...) повинні мати, щоб кожен із майстрів утримував не більше одного учня та трьох підмайстрів (...), не наважувався протягом одного повного року

іншого учня прийняти; тільки одного на місце учня має прийняти. Якщо цю постанову не виконуватиме, то буде покараний одним каменем воску.

[6] Також даємо їм можливість забирати речі та вироби столярів, кушнірів та інших, що в їхньому цеху та братстві виставляється, виробляється та дозволяється. Половина із цього має припасти братству, а половина – урядові, до якого звернуться (за конфіскацією).

[7] На пильне прохання від імені згаданих львівських кравців, доведене до нас нашими радниками, робимо вільними згадане братство кравців від супроводження, а також охорони засуджених на смерть людей на місце їхньої страги.

Після представлення цієї грамоти просили нас ті кравці через згаданих наших радників, від свого імені та від (імені) інших (братів), щоб ми їхню внесену грамоту, схвалену нашим попередником королем Сигізмундом [I], схвалили, обновили, зміцнили та прийняли. Ми, милостиво прийнявши їхнє прохання як справедливе, їхнє братство, чи колегію, та встановлені приписи, які в тій грамоті описані, а також в іншій (грамоті), наданій нашим попередником, покійним Сигізмундом Августом, королем Польщі, з датою: у Варшаві, на вальному сеймі королівства 11 червня 1570 року, і під титулом королівства та власною рукою того нашого попередника; яку (грамоту) хочемо мати як внесену, в усіх її пунктах, клаузулах і статтях, й умовах нашою королівською владою схвалюємо, зміцнюємо та підтверджуємо, і якщо не суперечить законам королівства та має вжиток, і повинна мати справедливо та законно, вирішуючи, що все з усім змістом у цій (грамоті) повинно отримати силу належної та вічної міцності. Для цього (грамоту) підписуємо нашою рукою та наказуємо скріпити печаткою. Дано у Торуні на вальному сеймі королівства 5 листопада, року Божого 1576, нашого панування 1 (року).

Стефан, король, підписав.

¹ В оригіналі помилково мова йде про печатку (sigillum).

1634 р., жовтня 26, Львів

Владислав IV підтверджує сфальшовану грамоту львівських райців від 31 жовтня 1533 р., яка містить статут кравецького цеху, а також ухвалу цього цеху від 24 жовтня 1634 р. стосовно партачів та цехових майстрів

Ориг.: ЦДАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 696. Документ у вигляді зошита без обкладинок, з чотирьох пергаментних аркушів: 37,2x29,4 см. Без написів. Текст вицвів, на пергаменті великі дірки. Печатка відсутня.

Регест: Каталог, № 837.

ladislaus [IV Dei gratia rex Poloniae], magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniaeque, necnon [Culmensis, Elbingensis, Pomeranie etc.] haereditarius rex, electus dux Moschoviae. Significamus praesentibus literis [nostris, universis et singulis]. Exhibitas nobis literas pargameneas, sigillo civitatis nostrae Leopoliensis, continentes in se ordinationem certam infrascriptam contubernii artis sartoriae Leopoliensis, sanas, salvas, integras [omnique suspicionis] nota carentes. Quarum tenor verbo ad verbum is est, qui sequitur.

In nomine Domini amen. [...] republica civili ad magistratus et [...] non solum jure communi pertinet, custodire [...] et elitatem subditorum [...] exquisitionem consilio, per quorum augere et multiplicare. Proinde nos Maister Michael proconsul, necnon Stanislaus Wilczek, B[ernardus] Tyczka, Joannes Freyborgk, Thomas Grzybowski, Valentinus et Michael Gladiator, Andreas Berger, Mathias [...], Martinus Wasserbroth, Andreas Stano, Joannes [...] seniores et residentes consules civitatis Leopoliensis. Significamus tenore praesentium, quibus expedit, universis et singulis, harum praesentium notitiam habituris. Quomodo cum [...] magistrorum artis sartoria [...] in bono ordine et regimine [...] commodum honestatem [...]¹. Ad ipsam [...] nobis per eosdem a multis temporibus [...] necnon coram [...] articulos [...] approbare et confirmare duximus, approbamus et confirmamus tenore praesentium [...]. Quorum tenor est et sequitur talis.

[1] Inprimis [...]¹ consules debent confirmare. Quibus omnes magistri [...]¹ et a dies duos seniores magistrorum illi habuitur per fraternitatem [...] magistrorum duxerit allocandos [...] duobus senioribus consulare [...] pro quibus seniores tempore necessitatis testimonio debet, qui quatuor magistri, post quo [...] seniores ad consulendum vel agendum aliquid in rebus contubernii vocati fuerint absque mora venire tenebunt [...] medii grossi penae punientur, nisi [...] aliis negotiis senioribus publicaverit, talis [...] aliqua pena punien[do]. Item conveniet [...] illis ad seniores magistrorum et de rebus contubernii tractandis [...] aut determinare.

[2] Item dum magistres convenire et congregare debuerint ad contubernium, extunc seniores cum signum destinabint ordinario inter fratres simul unus ad alium sibi vicinorum post [...] magistrum seniore, a quo primum exe[...]nt [...], quo omnes tenebuntur ad contubernium eorum [...] contubernium bannise, quid semper in duabus septimanis bannisare debebit. Item si quis magistris [...] contubernii [...] erit, talis pene medii grossi.

[3] Item dum ad mandata dominos [...] ad contubernium venire neglexerit et per consule aut domino dum illud alii magistri pertransierunt, non pertransuunt, talis ratione contumacia tres medientes² reponere erit strictus.

[4] Item circa [...] contubernii bannitionem omnes magistri honeste mitris depositis sedere debent sub poena in gracia magistrorum content, aliquis magistrorum causam suam coram bannito contubernio disponendo inordinate se gesserit mensas manu pulsant[do] malignum spiritum vel quodcunque verbum indignum aut inhonestum imiserit frater dictum nominando, talis ipsis verbis huiusmodi toties quoties medium grossum numerabit.

[5] Item nullus magistrorum debebit coram aliis hominibus extra contubernium secreta, quae contingerint vel contubernii tangentia et ea, quae non esset contra rempublicam aut contra dominos consules cuiquam revelare aut manifestare. Si quis vero in eo approbatus fuerit, qui secreta contubernalia extraneis publicaverit, talis poena unius bezman punietur.

[6] Item omnes magistri praeceptae mandato praehibita suorum fratrum observare tenebuntur et si, quis voluntatem et mandata ipsorum aut contubernii infringere ausus fuerit, talis uno bezmiano cera corrigetur.

[7] Item si aliquod prandium vel collatio in contubernium per magistrorum praeparata fuerit, debebit in ea unusquisque cum honestate ac reverentia sedere nemini derogant[do] aut detrahen[do], neminem praepedien[do] aut cum nemini litigando. Et si quis aliquid huiusmodi facere praesumpserit, qui alium increpaverit, diffamaverit aut verberaverit, talis si convincetur testimonio carcere et uno bezmian cere punietur, jure praeterea dominorum consulum et advocati salvo permanente.

[8] Item dum aliquis magister novocius vellet confraternitatem suscipere ante omnia jus civitatis apud dominos consules suscipiat et demum seniores magistri ipsam ad suscipiendum fraternitatem admittant.

[9] Item magister novocius dum fuerit susceptus literas ortum et genealogia sua, nec non ubi artificium didicerit, nec non si artificio satisfacit ostendere tenebitur et postmodum ita sine quapiam dilatione in contubernium mediam sexagenam reponere et trius florenos ad duas hebdomadas se soluturum contubernio ratione contubernialis prandii fideiubere. Quos dum persoluerit, tunc seniores magistri tenebuntur eidem enotare quomodo se in fraternitate regere debebit, qui iuxta consuetudinem aliis magistris inserviet, utque alter novus magister sibi succedet. Et iste magister novocius diebus dominicis festis esse diligens circa fraternitatem eorum contubernio per candellorum in ecclesia maiori metropolitana extinction[e] et accension[e] et quoties ipsis candellos accendere vel ex[...] tegant sibi negligere toties pro poena medium grossum solvere debebit. Et si quipiam eiusdem recedere contingerit, extunc debebit claves sibi magistro [...] [...] sub poena pro praefatae suscipere.

[10] Item talis magister novocius in confraternitem susceptus tenebitur exhibere [...] diversum ducere, quam si non ducent, extunc unum vas cervisia singuli annis tamdiu, quamdiu uxore carebit fraternitati dare tenebitur. Ut autem eadem sartorum fraternitas vel uno singulorum magistrum suae artis, quo poterit melius provideat vult alienare ab omnibus magistris. Qui nullus labores alterius magistri confratris sui diffamari debebit claudesinare sine scitu suo interquum sub poena unius bezmian cerae. Et neque etiam unus magister sub alio magistro domum vel cameram subarendare aut subappreciare sine scitu et consensu magistri inhabitant debita sub poena unius lap[ide] cerae et illum habitationis, quam neteretur assequi privatione.

[11] Item nullus magistrorum praesumat vestes ire incidere vel facere in domum, quam alter magister inhabitat sub poena unius bezmian cerae, si ad id solus consenset.

[12] Item nullus magistrorum debet ire incidere vestes ad Judeos neque consuetas in domos ipsorum transmittere sub poena bezmian cerae.

[13] Item nullus magistrorum sub poena dominorum consulum apud Judeos pannum emere audebit, et si quos tales noluerint, debent eos dominis consulibus publicare sub eorum conscientus et juramentis in iuris civilis susceptu[s] praestiti.

[14] Item nullus magistrorum audebit fovere plures sociis, nisi duos et unum discipulum. Et si alicui magister lancellus ad proba dabitur, propter [...] linationes esse suscipietur cum scitu confratrum ad duas septimanas et si elapsis duabus septimanis illum conductare noluerit, apud quem in proba alter magister [...] susceperit audebit ipsum [...] probas, sed [...] cum seniorum scitu conductare, ut magistris ad contubernium [...]

[15] [Item] [...] magistrorum vero ritus Graeco nemo audeat sine scitu contubernii discipulum suscipere aut conductare cum quidem iuxta conductamen informaverit, ipsum in praesentia totum contubernii eliberare debebitur et cum eum eliberaverit debet carere discipulo per triennium.

[16] Quod factum est ideo nelaboratores alias stularze in perniciem et det[r]imentum artificii sub arce in clastr[is] et curiis nobilium et aliis locis in et extra civitatem passim laboran[do] pluri [...] Ruthenorum discipulae consurgere didicerunt. Item quilibet magister Ruthenorum ita prout et Catholicus [...], sed neque aliquis non habens fraternitatis alias stularz in quibuscunque locis laborans cum famulo dominorum per magistros proventus fuerit, extunc debent sibi omnia ad laboran[do] data in praetorium recipiet, ibi debebunt dominis agna[...] ac ipse labor apud eos vel apud magistros debet expedire et hoc sive sit ille pannus incisus, sive non incisus.

[17] Item si quis socius fidei Catholica in civitate gratia laboran[do] artificii aliunde educaverit et aliquis ex magistris Catholicis ritus Ruthenici socius habuerit, extunc iuxta antiquam consuetudinem Ruthenum socium per unam septimanam servabit, et post completam septimanam

dimitt[do] Ruthen[i] Catholicum suscipere tenebitur absque omni contradictione sub poena unius bezmian cerae excepto tamen, qui voluerit ille Catholicum et Ruthenum socium simul servare.

[18] Item nullus magistrorum vestes coloratas deferre debet sub poena unius bez[mian] cerae.

[19] Item nullus inferiorem fenestram institae seu mercimonii dumtaxat superiorem in die festo dimittere debet neque pannum appendere sub uno bezm[ian] cerae.

[20] Item nullus debet altere familiam revocare sub poena dominorum et uno bez[mian] cerae.

[21] Item si quis magistrorum super pannum signum suum posuerit alter cum eodem signo pannum ad laboran[dum] suscipiet et laborabit, talis pro poena illud, quod a labore recipit ad contubernium reponet.

[22] Item si quis magistrorum de civitate Leopoliensi ad aliam civitatem cum incolatu porrexerit aut in civitate Leopoliensi artificium laborare descerit per annum cum sex septimanis et sex diebus, idemque sibi in contubernium non reformaverit, talis cum voluerit de diverso artificium laborare, tenebitur denuo cum magistris sartoribus fraternitatem suscipere.

[23] Item in caeremoniis ad laudem divinam pertinen[tibus], ut debita exhibeatur cum magistrum eligentia omnes et singulis magistris tam Catholici, quam Graeci ritus unacum familia debent int[...] [...]¹ festi sacratissimi Corporis Christi [...] reverentiam sacramenti [...], qui autem non facerit et in nundinas aut alibi non manifestando se senioribus artis ipsus magister remisserit, talis ratione poena unum bezmian cerae dabit, nec non si aliquis magistrorum pro die sacratissimi Corporis Christi defferendam de turri et iterum in turrim reponen[do] arma non venerit aut huic contradi[xit], talis pro poena unum cervisia scopet[um] dabit.

[24] Item si aliquis magistrorum ex divina permissione prout omnes sumus mortales decesserit, extunc uxori ex iisdem defuncti magistri contubernii tenebuntur dare socium seniorem alias warzmistrza [sic], quo in ipsa optaverit usque ad unum annum.

[25] Item si aliquis magistrorum ex divina permissione vel uxor magistri, liberi, socius aut aliquis familiares domesticus mortuus fuerit, omnes magistri, uxores et familia post mortuum ad sepulturam sub poena unius medii grossi ire debebunt et qui ex magistris non intraverit et demum, ubi funus iacuerit, alio medio grosso punietur. Magistrique juniores absque omni excusatione dum aliquis magistrorum uxoremque ipsorum aut filiorum mortuus fuerit feretrum cum funere ad tumulum portare debent sub poena unius bezmian cerae, exepcto tamen quod ille foret infirmius. Item quolibet magister tenebitur obsequiis interesse sub poena medii grossii. Item quicumque magistros post sepultura vel post obsequias non transuerit aut domum decessi amicos defuncti conducen[do] et eosdem per modum regratiationis, ut moris est consolatus non fa[cerit], medii grossi poenae succumbet.

Quosquidem articulos suprascriptos nos consules civitatis Leopoliensis dicto sartorum contubernii admittimus reservato [...] potestate, si et in quantum huc tempore necesse fuerit in omnia et singulos augere vel innovare vel [...]rare, moderare. In quorum omnium et singulorum superscriptorum fidem et testimonium sigillum consularis mandavimus praesentibus subappensum. Actum et datum in consulare residentia [...] post sabbato in solenni vigilie Sanctorum Omnium [31.X], anno a Nativitate Christi millessimo quingentesimo trigesimo tertio.

Supplicatumque nobis esse nomine contubernii sartorum Leopoliensium, ut praeinsertas literas approbare dignaremur, quam etiam infrascriptas condiciones et articulos ex unanimi consensu seniorum illud contubernii et magistrorum eiusdem in illo contubernio existentes pro meliore ordine in illo contubernio constitutiones laudan[tes] manibusque illorum propriis subsonatos, sigillo contubernii obsignatas, quarum et est series quae sequitur.

Далі наводиться ухвала кравецького цеху від 24 жовтня 1634 р., яка стосується заборони виконання кравецького ремесла партачами на передмістях у шляхетських і духовних юридиках (регест див.: Каталог, № 837).

Cui supplicationi nos benigne annuentes suprascriptas literas tum et articulorum [...] ab eodem contubernio ordinata ac alia omnia privilegia consularia videlicet anni millesimi quingentesimi trigesimi quarti de dato Leopoli feria quarta post Conductam Oculi proxima. Alterum sigillo regni et reverendissimi Petro episcopi vicecancellarii regni subscript[um], de data Cracoviae feria tertia post diem festum sanctissimi Trinitatis anno Domini millesimo quingentesimo trigesimo tertio extradit. Tertium serenissimi olim Sigismundi ad relationem reverendi in Christo patris domini Samuelis Macieiewski episcopi Plocensis ac regni Poloniae vicecancellarii, de data Cracoviae, feria secunda proxima post dominicam Misericordia, anno Domini millesimo quingentesimo quadragésimo tertio emanat[um], manu eiusdem reverendi in Christo patris domini vicecancellarii subscriptas ac suprascriptorum privilegia ex jura tam a serenissimis antecessoribus, quam ab officio consulare Leopoliensis ipsis [concessis], pro insertis habere volumus approband[as], confirman[das] et ratifican[das] duximus, uti quidem in quantum jure communi non derogant, ususque eorum habetur approbamus, confirmamus et ratificamus, decernentes eas robur perpetuae firmitatis obtinere debere. Cum vero in originali privilegio pelliones quoque unacum sartoribus inserti et nominati, uti nunc vero iam seorsivum contubernium habent, ideo eas ad eodem jura obsequentia et subsequen[do] [...] pertinere debent juribus nostris regalibus, Reipublicae ecclesiaeque Catholicae salvis manentibus. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo regni communiri iussimus. Datum Leopoli die XXVI mensis Octobris, anno Domini MDCXXXIV, regnorum nostrorum Poloniae II, Suetiae vero III anno.

Vladislaus [IV] rex.

Thomas Petrus Bielecki manu propria.

¹ Піврядка не читається.

² Над рядком напис пізнішого часу й іншою рукою: alias trzy pulowszki.

Владислав (IV, Божою ласкою король (*титулатура*)). Повідомляємо даною нашою грамотою (всім та кожному). Представили нам пергаментну грамоту, (скріплену) печаткою нашого міста Львова, що містить у собі певну нижченаведену ординацію львівського цеху кравецького ремесла, цілу, непорушну та непошкоджену, позбавлену будь-якої підозри. Тієї (грамоти) зміст дослівно є такий, як слідує.

В ім'я Господа амінь. (...) міська громада до магістрату та (...) не тільки загальне право належить, щоб зберігати (...) підданих (...) домаганням поради, внаслідок чого збільшуватися та збагачуватися. Тому ми, бурмистер Михаїл Магістер, Станіслав Вільчек, Берnard Тичка, Йоан Фрайборг, Томас Гжибовський, Валентин і Михаїл Мечник, Андреас Бергер, Матіас (...), Мартин Васерброт, Андреас Стано, Йоан (...) ¹, старші та керуючі райці міста Львова. Повідомляємо змістом даної (грамоти) всім та кожному, кому потрібно, хто це читатиме. Що (...) майстрів кравецького ремесла (...) для кращого порядку та керування (...) нам від довгого часу (...) статті (...) вважали (за гідне) схвалити та підтвердити, змістом даної (грамоти) схвалюємо та підтверджуємо (...). Якої (грамоти) зміст є такий і слідує.

[1] Найперше (...) райці повинні підтвердити. Що всі майстри (...) двох цехмістрів матимуть братством (...) майстра приведе, найнявши (...) двох цехмістрів, щоб радитися (...), для яких повинні цехмістри складати свідчення в час потреби. Ті чотири майстри, після (заклику) цехмістрів до якоїсь наради чи дії, повинні прийти без будь-якої затримки (...), будуть покарані 0,5 гр. кари якщо ні (...) в інших справах цехмістрів повідомить, такий (...) карою покараний. Далі, коли прийде хтось до цехмістрів й у справах цеху говоритиме (...) або постановить.

[2] Далі, коли майстри повинні приходити та збиратися до цеху, тоді цехмістри визначають послання із ціхою між братами, що почергово один за другим по сусідству (...) цехмістром, від якого найперше (...), що всі повинні до їхнього цеху (...) цех загаїть, що завжди повинен гаїти через два тижні. Далі, якщо майстри (...) цеху (...) буде, такий матиме кару 0,5 гр.

[3] Далі, коли за наказом панів (райців) не схоче прийти до цеху і коли інші за посередництвом райці, майстри придуть, він зникне, такий, з огляду на впертість, повинен точно покласти тричі по 0,5 гр.

[4] Далі, при (...) загаєнні цеху всі майстри, поважно знявши шапки, повинні сісти, під карою за рішенням майстрів. Якщо хтось із майстрів свою справу при відкритому цеху представить безладно, вдаряючи рукою по столу, внесе злість чи якимсь негідним або образливим словом образить брата, оголошуючи образу, такий за ці слова відрахує 0,5 гр. стільки разів, скільки скаже.

[5] Далі, жоден майстер не повинен при інших людях будь-кому переказувати чи оголошувати поза цехом секрети, які стосуються або мають відношення до цеху, і ті, що не є проти міської громади або проти панів райців. Якщо хтось на тому буде спійманий, що цехові секрети чужим оголосив, такий буде покараний одним безміном (воску).

[6] Далі, всі майстри отриманих приписів своїх братів (у цеху) повинні дотримуватися; і якщо хтось їхню волю та накази чи цеху (загалом) наважиться ігнорувати, такого покарають одним безміном воску.

[7] Далі, якщо буде приготовлений майстрами обід чи учта в цеху, то повинен на ньому кожен з гідністю та честю сидіти, нікого не ображати або кривдити, нікому не перешкоджати або з ніким не сперечатися. І якщо хтось комусь таке наважиться зробити, що іншого образить, знеславить або вдарить, такий, за належних свідчень, буде ув'язнений і покараний одним безміном воску, залишаючи непорушним право панів райців та війта.

[8] Далі, коли якийсь новоприбулий майстер хоче вступити до братства, насамперед має прийняти міське право у панів райців, і потім цехмістри допустять його до прийняття в цех.

[9] Далі, коли новоприбулий майстер вступить (до цеху), (то) має подати листи про своє народження та походження, а також – де вчився й визволявся в ремеслі. І після цього без будь-якої затримки до двох тижнів покладе в цеху півкопи та 3 зл., виплачуючись у цеху щодо цехової учти. Коли це сплатить, тоді цехмістри повинні йому освідчити, чим він має у братстві керуватися і, (як), відповідно до звичаю, служити іншим майстрам, поки інший новий майстер не прибуде. І цей новоприбулий майстер повинен у дні недільних свят подбати про братство того цеху, запалюючи та погашаючи свічки у великому катедральному костелі, і стільки разів ці свічки запалювати або (...) прикривати не схотів, стільки разів за кару має сплатити 0,5 гр. І якщо йому трапиться від'їхати, то повинен ключі передати майстрові (...), під згаданою карою.

[10] Далі такий новоприбулий майстер, прийнятий до братства, повинен (...) одружитися, якщо ж не одружиться, тоді мусить давати в братстві кожного року одну бочку пива так довго, поки не одружиться. Може визначатися, чи бути в братстві кравців разом з окремими майстрами свого ремесла, чи схоче краще відокремитися від усіх майстрів. Щоб жоден роботи іншого майстра,

свого брата, не ганьбив без його відома, під карою одного безміна воску. Також ні один майстер не повинен в іншого майстра піднаймати чи прицінюватися до будинку чи кімнати без відома та згоди (того) майстра, під карою одного каменя воску та втратою зайнятого помешкання.

[11] Далі, жоден із майстрів не має наважуватися одяг краяти чи працювати в будинку, який інший майстер замешкує, під карою одного безміна воску, тільки з його (майстра) дозволу.

[12] Далі, жоден із майстрів не повинен йти краяти одяг для євреїв чи приносити готовий (одяг) до їхніх будинків, під карою одного безміна воску.

[13] Далі, жоден із майстрів не має наважуватися купувати у євреїв сукно, під карою панів райців. Якщо такі знайдуться, повинні пани райці їх оголосити зі спільниками, та складуть присягу ті, хто приймав міське право.

[14] Далі, жоден із майстрів щоб не наважувався тримати більше двох підмайстрів та одного учня. Якщо котрийсь майстер візьме на пробу хлопця, внаслідок (...), має бути прийнятий, з відома братів, до двох тижнів і, якщо пройдуть ці два тижні, і той не схоче домовлятися, у кого є на пробі, інший майстер (...) наважиться прийняти (...) з відома старших домовлятися, щоб майстри до цеху (...).

[15] (Далі, жоден) із майстрів грецького обряду щоб не наважувався без відома цеху приймати учня або домовлятися, а про цю угоду має інформувати. Того (учня) за присутності всього цеху повинен оголосити. І коли оголосить, він (майстер) уже не повинен учня мати три роки.

[16] Відомо, що нецеховики, або стулярі, на втрату та шкоду ремеслу працюють під замком у монастирях і шляхетських дворах, інших місцях і повсюди поза містом, (...) руськими учнями розростаються. Тому кожен майстер-русин, так як і католик (...), але ніколи не був у братстві, або стуляр, котрий працює у будь-яких місцях, буде виявлений майстрами зі слугою панів (райців), то мусить усе, належне до роботи, забрати на ратушу, де мають пани (райці) (вирішити), чи ця праця у них, чи у майстрів повинна залишатися і чи було покращене це сукно, чи не було.

[17] Далі, якщо підмайстер католицької віри звідкись до міста прийде працювати у ремеслі і хтось із майстрів-католиків матиме підмайстра руського обряду, тоді, за давнім звичаєм, руський підмайстер відпрацює один тиждень, а після виходу тижня відпускаючи русина, має прийняти католика без будь-якої перешкоди, під карою одного безміна воску, однак за винятком, коли схочуть той католик і русин-підмайстер разом працювати.

[18] Далі, жоден майстер не повинен приносити сумнівний одяг, під карою одного безміна воску.

[19] Жоден не має відкривати у святковий день нижнє вікно краму чи крамниці, тільки вище, а також сукно виставляти, під (карою) одного безміна воску.

[20] Далі, ніхто не повинен в іншого челядь викликати, під карою панів (райців) та одного безміна воску.

[21] Далі, якщо хтось із майстрів на сукні поставити свій знак, а інший прийме із цим знаком сукно до праці та працюватиме, такий за кару те, що заробить, хай покладе до цеху.

[22] Далі, якщо хтось із майстрів з міста Львова до іншого міста на проживання перенесеться або у місті Львові покине працювати в ремеслі протягом року, шести тижнів і шести днів, і він, якщо в цеху не поправиться, коли схоче працювати знову в ремеслі, то повинен знову з майстрами вступати в кравецьке братство.

[23] Далі, на церемоніях, які стосуються хвали Божої, щоб виявлялася належна порядність з боку всіх та кожного майстрів як католицького, так і грецького обрядів, котрі мають разом із челяддю (...) на свято Божого Тіла (...), якщо такий майстер не прийде і відбуде на ярмарок або

деінде, не повідомивши цехмістрів того ремесла, такий має дати за кару один безмін воску, а також якщо хтось із майстрів у день Божого Тіла не прийде до вежі (кравців) і знову не повернеться до вежі зі зброєю або цьому суперечитиме, такий буде покараний одним гарнцем (?) пива.

[24] Далі, якщо хтось із майстрів з Божої волі помре, бо всі ми смертні, тоді вдові того померлого майстра цех повинен дати старшого підмайстра або вахмістра, якого вона затримає до одного року.

[25] Далі, якщо з Божого допуску хтось із майстрів чи дружина майстра, діти, підмайстер або хтось із домашньої челяді помре, всі майстри, (їхні) дружини та челядь повинні прийти на похорон, під карою 0,5 гр. І хто з майстрів не прийде і потім, коли похорон відбудеться, ще 0,5 гр. буде покараний. І молоді майстри без будь-якого вибачення, коли хтось із майстрів, їхніх жінок чи дітей помре, катафалк із померлим повинні нести до могили, під карою одного безміна воску, за винятком, коли буде хворий. Далі, кожен майстер повинен бути на Літургії, під карою 0,5 гр. Потім, коли будь-хто з майстрів після похорону чи після богослужіння не прийде або потім відійде, не проводячи друзів померлого та не віддавши на поминках, як є звичай, слова втіхи, підпадає під 0,5 гр. кари.

Ці вищенаписані статті ми, райці міста Львова, тому братству кравців дозволяємо, однак (...) залишаємо владу, якщо із часом виникне потреба, в усьому та кожному збільшити чи змінити або (...) поправити. Для довіри та засвідчення всього та кожного вищенаписаного до даної (грамоти) наказали підвісити раєцьку печатку. Діялося та дано у раєцькій резиденції (...) після суботи, у переддень свята Всіх Святих, року від Божого Різдва 1533.

Просили нас від імені цеху львівських кравців, щоб ми вважали (за гідне) внесену грамоту схвалити, а також нижченаписані умови і статті, ухвалені одностайно цехмістрами того цеху та майстрами, що є в тому цеху, правила для кращого порядку в тому цеху, зміцнені їхніми руками власними та печаткою цеху. Тих (статей) зміст такий.

Далі наводиться ухвала кравецького цеху від 24 жовтня 1634 р., яка стосується заборони виконання кравецького ремесла партачами на передмістях у шляхетських і духовних юрідиках (регест див.: Каталог, № 837).

Чиє прохання, ми прихильно прийнявши, вищевнесену грамоту, а також статті (...), якими керується цех, і всі інші привілеї райців, а саме (привілеї) 1533 року, виданий у Львові в найближчу середу після Провідної неділі [23.IV]; другий (привілеї) з печаткою королівства та підписом превелебного Петра, єпископа та віце-канцлера королівства, з датою у Кракові: у вівторок після свята Трійці, року Божого 1533 [10.VI]; третій (привілеї) найяснішого покійного Сигізмунда [I], за свідченням велебного у Христі пана отця Самуеля Мацейовського, плоцького єпископа та віце-канцлера Польського королівства, з датою у Кракові у найближчий понеділок після неділі "Милосердя", року Божого 1543 [9.IV], підписаний рукою того велебного у Христі пана отця віце-канцлера, та вищевнесені привілеї, за правом надані як найяснішими нашими попередниками, так і львівським раєцьким урядом, хочемо мати як внесені, вважали (за гідне) схвалити, підтвердити та зміцнити, як і, наскільки не суперечить загальному праву та має вжиток, схвалюємо, підтверджуємо та зміцнюємо, вирішуючи, що вони повинні отримати силу вічної міцності. А коли в оригінальному привілеї кушніри також із кравцями внесені та названі, що вже окремий цех мають, з того приводу вони повинні триматися послуху їхніх прав і наступне (...), залишаючи цілими наші королівські права, держави та Католицької церкви. Для довіри до справи дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали скріпити печаткою королівства. Дано у Львові 26 жовтня, року Божого 1634, наших панувань у Польщі – 2, а Швеції – 3 року.

Владислав [IV], король.
Томас Петро Белецький, (писар), рукою власною.

¹ У грамоті наведено ряд прізвищ та імен львівських райців, які не жили у той час (див. реєстри виборів райців другої чверті XVI ст.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 704). Це засвідчує факт фальсифікації документа. Проте наведені далі статті, або їх частина, могли існувати у тому чи іншому варіанті за звичаєвим неписаним правом. Окремі статті, наприклад, про обмеження українців, очевидно, були внесені значно пізніше.

1640, жовтня 6, Львів

Львівський раєцький уряд затверджує ухвалу кравецького цеху, яка стосувалася взаємин із челяддю в цеху

Облята: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 55, с. 1050-1052.

Nd officium actaque praesentia consularia Leopoliensia personaliter venientes famati Jacobus Niewczas, Jacobus Sokołowski, Martinus Paczek et Gregorius Hermanowicz sartores, cives Leopolienses, suo et aliorum confratrum suorum contubernalium ad latus suum personaliter adstantium atque totius contubernii nomine, palam libereque laudum universale ratione infrascriptorum, in congregatione sua generali mutuo ac unanimi consilio inter se praehabito, consensuque benevolo omnium fratrum contubernalium ad id accedente factum ac in scriptum inserendum et per officium praesens approbandum obtulerunt et in tenore tali, qui sequitur, exhibuerunt.

Tenor laudi contubernalis.

Widząc y uwarzaiąc swawolą wielką, która się w cesze naszej krawieczkiej ukazuje, a mianowicie między czeladzią, takowy porządek do zabierzenia rozney swawoli w zupełney sessiey naszej w cesze gayney wynalezlismy y między pp. bracia, to iest między pany mistrzami cechy krawieczkiej, takie postanowienie uczynilismy.

[1] Postanawiamy tedy naprzod, ze ktorzyby czeladnik w domu ktorey nocy nie spał, takowy ma wpasc więzienie y winę dwa bezmiany wosku, ale pod tasz winą [w] lecie o godzinie pierwszey w noc, a [w] zimie o trzeciey na całym zegarze kazdy czeladnik ma bydz w domu. A pan mistrz ktorzyby tego nie oznaymił w cesze, ten dwa bezmiany wosku winę popada.

[2] Ktoryby zas w poniedziałek lub dzien inszy powszedni nie robił, takowy ma bydz dwiema bezmianami wosku karany. Mistrz zasie ktorzyby tego przed cechmistrzami nie oznaymił, ma bydz dwiema takze bezmianami wosku karany.

[3] Ktorzy zas czeladnik od mistrza swego do inszego siadł nieodprawiony, takowego powinien mistrz pierwszy y z służą pana burmistrzowym wziąć, który ma do rozsądku cechowego w więzieniu siedziec, a potym zostawac przy tym mistrzu, od ktorego swawolnie odchodzi, pod karaniem dwoch bezmianow wosku. P[an] mistrz znowu, ktorzyby wiedząc, ze nieodprawny, wziół go, dwiema bezmianami wosku ma bydz karan.

[4] Pan mistrz, ktorzyby się wazył bez pozwolenia oycy gospodniego czeladnika brac; takowy dwa bezmiany wosku winę przepada, nadto ma bydz od czeladnika odsądzony y więzieniem karany.

[5] Uchwalaią y to panowie bracia wszyscy sami na się, albowiem się wielkie nieposluszenstwa znajduią, aby kazdy obesłaniem cechy, na pogrzebie brackim lubo na inszym iakim nie będący, dac powinien był winy groszy pułosma. Do tego ktorzyby nie przybył za obesłaniem cechy na odpusty, od stolicy apostolskiey naznaczone, y na insze zwykłe nabozenstwa, za kozdy raz bezmianem wosku był skarany. Ktoryby iednak miał swą zabawę lub przyczynę słuszną, takowy wpsod się opowiedziawszy cechmistrzowy, ma bydz wolen od takowey winy.

[6] Na ostanek, iezeliby się znajdował iaki czeladnik ewangelik albo haeretik na warsztatach cechy naszey, ktorzyby w tym był przekonany, ze y drugich przy sobie będących swą złą nauką zarazac by chciał, takowego mistrz iego na warsztacie swoim trzymac niema, pod winą takowego mistrza, u ktoregoby się znalazł, kamieniem wosku, a to dla tego, aby się drugi ktorykolwiek od niego nie popsował.

Quod quidem laudum contubernii supradicti officium praesens cum ea cautellam, quatenus contubernium sufficientiam et copiam artificum non modo laicalem, sed et clericalem amictum consuentium pro necessitatibus civitatis semper habeat, suscepit atque autoritate iurium suorum approbavit confirmavitque, facultate nihilominus sibi suisque successoribus praemissos articulos meliorandi, corrigendi, minuendi et pro rerum temporumque varietate et exigentia iuxta placitum suum mutandi reservata. [Actum Leopoli sabatho post festum sancti Francisci confessoris proximo 1640].

о уряду та даних львівських расцьких актів особисто прийшли славетні Якоб Невчас, Якоб Соколовський, Мартин Пачек та Григорій Германович, кравці, львівські міщани, від свого імені та інших своїх цехових братів, які у великій чисельності особисто з'явилися, і від імені всього цеху явно та вільно внесли загальну ухвалу щодо нижченаписаного, прийняту на їхніх загальних зборах спільним та взаємним рішенням, добровільною згодою всіх цехових братів, внесену на письмі, і представили для схвалення даним урядом з таким змістом, як наводиться.

Зміст цехової ухвали.

Бачачи та зважаючи на велику сваволю, яка у нашому кравецькому цеху діється, а саме між челяддю, винайшли такий порядок для запобігання різної сваволі на наших загальних загаєних зборах цеху і вчинили таку ухвалу між панамі братами, тобто між панамі майстрами кравецького цеху.

[1] Насамперед постановляємо, що якби котрийсь челядник удома вночі не спав, то такий повинен потрапити в ув'язнення і (сплатити) два безміни воску, а також під тією ж карою кожен челядник має бути вдома: влітку о першій годині на ніч, а взимку – о третій годині при повному годинникові. А пан майстер, який би про це не повідомив у цеху, мусить підпасти від кару двох безмінів воску.

[2] Хто би в понеділок або інший звичайний день не працював, такий має бути караний двома безмінами воску. А майстер, який би того майстрам не повідомив, повинен бути покараний двома безмінами воску.

[3] Якби невідправлений челядник пішов від свого майстра до іншого, то такого мусить перший майстер зі слугою пана бурмістра забрати. Такий (челядник) зобов'язаний сидіти в ув'язненні до вирішення (справи) в цеху, а потім залишатися при тому майстрові, від якого свавільно відійшов, під карою двох безмінів воску. Пан майстер, який би знав, що (челядник) є невідправлений, а взяв би його, має бути покараний двома безмінами воску.

[4] Пан майстер, котрий насмілювався би без дозволу отця господи взяти челядника, підпадає під кару двох безмінів воску, крім того, має бути відсуджений від челядника та покараний ув'язненням.

[5] Також ухвалюють усі пани майстри щодо себе, адже є великий непослух, тому щоб кожен за обсиланням цеху був на братському похороні або на якомусь іншому (заході), а неprisутній дасть 7,5 гр. кари. До того ж, хто би не прийшов за обсиланням на відпусту, призначені від Апостольської столиці, та інші звичайні богослужіння, кожного разу повинен бути покараний безміном воску. Однак, хто би мав свою справу або слушну причину, такий наперед повинен повідомити цехмістрові і тоді буде вільний від такої кари.

[6] Нарешті, якби був такий челядник – свангелік або еретик – у майстернях нашого цеху, про якого дізналися б, що й інших, які є навколо, хотів своєю злою наукою заражати, то такого його майстер у своїй майстерні не повинен тримати, під карою каменю воску на такого майстра, у якого би він знайшовся, а це для того, щоби будь-хто інший від нього не зіпсувався.

Таку ухвалу вищезгаданого цеху згаданий уряд прийняв із таким застереженням, щоб цех завжди мав достатньо та багато для потреб міста не тільки світських покривал для ремісників, але й відповідних накрить для духовництва, а також владою своїх прав схвалив, підтвердив, попри це, залишаючи право собі та своїм спадкоємцям згадані статті покращити, виправити, зменшити і в разі зміни справ і часів, і за потребою змінити, відповідно до свого уподобання. (Дано у Львові у найближчу суботу після свята Франциска сповідника, 1640 року).

1646 р., листопада 15, (Львів)

Майстри кравецького цеху у Львові відновлюють затверджений у 1491 р. текст статуту для кравецьких підмайстрів, подаючи його польською мовою

Транс.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 727 (див. док. № 84).

Коп.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 725. Пергамент: 49x72,5 + 4,8 см. Ініціал “R” на фоні мініатюри, що зображає сцену з життя святих (по боках з рослинним орнаментом), виконаної чорним чорнилом. Заголовок та окремі слова тексту наведені кіновар’ю. Без написів in dorso; на полі зліва вгорі напис: Anno 1601, dominica quarta Adventus.

Регест: Каталог, № 875. (У регесті помилково йдеться про статут кравецького цеху, а не про статут підмайстрів).

Roku od Narodzenia Chrystusa Pana tysięcnego cterechsetnego dziewięćdziesiątego pierwszego. Tegosz to czasu uczciwi towarzysze rzemiesła krawieckiego nie przymuszeniem zniewoleni, ale szczyrze, dobrowolnie, zgodliwie umysliwszy y mocnie szeszoliwszy [sic], umysliwszy do tego przyslonili, aby porządek przystoyny między sobą miec, a wedle inszych miast głównych uczciwie się sprawowali. Ktorą miłością będąc ziednoczeni, przyszedszy oblicznie do mistrzow swych na ten czas w tym sławnym miescie Lwowie będących, uczciwie y pokornie prosili, aby im wilkierz albo porządek wedle woley ich spisali, a skrzynkę y puszkę miec dopuscili. Co widząc, mistrzowie rzecz bydz godną, a przystoyną, na prośbę ich uczynili, a o co prosili, miec im pozwolili y Konwią Cynową godpode ich utwierdzili. Do tego wilkierz albo porządek wedle woley społeczney im napisali, który mocnie trzymac obiecali y insze po sobie idące, pod podciwością y rzemiesłem ob[o]wiązali. Ktory się ma w te słowa.

[1] Naprzod towarzysze y pocholeta na każde dwie niedzieli powinni się schadzić do gospody, a każdy z nich ma oddać do koła, towarzysz pułgrosza, pachole szeląg, z którego składania powinni do puszeki trzeci grosz włożyć, a cobykolwiek z winy przypadła, połowice do teyże puszeki ziednoczyć. Ktorą to puszkę czasu słusznego [w] dzień Ciała Bożego do rąk mistrzowskich oddać, a iesliby była potrzeba Panu Bogu ku czci, ku chwale we zbroi chodzić, a czasu kolacney, gdy będą sprawować, weseli być.

[2] Item, mistrzowie rzemiosła krawieckiego mają towarzyszom swym gospodę dobrą y uczciwą obrać y Konew Cynowa dla utwierdzenia im odesłać, którą powinni szanować, a iesliby ią który z nich zgubił, równie taką surowie mają iesliby ią skaził, ma dać na naprawę. Gdy też mistrzowie potrzebowali iey ku weselu albo kolacney, nie mają iey bronić. Ktorą bez naruszenia powinni będą odesłać.

[3] Item, towarzysze y pacholeta na każdą niedzele suchedniową powinni do mistrzow swych chodzić, przed ktoremi zaległości swe, także braciey swey, od mistrzow zadziałane, uczciwie przelożyć, a sprawiedliwości nie s kwapliwością oczekiwać [sic], którą wedle Pana Boga czynić powinni. A także im wilkierz mają dawać czytać, którego s pilnością słuchać wedle czego mają się sprawować. Także im mistrze starszego towarzysza obrać mają, a towarzysze wespoł s pacholety drugiego poszadzić [sic], ktorzyby sprawni byli, dobrych miłowali, a złych karali.

[4] Item, mają też towarzysze ządać o dwóch mistrzow do spraw swych, aby nie zleta rzeczą odsełano do wszystkich mistrzow, ktorych powinni w uczciwosci mieć y na ich wotowaniu czesto przestawać.

[5] Item, mistrzowie powinni towarzyszom dzień y czas o załomszach opowiedzieć. Na ktorey wszyscy powinni bydz pod winą dwóch szelągow, wyiąwszy tego, ktorzyby dla przyczyny się opowiedział y na offiarę odesłał.

[6] Item, zezwolenie towarzyszow starszych. Wawrzyniec z Lubiewa, Jan z Radomia, starszy towarzysze, Krzystof Sczycina, Marcin z Przemysła, pacholeta starszy y młodzsy, ktorzyby na kozde suchedni w kosciele u s. Anny nie był, takowy ma bydz karan, to iest ma dać ieden grosz tak towarzysz, iako y pachole, którą winę kłaść towarzysze do puszeki. Od ktorey puszeki mają mieć towarzysze ieden klucz, a drugi u panow mistrzow ma bydz w skrzynce.

[7] Item, ma bydz wiadzano o nowom [sic] y wędrowanom czeladniku. Ma zaiść do gospody krawieczkney, nie tulaiąc się po przedmieściu albo po inszych gospodach, iednaiąc sobie wprzody mistrza. A tam przyszedzsy, ma się przystoinie zachować, pana oyca y p[ani] matkę y wszytkę czeladz iego w uczciwości mieć. A tam tak długo mieszkać, azby go który z mistrzow ku robocie zamowił tak Polak, Włoch, Węgrzyn albo Rusin, niema zadnym gardzić bądź na usarską, na panienską, albo y na grubą robotę, nie ma się od zadney odmawiać, ale zaraz [z] tłumokiem swym powinien iść. A iesliby się iemu miejsce roboty nie podobało, tedy iak mistrz tydzień przerobiwszy z odpuszczeniem do inszego się może dać namowie, a iesliby robił pułroka, ma dwie niezieli przed tym wypowiedzieć. A iesli rok, tedy cztery niedzieli, a to dla tego, aby iemu mistrz iego myto nagotował. Uchwalamy y to, aby żaden towarzysz y pachole nie śmiał robić u partacza, [ani u zakonnych, ani u dworskich, przy tym sławnym miescie, ani z niemi miec zadnego towarzystwa y porozumienia, albo roboty im nastarczania, towarzysz pod kamieniem wosku, a pachole]¹ pod zwyczajem tyle towarzyszow, ile ich u starszego y młodszego stołu siedzieć będzie, wyiawszy takiego, ktoreby od pana oyca pozwolono.

[8] Item, żaden towarzysz także pachole aby nie śmiał sobie godziny ku robocie u mistrza robiąc, postanawiać, zwłaszcza czasu pilney roboty, w[szakz]e gdy nie iest co tak pilnego, moze

robotę mistrzowską położyć, [w] lecie dwie godzinie przed wieczorem, a od świętego Michała do Wielkiej Nocy Zmartwychwstania Panskiego o trzeciej w noc, a o dwunastej na kłoczek powinien siadać.

[9] Item, ma tez bydz wiadziono, ze po kazdney [sic] niedzieli nazaiutrz łaznie wolna towarzysze y pacholeta mieć maią, do ktorey się w czas schodzić y niedługo się bawić powinni. A któryby chciał nie myjąc się iść do roboty, nie maią mu towarzysze bronić.

[10] Item, aby zaden poniedziałku nie śmiał świecić tak po łazni, iako y okrom łaznie, towarzysz pod funtem wosku, a pachole pod obczyaiem.

[11] Item, zaden towarzysz aby nie śmiał gry grać o pieniądze, tylko przy towarzyskim piwie o pieniądzu do szęłaga, a pachole o zaden pieniądz, towarzysz pod winą towarzyską, pachole pod obczyaiem. A iesliby szaty albo chusty swe przegrał, albo nieuczciwie utracił, takowy mistrzom bezmian wosku, a kazdemu towarzyszowi po groszu winien położyć, a pachole obczyaiem za taki uczynek ma być karano, ile towarzyszow starszych y młodszych będzie siedziało.

[12] Item, zaden towarzysz, ani pachole aby nie śmiał z orężem chodzić pod utraceniem oręża y pod winą według uchwalenia mistrzow. A iesliby który rosterki, podbiianie y podburzania czeladzi przeciwko mistrzom czynił, a byłby przeswiadyzony, takowy więzieniem długim y winą srodze ma bydz karany.

[13] Item, któryby na nieuczciwe miejsca chodził albo u mistrza swego nieuczciwie sprawował, albo mistrza swego w stawie, w pościeli albo w czym inszym nie przystoinie obmawiał, takowy kazdy ma bydz karan.

[14] Item, aby zaden nie śmiał czeladnika od mistrza odwiabiać, a do inszego sadzić. Także aby zaden nie śmiał do klasztoru y do dworow szlacheckich uciekać pod oddaleniem rzemiosła, którą rzecz iest sprosną y podeyrzaną.

[15] Item kazdy cieszy się s cnoty swey powinien, nadwędrowawszy takowego ruszyć ku sprawie, za którymby była dana przypowieść, czego iesli nie uczyni ma bydz rozumian za [jemu row]nego¹.

[16] Item, aby zaden nie śmiał płacia, iedwabnow, sznurkow, ani zadney roboty podeyrzanej w tłumoczku chować albo z warsztatu wynosić pod winą oddalenia rzemiosła.

[17] Item, zaden towarzysz y pachole aby nie śmiał sobie odzienia zadnego sprawować przez wiadomości cechmistrzow, to dla tego, aby nie robił go sobie równiając się stanu slachetnemu albo zeby tak nie upstrzył, skądby było porozumienie, ze tego nie kupił.

[18] Item, bursa tylko raz w rok ma bywać na święta Narodzenia Bozego y to z dozwoleciem mistrzowskim, przy ktorey bisiedzie [sic] powinni towarzysze miewać dwoch mistrzow, którzy onego czasu bywaią przy sprawach ich, a to ku ich większey uczciwości, żeby tez dopomogli występnych hamować, a [zward]¹ nie dopuszcząć.

[19] Item, myto albo zarobek towarzyszowi grosz, pacholęciu pułgrosza, nad którymby żaden nie śmiał się domagać więcej u swego mistrza.

[20] Item, o zarobku macie wiedzieć: do iedwabney, czamletowey y muchaierowey rzeczy nimacie [sic] nic do nicowaney y co ziedne dwoie urobić albo zeby co nowego skraianego z inszego warsztatu przyniesiono, to nie iest towarzyskie, wszakze to [na łasce] mistrzowskiej, iesli się mu dobrze zachowa.

[21] Item, towarzysz, także y pachole ma bydz w warsztacie porządny aby szkoda nie była, na chłopca się nie spuszczać, iedwabnie, sznorki potrzeby przystoinie po robocie oddawać sobie, nic nie przywłaszczając.

[22] Item, szuffark albo zarobek tym sposobem ma bydz dzielony: towarzyszowi dwa grosza, pacholęciu trzeci, a to dla tego, ze na towarzyszu większa rzecz zawisła tak w warsztacie, iako y w gospodzie, a któryby towarzysz śmiał się tego ważyć, aby się s pacholęciem rowno dzielił, by tez pachole tak dobrze robiło, iako y towarzysz, a nie chciałby towarzyszem bydz. Na takiego, gdy będzie przeświadczone, będzie winien tylko grosz do skrzynki położyć winy, iak wiele towarzyszow. K temu ma pacholatko towarzyszowi posłuszne bydz, iak w robocie y w posłudze uczciwey pod obyczaiem.

[23] Item, maią tez mieć towarzysze puszkę drugą dla wpisnego, iz ws[zystek] nowo przywędrowany powinien dać wpisnego grosz wstępnego kwartnik, ktore kwartnik obracać maią na sklenice y na insze potrzeby towarzyskie do gospody ich należące. Z ktorey puszkі iesliby ktory z towarzyszow pierwey potrzebował, a fant godny do skrzynki dał, ma iemu bydz pozyczano. Albo iesliby Pan Bog na ktorego czeladnika niemoc wielka dopuścił, a byłby niedostateczny, tedy towarzysze onemu niemocznemu sz puszkі swey dawać iemu będzie potrzeba, wszakze to wszystko z wiedzeniem mistrzowskim maią czynić. A gdyby on niemocnyk u zdrowia przyszedł, ma zas tak wiele do puszkі wrocić, iako mu pozyczano z niey. A to dla tego zeby z niey pospolity skarb nie ginął, a iesliby on niemocny umarł, tedy mistrowie ono ciało powinni dac uczynić wedle chrześcianskiego obchodu pochować, koszule y trumnie kupić y insze potrzeby pogrzebowe odprawić. A iesliby onego umarłego tak wiele, iako mało zostało, to mistrzowie mocnie maią wziąć, a tak długo chować, aby się niektory s powinowatych onego umarłego do onych się rzeczy iak s pewnym świadectwem albo z dowodem, a od umarczynny mieć chciał, tedy ma tak wiele do puszkі wrocić, iako mu u niey wiele pozyczano y na pogrzeb wydano.

[24] A iesliby się ktory o tym pytać albo wynadować [sic] albo onym uczciwym na ten czas będącym y na tey umowie zezwalaiącym y insze po sobie na wieczne czasy następującym y ob[o]wiazaiącym śmiał przygany dać, takowy od czci y od rzemiesła ma bydz oddalon. Ktorych imiona te są: Stanisław z Zarek, Mikołay Kazimirski, towarzysze starsi; przy nich Marcin ze Zyina, Stanisław Mleczek z Radomia, Woyciech Kołomycki, Andrzej z Zawichwosta, Wawrzyniec z Biecza, Andrzej z Zucin, Paweł s Krasnego Stawu, Mikołay z Holohor, Philip z Mościsk.

A terasz restaurowany z wolą panow mistrzow na ten czas przydanych, to iest pana Marcina Paczka, pana Daniela Kozłowskiego, a towarzyszow starszych Jana Chreniowskiego z Chreniowa, Adama Słodowicza z Łeczney.

Roku tysiąć sześćset XXXXVI, dnia piętnastego listopada.

¹ Текст відновлено за облятою: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 58, с. 1003-1010.

Nоку від Різдва Христового 1491. У той час чесні підмайстри кравецького ремесла не зневолені примусово, але щиро, добровільно, мирно вирішивши та сильно бажаючи, вирішили прийти до того, щоб мати належний порядок між собою і гідно поводитися, як є в інших великих містах. Тим бажанням поєднані, прийшовши до своїх майстрів, які були в той час у тому славному місті Львові, поважно та покійно просили, щоб їм ухвалу, або порядок, за їхньою волею написали та допустили тримати скриньку та скарбничку. Майстри, бачачи цю справу гідною та належною, на їхнє прохання вчинили, про що вони просили, дозволили їм мати (знак) “олов’яний глек” і господа. До цього ухвалу, або порядок, за загальною волею їм написали, чого обіцяли міцно дотримуватися, та зобов’язали до іншого, що далі йде, під (умовою) шанобливості та (втрати) ремесла. Цей (порядок) містить такі слова.

[1] Насамперед підмайстри та пахолки повинні кожні два тижні сходитися до господи, і кожен з них має віддати до кола: підмайстер – 0,5 гр., пахолок – 1 шеляг. Із тієї складки мусять до скарбнички покласти третій гріш, а якби щось із штрафів припало, то половину до тієї скарбнички має покластися. Цю скарбничку в слушний час у день Божого Тіла повинні віддати до рук майстрів. А якби була потреба на хвалу Божу, тоді (мають) зі зброєю ходити, а під час учти, коли буде відбуватися, щоб веселі були.

[2] Далі, майстри кравецького ремесла мусять своїм підмайстрам добру та гідну господу обрати та відіслати для затвердження (знак) “олов’яний глек”, який повинні шанувати, а якщо його хтось із них загубить, то суворо має бути (покараний), якби його зіпсував, має дати відремонтувати. Коли би майстри потребували його для весілля чи учти, не мають боронити, яким (знаком) без перешкод мають обсилати.

[3] Далі, підмайстри та пахолки кожної сухедньової неділі повинні до своїх майстрів ходити, шанобливо скласти, які мають (майстри) перед ними заборгованості, а також їхні брати, та чекати справедливості не з поспіхом, яку (справедливість) повинні чинити майстри за Божими (заповідями). І там мають їм ухвалу читати, яку зобов’язані з увагою слухати, щоб її виконувати. Також майстри повинні обрати старшого підмайстра, а підмайстри разом з пахолками – другого посадити, які би придатні були, добрих милували, а поганих – карали.

[4] Далі, також мають підмайстри вимагати двох майстрів до своїх справ, щоб їх не відсиляли до всіх майстрів, яких повинні у шані мати та часто погоджуватися з їхніми думками.

[5] Далі, майстри зобов’язані повідомляти підмайстрам про день і час поминальних богослужінь. На них усі повинні бути, під карою 2 шелягів, за винятком того, хто би повідомив про причину (відсутності) та відіслав пожертву.

[6] Далі, дозвіл старших підмайстрів. Лаврентій із Любева, Ян з Радома, старші підмайстри, Криштоф Щиціна, Марцін з Перемишля, старші пахолки та молодші, який би з них на кожні сухедні у костелі Св. Анни не був, такий має бути покараний, тобто має дати 1 гр., як підмайстер, так і пахолок, яку (кару) мають підмайстри класти до скарбнички. Від цієї скарбнички підмайстри повинні мати один ключ, а другий (ключ) має бути у панів майстрів у скриньці.

[7] Далі, має бути відомо про нового та мандрівного челядника. Він мусить зайти до кравецької господи, не тулячись на передмісті або в інших господах, домовляючись про майстра. А туди прийшовши, повинен пристойно поводитися, шанувати пана отця, матір й усю його челядь (у господі). І там так довго жити, аж поки би його хтось із майстрів не замовив до праці – чи поляк, італієць, угорець або русин. Не має нічим гордувати – чи гусарською, чи жіночою, чи грубою (роботою), не має від жодної відмовлятися, але зараз же зі своєю торбою повинен йти. Якби йому місце роботи не сподобалося, тоді у майстра тиждень відпрацювавши з відпущенням, може дати себе намовити до іншого (майстра). А якби відробив півроку, тоді має за два тижні перед тим повідомити, а якщо рік, тоді за чотири тижні. А для того, щоб майстер підготував для нього платню. Ухвалюємо, щоб жоден підмайстер та пахолок не наважувався працювати у партачів, що є у тому славному місті і при монастирях, і при шляхті, не мав з ними жодного товариства та порозуміння, чи надавав їм роботу: підмайстер – під каменем воску, а пахолок – під “звичаєм” від стількох підмайстрів, скільки їх побіч старшого та молодшого столу буде сидіти, за винятком такого, котрий мав би дозвіл пана отця (господи).

[8] Далі, жоден підмайстер, а також пахолок, щоб не наважувався встановлювати собі години для роботи, працюючи у майстра, особливо в час термінової роботи. Однак може залишити роботу

у майстра влітку за дві години перед вечором, а від Св. Михайла до Великодня Господнього Воскресіння – о третій у ніч (вставати), а в дванадцятій – йти відпочивати.

[9] Далі, має бути відомо, що на другий день (після) кожної неділі має бути вільно підмайстрам і пахолкам лазню, до якої мусять вчасно приходити та недовго баритися. А хто би хотів, не миючись, йти до роботи, підмайстри не повинні йому боронити.

[10] Далі, щоб жоден не намагався святкувати понеділка – як по лазні, так і окрім лазні, підмайстер – під фунтом воску, а пахолок – під “звичаєм”.

[11] Далі, щоб жоден підмайстер не силкувався грати азартно на гроші, тільки при товариському пиві до шелягу грошей, а пахолок – на жодні гроші, підмайстер – під карою від підмайстрів, а пахолок – під “звичаєм”. А коли би свої шати або хустки програв або ганебно втратив, такий має покласти майстрам безмін воску, а кожному підмайстрові – по 1 гр., а пахолок мусить бути покараний “звичаєм” від скількох старших та молодших підмайстрів, які сиділи би (в господі).

[12] Далі, щоб жоден підмайстер і пахолок не намагався ходити зі зброєю, під втратою зброї та карою за рішенням майстрів. А якби хтось вчиняв сварки, підбурення челяді проти майстрів, а його би викрили, такий має бути суворо покараний довгим ув’язненням та карою.

[13] Далі, хто би у непристойні місця ходив або непристойно у майстра поведився, або обмовляв непристойно майстра у страві, близьні чи в чому іншому, такий кожен має бути покараний.

[14] Далі, щоб жоден не силкувався челядника від майстра відваблювати, а до іншого приводити. Також, щоб жоден не наважувався втікати до монастирів та шляхетських дворів, під віддаленням від ремесла, що є справою сумнівною та підозрілою.

[15] Далі, кожен має виходити зі своєї честі. Зустрівши під час мандрівок такого (підмайстра), за яким би слали вимоги, має рушити його (до справи в цеху). Якби цього не зробив, то має вважатися подібним до цього (порушника).

[16] Далі, щоб не наважувався плаття, шовк, шнурки та будь-яку підозрілу роботу в торбі тримати або виносити з майстерні, під карою віддалення від ремесла.

[17] Далі, щоб жоден підмайстер і пахолок не намагався без відома цехмістрів собі одяг робити, а це тому, щоб не робив його, рівняючись на шляхту, або так його вицяцькував, звідки виникла би підозра, чи не купив того.

[18] Далі, бурса тільки раз у рік має бути – на свято Різдва Господнього і то за дозволом майстрів. При такій зустрічі повинні підмайстри мати двох майстрів, які в той час бувають у їхніх справах, а це для їхньої більшої шанобливості, також для того, щоб допомогти свавільних гамувати та бійок не допускати.

[19] Далі, мито або платня підмайстрові – 1 гр., пахолку – 0,5 гр. Щоб жоден понад це не намагався домагатися більше у свого майстра.

[20] Далі, про платню маєте знати: із шовковою, чамлетовою та мухаєровою річчю (повинні) працювати ниткою. Не мають працювати підмайстри (з матеріями), прошитими нитками, й одну річ краяти на дві або (працювати) з новою покроєною річчю, принесеною з іншої майстерні; однак це є у волі майстра, якщо буде у нього добре поводитися.

[21] Далі, підмайстер, а також пахолок має бути вправним у майстерні, щоб не зробив збитків, не покладаючись на хлопця; після роботи віддавав шовки, шнурки та інше, нічого не привласнюючи.

[22] Далі, шуффарк, або заробіток, таким чином повинен бути поділений: підмайстрові – 2 гр., пахолку – кожен третій гріш, а це тому, що має більшу відповідальність – як у майстерні, так

і в господі. А який би підмайстер наважився з пахолком порівно ділитися, то щоб пахоллок так добре робив, як підмайстер, а не хотів би бути підмайстром. Такий, якщо це виявлять, має тільки покласти до скриньки 1 гр. кари, скільки би було підмайстрів. До того ж пахоллок має бути послушний підмайстрові як у роботі, так і шанобливих послугах, під (карою) “звичаєм”.

[23] Далі, повинні мати підмайстри другу скарбничку для вписного, оскільки кожен новоприбулий повинен дати вписного 1 гр., вступного – 1 квартник. Той квартник мають обертати на шклянці та інші потреби підмайстрів, належні до їхньої господи. Якщо з тієї скриньки хтось із товаришів насамперед потребував (грошей), а гідний вклад дав би до скриньки, тоді мають йому позичити. Або якщо Бог допустив якомусь челядникові сильну хворобу, а він був би потребував грошей, тоді підмайстри мають давати цьому хворому зі своєї скарбнички, якою буде потреба, однак усе мають чинити з відома майстрів. А коли цей хворий повернеться до здоров'я, має стільки ж повернути до скарбнички, скільки йому позичили з неї, а це для того, щоб громадська скарбниця не зникла. А якби хворий помер, тоді майстри повинні дати його тіло поховати за християнським обрядом, купити сорочку та труну і виконати інші погребові потреби. А якщо у того померлого залишилося щось, чи багато, чи мало, то майстри повинні це взяти та довго зберігати, аж поки дехто з родичів того померлого до тих речей (умерщизни) не признався з певним доказом або свідченням. Тоді (родич) має так багато до скарбнички повернути, як багато позичали (на лікування) і скільки видали на похорон.

[24] А якби хтось питав про це або винаходив (щось), або насмілювався огудити тих чесних (підмайстрів), які є в цей час і дозволили цю умову, та інших (підмайстрів), прийдешніх та відповідальних, такий буде відділений від честі та ремесла. Тих (підмайстрів) такі імена: Станіслав з Жарків, Миколай Казимирський, старші підмайстри; при них Мартин з Жиїна, Станіслав Млечко з Радома, Войцех Коломойський, Анджей із Завихоста, Лаврентій із Беча, Анджей із Жуцін, Павло з Красностава, Миколай з Гологорів, Филип із Мостиськ.

А тепер відновлений за волею панів майстрів, які були придані в той час, тобто пана Мартина Пачка, пана Даніеля Козловського, а старших підмайстрів Яна Хреньовського з Хреньова, Адама Слодовича з Ленчної.

Року 1646, дня 15 листопада.

1646 р., грудня 12, Львів

Райці Львова підтверджують статут для кравців-підмайстрів від 15 листопада 1646 р.

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 727. Пергамент: 49,8x61,8 + 5 см. Без написів, на пергаменті діри, документ у нижній частині почорнів від вогкості. На шовковому зеленому шнурку в блишаній коробці (без вічка) печатка: Soch., Herb, s. 8.

Облята: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 58, с. 1003-1010.

Регест: Каталог, № 877.

onsules civitatis Leopoliensis. Universis et singulis, quorum interest, tenore praesentium significamus. Quomodo in plenaria officii nostri consularis residentia comparare personaliter famati Martinus Pucek et Daniel Kozłowski seniores, suburbanos Leopolienses, nec non ingenium Ioannes Chreniowski de Chreniowo, Adamus Słodowic

de Leczna, Ioannes Sochacki de Nowe Miasto, Mattias Drzewinski de Gologory et Ioannes Korczynski de Bitomie, sartores socii contubernales, sani mentibus et corporibus existentes, non compulsi, nec coacti aut aliquo errore deuto circumventi suis seniorum cechmagistorum, magistrorum et sociorum contubernalium Leopoliensium in ratihabitionem eorundem nominibus agentes, palam libereque ordinationem inter socios contubernales factam ex idiomatis Germanico in lingvam vernacularam translata infrascriptam, eandem in omnibus et singulis illius introcontentis punctis, clausulis, nexibus, ligamentis ac positionibus approbantes, confirmantes, roborantes manuque tenturos inviolabiliter, iugiter observaturos et iuxta eandem processuros, se ac succedaneos suos declarantes, sanam, salvam ac illaesam omnique suspicione nota vacuum. Petentes illam per officium nostrum approbari, confirmari et actis inseri obtulere. Cuius quidem ordinationis tenor verborum sequitur estque talis.

Далі наводиться грамота львівських кравців-підмайстрів від 15 листопада 1646 р. з їхнім статутом (див. док. № 83).

Nos vero iustae ac legitime affectationi praefatorum magistrorum et sociorum contubernalium coram nobis [factae inhaerendo, praelibatam]¹ ordinationem suscepimus ad actis nostris inserti [permissimus, illaque in omnibus introcontentis punctis, argumentis]¹ et clausulis autoritate nostra approbavimus et confirmavimus, vim et robur perpetuae firmitatis ac valoris eadem obtinere debere [decernentes, cum facultate eadem pro tempore existentia et necessitate corrigendi, emendandi, minuendi et addendi nobis nostrisque successoribus reservata]¹. In cuius [rei fidem sigillum officii nostri consularis Leopoliensis praesentibus subappensum iussimus. Actum Leopoli feria quarta festum Immaculare Conceptionis Beatissimae Mariae Virginis proxima, anno Domini millesimo sexcentesimo quadragesimo sexto]¹.

[...] notarius.

¹ Текст відновлено за облятою ЦДІАЛ.

Дайці міста Львова. Всім та кожному, кому потрібно, повідомляємо змістом даної (грамоти). Що до повної нашої раєцької присутності особисто прийшли славетні Мартин Пачек та Даніель Козловський, цехмістри, львівські передміщани, а також знамениті Ян Хреньовський з Хреньова, Адам Слодович із Ленчної, Ян Сохацький з Нового міста, Матій Древинський з Гологорів та Ян Корчинський з Бітома, підмайстри кравецького ремесла, здорові розумом та тілом, не примушені, ані змушені або через будь-яку помилку приведені, діючи явно та вільно від імені своїх львівських старших цехмістрів, майстрів і підмайстрів, (подали) ординацію для цехових підмайстрів, перекладену з німецької мови на рідну мову, в усіх та кожному вміщених пунктах, клаузулах, зв'язках, пов'язаннях і позиціях схвалену, підтверджену, зміцнену руками, яку будуть непорушно тримати, постійно дотримуватися та діяти відповідно до неї, освідчити за себе та своїх наступників; цілу, непорушну та непошкоджену, позбавлену жодної підозри; просячи, щоб наш уряд схвалив, підтвердив та вніс до актів. Зміст цієї ординації дослівно слідує та є такий.

Далі наводиться грамота львівських кравців-підмайстрів від 15 листопада 1646 р. з їхнім статутом (див. док. № 83).

А ми це законне та слушне прохання згаданих цехових майстрів та підмайстрів, внесене до нас, попередню ординацію приймаємо та до наших актів дозволяємо внести та її в усіх внесених пунктах, позиціях та клаузулах нашою владою схвалили та підтвердили; вирішуючи, що ця грамота

повинна отримати силу та міць вічної міцності. Однак залишаємо для себе, наших спадкоємців право, зі зміною та потребою часів, цю (ординацію) змінити, поправити, зменшити та доповнити. Для довіри до даної (грамоти) наказали привісити печатку нашого львівського раєцького уряду. Дано у Львові в найближчу середу після свята Непорочного Зачаття Діви Марії, року Божого 1646. [...] писар.

1700 р., травня 28, Варшава

Август II підтверджує без наведення кількох грамот польських королів та львівських райців, що містять права, статuti та привілеї, надані цеху львівських кравців

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 808. Пергамент: 32,4x53 + 5 см. Ініціали: “А”, “У”. Написи: “1700. Regis Augusti Secundi. Sartorum contubernii” (XVIII), “Privilegium regis Augusti Secundi” (XVIII), “W którym przywileiu prawa cechy krawieckiey aprobantur” (XVIII), “Leopoliensium sartorum” (XVIII). На шовковому жовто-синьому шнурку печатка: Gum., XXXIX, nr 139.

Регест: Каталог, № 1020.

Augustus Secundus Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Kijoviae, Volhinae, Podoliae, Podlachiae, Smolensciae, Severiae, Czernichoviaeque necnon haereditarius Saxoniae dux et princeps elector. Universis et singulis, quorum interest, significamus praesentibus literis nostris. Reproductas et exhibitas nobis esse per certos conciliarios nostros, lateri nostro assidentes, nomine et pro parte contubernii sartorum civitatis nostrae Leopoliensis literas pargameneas, confirmationum jurium, privilegiorum et ordinationum eidem contubernio servientium in se continentes. Et primo quidem ordinationis per nobilem et spectabilem magistratum Leopoliensem in anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo octavo factae, deinde per serenissimas praedecessores nostras, ut pote Sigismundum Primum Cracoviae feria tertia post festum sanctissime Trinitatis anno Domini MDXXXIII, Sigismundum Augustum Varsaviae in comitiis regni generalibus die undecima mensis Junii anno Domini MDLXX, Stephanum Thorunii in conventu regni generali die quinta mensis Novembris anno Domini MDLXXVI, Vladislaum IV Leopoli die vigesima sexta Octobris anno Domini MDCXXXIV, Joannem Casimirum Samborviae die trigesima prima mensis Augusti anno Domini MD[C]LX, Michaellem Leopoli data die vigesima sexta mensis Octobris anno Domini MDCLXXI necnon per immediatum Joannem Tertium Javoroviae feria sexta ante dominicam tertiam post Pascha proximam anno Domini MDCLXXXI decretum in judiciis assessorialibus cancellariae regni majore latum, reges Poloniae clementissimae collatas et concessas, manibus suprascriptorum serenissimorum antecessorum nostrorum propriis subscriptas, sigillisque tam majoris, quam minoris cancellariae regni pensilibus firmatas, sanas, salvas et illaesas omnique suspicionis nota carentes. Supplicatumque nobis est per eosdem consiliarios nostros nomine supradicti contubernii sartorum Leopoliensium, ut easdem jura, privilegia, ordinationesque eorum autoritate nostra regia approbare, confirmare et ratificare dignaremur.

Nos itaque Augustus rex supplicationi eorum uti iustae et aequitati consonae benigne annuentes supraspecificata omnia jura, privilegia et ordinationes eiusdem contubernii (quae hic pro insertis et

expressis habere volumus) in omnibus et singulis eorum punctis, clausulis, articulis, ligamentis, conditionibus approbandas, confirmandas et ratificandas esse duximus, prout per praesentes approbamus, confirmamus et ratificamus, juribus nostris regalibus et reipublicae salvis manentibus. Declarantes omnia et singula in praeallegatis privilegiis contenta vim et robur debitae ac perpetuae firmitatis obtinere debere, mandantes tam castrensi, quam consulari Leopoliensibus officiis, ut eadem privilegia omnia antecessorum nostrorum praedicto contubernio sartorum data, per nos vero approbata, in omnibus et singulis eorum contentis manuteneant et observent ab aliisque manuteneri et observari diligenter curent, omnia praemissa debitae executioni demandent, pro gratia nostra officiorum suorum debito secus non facturi. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo regni communiri iussimus. Datum Varsaviae die XXVIII mensis May, anno Domini MDCC, regni vero nostri anno tertio.

Augustus [II] rex.

Venceslaus Franciscus Trzcinski pincerna Raven[sis], sacrae regiae maiestatis secretarius manu propria.

Август II, Божою ласкою король (*титулатура*). Всім так кожному, кому потрібно, повідомляємо даною нашою грамотою. Представлено та показано нам певними нашими радниками, що при нас засідають, від імені та з боку цеху кравців нашого міста Львова пергаментні грамоти, які містять у собі підтвердження прав, привілеїв та ординації, котрі слугують тому місту. Насамперед ординація, видана шляхетним і знаменитим львівським магістратом у 1528 році, далі (грамоти), надані та видані найяснішими нашими попередниками, польськими королями, а саме Сигізмундом I у Кракові у вівторок після свята Трійці, року Божого 1533 [10.VI], Сигізмундом Августом у Варшаві на вальному сеймі королівства 11 червня, року Божого 1570, Стефаном у Торуні на вальному сеймі королівства 5 листопада, року Божого 1576, Владиславом IV у Львові 26 жовтня, року Божого 1634, Яном Казимиром у Самборі 31 серпня, року Божого 1660, Михайлом у Львові 26 жовтня, року Божого 1671¹, а також нещодавно виданий королівською канцелярією декрет асесорського суду Яна III в Яворові у найближчу п'ятницю перед третьою неділею після Паски, року Божого 1681 [26.IV], підписані руками власними вищезгаданих наших попередників, зміцнені великими та малими печатками королівської канцелярії, цілі, непорушні та непошкоджені, позбавлені будь-якої підозри. І просили нас ті наші радники від імені вищезгаданого львівського кравецького цеху, щоб їхні права, привілеї та ординації нашої королівською владою ми вважали за гідне схвалити, підтвердити та зміцнити.

Таким чином, ми, Август [II], король, прихилиючись до їхнього прохання як справедливого та слушного, всі вищеперелічені права, привілеї та ординації того цеху (які хочемо мати за внесені та висловлені) в усіх та кожному їхніх пунктах, клаузулах, статтях, пов'язаннях, умовах вважали (за гідне) схвалити, підтвердити та зміцнити, як і даною (грамотою) схвалюємо, підтверджуємо та зміцнюємо, зберігаючи наші королівські та державні права. Уточнюємо, що все та кожне у змісті вищеназваних привілеїв повинно отримати силу та міць належної та вічної міцності, наказуючи як львівському замковому, так і раецькому урядові, щоб їхні всі привілеї, надані нашими попередниками згаданому кравецькому цехові та нами схвалені, в усіх та кожному в їхніх змістах вони утримували та дотримувалися, й уважно стежте, щоб інші утримували та дотримувалися, вимагаючи належного виконання всього згаданого, не чинячи іншого задля нашої ласки й обов'язку своїх урядів. Для довір'я дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали скріпити печаткою королівства. Дано у Варшаві 28 травня, року Божого 1700, а нашого панування 3 року.

Август [Ш], король.
Венцеслав Франциск Тшцінський, равський підчаший, секретар священного королівського маєстату, рукою власною.

¹ Регести королівських декретів у взаєминах цеху з львівськими євреями від 31 серпня 1660 р. та 16 травня 1663 рр., а також їх підтвердження від 26 жовтня 1671 р. див.: Каталог, № 950.

1701 р., квітня 27, Львів

Райці Львова затверджують певні статті, які стосуються становища українців-уніатів у кравецькому цеху

Облята: ЦДАЛ. – Ф. 9, оп. 1, спр. 461, с. 1593-1596.

Коп.: ЛНБ. – Ф. 3 (МВ), спр. 665, арк. 1.

Регест: AGZ, X, nr 6395.

Rayce miasta Lwowa. Wiadomo czyniemy, komu o tym wiedzieć należy, iż stanąwszy przed urzędem naszym radzieckim Lwowskim cechy krawieckiey religii Greckiey cechowi nasi urzędu naszego prosili, abysmy ich, iako tych, którzy do iedności Koscioła Katolickiego Rzymskiego dobrowolnie przystąpili y świadectwo professionis fidei Catholicae w rękach jasniewielmożnego jego mosci xiądza Jozefa Szumlańskiego episkopa swego Lwowskiego, uczynioney, z przycisnieniem pieczęci y podpisem ręki onego nam prezentowali y do akt podali, capaces według konstytucyi seymowey świeżo uczynioney urzędow w cesze swoiey krawieckiey uznawszy, ordynacyą onym capacitatis na wszelkie sigillatim urzędy cechowe uczynili y według niej, aby elekcyя quotannis cechu odprawila się, postanowili. My tedy punkta nam tak z strony panow religii Greckiey Unitow, iako y z strony panow religii Rzymskiey Polakow y Niemcow cechowych abutrinque przełożone, uważywszy ordynacyą z władzy y urzędu naszego w niżej opisany sposob, dawnych iednak przywileiom y ordynacyom jego krolewskiey mosci cesze nadanym w niwczym iednak nie deroguiąc, stanowiemy y uchawalamy, a napszod.

Primo. Co się tycze urzędu w tey cesze cechmistrzowstwa, nie chcąc nic zwyczajem ab immemorabilis tempore zachowanemu y przez wszystkie wszędzie contubernia dotąd inviolabiliter practicato, w liczbie cechmistrzow derogare dwoch y teraz corocznie cechmistrzow, że ma cecha obierać tym sposobem iednego roku Polaka z Unitow [sic], drugiego roku Polaka z Niemcem, trzeciego roku Niemca z Unitem et sic consequenter, z tym iednak dokładem, aby Polak, gdy będzie cechmistrzem zawżdy starsze cechmistrzowstwo gerat. Jak zas Niemiec z Unitą będą ex cadentia cechmistrzami, aby alternatą iedney kadencyi Niemiec starszym, a Unit młodszym, drugiey zas kadencyi Unit starszym, a Niemiec młodszym cechmistrzem bywali.

Secundo. Officium stołowstwa lubo przed tym tylko przy czterech cechowych było, że iednak passim w inszych cechach sześciu stołowych znayduie się, y ta cecha, aby in posterum corocznie sześciu także stołowych exigat, dwoch ex cechmistrzow, a czterech, na ktorych pluralitas kresek będzie, tak iednak żeby między temi stołowemi dwoch Polakow, dwoch Niemcow, dwoch Unitow

znaydowało się, y Polacy pierwsze zawsze, Niemcy zaś z Unitami alternatą, iednego roku, to iest Niemcy drugie, Unicie trzecie, drugiego zaś roku Unici drugie, a Niemcy trzecie zasiadali mieysce.

Tertio. Od usługi kościelniey ołtarza swego krawieckiego, ponieważ niektorzy datkiem do cechu wylamuią się, nie chcąc takowey usługi onera ponosić, więc ex benignitate uwolniwszy od niey tych, ktorzy in antecessum wypłacili się, na potym zakazuiemy, aby żaden cechowy od takowey usługi, ktora do chwały Bożey regulatur, nie wykupował się, y tak Polak, iako Niemiec y Rusin, według dawnego cechu zwyczaiu, one absolvant, wyiąwszy, gdyby kto dla starości tey pracy nie mógł wydołać, aby od niey liberetur pozwalamy.

Quarto. Skrzynka cechowa na mieyscu dawnym, to iest w gospodzie aby zawżdy zostawała y nigdzie nie tylko z tamtąd przenoszona, a podskarbowstwo przy trzech, ktorzy z panow stołowych maią bydz obrani, to iest przy iednym Polaku, drugim Niemcu, przy trzecim religii Greckiey Unicie zostawała, a iako trzech maią bydz obrani tak, aby trzema zamkami skrzynka, w ktorey przywileie, skarb cechowy asservantur, zamykana była, y każdy podskarbi po iednemu kluczu od niey przy sobie miewał.

Quinto. Pisarza cechowego lub zawżdy ab immemorabili tempore nie Niemca, ani Rusina, ale Polaka cecha miała, teraz iednak, aby y tego officium byli panowie Unici participes deklaruiemy, iż tego pisarstwa cechowego munus alternatim obire maią, to iest iednego roku Polak, a drugiego Unit et sic consequenter.

Sexto. Od naymu kamienicy cechowey iednego tak z panow Polakow, iako Niemcow y Unitow nie excypuiemy, ale każdego z nich per senium, iednak capacem od naymu (salva plus offerentia) czyniemy.

Septimo. Przy stole drugim cechowym, aby bracia permitti ex ordine naprzod dwoch Polakow, po nich dwoch Niemcow, po Niemcach dwoch Unitow, y znow wrociwszy się do Polakow po parze, z tym iednak dokładem, żeby Niemcy z Unitami alternatim, to iest iednego roku po Polakach Niemcy, po Niemcach Unici, a po Unitach Niemcy siadali.

Octavo. U trzeciego stołu, aby nullo respectu nationum, każdy według senium y rejestru wstąpienia do cechu mieysce zasiadał.

Nono. Jak urzędow wszelakich cechowych, iako za stołem zasiadania y kresek dawania tym, ktorzy prawa mieyskiego nie przyeli zabraniamy y tak vota y kreski takowych pro nullis bydz, iako y obranych na iaki urząd, a nie maiących listu przyjętego prawa mieyskiego, pro nullitate elect[is] deklaruiemy.

Decimo. Winy zaś, ktoremi by delinquentes według zwyczaiu cecha pokazała, ieżeli tak Polakow, iako y Niemcow, albo religii Greckiey Unitow contigerit, tedy oprócz win ktore maią na sale iść, reliquum ich połowa na kosciół albo raczey do ołtarza ritus Romani krawcow, a połowa na cerkiew ritus Graeci Unitow ma cedere, stanowiemy.

Nadto ponieważ iedynym tylko pretextem Unii do takowey się ordynacyi, in fundamento legis publicae y konstutucyi seymowey skłonilismy, tedy że ta ordynacya y wszelkie w niey uchwalone y postanowione, iako punkta wyżej maią służyć panom cechowym religii Greckiey, tym ktorzy prawdziwie nie palliate titulo z Kościołem Katolickim Rzymskim iedność wiary przyieli. In quantum by zaś quod (Deus avertat) successu temporis mieli redire ad schisma y contrarii Kościołowi Katolickiemu Rzymskiemu byli, im ta ordynacya niema służyć władzą y powagą urzędu naszego deklaruiemy, stanowiemy y uchwalamy, nic nie deneguiąc dawnym prawom, przywileiom, dekretom y ordynacyom, cesze tey służącym, hac ordinatione ad praemissa mediante. Na co dla lepszey wiary pieczęć urzędu naszego radzieckiego Lwowskiego przyciśnąc rozkazaliśmy. Działo się we

Lwowie we szrode po fescie świętego Marka Ewangelisty blisko, roku Pańskiego tysiąc siedmsetnego pierwszego¹.

¹ Завірену копію облятував у львівські гродські акти 8 листопада 1726 р. василіянин Фотович, прокуратор монастиря Св. Юра.

Найці міста Львова. Відомо робимо, кому потрібно. Що ставши перед нашим львівським расцьким урядом, цехові (майстри) грецької релігії кравецького цеху просили наш уряд, щоб їх, як тих, котрі добровільно приступили до єдності з Римо-католицькою церквою та подали і внесли до актів свідчення про визнання католицької віри, (визнане) ясновельможним його милості владикою Йозефом Шумлянським, їхнім львівським єпископом, з притисненням печатки та підписом його руки; визнавши їх гідними до урядів у своєму кравецькому цеху, відповідно до новоприйнятої сеймової конституції¹, щоб надали їм ординацію про виразну здатність до всіх урядів у цеху і, відповідно до неї, щоб вибори щороку відбувалися. Тоді ми згідно подані нам пункти як з боку цехових (майстрів) панів грецької релігії, уніатів, так і з боку панів римської релігії, поляків та німців, вважали (за потрібне) ординацію владою нашого уряду в нижчеописаний спосіб, не відмінюючи надані його королівським маєстатом привілеї й ординації, (схвалити, як і) встановлюємо й ухвалюємо, а насамперед.

Перше. Що стосується уряду цехмістра у тому цеху. Не бажаючи порушити ні в чому звичаю про кількість цехмістрів, якого від непам'ятних часів дотримуються та який практикують досі непорушно повсюдно в усіх цехах, (встановлюємо), що і тепер щорічно цех має обирати тим самим способом двох цехмістрів: одного року – поляка з уніатом, другого року – поляка з німцем, третього року – німця з уніатом і так надалі. Проте з таким додатком, що поляк, коли буде цехмістром, завжди має тримати старше цехмістрівство, а коли німець буде з уніатом за каденції цехмістром, то щоб по черзі німець старшим, а уніат молодшим були цехмістрами, другої каденції – уніат старшим, а німець молодшим (цехмістром).

Друге. Уряд столових. Перед тим було тільки чотири столових, однак повсюдно в інших містах є по шість столових. І щоб цей цех надалі щорічно також шість столових вибирав – двох із цехмістрів, а чотири, для яких буде більше голосів, однак щоб між столовими було два поляки, два німці та два уніати. І поляки мають завжди посідати перше місце, а німці з уніатами – по черзі, тобто одного року: німці – друге, уніати – третє, а другого року: уніати – друге, а німці – третє.

Третє. Про церковне обслуговування їхнього кравецького вівтаря. Оскільки деякі (майстри) звільняються датком із цеху, не бажаючи такі послуги виконувати. Тож із зичливістю звільнивши тих, які наперед заплатили, на майбутнє забороняємо, щоб жоден цеховий від такої послуги, що стосується до хвали Божої, не викупувався – як поляк, так і німець, і українець-русин, відповідно до давнього звичаю в цеху, за винятком, коли би хто через старість такої праці не міг виконувати, тоді дозволяємо від неї звільнити.

Четверте. Цехова скринька щоб завжди була на давньому місці, тобто в господі, і ніде інде звідти її не переносили. А підскарбіїв щоб було троє, яких мають обирати зі столових, тобто один – поляк, другий – німець, третій – уніат грецької релігії. А оскільки трьох обирають, то щоб скринька, в якій цехову скарбницю зберігають, замикалася трьома замками та кожен підскарбій мав при собі по одному ключу від неї.

П'яте. Цехового писаря завжди від непам'ятних часів цех мав не німця, ні українця-русина, але – поляка. Проте тепер (встановлюємо), щоб до цього уряду пани уніати мали доступ. Той обов'язок цехового писарства повинні нести почергово, тобто одного року – поляк, а другого – уніат, і так далі.

Шосте. Від найму цехової кам'яниці нікого не звільняємо – як поляків, так і німців та уніатів, але кожного з них через неміч звільняємо від найму (залишаючи надалі пожегтви).

Сьоме. При другому цеховому столі, щоби брати за порядком були допущені, насамперед два поляки, по них два німці, по німцях – два уніати, і знову, вернувшись до поляків, по парі, однак з таким додатком, щоб німці з уніатами почергово сідали, тобто одного року після поляків – німці, після німців – уніати, а після уніатів – німці.

Восьме. При третьому столі, щоб не було огляду на нації, а кожен за віком та часом вступу до цеху місце займав.

Дев'яте. Будь-які цехові уряди, сидіння за столом, голосування забороняємо тим, хто міського права не прийняв. Їхні голоси мають бути уневажненими, як і оголошуємо недійсність обраних на будь-який уряд тих, котрі не мають листа про прийняття міського права.

Десяте. Щодо кар, які би за звичаєм до цеху припали від винуватих, якщо це стосується як поляків, так і німців або уніатів грецької релігії, тоді, окрім кар, які мають йти на зал (у господі), з того, що залишиться, половина має припасти на костел або радше на вітгар кравців римського обряду, а інша половина – на церкву уніатів грецького обряду.

Понад це, оскільки тільки під приводом унії до такої ординації ми схилилися на основі публічних законів та сеймової конституції, тому ця ординація та все в ній ухвалене і встановлене, як вищенаведені пункти, мають служити цеховим панам грецької релігії, тим, хто правдиво, не позірно прийняли єдність з Римо-католицькою церквою. І якби вони (боронь Боже) з плином часу мали повернутися до схизми та були противними Римо-католицькій церкві, та ординація не має їм служити, владою та повагою нашого уряду, що уточнюємо, встановлюємо та ухвалюємо, не відмінюючи давні права, привілеї, декрети й ординації, що слугують тому цехові, за посередництвом цієї ординації. Для чого для кращого довір'я наказали притиснути печатку нашого львівського раецького уряду. Діялося у Львові в найближчу середу по святі Св. Марка євангеліста, року Божого 1701.

¹ Йдеться сеймову конституцію з 1699 р., за якою українці-уніати отримали доступ до всіх міських урядів та посад (див.: *Volumina legum.* – Petersburg, 1860. – Т. VI. – S. 35).

ШАПКАРІ

1590 р., грудня 3, Львів

Львівські райці затверджують статут для львівського цеху шапкарів

Транс.: AGAD, MK, ks. 166, k. 166-175 (див. док. № 90).

Rayce miasta Lwowa. Wszystkiem y kazdemu zosobna, komu to nalezy wiedziec, a osobliwie cechmistrzom, mistrzom, braci y czeladzi rzemiosla czapniczego w miastach y miasteczkach koronnych y za koroną Polską w cechach przystoinie fundowanych bendącym, do wiadomosci podaiemy. Isz my przychylaiąc się do prawa Maydeburskiego, decretow y przywileiow od swiętobliwych ich mosci krolow Polskich miastu temu Lwowskiemu, iako we wszystkich ruskich ziemiach, powiatach y panstwach głównemu y przedniemu, zdawna nadanych y od jego krolewskieg mosci Zygmunta Trzeciego z laski Bozey Polskiego y Szwedzkiego krola, nam szcieszliwie panującego potwierdzonych, porządki y artykuły cechy czapniczey od dawnych czasow w tym miescie od przodkow naszych nadane y postanowione, od wszystkiey cechy tuteczney uchwalone y po wszystkiey Koronie od mistrzow y czeladzi rzemiosla tego przyjęte zawsze uzywane, znowu do zupełney urzędu naszego residentiey, na instantia sławnych y uczciwych cechmistrzow, mistrzow y braci rzemiosla tego czapniczego, wyzey mianowanych dla odmiany czasow y obyczaiow, takze y sposobow w robieniu rzemiosla tego zachowuiąc się i odnowienie porządkow y artykułow czapniczego rzemiosla swey cesze według terazniejszych lath służących, pilnie proszących dla uwazenia y przeczytania onych, przywzieliszmy y one pilnie uwazaiąc y czasem terazniejszym y zwyczaiom tego rzemiosla tych lath służącym, wygadzaiąc takowe porządki y artykuły popisawszy cechmistrzom, mistrzom y braci wszystkiey rzemiosla czapniczego tego miasta cesze należącey, na czasy potomne służące, przeczytawszy onym do uwazenia y przyjęcia dawszy, tak iako są od nich przyjęte, uchwalone władzą urzędu naszego pomiarkowane, nadaiemy y postanowiamy. Ktore to porządki a artykuły te takowe są.

[1] Sposob robienia w rzemiesle sztuki czapniczey. Naprzod kazdy ma ten zachowany porządek wiedziec. Isz ktorzyby chciał towarzysz żądac sztuk robienia, powinien wedrowac po wyzwoleniu rzemiosla cztery lata, dla tym więszego przeczwiczenia się w rzemiesle [sic] y porządkach, obyczaiach przewiędzenia, tak y gdy się w tym pierwszym obyczaiu y porządki zachowa, strony wędrowki, dopiero powinien będzie z ludzmi ucciwemi tegosz rzemiosla mistrzami o pozwolenie y przepowiedzenie sobie robienia sztuk w tym rzemiesle y cechu od dawnych czasow zachowuiących się.

[2] Pierwsza sztuka ma bydz pułhusarze dobrze klepane na długi włos, tak azeby była robota stateczna y s pilnością urobiona, bez wszelkiej nagany, bo znowu powinien by, gdyby iaka wada była te sztuke robic. Wtóra sztuka, golka z bobrowego puchu porządnie ma bydz urobiona y czarno farbowana. Trzecia sztuka, czapka wołoska popowska, na długi włos klepana, zobustron z zawiązanem wachlarzem. Czwarta sztuka, maią byc suleiaty z białey wełny do rosoch [sic] chłopu naywięszemu.

[3] A przy tym pomienionych sztuk robieniu maią bydz przydani s posrodku mistrzow dwa starsi, a dwa młodszy, ktorym ten stucznik powinien bedzie dac iesc y pic, ile potrzeba. A iesliby ten nowo nastempuiący do cechu mistrz nie chciał sztuk nizey opisanych robic, chciał one pieniezmi opłacic y odkładac, to za zgodą wszystkiey braci moze mu bydz pozwolono, a pieniądze na potrzeby cechowe obrocone.

[4] Przy oddawaniu takich sztuk powinien bendzie dwa listy pokazac, ieden od pocciwego urodzenia, a drugi od wyuczenia rzemiosla, a my bydz wprzod szynkownem thowarzyszem według rzemiosla czapniczego, bo gdyby tego nie pokazał y dowodu na to nie miał, wniwecz by poszło iego robienia sztuk.

[5] Po oddaniu albo opłacaniu sztuk pomienionych y listow, iako się rzekło pokazaniu, powinien będzie dac do cechu na zbroie y na potrzeby cechowe dwa talery celne wstempnego. Gdyby w sztukach y listach y wstempnego cechowi dosyc nie uczynił, niema mu bydz dopuszczony thowarzysz

do robienia albo chłopiec do uiednania, wyiawszy, izeby dla dalekiej drogi abo iakowych sprawach trudnosc zascia, maiac swiadectwo, ze nie moze do pokazania pomienionych listow przysc, na co ma mu bydz popuszczony czas za poręką braterską.

[6] Po ukazaniu listow urodzenia y wyuczenia mistrzowie tego cechu maią go panom radziec urzędowi opowiedziec y za niem [iak]ie przyczynie wniescz o przyięcie mieyskiego prawa, aby o niem urząd pp. radziec wiedział. Takowy kozdy, ktory do cechu przystępuie, ma się w tym poczuwac y zeby nie był nigdzie tribowany, bo gdzieby to okazało y zeby iakie trudnosc abo zelżywosci na cechę strony niego przypasc miała, ono robienie sztuk y wszystek datek do cechu ma w niwiecz iscz, a znowu sprawiwszy się nizey opisanym porządkiem cech przyjmowac.

[7] Porządek, ktory ma bydz zachowany y przypowiadany młodszey braci, iako się maią przeciwko starszem zachowac y ucciwosc przy zagaioney cesze zadzierzec. Cechmistrze starszi maią upomniec wszystkie bracia, aby kozdy na swym mieyscu usiadł, a ieden drugiego nie posiadł pod winą bezmiana wosku. Po zagaieniu sprawy ma bydz milczenie y ucciwe obczyaie zachowane, słow ieden drugiemu złych y usczypliwych niema zadawac przy sprawie, pod winą kamienia wosku y niema ieden drugiego poprzedzac, ani się wyrzywac do wotowania, asz nan będzie przypuszczono, pod uznaną winą starszych.

[8] Jesliby ktory mistrz omieszkał na sprawę do cechu, nizle skrzynka będzie otworzona na stole, winy przepada grosz ieden. Jesliby stolowy mistrz s kluczykiem omieszkał do cechu, bendie da [sic] winą dwu groszy, oprócz izeby się opowiedział do cechu przez chłopca abo przez ktorego brata, ysz iest zatrudniony, iednak powinien bendie kluczyk odesłać. Kroryby z mistrzow, tak starszych, iako y młodszych na schadzkę nie przyszedł, a nie opowiedział się, ani słusnie wymowił, podpada pod winę dwóch groszy.

[9] Do sprawy mistrzowskiej zaden niema z mistrzow z orężem iakowym zasiadac za stołem, y do cechu przychodzic pod winą pułkamienia wosku. Szatana przy sprawie ilekroc kto wspomina, ma bydz bezmianom wosku karany. Jesliby ieden na drugiego targnął się ręką przy sprawie, ma mu bydz rzemiosło złożono do rozprawy. Ktoriby brath mistrzowi w tym cechu bendacemu warzył się złodzieystwo zadac, a tegoby uczynku na niego nie dowiodł, znowu cechę powinien będzie przyiact y tego, ktoremuby zadano było, ma przed wszystką bracią oczyszcic.

[10] Jesliby kto smiał tajemnice mieyskie od urzędu cechmistrzom zwiedzione, a w cechu przez cechmistrze opowiedziane, takze tez cechowie po gospodach abo gdzie indziei nie przystoinych mieyscach opowiadac y wynosic, a tego się słusnie na niego dowiedzą, karany bydz ma kamieniem wosku, rachuiac bezmian po groszy dziewięci y siedzieniem wiezy do łaski cechowej.

[11] Jesliby cechmistrz młodszy zamieszkał na sprawę przez niedbalstwo swe, nie opowiedziawszy się przez brata, winien za wszystkie bracia, ktorzy takze zamieszkałe odkładac. Ktoryby z cechmistrzow na jarmark odiechał, nie opowiedziawszy urzędu swego, winien dac groszy szesc. Tymze obczyaiem, iesliby wstał od stołu nie powzdawszy mieysca bezmianem wosku ma bydz karany. A iesliby stolowy klucz z sobą zaniosł na jarmark, winien karania groszy szesci, takze gdyby kluczyk stracił od skrzynki, ma dac inszy urobic y winy groszy szesc polozyc.

[12] Jesliby młodszy, na którym służba należy swiece w kosciele zapalać omieszkał y processiey nie uprzedził, winien dac pułbezmiana wosku. Tenze gdyby kluczyk stracił, ma dac inszy urobic y szesc groszy winy polozyc.

[13] Ktoryby mistrz s partaczami wazył się spolki iaki miec, ten przepada winę wedle zdania braterskiego. Jesliby ktory z mistrzow podniał ieden drugiego w mieszkaniu, kamien wosku za winę odłoży. Jesliby ktory zganił bratu swemu przed kupcem robotę abo ieden drugiemu kupca

odwabił, ma bydz karany kamieniem wosku. Gdyby który z mistrzow drugiemu thowarzysza z warsztatu odwabił, powinien dac winy kamien wosku.

[14] Insze wszystkie y kazde zosobna karanie wszelakie, nieporządki y nieposłuszenstwa, tak na starsze, iako y na młodsze mistrze y na czeladz maią bydz w mocy u cechmistrzow y wszystkiey braci, aby oni wystemne [sic] karali y wszelakie, co do cechowych porządkow należą, postanowienia y uchwały między sobą czynili, zachowawszy apellatią wolną, iesliby się kto w czym zdał bycz ukrzywdzony, do panow radziec.

[15] Jesliby który z mistrzow wazył tego rzemiosła uczyc, takowego, któryby przedtym miał zonę chocby dobre brata swego albo iakiego powinnego, a dowiedzą się tego nan, ysz to z uporu y z wiadomosci uczynił, takowemu mistrzowi rzemiosło ma bydz złożone do laski braterskiej. Wszakze wolno y takowego zone maiącego, rzemiosła uczyc, byli tylko z dolozeniem y pozwoleniem cechu, a iesli tego cech upornie pozwolic nie chciał, tedy to wszystko na lasce y uznaniu panow radziec bendzie należało, których w tym cecha bez odporu usłychac powinna bendzie.

[16] Jesliby pan Bog z woley swoiey predką smierc na ktorego z braciey przepuscic raczył y zostałby syn po niem niewyzwolony, chocby dobrze y w powicziu był, tedy wolno bendzie mistrzom takowych pozostałych masłkow wyzwolac y spuszczac w rzemiesle wolnym uczynic, tak iako własny ociec.

[17] Jesliby osieroczona zona, wdową po mężu zostawszy, chciała rzemiosła potcziwie uzywac, zachowuiac stan swoy wdowi w przystoinosci, niema iey bydz bronione rzemiosło y owszem ma iey bydz dany thowarzysz na pierwy przed wszystkimi mistrzami starszymi. Jesliby wdowa szła zamąż za thowarzysza tegosz rzemiosła czapniczego, tedy ten thowarzysz, który ią poymie, niema iedno pułsztuki robic y wstępne tylko połowice dac. Jesliby ktora wdowa, bywszy pierwey za czapnikiem, a potymby poszła zamąż nie za czapniczego rzemiosła, a w tymby y ten umarł, a poszłaby zas za trzeciego męża thowarzysza rzemiosła czapniczego, tedy iusz takowy czapnik, który ią poymie, winien zupełne sztuki robic y wstempne zupełne do cechu oddac y odprawic wedle sposobow wyzey opisanych.

[18] Jesliby kto masłkowe poiał, ma robic pułsztuki y wstempnego ma dac takze połowice. Takze masłek, któryby chciał cech przyiac, ma tylko one pułwstempnego y pułsztuki robic ma.

[19] Mistrz na suchedni powinien dac do skrzynki dwa grosza na potrzeby cechowe, komornik grosz ieden, a thowarzysz kazdy pułgrosza, a to dla tego, zeby uchoway Boze smierci predkiey albo iakiey przygody y przypadku na thowarzysza, zeby się go s cechu czym zaratowac mogło.

[20] Jesliby mistrz za niewinnoscią thowarzysza w domu swoim uderzył, powinien dac thowarzyszom do gospody groszy dwadziescie. Jesliby się kiedy trafiło, zeby kto mistrza ruszył na sprawę do inszego miasta, tedy ma bydz odesłany, aby się tam usprawiedliwił, gdzie zgrzeszeł.

[21] Ktorzykolwiek mieszkaią pod inszą iurisditią, iako pod zamkiem albo pod duchowienstwem, zeby za czasem trudnosci mieli zadawac cechowi, tak strony posługi mieyskiej y podatkow wszelakich, iako y strony cechu, takowemu ma bydz czeladz odięta y chłopiec dokąd się mistrzom we wszystkim nie usprawiedliwi. A naweth nie ma mu bydz dopuszczona na gruncie mieyskim wykładanie robota iego do przedawania. A iesliby czeladz smiała się tego warzyc, a na roskazanie mistrzowskie nic nie dbac, robic u takowych nieposłusznych mistrzow, maią bydz karani od mistrzow y czeladzi wedle zdania tak mistrzow, iako y czeladzi. Jesliby za cechmistrza ktorykolwiek z mistrzow spod iurisditiei inszey był obrany, tedy do takowego niema bydz wnoszona skrzynka s przywilejami, z rejestrami y inszymi potrzebami cechowymi, ale ma zostac na gruncie mieiskim [sic], a to dla iakiey trudnosci partackich.

[22] Uczennikow, ktorzy się gdziekolwiek rzemiosła uczyli lath trzy zupełne w mistrzow przed przyięciem cechu y niema przywileiu z uczciwych rodzicow z ucciwego łoża zrodzonych, wolno będzie w cechu Lwowskim sprawowac za słuszną sprawą y dobremi czynic, tak iako korego z uczennikow Lwowskich.

[23] Nawozow roboty czapniczey od postronnych mistrzow niema bydz oproc jarmarku, asz do wydzwonienia. I ktorzyby postronny chciał targowac po wydzwonieniu, wolno mu bendzie zabrac robotę, na ktery zabior sługa mieyski bendzie im pozwolony, a połowica takowego zabioru na urząd mieyski, druga połowica na armatę cechową ma się obroci. Na tych cechowych mistrzow Lwowskich rzemiosła czapniczego od kramarzow bogatych y ubogich Lwowskich niema bydz zadnych towarow nawozami y gdysz ich iest tak dostatek, ze mogą robotą swoią wszystkiemu miastu y do miasta przyezdziającym wydołac, a to pod zabranie takowey roboty y winy urządowey podpadnieniem.

[24] Czapniczy, ktorzy byliby inszey iurisdictioney, nie bendąc pod posłuszenstwem urzędu mieyskiego, ani cechu tutecznego nie mając, przedawac na gruncie mieyskim roboty swey na rogatach, pod zabranie takowey roboty, nie powinni.

[25] Kupcy tak postronni, iako y miasta tego, nie mają nawozic zinađ roboty, ani oney przedawacz tak w miescie tutecznym, iako y postronnym kramarzom, tylko tutecznych czapnikow kramarze tuteczni bogaci y ubodzy bendą robote kupowali, komu zechcą przedawac. A gdyby dostrzegła tego cecha tuteczna capnicza [sic], zeby kramarze przy robocie Lwowskiej postronną przedawali, tedy takowey roboty kramarze połowice do miasta, a połowice do cechu tracą, na korey roboty kramarze połowice do miasta, a połowice do cechu tracą, na korey roboty zabior ma im bydz sługa burmistrzowski przydany.

[26] Wełny aby zaden w tym cechu bendący według decretu jego krolewskiej mosci nie smiał kupowac, tylko u mieszczanina Lwowskiego, handel wełniany prowadzającego, wolno iednak mistrzom wełny sobie s Polski przywiesic y wszelakich materiey na potrzebe do wyrobienia rzemiosła swego y wiele potrzeba, nie na handel iaki.

[27] Mistrz rzemiosła czapniczego w tym cechu bendący, ktorzyby za czasem stąd wyiechał do inszego miasta na mieszkanie, a nie opowiedziałby się braciey w cechu za obesłaniem cechy, aniby postąpił podatkow na sochaczki y potrzeby cechowe wedle obycaiw y porządku cechu tego, a w tymby wyszedł rok y szesc niedziel, odpada od cechu przyięcia pierwszego bratstwa, ale za tę wzgardę ma bydz znowu surowszym wstepem karany, gdzieby zasz chciał przysc potym do cechu z wiadomością y s pomiarkowaniem urzędu radzieckiego.

[28] Ktoryby czapnik tego cechu wazył się robic robote z sierci wołowey albo szkapi ku zelzywosci braci albo cechu wszystkiego, krom wełny oweczey, gdysz to iest przeciwko poczciwosci rzemiosła czapniczego, ma bydz karany rzemiosła złożeniem asz do przeprawy.

[29] Jesliby mistrza thowarzysz ranił, ma bydz karany rzemiosła [złożeniem] asz do rozprawy y nad to podpada winę urządową.

[30] Wszystkich miast y miasteczek coronnych [sic] tribowni Lwowscy wszyscy mają bydz na sprawie do cechu Lwowskiego odesłani pod przyganą praw swych, koremi sie w swym rzemiesle zaszczyczą. Capnicy w miastach y w miasteczkach ziem Ruskich, ktorzy osobnego rzemiosła swego cechu, ani praw swych nie mają, ale tylko dla braterstwa z drugimi rzemiesły są w iedno złożeni y złączeni, powinni do cechu Lwowskiego, iako głównego miasta, wstepnego oddawac y przemianki brac, chłopce iednac, wyzwalac y uczone od nich płacic. A to przychylając się do prawa pospolitego, przywileiow y decretow temu miastu głównemu nadanych, do korego ze wszystkich miast y miasteczek, iako do wyzszego prawa appellacie wytaczają się.

[31] Aby ieden nie wykupował materiej do rzemiosła należącej, ażeby się w cechu opowiedział, boby to było iedno kupstwo w prawie wszelakim zakazane, a to dla tego zeby dla podziału y insze bracia kupowali, kazdy na potrzebe rzemiosła swego. Czego gdyby się wazył, przepada winy pięć kamieni wosku, oproc zeby takowey materiej zaden z braciey nie chciał kupic, tedyby iednemu samemu wolno kupic za dozwozeniem cechu.

[32] Aby przywedrowanemu thowarzyszowi starszy thowarzysze nie patrzyli o robote, asz się cechmistrza dołożą y kędy cechmistrz roskaze, tam mu bydz ma wsselano [sic] o robotę, lubo temu, co s pola przywedruie, lubo tesz temu, który odprawiwszy się od swego tam kędy robił mistrza, a chce wesłac o robotę, ze to ma bydz z wiadomością.

[33] Cechmistrze powinni czynic rachunek panom raycom po elektiey zaraz na kozdy rok, co w przesłym roku armaty do cechu przybyło y iakowa percepta y exposita przyszelego roku była.

[34] Ten cech y w nim porządek wszystkie wyzey y nizey opisane artykuły, sprawy mają bydz porownane s porządkami, artykułami, sprawami, s przywilejami cechow rzemiosła tego s Krakowem, Poznaniem, Koscianem y z inszemi miasty [sic] przednieyszemi coronnemi, we wszystkim y w szczegulnym punkcie, pod zakładem y przypadkiem winy tysiąca czerwonych złotych. O którą winę pozvac ma za dworem jego mosci instigator coronny, y połowica na munitię miasta Lwowa ma bydz obrocona. A gdzieby kto o mistrzach, thowarzyszach, uczniach, masłkach przeszynkach cechu Lwowskiego nie trzymał, takowy cech pod zakład winy wyzey opisany y postepek prawny oney dochodzenia podpada.

[35] Do tego cechu Lwowskiego czapniczego zaden Ormianin, Ruszin, heretyk y inszey religiey człowiek, oproc Rzymskiej catholickiey wiary, za mistrza, czeladnika, thowarzysza, ucznia y chłopca niema bydz przyimowany, pod winą urzędowi panow radziec uznaną y nieodpustnie podpada, oproc cudzoziemca, gdyby inszey religiey nie Catholickiey do tego miasta przywedrował, tedy takowemu dwie niedzieli robota ma bydz dana, chyba, zeby chciał dowodnie y statecznie prawdziwey Rzymskiej Kosciół przyznac, y święta iego wiare przyiąc.

[36] Ktoryby z mistrzow z niecechowemi mistrzami, ktore zową partaczami, przestawał y czeladz u nich robiącą, na swoy warstat przyimował, podpada dwa kamienia wosku winy do cechu.

[37] Porządek uczenia chłopcow. Chłopiec w tym rzemiesle niema bydz uczony tylko trzy lata y niema bydz iednany na iakie pieniądze, tylko na wysługę, który iesliby z uczenia zbiezał na tydzien, powinien bendzie mistrzowi nadslugowac niedziel cztery. A iesliby z zuchwalstwa odszedł na dwie niedzieli zupełne y zeby o nim mistrz nie wiedziałby się miał dobrze ieden tydzien tylko douczyc, tedy do onych iego pierwszych lat powinien bedzie czwiczyc rok, ucząc się nadslugowac.

[38] Jesliby chłopiec dał się w czym uznać, zeby mistrzowskie rzeczy w czym korzyscił y na iakikolwiek pozytek swoy chociaż marny obracał, tedy lata mają mu puszcz w niwecz y od rzemiosła odpada. Kiedy chłopca iednają, tedy ten chłopiec [od] uiednania ma dac groszy szesc, tenze kiedy się wyzwola ma dac groszy szesc.

[39] Porządek thowarzyszow y ich tamborkach. Mistrz kazdy powinien dac towarzyszowi wochnonu groszy szesc. Thowarzysze czenkich magierek dwie na tamborg wyrobiwszy, od nich mają brac po dwa czelągi. Mythlowych trzy na tamborg, od nich po pulgroszku. Kosiatch magierek cztery na tamborg, od nich po pulgroszku. Mythlowych magierek wołoskich cztery na tamborg, od nich po pulgroszku. Prostych szesc na tamborg, ode trzech dwa szelągi.

[40] Ktoryby thowarzysz w robotny dzien oproc szynkownego (ktorego ma bydz wolnym) nie robił, za kozdy dzien ma groszy szesc do skrzynki cechowej dac y więzenie podiąc.

[41] Kozdy thowarzysz, ktory się podeymie roboty, powinien magierke swey roboty tak wyprawic y sformowac, iako przystoi. Ktoryby thowarzysz u nieporządnego mistrza albo partacza robił, ma bydz karany kamieniem wosku.

[42] Kazdy uczennik tuteczny ma się w tym pilnie pocziwosc pod wydaniem listu za sobą s cechu, zeby nigdzie indzie nie dał sobie przeszynkowac, krom tego sławnego miasta, abowiem przeszynk kozdemu takiemu bedzie złamany, a musi byc znowu.

[43] Na ostatek tych wszystkich y kazdego zosobna do porządkow cechowych należącego artykułu, powinna cecha Lwowska czapnica za takim cechu reprzedowaniem y odnowieniem od urzędu radzieckiego Lwowskiego sobie zgodnym consensem danych o potwierdzenie u jego krolewskiey mosci, pana naszego miłosciwego pilne staranie uczynic, iako naiprędzey do tego przysc bedzie mogło.

Ktore to wzwysz pomienione wszystkie y zosona kazde artykuły y porządki cechu rzemiosła czapniczego sławny y uccziwy Bartosz Tarnawski, Bartosz Taczik, Chrzistoph Bozniak, Stanisław Szewczyk, Marcin Kasprowic, Sebastian Zielogorski, Bartosz Jablonski, Jan Dominik cechmistrze y mistrzowie swym y wszystkich braci starszych y młodszych, teras y na potomne czasy w cechu czapniczym Lwowskim będących imienmi, za wdzięczną niezwrotną rzecz y za prawo wieczne przyieli y one chowac wedla [sic] nich się sprawowac mistrze, czeladz, thowarzysze y uczenkow[ie] w opisanych porządkach, iako w słusznych takze powinnościach, posłuszenstwie zatrzymywac przyobiecali y siebie samych y bracią wszystkie spossobami iaknapotezniejszymi obowiazali.

My tedy przerweczeni rayce Lwowscy chcąc, aby iako wszystkich inszych rzemiosł cechy w porządkach swych zostawały, tak y rzemiosła czapniczego cechu podobnymi porządkami y rzędem dobrym pomnozenie swoje miała [sic], pomienione wzwysz wszystkie y kozde zosobna rzemiosła czapniczego, ktore po wszystkich w Coronie miastach, przy starodawnych zwyczaiach zachowują się, artykuły y porządki, na przodku czci y chwale P[ana] Boga Wszechmogącego, ku wstawieniu domu iego Panskiego, a potem ku osobliwey miasta tego sławnego ozdobie y obronie, aby onym cechu bendący mistrzowie y bracia wszyscy wszelakiey poboznosci, w rządzie dobrym, w obyczaiach uczciwych, zyciu przystoinym, w zgodzie sąsiedzkiey, w miłosci braterskiey, w zyczliwosci y zgodzie spolny zyli y mieszkali, Pana Boga y imienie iego Świętego wzięwszy y wezwawszy na pomoc, mocą praw y przywileiow świętobliwych ich mosci krolow Polskich od dawnych czasow miastu temu łaskawie y szcudrobliwie nadanych y przez jego kroleską mosc, szcieszliwie panującego pana naszego miłosciwego potwierdzonych y władzą urzędu naszego tę cechę czapniczego rzemiosła zdawna w tym miescie od przodkow naszych fundowaną y dla teraznieyszych czassow, ktore wiele nowosci y odmiany tych lath w sobie mają, zgodnym y spolnym się zezwoleniem odnowiona y wszystkie iey porządki y artykuły nadawamy y odnawiamy, y potwierdzamy w mocey władze swey zostawując y zachowując zwyczaie, tak w tym przywileiu consensu naszego pomienionym spossobem wypissane, iako tesz y potoczne y wszystkie insze w rzemiesle tym starodawnym obyczaiem zachowale, we wszystkim zmacniami y utwierdzami tym ninieyszym listem y consensem naszym. Zachowawszy sobie y potomnym raycom naszym na potem, iesliby tego kiedy potrzeba była y czasow rzeczy, spossobow, porządkow odmiana nastąpiła, tych artykułow moc odmieniania, poprawienia, przyczynienia, za zgodą wszystkich panow radziec y wiadomością braci rzemiosła tego. Na co wszystko dla lepszey wiary y swiadectwa pieczęć urzędu naszego radzieckiego Lwowskiego do tego listu iego zamieszczona. Dano na ratuszu we Lwowie w poniedzialek po s. Andrzeiu Apostole, roku Panskiego tysiąc [pięćset] dziewiedziesiątego.

Albertus Zymnicki, civitatis Leopoliensis notarius manu propria.

Вайці міста Львова. Всім та кожному зокрема, кому про це належить знати, а особливо цехмістрам, майстрам, братам і челяді шапкарського ремесла в коронних містах та містечках і (тих), що є поза Польською державою, які в належно заснованих цехах, подаємо до відома. Що ми, прихилиючись до магдебурзького права, декретів та привілеїв, здавна наданих священної пам'яті їх милості польськими королями тому місту Львову, що є в усіх руських землях, повітах і краях головним та вищим, і підтверджених його королівським маєстатом Сигізмундом III, з Божої ласки польським і шведським королем, який нам щасливо панує, порядки і статті шапкарського цеху від давніх часів, котрі в тому місті наші предки надали і встановили, всім місцевим цехом ухвалені та по всій державі майстрами та челяддю того ремесла прийняті, які завжди використовували, знову до цілковитої присутності нашого уряду, на вимогу вищезгаданих славних і чесних цехмістрів, майстрів і братів того шапкарського ремесла, через зміну часів та звичаїв, а також способів у провадженні ремесла, для відновлення порядків і статей шапкарського ремесла, що цьому цехові слугують, відповідно до (потреб) теперішніх часів, ті (шапкарі) пильно просили їх оглянути та прочитати, взяли їх, пильно зважаючи на теперішні часи та звичаї того ремесла, які в ці роки їм служать, виділяючи такі порядки і написавши статті, що слугують цехмістрам, майстрам і всім братам, котрі належать до цеху шапкарського ремесла того міста, прочитавши їм та давши для зваження та прийняття, так, як від них були прийняті, ухвалені владою нашого уряду, уточнені, надаємо та встановлюємо. Ті порядки і статті є такі.

[1] Спосіб виготовлення штуки шапкарського ремесла. Насамперед кожен має знати про цей дотримуваний порядок. Який би підмайстер хотів просити робити штуки, повинен мандрувати після визволення ремесла чотири роки для більшого вдосконалення в ремеслі та порядках, ознайомлення зі звичаями. І коли при тому першому звичаю та порядку щодо мандрівки витримає, тільки тоді може із шановними людьми, майстрами того ж ремесла (просити) про дозвіл та оголошення для нього робити штуки в тому ремеслі, яких дотримуються здавна в тому ремеслі.

[2] Перша штука має бути "півгусари", добре клепані на довгий волос, так щоб робота була зроблена належно, зі старанням, без будь-якої нагани, бо знову повинен би її робити, коли би був якийсь дефект у тій штуці. Друга штука – то "толка" з бобрового пуху, має бути належно зроблена і фарбована начорно. Третя штука – волоська попівська шапка, на довгий волос зроблена, з обох сторін зі зав'язаним колом. Четверта штука – мають бути сулеяти з білої вовни до кісточок найбільшому чоловіку.

[3] А при тому виготовленні згаданих штук мають придані з грона майстрів два старші та два молодші, яким той "штучник" повинен буде дати їсти та пити, скільки треба. А якби той нововступаючий до цеху майстер не хотів нижчеописаних штук робити, хотів би за них гроші заплатити та відкласти, то за згодою всіх братів можна йому це дозволити, а гроші на потреби цеху використати.

[4] При передачі таких штук має показати два листи: один – про гідне народження, а другий – про вивчення ремесла, а насамперед повинен бути встановленим підмайстром, відповідно до шапкарського ремесла. Бо коли би того не показав та доказу на це не дав, нанівець пішло би те виготовлення штук.

[5] Після передачі або оплати згаданих штук і показу листів, як згадувалося, повинен буде дати до цеху на зброю та на цехові потреби 2 цілі талари вступного. Коли би щодо листів та вступного не задовольнив цех, не має йому бути дозволений підмайстер для праці або хлопець для поєднання, за винятком хіба би далекої дороги або якихось важливих справ, коли матиме

свідчення, що не може прийти та показати згадані листи. Для цього зобов'язані йому дати час, за порукою братів.

[6] Після показу листів про народження та навчання майстри того цеху мають повідомити про нього урядові панів райців і за ним поклопотатися про прийняття до міського права, щоб про нього уряд панів райців знав. Кожен такий, який до цеху вступає, мусить знати про це, щоб ніде не був трибований. Коли б це виявилось, і на цех якісь труднощі й обсуди через це впали, таке виготовлення шток і весь даток до цеху має йти нанівець, а він, знову справившись, повинен вступати нижчеописаним порядком.

[7] Порядок, який має бути збережений і передаватися молодшим братам, як повинні поводитися щодо старших і затримати шану при загаєному цеху. Старші цехмістри зобов'язані нагадати всім братам, щоб кожен на своє місце сів, один другого не підсідав, під карою безміна воску. Після загаєння справи має бути збережена мовчанка та поважні звичаї, ніхто не повинен завдавати при справі один другому злих та ущипливих слів, під карою каменя воску, і не повинен один другого випереджувати, ані вириватися до подачі голосу, тільки коли буде дозволено, під карою, як визнають старші.

[8] Якби котрийсь майстер спізнився до цеху, перш ніж скринька буде відкрита на столі, підпадає карі в 1 гр. Якщо столовий майстер із ключиком спізнився до цеху, мусить дати карі 2 гр., за винятком, коли би повідомив до цеху через хлопця або якогось брата, що має проблеми, однак повинен буде ключик відіслати. Хто би з майстрів, як старших, так і молодших, на збори не прийшов, а не повідомив про це, ані слушно відпросився, підпадає під кару 2 гр.

[9] Для обговорення справ жоден із майстрів не має з будь-якою зброєю сідати за стіл та до цеху приходити, під карою півкаменя воску. Хто чорта при справі згадає, стільки разів мусить бути покараний безміном воску. Якщо при справі один на другого кинувся з рукою, йому має бути заборонено ремесло до вирішення (справи). Який би брат наважився звинуватити у злодійстві майстра, котрий буде в цеху, а того би не довів, знову повинен вступати в цех і того, якого би образив, має очистити перед всіма братами.

[10] Хто би наважився міські таємниці, повідомлені урядом цехмістрам і переказані ними в цеху, а також цехові (таємниці) по господах або деінде в непристойних місцях оповідати та виносити, а про це йому слушно довели, має бути покараний каменем воску, рахуючи безмін по 9 гр., та сидінням на вежі до ласки цеху.

[11] Якби молодший цехмістер спізнився на справу через своє недбальство, не повідомивши через брата, повинен за всіх братів, які також спізнилися, покласти (гроші). Який би із цехмістрів від'їхав на ярмарок, не здавши свого уряду, повинен дати 6 гр. За тим же звичаєм, якби встав від столу, не здавши місце, має бути караний безміном воску. А якби столовий ключ зі собою заніс на ярмарок, мусить бути покараний 6 гр., також коли би втратив ключик від скриньки, має дати зробити інший (ключик) та покласти за кару 6 гр.

[12] Якщо молодший (майстер), до якого належить служба запалювати в храмі свічки, запізнився та на процесію не прийшов, повинен дати півбезміна воску. Він же, коли би втратив ключик, має дати інший зробити та покласти за кару 6 гр.

[13] Який би майстер наважувався мати спілки з партачами, то він підпадає під кару, відповідно до рішення братів. Якби котрийсь із майстрів підняв один другого в помешканні, тоді повинен відкласти камінь воску карі. Якби хтось роботу свого брата згнів перед купцем або один від другого купця відвабив, тоді має бути покараний каменем воску. Коли би якийсь із майстрів відвабив в іншого підмайстра з майстерні, повинен дати камінь воску карі.

[14] Всі інші та кожне зокрема покарання за непорядки та непослух, як на старших, так і на молодших майстрів і на челядь, мають бути в силі та владі цехмістрів та всіх братів, щоб вони винуватців карали і всілякі постанови й ухвали приймали, що належать до цехових порядків, зберігаючи вільну апеляцію до панів райців, хто би в чому чув себе скривдженим.

[15] Якби котрийсь із майстрів наважувався вчити того ремесла такого, хто перед цим мав би дружину, хоч би свого брата або якогось родича, а про це довідалися би, що він це зі спротиву й умислу чинив, такому повинно бути заборонено ремесло до ласки братів. Однак вільно такому, хто має дружину, ремесла вчитися, тільки з повідомленням та дозволом цеху. Якби цього цех вперто не хотів дозволити, тоді це все має належати до ласки та рішення панів райців, з якими цех без опору мусить погодитися.

[16] Якби з волі пана Бога сталася швидка смерть комусь із братів і по ньому залишився би невизволений син, хоч би і в колісці був, тоді вільно буде майстрам таких осиротілих маслаків визволяти та відпускати, чинячи вільним у ремеслі так, як і власний батько (зробив би).

[17] Якби осиротіла жінка, вдова, яка залишиться по чоловіку, хотіла шанобливо користати з ремесла, зберігаючи свій статус удови в пристойності, не має їй заборонятися ремесло, і загалом їй має бути даний підмайстер перед усіх старших майстрів. Якби вдова йшла заміж за підмайстра того ж шапкарського ремесла, тоді той підмайстер, котрий одружиться з нею, повинен тільки півштуки робити та половину вступного дати. Якби вдова, спочатку будучи за шапкарем, потім пішла заміж за (підмайстра) не шапкарського ремесла, і той би вмер, а пішла би потім за третього підмайстра шапкарського ремесла, тоді вже такий шапкар, який одружиться з нею, мусить повністю штуки робити та повністю вступне дати до цеху та відбути (все), відповідно до вищеописаних звичаїв.

[18] Якби хтось із маслаківною одружився, тоді має робити півштуки та половину вступного дати. Також маслак, коли би хотів вступити до цеху, має тільки піввступного дати та півштуки робити.

[19] Майстер на сухедні повинен дати до скрині 2 гр. на цехові потреби, комірник – 1 гр., а кожен підмайстер – 0,5 гр., а це для того, щоб при, бережи Боже, швидкій смерті або якійсь пригоді та випадку з підмайстром можна було йому із цеху зарадити.

[20] Якби майстер без вини вдарив підмайстра у своєму будинку, тоді мусить дати підмайстрам до господи 20 гр. Якби так сталося, що хтось майстра рушив і вдався на справу до іншого міста, тоді має бути відісланий, щоб там усправедливився, де згрішив.

[21] Будь-хто, хто живе під іншою юрисдикцією, як під замком або під духівництвом, щоб із часом не завдавав труднощів цехові як щодо міських податків та всіляких послуг, так і щодо цеху, такому має бути забрано челядь та хлопців доти, поки з майстрами в усьому не усправедливиться. А навіть не повинні йому дозволити на міському ґрунті викладати його роботу для продажу. А якби челядь наважувалася, про заборону майстрів не дбаючи, працювати у таких непослушних майстрів, тоді мають бути покарані майстрами та челяддю, за рішенням як майстрів, так і челяді. Якби цехмістром був обраний хтось із-під іншої юрисдикції, тоді до нього не повинні нести скриньку з привілеями, реєстрами й іншими цеховими документами, але мають залишитися на міському ґрунті, а це задля (забезпечення від) труднощів від партачів.

[22] Хто з учнів будь-де вчився повних три роки ремесла перед прийняттям цеху та не має привілею від шановних батьків, народжених у чесному шлюбі, вільно його буде у львівському цеху тримати за слушною справою та чинити добрим, як якогось із львівських учнів.

[23] Привезення шапкарської роботи від чужих майстрів не має бути, окрім ярмарків, аж до видзвонення. І який би чужий (шапкар) хотів торгувати після видзвонення, можна йому забрати

роботу, і на це заборання повинен бути дозволений міський слуга. Половина такого заборання мусить піти на міський уряд, а половина – на цехову армату. На (шкоду) тим львівським майстрам-шапкарям не має бути привезення жодних товарів (їхнього ремесла), адже їх є такий достаток, що своєю роботою можуть задовольнити все місто та приїжджих до міста, а це під заборанням такої роботи й урядовою карою.

[24] Шапкарі, які були би іншої юрисдикції, не будучи під послухом міському урядові, ані місцевого цеху не маючи, не повинні продавати на міському ґрунті свою роботу на рогатках, під заборанням такої роботи.

[25] Купці, як чужі, так і того міста, не мають привозити нізвідки роботу, ані її продавати крамарям як у цьому місті, так і чужим; тільки у місцевих шапкарів місцеві багаті та бідні крамарі будуть купувати роботу і, кому схочуть, продавати. А якби побачив місцевий цех шапкарів, що крамарі продають поряд з львівською чужу роботу, тоді таку роботу крамарі втрачають: половина – до міста, а половина – до цеху. При цьому заборанні їм має бути приданий бурмистрівський слуга.

[26] Щоб жоден, хто є в тому цеху, не наважувався купувати вовни, відповідно до декрету його королівської милості, – тільки у львівського міщанина, який провадить вовняну торгівлю. Однак вільно майстрам вовну з Польщі привозити та всіляких матерій на потребу для свого ремесла, але не для торгівлі.

[27] Майстер шапкарського ремесла, який є в тому цеху і який би із часом виїхав до іншого міста на проживання, а не повідомив би про це братам у цеху обісланням цеху, ані би не вислав податків на сохачки¹ та цехові потреби, відповідно до порядку того цеху, а так би вийшов рік та шість тижнів, відпадає від прийняття в цех першого разу. А за ту погорду мусить бути знову суворішим прийняттям караний, коли би потім хотів прийти до цеху, з відома та за рішенням расцького уряду.

[28] Який би шапкар того цеху наважився виконувати роботу з волової шерсті або шкапи для обману братів або всього цеху, окрім овечої вовни, адже це є гідності шапкарського ремесла, має бути покараний складенням ремесла аж до остаточного рішення.

[29] Якби підмайстер поранив майстра, тоді повинен бути покараний складенням ремесла аж до процесу, і понад це попадає під урядову кару.

[30] Львівські трибовані (підмайстри) зі всіх міст та містечок держави мають бути вислані на розгляд до львівського цеху, під втратою своїх прав, які здобули у своєму ремеслі. Шапкарі в руських містах та містечках, котрі не мають окремого цеху свого ремесла, ані своїх прав, але тільки належать і приєднані до спільноти з іншими ремеслами, повинні до львівського цеху, як головного міста, вступне віддавати і там прізвиська брати, хлопців поєднувати, визволяти та вивчене від них платити. А це – прихилиючись до загального права, привілеїв та декретів, тому головному місту наданих, до якого зі всіх міст та містечок, як до вищого права, складається апеляція.

[31] Щоб (ніхто) один не викупував матерії, належної до ремесла, а (вже потім) повідомив у цеху, бо це була б заборонена в будь-якому праві купівля, а це для того, щоб для поділу й інші брати купували, кожен на потреби свого ремесла. Коли би на те наважився, підпаде карі каменя воску, окрім хіба би такої матерії, (що її) жоден із братів не хотів купувати, тоді вільно її одному купити, за дозволом цеху.

[32] Щоб для підмайстра, який примандрував, старші підмайстри не дивилися за роботою, поки не повідомлять цехмістра. І коли цехмістер накаже, то для нього будуть посилати за роботою – або для того, який “з поля” примандрує, або для того, який пішов від свого колишнього майстра, а хоче послати за роботою, але це має бути з відома (цехмістрів).

[33] Цехмістри повинні давати рахунок панам райцям відразу після елекції кожного року, що в минулому році до цеху прибуло з армати та які були видатки та прибутки минулого року.

[34] Цей цех і його порядок, усі вище та нижче описані статті, справи мають бути порівняні з порядками, статтями, справами, привілеями цехів того ремесла в Кракові, Познані, Косціні та інших великих містах у державі в усіх та окремих пунктах, під закладом та сплатою кари в 1 тис. червоних золотих. Про цю кару повинен позвати за (судом) двору його (королівської) милості коронний інстигатор, і половина (кари) має бути використана на укріплення міста Львова. А коли би хто не зважав на (порядок) про майстрів, підмайстрів, учнів, маслаків, “прешинки” львівського цеху, такий цех підпаде під заклад вищеописаної кари та на ньому доходитимуть справедливості.

[35] До того львівського шапкарського цеху не повинні приймати жодного вірменина, русина-українця, еретика та людину іншої релігії, окрім Римо-католицької віри, за майстра, челядника, підмайстра, учня та хлопця, під карою, яка визнається та невідворотно підпаде урядові панів райців, окрім чужоземця іншої, не католицької релігії, котрий примандрував би до того міста. Тоді такому на два тижні можна дати роботу, хіба би хотів правдиво та поважно визнати Римську церкву та її свята прийняти.

[36] Який би з майстрів тримав (спілку) із нецеховими майстрами, яких звать партачами, та челядь, що в них робить, приймав до своєї майстерні, підпадає під кару два каменями воску до цеху.

[37] Порядок навчання хлопців. Хлопець має вчитися у тому ремеслі тільки три роки і не має бути поєднаний на якісь гроші, тільки на вислугу. Хто би втік з навчання на тиждень, той повинен буде відслужити у майстра чотири тижні. А якби через зухвальство відійшов на цілих два тижні і про нього майстер нічого не знав, то хоч би мав тільки один тиждень довчитися, повинен буде до його перших років додати ще рік служби при навчанні.

[38] Якби хлопець чимось дав знати, що речі майстра в чомусь використовував на свою, хоч і нікчемну, користь, тоді роки мають йому піти нанівець і від ремесла усувається. Коли хлопця поєднують, тоді той хлопець за це повинен дати 6 гр., він же, коли визволиться, має дати 6 гр.

[39] Порядок підмайстрів та їхні тамборки. Кожен майстер повинен дати підмайстрові на вохлон 6 гр. На тамборк підмайстри тонких магерок дві (штуки) зробивши, мають від них брати по 2 шеляги; митльових (магерок) – три на тамборк, від них по 0,5 гр.; косятих магерок – чотири на тамборк, від них по 0,5 гр.; митльових волоських магерок – чотири на тамборк, від них по 0,5 гр.; простих (магерок) – шість на тамборк, від них – по 2 гр.

[40] Який би підмайстер у робочий день, окрім встановленого (якого має бути вільний), не працював, за кожен день зобов'язаний дати 6 гр. до цехової скриньки та піти у в'язницю.

[41] Кожен підмайстер, який візьметься за роботу, повинен магерку своєї роботи так виробити і скласти, як належить. Хто би з підмайстрів у непорядного майстра або партача працював, той має бути покараний каменем воску.

[42] Кожен місцевий учень мусить про це старанно дбати, під (карою) видання листа з ним із цеху, щоб ніде інде не дав “прешинку”, окрім того славного міста, бо “прешинк” кожному такому буде зламаний і мусить бути знову.

[43] Наостанок тих усіх та кожного зокрема цехових порядків повинен львівський шапкарський цех, при такому наданому за спільною згодою львівським раєцьким урядом відтворенні та відновленні (цеху), старанно подбати про підтвердження у його королівського маєстату, нашого милостивого пана, щоб якнайшвидше до цього прийшло.

Ті всі вищезгадані та кожну зокрема статті і порядки цеху шапкарського ремесла славні та чесні Бартош Тарнавський, Бартош Тацік, Кшиштоф Бозняк, Станіслав Шевчик, Марцін Каспрович, Себастьян Зельогурський, Бартош Яблонський, Ян Домінік, цехмістри та майстри, від себе і від імені всіх старших і молодших братів, які є тепер і в майбутньому будуть у львівському шапкарському цеху, прийняли за вдячну непорушну річ і за вічне право й обіцяли майстри, челядь, підмайстри й учні дотримуватися як тих описаних порядків, так і слухних повинностей, обов'язків, зобов'язали і себе, й усіх братів якнайпотужнішими засобами.

Тоді ми, згадані львівські райці, бажаючи, щоб як у всіх інших ремеслах залишалися цехи у своїх порядках, так і цех шапкарського ремесла мав своє покращення подібними порядками та добрим порядком, усі вищезгадані та кожну зокрема шапкарського ремесла, якого давніх звичаїв у всіх містах у державі дотримуються, статті та порядки, насамперед на честь і хвалу Бога Всемогутнього, для побільшення дому Господнього, а потім для особливої прикраси й оборони того славного міста, щоб усі майстри і брати того цеху жили та мешкали у всілякій побожності, доброму керуванні, чесних звичаях, поважному житті, сусідській згоді, братській любові, зичливості та згоді; Бога та його ім'я взявши та покликавши на допомогу, силою прав і привілеїв, наданих від давніх часів тому місту священної пам'яті їх милостивими польськими королями та підтверджених його королівською милістю, щасливо пануючим, нашим милостивим паном, і владою нашого уряду цех шапкарського ремесла, який був здавна нашими предками заснований у тому місті, і в теперішній час, що багато новин та змін тих літ у собі має, за згідним і спільним дозволом відновлений, та всі його порядки й статті надаємо та відновлюємо силою своєї влади; залишаючи та зберігаючи звичаї, виписані згаданим способом у тому привілею нашого дозволу, як також і всі інші, що є тепер, і в тому давньому ремеслі зберігаються, в усьому зберігаємо та стверджуємо даною грамотою та нашим дозволом; зберігши собі та нашим майбутнім райцям, якби була потреба та відповідний час настав для зміни справ, звичаїв і порядків, право відміни, поправлення, скасування тих статей за згодою всіх панів райців та відома братів того ремесла. Для кращого довір'я та засвідчення печатка нашого львівського уряду до цієї грамоти є підвішена. Дано на ратуші у Львові в понеділок після (дня) Св. Андрія апостола, року Божого 1590.

Альберт Зимницький, писар міста Львова, рукою власною.

¹ Очевидно, помилка, адже цехові податки сплачували на сухедні, а не під час сохачок, як подано в оригінальному тексті.

1598 р., липня 27, Львів

Угода майстрів шапкарського цеху з підмайстрами про підвищення підмайстрам заробітної плати

Облята: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 24, с. 1104-1105. Напис копіїста: “Concordia inter pileatores magistros et socios”.

Опубл.: Соціальна боротьба, с. 59.

Переклад: Соціальна боротьба, с. 60 (український).

Comparentes personaliter honesti Ioannes Cypriski et Paulus Malborski, cechmagistri contubernii pileatorum civitatis Leopoliensis, suo et aliorum confratrum suorum contubernium ex una, et honesti Mathias Maiowski, Laurentius Stawinski, seniores socii, atque Adamus Domaszewski et Iacobus Wisniowski, socii, suo et aliorum sociorum ad praesens Leopoli laborantium, quos in numero triginta reperiri aiebant, parte ex altera nominibus palam, libere ac invicem recognoverunt in haec verba, iz iako między niemi była differentia strony wyprawki, na co y dekret urzędu ninieyszego zaszedł, tedy uchodząc kłopotow y poswarkow, dekretu tamtego odstąpili, a na to sie zobopulnie zgodzili przychylając sie do porządkow, iakie sie w innych głównych miastach, mianowicie w Krakowie y Poznaniu, zachowują, ze pp. mistrzowie miasto wyprawki postąpili pp. towarzyszom nad stary wochlon, który telko był po pięci groszy, ieden grosz, tak ze iuz od tych czas po szesci groszy wochlonu im maią dawac. A pp. towarzysze maią tez przestawac na tym, ze im wochlonu względem wyprawki podwyszono, a więcej sie nic strony wyprawki nie maią u pp. mistrzow upominac. Quam concordiam, in contubernio die hesterna deliberate conclusam, volentes tam magistri, quam socii praedicti ratam, firmam et inviolabilem habere, petierunt eandem actis praesentibus inseri. Actum ut supra [sabbato post festum sancti Jacobi, anno Domini millesimo quingentesimo nonagesimo octo].

Nсобисто з'явившись, чесні Ян Циприський і Павло Мальборський, цехмістри цеху шапкарів міста Львова, від себе і від інших цехових співбратів, з одного боку, і чесні Матій Майовський, Лаврентій Ставінський, старші підмайстри, та Адам Домашевський і Якоб Вішньовський, підмайстри, від свого імені й інших підмайстрів, які тепер працюють у Львові, з іншого боку, що їх, як говорять, є тридцять, явно, добровільно і від обох сторін визнали такими словами, що оскільки між ними був спір у справі виправки, відносно чого і був виданий декрет міської ради, вони, щоб не було клопотів і сварок, відмовилися від того декрету і на те спільно погодилися, схилиючись до порядків, яких дотримуються в інших головних містах – у Кракові та Познані, щоб пани майстри замість виправки додали панам підмайстрам понад старий вохлон, який був тільки 5 гр., ще по 1 гр. Так, отже, із цього часу вони винні їм уже по 6 гр. вохлона, а пани підмайстри повинні задовольнитися тим, щоб їм збільшили вохлон коштом виправки, і більше нічого не домагатися від майстрів у справі виправки. Як згадані майстри, так і підмайстри в бажанні, щоб ця угода, обдумано укладена вчора в цеху, була міцна і непорушна, просили вписати її в актові книги. Діялося, як вище (у суботу після свята Св. Якова, року Божого 1598).

1615 р., жовтня 7, Львів

Сигізмунд III підтверджує певні статті для львівського цеху шапкарів на Галицькому передмісті

Облята: ЦДАЛ. – Ф. 9, оп. 1, спр. 369, с. 1110-1125. Напис копіїста: “Oblata privilegii pargamenei contubernio pileatorum Leopoliensium a sacra regia maiestate dati”.

Регест: AGZ, X, nr 3233.

igismundus Tertius Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Mazoviae, Samogitiae, Livoniaeque necnon Sueccorum, Gottorum, Vandalorumque haereditarius rex. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Oblatas nobis fuisse literas continentes in se articulos infrascriptos communitatque seu contubernii pileatorum in suburbio Leopoliensis civitatis Halickie przedmiescie dictum, boni regiminis et ordinis in eodem contubernio conservatos, eorum conscriptos supplicatumque nobis nomine communitati, ut eas autoritate nostra regia approbare et confirmare dignaremur. Quarum quidem literarum tenor sequitur eiusmodi.

[1] Sposob sztuki robienia y zachowania w rzemiesle czapniczim. Naprzod kazdi ma to zachowanie wiedziec, isz ktoriby miał thowarzysz ządac o sztuki, ma wendrowac po wiuczeniu [sic] rzemiosła cztery lata dlia przeczwiczenia rzemiosła y obyczaiow ucciwych, tak gdzie sie w tim pirwsim [sic] obyczaiu y postanowieniu zachowa stroni wędrowki, dopiero będzie powinien s ludzmi [sic] wstąpic ucciwemi o pozwolenie sztuki y przepowiedzenie sztuk, iako sie zachowuią.

[2] Sztuka tedi ma bidz ta. Napszod statecznie robiona puł hurszarcze [sic] dobrze klepana na dlugi włos, tak zeby bela robotha stateczna, bo gdzieby nie bela s pilnoscia urobiona, powinien znowu będzie robic. Wtora sztuka gołka z bobrowego puchu porządnie urobiona bidz ma y czerno farbowana. Trzecia sztuka czapka popowska wołoska na dlugi włos clepana zobu stron z zawiązanem wachlarzem. Czwartha sztuka tak bidz ma robiona sztuka, aby z białey wełni do rosoch [sic] chłopu naywiększemu.

[3] Przi thim robeniu sztuk maią bidz przidani s posrodkow mistrzow dway starsi, a dway mlodsi dlia pomocy, ktorim iesc i pic dac powinien dostatek, coby wszelkiego kosztowało złotych pięc Polskich. Przi oddawaniu takowich sztuk powinien będzie naipierwey pokazac listi obadwa tak od urodzenia, iako y od uczenia, a ma bidz przed szinkownem towarzyszem według rzemiosła naszego, bo gdzieby sie nan to pokazalo, w niwecz ma iego robienie sztuk.

[4] Po oddaniu sztuk takowich y ukazaniu listow takowich będzie winien dac do cechu na zbroie y na potrzebi czechowe grziwien pięc wstepnego. Bo gdzieby listow takowich nie pokazal y wstepnego nie dal, nie ma mu bidz dopuszczony towarzysz, ani chłopca iednac, krom izeby przesz nieiaką dalieką drogę albo nieiakie szluszne trudnosci zaszli. Za swiadectwem, izby nie mógł ku takowim listom przesc, ma mu bidz czas popuszczony za potęgą braterską. Potym mistrzowie po ukazaniu listow takowich maią go wiszemu urzędowi opowiedziec i za niem przyczinic sie o mieiskie prawo, any onim urząd wiszszu wiedzial.

[5] Takowy kazdy, ktory do cechu przistępuie, ma sie w tim czuc y zeby nie beł nigdzie tribowni, bo gdzieby sie pokazalo, to zeby iakie trudnosci albo zelziwosc czechu popadła, ono robienie sztuki y wszistek datek do cechu ma wniwiec isc, a znowu ma, gdi sie sprawi, czech przimowac.

[6] Porządek, ktori sie ma bidz zachowany y przepowiedani mlodzsım, iako sie maią przeciwko starszem zachowac y w cechu swim przi zagaionej sprawie ucciwosc. Naprzod czechmistrze starsy maią upomniec wszistkę bracią, aby na swim mieiscu kazdi siadł, ieden drugiego nie posiadal pod bezmianem wosku kari. Zagaiwszy sprawę tak, iako iest sposob, do tego maią bidz zachowane obiczaie ucciwe, słow ieden drugiemu zlich [sic] nie zadawac pod kamieniem wosku. Nie maią sie wiriwac [sic] wotowac przed starszem, asz nań będzie przypuszczono pod uznaniem starszych.

[7] Jesliby ktori mistrz omieszkal na sprawe do cechu, nizeli skrzinka bedzie otworzona na stole, winy przepada grosz ieden. Jesliby stołowi mistrz s kluczikiem omieszkal do cechu, winien dac groszi dwa, krom zeby sie opowiedzial czechmistrzowi przesz chłopca albo brata, a isz iest zatrudniony, a winien kluczik odeslac.

[8] Do sprawi mistrzowskiej zadnei zagaionej niema żadnym [sic] orężem stawac do stołu, pod winąm [sic] pulkamienia wosku. Szatana przy sprawie nie ma wspominać pod bezmianem wosku ilekroć wspomni. Jesliby ieden na drugiego targnął się rękąm [sic] przy zagaionej sprawie, ma mu bidz rzemieśło złożone. Także któryby śmiał złodziejstwo zadac, a nie dowiedzie, znowu czeche powinien prziiąć, a tego ktoremibi to zadano, ma go przed wszystkim [sic] bracią oczyszcic.

[9] Jesliby który śmiał tajemnice miejskie zwierzone od urzędu przez czechmistrze tak, że tesz czechowe, po karczmach albo gdzie nieprzystoinich mieiscach, gdi się tego dowiedzą, karany bidz ma kamieniem wosku, rachuiąc bezmian po groszu dziewięć y siedzeniem wiezy do laski czechowej.

[10] Jeslibi czechmistrz zamieszkał na sprawie przez nieobalstwo [sic] swe, winien za wszystkim bracią odkladac. Także tesz, iesliby na iarmark odiachał [sic], nie pozdawszi urzędu swego, winien dac groszi szesc. Timze obiczaem, iesliby wstał od stołu nie powzdawszi miejsca, bezmian wosku.

[11] Jesliby stolowi klucz [sic] sobą zawiozł na iarmark, winien karania groszi szesc, a iesliby kluczek stracił od skrzinki, ma dac inszi urobic y wini groszi szesc. Jesliby młodszy, na ktorim służba należy swiece zapalac, omieszkał albo na processią pułbezmiana wosku. Timze sposobem kluczik iesliby stracił, inszi ma dac urobic y groszi szesc winien dac.

[12] Jesliby ktori mistrz s partaczem śmiał społki iakie miec, tedy wine przepada według zdania braterskiego. Jesliby który mistrz podnאיął ieden drugiemu, wina kamien wosku. Jesliby który zganiel brathu swemu przed kupczem robothe albo mu kupca odwabiel, ma bidz karan kamieniem wosku. Jeslibi ieden drugiego towarzysza z warstatu odwabiel, winy kamien wosku.

[13] Insze wszystkie karania porządkow braterskich w mocy zachowuiemi y wszelkie nieposluszenstwa czechu tak na starszych, iak na młodsze y na czeladz y chcemi, aby takowe postanowienia beli wazne cokolwiek postanowieniemi miedze sobam [sic], reservatia appellatione do panow radziec.

[14] Jeslibi się ktori mistrz śmiał wazic tego i zeby miał takowego rzemiesła uczic, ktoriby miał zonule [sic] dobrze brata swego albo powinnowatego, a dowiedzam [sic] się tego nan, isz to z uporu y wiadomosci ucziniel, ma on sam mistrz za to pokutowac, a ma bidz rzemieśło złożone takowemu kozdemu, wszakze wolno z dołożeniem czechu. A iesliby tego czech upornie pozwolic nie chcial, tedi to wszystko na łasce y uznania panow radziec bedzie należało, ktorich w tim czech bez uporu słuchac powinien.

[15] Jesliby Pan Bog przepuscic raczeł predkam [sic] smierc na ktorego z nas, a zostalbi sin [sic] po niem nie wizwolony by dobrze y w powiciu, tedi wolno iest y w powiciu mistrzom takowich pozostalich mastłkow wizwalac [sic] y spuszcac w rzemiesle wolnimi uczinic tak, iako własni ociec.

[16] Jeslibi zona, to iest wdowa została po ktorem bracie, ktoraby chciała rzemiesła porządnie uziwac, zachowuiac stan swoi wdowi, niema iey bidz broniono rzemieśło y owszem ma iey bidz dan towarzisz naipierwey przed wszystkim mistrzami starszemi, stan swoi sprawuiąc ucciwie. Jesliby wdowa szła zamąż, ten towarzisz, który ią poimie, niema iedno pułsztuki robic, a wstępnego połowe dac. Jesliby ktora wdowa biwszy pierwey za czapnikiem, potymby poszła zamąż nie czapniczego rzemiesła, a ten by iey tez umarł, posłaby zas za trzeciego męża towarzysza rzemiesła czapniczego, tedi takowi czapnik, który iam poimie, winien zupełnie sztuki robic y wstępne zupełnie do cechu oddac y odprawic wedł [sic] sposobow inszych.

[17] Jesliby kto masłkowne poiął, ma robic pułsztuki, a wstępnego ma dac połowice. Jesliby który masłek czeche chcial prziiąć, ma tilko pułwstępnego dac y pułsztuki robic.

[18] Prawo uczinienia chłopcow. Chłopiec ma bidz uczoni iedno trzi lata nie za zadne pieniądze, iedno na wisługe, a ieslibi odszedł na tidzien, winien mistrzowi nadślugowac niedziel cztery. Jesliby odszedł na dwie niedzieli zupielne i zeby o niem mistrz nie wiedział bi sie miał dobrze tidzien telko douczac, tedi iego uczenie wniwecz ma bidz, znowu na trzi latha ma sie uiednac, chceli rzemiesło robic, wszakze y to na uznania panow radziec ma zawisnac y woli ich w tem czecha albo na to, albo na owe strone uczinic ma.

[19] Jeslibi chłopiec w czim dał sie uznac, chociaz y do nauczania, to iest izeby mistrzowskie rzecze roszezciel [sic], maią pusc latha wniwecz y od rzemiesła odpada. Kiedy chłopca iednaią, ma dac chłopiec od iednania czesze szesc, a mistrz kiedi go wizwala winien mu dac złoty wiuczzonego.

[20] Porządek towarziszow naszich. Kazdy powinien dac towarziszowi wochłonu grosze cztery, a piwnego grosz ieden do stołu swei dobry woley mistrz chceli mu piwa dac albo nie dac moze, bo mu dla tego grosz piwnego daią.

[21] Porządek około tarborku towarziskiego. Naiprzod ma towarzisz urobic pięc czapek przednei dobrzey welny co nailepiei na dzien, a nan tarborg co wiency urobisz od czapki szeląg. Krotkich czapek prawie dobrze powinien urobidz szesc na dzien na tarborg, a co wiecey urobi winien mu płacic odedwu pułgrosza. Foldrowich powinien czapek urobic siedm na tarbog [sic] iednego dnia, co wiecey nad to uroby, powinien mu mistrz płacic od trzech dwa szelagi. Mitłowich na tarborg osm, a co wiecey uroby od iedney kwartnik, grubey welni winien urobic towarzisz czapek dziewięc, a od wiency po kwartniku od iednei, ktore maią bidz clepane [sic]. Capeluszow włoskich ma urobic ieden na tarborg, a co nad wzwisz ma mu płacic od iedney po groszy pułtora. Golek do kluu [?] winien urobic towarzisz na dzien dwanascie, ktore uroby ma ie formowac, a od tego co wiency uroby, ma od mistrza wziąc odedwu pułgrosza. Sulieith [sic] niewiescich powinien towarzisz na taborg trzi pari, a co nad to urobi, winien mu płacic mistrz od pari po dwa szelagi. Męskich szuleiath dwie parze do rosoch [sic] na taborg, a co wiecy nad tarborg, od pari po groszu. Skarpetek na taborg powinien urobic szesc par, a co nad tarborg po szelągu od pari. Jesliby tesz towarzisz nie robiel ktorego dnia w tidzien, winien mistrzowi nadrabiac chceli wochłon zupielne brac.

[22] Kazdy uczenik ma sie w tem czuc pod widaniem listu sz [sic] czechu izbi nie gdzie indziei nie dał sobie przesni kowac [sic], okrom tego sławnego miasta Lwowa albowiem przesnik kazdemu takiemu bedzie słomon [sic] y musi bidz znowu rusion [sic].

[23] Kazdy ani indney [sic] inszey religiey oproc powszechney świętey Catolicki nie ma w naszym rzemieslie bidz uczony, any haeretik pod rzemiesłem temu mistrzowi, ktoribi sie tego smial wazic, dokądby nie bel potwierdzoni w koscielie Rzimskim.

[24] Mistrzowski dalszi porządek. Mistrz na suchedni powinien dac dwa grosza, a towarzisz kozdy pułgrosza, karmnik [sic] grosz ieden, a to dla przigody y smierci towarziskiey w przypadku iakiego.

[25] Jesliby mistrz za niewinocią [sic] w domu swoim uderzel, ma dac towarziszom do gospodi groszi dwanascie. Jesliby sie trafiło, zeby kto mistrza ruszel na sprawę, nie mam [sic] go odselac ingdzie, ale sie tu powinien usprawiedliwic.

[26] Kazdemu gdisz tesz tu pod urzędem uprzywileiowanim szedzemi, ktorzi mieszkaią pod zamkiem albo pod kanowniki [sic] albo pod iaką inszą iurisditią czapnici, zebi zawsem [sic] mieli trudnosc zadawac tak stroni posługi mieyskiey podatkow wszelakich, stroni cech, takowemu czeliadz ma bidz odiyta y chłopiec dokąd sie mistrzem nie usprawiedliwi, ani mu ma bidz na gruncie mieiskim wikladana robotha ku iego przedaniu, a ieslibi czeladz smiała sie tego wazic, a na roskazanie mistrzowskie nie dbaiąc, u takowich nieposłusznich mistrzow maią bidz srodze karani y od mistrzow y od czeladzi wedle ich zdania.

[27] Skrzinka za czasem obranego cechmistrza spod iurisditiei inszei nie ma bidz do niego noszona, alie zostac na gruncie mieiskim, a to dla iakiei trudnosci schadzek. Cecha ma sobie miejsce naliesc, a mając iusz cech przywileiowani nie mają miewac schadzek, asz sobie miejsce naydam [sic].

[28] Partaczkie uczenniki, ktorzi beli przed przyieciem cechu y dania przywileiow, gdziekolwiek sie uczeli lath trzi, będąc ucciwych rodzicow, ma ną [sic] bidz wolno sprawowac za słusznam [sic] sprawam [sic] y dobrei czinic, iako z naszich ktorego.

[29] Nawozow od postronnych mistrzow zebi nie beło na nas oproc iarmarku Lwowskiego od rozdwonienia iarmarku asz do wizwonienia, a ktoribi chciał po widzwonieniu targowac postronni mąmi [sic] mu zabrac robothę, polowice na urząd mieiski, a polowica na armatę czechową mieiską, okrom iarmarku wolno iem kopą przedawac, chiba zebi nową formą. A ieslibi sie ięli [sic] tak robic, tedi oni wiecei nawozic nie mają. Od kramarzow ubogich kramow, zebi na nas nawozow nie beło, gdi iusz iest tak dostatek czapnikow, ize mozemi dac wszelaki robothi dostatek za pomocą Bogam [sic].

[30] Czapnici ktorzibi beli inszei iurizditiei, aby nie przedawali na gruncie mieiskim na rogatach, ktorziby nie beli pod posluszenstwem urzędu mieiskiego, any cechu naszego. Kupci tak postronni, iako mieisci, izby nie przedawali pulsetkom czapek tu w miescie postronnym kramarzom welny ku rzemiesłom naszym, zebi nie beło wolno Zydom od postronnych kupcow kupowac tak tutecznemu, iako y postronnemu Zidowi, bo wiwozeniem tych towarow przywoduię wielką [sic] drozinę.

[31] Kromnice [sic] zebizmi mieli na gruncie mieiskim ku przedawaniu za czasem słusznem tak, iako w innych głownich miastach mistrz rzemiesła naszego.

[32] Ktoribi za czasem stąd iedzał [sic] do innego miasta na mieszkanie, nie opowiedziawszi sie przez obesłanie cechy y nie postąpiwszy podatkow wedle obycaziow czechowich przez rok y szesc niedziel, odpada od cechu przyieciem pierwszego brastwa [sic], alie za wzgarde te ma bidz szurowszim wstępem karan. Gdziebi zas chciał przisc do cechu towarzisz, ma sformowac sto czapek na taborg.

[33] Ktoribi czapnik smiał robic szerci wołowej albo s kascei ku żełziwosci braciei, krom welni oweczei, ma bidz takowi rzemieslem karani.

[34] Jeslibi sie na mistrza towarzisz reką targnął, ma bidz karan dwonastam wochłonow. Jeslibi mistrza towarzisz raniel w domu iego, ma bidz rzemieslem karan. Osobliwie abi sie zaden nie smiał wazic dac robothy towarziszowi wędrownemu, mając iednego albo dwu, alie tam gdzie nie masz zadnego.

[35] Cechmistrze powinni dawac rachunek panom raycom po electiei, co w tamtem roku przesłim [sic] armaty przibeło y co w skrzynce pieniedzy, jeslibi sie widali na co w innych incorporatia, aby tedy wedlie przywileiow miasta Krakowa, Poznania y Koscyana we wszistkom założeniem winy tisiąca czerwonich złotych, gdzieby iakie o mistrzach, towarziszach, uczniach, synach, przesznikach nie trzymał.

[36] Takze poniewasz mistrzowie Lwowsci naprzod sie w miescie Lwowie rzemieslem swem osadziwszy y po inszych miasteczkach rozmnozeli, ze będą sie starac, aby jego krolewska mosc raczel z miłosciwey łaski tego pozwolic, aby we dwudziestu i czterech mil towarziszow z inszych miasteczek przemianki bierali [sic] y uczniowie sie iednali we Lwowie.

[37] Wolno przy them bedzie braciei tegosz czechu zdobiwac y kupowac welni y inszych materiei do rzemiesła ich należących, alie będą mogli y gdzie sem [sic] iem bedzie podobało na ktorichkolwiek miejscach wszedzie w panstwie naszym. Nadto za teraznieiszem miłosciwem nadaniem jego krolewskiei mosci wolno iem bedzie welni y insze materia ieden drugiemu braciei

tegosz rzemiasła urziwac, wagi takze generalnei mieiskiei Lwowskiei do wazęnia [sic] takowich materiey skupionich, wolno im bedzie urziwac idque sine ulla contradictione urzędu y inszych mieszcan Lwowskich.

[38] Naostanek ktorikolwiek sztuke tegosz rzemiasła bedzie robieł, przy okazowaniu tich sztuk y przy przimowaniu tego cechu, aby takze według zwiczaiu inszych czechow tegosz rzemiasła w inszych miastach zachowałtego [sic] bankiet beł powinien sprawic.

Quas quidem nos literas et eandem ordinationem articulorum praescriptorum ad humilem supplicationem fratrum eiusdem contubernii in omnibus eius punctis, clausulis, articulis conditionibusque, in quantum iuri communi non derogat, approbamus, ratificamus et confirmamus. Quod ad notitiam omnium, quorum interest, praesertim vero moderni capitaneo nostri Leopoliensi et aliorum pro tempore existentium, tum quoque et magistratui civitatis eiusdem deducendo, volentes, ut praenominatos fratres contubernii pileatorum circa hoc privilegiorum eiusque omnes condiciones considerent, ab aliisque conservari faciant et in contravenientes huic eorum privilegio animadvertant et animadverti faciant. Pro gratia nostra et officium suorum debito juribus nostris regalibus, reipublicae et ecclaesiae Catholicae salvius manentibus. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo regni communi mandamus. Datum Warszoviae die VII mensis Octobris, anno Domini MDCXV, regnorum nostrorum Poloniae XXVIII, Suaetiae vero XXII anno.

Jac[obus] Zadzik secretarius [sacre regiae] maiestatis.

Sigismundus [III] rex¹.

¹ Облятували в львівські гродські книги 19 листопада 1615 р. від імені всього цеху цехмістер Павло Мальборський та шапкар Станіслав Леський, львівські міщани з Галицького передмістя.

Сигізмунд III, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім та кожному, кому потрібно. Представлено було нам грамоту, яка містить у собі нижченаписані статті, що слугують громаді чи цехові шапкарів на львівському передмісті, званому Галицьким, для кращого керування та порядку, і ними переписану (грамоту) просили нас від імені громади, щоб її нашою королівською владою ми вважали за гідне схвалити та підтвердити. Тієї грамоти зміст так наводиться.

[1] Спосіб виготовлення штуки та поведінки в шапкарському ремеслі. Насамперед кожен має знати про цей дотримуваний (порядок), що який би підмайстер хотів просити (робити) штуки, повинен мандрувати після вивчення ремесла чотири роки для вдосконалення в ремеслі та звичаях. І коли при тому першому звичаю та порядку щодо мандрівки витримає, тільки тоді може із шановними людьми просити про дозвіл та оголошення робити штуки, чого дотримуються (в цеху).

[2] Перша штука має бути така: передовсім “півгусари”, добре клепані на довгий волос, так щоб робота була належна, бо коли би нестаранно була зроблена, то знову повинен би її робити. Друга штука – то “толка” з бобрового пуху, належно зроблена та фарбована начорно. Третя штука – попівська волоська шапка, зроблена на довгий волос, з обох сторін зі зав’язаним колом. Четверта штука так має бути роблена, щоб з білої вовни була до кісточок найбільшому чоловіку.

[3] А при тому виготовленню згаданих штук мають надані з грона майстрів два старші та два молодші для допомоги, яким той “штучник” повинен буде дати достатньо їсти та пити, щоб усе коштувало 5 польських зл. При передачі таких штук зобов’язаний буде насамперед два листи показати, як про народження, так і про вивчення (ремесла), а передовсім має бути встановленим

підмайстром, відповідно до нашого ремесла. Бо коли би на нього щось (підозріле) виявилось, нанівець пішло би його виготовлення штук.

[4] Після передачі таких штук і показу таких листів повинен буде дати до цеху на зброю та на цехові потреби 5 гривень вступного. Коли би таких листів не показав і вступного не дав, не має йому бути дозволений підмайстер або хлопець для поєднання, за винятком, хіба би мав далеку дорогу або виникли якісь слушні труднощі. За свідченням, що не може мати тих листів, мусять йому дати час, за порукою братів. Потім, після показу таких листів, мають його вищому урядові представити і за ним поклопотатися про (прийняття) до міського права, щоб про нього вищий уряд знав.

[5] Кожен такий, що до цеху вступає, повинен знати про це, щоб ніде не був трибований. Бо коли б виявилось, що на цех якісь труднощі й обсуди через це впали, таке виготовлення штук і весь дамок до цеху має йти нанівець, а він, знову справившись, повинен вступати до цеху.

[6] Порядок, який має бути збережений і передаватися молодшим братам, як повинні поводитися щодо старших і затримати шану при загасній справі у своєму цеху. Насамперед старші цехмістри зобов'язані нагадати всім братам, щоб кожен на своє місце сів, один другого не підсідав, під карою безміна воску. Після загаснення справи так, як звичайно, мають бути збережені чесні звичаї, щоб ніхто не завдавав один другому злих слів, під карою каменя воску, не повинні вириватися перед старшими до подачі голосу, аж коли буде дозволено, під (карою), ухваленою старшими.

[7] Якби котрийсь майстер спізнився до цеху, перш ніж скринька буде відкрита на столі, підпадає карі в 1 гр. Якщо столовий майстер із ключиком спізнився до цеху, мусить дати карі 2 гр., за винятком, коли би повідомив до цеху через хлопця або якогось брата, що має проблеми, однак повинен буде ключик відіслати.

[8] До загасної майстрівської справи жоден не повинен із будь-якою зброєю ставати до столу, під карою півкаменя воску. Хто чорта при справі згадає, той стільки ж разів має бути покараний безміном воску. Якщо один на другого кинувся з рукою при загасній справі, то йому має бути заборонено ремесло. Який би брат наважився звинуватити у злочинстві майстра, а того би не довів, знову повинен вступати в цех, і того, якого би образив, має очистити перед усіма братами.

[9] Хто би наважився міські таємниці, повідомлені урядом цехмістрам, а також цехові (таємниці), по шинках або деінде в непристойних місцях (оповідати), а про це йому доведуть, мусить бути покараний каменем воску, рахуючи безмін по 9 гр., та сидінням на вежі до ласки цеху.

[10] Якби молодший цехмістер спізнився на справу через своє недбальство, тоді повинен за всіх братів покласти (гроші). Також, якби від'їхав на ярмарок, не здавши свого уряду, має дати 6 гр. За тим же звичаєм, якби встав від столу, не здавши місця, то (дасть) безмін воску.

[11] А якби столовий ключ зі собою заніс на ярмарок, тоді має бути покараний 6 гр., також коли би втратив ключик від скриньки, мусить дати зробити інший (ключик) і покласти за кару 6 гр. Якщо молодший (майстер), до якого належить служба запалювати в храмі свічки, запізнився або на процесію (не прийшов), то (дасть) півбезміна воску. Таким же способом, коли би втратив ключик, має дати інший зробити та покласти 6 гр.

[12] Який би майстер наважувався мати спілки з партачем, такий підпадає під кару, відповідно до рішення братів. Якби котрийсь із майстрів піднайняв один другого в помешканні, (відкладе) камінь воску карі. Якби хтось роботу свого брата зганив перед купцем або один від другого купця відвабив, то мусить бути покараний каменем воску. Коли би один у другого відвабив підмайстра з майстерні – кара в камінь воску.

[13] Всі інші покарання в братських порядках у силі зберігаємо та хочемо, щоб постанови за всілякий непослух у цеху, як на старших, так і на молодших майстрів і на челядь, були важливими, як вони постановляють між собою, однак зберігаючи (право на) апеляцію до панів райців.

[14] Якби котрийсь із майстрів наважувався вчити того ремесла такого, хто мав би дружину, хоч би свого брата або якогось родича, а про це довідалися би, що він це зі спротиву й умислу чинив, сам майстер повинен за (нього) бути покараний, і такому має бути заборонено ремесло, однак вільно (ремесла вчитися), тільки з повідомленням цеху. Якби цього цех уперто не хотів дозволити, тоді це все має належати до ласки та рішення панів райців, з якими цех без опору мусить погодитися.

[15] Якби з волі пана Бога сталася швидка смерть комусь із нас і по ньому би залишився невизволений син, хоч би і в колісці був, тоді вільно буде майстрам таких, хоч і колісці, маслаків визволяти та відпускати, чинячи вільними в ремеслі так, ніби власні батьки (зробили).

[16] Якби осиротіла жінка, вдова, яка залишиться по чоловікові, хотіла шанобливо користати з ремесла, зберігаючи свій статус удови в пристойності, не має їй заборонятися ремесло, і загалом їй повинен бути даний підмайстер перед усіх старших майстрів. Якби вдова йшла заміж за підмайстра того ж шапкарського ремесла, тоді той підмайстер, котрий одружиться з нею, має тільки півштуки робити та половину вступного дати. Якби яка вдова, спочатку будучи за шапкарем, потім пішла заміж за (підмайстра) не шапкарського ремесла, і той би вмер, а пішла би потім за третього підмайстра шапкарського ремесла, тоді вже такий шапкар, який одружиться з нею, повинен повністю штуки робити та повністю вступне дати до цеху та відбутися (все), відповідно до інших звичаїв.

[17] Якби хтось із маслаківною одружився, тоді має робити півштуки та половину вступного дати. Також маслак, коли би хотів вступити до цеху, повинен тільки піввступного дати та півштуки робити.

[18] Порядок навчання хлопців. Хлопець мусить вчитися у тому ремеслі тільки три роки і не за якісь гроші, тільки на вислугу. Хто би відійшов з навчання на тиждень, той повинен буде відслужити у майстра чотири тижні. А якщо відійшов на цілих два тижні і про нього майстер нічого не знав, то хоч би мав тільки один тиждень довчитися, тоді його навчання йде нанівець, знову на три роки мусить бути поєднаний, однак це має залежати від рішення райців, і цех або на ту, або на іншу сторону повинен пристати.

[19] Якби хлопець чимось дав знати, хоч і при навчанні, тобто коли речі майстра привласнив, тоді роки (навчання) мають йому піти нанівець і від ремесла відпадає. Коли хлопця поєднують, тоді той хлопець за це зобов'язаний дати 6 гр., а майстер, коли його визволить, має дати йому 1 зл. "навченого".

[20] Порядок наших підмайстрів. Кожен майстер повинен дати підмайстрові на вохлон 4 гр. і пивного 1 гр. Зі своєї волі майстер може йому дати до столу пива або ні, бо дає йому 1 гр. пивного.

[21] Порядок щодо тарборку підмайстрів. Насамперед підмайстер мусить виготовити з високоякісної вовни п'ять шапок на день на тарборк, а що більше зробить, від шапки – 1 шеляг. Коротких шапок повинен добре виготовити шість на день на тарборк, що більше зробить – мають йому платити: за дві (штуки) – 0,5 гр. Повинен виготовити фольдрових шапок сім одного дня на тарборк, а що більше зробить понад це – повинен йому майстер платити від трьох (штук) 2 шеляги. Митльових (шапок) на тарборк – вісім, а що більше виготовить – від однієї (шапки) – кварталник. Шапок грубої вовни мусить виробити дев'ять шапок, а що більше по кварталнику від однієї (шапки),

які мають бути клепані. Волоських капелюхів зобов'язаний виробити один на тарборк, а що більше – мають йому платити від однієї (штуки) 1,5 гр. Голок для (...) повинен виробити підмайстер на день дванадцять; зробивши їх, мусить сформувати, а від того, що більше зробить – має від майстра взяти від двох (штук) 0,5 гр. Жіночих сулеятів повинен підмайстер зробити три пари на тарборк, а що більше виготовить – має майстер йому платити по 2 шеляги. Чоловічих сулеятів – 2 пари до кісточок, а що більше понад тарборк – від пари по 1 гр. На тарборк повинен виробити шість пар, а що понад тарборк – по 1 шелягу від пари. Який би підмайстер не працював в якийсь день на тижні, повинен майстрові відробити, якщо схоче повний вохлон брати.

[22] Кожен учень має про це старанно дбати, під (карою) видання листа за ним із цеху, щоб ніде інде не дав “прешинку”, окрім того славного міста, бо “прешинк” кожному такому буде зламаний і мусить бути знову.

[23] Кожен ані іншої релігії, окрім святої римо-католицької віри, не повинен у нашому ремеслі вчитися, ані еретик, під (втратою) ремесла тим майстром, що наважився би (взяти), доки (такий учень) не буде підтверджений в католицькому костелі.

[24] Про дальший майстрівський порядок. Майстер на сухедні повинен дати 2 гр., а кожен підмайстер – 0,5 гр., комірник – 1 гр., а це на випадок пригоди та швидкої смерті підмайстра у якомусь випадку.

[25] Якби майстер без вини вдарив підмайстра у своєму будинку, тоді повинен дати підмайстрам до господи 12 гр. Якби так сталося, що хтось майстра вдарив при справі, то не повинен ніде бути відісланий, але тут має усправедлитися.

[26] Кожен шапкар, як той, хто живе як під упривілейованим урядом, так і той, хто під замком або під духівництвом, або якоюсь іншою юрисдикцією, щоб не завдавав труднощів цеху як щодо міських податків та всіляких послуг, так і щодо цеху, – такому має бути забрано челядь і хлопців доти, поки з майстрами в усьому не усправедливиться. А навіть не повинні йому дозволити на міському ґрунті викладати його роботу для продажу. А якби челядь наважувалася, про заборону майстрів не дбаючи, працювати у таких непослушних майстрів, тоді мають бути суворо покарані майстрами та челяддю, за їхнім рішенням.

[27] Скриньку до цехмістра, який буде обраний з-під іншої юрисдикції, не повинні нести, але має залишитися на міському ґрунті, а це на випадок труднощів зборів. Цех мусить собі місце знайти, а маючи вже привілейований цех, не повинні мати зборів, аж поки собі місця не знайдуть.

[28] Учні партачів, які перед прийняттям цеху та видачею привілеїв будь-де вчилися повних три роки, будучи шановних батьків, вільно їх буде за слушною справою чинити добрими, як якогось із наших (учнів).

[29] Привезень від чужих майстрів щоб не було, окрім львівського ярмарку, аж до видзвонення. І який би чужий (шапкар) хотів торгувати після видзвонення, можна йому забрати роботу, половина (забрання) має піти на міський уряд, а половина – на цехову армату. Окрім ярмарку, вільно їм копою продавати, хіба би була нова форма. А якби могли так робити, тоді вони більше привозити не мають. Від бідних крамарів щоб привезень не було, адже є такий достаток шапкарів, що своєю роботою можемо задовольнити і виконати достатньо будь-яку роботу за Божою допомогою.

[30] Шапкарі, які були би іншої юрисдикції, не повинні продавати на міському ґрунті свою роботу на рогатках, (йдеться про тих), які не були би під послухом міському урядові, ані в нашому цеху. Купці, як місцеві, так і чужі, щоб не продавали півсотнями шапок тут, у місті, чужим крамарям вовну для нашого ремесла. Щоб не вільно було купувати від чужих купців євреям, як місцевим, так і чужим, бо вивезенням тих товарів призводять до великої дорожнечі.

[31] Щоб мали крамниці майстри нашого ремесла на міському ґрунті для продавання в слушний час, як в інших головних містах.

[32] Хто би із часом виїхав до іншого міста на проживання, а не повідомив би про це братам у цеху через обіслання цеху, ані би вступав, не платив податків, за цеховими звичаями, рік та шість тижнів, відпадає від цеху з першим прийняттям (цехового) братства. А за ту погорду має бути повторним суворішим прийняттям караний. А коли би хотів прийти до цеху підмайстер, повинен сформувати 100 шапок на тарборк.

[33] Який би шапкар наважився виконувати роботу з волової шерсті або шкапи для обману братів, окрім овечої вовни, має бути покараний складенням ремесла.

[34] Якби підмайстер на майстра руку підняв, тоді має бути покараний дванадцятьма вохлонами. Якби підмайстер поранив майстра в його будинку, тоді мусить бути покараний (складенням) ремесла. Також, щоб жоден не насмілювався дати (роботу) мандрівному підмайстрові, маючи одного або двох (підмайстрів), але там (мандрівний підмайстер) повинен (пристати), де немає жодного.

[35] Цехмістри зобов'язані подавати рахунок панам райцям відразу після елекції кожного року – що в минулому році до цеху прибуло з армати та які гроші в скриньці, якби на щось видали, як є в інших корпораціях. Тоді щоб за привілеями (цехів) міста Кракова, Познані, Косцяна, під закладом кари 1 тис. червоних золотих, цех (був покараний), коли би чогось (у статтях) про майстрів, підмайстрів, учнів, синів, “прешинки” не дотримувався.

[36] Також, львівські майстри, насамперед осівши зі своїм ремеслом у місті Львові та розмножившись по інших містах, будуть старатися, щоб його королівський маєстат уважав з милостивої ласки те дозволити, щоб за двадцять чотири милі (від міста) підмайстри брали прізвиська й учні поєднувалися (саме) у Львові.

[37] Вільно буде братам того цеху здобувати та купувати вовну й іншу матерію, що належить до того ремесла, але будуть могти (купувати), де їм буде подобатися, у будь-яких місцях, всюди в нашій державі. Понад це за даним милостивим наданням його королівського маєстату вільно буде вовну та іншу матерію один одному, братам того ж ремесла, продавати, вільно використовуючи генеральну львівську вагу для важення такої купленої матерії, без будь-якої протидії львівського уряду й інших міщан.

[38] Наостанок будь-хто, хто робив би штуки того ремесла, при показу тих штук та при прийнятті його до цеху, щоб за звичаєм інших цехів того ремесла в інших містах учту справив.

Ми цю грамоту й ординацію з написаними статтями, на уклінне прохання братів того цеху, в усіх її пунктах, клаузулах, статтях й умовах, наскільки не суперечать загальному праву, схвалюємо, зміцнюємо та підтверджуємо. Що до відома доводимо всім, кому потрібно, а особливо сучасному львівському старості й іншим, які в майбутньому будуть, а також магістратові того міста, бажаючи, щоб згаданих братів цеху шапкарів при тих привілеях і всіх умовах затримали, дбали, щоб інші їх зберігали та карали порушників цього привілею і дбали, щоб вони були покарані, задля нашої ласки й обов'язку свого уряду, зберігаючи наші королівські права, держави та Католицької церкви. Для довір'я до справи дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали скріпити печаткою королівства. Дано у Варшаві 7 жовтня, року Божого 1615, а наших панувань у Польщі – 28, а Швеції – 22 року.

Якоб Задзік, секретар священного королівського маєстату.

Сигізмунд [III], король.

1620 р., травня 22, Варшава

Сигізмунд III підтверджує статут для львівського цеху шапкарів, який прийняли львівські райці 3 грудня 1590 р.

Коп.: AGAD, МК, ks. 166, k. 166-175. Напис копіста: "Confirmatio articulorum contubernii pileatorum civitatis Leopoliensis".

Sigismundus III etc. Significamus etc. Productas fuisse coram nobis litteras infrascriptas in pergamino editas, manu notarii civitatis Leopoliensis insigno illi subsriptas sigilloque illius civitatis Leopoliensis communitas, ordinationem bonumque ordinem fraternitatis seu contubernii pileatorum civitatis praefatae Leopoliensis, in se continentes, sanas, salvas, integras et non suspectas, supplicatumque nobis esse, ut easdem litteras autoritate nostra regia approbare et confirmare dignemur, quarum teneris est, qui sequitur.

Далі наводиться грамота львівських райців від 3 грудня 1590 р., яка містить статут цеху шапкарів (див. док. № 87).

Nos itaque Sigismundus rex, inhaerendo supplicationi praedictae, eorundem civium contubernii praefati pileatorum Leopoliensium, apud nos factae, praescriptas litteras et omnia earum contenta in onibus punctis, clausulis, articulis approbandum et confirmandum esse duximus, quidem approbamus et confirmamus, decernentes eas vim et robur debitae firmitatis in quantum iuri communi non repugnant obtinere debere. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscripsimus, sigillo regni communiri iussimus. Datum Varsaviae die vigesima secunda Maii, anno Domini millesimo sexagesimo vigesimo, regnorum nostrorum Poloniae vigesimo tertio, Suetiae vero vigesimo septimo anno.

Sigismundus [III] rex.

Sигізмунд III і т. д. Повідомляємо і т. д. Було представлено перед нами нижченаписану грамоту, видану на пергаменті, підписану внизу тієї (грамоти) рукою писаря міста Львова, печаткою того міста Львова скріплену, що містить ординацію та добрий порядок братства, чи цеху, шапкарів згаданого міста Львова, цілу, непошкоджену, непорушну та не підозрілу; просили нас, щоб цю грамоту нашою королівською владою ми вважали за гідне схвалити та підтвердити; цієї (грамоти) зміст є такий.

Далі наводиться грамота львівських райців від 3 грудня 1590 р., яка містить статут цеху шапкарів (див. док. № 87).

Таким чином, ми, Сигізмунд [III], король, узявши до уваги згадане подане нам прохання тих міщан згаданого цеху львівських шапкарів, написану грамоту і все, що в ній міститься, в усіх пунктах, клаузулах, статтях уважали (за гідне) схвалити та підтвердити, як і схвалюємо та підтверджуємо, вирішуючи, що вона повинна отримати міць і силу належної міцності, наскільки загальному праву не суперечить. Для довіри до цієї справи дану (грамоту) нашою рукою підписали і наказали скріпити печаткою королівства. Дано у Варшаві 22 травня, року Божого 1620, наших панувань у Польщі – 23, а у Швеції – 27 року.

Сигізмунд [III], король.

1641 р., грудня 14, Львів

Львівський расецький уряд підтверджує ухвалу цеху шапкарів

Облята: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 55, с. 2005-2006.

Rersonaliter venientes honesti Jacobus Składowski et Albertus Winiarski contubernii pileatorum cechmagistri, suo atque aliorum eiusdem contubernii magistrorum ad latus suum adstantium, totiusque eiusdem contubernii nomine laudum publicum consensu totius contubernii sui interveniente factum et receptos certos articulos contubernalis ultra privilegia antiqua in se continens, ad legendum, trutinandum actisque praesentibus inserendum et approbandum in scripto obtulerunt tenoris eiusmodi.

Tenor laudi contubernalis.

[1] Naprzod abysię żaden nie ważył się chłopca obcego w budce sadowic, ani towarzysza, oprócz żony, corki albo syna swego własnego.

Wtora. Aby się żaden brat nie ważył nosic po przedmiesciu magierek, chiba na gotowy targ, tylko w budzie przedawac na mieyscu zwyczajnym.

Trzecia. Aby się żaden nie ważył w budce siedziec y wdowa we święto albo w niedziele.

Czwarta. Aby żaden czapnik z miasta inszego nie przedawał czapek buntami na jarmarku Lwowskim, ani pojedynkiem, tylko kopą albo pułkopą.

Piąta. Jesliby ktory masłec wdowe Lwowską czapniczke poiąc chciał albo masłkowne, tedy pułsztuki ma robic y według praw ma odbywac ią.

Szosta. Jesliby ktory kupiec obcy, prawa mieyskiego tutecznego nie mający, welne miał, a chciał czapki za welne brac, nie powinien ich tu przedawac, ieno gdzie indzie ich wywiesc ze Lwowa.

Siodma. Jesliby się taki brat albo wdowa znalazła, miałaby te robote między budkami przedawac, tedy ich zabrac połowice na potrzeby mieyskie, a połowice na cechowe.

Osma. Aby się żaden brat nie ważył sprawy wynosic za prog cechowy, chiba do urzędu panow radziec Lwowskich.

Dziewiąta. Aby się żaden brat nie ważył z czeladzią po gospodach piiac. Także mistrz y czeladnik, żeby dłużej na gospodach do wybiianey [godziny] nie bawili się.

Dziesiąta. Jesliby ktora wdowa po zmarłym małżonku swoim zostawszy, dziecięcia z kim dopuszcila się, ma rzemiesło y używanie iego tracic. A iesliby zas ktory wdowiec tak wystąpiel, ma bydz wedle wynalazku panow radziec karany za to.

Jedenasta. Między towarzyszami tak zakładamy, abysię na Boże Narodzenie odprawiel ktory chce, bo po Bożym Narodzeniu nie wolno, jarmark następuje, az po jarmarku we dwie niedzele to wolno, dopuszczamy odprawic się.

Dwunasta. Żaden brat y wdowa czapek u Żydow abo kupcow postronnych nie mają brac y przedawac ie, tylko u braci cechowej pod utraceniem takowych czapek.

Na ostanek to tysz waruiemy, aby żaden brat, także y towarzysz nie ważył się w czapkach, tak letniech, iako y zimnych inakszych, tylko czapniczey Lwowskiey roboty, chodziec y onych zażywac pod winą cechową.

Porro officium praesens consulare Leopoliensis articulos supranominatos legit atque in certis punctis correctos et prout supra sunt conscripti emendatos approbavit atque autoritate sua, in quantum juri publica et civitatis huius bone ordini non contrariantur confirmavit, decernens eosdem vim et robur perpetuae firmitatis obtinere debere. Salva nihilominus facultate pro rerum et temporum exigentiam eosdem articulos meliorandi, mutandi, augendi, corrigendi sibi successoribusque suis reservata ac praecustodita. In cuius rei fidem sigillum officii consularis Leopoliensis praesentibus est appensum. [Actum Leopoli sabbatho post festum Immaculatae Conceptionis Beatissimae Mariae Virginis proximo, anno Domini 1641].

собисто прийшовши, чесні Якоб Складовський та Альберт Вінярський, цехмістри цеху шапкарів, від свого та імені інших майстрів того цеху, яких мали при своєму боці, та від імені всього того цеху внесли на письмі публічну ухвалу про згоду всього цеху, яка містить певні прийняті цехові статті понад давні привілеї, для читання, обдумування, внесення до даних актів і схвалення з таким змістом.

Зміст цехової ухвали.

[1] Насамперед, щоб жоден не наважувався садити в ятці чужого хлопця, ані підмайстра, окрім дружини, доньки або свого власного сина.

Друга (стаття). Щоб жоден не наважувався носити на передмістях магерок, хіба на готовий торг, продаючи тільки в буді на звичайному місці.

Третя (стаття). Щоб ніхто (з братів) і вдова не наважувалися сидіти в ятці у свято або в неділю.

Четверта (стаття). Щоб жоден шапкар з іншого міста не продавав шапок на бунти¹ на львівському ярмарку, ані вроздріб, тільки на копу або півкопи.

П'ята (стаття). Якби котрийсь маслак хотів одружитися з удовою львівського шапкаря або з донькою майстра, тоді повинен півштуки робити та, відповідно до прав, має її виконати.

Шоста (стаття). Якби чужий купець, котрий не має місцевого міського права, володів вовною, а хотів би взяти шапки за вовну, то не повинен їх тут продавати, лише як деінде вивезе зі Львова.

Сьома (стаття). Якби знайшовся такий брат або вдова, які продавали між ятками, тоді (слід) їхні роботи забрати: половину – на міські потреби, а половину – на цехові.

Восьма (стаття). Щоб жоден брат не наважувався виносити справи поза поріг цеху, хіба до уряду панів львівських райців.

Дев'ята (стаття). Щоб жоден брат не наважувався пити по господах з челяддю. Також, щоб майстер і челядник довше в господах не перебували, ніж до часу пробиття (години)².

Десята (стаття). Якби котрась вдова, яка залишилася по своєму чоловікові (одинокую), допустила з ким дитину, тоді повинна втратити ремесло та його ужиток. А якби котрийсь удівець так вчинив, то має бути покараний за це, відповідно до рішення панів райців.

Одинадцята (стаття). Встановлюємо між підмайстрами так, щоб (вони) відправлялися на Різдво, хто хоче, бо після Різдва не можна, адже ярмарок приходить, аж після ярмарку по двох тижнях можна буде відправитись.

Дванадцята (стаття). Жодний брат чи вдова не мають брати та продавати шапок у євреїв або чужих купців, тільки у цехових братів, під втратою таких шапок.

Врешті, також те застерігаємо, щоб жоден брат, також і підмайстер, не наважувалися одягати та використовувати шапок, як літніх, так і зимових, іншої роботи, тільки львівської шапкарської роботи, під цеховим покаранням.

Даний львівський раєцький уряд вищезгадані статті читав, їх схвалив, поправивши деякі пункти, та видав, як є вище написано, а також підтвердив своєю владою, наскільки не суперечать публічному праву та доброму порядку того міста, вирішуючи, що вони повинні отримати силу і міць вічної міцності, попри це залишаючи та забезпечуючи собі і своїм наступникам право при зміні речей і часів ті статті покращити, змінити, побільшити, скоригувати. Для довір'я до справи печатка львівського раєцького уряду до даної (грамоти) є притиснута. (Діялося у Львові у найближчу суботу після свята Непорочного Зачаття Пречистої Діви Марії, року Божого 1641).

¹ В одному бунті налічувалося 15 штук.

² Йдеться про час до вечора, коли закривали міські брами з пробиттям міського годинника.

ПАСАМОННИКИ

1634 р., жовтня 27, Львів

Владислав IV підтверджує цех львівських пасамонників і статті, які слугують цьому цеху

Перець: AGAD, МК, 181, к. 35v.

Confirmatio contubernii et articulorum segmentariorum civitatis Leopoliensis cum subscriptione regni maiestatis additaque clausula in quantum de iure sunt et usus earum habetur. De data Leopoli die XXVII mensis Octobris, anno Domini ut supra [1634].

Vladislaus [IV] rex.

Stanislaus Siedlecki.

Підтвердження цеху і статей пасамонників міста Львова з підписом королівського маєстату та доданою клаузулою, наскільки згідні з правом та є в ужитку (статті); з датою: у Львові 27 жовтня, року Божого як вище [1634].

Владислав [IV], король.

Станіслав Седлецький, (секретар).

ВИШИВАЛЬНИКИ

1658 р., травня 11, Львів

Львівські райці приймають статут для цеху вишивальників і лучників

Облята: ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 67, с. 893-910. Напис копієста: “Ordinatio contubernii seu confraternitatis phrigionum Leopoliensium”.

Rayce miasta Lwowa. Wszystkim wobec y kozdemu zosobna, komu to wiedziec nalezy, wiadomo czyniemy. Jako przed zupełny urząd nasz przyszedszy sławni y ucciwi mistrzowie hawtarskiego y łuczniczego rzemiesła, tak natiey Katholickiey, iako tesz y natiey Ormianskiey y Greckiey, mieszczanie Lwowscy, po własnych imionach nizey opisani, będąc napomnieni od urzedu naszego pod czas elektiey urzedow miasta tego w roku teraznieyszym niedawno uczynionego, tak spolnie y jednostaynie miedzy sobą postanowili, aby porządki rzemiosł swoich w tym miescie według zwyczajow inszych rzemiosł po Koronie pewnym prawem, obyczaiami y artykułami zmocnione y opisane na czasy wieczne przez siebie y potomnych swych trzymali y według onych przystoynie w cesze y rzemiosłach swych zachowali sie; żądali urzedu naszego, abysmy według starodawnych miasta tego przywileiow, dekretow y po wszystkim krolestwie zachowujących sie zwyczajow, więc y opisanego prawa Maydeburskiego, naprzod ku czci y ku chwale Imienia Panskiego, potom tesz ku spolnemu tego miasta pozytku, porządku y ozdobie pomienionych haftarskiego y łuczniczego rzemiosł, bractwo y ceche postanowili y onym porządki albo artykuły pewne, ktore nam według zwyczajow y zachowania swego cechowego na pismie gotowym podali, do słusznego skutku y porządku przywiedli y potwierdzili, ktorych artykułow taki iest porządek.

Pierwszy. Ktoby chciał do porządku bractwa hawtarskiego [sic] y łuczniczego przybydz, potrzeba, aby wstepnego oddał złotych pietnascie y dwa garca wina, a za kolacją złotych pietnascie, a potom aby próbę rzemiesła swego pokazał rekami swymi wyrobioną, a wszystkim panom mistrzom cechu tego dla oswiadczenia, iesli iest doskonały w nauce rzemiesła swego. A takową próbę, ktora sie zowie sztukami, powinien robic u tego mistrza, iesli hawtarz – u hawtarza, a łucznik – u łucznika, u ktorego mu naznaczą z cechu od cechmistrzow. A takowy zaden nie ma bydz do sztuk robienia przypuszczony, tylko aby był w rzemiesle wyczwiczony y wyzwolony, tak z katolikow, iako y z religii Ormianskiey y Greckiey.

A rzemiesło y robota haftarska ma sie odprawowac takim sposobem. Sahaydaki haftowane y gładkie, y drukowane, z skury juchtowey Moskiewskiey, Kowelskiey, Litewskiey, Wołoskiey y capowey. Item tebinki gładkie, liczkowane, drukowane, haftowane, sukienne, axamitne, safianowe, capowe, skorzane y inszych materiy. Item lŷzniki, nozecki, szabeltasze, szawłuki gładkie y haftowane, ładownice haftowane y wykrawane, olstra haftowane, sakwy haftowane na Moskiewskim iuchcie y na roznych materyach y skurach wyzey opisanych. Item siodła y siedzenia rozne z poduszkami, z taszkami, woyłokami, płatami, czoldarami haftowanemi y insze rzeczy

zołnierzom przynależące, haftowane wolno robic y przedawac. Wolno tesz haftarzom y łucznikom swoje kramy miec y swoje roboty przedawac, a przy tym y insze do swego rzemiesła rzeczy tylko należące odbywac.

W tymze artykule waruie sie tak haftarzom, iako y łucznikom, aby za złoczyncami na executią z inszemi cechami nie chodzili, czasu iednak potrzeby publiczney na ratusz stawic sie porządnie, tak iako y cecha cyrulicza, na warte powinni będą.

Drugi. Kazdy ktory sie chce tego rzemiesła haftarskiego y łuczniczego wyuczyc, powinien przez lath siedm do iednego mistrza w nauce swey trwac y łoża dobrego, aby był syn, o czym aby miał swiadectwo listowne od urodzenia z urzędu przy żądaniu sztuk, pod pieczęcią miasta onego, gdzie sie urodził wydane. Tenze chłopiec, ktory sie ma rzemiesła uczyc, powinien dac przy wpisaniu do rejestru złotych dwa, a kiedy zas wypisowac sie y wyzwalac bedzie, powinien dac do skrzynki złotych trzy y panow mistrzow, takze towarzyszow uczestowac. Towarzysze zas lub z pola przychodzący, lubo tu sie znajdujący, tedy takowe robote powinni u brata cechowego na cwierc roku za wiadomością cechmistrzow usiesc y nie powinni wiecey brac wachlonu na tydzien, tylko złoty ieden groszy szesc. Inszi zas po wyzwoleniu swoim wedle woli swoich mistrzow, w czym na przewinionego ma bydz wina wedle uchwały braci.

Trzeci. Powinien kazdy pierwey przewedrowac dwie lecie za towarzysz, a znowu pułroku w miescie u mistrza ktoregokolwiek przerobic, tosz dopiero do bractwa tego wstąpic, wstepne zwysz namienione odprawic y prosic panow mistrzow o ukazanie sztuk, iakowe bedzie miał robic, co mu ma bydz pozwolono y ukazano (za dosyc uczynieniem powinności iego zwysz opisanych).

A sztuka takowa ma bydz rzemiesła hawtarskiego [sic], naprzod łubie na czapie łanciuszkową robotą subtelną haftowane, ktoreby mistrzom hawtarskim podobało; druga – obraz nabożny. Łuczniczego zas rzemiesła ma bydz sztuka: łuk z kibicy wypłowany, a znowu tę kibic całym rogiem pokryc y powlec porządnie. Na to ma miec czasu niedziel dwanasce, a te sztuki mają bydz zrobione bez zadney pomocy, ani tesz porady drugiego, u mistrza, ktorego mu z cechy naznaczą: haftarz – u hawtarza, łucznik – u łucznika. A gdzieby było doswiadzenie, zeby kto pomagał, ma bydz karany ten, ktory sztukę odprawuie y robi szescia kamieni wosku. A gdyby ten sztukom dosyc nie uczynił, powinien za obiedwie sztuce odkładac hawtarzom y łucznikom złotych sto y kolacją sprawic dla wszystkich mistrzow. Co ma zrobiwszy okazac panom mistrzom, a iesliby kolacicy nie chciał sprawic, tedy złotych trzydziesci ma za nie cesze oddac. Sztuki zas pomienione, tak haftarskie, iako łucznicze, mają zostawac przy bractwie, ktore sprzedawszy, pieniędzy zostawac będą w skrzynce brackiey.

Czwarty. Posługi cechowe nowy mistrz powinien bedzie rok y szesc niedziel odprawowac według potrzeby nauk panow cechmistrzow swych, a gdyby po nim nie nastąpił drugi, tedy powinien bedzie posługowac do nastąpienia drugiego po sobie do cechu.

Piąty. Syn mistrzowski tegosz cechu ma bydz wolen od pułsztuki robienia, tosz sie rozumiec ma o corce haftarskiej y łuczniczey, iesli poydzie zamąsz za haftarza albo łucznika. Do tego przed wstepkiem swym do cechu ma przerobic rok y szesc niedziel za towarzysz u mistrza cechowego, u ktorego mu sie bedzie podobało. A tak swiadectwo dawszy o dosyc uczynieniu rzemiesła swego, bedzie przypuszczony do cechu miedzy bracią y otrzyma posrodek, posłuszenstwa albo posługi oddawac, iako y drudzy, powinien bedzie. Takze y ten, co mistrzowne poymie rzemiesła swego, od sztuk robienia wolny, tylko to odprawi, co mistrzowski syn. Ktoby tesz wdowe poiął z dziećkami, wolny od sztuk, oddawszy powinności takowe, iakowe mistrzowski syn, iednak do tego zosobna złotych trzydziesci ma dac, a to za pułsztuki, ktoreby miał robic. Wdowe ktoby zas poiął bez dziećtek meza swego zmarłego, powinien y sztukę iedne robic y złotych trzydziesci dac.

Szosty. Chłopiec ma trwać uiednany siem lat, nie odchodząc, u każdego mistrza, iako starodawny zwyczaj opiewa, a gdyby odszedł y nie było go szesc niedziel, takowy nazad nie ma bydz przyimowany na te ktore przetrwał lata, ale iusz znowu siedm lat ma zaczynac. A do tego niema zaden mistrz uczyc, ieno iednego ucznia, a drugiego po nim wpulczwarta lata wolno przyiac.

Siodmy. Wdowy y corki mistrzowskie maią sie w swym stanie ucciwie zachowac, a gdyby była ktora przeswiadczona w nierządzie swym, takowych odsądzami od rzemiesla y wolnosci iey, a ktoby taką poiął, powinien będzie sztuki całe robic. Takze y mistrz, gdyby był przeswiadczony, zeby sie nierządnie sprawował u stanie swym małzenskim, ma bydz z rzemiesla zrzucony albo winę dac według uchwały wszystkich panow braci. Wdowom zas ucciwie sie urządzającym, powinno bractwo czeladnika dac, ale chłopcow nie powinno uczyc y wyzwalac, poki zamąż tegosz cechu nie poydzie.

Osmy. Ktoby sie tesz pierwey ozenił, nim cech przeprawił, ma bydz karany dwudziestą złotych y powinności odprawiac, iako komu zwysz opisano. Do tego wszelki, w cechu będący, ktoryby nie odprawił ze wszystkim powinności cechowej, tedy mu nie wolno ani chłopca uczyc, ani czeladnika trzymac.

Dziewiąty. Partacz ktoreykolwiek iurisdictioney, iezeliby chciał sztukę robic, powinien sie sprawic panom mistrzom w cechu według postanowienia albo uchwały brackiey wszystkich partactwa swego.

Dziesiąty. Mistrz z inszego miasta, gdyby żądał o poszrodek, a ozeniony do tego y z dziatkami, powinni mu pozwolic sztuk robic, gdyby tylko mógł miec z miasta tam, u ktorым mieszka, swiactwo, moze bydz przyiety do bractwa y cechu za pewnymi conditiami. Jednakze dziatki iego nie mogą sie szcycic masłkami Lwowskimi albo mistrzownemi, y gdyby kto takową poiąwszy, przybył do Lwowa na mieszkanie, powinien całe sztuke robic y insze powinności odprawic.

Jedenasty. Partactwa wszelakie iakieykolwiek iurisdictioney wszelkiego stanu ludzi, nieporządne postanowienia wolno sprawiac y zabierac na kazdy czas, ktorych sie wiele znayduie na gruntach szlacheckich, duchownych, zamkowych, mieyskich, tak w rzemiesle haftarskim, iako y łuczniczym, w ktorym rzemiesle są y białogłowy wielką przeszkodą, robiąc w klezczach robote haftarską. Tych wszystkich urzedownie wolno zabierac roboty, połowica na urząd, a połowica bractwu.

Dwunasty. Nie powinni tesz kupcy y kramarze, tak obcy z miast, miasteczek wszystkich, iako y tuteyszy Lwowszy, tu do Lwowa wszelakiego czasu zadney nawozic roboty haftarskiey y łuczniczey, oprócz tylko w jarmark na świętą Agnieszkę mogą przywozic, y to pod czas iarmarku takowego przywiosszy robote, powinni niemieszkanie wpszod one panom cechmistrzom bractwa przerzeczonego opowiedziec y praesentowac, którą wolno będzie wedle targu cechmistrzom y drugim braciom bractwa tego kupic y samym po swey cenie, komu chciec przedawac. A iesliby nie chciał kupiec, tedy ci ktorzyby nawiezli takową robotę, aby mu wolno sztukami albo ogołem onę, komu chciec, pod czas iarmarku rosprzedac lub zkąd gdzie indzie wywiesc; maią od kozdey sztuki do skrzynki bractwa tego po szesci groszy zapłacic. Co wszystko maią wypelnic pod zaborem takowej roboty, połowica na urząd, a połowica do bractwa. Przestrzegaiąc y tego tymze artykułem, ysz cisz kupcy y kramarze obcy y tuteyszy, takze y Zydzi postronni y tuteyszy Lwowszy, nie powinni roboty wszelkiey, bractwu temu należącej, od partaczow tuteyszych y postronnych kupowac, ani oney tu nawozic y u kramach lub w domach, albo gdziekolwiek przedawac, a to takze pod zaborem, połowica tey roboty na urząd, a połowica na cechę brackę.

Trzynasty. Partacze na mil trzydziesti mieszkaiący ode Lwowa, a zwłaszcza w stronach Podolskich, Wołynskich y Pokuckich, nie mogą sie sprawiac, iedno we Lwowie, a to dla tego, ysz Lwowskim panom mistrzom w rzemiesle szkodzą. Takze y wszyscy partacze z inszych Polskich

kraio w mogą sie sprawowac we Lwowie, co im bedzie wazno wszedzie y bez nagany, albowiem sie to pozwala panom mistrzom Lwowskim y moc takowa im iest dana na takowych nieporządnych ludzi. Mistrzowie zas ze Lwowa nigdzie na sprawę nie mogą iezdzic, ale gdyby był dokąd turbowany, powinien sie takowy sprawic, iako doma w Lwowie w cechu swoim.

Czternasty. Czeladz tesz porządek swoy miec maia od panow mistrzow swych postanowiony, to iest schadzki y insze porządki czasow pewnych, a to dla tego aby porządnie za towarzysz mogli zostawac, a drugie tesz towarzystwo nabyte złe poprawiac, albowiem nigdzie nie moze za towarzysza zostac, iedno w tym miescie, w ktorymby sztuki robiono.

Piętnasty. Panom haftarzom y łucznikom bractwa tego wolno bedzie przypuscic do teyze obrony przywileiu y posluszenstwa strzelnikow za datkiem pewnym, ktorzy iednak maia sie sprawowac y sądzic według zwyczaiu starodawnego porządku bractwa tego, nie przeszkadzaiąc ieden drugiemu w swych rzemiosłach, porządkach y zwyczaiach.

Szesnasty. Powinni tesz cechmistrzow miec dwoch, Polak zawsze na kazdy rok, a panowie Ormianie y natiey Greckiey alternatą: Ormianie, tak hawtarze, iako y łuczniczy, iednego roku, a natiey Ruskiey – drugiego roku, ktorzy porządek cechowy maia odprawowac y sprawedliwosc kazdemu czynic. Starszemi zas stołowemi bendą dwoch, kiedy cechmistrz bedzie natiey Ormianskiey, tedy z natiey Ruskiey powinni bydz stołowemi starszymi, a kiedy zas bedzie cechmistrz z natiey Ruskiey, na ten czas powinni bydz stołowemi starszemi z natiey Ormianskiey. Tymze sposobem y czeladz ma sie sprawowac, ani powinno sobie w rzemiosle przeszkadzac, osobliwie zeby łucznik haftarskiego rzemiosła, a haftarz łuczniczego nie robili, pod winą szesciu kamieni wosku.

Siedmnasty. Zchadzki [sic] co cztery niedziele miewac y sprawy odprawowac powinni y kazdy powinien sie sprawowac, iezeli komu w czym był winien, to iest z poswarkow y długow cechowych y inszych rzeczy w tym podobnych. W puszczeniu wota ieden drugiemu, aby nie przeszkadzał, ale siedząc na swych mieyscach, iako komu nalezy, porządnie czekał, asz na niego przyidzie, pod winą kamienia wosku, a to dla tego, aby kazdy nie obawiając sie nikogo sprawedliwie mógł wota swoje oddac albo osądzic. Przy ktorey chadzce powinni sie składac do skrzynki cechowej po groszu y na suchedni takze po groszu, tak mistrzowie, iako y towarzysze.

Osmnasty. Cechmistrze gdyby zaniedbali obeslac cechy na schadzki, powinni dac po groszy dziesieci na wosk. Takze gdyby przez niedbalstwo za zmarłą bracią msze nie odprawili, iako dawny iest zwyczaj we wszystkich cechach, powinni dac po groszy osmnastu na wosk, a katoryby zamieszkał na mszę suchedniową y do zchadzki [sic] na pewną godzinę obesłany będąc, powinien dac pułkamienia wosku.

Dziewiętnasty. Gdyby kto z braciey, zona, syn, corka albo kto z czeladzi y towarzyszow y ktoyszkolwiek [sic] tych rzemiosł umarł, a nie byłby na pogrzebie, powinien dac winy groszy dwanasie, aszby sie wyswiadczył trudnosciami y opowiedział przez drugiego bratha.

Dwudziesty. Gdyby brath ktory swarzył sie albo sprzeczny y nieposluszny był, ma winę popasc wosku kamien, a zosobna gdyby w pospolitym mieszkaniu nałaił ieden drugiemu, powinien dac winy pułkamienia wosku, y wiecey według obelzenia, a to dla tego, aby bracia zgodnie mieszkali w miłosci. A katoryby sie brath nie dał karac w bractwie za swoy wystepok, taki urzędowi winę oddawszy za swoy upor, powinien przecie po staremu w bractwie bydz sądzony y karany. Więc tesz ieden drugiego w mieszkaniu niema podkupowac, ani podnawowac y czeladzi nie odmawiac, ani roboty przed kupcem cudzym nie ganic pod winą kamienia wosku.

Do tego robota ma bydz przedawana własną swą reką robiona, nie przekupna, ani nawozna pod winą dziesięci grzywien winy panskiey na ratusz. Gdysz bracia robotę rozmaıtą mogą robic, a

tak sie kozdy cieszyc ma z pracy swoiey y rzemiesla swego, partaczow nie mnozac, ani u nich kupuiac, ani dawaiac z ramienia swego robic pod winą panskiey winy dziesiac grzywien, polowice na urzad, a polowice – bractwu, ale ich zabierac, a zwlaszcza na gruntach mieyskich y oddawac polowice panom na ratusz, a polowice do cechu swego.

W tymze artykule waruie sie, aby towarzysze w domu zawsze nocowali, a ktoryby z towarzyszow w domu nie nocował, powinien dac winy kamien wosku do skrzynki brackiey. Wiece ktoryby towarzysz mistrza swego zniewarzył y w bractwie swowolny, sprzeczny, nieposluszny y niezgodny był, tedy takowego w bractwie karac potrzeba ciega komu bracia roskaza, a iesli ten nie usluha, brath winą podpada kamien wosku.

Insze porzadki, ktoreby za zezwoleniem y uchwala wszystkich braci, ktore nie sa tu opisane, takowe, ktore bendą z consensem ich mosci panow radziec postanowione, ma bydz mocno trzymane. Mistrzowie zas w tym cechu albo bractwie bendacy y ich czeladz, towarzysze rzemiesla oboyga hawtarskiego y luczniczego, albo na potym y strzelniczego, gdy do tego bractwa wnida, pod te wszystkie y kozde zosobna, dla nich wzwyż opisane porzadki y artykuly, teraz y na potym bedacy, podlegac maia z powinnościami y conditiami wzwyż opisanymi.

Dwudziesty pierwszy. To tesz wiecznymi czasy w tym bractwie zachowano bydz ma od mistrzow namienionych rzemiesl, teraz y na potym bedacych, ze w obieraniu na kazdy rok cechmistrzow przysięgłych ieden Polak, a drugi haftarz albo lucznik religiey albo Greckiey, albo Ormianskiey bydz maia cechmistrzami. Skrzynka iednak na kazdy rok ma zostawac przy Polaku, a klucze od niey ieden przy bracie religiey Greckiey, a drugi przy bracie natiey Ormianskiey; takze miedzy czeladzia, iako sie wyzey namienilo. A zaden zadnego nie ma uprzeczac z mistrzow, iedno iako kto wstapil wedle rejestru do cechu. A gdy suchedni przyida, te suchedni, tudziesz woski wszelakie zwysz opisane, za winy dawane, na troie powinny sie dzielic, to iest odna czesc do oltarza, ktorzy sobie katolicy w kosciele metropolitanskim Lwowskim obiora, a druga czesc – kosciolowi Ormianskiemu Lwowskiemu, trzecia – do cerkwi religii Greckiey zalozenia Blahowisczenia, to iest Zwiastowania Naswietszey Panny Mariey, tu na przedmiesciu Krakowskim fundowaney. A te suchedni y woski, tak do kosciolow, iako y do cerkwi kozdego roku dochodzone y oddawane bydz maia.

Dwudziesty wtory. Ktoryby sie z braci cechowe y wazył sekreta, rady y wota z bractwa wynosic y wydawac przed kimkolwiek obcym y domowa czeladzia, taki kazdy ma bydz z mieysca ruszony do czasu przez bracia naznaczonego y wine dac wedlug uchwały braci.

My tedy pomieniony urzad miasta Lwowa, uznawszy y dobrze uwazywszy, isz w swysz opisanych artykulach porzadek, ktory slawny y ucciwy pan Jan Bogdanowicz haftarz, jego krolewskiey mosci promotor, takze slawetni y ucciwi panowie Mathyasz Kidayczyk, Jacko Kolodczakowicz, na ten czas cechmistrze, Grzegorz Bogdanowicz, Cyprian Kisielnicki, Pawel Eustaphiewicz, Hrehori Kunaszewicz, Wasili Daszkiewicz¹, rzemiesla haftarskiego mistrzowie, takze Sepher Bahadurowicz, Owanis Maxiutowicz y Marek Piramowicz rzemiesla luczniczego mistrzowie, mieszczanie Lwowscy, do czytania, uwazania y potwierdzenia podali, z slusznych y przystoynych do porzadnego w cechu tym mistrzom oboyga rzemiesl sprawowania przyczyn poszedł y nic sie w nim nie zachowuie, ani znayduie, coby z pospolitym miasta tego pozytkiem y ozdoba wiecey ucciwoscia tych rzemiesl zlaczone bydz nie miało, a osobliwie chcąc, aby takim porzadkiem y postanowieniem zwyczajem inszych rzemieslnikow y cechow, takze w rzemieslach swych haftarskim y luczniczem mistrzowie, towarzysze y czeladz, teraz y na potym bedacy, we wszelkiey poboznosci przystoynych y ucciwych obyczaiow w powinney powinnosci swey zawdzieczali sie y rzadzili. Dla

tegosz pomocy Bozey wezwawszy, mocą praw y przywileiow, więc powagą y władzą urzędu naszego cech y bractwo onym założyliśmy, takosz tym pisaniem naszym, iusz odtąd zakładamy y gruntuiemy, artykuły zwysz opisane wszystkie y kozdy zosobna potwierdziliśmy y umocnili, y odtąd rzeczą y skutkiem potwierdzamy y umacniamy na czasy wieczne. Tego dokładaiać, aby w sprawach brackich y między osobami, do tegosz bractwa należącemi, iezeliby sie ktora strona skrzywdzona bydz czuła, y przez appellacją do urzędu naszego sie udała, całą y zupełną władzą, nam y successorom naszym we wszystkich wyzey opisanych punktach y artykułach zachowuiemy, obiecuiąc to siebie po nas samych y ktorzy potym na urząd radziecki nastąpią, potomnie następujących collegow naszych, isz pomienionych rzemiosł mistrzow wszystkich y tych, ktorzy do tego bractwa nalezac będą, przy zwysz opisanych porządkach y artykułach y sami zachowaią y od tych, ktozyby sprzecznymi byli, pod winą panską bronit bendą. Dla lepszey wiary y pewności, takze swiadectwa pieczęć urzędu naszego radzieckiego przycisnąc rozkazaliśmy. Działo sie we Lwowie w sobote pridie dominicae Jubilate, to iest dnia iedenastego miesiąca Maia, roku Panskiego tysiác szescseth piecdziesiętego osmeego.

¹ Залишено місце для вписання прізвища ще одного майстра.

Райці міста Львова. Всім і кожному зокрема, кому слід знати, робимо відомим. Що перед повний наш уряд прийшли славні та чесні майстри вишивального та лучного ремесла, як католицької нації, так і вірменської та грецької, львівські міщани, з власними іменами, які подані нижче, котрим наш уряд нагадав під час виборів урядів того міста, що недавно відбувалися в цьому році, щоб спільно й одноставно між собою постановили і тримали вічними часами, самі та їхні нащадки, порядки своїх ремесел у тому місті, відповідно до звичаїв інших ремесел у Короні, зміцнені й описані певним правом, звичаями і статтями і, відповідно до них, пристойно в цеху та ремеслах поводитися; вимагали від нашого уряду, щоб ми, відповідно до стародавніх того міста привілеїв, декретів та звичаїв, яких дотримуються в усьому королівстві, а саме й описаного магдебурзького права, насамперед для честі та хвали імені Господа, потім для спільної користі того міста, порядку та прикраси згаданих вишивального та лучного ремесел встановили братство і цех та їм порядки або певні статті, які нам, відповідно до звичаїв і своєї цехової поведінки, подали готовими на письмі, привели до належного результату та порядку і надали. Тих статей зміст є такий.

Перша (стаття). Хто би хотів до порядку вишивального та лучного братства приступити, потрібно, щоб дав вступного 15 зл. та два гарнці вина, а за учту – 15 зл., а потім показав пробу свого ремесла, зроблену власними руками, всім панам майстрам того цеху для засвідчення, чи є досконалий у науці того ремесла. А таку пробу, яку звуть “штуками”, повинен робити у такого майстра (якщо вишивальник – у вишивальника, а лучник – у лучника), якого йому визначать із цеху цехмістри. А такий жоден не має бути допущений до виготовлення штук, тільки щоб був навчений у ремеслі та визволений, як з католиків, так із вірменської та грецької релігії.

А вишивальне ремесло та робота мають відбуватися таким способом. Вишиті сагайдаки, гладкі та тиснені, з юхтової шкіри: московської, ковельської, литовської, волоської та капової. Далі: тибінки гладкі, личковані, тиснені, вишиті, сукняні, оксамитні, сап’янові, капові, шкіряні й інших матеріалів. Далі: ліжники, ножечки, шабелтаси, гладкі та вишиті шавлуки, вишиті та викрапані

ладівниці, вишиті ольстри, вишиті сакви на московському юхті та на різних матеріях і вищеописаних шкірах. Далі: різні сідла та сидіння з вишитими подушками, з ташками, войлоками, ковдрами й інші вишиті речі, які належать до вояцтва, вільно робити і продавати. Також вільно вишивальникам і лучникам мати свої крами та свої вироби продавати, а також збувати й інші належні до свого ремесла речі.

У цій статті також забезпечуємо, як вишивальникам, так і лучникам, щоб на страту за злочинцями з іншими цехами не ходили, однак у час публічної потреби зобов'язані будуть ставати в ратуші на варті так, як і (майстри) цирульницького ремесла.

Друга (стаття). Кожен, який захоче те вишивальне та лучне ремесло вивчити, повинен протягом семи років у одного майстра перебувати в науці, бути сином з доброго ложа, про що мусить мати писемне засвідчення про народження з уряду при вимозі (виготовлення) штук, видане під печаткою того міста, де він народився. Той же хлопець, який має вчитися ремесла, повинен дати при вписі до реєстру 2 зл., а коли буде виписуватися та визволятися, має дати до скриньки 3 зл. та почастивати панів майстрів, а також підмайстрів. А підмайстри, які приходять “з поля” або місцеві, зобов'язані сісти у цехового брата на чверть року за відома цехмістрів і не повинні брати більше “вохлона” на тиждень, тільки – 1 зл. 6 гр. А інші після свого визволення – за волею своїх майстрів, причому для винуватого має бути покарання, відповідно до ухвали братів.

Третя (стаття). Також мусить кожен спочатку промандрувати два роки за підмайстра і знову відробити півроку в будь-якого майстра, аж тоді до братства вступати, відбути вищезгадане вступне та просити панів майстрів показати штуки, які буде робити, що йому мають дозволити та показати (при виконанні вищеописаних повинностей).

А штука вишивального ремесла така має бути: насамперед сагайдак (hubie), на капі вишитий тонкою ланцюжковою роботою, яка би майстрам-вишивальникам сподобалася; друга (штука) – побожний образ. А лучного ремесла така має бути штука: лук з гілки (kibicy) вирізати і знову ту деревину цілим рогом добре покрити та натягнути. Для цього повинні мати дванадцять тижнів часу, а ті штуки мусять бути зроблені без жодної допомоги, ані також поради іншого (помічника), у майстра, якого йому призначать з цеху: вишивальник – у вишивальника, а лучник – у лучника. А коли би дізналися, що хтось допомагав, має бути покараний той, хто відбуває та робить штуку, шістьома каменями воску. А коли би той не міг виконати штуки, мусить за обидві штуки відкласти вишивальникам і лучникам 100 зл. і справити учту для всіх майстрів. Це зробивши, має показатися панам майстрам, а якщо би учти не хотів справляти, тоді за неї мусить дати до цеху 30 зл. А згадані штуки, як вишивальні, так і лучні, повинні залишатися у братстві; після їхнього продажу гроші потраплять до братської скриньки.

Четверта (стаття). Новий майстер зобов'язаний відбувати цехові послуги протягом року та шести тижнів, відповідно до потреб своїх панів цехмістрів, а коли після нього не прийде інший (майстер), то повинен буде служити до приходу в цех наступного по собі.

П'ята (стаття). Син майстра того цеху звільнений від виготовлення півштуки, те ж стосується доньки вишивальника або лучника, якщо вийде заміж за вишивальника або лучника. До того ж (він) перед своїм вступом до цеху має відробити рік та шість тижнів як підмайстер у цехового майстра, в якого йому сподобається. І так, давши свідчення про виконання (вимог) до свого ремесла, буде допущений до цеху між братами й отримає вступ, послух та послуги повинен буде віддавати, як й інші. Також і той, який одружиться з донькою майстра, буде вільний від виготовлення штук, тільки те відбуде, що й син майстра. Також хто б одружився з удовою з дітьми, буде вільний від штук, віддавши таку повинність, як син майстра, однак до того мусить дати

окремо 30 зл., а це за півштуки, які мав би робити. Хто одружиться з удовою без дітей свого померлого чоловіка, повинен і одну штуку робити, і дати 30 зл.

Шоста (стаття). Поєднаний хлопець має вчитися у кожного майстра сім років, не відходячи, як стародавній звичай говорить. А коли би відійшов та не було його шість тижнів, такий назад не має прийматися та ті його роки, які відбув, і (мусить) знову починати сім років. А до того не повинен жоден майстер вчити більше одного учня, а іншого вільно прийняти після попереднього тільки по чотирьох з половиною роках (навчання).

Сьома (стаття). Вдови та доньки майстрів зобов'язані у своєму стані гідно поводитися, а якби котрась була викрита у своєму блуді, то таку відсудимо від ремесла та її вільностей. А хто би з такою одружився, повинен буде повні штуки робити. Також майстер, якби був викритий, що блудно себе поведив у своєму шлюбному стані, має бути з ремесла скинутий або дати штраф, відповідно до ухвали всіх братів. А вдовам, які гідно себе поводять, повинно братство дати челядника, але хлопців (вона) не має вчити та визволяти, поки заміж у тому ж цеху не піде.

Восьма (стаття). Коли би хтось одружився перед вступом до цеху, мусить бути покараний 20 зл. та відбути повинності, як кому вище описано. До того, будь-хто, хто є в цеху, але не виконав усіх цехових повинностей, то не вільно йому хлопця вчити та челядника тримати.

Дев'ята (стаття). Партач будь-якої юрисдикції, який хотів би штуку робити, має справитися зі свого партацтва панам майстрам у цеху, відповідно до постанови чи ухвали всіх братів.

Десята (стаття). Майстер з іншого міста, коли би вимагав вступу, а був би одружений і з дітьми, то повинні йому дозволити робити штуки, а якби міг мати свідчення з міста, у якому мешкає, то може бути прийнятий до братства і цеху з певними умовами. Його діти не можуть уважатися львівськими маслаками або доньками майстрів, і якби хтось бажав одружитися з такою, прибувши до Львова на проживання, повинен цілу штуку робити та відбути інші повинності.

Одинадцята (стаття). Всіляке партацтво будь-якої юрисдикції, людям всілякого стану, непорядне поставлення вільно справляти та усувати у будь-який час. Багато (їх) перебуває на шляхетських, духовних, замкових, міських ґрунтах, як у вишивальному, так і лучному ремеслі; в тому ремеслі є і жінки великою перешкодою, виконуючи в кліщах вишивальну роботу. У них всіх урядово вільно забирати роботи (половина – на уряд, а половина – братству).

Дванадцята (стаття). Не повинні також купці та крамарі, як чужі з усіх міст, містечок, так і місцеві львівські, у будь-який час сюди, до Львова, привозити жодної вишивальної та лучної роботи, окрім як тільки на ярмарок Св. Агнети можуть привозити, і тут під час такого ярмарку, привізши роботу, повинні без затримки насамперед повідомити та презентувати її панам цехмістрам згаданого братства. Її (роботу) вільно буде при торзі купити цехмістрам та іншим братам того братства і самим по своїй ціні продавати, кому схочуть. А коли би не хотів (продати) купець з тих, які привезли таку роботу, щоб вільно йому було розпродати штуками чи загалом її, кому схоче, під час ярмарку або деінде вивезти, мають від кожної штуки до скриньки братства заплатити по 6 гр. Це все повинні виконати, під конфіскацією такої роботи (половина – на уряд, а половина – до братства). Застерігаючи того у тій статті, що ті чужі та місцеві купці і крамарі, також чужі та місцеві львівські євреї не повинні всілякої роботи, належної до того братства, купувати від місцевих і чужих партачів, ані її сюди привозити та в крамах або в будинках, або деінде продавати, а це також під конфіскацією (половина тієї роботи – на уряд, а половина – на цех).

Тринадцята (стаття). Партачі, які за тридцять миль живуть від Львова, а особливо у подільських, волинських та покутських сторонах, не можуть справлятися ніде, тільки у Львові, а це тому, що панам львівським майстрам шкодять у ремеслі. Також і всі партачі з інших польських

країв можуть справлятися у Львові, що їм всюди буде без нагани, бо це дозволяється панам львівським майстрам та дана влада на таких непорядних людей. А майстри зі Львова ніде на виправлення не можуть їхати, а коли би деінде був трибований, такий має справитися вдома, у своєму цеху.

Чотирнадцята (стаття). Челядь теж повинна мати свій порядок, запроваджений своїми панам майстрами, тобто збори й інші порядки у певні часи, а це для того, щоб могли бути порядними підмайстрами, а інше, погано набуте підмайстрівство поправляти, бо ніде не можна підмайстром стати, тільки в тому місті, в якому штуки роблять.

П'ятнадцята (стаття). Панам вишивальникам та лучникам того братства вільно буде допускати під захист того привілею та послуху стрільників за певну суму. Ті (стрільники), однак, мають чинити та судитися відповідно до давнього порядку того братства, не перешкоджаючи один одному в своїх ремеслах, порядках і звичаях.

Шістнадцята (стаття). Також повинні мати двох цехмістрів: завжди поляка кожного року, а пани вірмени та з грецької нації – почергово: вірмени, як вишивальники, так і лучники – одного року, а з руської нації – іншого року. Такий цеховий порядок зобов'язані виконувати та кожному чинити справедливість. А старших столових мусить бути два: якщо цехмістер вірменської нації, тоді з руської нації повинні бути старші столові, а коли буде цехмістер з руської нації, то у той час старші столові повинні бути з вірменської нації. Таким же способом і челядь має чинити. І не повинні взаємно в ремеслі перешкоджати, особливо, щоб лучник не робив вишивального ремесла, а вишивальник – лучного, під карою шести каменів воску.

Сімнадцята (стаття). Збори мають проходити та відбувати справи щочотири тижні, та кожен повинен звітувати, якщо комусь у чомусь був винний, тобто про сварки та цехові борги, й інші подібні речі. Щоб один одному при голосуванні не перешкоджав, але, сидячи на своїх місцях, як кому належить, порядно чекав, поки аж на нього прийде черга, під карою каменя воску, а це для того, щоб кожен, не боячись нікого, міг справедливо свій голос віддати або судити. При тих зборах мають складатися до цехової скриньки по 1 гр. та на сухедні – також по 1 гр., як майстри, так і підмайстри.

Вісімнадцята (стаття). Якби цехмістри забули обіслати цех на збори, тоді повинні дати по 10 гр. на віск. Також, якби через недбальство не відправили богослужіння за померлих братів, як є давній звичай у всіх цехах, повинні дати по 18 гр. на віск. А хто би спізнився на сухедньове богослужіння та на збори, будучи обісланий на певну годину, зобов'язаний дати півкаменя воску.

Дев'ятнадцята (стаття). Якби хтось із братів, жінка, син, донька або хтось із челяді та підмайстрів з тих ремесел помер, а той не був би на похороні, то повинен дати 12 гр. кари, коли б не засвідчив труднощі та не повідомив би через іншого брата.

Двадцята стаття. Якби котрийсь брат сварився або був суперечливим та непокірним, тоді має підпасти під кару каменя воску, а зокрема, якби в громадському приміщенні полаявся один з одним, мусить дати півкаменя воску кари або більше, відповідно до образи, а це для того, щоби брати жили згідно в любові. А якби котрийсь брат не дав себе карати у братстві за свій вчинок, тоді такий, віддавши урядові кару за свій супротив, повинен все ж таки по-старому у братстві бути осуджений та покараний. Також один одного у помешканні не мають підкуповувати, ані піднаймати та челяді відманювати, ані вироби перед чужим купцем ганити, під карою каменя воску.

До того ж, роботу мають продавати власну, зроблену своїми руками, не перекупну, ані привізну, під карою сплати 10 гривень панам (райцям) на ратушу. Адже брати можуть робити різну роботу,

отже, кожен має тішитися зі своєї праці та свого ремесла, не множачи партачів, ані купуючи у них, не даючи від себе робити, під карою панів (райців) у 10 гривень: половина – на уряд, половина братству; а їх (партачів) роботи забирати, особливо на міських ґрунтах, і віддавати половину панам на ратушу, а половину – до свого цеху.

У тій статті застерігається, щоб підмайстри завжди вдома ночували, а хто би з підмайстрів удома не ночував, той повинен дати камінь воску кари до братської скриньки. Також якби підмайстер свого майстра зневажив і в братстві був би свавільний, суперечливий, непокірний та незгодний, тоді такого треба карати в братстві тілесно, кому брати накажуть, а якщо той брат не послухає, підпаде під камінь воску кари.

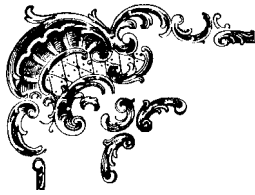
Інших порядків, які тут не описані, але які би, за дозволом та ухвалою всіх братів, були запроваджені з дозволу їх милості панів райців, мають міцно дотримуватися. А майстри, які є в тому братстві, й їхня челядь, підмайстри обох – вишивального та лучного – ремесел, а потім і стрільничого, коли до цього братства ввійдуть, мусять підлягати тим усім та кожному з вищеописаних порядків і статей, які є тепер і потім будуть, з усіма повинностями та вищеописаними умовами.

Двадцять перша (стаття). Цього також на вічні часи у тому братстві зобов'язані дотримуватися майстри згаданих ремесел, які є тепер і потім будуть, що під час обрання присяглих цехмістрів один має бути поляк, а другий – вишивальник або лучник грецької чи вірменської релігії. Однак скринька кожного року повинна залишатися при полякові, а ключі від неї: один – при братові грецької релігії, а другий – при братові вірменської релігії; також між челяддю (має так чинитися), як вище згадувалося. А жоден з майстрів не повинен випереджати іншого – тільки як хто вступив до цеху, відповідно до реєстру в цеху. А коли прийдуть сухедні, ті (гроші) з сухеднів, а також всілякий вищеописаний віск, який дають за кару, треба поділити на три частини, тобто одна – на вівтар, який католики у львівському митрополичому костелі оберуть, друга – до львівського вірменського костелу, а третя – до церкви грецької релігії під титулом Благовіщення Пречистої Діви Марії, котра заснована на Краківському передмісті. А ті (гроші) з сухеднів, як до костелів, так і до церкви, кожного року мають збиратися та віддаватися.

Двадцять друга (стаття). Хто би з цехових братів наважився тасмниці, ради та голосування з братства виносити та видавати перед будь-ким чужим і домашньою челяддю, такий кожен має бути з місця усунутий до часу, визначеного братами, та дати кару, за ухвалою братів.

Тоді ми, згаданий уряд міста Львова, побачивши та добре зваживши, що у своїх описаних статтях порядок, який славний та чесний пан Ян Богданович, вишивальник його королівського маєстату, промотор, також славетні та чесні пани Матіаш Кідайчик, Яцко Колодчакович, цехмістри на той час, Гжегож Богданович, Кипріан Кісельницький, Павло Евстафійович, Григорій Кунашевич, Василій Дашкевич, майстри вишивального ремесла, також Сефер Багударович, Ованіс Максютович та Марек Пірамович, майстри лучного ремесла, львівські міщани, подали до читання, осмислення та підтвердження, зі слухних і пристойних причин є для порядної поведінки в цеху для майстрів обох ремесел, і нічого в ньому нема та не міститься (неналежного, і нема нічого), що не поєднувало б гідність тих ремесел із загальною користю та прикрасою того міста, а особливо бажаючи, щоб таким порядком і встановленим звичаєм інших ремесел і цехів, також у своїх вишивальному та лучному ремеслах майстри, підмайстри та челядь, які є тепер і потім будуть, завдячували та керувалися у всілякій побожності пристойних і чесних звичаїв своєї повинності. Для того, покликавши Бога на допомогу, силою прав і привілеїв, отже, повагою та владою нашого уряду, цех і братство їм заклали, також тим нашим листом відтепер закладаємо та засновуємо, всі

вищеописані статті та кожну зокрема підтвердили та зміцнили і відтепер, як наслідок, підтверджуємо та зміцнюємо на вічні часи. Те додаючи, щоб у братських справах та між особами, які до того братства належать, якби котрась сторона почувалася скривдженою, то через апеляцію хай вдається до нашого уряду. Цілу та повну владу залишаємо нам та нашим спадкоємцям у всіх вищеописаних пунктах і статтях, обіцяючи це за нас та за тих, хто після нас наступить, майбутніх наших колег, що всіх майстрів згаданих ремесел і тих, які до того братства будуть належати, (вони) збережуть при вищеописаних порядках і статтях та ми самі збережемо, і від тих, які були би суперечними, будемо захищати, під карою панів (райців). Для кращої довіри та певності, а також засвідчення наказали притиснути печатку нашого раєцького уряду. Діялося у Львові у суботу перед неділею “Юбіляте”, тобто 11 травня, року Божого 1658.

ПРИВІЛЕЇ ТА СТАТУТИ БУДІВЕЛЬНИХ ЦЕХІВ

ГОНЧАРІ

1535 р., квітня 20, Львів

Райці Львова, на прохання гончарів, установлюють певне число у 12 гончарських яток, які мають бути у місті

Транс.: ЦДАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 504 (див. док. № 96).

Коп.: ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 313, арк. 229-229зв.; спр. 323, арк. 17-21; спр. 323, арк. 22-23зв.

n nomine Domini amen. Ad perpetuam rei memoriam. Quoniam quae sub tempore fiunt, cum tempore pereunt, nisi sint literarum apicibus perennata. Proinde nos Martinus Aurifaber proconsul, Michael Gladiator, Stanislaus Wilczek doktor, Stanislaus Mozancz, Nicolaus Iaczimirski et Nicolaus Krayzer residentes, necnon Valentinus Augustinowicz, Andreas Abrek, Ioannes Ways, Martinus Hanel et Stanislaus Berger antiqui consules civitatis Leopoliensis, significamus tenore praesentium, universis et singulis, praesentibus et futuris, harum notitiam habituris. Quia rationem benignam habentes in aegritatem et paupertatem magistrorum lutifigulorum, concivium nostrorum, qui eo maxime in bonis suis decreverunt et decrescunt cum quod labor eorum artificii ex aliunde in eos inducitur, tum etiam, quia numerus eorum crevit et augmentatus est, propter quod ipsi laborem artificii sui commode divendere et ad rem familiarem domesticam providendam sufficere non possent. Unde supplicantibus nobis praedictis magistris senioribus et toto eorum contubernio et postulantibus debita cum instantia sibi in re ipsa per nos digno remedio provideri acclinati ipsorum desiderio et petitione numerum ipsorum figulorum atque loca ad dividendum eorum artificium taliter determinavimus et limitavimus. Quod deinceps et perpetuis temporibus loca seu macella pro venditione labore eorum in civitate ista, non plura solum duodecem esse debent. Et neque nos, neque successores nostri volumus, nec debemus plures magistros praefati artificii lutifigulorum tantum duodecim ad loca praefata locare et suscipere, verum volumus et debemus eosdem magistros figulos modernos et pro tempore existentes, in ea ipsa ordinatione nostra gratiose conservare. Nos tamen singulariter proviso, quod dicti magistri seu opifices lutifigulorum nunc et pro tempore existentes debebunt ac tenebitur, prout se et suos successores submitunt et obligant artificium suum praefatum ita exercere et promovere, quomodo labor et opificium ipsorum probatum et laudabile alias foldrowne existat sufficientiaque eorum laboris opera communi necessitata habeantur. In cuius rei testimonium sigillum nostrum praesentibus est subappensum. Actum et datum in residentia consulari nostri feria tertia ante festum sancti Adalberti proxima, anno Domini millesimo quingentesimo trigesimo quinto.

ім'я Господа аминь. Для вічної пам'яті справи. Оскільки все, що із часом з'являється із часом і гине, якщо не буде збережене у письмі грамот, тому ми, Мартин Золотар, бурмистер, Михаїл Мечник, доктор Станіслав Вільчек, Станіслав Мозанц, Миколай Яцимирський та Миколай Крайзер, правлячі райці, а також Валентин Августинович,

Андреас Абрек, Йоан Вайс, Мартин Ганель та Станіслав Бергер, старі райці міста Львова, повідомляємо змістом даної (грамоти) всім та кожному, сучасникам та прийдешнім, хто це читатиме. Що милостиво зважаючи на труднощі та бідність майстрів-гончарів, наших співгромадян, які сильно у своїх маєтках потерпіли і терплять, коли праця їхнього ремесла з інших місць до них (у місто) привозиться, а їхнє число зростає та збільшується, внаслідок цього вони не можуть зі зручністю продати працю свого ремесла та достатньо забезпечити (місто) домашнім начинням. Тому прихилиючись до прохання згаданих цехмістрів і всього цеху, а також слушного клопотання, щоб тепер ми у цій справі знайшли правильне рішення; на їхнє бажання та прохання визначаємо та обмежуємо число тих гончарів, а також місць продажу їхнього ремесла. Щоб надалі та на вічні часи було місць чи яток для продажу їхніх робіт у тому місті не більш ніж дванадцять, і хочемо, щоб ні ми, ні наші спадкоємці не могли приймати та розмішувати у згаданих місцях не більше число згаданих майстрів гончарного ремесла, однак хочемо та повинні тих сучасних майстрів-гончарів і тих, які будуть, ласкаво зберегти при тій нашій ординації. Проте (хочемо) окремо передбачити, щоб ті майстри чи ремісники-гончарі, які є тепер і в майбутньому будуть, повинні та зобов'язані, як і їхні спадкоємці матимуть за обов'язок, так виконувати та провадити своє згадане ремесло, аби їхня праця та вироби були надійними та якісними, “фольдровними” і вони мали достатню кількість їхніх виробів для загальної потреби. Для засвідчення цієї справи до даної (грамоти) наша печатка є підвішена. Діялося та дано у нашій раецькій канцелярії у найближчий вівторок перед святом Св. Адальберта, року Божого 1535.

1537 р., серпня 20, Львів

Сигізмунд I підтверджує статут львівських гончарів, затверджений райцями

Коп.: AGAD, МК, ks. 54, k. 193-194v. Напис копіста: “Privilegium super contubernium figulorum civitatis Leopoliensis”; ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 323, арк. 11-16; оп. 2, спр. 642, арк. 317-325.

Перець: MRPS, IV/3, nr 18734.

n nomine Domini amen. Ad perpetuam rei memoriam. Nulla re preclarius provisum esse arbitramur, hiis rebus, que sempiternae sunt future, quam cum harum munimentis posteritati relinquuntur. Proinde nos Sigismundus [I] etc. Significamus etc. Quia supplicatum nobis extitit nomine figulorum civitatis nostre Leopoliensis, ut eis privilegium super eorum contubernium iuxta articulos, inter eos diu observatos et auctoritate consulum eiusdem civitatis confirmatos, nobis exhibitos ac inferius descriptos de speciale gratia nostra regia dare et concedere dignaremur. Nos vero cupientes, ut ipsa civitas nostra et eius incole uberius inter se in diem capiant, incrementum et congruum ordinem et modum conservarent supplicationibusque illorum humilibus gratiose annuentes instituendum ac dandum et concedendum duximus prenominationis artificibus, tam magistris, quam sociis edoctis et non edoctis praesentibus et in futurum existentibus contubernium wlgō czech appellatum prout instituimus privilegiumque nostrum eis super hoc designari gratia nostra damus et concedimus praesentibus, per eosdem figulos iuxta articulos memoratos inferius descriptos perpetuo tenendos et observandos. Ita qui magistri praedicti artificii alios quoscumque

idoneos ad eorum artificia assumere et assumptos instruere ac edocere, socios [sic] facere ac creare et cognomina eis imponere iuxta morem artificiorum similium civitatis nostre Cracoviensis et deinde ad magisterium promovere valeant et possunt. Et ut sodii eorum alibi pro idoneis admissi artem exercere possent et valeant. Quorum quidem artificulorum tenor et ordo est talis.

[1] Primum si quis eorum artificium in magisterium promoveri voluerit, is iure civili suscepto et literis sue legitime nativitatis exhibitis coram senioribus artificii sui opera demonstrare tenebitur, nimirum anphoram, ollam et mutrale, ex una massa argille factis, quolibet seorsum, item debeat esse peritus in fatiendis tegulias alias dachowki et olstrich, quo quidem artificio sufficienter exhibito repositurum est ad cistam communitalis florenum unum alias triginta grossos computando et magistris duo vascula alias skopcze cervisie dare.

[2] Idem iuvenis magister tenebitur servire fraternitati per unum integrum annum, candellas quoque in ecclesia contubernaes diebus festis eidem designatis incendere easque extinguere aut saltem mendico octo grossos dare, qui eiusmodi vices per unum annum supplebit, quod facere et adimplere tenebitur donec sibi iunior successerit.

[3] Item talis magister iuvenis aditurus est consules ad petendum maccellum et hoc cum duobus magistris senioribus aut aliis de medio eorum.

[4] Idem magister in artificio seu magisterio existens, laborem suum debite perficere debet, puta argillam bene expedire seu preparare et quodlibet opus artificii igne sufficienter exurere, iuxta debitam artis consuetudinem, si vero opus igne sufficienter non exustum foro exposuerit, tale domum reportare rursus tenebitur et contubernio pro pena unum bezmian scilicet pondo¹ cere solvet.

[5] Item extra macella debet esse equalitas in exponendis et statuendis ollis, ut trium maiorum ollarum, unius super aliam et quatuor minorum situs numerum hunc sub pena unius bezmyan cere iuxta consuetudinem figulorum Cracoviensium non excedat.

[6] Item nulla coniunx alicuius magistri audeat emptores ab alia allectare seu vocare sub pena eadem, si vero aliqua talis uxor de allectione seu vocatione emptorum vel litium seu iugorium disseminatione in macella sive in quovis alio loco testimonio convicta fuerit fraternitati penam unum bezmyan cere succumbet, si talis uxor tertia vice se emendare noluerit, tunc tradenda erit in castigationi consules.

[7] Si magister alter alteri violentiam inferret vel si ex verbis contentiosis inter eos exortis alter alteri in capillos inviolaret aut quod invicem verbarerent vel wlnherarent [sic], quilibet reus fraternitati lapidem cere repositurus est, salvo tamen iure consulum et advocati.

[8] Item quoties aliquem de fraternitate ex hac luce migrare contigerit tunc quilibet magister et consors eius vigiliis conductui, sepulture, misse pro anima defuncti decantande personaliter interesse tenebitur sub uno bezmyan cere.

[9] Item nullus alteri familiam prece vel pretio abducere audeat, secus fatiens unum bezmyan cere fraternitati ponat. Et nichilominus ad restituendum famulum sit obligatus.

[10] Item si alter alteri argillam in campo e fossam acceperit, talis contubernio sex grossos numerabit.

[11] Sorores huius fraternitatis recipiant a magistris opera seu laborem ordinarie et non tantum circa unum neque magister huius artificii duas fornaces de labore uni sorori simul vendere audeat sub pena duorum bezmyan cere.

[12] Item nullus sotiorum a magistro suo discedat, nisi ei prius abitum suum ante quindenam denuntiaverit.

[13] Item defuncto magistro huius artificii poterit coniunx eius relicta familia servare et macellum dumtaxat ad annum tenere. Si honeste se conservaverit, post decursum vero anni tenebitur opera sive laborem apud magistrum sicut et alie sorores accipere et amplius familiam non servabit.

[14] Item adolescens quilibet artificium discere volens, habiturus est duas septimanas ad providendum conspetiendumque ac probandum artificium, quod dum plenarie didicerit, repositurus est senioribus quindecim grossos.

[15] Item nullus magistrum sotium seu familiam ad locandum seu struendum fornacem pretiosi valoris mittere audeat, sed solus in propterea persona eam extracturus est, tamen pro subsidio familiam habere poterit. Nullus magistrorum habito sotio artificii poterit alterum suscipere, nisi constaret omnes magistros habere per unum famulum, tunc poterit quod ei necessarii essent suscipere.

[16] Item si quis magister vocatus signo per seniores magistros non venerit et compertum fuerit, quod talis in domo esset verum temerarie venire nollet, talis puniendus est duobus grossiculis, hoc excipiendo, quod talis inciperet deintrare vel deintraret opera seu laborem alias szklilby vel exustionem operis finiret, tunc non punietur, tamen hoc testimonio debet edocere aut saltem senioribus magistris per famulum aut aliquem domesticum declarare ob quas causas ad eos venire non posset.

[17] Item si arduum negotium exposceret sive consulum sive etiam alias et seniores magistri signum fraternitati mitterent, tunc talis, qui non veniret vel tales, qui venire neglexerint, medio lapide cere puniantur. Itidem excepto, quod opera deintraret vel exustionem finiret aut non haberet alium, cui opus huiusmodi absolvendi committeret.

[18] Item quandocumque duo magistri seniores ad contubernium venerint, medietatem cereoli unu obolo empti accedant. Et si quis magister venerit post exustionem istius cereoli, talis uno grossiculo punietur.

[19] Item si quis magistrorum ergitudine seu infirmitate aliqua ex voluntate Dei correptus fuerit, ita quod laborem seu artem suam exercere non posse, tunc ei alii magistri tenebuntur famulum prius, quam alteri ad officinam locare seu assignare. Similiter ille magistro, qui longo tempore famulo carruerit, citius quam alteri famulus per magistros locandus erit.

[20] Item familia ipsius artificii non debet fertiari sive otiari diebus operosis seu, ut dicunt ferialibus talis vel tales debebunt iuxta magistrorum cognitionem puniri.

[21] Item familia iidem diebus festis a prandio statim a magistris non recedant de domo, donec opera seu laborem per eos perfecta et elaborata magistro componerent alias sprzanthalj, quo facto ad hospitium aut quo voluerint abire poterit.

[22] Item nulli magistro et sotio provocanti se ad consules deneganda erit, remisso, imo quilibet magister aut sotius eius artificii pretendens se per seniores aut magistros gravatum, dum ad consules provocaverit libere remitti debebit.

[23] Item in eo contubernio sit decens honesta amicabile ac fraterna unius erga alterum conversatio, prout ad fraternam conversationem spectat. Si vero de aliquo ex fratribus magistro aut sotio fame vel suspitio sinistra spargeretur, testimonio approbata videlicet adulterium vel id genus ignominia aut infamia, talis quilibet ab artificio excludendus erit, quod exercere tamdiu non debebit donec se iustificaverit et satisfecerit consuetudini artificii.

Quos quidam articulos suprascriptos in omnibus eorum sententiis et clausulis, de certa scientia [sic] et gratia speciali auctoritateque nostris regiis confirmandum, approbandos et ratificandos duximus confirmamusque et approbamus praesentibus decernendum eos ac premissa omnia robur perpetuum firmumque habitura praesentium mediante. In cuius rei testimonium sigillum nostrum

praesentibus est subappensum. Actum in civitate nostra Leopoliensi, feria secunda intra octavas Assumptionis gloriosissime Virginis Marie, anno Domini millesimo quingentesimo trigesimo septimo, regni nostri anno trigesimo primo, praesentibus quibus supra.

Paulus de Volia vicecancellarius subscripsit.

Relatio eiusdem Pauli regni Poloniae vicecancellarii.

¹ Вираз “scilicet pondo” доданий з копії ЦДІАЛ.

ім'я Господа амінь. Для вічної пам'яті справи. Ніякі справи не будуть справедливо оцінюватися, у вічність не перейдуть, якщо тільки (вони) для майбутнього у пам'ятках грамот не залишаться, тому ми, Сигізмунд [I] і т. д., повідомляємо і т. д. Що було до нас прохання від імені гончарів нашого міста Львова, щоб ми вважали (за гідне) зі спеціальної нашої королівської ласки дати та надати привілеїв їхнього цеху, відповідно до статей, яких вони довго дотримуються і які схвалені владою райців того міста, а також нам подані і нижче описані. Ми, прагнучи, щоб це наше місто та його мешканці притягували щоденно плодючість, утримували зростання, належний порядок та лад, милостиво погоджуючись на їхні уклінні прохання, вважали встановити, дати і надати згаданим ремісникам, як майстрам, так і визволеним і невизволеним підмайстрам, теперішнім і що в майбутньому будуть, братству, що цехом називається, як і встановлюємо нашим привілеєм, даємо та надаємо з нашої королівської ласки даною (грамотою) тим гончарям відповідні згадані нижчеописані статті, яких постійно дотримуються та зберігають. Отож згадані ремісники-майстри мають можливість і можуть будь-кого відповідного приймати до ремесла і, прийнявши, навчати і визволити, робити і чинити підмайстрами та надавати їм прізвиська, за звичаєм подібних ремісників міста Кракова, та будь-де висилати до (інших) майстрів. Та щоб їхні підмайстри могли і мали можливість деінде допускатися до визволення та виконувати ремесло. Щодо цього зміст і порядок у ремісників такий.

[1] Найперше, якщо котрийсь із їхнього ремесла хоче стати майстром, то має прийняти міське право та представити листи свого законного народження, продемонструвати своє вміння перед цехмістрами, зробити з однієї маси глини звичайну амфору, горщик та дзбан. Кожен окремо також має бути досвідченим у виробленні черепиці чи дахівок та “ольстріх”, у будь-якій (роботі в) ремеслі достатньо має бути досвідчений. Повинен дати до скарбнички громади (гончарів) 1 зл., що лічить 30 гр., та майстрам дві малі бочки чи “скопця” пива.

[2] Далі, молодий майстер має служити братству (гончарів) повний рік, також свічки запалювати та гасити їх у цеховій церкві у визначені свята або принаймні 8 гр. дати біднякові, який його за таку винагороду протягом року заступатиме. Таке робити та виконувати зобов'язаний, поки його молодший (майстер) не замінить.

[3] Далі, такий молодий майстер за присутності двох цехмістрів чи інших з їхнього грона має прийти до райців, щоб просити про майстерню.

[4] Такий майстер, будучи ремісником чи майстром, повинен свою роботу належно виконувати, а саме глину добре підготувати чи приготувати, кожен ремісничий виріб обпалювати, відповідно до звичаю, належного до цього ремесла; якщо ж виріб, не обпалений достатньо вогнем, виставить на продаж, повинен додому назад віднести, сплативши за кару 1 безмін воску до цеху.

[5] Далі, поза майстернею повинен бути рівним у виставленні та показі посуду, як-от: трьох більших горшків, розташованих один над іншим, та чотирьох менших; це число він не повинен перевищувати, під карою 1 безміна воску, за звичаєм краківських гончарів.

[6] Далі, щоб жодна дружина будь-якого майстра не наважувалася переманювати чи відкликати купців від інших (майстрів), під такою ж карою, а якщо така жінка при переманюванні чи відкликанні купців вчинить суперечку або сварку у майстерні або у будь-якому іншому місці, за достатнім свідченням у братстві має підлягати карі 1 безміна воску. Якщо така дружина за третім разом не схоче виправитися, тоді хай її передадуть для покарання райцям.

[7] Якщо один майстер завдасть іншому рану або через непристойні слова один з одним у волосся вчепиться, або взаємно сваритимуться або битимуться, кожен винний має скласти братству камінь воску, зберігаючи, однак, право райців та вїгта.

[8] Далі, коли б хтось із братства пішов на той світ, тоді кожен майстер з дружиною повинен особисто бути, під карою в 1 безмін, на панахиді, похороні, заупокійному богослужінні.

[9] Далі, щоб жоден в іншого челядь таксою чи ціною не наважувався відбивати, бо винуватець мав би скласти 1 безмін воску для братства. І попри цю (кару), буде зобов'язаний до повернення челяді.

[10] Далі, якщо один у другого забере глину з рову в полі, такий у цеху б гр. відлічить.

[11] Сестри цього братства від майстрів хай отримають звичайну роботу чи працю, але тільки щодо однієї (роботи), і щоб не наважувався майстер цього ремесла одночасно пропонувати працювати одній сестрі на двох печах, під карою у два безміни воску.

[12] Далі, щоб жоден з підмайстрів від свого майстра не йшов, якщо не оголосив про свій намір за п'ять днів.

[13] Далі, у випадку смерті майстра цього ремесла його вдова може працювати як челядь і затримати майстерню тільки до одного року. Якщо чесно себе вестиме, після терміну в один рік повинна отримувати роботу чи працю у майстра, як й інші сестри, та більше як челядь не служитиме.

[14] Далі, кожен хлопець, що хоче вчитися ремеслу, матиме два тижні для огляду, перегляду та випробовування ремесла, коли достатньо вивчиться і має скласти цехмістрам 15 гр.

[15] Далі, щоб жоден з майстрів не наважувався посилати підмайстрів чи челядь для розміщення чи будівництва високоцінної печі, але особисто її має збудувати, однак може використовувати допомогу челяді. Жоден з майстрів, маючи підмайстра, не може іншого приймати, тільки якщо повідомить усім майстрам, тоді може прийняти, скільки буде необхідно.

[16] Далі, якщо хтось із майстрів не прийде (до цеху), будучи обісланий від цехмістрів ціною, і виявиться, що такий (майстер) удома був, але легкодумно не хотів прийти, він має бути покараний 2 гр., за винятком, коли такий (майстер) розпочинав би вкладати чи витягувати свою роботу чи виробу, або шквив чи закінчував випалювання посуду, тоді не має бути покараний. Однак він повинен надати свідчення або в крайньому випадку повідомити цехмістрів через слугу чи когось із домашніх, з яких причин не може прийти.

[17] Далі, якщо виявиться нагальна справа або нарада, чи щось таке, і цехмістри обішлють ціху братства, тоді такий (майстер), що не прийде, чи такі (майстри), що відмовляться прийти, мають бути покарані половиною каменя воску, за винятком, коли хто розпочинав би роботу або закінчував опалення (посуду), або не мав би іншого, кому міг би доручити завершення такої роботи.

[18] Далі, при такому оповіщенні два цехмістри, прийшовши до цеху, запалять половину свічки, ціною в 1 денарій, і якщо котрийсь майстер прийде після згасання цієї свічки, він має заплатити 1 гр.

[19] Далі, якщо котрийсь із майстрів ослабне чи захворіє з Божої волі так, що свою роботу чи ремесло не зможе виконувати, тоді йому інші майстри мають визначити чи забезпечити до (його) майстерні учня швидше, ніж іншому (майстрові). Подібно, тому майстрові, що довгий час не мав би учня, (інші) майстри мають визначити учня швидше, ніж іншому.

[20] Далі, челядь того ремесла не повинна святкувати чи відпочивати у робочі дні або, як скажуть, у святкові; такий чи такі мають бути покарані за рішенням майстрів.

[21] Далі, челядь у ті святкові дні не повинна йти від майстрів з дому зразу ж після трапези, поки роботу чи працю, ними виконану та закінчену, майстрові не складуть, по-іншому – “впорядкують”, а зробивши може (челядь) піти до шинку чи де схоче.

[22] Далі, жоден майстер чи підмайстер, викликаний до райців, не може від цього відмовитися; і в тому випадку, коли відчув би себе обтяженим цехмістрами чи майстрами, кожному майстрові чи підмайстрові цього ремесла вільно дозволяється апеляція до райців.

[23] Далі, хай цьому цеху буде властиве взаємне чесне, дружнє та братське спілкування, як це личить при братському спілкуванні. Якщо ж хтось із братів-майстрів чи підмайстрів неправдиву чутку чи підозру розповсюдить, наприклад, (нібито) підтвержене свідчення про адюльтер чи такого ж роду безчестя чи ганьбу, такий має бути виключений з ремесла; (таке виключення) так довго має тривати, поки він не усправедивить себе та не задовольнить, за звичаєм ремесла.

Ті вищезгадані статті в усіх їхніх значеннях і клаузулах ми вважали (за потрібне) з нашого певного відома та спеціальної ласки нашою королівською владою підтвердити, схвалити та зміцнити, як і підтверджуємо та схвалюємо даною (грамотою), вирішуючи, щоб це все згадане отримало силу вічної міцності за посередництвом даної (грамоти). Для засвідчення справи до даної (грамоти) наша печатка є підвішена. Діялося у нашому місті Львові у понеділок октави Успіння Пречистої Діви Марії, року Божого 1537, нашого панування 31 (року), за присутності, як вище.

Павло з Волі, віце-канцлер, підписав.

За свідченням того ж Павла з Волі, віце-канцлера Польського королівства.

1558 р., липня 9, Красностав

Сигізмунд Август підтверджує грамоту львівських райців про обмеження кількості членів цеху гончарів від 20 квітня 1535 р. та окремо надає йому статут з кількох статей

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 504. Пергамент: 47,7x53,7 см. Пергамент у багатьох місцях розірваний, текст вицвів. Печатка відсутня.

Коп.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 313, арк. 229-229зв. (підстава публікації); спр. 323, арк. 17-21; спр. 323, арк. 22-23зв.

Регести: MRPS, V/1, nr 2179; Каталог, № 582.

igismundus Augustus Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Mazoviae, Samogitiaeque etc. dominus et haeres. Significamus tenore praesentium, quibus expedit, universis et singulis, praesentibus et futuris, harum notitiam habituris. Exhibuisse coram nobis certos consiliarios nostros, nomine figulorum civitatis nostrae Leopoliensis literas pergameneas sigillo subappensas magistratus eiusdem civitatis nostrae Leopoliensis

communitas, praerogativas certas ab eodem magistratu dictis figulis pro illorum incremento concessas in se continentes, sanas, salvas et integras, nullique vitio aut suspicione obnoxias supplicasseque nobis, ut eiusmodi literas et omnia earum contenta autoritate nostra regia approbare, ratificare et confirmare dignaremur. Quarum is tenor fuerat.

Далі наводиться грамота райців Львова від 20 квітня 1535 р., за якою врегулюється кількість яток у місті (див. док. № 94).

Nos itaque Sigismundus Augustus rex praefatus supplicationi eiusmodi benigne annuentes, literas praesertim quandoquidem in usu contentorum in eisdem expressorum existere iidem figuli dicuntur, in omnibus earum punctis, clausulis, conditionibus et articulis approbamus, ratificamus et confirmamus, vimque et robur debitae perpetuaeque [firmitatis] obtinere debere decernimus praesentibus literis nostris. Quoniam vero literis divi parentis nostri ad generosum olim Nicolaum Odnowski de Fulsztyn Premisliensem castellanum et capitaneum, proconsulemque et consules Leopolienses datis iidem figuli nobis fidem fecerunt iniunctum fuisse tam capitaneo, quam magistratui Leopoliensi predicto, ut omnia opera figulia etiam intra nundinas in forum aliunde per externos adducta vigore libertatum civitati Leopoliensi concessarum divendere non paterentur, in praeiudicium et iniuriam figulorum Leopoliensium, articulos infrascriptos in eum sensum per ipsos Polonice idiomatice porrectos nobis et alios eisdem adiunctos bonum regimen illorum et ordinationem praeseferentes iuxta quod hucusque a multo tempore antiqua consuetudine approbatos contubernium officii sui direxisse se affirmarunt. Illis denuo attribuimus et concedimus in hac verba scriptos perpetuo per ipsos observandos.

[1] Item, nadawszy y zachowawszy thi ganczarze miasta naszego Lwowskiego według wolności temuz miastu Lwowskiemu nadaney, ktorych do tych czasow używali, to iest, aby w iarmarki Lwowskie y innych czasow y dniow nie było wolno nikomu z ktorychkolwiek miast, ani ze wsi wozic do miasta Lwowskiego y na iego przedmiescia thak szklanney, iako y prostey robota rzemiesla ganczarskiego, takze tez y kafli na piece iedno tylko oni sami maią robic y przedawac. A iesliby zkad inąd iakakolwiek robotę ganczarską przywiozł, tedy raycy Lwowscy maią takowego karac, roboty iemu bronit przedawac, iezli zeby był pod urzędem mieyskim, a iezli będzie pod zamkowym, tedy urząd zamkowy tego będzie powinien zabraniac. A co wezmie mieyski urząd od takowych przychodniow obcych ma do szpitalow, a nie gdzie indzie obracac. Co tez wezmie zamkowy urząd, to ku swoiey potrzebie obroci.

[2] Item, ciz ganczarze Lwowscy sprawę tym obyczaiem maią miec, iako się zachowuie u ganczarzow w Krakowie. Takze ich niema więcey siadac przy stole, iak szesc, to iest dwa cechmistrze przodkiem, ktore rayce wybieraią z ramienia swego, a ci dwa maią k sobie czterech, ktorzy się im będą podobac. W cechu maią bywac wszyscy insi mistrzowie y posłuszni bydz tak, iako się stary urząd zachowywa. A ci młodszy mistrzowie tam będą siedziec, gdzie im starsi pokazą.

[3] Item, gdy towarzysz który rzemiesla ganczarskiego przywendruie do Lwowa niema wstępować do zadnego mistrza, iedno do gospody prosto isc. Tamze z gospody ma sobie poslac po starszego towarzysza, a ten towarzysz starszy ma isc do mistrza starszego, który mistrz ma powiedziec temu to starszemu towarzyszowi, u ktorego mistrza będzie miał robic ten, który przywędrował, a któryby towarzysz chciał wedle swoiey woli robic, nie wedle tego porządku, iako tu iest opisan, tedy taki ma bydz karan od mistrzow, iako się im będzie zdało.

[4] Item, który mistrz będzie smiał osadziec towarzysza bez woli starszego mistrza albo który tez będzie smiał dac pieniądze pierwey towarzyszowi wiele ie zarobi, tedy tez takowy [sic] maią bydz karany wedle nalezenia mistrzowskiego.

[5] Item, zadna wdowa piecow niema robic, iedno garnce szklanney y prostey roboty, a ktoraby ie wazyła się robic ma bydz karana wedle mistrzowskiego nalezienia.

[6] Item, od Trzech krolow az do Świętego Jana, ktoraby towarzysz od mistrza wędrował, za takim ma bydz od mistrzow trybowanie.

Quos quidem articulos suprascriptos vim et robur perpetuae firmitatis obtinere volentes, mandamus generoso Petro Barzi capitaneo, in absentia eius vicecapitabeo, necnon proconsuli et consulibus civitatis nostrae Leopoliensis modernis et pro tempore futuris, ut praedictos artis figulinae opifices modernos et qui successu temporis fuerint, in praerogativis literarum praeinsertarum per nos confirmatarum atque articulis praescriptis, quos eisdem attribuimus et adiungimus pro incremento et bono regimine illorum, ne dum non impediatur, verum etiam tueantur et defendant pro suo interesse, nihilque in contrarium attentare praesumant, secus pro gratia nostra et debito sui officii ne faciant. Harum testimonio literarum quibus sigillum nostrum est subappensum. Datum in Krasznisthaw sabbatho ante festum sanctae Margarethae proximo, anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo octavo, regni nostri XXIX.

Ioannes Ocieski regni Poloniae cancellarius.

Relatio magnifici Ioannis de Ocieschino regni Poloniae cancellarii, Cracoviensis generalis ac Osywiciensis, Zatoriensis, Sandecensis Olschtinensisque capitanei et succamerarii Cracoviensis.

Сигізмунд Август, Божою ласкою (*титулатура*). Повіdomляємо змістом даної (грамоти) всім та кожному, кому потрібно, сучасникам та прийдешнім, хто це читатиме. Представлено нам певними нашими радниками від імені гончарів нашого міста Львова пергаментну грамоту, скріплену підвішеною печаткою магістрату того нашого міста Львова, яка містить у собі певні прерогативи, надані тим магістратом згаданим гончарям для їхнього зростання, цілу, непошкоджену та непорушну, без жодного псування чи підозри, і просили нас, щоб ми цю грамоту вважали (за гідне) з усім змістом нашою королівською владою схвалити, зміцнити та підтвердити. Тієї (грамоти) зміст є такий.

Далі наводиться грамота райців Львова від 20 квітня 1535 р., за якою врегульовується кількість яток у місті (див. док. № 94).

Таким чином, ми, Сигізмунд Август, згаданий король, милостиво прихилиючись до цього прохання, згадану грамоту, оскільки вона з усім висловленим змістом є в ужитку, як говорять ті гончарі, у всіх її пунктах, клаузулах, умовах і статтях схвалюємо, зміцнюємо та підтверджуємо, вирішуючи даною нашою грамотою, що вона має отримати силу і належну міць вічної міцності. А оскільки був виданий лист нашого божественного батька до вельможного покійного Миколая Одновського з Фульштина, перемишльського каштеляна та (львівського) старости, та до львівських бурмистра та райців про тих гончарів, які виявили щодо нас вірність, зобов'язавши як згаданого старосту, так і львівський магістрат, щоб усі гончарські вироби, також ті, які під час ярмарків з інших місць іншими (людьми) привозяться, не могли продаватися, відповідно до наданих вільностей міста Львова, на шкоду та кривду львівським гончарям. У цьому контексті ними подані польською мовою нам і нашим наближеним нижчеподані статті, які містять добрий порядок та ординацію і які тривають за давнім звичаєм до цього часу в цеху ремісників. Ці (статті), що їх вони постійно дотримувалися, ми відновлюємо та подаємо у тих словах.

[1] Далі, надавши та зберігши тих гончарів нашого міста Львова, відповідно до вільності, наданої тому місту Львову, якою досі користувалися, тобто, щоб у час львівських ярмарків і в

інший час і день не можна було нікому з будь-яких міст ані ввозити зі сіл до міста Львова, ані з передмість як скляної, так і простої роботи гончарського ремесла, а також кахлі на печі, тільки вони самі повинні (їх) робити та продавати. А коли би звідкись хтось будь-яку роботу привіз, тоді львівські райці зобов'язані такого карати, забороняти продавати йому роботу – якщо був би під міським урядом, а якщо був під замковим, тоді – замковий уряд повинен йому забороняти. А що візьме міський уряд від таких прибульців, має дати на шпиталь, а не деінде, також що візьме замковий уряд, нехай на свою потребу використає.

[2] Далі ті львівські гончарі мають вести справу таким звичаєм, якого дотримуються у гончарів у Кракові. Також їх не може сідати більше до столу, як шість, тобто два цехмістри попереду, яких райці вибирають своєю владою, а ті два мають вибрати собі чотирьох, які їм сподобаються. У цеху мають бути всі інші майстри та бути покірними так, як уряд старших накаже. А ті молодші майстри сидітимуть там, де їм старші покажуть.

[3] Далі, коли би якийсь підмайстер гончарського ремесла примандрував до Львова, не повинен йти до жодного майстра, тільки – просто до господи. Там же з господи має послати по старшого підмайстра, а той має йти старшого майстра, а він зобов'язаний повідомити старшого підмайстра, у якого майстра буде працювати той, хто примандрував. А який підмайстер хотів би своєю волею працювати не за цим порядком, як тут описано, тоді такий має бути покараний майстрами, як їм буде видаватися.

[4] Далі, який би майстер наважився осадити підмайстра без волі старшого майстра або також наважився дати грошей підмайстрові більше, ніж він заробить, тоді такий має бути покараний, відповідно до рішення майстрів.

[5] Далі, щоб жодна вдова не робила печей, тільки скляні горщики та простої роботи (горщики). А яка би наважилася робити, має бути покарана за рішенням майстрів.

[6] Далі, якби від (свята) Трьох королів [6.І] аж до Св. Івана [24.VI] хтось із підмайстрів від майстра помандрував, то за таким майстри мають посилати (листа).

Ці вищезгадані статті хочемо, щоб отримали силу та міць вічної міцності, наказуємо Петрові Бажому, львівському старості, а за його відсутності – підстарості, а також бурмістрові та райцям нашого міста Львова, сучасникам і прийдешнім, щоб згаданим ремісникам гончарського ремесла не тільки не перешкождали, а зберігали та залишали у вільностях згаданої грамоти, вищевнесеної та підтвердженої нами, а також в описаних статтях, які ми їм додали та приєднали для збільшення їхньої доброї поведінки, та нічого супротивного не наважувалися чинити, інакше, під ласкою та обов'язком свого уряду, не діючи. Для довір'я дану грамоту наказали скріпити нашою печаткою. Дано у Красноставі в найближчу суботу перед святом Св. Маргарити, року Божого 1558, нашого панування 19 (року).

Йоан Оцеський, канцлер Польського королівства.

Свідчення вельможного Йоана з Оцешина, канцлера Польського королівства, генерального краківського, освенцимського, ольштинського старости та краківського підкоморія.

1597 р., жовтня 10, Львів

Львівські райці встановлюють для гончарів нове місце на площі Ринок для їхніх яток у зв'язку з побудовою яток для шапкарів

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 323, арк. 24-24зв. Папір з двох аркушів: 20,8х32,2 см. Печатка раєцька: Soch., Herb, s. 35, III.

Consules civitatis Leopoliensis. Notum facimus tenore praesentium, universis et singulis, quorum interest. Quia pro meliore conditione et incremento civitatis huius cupientes commoda et proventiis illius quantum fieri potest auctiore reddere, innixi privilegio civitati eidem Leopoliensi per divum olim Wladislaum Dei gratia Hungariae, Poloniae, Dalmatiae, Croaciae etc. regem indulto, quo facultas plena data est consulibus pro tempore existentibus, instittas parvas et penesticas, ubi commoditatem loci animadverterint aedificare et ampliare postea, quam in loco sublatorum bancorum figulinorum instittas novas pro pileatoribus erexissemus easque magistris pileatorum ex certo censu distribuissimus. Iisdem figulis in recompensam bancos alios non ita pridem in medio circulo civitatis huius in eo ordine, ubi habitationes famulorum civilium construnt erectos et de novo exaedificatos dedimus et locavimus. Quorum bancorum quolibet in annuo censu lucrum florenorum est fundatus ac praefatis magistris figulorum propter civiles impensas in structuram eorum expositas sex florenos monetae communi Polonialis habita videlicet ratione antiquorum bancorum, de quibus civitati iidem figuli cesserunt per nos venditus est, incipiendo videlicet ab ea parte, quae orientem respicit eo et tali ordine. Primum bancum honesto Thomae Kulia, secundum Stanislaio Mazgai, tertium Baltazaro Czwik, quartum Martino Pochylek, quintum ex veteri consuetudine pro civitate reliquimus, qui protunc honesto Hieronimo Iagnie est [...]tus, sextum Ioanni Wędziglinka, septimum Adamo Stapor, octavum Adamo Mazgai, nonum Stanislaio Chrobak, decimum Ioanni Mazgai, undecimum Annae Ustempkowa, duodecimum Ioanni Lesczyna mensatori, tanquam tutori et in parte successori post honestum olim Ioannem Iedlina figulum assignavimus. Quorum singuli cum suis in posterum successoribus de uno quoque banco pro quolibet anni quadrante census perpetui sex grossos quindecem Polonicos civitati dare atque eosdem quoties opus fuerit propriis impensis reparare vel si contigat vetustate aut etiam casa quod absit alique illos destrui, denuo in eodem loci distincto spacio sine ullo sumptus civilis adminiculo re[di]ficere et restaurare debebunt. Censibus praefatis ex iidem salvis civitati semper permanentibus, ratione quorum censuum, si quis eos ad sex florenos retinuerit soluereque neglexerit, hoc est per triennium ipso tunc facto banco suo privari in eiusque locum alter figulis pro dominorum consulum arbitrio substitui debet non requisito illo censuum retentare. Quare cum iam modo praemisso figuli bancos eiusmodi a nobis emerunt et praeteria perpetuum censum ex illis civitati singulis quartualibus anni pendendum in se ac in suum posteritate susceperunt. Nos praefati consules publico civitatis eiusdem nomine de percepta satisfactione unumquemque ex recensitis magistris quietamus, prout et actu praesenti quietamus. Exnunc actualiter praefatos bancos pleno iure illis mittentes ad tenendum, habendum, possidendum, utendum, fruendum. Quod si aliquem ex praefatis figulis vel eorum posteris bancam praedictam alteri figulo vendere aut obligare contigerit, tunc inscriptiones venditionum, alienationum vel obligationum eiusmodi nunquam alibi, nisi coram actis officii nostri, uti in competenti iurisdictione fieri et pateri debebunt. Circa quam venditionem bancorum singulariter excepimus necessitatem

publicam civilem videlicet, si aliquando civitas illo loco, ubi banci praefati exaedificati sunt, notabiliter opus habeat, tunc inscriptio praesens illi necessitati civili propriae ad obtinendum illum locum nihil praeiudicare poterit. In cuius rei fidem sigillum nostrum praesentibus est appressum. Actum Leopoli feria secunda ante festum sancti Galli Confessoris proxima, anno Domini millesimo quingentesimo nonagesimo septimo.

Andreas Mądrowic notarius civitatis Leopoliensis subscripsit.

айці міста Львова. Робимо відомим змістом даної (грамоти) всім та кожному, кому потрібно. Що для кращих умов та зростання цього міста, бажаючи його зручності, та щоб якнайбільше могли зростати прибутки, посилаючись на привілей того міста Львова, наданий божественним покійним Владиславом [III], Божою ласкою королем Угорщини, Польщі, Далмації, Хорватії і т. д., за яким була надана можливість тодішнім райцям малі крами та ятки, де виявиться зручне місце, будувати і пізніше розширювати; тому коли замість старих яток гончарів нові крами для шапкарів побудували та на тих майстрів шапкарів певний чинш розклали, а тим гончарям для компенсації інші ятки побудували не так давно посередині Ринку цього міста, в тому місці, де є помешкання міських слуг; ці (ятки) зведені та нововибудовані дали та локалізували. І з кожної ятки на кожен рік встановлений чинш у злотих їм продаємо; і згадані майстри гончарі мають відступити місту 6 зл. польських загальної монети на повернення міських витрат, вкладених у побудову тих (яток), а саме щодо старих яток. Розпочинаються (ятки) від тієї частини (Ринку), що в напрямку сходу і в такому порядку. Перша ятка чесного Томи Кулі, друга – Станіслава Мазгая, третя – Бальгазара Цвіка, четверта – Мартина Похилка, п'ята – за старим звичаєм залишаємо для міста, що тепер є у чесного Героніма Ягня [...], шоста – Яна Вендзіглінка, сьома – Адама Стапора. Восьма – Адама Мазгая, дев'ята – Станіслава Хробака, десята – Яна Мазгая, одинадцята – Анни Устемпкової, дванадцята – відступаємо столяру Яну Лещині, як опікуну та частково спадкоємцю після смерті покійного гончаря Яна Єдліни. Кожен з них разом зі своїми спадкоємцями в майбутньому з однієї чи двох яток кожного року в чотирьох частинах повинен давати місту вічний чинш 6 гр. польських та 15 (денаріїв) та скільки виявиться потреба у власних витратах на ремонт або, якщо трапиться, що через старість або також з інших причин ятка впаде, має знову в тому місці у певних межах вибудувати та відновити без будь-яких міських витрат. Щодо згаданих чиншів з тих (яток), що завжди належать місту, якщо хтось із них 6 зл. заборгує та не схоче платити, тоді протягом трьох років цю ятку у свою власність інший гончар, за рішенням панів райців, повинен забрати без вимоги цей чинш сплатити. Коли ж таким чином гончарі ятки від нас викуплять, унаслідок цього вічний чинш, який платиться місту кожного кварталу в рік, (гончарі) приймуть на себе та на своїх нащадків. Ми, згадані райці від імені всього міста, отримавши бажане, поквитували кожного з названих майстрів, як і даним актом квітуємо. Відтепер дійсно на згадані ятки повне право їм передаємо, щоб могли тримати, мати, володіти, користуватися та користати. Коли ж хтось із згаданих гончарів чи їхніх спадкоємців схоче продати чи закласти ту ятку іншому гончареві, тоді запис такого продажу, відступлення чи закладу повинен вчинити та укласти тільки перед актами нашого уряду, як належної юрисдикції. Щодо цього продажу яток особливо застерігаємо публічну потребу міста, а саме коли місту те місце, де згадані ятки вибудовані, виявиться необхідним, тоді даний запис у цій міській потребі для отримання того місця не може бути перешкодою. Для довір'я до справи до даної (грамоти) наша печатка є

притиснена. Дано у Львові у найближчий вівторок перед святом Св. Гала Сповідника, року Божого 1597.

Анджей Мондрович, писар міста Львова, підписав.

МУЛЯРИ

1572 р., квітня 14, Львів

Львівські райці затверджують статут для місцевого цеху мулярів і каменярів

Коп.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 613, арк. 98-100.

Опубл.: *Kowalczyk, Cech budowniczy*, s. 17-24 (польський переклад); *Історія Львова в документах і матеріалах*, с. 35-38 (український).

Consules civitatis Leopoliensis. Significamus tenore praesentium universis et singulis, quorum expedit, praesentibus et futuris. Quomodo coram nostra consulari plena residentia comparentes personaliter famati et providi magistri muratores et lapidae cives infrascripti Leopolienses, cum de mutuo et unanimi suo consensu ac voluntate constituissent inter se ordinationem artificii sui in hac civitate Leopoliensi more aliorum quoque artificum legibus certis firmatam et praescriptam in posterum habere, petierunt a nobis, ut secundam antiqua cives civitatis iura et privilegia, primum ad gloriam et honorem Dei Optimi Maximi, deinde etiam ad eiusdem civitatis communem utilitatem, praefatae artis illorum muratoriae et lapidariae fraternitatem seu contubernium institueremus, ipsisque articulos certos, quos nobis super consuetudine et observantia sua in scripto exhibuerunt ad debitum ordinem redigeremus et approbamus. Quorum articulorum tenor sequitur et est talis.

[1] Imprimis, quicumque velet artis eorum effici magister, ante omnia opus eum est habere honeste genealogiae et eruditionis suae literas autenticas seu civium fide dignorum testimonium, cum quibus literis vel cum testibus officio praesentatus iuri civili primum, deinde contubernio adscribi et incorporari debet, iuxta antiquam aliorum artificum observantionem. Atque in primo quidem illo suo ad contubernium ingressu magister idem novitius pro fisco eorundem communi ad usum et necessitatem eiusdem fraternitatis, tum ad singulare civitatis huius ex eo comparandum praesidium dabit et offeret (ut ipsi vocant introitalium) quinque florenos in moneta et numero Polonicali, quibus datis et persolutis, tandem ad faciendum artis experimentum et ad parandum aliquod suis contubernalibus convivium erit minime adstrictus.

[2] Item, dum labores per quempiam magistrorum apud cives conciliantur, unus alteri praepedire non debet, verum quisque suo labore uno vel ad maius altero sit contentus, tercium autem laborem licet illi magistro, qui duos habuerit conciliare in futurum licebit, applicare tamen se illi non prius poterit donec utrosque illos vel unum ex inceptis absolverit et ita, ut par est expedierit sub poena quinque marcarum.

притиснена. Дано у Львові у найближчий вівторок перед святом Св. Гала Сповідника, року Божого 1597.

Анджей Мондрович, писар міста Львова, підписав.

МУЛЯРИ

1572 р., квітня 14, Львів

Львівські райці затверджують статут для місцевого цеху мулярів і каменярів

Коп.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 613, арк. 98-100.

Опубл.: *Kowalczyk, Cech budowniczy*, s. 17-24 (польський переклад); *Історія Львова в документах і матеріалах*, с. 35-38 (український).

Consules civitatis Leopoliensis. Significamus tenore praesentium universis et singulis, quorum expedit, praesentibus et futuris. Quomodo coram nostra consulari plena residentia comparentes personaliter famati et providi magistri muratores et lapidae cives infrascripti Leopolienses, cum de mutuo et unanimi suo consensu ac voluntate constituissent inter se ordinationem artificii sui in hac civitate Leopoliensi more aliorum quoque artificum legibus certis firmatam et praescriptam in posterum habere, petierunt a nobis, ut secundam antiqua cives civitatis iura et privilegia, primum ad gloriam et honorem Dei Optimi Maximi, deinde etiam ad eiusdem civitatis communem utilitatem, praefatae artis illorum muratoriae et lapidariae fraternitatem seu contubernium institueremus, ipsisque articulos certos, quos nobis super consuetudine et observantia sua in scripto exhibuerunt ad debitum ordinem redigeremus et approbamus. Quorum articulorum tenor sequitur et est talis.

[1] Imprimis, quicumque velet artis eorum effici magister, ante omnia opus eum est habere honeste genealogiae et eruditionis suae literas autenticas seu civium fide dignorum testimonium, cum quibus literis vel cum testibus officio praesentatus iuri civili primum, deinde contubernio adscribi et incorporari debet, iuxta antiquam aliorum artificum observantionem. Atque in primo quidem illo suo ad contubernium ingressu magister idem novitius pro fisco eorundem communi ad usum et necessitatem eiusdem fraternitatis, tum ad singulare civitatis huius ex eo comparandum praesidium dabit et offeret (ut ipsi vocant introitalium) quinque florenos in moneta et numero Polonicali, quibus datis et persolutis, tandem ad faciendum artis experimentum et ad parandum aliquod suis contubernalibus convivium erit minime adstrictus.

[2] Item, dum labores per quempiam magistrorum apud cives conciliantur, unus alteri praepedire non debet, verum quisque suo labore uno vel ad maius altero sit contentus, tercium autem laborem licet illi magistro, qui duos habuerit conciliare in futurum licebit, applicare tamen se illi non prius poterit donec utrosque illos vel unum ex inceptis absolverit et ita, ut par est expedierit sub poena quinque marcarum.

[3] Item, circa laborem et structuram murorum magister quilibet debet observare diligenter limites seu terminos omnes, non solum vicinorum, sed etiam eos, qui ad vias publicas et plateas sese extendunt, ut sunt ambitus, pinacula, celariorum introitus et id genus alia, in quibus magistro cuilibet consyderandum [sic] est, ne publicum aliquod incommodum seu iniuria fiat.

[4] Quod attinet praemium illorum atque mercedem laboris, ea semper pro temporum ratione et pro moderatione consularis officii praescribi et institui eidem debebit, velut annis praesentibus aetate quidem incipiendo a festo solemnis Pascae et ad festum sancti Michaelis magistro a labore unius diei dari debent grossi sex, socio grossi quinque, discipulo grossi quatuor, hieme vero magistro grossi quinque, socio grossi quatuor, discipulo grossi tres, alias ex integra summa vel ex alio huic diverso precio diurno convenire in cuiuslibet aedificantis arbitrio situm est.

[5] Magister quilibet cum sociis et laboratoribus suis, quam primum dies illuxerit et porta civitatis aperietur ad laborem veniet, ibidemque iuxta horas suas consuetas cum ea qua decet diligentia labori suo intendet, habensque horas suas liberas ientaculi videlicet tempore unam et in ipso meridie alteram, tandem ante vesperum aetate hora vigesima secunda, hyeme vero vigesima tertia ab ipso labore cessabit, suosque socios et coadiutores dimittet.

[6] Caeterum socii quoque et discipuli eorum in eodem contubernio secundum infrascriptas leges in debita obedientia gubernari ac ita se conservare debent, ut inprimis quilibet magistrorum discipulum in contubernio inter magistros atque socios ad se suscipiat, circa quam susceptionem in vim testimonii magister illi dabit contubernalibus cervisiae mensuram usitatam unam et discipulis alteram.

[7] Constitutio autem tempore eruditionis talis est: qui ad artem muratoriam aspirat, concilietur apud magistrum ad minus in triennium, ad lapicidarium vero artem in quadriennium, et id quidem serviendi tantum exercendique causa, non autem ad aliquam exemptionem pecuniariam, quae omnino prohiberi ne admitti cuique debet.

[8] Postquam vero discipulus ille constitutis suis annis exercitio satisfecerit, magister eius debet illi concedere apud laborem pro ea mercede, quae socius dari solet, ad minus sex septimanis et hoc vel maxime convivii gratia, ad quod comparandum ille, qui in socium creatur iuxta consuetudinem eorum passim observari solitam est obligatus. Qua in re utique seniores magistri rationem habere et moderare debent, ne cum eius magno dispendio sit, qui artificio suo ita, ut praefertur morem gerit.

[9] Item, turpia et inhonesta cognomina ne socii mutuo sibi imponere praesumant, iidem magistri seniores attendere debent diligenter sub poena marcarum officio civili per eosdem succumben[do].

[10] Item, ut sociis omnes magistri abundare possint, dum eorum aliquis in hanc civitatis venerit, per magistros seniores debet assignari eidem locus apud eum magistrum, qui tum temporis vel nullum socium vel minus eorum habuerit. Si quis autem ad suum laborem plures socios necessario habere voluerit, eos idem magister in contubernio apud alios confratres sibi impetrare et obtinere debebit.

[11] Item, quodocunque magister socium per hyemem apud se foverit, ille socius durare debet apud eiusdem ad minus ad festum sancti Ioannis Baptistae. Discessum vero suum ante praedicere debet eidem magistro duabus septimanis.

[12] Item, nullus sociorum privatum sibi laborem sine magistro conducere poterit magis ad unam sexagenam, similiter discipulus non magis, quam ad sex grossos. Si autem grossis quidecim citra vel ultra labor computabitur, eum non nisi cum socio absolvet sub poena per magistros seniores constituenda.

[13] Item, de quocunque sociorum non constat eum artificio et consuetudini illorum satisfacisse, ille sive sit Italus sive Germanus vel alterius cuiusvis nationis non poterit ad laborem circa magistrum admitti, nisi duabus septimanis, et tandem artificio seu consuetudini eorum satisfacere tenebitur.

[14] Item, socius feriis secundis non laborans, insolens, rebellis ac in labore negligens deferri debet ad officium, a quo ratione excessus punietur.

[15] Item, seniores contubernii iuxta aliorum contuberniorum antiquam observantiam suis statutis ad hoc temporis eligentur et officio praesentabuntur. Quibus electis et confirmatis, ut in omnibus licitis atque honestis praestetur debita semper obedientia et ut ad significationem conventiculi eorum omnes ac singuli, tam magistri, quam socii, in unum hospitium conveniant, tum ut ipsa conventicula semper in duabus septimanis ordinarie fiant, ibidemque honeste ac reverenter, suo quisque loco et ordine, sine murmuratione, iurgiis et maledictis sedeant, opera sua consultationes et obsequia debite exequantur, vigiliis ecclesiasticis pro qualibet parte anni, tum etiam funeribus fratrum suorum praesentes semper intersint, pensiones ad contubernium in iis et aliis rebus dari solitas ultro conferant, singulariter vero et expresse ad quorumvis periculorum eius civitatis defensionem praesertim incendii (quod absit) tempore praesto, alcres omninoque obligati adsint. Haec omnia ipsorum seniorum magistrorum fidei iuratae ac diligenti animadversione seu delatione ad officium nostrum faciendo committuntur ac serio demandatur.

Nos itaque praefati consules Leopolienses consyderantes [sic] hac in parte communem civitatis decus, ornamentum et praesidium singulare pertinent artificiorum ordinationes eiusmodi haud mediocriter valere ac ipsam artem muratoriam, ut in aliis civitatibus ita in hac, quae in terris Russiae principalis et propemodum finitima est, esse perquam necessariam, iisdem muratoribus et lapicidis in hac civitate laborantibus et laborare deinceps volentibus, vigore iurium et privilegiorum nostrorum fraternitatem seu contubernium gratiose concessimus, praesentibusque concedimus, approbantes et confirmantes illis praeinsertas consuetudines, conferentes leges, ordinationes et statuta superius recensita, quibus ipsam fraternitatem suam in bona conditione regere et tenere debeant, salva niholominus facultate nobis et successoribus nostris reservata pro tempore exigentia et qualitate eos articulos augendi, minuendi, corrigendi, immutandi, ad rem eorum et publicum necessitatem pertinentes constituendi et ordinandi. Harum testimonio literarum, quibus sigillum nostrum est appensum. Actum et datum feria secunda post festum Occisionis sancti Stanislai proxima, anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo secundo, in praesentia et ad postulationem famatorum Petri Casmur Itali, Stanislai Zly, Sebastiani Felicis olim dicti Trembacz filii, Francisci Crothophila, Adami Pickowsky, Rochi Safranyecz Itali, Ioannis Bobrek, Sebastiani Czynsek, Andreae Podlyesny et Ioannis Kręglik magistrorum muratorum et lapicidarum, civium Leopoliensium.

и, райці міста Львова. Повідомляємо змістом даної (грамоти) всім і кожному, кому належить, сучасникам та прийдешнім. Що прийшовши особисто до резиденції нашого расцького уряду, славетні й чесні майстри муляри і каменярі, нижченазвані львівські міщани, заявили, що за взаємною згодою і порозумінням між собою встановили ординацію свого ремесла у цьому місті Львові і бажають її мати тепер і на майбутнє, за зразком інших ремесел, із певними затвердженими правами. Вони просили нас, щоб ми, згідно з стародавніми правами і привілеями цього міста, перш за все на хвалу і в честь наймогутнішого Господа, а також для спільного добра того ж міста дозволили заснувати для вже згаданого їхнього мулярського і каменярського ремесла братство або цех, і щоб ми в належному порядку записали і схвалили певні статті, які вони нам за звичаєм запропонували на письмі.

[1] Перш за все, якщо хто-небудь захоче стати майстром їхнього ремесла, повинен мати автентичні листи про своє законне народження та навчання або свідчення вірогідних міщан. Коли представить ці листи або свідків, (цехмістри) повинні презентувати його урядові для отримання міського права, а потім має бути вписаний і прийнятий до цеху, згідно зі стародавніми звичаями інших ремесел. Зразу ж після першого вступу до цеху той новий майстер повинен дати і пожертвувати 5 зл. польською монетою та лічбою (як вони це називають “вступне”) до їх спільної скарбнички – як на потреби цеху, так і на оборону міста, в якій йому теж слід брати участь. Після внесення цієї суми йому зовсім не потрібно показувати своє вміння ремесла або влаштовувати своїм цеховим (майстрам) яку-небудь учту.

[2] Далі, коли хто-небудь з майстрів домовляється з міщанами (про роботу), один другому не має перешкоджати і завдавати шкоди. Загалом, кожен повинен задовольнятися однією або найбільше двома роботами, а третю роботу може взяти такий майстер, який вже має дві, але тільки на майбутнє, а починати цю роботу зможе тільки тоді, коли добре справиться з двома першими, а принаймні – з однією, і це (має виконувати) під загрозою кари 5 гривень.

[3] Далі, під час роботи і при зведенні мурів кожний майстер повинен зважити на всі межі та границі не тільки сусідів, але і на такі, що належать до громадських шляхів та вулиць, щоби був (вільний) прохід, дахи, доступ до підвалів і все те, на що майстер повинен зважати, щоби не заподіяти якоїсь шкоди місту або не завдати комусь кривди.

[4] Що стосується їхньої винагороди й оплати за працю, то вона завжди встановлюватиметься і затверджуватиметься відповідно до часу і рішення расцького уряду, а саме: в час від початку літа, тобто від Великодня, до Св. Михайла [29.IX] за один день роботи майстру належить 6 гр., підмайстрові – 5 гр., учневі – 4 гр. Взимку майстрові належить 5 гр., підмайстрові – 4 гр., а учневі – 3 гр. В інших випадках майстрові вільно домовитися із замовником про оплату гуртом за всю роботу або про іншу денну винагороду.

[5] Далі, кожний майстер зі своїми підмайстрами і робітниками повинен ставати до роботи вдосвіта, як тільки відкриються брами міста. Там у визначені години він має працювати з належною старанністю і матиме визначені вільні години, а саме: на сніданок – одну годину, в полудень – другу і, врешті, влітку перед вечором – о 22 годині, а взимку о 23-й повинен закінчувати роботу, а своїх підмайстрів і помічників відпустити.

[6] Зрештою, підмайстри й учні в тому цеху мають вести себе згідно з нижчевказаними правилами. Якби який-небудь з майстрів приймав до себе учня в цех за присутності майстрів і підмайстрів, то він має засвідчити це прийняття одною міркою пива для цехових майстрів, а другою – для учнів.

[7] Постанова щодо тривалості навчання має бути така: хто хоче присвятити себе мулярській справі, має домовитися з майстром щонайменше на три роки, а в каменярській справі – на чотири роки, і то виключно з метою служби і навчання, та без будь-якого винятку не за гроші, що взагалі має бути забороненим і недопустимим.

[8] Як тільки так поєднаний учень свої роки в науці завершить, то майстер повинен надати йому роботу з оплатою, яку звичайно отримує підмайстер, принаймні на сім тижнів. І це (хай зробить) більше всього з приводу учти, яку той, хто хоче стати підмайстром, зобов'язаний за звичаєм влаштувати. А в тій справі старші майстри повинні вести рахунки і стежити, щоби не було великих витрат у того, хто, як вище згадано, виконуватиме звичай.

[9] Далі, старші майстри повинні пильно стежити за тим, щоби підмайстри не надавали один одному поганих і образливих прізвиськ, під карою 1 гривні на користь міського уряду.

[10] Далі, щоб усі майстри могли мати достатню кількість підмайстрів, і коли хтось (із підмайстрів) прийде до того міста, старші майстри повинні визначити йому місце у того майстра, який на той час або не має жодного підмайстра, або має їх найменше серед інших. Але якщо якомусь майстрові необхідно мати для роботи більше підмайстрів, то він має їх випросити й отримати від інших членів цеху.

[11] Далі, якби майстер утримував якогось підмайстра продовж (усієї) зими, тоді той підмайстер повинен у нього залишитися принаймні до Св. Івана Хрестителя [24.VI] і про свій підхід зобов'язаний повідомити майстра за два тижні наперед.

[12] Далі, жоден підмайстер не має права самостійно взяти роботи більше, як на 1 копу, так само учень не може взяти роботи більше, як на 6 гр. Якщо ж робота буде оцінена більш-менш на 15 гр., тоді її можна виконувати тільки з підмайстром, під карою, яку б старші майстри встановлювали.

[13] Далі, якщо про кого-небудь з підмайстрів невідомо, чи задовольнив він цех, то такого, був би він італійцем чи німцем, або іншої нації, не можна допускати до роботи у майстра, тільки на два тижні, поки не задовольнить цех чи (виконає) їхні звичаї.

[14] Далі, підмайстер, якби відмовлявся працювати в понеділок, непокірний, бешкетник або недбалий у роботі, то має бути переданий до (раецького) уряду з метою покарання його за проступок.

[15] Далі, цехові старшини, згідно із стародавньою практикою інших цехів, яка є в їхніх статутах, у певний час обираються і представляються урядові. Коли ж будуть обрані і затвержені, то повинні їх слухатися в усіх дозволених і чесних (справах). На скликані ними збори всі і кожний зокрема, як майстри, так і підмайстри, мають збиратися в одній господі, щоб збори відбувалися регулярно кожні два тижні. І щоб на зборах кожний сидів на своєму місці, у визначеному порядку, вів себе пристойно і поважно, без шуму, сварок і проклять. Щоб кожний належно виконував справи їхніх нарад і свої обов'язки. Щоб завжди в будь-яку пору року всі були присутні на поминальних богослужіннях і на похоронах своїх братів, своєчасно платили цехові внески на ті чи інші цілі, а зокрема і головним чином, щоб завжди з бажанням, невідкладно і з повною відповідальністю були готові до оборони міста при будь-якій небезпеці, зокрема пожежі (борони Боже). Це все залишається пильній увазі та вірності майстрів і зобов'язується їх донести урядові.

Таким чином, ми, згадані райці Львова, зважаючи хоч частково на те, що спільна краса, оздоба та оборона того міста особливо належить до ремесел, такі ординації дуже потрібні для власне мулярського ремесла – як в інших містах, так і в тому, яке є головним містом на руських землях і майже прикордонним; ми тим мулярам і каменярам, які працюють у тому місті і пізніше працюватимуть, відповідно до наших прав і привілеїв, ласкаво дозволили надати братство чи цех, і даною (грамотою) надаємо, схвалюємо і зміцнюємо їм вищезгадані звичаї, надані права, ординації та статuti. Їм самим дозволяємо новозаснований цех вести і керувати ним у добрих умовах, залишаючи собі й нашим спадкоємцям право, в разі необхідності ті статті побільшити, зменшити, поправити, змінити, встановити та утвердити при їхній (майстрів) потребі та загальній необхідності. Для засвідчення грамоти наша печатка є підвішена. Діялося та дано у найближчий понеділок після свята Умертвлення св. Станіслава, року Божого 1572. В присутності і на вимогу славетних Петра Касмура італійця, Станіслава Злого, Себастьяна Щасливого, сина колишнього трубача, Франциска Кротофіля, Адама Піцковського, Роха Шафранця італійця, Яна Бобріка, Себастьяна Чішка, Андрія Подлесного і Яна Кренгліка, мулярських і каменярських майстрів, львівських міщан.

1580 р., березня 5, Львів

Львівські райці встановлюють новий статут для цеху мулярів

Транс.: ЦДАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 844 (див. док. № 101).

Consules civitatis Leopoliensis notum esse cupimus universis praesentibus ac futuris. Quia nos incumbentes in id omni officii cura, ut eius civitatis omnes cives et incolae in tranquillo semper maneant statu et ordine, postquam inter mechanicos nostris temporibus muratorum et lapidarum cresceret variis ex nationibus in hac civitate numerus eo autem, quod illis nulla esset constans et firma legum ratio, multae orirentur inter eos discordiae, cum quibus nostrum, ut plurimum conveniebant, perturbareque solebant officium. Ad bonum tandem civitatis eiusdem commune et ad mutuam earum pacificationem nostrorum hac in re majorum morem et exemplum secuti matura cum deliberatione instituimus eis, ut aliis opificibus contubernium, in quo ii omnes, qui vel murata servant aedificia vel lapides aedificiis aptos incidunt, rescant, sculpunt aut polite tornant cujuscunque illi fuerint gentis vel nationis inter et citra civitatem eam Leopoliensem nunc et in posterum existentes communibus debent parere legibus et consuetudinibus juxta eos, quos hic praecipuos tantum describimus articulos in haec verba.

Primus. Qui volet juxta artem suam in magistrum ex sociis creari, is veniens primo in contubernium cum honestis civibus duobus rogabit a magistris omnibus se in eorum medium suscipi, primaque illa fronte ostendet eis literas institutionis suae sufficientes et profitebitur coram, quod non alterius, quam Romanae Catholicae sit religionis. Seniores autem magistratum curabunt legi ex hoc privilegio aut etiam ipsi denuntiabunt illi consuetudines omnes, potissimum in eius rem servientes, quibus tum ille si per omnia satisfactorum se submiserit pro eodem primo ingressu ad commune contubernii eiusdem depositorium dabit pecuniae Polonicae grossos triginta, simulque petet se officio nostro ab ipsis senioribus ad jus civile commendare, quod antequam illi conferretur debeat, ut moris est suam thori legitimi genealogiam, sive literis authenticis, sive dignis fide testimoniis probare, aut etiam de tali probatione ad certum tempus afferenda, aliquam nobis dare cautionem. Et hic quidem sic actis postulabit deinde a contubernalibus magistris ad faciendum artis experimentum certam sibi statui diem, qua ipse experimentum scribet et faciet in tali forma et figura qualis ei per contubernium commonstrabitur in papyro scripta et sub nostro appresso sigillo e-lineata. Postquam autem experimentum eiusmodi scripserit et omnibus magistris illud praesentaverit, quatenus aliqua ex parte non reprehendatur, tum demum pro augendo communi fraternitatis contuberniique totius bono numerabit florenos decem monetae Polonicae et civitati specialiter offeret ad armamentarium publicum viginti globos lapideas tormentarios arte elaboratos, ac praeterea magistris contubernalibus quotquot fuerint pro antiqua eorum observantia parabit convivium, quod tamen ultra tria ciborum fercula et ultra unum vas cervisiae majorem sumptum superare non debet. Contra porro ubi is ipse probans experimentum ab ipsis magistris juste viderit esse reprehensum, tunc in eo solum eorum petet atque, ut poterit conciliandam sibi curabit gratiam. Caeterum filios magistrorum vel eorum generos aut etiam post eos viduarum relictarum maritos, quod attinet his singulare hoc reservatur beneficium, quod talis quisque scripta experimenti parte tantum dimidia, datisque ad contubernium quinque florenis et convivio more aliorum magistris parato magister creabitur.

Secundus articulus. Magistri et socii ad eandem spectantes fraternitatem ne rem contubernalem tumultuarie et confuse, ut hactenus fuit gerant, ex eo tempore debent habere utrinque sua separatim conventicula et hospitia, in quorum scilicet uno magistro praesidentibus suis juratis duobus senioribus, in altero autem socii duobus item magistris praesidentibus sese pro consuetudine gubernabunt, suaque tractabunt negotia. Et illi quidem magistri duo, qui semper conventiculis sociorum qualibet quindena celebrandis aderint, observabunt id diligenter, ut per eosdem socios omnia ad honestatem et ad antiquam observantiam gerentur, in suisque deliquiis puniendis, ut omnino aequitati studeant et quoties poenas decernent, ut ab eis gravato, cuique inde primum ad magistrorum, deinde etiam a magistris ad nos consules libera sit provocatio. Quoniam autem magistri simul et socii in hac una fraternitate ad ecclesiastica et ad contubernalia onera quaevis ferenda sunt esseque debent obligati, propterea de pensionibus per socios ad carbonam magistrorum comportari sic ordinavimus et ordinamus. Quod magistri praefati habituri sunt semper sub clave sua in carbona sociorum propriam et specialem pixidem, ad quam ex adversis primum sociis, qui de more fraternitatem ingressi, pensionem ortowe dictam contribuunt, tota eorum talis pensio quatuor scilicet grossorum, de poenis autem omnibus quoties ex aliquibus delinquentibus sumentur ac de pecunia, quam eorum singuli per quidemam, ut moris est conferunt. Pars tantum [...] debet in eorum conventiculis sub illorum duorum magistrorum praesentia separari et imponi. Magistri vero praefati pecuniam eiusmodi collectam, quae cum illa pixide ad eos per duos illos confratres quolibet anni quadrante deferretur in suum accipient depositoryum et ea deinde pecunia cum sua item, quam communiter congerent, omnia fraternitatis necessaria procurabunt.

Tertius articulus. Nemo magistrorum plures operas praeter duas ad manus debet habere, ut sic et aedificiis civium studio diligentiaque majore, quibus eorum incumbat et alteri suo contubernali (quem etiam arte victum quaerere opus est) quaerendi eiusdem victus rationem non praeripiat, dum tamen opus unum ex illis duobus viderit se prope absoluturum, tunc de tertio novo parando contrahere quidem poterit. At qui manum suam non prius illi apponet, donec priorum illorum operum alterutrum finiverit sub poena lapidum duorum caerae ad contubernium luenda, ac nihilominus poena quoque tali solita sub ipsius etiam tertii cuiuscunque operis ad illum magistrum, qui vel uno vel duobus operibus vacaverit privatione.

Quartus articulus. Pacta seu condita mutua de contrahendis aut laborandis operibus quibusvis (qua magistris tantum duobus ex observantia secum facere licet) magister quisque cum socio aliquo nulla debet habere sub unius cerae lapidis poena, socius enim quilibet pro sua accidentaria mercede trunkale dicta contentus debet esse antiquorum operum reparationibus iis tantum, quae duorum florenorum valorem non excedant, unde ille socius ad tales operandas reparationes magistri sui consensum semper requirere, eiusque discipulum, ut etiam artis exercitamenta capiat in operando juxta se habere et eum in arte informare, ut de mercede quoque aliquod eidem impartiri debet materiam, tamen reparationibus eiusmodi necessariam absque sui magistri vel aedificantis speciali scitu et voluntate prorsus nullam debet accipere. Occasione quarum omnium rerum poena dimidii cerae lapidis tali socio, qui praemissis contravenerit imprimitur.

Quintus articulus. Socius, qui alinde in eam civitatem venerit primum denuntiabit suum adventuum duobus senioribus sociorum, a quibus deinde magistris seniores accepta de illo notitia, ordinabunt cum ad illius magistri officinam, qui interea ex temporibus vel nullos vel pauciores habuerit socios eaque ac simili ratione ordinare debent magistris ex aequo singulis ii socii, qui hybernis non fuerint ulli magistrorum obligati, tales enim, qui per magistrorum quempiam hyemis tempore foventur quotquot fuerint omnes vere toto et aestate prima ad festum usque Nativitatis

sancti Joannis Baptistae, ab ejusdem magistri, cui sunt illa hybernatione obligati, officium non debet recedere sub poena pro contubernii arbitrio in eam rem statuenda, circa quem quidem articulum nos singulariter excepimus operum omnium civitatis ejusdem publicam necessitatem, ad quam scilicet magistri singuli suo consueto modo et ordine tot socios dare debent quodcumque eorum civile aliquod opus posceret.

Sextus articulus. Merces sociis ac discipulis non debet per quempiam magistrorum augeri neque immutari ultra officii nostri ordinationem et moderationem, quae pro his, ut modo sunt temporibus donec aliquod aliud ea in re constituerimus constituitur talis. Primum a festo sancti Galli ad dies Carnis privii socio cuilibet pro labore diurno grossi quinque, discipulo autem grossi duo cum sesquitercio. Deinde a diebus Carnis privii ad Pascha socio grossi sex et discipulo grossi tres. Postremo a Paschate ad festum sancti Galli socio grossi septem et discipulo grosso quatuor. Cui ordinationi quoties aliquis magister contravenerit, toties convictus poenam unius lapidis caerae ad contubernium succumbet.

Septimus articulus. Discipulos plures, quam duos nullus magistrorum debet fovere in arteque instituere, ac nec eorum institutionis consuetos annos scilicet quatuor ullo unquam pretio aut pacto minui faciet.

Itaque nos praefati consules Leopolienses volentes, ut ii muratores et lapicidae, qui vel muro aedificia construunt, vel etiam lapides sive incisione, sive sculptura, sive thorno, ut dictum est ornant aut poliunt, omnes in genere intra et citra eam civitatem ex praescriptis articulis et ex antiquis consuetudinibus, quae per alias quasque celebres civitates usu tenentur juxta morem aliorum civitatis huius contubernalium artificum primo ad ipsius Dei Optimi Maximi honorem et gloriam, deinde ad singulare civitatis eius decus et praesidium in omni pietate, bono regimine et in moribus honestis in concordiaque amore favore et in pace mutuo secum vivant. Aedificiis autem struendis et elaborandis civitati huic et eius civibus per hanc ordinationem eo facilius et solertius navent suam operam. His demum ac aliis supra quoque memoratis ex causis invocato Dei Omnipotentis nomine vigore jurium et privilegiorum eam in rem, per serenissimorum reges Poloniae nobis et civitati huic antiquitus clementer concessorum et confirmatorum, hoc eisdem contubernium et fraternitatem prout fundamus per praesentes approbando illis ratasque faciendo consuetudines et ordinationes tam hisce literis praemisso modo descriptas quamque etiam communiter alias usu eorum antiquo servatas, quas nihilominus ad eam praesentem contubernii inscriptionem, ut quandoque res, tempus aut necessitas postulaverit augere, minuere, mutare, corrigere nobis atque postea in officio nostro successoris liberam facultatem relinquimus.

Quod autem superest eos, quos ad tale inchoandum contubernium praefecimus et locavimus praesentes quoniam artis eorum peritia multis ab annis in ea civitate nobis et civibus multis praesertim, quibus operas aedificiorum varias pulchre et satis industrie construebant, in eamque usque diem optime semper fuit et est probata spectataque ideo quemque illorum pro vero bonoque in sua arte perito magistro agnoscendo et confirmando in perpetuam rei memoriam hic quoque scribimus et recensemus singulos, ut sunt de nomine Petrus Kasmur et Stanislaus Mleko, qui duo ad annum praesentem electi erant in seniores magistros, Rochus Szafraniec, Andreas Podleszny, Sebastianus Moczygamba, Sebastianus Ciszek, Joannes Kreglik, Petrus Niezgoda, Jacobus Regazolis, Henricus Horsth, Paulus Szczesliwy et Paulus Szczyliwy.

In quorum omnium praemissorum fidem sigillum officii nostri est praesentibus appressum. Datae vero nostrae hac literae Leopoli ex residentia nostra consulari die quinta mensis Martii, anno Domini millesimo quingentesimo octuagesimo.

Вайці міста Львова, хочемо повідомити всіх сучасників та прийдешніх. Що ми, покладаючись на турботи свого уряду, щоб у тому місті всі міщани та жителі у спокійному стані та порядку завжди перебували, а коли ж за наших часів між мулярами та каменярами зросло у нашому місті число ремісників різних народів так, що немає жодного постійного та твердого порядку, через що виникають різні суперечки, з якими до нашого уряду приходять і звикло турбують. Тому для спільного добра того міста та для взаємного умиротворення, добре зважаючи на звичай та приклад наш наших предків у цій справі, встановлюємо їм, як іншим ремісникам, цех, у якому вони всі або будуть слугувати при мурованому будівництві, або готове будівельне каміння розділятимуть, обтинатимуть, різьбитимуть або досконало оброблятимуть. І якого б роду та нації вони (майстри) не були, які є тепер і будуть у місті та біля того міста Львова, повинні підлягати спільним приписам та звичаям, відповідно до тих тільки головних статей, що тут описуємо такими словами.

Перша. Хто хоче стати майстром свого ремесла з підмайстрів, насамперед, прийшовши до цеху з двома шанованими людьми, має просити всіх майстрів прийняти його у своє гроно і передовсім має показати достатні грамоти про своє навчання та публічно визнати, що є не іншої, а тільки римо-католицької релігії. А старші майстри мають дбати, щоб приписи цього привілею або також ті всі звичаї вони оголосили насамперед, які стосуються цієї справи. Якщо він їхні всі (звичаї) виконає, яким підпорядковується, повинен дати за перший вступ до спільної скарбнички цеху 30 польських гр. і одночасно прохатиме, щоб ті старші рекомендували його нашому урядові для (прийняття) до міського права. Перед тим, однак, повинен надати за звичаєм свій родовід від законного ложа – чи у формі автентичного листа, чи (у вигляді) свідчення гідних довір'я людей, або повинен дати нам якусь заставу, що до певного часу таке підтвердження принесе. І коли так вчинить, то потім (хай) вимагатиме від цехових майстрів для виконання певної штуки визначити собі день, коли цю штуку писатиме та робитиме у такій формі та вигляді, який йому в цеху покажуть на папері, (котра має бути) написана та накреслена, під нашою притисненою печаткою. Після того, як таку штуку напише та всім майстрам представить, що у жодній частині не буде заперечень, тоді для спільного зростання того братства та блага всього цеху хай відрахує 10 польських зл. і місту окремо подарує до міського арсеналу двадцять виготовлених гарматних кам'яних куль. Окрім того, має підготувати для цехових майстрів, за їхнім давнім звичаєм, учту, яка, однак, не повинна перевищувати витрати з трьох таць страв та однієї бочки пива. З іншого боку, якщо ця виконана штука тими майстрами буде визнана недосконалою, тоді єдине, що може – просити їх, щоб повернули йому ласку. Інші сини майстрів чи їхні зяті або також ті, хто одружився з удовою, мають застережене для них особливе сприяння, що такий будь-хто повинен скласти тільки половину писаної штуки та дати до цеху 5 зл., та виставити, за звичаєм інших майстрів, учту, ставши майстром.

Друга стаття. Майстри та підмайстри, які належать до того братства, щоб вели цехову справу без спішки та не безладно, як досі було, повинні мати із цього часу два свої окремі місця для зібрань та господи, на котрих засідатимуть майстри – при керуванні одного з двох присяжних цехмістрів, а підмайстри – на інших (зборах) за (участю) двох майстрів, та обговорюватимуть, за звичаєм, справи. І ті два майстри, які завжди приходитимуть на збори підмайстрів, котрі щодва тижні відбуватимуться, мають уважно стежити, щоб усі підмайстри поводитися, відповідно до честі та за давньою повагою, каралися за свої вчинки, щоб у всьому справедливості прагнули та скільки (необхідно) кари ухвалювали. Коли ж від них хтось буде обтяжений, то спочатку може вільно звернутися до майстрів, а потім від майстрів до нас, райців. А оскільки майстри разом з підмайстрами у цьому одному цеху повинні та є зобов'язані до несення будь-яких церковних та

цехових тягарів, тому постановили та постановляємо про внесення складок підмайстрами до скарбнички майстрів. Так, згадані майстри матимуть завжди під своїм замком у скарбниці підмайстрів власну та окрему пушку, до якої найперше надходитимуть сплати, звані “ортове”, від покараних підмайстрів, які є порушниками звичаїв братства. Повна їхня сплата, а саме – 4 гр. за кари від усіх будь-яких порушників, додаватиметься, складаючись із грошей, (зібраних) протягом двох тижнів, як є звичай. Тільки частину [...] повинен на тих їхніх зборах за присутності тих двох майстрів відокремити та викласти. А згадані майстри ті зібрані гроші, які складаються до тієї пушки тими двома майстрами кожного кварталу, покладуть до своєї скарбниці і потім ті гроші разом з усім братством, що спільно збереться, на свої потреби витратять.

Третя стаття. Ніхто з майстрів не повинен мати більше робіт, ніж дві, так щоб і за будинки для міщан з більшим старанням та дбайливістю брався й іншого такого роду заробітку не здобував у своєму цеху (чисю справою також є шукати заробіток для ремесла). Однак, коли від однієї із тих двох робіт, від якої, як видається, невдовзі буде вільним, тоді може погодитися на нову підготовлювану третю (роботу). Але до неї своєї руки не має прикладати, поки одну з двох попередніх робіт не завершить, під карою сплати двох каменів воску до цеху. Окрім того, така ж звична кара буде (накладатися) також із втратою тієї будь-якої третьої роботи на того майстра, хто залишить або одну, або дві роботи.

Четверта стаття. Пакти чи взаємні угоди про виконання або здійснення будь-яких робіт (які тільки двом майстрам зі старанністю дозволено робити) будь-який майстер не має укладати з будь-яким підмайстром, під карою одного каменя воску. Адже кожен підмайстер повинен задовольнитися випадковими заробітками, званими “труккалі”, виконуючи такі старі ремонти, що не перевищували би вартості 2 зл. Для цього підмайстер для виконання таких ремонтів зобов’язаний завжди просити згоду у свого майстра і не повинен отримати його учня, якого також (майстер) для навчання ремесла бере, щоб мати для роботи та вдосконалювати в ремеслі. При цьому заробітку (підмайстер) не повинен відділяти матеріал для потреби такого ремонту спеціально, без відома та волі свого майстра або забудовника. У випадку таких речей цей підмайстер сплатить половину каменя воску, якщо піде всупереч згаданому.

П’ята стаття. Підмайстер, який звідкись до міста прийде, повинен зразу оголосити про свій прихід двом старшим підмайстрам. А вони потім, отримавши від цехмістрів про це вказівки, визначать йому майстерню того майстра, який у той час або не має підмайстрів зовсім, або дуже мало. З тієї самої причини повинні розмістити у окремих майстрів тих підмайстрів, які не мають зимових помешкань, не прив’язані до ніяких майстрів. Бо такі, котрі майстрами в зимовий час приймаються, будуть (працювати) повністю перше літо аж до свята Різдва Св. Івана Хрестителя [24.VI], і не повинні відходити від того майстра, якому зобов’язані за перезимування, під карою, визначеною цехом у цій справі. Щодо цієї статті, то ми окремо застерігаємо, що на всі роботи для публічної потреби міста всі майстри повинні давати, за звичним порядком та способом, стільки підмайстрів, скільки буде необхідно при будь-якій міській справі.

Шоста стаття. Платня для підмайстрів та учнів не повинна окремими майстрами збільшуватися або мінятися понад ординацію та рішення нашого уряду, яку ми встановлюємо на такий певний час, поки чогось іншого у цій справі не встановиться. Найперше, від свята Св. Гала [16.X] до Запустів кожен підмайстер за денну роботу (отримає) 5 гр., а учень – 2 гр. з третиною; далі від Запустів до Пасхи: підмайстрові – 6 гр. та учневі – 3 гр.; нарешті, від Пасхи до свята Св. Гала: підмайстрові – 7 гр. та учневі – 4 гр. Цю ординацію скільки б разів будь-який майстер порушив, стільки разів підпаде під кару (сплати) одного каменя воску до цеху.

Сьома стаття. Жоден майстер не повинен тримати більше учнів, ніж двох, та встановлювати в ремеслі, і не має встановлювати менше, ніж на чотири звичних роки, і без жодної плати чи угоди.

Таким чином, ми, згадані львівські райці, бажаючи, щоб ті муляри та каменярі, які або мур ставлять у будинках або також каміння, як кажуть, оздоблюють або полірують через шліфування, різьблення або оздоблення, (які живуть) усі загалом у місті та біля того міста, дотримувалися визначених статей та давніх звичаїв, як і в інших славних містах, за прикладом ремісничих цехів тих інших міст, насамперед для честі та слави Бога Найкращого та Найбільшого, потім для особливої прикраси та оборони того міста, сприяючи у всілякій побожності, доброму порядку та у чесних звичаях, згоді та любові, і жили у взаємному мирі, і при будівництві та зведенні будівель для того міста та його міщан легше та зручніше своєю роботою займалися внаслідок (прийняття) цієї ординації. Врешті, з огляду на ті та інші вищезгадані причини, прикликавши ім'я Всемогутнього Бога, відповідно до прав і привілеїв, що нам та тому місту в цій справі найясніші королі Польщі давно ласкаво надали та підтвердили, цей цех та братство закладаємо даною (грамотою), схвалюючи їм та надаючи відповідні звичаї та ординації, як описані у цій згаданій грамоті, так і ті, що зазвичай або в ужитку їм віддавна слугують. Однак залишаємо повне право для нас і спадкоємців на нашому урядові у даному цеховому документі, як виникнуть якісь обставини, час і потреба, (щось) додати, зменшити, змінити, поліпшити.

А щоби було відзначено тих, які започаткували такий цех, визначаємо та встановлюємо присутніх, досвідчених у тому ремеслі, що багато років у тому місті нам та особливо багатьом міщанам різні будинки красиво та з достатнім старанням будують, і яка (робота) до цього часу дуже добре виглядає, випробувана й оцінена; із цього боку пізнавши та підтвердивши кожного з майстрів у справжньому та доброму досвіді в їхньому ремеслі, для вічної пам'яті справи кожного з них тут записуємо та згадуємо по імені: Петро Касмур та Станіслав Млеко, яких двох на даний рік обрано цехмістрами, Рохус Шафранець, Андрій Подлесний, Себастьян Мочигемба, Себастьян Чишек, Ян Кренглік, Петро Незгода, Якоб Регазоліс, Генрик Горш, Павло Щасливий та Павло Зичливий.

Для довір'я до того всього згаданого до даної (грамоти) печатка нашого уряду є притиснена. А дано цю нашу грамоту у Львові в нашій расцькій резиденції 5 березня, року Божого 1580.

1601 р., січня 31, Львів

Львівські райці встановлюють статут для братства мулярів-підмайстрів

Опубл.: Dodatek (1857), nr 26, s. 110; nr 27, s. 114.

Raice miasta Lwowa. Oznaimuiemy teraznieiszym pisaniem naszym wszystkim y każdemu s osobna terasz y napotym będącym. Jako przed naszą zupełną radą stanąwszy obecznie vcciw Stanisław Kozka, Stanisław Prędkie starszi thowarzysze rzemiosła murarskiego, przy bytności sławnych Woyciecha Kapinosa y Ambrozege Przychilnego cechmistrzow tegoż rzemiosła murarskiego, iz gdy za podaniem mistrzowskim y za zobopołnym zezwoleniem

między szoba porządek rzemiosła swego w tym mieście Lwowskim namowili y postanowili, którzy chcąc aby był napotym ważny y w swej władzy zachowany, żądali tego od nas, abyśmy im bractwo założyli y artykuły pewne, które nam na piśmie podali dla zachowania dobrego rządu podali, potwierdzili. Których artykułów takie jest nisej opisanie.

[1] Naprzód thowarzysze rzemiosła murarskiego maia miewac gospodę z podania mistrzowskiego, w korey gospodzie maia między sobą wybrać dwuch thowarzyszow starszych, a mistrzowie z poszrodku cechy swej maia do nich wysyłać do sprawy dwoch mistrzow, ktorzy przy sprawie maia z towarzyszami zasiadac. Ktorzy dway mistrzowie z thowarzyszami, gdy do sprawy zasięda, tam napzod skrzynka bracka na stoł od oycy gospodniego ma bydz wydana, po korey wydaniu, kazdy z towarzyszow ma swe miejsce zasieść tak, zęby młodszy starszego nie posiadał, ale według rejestru ma kazdy swe miejsce wziąć. A gdy iuz tak zasięda, tam ma bydz cycha zagaiona. Po ktorym cechu zagaieniu maia koło odprawować, kazdy z osoby swej poczawszy od starszych thowarzys(z)ow az do młodszych nie podnaszaiac nic iedno według starego zwyczaju, kore wybrawszy na trzy części rozdziała, a potym iedną część do mistrzowskiej puszkki włoża, drugą do swoiey skrzynki, a trzecią na przepiecie, y tak się maia y w inszych prouentach skądkolwiek im do bractwa przypadających sprawować, to iest trzeci grosz do puszkki mistrzowskiej kłaść, kory trzeci grosz ma się obracać na potrzeby kościelne y na powinności mieyskie cechu murarskiego.

[2] Item którykolwiek towarzysz rzemiosła murarskiego do tego miastu przywendruie, ma się pytać do gospody thowarzyskiej, tam wszedzy ma posłać po dwu towarzyszów starszych, którzy beda go powinni opowiedzieć y presentowac cechmistrzom swym, a oni maia się zaraz upominać listów iego cnotliwego urodzenia y rzemiosła wyuczenia, kore oglądawszy maia go postawić na warstacie u tego mistrza, koryby towarzysza potrzebował albo któryby ich na ten czas namniey miał. A iesliby który takowych listow nie miał, tedy za poręka maia mu cechmistrze pewny czas takowych listow wniesienia naznaczyć, a onemu pod taką poręka przez ten czas roboty dozwoić. Toz się ma rozumieć y o tutecznych thowarzyszach, koryby stąd wędrowawszy zas się tu znowu wracali, ze także ma na warsztat wstempować, iako się wyzey opisało.

[3] Item kozdy thowarzysz wędrownny przerobiwszy przy tem mieście u mistrza niedziel dwie, ma odłożyć do mistrzowskiej puszkki Bythowe, kore się ma obracać na potrzeby kościelne y cechowe. Kazdy thowarzysz zasiadzy swoje miejsce, ma się poćiwie sprawować, tak zęby nie z obrazą Bożą, pana oycy y paniey matki, także y mistrzow, ktorzy na ten czas będą między niemi wysadzeni, a tam sprawy swoje maia podciwie odprawować przez zadnego wołania y szeptania, nie czyniac zadnych smiechow y poswarkow, czego wszystkiego starszy thowarzysze maia doglądać, gdyż im przynależy sprawy thowarzyskie przepowiadać y iako się maia zachowywać, zęby na zadnego skarga nie beła, a gdzieby na koregokolwiek skarga przed stoł przyszła, tedy ma bydz bez odpuszczenia karany według artykułom nizey [...]kanych.

[4] Napzod koryby pana oycy albo panią matkę rozgniewał, a przyszła nań skarga przed stoł, takowy ma bydz karan, iesliz pana oycy rozgniewa bezmianem wosku, a iesli panią matkę pułbezmianem wosku, a iesli korego czeladnika gospodniego, tedy cwiercia bezmiana wosku.

[5] Item koryby z towarzyszow mistrze naruszył przy ich sprawie siedzące, albo thowarzysze starsze, iesli słowem usczypliwym, coby szkodziło poćiwosci ich, ma bydz takowy karan, iako wszyscy mistrzowie znayda, a ieslibezy ręką, tak iako ich m[os]cz panowie rayce. A gdyby tez ieden drugiemu co przymowił usczypliwego, ma bydz karan bezmianem wosku. A iesliby się porwał ieden na drugiego, takowy kamieniem wosku ma bydz karan.

[6] Item któryby towarzysz zasiadł do sprawy z orężem, to test iesli z nozem, cwiercią bezmiana wosku, a iesli z siekirką, kordem, z puynałem, takowy ma bydz karan bezmianem wosku.

[7] Item któryby thowarzysz nierychło do gospody przyszedł, a cecha by iuz beła zagaiona, ma bydz karan groszem iednym, któryby zaś w gospodzie nie beł a nieopowiedział sie, takowy ma bydz karan cwiercią bezmiana wosku.

[8] Item gdyby thowarzysz do gospody piiany przyszedł, a miałby rosterk albo rozruch czynić między bracią, takowy ma każń pańską podiąć, y z tamtąd ma się reczyć bezmianem wosku.

[9] Item któryby towarzysz był na foldrunku przez zimę u mistrza albo przez cała wiosnę, a tenby nie robił według starodawnego obyczaiu do świętego Michała, ale poszedł precz od mistrza, takowy ma bydz karan według wynalezienia mistrzowskiego, to jest złożeniem rzemiosła, ktorego robić niema, az to sobie przedna.

[10] Item który thowarzysz na foldrunku stoi u mistrza, takowy kozdy, gdy ma wołą od mistrza odiść, ma na dwie niedzieli przed tym opowiedzieć mistrzowi, aby sie o inszego starał, zeby omieszkanie panom w robocie nie było. A kiedy ma odchodzić, ma mistrzowi temuz według starodawnego obyczaiu z foldrunku podziękować, a któryby nie podziękował, a nieobyczajnie odszedł, ma bydz takowy karan złożeniem rzemiosła, az sobie przedna.

[11] Item któryby thowarzysz zadłużył sie przy tym mieście, a zwłaszcza u mistrza albo w gospodzie u pana oycy, albo zeby tez co niesłusznego zbroił przy tym mieście, za takowym powinna rzecz pisać, aby miesca nigdzie nie miał, azby sie usprawiedliwił pierwey zaś nazad przyszedszy.

[12] Item któryby thowarzysz z iaką nierządną białogłową mieszkał, albo przebywał, takomy ma bydz karan na podciwosci y rzemiosło traci.

[13] Item któryby kolwiek thowarzysz starodawney Rzymskiej Apostolskiej powszechney wiary nie trzymał, takowy miesca nie ma między bracią.

[14] Item któryby na pogrzebie braterskim y na załomszach nie beł, takowy ma bydz karan cwiercią bezmianu wosku.

[15] Item kozdy thowarzysz zuchwały, nieposłuszny y w robocie niedbały, y ci co w poniedziałki nie robią albo na robocie sie zapiiaią, maią bydz karani bezmianem wosku toties quoties.

[16] Item gdy sie thowarzysze maią do gospody po iakieykolwiek potrzebie odsyłać, tedy tego nie maią bez wiadomosci cechmistrzow czynić, ale maią cechmistrzom przyczynę słuszną obesłania opowiedzieć, za ktorem opowiedzeniem przyczyny cechmistrzowie nie maią im tego bronić.

[17] Item zaden mistrz nie ma więcej chłopców do uczenia mieć tylko dwóch, wszakze, gdy iuz który będzie trzy latha u mistrza w nauce, wolno mu będzie inszego przyiąć na naukę. A kiedy który mistrz ma chłopca z nauki wyzwolić y thowarzyszem go po wysłuzeniu lath iego uczynić, tedy ow uczeń ma dać do skrzynki mistrzowskiej złotych cztery. A gdy sie takich thowarzyszom nowych zbierze pięć, tedy na wszystkie thowarzysze dla przyjęcia ich w posrodek thowarzyszy maią iuzynę albo podwieczorek sprawić bez wszelkiego kosztu y beczkę piwa wystawić.

My tedy rayce Lwowscy przychylaiąc sie do tych porządków y artykułów tego bractwa thowarzyszow rzemiosła murarskiego, a zwłaszcza iz iuz ich są z podania mistrzowskiego przez niemały czas w uzywaniu, onech my ie we wszystkim approbowali y potwierdzili. Zupelna iednak moc nam y potomkom naszym zachowuiąc, według potrzeby czasu takowych artykułów przyczynić, umnieyszyć, poprawić, odmienić y insze ku ozdobie i pozytkowi tego miasta stanowią. Do których artykułów pieczęć urzędu naszego dla więtszey mocy y pewności iest prsycisniona. Działo sie na

ratuszu Lwowskim we srodę przed świętem Zwiastowania Panny Mariey roku Pańskiego tysiąc szescsethnego pierwszego.

Bartholomaeus Vberowicz, notarius civitatis Leopoliensis.

Вайці міста Львова. Повідомляємо даним нашим листом усім та кожному зокрема, сучасникам та прийдешнім. Перед нашою повною радою стали особисто чесні Станіслав Козка, Станіслав Прендкий, старші підмайстри мулярського ремесла за присутності славних Войцеха Капіноса та Амброзія Прихильного, цехмістрів того мулярського ремесла, що за поданням майстрів і взаємною згодою між собою статут свого ремесла у тому місті обговорили та постановили, який хочуть, щоби був на майбутнє важливий та у своїй силі збережений, просили нас, щоби ми їм братство заклали і певні статті, які подали нам на письмі, для збереження доброго порядку, дали, підтвердили. Цих статей такий нижчеподаний зміст.

[1] Найперше, підмайстри мулярського ремесла повинні мати господу з подання майстрів, в якій господі мають вибрати поміж себе двох старших підмайстрів, а майстри зі свого цеху мають до них висилати у справах двох майстрів, які у справах мають з підмайстрами засідати. Коли ті два майстри з підмайстрами засядуть до справ, має бути викладена на стіл братська скринька отцем господи. Після її викладення кожен з підмайстрів повинен на своє місце сісти так, щоби молодший старшому (місце) не засів, але згідно із реєстром кожен своє місце зайняв. Коли так засядуть, там відкрито відбудеться (засідання) цеху. Після відкриття цеху мають збирати гроші по колу, почавши від особи старших підмайстрів аж до молодших, відповідно до старого звичаю. Зібране на три частини хай розділяють, одну частину вкладають до майстрівської скарбнички, другу частину – до своєї скриньки, а третю – на перепиття. І так мають чинити з іншими прибутками, що від будь-чого до братства прийдуть, тобто третій гріш класти до майстрівської скарбнички, який повинен йти на костельні потреби та міські повинності мулярського цеху.

[2] Далі, коли будь-який підмайстер мулярського ремесла до того міста примандрує, має питатися господи підмайстрів. Увійшовши туди, зобов'язаний послати по двох старших підмайстрів, які повинні його представити та презентувати своїм цехмістрам. А вони мають вимагати листів їхнього доброго народження та вивчення ремесла. Після перегляду повинні відправити до майстерні того майстра, який би підмайстра потребував або який їх на той час мав найменше. А якби такий (підмайстер) листів не мав, тоді цехмістри на поруку зобов'язані йому визначити певний час для внесення таких листів, а йому під такою порукою на той час дозволити працювати. Таким чином має чинитися і щодо місцевих підмайстрів, які би мандрували, а потім знову поверталися – також до майстерні мають вступати, як є вище описано.

[3] Далі, кожен мандруючий підмайстер, пропрацювавши у майстра в місті два тижні, мусить відкласти до майстрівської скарбнички “битове”, що має йти на костельні та цехові потреби. Кожен підмайстер, засівши своє місце, повинен гідно поводитися, як без образи Бога, пана отця (майстра) та пані матки (майстрової), так і майстрів, що у той час будуть між ними. Свої справи мають гідно провадити без жодного крику та підшепту, не чинячи жодних смішків та сварок, за чим хай стежать старші підмайстри, оскільки їм належить передбачати вчинки підмайстрів і як вони мають поводитися, щоби на жодного не було скарги, а якби на когось прийшла скарга на стіл (до господи), тоді має без зволікань бути покараний, відповідно до нижчеподаних статей.

[4] Насамперед, якби пана отця чи пані матку розгнівав, а прийшла на нього скарга на стіл, такий має бути покараний, якщо пана отця розгнівив – безміном воску, а якщо пані матку – півбезміном воску, а якщо якогось челядника в господі – тоді чвертю безміна воску.

[5] Далі, якщо хтось із підмайстрів під час засідання зашкодив би майстрам або старшим підмайстрам, наприклад, ущипливим словом, яке шкодило би їхній гідності – має бути покараний, як всі майстри вирішать, а як рукою (вдарив би) – то як їх милостиві пани райці (вирішать). Якби один одному щось ущипливе сказав, то має бути покараний безміном воску. Коли би кинувся на другого, такий має бути покараний каменем воску.

[6] Далі, хто би з підмайстрів засів до справи зі зброєю, то має бути покараний: як з ножем – чвертю безміна воску, як зі сокиркою, кордом, пуйналем – каменем воску.

[7] Далі, хто би з підмайстрів запізнився, а збори почалися би, має бути покараний 1 гр., а хто би в господі не був, а не повідомив, такий має бути покараний чвертю безміна воску.

[8] Далі, якби підмайстер до господи прийшов п'яний і вчинив би сварку та розрух між братами, мають усі (майстри) прийняти покарання і (порушник) має ручитися безміном воску.

[9] Далі, хто з підмайстрів був би на мандрівці протягом зими у майстра або цілу весну, і не працював би, відповідно до стародавнього звичаю, до Св. Михайла [29.IX], а пішов би від майстра, такий має бути покараний за рішенням майстрів, тобто втратою ремесла, якого не має робити, аж поки (справу) не вирішить.

[10] Далі, хто з підмайстрів є у мандрівці у майстра і має волю відійти, той має за два тижні перед тим повідомити майстрові, щоб він іншого шукав, аби не було затримки панам у роботі. А коли має відходити, має тому майстрові, згідно з давнім звичаєм, за мандрівку подякувати, а хто не подякував би, а відійшов без виконання звичаю, такий має бути покараний, а саме втратою ремесла, аж поки (справу) не полагодить.

[11] Далі, хто би з підмайстрів заборгував у тому місті, а саме у майстра або в господі у пана отця, або щось неслухне вчинив у тому місті, за таким слід писати, щоб ніде місця не мав, аж поки не вчинить справедливість, прийшовши назад.

[12] Далі, хто з підмайстрів з якоюсь повією жив би або зустрічався, такий має бути покараний на гідність і втрачає ремесло.

[13] Далі, хто би з підмайстрів стародавньої римської апостольської віри не тримався, такий не повинен мати місця серед братів.

[14] Далі, хто би на похоронах брата та заупокійних службах не був, мусить бути караний чвертю безміна воску.

[15] Далі, кожен підмайстер, що є зухвалий, непокірний і недбалий у роботі, та той (підмайстер), хто в понеділок не працює або під час роботи п'є, кожного разу повинен бути покараний безміном воску.

[16] Далі, коли підмайстри у якійсь потребі до господи відсилаються, того не мають чинити без відома цехмістрів, але мають подати цехмістрам слушну причину звернення. Після повідомлення причини того (звернення) цехмістри не мають його забороняти.

[17] Далі, жоден майстер не повинен більше хлопців для навчання тримати, тільки двох, однак, коли який (учень) буде вже три роки в науці, може іншого на науку прийняти. А коли майстер має визволити з науки хлопця та по вислужі років зробити підмайстром, тоді такий учень зобов'язаний дати до скриньки майстрів 4 зл. А коли таких нових підмайстрів збереться п'ять, тоді для прийняття їх у середовище підмайстрів мають справити для всіх підмайстрів страву або підвечірок невеликим коштом та виставити бочку пива.

Тоді ми, райці Львова, прихилиючись до тих порядків і статей того братства підмайстрів мулярського ремесла, а особливо тому, що вони з майстрівського подання довгий час використовуються, їх у всьому схвалили та підтвердили. Однак зберігаємо цілковите право нам і

нашим спадкоємцям за потребою часу такі статті доповнити, зменшити, поправити, відмінити та інші встановити для прикраси та користі того міста. До тих статей печатка нашого уряду для більшої сили та певності є притиснута. Діялося на львівській ратуші в середу перед святом Благовіщення Діви Марії, року Божого 1601.

Бартоломей Уберович, писар міста Львова.

1601 р., березня 24, Варшава

Сигізмунд III підтверджує грамоту львівських райців від 5 березня 1580 р. з новим статутом для цеху мулярів та додає до нього окремі положення

Транс.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 844 (див. док. № 104).

igismundus Tertius Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae Livoniaeque necnon Suecorum, Gottorum Vandalorumque haereditarius rex. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Reproductas esse coram nobis literas pargameneas infrascriptas sub titulo et sigillo proconsulis, consulum civitatis Leopoliensis emanatas et obsignatas, certos articulos muratorum et lapicidarum Leopoliensium boni odinis inter se servandi in se continentes, sanas, salvas, illaesas omnique nota suspicionis carentes, quas ut auctoritate nostra regia approbare, ratificare et confirmare dignemur supplicatum nobis est. Quarum literarum tenor de verbo ad verbum sequitur ejusmodi.

Далі наводиться грамота львівських райців від 5 березня 1580 р., в якій міститься статут цеху мулярів (див. док. № 99).

Nos itaque Sigismundus rex superscriptus supplicationi praedictae dictorum fratrum contubernii fraternitatis muratorum et lapicidarum, uti justae et consonae benigne annuentes, literas praeinsertas in omnibus earum punctis, clausulis, atriculis et conditionibus approbandas, ratificandas esse duximus, uti quidem quantum de jure sunt et usus earum habetur (cum ea melioratione articulorum superscriptorum videlicet secundum, quod attinet aby mistrzowie iednego starszego towarzysza obierali według woli swoiey, ktoryby przestrzegaiąc porządkow, złych karał przykładem inszych cechow, a drugiego towarzysza, żeby sobie towarzysze obierali. Quintum, żeby żaden towarzysz ktoregobykolwiek mistrz przez zime foldrował, to iest dawał mu robotę, albo też na wiosne przyiоł do roboty, takowy żaden nie ma odchodзіć przez całe lato aż do świętego Michała. Ad 7mum. Mistrzowi będzie wolno chować po czterech uczniow. 8vum vero articulum adjicimus et adjungimus, aby każdy towarzysz nowo przywędrowany tu do tego miasta bądź Włoch, bądź Niemiec, bądź iakieykolwiek nacyi, stanowszy przed mistrzami, ma pokazać list od urodzenia y od wyuczenia swego, albo też mieć rękoimię słuszną po sobie stawić na czas pewny, a przytym ma położyć do mistrzow kopę, a do towarzyszow złoty, y ma za takowym datkiem byдź przyięty do цеху, y na swoje mieysce osadzony między towarzyszami) approbamus, confirmamus et ratificamus praesentibus literis nostris, decernentes easdem vim et robur perpetuae firmitatis obtinere debere atque in eius rei fidem et evidentius testimonium praesentes literas manu nostra subsripsimus et

sigillo regni nostri communiri mandavimus. Datae Varsaviae die vigesima quarta mensis Martii, anno Domini millesimo sexcentesimo primo, regnorum nostrorum Poloniae decimo quarto, Sveciae vero anno octavo.

Sigismundus [III] rex.

Andr[ea]s Mokronowski manu propria. Locus sigilli pensilis minori cancellariae regni.

Confirmatio articulorum contubernio fraternitatis muratorum et lapidarum Leopoliensium.

Сигізмунд III, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім та кожному, кому потрібно. Представлено нам перед нами нижченаписану пергаментну грамоту, видану під титулом та скріплену печаткою бурмістра, райців міста Львова, яка містить у собі певні статті, що слугують кращому порядку для львівських мулярів та каменярів, цілу, непошкоджену та непорушну, позбавлену будь-якої підозри, яку (грамоту) просили нас, щоб ми вважали (за гідне) нашою королівською владою схвалити, зміцнити та підтвердити. Зміст цієї грамоти, яка наводиться, дослівно є такий.

Далі наводиться грамота львівських райців від 5 березня 1580 р., в якій міститься статут цеху мулярів (див. док. № 99).

Таким чином, ми, Сигізмунд [III], вищезгаданий король, згадане прохання тих братів цехового братства мулярів та каменярів милостиво прийнявши як справедливе та слушне, згадану грамоту в усіх її пунктах, клаузулах, статтях та умовах вважали (за гідне) схвалити, зміцнити, як і наскільки відповідає праву та є в ужитку, однак з покращенням вищезгаданих статей, а саме другої: що стосується того, щоб майстри одного старшого підмайстра обирали своєю волею, який би мав дотримуватися порядків, карав порушників за прикладом інших цехів, а іншого (старшого) підмайстра, щоб собі обирали підмайстри. П'ята (стаття): щоб жоден підмайстер, якого би майстер утримував цілу зиму, тобто давав йому роботу, або також весною прийняв до праці, такий не має відходити ціле літо аж до свята Св. Михайла [29.IX]. До сьомої статті: майстрові дозволено тримати чотири учня. Восьму статтю додаємо та приєднуємо: щоб кожен новоприбулий до того міста підмайстер – італієць, німець або будь-якої іншої нації, ставши перед майстрами, показав грамоту про своє народження та навчання або мав поважну поруку на певний час, а при цьому має покласти майстрам 1 копу, а підмайстрам – 1 зл., і після такої сплати повинен бути прийнятий до цеху і осаджений на своє місце серед підмайстрів. Усе це схвалюємо, підтверджуємо та зміцнюємо даною нашою грамотою, вирішуючи, що вона повинна отримати силу і міць належної міцності. Для довір'я до тієї справи та безсумнівного засвідчення дану грамоту підписуємо нашою рукою та наказуємо скріпити печаткою нашого королівства. Дано у Варшаві 24 березня, року Божого 1601, а наших панувань у Польщі – 14, а у Швеції – 8 року.

Сигізмунд [III], король.

Андрій Мокроновський рукою власною. Місце вислої печатки малої канцелярії королівства.

Підтвердження статей цеху й братства львівських мулярів та каменярів.

1612 р., квітня 11, Львів

Львівські райці вносять зміни у статут мулярського цеху у зв'язку із суперечками майстрів та підмайстрів

Коп.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 31, с. 298-301. Напис копіюста: “Ordinatio inter muros”.

Опубл.: Соціальна боротьба, с. 164-166.

Переклад: Соціальна боротьба, с. 164-166 (український).

Ad querelas famatorum muratorum seniorum et totius contubernii ex una parte et ex altera sociorum eiusdem artificii, utrinque coram nobis expositas, ubi magistri contra socios et socii contra magistros suos exponebant iniurias infrascriptas, nos, inhaerentes clausulis et conditionibus, tam in privilegio foundationis contubernii praefati, quam etiam in subsequuta moderatione nostra anno 1598 feria secunda post festum s. Bonifacii papae ad beneplacitum officii nostri cum facultate moderandi, corrigendi et mutandi secundum temporum exigentiam et necessitatem factis, attentaque delatione civium, contra eosdem facta, quod propter eorum discordiam in eorum fabricis et operibus muratoriis damna insolita diversi modi patiuntur, talem rursus moderationem inter eosdem magistros et socios salvo foundationis privilegio ex deliberato consilio fecimus tenoreque praesentium facimus.

[1] Primum vero animadvertentes socios ipsorum magistrorum in eo peccasse, quod ultra mentem decreti nostrae moderationis, anno, quo supra, factae, quoad quartum articulum in praedicto privilegio expressum et declaratum, nullus sociorum debet sibi labores privatos sine scitu et consensu alicuius ex senioribus magistris sub poena, per officium nostrum decernenda, conducere, nisi ad pretium octo florenorum et hoc non ex materia civis, structuram aliquam praesidente magistro facientis, neque ex ipsius magistri conducta materia, sed ex propria empta et coram magistro seniore declarata. Cum itaque tali beneficio sibi concesso abusi sunt et absque scitu et consensu magistrorum seniorum etiam preciosiores, quam octo florenos constantes, operas ausi sunt conducere, ideo ad iustam correctionem eorum ab eo tempore tales eorum conductitios privatos labores ad quattuor tantum florenos pro tunc moderamus, quos utique cum scitu et consensu unius magistri senioris ex materia sua cuilibet eorum seorsive operari licebit atque id quidem iuxta priores moderationes nostras, ad nostrum beneplacitum factas.

[2] Specialiter autem de privatis eorundem sociorum laboribus hoc, quod cautum in ipso foundationis privilegio, conservari debet, ne iidem socii ex novis lapidibus, sed tantum ex antiquis et veteribus reformandas structuras et operas sibi conciliare aut elaborare audeant sub amissione conciliatae pro tali opere mercedis eo etiam atque etiam singulariter praecustodito, quod in suburbiis tarn civilibus, quam subcastrensibus et aliis quibusvis nec magistri, nec socii sine requisitione, scitu et consensu proconsulis vel totius magistratus consularis nullos penitus labores subire, conducere et operari debent.

[3] Ipsi autem magistri iuxta antiquam ordinationem non debent etiam plures operas, praeter duas simul et semel acceptare et operari salva tertia fabrica, quam sibi interim conciliare quisque poterit post prioris unius operis absolutionem, expedienda.

[4] Praeterea iidem magistri discipulos ultra quattuor in officinis suis fovere et loco sociorum ad labores sufficere non debent secundum expressam in confirmatione sacrae regiae maiestatis

fundationis eiusdem contubernii clausulam appositam eo specialiter excepto, ut ante unius vel duorum discipulorum emeritos annos in uno semestri liceat illis singulis alium vel alios propter initia exercitamenti suscipere cum denunciatione in contubernio.

[5] Contra vero excessivos discipulos, praesertim, qui extra scitum et voluntatem magistrorum suorum institutionem et officinas deserunt, vel alibi non commpletis exercitii sui annis sese conferunt, hoc etiam cautum sit, ut quaecumque damna magister illius discipuli ex eius inordinato discessu comprobaverit, vel ille discipulus, vel qui fuerunt pro illo fideiussores, sive contubernio, sive magistratui nostro consulari pro damnis praefatis respondeant et sese iustificent.

[6] Caeterum de mercede sociorum et discipulorum diurna iuxta moderationem, in fundatione expressam, partes easdem integre hac quoque moderatione mediante conservamus, hoc specialiter edicto nostro praecaventis, ut quicumque socius in ea civitate et in eius suburbiis hiemis tempore duraverit, ille etiam a toto verno et aestatis tempore usque ad festum s. Michaelis apud suum magistrum, non recedendo alibi ex ea civitate, operam dare debet, nisi cum scitu, voluntate sui magistri, sub poena amplius inter socios locum non habendi et uxoris eius praevaricantis in revenditionibus quibusvis alienandi.

[7] Ad accusationem autem non solum magistrorum, sed etiam civium, quorum operas et fabricas suscipere solent, quod nonnulli socii tam secundis, quam etiam aliis feriis temulenti et ebrii ad labores venire laboresque sui artificii male et negligenter obire, vel etiam propter ebrietatem sese absentare solent, hoc etiam edicimus, ut tales socii ad proconsulis officium delati poena carceraria et duorum florenorum mulcta, magistratui nostro succumbenda, semper puniantur.

[8] Sub simili autem poena hoc etiam edictum statuitur in rem civitatis et civium, ut matutinis et meridianis horis secundum fundationem eiusdem contubernii servat[am] tam verno, quam aestivo et autumnali tempore a laboribus suis non nisi hora vigesima tertia recedant.

Quae de praemissis nostra haec moderatio, ut tam a magistris, quam a sociis servetur, ad nostrum et successorum nostrorum beneplacitum cum facultate corrigendi eiusdem reservata, hoc iterum atque iterum nobis et successoribus nostris praecustodimus. In cuius rei fidem etc. Actum ut supra [feria quarta post dominicam Iudica, Anno Domini 1612].

На скарги, які надійшли до нас із двох сторін, з одної – від славетних цехмістрів мулярів та всього їхнього цеху, а з другої – від підмайстрів цього ж ремесла, де майстри виступили проти підмайстрів та підмайстри проти майстрів і розповіли про нижчевказані кривди, ми, дотримуючись клаузул та умов, зазначених як у самому привілеї про заснування вищезгаданого цеху¹, так і у запроваджених нами в 1598 р., в понеділок після свята Св. Боніфатія папи [7. IX], обмеженнях цього ж привілею, які саме дозволяють нашому урядові на запровадження обмежень, змін і виправлень згідно з волею нашого уряду, відповідно до вимог часу та необхідності, а також вислухавши скарги міщан на мулярів за те, що з приводу спорів, які існують поміж ними (мулярами), вони несуть різні незвичайні втрати при проведенні мулярських та будівельних робіт, за спільною радою вирішили ввести обмеження в привілеї про заснування цеху без порушення цього привілею щодо ставлення майстрів до підмайстрів. Ці обмеження постановляємо в зазначеному тексті.

[1] Насамперед звертаємо увагу на те, що підмайстри стосовно своїх майстрів мулярів провинилися в тому, що не погоджуються з обмеженням, уведеним декретом у вищезгаданому році, а саме – з четвертою статтею згаданого привілею, в якій сказано та оголошено, що ніхто з

підмайстрів не повинен під загрозою кари, яку визначить наш уряд, брати для себе без відома та згоди одного із старших майстрів приватних робіт, хіба тільки вартістю до 8 зл., і то не з матеріалу міщанина, який буде будинок під керівництвом майстра, і не з матеріалу, позиченого у самого майстра, але з власного, купленого ним за відома старшого майстра. І оскільки вони надуживали таким великим їм даним добродійством та без відома й згоди старших майстрів відважилися брати на себе проведення робіт вартістю навіть понад 8 зл., для справедливого їх покарання обмежуємо з цього часу ті наймані, приватні роботи до (вартості) не більше 4 зл., які вільно буде кожному з них окремо виконувати зі свого матеріалу за повідомленням та згодою одного із старших майстрів. І це базується на наших попередніх обмеженнях, уведених згідно з нашим бажанням.

[2] А зокрема стосовно приватних робіт тих же підмайстрів треба застерегти те, що зазначено в самому привілеї заснування цеху, щоб ті ж підмайстри не наважувалися брати на себе або проводити будову будинків з нового каміння, а тільки перебудову зі старого, під карою втрати договірної платні за таку роботу. При тому особливо треба вважати на те, щоб на передмістях, як міських, так і замкових та всяких інших, ні майстри, ні підмайстри не брали без запитання, без відома та згоди бурмистра або цілої міської ради взагалі ніяких робіт, не наймалися і їх не проводили.

[3] Ці ж майстри не повинні, згідно з давньою ординацією, приймати та проводити одночасно більш ніж дві роботи, причому кожному вільно тим часом домовлятися про третю будову, але починати її тільки після закінчення одної, ранішої роботи.

[4] Крім того, цим же майстрам не вільно більше чотирьох учнів ні тримати у своїх майстернях, ні приймати їх на місце підмайстрів для виконання робіт згідно з клаузулою, поставленою та висловленою при підтвердженні фундаційного (документа про) заснування цього ж цеху його королівським маєстатом², з тим, проте, винятком, що вільно кожному майстрові перед закінченням терміну навчання одного або двох учнів приймати за повідомленням цеху в цьому ж півріччі іншого або інших учнів, щоб почати навчання.

[5] Що ж до неслухняних учнів, зокрема тих, які без відома та згоди своїх майстрів пропускають навчання, відходять з майстерні або переносяться кудись перед закінченням років свого навчання, (то таких) треба перестерігати, щоб цей учень або ті, хто поручиться за нього, відповідав за всі втрати, які, за підтвердженням майстра, виникли у зв'язку з непідпорядкованим відходом такого учня, та виправдався перед цехом чи нашим урядом.

[6] Далі, щодо денної платні підмайстрів та учнів, то на підставі цього ж обмеження залишаємо обидві сторони без змін при умовах, зазначених в акті заснування, зокрема звертаючи увагу в своєму розпорядженні на те, що кожний підмайстер, який перебуде зиму в цьому місті або на його передмістях, повинен працювати у свого майстра від початку весни, через літо, аж до свята Св. Михайла [29. IX], і не може відходити нікуди з цього міста інакше, як тільки за повідомленням та згодою свого майстра, під загрозою, що не вільно йому буде більше бути підмайстром, а жінці цього порушника заборонено буде що-небудь продавати.

[7] У зв'язку зі скаргами на підмайстрів не тільки з боку майстрів, але навіть і міщан, для яких вони зобов'язуються виконувати будівельні роботи, за те, що деякі підмайстри мають звичай в понеділки або навіть в інші дні приходити до праці п'яними та виконувати роботи свого ремесла погано та недбайливо чи після оп'яніння не виходити на роботу, ми постановляємо, щоб такі підмайстри, коли про них повідомлять бурмістерський уряд, були всякий раз покарані в'язницею та штрафом у 2 зл. на користь нашого магістрату.

[8] Також під загрозою подібної кари постановляємо цим розпорядженням на користь міста та міщан, щоб вони (підмайстри), згідно з актом заснування цього цеху, не відходили від своїх

робіт ні в ранніх, ні в полудневих годинах, як весною, так і влітку та восени, (а саме не) раніше як о 23 годині.

І на це ми ще і ще раз звертаємо увагу нашу та наших наступників, щоб цього обмеження, введеного нами відносно вищезгаданих справ, дотримувалися як майстри, так і підмайстри, зберігаючи одночасно право внесення в них змін згідно з бажанням нашим та наших наступників.

І для свідoctва цього і т. д. Діялося як вище (у середу після неділі “Юдіка”, року Божого 1612).

¹ Мова йде про фундаційний привілей 1580 р. (див. док. № 99).

² Сигізмунд III зробив підтвердження фундаційного привілею у 1601 р. (див. док. № 101).

1641 р., березня 25, Львів

Львівські райці підтверджують ординацію, яку прийняли для вирішення суперечок у мулярському цеху між майстрами та підмайстрами

Облята: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 55, с. 1557-1560. Напис копіїста: “Ordinatio muratorum”.

[onsules civitatis Leopoliensis]. Quia nos frequentibus querelis civium nostrorum tarditatem et negligentiam in navanda opera et inopportunitatem atque immoderatam extorsionem, in exigendo salario muratorum contubernalium incusantium moti, volentes aliquando exorbitantias eiusmodi in rectum ordinem redigere et prioribus sancities atque placitis nostris, a quibus iidem muratores sensum deviaverunt, supremam manum imponere, certos dominos collegas e collegio nostro ad revidenda jura, decreta privilegiaque eisdem contubernii atque ad trutinandas, investigandas et decidendas illationes praetensionesque atque rationes illorum muratorum deputaveramus. Qui quidem postquam contubernium illorum adierunt atque in multa frequentia et praesentia cechmagistrorum, magistrorum et sociorum eiusdem artificii ordinationes priores, decreta, privilegia reviderunt, nec non rationes controversias, praetextus praetensionesque illorum exceperunt, nobisque praemissorum luculentam relationem fecerunt. Nos tam ebrum relatione, quam et aliis do[cu]mentis coram nobis illatis sufficienter informati existentes, salvo per omnia contubernii huius originali privilegio, inhaerendoque anterioribus moderationibus ad beneplacitum officii consularis facti et decretis in eiusmodi materia latus, praesertim vero de actu feria secunda post festum sancti Bonifacii Papae in anno millesimo quingentesimo nonagesimo octavo et feria quarta post dominicam Judica Quadragesimalem in anno millesimo sexcentesimo duodecimo et feria secunda ante festum sancti Bartholomaei Apostoli proxima in anno millesimo sexcentesimo decimo septimo et feria secunda in crastino dominicae Oculi Quadragesimalis proxima in anno millesimo sexcentesimo vigesimo septimo et feria quarta ante dominicam Judica Quadragesimalem in anno millesimo sexcentesimo trigesimo tertio etc. etc., talem rursus inter eosdem magistros et socios moderationem seu ordinationem inter cives incolasque civitatis tantum valituram, ex deliberato consilio fecimus, tenoreque praesentium facimus.

[1] Naprzod tedy uważając, że panowie mistrzowie mularscy iuxta articulum quartum ordinationi anni millesimi sexcentesimi decimi septimi postępują z czeladzią, y onym trunkalu większego nad

złotyh dwa servatis servandis conditionibus in eodem articulo expressis robic nie dopuszczaia, a z drugiey zas strony czeladz mularska za odmiana y scisloscia teraznieyszych czasow z tak małych trunkalow slusznego na zime wyzywienia miec y ciężarow przedmieyskich podeymować nie mogą, muszą za więtszym mytem od miasta na rozne postronne roboty odbiegać. Za czym aby ich urząd w porządkach cechowych y przy robotach mieyskich zatrzymać mógł, nie deroguiąc niwczym ordinaciom ich przeszłym, takową łaske pomienoney czeladzi mularskiej pokazuie y melioratie około robienia trunkalow czyni. Aby towarzyszowi wolno było robic trunkal za złotych szesc, a robiencowi za złotych trzy, z kondiciami niżej opisanymi.

Naprzod, aby bez wiadomości mistrza swego takowego trunkalu nie podeymował się y bez takowegośz mistrza na skodze ludzką murow y scian nie podłamował, ani podkopywał, framug na olmarie w scianach nie wycinał y przez to do ruiny takiey okaziey nie dawał.

Druga, aby włuczęga żaden y ten, który u mistrza roboty nie ma, nie ważył się trunkalow robić, ani ten, który na zime do mistrza z obcey roboty się wrocieł, pod utraceniem zapłaty za takowy trunkal et poena arbitraria za denuntiatią urzędowi.

Trzecia, aby żaden mularczyk, robiący trunkal, nie omieszkiwał godziny mistrzowskiej, ani przed godziną z roboty schodzieł, albo dzien mistrzowski na swym trunkalu trawieł, ale tylko w godziny siananną, południową y po dwudziestey trzeciey, z roboty zszedszy, pod takowym utraceniem zarobioney zapłaty.

Czwarta, aby z nowego ciosu trunkalu żaden nie robieł, tylko z starych kamieni iuxta ordinationem artiquam.

Piąta, na robote trunkalow naiętych nie maia cudzey zabierac materiey, ani cegły, ani wapna, ale kupowac maia cegle w cegielniach, gdzie ia iawnie przedaia u samych panow, a nie u strycharzow, także wapno u gornikow albo u mistrzow swoich. A kupiwszy takową materia, maia wprzod mistrzom swoim praesentować. Mistrzowie zas cebryk wapna nie drożey, iem przedawać maia nad groszy dwanascię.

Szosta, żeby towarzysz ieden przed drugim trunkalow nie ubiegał y ieden nad drugiego z nich pożytku nie miał, maia ich mistrzowie zarowno podzielac, aby się wszytkiem iednako dostawać mogli.

Septima, do iednego trunkala nawięcey dway złączyc się mogą, a nie trzy albo cztery, żeby trunkale na więtszą summe wychodzic nie mogły y mistrzom przez to przeszkoda się nie dziala.

Osma, robota w glinie wszelaka ma bydz za trunkal czeladny policzona, a nie za robotę mistrzowską.

Druga. Reasumuiąc ordinatią originalis privilegii et decretum anni 1627, feria secunda in crastino dominicae Oculi Quadragesimalis proxima, między mistrzami y towarzyszami rzemiosła mularskiego ferowany, y on we wszytkich punktach, clausulach y conditiach zupełnie trzymaiąc, chcemy tego po mistrzach mularskich, aby porachowawszy wszytkie warstаты mieyskie, na każdą wiosne, wiele ktoremu czeladzi potrzeba będzie, onych podzielili między się, y zwłaszcza tych, którzy dobrze przy miescie tym osiedli w domach swoich z żonami y dziatkami, obescie prowadzą. A gdzieby kto na strone czeladzi potrzebował, tedy panowie mistrzowie, iesli co czeladzi zwłaszcza niezonatych, ani przy tym miescie osiadłych zbywac będzie maia żadaiaćemu według możnosc swey naznaczyć y udzielić. Ktorzyby zas czeladnika swawolnie y bez pozwolenia panow cechmistrzow swoich na postronną robote od miasta odbiegał albo drugich z sobą namawiał, podwyzszaiąc wyzsze y bogatsze myta, takowy ma bydz od rzemiosła odsądzony y wiecznemi czasy między poczciwemi rzemieśnikami cechy y miasta tego mieysca miec nie ma. A iesliby tu przy miescie żone albo dobra iakię swoje miał, takowego żona obescia żadnego przy miescie prowadzić nie może, a dobra iego fisco civitatis cedere maia. A żeby tego prędsza y skutecznieysza executia na postrach inszey

swawolney czeladzi była, mają takowych urzędowi, iesliby się do miasta powrocili, odnosic panowie cechmistrze pod winą dwudziestu grzywien irremissibiliter, officio luenda.

Trzecia, żeby tym bardziej zachęcić czeladz mularską do robot mieyskich, a od wędrowek niepotrzebnych y miastu temu szkodliwych odstraszyć, lubo ordinację przeszłych lat słusznie myta towarzystwu y robiencom opisali, iednakże dla odmiany y scisłości tych czasow, co raz to większe privata autoritate z wielkim uciążeniem obywatelow miasta tego sobie wymyslaią, ustanawiamy, aby od roku terazniejszego więcej żaden towarzysz myta nie brał na dzien, iedno groszy osmnascie, a robieniec groszy piętnascie, a chłopiec groszy dwanascie, a pomocnikom nie mają pozwalać więcej nad grosz 8. Wszelakie insze niezwyčajne y w ordinacjach dawnych y późniejszych nie wspomniane wyciągania y depaktacie na gorzałke, na piwo, na łaźnią odcinając y onych surowie zakazując, względem tego, że im trunkale większe nad ordinacie przeszłe są pozwolone.

Czwarta. Ponieważ, żadnemu mistrzowi nie godzi się więcej nad czterech chłopcow trzymać, wyiawszy to, że przed wychodzeniem czterech lat, ktoremu wolno na pułroka przyjąć nowego, declaruujemy tak articulum septimum contubernalis privilegii, aby się chłopcow więcej nad opisaną liczbę przy mistrzach swych nie wieszało, powinni będą panowie mistrzowie chłopca, przez dwa miesiące nadalę sprobowawszy, iesli go sposobnym do rzemiosła wynaydą, nie czekając z niem roku albo pulтору [sic], natychmiast przez wiarygodnych sąsiad albo towarzyszow zaręczonego, w cechu przy towarzyszach zapisac na cztery lata, a po wysci czterech lat, zaraz takowego chłopca wyzwolic ma, powinność iego dawszy tak do mistrzow złotych 5, iako y do towarzyszow złotych 3 iuxta tenorem privilegii articulo supranominato.

Piąta. Conformując się do decretu anni millesimi sexcentesimo octavi, takowy edict na zbytniem pianstwem, bawiącą się czeladz mularską, ponawiamy, aby każdy, który w poniedziałkowy albo inszy iaki dzien, roboty dla pianstwa zaniedba albo też kwoli temu godziny zwyčajney omieszka albo piiany na robote przyidzie, za odniesieniem do jego mosc pana burmistrza, na ten czas będącego, był karany więzieniem za kłótką y kopą winy. Toż ma bydz uczyniono y z temi, którzyby przed dwudziestą trzecią godziną z roboty zaszedł.

Szosta. Załomsze cechowe, ktore na każdy kwartał odprawiane bywaią, nie mają przeszkadzać robocie, ale w sianadną godzinę dnia ustanowionego odprawiać się mają, żeby się zaraz po mszy czeladz do roboty wracała y przez to omieszkania w robocie nie było, pod karaniem wyżej opisanym.

Siodma. Dla lepszego porządku zachowania y uwarowania się rachunkowych poswarkow, powinni czeladz mularską mieć iednego między sobą, któryby umiał pisać y czytać registra, także percepta y expensa z skrzynki towarzyskiej żeby trzymał porządne. A isz takowe towarzysze mularscy wspominaią niektore dobre zwyczaie y porządki cechu swego po inszych miastach zachowywać zwykłe, dla tegosz iem daiemy wolność pokazania nam takowych porządkow y zwyczaioy, przy których według woli y upodobania naszego, iesli obyczaiom dobrym y prawom miasta tego derogowane nie będą, zachować obiecuiemy.

Osma. Isz to należy urzędowi ich mości panow radziec, żeby decreta y ordinacie jego krolewskiej mości ad literam w swoiey całości zachowane byli, dla tegosz chcemy to mieć po panach mistrzach y cechmistrzach mularskich, y onym to surowie nakazuiemy z urzędu naszego, aby przestrzegając ordinatney jego krolewskiej mości inter magistratum et suburbanos Leopolienses de actu Varsaviae die trigesima mensis Novembris, anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo uczynioney, w ktorey to iest cautum, aby przedmieszczanie wymurowane sklepy ziemne y piwnice, nad ziemią dwa łokcia mający, na tym murze dwoch łokci od ziemie wywiedzionych mury wzgore dla izdeb y z komnatami pierwszego tylko piętra, nie wyżej, tylko na pięć łokci zwzwyż na dwie cegły

wzmiąsz, bądź gliną, bądź wapnem murowali, a po gorach wtorego piętra nie mają bydz, tylko drewniane, z dachem iako nawyżey, nie wazyli się na przedmieściach oboynu tak Halickiem, iako y Krakowskiem, wyżey murow y scian przedmiejskich domow od ziemi podnosić, ani bez wydania wayty od urzędu niniejszego zaczynać murować, idque sub poena arbitraria sub poena luenda.

Co się tknie jurgieltney nagrody panow mistrzow. Ci wedle wielkości prace y roboty swoiey proportione ducta jurgelty mają brać, nie obciążając mieszczań y obywatelow miejskich. W czym iesliby się skromnie nie zachowywali, a większe jurgielty nad prace swoje wyciągali, tedy urząd tuteczny ordynatją na to uczynić moc sobie y władzą zostawuie.

Quae quidem ordinatio nostra in rem civitatis facta, ut tam a magistratu, quam a sociis ad nostrum et successorum nostrorum beneplacitum observetur iniungimus, cum facultate eandem pro tempore exigentia mutandi, minuendi, corrigendi, meliorandi nobis successoribusque nostris reservata.

Quam quidem ordinationem in praesentia cechmagistrorum, magistrorum, sociorumque artis muratoriae publice lectam atque per magistros pro rato susceptam, per socios vero strepitu fremituque dissono consulisque verborum appella[tionib]us non acceptamus, acclamationibus moleste auditam, nos actis praesentibus inseri mandavimus. [Actum Leopoli feria secunda in crastino dominicae Ramispalmarum, anno Domini 1641].

(айці міста Львова). Оскільки ми з численних скарг наших міщан довідалися про звинувачення у повільності та недбалстві при виконанні робіт та про докучливість і непомірковану здирливість при стягуванні платні цеховими майстрами, бажаючи якимсь чином такі вчинки у правильне русло скерувати і накинути вищою рукою (уряду) наші попередні ухвали, а також правила, від змісту яких ті муляри ухилилися; ми депутували певних наших колег зі своєї (расцької) колегії для перегляду прав, декретів і привілеїв того цеху, а також для вияснення, з'ясування та вирішення доказів, претензій та рахунків тих мулярів. Вони (райці) після цього прибули до їхнього цеху і при великій чисельності та присутності цехмістрів, майстрів та підмайстрів того цеху переглянули попередні ординації, декрети, привілеї, а також витягнули суперечливі рахунки, приводи та їхні претензії, зробивши про згадане чітку реляцію. Ми, достатньо інформовані, як повною реляцією, так й іншими документами, що показали нам, насамперед зберігаючи оригінальний привілей того цеху, прив'язуючись до попередніх уточнень, що були вчинені за бажанням расцького уряду, та наданих у цій справі декретів, а особливо виданих: у понеділок після свята Св. Боніфатія папи [8.VI] у 1598 р. та у середу після великопостної неділі "Юдіка" [11.IV] у 1612 р., у найближчий понеділок перед святом Св. Бартоломея апостола [21.VIII] у 1617 р., у найближчий понеділок на другий день великопостної неділі "Окулі" [8.III] у 1627 р. та у середу перед великопостною неділею "Юдіка" [25.III] у 1637 р. і т. д.; знову розважливо прийняли таке уточнення чи ординацію між тими майстрами й підмайстрами, що є так важливе для міщан та жителів того міста, та змістом даної (грамоти) приймаємо.

[1] Насамперед, зважаючи, що пани майстри-муляри, відповідно до четвертої статті ординації 1617 р., чинять з челяддю та їм не дозволяють робити "трункалів" понад 2 зл., послуговуючись умовами, викладеними у тій статті, а з іншого боку, враховуючи те, що мулярська челядь при змінах та труднощах теперішніх часів не може з таких малих "трункалів" мати відповідного для зими харчування та сплачувати передміські податки, мусить відходити за більшою платнею з міста на різні сторонні роботи. Тому, щоб залишався їхній лад у цехових порядках та при міських

роботах, не скасовуючи ні в чому їхні попередні ординації, така ласка вчиняється згаданій мулярській челяді та на покращення при виконанні їхніх “труккалів”, щоб підмайстрові було вільно робити “труккаль” за 6 зл., а робенцеві – за 3 зл. з нижче описаними умовами.

[Перше]. Насамперед, щоб (підмайстер) без відома свого майстра такого “труккалю” не брав і без того ж майстра на шкоду людям мурів та стін не ламав, ані підкопував, ніш на шафи в стінах не вибивав та через це не давав для руйнування ніяких приводів.

Друге, щоб жоден волоцюга і той, хто у майстра не має роботи, не наважувався робити “труккалів”, ані той, що на зиму до майстра з чужої роботи повернеться, під втратою платні за такий “труккаль” та визначеною карою при повідомленні урядові.

Третє, що жоден мулярчик, який робить “труккаль”, не запізнювався на майстрівську годину, ані йшов передчасно з роботи або майстрівський день відбував на своєму “труккалі”, а тільки – в години сніданку, полудневу та після 23 години по роботі, під такою втратою заробленої платні.

Четверте, щоб з нового каменю “труккалю” жоден не робив, тільки зі старого каменю, відповідно до старої ординації.

П’яте, на роботу найнятих “труккалів” (підмайстри) не мають забирати чужий матеріал, ані цегли, ані вапна, але мають купувати цеглу в цегельнях, де її відкрито продають у самих панів (райців), а не у цеглярів, також вапно – у гірників або у своїх майстрів. А купивши такий матеріал, мають своїм майстрам показати. А майстри повинні продавати цебрик вапна не дорожче ніж 12 гр.

Шоста, щоб один підмайстер перед іншим за “труккалями” не гнався й один над іншим переваги не мав, їхні майстри мають їх порівно поділити, щоб усім однаково діставалося.

Сьома, до одного “труккалю” можуть з’єднатися найбільше два (підмайстри), а не три або чотири, щоб “труккалі” не бралися на більшу суму та не було через це втрати для майстрів.

Восьма, будь-яка робота з глини має вважатися “труккалем”, а не майстрівською роботою.

Друга (стаття). Підтверджуючи ординацію оригінального привілею та декрет 1627 р., прийнятий у найближчий понеділок на другий день великопостної неділі “Окулі” [8.ІІІ], між майстрами та підмайстрами мулярського ремесла, його дотримуючись цілком у всіх пунктах, клаузулах та умовах, того хочемо для всіх мулярських майстрів, щоб порохувавши навесні всі міські майстерні, коли кому буде потреба в челяді, щоб поділили їх між собою й особливо тих, що добре у тому місті осіли у своїх будинках із жінками та дітьми, мають заняття. А якби хто більше потребував челяді, тоді пани майстри, якщо буде (достатньо) неодруженої челяді й не осілої в тому місті, то мають призначити та наділити її бажаному, відповідно до своїх можливостей. Якби хтось челядника свавільно, без дозволу панів своїх цехмістрів, забирив на сторонню роботу з міста або інших зі собою намовляв, даючи вищі та кращі заробітки, такий має бути від ремесла відсуджений та не має перебувати на вічні часи серед шанованих ремісників у цеху та у тому місті. А якби (такий порушник) у тому місті мав жінку або якісь свої маєтки, то його жінка не може провадити жодного заняття в місті, а його маєтки мають припасти міській скарбниці. А щоб це швидше та ефективніше виконувалося на пострах іншої челяді, про таких пани цехмістри мають повідомляти урядові, якби хтось із них повернувся до міста, під незворотною карою 20 гривень, що припадуть урядові.

Третя (стаття). Щоб тим швидше заохотити мулярську челядь до міських робіт і відлякати від непотрібних та шкідливих для міста мандрівок, адже в ординаціях минулих літ слушно подається платня підмайстрам та робенцям, однак через зміни та труднощі тих часів вони щораз більшу (платню) вигадують за власною ініціативою, з великим обтяженням для жителів того міста; встановлюємо, щоб від теперішнього року жоден підмайстер більше платні не брав на

день, тільки 18 гр., а робенець – 15 гр., хлопець – 12 гр., а помічникам не мають платити понад 8 гр. Усі інші незвичні і не згадувані в давніх та пізніших ординаціях витягування та збори на горілку, на пиво, на лазню відкидаються, суворо їх забороняючи, з огляду на те, що їм дозволено більші “трункалі” понад минулі ординації.

Четверта (стаття). Оскільки жодному майстрові не годиться більше чотирьох хлопців тримати, за винятком того, що перед закінченням чотирьох років (навчання) йому вільно на півроку прийняти нового (учня); так уточнюємо сьому статтю цехового привілею, щоб хлопців більше понад описану кількість при їхніх майстрах не залишалося, й повинні будуть пани майстри хлопця випробовувати не більше двох місяців; якщо його знайдуть здібним до ремесла, хай не чекають з ним рік або півроку, натомість при порученні за ним з боку вірогідних сусідів або підмайстрів запишуть у цех при підмайстрах на чотири роки (навчання); а після чотирьох років мають такого хлопця визволити, давши його повинність як до майстрів – 5 зл., так і до підмайстрів – 3 зл., відповідно до змісту вищезгаданої статті привілею.

П’ята (стаття). Стосуючись до декрету 1608 р., поновлюємо такий едикт про надмірне п’янство, що є серед мулярської челяді. Щоб кожен, хто в понеділок або інший день занедбає роботу через п’янство або запізниться до звичайної години, або п’яний прийде на роботу, був покараний ув’язненням за колодкою та копою кари, за зверненням до його милості пана бурмистра, що в той час буде. Таке ж (покарання) має бути вчинено з тими, хто перед 23 годиною з роботи зійде.

Шоста (стаття). Цехові поминальні богослужіння, які кожен квартал відправляються, не мають перешкоджати роботі, а мають проходити в годину сніданку встановленого дня, щоб зараз же після богослужіння челядь до роботи йшла і через це не було затримки в роботі, під вище описаним покаранням.

Сьома (стаття). Для кращого збереження порядків та заспокоєння рахункових сварок мулярська челядь повинна мати з-поміж себе одного, котрий вмів би писати та читати реєстри, а також порядно вів прибутки, витрати зі скриньки підмайстрів. А що такі мулярські підмайстри згадують деякі добрі звичаї та порядки їхнього цеху, як їх звичайно дотримуються в інших містах, тому даємо їм право показати нам такі порядки та звичаї, при яких обіцяємо їх залишити, відповідно до нашої волі та бажання, якщо вони не будуть суперечити добрим звичаям та правам того міста.

Восьма (стаття). А ще те належить до уряду їх милостивих панів райців, щоб декрети та ординації його королівського маєстату до йоти цілком виконувалися, тому для цього хочемо мати (порядок) щодо мулярських майстрів та підмайстрів і їм суворо наказуємо з нашого уряду, щоб дотримувались ординації його королівського маєстату між магістратом та львівськими передміщанами, виданої у Варшаві 30 листопада, року Божого 1630, у якій є застережено, щоб передміщани вимуровані земляні склади та підвали, які мають (фундамент) над землею два локті, вибудовували мури для стін з кімнатами тільки до першого поверху, не вище як на п’ять локтів уверх й на дві цегли вишир, муруючи глиною чи вапном; а на узгір’ях другого поверху не має бути (взагалі), тільки дерев’яні (будівлі) з якнайвищим дахом, не насмілювалися на обох передмістях, як Галицькому, так і Краківському, вище мурів та стін передміських будинків від землі піднімати, ані без видачі дозволу (waytu) від даного уряду починати мурувати, і це під визначеною карою на користь (уряду).

Що стосується “юргельтної” винагороди панів майстрів, то, відповідно до величини праці та пропорції своєї роботи керівника, мають брати “юргельти”, не обтяжуючи міщан та міських жителів. Якби у цьому не були скромними, а витягували більші “юргельти” понад свою працю, тоді даний уряд зберігає собі силу та владу видати ординацію.

Цієї ординації, вчиненої у справах міста, наказуємо дотримуватися, як майстрам, так і підмайстрам, до нашої та наших спадкоємців волі зі збереженим правом для нас та наших наступників з потребою часу її (ординацію) змінити, зменшити, поправити, покращити.

Цю ординацію у присутності цехмістрів, майстрів та підмайстрів мулярського ремесла публічно читали, та її майстри прийняли за важливу, а підмайстри з галасом та вигуком зверталися з усними апеляціями до райців, яких не приймаємо; ми, вигуки спокійно вислухавши, наказали (ординацію) до даних актів внести. (Діялося у Львові у понеділок, на другий день Вербної неділі, року Божого 1641).

1737 р., грудня 2, Львів

Львівські райці затверджують статут мулярського цеху, виданий у зв'язку з постійними суперечками між майстрами і підмайстрами

Облята: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 115, с. 132-137.

Коп.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 337, арк. 1-6зв. (фрагмент).

Опубл.: Соціальна боротьба, с. 371-375.

Переклад: Соціальна боротьба, с. 375-378 (український).

onsules civitatis Leopoliensis metropolis Russiae. Oznaymuiemy tym listem naszym wszystkim y kazdemu z osobna, komu o tym wiedziec należy, teraz y na potym będącym, iako przed radą naszą zupełną oczywiscie stanowszy sławetni Woyciech Mroczkowski, Marcin Godlewski, cechmistrze cechy mularskiey, Jan Herbut, Walenty Godny, Jozef Jedyniec, Szymon Kusztosik, Stanisław Korzeniowski, Jakub Muszka, Sebestyiam [sic] Zagadlinski, magistrowie teyze cechy, z iednej, utsciwi Jakub Smiały, Franciszek Donkowski, obaczył się [sic] Grzegorz Ranowstał, Jan Zieliński y inni towarzysze starsi y młodszy. Poniewaz porządek cechy pomienionej tak między magistrami, iako y towarzyszami starszymi y młodszymi ordynacyami naszymi y aprobacją nayiasniejszych krolow polskich, panow naszych miłosciwych, obwarowany y obostrzony w wielu, a prawie co we wszystkich artykułach z niemają ruiną cechy całej, magistrów y towarzyszow, aze z szkodą miasta tego poszedł in desvetudinem tak dalece, ze ztąd ustawiczne między magistrami kłotnie, a towarzyszami nieporządek działy się, dlaczego y radę naszą ustawicznymi kwerelami molestowali, chcąc pomienione prawa, ordynacyię y ich aprobacyę do należytego przywieśc porządku y one w niczym nie naruszając za zobopulnym między sobą postanowieniem suplikowali do nas y rady naszej, abysmy im porządek między nimi, spolnie umowiony y na piśmie wyrazony, we wszystkich punktach, klauzulach, kondycyach y ligamentach aprobowali, konfirmowali y ratyfikowali. Ktorego porządku punkta są takowe.

Pierwsza. Gdy się warsztat ktory mularski na wiosnę otworzy, o takowym naypierwszym magistrowie powinni oznajmic cechmistrzom swoim, a ci złożywszy gospodę powinni między sobą uczynic porządek, aby wszyscy magistrowie zgadzali się na tym iednym warsztacie poty, poki nie otworzy się drugi, trzeci, czwarty y dali warsztat, a tak gdy więcej warsztatu przybędzie, na ten czas powinni między sobą onę podzielic, aby krzywdy zadnemu magistrowi nie było; starszemu większy, młodszemu mniejszy y tak dali naznaczyc mają warstaty. A iezeliby się więcej warsztatow nad

magistrow znalazło, tedy podług artykułow w ordynacy[i] anni 1617 przez najjasniejszego Zygmunta Trzeciego, krola polskiego, aprobowany, zadem [sic] magister więcey warsztatow nad dwie miec nie powinien, chyba kiedy ze dwoch ieden skączy [sic], na ten czas cechmistrze trzeci nadac mogą.

Druga. Zaden magister roboty iednaney albo kontraktowey u panow podeymowac się nie powinien, ani ieden drugiego w robocie podchodzic nie będzie, ale iak ktorem [sic] magister o warsztacie nowym dowie się, powinien dac wiadomosc cechmistrzom, ktorzy sami takowe robotę temu magistrowi, ktoremu z porządku magisteryia będzie należała, podadzą.

Trzecia. W drogę na robotę, ile się trafi, zaden magister bez konsensu urzędu prezydenskiego, ojca gospodniego y cechmistrzow wysłac nie będzie powinien, tylko za ich samych konsensem; a kiedy się trafi towarzyszow na takowe podrozne robotę wysłac, na ten czas iednego z nich, starszego towarzysza, za podmagistrzego naznaczą, ktory na mieyscu magistrowskim powinien miec przydanych do roboty młodszych, aby od nich magisterya w czasie roboty odbierał, y po skączoney [sic] powrociwszy z drogi takowe magisteryą w gospodzie przy cechmistrzach y towarzyszach starszych do skarbony oddac powinien.

Czwarta. Podług artykułu siodmego pomienioney ordynacyi anni 1617 kozdy magister nie powinien miec więcy towarzyszow młodszych lub uczniow, tylko czterech, ktorych powinien podac do zapisu, metrykę ich pokazac, skąd rodzaiem będą. A z tych czterech ma miec starszych do wyzwolen[ia] dwoch, iezeli tego będą godni, a dwoch młodszych do nauki, y ci mają terminowac w nauce lata swoje. W innych zas rzeczach tak się z niemi mają sprawic magistrowie, iako pomieniony artykuł opisuje w te słowa: “Uczniow więcy od czterech zaden mistrz nie ma chowac, ani ich uczyc, ani tez uczenia ich od czterech lat na mnieysze lata nie ma za pieniądze zmwawiac”, to dolożywszy, aby niz ieden albo dwa uczniowie lata swe odprawiaią, aby w onym półroczu wolno kozdemu z nich inszego przyiąc dla czwiczienia, na początku odpowiedziawszy onych w cechu. A gdy ktory uczeń wysłuży lata swę, ma dac do mistrzow (wedle porządku krakowskiego) na potrzeby koscielne y cechowę złotych pięć, a do towarzyszow złotych trzy miasto kolacyi, z ktorych trzech złotych mają towarzysze połowice na przepicie, a połowicę do skrzynki na poratowanie upadłych towarzyszow tak za zywota, iako y po smierci pogrzesc ciało ubogiego towarzysza obracac. A gdy taki wyuczennik zostanie towarzyszem, ma nie odchodząc od tego miasta y mistrza swego zostac dwie lecie (dla lepszego przeczwiczenia) za robieńca, ktoremu nie ma isc zapłata rowna z towarzyszami, ale ma miec m[n]ieysze, iesli mularz około muru robiący – groszy siedm, a iesli około ciesania kamienia – tedy po groszy osm, wszakze mistrzowie mają opatrywac robotę jego, iesli będzie godzien rowno z drugiem starszemi zapłaty, iednak odchodząc nie ma do dwoch lat od miasta. A iz w uczeniu chłopcow zwykli towarzysze do pianstwa uczniow zaprawiac, przedto y to dokładamy, aby towarzysz z uczniem nie zasiadał, ani od niego zadnych pieniędzy w warsztacie nie wyciągał, owo zgoła aby zadnego regimentu do ucznia nie miał, tylko mistrzowie sami mają w rządzie chłopięcym opatrywac, aby kazdy mistrz wedle porządku ich trzymał y niemi rządził, o co w schadzki swę mają się wypytywac. A na tych, ktorzy by chłopcow do pianstwa zaprawiali, ustawiamy penę pułkamienia wosku toties quoties, osobliwie tez y na tych, ktorzy by stanowi temu wsprzeciwiali się, ale swawolnie by odbiegli od miasta, takowi mają bydz karani, zlozeni [z] rzemiesla, wyiowszy [sic] tych mistrzow, ktorzy na stronach mają robotę y tam chłopcow potrzebują, tedy tym wolno przyiąc do tamtych robot.

Piąta. Kozdy magister, mając pomienionym porządkiem swoy warsztat, najpierwey powinni podac robotę towarzyszom starszym, potym pisarzowi, szynkarzowi y dali towarzyszom młodszym poty, poki wszyscy swoim porządkiem na robotę nie będą naznaczeni, wprzod starsi, a po nich młodszy towarzysze.

Szosta. Podług ordynacyi towarzyskiej anno 1601, w artykulę pierwszym, towarzysze starsi mularscy gospodę mają mieć z podania mistrzowskiego, w który swoy porządek y sprawy między sobą podług ordynacyi y artykułow towarzyskiej przy assistencyi dwóch magistrów, z cechy magistrowskiej zesłanych, zwykli czynić, co y terazniejszym swoim ustanowieniem reasumują. Więc żeby tak y sam porządek między młodszymi towarzyszami zachował się, miejsce gospody młodszych towarzyszow na bascie mularskiej naznaczać; gdzie schadzki swoje według zwyczajow cechowych czynić będą; skrzynkę młodszych towarzyszow sporządzone mieć także powinni; do których młodszych dwóch towarzyszow starszych, z rozkazu cechmistrzow przydanych, na każdą schadzkę będzie należało, którzy z towarzyszami młodszymi zasiadając, wszystkie ich sprawy, nieposłuszeństwa cechowe y magistrowskie albo ekscesa przeciwko magistróm lub towarzyszom starszym y młodszym słuchać y sądzić powinni, y ktoren z nich z oskarżenia dowodami winnym pokazać się, takiego winę, w artykułach towarzyskich wyrażoną, karać mają. A jeżeliby oskarżony czuł się być obciążonym dekretem starszych¹ towarzyszow, na ten czas ma się udać do cechy magistrowskiej, a ztamtąd przez apelacyą do urzędu prezydenskiego, winy zaś takowe osądzonych trzecia część do puszeki magistrowskiej, a dwie części do towarzyskiej, y tak iak tenże artykuł opiewa, obracać być mają.

Siodma. Ciz towarzysze młodzi powinni się sprawować y powinności w gospodzie swej odprawować podług artykułow towarzyszow starszych y podatki, które będą przez miasto uchwalone, według czasu y otaksowania, między sobą uczynionego lub przez cechmistrzów ułożonego, do skrzynki towarzyszow starszych oddawać mają.

Osma. Magistrowie cechowi postronnych y cudzoziemców do roboty dopuszczać, ani zkadinać czeladzi zaciągać nie powinni pod winą w artykułach opisaną, chyba żeby ktoren list wyzwolen swoich w cechu pokazał, do cechy przystąpił y przez cechmistrzów do magistra, u którego na ten czas mniej towarzyszow lub uczniów będzie, na warsztat oddany był.

Dziwiąta. Żaden towarzysz nie powinien się zaciągać na robotę bez konsensu ojca gospodniego y cechmistrzow, a kiedykolwiek trafiłoby się mu iechać w drogę, na ten czas także powinien opowiedzieć się cechmistrzom y magistróm y o konsens prosić.

Dziesiąta. Towarzysze młodzi żadnemu cudzoziemcowi bez cechmistrzow na robotę zaciągać, ani z niemi o najmniejszy kawałek iednać się nie mają, ale jeżeliby cudzoziemieć miał którego z tym potkać, tedy to wszystko w gospodzie cechmistrzom doniesić^[c] powinni. Wzajemnie zaś cechmistrze powinni pociągać tak do cechy, iako y do podatkow nie tylko samych mularzow, ale też snycerzow kamiennych, strycharzow, gornikow y stamcow², a jeżeliby nie chcieli być posłusznymi, na ten czas powinni będą upraszać asystencyi urzędu prezydenskiego y magistratu, którzy to snycerze, strycharze, gornicy y stamce³ podług artykułow pomienionych dawniejszych do cechy mularskiej należeć powinni y powinności cechowe, w tychże artykułach wyrażone, odprawować mają, w czym dozor cechmistrze cychy mularskiej mieć powinni.

Jedynasta. Wszyscy mularze, do magisterii przystępujący⁴, żadnym sposobem o podanie sztuki godzić się nie mają, ale podług artykułow anni 1617-mi przed przystąpieniem do magisterii wyrabiać powinni.

Dwunasta. Inne wszystkie artykuły, w ordynacyjach dawniejszych wyrażone, we wszystkim swoj vigor mieć powinny y jeżeli w czym przez nieporządek cechy jest im wykroczoną, terazniejszym swoim postanowieniem one reasumują y do egzekucyi przyprowadzić, tak co do porządku należy, iako też w czasie kontrawencyi do win naznaczonych, dówni.

Trzynasta. Terazniejsze postanowienie swoje zgodnie ułożone⁵, iako też y dawniejsze artykuły aby tym lepiej w pamięci magistrów y towarzyszow starszych y młodszych były, pod czas każdej schadzki tak magistrowie, iako towarzysze młodzi y starsi przez pisarzow swoich czytać mają.

My tedy, raycę miasta Lwowa, stosując się do supliki pomienionej cechy, wyzey wyrazone punkta we wszystkich ich klauzulach, kondycyach y ligamentach aprobuujemy, konfirmujemy y ratyfikujemy. Działo się etc. [Actum Leopoli feria 2 post sancti Andrea apostoli, anno Domini 1737].

¹ У копії: młodszych. ² У копії: stancow. ³ У копії: stance. ⁴ У копії було: przystempuicy, виправлено на: przystempui. ⁵ У копії: ułożoną.

Байці міста Львова, головного міста Русі. Повідомляємо цим нашим листом усіх і кожного зокрема, кому про це треба знати, сучасникам і прийдешнім. Що перед нашою радою в повному складі з'явилися славетні Войцех Мрочковський, Мартин Годлевський, цехмістри мулярського цеху, Ян Гербут, Валентин Годний, Йозеф Єдинець, Симон Куштосик, Станіслав Коженювський, Якоб Мушка, Себастьян Загадлинський, майстри цього ж цеху, з одної сторони, та, (з другої сторони), чесні Якоб Смялий, Франціск Донковський, прийшов і Григорій Рановстав, Ян Зелінський та інші підмайстри, старші і молодші.

Оскільки порядок згаданого цеху між майстрами та між старшими і молодшими підмайстрами, закріплений нашими ординаціями та підтверджений найяснішими польськими королями, нашими милостивими панами, пішов у багатьох, майже в усіх, статтях так далеко в забуття на велике знищення цілого цеху, майстрів і підмайстрів, а також на шкоду цьому місту, що внаслідок того діялися між майстрами безнастанні сварки і безпорядок між підмайстрами, тому й (вони) нашу раду непокоїли постійними скаргами. Бажаючи привести згадані права, ординації та їхнє підтвердження до відповідного порядку, не порушуючи їх ні в чому, вони, домовившись між собою, просили нас і нашу раду прийняти, підтвердити і схвалити на письмі умовлений між ними спільно порядок у всіх пунктах, клаузулах, умовах і застереженнях. Пункти цього порядку такі:

Перший. Коли весною розпочнеться якась мулярська робота, про першу таку повинні майстри повідомити своїх цехмістрів, а ці, зібравши господу, повинні встановити між собою порядок, щоб усі майстри були в згоді на цій одній роботі, поки не розпочнеться друга, третя, четверта і подальша робота. Якщо буде більше робіт, тоді повинні поділити їх між собою, щоб жодному майстрові не було кривди: старшому – більша, молодшому – менша, і так повинні розподілити подальші роботи. А коли б знайшлося більше робіт, ніж майстрів, тоді, згідно зі статтями ординації 1617 р.¹, схваленої найяснішим Сигізмундом III, польським королем, жоден майстер не може мати більше як дві роботи і, щойно як одну з двох закінчить, цехмістри можуть надати йому третю роботу.

Другий. Жоден майстер не повинен сам брати роботи за згодою чи договором у панів; один не може обманювати другого в роботі, але коли котрийсь майстер дізнається про нову роботу, повинен повідомити цехмістрів, а вони самі дадуть таку роботу тому майстрові, якому належатиме майстерство, згідно з порядком.

Третій. Жоден майстер без згоди президентського уряду, отця господи і цехмістрів не повинен висилати (підмайстрів) на роботу, якщо (така) трапиться, в дорогу, тільки за їхньою згодою. Коли доведеться висилати підмайстрів на таку далеку роботу, хай призначать з-поміж себе одного старшого підмайстра на заступника майстра, який на місці майстра повинен мати приданих молодших до роботи. На роботі повинен від них збирати плату за майстерство, а після закінчення, повернувшись з дороги, має віддати гроші за це майстерство в господі до скриньки при цехмістрах і старших підмайстрах.

Четвертий. Згідно зі сьомою статтею згаданої ординації 1617 р., кожний майстер повинен мати не більше чотирьох молодших підмайстрів чи учнів, яких мусить вписати, показати їхні

метрики та звідки родом. Із цих чотирьох повинен мати двох старших для визволення, якщо будуть цього гідні, а двох молодших для навчання – і ці зобов'язані відбувати призначений термін у навчанні. Щодо інших справ, то повинні майстри так поводитися з ними (учнями), як подає у таких словах згадана стаття: “Більше як чотирьох учнів жоден майстер не повинен ні тримати, ні їх навчати. Також не повинен за гроші скорочувати термін навчання із чотирьох на менше років, додаючи й те, щоб можна було в останньому півріччі, поки один чи два учні відбувають свої роки, кожному з них прийняти другого (учня) для навчання, повідомивши зразу про нього до цеху. А коли якийсь учень відбуде свої роки, повинен дати 5 зл. майстрам (за краківським порядком) на костел і цехові потреби, а 3 зл. – підмайстрам замість вечері; половину із цих 3 зл. повинен дати підмайстрам на “перепиття”, а половину – до скриньки, на допомогу занепалим підмайстрам як за життя, так і після смерті, на похорон бідного підмайстра. Вивчений (учень), ставши підмайстром, не повинен відходити з міста і від свого майстра, а залишитися на два роки для кращого навчання робенцем. Він повинен оплачуватися не нарівні з підмайстрами, але мати меншу оплату: коли він муляр, який робить біля муру (отримуватиме) 7 гр., а як біля тесання каміння – тоді 8 гр. Все ж таки майстри повинні перевірити його роботу, чи заслуговує рівної плати з іншими старшими (підмайстрами). Два роки він не може відходити з міста. А що під час навчання звикли підмайстри намовляти учнів на пияцтво, тому таке додаємо, щоб підмайстер не засідав з учнем, не брав від нього ніяких грошей на роботі та взагалі щоб не мав ніякого права до учня. Тільки самі майстри повинні займатися керівництвом учнів, щоб кожний майстер тримав їх у порядку і ними рядив, і це вони (майстри) повинні контролювати на своїх зборах. На тих (підмайстрів), які намовляли б учнів до пияцтва, встановлюємо кару в розмірі півкаменя воску стільки разів, скільки разів (це буде), зокрема на тих, котрі противилися б цьому становищу чи самовільно пішли би з міста; таких треба карати позбавленням ремесла, за винятком майстрів, які мають роботу на стороні і там потребують учнів, – тоді їм можна прийняти (їх) до тих робіт.

П'ятий. Якби майстер, згідно зі згаданим порядком, мав свою майстерню, повинен спочатку дати роботу старшим підмайстрам, відтак – писареві, шинкареві і далі молодшим підмайстрам, аж поки всі у свою чергу не будуть призначені на роботу – зразу старші, а після них молодші підмайстри.

Шостий. Згідно з ординацією для підмайстрів з 1601 р., за першою статтею, старші мулярські підмайстри повинні мати з доручення майстрів господу, в якій звичайно розглядають свої справи, відповідно до свого порядку, згідно з ординацією і статтями для підмайстрів, за присутності двох майстрів, присланих з майстерського цеху. Це знову приймаємо у теперішній своїй постанові. Отже, щоб такий самий порядок зберігався між молодшими підмайстрами, призначаємо місце господи для молодших підмайстрів у мулярській вежі, де повинні проводити свої збори, згідно із цеховими звичаями. Вони повинні мати також приготовлену скриньку для молодших підмайстрів. До цих молодших належатимуть два старші підмайстри, які за наказом цехмістрів будуть приданими на кожні збори. Вони повинні (бути на зборах) з молодшими підмайстрами, слухати і судити їхні справи, цехові та майстерські непослухи чи виступи проти майстрів або підмайстрів, старших і молодших. Якщо вийде на підставі скарги, що котрийсь завинив, такого повинні карати карою, призначеною в статтях для підмайстрів, а коли б обвинувачений уважав, що він скривджений декретом молодших підмайстрів, повинен відразу звернутися до цеху майстрів, а звідти через апеляцію – до бурмістрівського уряду. При цьому кари від покараних повинні стягувати (так): одна третина – до скриньки майстрів, а дві частини – до підмайстрівської, як ця стаття вимагає.

Сьомий. Ці ж молодші підмайстри повинні поводитися і відбувати повинності у своїй господі, згідно зі статтями для старших підмайстрів. Податки, які будуть схвалені містом, відповідно до

часу і нарахування, проведеного між собою або укладеного цехмістрами, повинні віддавати до скриньки старших майстрів.

Восьмий. Цехові майстри не повинні допускати до роботи сторонніх і чужоземців та приймати звідки-небудь підмайстрів, під карою, описаною в статтях, хіба коли б котрийсь виказався листом із цеху про своє визволення і вступив до цеху; цехмістри повинні віддати його у майстерню до майстра, у якого в цей час буде менше підмайстрів чи учнів.

Дев'ятий. Жоден підмайстер не повинен вибиратися на роботу без згоди отця господи і цехмістрів, а якщо довелось б йому будь-коли їхати в дорогу, тоді має також зголоситися в цехмістрів і майстрів та просити дозволу.

Десятий. Молодші підмайстри не повинні без цехмістрів притягати до роботи жодного чужоземця та з ним домовлятися за найменшу частину (роботи), а коли б мав чужоземець прийти з тим до когось, тоді треба це все донести цехмістрам у господі; взаємно цехмістри повинні притягати до цеху і до податків не лише самих мулярів, але також різьблярів-каменярів, цегельників, гірників і обтесувачів каміння, а якби ті не схотіли слухати, тоді повинні запросити допомоги президентського уряду і магістрату. Ці різьблярі, цегельники, гірники, згідно зі згаданими давніми статтями, повинні належати до мулярського цеху і виконувати цехові повинності, подані в тих статтях. За тим повинні стежити цехмістри мулярського цеху.

Одинадцятий. Усі муляри, приступаючи до майстерства, жодним чином не повинні договорюватися про подання штуки, але, згідно зі статтями 1617 р., перед вступом до магістерії зобов'язані виробляти (штуку).

Дванадцятий. Усі інші статті, вміщені в давніших ординаціях, повинні в усьому мати свою силу, і якщо внаслідок безпорядку в цеху в чомусь їх порушили, то в теперішній своїй постанові вони їх знову приймають і повинні привести до їхнього виконання як щодо порядку, так і щодо кари, визначеної у випадку (їх) порушення.

Тринадцятий. Теперішню їхню постанову, яку вони згідно склали, а також давніші статті писарі повинні читати під час кожних зборів – як майстрам, так і старшим та молодшим підмайстрам, щоб їх краще собі запам'ятали майстри, старші і молодші підмайстри. Тоді ми, міські райці Львова, звертаючись до прохання згаданого цеху, схвалюємо, підтверджуємо і зміцнюємо вищеподані пункти в усіх їхніх клаузулах, умовах і застереженнях. Діялося і т. д. (Дано у Львові в понеділок після свята Св. Андрія, року Божого 1737).

¹ Мова йде про ординацію 1612 р., яку, очевидно, пізніше підтвердив Сигізмунд III (див. док. № 102).

1769 р., грудня 31, Варшава

Станіслав Август підтверджує грамоту Сигізмунда III від 24 березня 1601 р., яка містить підтвердження статуту львівського мулярського цеху від 5 березня 1580 р.

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 844. Документ у вигляді зошита із чотирьох пергаментних аркушів: 39,2x29,5 см. Написи: “Feria quinta post festum sanctorum Trium Regum proxima, die scilicet 9 Januarii, anno Domini 1771-mo privilegium praesens ad acta officii consularis Leopoliensis per oblatam porrectum, susceptum et

ingrossatum est. Franciscus Xaverius Jaskiewicz sacrae regiae maiestatis secretarius et officii consularis notarius” (XVIII). Печатка відсутня, залишився жовто-червоний шнурок, який проходить через корінець зошита.

Облята: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 127, с. 829-842.

Регест: Каталог, № 1096.

tanislaus Augustus Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Kioviae, Vołyniae, Podoliae, Podlachiae, Livoniae, Smolensciae, Severiae et Czerniechoviae. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Reproductas fuisse coram nobis literas pargameneas manu serenissimi olim Sigismundi III praedecessoris nostri subscriptas sigilloque pensili minoris cancellariae regni communitas, sanas, salvas et illaesas omnique suspicionis nota carentes, continentes in se confirmationem iurium contubernio muratorum et lapicidarum Leopoliensium servientium, quidem literarum tenor, qui sequitur estque ejusmodi.

Далі наводиться грамота Сигізмунда III від 24 березня 1601 р., в якій міститься статут львівського цеху мулярів від 5 березня 1580 р. (див. док. № 101).

Nos itaque Stanislaus Augustus praedictae supplicationi benigne annuentes praesertim literas fraternitatis muratorum et lapicidarum servientes, in omnibus earum punctis, clausulis, articulis, nexibus et ligamentis et conditionibus autoritate nostra regia approbandas, confirmandas et ratificandas esse duximus, uti quidem approbamus, confirmamus et ratificamus praesentibus literis, decernentes easdem, in quantum juris est et usum earum habetur, vim et robur perpetuae firmitatis obtinere debere. In quorum fidem praesentes manu nostra subscriptas, sigillo regni communiri jussimus. Datum Varsaviae die XXXI mensis Decembris, anno Domini MDCCLXIX, regni vero nostri VI anno.

Stanislaus Augustus rex.

Antonius Sikorski sacrae regiae maiestatis et sigilli majoris regni secretarius manu propria.

Confirmatio articulorum contubernio fraternitatis muratorum et lapicidarum Leopoliensium servientium.

таніслав Август, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім та кожному, кому потрібно. Представлено нам перед нами пергаментну грамоту, підписану рукою найяснішого, покійного Сигізмунда III, нашого попередника, та скріплену малою вислою печаткою канцелярії королівства, цілу, непошкоджену та непорушну, позбавлену будь-якої підозри, яка містить у собі підтвердження прав, котрі слугують цехові львівських мулярів та каменярів. Зміст цієї грамоти, що наводиться, є такий.

Далі наводиться грамота Сигізмунда III від 24 березня 1601 р., в якій міститься статут львівського цеху мулярів (див. док. № 101).

Таким чином, ми, Станіслав Август, згадане прохання прихильно прийнявши, внесену згадану грамоту, яка слугує братству мулярів та каменярів, у всіх її пунктах, клаузулах, статтях, зв'язках, пов'язаннях та умовах уважали (за гідне) нашою королівською владою схвалити, підтвердити та зміцнити, як і схвалюємо, підтверджуємо та зміцнюємо даною грамотою, вирішуючи, що вона, наскільки відповідає праву та має вжиток, повинна отримати силу та міць вічної міцності. Для довіри дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали скріпити печаткою королівства. Дано у Варшаві 31 грудня, року Божого 1769, а нашого панування 6 року.

Станіслав Август, король.

Антоній Сікорський, секретар священного королівського маєстату та великої печатки королівства, рукою власною.

Підтвердження статей, які слугують цехові й братству львівських мулярів і каменярів.

ТЕСЛІ

1621 р., вересня 5, Варшава

Сигізмунд III підтверджує статут цеху львівських тесль від 29 серпня 1620 р.

Регест: AGAD, МК, ks. 167, k. 24. Напис копіста: "Lignifabri Leopolienses".

Nno, die et loco, quibus supra. Extradita est confirmatio ordinationis seu erectionis contubernii legnifabrorum Leopoliensium ex actis civitatis Leopoliensis de actu Leopoli sabbato post festum sancti Bartholomei apostoli, anno Domini millesimo sexcentesimo vigesimo, authentice emanato, Poloniae idioma scripto cum ea tum conditione, in quantum iuris est. Litterae extraditae in forma cancellariae solita cum subscriptione regiae maiestatis et recentii Petri Gembicki.

Rоку, дня та у місці, як вище (1621 р., 5 вересня, у Варшаві), є видано підтвердження ординації чи фундації цеху львівських тесль, автентично витягнуте з актів міста Львова, видане у Львові в суботу після свята Св. Бартоломея апостола, року Божого 1620 [29.VIII], написане польською мовою, однак з умовою, наскільки відповідає праву. Грамота видана у звичній канцелярській формі з підписом королівського маєстату та за наглядом Петра Гембіцького.

1627 р., березня 15, Львів

Львівські райці додають до статуту теслярського цеху кілька статей, які стосуються взаємин майстрів та підмайстрів

Коп.: ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 349, арк. 1-1зв.

Rayce miasta Lwowa. Wszystkim wobec y kozdomu zosobna, komu to wiedziec nalezy, do wiadomości tym pisaniem naszym podaiemy, iż my iako kollatorowie przywileia cesze ciesielskiey nadanego y od jego krolewskiey mosci, pana naszego miłosciwego potwierdzonego, przychylaiąc się do kondycyi, w tymże przywileiu opisanych, mianowicie kiedy nam zupełna wolność, iezeliby co przydać albo zmnieyszyć w tym przywileiu potrzeba było

zostawiona iest. Roznice niżej opisane, które między mistrzami ciesielskimi, a towarzyszami uzachodziły y które w tamtym przywileju nie są mianowane, do pierwszego przywileju przyłączamy, y aby tak przez mistrze, iako y towarzysze wiecznemi czasy nienaruszenie zachowane były nakazujemy.

[1] A nayprzód z strony trunkalu, którego mistrzowie ciesielscy towarzyszom swoim większego nad złotych dwa iednać nie dozwolali, tedy my chcąc czeladz y towarzysze ciesielskie do tego przywieść, aby tym ochotniejszy robotę mieyską, gdy się iaka trafi odprawiali y mistrom swoim powolniejszy y zyczliwi byli, onym trunkale dawać za złotych sześć naywięcey pozwalamy.

[2] Co się zaś tycze nierannego czeladzi ciesielskiej na roboty wychodzenia, a prędkiego zachodzenia, y w tym punkcie takowy porządek czyniemy. Iz czeladz na robotę skoro ieno bramy mieyskie otworzą wychodzić, a od Wielkieynocy az do Panny Maryi Zielney na robocie do godziny dwudziestey drugiey, a od Panny Maryi Zielney zasie do Wielkieynocy do dwudziestey trzeciey trwać, y z niey nie schodzić powinni będą. Nadto od Wielkieynocy az do Panny Maryi Zielney pułgodziny dla sniadania, a godzinie dla obiadu odprawowania wolne mieć mają, a po Pannie Maryi Zielney az do Wielkieynocy iuz to pułgodziny sniadania ustawać, tylko godzina obiadowa trwać będzie.

[3] Więc co się dotyczy, iz mistrzowie ciesielscy uskarzają się na towarzyszow, że oni u ołtarza swego obrzędow koscielnych odprawować nie dopuszczają, ani na pogrzeby zmarłych mistrzow chodźć chcą, tedy my uznawamy y tak nakazujemy, aby mistrzowie leituch y aparaty koscielne osobno swoje mieli, a msze y inne nabożeństwa tak za dusze mistrzow ciesielskich, iako y kwartalne załomsze przy ołtarzu towarzyszow odprawiali y towarzysze, aby na pogrzeb ciał mistrzowskich chodzili.

Przy którym postanowieniu wyzey opisanym [...] ¹ zachodzących pomiarkowaniu oblicznie przed zupełną rezydencją naszą tak mistrzowie, iako y towarzysze ich, których tu imiona y nazwiska wyrazono [...] ¹ za wdzięczne przyiwszy we wszystkim tak iako opisane są wykonywać samych sobie y następcom swoich obligowali się. Na co dla lepszey wiary y pewności pieczęć urzędu naszego przycisnąc roskazalismy. Actum Leopoli feria secunda in crastino dominicae Laetare quadragesimalis proxima, anno Domini millesimo sexcentesimo vigesimo septimo.

Ex actis officii consularis Leopoliensis extractum.

D. Erasmus [Sixtus] proconsul Leopoliensis.

¹ У копії, очевидно, пропущено місце з прізвищами майстрів і підмайстрів.

Найці міста Львова. Всім загалом і кожному окремо, кому про це належить знати, тією нашою грамотою доводимо до відома. Що ми, як колятори наданого цеху тесль привілею, підтвердженого його королівським маєстатом, нашим милостивим паном, прихилиючись до умов, описаних у тому привілеї, а саме, що нам залишене повне право, якщо виникне потреба, щось додати або зменшити в тому привілеї, й нижчеописані питання, які виникали між теслярськими майстрами та підмайстрами і які в тому привілеї не є згадані, приєднуємо до першого привілею, і наказуємо, щоб вони непорушно дотримувалися як майстрами, так і підмайстрами на вічні часи.

[1] А насамперед щодо трункалю, на який майстри-теслярі наймати своїх підмайстрів не дозволяли більш як за 2 зл. Тоді ми, бажаючи теслярську челядь та підмайстрів до того спонукати,

щоб охочіше міську роботу виконували, коли випаде, та до майстрів краще ставилися, дозволяємо їм давати трункалі до 6 зл. найбільше.

[2] Що стосується пізнього виходу теслярської челяді до роботи, а раннього повернення, то в цьому пункті встановлюємо такий порядок. Челядь повинна буде на роботу виходити, як тільки відкриють міські брами, а від Великодня аж до Успіння Діви Марії на роботі бути до 22 години, а від Успіння Діви Марії до Великодня – до 23 години і раніше не відходити. Понад це від Великодня до Успіння Діви Марії мусять мати вільними півгодини для сніданку, годину на обід, а по Успінню Діви Марії до Великодня – то вже півгодини сніданку знімається, залишається тільки обідня година.

[3] Що стосується скарг тесль-майстрів на підмайстрів, що вони біля свого вівтаря не допускають відправляти релігійних обрядів, ані не хочуть ходити на похорони померлих майстрів, то ми, це дізнавшись, так наказуємо, щоб майстри свою лампу та церковні речі мали окремо, а богослужіння та інші відправи, як за душі (померлих) майстрів-тесль, так і кварталні заупокійні, мали при вівтарі підмайстрів, і підмайстри щоб на похорони майстрів ходили.

При цьому вищеописаному встановленню (...) для поправлення, особисто перед цілковитою нашою присутністю, як майстри, так і їхні підмайстри, яких імена та прізвища перелічені (...), з удячністю прийнявши в усьому, як є описано, зобов'язалися виконувати за самих себе та своїх наступників. Для кращого довір'я та певності печатку нашого уряду наказали притиснути. Діялося у Львові у найближчий понеділок на другий день неділі "Летаре" Великого посту, року Божого 1627.

Витяг з актів раецького уряду.

Д(октор) Еразм (Сикст), львівський бурмистер.

1641 р., серпня 28, Львів

Львівські райці, на прохання місцевих теслярів, затверджують статут теслярського цеху

Облята: ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 55, с. 1801-1807.

Коп.: ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 349, арк. 2-5зв.; спр. 350, арк. 1-6зв.

Rayce miasta Lwowa. Wiadomo czyniemy wszem wobec teraz y napotym będącym, iż my maiąc o tom pilne staranie z powinności naszej, aby miasta Lwowa wszyscy mieszczanie y obywatele w pokoju zawsze y rządzie dobrym mieszkali. Ponieważ między rzemieślniki niemiejsza lidzba około drzewa budynkow rozmaitych cieslow rozmnożyła, a iż między niemi żadnego iednostaynego prawa dla przodkow ich nie było, zkąd wiele się więc wszczynalo między niemy rozterkow, y mało co było różności między uczonym a ladaiakim rzemieślnikiem, także między tym, który przystoyniey się zwykł między ludzmi zachowywac, iako tym, który nigdzie stateczności albo poczciwości nie chciał przestrzygac. Przeto dla dobra miasta Lwowa pospolitego y dla zobopolnego ich uspokoenia, idąc w tey mierze przodkow naszych zwyczajem y przykładem, za stateczną uwagą urzędu naszego; zależy liczney im, iak y inszym rzemieślnikom bractwo albo cech, który ci wszyscy co iedno kolwiek z drzewa domy, folwarki, szpiklerze, piętra, okrycie rozmaite drzewem, deszkami y gątami budynki sprawuią, ktoregożkolwiek narodu albo nacyi przytym miescie Lwowie y okolicy jego będący,

teraz y napotym mieszkaiący maią spolnym bydz posluszni prawom, wynalazkom, wyrokom y zwyczajom wedlug tych, iako się niżej opisuią głuwnieysze artykuły w tę słowa.

Pierwszy artykuł. Kto zechce się w swym rzemieśle mistrzem z towarzystwa zostac, bądź bywszy mistrzem gdzie indziej w sprawney cesze, chce się do cechy Lwowskiej tuteczney albo bractwo ich przeniesc y wstąpic, takowy pierwey do cechy z dwoma uczciwemi mieszczany wszedłszy y wstąpiwszy, ma prosic wszystkich mistrzow wspolney schadzce będących, aby go w posrodek swoy przyięli, a no pierwszym onym wstąpieniu ma okazac list dowodny wyuczenia swego y niasnie y iawnie w cesze uczynic wyznanie, iż iest w posłuszeństwie koscioła Rzymskiego y nie inszey, ieno powszechney Katolicko Rzymskiej wiary. Co y religii Greckiej wstępujących za oswiadczeniem wiary służyć ma, co gdy uczynią albo uczyni ktorykolwiek z tych wstępujących, maią y powinni będą cechmistrze kazac przeczytac porządki, albo też sami opowiedzą zwyczaie z przywileiu, ktore ku rzeczy sprawie y porządkom cechowym służyć będą. Czego gdy się podeymie ten, ktory wstępuje dosyc uczynic, tedy ma to utwierdzic ręki daniem cechmistrzom, y oddac ma do skrzynki cechowej wstępu pierwszego złoty jeden, to iest groszy trzydziesci polskich, co uczyniwszy ma żądac cechmistrzow y braci w cechu będących, aby urzędowi radzieckiemu Lwowskiemu przez cechmistrze na ten czas będące y przystoynie obrane z pozwoleniem braci do prawa mieyskiego był zalecony. Ktore prawo mieyskie pierwey nisz mu dane będzie, ma wedle zwyczaiu łoża dobrego rodzaj swoy bądź listem urzędowym, bądź tesz godnemi wiary swiadkami dowiesc, albo że więc takowy dowod na czas pewny przyniesie, ma po sobie istotę, iako uczynic, co gdy odprawi będzie potym cechu od mistrzow żądał, aby mu do pisania y robienia sztuki iaki dzien naznaczyli, na ktorey robienie ma sobie papieru arkusz wziąsc y deszczek cztery na kształt scian długich puł łokcia, aby w kostkę kwadrat zawarty był, y na tych deszczkach ma tramiki wiązane postawic na takowe modum, iako pod naszą pieczęcią iest oznaczone, a maią te framiki krotsze bydz, aby nie dosięgaly scian, ale wiązany sposobem ieden w drugi wpuczaiąc gęstosc tramow zawiesic ma piętro, ktore nieladaiaako, ale wysmienitym sposobem będzie musiał uczynic, a tam gdy takową sztukę napisaną y zrobioną odprawi, ma są prezentowac mistrzom wszystkim, a nie będzie w niczym naganiona y przyięta, ma drugą odprawic powinosc, dla pomnożenia potrzeb wspolnych brackich ma dac złotych osiem monety polskiej, a sztukę ma do lonheryi oddac zrobioną y przyięto [sic], y przy niey talar bity albo złotych trzy. Mistrzom zas ma kupic beczkę piwa albo miodu dla ukontentowania, ktoraby złotych osm także kosztowala. A gdzieby takowy probuiący y sztukę odprawuiący w nieodprawieniu doskonaley sztuki od mistrzow albo cechy był naganiony, tedy ma łaski mistrzow prosic y o przednieanie cechy winien się starac, y onę wedlug wynalazku uspokoic. Wszakże mistrzowskim synom albo ich zięciom, albo po mistrzach pozostałych wdowom zrobiwszy puł sztuki zachowuie się łaska, aby narysowawszy y dawszy złotych cztery y beczkę piwa za złotych trzy, więcey nie dawali, ale za mistrze aby przyięci byli. A co się tycze towarzyszow, ktorzy już de facto magisterią odprawili y mistrzami są zdawna, tedy nie maią się do towarzyszow y ich porządkow y schadzek brac, ale między mistrzami zostawac, y za mistrze poczytani bydz maią. Ci zas ktorzy nie bywszy w porządku towarzyskim mistrzami zostali, tedy maią bydz odesłani y odsyłani do towarzyszow, aby powinności towarzyskie odprawili, to iest, aby zwyczajne datki oddali do puszeki towarzyskiej, y najmniey niedziel dwie między towarzyszami zostawali, a potym za wyswiadczeniem towarzyszami byli.

Drugi artykuł. Mistrzowie y towarzysze do iednego bractwa należące, aby spraw cechowych wzgietcie y zamieszaniu, iako dotąd bywalo nie odprawowali, tedy od tego czasu powinni miec z swoiey sztrony swoie zosobna schadzki y swoie gospody, to iest, zeby w iedney gospodzie przy

dwoch przysięgłych cechmistrzach od panow radziec approbowanych, a w drugiey zas towarzysze przy dwu także mistrzach wedle obyczaiu sprawy swoje odprawowali, ktorych dwu mistrzow, gdy do towarzyszow wysyłać będą z cechu swego mistrzowie, aby ludzi spokojnych posyłać, żeby z nich towarzysze dobry początek y wzor brali, nie żeby między niemi warchoły y niepokoie czynili, naznaczac y posyłać mają. Wzajem zas towarzysze po mistrzow dwoch do generalney cechy, aby do nich zesli dla porządku y rady, gdy się schadzka trafi, żądaiąc, aby byli przydani, posyłać mają, y cechy schadzek towarzyskich bez pozwolenia cechmistrzow y wiadomosci towarzysze odprawiac nie będą powinni y nie mają. Powinnosc zas tych dwu mistrzow, ktorzy do schadzek towarzyskich każde dwie niedzieli chodzic będą, takowa ma bydz, aby pilnie przestrzegali uczciwosci y poszanowania między towarzyszami y sprawy, które się wytoczą między towarzyszami, uczciwie aby odprawowane były, aby występnych karząc to co było słusznego wynaydowali, a za skazaniem winy, aby obciążonemu każdemu brac sobie pierwey do panow mistrzow, potym od mistrzow do pana burmistrza y urzędu radzieckiego wolno było y appellacya, aby nie broniona uciąż[o]nemu była, a iż mistrzowie y towarzysze w tym tu bractwie do koscielnych y cechowych powinności wszelakich odprawowania są y mają bydz powinni, tedy około datkow, kotoremi towarzysze do skrzynki cechowej przykładac się mają, uczynilismy y czyniemy takowy porządek, że mistrzowie przerzeczeni mają miec zawsze pod kluczem swym skrzynki towarzyskiej własną y osobno swoją puszkę, do kotorey puszki nayprzod z towarzyszow, ktorzy zkad inąd przychodzą y ktorzy przyszedłszy według obyczaiow do bractwa ortowę kładą. Takowy ich datek cały, to iest groszy cztery do puszki mistrzowskiej obracac się ma, a zas z win wszystkich ile ich z ktorych występnych wezmą, także z pieniędzy, kotore każdy z nich we dwie niedzieli obyczaiem zwykłym daie, trzecia tylko część ma bydz przy onych schadzkach, przy obecności onych dwu mistrzow oddzielana y odkładana y do puszki mistrzowskiej włożona, potym mistrzowie przerzeczeni pieniądze takowe zebranę, kotore z przerzeczoną puszką bracia dway każdy kwartał powinni będą odnosic y tak za tę, iako y za swę, kotore wspólnie składaią na schadzke każdemu mistrzowi po pułtoraku, a towarzysz po groszu, że za te pieniądze wszystkie bractwa tego potrzeby odprawowac będą, a z wziętku y wydatku na kwartał każdy y suchedni na schadkę generalney braci w cecze rachowac się mają.

Trzeci artykuł. Żaden mistrz więcej odedwoch roboty przyimowac niema, aby tak w budowaniu każdemu z mieszczanow pilnosc była, y ktemu ieden drugiemu brat, gdy żywnosci kazdy potrzebuie, aby do nabycia słusznego wyżywienia nie przeszkadzał, a wszakże skoro będzie baczył, że z owych pierwszych dwoch robot iedney, kotoreykolwiek dokończy, to się ma o inszą starac abo [sic] materyą gotowac, pod winą dwoch kamieni wosku do cechu założoną, a przecież winą takową pod utraceniem trzeciey kotoreykolwiek roboty do tego mistrza, kotoryby takowych dwu robot albo iedney miec nie będzie więcej, przyimowac niema. Mistrzowie zas robot mniejszych nie mają odprawowac, kotore są własnym trunkalem towarzyskim. Towarzysze także robot większych odprawowac, kotore przychodzą niżej obiasnione trunkale towarzyskie.

Czwarty artykuł. Współkow około naymowania albo robienia około robot wszelakich (kotre mistrzom tylko dwiema według zachowania między sobą uczynic godzi się) mistrz każdy z towarzyszem kotorykolwiek niema miec żadnych pod winą kamienia wosku, spółkow, bo towarzysz każdy za swoy trunkal ma przestawac na oprawkach robot starych, takowych kotoreby nad złotych szesc nie przechodziły, a to się ma rozumiec przez cały rok, nie od świętego Michała, o kotora oprawkę ma się towarzysz pytac y prosic o dozwolecie mistrza swego, bez dozwolecia jego niema oney odprawowac przez przeszkody robot mistrzowskich. A gdyby się ważył nad wolą y rozkazanie mistrzowskie ma przepadac puł kamienia wosku do cechu.

Piąty artykuł. Towarzysz który zkađ inąd do tego miasta przywędrue, nayprzod opowie się dwom starszym towarzyszom, od których potym cechmistrzowie, gdy się o nim dowiedzą, mają go dac do onego mistrza warsztatu, który na ten czas albo żadnych, albo naymniey towarzyszow będzie miał, tymże też sposobem do mistrzow zarowno do wszystkich mają bydz szykowani towarzyszę, którzy przez zimę nie byli fōldrowani od żadnego mistrza, bo takowych, których mistrz którykolwiek przez zimę przelegował, ile ich będzie przez zimę y lato aż do święta Michała, świętego Archaniōła od mistrza onego y warsztatu iego odchodzic nie mają pod złożeniem rzemiosła, z ktorego artykułu wymuiemy wszystkie mieyskie pospolite roboty, do których mistrzowie wszyscy tyle towarzyszow winni będą dawac, iako potrzeba ukaże, tego iednak dokładaiąc, iż gdyby towarzysz dorobiwszy do czasu przystoynego, to iest do święta Michała, świętego Archaniōła, a chciałby ztąd odeysc, albo się na inszą robotę przeniesc, a zwłaszcza nieżonaty, tedy ma się opowiedziec dwoma niedzielami przed czasem, aby się on mistrz o inszego postarał, y potym gdy dzień świętego Michała przyndzie [sic] ma podziękowac mistrzowi swemu z warsztatu y przystoynie się odprawic, a gdyby który bez opowiedzenia y podziękowania odszedł, takowy złożeniem rzemiosła ma bydz karany, ktorego robic niema aż to sobie przedna. To waruiąc, gdzieby mistrz przezimowanemu towarzyszowi na wiosnę roboty nie pokazał aż do świętego Michała y onego zwłoczył bez roboty, takowemu towarzyszowi z opowiedzią w cechu y oswiadczeniem wolno będzie się starac o robotę u inszego mistrza. Toż się ma y o innych rozumiec, kroryby na wiosnę u tego mistrza robic nie chciał, albo się na stronę wydzierał, a zas tu żonę mając y obeyscia zażywaiąc, takowy podpada nie tylko pod złożenie rzemiosła y od zażywania przekupstwa y obeyscia wszelakiego tak sam przez się, iako y żonę swą oddalony bydz ma, y trunkalow żadnych robic mu dopuscic za wiadomoscią urzędu nie mają. A gdyby też mistrz ieden drugiemu przemawiał takiego fōldrowanego towarzysza, tedy ma podpadac urzędowi grzywien cztery winy y siedzeniem za przeswiadczeniem. Także y towarzysz któryby się śmiał dac przemowic takowōż winę y siedzenie podpadac ma, y do mistrza pierwszego ma się powrocic.

Szosty artykuł. Myta za roboty towarzyszowi y uczniowi niema żaden mistrz umnieyszac y przyczyniac nad urzędowe nasze postanowienie y pomiarkowanie, ktore teraz są, takowe postanawiamy, to iest towarzyszowi na dzień zapłato [sic], gdy będzie robił, skoro dzień aż do godziny dwudziesty drugiey y aby nic sobie z drzewa pańskiego nie brał, ani przywłaszczzał, bez wszelkiego pianstwa się zachował, takowemu towarzyszowi myto na dzień po Wielkieynocy aż do świętego Michała po groszy dwunastu, a od świętego Michała aż do Wielkieynocy po dziesięć groszy, a uczniowi groszy osiem naznaczamy, godzinę iednak sniadania w lecie od Wielkieynocy dziesiętą aż do Panny Maryey Zielney, a godzinę obiadu pietnastą, a od Panny Maryi Zielney tylko godzinę osimnastą na obiad y odpoczynek aż do Wielkieynocy przez zimę raz na dzień naznaczaiąc. A gdyby który towarzysz piianstwem się zabawiał albo w poniedzialki, albo wtorki do roboty nie stawał, takowy ma bydz odniesiony do pana burmistrza na ten czas będącego y ma bydz karany więzieniem y kopą winy, a że też częstokroc y sami mistrzowie piianstwem się bawią y robot nie pilniać y przez nich się częstokroc w miarach y w inszych budynkach przez niedozor szkoda dzieie, gdyby się takowy naydował za odniesieniem także do urzędu trzema grzywnami toties quoties ma bydz karany y siedzeniem.

Siodmy artykuł. Mistrzow wszystkich niema bydz więcey w tym cechu tylko dwadziescia, a gdy który ze dwudziestu umrze, dopiero na jego miesce nowy mistrz następowac ma, przytym uczniowe więcey od trzech zaden mistrz nie ma chowac, ani ich uczyć, ani też uczenia ich od trzech lat na mnieysze lata na pieniądze zamawiac, wszakże gdy z tych uczniow trzech iednemu lat pułtrzecia

wyniędzie, wolno na to miejsce innego dla zaprawy przyjąć. A gdy takowy uczeń lata swoje wysłuży u mistrza swego, ma dać do skrzynki mistrzowskiej złotych trzy, a do towarzyskiej złotych dwa. Które oddawszy, ma być zrazu za robieńca miany y kтому ma iść do roku mniejsze myto w poł, iako towarzyszowi. Towarzysze też którzy uczniami nie byli y czasu uczenia nieodprawili, aby powinność do puszeki mistrzowej złotych trzy oddali, y do puszeki towarzyskiej złotych dwa, a potym, aby bez wyuczenia żaden towarzyszem nie zostawał, y towarzysze aby uczniów nie chowali, ieno sami mistrzowie pod winą pułkamentu wosku.

Osmy artykuł. Posłuszeństwa cechowe wszelkie tak mistrzowie, iako y towarzysze powinni zachować y na pogrzebie ieden drugiego być. Także y pewnych czasow kwartalnych za bracią zmarłą odprawować na każde obesłanie cechmistrzow do schadzek y cechow pod winą za każdy raz groszy szesć stawic się mają, a iż osobne postanowienie dobrowolnie uczynione przez towarzysze przy kościele metropolitanskim na chwałę Bożą odprawowanie pewnych obligow według przywileju y obligacyi w nim wyrażoney, osobno zaczęte y postanowione iest, tedy my ich pobożność pochwalając potwierdzamy, nakazując mistrzom, aby przeszkody żadney nie mieli w nabożeństwie tak kwartalnym, iako też y na święta Najswiętszey Panny, ale one według zaczętey pobożności swoiey y obligacyi bez przeszkody odprawowali, wzajem zas mistrzowie powinni starać się, aby także miejsce wspólne sobie upatrzysz przy którymkolwiek ołtarzu nabożeństwo, a mianowicie kwartalne za to msze za zmarłą bracią odprawowane było, y osobne swoje aparaty to iest: leytuchy, swice y inne potrzeby każdy z nich tak mistrzowie, iako y towarzysze obmyślali. Na pogrzebach jednak tak mistrzowskich, iako towarzyskich, aby tak mistrze, iako y towarzysze ieden u drugiego żon y dziełek ich, aby bywali pod winą groszy szesć albo bezmiana wosku.

Na ostanek czasu gwałtownego strzeż Boże ognia tak w mieście, iako y na przedmieściu do bronienia przybywać mają, tak mistrzowie, iako y towarzysze z siekerami y bronic iako najlepiej, także gdy czasu tryumfu iakiego albo dla jazdow jego krolewskiej mosci, przymasow y magnifikow koronnych y miasta tego mają z posrodku siebie obierać sposobnych, którzyby na ratuszną wieżę albo kościelną z chorągwiemi wnieść y radość wywiianiem chorągwi oświadczać mogli.

Owo zgoła powinności wszelakie, które z urzędowego rozkazania będą także y cechmistrzowskie to wszystko mistrzowie y towarzysze mają odprawować pod winami z uchwały tak urzędu, iako y cechy idącey.

My tedy przerzeczeni rayce Lwowscy chcąc, aby ci cięśle którzykolwiek budynkiem obywatelom miasta tego wygodę czynią, wszyscy wobec przy tym mieście za temi opisanymi artykułami y starodawnymi przystoynymi obyczajami wedle innych bacznych tego miasta rzemieślnikow cechowych. Nayprzod ku czci, ku chwale Panu Bogu Wszchemogącemu, a potym ku osobliwicy miasta tego ozdobie y obronie we wszelakiey pobożności, w ładzie dobrym, w obyczajach podściwych [sic], w zgodzie y miłości, życzliwosci y pokoju z sobą zobopolnie żyli, a w budowaniu potrzebnym miastu temu y jego obywatelom przez te porządki snadniey y lepiej dogadzali. Dla tych y dla innych pomienionych przyczyn Pana Boga y Imienia Jego Świętego na pomoc wzięwszy, a przychyliwszy się do praw y przywilejow, które ile ku takowey rzeczy krowie JMC Polscy nam y miastu temu zdawna łaskawie nadac raczyli y potwierdzili, też my im cechę y to bractwą założyli, iakoż zakładamy ninieyszym listem, potwierdzając y w mocy zostawując y porządki tak w tym liście wyżey namienionym opisane, iako też potoczne y inne od nich samych starodawnym obyczajem zachowali. Zachowując iednak sobie y potomnym successorom naszym według czasu potrzeby y odmiany moc y władzę artykułow wzwyż opisanych przyczynienia, umnieyszenia z powinności władzy y urzędu naszego. Na co dla lepszey wiary pieczęć urzędu naszego iest

przycisniona. Działo się na ratuszu Lwowskim w srodę przed świętem Ścięcia świętego Jana Chrzciciela blisko, roku Panskiego tysięcznego szescsetnego czterdziestego pierwszego.

Bartholomaeus Zimorowicz civitatis Leopoliensis notarius.

Ex actis spectabilis magistratus Leopoliensis rescriptum. Locus sigilli in caera rubra expressi.

Nайці міста Львова. Відомо робимо всім загалом – сучасникам і прийдешнім. Що маючи про це дбати з нашого обов'язку, щоб усі міщани та жителі міста Львова завжди перебували в спокої та порядку і доброму керуванні; оскільки між ремісниками, котрі працюють із деревом, істотно зросла кількість різних теслярів, а між ними одностайного права в їхніх предків не було, звідки багато починалося між ними суперечок, і була невелика різниця між вивченим ремісником і партачем, а також між тими, хто звик пристойно поводитися між людьми, і тими, хто ніколи статечності або шанобливості не хоче дотримуватися. Тому для спільного добра міста Львова та для обопільного заспокоєння, йдучи у цьому за прикладом і звичаєм наших предків, за статечною увагою нашого уряду; їм значно залежить на братстві або цеху, як й іншим ремісникам, щоб ці всі, які будують із дерева будинки, фільварки, склади, поверхи, накриття за допомогою дерева, дошок, гонтів, (майстри) будь-якого народу або нації, що є при тому місті Львові та в околиці, які живуть тепер і будуть у майбутньому, були покірними, відповідно до тих прав, ухвал, вироків та звичаїв, котрі тут нижче головні статті описують такими словами.

Перша стаття. Хто захоче у своєму ремеслі майстром із підмайстрів стати або, будучи майстром деінде в справному цеху, захоче до львівського місцевого цеху перейти або вступити, такий найперше має, вступивши та зайшовши до цеху з двома чесними міщанами, просити всіх майстрів, які є на спільних зборах, аби його прийняли у своє гроно. І після першого вступу має показати достатній лист про своє навчання і ясно та явно в тому цеху зробити заяву, що є в послуху Римської церкви і не іншої, тільки загальної римо-католицької віри. Це освідчення про віру стосується і (людей) грецької релігії, які вступають (до цеху). Коли це вони вчинять чи будь-хто вчинить із тих вступаючих, мають і повинні будуть цехмістри наказати прочитати порядки або (можуть) також самі переказати звичаї з привілею, які будуть служити для справи та цехових порядків. Коли це виконає той, хто вступає, то мусить це затвердити поданням руки цехмістрам і віддати до цехової скриньки перший вступ – 1 зл., тобто 30 польських гр. Це зробивши, має просити цехмістрів і братів, які будуть у цеху, аби був рекомендований львівському раецькому урядові цехмістрами, котрі будуть у той час належно обрані, з дозволом братів, для прийняття міського права. Перш ніж йому буде дано те міське право, повинен, за звичаєм, довести добре ложе свого народження або урядовим листом, або гідними довір'я свідками, або що він такий доказ на певний час принесе, чинячи про себе певність. Коли ж це відбуде, має потім у цеху просити у майстрів, аби йому визначили день для писання та виготовлення штуки. На це виготовлення повинен узяти зі собою аркуш паперу та чотири дошки на формування довгих стін півлоктя, щоб (висотою) в зріст (людини) скласти квадрат. І на тих дошках має поставити зв'язані контури таким способом, як є визначено під нашою печаткою, і мають контури коротшими бути, щоб не досягали стін, але в'язаним способом, впускаючи один у другий, контури завісити на (першому) поверсі. Вони не по-партацьки, але досконалим способом мають бути виконані. А коли таку штуку, написану та зроблену, відбуде, повинен презентувати всім майстрам, і коли не

буде ні в чому критикована, а прийнята, мусить відбути другу повинність: для збільшення спільних братських потреб зобов'язаний дати 8 зл. польської монети. А зроблену та прийняту штуку має до лонгерії віддати і з нею – битий таляр або 3 зл. А майстрам повинен купити бочку пива або меду для задоволення, яка би коштувала також 8 зл. А якби той, хто пробує штуку виконати, був критикований майстрами або цехом за виконання недосконалої штуки, тоді мусить просити ласки у майстрів і старатися про згоду майстрів та їх щодо рішення заспокоїти. Однак синам майстрів або їхнім зятям, або вдовам, котрі zostалися після майстрів, зробивши півштуки, залишається ласка, щоб намалювавши (штуку) та давши 4 зл. і бочку пива за 3 зл., більше не давали, а були прийняті за майстрів. А що стосується підмайстрів, які фактично відправили магістерію, та є давно майстрами, то ті не мають йти у підмайстри, братися до їхніх порядків та зборів, а повинні перебувати між майстрами та вважатися майстрами. А ті, які не були в підмайстрівському порядку, стали майстрами, ті тоді мають відсилатися до підмайстрів, щоб відбути підмайстрівські повинності, тобто, щоб віддали звичайні датки до скарбниці підмайстрів і залишалися щонайменше два тижні між підмайстрами, а потім при засвідченні підмайстрами були.

Друга стаття. Майстри та підмайстри, які належать до одного братства, щоб цехових справ поспіхом і в замішанні, як досі бувало, не проводили. Від цього часу повинні мати зі свого боку окремі збори та свої господи, тобто, щоб в одній господі при двох присяглих цехмістрах, схвалених панами райцями, а в другій (господі) – підмайстри також при двох майстрах, відповідно до звичаю, свої справи обговорювали. Тих двох майстрів, коли будуть висилати зі свого цеху до підмайстрів, аби призначали та висилали спокійних людей, щоб із них підмайстри брали добрий початок і візрець, щоб між ними не чинили розбрату та неспокою. Також взаємно підмайстри мають просити, щоб їм вислали двох майстрів, які зобов'язані прибути для порядку та поради, коли проходять збори. І не мають і не повинні підмайстри проводити зборів підмайстрів без дозволу та відома цехмістрів. А повинність тих двох майстрів, які кожні два тижні будуть ходити на збори підмайстрів, такою має бути: щоб уважно стежили за гідністю та пошануванням між майстрами і справи, які виникатимуть між підмайстрами, щоб поважно відбувалися, щоб порушників карали і, що потрібно, приймали. А після виголошення кари, щоб кожному обтяженому було вільна і не заборонена апеляція найперше до майстрів, потім від майстрів до пана бурмиистра та раецького уряду. І майстри, і підмайстри в тому братстві мають бути зобов'язані до всіляких церковних і цехових повинностей. Так щодо датків, які підмайстри до цехової скриньки складають, учинили та чинимо такий порядок, що згадані майстри завжди повинні мати під своїм ключем у підмайстрівській скриньці власну та окрему свою скарбничку. До тієї скарбнички (складаються датки) насамперед із підмайстрів, які з деінде приходять і які, прийшовши, відповідно до звичаїв, кладуть до братства “оргове”. Такий їхній цілий даток, тобто 4 гр., до скарбнички майстрів має кластися. А з усіляких кар, які беруть із порушників, також із грошей, що їх кожен з них раз на два тижні за звичним правилом на зборах дає, тільки третя частина має бути на цих зборах за присутності тих двох майстрів відділена та відкладена, і вміщена до майстрівської скарбнички. Потім згадані майстри, два брати, ці зібрані гроші зі згаданої скарбнички кожен квартал повинні будуть відносити (до цеху). Бо за ці, як за свої гроші, які спільно складають на зборах: майстри – 1,5 гр., а підмайстер – по 1 гр., всі братства свої потреби задовольняють. А з узятих (грошей) та видатків брати в цеху повинні звітуватися кожен квартал на загальних зборах.

Третя стаття. Жоден майстер не повинен братися більш ніж за дві роботи, так, щоб до кожного будівництва у міщан була увага. І до того ж, щоб один брат іншому, коли той потребує засобів для життя, не перешкоджав у слушному заробітку. Однак, коли буде бачити, що з тих двох робіт скоро

якусь одну закінчить, то має старатися про іншу або готувати матеріал, під приписаною карою двох каменів воску до цеху. Під такою карою втрапи будь-якої третьої роботи, якої не має приймати, що (має припасти) тому майстрові, який не мав би більше двох або однієї робіт. А майстри малі роботи не повинні брати, що є трункалем для підмайстрів. Також підмайстри не можуть братися за більші роботи, які приходять, а трункалі підмайстрів є нижче пояснені.

Четверта стаття. Жодних спілок при найманні або виконанні всіляких робіт (яких майстрам тільки дві годиться мати, відповідно до звичаю) жоден майстер із будь-яким підмайстром не повинен мати, під карою каменя воску. Адже кожен підмайстер за свій трункаль має задовольнитися ремонтом старих робіт, таких, які не перевищували би 6 зл. А це має виконуватися протягом цілого року, але не від Св. Михайла. Про цей ремонт мусить підмайстер питатися та просити у свого майстра, без його дозволу не може його виконувати, щоб не перешкоджати майстрівським роботам. А якби наважився без волі та наказу майстра, то має підпасти карі півкаменя воску до цеху.

П'ята стаття. Підмайстер, який прибуде з деінде до того міста, насамперед повідомить про себе двом старшим підмайстрам. А потім від них мусять довідатися про нього цехмістри, які зобов'язані його дати до того майстра, який на той час не буде мати жодного або матиме найменше підмайстрів. Таким самим чином до майстрів, порівно до всіх, повинні посилатися підмайстри, які через зиму не турбувалися жодним майстром. Ті ж (підмайстри), котрих перезимував майстер, скільки би їх не було, через зиму та літо аж до свята Св. Михайла архангела від свого майстра не мають відходити з майстерні під (загрозою) складення ремесла. Із цієї статті усуваємо всі звичайні міські роботи, до яких усі майстри повинні давати підмайстрів, як буде потреба. Однак це додаючи, якби підмайстер, доробивши до належного часу, тобто до свята Св. Михайла архангела, хотів би відійти або на іншу роботу перейти, а особливо неодружений, тоді має повідомити за два тижні перед часом, щоб той майстер шукав іншого (підмайстра). Потім, коли (настане) день Св. Михайла, має подякувати своєму майстрові та пристойно відбутися. А якби котрий (підмайстер) без повідомлення та подяки відійшов, такий має бути покараний складенням ремесла, тобто не має працювати, аж поки цю (проблему) не вирішить. Таке застерігаємо, якби котрийсь майстер перезимованому підмайстрові на весну не показав роботу аж до Св. Михайла та його марнував без роботи, то такому підмайстрові, при повідомленні у цеху та засвідченні, буде вільно шукати роботу в іншого майстра. Це ж має стосуватися й інших: коли би (підмайстер) на весну в того майстра не хотів працювати або сам на сторону втік, а тут мав би дружину та користувався обійстям, такий підпадає не тільки під складення ремесла, але і має бути віддалений з відома уряду від права користування всіляким перекупством та обійстям, як сам, так і його дружина, і жодних трункалів виконувати не може. А коли би той майстер намовляв іншого такого підозрілого підмайстра, тоді при доведенні (цього) має підпадати урядовій карі 5 гривень і сидінням (на вежі). Також підмайстер, який наважився би до намови, підпаде під таку ж кару та сидіння (на вежі), а (потім) мусить повернутися до першого майстра.

Шоста стаття. Плату за роботи майстрові та підмайстрові жоден майстер не повинен зменшувати та збільшувати поза нашу урядову ухвалу та уточнення, яке тепер так встановлюємо: плата підмайстрові на день, коли буде працювати від ранку аж до 22 години (щоб нічого з панського дерева собі не брав, ані не привласнив, поведився без всілякого п'янства), такому підмайстрові за день від Великодня до Св. Михайла – по 12 гр., а від Св. Михайла аж до Великодня – по 10 гр., а учневі – 8 гр. визначаємо, призначаючи, однак, годину на сніданок улітку від Великодня аж до Успіння Діви Марії – в 10 годині, а годину обіду – в 15 (годині); а на зиму раз на день – від Успіння

Діви Марії аж до Великодня – тільки о 18 годині на обід та відпочинок. А коли би якийсь підмайстер пиячив або у понеділки чи вівторки до роботи не ставав, такий має бути відданий до пана бурмістра, що в той час буде, та має бути покараний карою ув'язненням та копою. А що часто і самі майстри пиячать і не пильнують за роботами, через що в мірах та в інших будинках при недогляді шкода діється, то якби такий був, при відданні такого до уряду, (скільки разів винен буде), стільки ж разів має бути покараний 3 гривнями та ув'язненням.

Сьома стаття. Всіх майстрів у цьому цеху не може бути більше двадцяти. А коли хтось із двадцяти помре, тільки тоді на його місце має прийти новий майстер. При тому жоден майстер не має більше трьох учнів тримати, ані їх вчити, ані також їхнє трирічне навчання за гроші на менші роки переводити. Однак якби з тих учнів одному вийшло два з половиною роки, то вільно на його місце іншого для початку (навчання) прийняти. А коли учень свої роки вислужить у свого майстра, зобов'язаний дати до скриньки майстрів 3 зл., а до (скриньки) підмайстрів – 2 зл. Їх віддавши, зразу за робенця повинен уважатися, і йому має йти менша наполовину платня, ніж підмайстрові. Ті підмайстри, що учнями не були та не відбули час навчання, щоб віддали повинність до майстрівської скарбниці – 3 зл., а до підмайстрівської – 2 зл. І потім без науки жоден підмайстер не залишався і щоб підмайстри учнів не тримали, тільки самі майстри, під карою півкаменя воску.

Восьма стаття. Всі цехові повинності як майстри, так і підмайстри повинні виконувати та бувати на похоронах один другого. Також у визначений час раз на квартал при (відправі) за померлих братів бувати і ставати при кожному обсиланні цехмістрів на цехових зборах, під карою за кожен раз 6 гр. А що окрема ухвала, добровільно вчинена, підмайстрами про відбуття певних зобов'язань у митрополичому костелі на хвалу Богу, відповідно до привілею та викладеного в ньому зобов'язання, є окремо започаткована та встановлена, тож ми, хвалячи їхню побожність, підтверджуємо, наказуємо майстрам, щоб жодної перешкоди не чинили при богослужінні як кварталному, так і на свята Діви Марії, але їх (підмайстрів), відповідно до започаткованої їхньої побожності та зобов'язання, без перешкод тримали. А навзаєм майстри повинні старатися, щоб також, спільне місце вибравши при будь-якому вівтарі, відбувалося богослужіння, а саме кварталне за душі померлих братів, і мали окремі свої церковні речі, тобто: лампи, свічки та інші, як майстри, так і підмайстри. Однак на похоронах, як майстрівських, так і підмайстрівських, щоб майстри та підмайстри, їхні дружини та діти взаємно бували, під карою 6 гр. та безміна воску.

Наостанок, при раптовій появі, боронь Боже, вогню як у місті, так і на передмістях зобов'язані для захисту прибувати і майстри, і підмайстри зі сокирами та боронити (місто) якнайкраще. Також у час якогось тріумфу або приїздів його королівського маєстату, примасів та державних достойників та (урядовців) цього міста мають вибирати зі свого середовища гідних, які би на ратушну або костельну вежу могли з хоругвами ввійти та освідчити радість вимахуванням хоругвою.

Отож загалом усілякі повинності, які будуть за урядовим наказом, також за цехмістрівським (наказом), це все повинні майстри та підмайстри виконати, під карами, що йдуть з ухвали як уряду, так і цеху.

Тоді ми, згадані львівські райці, бажаючи, аби всі ці теслі загалом, котрі чинять вигоду жителям того міста у кожному будинку, у цьому місті за тими описаними давніми пристойними звичаями, як й інші цехові ремісники того міста, насамперед для честі та хвали Пана Всемогутнього Бога, а потім для особливої оздобы та оборони того міста, у всілякій побожності, в доброму ладі, у гідних звичаях, у згоді та любові, зичливості та спокою між собою взаємно жили, а в будівництві, необхідному тому місту та його мешканцям, через ці порядки краще й охочіше працювали. Через ці й інші згадані причини, взявши на допомогу Пана Бога та Його Святе Ім'я, а прихилившись до

прав і привілеїв, які для такої справи нам та місту здавна ласкаво польські королі вважали (за гідне) надати та підтвердити, тож ми їм цех і братство заклали, як і закладаємо даною грамотою, підтверджуючи і в силі залишаючи і ті порядки, котрі в тій вищезгаданій грамоті описано, і поточні й інші (порядки), які вони самі давнім звичаєм зберігали. Проте залишаємо собі та нашим майбутнім спадкоємцям, при потребі часу та змінах, силу та владу ті вищеописані статті доповнити, зменшити з обов'язку влади та нашого уряду. Для кращого довір'я печатка нашого уряду є притиснута. Діялося на львівській ратуші в найближчу середу перед святом Усікновення голови Св. Івана Хрестителя, року Божого 1641.

Бартоломей Зиморович, писар міста Львова.

Копія з актів знаменитого львівського магістрату. Місце печатки, відтиснутої у червоному воску.

1645 р., листопада 22, Львів

Львівські райці уточнюють статут теслярського цеху та додають статті, які стосуються взаємин майстрів та підмайстрів

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 724. Пергамент: 35,4x59,6 + 3,6 см. Без написів. На згинах пергаменту діри. На шовковому голубому шнурку у бляшаній коробці печатка: Soch., Herb, s. 18, I.

Транс.: ЦДІАЛ. – Ф. 9, оп. 1, спр. 732 (див. док. № 110).

Обляга: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 57, с. 1737-1740.

Коп.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 349, арк. 6-8зв.; спр. 349, арк. 9-12зв.

Регест: Каталог, № 874.

Consules civitatis Leopoliensis. Universis et singulis, quorum interest, tenore praesentium significamus. Quomodo in plenaria officii nostri consularis residentia personaliter residentes spectabiles dominus Valentinus Scholc Stancell et excellens dominus Nicolaus Zychini philosophiae doctor, collegae nostri consulares, ad cognoscendas decidendasque differentias inter cechmagistros, magistros et socios lignifaborum contubernales Leopoliensibus intercedentes, seu declarandam ordinationem inter hoc idem contubernium habitam, ex officiis suis requisiti et deputati existentes, officio deputationis sua rite functi, in praesentia honestorum Simonis Maciązek, Alberti Długosz cechmagistrorum, Joannis Szydłowczyk, Christophori Ziemborski, Andrea Student, Mathiae Dzis, Joannis Szczepanik, Sebastiani Babiski, Christophori Olesnicki magistrorum lignifaborum, suburbanorum Leopoliensium, necnon Valentini Studencik, Stephani Gwozdz, Stanisłai Ganczarz, Joannis Grodzicki, Valentini Konieczny, Petri Martinka, Mathiae Czarnopyski, Alberti Tyrawski, Gaspari Kołkowski, Christophori Niemirowicz sociorum tum et aliorum in multo numero eusem contubernii lignifaborum magistrorum et sociorum personaliter comparentium et in eadem declarationem nominatorum et infrascripta legi, suscipi ac autoritate nostra approbari perpetuitarique expetentium, in vim sua vera ac fidelis relationis, declarationem ordinationis, sive decisionem differentiarum inter eosdem cechmagistros, magistros et socios intercedentium, ob meliorem eorundem ordinem, ex consensu totius contubernii praetacti factum,

inscriptumque consentaneum redactam et manibus suis subscriptam, ad actis praesentibus inserendum ac per officium nostrum approbandum sub tenore verborum praesenti producerunt.

Tenor declarationem. My rayce nizey podpisani będąc deputowani zeszlismy sie do cechu ciesielskiego, w gospodzie w Gładyszowskiej kamienicy będącego, na uspokojenie roznic nizey opisanych między mistrzami y towarzyszami zachodzących, kędy propositiā mistrzowską y responsiā towarzyską, a potym zobopolną kontrowersiā przesłuchawszy y przytym przywilej cechowy przy wszystkim zgromadzeniu mistrzow y towarzyszow przeczytawszy, takową determinaciā y zgodę uczynilismy. Poniewaz przywilej declaruję porządek wszystek, iaki ma bydz między mistrzami y towarzyszami trzymany, a towarzysze o tym przywileju y konditiach iego nie wiedzieli, bo go iem mistrzowie nie czytali, ani do czytania powierzali. Dla tegosz towarzyszom bonty [sic] zawzięte na ten odpuscilismy, a od tego czasu trzymać przywilej y contenta iego wszystkim zobopolnie nakazalismy. Jakosz natychmiast wszyscy co obce tak mistrzowie, iako y towarzysze Simon Maciązek, Woyciech Długosz cechmistsze, Jan Szydłowczyk, Krzysztof Ziemborski, Jędrzey Student, Matys Dzis, Jan Szczepanik, Sebastian Babiski, Krzysztof Olesnicki y insi wszyscy, ktorych było szesnascie, takze towarzyszow Walenty Studencik, Szczepan Gwozdz, starsi towarzysze y buntownicy, Stanisław Ganczarz, Jan Grodecki stołowy, Walenty Konieczny, Piotr Martynka, Matys Czarnopyski, Woyciech Tyrawski, Gaspar Kołkowski, Krzysztofh Niemierowic, Stanisław Dziesiątnik, Jan Piechowczyk, Tomas Kusaty, Jan Samborski y insi, ktorych było na ten czas siła declarowali się y ręce nam y sobie zobopolnie na deklaratiā dali w te słowa.

[1] Ze my przywilej y contenta iego, gdyż są dobre y słusne przymiemy, według tegosz przywileju sprawować sie we wszystkim obiecuiemy, na myto, w przywileju położone, po groszy dwanascie od Wielkiej Nocy do świętego Michała, po groszy dziesięci od świętego Michała do Wielkiej Nocy pozwalamy, tylko zeby nam panowie mistrzowie myta nie zatrzymywali albo nieumnieyszali pod winami u przywileju położonymi, prosiemy. A gdzieby inaczey było, wolność sobie skarzyć na nich przed urzędem zostawuiemy. Chłopcow do uczenia przymować nie będziemy y owszem, iesli sie ktorzy naydą, panom mistrzom oddamy, ani ich u siebie zapisywać będziemy. Drzewa na targowisku nie kupować bez dozwolenia mistrzowskiego nikomu obiecali, do cechu iak z naywiększą przystoynościā za zaleceniem dobrym wstępować, powinność do cechu oddawać submittowali sie, roboty nie przed bramami albo na rynku, ale w gospodzie, nie iako drążnicy, ale iako rzemieslnicy poczciwi (gdzy to iest cechowe szynkowe y uprzywileiowane rzemiosło) czekać y mistrzowie z gospody ich używać y brać na robotę powinni, ktorzy ieszcze towarzysze w nauce pod mistrzami nie byli, maią się poddać y douczać y powinność cechową odprawiać.

[2] Wszyscy do tego czasu towarzysze, ktorzyby powinności cechowej nie oddali, powinni iā iak nayprzędzey odprawić, a zeby sprawa lepsza y rząd lepszy, niż pierwey, y krotsza ceremonia w cechu odprawowana była, y koszt aby mniejszy na tę szhadzki wychodził.

[3] Postanowili między sobą przy nas, aby towarzysze gospode swoje od czasu postanowionego opusciwszy do gospody panow mistrzow, gdyż iest spolna izba y niech szhadzki swoje y skrzynke swoje przeniesli, skrzynke y puszke swoje y sprawy swoje pospołu z mistrzow swoich chowali, klucze ieden u siebie, a drugi u mistrzow od skrzynki abo puszki trzymali. Winy swoje do swojej puszki osobna odbierali y niemi szafowali. Skrzynki swojej otwierać, asz mistrzowie z niemi dway zasiędą, pod winą nie powinni. Z drugiey strony mistrzowie do cechu powinni trzezwą chodźć y sprawę cechową w trzezwości dla przykładu towarzyszom dobrego odprawować, y bez bindasow albo wszelkiego oręza za stołem siadać maią. Do tego przywilej na kazdą schadzke cechową przed sprawą czytać głosem [maią], aby tak mistrzowie, iako towarzysze contenta iego słyszeli y w pamięć brali powinni y obierali.

[4] Czeladz nie mają sobie na robocie odmawiać, ani podkupować tak przy miescie, iako na stronie pod winą u przywileiu opisaną. Towarzysze tez nie mają odchodzić mistrza, u ktorego raz siedzie do skończenia roboty, ani sie dać podnawmować.

[5] Drażniki y partacze, ktorzy to porywają y podrzucają ciesieskie rzemiesło pocziwie sobie poniewierając, mają wszyscy spolnie z robot zabierać y onem rzemiesła wszelakim sposobem robić, poki sie nie podda pod naukę y pod sprawę cechową, przeszkadzając bronić.

[6] A co sie tknie ołtarza w kosciele farskim, aczkolwiek zdawna ten ołtarz ciesle wszyscy starsi y młodsi oraz trzymali, iednak iż go zaś za rozerwaniem y niedbalstwem takim, iako teraz iest odbiegli, a towarzysze ciesielczykowie zaś znowu od kilku lat mistrzow swoich do niego zbiegli y consens authenticzny jego mosci loci ordinarii praesentis sine scitu mistrzow swoich kosztem swoim otrzymali. Dla tegosz za persuasią naszą y za spolnym pozwoleniem do iednostaynego bractwa, przykładem inszych cechow przystali y ten ołtarz y aparaty iego kosztem spolnym wszyscy oraz tak mistrzowie, iako y towarzysze prowidować, nabożenstwa przestrzegać y karać się, ktorzyby z nich nie był na mszy iakiey groszy sześć, a na puł mszy groszy trzy do puszki na potrzeby ołtarzowe nieodpuszczenie dawać pozwalali.

[7] Na ostanek gdzieby sie wazył ktorzy towarzysz lubo tez mistrz to postanowienie przez urząd y ceche, zubopolnie teraz uczynione, y przywilej swoy psować y bunt y iakie podnosić, drugich do tego namawiać, takowy ma być z rzemiesła zrzuczony, a iako buntownik y ultay do urzędu mieyskiego podany, skarzony y podług excessu na mieszku y ciele karany. A to karanie ma sie sćiagać na wszytkich y na kazdego pod ktorąkolwiek iurisdictioni, byle ciesielke chćiał robić mieszkającego. Na co my deputati rękami sie swemi podpisali y strony obiedwie to postanowienie do xiąg urzędowych ich mosci pp. radziec, iako patronow swych podać pozwolili. Działo się w gospodzie ciesielskiej przy zgromadzeniu wszytkich mistrzow y towarzyszow dnia dwudziestego pierwszego Marca, roku Panskiego tysiác szescsetnego czterdziestego piątego.

Valentinus Scholc consulus od ich mosci pp. collegow deputowany manu propria.

Mikołay Zichini c[onsulus] c[ivitatis] L[eopoliensis], iako arbiter a magistratu consul[at]o deputatus manu propria.

Nos igitur consules praeinsertam ordinationem declarationem sive differentiarum decisionem inter lignifabros et socios eorum contubernales per supranominatos collegas nostros factam et relatam, per contubernales vero pro rato et grato susceptam, actis praesentibus inseri permissimus et in quantum iuri publico non contrariatur, autoritate nostra approbavimus, facultate nihilominus nobis et succedaneis nostris reservata, eiusdem declarationis sive decisionis differentiarum puncta pro rerum et temporum exigentiam meliorandi, corrigendi, addendi et mutandi. In cuius rei fidem sigillum officii consularis praesentibus est appenssum. Actum Leopoli feria quarta in crastino Praesentationis beatissimae Virginis Mariae, anno Domini millesimo sexcentesimo quadragesimo quinto.

Bartholomaeus Zimorowic civitatis Leopoliensis notarius.

Ex actis spectabilis magistratus consularis Leopoliensis.

айці міста Львова. Всім та кожному, кому потрібно, повідомляємо даною (грамотою).

Що до присутності нашого расцького уряду особисто прийшли знамениті пан Валентин Шольц Станцель і вчений пан Миколай Зихіні, доктор філософії, наші колеги, райці, що були визначені до розпізнання та вирішення суперечок між львівськими цеховими цехмістрами, майстрами та підмайстрами, чи за (обов'язком) свого уряду запрошені та депутовані

до уточнення ординації, яка є в тому цеху; виконуючи обов'язок депутовання своїм звичасм, за присутності чесних (*перелік прізвищ та імен 9 цехмістрів і майстрів*), тесль-майстрів, львівських передміщан, а також (*перелік прізвищ та імен 10 підмайстрів*), підмайстрів, а також інших майстрів і підмайстрів того цеху тесль, які особисто у великій кількості прийшли і від свого імені просили це уточнення і (все), що нижче написано, прочитати, прийняти та нашою владою схвалити та увічнити. Силою своєї правдивої та достовірної реляції (райці-депутати) уточнену ординацію чи вирішення суперечок між тими цехмістрами, майстрами та підмайстрами, прийняту для кращого їхнього порядку за згодою всього того цеху, записану, слушно зрадаговану та їхніми руками підписану, представили для внесення до цих актів та схвалення нашого уряду зі змістом у таких словах.

Зміст ординації. Ми, нижчепідписані райці, будучи депутовані, прийшли до теслярського цеху, що перебував у господі у Гладішовській кам'яниці, на заспокоєння нижчеописаних суперечок між майстрами та підмайстрами. Прислухалися до твердження майстрів та відповіді підмайстрів, а потім (на ту) взаємну полеміку, і при тім прочитавши цеховий привілей на загальних зборах усіх майстрів і підмайстрів, таку ухвалу та згоду вчинили. Оскільки цеховий привілей визначає весь порядок, який має бути між майстрами та підмайстрами, а підмайстри про той привілей та його умови не знали, бо його майстри їм не читали, ані довіряли до читання, тому підмайстрам завзяті бунти відпустили, а від цього часу всім обопільно наказали триматися привілею та його змісту. Натомість усі, хто присутній, як майстри, так і підмайстри (*перелік прізвищ та імен 9 цехмістрів і майстрів*) і всі інші, яких було шістнадцять, також підмайстри (*перелік прізвищ та імен 14 старших підмайстрів, столового й інших підмайстрів*) та інші, яких на той час було багато, декларували і руки нам і собі взаємно дали з декларацією в таких словах.

[1] Що ми привілей і його зміст, оскільки є добрі та слушні, приймаємо, обіцяємо, відповідно до того привілею, поводитися в усьому, дозволяємо на платню, яка визначена в привілеї, – по 12 гр. від Великодня до Св. Михайла, по 10 гр. – від Св. Михайла до Великодня, тільки просимо, щоб нам пани майстри платню не затримували або зменшували під карами, визначеними у привілеї. А коли б інакше було, залишаємо собі право скаржитися на них перед урядом. Хлопців для навчання не будемо приймати і загалом, коли якийсь знайдеться, панам майстрам віддамо, ані не будемо у себе записувати. Деревина на торзі нікому обіцяємо не купувати без дозволу майстрів. Зобов'язалися до цеху з якнайбільшою шанованістю за доброю рекомендацією вступати та віддавати повинності до цеху. На роботу повинні чекати не перед брамами або на ринку, а в господі, не як партачі, але як шановані ремісники (адже це є цехове впорядковане й упривілейоване ремесло), і майстри з їхньої господи (мають) кликати та брати до роботи.

[2] Ті підмайстри, які в науці під майстрами не були, зобов'язані піддатися та довчитися та цехову повинність віддати. Всі підмайстри, які до цього часу не віддали цехової повинності, мусять якнайшвидше її віддати. І щоб справа була краща та кращий порядок, ніж перед цим, треба, щоб коротшою була церемонія в цеху і виходив менший кошт на ті збори.

[3] Постановили між собою при нас, аби підмайстри, покинувши свою господу від встановленого часу, до господи панів майстрів, адже є спільною кімната, перенесли свої збори та свої скриньки, і тримали свої скриньки та скарбнички і вели справи разом зі своїми майстрами, маючи один ключ у себе, а другий – у майстрів. Свої датки до своєї скарбнички окремо клали та ними розпоряджались. Своєї скриньки не можуть відкривати, поки два майстри з ними не сядуть. З іншого боку, майстри повинні до цеху тверезими приходити і цехову справу вести у тверезості – для доброго прикладу підмайстрам, і мають без будь-якого біндасу або зброї за стіл сідати. Окрім

того, привілеїв на кожних цехових зборах перед справою зобов'язані читати голосно, щоб як майстри, так і підмайстри чули його зміст і запам'ятовували.

[4] Не повинні челядь собі на роботу підмовляти, ані підкуповувати, як у місті, так і на стороні, під описаною у привілеї карою. Підмайстри також не мають відходити від майстра, у якого сидять, до закінчення роботи, ані дати себе піднайняти.

[5] Халтурникам і партачам, які, поневіряючись, підривають і розхитують чесне теслярське ремесло, всі мають спільно роботи забирати та боронити їм виконувати ремесло всіляким способом, поки вони не піддадуться під науку та цехову справу.

[6] А що стосується вівтаря у фарному костелі, то здавна тримали той вівтар усі старші та молодші теслі, однак через таку халатність і недбальства, як тепер є, занедбали (його), а підмайстри-теслярі кілька років тому до нього втекли від своїх майстрів та отримали автентичний дозвіл його милості теперішнього ординарія цього місця¹ без відома своїх майстрів за свій кошт. За нашою намовою та за спільним дозволом пристали до одностайного братства, за прикладом інших цехів, і (вирішили) тим вівтарем і його речами спільним коштом усі, як майстри, так і підмайстри, опікуватися, відвідувати богослужіння та карати без зволікань 6 гр. до скарбнички на вівтарні потреби тих, які не були би на якійсь відправі, а 3 гр. – (тих, які не були) на половині відправи.

[7] Наостанок, якби наважився якийсь підмайстер або майстер цю ухвалу, прийняту обопільно урядом і цехом, а також свій привілеїв псувати та вчиняти якісь бунти, намовляти до цього інших, то такий має бути усунутий від ремесла і як бунтівник та гультяй поданий до міського уряду, покараний і, відповідно до вчинку, “на мішку” та тілі караний. А таке покарання має стосуватися всіх та кожного, котрий мешкає під будь-якою юрисдикцією, тільки би теслярську роботу виконував. Для цього ми, депутати, своїми руками підписали, і дві сторони ту ухвалу дозволили подати до урядових книг їх милостивих панів райців, як своїх патронів. Діялося в теслярській господі на зборах усіх майстрів і підмайстрів 21 березня, року Божого 1645.

Валентин Шольц, райця, депутований від панів колег, рукою власною.

Миколай Зихіні, райця міста Львова, як полюбовний суддя, депутований від магістрату, рукою власною.

Такий чином, ми, райці, внесли ординацію чи вирішення суперечок між цеховими теслями та їхніми підмайстрами, вчинену та засвідчену вищезгаданими нашими колегами, а прийняту в цеху за важливу й визнану, дозволили внести в ці акти та, наскільки загальному праву не суперечить, нашою владою схвалили, тим не менше залишаючи нам і нашим спадкоємцям (право) пункти цього уточнення або вирішення суперечок за зміною речей та часів покращити, поправити, додати та змінити. Для довір'я цієї справи печатка раєцького уряду до даної (грамоти) є підвішена. Діялося у Львові у середу на другий день Введення Діви Марії, року Божого 1645.

Бартоломей Зиморович, писар міста Львова.

3 актів знаменитого львівського раєцького магістрату.

¹ Очевидно, за дозволом львівського архиєпископа.

1649 р., грудня 30, Варшава

Ян Казимир затверджує грамоту львівських райців від 22 листопада 1645 р., яка містить уточнювальні статті до статуту теслярського цеху

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 732. Пергамент: 35,2x60,2 + 6,5 см. Напис: “Confirmatio articulorum contubernii lignifabrorum Leopoliensium” (XVII). На згинах пергаменту діри, текст вицвів. Печатка відсутня, але залишився шовковий голубий шнурок із порожньою бляшаною коробкою.

Коп.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 349, арк. 9-12зв.

Регест: Каталог, № 888.

Joannes Casimirus Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Cuiaviae, Smolensciae, Czerniechoviaequae nec non Sueccorum, Gottorum Vandalorumque haereditarius rex. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Exhibitas nobis esse literas pargameneas manu spectabilis Bartholomaei Zimorowicz civitatis Leopoliensis notarii subscriptas sigilloque eiusdem civitatis communitas, sanas, salvas, illaesas omnique suspicionis nota carentes, continentes in se articulos contubernii lignifabrorum Leopoliensium supplicatumque est nobis, ut easdem auctoritate nostra regia approbare, confirmare et ratificare dignemur. Quarum tenor is est qui sequitur.

Далі наводиться грамота райців Львова від 22 листопада 1645 р. з уточненням до статуту цеху тесль (див. док. № 109).

Nos itaque Joannes Casimirus rex supplicationi huic, uti iustae benigne annuentes, praesertim literas in omnibus punctis, clausulis, articulis et conditionibus approbandas et confirmandas esse duximus, quemadmodum quidem in quantum juris sunt ususque earum habetur approbamus, confirmamus et ratificamus decernentes easdem vim et robur debitaе firmitatis obtinere debere. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo regni nostri communiri iussimus. Datum Varsaviae die trigesima mensis Decembris, anno Domini millesimo sexcentesimo quadragesimo nono, regnorum nostrorum Poloniae primo, Sueciae vero secundo anno.

Joannes Casimirus rex.

Confirmatio articulorum contubernii lignifabrorum Leopoliensium.

Ян Казимир, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім та кожному, кому потрібно. Представлено нам пергаментну грамоту, підписану рукою знаменитого Бартоломея Зиморовича, писаря міста Львова, і скріплену печаткою того міста; цілу, непошкоджену, непорушну, позбавлену будь-якої підозри, що містить у собі статті львівського теслярського цеху, і просили нас, аби ми вважали за гідне її (грамоту) нашою королівською владою схвалити, підтвердити та зміцнити.

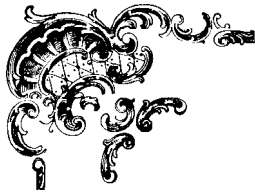
Далі наводиться грамота райців Львова від 22 листопада 1645 р. з уточненням до статуту цеху тесль (див. док. № 109).

Таким чином, ми, Ян Казимир, король, милостиво прихилиючись до цього прохання, внесену грамоту в усіх пунктах, клаузулах, статтях і умовах вважали (за гідне) схвалити та зміцнити, як і, наскільки відповідають праву і мають ужиток, схвалюємо, підтверджуємо та зміцнюємо,

вирішуючи, що вона повинна отримати силу та міць належної міцності. Для довір'я до справи, дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали скріпити печаткою нашого королівства. Дано у Варшаві 30 грудня, року Божого 1649, наших панувань у Польщі – 1, а Швеції – 2 року.

Ян Казимир, король.

Підтвердження статей цеху львівських тесль.

ПРИВІЛЕЇ ТА СТАТУТИ КУПЕЦЬКИХ КОРПОРАЦІЙ

КУПЦІ

1519 р., березня 14, Пйотрків

Сигізмунд I надає привілей для братства купців багатих крамів у Львові, за яким тільки вони мають право торгувати вроздріб у місті

Транс.: ЦДІАЛ. – Ф. 9, оп. 1, спр. 388, с. 506-512 (див. док. № 114).

Коп.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 613, арк. 53-54зв.; Ossol., 1645, к. 1-2.

Опубл.: Dodatek (1854), nr 12, s. 48; nr 13, s. 52; nr 15, s. 59-60; Соціальна боротьба, с. 16-18.

Переклад: Ossol., 1645, к. 3-5; Dodatek (1854), nr 12, s. 48; nr 13, s. 52; nr 15, s. 59-60 (польський); Соціальна боротьба, с. 18-19 (український).

Регест: AGZ, X, nr 283.

n nomine Domini amen. Ad perpetuam rei memoriam. Nos Sigismundus Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, nec non terrarum Cracoviae, Sandomiriae, Syradiae, Lenciciae, Cuiaviae, Russiae, totius Prussiae ac Culmensis, Elbingensis Pomeraniaeque dominus et heres. Significamus tenore praesentium, quibus expedit universis, praesentibus et futuris, harum notitium habituris. Quomodo nos gravem querelam omnium et singulorum mercatorum Leopoliensium fidelium nostrorum accepimus, quod etsi habent mercatum id est locum, in quo mercatura agitur alias Bohate Kramy [sic], in quibus, et non alibi, omnes res cuiuscunque generis, coloris, materiei et qualitatis, quantitatis et artificii sint, exponere et vendere consueverunt, tamen quia sunt nonnulli, qui in civitate Leopoliensi agunt et cameras huiusmodi mercatorum divitum nuncupatorum non habent, nec fraternitatem et contubernium cum eisdem mercatoribus tenent, res et merces, quae in cameris huiusmodi divitibus alias w Bogatyeh Kramiech exponi et vendi debent, angulatim per ulnas et per talenta aliasque minutulas, particulas, vendunt, vendereque consueverunt, in grave mercatorum Leopoliensium praeiudicium. Supplicaruntque propterea nobis mercatores praefati, ut de remedio opportuno in ea re illis providere dignaremur, praesertim cum dictarum camerarum ratione, ad solvendum censum annum nobis sunt obligati, ideo nos commoditati dictorum mercatorum Leopoliensium consulere volentes, de communi consiliariorum nostrorum assensu statuimus et ordinamus praesentibus perpetuis futuris temporibus observandum. Quodammodo nullus hominum cuiuscunque status, sexus, ordinis, fidei et ritus sit, qui huiusmodi cameram mercatorum divitum nuncupatum in civitate et mercatu Leopoliensi, fraternitatemque cum mercatoribus non habet, aliquas res, purpuras, telas, ulnatim, alias vero res talento vendere librare et incidere audeat, sub earundem rerum amissione et confiscatione perpetua per capitaneum nostrum pro tempore existentem Leopoliensem unacum consulatu Leopoliensi facienda. Quarum rerum sic confiscatarum nobis medium et fraternitati mercatorum cameras mercatorias et fraternitatem tenentium medium cedere debet. Quaequidem res, sic, ut praefertur ad fiscum nostrum pertinentes, fideliter conscriptae ad potestatem officii castrensis dari debet per ipsum officium usque ad nostram informationem servanda, sed duntaxat mercatoribus cameras mercatorias habentibus et possidentibus, cuiuscunque

status, fidei et ritus sint, universas et singulas res cuiuscunque generis, coloris et materie et artificii sint vel fuerint iuxta antiquam consuetudinem, in ipsa civitate teneri et observari solitam in cameris mercatoriis divitum nuncupatis incidendo vel non incidendo, integre et particulatim, ulnatim et per talenta et libras vendendo diebus fororum et non fororum communibus plenam et omnimodo facultatem tribuimus in perpetuum praesenti privilegio nostro mediante. Quocirca vobis magnifico Stanislao de Chodecz marschalco regni nostri et capitaneo Leopoliensi moderno et aliis capitaneis Leopoliensibus pro tempore existentibus, ac proconsuli et consulibus civitatis nostrae Leopoliensis, committimus praesentibus mandantes, quatenus praefatos mercatores circa praesentem ordinationem illis ut praemittitur factam conservetis, et ubi opus fuerit eosdem in praemissis tueamini et defendatis facturi pro gratia nostra. In cuius rei testimonium sigillum nostrum praesentibus est appensum. Actum Piotrkoviae in conventionem generali feria secunda post dominicam Invocavit proxima, anno Domini millesimo quingentesimo decimo nono, regni vero nostri anno decimo tertio. Praesentibus reverendissimo et reverendis in Christo patribus dominis Ioanne de Lasko archiepiscopo Gnezniensis, legato nato et primate Matthia de Drzewica Wladislaviensis, Ioanne de Lubraniec Poznaniensis, Fabiano de Lusiany Varmiensis et Petro Tomicki Praemisliensis, ecclesiarum episcopis et regni nostri vicecancellario, necnon magnificis, generosis et venerabilibus Christophoro de Szydlowiec palatino et capitaneo Cracoviensi ac regni nostri cancellario, Nicolao de Lubraniec Poznaniensi, Nicolao de Dambrowica Sandomiriensi exercituum regni nostri praefecto generali, Ioanne Zaremba de Kalinowa Calissiensi, Iaroslao de Lasko Syradiensi et Nicolao Iarand de Brudzow Lenciciensi, Otta de Chodecz Russiae, Andrea de Teczyn Lublinensi, Andrea de Nisczyce Plocensi et Andrea de Kutno Ravensi, palatinis, Luca de Gorka Poznaniensi et capitaneo Maioris Poloniae generali, Nicolao de Szydlowiec Sandomiriensi et regni nostri thesaurario, Ioanne de Przerab Syradiensi, Adamo de Drzewica Radomiensi, Ioanne de Teczyn Lublinensi et Stanislao de Sprowa Zarnoviensi, castellanis, Stanislao de Chodecz regni nostri et capitaneo Leopoliensi et Petro Kmita Sobieski de Wisznice capitaneo Praemisliensi et curiae nostrae marschalcis, Ioanne Latalski Gnesnensis, Cracoviensis et Lenciciensis ecclesiarum, Ioanne Czarnkowski, Skarbimiriensi, Ioanne Konarski archidiacono Cracoviensi, Andrea Krzycky sancti Floriani in Kleparz et Nicolao Zamoyski Tarnoviensi, praepositis et canonicis Cracoviensibus, Ioanno Gurski archidiacono Poznaniensi, Bernardo Wapowski cantore et Iacobo Staszkowski canonicis Cracoviensibus, secretariis nostris, Stanislao Chroborski vexillifero et pincerna ac capitaneo Krzesoviensi, Sylvestro Ozarowski succamerario et burgrabio et Derslao Zaliwski magistro coquinae curiae nostrae et burgrabio Cracoviensi et aliis quam plurimis dignitariis, officialibus ac curiensibus nostris ad praemissa testibus fidedignis sincere et fideliter nobis dilectis. Datum per manus praefati magnifici Christophori de Szydlowiec in Szczmielow et Magna Opatow palatini et generalis capitanei Cracoviensis ac regni Poloniae cancellarii, tam Syradiensis, Sochaczoviensis, Gostinensis etc. capitanei nobis sincere dilecti.

Christophorus de Szydlowiec palatinus et capitaneus Cracoviensis ac regni Poloniae cancellarius subscripsit.

Relatio praefati magnifici Christophori de Szydlowiec, palatini et capitanei Cracoviensis ac regni Poloniae cancellarii.

ім'я Господа аминь. Для вічної пам'яті справи. Ми, Сигізмунд [III], Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо змістом даної (грамоти) всім, кому потрібно, сучасникам і прийдешнім, які читатимуть це. Що ми одержали від усіх і кожного окремо львівських купців, нам вірних, важку скаргу на те, що, хоч вони користуються ринком, тобто місцем,

де ведеться торгівля, в так званих багатих крамах, і де вони, а не деінде, звикли виставляти і продавати всякі речі будь-якого роду, кольору, матеріалу, якості, кількості та виробу, проте є деякі (люди), котрі торгують у Львові, але не мають таких крамниць, званих багатими крамами, і не належать ні до братства, ні до цеху разом з цими купцями, одначе (вони) продають предмети і товари, які можна виставляти і продавати тільки в згаданих багатих крамницях, (або) в багатих крамах, потайки на локті і на вагу та в іншій роздрібній торгівлі і звикли так продавати, на превелику шкоду львівським купцям. Тому згадані купці просили нас, щоб ми вважали за гідне їм допомогти у відповідний спосіб у цій справі, тим паче, що від тих крамниць вони зобов'язані платити нам річний податок. Тому ми, бажаючи подбати про вигоду для згаданих львівських купців, за спільною згодою наших радників постановляємо і наказуємо даною (грамотою), що відтепер і на вічні часи в майбутньому треба дотримуватися, щоб ніхто з людей будь-якого стану, статі, звання, віри, обряду, хто не має в місті Львові на Ринку такої крамниці, що її звуть багатими крамами, і не належить до братства купців, не наважувався продавати, зважувати і краяти деякі товари, (зокрема) пурпур, полотно – на локті, а інший товар – на вагу, під загрозою втрати і повної конфіскації тих товарів. Таку конфіскацію повинен провести наш львівський староста, який у той час буде, разом з львівською міською радою. Половина тих конфіскованих речей призначається для нас, а половину треба приділити братству купців, які мають купецькі крамниці і належать до братства. Ці речі належать, як сказано вище, нашому скарбові, їх треба точно описувати і передавати в руки гродського уряду, а цей уряд повинен їх переховувати аж до нашого розпорядження. Але тільки купцям, котрі мають і тримають купецькі крамниці, якого б вони не були стану, віри й обряду, надаємо цим нашим привілеєм навіки повне та цілковите право всі і кожен будь-який товар, якого б він не був роду, кольору, матеріалу та виробу, за давнім звичаєм, що його в цьому місті завжди визнають і зберігають, у крамницях багатих крамів, краяти або не краяти, продавати в цілості або частинами на локті, на вагу і на фунти в торгіві і звичайні неторгові дні. Тому щодо цього доручаємо вам, вельможному Станіславові з Ходеча, маршалку королівства і сучасному львівському старості, й іншим майбутнім старостам, а також бурмистрові та райцям нашого міста Львова, щоб залишити купців при цій ординації, виданій, як вище згадано, і як зайшла б потреба, візьміть їх під свою опіку і захист, задля нашої ласки. Для засвідчення цієї справи підвішується до даної (грамоти) наша печатка. Діялося у Пйотркові на вальному сеймі у найближчий понеділок після неділі “Інвокавіт”, року Божого 1519, а нашого панування 13 року, за присутності (*список свідків*).

Христофор із Шидловця, краківський воєвода і староста та канцлер Польського королівства, підписав.

За свідченням Христофора із Шидловця, краківського воєводи та старости, канцлера Польського королівства.

1524 р., жовтня 20, Львів

Сигізмунд I, зважаючи на права львівських купців, забороняє придворним купцям під час перебування короля у Львові продавати товари на площі Ринок та у сусідніх вулицях

Коп.: AGAD, MK, ks. 40, k. 130-131; ЛНБ. – Ф. 4 (Баворовських), оп. 1, спр. 212, с. 13-15; Ossol., 1645, к. 5-6.

Переклад: Ossol., 1645, к. 6-7 (польський).

In nomine Domini amen. Ad perpetuam rei memoriam. Quia in continua temporum et rerum humanarum varietate facile res gestae e memoria labuntur, ideo necesse est, quod perpetuis literarum munimentis comendentur. Proinde nos Sigismundus Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, nec non terrarum Cracoviae, Sandomiriae, Lanciciae, Cuiaviae, Russiae, Prussiae etc. Culmensis, Elbingensis Pomaeraniaeque etc. dominus et haeres. Significamus tenore praesentium, quibus expedit, universis, praesentibus et futuris, harum notitiam habituris. Quod cum id vel maxime reges deceat, ut subditorum suorum commoda sine aliorum incommodis augeant et tueantur, sane cum aulam nostram multi mercatores et monopolae sequantur sui lueri causa atque solent plerumque incolis civitatum et oppidorum nostrorum obesse non mediocriter, quod in foro publico et communi res et merces exponunt. Hoc perpendentes cives et mercatores nostri Leopolienses supplicaverunt nobis, quatinus huiusmodi mercatoribus et monopolli curiam nostram sequentibus non liceret in foro communi civitatis Leopoliensis tentoria sua alias tasje extendere et figere, nec in domibus ac plateis res et merces eorum exponere in dampnum et praeiudicium eorundem civium et mercatorum Leopoliensium. Nos petitionibus eorundem benigniter annuentes perpendentesque, quod iusta petunt, ideo praesentis privilegii nostri perpetui tenore mediante omnibus et singulis mercatoribus et monopolis curiam nostram et successorum nostrorum sequentibus cuiuscunque status conditionis et sexus fuerint ex certa scientia et speciali gratia regis nostris in foro publico et in circulo, ac in plateis propinquioribus circulo civitatis Leopoliensis et in domibus struere, tentoria et gazas suas extendere ad figere, resque et merces exponere ac vendere prohibendum et interdicendum duximus, prohibemusque et interdiciamus praesentibus perpetuo et in aevum. Sed debent iidem mercatores et monopolei stare et tentoria sua figere ac res ipsorum exponere et vendere vel sub arce nostra Leopoliensi inferiori vel circa currus nostros prout id Cracoviae fieri consuetum est. Sub amissione bonorum et mercium suarum, quarum dimidiam fisco nostro et dimidium fraternitati mercatorum Leopoliensium applicare debet. Quam prohibitionem et interdictionem nostram quotiescunque nos et succesores nostros Leopolim invenire contingat, toties magistratus Leopoliensis per praeconem omnibus et singulis mercatoribus curiam nostram sequentibus praemissa et poenam inde sequuturam publica proclamatione denunciare ac publicare debet, ne per ignorantiam quisque se gravatum esse praetendat. In cuius rei fidem et testimonium sigillum nostrum praesentibus est subappensum. Actum in civitate nostra Leopoliensi feria quinta proxima post festi sancti Lucae Evangelistae, anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo quarto, regni vero nostri anno decimo octavo. Praesentibus ibidem reverendissimo in Christo patre domino Bernardino archiepiscopo Leopoliensi et magnificis ac generosis venerabilibusque Christophero de Schidlowiecz palatino et capitaneo Cracoviensi, regni nostri cancellario, Andrea de Thanczyn Sandomiriensi, Otta de Chodecz Russiae palatinis, Nicolao de Schidlowiecz Sandomiriensi, Ioanne comite de Tharnow Woynicensi castellanis, Ioanne Choiensky archidiacono, Paulo Kraszowski praeposito omnium sanctorum Cracoviensibus et aliis quam plurimis testibus fidedignis syncere et fideliter dilectis. Datum per manus eiusdem magnifici Christophori de Schydlowiecz palatini et capitanei Cracoviensis, regni Poloniae cancellarii.

Christoforus de Schydlowiecz palatinus et capitaneus Cracoviensis ac regni Poloniae cancellarius.

Relatio praefati magnifici Christofori de Schydlowiecz palatini et capitanei Cracoviensis, regni Polonaie cancellarii.

ім'я Господа амінь. Для вічної пам'яті справи. Оскільки через постійну зміну часів та людських справ легко забуваються вчинені дії, тому необхідно, щоби були доручені вічним пам'яткам письма. Тому ми, Сигізмунд [I], Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо змістом даної (грамоти) всім, кому потрібно, сучасникам і прийдешнім, хто це читатиме. Оскільки найбільше королям випадає, щоб примножувати та оберігати користі для своїх підданих без шкоди для інших, тимчасом з нашим двором звикли їхати багато купців і перекупнів для свого зиску та звикли немало перешкоджати мешканцям наших міст та містечок через те, що викладають на загальному торзі свої речі та товари. Побачивши це, наші львівські міщани та купці, просили нас, щоб таким купцям і перекупням, які подорожують з нашим двором, не було дозволено на загальному торзі міста Львова розбивати та ставити своїх палаток чи "ташів", ані в будинках та на вулицях викладати свої речі та товари на шкоду та збиток тим нашим львівським міщанам та купцям. Тоді ми, прихилившись милостиво до їхнього прохання, вважаючи за слушне, за посередництвом змісту даного нашого привілею назавжди вважали (за гідне) наказати та заборонити, як і наказуємо та забороняємо даною (грамотою) вічно й назавжди всім та кожному з купців і перекупнів, котрі їздитимуть з нашим двором і (дворами) наших спадкоємців, якого б вони стану та статі не були, без певного нашого відома й окремого королівського дозволу, будувати, розбивати і ставити на загальному торзі та на Ринку і приринкових вулицях міста Львова та в будинках свої палатки та ятки, викладати і продавати речі та товари. Але мають ті купці та перекупні ставити і розбивати свої палатки й їхні речі викладати і продавати або під нашим Нижнім замком у Львові, або при наших возах, як цього звично дотримуються у Кракові, під втратою свого добра в товарах, з яких половина припадає нашій скарбниці, а половина – братству львівських купців. Цей наш наказ і заборона, скільки б разів ми та наші спадкоємці не приїжджали до Львова, львівський магістрат повинен через возного повідомити й оголосити всім та кожному з купців, котрі їдуть з нашим двором, з вищезгаданим (змістом) і карами, що звідси виходять, щоб ніхто не вважав себе обтяженим через невідомість. Для довіри до справи та засвідчення до даної (грамоти) наша печатка є підвішена. Діялося в нашому місті Львові в найближчий четвер після свята Св. Луки євангеліста, року Божого 1524, а нашого панування 18 року. За присутності (*список свідків*). Дано через руки вельможного Христофора із Шидловця, краківського воєводи та старости, канцлера Польського королівства.

Христофор із Шидловця, краківський воєвода та староста і канцлер Польського королівства.

Свідчення згаданого вельможного Христофора із Шидловця, краківського воєводи та старости, канцлера нашого королівства.

1527 р., грудня 30, Львів

Львівські райці регулюють порядок продажу крамарями як привізних, так і місцевих товарів, виготовлених у Львові ремісниками

Обляга: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 9, с. 767-769.

Коп.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 313, арк. 4-5.

onsules civitatis regiae Leopoliensis. Significamus tenore praesentium, quomodo dum ab annis pluribus communes artifices et mechanicorum contuberniae istius civitatis, puta pellifices, corrigiarii, sellatores, gladiatores, serrifices, fabri et sutores querebantur super contubernium mercatorum nostrorum, quomodo ipsi in destructionem eorum res communes ipsorum laboris et artificii aliunde super eos ducerent et tales labores eorum in ipsorum iacturam publicae in mercimoniis suis exponerent et venderent, contra ipsorum privilegia ac contra antiquam approbatam consuetudinem. Et dum ab adverso seniores et contubernium mercatorum retulissent, se huiusmodi habere privilegium, quod libere possunt ipsas res cuiuscunque artificii et vendere et in suis institis exponere, quod et coram nobis produxerunt. Artifices vero praefati ab adverso referebant, sed ad privilegia originalia civitatis necnon nonnulli ad eorum privilegia contubernalia, quorum vigore semper defenderent et non admittebant ab antiquo res ipsorum artificii praefatis mercatoribusque aliunde ducere, neque in loco exponere vel vendere.

Nos innitentes civili originali et nonnullorum contuberniorum singularibus privilegiis inhaerentes, etiam mercatorum privilegio, quod se refert ad antiquam consuetudinem, praesertim tamen considerantes, quod multi artifices mechanici victum habere nequeunt, exhiinc recederent etque civitas exinde magis ac magis desertaretur, quodque indignum foret, propter solosmet mercatores plura contubernia mechanicorum, qui incursus hostiles et cuiusvis necessitatis tempore, armis et personis ipsorum ad defensam sunt parati, destruere iuxta antiquam consuetudinem, quam melius scire et recordare convenit nemini sicut officio consulari, inter eos super ipsarum rerum venditione et emptione talem fecimus ordinationem.

[1] Et primum, quod attinet pellifices, quod mercatores non debebunt in ipsorum institis vendere mitras alias myczki, item bramow super cubitum, item affineas migalineas pelles et quttura, vulpium solum per decenarium poterint, tamen vendere cuttes vulpinas, mardureas, sed non elaboratas, exceptis pellibus sabellinis, quas elaboratas similiter vendere poterunt. Et preterea non debebunt habere in suis mercimoniis pelliceas quascunque communes arietinas, leporinas et quarumcunque communium pellium et neque Boltuchi iuxta privilegii ipsorum continentiam, et non tantum vendere, sed neque aliunde ducere.

[2] Item quod attinet corrigiarios non debebunt ipsi mercatores in suis institis vendere neque super eos aliunde ducere, frena cuiusvis laboris, similiter pusliska et cingulos pro gladiis, nisi apud nostros corrigiarios coemerint et similiter cingulos popraği dictos, solum percirculos alias krazki sine clausuris alias bez przeczywnyow.

[3] Item quod attinet sellatores, non vendent in eorum institis quaecunque sellas, exceptis Turcaicis talibus, quales simili labore ipsi sellatores nostri nescirent fabricare, sed talem laborem qualem sciunt etiam Turcaicum ipsi laborare, non debebunt praenominati mercatores in damnum ipsorum vendere, nec aliunde ducere.

[4] Item quod attinet gladiatores, non vendent in suis institis gladios, frameas et cultra cuiuscunque laboris.

[5] Item quod attinet serrifices et ferrifabros, licebit ipsis mercatoribus gunfos omnis generis alias łathne et scilindrales similiter ligures et ferramenta, arratria sine quovis impedimento ipsorum fabrorum civilium et serrificum prout et caeteri cives pervendere, exceptis simplicibus securibus, babatis, fossoriis, lignonibus, rastiis alias brony, podoski, calcaribus, strepis, secistis et serris et aliis rebus id genus eorum artificii et laboris.

[6] Item quod attinet sutores, non debebunt ipsi mercatores super ipsos sutores aliunde ducere vel ad vendendum exponere calceos communis laboris Lithuanicos vel Moschovicos et qualiscunque laboris, exceptis calceis saffianowe.

[7] Et nihilominus licebit ipsis mechanicis res eorum artificii etiam aliunde emere et in ipsorum officium habere et vendere. Ut autem ea ipsa ordinatio nostra suum sortiretur effectum, tenebuntur ac debebunt ipsorum artificum quilibet res sui artificii in ipsorum officinis habere, ita ut communi necessitati possint satisfacere, ad quas officinas implendas talibus rebus laboris ipsorum designavimus eisdem tempus hinc ad festa Pentecosten proxime futura, sub quo tempore poterint etiam praefati mercatores res ipsis inhibitas ad vendendum sine ipsorum iactura divendere, et ipsi mechanici laboribus huiusmodi suas cameras adimplere.

Quam quidem ordinationem nostram praesertim ipsi mechanici praefati a nobis pro rato et grato susceperunt, mercatores vero eam ordinationem nostram noluerunt suscipere, allegantes, quia ipsi super privilegia sacrae maiestatis regiae sine singulari commissione suae maiestatis nullas sententias audire velint, praesertim vim id nemini alteri liceret solum suae regiae maiestati iura seu privilegia discernere et ipsis deiudicare vel ea infingere. Nos autem respondimus, quia nos non per modum alicuius decreti seu iudicialiter id decrevimus, sed propter bonum regimen civitatis prout officii nostri est talem ordinationem pro mutua pace in civitate conservanda ex causis superius expressis fecimus iuxta conditiones superius contentas. Actum Leopoli feria secunda post festa Natalis Domini, anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo septimo. In cuius rei fidem sigillum officii nostri consularis praesentibus est subappensum.

Albertus Zimmicki civitatis Leopoliensis notarius manu propria.

Ex actis officii consularis Leopoliensis extractum.

Найці королівського міста Львова. Повідомляємо змістом даної (грамоти), що вже багато років звичайні ремісники та цехи того міста, а саме кушніри, римарі, сідлярі, мечники, слюсарі, ковалі та шевці скаржаться на цех наших купців, що на їхнє розорення привозять звичайні речі їхньої праці та ремесла звідусіль і такі вироби на їхню шкоду виставляють і продають у своїх ятках проти їхніх привілеїв і проти давнього схваленого звичаю. А тим часом старші та цех купців відповідали, що вони мають такий привілей, за яким їм вільно речі будь-якого ремесла продавати та виставляти у своїх крамах і який перед нами показали. А згадані ремісники, навпаки, зверталися до оригінальних привілеїв міста, дехто – до їхніх цехових привілеїв, відповідно до яких вони були завжди захищені та віддавна не допускалося привозити звідкілясь речі їхніх ремесел згаданими купцями, а також виставляти або продавати.

Ми, опираючись на міські оригінальні (привілеї) і прив'язуючись до (привілеїв) деяких окремих цехів, а також до привілею купців, що стосується до давнього звичаю, однак особливо взяли до уваги, що багато ремісників не можуть мати пожитку (з ремесла), тому відходять і все більше та більше залишають місто. І тому не відповідним чином буде, коли тільки купці (зможуть) зруйнувати численні цехи ремісників, що готові до оборони зі зброєю та своїми особами в час ворожого нападу та в будь-якій потребі. Відповідно до давнього звичаю, за яким нікому іншому, тільки раєцькому урядові, випадає краще знати та вирішувати, встановлюємо таку ординацію між ними щодо продажу та купівлі речей.

[1] Перше, що стосується кушнірів. Ті купці не повинні в їхніх крамницях продавати шапки, або “мицки”, потім – блями на локоть, далі – подібні до горностаєвих хутра та комірці, тільки можуть (продавати) лисячі (хутра) на десятки. Однак можуть продавати також лисячі та кунічі шкіри, але невчинені, за винятком соболинних хутер, які можуть продавати вчиненими. І особливо не повинні мати серед своїх товарів будь-які прості шуби: овечі, заячі та будь-які інші прості

хутра та “болтухи”, відповідно до їхніх привілеїв; і не тільки не продавати, але й нізвідки не привозити.

[2] Далі, що стосується римарів, то не повинні ці купці у своїх крамницях ані продавати, ані звідкись привозити вуздечки будь-якої роботи, також піхви та паси для мечів, якщо не купили їх у наших римарів, і подібно паси, звані попругами, тільки (можуть продавати) “кружки без перетинок” (?).

[3] Далі, що стосується сідлярів. Не повинні (купці) продавати в їхніх крамницях будь-які сідла, за винятком турецьких, подібних до яких наші сідлярі не можуть виготовляти, але такі вироби, які знають, як роботи також турецькі, не повинні згадані купці на їхню шкоду продавати й нізвідки привозити.

[4] Далі, що стосується мечників. Хай (купці) не продають у своїх крамницях мечі, шаблі та ножі будь-якої роботи.

[5] Далі, що стосується слюсарів і ковалів. Дозволено тим купцям, як й іншим міщанам, продавати лати всіх видів та обладунки, також залізні інструменти та приладдя без будь-яких перешкод з боку тих міських ковалів і слюсарів, за винятком простих (виробів): сокир, підків, лопат, мотик, борон, “подосків”, острог, стремен, серпів, пил та інших виробів цього роду ремесла.

[6] Далі, що стосується шевців. Не повинні ці купці, зневажаючи (права) тих шевців, привозити звідкись або виставляти для продажу взуття простої литовської або московської чи будь-якої іншої роботи, за винятком сап'янового взуття.

[7] І все ж дозволено у тих ремісників речі їхнього ремесла будь-де викупувати і в їхній владі мати та продавати. А щоб ця наша ординація отримала свій ефект, повинні та мусять мати кожну річ свого ремесла у своїх майстернях, так щоб могли задовольнити загальну потребу. До наповнення майстерень такими речами їхньої праці визначаємо (період) від цього часу до найближчих Зелених свят. У цей час можуть згадані купці розпродати без будь-якої шкоди ті заборонені до продажу речі, а ті ремісники – такими виробами заповнити свої склади.

Цю нашу вищевнесену ординацію ті згадані ремісники приймають від нас твердо й охоче, а купці цю нашу ординацію не хочуть прийняти, твердячи, що вони поза привілеєм священного королівського маєстату не хочуть чути про жодні вироки без окремої королівської комісії, особливо, що нікому іншому не належить влада, тільки королівському маєстату, розпізнавати права чи привілеї та про них приймати вироки або вирішувати. Натомість ми відповідаємо, що ми так постановили не за способом якогось декрету чи в судовому порядку, але, з огляду на добре управління в тому місті, відповідно до нашого уряду, ми вчинили таку нашу ординацію для збереження взаємного миру в місті з причин, вище висловлених, відповідно до вищезгаданих умов. Діялося у Львові у понеділок після свята Різдва Господа, року Божого 1527. Для довіри до цієї справи печатка нашого расцького уряду до даної (грамоти) є підвішена.

Альберт Зимницький, писар міста Львова, рукою власною.

Витяг з актів львівського расцького уряду.

1577 р., листопада 7, Мальборк

Стефан Баторій підтверджує привілей Сигізмунда I від 14 березня 1519 р., який містить надання для львівських купців

Транс.: ЦДІАЛ. – Ф. 9, оп. 1, спр. 388, с. 506-512 (див. док. № 115).

Обляга: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 17, с. 476-480.

Коп.: ЛНБ. – Ф. 4 (Баворовських), оп. 1, спр. 212, с. 19-26; Ossol., 1645, к. 85-86.

Опубл.: Dodatek (1854), nr 12, s. 48; nr 13, s. 52; nr 15, s. 59-60.

Переклад: Ossol., 1645, к. 86-87; Dodatek (1854), nr 12, s. 48; nr 13, s. 52; nr 15, s. 59-60 (польський).

Регест: AGZ, X, nr 1898.

Stephanus Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Mazoviae, Samogitie, Livoniaeque, princeps Transylvaniae. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Exhibitas nobis esse per certos consiliarios nostros, nomine omnium et singulorum mercatorum Leopoliensium literas pargameneas, sub titulo et sigillo appenso divi olim Sigismundi regis Poloniae antecessoris nostri, sanas, salvas, integras omnique suspicionis nota carentes, continentem in se ordinationem, vigore cuius nulli hominum cuiuscunque status, sexus, fidei et ritus, qui in illa civitate et mercatu Leopoliensi cameram mercatorum divitum fraternitatemque cum praefatis mercatoribus non habet, aliquas res, purpuras, telas ulnatim, alias vero res cuiusvis generis talento, vel per particulas vendere, librare et incidere liceat, sub earundem rerum amissione et confiscatione perpetua. Supplicatumque nobis esset, ut easdem literas ex benignitate nostra regia approbare, ratificare et confirmare dignaremur. Quarum quidem literarum de verbo ad verbum sequitur tenor estque talis.

Далі наводиться привілей Сигізмунда I від 14 березня 1519 р., який містить надання для львівських купців (див. док. № III).

Nos itaque Stephanus rex supplicationi eiusmodi benigne annuentes habentesque atque ex eis literis considerentes mercatores praefatos Leopolienses ratione cameram earundem per eos possessorum ad solvendum censum annum nobis obligatos esse, eas ipsas auctoritate nostra regia si scilicet earum ususque in usu legitimo et possessione sint approbandos, ratificandos et confirmandos esse duximus prout in omnibus punctis, clausulis, articulis et conditionibus approbamus, ratificamus confirmamusque, ac etiam eandem ordinationem et privilegium non modo ad eosdem incolas, qui in illa civitate agunt et cameras huiusmodi mercatorum non habent, nec fraternitatem et contubernium cum eiusdem mercatoribus tenent, sed etiam et ad extraneos homines et mercatores undiquaque civitatem illam Leopoliensem convenientes, intelligi volumus et declaramus, decernentes easdem literas superius descriptas, atque declarationem hanc nostram vim et robur debita ac perpetuae firmitatis obtinere debet. Quocirca generoso Nicolao Herbort de Fulsztyn capitaneo moderno Leopoliensi et aliis pro tempore existentibus capitaneis Leopoliensibus ac proconsuli et consulibus Leopoliensibus civitatis nostrae committimus, praesentibus mandantes, ut eosdem mercatores circa eandem ordinationem per nos confirmatam et declaratam nostram, illis, uti praemittitur per nos concessam conservetis, et uti opus fuerit, eosdem in praemissis tueamini et defendetis, nec eos, qui eiusmodi mercaturam, cameras mercatorum divitum nuncupatas non habentes exercere voluerint, quilibet vestrum in jurisdictione sua patiamini, facturi pro gratia nostra. In cuius rei fidem et

testimonium praesentes manu nostra subscripsimus et sigillum nostrum appendi iussimus. Datum Marienburgi feria quinta post festum Omnium Sanctorum proxima, anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo septimo, regni vero nostri anno secundo.

Stephanus rex subscripsit.

Стефан, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім та кожному, кому потрібно. Що представлено нам певними нашими радниками від імені всіх та кожного львівських купців пергаментну грамоту під титулом та вислою печаткою покійного Сигізмунда [I], короля Польщі, нашого попередника, цілу, непошкоджену та непорушну, позбавлену будь-якої підозри, що містить у собі ординацію, згідно з якою щоб жодна людина, будь-якого стану, статі, віри та обряду, котра не має в тому місті Львові багатих крамів та не є братстві зі згаданими купцями, не наважувалася торгувати, важити та краяти будь-які речі, зокрема, пурпури, сукно – на локті, а інші речі будь-якого роду – на фунти, під загрозою втрати та повної конфіскації тих речей. І просили нас, аби ми вважали за гідне грамоту з нашою королівською милістю підтвердити, зміцнити та схвалити. Зміст цієї грамоти дослівно наводиться та є такий.

Далі наводиться привілей Сигізмунда I від 14 березня 1519 р., який містить надання для львівських купців (див. док. № III).

Таким чином, ми, король Стефан, милостиво схиляючись до такого прохання, беручи до уваги, що згадані львівські купці від їхніх яток, якими володіють, щороку зобов'язані платити нам чинш, уважали цю (грамоту) нашою королівською владою, якщо вони до цього часу ними законно користуються та володіють, схвалити, зміцнити та підтвердити, як і в усіх пунктах, клаузулах і статтях схвалюємо, зміцнюємо та підтверджуємо, і також хочемо повідомити й уточнюємо, що ця ординація та привілей не стосується мешканців, котрі у місті живуть і не мають таких яток і не тримають братства та цеху з тими купцями, а також і чужих людей і купців, звідки б вони до того міста Львова не прибули; вважаємо, що ця грамота, вище описана, а також це уточнення має отримати міць і силу належної та вічної міцності. Тому для цього доручаємо вельможному Миколаєві Гербурту з Фульштина, сучасному львівському старості, та іншим львівським старостам, які будуть у майбутньому, та бурмистрові й райцям нашого міста Львова, даною (грамотою) наказуючи, щоб тих купців зберігали, відповідно до цієї ординації, підтвердженої й уточненої нами, як згадувалося, нами їм наданої, і якщо буде потреба – їх у згаданому захистити і візьміть в опіку, і не допускайте, кожен у своїй юрисдикції, вести таку торгівлю тим, хто не має крамниць, званих багатими крамами, задля нашої ласки. Для довіри та засвідчення до справи дану (грамоту) підписуємо нашою рукою та наказуємо підвісити нашу печатку. Дано у Мальборку у найближчий четвер після свята Всіх святих, року Божого 1577, нашого панування 2 року.

Стефан, король.

1634 р., жовтня 5, Львів

Владислав IV підтверджує грамоту Стефана Баторія від 7 листопада 1577 р., яка містить привілей Сигізмунда I для львівських купців від 14 березня 1519 р.

Облята: ЦДІАЛ. – Ф. 9, оп. 1, спр. 388, с. 506-512.

Опубл.: Dodatek (1854), nr 12, s. 48; nr 13, s. 52; nr 15, s. 59-60.

Переклад: Dodatek (1854), nr 12, s. 48; nr 13, s. 52; nr 15, s. 59-60 (польський).

Регест: AGZ, X, nr 3786.

Wladislaus IV Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae, Smolensciae Czerniechoviaequae nec non Sueccorum, Gottorum Vandalorumque haereditarius rex electus, magnus dux Moschoviae. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Exhibitum nobis esse nomine mercatorum civitatis nostrae Leopoliensis privilegium serenissimi olim Stephani regis manu subscriptum sigilloque regni communium, supplicatumque nobis est, ut illud auctoritate nostra regia approbare et confirmare dignaremur, cuius quidem privilegii tenor sequitur estque talis.

Далі наводиться грамота Стефана Баторія від 7 листопада 1577 р., яка містить привілей Сигізмунда I для львівських купців (див. док. № 114).

Nos itaque praefatus Vladislaus [IV] rex supplicationi praedictae uti iustae benigne annuentes, praesertim privilegii auctoritate nostra regia approbandum, ratificandum et confirmandum esse duximus, prout quantum de iure est et usus eius habetur, in omnibus suis punctis, clausulis et articulis approbamus, ratificamus et confirmamus praesentibus literis nostris, decernentes literas suprainsertas omniaque in eis contenta, robur et vim debitae et perpetuae firmitatis obtinere ac praefatos mercatores circa hanc serenissimorum praedecessorum nostrorum ordinationem conservari debere. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo regni communiri mandavimus. Datum Leopoli die V mensis Octobris, anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo quarto, regnorum nostrorum Poloniae secundo, Suetiae vero tertio anno.

Vladislaus [IV] rex. Locus sigilli minoris cancellariae.

Petrus Gembicki secretarius maior.

Wладислав IV, Божою ласкою король (*титлатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім та кожному, кому потрібно. Що представлено нам від імені купців нашого міста Львова привілей, підписаний рукою найяснішого покійного Стефана та стверджений печаткою королівства, і просили нас, щоб ми вважали за гідне її нашою королівською владою підтвердити та схвалити. Зміст цієї грамоти дослівно наводиться та є такий.

Далі наводиться грамота Стефана Баторія від 7 листопада 1577 р., яка містить привілей Сигізмунда I для львівських купців (див. док. № 114).

Таким чином, ми, згаданий король Владислав [IV], милостиво схиляючись до згаданого прохання як справедливого, вищевнесену грамоту вважали (за гідне) нашою королівською владою схвалити, зміцнити та підтвердити, і наскільки відповідає праву та має вжиток, у всіх своїх пунктах, клаузулах і статтях схвалюємо, зміцнюємо та підтверджуємо даною нашою грамотою, вирішуючи, що вищевнесена грамота і все, що в ній міститься, має отримати міць і силу належної та вічної

міцності, та згадані купці (мають) залишатися, відповідно до цієї ординації наших найясніших попередників. Для довіри до справи дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали скріпити печаткою королівства. Дано у Львові 5 жовтня, року Божого 1634, наших панувань у Польщі – 2, а Швеції – 3 року.

Владислав [IV], король. Місце малої печатки канцелярії.

Петро Гембіцький, старший секретар.

1653 р., серпня 23, Львів

Ян Казимир підтверджує грамоту Владислава IV від 5 жовтня 1634 р., яка містить привілей Сигізмунда I для львівських купців від 14 березня 1519 р.

Опубл.: Dodatek (1854), nr 12, s. 48; nr 13, s. 52; nr 15, s. 59-60.

Переклад: Dodatek (1854), nr 12, s. 48; nr 13, s. 52; nr 15, s. 59-60 (польський).

Joannes Casimirus Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae, Smolensciae, Czerniechoviaequae, nec non Suecorum, Gottorum, Vandalorumque haereditarius rex. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Exhibitas nobis fuisse literas authenticas pargameneas, manu serenissimi divae memoriae Vladislai IV, fratris nostri desideratissimi subscriptas et sigillo regni communitas, sanas, salvas et illesas, omnique suspitione carentes, supplicatumque quatenus easdem autoritate nostra regia approbare et confirmare dignaremur, easdem vero literarum tenor de verbo ad verbum sequitur et est eiusmodi.

Далі наводиться грамота Владислава IV від 5 жовтня 1634 р., яка містить привілей Сигізмунда I для львівських купців (див. док. № 115).

Nos itaque Joannes Casimirus rex visis praememotatis literis, ad intercessionem certorum consiliariorum nostrorum pro dictis mercatoribus apud nos factam faciendum duximus, easdem in omnibus et singulis punctis, conditionibusque approbaremus, ratificaremus et confirmaremus, prout praesentium vigore approbamus, ratificamus et confirmamus, decernentes easdem vim et robur perpetuae firmitatis obtinere debere, mandantes et omnino habere volentes, ut praedicta iura libertatesque praefatorum mercatorum eisdem a serenissimis divae memoriae antecessoribus nostris collata tam in parte, quam in toto sive per magistratum consularem in absentia castrensis officii sive per officium capitaneale, si officium proconsulis et consulum publicis aliquibus negotiis impeditum fuerit ad executionem deducant, et iuxta obloquentiam praedictorum privilegiorum ad confiscationem bonorum et mercium per transgressores divendi solitorum procedatur. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo regni communiri iussimus. Datum Leopoli die XXIII mensis Julii, anno Domini MDCLIII, regnorum nostrorum Poloniae V, Suecorum VI anno.

Joannes Casimirus rex.

Confirmatia praw cechu kramarzów Lwowskich.

H. Prazmowski referendarius et regens cancellariae regni.

Ян Казимир, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою, всім і кожному, кому потрібно. Що представили нам пергаментну автентичну грамоту, підписану рукою найяснішого священної пам'яті Владислава IV, нашого найдорожчого брата, та стверджену печаткою королівства, цілу, непошкоджену та непорушну, позбавлену будь-якої підозри, і просили нас, щоб ми вважали за гідне її нашою королівською владою підтвердити та схвалити. Зміст цієї грамоти дослівно наводиться та є такий.

Далі наводиться грамота Владислава IV від 5 жовтня 1634 р., яка містить привілей Сигізмунда I для львівських купців (див. док. № 115).

Таким чином, ми, король Ян Казимир, побачивши згадану грамоту, за посередництвом певних наших радників, учиненим перед нами на користь названих купців, її (грамоту) в усіх і кожному пунктах та умовах схвалили, зміцнили та підтвердили, як і даною (грамотою) схвалюємо, зміцнюємо та підтверджуємо, вирішуючи, що (грамота) має отримати міць і силу вічної міцності, наказуємо та хочемо мати, щоб виконувалися згадані права й вільності тих купців, надані їм найяснішими, священної пам'яті нашими попередниками, як частково, так і в цілому расецьким урядом, за відсутності гродського уряду, або старостинським урядом, якщо уряд бурмиистра та райців буде зайнятий іншими публічними справами, і, відповідно до букви згаданих привілеїв, щоби братися до конфіскації майна та товарів, що звично продаються порушниками. Для довіри до справи дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали скріпити печаткою королівства. Дано у Львові 23 липня, року Божого 1653, наших панувань у Польщі – 5, Швеції – 6 року.

Ян Казимир, король.

Підтвердження прав цеху львівських крамарів.

Г. Пражмовський, референдар і регент королівської канцелярії.

1767 р., вересня 4, Львів

Львівські райці затверджують новий статут для цеху купців

Транс.: ЦДАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 886 (див. док. № 118).

Опубл.: Lewicki S. Konfraternia kupiecka we Lwowie za Stanisława Augusta. – Lwów, 1910. – S. 21-44.

Мatum Leopoli feria secunda in vigilia festi Nativitatis Beatissimae Virginis Mariae, die scilicet septima mensis septembris, anno Domini millesimo septingentesimo sexagesimo septimo, ingrossatio ordinationis pro confraternitate mercatorum civium Leopoliensium constitutae.

Prezydent y radcę miasta jego kr[olewskiey] mości Lwowa metropolij Ruskiey w królestwie Polskim. Wszem wobec, y każdemu z osobna komu o tem wiedzieć należy wiadomo czyniemy ninieyszym listem naszym. Iż ponieważ uszczęśliwienie miast na tym niepoślednie należy, a żeby w prawach y zwyczajach swoich od początku swego powziętych jako nayściśley zachowane były, przez co publiczne dobro y prywatne pożytki pomnażać się zwykły. A za tym gdy takowe uszczęśliwienie naybardziej ustanowieniem porządków y dla każdego w profesyi swoiey zostaiącego obywatela opatrnych przepisów, ustaw y reguł zwykło się skutkować; więc my y urząd nasz radziecki Lwowski uszczęśliwieniu każdego obywatela w tym tu mieście będącego, według praw i swobod do nayiaśnieyszich monarchów Polskich miastu temu łaskawie nadanych z powinności urzędu

swego ku publicznemu dobru pomnażać usiłując, a mając to sobie przez też prawa, przywileje y dekreta tychże nayiasniejszych monarchów zlecone, a żebyśmy na wzor innych porządnie ufundowanych miast bractwa czyli konfraternie albo zbiory y collegia ćwiczących się w professyach swoich ludzi mieszczan y obywatelów miasta tego ustanawiali y swym pewne ustawy, ordynacye y artykuły ku naylepszemu onych rządzeniu się przepisywali y podawali, na prośbę tedy usilną szlachetnych y sławetnych kupców miasta tego, różnemi sortymentami y handlami w tym tu mieście bawiących się wspoł obywatelów mieszczan naszych do nas y urzędu naszego względem ustanowienia konfraternij generalney kupieckey y ku naylepszemu onym w tym bractwie zachowaniu się opisania y podania ordynacyi zaniesioną, z władzy y obligacyi urzędu naszego, tudzież zadosyc czyniąc dekretem sądów jego kr[olewskoy] m[os]ci konfraternij kupieckey postanowienie urzędowi naszemu zlecającym, pomienioną konfraternią kupiecką niegdyś w mieście tutejszym za obfitemi prawami i przywilejami nayiasniejszych królów Polskich w samych tylko sukiennicach y kramarzach bogatych nazwanych znajdującą się, a przez upadek w handlach y różne w onych przeszkody zaniedbaną y w niepamięć puszczoną, ponowić y postanowić umyśliliśmy jakoż niniejszym pismem naszym też konfraternią postanawiamy y postanawiamy, za temi kondycyaini i artykułami ku dobremu yey porządkowi w ten sposób opisanemi w imię Pańskie. Amen.

Prawa i artykuły bractwa kupieckiego Lwowskiego.

ARTYKUŁ I. [O warunkach przyjęcia]¹.

Kto chce być kupcem Lwowskim powinien nasamprzod do panów starszych konfraternij kupieckey Lwowskiej udać się, onym autentyczne dokumenta urodzeniu swego y wyterminowania w handlu pokazać, dopiero od nich do mieyskiego prawa zalecony, toż mieyskie prawo przyjąć, do ktorego tylko przyjęcia y do konfraternij wpisania się, tudzież wolnego handlowania, same tylko osoby religii Katolickiey Rzymskiey jakiegokolwiek obrządku, pocziwe, wolne y pod żadnem poddaństwem nie obowiązane, mają być przypuszczane, potym do tey konfraternij kupieckey przyjęty być powinien, do ktorego przyjęcia y wpisania się do konfraternij ma dać pewną kwotę pieniężną, na którą przytomni bracia na sesyi z panami starszemi wielością wotów zgodzą się, uważając jednak przytym godność osoby wstępującego do tego bractwa y zachowując proporcją substancij iego, tak ażeby bogatszy więcej a uboższy mniej pieniędzy dawał; nadto inną kwotę rocznej pensyi według swoiey woli na potrzeby konfraternii deklarować y corocznie one płacić obligowany będzie.

ARTYKUŁ II. [O zamknięciu i zapieczętowaniu sklepu i o karze na tego, któryby się wpisać nie chciał]¹.

Gdydy się kto ważył bez przyjęcia mieyskiego prawa y wpisania się do tey konfraternij kupieckey Lwowskiej w tym mieście sklep otworzyć y handlować, takowemu za pierwszą requizycją pp. starszych kupieckich szlachet[ny] burmistrz Lwowski sklep otwarty zamknąć y zapieczętować każe y pod zamknięciem i pieczęcią mieyską tak długo trzymać będzie, poki prawa mieyskiego y konfraternij kupieckey nieprzyimie, a iezeliby szlachet[ny] burmistrz Lwowski po uczynioney requizycyi od panów starszych dla jakiego favoru y respektu niekazał takowemu sklepu zamknąć y zapieczętować, tedy sami pp. starsi kupcy uczyniwszy manifestacyę przed xsięgami autentycznymi o nieuczynieniu w tey mierze exekucyi praw swoich, będą mieli moc takowemu sklepu zamknąć y pieczęcią konfraternij zapieczętować, a iezeliby tenże handlujący pieczęć mieyską lub kupiecką oderwał y sklep otworzył, tedy winą dwóchset grzywien ma być karany przez urząd radziecki za pierwszym pozwym, których grzywien połowa radzieckiemu sądowi, druga konfraternij

kupieckiej należeć powinna. Jednak y po zapłaceniu tych grzywien niepowinien otwierać sklepu, ani handlować w tym mieście, poki mieyskiego prawa y tey konfraternij nie przyimie.

ARTYKUŁ III. [O zamknięciu i zapieczętowaniu sklepu wdów, powtórnie zamężnych, których mężowie są innej religii i stanu]¹.

Iż się to trafia, że wdowy mieszczeni kupcowe Lwowskie nie za mieszczan, ale innej kondycyi ludzi, a czasem y innej religii nie Katolickiej Rzymskiej powtórnie zamaż idą, tedy takowa wdowa powtórnie zamężna handle prowadzić y sklepu otwierać nie powinna tak długo, poki mąż iey, jeżeli jest inszy religii katolikiem nie zostanie, mieyskiego prawa y konfraternij kupieckiej nie przyimie sub rigore superius o zamknięciu y zapieczętowaniu sklepu expresso.

ARTYKUŁ IV. [O podziale spuścizny po zmarłym członku między sieroty i wdowę, tudzież o opiekuństwie]¹.

Gdyby zaś wdowa ex primo matrimonio po mieszczaninie kupcu katoliku dzieci pozostałe niedorosłe miała, tedy onym szlachet[ny] magistrat Lwowski opiekunow ma przydać podług dawnego prawa o opiekach miastu temu służącego. I taż wdowa po śmierci y pogrzebie męża, we czterdzieści dni powinna inwentarz towarow i substancyi po mężu pozostastalej officiose przy opiekunach przydanych uczynić y spisać, wezwawszy do taxy towarów takich kupców, którzy się na nim znajdują albo nim handlują. Officium tych towarów dział uczyni, a opiekunowie przydani część z działu przypadającą na dzieci odbiorą, y lub ogołem lub partyami ten towar dziecinny sprzedadzą, kapitał z przedanych towarow zbiorą, y na prowizyą y do wzrostu dzieci bezpiecznie lokować będą. Gdy zaś kupca na ten towar ogołem lub partyami do kupienia onego opiekunowie znaleźć by nie mogli, tedy rekurs uczynią do szlachet[nego] magistratu dla obmyślenia utrzymania całości fortuny sierocey, y rachunek ad mentem prawa o opiekach przed szlachet[nym] magistratem czyli coram patronis pupillorum ad id deputatis corocznie dawać mają, a gdy dorosną te dzieci, onym opiekunowie oddać powinni także calaetum, każdego zaś czasu szlachet[nemu] magistratowi należy attencya nad opiekunami, aby dzieci szkody nie miały. Wdowie zaś każdej mieszczenice Lwowskiej, poki zamaż nie poydzie, handlować y sklep otwierać w tym mieście wolno będzie.

ARTYKUŁ V. [O kramarzach sprzedających towary w szafkach i kramikach, tudzież o handlu domokrażnym]¹.

Kramarze w szafkach y kramikach towar swoy sprzedający, tabacznicy tabakę y puder przedawający, jakoteż y innym sposobem przez handel pożywienie szukający, którzy kupieckiego nie mają, kwartalne według proporcji obeyscia swego do skrzynki kupieckiej płacić powinni, y nie wprzód tez szafki y kramiki swoje otwierać lub handel jakowy prowadzić, poki się panom starszym konfraternij kupieckiej nie opowiedzą y o kwartalne nie ugodzą, kupcy zaś szafek mieć nie powinni. Inni zaś obcy, co prawa mieyskiego, ani kupieckiego nie mają, a galanteryę y inne towary roznoszą, takowym kupcy towary mają zabierać, y nikt onych pod jakimkolwiek pretextem protekcyą swoją zasłaniać niema.

ARTYKUŁ VI. [O obowiązku uczęszczania na sesye]¹.

Każdy kupiec na sesye brackie gdy przez służbę brackiego od pp. starszych posłanego na piśmie lub słownie wyiawszy tylko casus repentinos, dniem pierwey obesłany y awizowany będzie, powinien przychodzić pod winą iedney grzywiny zapłaceniam do skrzynki brackiej za każdą sesyą, na którąby awizowany nie przyszedł, wyiawszy tylko słuszne przyczyny dla ktorychby przyiść nie mógł, o czym opowiedzieć y dać sprawę panom obligowany, panowie zaś radni, ławnicy i czterdziestomężowie, w tym bractwie będący, urzędami swoiemi zabawni, tej kary podpadać nie

mają, sługę zaś brackiego, męża wiernego, statecznego y poczciwego pp. starsi przyjąć y kosztem konfraternij trzymać będą.

ARTYKUŁ VII. [O komplecie potrzebnym do ważności uchwał]¹.

Pp. starsi na dzień y godzinę naznaczoną zszedłszy się na sesyą, obrady swey kontraternij zaczną, a choćby się nie wszyscy bracia zeszli przez sługę awizowani, byle tylko liczba najmniej siedmiu była, takowa sesya tak ważną bydź ma, jakby wszyscy na niey byli.

ARTYKUŁ VIII. [O sposobie obierania starszych i ich zaprzysiężeniu]¹.

Pp. starsi bractwa kupieckiego dwu mężę poczciwi y osiedli w dobrach lub handlu, co rok dnia pierwszego miesiąca Marca przed południem obierani będą, na którą to elekcyę, oraz y na mszę albo wotywę o Duchu Świętym do kościoła katedralnego, sługa bracki dniem przed czasem wszystkich pp. braci natenczas we Lwowie będących zapraszać powinien, a tak zaproszeni do kościoła się zszedłszy, z nabożeństwem tey mszy św. lub wotywy słuchać będą y na ofertę, iezeli im się będzie zdawało porządnie wedle starszeństwa y godności poyda. Po wysłuchaniu mszy św. do domu iednego z panów starszych przeszłorocznych zniydą się, y tam zasiadłszy swe mieysca w skromności podziękowania przeszłorocznych starszych za urząd wysłuchają, po ktorym wysłuchaniu pan sekretarz albo pisarz bracki zrachuie braci y tyle kartek wiele jest przytomnych, każdemu z nich po iedney rozda, więc każdy na swoiey kartce napisze przezwiska dwóch, ktorych za starszych miarkuje, ktore to kartki zwinięte od każdego tenże pan sekretarz ma odebrać pod takową liczbą, jako rozdał, w głos oną czytać i każdego imię na kogo votum dane in praesentia dwoch braci e medio na to wysadzonych u stolika notować, a jaka się dwoch pokaże w kryskowaniu pluralitas votorum, ci starszemi zostaną, nieprzytomnych zaś kartki przyjmowane nie będą. A tak ze wszystkimi bracią ci nowoobrani starsi zaraz mają iść na ratusz do aprobacyi szlchetnego burmistrza y przytomnych natenczas pp. radnych, y do oddania przysięgi, którą w tę rotę razem obydwu wykonają: Ja NN przysięgam Panu Bogu Wszchemogącemu w Troycy Świętej Jedynemu, nayjaśniejszemu królowi jeg[o]m[os]ci y szlchet[nemu] magistratowi miasta tego, iż na urzędzie starszeństwa mego w konfraternij kupieckiey według jey praw, przywilejow y dekretow JKMci wiernie się zachowam y tych praw bronić, przestrzegać y wszystko według ich opisania interesa kupieckie, ile możności mey ku najlepszemu dobru tej konfraternij sprawować, w niey dobry rząd prowadzić będę, nieoglądając się na żadne daniny przyiaźni y respekta, także rachunki percept y dystrybuty brackie wiernie pisać y oddawać będę tak mi Boże dopomoż y męka jego święta. Na którą swą przysięgę pp. starsi pamiętając prawa y artykuły brackie obserwować y do exekucyi swoiey przywozić powinni, o co się każdemu z braci na sesyi wolno domówić.

ARTYKUŁ IX. [O objęciu skrzynki brackiej z przywilejami i inwentarza przez nowych starszych]¹.

Starsi nowoprzysiężni po elekcyi sesyą za obesłaniem na nią braci złożyć mają, na ktorey od przeszłych starszych skrzynkę bracką z przywilejami y prawami, wszystkimi munimentami, oraz y z pieniędzmi et cum insigniis podług rejestru y inwentarza odbiorą, y ciz starsi przeszli rachunki z percept y expens brackich rocznych w przytomności braci na sesyi w tenczas będących uczynić y rachować się będą powinni, a po oddanych rachunkach kwitowani na sesyi bydź mają. Nowy inwentarz pp. starsi nowo obrani panu sekretarzowi spisać każą, ze starym skonfrontują, a iezeliby co niedostawało albo jaka szkoda pokazała się w starym inwentarzu, za to przeszli starsi odpowiedzieć y szkodę nadgrozić powinni.

ARTYKUŁ X. [O starannem przechowywaniu skrzynki brackiej]¹.

Skrzynka bracka u iednego z pp. starszych pierwszego chowana bydź ma jako naybezpieczniej, w ktorey prawa, przywileje, rejestra percept i expens, xięga, w którą braci wpisują, y inne munimenta

brackie zamknięte być powinny pod dwoma kluczami, tak aby każdy starszy swoy klucz miał, y ieden bez drugiego do tey skrzynki nie otwierał tak przy bytności, jako y w niebytności braci, ieżeliby zaś jaka (czego Boże broń) szkoda w tey skrzynce przez jakie niedbalstwo y złą konserwację pp. starszych stała się, tedy takowa szkoda z dobr ich a raczey tego starszego, który dał okazyę szkody, bractwu nadgrodzona być powinna.

ARTYKUŁ XI. [O objęciu skrzynki i sporządzeniu przez drugiego starszego inwentarza w razie śmierci pierwszego starszego]¹.

Jeżeliby starszy kupiecki za starszeństwa swego zszedł z tego świata, tedy drugi starszy we trzy dni po pogrzebie zmarłego obeśle wdowę sekretarzem brackim y czterma bracią deputowanemi, ktorzy od pani wdowy skrzynkę z prawami i przywilejami pod inwentarzem odbiorą, rachunki percept y expens przeyrzą, ieżeliby co niedostawało, od wdowy i sukcesorow nieboszczyka starszego w czterdzieści dni po śmierci iego bractwo ma windykować, skrzynkę zaś odebraną ciż pp. deputowani starszemu drugiemu także pod inwentarzem oddadzą.

ARTYKUŁ XII. [O mszy św. za dusze zmarłych braci]¹.

Mszę św. requialną śpiewaną za zmarłych braci w kościele katedralnym Lwowskim co kwartał starsi sumptem brackim zakupować mają, na która mszą wszyscy bracia we Lwowie będący przez służę brackiego obwieszczeni przychodzić, oney z nabożeństwem słuchać powinni, a to pod winą grzywny iedney, wyjąwszy iednak słuszną przyczynę, którą pp. starszym opowiedzieć będzie powinien, dla czego na tey mszy świętej nie był.

ARTYKUŁ XIII. [O używaniu majątku konfraternii]¹.

Peniądze, tak ktore od braci wstępujących do tey konfraternij, jako y rocznych pensyi y z innych ktorychkolwiek pochodzące, także y z grzywien w tey skrzynce brackiej mają być chowane y tylko na potrzeby brackie z wiadomością drugich braci, a nie na inne mniey potrzebne y przystoine wydatki y posiedzenia obracane. A ieżeli będą jakie retenta bractwu należące, tedy one pp. starsi wcześniej przed oddaniem rachunku windykować y do skrzynki składać powinni.

ARTYKUŁ XIV. [O oddaniu w przechowanie skrzynki, w razie wyjazdu jednego ze starszych]¹.

Kiedy się trafi starszemu bractwa, przy którym iest skrzynka z prawami y pieniędzmi, dla jakiey potrzeby z miasta na jaki czas przydłuższy wyiechać, tedy skrzynkę koledze swemu starszemu odda, a klucz od niey przy którym bracie (ktorego bardziey będzie widział sposobnieyszego) zostawi, czego gdyby odizdzayąc zaniedbał uczynić, dwieścią grzywien ma być karany do skrzynki brackiej. Jak prętko zaś z podróży powroci skrzynkę nazad odbierze do siebie.

ARTYKUŁ XV. [Żadnych kontrybucyi poza sesją uchylać nie wolno]¹.

Starsi y ich koledzy żadney kontrybucyi, exakcyi prywatnie stanowić nie mają, ani kosztów mniey potrzebnych uchylać y win zakładać, tylko z pozwoleniem innych na sesją zgromadzonych, przytomnych braci. A ieżeli co bez pozwolenia braci wydadzą, to ze swego kontraternij nadgrodzą y zapłacą.

ARTYKUŁ XVI. [O sędzie polubownym i o apelacyi od wyroków tegoż]¹.

Jakie niesnaski lub słowa urażliwe około kupowania y przedawania towarów publicznie lub w domu między bracią wszczęły się albo w odmawiania ieden od drugiego kupującego bratu iakiemu krzywdę uczynił, tedy starsi między bracią takowe dyssencye będą mogli rozeznac y pogodzić, ktorym wynalazkiem y decyzją ieżeliby która strona niekontentna była, tedy wolna owey do szlachet[nego] magistratu Lwowskiego będzie appellacya, tak iednak aby apellująca strona proporcjonalną sprawie do skrzynki kupieckiej kwotę pieniężną położyła względem espensy y karania, gdyby w sędzie radzieckim w sprawie swey upaść miała.

ARTYKUŁ XVII. [O ograniczeniach co do przyjmowania niekatolickiej młodzieży do sklepów]¹.

Kupcom Lwowskim nie będzie się godziło czeladzi luterskiej, kalwinskiej lub innej religii akatolickiej będących, do handlu trzymać, chyba w wielkim niedostatku, ani chłopców przyjmować, ani zapisywać, tylko Katolickiej Rzymskiej wiary obrządku ktoregokolwiek, a to pod winą sta grzywien, która do brackiej skrzynki zapłacona bydź ma, a iednakową takową czeladz inszey religij brat za requizycją innych pp. starszych odprawić powinien pod wina utracenia prawa swego kupieckiego lub inszą surową.

ARTYKUŁ XVIII. [O świadectwach czeladników]¹.

Czeladnika gdzieindziej wyterminowanego do handlu przyjmować żadnemu bratu nie będzie się godziło, poki od przeszłego pana swego wyterminowania lat swoich nie pokaże attestacyi. Co się ma rozumieć y o chłopcu, aby bez zalecenia nie był przyjmowany, a iezeliby który brat przeciw temu artykułowi wykroczył, na sesyi ma być karany według zdania drugich braci.

ARTYKUŁ XIX. [O odmawianu służby i czeladzi]¹.

A zęby zaden brat, ani siostra wdowa kupczynna nie ważyli się czeladnika lub chłopca od drugiego brata na swoją służbę namawiać, a iezeliby go odmowił, za requizycją uczynioną, nazad go swemu panu oddać powinien, y szkodę, iezeli przez to jakąwą poniosł, temuż bratu według zdania pp. starszych y drugich braci na sesyi kupieckiej ma rekompensować.

ARTYKUŁ XX. [O obyczajnem życiu czeladzi kupieckiej]¹.

Czeladź kupiecka aby się u pp. starszych skromnie zachowała, sukien bogatych nad swoy stan aby nie miała, zley kompanii, spacerow, redutow, grow y domow szynkownych y podeyrzanych aby się wystrzeżała y expense większych nad salarium swoje przewyższających aby nie czyniła. W czym każdy pan czeladnika swego ma mieć na oku, y onego napominać y gromić, a iezeliby się nie poprawił, ma go dla zgorszenia drugich odprawić.

ARTYKUŁ XXI. [O odnajmowaniu lokalu cudzoziemcom, o sprzedawaniu cudzych towarów i o karze za to]¹.

Zaden brat, ani siostra, y mieszczanin albo obywatel Lwowski, aby się nieważyl cudzoziemcom, Żydom, Turczynom, dyssydentom, Grekom, Węgrom y innym prawa mieyskiego y kupieckiego niemającym przeszkodnikom, sklepow, kramow, piwnic, gmachow y iakichkolwiek mieszkań dla przedawania w nich towarow na łokcie, garce y funty, oprócz iarmarku miastu temu nadanego, dawać y najmować albo pod swoim imieniem towar obcy y cudzy przedawać, pozwalając, pod winą pięćset grzywien y zapieczętowaniem sklepu takiego, w którymby się to przedawanie na łokcie, garce y funty obcych ludzi pokazało.

ARTYKUŁ XXII. [O sprzedawaniu towarów przez czeladź na własną rękę]¹.

Nie powinni także panowie kupcy czeladzi swey pozwalać handlu na swoją stronę, y któryby kupiec o to był oskarżony y przekonany dwiema sta grzywien ma być karany do skrzynki brackiej, y czeladnika takowego na swoją stronę handlującego odprawić powinien.

ARTYKUŁ XXIII. [O zakazie detailicznej sprzedaży towarów, dotyczącym kupców obcych]¹.

Lubo zaś dawne prawa y konstytucye koronne o depozytoryach różnych towarów miastu Lwowu służące, pozwalają obcym kupcom wodą y londem towary swoje do Lwowa prowadzić y one kupcom Lwowskim ogołem sztukami, kamieniami, fassami y beczkami zbywać y przedawać. Iż iednak w zły zwyczaj to weszło y z doświadczenia pokazuje się, ze ciż obcy kupcy, jako to Żydzi, Grecy y inni z Frankfortu, z Lipska, z Wrocławia, z Gdańska – korzenie y różne towary, z Węgier zaś wina do Lwowa przywiodłszy, nie starają się o kupca na całkie przedać, ale po klasztorach, pałacach y

dworach szlacheckich one składają, każdemu pospolitemu człowiekowi nie tylko beczkami, antałkami, kamieniami, sztukami przedają, ale y na garnce y kwarty szynkują, na funty wazą y na łokcie krają y mierzą. Inni zaś śląscy y wielkopolscy sukiennicy y z innych miejsc, część towarów przedawszy, reszty przy faktorach swoich zostawują y ci ich faktorowie handlują, przez co kupcom Lwowskim y winiarzom takowym swoim handlem przeszkadzają y onych ruinują. Zaczym temu złemu zapobiegając odtąd nie będzie się godziło kupcom obcym tak sukiennikom przy swoich faktorach sukien swych y reszty innych towarów we Lwowie zostawiać, tylko kupcowi mieszczaninowi Lwowskiemu sprzedać lub w komis oddać. Także y Węgrzy, Grecy, Żydzi y inni zagraniczni lub z innych miast kupcy wina, materye, korzenie, kantory y inne jakimkolwiek nazwiskiem mianowane zagraniczne towary do Lwowa przywożący, nikomu innemu tylko kupcowi mieszczaninowi Lwowskiemu na całk sprzedać lub w komis dać mogą, a to pod karą konfiskacyi towarów tych, ktorey konfiskacyi połowa do skarbu JKMci, a druga połowa do konfraternij kupieckey należeć będzie. Co szlachetny prezydent miasta teraz y na potym będący, według przepisów praw o depozytoryach miastu temu nadanych za doniesieniem pp. starszych bractwa kupieckiego z wezwaniem mocy w sprawie opisaney do exekucyi przywodzić. A ieżeliby szlachetny prezydent dla faworu jakiego exekwować wzbraniał się, tedy samey konfraternij kupieckey z wezwaną mocą tych, ktorym prawo o depozytoryach to nadało, zaskutkować y do exekucyi przyprowadzić wolno będzie, wyiawszy tylko czas jarmarkowy prawem przepisany, w ktorym obcym kupcom wolność w handlowaniu według tegoż prawa zostawuie się. Pospolici zaś ludzie ani ogółem, ani beczkami oprócz samych kupcow mieszczan Lwowskich przedawać, ani szynkować nie powinni pod winą dwochset grzywien za pierwszym tego prawa przestąpieniem do konfraternij kupieckey zapłacenia, za dalszem tego prawa nieobserwowaniem, po pierwszej admonicji y skaraniu pod konfiskacją towaru y win, ktorey konfiskacyi także połowa do skarbu JKMci, a druga połowa do konfraternij kupieckey należeć będzie.

ARTYKUŁ XXIV. [O handlu Żydów i jego ograniczeniach]¹.

Ponieważ Żydzi miasto Lwów zewsząd obsiedli y przez zagęszczone abusus et per potentias ad tantam licentiam przyszli, że pod protekcyami przeciwko praw miastu temu służących, wszelkimi handlują towarami, y wszystkie liquory propinują, do podatków et onera civitatis, lubo onez chrześciance ponosić muszą nie przykładają, się przez co katolikom kupcom Lwowskim wszystkie sposoby życia odejmują y onych ze zruinowali y ruinują. Zaczym zapobiegając dalszym bezprawiom, niewolno będzie Żydom excume handlować w tym tu mieście, tylko jak prawo mieć chce, praevijs ineundis pactis ieżeli miastu zdawać się będzie, w które pakta ieżeliby z miastem wchodzić mieli, tedy te bez konfraternii kupieckey stanowione być nie mają, owszem punkta do paktów konfraternia kupiecka podawać ma lub w żadne pakta nie wchodzić wolno będzie, a co temi paktami omowiono y opisano będzie, niema nikt tego przestępować, owszem za kontrawencyą punktow uczynioną, rygor w onych opisany, sine gravi opositione et iuris remediis exequowany bydz powinien. Jeżeliby zas bez zawarcia paktow Żydzi lub ktory z Żydów tak tutejszych jako obcych ważył się oprócz jarmarku handlować, propinować lub jakimkolwiek sposobem wolności mieszczanom y kupcom pozwolonych używać, takowych wolno będzie adhibito quovis brachio tak osoby jako towary y rzeczy sequestrować y one konfiskować, ktorey konfiskacyi połowa do skarbu JKMci, a druga confraternitati cedere powinna.

ARTYKUŁ XXV. [O zakazie spółek z obcymi kupcami]¹.

Jako raz każdego mieszczanina przysięga na mieyskie prawo wykonana obowiazuie, aby społkow ani handlow żadnych z ludzmi obcymi nie miał, tak na tę przysięgę swoją każdy mieszczanin

kupiec pamiętając, w żadne spółki handlu z ludzmi obcymi, którzy prawa mieyskiego y konfraternii nie mają wchodzić nie powinien. A iezeliby się kiedy takowy znalazł, wprzod na sesyi pp. starszym y całej konfraternij ma być doniesiony, a potym do szlchetnego magistratu od pp. starszych pozwany, y gdy w tym będzie przeświadczony y przekonany, tedy nie tylko od prawa mieyskiego y konfraternii kupieckey ma być odsądzony, ale y towary jego konfiskacyi podpadać mają, których połowa do skarbu JKMci, a zaś druga połowa fisco civili decet.

ARTYKUŁ XXVI. [O zakazie monopolów]¹.

Monopolia, jako są prawem zakazane, tak żaden mieszczanin kupiec ktoregokolwiek towaru zakładać y trzymać w tym mieście nie powinien, ani się o przywilej jaki na monopolium starać y upraszać, a to sub poenis confiscationis towaru tego, w którymby monopolium założył, o co forum takowy mieszczanin y kupiec przed szlchetnym magistratem, a gdyby przywilej jaki uprosił w sądach JKMci peremptorie z pierwszego pozwu pro iis poenis decernendis mieć będzie.

ARTYKUŁ XXVII. [O zakazie dla obcych urządzania faryn i loteryi celem zbycia towarów]¹.

Ponieważ faryny, loterye y inne które nie zostający w konfraternii kupcy otwierając y odprowadzając, towary swe w nich zbywają, przez co kupcom Lwowskim bezprawie czynią, tedy tym cudzoziemcom albo obcym ludziom takowych faryn i loteryi w tym mieście otwierać y trzymać, nie będzie się godziło, a gdyby ktokolwiek niezostający w konfraternii farynę lub loterye otworzył, tedy szlachet[ny] burmistrz Lwowski za requizycją pp. starszych, onemu ją zamknąć każe, prout in articulo secundo.

ARTYKUŁ XXVIII. [O święceniu świąt]¹.

Iz w święta od kościoła Katolickiego postanowione nawet y niedziele przykazaniem boskim święcić nakazane, niektorzy kupcy kramy otwierają y handlują, a takowe przykazanie gwałcą, tedy aby w tym obraży boskiej nie było, nie będzie się godziło nikomu sklepów y kramów w te święta y niedziele otwierać y handlować pod wina sta grzywien za każde w święto sklepu lub kramu otwieranie y handlowanie, nobili magistratui et delatori per medium solvenda, y pod wolnym takowego sklepu lub kramu zamknięciem od szlchetnego prezydenta za reiquizycją pp. starszych y zapieczętowaniem, wyjąwszy same tylko apteki, które w święta y niedziele mogą bydz otwarte.

ARTYKUŁ XXIX. [O składkach pieniężnych w razie nagłej potrzeby]¹.

Gdyby jaka pilna y gwałtowna potrzeba przysła pro commodo konfraternii kupieckey na publiczne expensa pieniędzy, tedy panowie starsi sesją złożyć mają, y na niey braci tę potrzebę opowiedzieć, y według niey proporcjonalną składkę uchwalić będą mogli, y taxę iey według fortuny kupiectwa y handlu każdego na wszystkich rozłożą. Takowa zaś uchwalona wkładka na tę potrzebę, a nie na co innego obrocić się powinna, y onę na czas oznaczony wszyscy kupcy przez służę brackiego obesłani składać y płacić do pp. starszych powinni pod wolnym zapieczętowaniem sklepu albo kramu mieyską lub bracką pieczęcią z dołożeniem się braci, z ktorey składki wydaney pp. starsi swego czasu rachunek braci oddać będą powinni.

ARTYKUŁ XXX. [O zakazie handlowania towarami dotyczącym rzemieślników]¹.

Lubo zas według praw y przywileiów kupieckich rzemieślnikom handlować zakazano, iz jednak niektorzy osobliwie krawcy towary różne, jakoto kitajki, galony, guziki, barchany y inne zagraniczne przedają do podszewek y do potrzeb sukien (nie kupującemu u kupców) zażywają, tedy każdemu kupcowi wolno mieć na to attencyą, iezeli ktorego rzemieślnika to prawo przestępującego który kupiec postrzeże, o nim pp. starszym doniesie, a pp. starsi szlachet[nemu] prezydentowi, a ten rzemieślnika takowego do siebie wezwać, grzywnami według występku nawet y samą konfiskacyą takowego towaru skarać będzie powinien; czego połowa iedna na skarb JKMci a z drugiej połowy

połowa magistratowi, a połowa druga konfraternij wdarze powinna. Każdemu zaś rzemieślnikowi mieszczaninowi Lwowskiemu, a nie innemu, gdy rzemiosłu swemu abrenuncyacją uczyni, y onę authentycznie pp. starszym pokaże, choć bez terminu w kupiectwie, do konfraternij kupieckey wstąpić, y onę kondycyami jako inni kupcy przyimują przyiąć będzie wolno; a kupiec, któryby się do rzemiosła udał albo wrocił, konfraternią kupiecka traci y handlować mu się nie będzie godziło.

ARTYKUŁ XXXI. [O handlu zbożem, budulcem i o wyszynku trunków]¹.

A ze handel zbożem, drzewem do budowli należącym, słodami, gorzałkami w kufach, miodami praśnymi, skorami y innymi rzeczami do kupiectwa należy, w tym zaś mieście wszelkiej kondycyji ludzie, a osobliwie Zydz, z niemłym uszczerbkiem katolików obywatelów miasta y przedmieść, jako też drożyzną extraordynaryjną wyrażonemi rzeczami handlować uzurpują sobie. Zaczem aby y takowemi rzeczami żadnemu w konfraternii kupieckey niebędącemu, wyjąwszy skury surowe in quantum w kompaktach z Zydami pomieszczone będą, jako w artykule 27-ym nadmienilo się, handlu prowadzić pod winą dwochset grzywien nie wolno było za pierwszym doświadczeniem, a za drugim pod konfiskacją, ktorey połowa na skarb JKMci, a druga połowa per medium magistratowi y konfraternij kupieckey dostać się ma.

ARTYKUŁ XXXII. [O obowiązku oddania ostatniej posługi zmarłemu członkowi]¹.

Jako za żywota bracia kupcy, przyjaźń y miłość między sobą mieć y zachować powinni, tak y po śmierci, gdy który brat albo siostra umrze, zmarłemu tę przyjaźń świadczyć mają y ciało jego, gdy do kościoła prowadzone będzie, obwieszczeni będąc przez sługę brackiego, wszyscy bracia podług obrządku chrześcijańskiego tak exportacyi, jako y pogrzebowi assistować mają, a to pod winą iednego złotego, ktora za duszę zmarłego ma być aplikowana.

ARTYKUŁ XXXIII. [O czasie zwoływania sesyji, o absentowaniu się, o stosunku starszych do braci, tudzież o regulaminie obrad]¹.

Lubo raz w ćwierć roku sesyja albo schadzki brackie pp. starsi składać powinni, iednak im mimo tę kwartalną sesyję, gdyby widzieli potrzebę jakowey pilney obrady około dobra tey konfraternij, sesyją złożyć y na nią wszystkich braci przez sługę brackiego obesać y zaprosić wolno będzie, a któryby brat na sesyję kwartalną lub inną złożoną będąc obesał, nie przyszedł, tedy winą iednego złotego za każde absentowanie się karany bydz ma, wyjąwszy słuszną przyczynę, o ktorey pp. starszym opowiedzieć powinien, dlaczego przyiść nie mógł. A jako pp. starsi powinni mieć swe poszanowanie tak wzajemnie, i oni ze wszelką ludzkością y łaskawością z bracią obchodzić się mają, na co się zaś pluralitate votorum (które vota od młodych poczynąć się mają) przytomni na sesyji bracia się zgodzą, to panowie starsi którym propozycyę czynić należy, stosując się ad eadem pluralitatem votorum konkludować będą y w protokuł bracki panu sekretarzowi brackiemu zapisać każą. Tego zaś bracia wystrzegać się mają, aby ieden drugiemu w iego mowę y votum, które wedle swego zdania daie, nie wpadał, y mowy iego nie przerywał, ale ieden drugiego zdania pilnie w cichości zeby słuchał y mowy drugiego uważał pod winą zapłacenia iedney grzywny do brackey skrzynki.

ARTYKUŁ XXXIV. [O porządku miejsc na sesyji i o wzajemnym stosunku braci]¹.

Ze zaś w tey konfraternii są osoby na urządach mieyskich zostające, jako to szlachetni radcy y ławnicy y czterdziestomężowie, tedy chociaż w konfraternij przełożoństwa sobie uzurpować nie powinni, iednak aby y tam swoy honor mieli y o mieysce w siedzeniu sprzeczki nie było, pp. starsi mają mieć swoy stolik ku środku tey izby, w ktorey sesyja będzie, na sążeń od okien, u ktorego z p. sekretarzem brackim siedzieć będą, w koło zaś poczawszy od urzędników, ktorzy po iedney stronie prawey, a po lewey stronie drugiey drudzy pp. bracia per senium siedzieć mają, a gdyby się w iednym cyrkule nie zmieścili, to za niemi jako który będzie mógł zmieścić się siedzieć ma, a podczas

tych sesji ma być zachowana wspólna między bracią uczciwa observantia y któryby brat extra orbitam modesty wykroczył albo drugim bratem pogardzał y znieważał go, tedy według występku na teyże sessji pluralitate votorum ma być karany, która kara, jeżeli pieniężna do skrzynki brackiej ma należeć. Wolna iednak ma być appellacya do szlchetnego magistratu w cięższej karze, gdyby brat obciążonym się być uznawał.

ARTYKUŁ XXXV. [O doradcach i rzeczoznawcach przy starszych konfraternii]¹.

Wolno będzie pp. starszym po elekcyi swojej na pierwszej sessji obrać sobie konsyliarzów kupców z każdego handlu po jednemu y z niemi, co potrzebnego będą widzieli na stronę konfraternij radzić y wynaleźć, a potem wynalazek swoy ad trutinam et decisionem wszystkich braci na sesję podać y opowiedzieć, a co ustanowią to zupełnie zachować mają, hoc iednak praecauto, aby in absentia tego konsyliarza, o którego handlu rzecz będzie, consilium y konferencya nie była.

ARTYKUŁ XXXVI. [O przymusowem kupnie posesyi]¹.

Każdy po przyjęciu prawa mieyskiego i wpisaniu się w konfraternię kupiecką posesyę dla handlu swojego przyzwoitą w dobrach stojących miasta w czasie roku y tygodni sześciu kupić powinien będzie pod rygorem utracenia pierwszeństwa w konfraternij y in duplo płacenia pensyi i składek na potrzeby tej konfraternii.

ARTYKUŁ XXXVII. [Zakończenie]¹.

Aby zaś te artykuły bracia kupieccy snadniey rozumieć y obserwować mogli, dla tego są po polsku opisane, aby na sesjach przez sekretarza brackiego braci zgromadzonym ad requisitionem onychże czytowane były, które artykuły bracia kupieccy obserwować powinni sub rigore cuiusdam articulo apposito et executione kupców mieszczan przez szlchet[nego] prezydenta indilate, jako w artykule drugim opisano peragenda y na obcych przez tegoż szlchet[nego] prezydenta exequenda.

Ktore to artykuły ordynacyą naszą konfraternij kupieckiej spisaną y ustanowioną rękami naszymi wraz z szlchet[nym] urzędu naszego pisarzem podpisawszy, pieczęcią miasta tego stwierdziliśmy y w akta nasze radzieckie dla wiekopomności wpisać rozkazaliśmy. Działo się we Lwowie na ratuszu w dzień piątkowy po święcie ś[więte]go Idziego Opata naybliższy, to iest dnia czwartego miesiąca Września, roku Panskiego tysięcznego siedmsetnego sześćdziesiątego siódmego.

Joannes Durbas proconsul urbis s[acrae] r[egiae] m[aies]t[at]is Leopoliensis m[anu] p[ro]pria].

Joannes Wemmer senior proconsul Leopoliensis] regius.

Franciscus Lonchap proconsul Leopoliensis].

Thomas Franchi medicinae doctor residens m[anu] p[ro]pria].

Joannes Nepomucenus Szkrochowski consul Leopoliensis] residens m[anu] p[ro]pria].

Basilius K^a Ilaszewicz vice senior consul Leopoliensis] ex antiquis m[anu] p[ro]pria].

Josephus Bleichner consul Leopoliensis].

Ignatius] Bartsch consul Leopoliensis] ex antiquis m[anu] p[ro]pria].

Martinus Mercenier consul Leopoliensis] m[anu] p[ro]pria].

Franciscus Xaverius Kupiński publicus sacrae auctoritate aplica et officii consularis Leopoliensis] notarius m[anu] p[ro]pria].

In cuius rei fidem sigillum officij consularis Leopoliensis] praesentibus est appressum. Ex prothocollo actorum officij consularis Leopoliensis] extradit[um]. Locus sigilli.

Franciscus Xaverius Kupiński publicus sacrae auctoritate aplica et officii consularis Leopoliensis] notarius.

¹ У квадратні дужки взято заголовки статей, які подав для зручності перший видавець статуту С. Левицький і які відсутні в оригіналі.

іялося у Львові у понеділок напередодні свята Різдва Пресвятої Діви Марії, а саме 7 вересня, року Божого 1767. Внесення ординації, встановленої для братства купців, львівських міщан.

Президент і райці його королівського маєстату міста Львова, руської метрополії в Польському королівстві. Всім загалом і кожному зокрема, кому про це належить знати, повідомляємо даною нашою грамотою. Оскільки ошчасливлення міст не в останню чергу полягає в тому, щоб вони були якнайточніше збережені у своїх правах і звичаях, отриманих від свого початку, внаслідок чого звичайно помножуються публічне добро та приватні користі, а за цим таке ушчасливлення звичайно має в наслідку насамперед встановлення порядків (для всіх) і для кожного мешканця, який залишається у своїй професії, визначених приписів, статутів і правил. Отже, ми та наш львівський раецький уряд, з обов'язку свого уряду, для публічного добра прагнучи помножити ушчасливлення кожного мешканця, що в цьому місті живе, відповідно до прав і свобод, наданих ласкаво тому місту найяснішими польськими монархами, і маючи доручення в тих правах, привілеях і декретах від тих же найясніших монархів, щоб ми, за взірцем інших порядно влаштованих міст, встановлювали братства чи конфраатернії або збори та колеґії міщан і жителів міста, які вправляються у своїх професіях, та їм переписували і подавали певні статuti, ординації та статті для найкращого їхнього керування. Тому, на наполегливе прохання шляхетних і славетних купців того міста, які займаються різними асортиментами та торгівлями в тому місті, співмешканців, наших міщан, внесене до нас і нашого уряду щодо встановлення генеральної купецької конфраатернії та для найкращої поведінки в тому братстві опису і подачі ординації; з влади та обов'язку нашого уряду, а також задовольняючи декрети судів його королівського маєстату, що доручають нашому урядові встановлення купецької конфраатернії, згадану купецьку конфраатернію, котра колись у цьому місті була, відповідно до прав і привілеїв найясніших польських королів, тільки в самих суконницях і крамах, званих багатими, й занедбану та забуту через занепад у торгівлі та через різні перешкоди, вирішили відновити та встановити, як і даною нашою (грамотою) конфраатернію встановили та встановлюємо з такими умовами і статтями для доброго її порядку, таким чином описані в ім'я Господа. Амінь.

Права і статті львівського купецького братства.

Стаття I. (Про умови прийняття).

Хто хоче бути львівським купцем, насамперед повинен звернутися до панів старших львівської купецької конфраатернії, їм показати автентичні документи про своє народження та навчання торгівлі; тільки тоді (буде) рекомендований від них до міського права те міське право прийняти. Тільки до того прийняття та впису до конфраатернії, а також вільної торгівлі мають бути допущені лише особи католицької римської релігії будь-якого обряду, шановані, вільні та не зобов'язані до жодного підданства. Потім має бути прийнятий до тієї купецької конфраатернії і за таке прийняття та впис до конфраатернії повинен дати певну грошову квоту, на яку присутні брати на сесії з панами старшими більшістю голосів погодяться. При тому зважаючи на гідність особи вступаючого до того братства та зберігаючи пропорції його заможності, так щоб багатший більше давав грошей, а убогіший – менше. Понад це іншу квоту річної плати, відповідно до своєї волі, має оголосити та щорічно її зобов'язаний платити.

Стаття II. (Про закриття й опечатування краму та про кару на того, хто не хотів би вписатися).

Якби хтось наважився без прийняття міського права та впису до тієї львівської купецької конфраатернії в тому місті крам відкрити та торгувати, такому, за першою вимогою панів купецьких старших, шляхетний львівський бурмістер накаже відкритий крам закрити й опечатати. І так

довго замкненим і під міською печаткою буде тримати, поки міське право та купецьку конфраатернію не прийме, а коли би шляхетний львівський бурмістер після внесеної вимоги від панів старших через якоесь сприяння та повагу не наказав такому (порушникові) закрити й опечатати крам, тоді самі пани старші купці, вчинивши маніфестацію перед автентичними книгами про невиконання в цьому своїх прав, будуть мати право йому крам закрити й опечатати братською печаткою. А якби цей торговельник відірвав міську або купецьку печатку та відкрив крам, тоді карою у 200 гривень повинен бути покараний расцьким урядом за першим позовом. З тих 200 гривень половина має належати расцькому судові, а друга половина – братській конфраатернії. Однак і після сплати тих гривень не повинен відкривати крам, ані торгувати в тому місті, поки не прийме міське право та тієї конфраатернії.

Стаття III. (Про закриття й опечатування крамів удів, які вдруге вийшли заміж, і чоловіки яких є іншої релігії та стану).

Якщо так станеться, що міщанські вдови львівських купців не за міщан, а людей іншого стану, а часом і іншої релігії, не католицької римської, повторно вийдуть заміж, тоді така вдова, котра вийшла повторно заміж, не повинна провадити торгівлю та відкривати крам так довго, поки її чоловік, якщо є іншої релігії, не стане католиком, не прийме міського права та купецької конфраатернії, під карою, вище висловленою про закриття й опечатування краму.

Стаття IV. (Про поділ спадщини після смерті брата між сиротами та вдовою, а також про опікунство).

А коли би вдова з першого шлюбу після міщанина, купця-католика мала маленькі діти, тоді їм шляхетний львівський магістрат повинен дати опікунів, відповідно до давнього права про опіку, що слугує цьому місту. І та вдова після смерті та похорону чоловіка за сорок днів має офіційно при визначених опікунах зробити та скласти інвентар товарів і майна, що залишилися по чоловікові, покликавши до оцінювання товарів таких купців, які на них знаються або ними торгують. (Расцький) уряд вчинить поділ тих товарів, а визначені опікуни відберуть частину з поділу, що припадає дітям, і продадуть цей “дитячий” товар гуртом чи частинами, зберуть капітал з проданих товарів і будуть безпечно розмішувати його для забезпечення дітей до їхнього дорослішання. А коли би купця на той товар для купівлі гуртом або частинами опікуни не могли знайти, тоді вчинять звернення до шляхетного магістрату для обдумування, як втримати цілість дитячого маєтку, і рахунок мають складати, за духом права про опіку, перед шляхетним магістратом або перед патронами сиріт, щорічно депутованими до цього. А коли виростуть ті діти, опікуни повинні їм віддати також скриню. При цьому кожного часу шляхетному магістратові належить увага над опікунами, щоб діти не мали шкоди. А кожній вдові, львівській міщанці, поки піде заміж, вільно торгувати та крам відкривати у цьому місті.

Стаття V. (Про крамарів, які продають товар у шафках і крамиках, а також про переносну торгівлю).

Крамарі, які в шафках і крамиках свій товар продають, тютюнники, які продають тютюн і пудру, як також ті, що іншим способом шукають пожитку від торгівлі, які не мають купецького (становища), повинні платити кварталне до купецької скриньки, відповідно до пропорції свого обійстя, й не повинні наперед свої шафки та крамики відкривати чи будь-яку торгівлю провадити, поки не повідомлять панам старшим купецької конфраатернії та не домовляться про кварталне, а купці шафок не повинні мати. А (щодо) інших чужих (крамарів), котрі міського, ані купецького права не мають, а галантерею й інші товари розносять, то таким купці мусять товари забирати, й ніхто їх під будь-яким приводом не має своєю протекцією захищати.

Стаття VI. (Про обов'язок участі у зборах).

Кожен купець на братські збори повинен приходити, коли через висланого братського слугу від панів старших на письмі чи усно днем раніше буде обісланий і попереджений, за винятком несподіваних випадків, під карою 1 гривні сплати до братської скриньки за кожні збори, на які попереджений не прийшов би. Тільки за винятком слушних причин, через що не міг прийти, про які зобов'язаний повідомити та дати знати панам (старшим). А пан райці, лавники та “сорокамужі”, що є в тому братстві, зайняті своїми урядами, не повинні підпадати під ту кару. Братського слугу, вірну, статечну та поважну людину, пани старші мають прийняти та тримати коштом конфраатернії.

Стаття VII. (Про кворум, необхідний для чинності ухвал).

Пани старші, прийшовши на визначений день і годину на збори, розпочнуть наради своєї конфраатернії, хоч би й не всі брати прийшли, попереджені слугою, тільки би була кількість найменша – сім (братів). Такі збори тоді чинні будуть, якби всі на них були.

Стаття VIII. (Про спосіб обрання старших та їхню присягу).

Пани старші купецького братства, два мужа поважних та осілих у добрах або торгівлі, щороку 1 березня перед полуднем мають обиратися. На ту елекцію, а також на Літургію або молебень до Св. Духа день наперед до катедрального костелу братський слуга повинен запрошувати всіх панів братів, що є у той час у Львові. І так запрошені зійшовшись до костелу, мають слухати Св. Літургію або молебень, і до причастя, якщо їм буде видаватися, підуть порядно, за старшинством та гідністю. Після Св. Літургії зйдуться до будинку одного з минулорічних старших і, там посівши свої місця в скромності, вислухають вшанування минулорічних старших за уряд. Після цього пан секретар або братський писар порахує братів і стільки карток, як є присутніх, кожному з них роздасть. Тоді кожен з них на своїй картці напише прізвища двох, яких висуває на старших. Ті загорнуті картки той пан секретар від кожного має відібрати з такою кількістю, як роздав, потім уголос читати та кожне ім'я, за кого проголосовано, нотувати за присутності біля столика двох братів, визначених на це з трона (братства). І яка виявиться при підрахунку більшість голосів у двох (братів), то ті старшими стануть, а неприсутніх картки прийматися не будуть. Тоді ті новообрані старші разом зі всіма братами мають йти на ратушу для схвалення шляхетного бурмистра та присутніх на той час панів райців та для складання присяги, яку в такій формі разом обидва повинні виконати: “Я, NN, присягаю Пану Богу Всемогутньому, в Трійці Святій Єдиному, найяснішому його королівському маєстату та шляхетному магістратові того міста, що на уряді мого старшинства в купецькій конфраатернії, відповідно до її прав, привілеїв і декретів короля, вірно поводитимуся та буду захищати, обороняти її права та виконувати все, відповідно до опису, дбаючи про купецькі інтереси з усією моєю здатністю для найбільшого добра тієї конфраатернії, у ній буду добре уряд провадити, не оглядаючись на жодні особисті приязні та стосунки, також точно буду писати та віддавати рахунки братських прибутків та витрат. Так мені, Боже, допоможи, та його свята муко”. Пам'ятаючи цю свою присягу, пани старші зобов'язані дотримуватися братських прав і статей та виконувати їх, про що кожен з братів на зборах може говорити.

Стаття IX. (Про отримання братської скриньки з привілеями й інвентарю новообраними старшими).

Новоприсяглі старші після елекції мають скликати збори з обісланням на них братів. На них відберуть від колишніх старших братську скриньку з привілеями та правами, всіма підтвердженнями, а також з грішми та інсигніями, відповідно до реестру й інвентарю. І ці колишні старші повинні вчинити та скласти рахунки з річних братських прибутків та витрат за присутності братів, які будуть у той час на зборах, а після складання рахунків мають на зборах квітнутися.

Новообрані старші наказують списати панові секретарю новий інвентар, порівнюючи його зі старим, а якби чогось не вистачало або якась шкода виявилася в старому інвентарі, то за це колишні старші повинні відповідати та повернути шкоду.

Стаття X. (Про старанне зберігання братської скриньки).

Братська скринька має зберігатися якнайбезпечніше в першого старшого. У ній права, привілеї, реєстри прибутків та витрат, книга, в яку вписують братів, та інші братські документи повинні закриватися двома ключами так, щоб кожен старший мав свій ключ, та один без другого тієї скриньки не відкривав – як за присутності, так і неприсутності братів. Якщо ж сталася (боронь Боже) якась шкода в тій скриньці, через недбалість і погане збереження панів старших, тоді така шкода з їхнього майна, а точніше того старшого, який спричинив шкоду, має бути винагороджена братству.

Стаття XI. (Про отримання скриньки та спорядження другим старшим інвентарю в разі смерті першого старшого).

Якщо купецький старший при виконанні свого старшинства помре, тоді другий старший через три дні після похорону померлого, пошле до вдови братського секретаря і чотирьох депутованих братів, які від пані вдови відберуть скриньку з правами, привілеями і з інвентарем, переглянуть рахунки прибутків та витрат. Якби чогось не вистачало, братство від вдови та спадкоємців покійника протягом 40 днів по смерті має вимагати. А відібрану скриньку з інвентарем ті пани депутовані віддадуть другому старшому.

Стаття XII. (Про Св. Літургію за душі померлих братів).

Старші мають щокварталу закуповувати братським коштом співану заупокійну Св. Літургію у львівському катедральному костелі. На ту Літургію всі брати, які будуть у Львові, обіслані братським слугою, повинні приходити, її з побожністю слухати, а це під карою 1 гривні, однак за винятком слушної причини, яку має повідомити панам старшим, чому не був на тій Св. Літургії.

Стаття XIII. (Про використання маєтку конфратернії).

Гроші, як від вступаючих до тієї конфратернії, так і річних сплат і будь-яких інших (джерел), так і зі штрафів, у тій скриньці повинні зберігатися та витрачатися на братські потреби, з відома інших братів, а не на інші, менш необхідні та пристойні видатки та засідання. А якщо будуть якісь борги, належні братству, тоді пани старші зобов'язані перед складанням рахунків повернути (їх) та скласти до скриньки.

Стаття XIV. (Про передачу на зберігання скриньки колезі в разі потреби одного зі старших).

Коли випаде так, що старшому братства, при якому є скринька з правами та грошми, (з'явиться) потреба виїхати з міста на довший час, тоді (нехай) віддасть скриньку своєму колезі – старшому, а ключ від неї в якогось брата (якого вважатиме найбільш відповідним) залишить. Коли би це забув зробити, від'їхавши, має бути покараний (сплатою) 200 гривень до братської скриньки. Як тільки з подорожі повернеться, то назад скриньку поверне до себе.

Стаття XV. (Заборона ухвалювати контрибуції поза зборами).

Старші та їхні колеги не повинні жодних контрибуцій, податків приватно встановлювати, ані ухвалювати менш потрібні витрати та стягувати штрафи, тільки з дозволу інших братів, зібраних і присутніх на зборах. А якщо щось видадуть без дозволу братів, то зі свого (маєтку) винагородять і заплатять конфратернії.

Стаття XVI. (Про полюбовний суд та апеляцію від його вироків).

Якби були сварки чи впали образливі слова при купівлі та продажу товарів публічно чи в домі між братами або хто братові якомусь кривду вчинив, відмовляючи один другого від покупки,

тоді старші таку суперечку можуть з'ясувати та полагодити. Якби їхньою розв'язкою та рішенням якась сторона не була задоволена, тоді вільно їй скласти апеляцію до шляхетного львівського магістрату, однак (за умови), щоб апелююча сторона поклала до купецької скриньки грошову квоту, пропорційну до (значення) справи, відповідно до витрат і покарання, коли програє свою справу в расцькому суді.

Стаття XVII. (Про обмеження щодо прийняття некатолицької молоді до крамів).

Львівським купцям не годиться тримати для торгівлі лютеранської, кальвіністської або іншої некатолицької челяді, хіба би за великої недостачі, ані хлопців приймати, ані записувати – тільки католицької римської віри будь-якого обряду, а це під карою 100 гривень, яка має бути сплачена до братської скриньки. А однакову таку челядь іншої релігії брат, за вимогою інших панів старших, повинен відправити, під карою втрати свого купецького права або іншою суворою (карою).

Стаття XVIII. (Про свідчення челядників).

Челядника, який деінде взятий до торгівлі, приймати жодному братові не годиться, поки він (не візьме) від свого колишнього пана атестацію про вислугу своїх років. Це саме слід розуміти і про хлопця, щоб без рекомендації не був прийнятий. А коли би якийсь брат проти цієї статті виступив, на зборах має бути покараний, відповідно до думки інших братів.

Стаття XIX. (Про намовляння служби та челяді).

Щоб жоден брат і сестра, купецька вдова, не намагалися челядника або хлопця від іншого брата на свою службу намовляти. А коли би його намовив, після розслідування назад до свого пана повинен віддати та шкоду, якби через це була, тому братові, за думкою панів старших та інших братів на купецьких зборах, має компенсувати.

Стаття XX. (Про життя купецької челяді за звичаєм).

Купецька челядь щоб у панів старших скромно поводитися, не мала багатого одягу понад свій стан, щоб обминала погані компанії, прогулянки, ігри і шинки та підозрілі будинки і не робила витрат, які перевищують їхню платню. У цьому кожен пан зобов'язаний мати свого челядника на оці та йому нагадувати, та його карати, а якби не поправився, має його для науки іншим відправити.

Стаття XXI. (Про винаймання помешкання чужоземцям, про продаж чужих товарів та покарання за це).

Жоден брат і сестра, львівський міщанин або мешканець, щоб не наважувався чужоземцям, євреям, туркам, дисидентам, грекам, угорцям та іншим, які не мають міського та купецького права, перекупням давати та здавати в найм магазини, крами, пивниці, будівлі та будь-які помешкання для продажу в них товарів на локті, гарнці та фунти, окрім часу ярмарку, або під своїм іменем чужий товар продавати і дозволяти (продавати), під карою 500 гривень та опечатуванням такого краму, в якому виявився би продаж на локті, гарнці та фунти чужих людей.

Стаття XXII. (Про продаж товарів челядню на свою руку).

Не мають також пани купці дозволяти торгівлю своїй челяді на свою користь. Який би купець був про це оскаржений і визнаний (винним), то має бути покараний 200 гривнями до братської скриньки і повинен відправити такого челядника, який торгує на свою користь.

Стаття XXIII. (Про заборону роздрібною торгівлі, що стосується чужих купців).

Оскільки давні права та коронні конституції про склад різних товарів, які слугують місту Львову, дозволяють чужим купцям водою та сушею свої товари до Львова привозити, та їх львівським купцям гуртом – штуками, каменями, фасами та бочками, збувати та продавати. Однак увійшло в погану звичку і з досвіду виявляється, що ці чужі купці, як-от: євреї, греки та інші з

Франкфурта, Ляйпціга, Вроцлава, Гданська, привізши до Львова прянощі й інші товари, а з Угорщини – вина, не стараються цілком про (місцевого) купця, щоб (йому) продати, але складають (свій товар) по кляшторах, палацах, шляхетських дворах, кожному посполитому чоловікові не тільки на бочки, анталки, камені, штуки продають, але й шинкують на гарнці та кварта, на фунти важать і на локті крають і міряють. А інші – сілезькі та великопольські суконники та з інших міст, продавши частину товарів, залишок при своїх факторах залишають і ті фактори торгують, через що львівським купцям і винарям цією своєю торгівлею перешкоджають та їх розорюють. Тому злу запобігаючи, відтепер не буде вільно чужим купцям, як і суконникам, залишати при своїх факторах своє сукно та залишки інших товарів у Львові, тільки відпродати купцеві, львівському міщанину, або на комісію віддавати. Також угорці, греки, євреї та інші закордонні або з інших міст купці, котрі привозять до Львова вино, матерію, прянощі та інші закордонні товари під будь-якою назвою, нікому іншому – лише купцеві, львівському міщанину, можуть гуртом продати або дати на комісію, а це під карою конфіскації тих товарів. Із цієї конфіскації половина має належати до скарбу короля, а половина – купецькій конфраатернії. Це шляхетний президент міста, що тепер є і в майбутньому буде, відповідно до приписів прав про склад міста, наданих тому місту, за донесенням панів старших купецького братства зобов'язаний виконувати з використанням сили в описаній справі. А якби шляхетний президент через якесь сприяння забороняв це виконувати, тоді буде вільно самій купецькій конфраатернії братися до реалізації (цих приписів) з використанням сили тих, яким це надано відповідно до права про склад, за винятком тільки визначеного правом ярмаркового часу, коли чужим купцям зберігається вільність у торгівлі, відповідно до того ж права. А посполиті люди ані гуртом, ані бочками, окрім самих купців, львівських міщан, не повинні продавати, ані шинкувати, під карою сплати 200 гривень до купецької конфраатернії за першого порушення того права. Після першого нагадування та покарання – під конфіскацією товару та вина, із цієї конфіскації половина має належати до королівського скарбу, а половина – до купецької конфраатернії.

Стаття XXIV. (Про торгівлю євреїв та її обмеження).

Оскільки євреї місто Львів звідусіль обсіли і через часті зловживання та через впливи прийшли до такої волі, що під протекціями, які слугують проти прав того міста, торгують усілякими товарами та шинкують усіма напоями, не прикладаються до податків і тягарів міста, що їх мусять нести християни, через що католикам, львівським купцям, відіймають усілякі способи до життя та їх зруйнували і розорюють. Тому, запобігаючи подальшому безправ'ю, не буде вільно євреям безкарно торгувати в тому місті, тільки як право вказує за попередніми підписаними пактами, якщо місту будуть здаватися (відповідними). Коли би (євреї) в ті пакти з містом входили, тоді їх без братської конфраатернії не повинні встановлювати. Навпаки купецька конфраатернія має подавати пункти до пактів або матиме право не входити в жодні пакти, а що тими пактами буде обумовлено й описано, не може ніхто переступати. Загалом за вчинене порушення пунктів має бути покарання, описане в них, без жодних протестів і правових засобів. А якби без підписання тих пунктів євреї або хтось із євреїв, як місцевих, так і чужих, наважився окрім ярмарку торгувати, шинкувати або будь-яким способом користуватися вільностями, дозволеними міщанам і купцям, таких вільно з допомогою будь-якого уряду як (саму їхню) особу, так і товари й речі затримувати та конфісковувати, з якої конфіскації половина має йти до королівської скарбниці, а половина – до братства.

Стаття XXV. (Про заборону спілок із чужими купцями).

Оскільки кожного міщанина виконана присяга на міське право зобов'язує, щоб жодних спілок і торгівлі із чужими людьми не мав, тому, пам'ятаючи про цю свою присягу, кожен міщанин-

купець не повинен входити до жодної торгової спілки із чужими людьми, які міського права та конфрадернії не мають. А якби колись такий знайшовся, насамперед на зборах панів старших і цілої конфрадернії повинні оголосити, а потім має бути позваний до шляхетного магістрату від панів старших. І коли там (його вину) буде засвідчено та доведено, тоді не тільки має бути відсуджений від міського права та купецької конфрадернії, але і його товари повинні підпасти під конфіскацію, з яких половина піде до королівської скарбниці, а половина – до міської.

Стаття XXVI. (Про заборону монополій).

Позаяк монополії є заборонені правом, тому жоден міщанин-купець не повинен закладати та тримати в тому місті (монополію) будь-якого товару, ані прагнути та випрошувати привілеїв на якусь монополію, а це під карою конфіскації того товару, в якому би заклав монополію. Про це суд буде мати такий міщанин і купець перед шляхетним магістратом, а коли би привілеїв випросив у королівських судах – з першого позову, без зволкання, підпаде під визначені кари.

Стаття XXVII. (Про заборону для чужих влаштування фарин¹ і лотерей з метою збути товари).

Оскільки фарини, лотереї й інші (заходи), які запроваджують і вчиняють купці без конфрадернії, збуваючи в них свої товари, через що львівським купцям учиняють кривду. Тому тим чужоземцям або чужим людям не годиться таких фарин та лотерей у тому місті запроваджувати та провадити. А коли би будь-хто, хто не є в конфрадернії, фарину або лотерею запровадив, тоді шляхетний львівський бурмистер, за вимогою панів старших, йому накаже припинити, відповідно як і в іншій статті (сказано).

Стаття XXVIII. (Про святкування свят).

Оскільки свята, встановлені Католицькою церквою, Божим наказом (дано) святкувати, а деякі купці крами навіть і в неділю відкривають і торгують, і такі накази порушують. Тому, щоб у цьому Божої образи не було, не годиться нікому магазинів і крамів у ті свята та неділі відкривати та торгувати, під карою 100 гривень за кожне відкриття магазину чи краму та торгівлю у свято, зі сплатою по половині шляхетному магістратові та оскаржувачеві, та під вільним закриттям такого магазину чи краму шляхетним президентом, за вимогою панів старших, та опечатуванням, за винятком тільки аптек, які можуть бути відкритими у свята та неділі.

Стаття XXIX. (Про грошові складки в разі нагальної потреби).

Коли би була якась пильна та нагальна потреба в грошах для всієї купецької конфрадернії на публічні витрати, тоді пани старші мають скликати збори та на них оголосити братам про цю потребу та можуть на них ухвалити пропорційну складку і таксу розкласти на кожного, відповідно до купецького маєтку та торгівлі кожного. І така ухвалена складка на ту потребу, а не на щось інше має бути використана, і її у визначений час усі купці, обіслані через братського слугу, повинні складати та платити панам старшим, під вільним опечатуванням магазину чи краму міською чи братською печаткою з повідомленням братам. Із цієї виданої складки пани старші свого часу повинні братам віддати рахунок.

Стаття XXX. (Про заборону торгівлі товарами, які стосуються ремісників).

Позаяк, відповідно до купецьких прав і привілеїв, ремісникам заборонено торгувати, однак деякі, особливо кравці, різні товари, як-от: китайки, галуни, гудзики, бархани й інші закордонні (товари), продають до підшивок і використовують для виготовлення одягу (не купуючи у купців). Тому кожному купцеві слід (на це) звертати увагу, і коли якогось помітить ремісника, що порушує право, то про нього хай донесе панам старшим, а пани старші – шляхетному магістратові. А він, покликавши такого ремісника до себе, повинен його покарати штрафами, відповідно до провини,

а навіть – конфіскацією всього товару, із чого половина має припасти королівській скарбниці, а половина з іншої половини – магістратові, а інша – конфратернії. А кожному ремісникові, львівському міщанинові, і нікому іншому, коли оголосить складання свого ремесла та панам старшим це автентично покаже, хоч і без терміну в купецтві, може вступити до купецької конфратернії та прийняти її умови, як й інші купці. А коли би купець вдався або повернувся до ремесла, то втрачає купецьку конфратернію і йому вже не годиться торгувати.

Стаття XXXI. (Про торгівлю збіжжям, будівельним лісом і шинкуванням напоями).

Оскільки торгівля збіжжям, деревом для будівництва, солодами, горілками в куфах, прасними медами, шкірами та іншими речами належить до купецтва, а в тому місті люди всіляких станів, а особливо євреї, з немалою шкодою для католиків, жителів міста та передмість, а також із надзвичайною дорожнечою узурпують для себе торгівлю згаданими речами. Тому, щоб не було вільно торгувати такими речами жодному, хто не є в купецькій конфратернії, за винятком необроблених шкір у кількості, що буде визначено в пактах з євреями, як згадувалося у 27-й статті, під карою 200 гривень у першому випадку, а в другому – конфіскацією, половина з якої має дістатися королівській скарбниці, а половина – пропорційно магістратові та купецькій конфратернії.

Стаття XXXII. (Про обов'язок останньої послуги померлому братові).

Як за життя брата-купці повинні мати між собою приязнь і любов, так і по смерті, коли якийсь брат або сестра помре, мають померлому ту приязнь засвідчити. І його тіло, коли буде до костелу проваджене, будучи обіслані братським слугою, всі брати за християнським обрядом мають асистувати як при виносі, так і при похованні, а це під виною 1 зл., яку повинні внести за душу померлого.

Стаття XXXIII. (Про час скликання зборів, про відсутність на них, ставлення старших до братів, також про регулювання нарад).

Раз на чверть року збори або братські зібрання пани старші повинні скликати, однак їм, крім квартальних зборів, якби бачили потребу пильної наради щодо добра тієї конфратернії, вільно буде скликати збори та по них усіх братів через братського слугу обіслати та запросити. А коли би брат, будучи повідомлений про квартальні збори або на інші скликані (збори), не прийшов, тоді має бути покараний за кожну відсутність карою 1 зл., за винятком слушної причини, про яку зобов'язаний повідомити панам старшим, чому не міг прийти. А оскільки пани старші повинні мати як своє пошанування, так і взаємне, й вони з усілякою гідністю та ласкавістю з братами мають обходитися, і про що більшістю голосів (ці голоси від молодих повинні починатися) присутні на зборах брати погодяться, то пани старші, яким належить подавати пропозиції, зважаючи на цю більшість голосів, будуть закінчувати та накажуть записати у братський протокол панові братському секретареві. І того мають брати уникати, щоб один одному мови не переривав, не втручався в (подачу) голосів, коли подається своя думка, але щоб уважно та в тиші слухав думки один одного та поважав мову одного, під карою сплати 1 гривні до братської скриньки.

Стаття XXXIV. (Про порядок місць на зборах і взаємини братів).

Оскільки в цій конфратернії є люди, які перебувають на міських урядах, як-от: шляхетні райці, лавники та “сорокамужі”, тому хоч би в конфратернії не повинні узурпувати для себе першості, проте, щоб і там мали пошану для себе і не було суперечки про місце сидіння, пани старші повинні мати свій столик на сажень від вікна посередині тієї кімнати, в якій відбуваються збори. За цим (столиком) вони будуть сидіти з паном секретарем, а навколо мають сидіти, почавши від урядників, які – по правій стороні, а по лівій стороні – інші пани браття, старші віком. А коли би в одному колі не помістилися, то за ними, хто не зміг поміститися, має сидіти. І під час тих

зборів мусить бути збережена спільна між братами шаноблива повага, а який би брат вийшов поза межі скромності або іншим братом погорджував та зневажав, той, відповідно до вчинку, на тих же зборах більшістю голосів має бути покараний, і ця кара, якщо грошова, повинна належати до братської скриньки. Однак має бути допущена вільна апеляція до шляхетного магістрату при тяжкому покаранні, коли би брат відчував себе обтяженим.

Стаття XXXV. (Про дорадників і товарознавців при старших конфратернії).

Має бути вільно панам старшим після своєї елекції на перших зборах обрати собі дорадників-купців, з кожного виду торгівлі по одному, та і з ними, що потрібно буде для користі конфратернії, радитися та вирішувати, а потім подати та повідомити своє рішення для вирішення й ухвалення всіх братів на зборах, а що встановлять, того повністю повинні дотримуватися, однак з таким застереженням, аби за відсутності того дорадника, про вид торгівлі якого буде мова, не було наради та конференції.

Стаття XXXVI. (Про примусову купівлю власності).

Кожен після прийняття міського права та вписання до купецької конфратернії повинен протягом року та шести тижнів купити належну власність для своєї торгівлі серед міської нерухомості під страхом втрати першості в конфратернії та подвійної сплати виплат і складок на потреби тієї конфратернії.

Стаття XXXVII. (Закінчення).

Щоб ті статті браття-купці могли краще розуміти та виконувати, вони польською мовою є написані. І щоб на зборах братський секретар для зібраних братів на їхню вимогу читав. Тих статей браття-купці повинні дотримуватися під суворістю штрафів у кожній статті та беззастережного виконання щодо купців-міщан з боку шляхетного президента, як у іншій статті є описано, та стягнення із чужих (купців) з боку того ж шляхетного магістрату.

Ті статті, списані та встановлені ординацією нашої купецької конфратернії, підписавши нашими руками разом із шляхетним писарем нашого уряду, зміцнили печаткою того міста та наказали для пам'яті вписати в наші расцькі акти. Діялося у Львові в найближчу п'ятницю після свята Св. Егідія абата, тобто 2 вересня, року Божого 1767.

Ян Дурбас, бурмистер міста священного королівського маєстату Львова, рукою власною.

Ян Веммер, сеньйор, львівський королівський бурмистер.

Франциск Лоншап, львівський бурмистер.

Томас Франчі, доктор медицини, керуючий (райця), рукою власною.

Ян Непомуцен Шкроховський, львівський керуючий райця, рукою власною.

Василь Ілляшевич, віце-сеньйор, львівський райця зі старих, рукою власною.

Юзеф Бляйхнер, львівський райця.

Ігнатій Барч, львівський райця зі старих, рукою власною.

Мартин Мерценер, львівський райця, рукою власною.

Франциск Ксаверій Купінський, королівський суддя та львівський расцький писар, рукою власною.

Для засвідчення цієї справи печатка львівського расцького уряду є притиснута. Витяг з протоколу актів львівського расцького уряду. Місце печатки.

Франциск Ксаверій Купінський, королівський суддя та львівський расцький писар.

¹ Фарина – азартна гра на жереб, яку влаштовували здебільшого на ярмарках (*Linde S.B. Słownik języka polskiego. – Lwów, 1854. – Т. II. – S. 645*).

1767 р., вересня 26, Варшава

Станіслав Август підтверджує витяг з львівської расцької книги від 4 вересня 1767 р., який містить грамоту львівських райців з новим статутом львівського цеху купців

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 886. Документ у вигляді зошита з десяти пергаментних аркушів (40x27,8 см), у твердих паперових обкладинках. Напис: “Sabbatho post festum Sanctorum Omnium proximo, die scilicet 7-ma mensis Novembris, anno Domini 1767-mo privilegium praesens sacrae regiae maiestatis approbativum ordinationis confraternitatis dominorum mercatorum ad acta officii consularis Leopoliensis per oblatam rogectum, susceptum et ingrossatum est. Franciscus Xaverius Kupinski notarius manu propria” (XVIII). На шовковому червоному шнурку у бляшаній коробці фрагменти печатки.

Коп.: AGAD, МК, КК, ks. 35, k. 498-530. Напис копііста: “Confirmacio articuli boni ordinis confraternitatis mercatorum civitati Leopoliensi servientium”.

Облята: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 131, с. 978-1012.

Опубл.: *Lewicki S.* Konfraternia kupiecka we Lwowie za Stanisława Augusta. – Lwów, 1910. – S. 21-44.

Регести: Каталог, № 1093; *Horn*, Regesty, t. II, nr 150.

Stanislaus Augustus Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Rusiae, Prusiae, Masoviae, Samogitiae, Kijoviae, Volhyniae, Podoliae, Podlachiae, Livoniae, Smolensciae, Severiae et Czerniechoviae. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest universis et singulis. Productas esse coram nobis literas extractus papyreas ex actis consularibus Leopoliensibus authentice depromptas, sigilloque ejusdem civitatis communitas, continentes in se certos articulos ad bonum ordinem sese regulantes, confraternitati mercatorum civium Leopoliensium servientes, sanas, salvas et illaesas, omnique suspicionis nota carentes; supplicatumque nobis esse per certos consiliarios nostros lateri nostro assidentes, nomine et pro parte ejusmodi confraternitatis, ut easdem literas autoritate nostra regia approbare, confirmare et ratificare dignemur. Quarum quidem literarum tenor de verbo ad verbum sequitur estque talis.

Далі наводиться витяг із львівської расцької книги від 4 вересня 1767 р., який містить грамоту львівських райців з новим статутом львівського цеху купців (див. док. 117).

Nos itaque Stanislaus Augustus rex praenominatae supplicationi benigne annuentes praeinsertas ordinationis literas in omnibus earum punctis, clausulis, articulis, nexibus, conditionibus, ligamentis approbandas, confirmandas et ratificandas esse duximus, prout approbamus, confirmamus et ratificamus praesentibus literis nostris decernentes easdem vim et robur debitae firmitatis obtinere debere. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo regni communiri jussimus. Datum Varsaviae die XXVI mensis Septembris, anno Domini MDCCLXVII, regni vero nostri IV anno.

Stanislaus Augustus rex.

Confirmatio articulorum boni ordinis confraternitati mercatorum civitatis Leopoliens[is] servientium.

Clemens Kozłowski sigilli majoris regni secretarius m[anu] p[ro]pria].

Inductum in acta cancellariae majoris regni 1767.

Станіслав Август, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім та кожному, кому потрібно. Представлено перед нами грамоту, паперовий екстракт, автентично витягнутий з львівських раецьких актів, скріплений печаткою того міста, що містить у собі певні статті, які регулюють добрий порядок і слугують братству купців, львівських міщан, (грамоту) цілу, непорушну, непошкоджену, позбавлену будь-якої підозри, і просили нас через певних наших радників, що при нас засідають, від імені та на користь того братства, щоб ми вважали (за гідне) ту грамоту нашою королівською владою схвалити, підтвердити та зміцнити. Тієї грамоти зміст дослівно наводиться та є такий.

Далі наводиться витяг із львівської раецької книги від 4 вересня 1767 р., який містить грамоту львівських райців з новим статутом львівського цеху купців (див. док. 117).

Таким чином, ми, Станіслав Август, король, прихилившись до названого прохання, внесену грамоту ординації в усіх її пунктах, клаузулах, статтях, пов'язаннях, умовах, закінченнях уважали (за гідне) схвалити, підтвердити та зміцнити, як і схвалюємо, підтверджуємо та зміцнюємо даною нашою грамотою, вважаючи, що вона повинна отримати силу та міць належної міцності. Для довір'я до справи дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали скріпити печаткою королівства. Дано у Варшаві 26 вересня, року Божого 1767, а нашого панування 4 року.

Станіслав Август, король.

Підтвердження статей доброго порядку, які слугують братству купців міста Львова.

Клеменс Козловський, секретар великої королівської печатки, рукою власною.

Внесено в акти великої канцелярії королівства 1767 (року).

СУКОННИКИ

1594 р., грудня 19, Львів

Львівські райці створюють окрему корпорацію суконників і надають їй певні права

Транс.: ЦДАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 623 (див. док. № 120).

Сonsules civitatis Leopoliensis. Fraternitatum in civitate Leopoliensi ex auctoritate sacrae regiae maiestatis domini domini clementissimi institutores. Significamus tenere praesentium, quandoquidem felicitas inde potissimum dependet, ut quibus moribus, quibus legibus initio constitutae sint eas, quam arctissime conservent et in usu habeant. Atque hoc munus cum praecipue magistratibus ipsis incumbat tum privatorum civium studia si eodem conspirent et quisque pro sua parte publica curam adiuvet faciliorem et munitiorem viam futuram advitandum statum publicum, et vero si eiusmodi animos suorum inveniant non modo inhibere, sed porro etiam promoveri atque excitare debent conatusque bonos favore et indulgentia sua stabilire. Idcirco nos quoque cum nobis cives nostri homines Catholici, qui pannorum incidendorum et

vendendorum negocium gerunt, expossuissent magna se detrimenta et impedimenta ab hominibus partim Iudaeis et schismaticis, partim aliis, quibus hoc ex iure et antiqua consuetudine concessum non est pati iacturamque inde et ab usum privilegiorum sequi statumque civitatis perturbari cumque fidem nostram implorarent, ut pro eaqua obstricti sumus ad tutandas et servandas leges, cura damnis illorum subveniremus auctoritatemque nostram contra homines erga publica commoda iniuriis opponeremus. Non posuimus non condolere quereimoniis honestis moram civium fidemque operam nostram luculenter obtulimus. Ac cum primis eam spem eam dedimus verbisque nostris serio affirmavimus planeque affirmamus semper nos in omnem occasionem munios futuros nullaque curam intermissuros, quae ad propaganda civitatis commoda, conservanda leges et libertates intrusos comprimendos pertineat. Tum vero illos ipsis cohortati sumus, ut quod ad illorum rem attinet curam etiam sui habuant laboremque hunc nobiscum participant. Quod ut commodius facere possint collegii ius inter illos instituen[dum] existimavimus, et prout praesen[tes] instituimus et concedimus, ut corpus collegium habeant bonosque seniores collegii seu corporis creent nobisque confirmandos praesentent, qui ad collegium et consultandum caeteros fratres facultatem convocandi habeant, eo duntaxat sine non alio, ut de iniuriis suis ad nos ex communi consensu commodius referre, privilegia sua sua [sic] ex auctoritate nostra tutori homines iniurios coercere posint. Ut autem facilius licentia apertae et occultae iniuriosorum obsistatur officiumque castrense capitaneale aut nostrum civile edicto et auctoritate sacrae regiae maiestatis domini domini clementissimi iuxta privilegia olim regum Poloniae praemonitum suppetias eidem corpori pannicidarum ferre valeat facultatem habebit idem corpus pannicidarum confirmationem collegii praesen[tis] et edictum, quo licentia eiusmodi cohibeatur a sacrae regiae maiestatis domini domini clementissimi humillime impetrare. In quorum omnium fidem sigillum nostrum praesen[tibus] est appensum. Actum et datum Leopoli feria secunda ante festum beati Thomae apostoli proxima, anno Domini millesimo quingentesimo nonagesimo quarto.

Nайці міста Львова, засновники братств у місті Львові, з влади священного королівського маєстату, найласкавішого пана. Повідомляємо змістом даної (грамоти), оскільки щастя найбільше від того залежить, щоб ті звичаї, які були започатковані законами, якнайточніше зберегти та ними користуватися. Отож особливо такий обов'язок припадає не тільки на магістрати, але й на плечі приватних міщан, наскільки вони поєднуються й будь-хто особисто може громадській справі сприяти, щоб (досягти) кориснішого та міцнішого стану громадської справи ще за його життя. І якщо такі душі знайдуться, не можна забороняти, а навпаки, (треба їх) підтримати, а також слід заохотити і добрим намірам сприяти та (їх) утвердити своїм дозволом. Тому ми, коли нам наші міщани, католики, які займаються краєнням і продажем сукна, повідомили, що зазнають великої шкоди та втрати від людей, частково від євреїв і схизматиків, частково від інших, яким за правом і давнім звичаєм не є дозволена (ця справа), і через це виникають втрати при користуванні привілеями та порушується порядок у місті. І через це благали нас, аби ми зобов'язали їх до опіки та дотримання законів, опікою винагородили їхні втрати і нашою владою виступили проти людей, які (завдають) втрати для публічного добра. Ми не можемо не співчувати чесним скаргам людей добрих звичаїв і надаємо докладно нашу допомогу. І насамперед дали їм таку надію і нашими словами серйозно запевнили та виразно запевнюємо назавжди, що у будь-якому випадку (матимемо це) за наш обов'язок у майбутньому і не візьмемо в опіку прибульців, (адже) ця (опіка) стосується поширення зручностей міста, збереження законів та прав

(міщан) та приборкання прибульців. Тому ми, заохочені ними, щоб те, що стосується їхньої справи, вони також мали в опіці та у цій справі разом з нами брали участь, і щоб зручніше могли діяти, ми вважали (за потрібне) встановити для них право корпорації, як і даною (грамотою) встановлюємо та надаємо, щоб вони мали корпорацію, і вибирали гідних старших корпорації або товариства, представляючи нам для підтвердження. Вони (старші) матимуть право скликати інших братів до корпорації для нарад і можуть звертатися до нас щодо своїх несправедливостей, проте тільки за взаємною згодою, можуть примушувати (виконувати) свої привілеї порушників з влади нашої опіки. І щоб легше протидіяти сваволі явних і таємних порушників, замковий старостинський уряд або наш міський (уряд), за наказом і владою священного королівського маєстату, найласкавішого пана, відповідно до привілеїв покійних польських королів, може надавати тому товариству суконників застережену допомогу, і хай це товариство суконників матиме змогу уклінно випросити у священного королівського маєстату, найласкавішого пана, підтвердження даної корпорації та (цього) едикту, щоб стримувати таку сваволю (порушників). Для довір'я до цього всього наша печатка до даної (грамоти) є підвішена. Діялося та дано у Львові у найближчий понеділок перед святом блаженного Томи апостола, року Божого 1594.

1595 р., березня 17, Краків

Сигізмунд III, на прохання львівських суконників, підтверджує дві грамоти: Стефана Баторія від 21 жовтня 1578 р. та львівських райців від 19 грудня 1594 р., за якими утворювалася окрема корпорація суконників

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 623. Пергамент: 44,3x64 + 3,9 см. Напис: “Confirmatio privilegiorum pannicidarum Leopoliensium, anno 1595” (XVII). На пергаменті наявні плями, на згинах – діри. На шовковому червоно-жовто-фіолетовому шнурку печатка: Gum., XXI, nr 78.

Регест: Каталог, № 742.

igismundus Tertius Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae etc., nec non Suecorum, Gottorum, Wandalorumque haereditarius rex. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Exhibitas esse coram nobis literas privilegiorum pargameneas binas. Alteras quibus dominus praedecessor noster rex Stephanus praerogativas certas pannicidis Leopoliensibus ab antecessoribus nostris benigne datas et concessas confirmavit, manu eiusdem domini Stephani regis subscriptas et sigillo pensili maioris cancellariae communitas. Alteras autem quibus magistratus civilis Leopoliensis contubernium pannicidarum eorundem instituit, sigillo consulari pensili communitas, sanas omnique prorsus suspicionis vitio carentes. Supplicatumque nobis esse eiusdem contubernii nomine, ut eas auctoritate nostra regia comprobare, confirmare et ratificare dignaremur. Quarum aliarum tenor de verbo ad verbum sequitur huiusmodi.

Далі наводиться грамота Стефана Баторія від 21 жовтня 1578 р. [Каталог, № 687], яка містить підтвердження грамоти Сигізмунда I від 7 квітня 1547 р., за котрою заборонялося іншим людям, окрім суконників, продавати сукно у Львові [Каталог, № 523].

Aliae vero literae ita se de verbo ad verbum habere.

Далі наводиться грамота львівських райців від 19 грудня 1594 р. про утворення корпорації суконників (див. док. № 119).

Qui supplicationi benigne annuentes nos Sigismundus Tertius rex praenominatus literas prainsertas, ut easque in omnibus earum punctis, clausulis, articulis, conditionibus singulisque et universis contentis comprobandas, confirmandas et ratificandas duximus, uti quidem, quantum iuris publici rationes ususque earum patruntur comprobamus, confirmamus et ratificamus easdemque robur debitae firmitatis habere ac ab omnibus, quorum interfuerit ita uti praesentis privilegiorum literis cuique praescriptum atque iniunctum est teneri observari ac exequi volumus. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas, sigillo regni consignari iussimus. Datae Cracoviae in comitiis regni nostri generalibus die decima septima mensis Martii, anno Domini millesimo quingentesimo nonagesimo quinto, regnorum nostrorum Poloniae octavo, Sueciae vero secundo.

Sigismundus [III] rex.

Сигізмунд III, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім і кожному, кому потрібно знати. Представлено перед нами дві пергаментні грамоти з привілеями. Одну (грамоту) пан, наш попередник, король Стефан підтвердив, що містить дані та надані ласкаво нашими попередниками певні прерогативи для львівських суконників, (грамоту), підписану рукою того пана Стефана, короля, та скріплену вислою печаткою великої канцелярії; а іншу (грамоту) видав львівський магістрат для того цеху суконників, скріплену вислою раецькою печаткою; цілі, позбавлені будь-якої підозри. І просили нас від імені того цеху, щоб ми вважали за гідне їх нашою королівською владою схвалити, підтвердити та зміцнити. Тих грамот зміст дослівно наводиться.

Далі наводиться грамота Стефана Баторія від 21 жовтня 1578 р. [Каталог, № 687], яка містить підтвердження грамоти Сигізмунда I від 7 квітня 1547 р., за котрою заборонялося іншим людям, окрім суконників, продавати сукно у Львові [Каталог, № 523].

А інша грамота має дослівно такий (зміст).

Далі наводиться грамота львівських райців від 19 грудня 1594 р. про утворення корпорації суконників (див. док. № 119).

До цього прохання ми, Сигізмунд III, згаданий король, милостиво прихилиючись, внесену грамоту вважали (за гідне) в усіх її пунктах, клаузулах, статтях, умовах, з усім та кожним змістом схвалити, підтвердити та зміцнити, як і, наскільки відповідають загальному праву та мають ужиток, схвалюємо, підтверджуємо та зміцнюємо, хочемо, щоб вона отримала силу належної міцності і (щоб) дотримувалися та виконували все, що стосується цієї даної (нами) грамоти привілею, що там наказано та додано. Для довіри до справи дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали печаткою королівства скріпити. Дано у Кракові на вальному сеймі нашого королівства 17 березня, року Божого 1595, а наших панувань у Польщі – 8, а у Швеції – 2 року.

Сигізмунд [III], король.

1598 р., квітня 6, Львів

Райці Львова, на прохання львівських суконників, приймають рішення про їхню кількість у місті та регулюють деякі інші питання

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 630. Пергамент: 19,7х32,3 + 5,8 см. Напис: “De numero pannicidarum” (XVII). На шовковому жовто-рожевому шнурку печатка: Soch., Herb, s. 19, II.

Регест: Каталог, № 752.

Consules civitatis Leopoliensis. Universis et singulis, harum notitiam habituris, notum facimus eorundem tenore. Quia videlicet ad petitionem spectabilem honoratorum et famatorum pannicidarum civium Leopoliensium inhaerendo privilegiis dominorum regum Poloniae liberalissime indultis, quae quidem privilegia maxime respiciunt consuetudinem antiquam de conditione alias o SLOWO [sic], quae quidem conditio numerum vicesimum pannicidarum excedere non debet, nos quoque pro se et successoribus nostris fide bona promittendo, quantum officii [sic] nostri facultas poterit augeri ultra eum numerum pannicidas Leopolienses sive clam, sive aperte id audentes non permittemus, imo omni ope et opera iis quicunque id ausi fuerint obsistemus, nullumque schismaticum in eo numero censi permittemus, immo uti soli Catholici ea victus quaerendi honesta ratione sustententur curabimus. Inter quos quidem in hoc vicenario numero censos, si quis recenter censi cupierit, tum id assequi non poterit, quam prius civitate modo legitimo a nobis donatus fuerit, idque singulariter ad petitionem dominorum honestorum civium. Quicquid autem boni regiminis et ordinis causa se iidem pannicidae ex universorum et singulorum consensu constituerint, id nos autoritate nostra firmum, ratum, gratumque habebimus, et si quispiam inter ipsos contra eorum constitutiones luctetur et refragetur, in obedientiam eiusmodi autoritate nostra ex delatione duorum ex numero pannicidarum corrigemus et compescemus. In quibus ordinationibus et constitutionibus suis privatis quicquid minor pars concleserit id ratum esto, sin vero sententiae pares fuerint ad nos provocatio fiat, nos ex aequo, bono et iusto differentiam moderabimur. In cuius rei fidem et evidentius testimonium sigillum nostrum praesentibus est appressum. Datum Leopoli feria secunda post dominicam Misericordiae proxima, anno Domini millesimo quingentesimo nonagesimo octavo.

Вайці міста Львова. Всім і кожному, хто це читатиме, робимо відомим тим змістом. Що на гідне прохання чесних і славетних суконників, львівських міщан, тримаючись привілеїв панів польських королів, милостиво наданих, також (тому), що ті привілеї найбільше стосуються давнього звичаю про податок чи про “слово”, і за цим податком не слід перевищувати число у 20 суконників. Ми як за себе, так і за своїх спадкоємців вірно поручаємося, що ми не дозволимо наважитися, з обов’язку нашого уряду, збільшити число львівських суконників чи таємно, чи явно. І в кожному разі перешкоджатимемо тим, хто наважиться робити зусилля до цього, жодного схизматика не дозволимо у це число зарахувати, дбатимемо, щоб тільки католики цим засобом для життя чесним способом утримувалися. Щодо тих, хто зарахований у це число двадцяти, то якщо недавно був зарахований, то не можна такого дозволити, адже перед тим законним способом не був від нас (райців) рекомендований, і (не було це) за окремим зверненням

чесних панів міщан. Будь-що встановлене щодо доброго керування та порядку між тими суконниками за згодою всіх і кожного ми прийемо нашою владою як міцне, важливе та визнане. І якщо хтось між ними проти їхніх постанов виступатиме та противитиметься, то такого до послуху приведемо та погамуємо за скаргою двох (людей) із числа суконників. Якщо у тих їхніх приватних ординаціях або постановах міститиметься щось недоцільне, а рішення буде одностайним і до нас потрапить, ми поправимо непорозуміння слушно, належно та справедливо. Для довір'я та безсумнівного засвідчення наша печатка до даної (грамоти) є підвішена. Дано у Львові у найближчий понеділок після неділі "Милосердя", року Божого 1598.

ТАНДЕТНИКИ

1663 р., лютого 15, Львів

Ян Казимир надає право євреям-тандетникам безперешкодно займатися їхньою діяльністю у Львові

Облята: ЦДІАЛ. – Ф. 9, оп. 1, спр. 406, с. 406-408.

Регести: AGZ, X, nr 4882; *Morgensztern* (1968), nr 57.

Nan [sic] Kazimierz z łaski Bożey król Polski, wielkie xiążę Litewski, Ruski, Pruskie, Mazowieckie, Zmudzkie, Inflantskie, Smolenskie, Wołyńskie, Kiowskie, Czerniechowskie, a Szwiedzki, Gotski, Wandalski dziedziczny król. Oznaymuiemy ninieyszym listem naszym wszem wobec y kazdemu [sic] zosobna, komu to wiedziec będzie należało. Do supliki do nas imięniem [sic] niewiernych Zydow tandetnikow Lwowskich wniesioney wedle łaskawosci naszey krolewskiey skłaniając [sic] się, tudziez y do przywileiow generalnych y partykularnych od naiaśnieyszich przodkow naszych onym nadanych stosuiąc się, ninieyszym listem przywileiem [sic] naszym pomienionych Zydow tandetnikow Lwowskich wszystkich przy wolności y prawie tym ktorego oni zdawna do pozywienia swego zażywaią wedle słusności zachowuiemy y tez wolność y prawo utwierdzamy, to iest aby im wolno było, iako przed tym, towarami starymi mianowicie ad amirtum należącymi osobliwie sukniami wszelkiego stroiu y kroiu handlować, one kupować, także przedawać, tak aby teraz y w potomne czasy wolno temiz y wszelkimi towarami ad amirtum służącymi, starymi w miescie naszym Lwowie y na przedmiesciu wedle zwyczaiu dawnego handlowali, kupowali y przedawali wolno y bez przeszkody cechowej tak na targach, iakoz jarmarkach. Nad to wolno im będzie, iako y przed tym, suknie nowe wszelkiego stroiu przedawać byle te były robione od rzemieślnikow y krawcow mieskich chrzescianskich y bez uymy praw y przywileiow cechowych tegoz miasta naszego. Takze aby do kupowania tychze starszyzn y nowyzn sukien [sic], aby Zydzi chrzescianom nie przeszkadzali y onych nie podkupowali. Co do wiadomosci

wszystkich osobliwie urodzonych groda Lwowskiego officialistow, takze podwoiewodzego y mieyskiego urzędu przywodząc, miec chcemy y roskazuiemy [sic], aby wzwyz mianowanych Żydow tandetnikow Lwowskich przy wolnosciach y prawach dawnych, ktorych dotąd w miescie naszym Lwowie spokojnie zazywali, cale zachowali y aby w kupowaniu y przedawaniu sukien [sic] tak starych, iako y nowych od nikogo osobliwie cechu krawieckiego nie mieli y gwałtu w zabieraniu towarow takowych nie ponosili, do tego powinnościami swymi przykładali y przestrzegali, iako dawnych od antecessorow naszych nadanych przywileiow tak y ninieyszego naszego stosuiąc się y onego nie naruszaiąc pod łaską naszą y z powinności swoiey. Na co dla lepszey wiary przy podpisie ręki naszej własney pieczęć koroną przycisnąć roskazalizmy. Dan we Lwowie dnia VX [sic] miesiąca Lutego, roku Panskiego MDCLXIII, panowania naszego Polskiego XIV, Szwedzkiego XV.

Jan [sic] Kazimierz krol.

Andreas Miaskowski abbas Trzemethen[sis] regens cancellariae regni. Locus sigilli.

An Kazimir, Bожою ласкою король (*титлатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім загалом і кожному зокрема, кому про це належить знати. З нашою королівською ласкою прихилиючись до прохання, внесеного до нас від імені невірних євреїв, львівських тандетників, а також стосуючись до загальних та окремих привілеїв, наданих їм найяснішими нашими попередниками, даною грамотою, нашим привілеєм згаданих євреїв, усіх львівських тандетників, задля слухності зберігаємо при вільності та при тому праві, яким вони віддавна для свого прожитку користуються, і ту вільність і право затверджуємо: а саме, щоб їм було вільно, як і раніше, торгувати старими товарами, тобто належними “до тандети”, особливо одягом всілякого строю та крою, їх купувати, також продавати, так щоб тепер і в майбутньому вільно було тими і всілякими (іншими) старими товарами, які належать “до тандети”, в нашому місті Львові та на передмісті, відповідно до давнього звичаю, торгувати, щоб купували та продавали (їх) вільно і без цехової перешкоди, як на торгах, так і на ярмарках. Понад те буде їм вільно, як і перед тим, новий одяг всілякого строю продавати, але щоб це було виготовлено міськими християнськими ремісниками та кравцями і без шкоди для прав і цехових привілеїв того нашого міста. Також, щоб у купівлі того старого та нового одягу євреї християнам не перешкоджали та їх не підкуповували. Що доводимо до відома всіх, особливо шляхетних урядовців львівського гроду, також підвоеводи та міського уряду, хочемо та наказуємо, щоб вищезгаданих євреїв, львівських тандетників, у цілому зберегли при вільностях та давніх правах, якими досі спокійно користувалися в нашому місті Львові, і щоб у купівлі та продажу як старого, так і нового одягу не мали (перешкод) ні від кого, а особливо кравецького цеху, та насильства при забиранні таких товарів; за цим, з обов’язку своїх урядів, аби стежили та слідкували, стосуючись як до давніх привілеїв, наданих нашими попередниками, так і до даного нашого (привілею), не порушуючи його, під нашою ласкою та зі свого обов’язку. Для кращого довір’я, підписавши нашою власною рукою, наказали притиснути коронну печатку. Дано у Львові 15 лютото, року Божого 1663, нашого панування у Польщі – 14, у Швеції – 15 (року).

Ян Казимир, король.

Андрій М’яковський, тшемешненський абат, регент королівської канцелярії. Місце печатки.

ШИНКАРІ

1696 р., серпня 29, Львів

Львівські райці затверджують статут львівських шинкарів

Облята: ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 91, с. 265-273. Напис копіїста: “Ordinatio cerevisiae coctorum”.

Транс.: ЦДАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 805 (див. док. № 124).

Consules civitatis Leopoliensis in Russia. Universis et singulis, praesentium notitiam habituris significamus. Quomodo in plenariam officii nostri consularis residentiam venientes personaliter famati Josephus Brawi et Martinus Czechucki cives Leopolienses et aliorum concivium suorum propinatione liquorum in hac civitate vitam sustentantium nominibus agentes, inhaerendo decreto sacrae regiae maiestatis inter communitatem et nobilem ac spectabilem magistratum civitatis istius in anno millesimo sexcentesimo sexagesimo tertio prolato, illudque ad debitam executionem deducendo, exoptatam dudum ab antecessoribus nostris, tandem his calamitosis reipublicae et civitatis nostrae tribus obsidionibus hostilibus exhaustae temporibus, ratione melioris qualitatis, gustus et saporis conficiendorum potuum, potissimum braxationis cerevisiae, porrexunt nobis ordinationem tenoris eiusmodi.

Ad perpetuam rei memoriam. Quoniam tempus rerum omnium est magister optimus et multa quae in turbido et confuso diu fuerant sepulta, tandem temporis successu in optimum reduci consueverunt ordinem. Ea propter nos considerando vitae humani sustentandae duo praecipue columina a Conditore omnium rerum Optimo generi humano esse ordinata, nempe cibum et potum primum quidem subministrandorum eduliorum praecipue panis et carnis maiores nostri erectis ad id contuberniis pistorum et laniorum privilegiatorum sufficientem ad sustentandam concivium alimoniam provisionem procurarunt, potum vero braxandae cerevisiae nullum certum ad haec tempora praescripserunt modum, et rationem adeo, ut per incuriam omnibus nocivam hucusque neglecta fuerit conficiendae cereviasiae praeparatio. Proinde admoniti decreto sacrae regiae maiestatis anni millesimi sexcentesimi sexagesimi tertii, quo sub vigore paenarum modus et ordo conficiendi potus cerevisiae bonae, et civibus salubris praescriptus et demandatus est, cupientesque eiusmodi decreti et ordinationis viridem habere observantiam, ne ab incolis quibusvis promiscue, ut passim hoc calamitoso reipublicae tempore fieri solet, veri cives, jus civitatis possessionem habentes, oneraque omnia reipublicae et civitatis summo cum dispendio rerum suarum sustinentes, extrema hac sustentacionis et victus ratione defraudentur, placuit eiusmodi ratione conficiendi potus cerevisiae constituare ordinationem et talem formare inter cives propinationem exercentes confraternitatem, certis punctis et articulis determinatam in praescripto sequenti ordine nunquam immutando.

Ordynacya albo postanowienie panow mieszczan Lwowskich sposob zycia swego przez robienia napoiu piwa maiących według dekretow jego krolewskiey mosci za consensem szlachetnego magistratu miasta Lwowa dla lepszego w tym rządu zatrzymania y wygody wszecz stanow y obeyscia

miasta pod te czasy przez nieprzyjacielskie incursie y obsidie wielce zniszczonego, sporządzone w roku Panskim tysiąc szescset dziewiędziesiątym szostym.

Aczkolwiek miasto Lwow dla osobliwych y odważnych przysług krolom ich mosciom panom swym miłosciwym y całej rzeczypospolitey często wyswiadczonych, osobliwie iednak dla szczególnego wiary pod czas nieprzyjacielskich woysk potężnych y niezliczonych naiazdow y troyga oblężenia znamenitą to tego czasu u wszystkich obywatelow Korony całej odnosi pochwałę, y prawami albo wolnosciami nad insze miasta względem tak wielkich odwag, kosztow y szkod podjętych obdarzone zostawa, żeby prawdziwi y dziedziczni obywatele, przysięgą temuz miastu obowiązani, takowych wolnosci zażywać mogli, iednak iż pod te czasy utrapione zayrzących takowym wolnosciom wiele się namnożyło na przeszkodę, ktorzy miastu temu żadnego nie czyniąc pożytku, ani posluszenstwa, na przedmiesciach pod protectiami roznymi zostaiąc, znacznie sobie pożytki przywodzą, a panom mieszczanom samym sposob życia według praw dawnych y terazniejszych należyty gwałtem prawie odeymuią y wydzieraią, y do wielkiego wyniszczenia y ruiny miasto przywodzą, piwa różne po przywatnych domach robiąc, y one po miescie y przedmiesciach na szynk przeciwko prawom y dekretom niasniejszych krolow ich mosciow rozdawaią y rozwoją. Dla tego przykładem innych miast koronnych, osobliwie stołecznego Krakowa (z ktorym miasto iest constituciami koronnymi porownane) idąc y do niego się stosuiąc, a chcąc podupadłych mieszczan prawdziwych w murach miasta tego zostaiących, tych czasow ciężkich dla snadniejszego pożywienia y zatrzymania w miescie poratować y upadaiących tym sposobem dzwignąc. Ponieważ różne contubernia albo cechy z strony victualium obmyslania y sporządzania w tym zacnym miescie znajduiā się postanowione, ratione potulentorum także albo napoiow, ex quibus vitae humanae potissima pendet sustentatio, według constituciey anni millesimi sexcentesimali quinquagesimali noni, tit[uli] "Asecuratione miast naszych" y dekretow jego krolewskiey mosci in anno millesimo sexcentesimo sexagesimo tertio ferowanych, wielce potrzebną każdy, który rozsądkiem się uważnym rządzi, uznać może potrzebne bydz sporządzenie, zwłaszcza gdy dekreta pomienione y sposob robienia piw dobrych panom mieszczanom opisany podaiā, y nie tych robotnikow co piwa, iako naiemnicy robiā, ale samych panow mieszczan, ktorzy zboże na słody kupuiā y one sprawować zwykli, obowiązuiā, aby w dobrym porządku zostaiąc, tego przestrzegali, iakoby piwa dobre, smakowite y życiu ludzkiemu potrzebne byli robione. Lecz iż porządek dobry bez iednosci y zgody nie podobna prowadzić, przeto congregacią albo confraternią tych panow mieszczan, ktorzy koszty na robienie piw niemałe wykładaia, dla zatrzymania takowego obeyscia według praw, przywileiow y dekretow w niżej opisany sposob, aby postanowiona, wiecznymi czasy trwała, przez pewne artykuły niżej mianowane opisaną ordynuiemy.

Ponieważ to przesławne miasto przywileiami y dekretami od niasniejszych monarchow krolow Polskich z dawnych czasow tak iest uczczone y obdarowane, iż samym tylko panom mieszczanom w miescie mieszkaiącym lubo y innych trunkow, iako to miodow y gorzałek, osobliwie iednak piwa wolne robienie iest pozwolone, tak dalece, ze na mile od miasta, y karczmy nie wolno nikomu budować. Przedmieszczanie zas piwa, miody y gorzałki na wyszynk od mieszczan z miasta tylko, a nie zkaąd inąd, bierać powinni, a zwłaszcza gdy od nieprzyjacielskich incursyi y przed tym y za naszych czasow po kilka razy ogniom zniesieni zostawali. Dla tego słuszna rzecz, aby przy tak swiętobliwych prawach funduiąc się, panowie mieszczanie na zachowanie ich w całości dekretu jego krolewskiey mosci swiętey pamięci Jana Kazimierza między magistratem a pospolstwem w roku tysiącnym szescsetnym szescdziesiątym trzecim ferowanego, pewną confraternią między sobą postanowili, ktoraby takowe prawa y dekreta in viridi observantia zatrzymać mogła. Jakosz

panowie mieszczanie consulendo bono publico, sami między sobą spólnie conferencją uczyniwszy, niżej opisane puncta y artykuły namowili.

Pierwszy artykuł. Aby panowie mieszczanie, ktorzy według prawa tym się szynkownym obeysciem będą obchodzili, u ktorych piwo robić albo szynkować będą, de facto byli fidei Catholicae Romanae albo in Unione sanctae fidei Catholicae zostawali, y każdy z nich aby list od przystoynego urodzenia z małżeństwa uczciwego urzędowny pokazał. Gdyz religii inszey ludziom, pogotowiu Zydow, takowego piwa, iako y innych napoiow robienie y szynkowanie per dekreta krolow ich mosciow nie iest dopuszczzone.

Drugi. Zeby każdy do tey confraterniey wstępujący ius civitatis albo mieyskie prawo za rekomendacją panow starszych teyże confraterniey przyjął, przysięgę jego krolewskiey mosci, ich mosciom panom raycom fidelitatis et obedientiae według rot y zwyczajney na ratuszu odprawił, y co nalezy circa susceptionem oddał.

Trzeci. Zeby possessionatus zostawał y maiętnosci swoiey własney bądź dziedzictwa, bądź tez kupnym sposobem nabytey, przynajmniej na trzy tysiące złotych Polskich, według laudum y plebiscytu miasta tego in sua possessione trzymał.

Czwarty. Zeby zwyczajem innych miast, w ktorych piwa dobre robią, słodownika biegłego do robienia słodow y piwowara cwiczonego do robienia piwa trzymał albo zkąd inąd zaciągnął, iako się podae ad beneplacitum panow mieszczan.

Piąty. Zeby każdy z braci, do takowey confraterniey wstępujący, miasto kolaciey albo iucundi ingressus na obronę praw y na expensa różne grzywien dziesięć do skrzynki brackiey (to się ma rozumiec, który będzie miał sufficientem possessionem) in instanti odliczył, muszkiet porządny do confraterniey y prochu połkamienia oddał. Synowie zas tych braci ktorzyby rodzicow mieli w tey confraterniey, połowicę tego wstępnego, to iest grzywien pięć raz do skrzynki będą dac powinni, jednak inne składki na potrzeby tey confraterniey przez bracią namowione, ile razy tego będzie potrzeba zarowno z drugą bracią wydawac maia.

Szesty artykuł. Zaden z braci y panow mieszczan, poki wstępnego nie odprawi y do tey confraterniey się nie wpisze, takze mieyskiego nie przyimie y possessiey nie pokaże, rozpoczynać tego obescia szynkownego nie będzie powinien, jednakże ieżeliby który z panow mieszczan ieszcze de facto realem nie miał possessionem, powinien się w roku y szesciu niedzielach o nie postarać, przez który czas, to iest przez rok y szesć niedziel, wolno mu będzie piwo warzyć y szynkować, talerowe jednak do lonheriey płacić powinien będzie. In quantum by zas w roku y szesciu niedzielach possessiey nie nabył, tedy iuz ma beneficio privari warzenia piwa, ale tylko samym szynkowaniem onego biorąc beczką tylko u tych panow mieszczan, a nie gdzie indziey, ktorzy in confraterniey zostawać będą, bawic się będą mogli.

Siodmy. Słody, z ktorych piwa będą robić, z samey przeniczy pod czas taniosci powinni bydz sprawowane, tak iako pomienony jego krolewskiey mosci dekret anni millesimi sexcentesimali sexagesimi tertii opiewa. Na cały zas war piwa połmiarkow słodu przenicznego samego powinno będzie wychodzić dwadziescia cztery, z ktorych każdego połmiarka byle tylko z samey przeniczy był sporządzony garcy osmdziesiąt piwa dobrego wychodzić będzie powinno. Lecz poniewasz indies co daley to większa annonae y słodow caristia dzieie się, tedy nihil derogando praetacto sacrae regiae maiestatis decreto, w poł przeniczy z ięczmieniem na słod dawać, takze dwadziescia cztery połmiarkow będą powinni, z ktorych każdego połmiarka iuz nie po garcy osmdziesiąt, iako z samego pszenicznego, ale iako będzie mogło bydz, byle tylko piwo dobre smakowite y nie przebrane, wychodzić ma, poki Pan Bog feliciora reipublicae non reducet tempora, w czym o deklaracją u

krola jego mosci ta confraternia postarać się ma. Wolno iednak ma bydz tey confraterniey braci nie zawsze cały war, ale też y połwarek piwa zwarzyć pro temporis exigentia, osobliwie lecie, kiedy więc piwa kwasnieią, a to zabiegaiąc szkodie, ktoraby przez to mogła subsequi. Gdy zas da Pan Bog takowa caristia zboza, osobliwie pszenicy, ustanie y pretium oney do znaczney przydzie y powroci się tanosci, tedy na ten czas presse z samego słodu przeniecznego, iako dekret pomienony jego krolewskiej mosci anni millesimi sexcentesimali sexagesimi tertii obloquitur, takowe piwo warzone bydz ma. Ktore słody żeby porządnie robione y suszone, a nie spalone zostawały. Każdy z braci, ktory się tym obeysciem bawić będzie przestrzegać ma, żeby z nich piwa dobre nie przebrane, dla wygody tak tutecznych obywatelow y postronnych ludzi robione były. Jezeliby zas ktory z braci, w tey confraterniey zostaiący, słody z inakszego zboza, to iest ięczmienia samego albo większey części ięczmienia, nizeli przenicy, albo owsa y hreczki ważył się albo gotowe kupować y z nich piwo warzyć kazał, tedy o to przeswiadczony przepadkiem słodu iezeliby go ieszcze nie zwarzył, a iezeliby iuż piwo z niego zrobił, przepadkiem piwa zrobionego y winnami przez jego mosci pana burmistrza karany bydz ma.

Osmy. Dla lepszego zas dozoru robienia słodow, dwoch rewizorow panowie bracia tey confraterniey z między siebie powinni będą naznaczać, ktorzy co tydzien takowych słodow robienia będą rewidowali y relacją panom starszym w congregaciey czynili. Cisz panowie rewizorowie doglądać maią, żeby piwa drozey nad ustawę urzędow woiewodzego, grodzkiego y mieyskiego nie byly przedawane pod winą za każdym razem półkamienia wosku do ołtarza, a liquoru na wyszynk wystawionego przepadkiem na urząd.

Dziewiąty. Powinni zaraz przy tym uważać po czemu na ten czas słody będą y w iakiey cenie, żeby ducta proportione pretii słodow, piwa pomiarkowane y nieprzebrane zostawały, y żeby ratione maioris vel minoris pretii smakowite były warzone.

Dziesiąty. A iż są zwyczaje w niektórych miastach chwalebne, żeby każdy z braci iednakowy w swym obesciu miał pożytek y ieden nad drugiego więcej warow nie robił, na przykład, żeby wszyscy panowie bracia najmniey raz na dwu niedzielach obesli się y kolejną takowy porządek między sobą trzymali, tedy wolno będzie za zgodą większey części braci y takowy między sobą postanowić porządek, żeby miastu wygoda bydz mogła y uboższym od możneyszych żeby nie było ucziążenie, iednak w tym urzędowi ich mosciow radziec opowiedzieć się y consilium atque consensum na to petere maią. To iednak waruiąc, ktorzyby z braci więcej warow piwa wazył, tedy ad contributiones civitatis większą quotą nad tych, ktorzy mniey warow sprawować będą, przykladać się powinien.

Jedenasty. Starać się o to cała congregacia ma apud nobilem magistratum et honoratam communitatem, aby na przedmiesciach żadne browary nie zostawały y owszem indilate zniesione były według constituciey y dekretow jego krolewskiej mosci, na co sumptum et operam panowie bracia obmyslić y toties quoties ukaże potrzeba z całym miastem łożyć będą powinni.

Dwunasty. A że przedmieszczanie, tak Halickiego, iako y Krakowskiego przedmiescia, według dekretow jego krolewskiej mosci nie powinni mieć browarow żadnych, ale do wyszynku iusto pretio powinni z miasta od panow mieszczan, tak piwa, iako y miody, tudziesz gorzałki, zgoła wszystkie liquory brać, tedy y tym dozorce iednego albo dwoch mieć będzie confraternitas, ktorzyby spisali wszystkich szynkarzow przedmieyskich, od kogo piwa, miody y gorzałek do szynku zaciągaia, żeby snadniey wiedzieć mogło, iezeli prawom y dekretom są posłuszni alias ktorzyby nie był posłuszny, ad poenas in decretis expressas koniecznie z nimi czynić będą powinni.

Trzynasty. A że bez starszyny żadne zgromadzenie bydz nie może, tedy y ta confraternia dwoch starszych sub tempus generalis electionis corok powinna sobie będzie obierać et nobili

magistratui consulari praesentować, także o ich mosciow panow patronow congregationis suae od ich mosciow upraszać, którym sobie przydanym y naznaczonym corok przed elekcją generalną wszystkich dochodow, rozchodow y rządu rachunek powinni będą oddawać przykładem inszych cechow. A tych dwóch starszych, z między nich obranych, powinność będzie przestrzegać porządkow congregaciey, przysięgę na ratuszu przed ich mosciami panami raycami super bono regimine et tuitione iurium wykonać ku chwale Boskiej y ozdobie miasta tego zacie sławnego. Ktorzy mieć będą moc bracią, kiedy sprawa iaka przypadnie obsyłać, czas także mieysce dla consultancy y rady dalszey naznaczać, w sądach wszelkich imieniem braci wszytkich y całej confraterniey stawać, o taxie, żeby uciążna nie była, u tych urzędow, ktore do taxy należeć będą, starannie czynić. Na którą schadzkę albo consultę, gdyby kto nie stanął z braci za pierwszym razem, ma bydz półfuntem wosku karany, za drugim razem funtem, a za trzecim dwoma funtami. A iesliby był tak nieposłusznym, żeby czwarty raz nie chciał bydz w congregaciey, tedy od tego obeyscia ma bydz oddalony, to iest warzenia y szynkowania piwa. Wdowy iednak y panny po mężach y rodzicach swoich pozostałe, w tym od panow starszych łaskę otrzymać będą mogły, chociaz personaliter na sessiach nie będą bywały, iednak na inną potrzebe obesłane według posłuszenstwa stawać będą powinni.

Czternasty. Lecz iż sessie y consultancy wszelkie spokojno odprawować się powinny y trzezwo, dla tego każdy z braci na takowych sessiach skomność powinien zachować, ani wołaniem ieden drugiemu nie przeszkadzać. A gdy z panow starszych ieden albo dwa przyczynie sessiey objawią, dla czego są panowie bracia zwołani, tedy żaden mowy przerywać panow starszych nie będzie powinien pod winą dwóch funtow wosku.

Piątnasty. A gdy sprawa przełożona będzie, na którą zaproszeni panowie bracia, tedy pojedynkiem każdy od panow starszych pytany swoje zdanie opowie, a ieden przed drugim słowy wyrwać się nie powinien pod winą funtu wosku, a na co się zgodzi większa część braci, tedy to wszystko powinni będą zachować. W sprawach iednak, ktoreby za sobą iakie winy y karanie zaciągały, salva się zachowuie appellationis ad officium procunsulare parti gravatae, iako się y w innych zachowuie cechach.

Szesnasty. Jeżeli zas kto z braci, bądź in publico, bądź in privato, w cechu będzie chciał przełożyć sprawę iaką, powinien sobie pozwolenie u panow starszych ziednać y głos wolny do mowienia uprosić, inaczey ktoby uczynił y sam się udał w iaką mowę na kontempt confraterniey, ma bydz funtem wosku karany.

Siedemnasty. Więc, że wszelkie confraternie nie tylko dla pomnozenia dobra pospolitego postanowione bywają, ale y dla chwały Bożej, dla tego y ta confraternia ołtarz swoy w kaplicy Kampianowskiej w metropolitanskim kosciele mieć będzie powinna, przy którymby zwyczajne nabożenstwa na każdy kwartał za zmarłą bracią y siostry odprawować się mogły, to iest msza święta requiem nazwana, przez kapłana swieckiego sposobem innych cechow, także y wotywy pod czas publicznych okaziey, tak całego krolestwa, iako y miasta, tam się odprawować powinny. Na ktorych nabożenstwach, także pogrzebach braci y siostry powinien każdy in persona sua bydz pod winą wosku półfunta. Taż confraternia aby emolumento et praesidio miastu temu była, powinni nobili et spectabili magistratui suplikować, aby im basztę iaką naznaczono, na ktorey dla obrony miasta wszelką amunicją, rynsztunek y żywnosc mieć będą powinni, tak iako inne cechy wszelaki w tym zachowuią porządek, y on co rok przyczyniać, chędożyć y opatrywać.

Osmnasty. Jeżeli kto z braci albo siostr do tak ciężkiego przyszedł ubostwa, żeby ciała iego nie było czym pochować według zwyczaju chrzescianskiego, tedy panowie bracia z skrzynki brackiey miłoserdzie chrzescianskie y uczynek pobożny zmarłemu bratu albo siostrze wyswiadczyć będą

powinni, y pogrzeb mu chociaszby de novo złożywszy składkę sposobem y zwyczajem chrzescianskim opatrzą.

Dziewiętnasty. Przestrzegać y tego będzie ta confraternia, żeby piwa przewozne we czterech domach w miescie, a na przedmiesciach oboynu we dwóch tylko szynkowane były, iezeliby tedy inne domy sprzeciwiały się ordinaciy y dekretoy krolow ich mosciow, maią z niemi ad poenas in decretis expressas czynić. Także y tego pilno doglądać będzie powinna, aby w piwnicach naiemnych mieyskie, a nie inne żadne liquory szynkowane były.

Dwudziesty. Cokolwiek panowie starsze z bracią tey confraterniey zgodnie na sessiach swoich dla pomnożenia dobra popolitego y zachowania praw miasta tego postanowią y stanowiąc będą, to wszystko zachować y exequować wszyscy panowie bracia będą obligati pod winą połkamienia wosku, ktory do ołtarza pomienionego na chwałę Boską powinien się będzie obracać.

Na ostatek też pomieniona confraternia y panowie bracia wszyscy w niey zostaiący, powinni się będą we wszytkiem ad decretu sacrae regiae maiestatis Javoroviae in anno millesimo sexcentesimo octuagesimo secundo, inter nobilem et spectabilem magistratum consularem et contubernalis latum conformować.

Ktore to puncta y artykuły, aby większy swoy walor y moc na potomne czasy mieć mogły, tak iako są napisane y opisane, nobili et spectabili magistratui pro confirmatione et approbatione podaiemy y o approbacią onych żądamy.

Nos itaque consules Leopolienses, visis superscriptis praefatae confraternitatis punctis et articulis nobis reproductis, iisdemque mature perpenses, eo potissimum considerato, quod ad bonum ordinem utilitatemque civium et incolarum totiusque civitatis praesidium ac iurium conservationem sint conscripti ac constituti, confraternitasque haec in fundamento ac praescripto decreti sacrae regiae maiestatis anni millesimi sexcentesimi sexagesimi tertii sit ordinata et erecta. Proinde supplicationi confratrum eiusdem confraternitatis, uti iustae ac legitimae annuendo, puncta eadem prout in suo tenore sunt descripta, auctoritate nostra approbavimus et confirmavimus, prout approbamus et confirmamus, salve tamen facultate eadem pro temporis ac rei exigentia corrigendi, amplicandi nobis et succedaneis nostris reservata. Ut vero maius robur, vim et valorem obtineant, eidem confraternitati confratribusque ipsius quatenus confirmationem eorundem punctorum et articulorum per nos adpraesens approbatorum a sacra regia maiestate obtinere procurent demandamus. In quorum fidem praesentes sigillo officii nostre consularis Leopoliensis communiri fecimus. Actum [Leopoli feria quarta ipso die festi Decollationis sancti Joannis Baptistae, anno Domini millesimo sexcentesimo nonagesimo sexto]¹.

¹ Додано за трансумптом.

В айці міста Львова на Русі, повідомляємо всім та кожному, хто це читатиме. Що до повної присутності нашого раецького уряду в резиденцію прийшли особисто славетні Йозеф Браві та Мартин Чехуцький, львівські міщани, діючи від імені інших співгромадян, які заробляють на життя шинкуванням напоїв у тому місті, беручи до уваги декрет священного королівського маєстату, виданий у (справі) між громадою та шляхетним і знаменитим магістратом того міста у 1663 р., приводячи його до належного виконання, що від довгого часу просили від наших попередників, урешті, (зважаючи на) важкі часи держави та нашого міста, котре зазнало тричі ворожої облоги, для кращої якості, прикладу та смаку вироблюваних напоїв, особливо вареного пива, подали нам ординацію з таким змістом.

Для вічної пам'яті справи. Оскільки час є найкращий вчитель усіх речей і випробування, які випадають у тривожний та бентежний день, з плином часу звичайно перетворюються у кращий порядок. З огляду на це, ми, взявши до уваги, що для підтримки людського життя Творцем усіх речей та людського роду встановлено насамперед дві основи, а саме їжа та питво; потребу в першій поживі, насамперед у хлібі та м'ясі, забезпечують належно для харчування міщан засновані великими нашими (попередниками) привілейовані цехи пекарів та різників, а для питва – варіння пива вони до цього часу жодного певного порядку не встановили, і внаслідок цього, через небезпечну недбалість досі занедбано для всіх підтримку виробництва пива. Тому ми, застережені декретом священного королівського маєстату від 1663 року, під міццю покарань, який приписує та вимагає (встановити) для здоров'я міщан правила та порядок виготовлення доброго пива, прагнучи, щоб цей декрет та ординація належно виконувались, аби не (використовувалися) будь-якими мешканцями, рівно ж тими, котрі повсюди у цей нещасливий час для держави перебувають. А (тільки) справжнім міщанам, які мають право власності та несуть усі тягарі держави й міста з втратою для своїх інтересів, котрих позбавляють останньої підтримки та засобів до життя, належало таке право виготовлення пива, (бажаємо) встановити ординацію та сформувати конфрастернію між міщанами, які шинкують, ніколи не змінюючи, певні пункти та статті представлено у написаному далі порядку.

Ординація або встановлення панів львівських міщан, які живуть з виготовлення напоїв пива, відповідно до декрету його королівського маєстату, за згодою шляхетного магістрату Львова, для кращого виконання того уряду і для вигоди всіх станів та користі міста, яке в ті часи є сильно знищене через ворожі напади та облоги, створена в році Божому 1696.

Оскільки місто Львів через особливі та відважні послуги, які часто вчиняло для їхніх королівських маєстатів, своїх милостивих панів, та для держави, однак особливо під час потужних та незліченних нападів ворожих військ і потрійної облоги, знаменитої, котра викликає похвалу до цього часу в усіх жителів цілої Корони, правами або вільностями є обдароване більше від інших міст, з огляду на таку відвагу, кошти та витрати, які воно (місто) мало, щоб правдиві та дідичні жителі, котрі склали присягу тому місту, могли використовувати такі вільності. Однак у ці важкі часи намножилося багато таких користувачів тими вільностями на шкоду, які не дають ніякої користі тому місту, не (несуть) послух, залишаються на передмістях під різними протекціями, здобувають для себе велику вигоду, а панам міщанам майже гвалтом віднімають і позбавляють засобів для життя, які ті мають, відповідно до давніх та теперішніх прав, і завдають місту великого руйнування та знищення, роблять пиво по приватних будинках та його у місті та на передмістях шинкують і розвозять проти права та декретів найясніших їх милостей королів. Тому, йдучи за прикладом інших коронних міст, особливо столичного Кракова (з якими місто є зрівняне конституціями), і звертаючи до цього, а бажаючи врятувати збіднілих правдивих міщан, котрі перебувають у мурах того міста, у ці важкі часи, для легшого прожиття та збереження у тому місті, та (аби) заохотити таким способом занепадаючих (міщан); адже різні братства або цехи є встановлені у тому славному місті щодо здобуття та виготовлення харчування, також щодо напоїв, якими людське життя передовсім підтримується, відповідно до конституції 1659 р. під титулом "Забезпечення наших міст"¹ і декретів його королівського маєстату, виданих у 1663 р., дуже видається потрібним створення для кожного, хто керується уважним глуздом, особливо, коли згадані декрети подають панам міщанам спосіб виготовлення добрих пив, і не для тих робітників, що виготовляють пиво, як наймані робітники, а для самих панів міщан, які купують збіжжя на солод та їх звикли виготовляти; (декрети) зобов'язують, щоб залишались у доброму порядку,

того дотримувались, аби пива були добрі, смачні та потрібні для людського життя. Проте цей порядок без єдності та згоди не випадає тримати, тому конгрегацію або конфратернію тих панів міщан, які викладають немалі кошти на виготовлення пив, для утримання такого ладу, відповідно до прав, привілеїв та декретів, нижчеописаним способом була поставлена, (аби) залишалася на вічні часи, що встановлюємо через певні статті, що нижче на письмі подані.

Позаяк те преславне місто є вшановане й обдароване з давніх часів привілеями та декретами найясніших монархів, польських королів, що тільки самим панам міщанам, які у місті живуть, дозволено вільне виготовлення різних напоїв, як-от: медів та горілок, однак особливо пива, так далеко, що (іншим) на милю від міста не можна і корчму побудувати². А передміщани пива, меди та горілки повинні брати на шинкування тільки від міщан, а не звідкись деінде, а особливо, коли під час ворожих нападів і перед тим та за наших часів кілька разів були (передмістя) знищені вогнем. Тому видається слушним, щоб засновуючи (конфратернію), пани міщани для збереження в цілості декрету його королівського маєстату, святої пам'яті Яна Казимира, виданого між магістратом і громадою у 1663 р., певну конфратернію між собою встановили, яка могла би міцно дотримуватися тих прав і декретів. Ті пани міщани, виходячи із загального добра, самі між собою вчинили збори, прийняли нижчеописані пункти та права.

Перша стаття. Щоб пани міщани, які, відповідно до права, будуть займатися тим упривілейованим заняттям, у котрих будуть пиво виготовляти або шинкувати, були справді римокатолицької віри або перебували в унії зі святою католицькою вірою. І кожен з них аби показав урядовий лист про законне народження з чесного подружжя. Людям іншої релігії, наприклад, євреям, виготовлення та шинкування такого пива, як й інших напоїв, є заборонено декретами їх милостивих королів.

Друга (стаття). Щоб кожен вступаючий до тієї конфратернії приймав міське право за рекомендацією старших тієї конфратернії, складав присягу вірності та покірності його королівському маєстату, їх милостям панам райцям, відповідно до звичайного зразка на ратуші, і, що належить до вступу, віддав.

Третя (стаття). Аби був маєтний і тримав свою власну маєтність, дідицтво чи набуте через купівлю, принаймні на 3 тис. польських зл., відповідно до ухвали та загальноміського рішення.

Четверта (стаття). За звичаєм інших міст, в яких добре пиво виготовляють, щоб тримав досвідченого солодовника для продукування солоду та вивченого пивовара для варення пива або звідкись інде привіз, як видається, за згодою панів міщан.

П'ята (стаття). Щоб кожен з братів, який вступає до цієї конфратернії, замість учти або бенкету без зволікання відрахував на оборону прав та на різні витрати 10 гривень "вступного" до братської скриньки (що має розумітися: хто буде мати достатню маєтність), віддав добрий мушкет і півкаменя на конфратернію. А сини тих братів, які би мали батьків у тій конфратернії, мусять дати половину того "вступного", тобто 5 гривень до скриньки, однак інші складки на потреби тієї конфратернії, згадані братами, скільки б разів була потреба, разом з іншими братами повинні віддавати.

Шоста стаття. Жоден з братів та панів міщан, поки не відбуде "вступного" та не впишеться до тієї конфратернії, також не прийме міського (права) та не покаже (володіння) маєтністю, не має права починати займатися цим упривілейованим фахом, але якби хтось із панів міщан фактично ще не мав власності, повинен її за рік та шість тижнів набути. Протягом цього часу, тобто року та шести тижнів, вільно йому варити пиво та шинкувати, проте зобов'язаний платити до лонгерії талери. Якби за рік та шість тижнів не набув маєтності, тоді слід йому заборонити варити пиво, і

може займатися тільки самим шинкуванням, беручи тільки бочку в тих панів міщан, котрі перебували б у конфраатернії, а не деінде.

Сьома стаття. Солоди, з яких будуть робити пиво, мають виготовлятися тільки з пшениці, купленої в найдешевший час, так, як йдеться у згаданому декреті його королівського маєстату 1663 р. На повний вар пшеничного солоду повинно виходити 24 півмірки пива, а з кожного півмірка, що тільки з самої пшениці був виготовлений, виходитиме 80 гарнців доброго пива. Однак чи не щодня, то більша виникає дорожнеча збіжжя та солодів, тоді, ні в чому не відмінюючи згаданого декрету священного королівського маєстату, мусять на солод наполовину давати пшеницю з ячменем, також повинні 24 півмірків виготовити, а з кожного півмірка не 80 гарнців, якби з самого пшеничного (вару) виготовлялося, а скільки буде можливо, щоб пиво було достатньо смачним і не фальшивим. Так повинно тривати, поки пан Бог не поверне щасливіші часи в державі, тоді про уточнення має постаратися та конфраатернія у його королівського маєстату. Але вільно буде братам тієї конфраатернії не завжди цілий вар, а також і піввару зварити при потребі часу, особливо влітку, коли пива кваснуть, запобігаючи шкоді, котра могла статися. Якби пан Бог відвернув таку недостачу збіжжя, особливо пшениці, та її ціна прийшла та повернула до попередньої дешевизни, то на той час тільки з самого пшеничного солоду таке пиво мають варити, як сказано у згаданому королівському декреті 1663 р. Ті солоди слід надійно виготовляти та сушити, не спалюючи їх. Кожен з братів, який буде цим заняттям займатися, повинен дотримуватися (порядку), щоб виготовляти добрі, не фальшиві пива, як для вигоди місцевих мешканців, так і чужих людей. Якби котрийсь із братів, який перебуватиме у тій конфраатернії, варив солоди з іншого збіжжя, тобто з самого тільки ячменю або більше з ячменю, аніж пшениці, або вівса та гречки, чи купував готові (вари) та з них казав робити пиво, то у разі виявлення (цього) має бути покараний втратою солоду, якщо б ще не зварив (пиво), а якщо вже з нього зробив пиво – під втратою виготовленого пива та карами з боку його милості пана бурмистра.

Восьма (стаття). Для кращого контролю виготовлення пива, брати тієї конфраатернії повинні призначити з-поміж себе двох ревізорів, які би щотижня контролювали виготовлення таких солодів. Ті пани ревізори зобов'язані стежити, щоб пиво не продавали понад ухвалу воєводського, гродського та міського урядів, під карою у кожному випадку (виявлення) півкаменя воску на вівтар, а напоїв, виставлених на шинкування – втратою на (користь) уряду.

Дев'ята (стаття). Також повинні стежити, за якою ціною у той час буде солод, щоб відповідно до пропорції ціни солодів, пива залишалися виміряні та несфальшовані і щоб за малою чи великою ціною смачно варилися.

Десята (стаття). А є ще похвальний звичай у деяких містах, щоб кожен з братів у тому занятті мав однаковий прибуток та більше один від одного варів не виготовляв. Наприклад, щоб усі пани брати один раз на два тижні зійшлися та почергово такий мали між собою порядок. Тоді вільно буде, за згодою більшої частини братів, такий тримати між собою порядок, щоб місту могла бути вигода та не було обтяження біднішим з боку багатших. Однак про це зобов'язані повідомити урядові їх милостей райців та пораду і згоду на це отримати, застерігаючи, коли б хтось із братів більше варів пива виготовив, тоді мусить більше до податків міста прикладатися, більшою квотою, ніж той, хто менше варів виготовив.

Одинадцята (стаття). Ціла конфраатернія повинна домагатися у шляхетного магістрату та чесної громади, щоб на передмістях не залишалось жодних броварень і загалом вони були ліквідовані без зволікань, відповідно до конституцій та декретів його королівського маєстату, на

що пани брати мають обдумати витрати та (свою) службу і стільки разів, скільки буде потреба, з цілим містом виступати (спільно).

Дванадцята (стаття). А що передміщани як Галицького, так і Краківського передмість, відповідно до декретів його королівського маєстату, не повинні мати жодних броварень, а мусять брати з міста у міщан для шинкування за справедливою ціною як пива, так і меду, а також горілки і загалом усі напої, тому для цього конфратернія повинна мати одного або двох дозорців, які би списали всіх передміських шинкарів, від кого вони для шинкування беруть пиво, мед та горілку, щоб швидше могла знати, чи вони (передміщани) виконують права та декрети. А який би не був покірний, мають покарати його, відповідно до викладених у декретах покарань.

Тринадцята (стаття). Без старших не можуть відбуватися жодні збори, тому і ця конфратернія повинна щороку під час загальних виборів обирати собі двох старших і презентувати шляхетному магістрату, а також просити панів райців, щоб обрали патронів своєї конгрегації. А їм, обраним і призначеним, за прикладом інших цехів, мусять складати перед загальними виборами рахунок усіх прибутків, витрат та урядування. Обов'язком тих двох старших, яких оберуть з-поміж себе, буде стежити за порядком у конгрегації, виконати присягу перед їх милостями панами райцями щодо доброго порядку та дотримання прав для Божої хвали й оздобу того вельми славного міста. Ці (старші) брати будуть мати силу, як випаде якась справа, відсилати (її), визначати час, також місце для подальшого обговорення і наради, ставати у будь-яких судах від імені всіх братів та конфратернії, вчиняти клопотання у відповідних урядів щодо оцінки (майна), якби видавалася обтяжливою. На такі збори чи нараду якби хтось не прийшов з братів за першим разом, повинен бути покараний півфунтом воску, за другим разом – фунтом, а за третім разом – двома фунтами. А якби був таким непокірним, що і в четвертий раз не хотів бути в конгрегації, тоді від цього заняття його слід усунути, тобто від варіння та шинкування пива. Проте вдови та панни, котрі залишилися після (смерті) своїх чоловіків та батьків, щодо цього можуть отримати ласку від панів старших, хоч особисто на зборах не мають бути, однак обіслані в інших справах, відповідно до послуху, зобов'язані бути присутні.

Чотирнадцята (стаття). А всілякі збори та наради повинні відбуватися спокійно та тверезо. Тому на таких зборах кожен з братів мусить тримати себе скромно, не перешкоджаючи один одному криком. Коли хтось із панів старших, один або двоє, оголошують причину скликання зборів, чому пани браття були покликані, то ніхто не має переривати панів старших, під карою двох фунтів воску.

П'ятнадцята (стаття). Коли справа буде оголошена, щодо якої пани браття були запрошені, тоді кожен особисто висловить свою думку при запитанні з боку панів старших. Один перед одним не повинні вириватися зі словом, під карою фунту воску. На що погодиться більша частина братів, так це все мусять виконати. Але у справах, які тягнуть за собою штрафи та покарання, обтяженій стороні зберігається (право на) апеляцію до бурмістрівського уряду, як цього дотримуються в інших цехах.

Шістнадцята (стаття). Якби хтось із братів хотів викласти в цеху свою справу, чи публічну, чи приватну, то повинен отримати у панів старших дозвіл та попросити слова для виступу. Якби хтось інакше вчинив і сам почав виступати, на погорду конфратернії, тоді має бути покараний фунтом воску.

Сімнадцята (стаття). Оскільки всілякі конфратернії поставлені не тільки для збільшення загального добра, але і для хвали Бога, тому і ця конфратернія зобов'язана мати свій вітвар у Кампіанівській каплиці метрополітального костелу. При цьому (вітварі), за прикладом інших цехів,

світськими священиками могли би відправлятися кожного кварталу звичайні відправи за померлими братами та сестрами, тобто Св. Літургії, звані “реквіями”, а також “вотиви” під час загальнодержавних та міських урочистостей. На тих відправах, а також похоронах братів та сестер, кожен має бути особисто, під карою півфунта воску. Та конфраатернія повинна бути для того міста корисною та потрібною, тому мають (брати) просити шляхетний і знаменитий магістрат, щоб визначив їм якусь вежу, яку зобов’язані забезпечити для охорони міста всілякою амуніцією, припасами та провіантом, як інші цехи це роблять, і цю (вежу) щороку забезпечувати, ремонтувати та постачати (для неї все необхідне).

Вісімнадцята (стаття). Якби хтось із братів чи сестер украй зубожів, що й тіла не було за що поховати за християнським звичаєм, тоді пани браття зобов’язані з братської скриньки викласти (гроші) задля християнського милосердя та для побожного чину померлому братові чи сестрі і, зібравши нову складку, провести похорон за християнським звичаєм і способом.

Дев’ятнадцята (стаття). Та конфраатернія буде стежити і за тим, щоб привозне пиво шинкувалося тільки у чотирьох будинках у місті та у двох (будинках) на двох передмістях. Якби інші будинки противилися цій ординації та декретам їх милостей королів, то слід з ними чинити, відповідно до покарань, викладених у тих декретах. Також повинні стежити, щоб у найманих пивницях шинкувалися міські, а не інші напої.

Двадцята (стаття). Що пани старші з братами тієї конфраатернії згідно встановлять та будуть встановлювати для збільшення загального добра та збереження прав того міста, те все зобов’язані всі брати зберегти та виконувати, під карою півкаменя воску, який повинні будуть віддати до згаданого вітгара на Божу хвалу.

Наостанок, та згадана конфраатернія та всі пани браття, які є в ній, мають послуговуватися в усьому декретом священного королівського маєстату, виданого в Яворові 1682 р. у справі між шляхетним та знаменитим магістратом і цехами³.

Ті всі пункти і статті, щоб мали більшу вагу та силу в майбутньому в такому вигляді, як написані й описані, подаємо шляхетному та знаменитому магістрату для підтвердження та схвалення і просимо їх підтвердити.

Таким чином, ми, львівські райці, побачивши вищенаписані згадані пункти і статті конфраатернії, які нам представили, уважно їх вивчивши, особливо взявши до уваги, що вони є написані та встановлені для доброго порядку, користі міщан, жителів, а також для оборони і захисту прав усього міста. І ця конфраатернія хай буде встановлена та заснована на підставі та за приписом декрету священного королівського маєстату 1663 р. Тому ми, вважаючи прохання братів тієї конфраатернії справедливим і законним, ті пункти, які є описані зі своїм змістом, нашою владою схвалили та підтвердили, як і схвалюємо та підтверджуємо, однак зберігаючи нам і нашим спадкоємцям, відповідно до потреби часу та справ, право (щось) змінити, збільшити. А щоби більшу міць, силу та значення (ординація) отримала, вимагаємо, щоб конфраатернія та браття подбали про підтвердження у священного королівського маєстату тих пунктів і статей, які ми тепер схвалили. Для довір’я дану (грамоту) наказали скріпити печаткою нашого львівського раєцького уряду. Діялося у Львові у середу, в день свята Обезглавлення Св. Івана Хрестителя, року Божого 1696.

¹ Див. коронну конституцію під назвою “Assekuracja miast u wszelakich prowentuw publicznych” (VL, IV, s. 289). За цим документом заборонялися шляхетські та духовні юрисдики на міських ґрунтах, вводилася заборона варити пиво у містах та на передмістях поза цехом.

² Заборона побудови корчми на віддалі милі від міста зафіксована у магдебурзькому привілеї 1356 р. (Привілеї, т. I, с. 30).

³ Про суперечки та судову тяганину між владою міста і ремісничими цехами Львова наприкінці 70-х – на початку 80-х рр. XVII ст., а також про декрет Яна III Собеського від 18 квітня 1682 р. писала докладніше: *Charewiczowa E.* Lwowskie organizacje zawodowe za czasów Polski przedroz-biorowej. – Lwów, 1929. – S. 49-56.

1698 р., вересня 25, Варшава

Август II підтверджує грамоту райців Львова від 29 серпня 1696 р., яка містить статут львівських шинкарів

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 805. Документ у вигляді зошита з чотирьох пергаментних аркушів: 44,4x35,7 см. Ініціали “А”, “О”. Написи: “Oblatum in officio consulari Leopoliensi sabbatho, ipso die festi sancti Lucae Evang[elista]e anno Domini 1698” (XVII); “Privilegium confraternitatis propinatorum Leopoliensium” (XVIII); “Depozyt korporacji szynkarzy. Złożył p[an] Krzysztof Janowicz, 30/VII 1914” (XX). Печатка відсутня, залишився жовтий шнурок, який проходить через корінець документа.

Обляга: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 91, с. 913-922.

Регест: Каталог, № 1016.

August Wtory z Bozey łaski krol Polski, wielki xiaze Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Zmuzdki, Kijowski, Podolski, Podlaski, Inflandski, Smolenski, Siewierski i Czerniechowski, a dziedziczny xiaze Saski y elektor. Oznamujemy tym listem naszym wszem wobec y kazdemu zosobna, komuby to wieziec nalezało, teraz y na potym będącego wieku ludziom. Iz wniesiona iest do nas suplika szlachetnych mieszczan naszych Lwowskich w kongregaciey robienia piwa będących y pokładany ekstrakt z ksiąg szlachenego magistratu Lwowskiego z pieczęcią y podpisem ręki pisarskiej, w ktorym wyrażenie punktow robienia piwa, gorzałek y roznych condiciey według dekretow świętey pamięci naiasniejszych antecessorow naszych, krolow Polskich, opisanych, abysmy ten ekstrakt iako słuszny y sprawedliwy y punkta we nim powagą naszą krolewską stwierdzili. Ktory słowo w słowo pisany tak iest.

Далі наводиться грамота райців міста Львова, яка містить статут цеху шинкарів від 29 серпня 1696 р. (див. док. № 123).

My tedy August Wtory krol do wzwysz pomienoney supliki sławetnych mieszczan confraterniey piwa robienia Lwowskich łaskawe się skłoniwszy, ten extract y punkta w nim opisane przez szlachetny magistrat Lwowski uwarzywszy za rzecz słuszną, przy conservaciey praw y dekretow naiasniejszych antecessorow naszych potwierdzamy, zmacniamy y approbiujemy na wieczne czaszy. A ze nie dołożono w wzwysz opisanych punktach, aby rozni rzemielnicy Lwowscy, swoje osobliwe cechy y prawa maiący, do pomienoney confraterniey nie nalezali, poniewaz ta confraternia zadnego inszego rzemiesla niema, tylko piwo y gorzałke robic powinna, od rzemielnikow

niemały ma uszczerbek. Tedy nakazuiemy ninieyszym przywileiem naszym, aby się zaden nie wazył rzemieslnik piwa y gorzałki robic, tylko swego rzemiosła pilnowac, czego y szlachetny magistrat nasz Lwowski przestrzegac ma, przykazuiemy pod łaską naszą krolewską sub poenis arbitrariis. Na co dla lepszey wagi, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć koronna przycisnąc rozkazalismy. Dan w Warszawie dnia dwudziestego piętego miesiąca Wrzesnia, roku Panskiego tysiąc szescset dziewiędziesiątego osmego, panowania naszego drugiego roku.

Augustus [II] rex. Locus sigilli maioris cancellariae regni.

Aprobacia prawa sławetnym mieszczanom w congregacji robienia piwa y gorzałek Lwowskim. Venceslaus Trzcinski pincerna Ravensis, sigilli maioris regni secretarius manu propria.

Август II, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо тією нашою грамотою всім загалом і кожному зокрема, кому це слід знати, сучасникам і прийдешнім. Що внесено до нас прохання шляхетних наших львівських міщан, які перебувають у конгрегації виготовлення пива, та подано витяг з книг львівського шляхетного магістрату, з (міською) печаткою та підписом писарської руки, в котрому (витязі) є впис пунктів щодо виготовлення пива, горілок, медів та різних (напоїв), відповідно до декретів святої пам'яті найясніших наших попередників, польських королів, щоб ми той витяг як слушний та справедливий та пункти, які є в ньому, схвалили нашою королівською владою. Той (витяг) дослівно так є написаний.

Далі наводиться грамота райців міста Львова, яка містить статут цеху шинкарів від 29 серпня 1696 р. (див. док. № 123).

Тоді ми, Август II, король, милостиво прихилиючись до вищезгаданого прохання славетних львівських міщан з конфратернії виготовлення пива, вважаємо слушним, щоб цей витяг і пункти, які є вписані в ньому шляхетним львівським магістратом, при збереженні прав і декретів найясніших наших попередників, підтверджуємо, зміцнюємо та схвалюємо на вічні часи. Але того не додано у вищезгаданих пунктах, щоб різні львівські ремісники, які мають свої окремі цехи та права, не належали до згаданої конфратернії, позаяк ця конфратернія не має жодного іншого ремесла, тільки повинна виготовляти пиво та горілку, щоб жоден ремісник не наважувався виготовляти пиво та горілку, а пильнував своє ремесло, за чим має стежити наш шляхетний львівський магістрат; це наказуємо (виконувати) задля нашої королівської ласки, під внесеними карами (на порушників). Для більшої ваги, підписавши нашою рукою, до (грамоти) наказали притиснути коронну печатку. Дано у Варшаві 25 вересня, року Божого 1698, нашого панування 2 року.

Август [II], король. Місце великої печатки королівської канцелярії.

Схвалення права шляхетних міщан львівської конгрегації виготовлення пива та горілок.

Венцеслав Тшцінський, равський підчаший, секретар великої печатки королівства, рукою власною.

ТОРБЯРІ

1761 р., травня 18, Львів

Уряд львівського підвоєводи встановлює патрона і старших для єврейського цеху торбярів, а також доповнює статут, який був прийнятий 6 серпня 1754 р.

Обляга: ЦДІАЛ. – Ф. 738, оп. 1, спр. 2, с. 59-60.

Опубл.: Schorr M. Organizacja Żydów w Polsce. – Lwów, 1899. – S. 94 (відбитка з “Kwartalnika Historycznego”); Pazdro Z. Organizacja i praktyka żydowskich sądów podwojewódzinskich w okresie 1740-1772 r. Na podstawie lwowskich materyałów archiwalnych. – Lwów, 1903. – S. 213-215.

Врзyprowadзайац уряд подвоєводзінскі задавніоні непорзядек міядзй чехем торбярзів до налезытєй перфекцыі і рзядзенія сія доброго, а звлзszczа запатрыwszy сія на улозона і постановіона прєз рабінз зіемскіго і прєфєкта мієйскіго, тудзєз прєз каһал мієйскі і прєдмієйскі длз тыхчє торбярзів констытуця, з апробзцяу WJM панз Станіслзвз Ворцєллз, воыскієго коломыйскієго, подвоєводзєго нз оу час Лвоыскієго, днз мієсзцз шзстєго сєрпнз рокз 1754 датованз (з кондыця, абы в околїчносцзх своїх в журысдыкыі подвоєводзінскієй сзджлї сія) і пунктзмі, як сія мзїз спрзвовзц опїсанз, а до тєго чзсу мїядзй нїмі утзїзнз.

[1] До ктєрєй до констытуцыі зупєлнє сія рєфєруїац, а бзрдзєз длз достзтєчнєйшєго фондзменту [sic] і порзядку, постановзє стзрозаконнєго Мосзкз Мєкїс, тєрззнєйшєго арєдзрз пєнсы а стзршєго кзһалнєго зз патронз, вєдлуг ззс звyczзїу кзждєй чєхы, нззнзчз зз чєхмїстрзів Кїсїєлз Кїсїєлєвїчз, другїєго Абрзмз Жєзєфєвїчз, трзчєїєго Гїєрцєлз Дзвїдєвїчз, чзвртєго Дзвїдз Жзнкїєлєвїчз. Нз потєм ззс чзс волнз єлєкцыз чєхмїстрзів мїєц мзїз.

[2] Доклздз сія і тє, абы цє до прєтєнсы пїєнїєзнєй у рзбїнз луб у прєфєктз мїєйскїєго, цє ззс в їннєх околїчносцзх у патронз з чєхмїстрззмі сзджї сія мзїз, жєднзк з аплєцзцз до урєдє подвоєводзінскїєго.

[3] Длз ктєрїх тє торбярзів мїєйскїх і прєдмієйскїх Лвоыскїх прзлїчзчз урзяд подвоєводзїнскї пунктз з прзктыкї вьнїкзїацїх мїядзй нїмі клєтнї, посвзрєвє, тє жєст, абы жєдєн другїєму у купїацїх тзргє нє псуї і з прзвїзззззз ззвїзтєсцї, нїєнзвїсцї, зздрєсцї мїядзй сєбз, чєчїз з своїз стрзтз, як сія тє жєз мїядзй нїмі прзктыкєвзлє, тє товзры своїє тзнєй спрєдзвзлї і спусzczзлї, і стєкрєц тє бьвзлє, цє сія до урєдє подвоєводзїнскїєго дєносїлє, зє одкрєїонї товзр, встззкї чзлї тзсїємкї нззздр прєдзвзїацїм зврзцзлї. Тудзєз жєзєлїбь ктєрєго з торбз ззвєлзлї, тє їннї прєз злєсц і нїєнзвїсц нз вьсїгї прєбєгзлї длз ззбрєнїєнз утзргєвзнз. Прзтєо урзяд подвоєводзїнскї, мзїац вгзглзд нз тзковє нїєгєдзївєсцї, ктєрє усмїєрззїац, суrowє нзкззуїє торбярзєм і оньх острзєгз, абы одтздр жєдєн другїєму, ослєблїєвє млєдшїм зздрнєй прєсзщкєдь в прєдззды нє чзлїлї. І жєзєлї ктєрєго з торбярзів купїацї ззвєлз з товзрєм, нзтєнчзс жєдєн нз другїєго нздрчєдзїц нє пєвїннє, чьбз жєзєлї тєго нє мзїл, чєзєгєбь купїацєму пєтрзєбз бьлє, тє нз оу чзс нз рєквїзүцз і ззвєлзнїє пєвїннє пєўсц другї. Жєзєлїбь

zas którykolwiek nie miał obserwowac tey dyspozycyi i postanowienia, takowy winie grzywien dziesięciu na urząd podwojewódzinski podlegac będzie, których grzywien ktokolwiek z przeciwnych nie byłby sufficiens do zapłacenia, pięcdziesiąt plag nieopustnych odnisc powinien będzie.

[4] Za klótnie zas, poswary na trycie czyli na jakowem posiedzeniu, do których z torbiarzów ktoby miał okazać i początkiem, za słusznym dowodem wiarygodnych świadków, podobnaz kara jako wyzey nastąpić ma.

[5] Toz się ma rozumiec o tych torbiarzach, którzy mają[c] handel w miescie i sposób do zycia, innych zazywaią i szukaia protekcyi, dla których ten rygor przyłącza się, aby z cechu torbiarzów skassowani byli i więcej na trycie handlu nie mieli.

Które to ninieysze postanowienie i porządek salva approbatione et melioratione JW. JM. pana Skrzetuskiego, starosty mogilnickiego, podwojewódzzego Lwowskiego, ręką własną podpisuie. Działo się we Lwowie na urządzie podwojewódzinskim dnia 21 Maia 1761.

Уряд підвоєводи, усуваючи задавнений непорядок у цеху торбярів для належного поліпшення та доброго управління, а особливо зваживши на конституцію, укладену і встановлену для тих торбярів земським рабином і міським префектом, а також міським та передміським кагалом, й схвалену вельможним паном Станіславом Ворцелем, коломийським війським та на той час львівським підвоєводою, датовану 6 серпня 1754 року (з умовою, щоб у своїх потребах судилися в юрисдикції підвоєводи) і з внесеними пунктами, як мають поводитися, і що до цього часу між ними була прихована.

[1] Покликаючись цілком на цю конституцію, а насамперед для достатнього підґрунтя та порядку, (уряд) встановлює за патрона (цеху) старозаконного Мошка Менкіса, теперішнього орендаря мит і кагального старшого. А відповідно до звичаю кожного цеху, встановлюються за цехмістрів: (перший) – Кісель Кісельович, другий – Абрам Юзефович, третій – Герцель Давидович, четвертий – Давид Янкелович. А після цього повинні мати вільний вибір цехмістрів.

[2] Додається і те, щоб щодо грошових претензій судилися у рабина або міського префекта, а щодо інших випадків – у патрона з цехмістрами, однак з апеляцією до уряду підвоєводи.

[3] Уряд підвоєводи для тих міських та підміських торбярів приєднує пункти з практики, що виникають між ними колотнечі, сварки. Тобто, щоб один одному не псували торгівлі при купцях, і з великою завзятістю, ненавистю, взаємною заздрістю свої товари дешевше не продавали та не спускали (ціни), хоч і з втратою для себе, як це вони між собою звикли чинити. І стократ так бувало, що до уряду підвоєводи доходило, що відкраєний товар, стрічки чи тасьми назад продавцям віддавали. Також, коли би когось із торбою покликали, то інші зі злості та ненависті наввипередки прибігають, щоб перешкодити торгувати. Тому уряд підвоєводи, зважаючи на такий нелад, усуваючи його, суворо наказує торбярям та остерігає їх, щоб відтепер у торгівлі не чинили перешкод один одному, а особливо молодшим. І якщо хтось із покупців закличе когось із торбярів з товаром, то інші один перед одним не повинні йти, хіба би того не мав, що потрібно покупцю, то в той час повинен піти інший, на вимогу й оклик. А якби хтось не дотримувався цієї ухвали та постанови, то він підпадатиме під кару в 10 гривень на уряд підвоєводи. Якби ті гривні порушник не був здатний заплатити, то мусить безумовно понести 50 ударів.

[4] За ті колотнечі, сварки на зборах чи будь-якому (іншому) засіданні, якби до них хтось із торбярів дав привід та (їх) розпочав, тоді подібну кару мусить понести, за слушним доводом вірогідних свідків.

[5] Те ж повинно розумітися про тих торбярів, які, маючи торгівлю в місті та засоби до життя, інших використовують і шукають протекції (у шляхти), бо і до них суворість цього (статуту) має стосуватися, щоб вони з цеху торбярів були виключені та більше не мали торгівлі на торзі.

Цю дану постанову та порядок, зберігаючи схвалення й уточнення вельможного пана Скшетуського, могильницького старости, львівського підвоєводи, власною рукою підписую.

Діялося у Львові, в уряді підвоєводи, 21 травня 1761 року.

ПРИВІЛЕЇ ТА СТАТУТИ МИСТЕЦЬКИХ ЦЕХІВ

МАЛЯРІ

1595 р., серпня 12, Краків

*Сигізмунд III видає привілей для львівського католицького товариства малярів***Обляти:** ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 13, с. 620-622; Ф. 9, оп. 1, спр. 349, с. 1466-1468.**Коп.:** Ф. 52, оп. 1, спр. 313, арк. 43-44.**Опубл.:** *Mańkowski, Lwowski cech malarzy, s. 88-90.*

igismundus Tertius Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae etc. nec non Svecorum, Gottorum, Vandalorumque rex haereditarius. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest universis et singulis. Quum republicam bene constitutam non solum armis munitam esse verum etiam artibus ingenuis excultam oporteat, par est non militaria solum, sed ingeniosa etiam opera premiis iustis munerari. Cum ars pictoria et poeseos et historia nobilissimarum professionum faciem representet, ceu germen quoddam inter ingenuas merito debet reponi, quum facultas eius non modo ingenii opibus efflorescit, sed etiam ad rerum gestarum memoriam et docendam et conservandam plurimum affert emolumenti, quandoquidem videamus imaginis affabre pietas librorum esse instar patentiuin et suo modo rem docentium. Proinde cum ex urbe nostra regia Leopoliensi supplicatum esset nobis nomine pictorum civiumque Leopoliensium catholicorum, ut in formam societatis fraternitatem hanc ipsorum redigeremus, quo nimirum hinc in primis propagatio cultus Divini fieret, et schismaticorum ex antiqua consuetudine nunquam se ea arte sustentantium ausibus obviam eatur. Inter quos cum nobilis Ioannes Szwankowski pictor noster hanc artem et augere et promovere exercereque studeat et in ordinem quandam disciplinamque uti est necessarium sodalitatem hanc pictorum redigere conaretur, idcirco eam rem avitae nobilitati illius et aliorum quamquis habet ex suis maioribus, nihil debere derogare, literis his nostris praecavimus in eodemque statu et conditione equestris ordinis in quo natus et cum esse et fore volumus et pronuntiamus, idque propterea ipsum sodalitatemque pictorum Leopoliensium uti artem ingenuam ab omnibus illiberalibus sordidisque obsequiis, ut damnatorum ad supplicium deductionibus et aliis huius generis, quas aliae sodalitates praestare civiliter solent eximimus et immunem ac liberum facimus, scilicet ut ars ingenua et ecclesia Dei ordinanda utilis suis afficiatur honoribus. Mandamus itaque ne infideles Iudaei, schismatici Armeni, Rutheni, heretici huic sodalitati sese immiscere, et illam interpellare ullo modo audeant, neve illis liceat catholicae romanae religionis familiam et operas in exercenda arto pictoria, quo ad sacram pertinebit scripturam et funera catholicorum aut instituere aut conducere per palatinatus Russiae, Podoliae, Volhyniae nihil obstantibus huic nostro mandato defensionibus locorum sive castrensiu, sive nobilium iurisdictioni subiacentium, sub paena decem marcarum auri puri, quam officium et magistratus loci illius a delinquentibus convictis absque conniventia omni et tergiversatione debet exigere, cuius pars dimidia pro fisco nostro regio, pars pro sodalitate pictorum catholicorum pertinebit. Eodem

quoque pacto catholici diversae religionis operas familiamque et instituere et conducere non debent, nec se immiscere in sodalitates aut officium schismaticorum, sed si suae religionis opus illi suae exercere tenebuntur. Hoc autem ideo facimus, quia et talis permissio et licentia non nihil dedecoris ac damni sacrosanctae religioni solet afferre et tales personae non solum tempore pacis ad consilia honesta, sed et tempore belli ad deffensam reipublicae possint adhiberi. Ipsius autem sodalitates pictoriae eundem nobilem Ioannem Szwankowski praefectum et moderatorem in decem annos statuimus, qui ad incrementum huius sodalitates quidquid boni statuerit, regia nostra auctoritate approbamus. Quod omnibus et singulis tum maxime magistratibus, officialiis et dignitariis nostris, ne aliquis temerario ausu praenominatam sodalitates pictorum Leopoliensium impetere aut obturbare aut inhibere audeat mandamus et inhibemus pro gratia nostra non derogandis quicquam hac re nostris ac serenissimorum antecessorum litteris ac decretis. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo regni communiri mandavimus. Datum Cracoviae, die duodecima mensis Augusti, anno Domini millesimo quingentesimo nonagesimo quinto, regnorum nostrorum Poloniae octavo, Sueciae vero anno secundo.

Sigismundus [III] rex.

Io[anne]s Krolikowski.

Сигізмунд III, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною грамотою всім і кожному, кому потрібно. Що добре встановленій державі належить укріплюватися не тільки зброєю, але й благородним мистецтвом, рівночасно варто відзначити справедливими дарами не тільки військові чини, але й також талановиті твори. Оскільки мистецтво малярства має представляти вигляд найшляхетніших занять – і поезії, й історії, подібно як якийсь нащадок серед шляхти повинен виявити (свою) гідність, оскільки її (малярства) здатність не тільки зростає силами таланту, але також із користю приводить до пояснення численних історичних чинів та збереження пам'яті, – коли ми дивимося мистецьки виконані картини, вони є, як доступні книжки, і своєрідним засобом для навчання, тому просили нас із нашого королівського міста Львова від імені малярів, львівських міщан-католиків, щоб ми їх встановили у формі товариства-братства, щоб природно пропагувати Божу славу і стримувати схизматиків, які за давнім звичаєм ніколи не утримувалися від цього ремесла. Між інших шляхетний Ян Шванковський, наш маляр, бажає збільшення, зростання та навчання цього мистецтва і прагне встановити певний порядок і дисципліну, оскільки є необхідність у товаристві тих малярів. До того що справу з давніх часів тримали шляхта та дехто інший, (успадкувавши її) від своїх предків. Ніщо не відмінюючи цією нашою грамотою, запобігаємо, хочемо та оголошуємо, щоб (малярство) залишалося та перебувало у майбутньому в тому шляхетському стані та гідності, де народилося. Внаслідок цього, це товариство львівських малярів як (виконавців) шляхетного мистецтва, усуваємо та робимо вільними від усіх невільностей, нікчемностей, кривд, які в проханні наводяться, та інших таких подібних (тягарів), що їх звичайно звикли інші товариства нести, відповідно до права, а саме, щоб шляхетне мистецтво та Божа Церква краще прикрашалися своїми чеснотами. Таким чином, наказуємо, щоб невірні євреї, схизматики: вірмени, русини-українці, еретики до цього товариства не приєднувалися та не наважувалися цього вимагати жодним чином, і не має бути їм дозволено челядь римо-католицької релігії та виконання робіт у малярському ремеслі, що належать до Св. Письма та при похоронах католиків; (заборонено також їм) встановлювати або привозити (роботи) у Руському, Волинському та Подільському воєводствах. Жодної перешкоди

(хай не чинитимуть) для цього нашого мандату урядовці на місцях, що підлягають чи гродській, чи шляхетській юрисдикції, під карою 10 гривень сплати чистого золота, що уряд і магістрат того міста від виявлених порушників зобов'язаний стягнути без будь-якої поблажки та викрутів. Із цієї (кари) половина належатиме нашій королівській скарбниці, половина – товариству католицьких малярів. Подібним способом католики не повинні роботи й челядь іншої релігії встановлювати та привозити, ані втручатися у схизматицьке товариство чи уряд, але повинні виконувати роботу своєї релігії. Однак так чинимо, оскільки такий дозвіл і санкція якогось згання релігії та святотатства релігії звичайно не завдає, і такі особи не тільки в час миру до чесних нарад, але й у воєнний час до оборони держави можуть бути допущені. А на голову та керівника для цього товариства малярів устанавлюємо на десять років того шляхетного Яна Шванковського. І що він для зростання товариства будь-що добре встановить, ми схвалимо нашою королівською владою. Що всім та кожному, а особливо нашим магістратам, урядовцям і урядникам наказуємо та забороняємо, щоб будь-хто легковажно не наважувався згадане товариство львівських малярів непокоїти, турбувати чи обмежувати, задля нашої ласки, не порушуючи щось із грамот або декретів, наших або наших найясніших попередників. Для довір'я до цієї справи дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали скріпити печаткою королівства. Дано у Кракові 12 серпня, року Божого 1595, наших панувань у Польщі – 8, а Швеції – 2 року.

Сигізмунд [III], король.

Ян Кроліковський, (секретар).

1596 р., січня 21, Львів

Львівський римо-католицький архієпископ Ян Димитр Соліковський надає привілей львівському католицькому товариству малярів

Опубл.: *Mańkowski, Lwowski cech malarzy, s. 91-94.*

Переклад: *Piotrowski, Przywileje, s. 261-263 (польський).*

Ioannes Demetrius Solikowski a Solki Dei gratia archiepiscopus Leopoliensis. Significamus praesentibus literis nostris quorumcunque interest universis et singulis, tam spiritualibus, quam saecularibus. Quandoquidem nostro incumbit muneri, qui singulari Dei Optimi Maximi beneficio ad archiepiscopatus dignitatem evecti sumus, ut quaecunque ad pure et integre glorificandum Deum omnipotentem pertinere videantur, quantum in nobis situm est, provideamus, promoveamus ac firmissime observari curemus. Imagines autem ad decorem domus Domini et ad laudem Dei Omnipotentis ac honorem sanctorum eius rite factae non postremum habeant momentum, quae ad conservandam rei sacrae memoriam et ad excitandam in cordibus hominum devotionem plurimum valent, visum est nobis etiam picturas sive sculpturas in ordinem redigere, et ex hac etiam parte in ecclesia Dei reformationem a Scriptura Sacra non abhorrentem facere. Cum enim sacrosanctum Tridentinum concilium Christi et Deiparae Virginis, caeterorumque sanctorum imaginibus, quibus loci praecipue habitationis Dei cohonestari et condecorari solent, debitum honorem et venerationem impertiendam statuerit, non quod eredatur eis inesse aliqua divinitas, sed quoniam hono[ri]s eis exhibitus refertur ad prototypa eis representata. Schismaticorum autem callida

industria, nescitur qua iniquitate temporum ita irrepserit, cupiditasque in eiusmodi imaginibus pingendis ne dicam fingendis ac vendendis usque excreverit, ut etiam catholici ritus homines ea arte instituendos penitus arceant et excludant, ex quo illis datur occasio sese extollendi iactandique, ac quod absit quodque ad aures nostras sepe defertur nobis insultandi, nempe suis manibus operas factas a nobis in ecclesia coli et adorari. Nos itaque primaria habita ratione pietatis, ne scilicet eae imagines, quas in laudem Dei et gloriam statuimus, coram quibus capita aperimus et procumbimus quasque exosculamur, sint manibus schismaticorum, ut pote Armenorum et Ruthenorum contaminate ac profanate. Ad hac etiam visis literis nobilis Ioannis Szwankowski pictori sacrae regiae maiestatis, sodalitatis pictorum catholicorum promotori et archimagistro benigne concessis, quibus ipse eximitur cum sua fraternitate ab omnibus illiberalibus et sordidis obsequiis et ars haec pictoria ingenua et ecclesiae Romanae utilis declaratur in eaque exercenda. Armeni, Rutheni et caeteri schismatici arcentur paena a proposita et in transgressores interiecta, ex quibus literis ipse Szwankowski cum suo collegio certis immunitatibus et praerogativis ornatur. Habentes etiam prae oculis legem publicam omnes fraternitates et sodalitates artificum nisi fuerint ad ordinem et ecclesiae obsequia constituta abrogandas et tollendas, sodalitates vero schismaticorum ordinem ecclesiasticum intervertere et obedientiam Romanae ecclesiae, quae sola catholica est interturbare quis non videt. Adde quod ritus catholici sive adolescentes opera eorum in ediscendo artificio utentes, sive socii labores eorum iuvantes in domibus eorum degentes ecclesiae obedientiam non possunt, ut par est prestare, nempe ieiunia observare, festa celebrare, praecepta adimplere, quandoquidem ea omnia contrarie se apud schismaticos habeant. Indignum est, servos et refractarios iisdem quibus liberi gaudere libertatibus et facultatibus, nam et conniventia et communi libertate cum catholicis gaudent, viderentur illi confirmari in suo errore. His et aliis rationibus, quas canones ecclesiastici habent adducti, omnibus et singulis mandamus praesentibus literis nostris per totam archidioecesim nostram publicare, ut quicumque sive spiritualis sive secularis ordinis imagines resve caeteras ad Sacram Scripturatum et funera catholicorum pertinentes pingendi tradituri sint nonnisi ritus catholici ac sacrae Romanae Apostolicae sedi obedien[tiae] filiis tradant, quandoquidem cognitum habemus nostros Dei beneficio plurimos reperiri, qui in arte pingendi ita excellent, ut schismaticos multis passibus post se relinquunt et propositis laborum praemiis magis ac magis sint relicturi. Ad hac cum certe norme decori et pietati respondende sint sacris canonibus constitute, a quibus in imaginibus pingendis cedere non liceat, quomodo earum ignari schismate [sic] satisfacere eis possunt, quorum infideles operas ex templis Domini vel eo nomine extirpandas putamus, ut eorum erroribus per imagines dissipandis via obstruatur. Quo autem firmiter hoc nostrum institutum custodiatur ac manu teneatur neve et per fraudem aliquid derogetur praesentibus literis nostris damus ac perpetuis temporibus concedimus una cum capitulo nostro fraternitatibus pictorum stemma eiusmodi. Inprimis Beatissime Virginis Marie puerum Iesum gestantis in sole capitulare. Monocerotis vero nostri patrii ad pedes stantis imaginem. Sub monocerote vero stemma pictorum catholicorum a sacra caesarea maiestate illis donatum nempe tres campos albos in campo rubro adiungimus, prout hic integrum depictum et expressum cernere licet. Hoc pronunciatum ac expresso, ut cuique imagini seu altari, seu epitaphio hoc stemma imprimant, quo nobis successoribusque nostris in posterum innotescat manibus catholicorum imaginem pictam et elaboratam esse. Ad notitiam omnium deducendum quecunque imago sive quodcunque altare vel epitaphium, vel vexillum, quocumque templo archidioecesis nostrae statuendum hoc expresso a nobis societati pictorum catholicorum stemmate dato caruerit, id neque nos neque successores nostros consecratos neque Deo dicatos, neque ad ecclesiam recepturos, immo tanquam impiorum manibus prophanatum opus ac indignum a domo Dei arcendum ac

eiciendum mandatueros. Et insuper, qui secus fecerint censuris ecclesiasticis per nos sive ordinarium iudicem nostrum praescripto canonum ferendos pronunciamus. Transgressores etiam mandati sacrae regiae maiestatis solutioni pena decem marcarum puri auri obnoxii erunt, mediae partis huius paenae pro fisco regio et alterius ipsi sodalitati pictorum catholicorum, quae paena in diplomate sacrae regiae maiestatis interposita, quae sodalitas etiam per spectabiles consules Leopolienses ad mandatum sacrae regiae maiestatis est suscepta et approbata. In cuius rei fidem et evidens testimonium impresso et appenso sigillo nostro nos manu nostra propria subscripsimus. Datum Leopoli, die vigesima prima mensis Ianuarii, anno Domini millesimo quingentesimo nonagesimo sexto.

Io[anne]s Dem[etrius] Solik[owski], archiepiscopus Leopoliensis ma[nu] p[ro]p[ri]a.

Joannes Tarnowski archiepiscopus Leopoliensis m[anu] p[ro]p[ri]a.

Albertus Perlicki praepositus et officialis Leopoliensis, procurator venerabilis capituli m[anu] p[ro]p[ri]a.

Lucas a Witkowie Witkowski decanus Leopoliensis m[anu] p[ro]p[ri]a.

Н Димитр Соліковський зі Солек, Божою ласкою львівський архієпископ. Повідомляємо даною нашою грамотою всім та кожному, кому потрібно, як світським, так і духовним (людям). Оскільки до нашого обов'язку належить – через те, що ми особливою ласкою Найвищого та Найкращого Бога були піднесені до гідності архієпископа, – щоб усе, що нам видається (потрібним), буде стосуватися до чистої та щирої хвали Всемогутнього Бога, наскільки це є в нашій силі, передбачали, підтримували та дбали, щоб якнайміцніше дотримувалися. А образи, належно виконані для прикраси Божої святині та для хвали Всемогутнього Бога і для честі святих, мають не останнє значення і для збереження в пам'яті святих речей, і, особливо, розбудження побожності в серцях людей. Тому видається нам (потрібним) образи чи скульптури обмежити порядком і впровадити у цій частині реформу в Божій Церкві, відповідно до Св. Письма. Оскільки святий Тридентський собор постановив віддавати належну честь і шану образам Христа та Діви Марії, а також інших святих, якими звичайно ушановуємо та прикрашаємо насамперед Божі святині, не для того, щоб ми вірили, що в них є якась божественність, а тому, що виявлення їм честі стосується до прототипів, яких вони представляють. А у схизматиків хитра спритність не відомо з яких негідних часів узялася, а також жадібність у малюванні образів, щоб не врік, у створенні та продажу так поширилася, що люди католицького обряду не допускаються загалом і виключаються від навчання (малярського) мистецтва, і щоб мати спосіб до власного вихвалляння та прославлення (схизматиків). Тому часто доводиться нам чути, для зневаги нам, що роботи їхніх рук у костелах шануються та поважаються. Таким чином, ми, маючи на увазі передовсім побожність, а саме, щоб образи, які встановлюємо на хвалу та славу Бога, перед якими відкриваємо наші голови та падаємо на коліна, а також обцілюємо, не були зганьблені та збезчещені руками схизматиків, а саме вірменами та русинами-українцями; також, побачивши грамоту, ласкаво надану шляхетному Янові Шванковському, малярові священного королівського маєстату, промотору та архимаїстрові товариства католицьких малярів, за якою він разом зі своїм братством звільняється від усіх нешляхетних і понижуючих обов'язків, і це малярське мистецтво оголошується шляхетним і (таким), що служить Римській церкві. Вірмени, русини-українці й інші схизматики (мають бути) виключені (з товариства), під карою, що накладається на порушників. Ця грамота надає самому Шванковському з його товариством певні вільності та прерогативи. Також (чинимо це), маючи на увазі публічне право, що (за ним) усі братства та товариства митців треба заборонити й відмінити, якщо вони організовані не за порядком і не в церковному послузі. А хто не бачить, що товариства схизматиків втручаються в церковний

порядок і псують послух Римської церкви, яка тільки єдина є Католицькою (церквою). Додамо, що католицького обряду хлопці, котрі користають з їхніх робіт при навчанні ремесла, чи підмайстри, які допомагають в їхній роботі, перебуваючи в їхніх будинках, послух церкви не можуть виявляти належно, а саме дотримуватися постів, святкувати празники, виконувати (церковні) приписи, оскільки це все є відмінне у схизматиків. Не годиться, щоб невільники й уперті тішилися тими вільностями та можливостями, як вільні, адже може їм видаватися, що поблажки та спільна вільність з католиками ствердить їх у гріху. Спонукані цими й іншими причинами, які містяться в церковних канонах, наказуємо всім та кожному даною нашою грамотою, яка має бути оголошена у всій нашій архидієцезії, щоб усі – чи духовного, чи світського стану, які мають намір замовити образи й інші речі, що стосуються Св. Письма та поховальних католицьких обрядів, давали їх малювати виключно людям тільки католицького обряду та синам, послушним святому Римському Апостольському престолові. Адже знаємо цілком певно, що завдяки Богу є багато наших, які в малярському мистецтві є такими вправними, що залишають схизматиків далеко поза собою, й у визначенні їм нагород за (їхні) роботи все більше й більше будуть випереджати (схизматиків). Оскільки за канонами встановлено певні норми прикраси та побожності, від яких не можна відступати під час малювання образів і яких необізнані схизматики не можуть виконати, тому їхні невідповідні праці, вважаємо, треба усунути з Божих храмів, щоб закрити шлях поширення їхніх гріхів через образи. А щоб цього нашого встановлення сильніше дотримувалися і зважали на нього і щоб хитрим викрутом з нього (нічого) не було порушено, даною нашою грамотою даємо та на вічні часи надаємо разом з нашим капітулом братству малярів такий герб. Попереду – Діва Марія з дитям Ісусом на руках у сонячному німбі. Далі – образ єдиного з нашого краю, що стоїть біля її ніг¹. Під єдиногом – герб католицьких малярів, наданий їм священним цісарським маєстатом, а саме три білі щити в червоному полі, як тут повністю намальовано та відтиснено у воску. Після цього оголошення й об'яви, щоб на кожному образі чи вітгарі, чи надгробку цей герб відтискали, аби наші спадкоємці та ми в майбутньому знали, що руками католиків зроблено та намальовано образ. До відома всіх доводимо: якщо на будь-якому вітгарі, надгробку, хоругві, котрі мають бути встановлені в будь-якому храмі нашої архидієцезії, не буде витиснута та печатка, дана нами товариству католицьких малярів, то тієї речі ні ми, на наші спадкоємці не посвятають, ні Богу не офірують, ні до церкви не приймуть – так, якби це була річ, спрофанована безбожними руками та негідна, що (її) мають усунути та викинути з храму. Нарешті оголошуємо: якщо хто інакше би чинив, то будемо накладати, ми чи наш уповноважений суддя, церковні кари, відповідно до церковних приписів. А порушники мандату священного королівського маєстату підпадуть під кару сплати 10 гривень чистого золота, половина тієї кари – у скарбниці короля, а половина – тому товариству католицьких малярів. Ця кара є накладена за дипломом священного королівського маєстату. Також це товариство (малярів) є прийняте та схвалене знаменитими львівськими райцями за мандатом священного королівського маєстату. Для довір'я до цієї справи та виразного засвідчення, притиснувши та підвісивши нашу печатку, ми нашою власною рукою підписуємо. Дано у Львові 21 січня, року Божого 1596.

Ян Димитр Соліковський, львівський архієпископ, рукою власною.

Ян Тарновський, львівський архієпископ, рукою власною.

Альберт Перліцький, львівський намісник та офіціал, прокуратор велебного капітулу, рукою власною.

Лука з Вітковця Вітковський, львівський декан, рукою власною.

¹ Єдиногом був родовим гербом архієпископа Яна Димитра Соліковського.

1596 р., липня 10, Львів

Львівський римо-католицький архієпископ Ян Димитр Соліковський встановлює братство католицьких малярів у Львові

Опубл.: *Rastawiecki*, Słownik malarzy polskich, s. 297-302; *Mańkowski*, Lwowski cech malarzy, s. 94-97.
Переклад: *Piotrowski*, Przywileje, s. 263-265 (польський).

In nomine Domini Amen. Ad perpetuam rei memoriam. Nos Ioannes Demetrius Solikowski Dei et Apostolicae sedis gratia sanctae metropolitanae Leopoliensis ecclesiae archiepiscopus, abbatiae Wąchocensis administrator perpetuus, ac Moldaviae apostolicus superintendens, notum et testatum facimus ad quos pertinet, universis et singulis. Quod nos pastorali munere nostro cultum Dei amplificando et ovium nobis commissarum saluti pro nostra virili intendendo, ad veram animi devotionem plurimum momenti etiam pias ac honestas in templis picturas, tum Salvatoris nostri, tum Beatae Mariae Virginia matris eius, ac sanctorum Dei, iuxta antiquum usum sanctae Catholicae ecclesiae et ss. canonum instituta adferre considerantes, in re non postremi momenti in ecclesia Dei cuius sumus pastor certum ordinem constituendum duximus. Crescente enim Christi fidelium in extruendis ecclesiis et parandis ad eas sacris imaginibus diligentia, sicut privatae quorumcunque pro suo libito pingendi cupiditati, quae in infinitum procedere videtur, occurrendum erat, ita certus ordo et modus instituendus, ut quod ad decorem domus Dei ordinatum est, ne deformationem adferat, quod ad aedificationem, ne scandalum pariat, quod ad instructionem salutarem, ne ad corruptionem viam aperiat. Praeterea cum inter nos schismatici maneant, qui adhuc magna temeritate in suis erroribus persistunt, eique per suas picturas etiam catholica templa inficere tentant cum iniuriae contumelia ecclesiae sanctae ac ordinum et praesidium eius, quamobrem nos omnibus inconvenientiis ac scandalis in eo passu occurrere volentes, ad bonum ordinem et decorem ecclesiae nobis commissae, fraternitatem artis et facultatis pictoriae in hac civitate Leopoliensi instituendam, fundandam et ordinandam duximus, prout instituimus, fundamus et ordinamus in Dei nomine, quantum ad ecclesiasticas picturas et funera catholicorum spectat. Adiuvant nos etiam facilitate societatis sanctae Annae, qua nobis permissum est, etiam alias pias spirituales societates ac earum asseclas et administras ad Dei gloriam asciscere et in ius eius societatis admittere et recipere. Caeterum, ut ea facultas et fraternitas melius procedat, nobilem ac eruditum privilegiatum eius fraternitati praefectum, sociosque illius virum Ioannem Szwankowski sacrae regiae maiestatis pictorem, egregios Ioannem Gallum a nobis in hanc civitatem advectum, Casparum Szpanczik, Ioannem Rudult, Iosephum Wolphowicz, Ioannem Ziarnko, Iacobum Lieszczynski, Nicolaum Ruzyński una cum his sociis, quos haec eorum fraternitas edocuerit, instruxerit ac approbaverit, constituimus, declaramus ac ordinamus praesentibus literis nostris. Deinde cum venerabili capitulo nostro ei pictoriae fraternitati damus Beatam Mariam Virginem circumamittam sole, ecclesiae nostrae et capituli patronam, puerum Iesum in manibus gestantem, ad cuius genua monoceros patrum nostrorum insigne currens, subtus vero tres areae candidae in campo rubro, arti pictoriae ab imperatoribus romanis collatae habebuntur, prout hic depictum cernere licet. Quo signo omnes templorum catholicorum imagines, quaecunque consignatae fuerint, eas tantum nos et successores nostri reverendissimi domini archiepiscopi Leopolienses consecrandas et benedicendas suscipient, caeteras vero hoc signo carentes reicient neque in templis catholicis reponi permittent. Nihilominus

quae iam ante hoc privilegium repositae sunt nec removeri nec in dubium vocari debent, nisi quid prophanum aut indecens iudicio nostro in se habuerint. Cuperemus quidem ex animo huius urbis, dioecesis ac provinciae nostrae omnes schismaticos et a nostra sancta catholica romana religione alienos, ad ecclesiae Catholicae unitatem et veritatem reverti, si non perfecto illo unionis modo, ubi omnes partes suo toti et totum suis partibus perfecte congruit et respondet, saltem eo modo, quo in concilio Florentino, agnita processione a Patre et Filio Spiritus Sancti, et in obedientia erga summum pastorem, ac unitatem corporis Christi mystici, quod est ecclesia, suis ritibus sacra facere et Deum colere permissi fuerunt, quod et idem wladici nostri, apud sanctam sedem catholicam Romanam praestiterunt Deum orantes, ut nobiscum veram pacem amplecti et reginam hanc nostram sanctam matrem ecclesiam circumdatam varietatibus sequi, illique obsequi velint et aliquid de sua temeritate remittant, non solum tamquam fratres diligeremus, sed etiam praerogativarum omnium participes nobiscum esse vellemus. Quamobrem et tales in suis ritibus pacem nobiscum et charitatem servantes, pictores nostri catholici in suam fraternitatem et societatem recipere et admittere poterunt. Hortamur itaque spectabilem magistratum civilem ac officium castrense Leopoliense, caeterosque magistratus in tota archidioecesi nostra existentes, ut hanc ordinationem nostram pastoralem et privilegium spiritualis potestatis nostrae, omnibus, qui pictores dici et haberi velint, ad praesentiam sui vocatis ad notitiam deducant, et ne qui deinceps ignoratione praetensa de damnis sibi factis, quasi sine praemonitione et ex improvise labores ad templa catholica pingendi ab hominibus sibi impositos susceperint, merito queri posse videantur. Quod si quispiam fidelium nostrae religionis, temerario ausu contra ordinationem hanc nostram aliquid facere, et picturas schismaticorum vel eandem fraternitatem non servantium sibi comparare et templis inferre attentaverit, tamquam rebellis iurisdictionis nostrae et inobediens ecclesiae filius, re ipsa statim excommunicationi subiacebit, et damnum eiectis suis imaginibus, temere et inconsulto templo illatis subibit. In quorum omnium fidem praesentes literas privilegii institutionis, foundationis et ordinationis nostrae, manu nostra subscripsimus et sigillis nostro et venerabilis capituli nostri, communiri mandavimus. Data Leopoli die decima mensis Iulii, anno Domini millessimo quingentesimo nonagesimo sexto.

Io[anne]s Dem[etrius] Solik[owski], archiepiscopus Leopoliensis m[anu] p[ro]pria].

Joannes Tarnowski archiepiscopus Leopoliensis m[anu] p[ro]pria].

Albertus Perliczki praepositus, officialis et venerabilis capituli Leopoliensis procurator m[anu] p[ro]pria].

Lucas a Witkowiec Witkowski decanus Leopoliensis m[anu] p[ro]pria].

Valerianus Alembek, medicinae doctor, proconsul civitatis sacrae regiae maiestatis Leopoliensis m[anu] p[ro]pria].

В ім'я Господа амінь. Для вічної пам'яті справи. Ян Димитр Соліковський із Солек, Божою ласкою львівський архієпископ (*титулатура*). Робимо відомим та оголошуємо всім та кожному, кому це належить. Що до нашого пастирського обов'язку належить поширення хвали Божої й опіка над дорученими нам овечками, як сил нам стане, а також з огляду на те, що до правдивої побожності в багатьох моментах спричиняють також побожні та чесні образи у храмах як Нашого Спасителя, так і Діви Марії, Його Матері, та Божих святих, виконані відповідно до давнього звичаю святої Католицької церкви і святих канонів. Тому вважали (за потрібне) встановити певний порядок у тій важливій для Божої церкви справі, як її пастир. Адже зі зростанням

(кількості) вірних у Христі у збудованих храмах і старанням при спорядженні для них святих образів належало би, з одного боку, запобігти приватному бажанню малювати образи за своїм уподобанням, що, здається, (може) до безкінечності зростати, з іншого боку, встановити певний лад і порядок, щоб те, що є встановлено для прикраси Божого дому, не занепало, а що для (духовного) зростання – не покритися ганьбою, що для спасіння – не відкрило шлях до зіпсуття. Крім того, серед нас перебувають схизматики, які досі з великою зухвалістю у своїх гріхах залишаються й намагаються із кривдою та зневагою до Св. Церкви і до її порядку та зверхників занечищати католицькі храми своїми малюваннями. Тому ми, прагнучи запобігти таким кроком усім незручностям і ганебностям, уважали для кращого порядку та прикраси довіреної нам Церкви встановити, закласти й упорядкувати в тому місті Львові братство малярського мистецтва та фаху, як і встановлюємо, закладаємо й упорядковуємо в ім'я Бога, наскільки це стосується церковних образів і католицьких поховальних обрядів. Також користуємо з уповноваження братства Св. Анни, що дозволяє нам допустити та привернути до того товариства також інші святі духовні товариства та їхніх членів і товаришів до слави Божої. Далі, щоб ця професія та братство краще розвивалося, встановлюємо, оголошуємо та призначаємо даною нашою грамотою шляхетного й ученого мужа Яна Шванковського, маляра священного королівського маєстату, зверхником того привілейованого братства та його підмайстрів – знаменитих Яна Галя, якого ми до міста привели, Каспара Шпаньчика, Яна Рудульта, Йозефа Вольфовича, Яна Зярнка, Якоба Лещинського, Миколая Ружинського, а також тих підмайстрів, яких це братство виховає, вивчить і затвердить. Далі надаємо разом із нашим велебним капітулом тому малярському братству (герб) – Непорочну Діву Марію зі сонячним німбом, патрона нашої Церкви та капітулу, яка тримає на руках дитячко Ісуса, біля її колін біжить єдиноріг, емблема наших країв, а внизу – три білі щити у червоному полі, (герб), наданий римськими цесарями, як можна побачити, тут є намальовано. Всі образи в католицьких храмах, що тим знаком будуть позначені, тільки тоді нами та нашими превелебними спадкоємцями, панами львівськими архієпископами, будуть прийняті до посвячення та благословення, а інші без того знаку відкинемо та не дозволимо поставити в католицьких храмах. Тим не менше, тих образів, які перед наданням того привілею, були вміщені (в храмах), не треба ні усувати, ані теж брати під сумнів, хіба би мали в собі, за нашою оцінкою, щось безбожне та неналежне. Прагнули би ми від усієї душі, щоб у цьому нашому місті, дієцезії та провінції всі схизматики та відступники від нашої святої римо-католицької релігії повернулися до правди та єдності з Католицькою церквою. Якщо не тим досконалим способом унії, коли всі частини згоджуються та відповідають цілості, а цілість – своїм частинам, то принаймні так, як сталося на Флорентійському соборі, коли, визнавши походження Святого Духа від Отця та Сина, в послуху найвищого пастиря та в єдності з містичним тілом Христа, яким є Церква, отримали вони дозвіл на відправлення богослужінь за своїми обрядами та шанування Бога. Це саме свідчили наші владика біля Св. Апостольського престолу, просячи Бога, щоб разом з нами полюбили правдивий спокій і приєдналися до Св. Матері Церкви, оточеної різновірцями, щоб були їй послушні та дещо свою пиху відкинули, а тоді ми не тільки би їх полюбили як братів, але й погодилися би допустити їх до участі в усіх прерогативах разом з нами. Тому можуть наші католицькі малярі приймати і допускати до свого братства та товариства і таких, які у своїх релігійних обрядах будуть зберігати з нами спокій та милість. Таким чином, нагадуємо знаменитому львівському магістратові та гродському урядові й іншим магістратам, що є в усій нашій архидієцезії, щоб цю нашу пастирську ординацію та духовний привілей нашої влади повідомили всім, хто хотів зватися та бути малярем, покликавши їх до своєї присутності, щоб потім нікому не вдалося під приводом незнання скаржитися та вимагати платні за вчинені

йому шкоди – так, ніби нічого не знаючи, прийняв без попередньої перестороги замовлення до католицьких храмів на малярські роботи. Якби хтось із вірних нашої релігії щось зухвало хотів вчинити проти цієї нашої ординації або наважився образи, виконані схизматиками чи тими, котрі те братство не визнають, отримувати та вносити у храми, тоді він, як бунтівник проти нашої юрисдикції та непослушний син Церкви, підпаде тим самим під екскомунікацію і зазнає шкоди через викидання образів, що зухвало та нерозважно були принесені до храму. Для довіри до цього всього дану нашу грамоту привілею встановлення, заснування та закладення (братства) підписали нашою рукою та наказали скріпити нашою печаткою та нашого велебного капітулу. Дано у Львові 10 липня, року Божого 1596.

Ян Димитр Соліковський, львівський архієпископ, рукою власною.

Ян Гарновський, львівський архієпископ, рукою власною.

Альберт Перліцький, львівський намісник, офіціал і прокуратор велебного львівського капітулу, рукою власною.

Лука з Вітковця Вітковський, львівський декан, рукою власною.

Валеріан Алембек, доктор медицини, бурмистер міста священного королівського маєстату Львова, рукою власною.

1597 р., січня 10, Варшава

Сигізмунд III підтверджує привілей львівського архієпископа Яна Димитра Соліковського для львівського цеху малярів від 21 січня 1596 р.

Опубл.: Mańkowski, Lwowski cech malarzy, s. 97-98.

Переклад: Piotrowski, Przywileje, s. 266 (польський).

igismundus Tertius Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae etc. necnon Suecorum, Gottorum, Vandalorumque haereditarius rex. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Exhibitas esse coram nobis literas pergameneas sub titulo reverendissimi in Christo patris Ioannis Demetrii Solikowski archiepiscopi Leopoliensis ipsiusque venerabilis capituli sigillis eorundem communitas, sanas, integras omnique prorsus suspicionis nota carentes, quibus huic reverendissimo archiepiscopo cum suo venerabili capitulo contubernio pictorum Leopoliensium ad meliorem ipsorum statum et ordinem in sua archidioecesi conservandum certos articulos attribuit. Supplicatumque nobis esse ipsorum nomine, ut easdem auctoritate nostra regia comprobare, confirmare et ratificare dignemur. Quarum tenor de verbo ad verbum sequitur talis.

Далі наводиться привілей львівського архієпископа Яна Димитра Соліковського від 21 січня 1596 р., наданий львівським малярам (див. док. № 127).

Nos itaque Sigismundus Tertius rex praenominatus, literas praeinsertas in omnibus earum punctis, clausulis, articulis, conditionibus singulisque et universis contentis auctoritate nostra regia comprobandas, confirmandas et ratificandas esse duximus, uti quidem quantum iuris publici ratio permittit, etiam cum stemmate in literis originalibus depicto comprobamus, confirmamus et ratificamus easdemque robur debitaе firmitatis habere et ab omnibus et singulis, quorum interfuerit,

firmiter et inviolabiliter ac sub pena supra expressa observari volumus. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo regni confirmari iussimus. Datum Warssaviae, die decima mensis Ianuarii, anno millesimo quingentesimo nonagesimo septimo, regnorum nostrorum Poloniae decimo, Sueciae vero tertio.

Sigismundus [III] rex.
M. Sękowski.

Сигізмунд III, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім та кожному, кому потрібно. Представлено перед нами пергаментну грамоту під титулом превелебного у Христі отця Яна Димитра Соліковського, львівського архієпископа, скріплену його та велебного капітулу печатками, цілу, непорушну, позбавлену будь-якої підозри, в якій (грамоті) превелебний архієпископ зі своїм капітулом наділив цех львівських малярів певними статтями для збереження кращого стану та порядку в його архидієцезії. І просили нас від їхнього імені, щоб ми вважали за гідне цю (грамоту) нашою королівською владою схвалити, підтвердити та зміцнити. Цієї (грамоти) зміст дослівно є такий.

Далі наводиться привілей львівського архієпископа Яна Димитра Соліковського від 21 січня 1596 р., наданий львівським малярам (див. док. № 127).

Таким чином, ми, Сигізмунд III, згаданий король, внесену грамоту вважали (за гідне) у всіх її пунктах, клаузулах, статтях, умовах, з усім та кожним змістом, нашою королівською владою схвалити, підтвердити та зміцнити, як наскільки дозволяє слушність публічного права, разом із намальованим на оригінальній грамоті гербом схвалюємо, підтверджуємо та зміцнюємо, як також хочемо, щоб ця (грамота) отримала силу належної міцності та дотримувалася всіма та кожним, кого це стосується, міцно та непорушно під вищезгадану карою. Для довір'я до цієї справи дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали скріпити печаткою королівства. Дано у Варшаві 10 січня, року 1597, наших панувань у Польщі – 10, а у Швеції – 3 (року).

Сигізмунд [III], король.
M. Сенковський.

1597 р., січня 18, Львів

Львівські райці встановлюють статут для окремого малярського цеху у Львові

Опубл.: *Rastawiecki*, Słownik malarzy polskich, s. 302-304; *Piotrowski*, Przywileje, s. 266-268; *Mańkowski*, Lwowski cech malarzy, s. 99-103.

Сonsules civitatis Leopoliensis. Universis et singulis, harum notitiam habituris notum facimus tenore praesentium. Quomodo ad nostram plenariam residentiam venientes personaliter pictores civitatis Leopoliensis infrascripti demonstrarunt nobis iustas causas, quae nos commoverunt et admonuerunt ad concedendum illis quae iuste petierunt, videlicet suam artem promovendam, collegiumque constituendum ac stabiliendum. Cum enim reipublicae intersit

artes omnes ordinatissime exerceri, tum eas praecipue, quae ad cultum divinitatis et religionis faciunt, ingeniisque potius quam manuum opera conformantur, fere enim fit, si in illis peccetur errores in vitam humanam irrupere contingat, ex quo genere artem pictoriam cum primis esse exploratissimum est, quam ob elegantiam omnibus saeculis admirationi, ob naturae imitationem ad religiones usurpata, et ob difficultatem, non nisi a praestantissimis ingeniis exulta semper fuit. Tandem veritatis luce per Iesum Christum illata, ad eam dignitatem processit, ut venerandi imagines et ad cultum numinis excitamenta, et ad ecclesiarum splendorem ornamenta, et gestorum Iesu Christi ac sanctorum ipsius, pro vicia quadam praedicatione habeantur. Idcirco etiam ad curam nostram multoties pertinere existimavimus, ut haec ars in hac quoque civitate iusta incrementa sumeret. Verum cum hactenus ea raritas illius esset, ut intra unum vel alterum pictorem duntaxat consisteret, neque nobis occasio fuit peculiari collegio eam cohonestandi et in ordinem redigenti. Nunc autem cum ex paupertate pristina ad iustum numerum pervenerit autoritasque illustrissimi ac reverendissimi in Christo patris et domini domini Ioannis Demetrii Solikowski Dei gratia archiepiscopi Leopoliensi etc. pastoris nostri indulgentissimi intercesserit, ut pictores catholicos Leopolienses iuxta iura et privilegia civitatis huius in collegium et fraternitatem redigeremus, faciendum nobis putavimus, prout praesentibus literis nostris facimus, invocatoque Dei Omnipotentis nomine, pro splendore Ecclesiae Catholicae, pro ornamento civitatis huius, collegium pictorum catholicorum creamus, instituimus et ordinamus, plenamque illis facultatem concedimus, artis huius exercendae et ad perfectionem suam deducendae. Quod ut commodius et efficacius praestent, leges et ordinationes infrascriptas illis concedimus et constituimus.

In primis ergo hos omnes infrascriptos, videlicet nobilem ac famatum Ioannem Szwankowski sacrae regiae maiestatis pictorem, privilegiatum civem nostrum Leopoliensem, Ioannem Seum Gallum, Casparum Szpańczyk, Ioannem Rudult, Iosephum Wolphowicz, Ioannem Ziarnkowicz, Iacobum Lieszczyński, Nicolaum Rożyński, qui nobis ad hoc collegium stabiliendum autores fuerunt, pro iustis et veris magistris pronunciamus, ac constitutos esse volumus, una cum his sociis, quos haec eorum fraternitas edocuerit, instruxerit ac approbaverit. Qui autem ad eorum collegium admitti affectaverint, hos omnes articulos infrascriptos eorumque omnia et singula contenta adimplere et observare tenebunt, quorum tenor is sequitur.

[1] Naprzód wędrowny pacholek, który by się tu myślał postanowić, dla [sic] poszlakowania obyczaiów i zachowania iego, bendzie powinien u któregokolwiek z mistrzów porobić dwie liecie, a tutecznie znaiomy i zachowały przed zandanim [sic] sztuki rok czali [sic] ieden. To odprawiwszy ma staranie uczynić iakoby pierwei mieiskie prawo przyiał, potem dopiero w bracztwie ma prosić, aby mu sztuki pozwoliono robić, które pozwolienie dawszy wstępnego czytry taliery zarazem otrzyma, a bendzie sztuki powinien zrobić, u któregokolwiek ieno mistrza mu naznaczą, które sztuki maią być takie.

[2] Pierwsza sztuka ma być cruczyfix ze dwiema liotry [sic] i z turbą żydowską pod krzyżem zagęszczoną. Druga sztuka ma być conterfet człowieka czalego którego mu naznaczą w bracztwie. Trzecia sztuka ma być woiny sposób wielkiej z obozmi, z namioty, z wycieczkami, z szturkami, z szanczami według dostatku i rynsztunku woiennego; abo wiencz na mieszczę woiny łowy różne zwierza, z siciami, z charty, z sidły, z usiatką, z orężem iako iest obyczai na lwa, niedźwiedzia, wilka, wieprza, zaiancza, et id genus, konno, pieszo.

[3] Takowe sztuki odprawiwszy ma ich stawić przed bracią pod rozsandek, naidali bracia ze bendą godne przyienia za sztuki mistrzowskie, odda do skrzynki dziesienc grzywien, to iest złotych szesnaście, a ma mu być wydań list na mistrzowstwo pod pieczęcią wielką. A ieśli by taka się w

nich przygana naliazła i nie dosyć się sztukom stało według słusznego spolnego wynalasku negligentia iego ma być przykarana przystoinie.

[4] Synowie mistrzowsy którzy się bęnda do sztuk brali robienia, powinni bęnda wszystkie trzy sztuki iako nachendożni oddać, a negligentia ich ma być znowu robieniem sztuki karana, ieśli żeby ich nie tak oddał iako dobrego maliarza synowi maliarzowi przystoi, a oddali tysz sztuki pochwały godne, wolien będzie od tych dziesiąci grzywien, które obczy do skrzynki przy sztukach dawać bęnda powinni, tylko wstępne dwa talery dawszy, list otrzyma na mistrzostwo wolny, i przyjęty w pośrzodek braciey będzie.

[5] Jeśliby tysz maliarskiego rzemiosła człowiek czorkę któregokolwiek maliarza poiął, ktoraby umiała maliować, takowy tylko wstępne dawszy cztery taliery a conterfet, wolien od wszystkiego bęndać, list otrzyma na mistrzostwo.

[6] Ze tysz po śmierci małżonków swych, wdowy ucciwe z dziećmi cieskie pożywienie miewaią, będzili żandała pozostała wdowa tosz rzemiosło dzierżeć po nieboszczyku, a bracia słuszną by prośbę i potrzebę iei widzieli, póki nie poidzie za mąż, a ucciwie żyć będzie, powinni ią bęnda przystoiną czeliadzią ratować i słuszną opatrować robotą, dla Bogą i dla ucciwego zachowania siroczstwa iei.

[7] Chłopięta maliarskie maią się zapisować na wysługę do czterech liat, piąty czeitowny, to jest po czterech leciech wyzwoliwszy się, piąty rok ma porobić za puł wochlonu abo myta u tegosz mistrza, według iego ręki i umiejętności, potym go tysz zachowali się dobrze, s podarkiem mistrz ma na wędrówkę puścić. Wszakże s tą conditią chłopięta się zapissować maią, i s tą kautią naprzód wypróbawwszy sześć niedzil u któregokolwiek się mu mistrza będzie podobało, ma prosić aby go zapisano w bractwo według obyczaiu, s których żadnego nie maią zapisować asz by pierwei list od urodzenia ucciwego do skrzynki oddał, którego się mu nie będzie powinno oddać, asz przy wyzwolionym liście od wyuczenia. Jednak trafili by sie thysz żeby chłopczyk umówionych liat nie doczekawszy odszedł, tedy toties quoties odeidzie, przeszły czas mu zginie, a na nowe poczynać wysługę musi, przeto lepiej że postawi liudzi godnych wiary sąsiadów, którzy zań zaręczą. Niemaią thysz panowie mistrzowie wyzwaliać uczniów za żadne pieniądze, ieno za naukę a wysługę pod winą, a który statecznie dotrwa, ma mu być nieodwłocznie dany list od wyzwolenia, a przy zapisowaniu iego, ma mu być wydana minuta z xziąg braczskich, iako się i na czo zapisał, aby ią sobie chował i często czytał.

[8] Ad haec si quid inter eos incident, quod honestatem ordinem artificii et collegii spectet in eo plenariam habebunt potestatem invicem sese iudicandi et corrigendi, sententiaeque illorum robur ac vigorem rerum iudicatorum habiturae sunt, salva nihilominus ex hoc sodalitate uniuscuiusque appellatione et salvo per omnia iudicio superiori et auctoritate nostra consulari cuius in sententiis approbandis vel retractandis plenaria potestas reservatur.

[9] Quod vero attinet conventicula, iis prout necessitas postulaverit more in aliis collegiis recepto, permittimus et concedimus, absentiam uniuscuiusque et contumaciam, tribus grossis puniendam, si vero quis absentiae veniam postulaverit, uno grosso reposito obtinebit.

[10] Quod autem quaevis collegia suo archimagistro gaudent, quo autore conventus suos celebrent, cum etsi suprascripti magistri ex mutuo consensu nobilem Ioannem Szwanowski sacrae regiae maiestatis pictorem civem Leopoliensem virum prudentem, et ad id, in istis presertim initiis ordinandae et promovendae fraternitatis huius pictorum catholicorum satis idoneum, cuius in collegio constituendo praecipua extitit opera, nobis declaraverint, nos eiusdem hac in re industria cognita propter augendam ac firmiter stabiliendam hanc fraternitatem, ex brachio nostro consulari, eum

ipsum praenominatum Ioannem Szwankowski praefectum et moderatorem eius collegii ad septem annos statuimus et pronunciamus, post quorum expirationem, more in aliis collegiis recepto, electio erit libera eidem sodalitati seniores duos fratres creandi et instituendi. Ad haec si quid boni praefectus ac moderator talis collegii cum alteris magistris ad incrementum huius sodalitatis statuerit, nobisque detulerit, nos convenientia confirmaturos pollicemur, salva nihilominus officio nostro reservata addendi, minuendi, augendi praedictos articulos facultate et potestate, quoties vel usus, vel necessitas id exposcerit.

[11] Denique si quis extra huius modi collegium, sive intra, sive extra urbis moenia in suburbis artificium picturae exercere voluerit in praeiudicium huius nostri constitutionis et ordinationis, cum nos coercere et ad officium redigere curabimus, ne collegia ad utilitatem et augmentum civitatis constituta ab imperitis et insolentibus hominibus perturbentur, utilitatisque publicae incommoda sint. In quorum omnium fidem roburque perpetuum, sigillum nostrum consulare praesentibus est appensum. Datum et actum Leopoli sabbato ante festum sanctae Agnetis virginis et martiris proximo, anno Domini millesimo quingentesimo nonagesimo septimo.

Valerianus Alembek medicinae doctor proconsul civitatis sacrae regiae maiestatis Leopoliensis m[anu] p[ropria].

Andreas Mądrawic notarius civitatis Leopoliensis m[anu] p[ropria].

Найці міста Львова. Всім та кожному, хто це читатиме, робимо відомим змістом даної (грамоти). Що до нашої повної присутності особисто прийшли нижченаведені малярі міста Львова і виявили нам слушні причини, які нас спонукали та схилили до надання їм того, що від нас справедливо просили, а саме підтримки їхнього ремесла і встановлення й затвердження товариства. Оскільки державі сильно залежить (на тому), щоб усі ремесла якнайналежніше виконувалися, особливо ті, які слугують для Божої хвали та релігії і є швидше творіннями, ніж працею рук. Адже часто трапляється так, що як тільки ступається на дорогу гріха, тоді вкрадаються помилки в людське життя. Із цієї причини малярське мистецтво, вишуканість якого дивує віки, що через наслідування природи використовується релігійними культурами, а з огляду на свою складність виконання, завжди тільки найвизначнішими (людьми) виконувалося – має належати до найперших. Урешті освітлене світлом правди Ісуса Христа, (малярство) піднялося до такої гідності, що шановані нами образи виявляються як живі дії Ісуса Христа та Його святих, а також спричиняються до піднесення Божого культу та прикраси оздобою церков. Тому вважаємо, що до нашої турботи особливо належить, щоб це мистецтво у цьому місті також отримало слушне піднесення. А оскільки було воно чимось рідкісним, існуючим тільки для того чи іншого маляра, то не мали потреби вшанувати його окремою колегією та встановити порядок. А тепер, коли з незначного числа до належної кількості збільшилося (малярів) та коли своєю владою вельможний та превелебний у Христі пан-отець Ян Димитр Соліковський, Божою ласкою львівський архієпископ та ін., наш найласкавіший пастир, зайнявся тим, щоб львівських католицьких малярів, відповідно до прав і привілеїв того міста, з'єднали в колегію та братство. Ми міркували це зробити, як і даною нашою грамотою робимо, визнаючи ім'я Всемогутнього Бога, для прикраси того міста створюємо, встановлюємо та впорядковуємо колегію католицьких малярів, а також надаємо їм повну владу, яка потрібна для виконання та вдосконалення того мистецтва. А щоб корисніше й ефективніше виконували, надаємо та встановлюємо нижченаведені приписи й ординації.

Передовсім тих усіх нижчезгаданих (осіб), а саме шляхетного та славетного Яна Шванковського, маляра священного королівського маєстату, нашого привілейованого львівського міщанина, Яна Сема Галя, Каспара Шпаньчика, Яна Рудульта, Йозефа Вольфовича, Яна Зярковича, Якоба Лещинського, Миколая Ружинського, котрі привели нас до закладення тієї колегії, оголошуємо та хочемо встановити законними та справжніми майстрами разом з їхніми підмайстрами, яких їхнє братство виховає, вивчить і схвалить. А ті, котрі хотіли би бути прийнятими до їхньої колегії, будуть змушені застосовувати (сказане) та дотримуватися тих усіх нижченаведених статей – із усім та кожним, що там міститься. Зміст цих (статей) є такий.

[1] Насамперед мандрівний пахолок, який хотів би тут зупинитися, для пошанування звичаїв і дотримання його (порядку) повинен у будь-кого з майстрів попрацювати два роки, а місцеві (пахолки), знайомі та виховані, перед вимогою штуки – цілий рік. Це відбувши, має (так) старанно вчинити: спочатку прийняти міське право, а потім тільки у братстві проситися, щоб йому дозволили робити штуки. Давши такий дозвіл, 4 талари вступного має (братство) отримати, а він повинен буде штуки робити у того майстра, якого йому визначать. Ті штуки мають бути такими.

[2] Перша штука має бути Розп'яття (Господа) з двома розбійниками та єврейською юрбою, яка зібралася під хрестом. Друга штука має бути портрет цілої людини, котру йому визначать у братстві. Третя штука має бути образ великої війни: з обозами, наметами, вилазками, штурмами, окопами, відповідно до воєнного достатку й озброєння; або замість війни – полювання на різних звірів – із сітями, хортами, сідлами, рогатиною, зброєю, як є звичай на лева, ведмедя, вовка, кабана, зайця та подібних (звірів), кінно та пішо.

[3] Такі штуки відбувши, зобов'язаний стати перед братами для ухвали; як вирішать брати, котрі будуть гідними для прийняття за майстерні штуки, то дасть до скриньки 10 гривень, тобто 16 зл., а йому має бути видана грамота про майстрівство під великою печаткою. А якби був знайдений у них якийсь недолік і не задовольнив би штуки, то за спільним слухним рішенням його недбальство має бути пристойно покарано.

[4] Сини майстрів, які взялися би до виготовлення штук, повинні будуть усі ці три штуки якнайдосконаліші віддати, а їхнє недбальство має бути покаране новим виготовленням штуки, якби (хто) їх не так зробив, як належить синові доброго маляра. А коли би віддали ті штуки, гідні похвали, (кожен з них) буде вільний від тих 10 гривень, які чужі при штуках повинні давати до скриньки, і буде прийнятий до складу братії.

[5] Якби чоловік малярського ремесла одружився би з донькою якогось маляра, що вмів би малювати, такий має дати вступного тільки 4 талари та портрет і, будучи вільний від усього, отримає грамоту про майстрівство.

[6] Також після смерті своїх чоловіків шановані вдови з дітками мають важке життя. Така вдова може вимагати, щоб тримати ремесло після чоловіка, а брати, бачачи її слушне прохання та потребу, поки не піде заміж та буде гідно себе поводити, повинні її пристойною челяддю наділити та забезпечити слухною роботою, для Бога та для гідної поведінки її сиріт.

[7] Малярські хлопці мусять записуватися на вислугу до чотирьох років, а п'ятий – "цейтовний", тобто визволившись після чотирьох років, п'ятий рік має пропрацювати за піввохлона або платні у того ж майстра, відповідно до його руки й умілості. Потім, коли поводитиметься добре, майстер зобов'язаний пустити (його) у мандрівку з подарунком. Однак хлопці мають записуватися з такою умовою і з таким забезпеченням, спершу випробувавши шість тижнів у будь-якого майстра, і де йому сподобалося би, має просити, щоб його записали до братства, відповідно до звичаю. А записувати їх не повинні, поки спочатку не віддасть (хлопець) до скриньки

лист про гідне народження, якого йому не можна віддавати, аж при визвольному листі про навчання. Проте, коли би так сталося, що хлопець обумовлених років не дочекався й відійшов, тоді скільки разів відійде, стільки разів загубить свій час і знову мусить починати вислугу, тому найкраще хай поставить людей, гідних довіри, сусідів, які за нього поручаться. Також не мають пани майстри визволяти учнів за будь-які гроші, а тільки за науку та вислугу, під карою. І при його записі має бути видано з братських книг випис, як і на що записався, щоб його зберігав і часто читав.

[8] Коли би щось трапилося між ними, що стосується честі, порядку в мистецтві та колегії, мають цілковиту владу взаємного розсудження та виправлення, а їхні вирокі будуть мати силу та міць судових ухвал. Тим не менше, залишається щодо (вироків) того братства право апеляції будь-кого до вищого суду та залишається нашої раєцької влади повна можливість у схваленні чи скасуванні тих вироків.

[9] Що стосується зборів, то дозволяємо та надаємо, щоб у час необхідності за звичаєм, прийнятим в інших колегіях, карали неprisутність і спротив будь-кого 3 гр. Якщо попросить пробачення за відсутність, то сплатить 1 гр.

[10] Оскільки всі колегії пишаються своїм архимайстром, який скликає збори, й оскільки самі вищезгадані майстри, за взаємною згодою, представили нам шляхетного Яна Шванковського, маляра священного королівського маєстату, львівського міщанина, вченого мужа, який, крім того, на початках становлення та розвитку того братства католицьких малярів став відомим і при його заснуванні виявив особливу працю, тому ми, побачивши його старанність у справі зростання та сильнішого зміцнення цього братства, нашою раєцькою владою цього згаданого Яна Шванковського визначаємо та проголошуємо префектом і керівником тієї колегії на сім років. Після цього терміну, за звичаєм інших колегій, вільно буде тому товариству обрати та встановити двох старших. Крім того, якщо префект та керівник тієї колегії разом з іншими майстрами встановить щось для зростання цього товариства і нам про це донесе, тоді ми обіцяємо прийняте підтвердити, залишаючи, однак, для нашого уряду непорушною можливість і владу згадані статті доповнити, зменшити, розширити, якщо виявиться або потреба, або необхідність.

[11] Нарешті, якби поза такою колегією хтось схотів – чи всередині, чи поза мурами на передмістях – виконувати малярство на шкоду тій нашій ухвалі й ординації, тоді ми подбаємо, щоб (його) змусити та поставити перед урядом, аби недосвідчені та зухвалі люди не турбували колегію, встановлену для користі та зростання міста, щоб вони не стали шкідливими для публічного добра. Для довіри до того всього та вічної сили до даної (грамоти) наша раєцька печатка є підвішена. Діялося та дано у Львові в найближчу суботу перед святом Св. Агнети, діви та мучениці, року Божого 1597.

Валеріан Алембек, доктор медицини, бурмистер священного королівського маєстату міста Львова, рукою власною.

Андрій Мондрович, писар міста Львова, рукою власною.

1597 р., березня 10, Варшава

Сигізмунд III затверджує грамоту львівських райців від 18 січня 1597 р. зі статутом для львівського цеху малярів

Опубл.: Mańkowski, Lwowski cech malarzy, s. 104-105.

Переклад: Piotrowski, Przywileje, s. 268-269 (польський).

igismundus Tertius Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Massoviae, Samogitiae, Livoniaeque etc. necnon Suecorum, Gottorum, Vandallorumque haereditarius rex. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Productas esse coram nobis literas pargameneas, sub titulo et sigillo spectabilium ac famatorum consulum civitatis nostrae Leopoliensis omni prorsus vitio ac suspicionis nota carentes, quibus continentur certi quidam articuli fraternitatis pictorum catholicorum in eadem ipsa civitate nostra Leopoliensi institutae, supplicatumque nobis esse nomine praedictae fraternitatis, ut easdem ipsas litteras earumque omnia et singula contenta auctoritate nostra regia approbare, ratificare et confirmare dignaremur. Quarum quidem litterarum de verbo ad verbum sequitur talis.

Далі наводиться грамота львівських райців зі статутом львівського цеху малярів від 18 січня 1597 р. (див. док. № 130).

Nos itaque Sigismundus rex praenominatus supplicationi praedictae benigne annuentes litteras praeinsertas in omnibus earum punctis, clausulis et articulis auctoritate nostra regia approbari, ratificari, et confirmari esse duximus in quantumque de iure est approbamus et confirmamus hisce litteris nostris, decernentes eas robur debite et perpetuae firmitatis obtinere debere. In quorum fidem praesentes manu nostra subscripsimus et sigillo regni nostri consignari iussimus. Datum in conventu regni generali Warsoviae, die decima mensis Martii, anno Domini millesimo quingentesimo nonagesimo septimo.

Sigismundus [III] rex.

Petrus Ciekliński.

Сигізмунд III, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім та кожному, кому потрібно. Представлено перед нами пергаментну грамоту під титулом і печаткою знаменитих і славетних райців нашого міста, позбавлену будь-якої вади та підозри, що містить у собі певні статті братства католицьких малярів, установленого у тому нашому місті Львові, і просили нас від імені згаданого братства, щоб ту грамоту, все і кожне, що там є, ми нашою королівською владою вважали за гідне схвалити, підтвердити і зміцнити. Тієї (грамоти) зміст дослівно слідує такий.

Далі наводиться грамота львівських райців зі статутом львівського цеху малярів від 18 січня 1597 р. (див. док. № 130).

Таким чином, ми, Сигізмунд [III], вищеназваний король, прихильно приймаючи згадане прохання, внесену грамоту в усіх її пунктах, клаузулах і статтях вважали (за потрібне) схвалити, підтвердити та зміцнити, як і схвалюємо, підтверджуємо та зміцнюємо даною (грамотою), вирішуючи, що вона повинна отримати належну силу та вічну міцність. Для довіри до справи

дану (грамоту) підписуємо нашою рукою та наказуємо скріпити печаткою нашого королівства. Дано на вальному сеймі королівства у Варшаві 10 березня, року Божого 1597.

Сигізмунд [III], король.

Петро Цеклінський.

1597 р., березня 20, Варшава

Сигізмунд III затверджує привілей львівського архієпископа Яна Димитра Соліковського для львівського цеху малярів від 10 липня 1596 р.

Опубл.: *Mańkowski, Lwowski cech malarzy, s. 103-104.*

Переклад: *Piotrowski, Przywileje, s. 269 (польський).*

Sigismundus Tertius Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Mazoviae, Samogitiae, Livoniaeque nec non Suecorum, Gottorum, Vandalorumque haereditarius rex. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Exhibitas nobis esse literas pergameneas nomine pictorum catholicorum Leopoliensium manu reverendissimi in Christo patris domini Ioannis Demetrii Solikowski archiepiscopi Leopoliensis subscriptas, sigillisque eiusdem et venerabilis capituli ecclesiae Leopoliensis communitas, sanas, illaesas, omnique suspicione vicii carentes, supplicatumque ut easdem literas auctoritate nostra approbare, confirmare et ratificare dignemur, quarum tenor de verbo ad verbum sequitur et est talis.

Далі наводиться привілей львівського архієпископа Яна Димитра Соліковського для львівського цеху малярів від 10 липня 1596 р. (див. док. № 128).

Nos itaque Sigismundus Tertius supranominatus rex, supplicationi praefatae benigne annuentes, literas praesentibus in omnibus earum punctis, clausulis et articulis confirmandas, approbandas et ratificandas duximus, quemadmodum approbamus, confirmamus et ratificamus praesentibus, easque robur debitae firmitatis tantum, quantum de iure est, obtinere debere volumus. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscripsimus, sigilloque regni nostri consignari mandavimus. Datum Varsaviae in conventu regni generali die vigesima mensis Martii, anno Domini millesimo quingentesimo nonagesimo septimo, regnorum vero nostrorum Poloniae decimo, Sueciae anno quarto.

Sigismundus [III] rex.

Lucas Gembicki m[anu] p[ro]pria].

Sигізмунд III, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім та кожному, кому потрібно. Представлено нам пергаментну грамоту від імені львівських католицьких малярів, підписану рукою превелебного у Христі пана-отця Яна Димитра Соліковського, львівського архієпископа, зміцнену його та велебного львівського капітулу печатками, цілу, непорушну, позбавлену будь-якої підозри, і просили нас,

щоб ту грамоту нашою владою ми вважали за гідне схвалити, підтвердити і зміцнити. Тієї (грамоти) зміст дослівно наводиться та є такий.

Далі наводиться привілей львівського архієпископа Яна Димитра Соліковського для львівського цеху малярів від 10 липня 1596 р. (див. док. № 128).

Таким чином, ми, Сигізмунд III, вищеназваний король, прихильно приймаючи згадане прохання, внесену грамоту в усіх її пунктах, клаузулах і статтях вважали (за гідне) схвалити, підтвердити та зміцнити, як і схвалюємо, підтверджуємо та зміцнюємо даною (грамотою), і хочемо, щоб вона отримала силу належної міцності настільки, наскільки відповідає праву. Для довіри до справи дану (грамоту) підписуємо нашою рукою та наказуємо скріпити печаткою нашого королівства. Дано у Варшаві на вальному сеймі королівства 20 березня, року Божого 1597, а наших панувань у Польщі – 10, Швеції – 4 року.

Сигізмунд [III], король.

Лука Гембіцький, рукою власною.

1662 р., листопада 8, Львів

Ян Казимир підтверджує без наведення давні привілеї, надані його попередниками львівському цеху малярів

Опубл.: *Piotrowski, Przywileje*, s. 268-269; *Mańkowski, Lwowski cech malarzy*, s. 109-111.

Nan Kaziemierz [sic] krol Polski. Oznaymujemy niniejszym listem naszym wszem wobec y kaźdemu z osobna, komu to wiedzieć należy, iż przelożono nam iest przez pewnych rad naszych imieniem starszych y młodszych braciey w bractwie malarskiej roboty w mieście naszym Lwowie zostaiących. Jako one ciężkie krzywdy y oppressie od ludzi niektórych, jako od siodlarzów, łuczników y inszych, którzy pendzlem robią, y innych rozney kondiciey ludzi, partaczów, biegunów y niedoukow w nauce swojey malarskiej ponoszą, którzy przeciwko prawom y przywiliom [sic] bractwu temu od naiasnieyszych antecessorów naszych nadanym y approbowanym mogąc mieć zkąd inąd swoje pożywienie, żadnych do bractwa pomienionego należących nie oddawiaią, ani odprawiaią powinności, a nawet do bractwa tego podług opisu dawnych przywileiow nie wpisawszy się, robotę wszelaką malarską tak w samym mieście Lwowie, iako y na przedmieściach robić y do sprzedawania ludziom różnym rozdawać ważą się, tak ze ubodzy mistrzowie malarscy ludzie starożytni lubo nam y miastu naszemu Lwowu zawsze wygodą są, ciężary mieyskie często ponoszą a przed niemi żadnym sposobem pożywić się nie mogą y przez nie do wielkiego ubóstwa przychodzą. Przeto my według zwykłej łaski naszej królewskiej zabiegaiąc temu, aby to bractwo malarskie do ostatniej nędzy y zguby przez przeszkodników takowych nie przyszło, chcąc ich w tym ratować z powagi naszej królewskiej, naprzód prawa y przywileje ich dawne, a osobliwie od naiasnieyszego Zigmunta Trzeciego pana oycy naszego w Warszawie na seymie dnia dziesiątego y drugi dwydziesiątego obadwa miesiąca marca roku Pańskiego tysiąc pięćsetnego dziewięćdziesiątego siódmego temuż bractwu nadane in toto approbujemy y stwierdzamy. A na potym zabiegając dalszey ruinie, surowo tym listem naszym rozkazujemy, aby żaden któregokolwiek stanu y kondiciey

człowiek, tak ten któryby skąd inąd pożywienie swoje miał, iako też któryby się tey nauki wedle opisanania praw y artykułów w przywileiach wyrażonych nie wyuczył y innych powinności według opisanania tychże praw ich nie odprawił albo się nie wpisał do tego bractwa, żadnym sposobem w mieście naszym Lwowie y na przedmieściach roboty malarskiej robić ani oney zrobionej do sprzedania na przeszkodę malarzów lwowskich w bractwie będących komu dawać nie śmiał y nieważył się, a to pod winą sta czerwonych złotych y zabraniam towaru albo roboty wszystkiej. Których win instigator sądowy za delacją starszych tegosz bractwa niemieszkanie u wszelkiego sądu lub urzędu należytego dochodzić powinien będzie. Urzędy zaś do których by ta sprawa przysłała nie odwołczną sprawiedliwość uczynią y we wszystkim tak według dawnych praw y przywilejów bractwu temu malarskiemu lwowskiemu nadanych, od nas teraz confirmowanych, iako y według terazniejszego listu naszego cale się sprawić y postąpić mają y na sprzeciwiających się tym przywilejom y prawom winy wyżey założone irremisibilibiter expendować będą, których win połowa do skarbu naszego, a druga połowa do skrzynki brackiej należeć powinna będzie. Roboty zaś zabrana do szpitala ktoregokowiek nie odwołcznie rozdana być ma, co do wiadomości wszytkich, komu to wiedzieć należy, a mianowicie urzędowi tak grodzkiemu y mieyskiemu Lwowskiemu, iako y innym wszelkim surowie powtórnie rozkazujemy, aby pomienione bractwo malarskie przy tey osobliwey łasce naszej królewskej zachowali, a przeciwko sprzeciwiającym się tey wyraźney woli naszej, gdy tego żądać którykolwiek z bractwa będzie, wszelakim sposobem tak radą, iako y pomocą we wszystkim byli. Inaczej nie czyniąc dla łaski naszej y z powinności urzędów swych. Na co dla lepszey wiary y pewności ręką naszą podpisawszy, pieczęć koronną przycisnąć rozkazaliśmy. Dan we Lwowie, dnia VIII miesiąca Listopada, roku Pańskiego MDCLXII^o, panowania królestw naszych Polskiego XIV, a Szwedzkiego XV roku.

Jan Kazimierz król.

Confirmatia praw najaśniejszego Zigmunta Trzeciego malarzom lwowskim służących.

Andreas Miaskowski abb[at]us Trem[esnensis], regens cancellariae regni.

Ан Казимир, король Польщі. Повідомляємо даною нашою грамотою всім та кожному зокрема, кому це потрібно знати. Що подано нам через певних наших радників, від імені старших і молодших братів, які є в братстві малярської роботи в нашому місті Львові, що вони важких кривд зазнають від деяких людей, а саме від сідлярів, лучників та інших, котрі працюють пензлем, та інших людей різного стану: партачів, утікачів і недовчених у своїй малярській науці, які проти прав і привілеїв, наданих і підтверджених тому братству найяснішими нашими попередниками, не можуть мати звідси своєї користі, взагалі не належачи до братства, не виконуючи повинностей, і навіть не вписавшись до братства, відповідно до опису давніх привілеїв, намагаються виконувати будь-яку малярську роботу – як у самому місті, так і на передмістях, та продавати людям. Так що убогі майстри-малярі, люди поважні, які завжди приносять користь нам і нашому місту Львову, несуть важкі міські тягарі, а через них (партачів) жодним способом не можуть заробити і через це впадають у велику убогість. Тому ми, за нашою королівською ласкою, запобігаючи тому, щоб це малярське братство дійшло до крайньої бідності та погібелі через таких винуватців, бажаючи їх порятувати нашою королівською владою, насамперед схвалюємо та підтверджуємо їхні давні права та привілеї, а особливо надані тому братству найяснішим Сигізмундом III, нашим батьком: у Варшаві на сеймі 10-го, а інший – 20 березня, року Божого 1597. А потім, запобігаючи подальшій руїні, суворо тим нашим листом

наказуємо, щоб жоден чоловік, будь-якого стану та становища, – як той, що звідкись мав би свої прибутки, так і той, що не вивчився тієї науки, відповідно до опису викладених у привілеях прав і статей й інших повинностей, відповідно до опису тих же прав, не відбув або не вписався до того братства, жодним способом не мав наважуватися виконувати малярську роботу в нашому місті Львові та на передмістях або комусь давати таку виконану (роботу) на продаж, на шкоду львівським малярам, які перебувають у братстві, а це під карою 100 червоних золотих і втратою всієї роботи або товару. Ті кари судовий інстигатор, на вимогу старших того братства, без затримки повинен домагатися у будь-якого суду або належного уряду. А уряди, до яких би ця справа прийшла, без зволікань нехай вчинять справедливість і так мають діяти та чинити в усьому, відповідно як до давніх прав і привілеїв, наданих тому львівському малярському братству, тепер нами підтверджених, так і відповідно до нашої даної грамоти, і на порушників тих привілеїв і прав будуть накладати вище визначені кари. Половина з тих кар повинна належати до нашої скарбниці, а половина – до братської скриньки. А забрана робота має бути роздана до будь-якого шпиталю. Що до відома всіх, кому належить, а саме львівського – як гродського, так і міського – урядів (доводимо), як і всім іншим суворо наказуємо, щоб згадане малярське братство зберегло при тій особливій нашій королівській ласці, а проти порушників тієї нашої виразної волі, коли того будь-хто з братства буде вимагати, щоб сприяли всіляким способом – як порадою, так і допомогою в усьому, інакше не чинячи задля нашої ласки й обов'язку своїх урядів. Для кращого довір'я та певності до цієї (грамоти), підписавши нашою рукою, наказали притиснути печатку королівства. Дано у Львові 8 листопада, року Божого 1662, наших панувань у Польщі – 14, а у Швеції – 15 року.

Ян Казимир, король.

Підтвердження прав найяснішого Сигізмунда III, що слугують львівським малярам.

Андрій М'яковський, тшемешненський абат, регент королівської канцелярії.

1685 р., лютого 3, Львів

Ян III Собеський підтверджує грамоту Яна Казимира від 8 листопада 1662 р., де подано права львівського цеху малярів

Опубл.: Mańkowski, Lwowski cech malarzy, s. 113-115.

Переклад: Piotrowski, Przywileje, s. 270-271 (польський).

Joannes III Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Mazoviae, Samogitiae, Kijoviae, Volhyniae, Podoliae, Podlachiae, Livoniae, Smolensciae, Severiae Czernichowiaeque. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Etsi sub tempus felicitis coronationis nostrae auspiciis et capessiti unanimi omnium statuum et ordinum diadematis regni omnia et singula jura et immunitates omnium et singulorum civium, subditorum, incolarum, confraternitatum et contuberniorum inclytae huius reipublicae regimi nostro a Deo subiectorum, jurisjuradi [sic] religione sacrosancte confirmaverimus et approbaverimus.

Tamen cum productas coram nobis fuisse quatuor literas pergameneas, trinas manu serenissimi Sigismundi III antecessoris nostri de data Varsoviae in conventionem regni generali primas die X^a mensis ianuarii, secundas vero X^a et tertias autem XX^{ma} mensis Martij, anno Domini MDIXVII subscriptas et sigillis pensilibus communitas, quartas vero de verbo ad verbum infrascriptas manu serenissimi Joannis Casimiri antecessoris nostri subscriptas, sigilloque cancellariae regni communitas, sanas et illaesas omnique suspicionis nota carentes; continentes [in se] confirmationes privilegiorum, articuloꝝ, libertatum et immunitatum confraternitati pictorum Leopoliensium servientium. Supplicatumque nobis est nomine famatorum Stephani Jastrzembski et Gregorii Bogusz civium et seniorum protunc eiusdem confraternitatis pictorum Leopoliensium quatenus easdem literas, tam de actu et data specificatas, quam inferius de tenore scriptas, ex singulari clementia nostra benignitate et autoritate approbare, confirmare et ratificare dignaremur. Quarum literarum et praecipue serenissimi Joannis Casimiri polonice scriptarum, tenor est eiusmodi, qui sequitur talis.

Далі наводиться привілей Яна Казимира для львівського цеху малярів від 8 листопада 1662 р. (див. док. № 133).

Nos itaque Joannes rex praedictae supplicationi dictae confraternitati[s] pictorum Leopoliensium ad nos facte benigne annuentes, praesertim literas in omnibus earum punctis, clausulis, articulis et conditionibus approbari et ratificandas esse duximus, prout (si et in quantum iuri communi non repugnant ususque illarum habetur) approbamus, confirmamus et ratificamus praesentibus literis nostris, decernentes easdem, et acsi hic de verbo ad verbum, ac suo tenore iuxta generalia et seorsiva privilegia a serenissimis praedecessoribus nostris gratiose impertita insertae essent, vim et robur perpetuae firmitatis obtinere debere. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscribimus, sigillo regni communiri iussimus. Datum Leopoli die 3^{ia} mensis Februarii, anno Domini MDCLXXXV^o, regni vero nostro XII anno.

Joannes [III] rex.

Confirmatio privilegiorum confraternitati pictorum Leopoliensium servientium.

Andreas Rębowski sacrae regiae maiestatis secretarius.

Ян III, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім та кожному, кому потрібно. Хоча під час нашої щасливої коронації та вступу на трон за спільною згодою всіх станів і прошарків королівства ми підтвердили і схвалили всі та кожні права та привілеї всіх і кожного міщан, підданих, мешканців, братств і цехів тієї славної держави, що дані нам для керування від Бога, зміцнивши це релігійною присягою, однак було представлено перед нами чотири пергаментних грамоти, три – підписані рукою найяснішого Сигізмунда III, нашого попередника, з датою: у Варшаві на вальному сеймі, перша – 10 січня, друга – 10 (березня), а третя – 20 березня, року Божого 1697, та скріплені вислими печатками; а четверта (грамота), яка наведена дослівно нижче, підписана рукою найяснішого Яна Казимира, нашого попередника, скріплена печаткою королівської канцелярії; всі цілі, непорушні, позбавлені будь-якої підозри, що містять у собі підтвердження привілеїв, статей, вільностей і свобод, які слугують братству львівських малярів. І просили нас від імені славетних Стефана Ястшембського та Григорія Богуша, міщан і цехмістрів на той час того братства львівських малярів, щоб ті грамоти – як перелічені за місцем і датою, так і з нижченаписаним змістом, ми вважали за гідне зі спеціальної нашої ласки та поваги схвалити, підтвердити та зміцнити. Тих (грамот) і особливо (грамоту) найяснішого Яна Казимира, що польською мовою (написана). Зміст (її) є такий, як далі слідує.

Далі наводиться привілей Яна Казимира для львівського цеху малярів від 8 листопада 1662 р. (див. док. № 133).

Таким чином, ми, Ян [III], король, прихильно приймаючи згадане прохання того братства, подане до нас, внесену грамоту в усіх її пунктах, клаузулах і статтях уважали (за гідне) схвалити та підтвердити, як і (якщо і наскільки загальному праву не суперечать і мають свій ужиток) схвалюємо, підтверджуємо та зміцнюємо даною нашою грамотою, вирішуючи, що вони (грамоти), ніби тут дослівно внесені зі своїм змістом, а також привілеї, ласкаво отримані від найясніших наших попередників, повинні отримати силу та міць вічної міцності. Для довіри до справи дану (грамоту) підписуємо нашою рукою, наказуємо скріпити печаткою королівства. Дано у Львові 3 лютого, року Божого 1685, а нашого панування 12 року.

Ян [III], король.

Підтвердження привілеїв, які слугують братству львівських малярів.

Андрій Рембовський, секретар священного королівського маєстату.

ЗОЛОТАРІ

1599 р., жовтня 9, Львів

Львівські райці затверджують ухвалу, в якій регулюють торгові взаємини львівських цехових золотарів з євреями

Коп.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 25, с. 529. Напис копіїста: “Laudum aurificum Leopoliensium approbatum”.

Comparentes personaliter famati archimagistri et magistri contubernii civitatis Leopoliensis, exposuerunt coram nobis infideles Iudaeos Leopolienses cum nonnullis magistris facto conductamine res in auro, argento elaboratas per nundinas ubique locorum et quibusque temporibus celebratas reperiuntur, cum non ex puro auro vel argento elaborantur, verum quale aurum vel argentum Iudaei praebent et illis offerunt, ex tali ipsi eisdem Iudaeis laborare solent, quae falsitas dum per aliquem deprehenditur perfidi illi aurifabros incusant, omneque suam culpam in ipsos reiiciunt, quod fit cum maxima diffamatione contubernii illorum. Ne vero illis hoc in posterum imputetur, et ne horum omnium, quae illis per infideles Iudaeos obiicitur fiant conscii, unanimiter in suo contubernio id constituerunt, laudarerunt et perpetuis temporibus se id observaturos promiserunt. Quod nullus magistrorum tam seniorum, quam iuniorum praesumat operas aliquas sive illae aureae, sive argenteae sint pro nundinas quibuslibet Iudaeis laborare, neque operas suas ipsis perfidis ad vendendum dare, neque ab iis ad vendendum accipere sub poena decem aureorum Ungaricalium per violatorem et transgressorem reponenda. Quarum una medietas pro officio consulari et altera medietas ad cameram contubernii ipsorum spectare debet. Preterea ut quilibet magister

in operibus sui laboris signum suum alias gmerk ponat sub eadem poena superius recensita. Petieruntque a nobis, ut ipsis eiusmodi constitutiones et lauda sententia officii nostri approbaremus et confirmaremus. Quorum petitioni nos, uti iuste et legitimae annuentes praefatos articulos illorum in toto approbamus, confirmamus et ratificamus, ita quod omnes et singuli magistri praedicti contubernii articulos praememoratos in toto et per omnia servare tenebuntur sub poena superius specificata. [Actum sabbato post festum Francisci, anno Domini 1599].

собисто прийшовши, славетні цехмістри та майстри цеху¹ міста Львова представили перед нами, що невірні львівські євреї, уклавши угоди з деякими майстрами, виготовлені речі із золота та срібла розвозять по ярмарках, що у будь-яких місцях і в різний час відбуваються, які (речі) є виготовлені не із чистого золота чи срібла. А таке золото та срібло євреї постачають та їм пропонують, з яким ті євреї звикли працювати, і коли когось із них на фальші ловлять, ті невірні євреї звинувачують майстрів, усю свою вину на них перекладають, через що виникає велика знеслава для їхнього цеху. А щоб цього в майбутньому не ставалося і щоб не були всі відповідальні – а ті (майстри) невірними євреями прикриваються – одностайно у своєму цеху постановили, ухвалили й обіцяли дотримувати на вічні часи, щоб жоден із майстрів, як старших, так і молодших, не наважувався будь-які роботи, чи золоті, чи срібні, на ярмарки для євреїв робити, ні свої роботи тим невірним давати на продаж, ані від них приймати для продажу, під карою 10 угорських золотих, накладених на порушника. З них половина має належати раєцькому урядові, а половина – до цехової скриньки. Окрім того, щоб кожен майстер на виробі своїх роботи клав свій знак або гmerk, під такою ж вищезгаданою карою. І просили нас, щоб такі їхні постанови й ухвали вироком нашого уряду ми схвалили та підтвердили. Прихиляючись до того прохання як справедливого та законного, згадані статті в цілому схвалюємо, підтверджуємо та зміцнюємо – так щоб усі та кожен з майстрів згаданого цеху вищенаведені статті в усьому виконували, під вищенаведеними карами. (Дано у суботу після свята Св. Франциска, року Божого 1599).

¹ Після виходу католицьких малярів зі спільного цеху в 1596 р. до нього входили, крім золотарів, також конвісарі, які наступного 1600 р. утворили окремі цехи (див. док. № 136, 138).

1600 р., березня 16, Львів

Львівські райці затверджують статут цеху золотарів

Транс.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 313, арк. 85-88зв. (див. док. № 137).

Опубл.: *Łoziński*, *Złotnictwo lwowskie* (1889), s. 30-32; *Łoziński*, *Złotnictwo lwowskie* (1912), s. 36-39 (статті статуту без королівського підтверження з осучасненням давньопольської мови).

in nomine Domini amen. Significamus tenore praesentium, universis et singulis, quibus expedit, praesentibus et futuris. Quomodo coram nostra consulari plena residentia comparentes personaliter famati magistri aurifabrorum, cives Leopolienses, cum de mutuo ac unanimi suo consensu et voluntate constituissent inter se ordinationem artificii sui in hac civitate Leopoliensi more aliorum quoque artificum legibus certis firmatam et praescriptam in

posterum habere, petierunt a nobis, ut secundum antiqua civitatis eius iura et privilegia primum ad gloriam et honorem Dei Omnipotentis, deinde etiam ad eiusdem civitatis communem utilitatem praefatae artis illorum aurifabrilis fraternitatem institueremus praesentisque articulos certos, quos nobis super consuetudine et observantia sua in scripto exhibuerunt, ad debitum ordinem confirmaremus et approbaremus. Quorum articulorum tenor sequitur et est talis.

[1] Isz wszystek rząd przy łasce y błogosławienstwie Bozym naysposobniejszy bywa, ktemu złotnicze rzemiosło potrzebuie ludzi dobrego sumienia, ktore w Katolickiey wierze najlepiey zachowane bydz moze, nie mają złotnicy Lwowscy między sobą cierpiec, ani przymowac zadnego mistrza heretyka ani schismatyka, takze ani chłopiat uczyc mają tylko katoliki, oprócz iesliby sie ktory z schizmatykow, iako Rusi y Ormian, do uniey Kosciola rzymskiego powszechnego przywrocil. Msza bracka na kazdy quartal ma bydz odprawowana y ktoryby brat omieszkał na niey bydz, ma bydz karany polskoycem srebra.

[2] A isz bractwo tego rzemiosła naiwięcey dla tego postanowione iest, aby oszukaniu wszelkiemu, ktore przez omylnosc robot bywa, zabiezało sie, zaden ani mistrz, ani towarzysz nie ma zadney roboty robic z mosiadzu albo z miedzi nakstał złotey, ani iey tez pozłacac y za złoto udawac, a iesliby sie ktory takowy znalazł, ma bydz z rzemiosła zrzucony, ktemu iesliby ktory albo mistrz albo towarzysz we srebrze albo we złocie przy iakieykolwiek robocie fałsz iaki uczynil, a było to nan przeswiadczone, ma takze z rzemiosła bydz zrzucony. Srebro, ktore do roboty idzie, ma bydz według talarow, a złoto Węgierskie, a koronne ktemu, ysz mistrzowie dobra swego towarzyszom do reki powierzają, iesliby ktory towarzysz mistrza swego w złocie albo we srebrze uszkodzil albo w iakiey inszey rzeczy do robienia powierzoney, a byłby w tem przeswiadczoney, ma takze bydz z rzemiosła zrzucony.

[3] Między mistrzami rzemiosła tego, aby sie przeszkadzaniu wszelakiemu zabiezało, nie ma ieden przed drugim do robot sie ubiegac, inszego roboty zlozyc y towarzyszow takze uczniow odwodzic albo przemawiac, ani w mieszkaniach ich podnaymowac, a ktoryby co takiego uczynil, ma bydz toties quoties grzywną srebra karany.

[4] Poniewasz mistrzow tego rzemiosła we Lwowie sluszna liczba iest, aby wszyscy robotami podzielic sie mogli, nie ma zaden mistrz wiekszey liczby chowac czeladzi, oprócz towarzyszow trzech, chłopcow czterech, a ktoryby sie wiecey wazył chowac, ma bydz kamieniem wosku karany.

[5] A ysz z dobrych towarzyszy dobrzy mistrzowie bywają, a kazda doskonałosc z czasem y doswiadczeniem idzie, ktorybykolwiek towarzysz chcial we Lwowie mistrzem zostac, ma wprzod tam trzi lata przerobic u iednego mistrza albo u dwu najwiecey y to dla doswiadczenia go w rzemiosle y w obyczajach. Potem ma bydz przypuszczony do robienia sztuki, to iest ma robic kubki dwa knorowane, ieden w drugi, piersien złoty z drogim kamieniem osadzony, pieczec taką, iaki iest u nich zwyczaj. Robic ma sztuki bez pomocy drugiego tak mistrza, iako y towarzysza. A iesliby ktory mistrz pomagał robic, ma bydz karany grzywną srebra, a iesli towarzysz, tedy połgrzywny y siedzeniem. A sztuki one z pomocą robione mają bydz potłuczone, czego starszy ma doyrzec, u ktorego ma takie sztuki robic, y pod sumieniem dac swiadcetwo. Bo iesliby ich sam nie zrobil, nie mają bydz przyiete za sztuki; wszakze zechcel sie poprawic, ma mu bydz pozwolono znowu, a gdzieby temu uczynic dosyc nie mogł, ma wędrowac y lepiej sie cwiczyc. Koniecznie zaden mistrz nie ma bydz przyięty bez doskonałego zrobienia sztuk, a pieniadzmi nigdy zaden ich okupowac nie ma. A ysz dawny zwyczaj iest po oddaniu y przyieciu sztuk, aby nowy mistrz na wszystkie mistrze kolacją sprawował, na co niemałe koszty zwykli niektorzy czynic, miarkuiąc to, nie bedzie powinien nowy mistrz miasto kolaciy, ieno trzydziesci złotych polskich dac do cechu. A gdy naprzod kram

nowy mistrz otworzy, będzie powinien dać do skrzynki brackiej złotych cztery. Iesliby sie też który towarzysz przed odprawieniem sztuk zaręczył albo ozenił, takowy ma być karany grzywną srebra.

[6] Ysz często się trafia, że do złotników przynoszą srebra i złota rozmaite przedawac, między którymi najwięcej się cudze albo kradzione, a każdy swego licem dochodzić może, w czym zachowywa się to, że zguby u złotników opowiadają, i któryby złotnik wiedziawszy opowiedz, kupił coś takowego, ten powinien być albo wrócić albo nagrodzić i sam na tym szkodować. A iesliby kupił przed opowiedzią, nie powinien być na tym szkodować, ale to kupno jego ma być ważne.

[7] Mistrzowski syn, któryby się chciał tego rzemiosła uczyć, nie ma się mniej nad cztery lata uczyć. Wdowa, któraby w stanie wdowim po mężu żyła, ma się uczciwie sprawować i według porządku braterstwa żyć, a któraby się inaczej sprawowała, ta ma od rzemiosła odpadać.

[8] Aysz miasto Lwów jest pograniczne, które wielkiej opatrności przeciwko nieprzyjacielowi potrzebuje, która nie może być, gdy mieszczanie uboższą, a nie mogą przedzieć uboższ, ieno gdy na nie nawozy z innych miast bywają, którym aby się mogło zabezpieczyć, ma to bractwo tego pilno przestrzegać, aby nawozów roboty tak złotej, iako i srebrnej, oprócz iarmarku, nie było wedle prawa i przywilejów miasta Lwowa, a któryby się tego wazył, tedy mu ma być ona robota zabrana, której połowica na króla jego mości, a połowica na poprawę miasta Lwowa. A gdyby pod czas iarmarku bądź domowego złotnika, bądź też gościa, któryby z robotą na iarmark przybył, tak we złocie iako w srebrze albo też w wadze fałsz i oszukanie miało się pokazać, taki ma być do urzędu przesz starsze odniesiony i iesliby się winnym pokazał, ma być karany, a żeby tego przedzieć dość się mogło, każdy złotnik na swej robocie swój gmerk powinien wydrożyć. A isz to rzemiosło złotnicze na tym punkcie zawisło, aby fałszu tak we złocie iako w srebrze nie było, któryby się tedy złotnik w tym dał znać, będzie powinien pierwszy winy dać do bractwa skoicy szesc, drugi [sic] raz skoicy dwanaście, trzeci raz skoicy dwadzieścia i cztery, a za czwartą razą ma mu być kram zamknięty i z rzemiosła zrzuczony. Czego pilnie starszy bractwa ma mieć doglądać i próby odbierać najmniej trzy razy na kwartał.

[9] Isz też Żydowie srebro i złoto kradzione tak kościelne, iako i insze kupują i aby nie było poznawane, w kuty zlewają, nie potrażając na to, iesli dobre srebro albo podeyrzane, w czym się szkoda wielka naprzód kościołom i zacnym stanom dzieje i oszukanie, iesliby się tedy we Lwowie którykolwiek Żyd wazył takowe srebro przedawac bez gmerku albo cechy starszego i przysięgłego złotnika Lwowskiego na niem wybity, tedy takowe srebro albo złoto ma mu być zabrane, którego połowica na króla jego mości, a połowica na poprawę miasta.

Insze wszystkie postępniki, które do dobrego rządu tak bractwa tego, iako i miasta będą się ściągac, mają być przez bractwo zachowane i mocno trzymane.

Nos itaque praefati consules Leopolienses, considerantes hac in parte communem civitatis huius et reipublicae utilitatem videntesque inter illa, quae ad eiusdem civitatis decus, ornamentum et praesidium singulare pertinent artificiorum ordinationes, eiusmodi haud mediocriter valere ac ipsam artem aurifabilem, ut in aliis civitatibus, ita in hac, quae in terris Russiae non postrema est, necessariam esse iisdem artificibus in hac civitate Leopoliensi manentibus vigore iurium et privilegiorum, fraternitatem concessimus praesentibusque concedimus, approbando et confirmando illis praeinsertas consuetudines conferentesque leges, ordinationes et statuta superius recensita, quibus ipsam fraternitatem suam in bona conditione regere ac tenere debeant, salva nihilominus facultate nobis et successoribus nostros reservata pro temporum exigentia et qualitate eos articulos augendi, minuendi, corrigendi, immutandi et alios ad rem eorum et publicum necessitatem pertinentes

constituendi et ordinandi. Harum testimonio literarum, quibus sigillum nostrum est appensum. Actum et datum Leopoli feria quinta post dominicam Laetare Quadragesimalem proxima, anno Domini millesimo sexcentesimo.

В ім'я Господа амінь. Повідомляємо змістом даної (грамоти) всім та кожному, кому потрібно, теперішнім та прийдешнім. Що перед повну нашу раєцьку присутність особисто прийшли славетні майстри-золотарі, львівські міщани, за взаємною й одностайною згодою та волею встановили між собою ординацію свого ремесла у цьому місті Львові, за звичаєм і відповідними правилами в інших ремеслах, щоб мати в майбутньому міцною та певною, просили від нас, щоб відповідно до давніх прав і привілеїв того міста, насамперед для слави та честі Бога Всемогутнього, потім також для спільної користі того міста, ми встановили братство того золотарського ремесла й ці відповідні статті, які нам, за звичаєм і правилом, на письмі подали, для належного порядку підтвердили та схвалили. Тих статей зміст наводиться та є такий.

[1] Оскільки все керування буває якнайкращим (тільки) за Божою ласкою та благословенням, тому золотарське ремесло потребує людей доброго сумління, яке найкраще може зберегтися в католицькій вірі, й не мають львівські золотарі терпіти між собою, ані приймати жодного майстра еретика та схизматика, а також хлопців повинні вчити тільки католиків, за винятком, коли би якийсь із схизматиків, тобто українців-русинів та вірменів, прийшов до унії з Римською церквою. Братська Літургія кожен квартал має відправлятися, і який би брат спізвився на неї, мусить бути покараний півскойцем срібла.

[2] А що братство того ремесла найперше для того є встановлене, щоб запобігти будь-якому обману, який буває через помилковість робіт, жоден майстер та підмайстер не може робити виробів з латуні або міді на кшталт золотих, ані їх позолочувати та видавати за золото. А якби якийсь такий знайшовся, має бути скинутий з ремесла. До того ж, якщо котрийсь або майстер, або підмайстер у сріблі чи золоті при якійсь роботі якусь вчинить фальш, а це йому довели би, також має бути скинутий з ремесла. Срібло, яке йде в роботу, має йти відповідно до (проби) талярів, а золото – до (проби) угорських та коронних (грошей). А це тому, що майстри своє добро підмайстрам на руки довіряють. Якби котрийсь підмайстер свого майстра обманув у золоті або сріблі, або в якійсь іншій речі, наданій до роботи, а був би на цьому спійманий, має бути скинутий з ремесла.

[3] Щоб запобігти всіляким перешкодам між майстрами того ремесла, не повинен один перед другим вдаватися до роботи, роботу іншого (майстра) ганити, також відводити або відмовляти підмайстрів та учнів, ані піднаймати їх у помешканнях. А хто би подібне вчинив, той має бути стільки ж разів покараний 1 гривнею срібла.

[4] Оскільки у Львові є належна кількість майстрів того ремесла, щоб усі могли поділитися роботами, не повинен жоден майстер більшої кількості челяді тримати, як три підмайстри, чотири хлопці. А хто би наважився більше тримати, має бути покараний каменем воску.

[5] А що з добрих підмайстрів бувають добрі майстри, а кожна досконалість приходить із часом і досвідом, то якби будь-який підмайстер хотів у Львові стати майстром, повинен спершу три роки відробити в одного майстра або найбільше у двох (майстрів), а це для досвіду в ремеслі та в звичаях. Потім має бути допущений до виконання штуки, тобто мусить виготовити два “кноровані кубки” – один у другому, золотий перстень із дорогим посадженим каменем, таку печатку, як є у них звичай (робити). Робити повинні без допомоги іншого – як майстра, так і

підмайстра. А якби котрийсь майстер допомагав робити, то має бути покараний гривнею срібла, а якщо підмайстер, тоді – півгривнею та сидінням (на вежі). А ті штуки, що їх робили з допомогою, мають бути знищені, чого старший (майстер) мусить доглянути, у якого такі штуки мали робити, та дати під сумлінням свідчення. Бо якби сам не зробив, то не повинні такі штуки бути прийняті. Однак, коли захоче поправитися, має йому бути дозволено знову. А коли би цього не виконав, тоді мусить мандрувати та краще вчитися. Безумовно, що жоден майстер не має бути прийнятий без докладного виготовлення штук, і не повинен жоден викуповувати їх грішми. А оскільки є давній звичай, що після передачі та прийняття штук новий майстер запрошує на учту всіх майстрів, на яку немалі кошти деякі звикли видавати, то уточнюємо, що не повинен новий майстер (робити) учту, тільки хай дасть 30 польських зл. до цеху. А коли би наперед новий крам майстер відкрив, то повинен дати до братської скриньки 4 зл. Якби той підмайстер перед виконанням штук заручився або одружився, такий має бути покараний гривнею срібла.

[6] А що часто так трапляється, що до золотарів приносять різне срібло та золото продавати, між якими знаходяться чужі або крадені (речі), кожен може свого доходити через судовий процес, при чому дотримуються того, що повідомляється про крадіжки золотарям. І який би золотар, маючи повідомлення, купив подібне, то він повинен або повернути, або винагородити (за річ), і сам на цьому втратити. А якби купив перед повідомленням, то не буде винним, а його купівля має бути дійсною.

[7] Майстрівський син, котрий хотів би цього ремесла вчитися, мусить не менше чотирьох років вчитися. Вдова, яка жила б у статусі вдови після (смерті) свого чоловіка, повинна чесногливо поводитися і відповідно до порядку братства жити, а яка би по-іншому жила, має відійти від ремесла.

[8] Оскільки місто Львів є прикордонне, яке вимагає великої фортуни супроти ворога, котрої не може бути, коли міщани бідніють, а не можуть не бідніти, бо йдуть привезення (товарів) з інших міст. Аби цьому запобігти, має братство старанно дбати, щоб не було привезення як золотої, так і срібної роботи, окрім ярмарку, відповідно до прав і привілеїв міста Львова. А який би на це наважився, мають йому роботу забрати, половина з якої (припаде) на його милості короля, а половина – на ремонт міста Львова. А коли би під час ярмарку чи у місцевого золотаря або теж чужого, який би з роботою на ярмарок прибув, виявилася якась фальш у золоті або сріблі, чи обман при вазі, тоді повинні старші (цеху) звернутися до уряду, і якщо буде винним, то має бути покараний. А щоб до цього могло швидше дійти, треба, щоб кожен золотар на своєму виробі ставив свій гмерк. А що золотарському ремеслу на цьому пункті залежить, щоб не було фальшу як у золоті, так і сріблі, то який би золотар його порушив, на перший раз має дати до братства за кару 6 скойців, на другий раз – 12 скойців, на третій раз – 24 скойці, а на четвертий раз мають йому крамницю закрити та усунути від ремесла. Про це мусять ретельно дбати старші братства та відбирати проби найменше чотири рази на квартал.

[9] А що також євреї крадене, як церковне, так й інше, срібло та золото купують і, щоб приховати, в кутах топлять, не дивлячись, чи то є добре срібло, чи ні, то при цьому діється велика шкода й обман насамперед для храмів та (людям) вищих станів. Якби котрийсь єврей наважився таке срібло продавати без вибитого на ньому гмерка цеху або старшого та присяглого львівського золотаря, тоді таке срібло або золото мусить у нього забрати, половина з якого (припаде) його милості королю, а половина – на ремонт міста.

Всі інші дії, що стосуються до доброго управління як того братства, так і міста, мають братами виконуватися та міцно дотримуватися.

Таким чином, ми, згадані львівські райці, зважаючи на загальну користь як того міста, так і держави, придивляючись між іншим, що належить особливо до оздоби, прикраси та захисту того міста, вважали за необхідне, щоб мали достатню силу ординації ремесел і цього золотарського ремесла, як в інших містах, так і в цьому (місті), яке в руських землях є не останнім; надали братство тим ремісникам, котрі живуть у тому місті Львові, силою прав і привілеїв, як і даною (грамотою) надаємо, схвалюючи та підтверджуючи їм усі внесені вищезгадані звичаї, надані правила, ординації та статuti, якими повинні те братство у добре становище привести та (в ньому) затримати. Тим не менше, зберігаємо нам і нашим спадкоємцям право зі зміною часів та і потребою ті статті збільшувати, зменшувати, поправляти, змінювати та встановлювати, й упорядковувати все інше, що належить до їхньої та загальної потреби. Для засвідчення до цієї грамоти наша печатка є підвишена. Діялося та дано у Львові у найближчий четвер після неділі “Летаре” у Великий піст, року Божого 1600.

1600 р., березня 22, Варшава

Сигізмунд III затверджує статут львівського золотарського цеху, прийнятий львівськими райцями 16 березня 1600 р.

Коп.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 313, арк. 85-88зв.

Облята: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 37, с. 1958-1959, 1984-1985, 1994.

Sigismundus III Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniaeque necnon Suecorum, Gottorum, Vandalorum haereditarius rex. Significamus praesentibus literis, quorum interest, universis et singulis. Productas esse literas pargameneas, continentes articulos concessos et institutos a proconsule et consulibus civitatis nostrae Leopoliensis fraternitati aurificum eiusdem civitatis nostrae Leopoliensis, salvas et ilaesas, communitas appenso sigillo eiusdem praedictae civitatis nostrae Leopoliensis, supplicatumque nobis per certos consiliarios nostros, ut praedictam fraternitatem aurificum Leopoliensium et articulos illis a magistratu Leopoliensi inductos, autoritate nostra regia approbaremus et confirmaremus, quarum literarum tenor de verbo ad verbum talis est.

Далі наводиться грамота львівських райців від 16 березня 1600 р. зі статутом цеху золотарів (див. док. № 136).

Nos itaque Sigismundus Tertius rex civitatem nostram Leopoliensem indulgentia nostra regia, quam maxime ornatam esse cupientes fidemque ut diligentiam magistratus civitatis illius exploratam habentes, iustae postulationis consiliariorum nostrorum clementer annuendum duximus, prout praesentibus annuimus atque praedictam fraternitatem aurificum Leopoliensem et articulos nobis productas, autoritate nostra regia approbamus, confirmamus, ratificamus ita tamen, ut nihil iuri communi derogetur. In cuius rei fidem praesentibus manu nostra subscriptas sigillo regni nostri consignari mandavimus. Datae Varsoviae in conventu regni generali vigesima secunda mensis Martii,

anno Domini millesimo sexcentesimo, regnorum nostrorum Poloniae tredecimo, Sueciae vero septimo.

Sigismundus [III] rex. Locus sigilli.

Сигізмунд III, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною грамотою всім та кожному, кому потрібно. Представлено нам пергаментну грамоту, яка містить надані та встановлені статті бурмистром і райцями нашого міста Львова братству золотарів того міста Львова; цілу та непорушну, скріплену вислою печаткою того нашого міста Львова, і просили нас через певних наших радників, щоб згадане братство львівських золотарів та їхні статті, дозволені йому львівським магістратом, нашою королівською владою вважали (за гідне) схвалити та підтвердити. Тієї грамоти дослівний зміст є такий.

Далі наводиться грамота львівських райців від 16 березня 1600 р. зі статутом цеху золотарів (див. док. № 136).

Таким чином, ми, Сигізмунд III, король, бажаючи максимально прикрасити нашою королівською ласкою наше місто Львів і щоб мати безсумнівно належну старанність магістрату того міста, вважали (за гідне) ласкаво прихилитись до слушного прохання наших радників, як і даною (грамотою) погоджуємось, а також згадане львівське братство золотарів та подані нам статті нашою королівською владою схвалюємо, підтверджуємо, зміцнюємо, однак так, щоб ні в чому загальному праву не шкодило. Для довір'я до цієї справи дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали скріпити печаткою нашого королівства. Дано у Варшаві на вальному сеймі 22 березня, року Божого 1600, наших панувань у Польщі – 13, а Швеції – 7 року.

Сигізмунд [III], король. Місце печатки.

1600 р., серпня 7, Львів

Львівські райці підтверджують угоду, за якою львівські золотарі та конвісарі утворюють два окремі цехи

Коп.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 25, с. 883-884. Напис копіїста: “Transactio inter stanifusoris et aurifabros”.

Сomparentes personaliter famati Paulus Lange et Foelix Abermanowicz magistri stanifusores, suo et aliorum confratrum suorum ex una et famati Nicolaus Siedmiracki, Mathias Howczyk, Simon Klusek et Ioannem Moskiewic magistri aurifices, similiter suo et aliorum confratrum suorum nominibus parte ex altera cives Leopolienses, palam benevole conformiterque recognoverunt. Quia concordiam seu transactionem inter ipsos occasione separationis contubernii stannifusorum et aurifabrorum ex antiquis temporibus hucusque coadunati et coniuncti, proventusque et armaturam communem habentis, medio certorum arbitrorum ab utraque parte locatorum factam et consumatam, ratam, gratam et inviolabilem perpetuis temporibus habere volentes, eidemque se in omnibus punctis et clausulis sub vadiis in ea vallatis satis facturos offerentes, maioris

firmitatis et efficacione causa actis praesentibus inseri petierunt in eo, quo per ipsos conscripta et exhibita est tenore.

Tenor transactionis.

Stało sie postanowienie miedzy pany złotniki y z pany konwisarzmi strony rozłączenia czechowego. Naprzod za rozkazaniem panow radziec do zgody prosili panowie złotnicy pana Tomasza Karcz a Stanisława Poznancyka, panowie konwisarze uprosili pana Iarosza Waidołta y pana Iakuba siedłarza, ktorzy panowie wyszey pomienieni takową zgode uczynili miedzy nimi. Naprzod panowie złotnicy maią dac extunc grzywien dziewiec. Z armaty którą maią na wierzy cechu swego maią panowie złotnicy dac konwisarzom zbroy szesc: dwie z przedniego gatunku, dwie z srzedniego, dwie z posledniego. Item hakownicz dwie przednią iedne, a drugą podleiszą. Item rusznicz sztery: dwie podleiszych, a dwie przednieiszych. It[em] mieczow trzy, iakie są na wierzy. Strony malarzow, iesliby sie co pokazało, maią ich panowie złotnicy zastąpic, wszakrze maią pp. konwisarze przy nich stac. A gdzieby sie pokazało, po ktorey stronie iakie wrağania albo przymowki strony tey rozprawy cechowej co sie rozłączyli, zeby sobie przymawiali, zesmy wasz wyrzucili albo inszym sposobiem vadium grzywien dziesiec, połowica stronie, połowica urzedowi. Na co strony dobrowolnie pozwolili obiedwie pod zakładem grzywien pięcidziesiąt, połowica urzedowi, a połowica iednaczom.

Ia Tomasz Karcz m[anu] p[ropri]a. Ia Stanisław Poznancyk. Ia Iarosz Waydołt reką swą. Ia Iakub siedłarz reką swą.

Nos itaque unanimi et benevole consensu illorum in hac separatione ab invicem considerato et per grate suscepto pro ea superioritate, qua omnium contuberniorum regimen nobis competit ea eadem transactionem approbavimus roburque et firmitate plenariam eō auctoritate officii nostri attribuimus ac iuxta petitionem earumdem partium ad acta nostra insinuari curavimus. [Actum feria secunda ante festum Laurentii, anno Domini 1600].

собисто прийшовши, славетні Паулюс Лянге та Фелікс Аберманович, майстри-конвісарі, від свого імені та інших своїх співбратів, з одного боку, і славетні Миколай Седмірацький, Матій Іловчик, Симон Клусек та Ян Москевич, майстри-золотарі, подібно від свого імені та своїх співбратів, з іншого боку, львівські міщани, явно, добровільно й одностайно визнали, що за посередництвом певних полюбовних суддів з обох сторін вчинено та викінчено полюбовну угоду чи умову між ними щодо поділу цеху конвісарів та золотарів, які з давніх часів аж дотепер були з'єднані та поєднані, мали спільний прибуток та озброєння; бажаючи мати її дійсною, певною та непорушною на вічні часи, запропонували її в усіх пунктах і клаузулах, під карами, визначеними достатньо у них, просили внести у дані акти для більшої міцності та важливості справи. І ту (угоду) вони переписали та представили з (таким) змістом.

Зміст угоди.

Було підписано угоду між панамі золотарями та панамі конвісарями щодо поділення цеху. Спершу, за наказом панів райців, до згоди просили пани золотарі Томаша Карча та Станіслава Познаньчика, а пани конвісарі – пана Яроша Вайдольта та пана Якоба сідляря. Ті вищезгадані пани таку вчинили угоду між ними. Насамперед пани золотарі повинні дати 9 гривень. З озброєння, яке мають у цеховій вежі, пани золотарі мусять дати конвісарям шість (штук) зброї: дві – кращої якості, дві – середнього, дві – гіршої; далі дві гаківниці: одну – кращої (якості), другу – гіршої; далі чотири рушниці: дві кращих та дві гірших; далі три мечі, які є на вежі. Щодо малярів, якби

чомусь була якась (процесія), то мають їх золотарі заступити, однак пани конвісарі повинні поруч них стати. А коли би виявилось, що з якоїсь сторони були якісь сварки та докори щодо роз'єднання в цеху, коли би докоряли, що їх викинули або в інший спосіб, (накладаємо) 10 гривень закладу: половина – стороні (ображеній), друга – до цеху. Про що добровільно дозволили обидві сторони під закладом 50 гривень: половина – урядові, а половина – полюбовним суддям.

Я, Томаш Карч, рукою власною. Я, Станіслав Познаньчик. Я, Ярош Вайдольт, своєю рукою. Я, Якоб сідляр, своєю рукою.

Таким чином, ми, за їхньою одностайною та добровільною згодою на цей поділ, що був визнаний взаємно, та прийнявши важливим той принцип, що керування всіх цехів нам належить, цю угоду схвалили, надали владою нашого уряду силу і повну міцність, подбали на прохання тих сторін, щоб її подали до наших актів. (Діялося у понеділок перед святом Св. Лаврентія, року Божого 1600).

1649 р., вересня 6, Львів

Львівські райці на прохання цехмістрів золотарського цеху підтверджують дві статті, що регулюють внутрішні взаємини у цеху

Облята: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 60, с. 1179-1181. Напис копіїста: "Oblata articulorum aurifabrilium".

omparentes personaliter famati Martinus Duchnicz et Jacobus Halarowicz, uti et tanquam contubernii aurifabrorum Leopoliensium cechmagistri, cives Leopolienses, suis et aliorum magistrorum contubernalium nominibus agentes, palam, ultro libereque articulos bono regimini contubernii sui servientes, scripto conceptos et ad originale privilegii eiusdem contubernii sese referentes, eosdem in omnibus et singulis punctis approbantes, confirmantes et manu inviolabiliter tenturos se offerentes petentes illos per officium nostrum approbari et confirmari et ad acta praesentia suscipi, de tenore verborum sequenti exhibuerunt.

Tenor articulorum.

[1] Iz w oryginalnym przywilegiu [sic] fundaciey cechy złotniczey, oprócz artykułow w niem wyrazonych, insze wszystkie postępkі, które do dobrego rządu tak bractwa ich, iako y mieyskich ściągac się będą, zachowac y mocnie trzymac bractwa cechu złotniczego pozwolono. Tedy za spólną zgodą wszystkiey braci tegosz cechu postanawiaią y laudo publico uchwaliając, aby przykładem inszych rzemieśników, który by syn złotniczy, wyuczywszy się tegosz rzemiesła, z towarzysza mistrzem chciał zostac, także iesliby który corkę złotniczą w stan święty małzenski wziąć miał pewno wołą, takowi połowice czasu tylko na rzemiesle odprawiwszy, pułsztuki odrobiwszy y połowice kolaciey oddawszy, maia bydz między mistrze złotnicze przyięci y wpisani.

[2] Iz w tym oryginalnym przywileiu warowano to, zeby iako od nawozow, tak ani od partaczow bractwo złotnicze przeszkody zadney we Lwowie nie miało, a iz tych czasow namnożyło się ludzi obcych inszey wiary y natiey, którzy pod protectiami roznych panow usiadшы abo y libertatntes sobie na szkode tegosz bractwa z kancellariey krola jego mosci otrzymawszy, przeszkody znaczne w rzemiesle złotnikowskim [sic] czynią, zadnych ciężarow mieyskich nie ponosząc. Tedy wedle

przywilegiow [sic] dawnych mieyskich, za wiadomoscią urzędu miasta tego y pomocą chęą krola jego mosci, pana swego misłosciwego pokornie supplikowac, aby urząd grodzki y mieyski takowych przeszkodnikow znosił, rzemiesła takowego odprawowac im bronil i wszelakie roboty ich zabiral [sic] y na munitią mieyską confiskowal.

Nos vero visis eiusmodi articulis illisque perpensis vigore facultatis in originali privilegio nobis reservata, eosdem articulis, uti bonum regimen contubernii spectan[tes], suscipimus, approbamus et confirmamus ac actis inseri permisimus decernentes, vim et robur perpetuae firmitatis obtinere debere. [Actum Leopoli feria secunda ante festum Nativitatis beatissimae Mariae Virginis proxima, anno Domini 1649].

собисто прийшли, славні Мартин Духнич та Якоб Галярович, як цехмістри львівського цеху золотарів, львівські міщани, діючи явно, відкрито і вільно від свого та від імені інших цехових майстрів, подали на письмі статті, котрі стосуються доброго порядку в цеху, покликуючись на оригінальний привілей того цеху; (ті статті) є схваленими, підтвердженими (в цеху) і яких непорушно дотримуються, і просили їх у всіх та кожному пунктах схвалити, підтвердити й внести до даних актів, з наступним змістом у таких словах.

Зміст статей.

[1] В оригінальному привілеї фундації золотарського цеху, окрім внесених у ньому статей, дозволено зберігати та міцно дотримуватись у братстві золотарського цеху тих (статей), котрі стосуватимуться доброго порядку як у братстві, так і в місті. Тому за спільною згодою всіх братів того цеху встановлено та публічною ухвалою (цеху) визначено, йдучи прикладом інших ремісників, що якби син золотаря, оволодівши ремеслом, хотів з підмайстра стати майстром, також якби якийсь (підмайстер) мав чітку волю одружитися з донькою золотаря, то такий, відбувши половину належного часу (підмайстром), виконавши півштуки та віддавши (гроші) за півучти, повинен бути прийнятий за майстра та вписаний (у реєстри).

[2] У тому оригінальному привілеї застережено, щоб золотарське братство у Львові не мало жодної перешкоди як від привізних (товарів), так і від партачів. Проте у цих часах збільшилася кількість чужих людей іншої віри та нації, які осівши під протекцією різних панів або отримавши собі звільнення з королівської канцелярії на шкоду того братства, чинять значні перешкоди у золотарському ремеслі, не несучи жодних міських повинностей. Тому, відповідно до давніх міських привілеїв, за відома та поміччю уряду того міста цех хоче уклінно просити його королівський маєстат, свого милостивого пана, щоб гродський та міський уряд могли поборювати таких порушників, забороняли їм виконувати ремесло, забирали всі їхні вироби та конфісковували їх на міську фортифікацію.

Ми, уважно переглянувши та дослідивши ці статті, відповідно до застереженого нам права в оригінальному привілеї, ті статті, котрі стосуються доброго порядку в цеху, приймаємо, схвалюємо та підтверджуємо, дозволяючи внести до актів, які (статті) повинні отримати силу й міць вічної міцності. (Діялося у Львові у найближчий понеділок перед Різдом Діви Марії, року Божого 1649).

1678, липня 20, Львів

Львівські райці затверджують для золотарського цеху новий статут, уточнюючи взаємини цеху з партачами та євреями

Облята: ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 83, с. 1263-1272.

Коп.: ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 1046, с. 1-4. Напис копіїста: “Ordinatio contubernio aurificum collata”.

Опубл.: *Łoziński*, *Złotnictwo lwowskie* (1912), s. 48-54 (статті статуту з осучасненням давньопольської мови).

[onsules civitatis Leopoliensis. Universis et singulis tenore praesentium significamus, quomodo]¹ in plenaria officii nostri consularis Leopoliensis residentia personaliter famati Jacobus Hallarowicz et Georgius Latynowicz contubernii aurificum Leopoliensium cechmagistri ceterisque eiusdem contubernii magistri in numero frequenti congregati exponi nobis fecerunt. Quod licet antiquis eiusdem contubernii ordinationibus per antecessores nostros consules Leopoliensibus sibi concessis et per speciali privilegia serenissimorum regum Poloniae approbatis et confirmatis severe cautum et provisum sit, ne vagi et improbati aurifices extra contubernium in quocunque loco degentes manufacturas suas quasvis et in vicioso argento et auro in dehonestationem et damnum confratrum aurificum iuratorum elaborent, nihilominus tamen iidem vagi aurifices vulgo partacze dicti contra easdem ordinationem privilegiaque serenissimorum regum operas et manufacturas suas et argenteas vitiatas semper comparant, easdem variis diversas conditionis et status personis praecipue autem institutoribus divendunt et exinde contubernaes aurifices Leopolienses summe aggravant, vitaeque rationes iisdem adimunt, ideo petierunt obnix quatenus ipsis de remedio juris oportuno eo in passu subvenire dignemur. Quorum petitioni uti iustae et aequitati consonae, nos benigne annuentes conservationemque eiusdem contubernii, uti et aliorum quibus civitas haec ab antiquo floret praeculis habentes, eo potissimum considerato, quod iidem aurifices contubernaes belli pacique tempore non mediocres expensas in meliorationem propugnaculi, comparisonem munitiois aliasque eiusdem propugnaculi necessitates tum et in ornamentum altaris contubernii sui in ecclesia metropolitana erecti erogent, excubias diurnas et nocturnas peragant, onera demum et contributiones publicas regni et civitatis perferant, proinde quidquid exorbita eorundem jurium ac privilegiorum hactenus excessit ad bonum ordinem deducere cupientes, talem sit infra sequitur iisdem praescripsimus et constituimus ordinationem.

Ordynacya od szlchetnego magistratu cesze złotniczey nadana.

[1] Uwarzaiąc iż cecha złotnicza naywiększą sławy diminucyą y uyme po innych miastach y po całym krolestwie ztąd odnosi, ze dla partaczow ktorych się po miescie tym po roznych jurysdykcyach, także dworach slacheckich y duchownych wiele namnożyło, robota srebrna z miasta tego taka wychodzi, ktora nie tylko proby talarowey, iako iest w oryginalnym przywileiu nayiasniejszego świętey pamięci Zygmunta Trzeciego krola opisano nie wynosi, ale owszem osmey, a czasem ledwie piathey proby robotę srebrną wydawac mieli. Przeto praesenti ordinatione, iedną powszechną próbę iedynastą na wszystką cechę złotniczą postanawiamy y zeby kazdy mistrz nie inszey niższey y podleyszey proby, tylko iedynastey robotę tak dla siebie na przedaz, iako y obcemu, kto da sobie robic wydawał. I luboby ktokolwiek obcy iakiegokolwiek stanu y kondycyi kazał sobie cokolwiek z podleyszego srebra robic, niema się tego zaden złotnik podeymowac, ale się z

nim tak umowic, aby ta robota, ktorey potrzebować będzie na próbę iedyństwą wychodziła. Wyszey iednak próby nad iedyństwą wolno będzie kazdemu z braci roboty się podiąć y wyrobic. A ktoryby złotnik z podlejszey próby, nizeli iedyństwa, robic się podiął, ten ma bydz raz grzywną srebra pokarany, a za drugim przeswiadczeniem dwiema grzywnami, a iezeliby był y daley uparty, potym od cechu prawa iednak coram officio nostro denuntiatione et mediante sententia nostra odpadac będzie.

[2] Dla verificacley zaś próby iedyństwey Lwowskley albo wyszey nad iedyństwą, postanawiamy ad instar miast innych, aby kazdy brat cechowy, to iest lewka z tarczą, na ktorey trzy gory, a nad niemi gwiazda ma bydz wyrysowana, wybiał na swoiey kazdy robocie gmark alias znak cechowy. Ktory to znak alias gmark przy cechmistrzu starszym zostawac powinien. A ktoraby robota bez tego gmarku od ktoregokolwiek brata wyszła, niema się za Lwowską, ale falszywą robotę trzymac y onę cechmistrzom opowiedziawszy urzędowi, a trzecia część na potrzeby cechowę, to iest na poprawę baszty, prowiant y inne expensa obracac się będzie.

[3] A ze po roznych sklepach niemało robot srebra dziesiątey, osmey y piątey próby znajduie się u roznych kupcow, ktorych bez wielkiey szkody swoiey nie mogą tak prętko zprzedac, dla tego wszytkim kupcom ktorzyby z takiego srebra roboty w sklepach swoich ad praesens mieli, czasu do sprzedania takowych robot do jarmarku Lwowskiego świętey Agnieszki roku blisko następującym pozwalamy.

[4] Zaden z kupcow obcych tak Polakow, iako y z Ormian, Szotow, Grekow, Zydow y innych przychodniow (oproc samych mieszczan miasta tego) w sklepach swoich, budach, kramach na handel wszelkich robot srebrnych, iako to pałaszow, ordynek, rządow, uzdeczek, łubia oprawnego y inszych przeciwko dawnym przywileiom nayiasniejszych krolow Polskich ab hic nawozic, wystawiac albo gdzie indziey potaiemnie (krom jarmarku Lwowskiego poki nie będzie wydzwoniony) przedawac nie powinien.

[5] Partaczkich zaś robot srebrnych y złotych nigdy, ani pod czas jarmarku samego, ani wszelakiego innedo czasu, nie tylko obcy kupcy, ale tez y tuteysi, ani takich ktoreby iedyństwey próby nie doszli, do sklepow albo bud, takze y kramow przymowac y przedawac nie mają sub sequestratione et confiscatione takowych wszytkich srebrnych y złotych robot. Czego cechmistrze cechu złotniczego doglądac przy rewizyi na kazdy kwartał powinni, z wiadomoscią iednak y pozwoleniem officii proconsularis, a urząd burmistrzowski przez sługi swoie urzędowe adhibita, si opus fuerit familia officii castrensis, in quantum by we dworach y jurysdykcyach slacheckich takowi znaydowali się vel palatinalis, iezeliby Zydz byli, te wszytskie roboty na pierwszą requizycyą ktoregokolwiek z braci cechy złotniczey zabierac y połowę na fortyfikacyą miasta, a druga połowę na potrzeby cechowę ordinowac ma.

[6] O nawozach srebrnych albo złotych roboz partackich z innych miast y miasteczek lubo iest punkt w przywileiu oryginalnym opisany, ze ad terrorem poena non est interposita, tedy praesenti ordinatione statuimus, iz iezeliby ktory brat złotniczy takie partackie nawozy kupił confiscatione tego, co kupił, karany bydz ma. Toz się ma y o kupcach innych wszytkich rozumiec.

[7] Na jurysdykcyach zadnych, we dworach slacheckich y duchownych, ani po kamienicach cisz partaczę lubo chrzescianie, lubo Zydz zostawac ab hinc nie będą mogli et ad primam requisitionem cechmistrzow złotniczych urząd grodzki y mieyski tychze partaczow y Zydow zabierac y roboty ich confiscowac będzie, a confiscatorum bonorum iedna część na munią miasta, druga urzędowi mieyskiemu, a trzecia na potrzeby cechowę cedere powinna.

[8] Zydow do szeydowania samego tylko, a nie do robienia rzemiesła złotniczego przytym do odpalania srebra y złota in numero szesciu, bez ktorych się cecha obeysć nie moze (albowiem

chrześcianie tym się parac nie chcą), jako prawa dawne y przywileie krolow ich mosciow nayiasniejszych pozwalaią naznaczamy. Tak iednak, aby kazdego z nich cecha urzędowi, iako iest in privilegio serenissimi Joannis Casimiri regis obwarowano presentowała. Cisz Zydzi maią się tak, iako przodkowie ich sprawować y pensyą roczną po złotych szescdziesiąt polskich do cechu względem tego szeydowania y handlowania drogiemi kamieniami y kleynotami oddawac, ktorey pensii połowa magistratowi, a druga połowa cesze cedere ma. Cecha zas medietatem takową na obronę praw y executią onych, poprawę baszty, municiją y na założenie uboszszych braciey obracac będzie. Po zeysciu zaś ktoregokolwiek z tych Zydow szesciu szeyderow, cecha wszytka, obrawszy iakiego osiadłego, wiadomego y zaleconego Zyda, onego takze urzędowi presentowac ma y tak zawsze tego przestrzegac będzie, zeby nie więcey nad sześć Zydow szeyderow znaydowało się.

[9] A ze wielkie kradziezy y szkody tak w kosciolach, iako y na roznych aktach weselnych, takze innych publicznych przy dworach y tu w miescie Lwowie dzieią się przez to, ze łamane srebra cisz Zydzi kupuią y w kuty alias kany zlewaią, ze trudno lica dochodzic, przeto postanawiamy, aby zaden z braciey cechu złotniczego u Zyda srebra w canach nie kupował, y Zydzi zeby srebra w cany nie zliwali, ale iakie srebro kupuią, takiesz srebro łamane braciey cechowej przedawali. Inaczey takowe cany abo kuty u Zydow y braci wolno będzie zabierac y ut supra confiscowac.

[10] Znaczna przez to zazdrość y zawziętość, a przy tym y ruina między bracia cechu złotniczego pokazuje się, kiedy ieden drugiemu z braciey przez Zydow albo roboty przeymuie albo w kupieniu robot srebrnych y złotych tudziesz kleynotow podchodzi, daiąc za to barysz Zydow. Przeto zabiegaiąc temu, postanawiamy, iż na kogoby się z braci pokazało, ze barysznikow Zydow zazywa, z niemi zmowe na oszukanie drugich ma lub tez inszego brata robotę gani albo na jego robotę, ktoren się on wprzod podiół nadchodzi y tez robotę odeymuię, ma bydz karany kamieniem wosku białego do ołtarza złotniczego, a iesliby się nie pokaiął, tedy większą winę od cechy odniesie, w czym gdyby posłusznym bydz nie chciał, maią cechmistrze o takowym nieposłusznym urzędowi dac znac, ktorego officium proconsulare pro qualitate delicti karac będzie.

[11] Postanawiamy y to aby zaden mistrz od zło rubinow nie farbował Tureckich y farbowanych za Weneckich nie udawał. Dubletow y szpinelow za własne rubiny prawdziwe Weneckie nie przedawał sub privatione cechu.

[12] Dochodzimy tego, iż wiele ludzi obcych rozney kondycyi od Zydow tuteyszych faingult y fainzliber zkupuią y od cudzych panstw y miast wywozą, przez co miasto y Korone cale niszczą. Dla tego zaden z Zydow, ani Szotow Grekom, Ormianom, Szotom, Wołoszy, Zydow y innym obcym ludziom iakieykolwiek kondycyi będącym, ab hinc wyprzedawac, a na ktorego by się lub Zyda lub cudzoziemca kupca pokazało, zeby takowy faingult y fainzliber skupował, tedy tenze fayngult y faynzliber u tychze osob confiscowac cum adminiculo officii proconsularis wolno będzie, nie zagradza się iednak droga mieszczanom tuteyszym dobrze osiadłym takowy faingult y faynzliber kupowac lubo za towary wymieniac.

[13] Doniesiono tez nam, ze cecha złotnicza w przyimowaniu y przeprawianiu cechy braci, do nich garnących się, tak kolacyami zbytmiemi, iako y pieniężnym dostatkem bardzo agrawuie, partaczom takze za pewną do skrzynki pensyą robic rzemiesło pozwala, przez co sami prawom swoim derogant y partaczow mnożą. Dla tego ordinamus et iniungimus, aby z takowemi, ktorzy do cechu wstępować zechcą łaskawie się obchodzili, na wielkie koszty onych, ile tak ciężkich czasow nie wyciągali, tych takze od ktorych dotąd pewną do skrzynki brali pensyą do cechu intra mensem nie agrawuiąc, iednak onych przyieli, a na potym aby od partaczow solarium nie brali, rzemiesła robic nie pozwalali sub seria animadversione nostra zakazuiemy, in quantum by, zas ktory brat

wstępujący czuł się bydz od cechowych względem wstępnego y przeprowienia cechu uciążony, kazdemu takiemu do urzędu naszego salvum recursum pro facienda moderatione zachowuiemy hac ordinatione nostra in praemissis mediante.

Circa cujus ordinationis publicationem cechmagistri institorum, aurificum, phrignonum, epiphaniorum, arcuariorum, gladificum, frenificum in magna frequentia confratrum suorum comparentes eandem pro rato et grato susceperunt. Actum Leopoli feria quarta ante festum sanctae Mariae Magdalenaе proxima, anno Domni 1678.

¹ Відтворено за копією ЦДІАЛ.

Райці міста Львова. Всім та кожному змістом даної (грамоти) повідомляємо. Що до повної нашої львівської расцької присутності особисто прийшли славетні Якоб Галярович та Георгій Лятинович, цехмістри цеху львівських золотарів, та інші майстри того цеху, у значній кількості присутні, зробили нам повідомлення, що за давніми ординаціями, наданими тому цеху нашими попередниками, львівськими райцями, суворо попереджено та заборонено, щоб перехожі та невивчені ремісники, які перебувають поза цехом у будь-яких місцях, виготовляли свої будь-які вироби з підозрілого срібла та золота на знеславу та шкоду присяглим братам-золотарям. Тим не менше ті перехожі золотарі, по-простому звані партачами, проти тієї ординації, привілеїв найясніших королів свої роботи та вироби, а також підозріле срібло завжди постачають різним особам різного становища та стану, а особливо ж продають крамарям, і через це львівських цехових золотарів сильно обтяжують, забирають у них засоби для життя. Тому вони наполегливо просили нас, щоб ми вважали за гідне, використовуючи правові засоби, з користю їм допомогти в цьому. Ми, милостиво прихилиючись до цього прохання як слушного та справедливого, маючи на меті збереження того цеху, яким та іншими (цехами) це наше місто віддавна процвітає, а особливо зважаючи на те, що ті цехові золотарі під час війни та миру немалі кошти видали на покращення укріплень, приготування амуніції й інші потреби при тих укріпленнях, а також на прикрасу вівтаря свого цеху, зведеного у митрополичому храмі, несли денні та нічні варти, нарешті сплачували податки та контрибуції, як державні, так і міські, тому бажаючи привести до доброго порядку порушення їхніх прав і привілеїв, що досі трапляється, таку нижченаведену ординацію їм написали та встановили.

Ординація від шляхетного магістрату, надані золотарському цеху.

[1] Зважаючи на те, що золотарський цех найбільшу знеславу та шкоду по інших містах та по цілому королівстві має через партачів, яких у тому місті намножилося багато по різних юрисдикціях, також шляхетських і духовних дворах. Срібна робота з того міста така виходить, що не тільки не відповідає талайовій штуці, як є описано в оригінальному привілеї найяснішого, священної пам'яті Сигізмунда III, короля, але загалом восьму (пробу), а часом ледве п'яту срібну пробу виконують, тому даною ординацією одну загальну одинадцяту пробу на весь золотарський цех встановлюємо, і щоб кожен майстер роботу видавав не іншої, нижчої та гіршої проби, тільки одинадцятої, як для себе на продаж, так і чужому, хто дасть щось зробити. І коли би хтось чужий, будь-якого стану та становища наказав будь-що з гіршого срібла робити, не має жоден золотар це виконувати, а з ним так умовитися, щоб ця робота, якої буде потребувати, вийшла одинадцятої проби. Однак вишу над одинадцяту пробу вільно кожному з братів виконувати та виготовляти. А який би золотар за роботу взявся гіршої проби, ніж одинадцята, то має

бути покараний: раз – гривнею срібла, а на другий раз – 2 гривнями, а якби й далі був упертий, то повинен від цеху відійти, однак тільки при донесенні перед нашим урядом і за посередництвом нашого вироку.

[2] А для верифікації одинадцятої львівської проби або вищої понад одинадцятку встановлюємо, за прикладом інших міст, щоб кожен цеховий брат вибивав на кожному своєму виробі гмерк, або цеховий знак, тобто левка зі щитом, на якому повинні бути намальовані три гірки, а над ними зірка. Цей знак, або гмерк, при старшому цехмістрі має залишатися. А яка би робота без того гмерка від будь-якого брата вийшла, має вважатися не за львівську, а за фальшиву. При повідомленні про неї урядові, третя частина (забраного) має йти на цехові потреби, тобто на ремонт вежі, провіант та інші витрати.

[3] А що по різних крамницях немало залишилося у різних купців срібних виробів десятої, восьмої та п'ятої проби, яких не можуть швидко продати без великої шкоди для себе. Тому всім купцям, які би виробили з такого срібла у своїх крамницях мали досі, дозволяємо їх продавати до найближчого львівського ярмарку на свято Св. Агнети.

[4] Жоден із чужих купців, як поляків, так і вірменів, шотландців, греків, євреїв та інших прибульців (окрім власне міщан того міста), не повинен у своїх крамницях, будах, крамах проти давніх привілеїв, наданих польськими королями, привозити або виставляти на торгівлю різні срібні вироби, як-от: палаші, ординки, ряди, вуздечки, оправлені лубки й інші, або деінде потаємно продавати (окрім львівського ярмарку, поки не буде видзвонений).

[5] А партацьких срібних і золотих виробів ніколи, ані під час самого ярмарку, ані в будь-який інший час, не тільки чужі купці, але також і місцеві, ані (робіт), які би одинадцятої проби не дібрали, не повинні приймати до своїх крамниць або буд, також крамів і продавати, під забранням та конфіскацією всіх таких срібних і золотих виробів. Цехмістри золотарського цеху повинні це контролювати під час ревізії кожного кварталу, однак з відома та дозволу уряду бурмістра. А уряд бурмістра через своїх слуг, урядово виділених, коли буде потреба, або челядь замкового уряду, якби такі перебували у дворах і шляхетських юрисдикціях, чи також воєводських (слуг), коли би то були євреї, будуть забирати ті всі вироби, за першою вимогою будь-кого братів із золотарського цеху. Половина має йти на фортифікацію міста, а половина – на цехові потреби.

[6] Про привезення партацьких срібних або золотих виробів з інших міст та містечок є пункт в оригінальному привілеї, однак на пострах кара не є накладена. Тоді даною ординацією встановлюємо, що якби брат-золотар такі партацькі привезення купив, то повинен бути покараний конфіскацією того, що купив. Те ж треба розуміти про всіх інших купців.

[7] На жодних юрисдикціях, ані у шляхетських і духовних дворах, ані по кам'яницях, ті партачі – чи християни, чи євреї, не повинні відтепер залишатися. На першу вимогу золотарських цехмістрів, гродський і міський уряд буде забирати тих партачів та євреїв та їхні вироби конфіскувати. А конфісковане добро має йти: одна частина – на укріплення міста, друга – міському урядові, а третя – на цехові потреби.

[8] Визначаємо, як дозволяють давні права та привілеї найясніших королів, число у шість євреїв тільки до шейдування, а не до виконання золотарського ремесла, при тому і до стоплювання срібла та золота, без яких цех не може обійтися (адже християни не хочуть тим займатися). Так однак, щоб кожного з них цех презентував (расцькому) урядові, як є гарантовано в привілеї найяснішого короля Яна Казимира. Ті ж євреї зобов'язані так поводитися, як їхні предки, та віддавати річну плату по 50 польських зл. до цеху за (дозвіл) цього шейдування та торгівлі дорогоцінним камінням і клейнодами. Половина з тієї платні має припадати магістратові, а друга –

цехові. А цех половину такої (суми) повинен обергати на оборону прав та їхнє виконання, ремонт вежі, озброєння та допомогу біднішим братам. Після смерті когось із тих шести євреїв-шейдерів, увесь цех, обравши якогось одного осілого, відомого та рекомендованого єврея, має презентувати (раєцькому) урядові і також має контролювати за тим, щоб не було більшого числа тих євреїв-шейдерів понад шість.

[9] А що великі грабунки та шкоди – як у храмах, так і на різних учтах, також інших публічних (заходах), при дворах трапляються тут, у Львові, через те, що ламане срібло ті євреї купують і в кутах або чанах стоплюють, через що важко дійти справедливості, тому встановлюємо, щоб жоден із братів золотарського цеху не купував у єврея срібло із чанів і щоб євреї срібло в чанах не топили, але яке срібло купують, хай таке ламане цеховим братам продають. Інакше такі чани або кути вільно у євреїв і братів забирати і, як вище, конфісковувати.

[10] Також значна заздрість і завзятість, а при тому і руїна між братами золотарського цеху виявляється, коли один брат іншому через євреїв або роботу переймає, або обходить при купівлі срібних і золотих виробів, а також клейнодів, даючи євреєві бариш. Запобігаючи цьому, встановлюємо, що про кого би з братів стало відомо, що прикликає євреїв-баришників, має з ними змову на обман інших або також ганить роботу іншого брата, або на його роботу, яку він мав першим намір узяти, кидає око і ту роботу забирає, мусить бути покараний каменем білого воску до вітваря золотарів. А якби не покався, тоді більшу кару понесе від цеху, а коли би в цьому не був послухним, то повинні цехмістри про нього дати знати урядові, якого (порушника) бурмістрівський уряд за тяжкістю вини має карати.

[11] Встановлюємо і те, щоб жоден майстер турецькі рубіни не фарбував і фарбованих за венеціанські не видавав; щоб не продавав дублети та шпінелі як власні правдиві венеціанські (рубіни), під (карою) конфіскації цехом.

[12] Доходимо також до того, що багато чужих людей різних станів скуповують від євреїв високопробне золото та срібло і вивозять до чужих держав і міст, через що міста та ціла держава бідніє. Тому щоб жоден з євреїв, ані шотландців відтепер не випродував (його) грекам, вірменам, шотландцям, волохам, євреям та іншим чужим людям будь-якого стану. А про якого би єврея або купця-чужоземця виявилось, що таке високопробне золото та срібло скуповував, тоді те високопробне золото та срібло вільно буде конфісковувати, зі зверненням до бурмістрівського уряду. Однак не забороняється місцевим міщанам, добре осілим, таке високопробне золото та срібло купувати або за товари вимінювати.

[13] Повідомлено нам, що золотарський цех у прийнятті та вступі до цеху братів, які до них горнутья, сильно обтяжує як великими учтами, так і грошовими датками, також дозволяє робити ремесло партачам за певну грошову сплату до скриньки, через що самі свої права порушують і збільшують партачів. Для того встановлюємо та наказуємо, щоб з такими, які хочуть до цеху вступити, ласкаво обходилися, щоб до великих витрат у такі важкі часи їх не примушували, а також тих, від яких досі брали певну сплату щомісяця до скриньки, не обтяжуючи, однак прийняли (до цеху), а на потім, щоб від партачів плату не брали, не дозволяли робити ремесло, під серйозним нашим покаранням. А якби котрийсь брат, що вступає, в чомусь чувся від цехових (братів) обтяженим щодо вступу та прийняття до цеху, то кожному такому залишаємо (право) вільно звернутися до нашого уряду для прийняття рішення у згаданих (справах), за посередництвом цієї нашої ординації.

При оголошенні цієї ординації цехмістри купців, золотарів, гаптувальників, мечників, римарів, які у великій кількості зі своїми братами прийшли (на ратушу), прийняли її за належну та дійсну. Діялося у Львові у найближчу середу перед святом Св. Марії Магдалени, року Божого 1678.

ПРИВІЛЕЇ ТА СТАТУТИ ХАРЧОВИХ ЦЕХІВ

ПЕКАРІ

1479 р., червня 8, Пйотркіє

Казимир IV дозволяє львівським цеховим пекарям продавати у Львові протягом тижня будь-який хліб, за винятком вівторка та суботи, а іншим людям – тільки житній хліб, і тільки у вівторок і суботу

Транс.: ЦДАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 1027 (див. док. № 142, 149).

Опубл.: AGZ, IX, s. 120.

Регест: AGZ, X, nr 148.

asimirus Dei gratia rex Polonie, [magnus dux Lituaniae, Russiae, Prussiae, etc. dominus et haeres]¹. Significamus [tenore praesentium, quibus expedit universis]¹. Quod cum superioribus annis intelleximus pectores nostros Leopolienses in ipsorum iuribus et libertatibus per quosdam homines intra et extra civitatem Leopoliensem consistentes, propinacione et vendicione panum in solita turbari et iniuriari, id cure nobis erat et sollicitudinis, ut id, quod preiudicio et iniuria pistorum predictorum nostrorum fieri videbatur deletum fuisset et ad statum iustum et debitum reduraretur; feceramus profecto certa contra homines prescriptum, qui in venditione panum eiusmodi ita remissi erant, ut proventus nostri, quos ex pistoribus prefatis habemus diminui videbantur, unam literis nostris prohibitionem, ne quispiam illorum panes prefatos preter pectores eosdem sub penis certis insuper institutis vendere, quomodo ausus fuisset. Que quidem prohibicio licet per certum tempus firma et inviolabilis teneretur, pro tracta tamen in diuturnitate temporis in oblivionemque fere deducta (ut hodie prefati pectores coram nobis esposuere) homines suprascripti, qui ipsis priori tempore iniuria fuerunt, aliisque novi, quam plures panes siligineos et triticeos pro vendicione exponunt, iura pistorum ipsorum non mediocriter perturbant, volentes itaque iniurie et preiudicio pistorum eorundem occurrere et iura ipsorum in suo statu relinquere statuimus et decernimus, concedimus, ipsis duntaxat et non aliis plenariam et liberam, panes quoscumque nonnisi tamen de farina bene cribrata et purgata alias schrotowana pistandi illosque singulis diebus pro necessitate civitatis premissae Leopoliensis illiusque incolarum intra et extra consistentes vendendi et propinandi facultatem, exceptis duntaxat duobus diebus fori feria tertia et sabbato, quibus licebit et ipsis, ut supra expressum est et hominibus quibuscumque vendicionem panum² duntaxat siligineorum vendere, aliis vero diebus vendicionem ipsam volumus prohibentes eam prohibereque debere et prohibemus tenore presentium mediante sub pena una sexagene pecuniarium pro fisco nostro regio exigenda et conservanda panumque, qui contra presentem nostram prohibitionem in vendicione comperti fuerint amissione, quos pro hospitali pauperum dandos esse volumus presentibus ad beneplacitum nostri alias nostrum proximum et felicem in Leopolim adventum duntaxat duraturum. Harum [quibus sigillum nostrum est subappensum testimonio literarum]¹. Datum in convencionem

generali Pyotrcoviensi feria tertia post festum sanctissime Trinitatis proxime, anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo nono.

Stanislaus vicecancelarius subscripsit.

Relatio venerabilis Stanislai de Coroswanky, regni Polonie vicecancellarii.

¹ Текст відновлено за публікацією.

² Закреслено: sexagene.

Казимир [IV], Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо змістом даної (грамоти) всім, кому потрібно. У попередні роки ми дізналися, що наші львівські пекарі турбуються та кривдяться у їхніх правах і вільностях деякими людьми з міста Львова та з-поза його меж у незвичній торгівлі та продажу хліба. До нашої опіки та турботи належить, щоб завдана згаданим нашим пекарям кривда та несправедливість була знищена і попередній справедливий та належний стан повернутий. Ми робили певне застереження проти згаданих людей, які так перешкоджали у продажу хліба (пекарями), що наш прибуток від згаданих пекарів зменшувався; (застерігали) цією нашою грамотою заборони, щоб ніхто, крім тих пекарів, не наважувався будь-яким способом продавати хліб під певними для того встановленими карами. Ця наша заборона залишалася певний час міцною та непорушною, однак за досить довгий час майже в забуття потрапила (як сьогодні згадані пекарі нам виклали). Вищезгадані люди, які в попередні часи чинили кривду, та багато інших нових (людей) хліб пшеничний і житній для продажу виставляють, права тих пекарів сильно порушують. Таким чином, бажаючи протидіяти кривді та несправедливості, (яка завдається) тим пекарям, і залишити їх у попередньому стані, встановлюємо, вирішуємо та надаємо їм тільки і нікому іншому повну та вільну можливість продавати і торгувати будь-яким хлібом, однак з добре змеленого, просіяного й очищеного, чи “шротованого”, борошна, кожного дня для потреби мешканців згаданого міста Львова, котрі мешкають усередині та зовні (міста), за винятком тільки двох днів торгу у вівторок і суботу. У ці дні вільно продавати і тим вищезгаданим, і будь-яким (іншим) людям тільки житній хліб. В інші дні такий продаж хочемо, щоби був заборонений, бо повинен заборонятися і забороняємо за посередництвом змісту даної (грамоти) під карою 1 гривні грошей, які стягнуться та збережуться за нашою королівською скарбницею, та втрати хліба, який буде продаватися усупереч даній нашій забороні, і цей хліб щоби був переданий для шпиталю вбогих. Хочемо даною (грамотою), щоб це тривало тільки до нашої доброї волі чи до нашого найближчого і щасливого приїзду до Львова. Для засвідчення цієї (грамоти) наша печатка є підвішена. Дано на вальному сеймі у Пйотркові у найближчий вівторок після свята Всечесної Трійці, року Божого 1479.

Станіслав, віце-канцлер, підписав.

Свідчення вельможного Станіслава з Курозвонків, віце-канцлера Польського королівства.

1524 р., жовтня 18, Львів

Сигізмунд I підтверджує привілей Казимира IV від 8 червня 1479 р., виданий на користь львівського цеху пекарів

Коп.: AGAD, МК, ks. 40, k. 112-114. Напис копіста: "Littere pro pistoribus Leopoliensibus".

Транс.: ЦДАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 1027 (див. док. № 143).

Регест: AGZ, X, nr 355.

igismundus Dei gratia rex Polonie, magnus dux Lithuaniae, necnon terrarum Cracoviae, Sandomiriae, Siradiae, Lancitiae, Cuiaviae, Russiae, Prussiae ac Culmensis, Elbingensis, Pomeraniae dominus et haeres. Significamus tenore praesentium, quibus expedit, universis et singulis, praesentibus et futuris, harum notitiam habituris. Quomodo in nostra constituti praesencia pistorum civitatis nostre Leopoliensis supplicarunt humiliter, quatenus ipsis litteras tenoris infrascripti de gratia et munificencia nostra regia approbare, ratificare et confirmare ad perpetuam rei memoriam dignemur. Quarum tenor sequitur.

Далі наводиться привілей Казимира IV від 8 червня 1479 р. (див. док. № 141).

Quibus quidem pistorum supplicationibus tanquam iustis benigniter annuentes literas preinsertas, que vires suas non nisi ad beneplacitum sive alias ad adventum primum olim maiestatis Leopolim habuerunt perpetuo in omnibus earum punctis, clausulis, condicionibus et articulis ratas et gratas habentes approbandum, ratificandum et confirmandum duximus approbamusque, ratificamus et conservamus, decernentes easdem robor, debite et perpetue firmitatis obtinere harum serie literarum. Preterea tibi magnifico Stanislao de Chodecz marsalco regni nostri moderno ceterisque pro tempore existentibus capitaneis Leopoliensibus comittimus et mandamus, quatenus cum molendinatoribus Leopoliensibus ita constituat et provideat, ne ipsi pistorum in molendinis frumentum et purgandis farinis alias w srothowanyu per molendinatore, quomodo negligantur, ex indeque et nobis et ipsis aliquod damnum eveniat et insuper vobis preconsuli et consulibus civitatis predictae committimus mandantes, ut prefatos pistorum in hiis concessionibus nostris per omnia conservatis ac eos iuris tueamini et defendatis prout ad officium vestrum pertinentis at alias non facturi pro gracia nostra. [In cuius rei testimonium sigillum nostrum est subappensum praesentibus]¹. Datum in civitate nostra Leopoliensi feria tertia ipso die festi sancti Luce, anno Domini MDXXVIII, regni vero nostri anno XVIII.

Relatio ut supra [magnifici Christophori de Schydlowiecz palatini et capitanei Cracoviensi ac regni Poloniae cancellarii]¹.

[Christophorus de Schydlowiecz palatinus et capitaneus Cracoviensis ac regni Poloniae cancellarius]¹.

¹ Текст відновлено за трансумптом.

Сигізмунд [I], Божою ласкою король (титулатура). Повідомляємо змістом даної (грамоти) всім та кожному, кому потрібно, сучасникам і прийдешнім, хто це читатиме. Що за нашої присутності пекарі нашого міста Львова уклінно просили, щоб ми вважали (за гідне) їхню грамоту з нижченаведеним змістом з нашої королівської ласки та добродійства для вічної пам'яті справи схвалити, зміцнити та підтвердити. Тієї (грамоти) зміст наводиться.

Далі наводиться привілей Казимира IV від 8 червня 1479 р. (див. док. № 141).

Ці прохання пекарів як справедливі милостиво приймаючи, внесену грамоту, яка мала силу тільки до доброї волі чи до першого приїзду священного королівського маєстату, назавжди у всіх її пунктах, клаузулах, умовах і статтях, маючи за важливу та тривалу, вважали (за гідне) схвалити, зміцнити та підтвердити і схвалюємо, зміцнюємо та підтверджуємо, вирішуючи, щоб вона отримала силу, належну та постійну міцність за допомогою цієї грамоти. Крім того, тобі, ясновельможний Станіславе з Ходеча, маршалку нашого королівства, теперішній львівський старосто і (всі), що в майбутньому будуть, доручаємо та наказуємо, щоб ти так визначив та застеріг львівських мельників, аби вони не відмовляли будь-яким чином тим пекарям у перемелі зерна й очищенні борошна, чи "шротуванні", і звідси не виникла будь-яка шкода для нас і них (пекарів). І нарешті вам, бурмистре та райці згаданого міста, доручаємо, наказуючи, щоб згаданими пекарями та їхніми правами опікувалися та захищали, що належить до ваших обов'язків, й іншого не чинить задля нашої ласки. (Для засвідчення даної грамоти наша печатка є підвішена). Дано у місті Львові у вівторок, у самий день свята Св. Луки, року Божого 1524, а нашого панування 18 року.

Свідчення, як вище (вельможного Христофора із Шидловця, краківського воєводи та старости, канцлера нашого королівства).

Христофор із Шидловця, краківський воєвода та староста, канцлер нашого королівства).

1570 р., липня 31, Варшава

Сигізмунд Август підтверджує грамоту Сигізмунда I від 18 жовтня 1524 р., в якій міститься привілей Казимира IV від 8 червня 1479 р., виданий на користь львівського цеху пекарів, а також уточнює деякі положення цього привілею

Транс.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 1027 (див. док. № 144).

Регест: AGZ, X, nr 1546.

Sigismundus Augustus Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae etc. dominus et haeres. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Supplicasse nobis certos consiliarios nostros nomine pistorum civitatis nostrae Leopoliensis, ut literas infrascriptas in libro cancellarii nostri quaeri et munitas describi et sigillo nostri muniri eisdemque dari, mandare dignaremur. Quarum tenor de verbo ad verbum sequitur et est talis.

Далі наводиться грамота Сигізмунда I від 18 жовтня 1524 р., яка містить привілей Казимира IV від 8 червня 1479 р. (див. док. № 142).

Quas quidem literas praeinsertas in registris serenissimi olim Sigismundi I Poloniae regis, parentis nostri desideratissimi, inventas, memoratarum consiliariorum nostrorum supplicationibus annuentes, describi et sigillo nostro munitas atque signatas praefatae civitatis nostrae Leopoliensis pistoribus dari iussimus eademque in omnibus earum conditionibus, clausulis, articulis et punctis confirmamus et ratificamus, roburque debitae ac perpetuae firmitatis eas obtinere debere decernimus et declaramus hisce literis nostris, ultra autem superiores praerogativas praefatis pistoribus ab antecessores nostris concessas, nos etiam ex benignitate et clementia nostra regia, hac illos praerogativa cumulandos existimavimus. Quod videlicet nemini tam in civitate, quam in suburbiis castrensis et civili liceat vecturas tritici alias fori in detrimentum eorundem pistorum censitarum nostrorum comparare comparatasque seu coemptas cuiquam divendere vel panes triticeas, placentas et circinellos pinsere venumque exponere. Si autem quispiam hominum tam sub iurisdicione civili, quam castrensis in suburbiis vel etiam in domibus et curiis nobilium degentium praemissa facere ausus fuerit, atque in ea compertus fuerit, is quisque ille fuerit per magistros contubernii pistorum dictae civitatis nostrae in praesentia famuli castrensis vel civilis receptione subscriptorum rerum toties quoties id admiserit puniri debebit. Ad haec statuimus numerum pistorum in eadem civitate nostra Leopoliensi non debere tam per capitaneum nostrum loci illius, quam magistratum civilem aut quemvis alium diminui aut augeri, sed semper temporibus perpetuis viginti tantum et non plures vel pauciores esse debebunt. In cuius rei fidem et robur perpetuum et testimonium luculentius sigillum nostrum praesentes est subappensum. Datum Warsaviae die ultima mensis Iulii, anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo, regni vero nostri quadregesimo primo.

Relatio magnifici Valentini Dębinski de Debiany regni Poloniae cancellarii.

Valentinus Dempianski de Dempiany regni Poloniae cancellarius.

Сигізмунд Август, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім і кожному, кому потрібно. Просили нас певні наші радники від імені пекарів нашого міста Львова, щоб ми вважали за гідне наказати виписати нижченаписану грамоту, знайдену в книзі нашої канцелярії, та її нашою печаткою скріпити. Цієї (грамоти) зміст дослівно наводиться та є такий.

Далі наводиться грамота Сигізмунда I від 18 жовтня 1524 р., яка містить привілей Казимира IV від 8 червня 1479 р. (див. док. № 142).

Цю внесену грамоту, знайдену в реєстрах найяснішого покійного Сигізмунда I, короля Польщі, нашого найдорожчого батька, ми наказали виписати та скріпити нашою печаткою й опечатаною віддати пекарям згаданого нашого міста Львова. Цю (грамоту) в усіх її умовах, клаузулах, статтях і пунктах схвалюємо та зміцнюємо, вирішуємо, що вона повинна отримати належну силу та вічну міцність, і цією нашою грамотою уточнюємо давні прерогативи, надані згаданим пекарям нашими попередниками. Ми, з нашої королівської милості та ласки, вважали (за потрібне) таку прерогативу вдосконалити, а саме, щоб нікому, як у місті, так і на замковому та міському передмістях, не було дозволено привозити вози пшениці, по-іншому – фури, на шкоду тим пекарям, обтяженим нашим чиншем, і привезене чи куплене комусь продавати або хліб пшеничний, солодкий і булочки пекти і на продаж виставляти. Якщо хтось із людей – як під міською юрисдикцією, так і під замковою на передмістях, або також у будинках і дворах шляхти – згадане наважиться вчинити і на цьому буде спійманий, то такий буде покараний майстрами пекарського цеху згаданого нашого міста за

присутності міського чи замкового слуги забранням описаних речей стільки разів, скільки цього допустить. І тут встановлюємо, що число пекарів у тому нашому місті Львові не повинно як нашим старостою в тому місці, так і міським урядом або будь-ким зменшуватися або збільшуватися, але завжди, на вічні часи, повинно бути тільки двадцять і не більше, і не менше. Для довір'я до справи, вічної сили та достатнього засвідчення наша печатка до даної (грамоти) є підвішена. Дано у Варшаві в останній день (31) липня, року Божого 1570, а нашого панування 41 (року).

Свідчення вельможного Валентина Дембенського з Демб'ян, канцлера Польського королівства. Валентин Дембенський з Демб'ян, канцлер Польського королівства.

1577 р., травня 13, Бродниця

Стефан Баторій підтверджує грамоту Сигізмунда Августа від 31 липня 1570 р., яка містить привілей Казимира IV від 8 червня 1479 р., виданий на користь львівського цеху пекарів

Транс.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 1027 (див. док. № 146).

Регест: AGZ, X, nr 1863.

Stephanus Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae etc. necnon princeps Transilvaniae. Significamus praesentibus literis nostris, universis et singulis, quorum interest. Exhibuisse et reproduxisse coram nobis esse per famatos pistores contubernii civitatis nostrae Leopoliensis literas pargameneas serenissimi olim Sigismundi Augusti regis, antecessoris nostri, sigillo pensili maiori communitas, manuque magnifici Valentini Debinski, regni nostri cancellarii subscriptas, sanas, salvas et integras omnique prorsus suspicione nota carentes, continentes in se extractum privilegii serenissimi olim Sigismundi regis in registris ex libri cancellarii nostri inventi, quo approbat privilegii divi olim Casimiri regis, praedecessoris nostri, cuius contenta in literis hisce sunt descripta. Quarum tenor ad verbum sequitur et est talis.

Далі наводиться грамота Сигізмунда Августа від 31 липня 1570 р., яка містить привілей Казимира IV від 8 червня 1479 р. (див. док. № 143).

Et post reproductionem eorum literarum supplicaverunt nobis praememorati pistores Leopolienses, ut hasce literas praeinsertas et omnia in illis contenta approbaremus, ratificaremus et confirmaremus. Quibus supplicationibus nos facile sumus assensi atque praeterea eiusmodi literas introcontentes in omnibus earum punctis, articulis et conditionibus autoritate et de certa scientia nostra regia approbamus, ratificamus et confirmamus plenarie et integre. Decernentes easdem quatenus tamen usu approbatae sunt et omnia in illis contenta robur perpetuae firmitatis obtinere debere. Harum testimonio literarum quibus sigillum nostrum est appensum. Datum in Brodnica die tredecima mensis Maii, anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo septimo, regni vero nostri secundo.

Stephanus rex.

Стефан, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім і кожному, кому потрібно. Представлено та показано перед нами славетними цеховими пекарями нашого міста Львова пергаментну грамоту найяснішого покійного Сигізмунда Августа, короля, нашого попередника, скріплену великою вислою печаткою королівства, підписану рукою вельможного Валентина Дембенського, канцлера нашого королівства; цілу, непошкоджену і непорушну, позбавлену будь-якої підозри, що містить у собі витяг привілею найяснішого покійного Сигізмунда [I], короля, з книги ресстрів нашої канцелярії, якою схвалюється привілею покійного Казимира [IV], короля, нашого попередника, з описом змісту в цій грамоті. Цієї (грамоти) зміст дослівно наводиться та є таким.

Далі наводиться грамота Сигізмунда Августа від 31 липня 1570 р., яка містить привілею Казимира IV від 8 червня 1479 р. (див. док. № 143).

І після цього представлення даної грамоти просили нас згадані львівські райці, щоб що внесену грамоту і все, що є в ній, ми схвалили, зміцнили та підтвердили. На ці прохання ми легко погоджуємося, а крім цього що включену грамоту в усіх її пунктах, статтях та умовах нашою королівською владою, з певного відома схвалюємо, зміцнюємо та підтверджуємо повністю та цілком, вирішуючи, однак, що вона (грамота) має бути схвалена у користуванні, та все, що є в ній, повинно отримати силу вічної міцності. Для засвідчення грамоти наша печатка є підвішена. Дано у Бродниці 13 травня, року Божого 1577, а нашого панування 2 року.

Стефан, король.

1598 р., грудня 2, Львів

Львівські райці приймають статут підмайстрів місцевого пекарського цеху

Облята: ЦДДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 24, с. 1317-1321. Напис копіїста: “Ordinatio inter socios pistorum Leopoliensium”.

Опубл.: Соціальна боротьба, с. 60-63.

Переклад: Соціальна боротьба, с. 63-66 (український).

Nenientes personaliter ad nostram consularem residentiam honesti Andreas Kurpitko et Andreas Dalmata, archimagistri contubernii pistorum civitatis Leopoliensis, una cum aliis magistris eiusdem artificii in praesentia honestorum Alberti Lezayski et Martini Russek, uti seniorum ex sociis praefati artificii, pro tunc Leopoli apud magistros praedictos pistorum artificium suum exercentibus, exposuerunt officio nostro, quod hactenus in eorum contubernio inter socios artificii nulla ordinatio scripto comprehensa reperiebatur, usu tantum modo sancita et consuetudines quaedam servabantur, unde etiam saepenumero difficultates et molestiae in contubernio gliscebant, dum ad coercendam et in disciplina retinendam iuventutem leges scriptae penitus nullae in promptu haberentur, ita ut ipsimet socii pertaesi huius difficultatis volentesque sub lege certa vivere, ordinationes ad exemplum aliarum civitatum bene ordinarum regni huius incliti sibi in scripto dari multoties ab ipsis exposcerent. Qua propter ipsi, invitati hac ipsorum aquissima postulatione, convenientes aliquot vicibus in contubernium omnibusque magistris et sociis convocatis

ac matura consultatione praehabita articulos et constitutiones infrascriptas, quae in aliis primariis civitatibus regni inter socios conservantur et in ea quoque civitate aliqua ex parte hactenus in usu erant, iisdem sociis conscripserunt et publicaverunt easdemque praedicti socii ratas et firmas susceperunt. Prout in continenti praenominatus Albertus Lezayski et Martinus Russek, seniores socii, suo et totius societatis suae nomine eosdem articulos, in scripto nobis oblatos et sigillo contubernii communitos, se suscipere inviolabiliterque in omnibus punctis et clausulis manu tenere et conservare perpetuis temporibus declararunt et inscripserunt. Quos etiam in vim roboris et firmitatis maioris publice legi et ab officio nostro, nempe cui boni ordinis in ea civitate cura et administratio per sacrae regiae maiestatis est commissa, confirmari et approbari petierunt. Quorum quidem articulorum tenor et series talis sequitur.

Artykuły przez starsze y młodsze mistrze rzemienia piekarskiego miasta Lwowa dla dobrego między czeladzią albo towarzyszymi tegoż rzemienia porządku y zachowania przykładem inszych głównych miast w koronie Polskiej za cechmistrzostwa sławetnych pp. Jana Kurpitka i Andrzeia Dalmaty postanowione y uchwalone y teyże to czeladzi w cechu przy zupełney schadzce mistrzow y towarzyszow wszystkich na piśmie publikowane roku Panskiego tysiącznego pięćsetnego dziewięćdziesiąt osmego w piątek po świętey Katarzynie naibliszy.

[1] Naprzod czeladz albo towarzysze rzemienia piekarskiego mają miec gospodę swoje, skrzynkę, rejestra porzadne. A kiedybykolwiek mieli miec schadzkę, mają starszy starszych pp. mistrzow żądać o dwu mistrzow do siebie dla więtszej uczciwosci.

[2] Item który by towarzysz skądkolwiek tu przywędrował, tedy sie ma starszym towarzyszom opowiedziec najpierwey, a ci starszy towarzysze mają onego starszym mistrzom referowac, przed którym będzie powinien pokazac list dobrego zachowania, także y od rzemienia swego z onego mieisca, gdziebykolwiek robił, a potym do skrzynki starszych towarzyszow wedle obyczaiu ma dać groszy cztery. A gdzieby sie tego zbraniał, tedy mu nie ma byc u zadnego mistrza dopuszczono robic. Na kazdy rok mają byc dwa starszy towarzysze obrani, ieden pierwszy od panow braciey wszystkiey, a drugi od towarzyszow.

[3] Item towarzysze starszy, którzy by na rok byli obrani, mają wiedziec o drugich towarzyszach, wiele ich, u ktorego mistrza robi, y mają ie zawsze na kazde suchedni starszym mistrzom opowiadac y z nimi, gdyby od pp. starszych mistrzow byli obesłani, do cechu do schadzki przychodził pod winą funta wosku.

[4] Item, który by sie towarzysz tu u mistrza wyuczyl y za myto robił, tedy po wyuczeniu pierwszy rok nie ma byc więcey płacono myta na tydzien, telko po trzy grosze, a potym na insze lata po cztery grosze. A temu towarzyszowi, który by w niebytnosci mistrza swego albo mistrzowey tak pilnie to rzemienio sprawował, iakoby sam mistrz, to jest, izby na rynek po zboze kupowac chodzil, do młyna bieżał, doizrzał, aby sie szkoda iaka nie stała, po pięci groszy, a nie więcey, mu ma byc na tydzien płacono, nie zagradzając nic łaski y baczenie osobliwego mistrza przeciwko takiemu towarzyszowi, który by sie tak zachował.

[5] Item kazdy towarzysz starszy y młodszy, który by u mistrza albo u mistrzowey robił, winien jest z pilnoscia przestrzegac szkody panskiey tak we młynie, w domu, w piekarniey i okolo roboty. A gdzie by sie, czego Boze uchoway, przez jego niedbalosc iaka szkoda stała y była by na niego skarga przed pp. mistrzami starszemi położona, taki kazdy karan będzie winą taką, iakoby zkode uczynil.

[6] Item gdzie by który towarzysz rozczyniwszy robotę u mistrza swego albo u mistrzowey, rozniewawszy sie na niego bez przyczyny, ale z uporu swego albo z namowy iakiey, także tez

gdyby sie przytrafiło, izby mistrz albo mistrzowa zaszedł, zaiechał, albo tez zaśła, zaiechała gdziekolwiek po swej potrzebie, a iemu by wszystko gospodarstwo polecil albo polecila, krom woli y wiadomosci iego odszedł precz, tedy za takim kazdym pp. starszy mistrzowie y wszystek cech za obzałowaniem mistrza onego albo tez mistrzowej będą wszędzie pisac o iego niedobrym zachowaniu.

[7] Item kazdy towarzysz, tak ten, który by tu przywędrował, a u mistrza robił, iako y ten, który by sie u mistrza swego tu wyuczył, a u niego albo u inszego robił, nie ma drugiego towarzysza od niego do inszego mistrza odwabiac albo na wędrowkę namawiac, a zwłaszcza gdyby krzywdy zadney nie miał u niego, a robota by była pilna. Takze tez chłopca, ktorego mistrz na rzemieślo przyjął, aby nie rozmawiał y namowami swemi, aby sie u mistrza swego nie uczył, nie psował, ale go raczy na tę wiesc namawiac y nauczac ma, aby sie przeciwko mistrzowi swemu uczciwie zachował, iego słuchał, rzemieślu pilen był, z posług wszelakich sie nie wymawiał, co by mu rozkazano. A gdzie by sie inaczej zachował, a byłby przeswiadczon, taki kazdy będzie karany winą, iako mistrzowie uznają.

[8] Item kazdy towarzysz odescie swoje albo wędrowkę mistrzowi swemu na dwie niedzieli przedtym ma opowiedziec, z uczciwością, iako przystoi na uczciwego towarzysza, odeisc.

[9] Item kazdy towarzysz nie ma do schadzki albo gospody swojej, gdzie sie schadzaia, z bronią zadną przychodzic, ani iey przy sobie miec. Tamze ieden drugiego w uczciwosci ma miec, przeciwko gospodarzowi swemu albo gospodyniey y wszystkiemu czeladnikowi domowemu przystoinie y uczciwie sie zachowac, bitw ani rozterkow zadnych nie czynic. Takze iako skoro sie odprawią, aby sie do mistrza swego, do roboty, którą by zaczął, spieszył nie bawiac sie siedzeniem ani zadną krotofilą, wyiawszy święto, w ktore zadney roboty nie sprawiują.

[10] Item kazdy towarzysz, który by we młynie robił z rozkazania mistrza swego albo mistrzowej, a byłby w iakim uczynku nieprzystoinym, ktorego by sie wazył, przeswiadczon, taki kazdy będzie z rzemiesla zložon, asz sie sprawi.

[11] Item kazdy towarzysz, który by stąd chciał wędrowac, powinien iest od pp. starszych mistrzow, alias od wszystkiego cechu, list sobie wyprawic o iego dobrym zachowaniu tu w miescie, ktorego mu panowie starszy zbraniac nie będą.

[12] Item kazdy towarzysz, który by w niebytnosci mistrza swego albo mistrzowej, ale z rozkazania y poruczenia ich na rynek szedł kupowac zboża ma sie tam na targu uczciwie zachowac, drugiemu targu, iesli pierwey targowac począł, nie psowac pod winą.

[13] Item kazdy towarzysz robiąc u mistrza swego albo u mistrzowej, ma sie przeciwko iemu y iey uczciwie y przystoinie zachowac, iako na dobrego y cnotliwego przystoi, także też przeciwko inszey czeladzi domowey gadek albo tez smieszkow, a zwłaszcza przy robocie kazdey, nieprzystoinych i zbytnich nie stroic, pod siedzeniem w wiezy.

[14] Item kazdy towarzysz powinien będzie na załomszy byc, a który by nie był, tedy winy ma dac grosz ieden. A po załomszy tedy mają wszyscy przysc do cechu pod winą grosza iednego.

Ktore to artykuły wyzey opisane czeladz wszystka natenczas we Lwowie będąca, między ktoremi byli tego czasu starszy towarzysze Woyciech Lezayski y Marcin Russek, zgodnie przyięli i wedle nich sie na potomne czasy zachowac slubowali. Co y przed urzędem ichmosci panow radziec zeznac y o potwierdzenie tych artykułow prosic obiecali. Dla lepszey wiary tego wszystkiego pieczęc cechowa do tego listu iest przycisniona. Działo sie we Lwowie, w domu cechowym, w zupełney schadzce mistrzow y towarzyszow wszystkich, w piątek po sw. Katarzynie, roku Panskiego tysiącznego pięćsetnego dziewięćdziesiąt osmeo.

Quibus quidem articulis et constitutionibus nos consules auditis et debite sigillatim perpensis animadvertentes easdem ad retinendum bonum ordinem inter praefatos socios spectare easdem approbavimus, ratificavimus roburque et firmitatem plenariam ex autoritate officii nostri attribuimus demandantes, ut iidem socii artificii pistorum, nunc et in posterum Leopoli artificium exercentes, iuxta eorundem articulorum praescriptum tam erga magistros, quam erga se ipsos sese gerant, offerentes eisdem magistris auxilium nostrum et spectabilis d[omini] proconsulis pro tempore existentis contra contumaces et refractarios toties, quoties convenienter id requisiverint, salva nihilominus officio nostro reservata facultate et potestate immutandi, addendi, minuendi, corrigendi sive in genere, sive in specie, sive in toto, sive in aliquibus articulorum particulis, prout usus temporum et necessitatis ratio expostulaverit. [Actum Leopoli feria quarta post festum sanctae Andreae apostoli proxima, anno Domini millesimo quingentesimo nonagesimo octo].

рибувши особисто в приміщення міської ради, чесні Анджей Курпітко і Анджей Далмата, цехмістри цеху пекарів міста Львова, разом з іншими майстрами того ж ремесла за присутності чесних Альберта Лежайського та Мартина Руссека, старших із підмайстрів, які виконують тепер своє ремесло у Львові у згаданих майстрів-пекарів, заявили нашому уряду, що досі в їхньому цеху немає на письмі ніякої ординації для підмайстрів їхнього ремесла, а тільки на підставі практики зберігаються деякі постанови та звичаї. Через це дуже часто виникають у цеху труднощі та скарги, бо нема ніяких зобов'язуючих писаних законів для покарання й утримання молоді в послуху. Навіть самі підмайстри, яким надокучили ці труднощі і які хочуть жити за певним сталим законом, вимагали від них (майстрів) дати їм на письмі ординацію, за прикладом добре упорядкованих міст цього славного королівства. Тому вони (майстри), заохочені цією дуже справедливою вимогою, зійшлися декілька разів у цеху і, скликавши всіх майстрів і підмайстрів, провели ґрунтовну нараду, і написали для тих же підмайстрів та оголосили нижчеподані статті й постанови, яких дотримуються підмайстри в інших визначних королівських містах і які також у цьому місті почасти застосовувалися, а згадані підмайстри схвалили їх і усталили. І дійсно, названі Альберт Лежайський і Мартин Руссек, старші підмайстри, відразу заявили й обіцяли від свого імені і від всього товариства, що приймають ці статті, пред'явлені нам на письмі та скріплені цеховою печаткою, і будуть їх дотримуватися та зберігати непорушно в усіх пунктах і застереженнях на вічні часи. Просили також, щоб публічно їх прочитали для більшого значення і тривкості і щоб їх як важливі затвердив і схвалив наш уряд, якому священний королівський маєстат доручив піклування і дотримання доброго порядку в цьому місті. Зміст і порядок цих статей такий.

Статті, встановлені та схвалені старшими і молодшими майстрами пекарського ремесла міста Львова для доброго порядку і поведінки між челядниками, або підмайстрами, того ж ремесла, за прикладом інших головних міст у Польському королівстві, під час цехмістерства славетних панів Яна Курпітка¹ і Анджея Далмати, та подані на письмі тій же челяді в цеху на повному зібранні всіх майстрів і підмайстрів року Божого 1598, найближчої п'ятниці після Св. Катерини [27. XI].

[1] По-перше, челядь, або підмайстри, пекарського ремесла повинні мати свою господу, скриньку й охайні реєстри. Якби збиралися коли-небудь на збори, тоді повинні старші (з підмайстрів) просити у старших майстрів двох майстрів до себе для більшої поваги.

[2] Далі, коли б якийсь підмайстер звідкись примандрував, повинен насамперед заявити про себе старшим підмайстрам, а ці старші підмайстри зобов'язані про нього повідомити старшим майстрам. Перед ними він повинен показати листа про добру поведінку і про своє ремесло з того

місця, де працював, а потім дати до скриньки старших підмайстрів, за звичаєм 4 гр. Якщо він відмовиться, тоді не буде допущений до праці у жодного майстра. На кожний рік мають бути обрані два старші підмайстри: один – від усіх панів майстрів, а другий – від підмайстрів.

[3] Далі, старші підмайстри, які були б обрані на рік, повинні знати про інших підмайстрів – скільки їх є, (хто) у якого майстра працює, і повинні доповідати про них старшим майстрам завжди в кожні сухедні та з ними, коли б їх старші майстри викликали, повинні приходити до цеху на збори, під карою фунта воску.

[4] Далі, підмайстер, який би тут у майстра вивчився і робив за плату, в перший рік після вивчення не має отримати більшої винагороди, як по 3 гр. на тиждень, і потім у наступні роки – по 4 гр. Підмайстрові, котрий під час відсутності свого майстра або майстрової так ретельно їхнє ремесло (виконував), як сам майстер, тобто ходив би на базар купувати збіжжя, їздив до млина, доглядав, аби не було якоїсь шкоди, повинно бути сплачено по 5 гр. на тиждень, не більше, не обмежуючи ніяк ласки й особливої уваги майстра до такого підмайстра, який би так поводився.

[5] Далі, кожний підмайстер, старший і молодший, який працював би у майстра або майстрової, зобов'язаний пильно запобігати шкоді господаря у млині, вдома, в пекарні та біля роботи, а якби сталася якась шкода, борони Боже, через його недбалість і на нього була би внесена скарга до старших панів майстрів, кожний такий (підмайстер) буде караний штрафом залежно від того, яку зробив шкоду.

[6] Далі, коли якийсь підмайстер, розпочавши роботу у свого майстра або у майстрової, розгнівається на них без причини, зі своєї впертості чи з чиеїсь намови, а також якби трапилося, що майстер (або майстрова) пішов, поїхав (чи пішла, поїхала) кудись у своїй потребі і йому доручив (або доручила) б усе господарство, а він же проти їхньої волі і без повідомлення відійшов геть, тоді пани старші майстри і весь цех, за скаргою того майстра або майстрової, будуть зобов'язані всюди писати про кожного такого, про його недобру поведінку.

[7] Далі, кожний підмайстер – і той, який би примандрував сюди і пропрацював у майстра, і той, який би тут у свого майстра вивчився і в нього або в іншого працював, не повинен переманювати підмайстра від одного до другого майстра або намовляти на мандрівку, особливо коли б він не мав у свого ніякої кривди, а була б термінова робота. Також, щоб не відраджував хлопця, якого майстер прийняв до ремесла, і не псував його своїми намовами, щоб він не вчився у свого майстра, а навпаки, він повинен нараджувати і навчати його поводитися зі своїм майстром шанобливо, його слухати, бути старанним у ремеслі, не відмовлятися від будь-яких послуг, які лише були б йому доручені. А якби інакше поводився і це довели би йому, тоді буде покараний карою, яку визначають майстри.

[8] Далі, кожний підмайстер повинен чесно попередити свого майстра про свій відхід або мандрівку за два тижні до того і відійти чесно, як належить порядному підмайстрові.

[9] Далі, кожний підмайстер повинен приходити на збори або до своєї господи, де збираються, без усякої зброї і не тримати її при собі. Там має поводитися один з другим чесно, ставитися пристойно і шанобливо до свого господаря або своєї господині та всякого домового челядника, не вчиняти бійок і жодних суперечок. Також, як тільки вони (збори) закінчуються, мусить вертатися до свого майстра, до роботи, яку почав, не повинен пересиджувати, забавлятися якимись жартами, за винятком свята, коли не роблять ніякої роботи.

[10] Далі, кожний підмайстер, який працював би у млині з наказу свого майстра або майстрової і якому б довели йому якийсь непристойний учинок, що він на нього відважився, кожного такого буде усунуто від ремесла, поки не виправиться.

[11] Далі, кожний підмайстер, який хотів би звідсіль помандрувати, повинен дістати від панів старших майстрів або від усього цеху готовий лист про добру поведінку тут, у місті, в чому не мають йому відмовляти пані старші майстри.

[12] Далі, кожний підмайстер, який за відсутності свого майстра або майстрової, але з їхнього наказу або доручення пішов би на базар купувати збіжжя, повинен чесно поводитися на торзі, іншому під загрозою кари не псувати торгу, якщо той почав торгуватися перший.

[13] Далі, кожний підмайстер на роботі у свого майстра або у майстрової має ставитися до нього або до неї шанобливо та пристойно, як належить доброму та чесному, також з іншою домашньою челяддю не чинити непристойних балачок і непотрібних сміхів, особливо під час усякої роботи, під карою сидіння у вежі.

[14] Далі, кожний підмайстер зобов'язаний бути на заупокійному богослужінні, а хто б не був, повинен заплатити 1 гр. кари, а після відправи мусять усі прийти до цеху під загрозою кари у 1 гр.

Згадані статті прийняла дружно вся челядь, що була на той час у Львові, між якою були тодішні старші підмайстри Войцех Лежайський і Мартин Руссек, і обіцяла відповідно до них (статей) у майбутньому поводитися. Обіцяли також визнати перед урядом панів райців (про ці статті) і просити про підтвердження їхніх статей. Для більшого довір'я до того листа притиснута цехова печатка. Діялося у Львові в цеховому будинку на загальних зборах всіх майстрів і підмайстрів у п'ятницю після Св. Катерини [27. XI], року Божого 1598.

Ми, міські райці, заслухавши ці статті та постанови, розглянули їх докладно і, з огляду на те, що вони стосуються дотримання доброго порядку між згаданими підмайстрами, схвалили і зміцнили їх та надали їм повагою нашого уряду повне значення і силу. Домагаємось, аби ті ж підмайстри пекарського цеху, які ведуть це ремесло тепер і надалі у Львові, поводитися відповідно до вищезгаданих статей як щодо майстрів, так і щодо самих себе, й обіцяємо тим же майстрам нашу допомогу та допомогу кожночасного знаменитого пана бурмистра проти впертих і неслухняних стільки разів, скільки разів будуть цього належно жадати, із зазначенням, однак, застереженої нашому урядові сили і права змінювати, додавати, обмежувати, виправляти чи загалом, чи почасти, або із цілості, або в деяких пунктах статей, як цього вимагатиме потреба часу і необхідність. (Дано у Львові у найближчу середу після свята Св. Андрія апостола, року Божого 1598).

¹ В оригіналі у двох місцях є різночитання імені цього підмайстра: Анжей (Andreas) та Ян (Jan) Курпітко.

1634 р., жовтня 17, Львів

Владислав IV підтверджує грамоту Стефана, яка містить привілей Казимира IV від 8 червня 1479 р., виданий на користь львівського цеху пекарів

Облята: ЦДІАЛ. – Ф. 9, оп. 1, спр. 392, арк. 488-493.

Транс.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 1027 (див. док. № 147).

Коп.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 313, арк. 120-123.

Регест: AGZ, X, nr 3791.

Mladislaus IV Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae Livoniaeque, necnon Suecorum, Gotorum Vandalorumque haereditarius rex, electus magnus dux Moschoviae. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Exhibitas nobis esse nomine contubernii pistorum civitatis nostrae Leopoliensis literas pargameneas manu serenissimi olim Sigismundi III parentis nostri subscriptas et sigillo regni communitas, sanas ac integras omnesque suspicionis nota carentes, supplicatumque nobis, ut easdem literas auctoritate nostra regia approbare atque confirmare dignaremur. Quarum literarum tenor sequitur talis.

Далі наводиться грамота Стефана¹ Баторія, яка містить привілей Казимира IV від 8 червня 1479 р. (див. док. № 144).

Nos itaque Vladislaus rex supranominatus supplicationi praefatae, uti iustae, benigne annuentes praeinsertas literas confirmationis et quae in illis continentur, auctoritate nostra regia in omnibus illorum punctis, clausulis, articulis et conditionibus in quantum iuri communi non repugnant ususque habetur approbare et confirmare nobis esse duximus, prout approbamus et confirmamus praesentibus literis nostris, volentes eas robur debitae ac perpetuae firmitatis obtinere, ac ab omnibus inviolabiliter observari debere. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo regni communiri iussimus. Datum Leopoli die decima septima mensis Octobris, anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo quarto, regnorum nostrorum Poloniae secundo, Suetiae vero tertio anno.

Vladislaus [IV] rex.

Petrus Gembicki secretarius regiae maiestatis.

¹ До документа також внесений вступний протокол підтвердження короля Сигізмунда III, проте завершальні конфірмаційний та датувальний протоколи опущені в усіх наступних підтвердженнях та їхніх відомих копіях. Очевидно, писар оригіналу підтвердження Владислава IV Петро Гембіцький допустився помилки, яку змушені були повторювати всі писарі при подальших підтвердженнях, а насправді Сигізмунд III не видавав підтвердження цього привілею для львівських пекарів. Інших слідів та покликів на існування такого трансумпта Сигізмунда III нам не вдалося знайти.

Vладислав IV, Божою ласкою король (*титлатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім і кожному, кому потрібно. Представлено нам від імені цеху пекарів нашого міста Львова пергаментну грамоту, підписану рукою найяснішого покійного Сигізмунда III, нашого батька, та скріплену печаткою королівства; цілу і непорушну, позбавлену будь-якої підозри, і просили нас, щоб цю грамоту ми вважали за гідне нашою королівською владою схвалити та підтвердити. Цієї грамоти зміст наводиться.

Далі наводиться грамота Стефана Баторія, яка містить привілей Казимира IV від 8 червня 1479 р. (див. док. № 144).

Таким чином, ми, Владислав [IV], вищезгаданий король, прихилившись до згаданого прохання як справедливого, згадану грамоту підтвердження і те, що в ній міститься, нашою королівською владою в усіх її пунктах, клаузулах, статтях та умовах, наскільки загальному праву не суперечить і має вжиток, уважали (за гідне) схвалити та підтвердити, як і схвалюємо та підтверджуємо даною нашою грамотою, бажаючи, щоб вона отримала силу належної та вічної міцності й у всьому непорушно дотримувалася. Для довір'я до справи дану (грамоту), підписану нашою рукою,

наказали скріпити печаткою королівства. Дано у Львові 7 жовтня, року Божого 1634, а наших панувань у Польщі – 2, а у Швеції – 3 року.

Владислав [IV], король.

Петро Гембіцький, секретар королівського маєстату.

1652 р., квітня 16, Варшава

Ян Казимир підтверджує грамоту Владислава IV від 17 жовтня 1634 р., яка містить привілей Казимира IV від 8 червня 1479 р., виданий на користь львівського цеху пекарів

Транс.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 1027 (див. док. № 148).

Ioannes Casimirus Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae, Smolensciae, Severiae et Czerniechoviaequae necnon Suecorum, Gottorum, Vandalorumque haereditarius rex. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Productas esse coram nobis nomine et pro parte totius contubernii pistorum Leopoliensium literas pergameneas manu serenissimi Vladislai IV fratris et praedecessoris nostri desideratissimi subscriptas et sigillo regni cancellariae maioris pensili munitas et roboratas, confirmationem in se iurium, privilegiorum et articulorum dicti contubernii, sanas, salvas et illaesas. Supplicatumque nobis esse nomine praedicti contubernio pistorum per certos consiliarios nostros, ut easdem literas et earum omnia contenta auctoritate nostra regia approbare et confirmare dignemur. Caeterum praeallegatorum literarum series verborum talis est, qui sequitur.

Далі наводиться грамота Владислава IV від 17 жовтня 1634 р., яка містить привілей Казимира IV від 8 червня 1479 р. (див. док. № 146).

Nos itaque Ioannes Casimirus rex praedictae supplicationi tanquam justae ac legitimae benigne annuentes, praeinsertas literas confirmationis et eorum, que in continentur, in omnibus punctis, clausulis, articulis et conditionibus auctoritate nostra regia approbare et confirmare esse censuimus, prout quidem inhaerendo publicae omnium iurium confirmationi per nos felici in coronatione nostra factae, necnon constitutionibus regni potissimum autem anno millesimo sexcentesimo undecimo ratione contubernium in civitatibus existentium, approbamus et tempora in perpetua eadem iura et privilegia extendendo confirmamus praesentibus literis nostris, decernentes eas vim ac robur perpetuae firmitatis obtinere ac inviolabiliter ab omnibus observari debere. In quorum omnium fidem et testimonium praesentes manu nostra subscripsimus sigillumque nostrum appendi iussimus. Datum Varsaviae die decima sexta mensis Aprilis, anno Domini millesimo sexcentesimo quingentesimo secundo, regnorum nostrorum Poloniae et Suetiae quarto anno.

Ioannes Casimirus rex. Locus sigilli maioris cancellariae regni pensilis in pixide laminea in cera rubra expressi.

Albertus Goralski praepositus Cracoviensis, secretarius regiae maiestatis.

Ян Казимир, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім і кожному, кому потрібно. Представлено нам від імені та з боку всього цеху львівських пекарів пергаментну грамоту, підписану рукою найяснішого Владислава IV, нашого найдорожчого брата та попередника, скріплену та зміцнену великою вислою коронною печаткою, що (містить) у собі підтвердження привілеїв і статей згаданого цеху; цілу, непошкоджену, непорушну, і просили нас від імені згаданого цеху пекарів через наших певних радників, щоб цю грамоту і все, що вона містить, ми вважали за гідне нашою королівською владою схвалити та підтвердити. Інших долучених грамот зміст дослівно є такий, як далі.

Далі наводиться грамота Владислава IV від 17 жовтня 1634 р., яка містить привілеї Казимира IV від 8 червня 1479 р. (див. док. № 146).

Таким чином, ми, Ян Казимир, король, прихилиючись до згаданого прохання як справедливого та законного, згадану грамоту підтвердження і те, що в ній міститься, у всіх її пунктах, клаузулах, статтях та умовах нашою королівською владою вважали (за гідне) схвалити та підтвердити, як і, прив'язуючись до публічного підтвердження всіх прав, нами вчиненого під час нашої щасливої коронації, а також до конституцій королівства, особливо від 1611 р.¹ щодо цехів у містах, схвалюємо і, на вічні часи розширюючи їхні права та привілеї, підтверджуємо даною нашою грамотою, бажаючи, щоб вона отримала силу та міць вічної міцності й у всьому непорушно дотримувалася. Для довір'я та засвідчення всього дану (грамоту) підписали нашою рукою і наказали підвісити нашу печатку. Дано у Варшаві 16 квітня, року Божого 1652, а наших панувань у Польщі та Швеції – 4 року.

Ян Казимир, король. Місце великої вислої коронної печатки у бляшаній коробці, відтисненої у червоному воску.

Альберт Горальський, краківський намісник, секретар королівського маєстату.

¹ Див.: Volumina Legum. – Petersburg, 1859. – Т. III. – S. 17.

1671 р., жовтня 30, Львів

Михайло підтверджує грамоту Яна Казимира від 16 квітня 1652 р., яка містить привілеї Казимира IV від 8 червня 1479 р., виданий на користь львівського цеху пекарів

Коп.: AGAD, MK, ks. 209, k. 146v.-149v. Напис копіїста: “Confirmatio confirmationis iurium et articulorum contubernio pistorum Leopoliensium servientium”.

Транс.: ЦДДАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 1027 (див. док. № 150).

Регест: *Morgensztern* (1969), nr 69.

Michael Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Wołyniae, Podoliae, Kijoviae, Podlachiae, Livoniae, Smolensciae, Severiae et Czerniechoviae. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Reproductas et in suo originali commonstratas fuisse coram nobis literas binas. Primas quidem pergameneas manu serenissimi Joannis Casimiri antecessoris nostri, regis Poloniae subscriptas et sigillo cancellariae regni maioris communitas, continentes in se

confirmationem privilegiorum et articulorum contubernio pistorum Leopoliensium servientium. Alteras vero papyreas ex actis consularibus Leopoliensibus authentice extraditas, manu notarii subscriptas et sigillo eiusdem civitatis obsignatas, sanas, salvas et illaesas omnique suspicionis nota carentes. Supplicatumque nobis est, ut easdem literas binas auctoritate nostra regia approbare, confirmare et ratificare dignaremur. Quarum quidem literarum et primarum quidem tenor de verbo ad verbum sequitur is estque talis.

Далі наводиться грамота Яна Казимира від 16 квітня 1652 р., яка містить привілей Казимира IV від 8 червня 1479 р. (див. док. № 147).

Secundarum vero literarum series sequitur ejusmodi.

Consules civitatis Leopoliensis in Russia. Universis et singulis, quorum interest, praesentium tenore significamus. Quomodo in plenaria officii nostri consularis Leopoliensis residentia famati et honesti cechmagistri contubernii pistorum civitatis Leopoliensis in numero frequenti congregati personaliter comparentes, ordinationem certam ex unanimi omnium praefati contubernii confratrum consensu factam, in scriptum peractum, redactam nobis reproduxerunt, eademque auctoritate officii nostri approbari petierunt, cuius quidem ordinationis punctorumque in eadem expressorum, tenor verborum sequitur estque talis.

Pierwszy punkt. Poniewaz dla zakupowania zboża osobliwie przenicy y żyta przez przekupniow y mączarzow, ktorzy nie tylko w pole za szlakami, ale y po wsiach poblizszych zaizdzaią, zboze skupują wielką cesze piekarskiey są przeszkodą, gdyż przez to zboze w cenę idzie wysoką y bracia cechowi onego dokupic się nie mogą, zkąd wielka u miescie drożyzna dzieie się. A na takowych wszystkich przekupniow dekret nobilis ac spectabilis magistratus de actu sabbatho pridie festorum solennium sanctae Pentecostes, anno Domini millesimo sexcentesimo septingentesimo, pod utratą rzeczy kupionych y pod winą urzędową stanął, aby takowych przekupniow y mączarzow nie wolno było na sztuki y w pole zachodzić y tam, iako na targowisku oboyga przedmiescia przenicy y żyta wprzod zakupować, puki tak pp. mieszczanie, iako y bracia cechowi białego chleba nie nakupili, według potrzeby swoiey. A ktorzyby z przekupniow y mączarzowe był o to przeswiadczoney, ma bydź karany.

Drugi punkt. A iż przez robotę zydzowską, to iest przez robienie y przedawanie chleba białego, obarzankow y plackow wielką takze ma cecha piekarska przeszkodę. Dla tego, aby Zydom nie wolno było tak w miescie, iako y na przedmiesciu po wszystkich wymyslonych jurisdycyach chleba białego, obarzankow y plackow, oprócz z masłem ich robienia y smalcem gęsim ich kaszernym przedawać.

Nos itaque praefati consules visa superscripta ordinatione et annuendo instantiae contubernii pistorum eandem ordinationem, uti pro meliori ipsorum civitatis statu et gubernatione et ex re ac commodo totius civitatis factam auctoritate officii nostri approbandam et confirmandam esse duximus, prout quidem approbamus et confirmamus. Harum quibus sigillum officii nostri consularis Leopoliensis est subimpressum testimonio literarum. Datum et actum Leopoli feria secunda ante festum sanctorum Simonis et Judae Apostolorum proxima, anno Domini millesimo sexcentesimo septuagesimo primo.

Nicolaus Ludovicus Abrek civitatis Leopoliensis notarius. Sigillum ejusdem civitatis appressum. Ex actis officii consularis Leopoliensis extraditum.

Nos itaque Michael rex praefatae supplicationi nomine famatorum seniorum, juniorum totiusque contubernii pistorum Leopoliensium, apud nos facta, benigne annuendo, suprainsertas binas literas tam pergameneas, quam papireas in omnibus earum punctis, articulis, clausulis et conditionibus

approbandas, confirmandas et ratificandas esse duximus, uti quidem (in quantum juris est et usus earum habeatur) approbamus, confirmamus et ratificamus praesentibus literis nostris, decernentes easdem vim et robur debitae firmitatis obtinere debere. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscripsimus et sigillo regni communiri mandavimus. Datum Leopoli die trigesima mensis Octobris, anno Domini millesimo sexcentesimo septuagesimo primo.

Michael rex.

Stephanus Hankiewicz regiae maiestatis secretarius.

Михайло, Божою ласкою король Польщі і т. д. Повідомляємо нашою грамотою всім і кожному, кому потрібно. Представлено перед нами і показано у формі оригіналу дві грамоти. Перша – пергаментна, підписана рукою найяснішого Яна Казимира, нашого попередника, короля Польщі, та скріплена великою коронною печаткою, що містить у собі підтвердження привілеїв і статей цеху львівських пекарів; а друга (грамота) – паперова, витягнута автентично з львівських расцьких актів, підписана писарем і скріплена печаткою того міста; (грамоти) цілі, непошкоджені, непорушні та позбавлені будь-якої підозри, і просили нас, щоб ми вважали (за гідне) обидві грамоти нашою королівською владою схвалити, підтвердити та зміцнити. Цих грамот, і першої з них, зміст дослівно подається та є такий.

Далі наводиться грамота Яна Казимира від 16 квітня 1652 р., яка містить привілей Казимира IV від 8 червня 1479 р. (див. док. № 147).

Другої ж грамоти зміст наводиться так.

Райці міста Львова в Русі. Всім та кожному, кому потрібно, змістом даної (грамоти) повідомляємо. Що за повної присутності нашого расцького львівського уряду славні та чесні цехмістри цеху пекарів, які у значній кількості скупчилися у місті Львові, особисто прийшли, представили нам у письмовій формі певну ординацію, прийняту за одностайною згодою всіх братів згаданого цеху, і просили, щоб влада нашого уряду її схвалила. Тієї ординації зміст за викладеними пунктами дослівно наводиться та є такий.

Перша стаття. Оскільки для купівлі збіжжя, особливо пшениці та жита, перекупнями і мучниками, які не тільки в поле, поза шляхами, але й у найближчі села заїжджають, скуповують збіжжя, що є великою перешкодою пекарському цеху, адже через це встановлюється висока ціна на збіжжя та його не можуть докупитися брати, внаслідок чого є велика дорожнеча у місті, а на тих усіх перекупнів вийшов декрет шляхетного та знаменитого магістрату з датою “субота напередодні Зелених свят, року Божого 1670” [24.V], під втратою куплених речей та урядовою карою, щоб таким перекупням і мучникам було заборонено на штуки (купувати) та заходити в поле і там, як на торзі на обох передмістях, наперед пшеницю та жито закуповувати, поки як пани міщани, так і брати цеху білого хліба не закуплять за своєю потребою. А кого би з перекупнів чи мучників на цьому спіймали, той має бути покараний.

Друга стаття. А ще часто через єврейську роботу, тобто через виготовлення та продаж білого хліба, булочок та пляцків, велику перешкоду має пекарський цех. З огляду на це, щоб євреям як у місті, так і на передмістях, по всіх вигаданих юрисдикціях було заборонено продавати білий хліб, булочки та пляцки, окрім виготовлених із (використанням) кошерного масла та гусячого смальцю.

Таким чином, ми, згадані райці, оглянувши вищезгадану ординацію та прихилившись до прохання цеху пекарів, ту ординацію, прийняту як для кращого їхнього порядку в місті й управління, так і для справи та користі всього міста, владою нашого уряду вважали (за гідне)

схвалити та підтвердити, як і схвалюємо та підтверджуємо. Для засвідчення цієї грамоти печатка нашого львівського раєцького уряду є притиснута. Дано та діялося у Львові у найближчий понеділок перед святом Св. Симона та Юди апостолів [26.X], року Божого 1671.

Миколай Людовік Абрек, писар міста Львова. Притиснута печатка того міста. Витяг з актів львівського раєцького уряду.

Таким чином, ми, Михайло, король, милостиво прихилиючись до згаданого прохання, поданого до нас від імені славетних старших і молодших (майстрів), а також усього цеху львівських пекарів, вищезгадані дві грамоти, як пергаментну, так і паперову, вважали (за гідне) у всіх їхніх пунктах, статтях, клазулах та умовах схвалити, підтвердити та зміцнити, як і (наскільки відповідає праву та має вжиток) схвалюємо, підтверджуємо та зміцнюємо даною нашою грамотою, вирішуючи, що вона повинна отримати силу та міць належної міцності. Для довір'я до цієї справи дану (грамоту) підписуємо нашою рукою та наказуємо скріпити печаткою королівства. Дано у Львові 30 жовтня, року Божого 1671.

Михайло, король.

Стефан Ганкевич, секретар королівського маєстату.

1690 р., травня 14, Варшава

Ян III Собеський підтверджує привілей Казимира IV від 8 червня 1479 р., виданий на користь львівського цеху пекарів

Транс.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 1027 (див. док. № 150).

Joannes Tertius Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Kyoviae, Samogitiae, Volyniae, Podoliae, Podlachiae, Livoniae, Smolensciae, Severiae, Czerniechoviaequae. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Productas coram nobis esse [litteras] tam paryreas, quam pergameneas, contubernio pistorum civitatis nostrae Leopoliensis servientes, continentes in se et quidem primas confirmationem jurium, privilegiorum, ordinationum et aliorum articulorum ad bonum regimen ejusdem contubernii spectantium, manibus serenissimorum olim divae memoriae Joannis Casimiri, Vladislai IV, Stephani, Sigismundi Augusti et Sigismundi I antecessorum nostrorum subscriptas, confirmatas atque et sigillis tam majoris, tum minoris cancellariae regni communitas, a serenissimo vero Casimiro II antecessore nostro eidem contubernio de nova radice datas et concessas, sanas, salvas, illaesas omnique suspicionis nota carentes, supplicatumque nobis esse nomine ejusdem contubernii per certos consiliarios nostros, quatenus et nos easdem literas manu nostra subscribere atque approbare, confirmare et ratificare dignemur. Quarum quidem literarum tenor sequitur talis.

Далі наводиться привілей Казимира IV від 8 червня 1479 р. (див. док. № 141).

Quorum quidem pistorum supplicationibus uti justis benigne annuentes literas praeinsertas, quae vires suas nonnisi ad beneplacitum paternae olim sive maiestatis Leopolim habuerunt perpetuo in omnibus earum punctis, clausulis, conditionibus et articulis ratas et gratas habentes approbandum,

confirmandum et ratificandum duximus approbamusque, ratificamus et confirmamus, decernentes easdem robur, debitae et perpetuae firmitatis obtinere, harum serie literarum in aevum¹.

Nos itaque Joannes [III] rex praedictae supplicationi uti justae et rationi consentaneae benigne annuentes ordinationem pistorum civitatis nostrae Leopoliensis atque omnia in iisdem literis superius expressis contentas, in omnibus earum punctis, clausulis, nexibus, ligamentis, articulis et conditionibus approbandas et confirmandas esse duximus, uti quidem approbamus et confirmamus praesentibus literis nostris, decernentes easdem vim et robur perpetuae firmitatis obtinere ac inviolabiliter ab omnibus observari perpetuo et in aevum. Quoniam vero supplicationi est nobis per eosdem pistores contubernii civitatis nostrae Leopoliensis, quod in suo opificio a variis hominibus extra contubernium ipsorum in praefata civitate nostra Leopoliensi, sub variis jurisdictionibus existentibus, praecipue vero a Judaeis maximum patientur injuriam et impedimentum. Proinde nos providendo indemnitati ipsorum volentesque, ut jura et privilegia a serenissimis antecessores nostris ipsis collata et constitutiones approbata in suo vigore maneant, mandamus et praecipuimus tam castrensi jurisdictioni, quam magistratui civitatis nostrae Leopoliensis, quatenus omnibus extra contubernium memoratum existentibus panes triticeos, quocunque nomine vocitatos pinsane[re] et venum exponene[re] tam in civitate, quam in suburbiis prohibeant et prohiberi curent, talesque omnes quicunque reperti fuerint in quibusque jurisdictionibus inveniantur paenis condignis prout violatores privilegiorum nostrorum puniri faciant, pro gratia nostra. In quorum fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo communiri jussimus. Datum Varsaviae in conventiis regni generalibus die decima quarta mensis Maii, anno Domini millesimo sexcentesimo nonagesimo, regni vero nostri decimo sexto anno.

Joannes [III] rex.

Adalbertus Stanislaus Chroscinski sacrae regiae maiestatis secretarius.

¹ Очевидно, цей абзац є модифікованим фрагментом іншого королівського трансумпта, що помилково потрапив до цього документа.

Нн III, Божою ласкою король (*титлатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім та кожному, кому потрібно. Представлено нам (грамоти), як паперову, так і пергаментну, що слугують цехові пекарів нашого міста Львова, в яких міститься перше підтвердження прав, привілеїв, ординацій та інших статей, котрі стосуються доброго порядку того цеху, підписані руками найясніших покійних, священної пам'яті Яна Казимира, Владислава IV, Стефана, Сигізмунда Августа та Сигізмунда I, наших попередників, підтверджені та скріплені як великою, так і малою печатками канцелярії королівства, а почавши від даної та наданої (грамоти) Казимиром II, нашим попередником, тому цехові від самого початку; цілі, непошкоджені та непорушні, позбавлені будь-якої підозри, і просили нас від їхнього імені через певних наших радників, щоб і ми цю грамоту вважали за гідне нашою рукою підписати, а також схвалити, підтвердити та зміцнити. Цієї (грамоти) зміст дослівно наводиться та є такий.

Далі наводиться привілей Казимира IV від 8 червня 1479 р. (див. док. № 141).

До тих прохань пекарів як справедливих милостиво прихилиючись, згадану грамоту, яка мала силу тільки до волі покійного короля або до королівського (приїзду) до Львова, назавжди у всіх її пунктах, клаузулах, умовах, маючи їх за міцні та визнані, вважали (за гідне) схвалити, підтвердити та зміцнити, як і схвалюємо, зміцнюємо та підтверджуємо, вирішуючи, що вона повинна отримати силу, належну і вічну міцність змістом цієї грамоти назавжди.

Таким чином, ми, Ян [III], король, до згаданого прохання як справедливого та розсудливого милостиво прихилившись, ординацію пекарів нашого міста Львова та все, що у вищезгаданих грамотах міститься, у всіх їхніх пунктах, клаузулах, зв'язках, пов'язаннях, статтях та умовах вважали (за гідне) схвалити та підтвердити, як і схвалюємо та підтверджуємо даною нашою грамотою, вирішуючи, що вона отримає силу та міць вічної міцності та неухильно має дотримуватися всіма вічно й назавжди. А оскільки є клопотання до нас з боку тих цехових пекарів нашого міста Львова, що вони у своєму фахові терплять несправедливість і перешкоди від різних людей, котрі перебувають поза їхнім цехом під різними юрисдикціями у згаданому нашому місті Львові, а особливо найбільше від євреїв; тому ми, бажаючи забезпечити їм відшкодування, щоб права та привілеї, надані їм найяснішими нашими попередниками, та схвалені конституції у своїй силі залишалися, наказуємо та велимо (урядовцям) як замкової юрисдикції, так і магістрату нашого міста Львова, щоб заборонили всім згаданим позацеховикам пекти та виставляти на продаж пшеничний хліб, названий будь-яким іменем, як у місті, так і на передмістях, і дбали, щоб інші забороняли. І всі ті, котрі будуть спіймані, виявлені на будь-яких юрисдикціях, хай будуть покарані відповідними карами як порушники наших привілеїв, задля нашої ласки. Для довір'я до цього дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали скріпити печаткою. Дано у Варшаві на вальному сеймі королівства 14 травня, року Божого 1690, а нашого панування 16 року.

Ян [III], король.

Адальберт Станіслав Хросцінський, секретар священного королівського маєстату.

1712 р., квітня 22, Варшава

Август II підтверджує дві грамоти: Михайла від 30 жовтня 1671 р. та Яна III від 14 травня 1690 р., в яких містяться права та привілеї львівського пекарського цеху

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 1027. Пергамент: 62,5x78,7 + 7,2 см. Ініціал “S”, вписаний синьою, червоною, зеленою та іншими фарбами. Вгорі зліва зображення орла; орел, ім'я короля та його титулатура виконані золотою фарбою. Напис: “Augustus 2-dus, anno Domini 1712” (XVIII). На шовковому біло-малиновому шнурку у бляшаній коробці печатка: Gum., XL, nr 143.

Регест: Каталог, № 813.

Augustus II Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Vołyniae, Kyoviae, Podoliae, Podlachiae, Livoniae, Smolensciae, Severiae, Czerniechoviaeqe necnon haereditarius rex Saxoniae et elector. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Reproductas et in suo originali commonstratas fuisse coram nobis literas binas pergameneas. Primas quidem manu serenissimi Michaelis antecessoris nostri regis Poloniae subscriptas et sigillo cancellariae regni maioris communitas, continentes in se confirmationem privilegiorum et articulorum contubernio pistorum Leopoliensibus servientium. Alteras vero itidem pergameneas manu serenissimi Joannis III antecessoris nostri, regis Poloniae subscriptas et sigillo cancellariae maioris regni communitas, continentes in se itidem confirmationem privilegiorum et articulorum contubernio pistorum Leopoliensibus servientium, sanas, salvas et illaesas omnique suspicionis nota carentes,

supplicatumque nobis est, ut easdem literas binas auctoritate nostra regia approbare, confirmare et ratificare dignaremur. Quarum quidem literarum et primarum quidem tenor de verbo ad verbum sequitur is estque talis.

Далі наводиться грамота Михайла від 30 жовтня 1671 р., яка містить підтвердження Яна Казимира привілею Казимира IV від 8 червня 1479 р. (див. док. №148).

Secundarum vero literarum tenor est talis.

Далі наводиться грамота Яна III Собеського від 14 травня 1690 р., яка містить привілей Казимира IV від 8 червня 1479 р. (див. док. № 149).

Insuper supplicatum nobis ut decretum consulare Leopoliense sub actu sabbatho pridie dominicae Misericordiae anno Domini millesimo sexcentesimo octuagesimo sexto latum, quo cavetur et inhibetur panis siliginei pistoribus ne triticum purum aut farinam ex puro tritio comparatam coemant, et cum siliginea immisceant, sub poena quinque marcarum toties quoties per quempiam iugere auctoritate nostra approbare, confirmare et ratificare dignaremur. Nos itaque Augustus II rex praefatae supplicationi nomine famatorum seniorum, juniorum totumque contubernii pistorum Leopoliensium apud nos factae benigne annuentes, suprainsertas binas literas pargameneas et punctum decreti consularis Leopoliensis in omnibus earum punctis, clausulis, articulis et conditionibus approbandas, confirmandas et ratificandas esse duximus, uti quidem approbamus, confirmamus et ratificamus praesentibus literis nostris, decernentes easdem vim ac robur debitae firmitatis obtinere debere. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscripsimus sigillo regni communiri mandavimus. Datum Varsaviae die XXII mensis Aprilis, anno Domini MDCCXII, regni vero nostri XV anno.

Augustus [III] rex.

Confirmatio iurum et privilegiorum contubernio pistorii civitatis nostrae Leopoliensis servientium.

Guilhelmus [sic] Roletson canonicus Posnaniensis, sacrae regiae maiestatis et sigilli regni secretarius manu propria.

 вгуст II, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім і кожному, кому потрібно. Представлено і в оригінальній формі показано дві пергаментні грамоти. Перша (грамота), підписана рукою найяснішого Михайла, нашого попередника, короля Польщі, та скріплена великою коронною печаткою, що містить у собі підтвердження привілеїв і статей, які слугують цехові львівських пекарів. А інша (грамота) також пергаментна, підписана рукою Яна III, нашого попередника, короля Польщі, та скріплена великою коронною печаткою, містить у собі також підтвердження привілеїв і статей, які слугують цехові львівських пекарів; (обидві грамоти) цілі, непошкоджені, непорушні та позбавлені будь-якої підозри, і просили нас, щоб ми вважали (за гідне) обидві грамоти нашою королівською владою схвалити, підтвердити та зміцнити. Цих грамот, і першої з них, зміст дослівно подається та є такий.

Далі наводиться грамота Михайла від 30 жовтня 1671 р., яка містить підтвердження Яна Казимира привілею Казимира IV від 8 червня 1479 р. (див. док. № 148).

А другої грамоти зміст є такий.

Далі наводиться грамота Яна III Собеського від 14 травня 1690 р., яка містить привілей Казимира IV від 8 червня 1479 р. (див. док. № 149).

Нарешті просили нас, щоб ми вважали за гідне нашою владою схвалити, підтвердити та зміцнити львівський раецький декрет під датою: субота напередодні неділі Милосердя, року Божого

1686 [27.IV], за яким застерігалось та заборонялось пекарям житнього хліба скуповувати справжню пшеницю або борошно, виготовлене зі справжньої пшениці, та змішувати із житом, під карою 5 гривень стільки разів, скільки (це) вчинять. Таким чином, ми, Август II, король, милостиво прихилиючись до згаданого прохання, вчиненого перед нами від імені славетних старших і молодших (майстрів) та всього цеху львівських пекарів, вищезгадані дві пергаментні грамоти та пункт львівського расцького декрету в усіх їхніх пунктах, клаузулах, статтях та умовах уважали (за гідне) схвалити, підтвердити та зміцнити, як і схвалюємо, підтверджуємо та зміцнюємо даною нашою грамотою, вирішуючи, що вона повинна отримати силу та міць належної міцності. Для довір'я до цієї справи дану (грамоту) підписуємо нашою рукою, наказуємо скріпити печаткою королівства. Дано у Варшаві 22 квітня, року Божого 1712, а нашого панування 15 року.

Август [II], король.

Підтвердження прав і привілеїв, які слугують цехові пекарів нашого міста Львова.

Гульгельм Ролетсон, познанський канонік, секретар священного королівського маєстату та королівської печатки власною рукою.

1769 р., грудня 2, Варшава

Станіслав Август підтверджує права та привілеї львівського пекарського цеху, які містять підтвердження попередніх королів, у тому числі й найдавніший привілей Казимира IV від 8 червня 1479 р.

Облята: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 127, с. 376-397. Напис копіїста: “Sabbatho post octavam festi Immaculae Conceptionis Beatae Virginis Mariae proximo die scilicet 16 Xbris, anno Domini 1769. Confirmatio praesens per oblatam ad acta officii consularis porrecta et ad verbo ad verbum ingrossata est. Fran[ciscus] Xav[erius] Jaskiewicz sacrae regiae maiestatis secretarius, officii consularis notarius manu propria” (XVIII).

Коп.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 339, арк. 8-18, 20-27зв., 29-32зв.

Stanislaus Augustus Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Kyoviae, Vołyniae, Podoliae, Podlachiae, Livoniae, Smolensciae, Severiae et Czerniechoviae. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Reproductas coram nobis esse literas pergameneas manu serenissimi olim divae memoriae Augusti II regis Poloniae, praedecessoris nostri subscriptas et sigillo regni pensili communitas, sanas, salvas et illaesas omnique suspicionis nota carentes, continentes in se confirmationem jurium et privilegiorum contubernio pistorum civitatis nostrae Leopoliensis servientium, supplicatumque nobis est nomine eiusdem contubernii, ut hasce literas autoritate nostra regia approbare, confirmare et ratificare dignaremur. Quarum quidem literarum tenor de verbo ad verbum sequitur is estque eiusmodi.

Далі наводиться грамота Августа II від 22 квітня 1712 р., яка містить привілей Яна III Собеського від 14 травня 1690 р. з підтвердженням прав і привілеїв цеху львівських пекарів (див. док. № 150).

Cui supplicationi nos Stanislaus Augustus rex benigne annuentes praeinserta jura, privilegia contubernio pistorum Leopoliensium servientia, in omnibus earum punctis, clausulis et conditionibus

approbanda, confirmanda et ratificanda esse duximus, prout quidem (in quantum juris est sunt et usus eorum habetur ac non praejudicando quidquam ordinationi per nobilem et spectabilem magistratum Leopoliensem praefato contubernio praescriptae) approbamus, confirmamus et ratificamus, decernentes easdem vim et robur debitaе firmitatis obtinere debere. In quorum fidem praesentes manu nostra subscriptas, sigillo regni communiri jussimus. Datum Varsaviae die II-da mensis Xbris, anno Domini MDCCLXIX, regni vero nostri VI anno.

Stanislaus Augustus rex.

Confirmatio jurium et privilegiorum contubernio pistorum civitatis Leopoliensis servientium.

Antonius Sikorski sacrae regiae maiestatis et sigili majoris regni secretarius.

таніслав Август, Божою ласкою король (*титулатура*). Повіdomляємо даною нашою грамотою всім та кожному, кому потрібно. Представлено перед нами пергаментну грамоту, підписану рукою найяснішого покійного, священної пам'яті Августа II, короля Польщі, нашого попередника, та скріплену вислою печаткою королівства, цілу, непорушну та непошкоджену, позбавлену будь-якої підозри, що містить у собі підтвердження прав і привілеїв, які слугують цехові пекарів нашого міста Львова, і просили нас від імені того цеху, щоб цю грамоту ми вважали за гідне нашою королівською владою схвалити, підтвердити та зміцнити. Тієї грамоти зміст дослівно наводиться та є такий.

Далі наводиться грамота Августа II від 22 квітня 1712 р., яка містить привілей Яна III Собеського від 14 травня 1690 р. з підтвердженням прав і привілеїв цеху львівських пекарів (див. док. № 150).

До такого прохання ми, Станіслав Август, король, милостиво прихилиючись, внесені права, привілеї, які слугують цехові львівських пекарів, вважали (за гідне) у всіх їхніх пунктах, клаузулах та умовах схвалити, підтвердити та зміцнити, як і (наскільки відповідають праву, мають ужиток і не суперечать якійсь ординації, винесеній шляхетним і знаменитим львівським магістратом для того цеху) схвалюємо, підтверджуємо та зміцнюємо, вирішуючи, що вона повинна отримати силу та міць належної міцності. Для довір'я дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали скріпити печаткою королівства. Дано у Варшаві 2 грудня, року Божого 1769, а нашого панування 6 року.

Станіслав Август, король.

Підтвердження прав і привілеїв, які слугують цехові пекарів міста Львова.

Антон Сікорський, секретар священного королівського маєстату та великої печатки королівства.

1770 р., серпня 14 та листопада 14, Львів

Депутовані від міської ради райці Львова Василь Ілляшевич, Ян Шкороховський, Йозеф Бляйхнер встановлюють статут для цеху пекарів житнього хліба, залишаючи невирішені питання на вирішення расцької колегії

Nziano się w Lwowie we wtorek w wigilią festu Wniebowzięcia Najswiętszej Maryi Panny dnia 14 miesiąca Sierpnia, roku Pańskiego 1770.

My niżej podpisani dekretem szlchetnego magistratu Lwowskiego w poniedziałek na zajutrz niedzieli Miłosierdzia, dnia bowiem trzydziestego kwietnia, roku terazniejszego 1770go z instancyi Jozefa Libeneka y Antoniego Jeczyna cechi piekarskiej białego chleba cechmistrzow swym y całej rzeczoney cechi imieniem czyniących nastąpiącym do dania zupełney rezolucyi y uznania finalnego czyli piekarzow żytnego chleba złączyć do cechu piekarskiego białego chleba czyli nie? y ordynacyę onym dobrego porządku przepisać wyznaczeni z posrodku magistratu deputaci, zafundowawszy jurysdykcyę swoię, gdy strony przytomne, to iest wspomniani Jozef Libenek y Antoni Jeczyn cechmistrze cechi białego chleba imieniem stawiający z iedney, a uczciwi Teodor Wojatyński y Jan Hanulewicz piekarze żytnego chleba, swym y innych piekarzow żytnego chleba, przedmieszczan Lwowskich, czyniący, między sobą ustnie rozpierali się. Ktorych stron rozpierających się allegacye y przyczyny przed nami deputatami wniesione rostrząsnowszy y zważywszy, mając sobie w spomnionym dekretem szlchetnego magistratu wszelką moc y władzę nadaną uznania bydź potrzebnego przyłączenia piekarzom żytnego chleba do cechu piekarskiego chleba białego lub nie? Na fundamencie takowey sobie władzy daney chcąc dobru publicznemu miasta tego y wszystkim obywatelom tak w mieście, iako y na przedmiesciach mieszkaiącym dogodzić, uznaiemy, iż piekarze żytnego chleba do cechu piekarskiego chleba białego (ktorych podług ordynacyi szlchetnego magistratu de anno 1771mo temuż cechowi białego chleba nadaney przywilejami nayiasniejszych monarchow krolow Polskich, panow miłosciwych approbowaney więcey iak dwudziestu bydź nie może) z przyczyn niżej wyrażonych.

Pierwszey. Iż lidzba piekarzow dwudziestu na miasto Lwow y przedmiescia z odległosciami w pieczywie chleba y dostarczania zawsze onego nie wystarczałyby, a ztąd dla obywatelow samych wielkie byłoby pokrzywdzenie w niedostarczaniu chleba.

Z drugiey. Iż większa daleko konsumpcya chleba żytnego, niżeli białego zawsze bywała, dopieroż terazniejszych czasow przez powiększenie obywatelow, iako y woyska lokacyi, także przechodzącego codzienie żołnierza, konsumpcyą większą czyni, a tak przez szczupłość piekarzow nie tylkoby karystyę sprawiło, lecz drogość y różne ztąd działyby się inkonwienieny, kłutnie y napasci.

Z trzeciey. Przez powiększenie rzemielnika nie tylko iest wygoda dla obywatela tutejszego, ale też dla przeiezdziących różney kondycyi y stanu ludzi, nie mniej dobrem publicznym przez zywienie codzienie żołnierza, płacenie podatkow, ponoszenie zarowno wszelkich ciężarow z współ swemi obywatelami.

Z czwartey. Iż przyłączenie piekarzow ordynaryinego chleba do dwudziestu cechowych białego chleba sprawiłoby między nimi niemale sprzeczki y kłutnie, gdyż bracia białego chleba we dwudziestu osobach prawem oznaczeni, nie mogliby mieć piekarzow ordynaryinego chleba za współ braci, iako nad lidzbę swoią będących, ale za partaczow kwartałowych.

Z piątey przyczyny. Iż gdyby przyłączeni byli pod czas podatkow ci dwudziestu białego chleba, zasłaniałiby się przyłączonemi y ich na przypadaiący na swą cychę podatek depaktowaliby, iako się to iusz przed czasem na nich pokazuje, gdy od kilku pod pretextem przyięcia ich do cechu swego kilkadziesiąt czerwonych złotych na swoy partykularny interest wymogli, sami zaś albo mało co, albo nic do takowego podatku przykładaliby się, przez co by publicum miało detryment.

Z szostey przyczyny. Ze z rozłączenia takowych piekarzow, ile że nigdy złączeni nie byli, większy dla miasta emolument wynika, gdy dwie cechy będą, y dwa podatki płacone bydź mogą

juxta vires onych, niemniey y z teyże, gdy będą mieli osobną cychę piekarze ordynaryinego chleba, będzie pomnożenie ludzi w miescie, sposob do życia mających, per consequens onera civitatis ponosić drugim dopomagających, za niemogących piekarzow ordynaryinego chleba do cech białego chleba bydz przyłączonemi, y owszem osobną swoją cychę powinnych mieć uznawszy, aby tez porządek pomiędzy sobą nie byli y onych pewna lidzba, lidzbę ich do osob tylko trzydziestu oznaczamy, dla których bydz rządzenia się przepisy czyli artykuły bydz potrzebne sądziemy y do ułożenia onych kondescensyą swą zalimitować kazalismy.

Na dniu zaś dziesieyszym w sobote przed świętą Jadwigą, dnia czternastego pazdziernika roku Panskiego 1770 stronom, iako wyżey stawaiącym takowe przez nas deputatow opisane punkta czyli artykuły publikowalismy idque in tenore sequenti.

Artykuł 1. Ponieważ każde zgromadzenie w pobożności zachować się powinno y pod sądem starszeństwa z pomiędzy siebie wybranego zastawać, dla tego wszyscy bracia cechowi teraz y na potym będący do tego bractwa wstępujący boiaźń Boską przed oczyma mieć mają, a świadectwami o swoim urodzeniu bogomysłności y dobrych obyczaiach w swym cechu wywieść się y one do skrzynki cechowey podać, starszych dwóch czyli cechmistrzow, pierwszego y wtorego, ludzi także pobożnych, dobrych obyczaiow do sprawowania urzędu swego czułych y pilnych, aby wszelkiego porządku tego doglądali z posrodku siebie corocznie wybrać y przez wolne głosy albo wota braci w każdym roku w dzień świętego Macieja apostoła obrać y następującym zasiadaniu szlachetnego magistratu urzędowi radzieckiemu miasta tego obranych prezentować, a obrani zwyczajną przysięgę na cechmistrzowstwo podobnie, iak inne cychi zwykli, przed tymże urzędem wykonać powinni będą, którym to starszym, to iest cechmistrzom, wszelka uczciwość y posłuszeństwo od braci cechowych y kazdego z osobna bydz mają czynione. Skrzynka zaś dwoma zamkami bydz powinna zamknięta, ieden klucz u cechmistrza starszego, a drugi klucz od zamku drugiego u starszego stołowego bydz powinien, które w niebytności swojej z przyczyn słusnych następującym po sobie zostawywane bydz mają, a ta nieprzytomność czyli oddalenie się za wiadomością cechmistrza bydz powinna starszego. A samego cechmistrza starszego za wiadomością młodszego cechmistrza y stołowych. Ta zaś skrzynka ma bydz u cechmistrza starszego lub na innym w miescie bezpiecznym mieyscu konserwowana.

Artykuł drugi. Po elekcyi y wykonaniu na cechmistrzowstwo przez obranych cechmistrzow przysiędze ma bydz złożona sessya cechowa, na których starszych braci stołowych powinna bydz elekcyja, na które urzędy schodzący z cechmistrzowstwa przeszłorocznego pierszeństwo mieć powinni, iezeli im nieoddanie zupełnych rachunkow z dochodow cechowych całorocznych, lub inna iakowa przyczyna przeszkodą nie będzie. Te zaś rachunki w obecności braci cechowych tygodniem przed doroczną cechmistrzow elekcyą mają bydz słuchane y pilnie likwidowane, a gdy zgodne będą, iako sprawiedliwe y prawdziwe od wszystkich braci po starszeństwu na rachunkach znajdujących się podpisane y szlachetnemu magistratowi czyli jego mosci panu burmistrzowi do zrewidowania y approbacyi prezentowane bydz powinni.

Trzeci artykuł. Schadzki czyli sessye cechowe w każdej cwierci roku odprawowane bydz mają, na ktore cechmistrze braci cechowych wszystkich obsyłać powinni znakiem cechowym pieczęcią urzędu prezydeńskiego oznaczonym, a gdy się bracia zeydą do cechu, każdy na swoim przywoitym mieyscu, ieden drugiego nieposiadając, ani się zamawiając, trzyżwo y wczesnie na naznaczone przez cechmistrza godzinę, pod karą niżey opisaną, zasiadź powinni. Cechmistrz zaś starszy ma cychę gaić w te słowa. "Ja NN (to iest imie swoje wyraziąc) gaię cychę mocą pana Boga w Troycy S. Jedynego, mocą nayiasniejszego krola jego mosci Polskiego, pana naszego

miłosciwego, mocą szlchetnych panow radziec y całego urzędu miasta tego y mocą moją cechmistrzowską, z wolą panow braci, zapowiadając pospolity pokoy w tym tu naszym zgromadzeniu”. Po zagaieniu takowym cychi, wszyscy mają się skromnie sprawować y słuchać, co im do dobrego porządku y zachowania całosci praw, ku wygodzie dobra pospolitego w tym miescie, tenże cechmistrz do rezolucyi poda, to wszystko ieden nad drugiego nie wrywając się, porządnie po starszeństwie za razdaniem [sic] wotow przez cechmistrza prezydującego rezolwować powinni, ani się zamawiać, a tym bardziey sprzeczać, ani się ieden na drugiego porywać ręką lub słowami nieprzystoynemi powstawać, a takowy przestępny zaraz ma być sądzony y ukarany tym sposobem. Za posiadanie drugiego groszy 12 do skrzynki. Za zamowienie się y swar, tudzież przychodzenie do cychi piianym wosku białego funt lub swic parę wazących tyleż, a do ołtarza Pana Jezusa Ubiczowanego w archikatedrze Lwowskiej, iezeli przestępny obrządku Łacińskiego, lub do cyrkwi Zwiastowania Nayswiętszey Panny Maryi, iezeli obrządku y religii Greckiej będzie. Za podniesienie ręki ieden na drugiego do uderzenia, za nieprzystoynemi y nieuczciwemi słowami powstanie dwa funty wosku białego lub tyleż wazących swic do wspomnianych mieysc, respective według swego obrządku, y grzywien dwie do skrzynki, tyleż urzędowi prezydeńskiemu. A gdyby który czuł się być ukrzywdzonym przez decyzją cechową, tedy wolno mu będzie appelować do sądu prezydeńskiego y cycha powinna mu appellacy dopuścić, dekret na piśmie z podpisem cechmistrzow y stołowych wydać. Razy zaś bite gdyby się trafiły między cechowemi pod czas sessyi, pod sąd cechowy podpadać nie mają. Wolno zaś będzie procz sessyi kwartalnych z słusznych przyczyn y potrzeb wiele razy tego interess wyciągać będzie, składać cychę y obsyłać bracia cechmistrze naradziwszy się z sobą y stołowemi.

Artykuł czwarty. Ze każde zgromadzenie powinno mieć wzgląd na potrzeby publiczne swego zgromadzenia, więc po zagaieniu cechy kwartalney, każdy z braci cechowych, poczwszy [sic] od cechmistrzow y stołowych aż do ostatniego czyli przytomny, czyli dla słusznych przyczyn nieprzytomny powinien dać do skrzynki groszy 10 pod winą na niechających tey składki dać y sprzecznego zapłacenia we dwoie za pierwszy raz, za drugi lub trzeci takowego nieposłuszeństwa y nieswornosci pod winą grzywny iedney do skrzynki, a na cechmistrzow o takowey składce niedbałych w dawaniu przez się y wybieraniu od drugich, kara zapłacenia z własney kieszeni niedobraných składek, a te pieniądze mają być konserwowane na sam tylko interess cechowy naypilniejszy, naprzykład podatek mieyski obrucić się mają y nietykane na inne potrzeby, chyba za wiadomością szlchetnego prezydenta. Obesłany, a nieprzytomny w cysze bez żadney słuszney przyczyny grzywną iedną do skrzynki y funtem iednym wosku do kościoła obrządku swego karany być ma, późno przychodzący po otwartym skarbie, nie dawszy słuszney przyczyny opieszalosci, ma dać groszy ośm. Młodzi w cysze alias ostatni w rejestrze wstępujący wczesnie schodzić się powinni dla potrzeb cechowych y posług cechmistrzowskich, których powinno być czterech, a ci po kwartale usługę obsyłania znakiem braci cechowych do cechu odprawiać powinni pod karą. Za niewczesne przychodzenie y nieposłuszeństwo cechmistrzom więzenia ratusznego za kłudką [sic] przez godzin dwadziescia cztery za rekwizycją cechmistrzow y powrocenia na tę rekwizycją erogowanego kosztu, który od młodszestwa alias od posług w ten czas wolni być powinni, gdy inni bracia do cychi wstąpią y młodszestwo zaczną we czterech po wstąpieniu niedzielach. Ten czas zaś nowo wstąpiony wyzszege w rejestrze zluzować ma, chybaby czterech razem wstąpiło, to wszystkich czterech zluzią.

Artykuł 5ty. O każdym bracie cechowym zle się w domu rządzącym czyli ozenionym, czyli nieozenionym, swywoli y rozpusty patrzącym w domu swym pozwalającym, cechmistrze na ten

czas będący, pilne na to oko mając, aby się między ich bracią to niedziało utędowni jego mosci pana prezydenta donosić mają, aby za to przyzwoitą według występku odniósł karę, pierwey iednak prywatnie onych o to upomniawszy alias, gdyby nie doniesli cechmistrze, a instygator zkądinąd dowiedział się, tedy cechmistrze karze podlegać powinni grzywien pięciu do skrzynki, urzędowi tylez, zaś jego mosci instygatorowi przez połowę.

Artykuł 6ty. Co iest celem y wynalazkiem tego cechu, to iest publiczna wygoda, tak do tego wszyscy bracia cechowi obowiązani bydz powinni, aby chleba ordynaryinego bądź z żyta, bądź z przenicy, bądź surzyczny alias mieszano z żyta y przenicy dobrze wypieczonego y pięknie uchodzonego, pulchnego, a nie zakalistego dla miasta y obywatelow iego dostarczali, który lub sami na wyznaczonych przez ekonomią mieyscach podług taxy y wagi sprawiedliwey, na ten czas od urzędow przyzwoitych uchwaloney y wynalezoney przedawać lub do przedawania na utarki rozdawać wolno im będzie. Nie wolno zaś pod zadnym pretextem in praejudicium cechy białego chleba żadnego białego chleba robić pod konfiskacją onegoż za doniesieniem cechmistrzow białego chleba przez urząd prezydeński y na ubogich rozdanie, tak też nie wolno będzie nikomu w cechu ich nie będącemu w tym pieczeniu y przedawaniu bądź chrzescianinowi, bądź Zydowi przeszkody czynić pod zabranie takowego chleba y rozdaniem na ubogich za rekwizycją urzędu prezydeńskiego, iako wyżej y rozwaleniem pieca. W święta uroczyste obozga obrządku chleba robić nie mają, a z pułnocy z święta na powszechny dzień pod winą czterech funtow wosku białego czyli tylez ważących swic do ołtarza lub cerkwi swego obrządku, a w pryncypalniejsze zaś święta Bożego Narodzenia, Wielkanocy y Zesłania Ducha Świętego wszyscy od roboty y pieczenia strzymać się powinni dnia pierwszego po takowąż samą karą na przestępnym extendować się mając.

Artykuł 7my. Poniewaz dotychczas ci piekarze nie mające między sobą dobrego porządku y powrocenia sposoby kredytami, od Zydow branych, zboż do swoiey professyi niszczyli się, a za tym z drugiey lub trzeciey ręki takowe zboża mając, drogo chleb przedawać przymuszeni, obywatelom kupującym chleb nieiakie pokrzywdzenie przynosili. Za czym aby takowych do cechu swego ile moznosci przyjmowali, którzyby byli w stanie z pierwszey ręki zboża kupować, wszyscy zaś cechowi namowiwszy się na swoiey sesszyi w iednomyslność y w iedno rozumienie iezeli iaka znaczna kwota zboża na targ przybędzie, oneż zakupić starali się y podług proporcji, wiele kto na to pieniądze da, zbożem podzielili się, a to dla tego, żeby y chleb tańszy był y szkodliwych dla obywatelow chrzescian handlow Zydow zabronić mogli.

Artykuł 8my. Aże teraz dopiero porządek y artykuły dla tego cechu piekarskiego ordynaryinego chleba ustanawiaią się y zaden w tym zgromadzeniu dotąd będący formalnego prawa cechowego nie miał, ani cechi przeprowadzał. Za czym autoryzując ich odtąd aktualną bracią cechową, aby kazdy do lidzby y rejestru braci osob trzydziestu wyżej naznaczoney przyjęty y wpisany nasamprzod prawo mieyskie przyioł za ukazaniem urodzonych listow y po przyjęciu mieyskiego w niedziel dwanascie do skrzynki cechowej złotych dwanascie [sic] pięć złożył na potrzeby cechowe, który zaś potym dopełnioney lidzbie 30 z uczniow na mieysce zmarłego przyjmowany będzie z obcych nie maystrowskich synow. Ten po przyjęciu mieyskiego prawa w pułroku ma do skrzynki zapłacić na porzebę cechową złotych 50, a maystrowski syn przez połowę, to iest złotych 25, a tych pieniędzy cycha na skupowanie zboż, tak iednak aby nie zginely y do skarborny nazad powracane były zażyć może, których całosci cechmistrze, za czasem będący y stołowi przestrzegać pod winą dołożenia ze swego natychmiast coby zginelo mają y rachunki z nich corocznie oddawać obligowani są. Traktamentow żadnych tak od wstępuiących do cychy, iako wyzwalaiących za towarzysz podług następuiącego punktu cechmistrze, stołowi, ani cała cycha wyciągać nie powinna, a to na fundamencie

dekretu jego krolewskiej mosci anni 1746 pod karą przez urząd prezydeński, gdy o to oskarżeni będą wynaleziona.

Artykuł 9ty. Gdyby ktoremu bratu iednemu lub dwom, albo więcej cechowym zostało chleba dobrze uchodzonego, że go rozprzedać za świeżo nie mógł czyli nie mogli, aby na nim nie szkodował lub nie szkodowali, iakby bardziey szczerstwiał, tedy wolno im będzie udać się do cechmistrza starszego albo w niebytnosci lub niesposobnosci tego, do młodszego, a w niebytnosci czyli niesposobnosci obydwóch, do starszego stołowego, aby takowy chleb pozostały bracia między siebie rozebrali rownie nieexcypuiąc od tegoż y cechmistrzow, a za rozebrany między siebie takowy chleb czerstw y pieniądzy temu, czyi chleb będzie, powrocili należące, a to pod winą na starszych respective cechmistrzow czyli stołowego grzywien 5 do skrzynki cechowej y tyleż na szlachtetnego jego mosc pana prezydenta, a na braci tey dyspozycyi starszych sprzeciwiających się grzywien 3 do skrzynki, tyleż na jego mosc pana burmistrza nieodstępnie extendować się maiącą.

Artykuł 10ty. Bracia cechowi powinni się starać o należytą umiejętność, doskonałość y chędogość około chleba robienia w rzemisle swoim piekarskim, który bez żadney nagany należycie uchodzony, smakowity, dobrze wypieczony, namiesiony, nieobrzędny, wagę sprawiedliwą maiący, ku posiłkowi pożyteczny bydź ma, do czego y uczniow mieć powinni z dobrym zaleceniem, y tego ucznia w cechu zapisawszy, po roku terminy swego w sześć niedziel, ieżeli w swoiey professyi wydoskonalonym będzie y bez noty sprawował się, onegoż w całym cechu na złożoney sessyi wyzwolić powinien y za towarzysza wpisać cycha obligowana będzie, a on za to do skrzynki cechowej złotych cztery zapłacić powinien. Jeżeli zaś nie będzie umiejętnym dłużej podług wyznaczenia cechmistrzow doskonalić się ma, a maystrowie szczerze onych aplikować, targowania się uczyć y cokolwiek do rzemiesła tego należy pokazać obligowani są, alias za uskarżeniem się przed cechmistrzami na maystra nakazać mu y sprawiedliwość uczynić z niego powinni, a tak wyterminowany y zapisany towarzysz wolność mieć będzie, przerobiwszy u tego maystra, od ktorego się wyzwolił, kwartał u innego maystra za towarzysz służyć, poki maystrem nie zostanie, o co iednak cechmistrza upraszać ma, aby go do drugiego dał maystra, a wykroczny towarzysz ma bydź na obycaie alias plagi podług występku karany.

Artykuł iednasty. Wdowom zonom maystrowskim dobrze się w swym stanie wdowim sprawującym, wolno będzie rzemiesło robić, ktorey towarzysza dobrego cycha dać powinna. Także cycha starać cię ma wdowie o przydanie kuratora u szlachtetnego magistratu, przy którym sobie przydanym kuratorze wdowa inwentarz wszystkiego dobra, po maystrze zmarłym lub maystrowey, uczynić y spisać powinna. Dzieciom zaś opiekunow, a te dobro pozostałe, żeby nie zginięło y ze szkodą dla dzieci sierot pozostałych nie było, taż cecha pilność y wszelki dozor mieć powinna. Jeżeliby zaś za inney professyi czł[owi]eka wdowa za mąż poszła, tedy rzemiesła tego robić nie ma, co się powinno rozumieć y o mężu pozostałym wdowcu, aby inwentarz czynił.

Artykuł dwunasty. Za zmarłych braci cechowych cztery mszy rekwiálne na rok co kwartał po kwartalney sessyi na zaiutrz naymować bracia cechowi obligowani będą, dwie przed Panem Juzusem [sic] Ukrzyżowanym, a dwie w cyrkwi [sic] Zwiastowania Nayswiętszey Panny, na którey bracia wszyscy znaydować się powinni z obwieszczeniem przez cechmistrzow, ktorzyby zaś z braci cechowych maystrow nie był na kwartalney mszy y nie dał słuszney przyczyny, ma dać xiędzu obrządku swego przez ręce cechmistrza za dusze braci swoich groszy 12. Na te msze y na naięcie oney tudzież na kupno swic pułfuntowych czterech expens ze skrzynki cechowej ma bydź poniesiony. A że zawsze ten cech expensy miania wyciąga, przeto bracia cechowi od każdego pieczywa chleba po groszy dwa do skrzynki importować y oddawać powinni będą sub poena na

sprzeciwiać się dupli. Także wszyscy bracia czechowi z chorągwią, która im swego czasu sporządzić wolno będzie, a jeżeliby swojej mieć nie mogli, pod inną chorągwią, pod którą szlachetny jego moc pan prezydent wyznaczy, stawić się powinni będą, a gdzie tylko cechmistrze podług zwyczaju innych cech potrzebni są, tam ciż cechmistrze stawić się mają.

Którą to ordynację opisaną, iako wyżej, oney poprawienie y approbowanie lub nie? do szlachetnego urzędu radzieckiego z stronami y gotowym terminem za poprzedzającym wpisem do rejestru spraw przyzwoitego odsyłamy. Ze zaś z doniesienia piekarzow ordynaryinego chleba wiadomo na iest, iż cycha piekarska białego chleba bez wiadomości szlachetnego magistratu przywatną swoją odwagą, a co większą nad opis swoich praw y ordynacyi, ludzi takowych z pomiędzy piekarzow ordynaryinego chleba, to iest Jędrzeia Sliwskiego, Michała Bielieckiego, Szczepana Stawińskiego, Tomasza Pindziewicza y Jana Kunaszewicza, którzy ani ich professyi nie terminowali, ani się wyzwali, ani robotę ich białą umięających, ani też nawet onych kiedy praktykujących widząc, do cechu swego przyieli y od kazdego z nich po czerwonych złotych dziesięć procz inney expensy różnemi sposobami y postrachami dla zysku swego przywatnego wymogli, y w skutku samym wzięli. Podobnież y od innych piekarzow kilkunastu, iako registr tych wszystkich przed nami położony waraża po złotych kilkudziesiąt y po kilka nie wiedzieć na co y pod iakim pretextem, bo tych nawet y do cechu swego nie przyieli, powymuszali y pobrali, tak też y cycha białego chleba nowo uczyniony w cysze na dniu czternastym miesiąca Lipca roku terazniejszego 1770go szlakow dyspartymen, tak dla swoich własnych białego chleba braci, iako y dla wyżej specyfikowanych ordynaryinego chleba przyjętych opisany, który dyspartymen dekretowi y dyspartymentowi urzędu prezydeńskiego w roku przeszłym 1769tym w sobote przed niedzielą Reminiscere wielkoposną dnia osmnastego Lutego zaszedłmu daleko przeciwny położyli, a temu cechowemu dyspartymentowi niektorzy z braci cechowych, iako to sławetny Jozef Ambrożewski senior tey cechi, że bez niego y przeciw jego woli przez terazniejszych cechmistrzow wstanowiony iest, sprzecewia się, a zaś cechmistrze, to iest sławetny Ertell Leopold y uczciwy Jozef Libenek o manutencyą onegoż porządku cechowego upraszali y upraszają. Za czym nizey podpisani deputaci nie mając wyraźnego zlecenia sobie od szlachetnego urzędu magistratu u dekrete remisionis takowę kategorię rezolwować y decydować, onę dla rezolucyi y decyzji tak względem przyjęcia wyżej wyrażonych osob z cychi zytnego chleba do cechu białego chleba, czy mają w takowym cechu permanere lub nie? y powzięta od nich kwota, iako też y innych w rejestrze specyfikowana, jeżeli cysze białego shleba cedere ma, albo nie? Tudzież który dyspartymen szlakow czyli prezydeński, czyli też cechowy, utrzymany bydź ma, do tegoż szlachetnego urzędu radzieckiego odsyłamy. Co wszystko rękami naszymi własnymi podpisujemy. Datum ut supra.

Bazyli Iłaszewicz vicesenior, radca od szlachetnego magistratu do tego interessu deputowany manu propria.

Joannes Nepomucen Szkrachowski radca do tegoż interessu ułożenia od szlachetnego magistratu deputowany manu propria.

Josephus Blaychner consul Leopoliensis.

іялося у Львові у вівторок у переддень свята Успіння Діви Марії 14 серпня, року Божого 1770.

Ми, нижче підписані, визначені та депутовані з грона магістрату декретом шляхетного львівського магістрату в понеділок, на другий день неділі “Милосердя”,

а саме дня 30 квітня, року теперішнього 1770, на прохання Йозефа Лібенка та Антонія Єчина, цехмістрів пекарського цеху білого хліба, які діють від свого імені та цілого згаданого цеху, для видання повної постанови й остаточного рішення щодо того, чи пекарів житнього хліба слід приєднати до цеху пекарів білого хліба, чи ні, а також (чи слід) переписати їм ординацію для доброго порядку. (Депутати) обґрунтували свою юрисдикцію, де присутні сторони, тобто згадані Йозеф Лібенек та Антоній Єчин, цехмістри цеху білого хліба, котрі стали з одного боку, та чесні Теодор Воятинський та Ян Ганулевич, пекарі житнього хліба, які діють від свого імені та інших пекарів житнього хліба, львівських передміщан, між собою усно дискутували. Розглянувши та зваживши на аргументи та причини тих сторін, що дискутують, внесені перед нами, депутатами, маючи у згаданому декреті шляхетного магістрату всю надану силу та владу щодо вирішення потрібності приєднання пекарів житнього хліба до пекарського цеху білого хліба, на фундаменті такої влади, наданій собі, бажаючи допомогти публічному добру того міста та всім мешканцям, котрі живуть як у місті, так і на передмістях, визнаємо, що пекарі житнього хліба до цеху пекарів білого хліба (яких, відповідно до наданої тому цехові білого хліба ординації шляхетного магістрату від 1771 р.¹, схваленої привілеями найясніших монархів, польських королів, панів милостивих, не може бути більш ніж двадцяти) з нижченаведених причин.

Перша (причина). Оскільки кількості двадцяти пекарів на місто Львів і передмістя з прилеглостями завжди не вистачало би для печення та доставки хліба, а через це для власне жителів були би великі кривди, (зумовлені) нестачею хліба.

Друга (причина). Оскільки завжди споживання житнього хліба було більше, ніж білого, а в теперішніх часах через збільшення як жителів, так і локацій війська та щоденних переходів вояків зростає споживання, тому малочисельність пекарів зумовила би не тільки нестачу, але й дорожнечу, звідки би взялися різні незручності, колотнечі та напасті.

Третя (причина). Через збільшення (кількості) ремісників є вигода не тільки для місцевого жителя, але й також для подорожуючих людей різних станів, а також для публічного добра через щоденне харчування вояків, сплату податків, несення порівно всіх тягарів разом з усіма жителями.

Четверта (причина). А приєднання пекарів звичайного хліба до двадцяти пекарів білого хліба спричинило би між ними значні суперечки та колотнечу, адже брати білого хліба, визначені правом у двадцяти осіб, не могли би погодитися мати пекарів звичайного хліба за співбратів, що були понад їхню кількість, а (мали би) їх за кварталних партачів.

П'ята причина. А коли би приєднані були під час податків, то ті двадцять пекарів білого хліба ховалися би за приєднаних та витягували би з них припадаючий на їхній цех податок, як це перед цим щодо них виявилось, коли від кількох (вступаючих) під приводом прийняття до свого цеху витягнули на свою особисту користь кількадесят червоних золотих, а самі або мало що, або зовсім до такого податку не прикладалися, через що була би втрата для суспільної користі.

Шоста (причина). Оскільки з роз'єднання тих пекарів, адже ніколи не були з'єднані, більша би вийшла користь для міста, коли будуть два цехи і два податки будуть платитися відповідно до (числа) тих людей, а також через те, що коли пекарі звичайного хліба будуть мати окремий цех, буде збільшення людей у місті, які мають засоби до життя і, як наслідок, міські тягарі будуть допомагати нести другим. Визнаємо, що не можуть пекарі звичайного хліба бути приєднані до цеху білого хліба, а загалом повинні мати окремий цех. Також визначаємо, щоб поміж собою мали порядок і щоб їх була певна кількість до тридцяти осіб. Для них, уважаємо, мають бути необхідні правила чи статті для управління. Та наказали для їх укладення відкласти своє виїзне засідання.

Сьогодні, у суботу перед Св. Ядвігою, 14 жовтня, року Божого 1770, як вище визначено, сторонам такі пункти чи статті, (встановлені) нами депутатами, оголосили й у такому порядку.

Перша стаття. Оскільки кожне товариство має зберігати побожність і залишатися під судом старших, яких вибиратимуть з-поміж себе, тому всі цехові брати, котрі тепер є і потім будуть до того братства вступати, мусять мати Божу боязнь перед очима і викласти свідчення про своє пристойне народження та (навчання) добрих звичаїв у своєму цеху, і подати їх до цехової скриньки. Два старші, чи цехмістри, один і другий, люди побожні, добрих звичаїв, умілі та старанні до виконання свого уряду, зобов'язані пильнувати будь-яких порядків, обираються щорічно вільними голосами, або “вотами”, братів у день Св. Матея апостола і презентуються на наступному засіданні шляхетного магістрату раецького уряду того міста. А вони, обрані, повинні будуть, подібно як інші цехи звикли на тому уряді, скласти звичайну присягу на цехмістрівство. Тим старшим, тобто цехмістрам, мають виявляти всі цехові брати та кожен зокрема всіляку повагу та послух. А скринька з двома ключами повинна бути закрита, один ключ має зберігатися у старшого цехмістра, а другий ключ від другого замка – у старшого столового. Вони, у разі своєї неприсутності зі слушних причин, мусять їх залишати своїм заступникам, і ця неприсутність має бути з відома старшого цехмістра, а самого старшого цехмістра – з відома молодшого цехмістра і столових. А та скринька повинна бути у старшого цехмістра або в іншому безпечному для зберігання місці.

Друга стаття. Після елекції та складання присяги обраними на цехмістрівство цехмістрами мають бути скликані цехові збори, на яких має відбутися елекція старших столових, на чій уряди минулорічні цехмістри повинні мати першість, якщо їм не буде перешкоди через нескладання повних рахунків із цехових цілорічних прибутків або з якоїсь іншої причини. А ті рахунки треба слухати за присутності цехових братів за тиждень перед щорічною елекцією цехмістрів та уважно ліквідувати. Коли (рахунки) сходитимуться, то як справедливі та правдиві, підписані всіма братами за старшинством, які в рахунках згадуються, мають бути подані для перегляду та схвалення шляхетному магістратові чи його милості панові бурмістру.

Третя стаття. Цехові збори чи сесії повинні відбуватися щокварталу, про які цехмістри мають обсилати всіх цехових братів цеховим знаком, означеним печаткою (міського) президентського уряду. А коли брати зйдуться до цеху, кожен на своєму визначеному місці, не підсідаючи один другого, не багато балакаючи, тверезо та вчасно мусять сісти у визначену цехмістром годину, під нижчеописаною карою. А старший цехмістер має загаїти такими словами: “Я, НН (тобто подаючи своє ім'я), загаюю цех силою пана Бога в Трійці Єдиного, силою його милості найяснішого польського короля, нашого милостивого пана, силою шляхетних панів райців та цілого уряду того міста і моєю цехмістрівською силою з волі панів братів, забезпечуючи суспільний спокій у тому нашому товаристві”. Після такого загаєння цеху всі повинні скромно поводитися та слухати те, що для доброго порядку та збереження повноти прав, для користі суспільного добра в тому місті той цехмістер до вирішення подасть. Це все, не вириваючись один перед другим, порядно, за старшинством через подання голосів за (командою) керуючого цехмістра повинні ухвалювати, але не теревенячи, а тим паче сперечаючись, ані не пориваючись один на другого рукою чи лайливими словами. А винний у цьому зараз же має бути суджений та покараний таким способом: за підсідання іншого (брата) – 12 гр. до скриньки, за теревені та сварки, а також прихід до цеху п'яним – 1 фунт білого воску або кілька свічок такої ж ваги, до вітваря пана Ісуса Христа Убичованого в львівській катедрі, якщо винуватець латинського обряду, чи до церкви Благовіщення Діви Марії, якщо буде грецької релігії й обряду. За піднесення руки один на другого для удару, за непристойні та негідні слова – 2 фунти білого воску або кілька свічок такої ж ваги до згаданих

місце, відповідно до свого обряду, та 2 гривні до скриньки і стільки ж президентському урядові. А коли хто чувся би скривдженим таким цеховим рішенням, тоді вільно може апелювати до президентського суду, і цех має йому дозволити апеляцію, видати декрет на письмі з підписом цехмістрів і столових. Якби сталися побиття між цеховими братами під час сесії, то не повинні підпадати під цеховий суд. А вільно буде цехмістрам, крім квартальних сесій, зі слухних причин і потреб, скільки би разів була необхідність, скликати цех та обсилати братів, порадившись між собою та столовими.

Четверта стаття. Оскільки кожне товариство повинно дбати про публічні потреби свого згромадження, тому, після загаєння квартального цеху кожен із цехових братів, почавши від цехмістрів і столових, аж до останнього (брата), чи присутнього, чи неprisутнього зі слухних причин, зобов'язаний дати до скриньки 10 гр., під карою на небажаючих дати ту складку подвійною сплатою на перший раз, а на другий і третій раз такого непослуху та непорядності – під карою 1 гривні до скриньки. А на цехмістрів, що про таку складку не дбають про збирання та вибирання від інших, – кара сплатою з власної кишені незібраних складок. А ті зібрані гроші мають використовуватися тільки на нагальні цехові справи, наприклад, на сплату міського податку, та не витрачатися на інші потреби, хіба би з відома шляхетного президента. Обісланий, а не присутній в цеху без жодної слушної причини повинен бути покараний 1 гривнею до скриньки та 1 фунтом до храму свого обряду. Той, хто пізно приходить, після відкриття скарбниці, не подавши слушної причини спізнення, має дати 8 гр. Молодші в цеху, тобто останні в реєстрі вступу, повинні раніше приходити – для цехових потреб і послуг цехмістрам. Їх повинно бути чотири, і вони по кварталу мають відбувати послугу обсилання цехових братів цеховим знаком, під карою. За невчасний прихід та непослух цехмістрам – ратушне ув'язнення за колодкою протягом 24 годин на вимогу цехмістрів та повернення коштів за таку вимогу. Вони від “молодшості” або від послуг тоді стануть вільними, коли інші брати вступають до цеху та “молодшість” розпочнуть за чотири тижні після вступу. Такий нововступлений вищого в реєстрі має замінити, хіба би разом чотири вступили, тоді всіх чотирьох замінять.

П'ята стаття. Про кожного цехового брата, якщо погано в домі керує, одруженого чи холостяка, котрий у своєму будинку допускає сваволю та розпусту, цехмістри, що є на той час, уважно це відстежуючи, зобов'язані доносити урядові його милості пана президента, щоб між ними цього не діялося, щоби був відповідно до свого вчинку покараний, однак спершу має приватно їм докоряти. Коли би цехмістри не донесли, а інстигатор від когось іншого довідався, тоді цехмістри повинні підлягати 5 гривень кари до скриньки, стільки ж урядові, а його милості інстигаторові – наполовину.

Шоста стаття. Що є метою та винаходом того цеху, то є публічна вигода, тому до того всі цехові брати мають бути зобов'язані, щоб звичайний хліб – чи з жита, чи з пшениці, чи мішаний, з жита та пшениці, добре випечений та красиво оброблений, добрий, а не пригорілий, доставляли для міста та його мешканців. Його (хліб) можуть вільно або самі продавати на визначених економією місцях, відповідно до оцінки та належної ваги, ухваленої та визначеної на той час відповідними урядами, або роздати вільно для продажу на виручку. Але не можуть під жодним приводом на шкоду цехові білого хліба робити жодного білого хліба, під його конфіскацією, за донесенням цехмістрів білого хліба через президентський уряд, та роздачі бідним. Також не можна нікому, хто не перебуває в цеху, чи християнинові, чи євреєві, у такому печенні та продажу чинити перешкоди, під (загрозою) забрання такого хліба та роздачі бідним, за вимогою президентського уряду, як вище, та розвалу печі. В урочисті свята обох обрядів хліба не мають робити, а тільки – з півночі зі свята на звичайний день, під карою 4 фунтів білого воску чи такої ж ваги свічок до

вівтаря або храму свого обряду. А в найголовніші свята: Різдва, Великодня та Зіслання Святого Духа всі мають стриматися від роботи та печення першого дня, під такою ж карою, що має поширюватися на винуватців.

Сьома стаття. Оскільки ці пекарі, котрі не мали між собою доброго порядку, нищилися через повернення взятих від євреїв кредитів (для купівлі) збіжжя для свого фаху, а через це отримували це збіжжя з других чи третіх рук, (то були) змушені дорого продавати хліб, завдаючи певної кривди мешканцям, які купували хліб. Тому треба, щоб таких до свого цеху за можливістю приймали, які були би в стані з перших рук купувати збіжжя. І щоб усі цехові (брати) домовилися на своїх зборах одностайно та злагоджено, як прийде на торг якась значна партія збіжжя, її закупити і, відповідно до пропорції, хто скільки грошей дав, збіжжям поділитися, а (це) для того, щоб хліб був дешевшим і могли унеможливити шкідливу для мешканців-християн єврейську торгівлю.

Восьма стаття. Але тільки тепер порядок і статті для того пекарського цеху звичайного хліба встановлюються, і жоден (з тих), хто є тепер у цьому товаристві, досі формального цехового права не мав, ані (формального вступу) цеху не відбув. Тому, легалізуючи відтепер актуальну цехову братію, (наказуємо), щоб кожен був уписаний і прийнятий до кількості та реєстру тридцяти визначених вище братів, для чого насамперед має прийняти міське право, показавши листи про народження, а після прийняття міського права за дванадцять тижнів хай складе до братської скриньки 25 зл. на цехові потреби. Після досягнення кількості тридцяти (майстрів), прийматимуться (також) на місце померлого (підмайстри) з чужих учнів, не майстрівських синів. І такий після прийняття міського права за півроку має до скриньки заплатити на цехові потреби 50 зл., а майстрівський син – половину, тобто 25 зл. Ті гроші цех може використати на закупку збіжжя, але щоб не зникли, та назад до скарбниці повернулися. Їхньої цілості цехмістри, які у той час будуть, та столові повинні пильнувати, під карою докладання від себе, коли би щось зникло, та зобов'язані складати з них рахунки. Жодних інших датків, як від вступаючих до цеху, так і від визволених на підмайстрів, відповідно до наступного пункту, цехмістри, столові, ані весь цех (вимагати) не можуть, а це на основі декрету його королівського маєстату від 1746 року, під карою, визначеною президентським урядом, коли про це будуть оскаржені.

Дев'ята стаття. Якби хтось із цехових братів, один чи двоє, або більше, не зміг продати добре виготовленого хліба, коли той був свіжий, щоб за ним не шкодував чи не шкодували, коли б зачерствів, то буде їм вільно звернутися до старшого цехмістра або, за його відсутності, до молодшого, а за відсутності чи неідевості обох, до старшого столового, щоб такий залишений хліб брати між собою порівно розібрали, не усуваючи від цього і цехмістрів. А за розібраний між собою такий черствий хліб гроші тому, чий хліб буде, мають повернути, а це під карою відповідно: на старших цехмістрів чи столового – 5 гривень до цехової скриньки і стільки ж шляхетному його милості панові президенту, а на непокірних цьому рішенню братів – 3 гривні (кари) до скриньки, стільки ж його милості панові бурмістру неухильно має віддаватися.

Десята стаття. Цехові брати зобов'язані дбати про належну майстерність, досконалість і вміння у виготовленні хліба у своєму пекарському ремеслі, такий (хліб) має бути без жодного зауваження, належно зроблений, смачний, добре випечений, замішаний, з належною вагою, корисний для харчування, для чого потребують учнів з доброю рекомендацією. Записавши того учня в цеху, після (відбуття ним) свого терміну – рік та шість тижнів, якщо у своєму фаху буде навчений і без зауваг поводитиметься, його при цілому цеху на скликаних зборах (майстер) повинен визволити, та цех має за підмайстра прийняти, а він за це мусить заплатити до цехової скриньки 4 зл. Якщо ж не добре вивчиться, то має довше, за ухвалою цехмістрів, удосконалюватися, а

майстри зобов'язані (учнів) щиро приймати, вчити торгівлі та всього, що до того ремесла належить, показати (все, що потрібно), інакше за скаргою на майстра до цехмістрів, (останні) мають його покарати та вчинити справедливість щодо нього (учня). Так витермінований і записаний підмайстер має право, відробивши квартал у того майстра, від якого визволився, служити підмайстром в іншого майстра, поки майстром не стане. Однак про це повинен просити цехмістра, щоб його до іншого дав майстра, а підмайстер-порушник має бути за звичаєм або "плагами", відповідно до вчинку, покараний.

Одинадцята стаття. Майстрівським удовам, які добре у своєму становищі поведуться, вільно буде ремесло виконувати, і їй (вдові) цех має дати доброго підмайстра. Також цех має старатися про визначення шляхетним магістратом куратора, при якому вдова повинна вчинити та списати інвентар усього добра по померлому майстрові або майстровій. А також цех повинен подбати дітям про опікунів, аби залишене добро не пропало та не було кривди для дітей-сиріт. Коли би за людину іншої професії вдова вийшла заміж, тоді того ремесла не має робити. Це ж стосується і чоловіка-вдівця, – щоб (теж) інвентар вчинив.

Дванадцята стаття. За померлих цехових братів повинні цехові брати наймати чотири поминальні богослужіння щокварталу на другий день після квартальної сесії: дві – перед (вівтарем) Христа Убичованого, а дві – у Благовіщенській церкві. На них усі брати мають бути, обіслані цехмістрами. Хто би із цехових братів-майстрів не був на квартальному богослужінні та не подав слушної причини, мусить дати священникові свого обряду через руки цехмістра за душі своїх братів 12 гр. Витрати на ті богослужіння та на їх замовлення, також для закупівлі чотирьох півфунтових свічок повинні бути покриті із цехової скриньки. А що завжди той цех різні витрати матиме, тому цехові брати від кожного печення хліба мусять вносити та віддавати до скриньки по 2 гр., під подвійною карою на порушників. Також усі цехові брати повинні ставати з хоругвою, які їм вільно буде виготовити, а якби своєї не мали – під іншою хоругвою, яку визначить шляхетний його милості пан президент, а коли би тільки цехмістри, за звичаєм інших цехів, були потрібні, там також цехмістри повинні ставати.

Ту ординацію, як вище описано, на її поправлення чи схвалення або навпаки, відсилаємо до шляхетного расцького уряду зі сторонами (пекарів білого та житнього хліба) та готовим терміном при попередньому вписі до відповідного реєстру справ. А що з повідомлення пекарів звичайного хліба знаємо, що цех пекарів білого хліба без відома шляхетного магістрату, за своєю приватною ініціативою, понад межу своїх прав та ординацію, таких людей з-поміж пекарів звичайного хліба, тобто Андрія Слівінського, Михайла Белецького, Степана Ставінського², Томаша Піндзевича та Яна Кунашевича, котрі не відбули терміну їхнього фаху, ані не визволялися, ані не вмюють їхньої "білої" роботи, яких ніколи не бачили практикуючими, до свого цеху прийняли і від кожного з них по 10 червоних золотих, окрім інших витрат, різними способами та пострахами для свого приватного зиску витягнули та для власної користі взяли. Подібно ж і від інших кільканадцяти пекарів, як є в покладеному перед нами реєстрі тих усіх (пекарів), по кількадесят злотих і по кілька (злотих) не знати на що і під яким приводом, бо їх навіть і до цеху свого не прийняли, вимусили і забрали. Так також цех білого хліба (встановив) новоприйнятий у цеху 14 липня теперішнього 1770 року розпис місць торгівлі (dyspartymen), як для своїх власних братів білого хліба, так і для вищезгаданих (братів) звичайного хліба. Цей розпис так сильно суперечить декрету та розпису місць торгівлі президентського уряду з минулого 1769 року, виданому в суботу перед неділею "Ремінісцере" – 18 лютого, що тому цеховому розписові деякі із цехових братів противляться, як-от славний Йозеф Амброжевський, сеньйор того цеху, що був установлений без

нього та проти його волі теперішніми цехмістрами, а цехмістри, тобто славетний Ергель Леопольд та чесний Йозеф Лібенек, про підтримку того цехового порядку просили та просять. Тому нижчепідписані депутати, не маючи виразного доручення собі від шляхетного уряду магістрату в ремісійному декреті, щоб про такі справи ухвалювати та вирішувати, їх для ухвалення та вирішення та щодо прийняття вищезгаданих осіб із цеху житнього хліба до цеху білого хліба – чи мають у такому цеху перебувати, чи ні, і про взятю від них квоту, як також й інші, перелічені в реєстрі, – чи цех білого хліба має їх повернути, чи ні, а також який розпис торгових шляхів – президентський чи цеховий – повинен залишитися, відсилаємо до того ж шляхетного раєцького уряду. Це всі нашими власними руками підписуємо. Дано, як вище.

Василь Ілляшевич, віце-сеньйор, райця, депутований від шляхетного магістрату до цієї справи, рукою власною.

Ян Непомуцен Шкроховський, райця, депутований до укладення тієї ж справи від шляхетного магістрату, рукою власною.

Йозеф Бляйхнер, львівський райця.

¹ Має бути – 1671.

² Михайло Белецький, Андрій Слівінський, Степан Ставінський, за рекомендацією цехмістрів, 7 березня 1770 р. прийняли міське право і склали присягу ремісників, сплативши 30 зл. (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 128, с. 432-434).

РІЗНИКИ

1510 р., серпня 31, Краків

Сигізмунд I надає львівським різникам право вільного торгу з певними часовими обмеженнями

Коп: AGAD, МК, ks. 24, k. 326v.-327. Напис копіїста: “Privilegium carnificibus Leopoliensibus ad rittum Cracoviensium datum”; ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 613, арк. 39-39зв.

In nomine Domini amen. Ad perpetuam rei memoriam, ut eorum memoria diuturna apud mortales maneat, que in usum hominum, regum seu principum providencia ordinatur, invenit humani generis sagacitas, ut illa literas prescribantur. Proinde nos Sigismundus Dei gracia rex Polonie, magnus dux Lithwanie, necnon terrarum Cracowie, Sandomirie, Siradie, Lancitie, Cuiawia, Russiae, Prussiae, Culmensis, Elbingensis Pomeranieque dominus et heres etc.

Significamus tenore presencium, quibus expedit, universis, presentibus et futuris, presencium noticiam habituris. Quia comuni, ut utilitati civitatis nostre Leopoliensis consulendo, ut sub nostro felici regimine eadem civitas incrementis felicibus potiatur eiusque incole commodiorem modum vivendi [sic] habeant et aptiores ad muniendam defendendamque ab hostibus eadem urbem reddantur, utque carnificum seu laniorum ibidem artificum adinstar aliarum civitatum et presertim Cracoviense civitate, a quo nobis census annuos solwitur [sic] et ex ubi[qu]e civitatis sufficienter peraguntur in suis facultatibus melioracionem consequatur, carniū liberum forum in eadem civitate singulos dictus sabatinis, omni septimana per integrum annum celebrandum ac frequentandum, sub modis et conditionibus infrascriptis, omnis alios modos et condiciones, prius per nos seu antecessores nostros editos et institutos abrogantes iudicimus et instituimus. Ita videlicet, quod carnifices seu lanii civitatem Leopoliensem incolentes integrum nobis, ut ab antiquo, censum pro temporibus antiquitus deputatis solucius liberum forum, ut premissum est, diebus sabatinis per integrum annum incipiendo a sabato festi Pasce usque ad festum sancti Bartholomei modo et ordino, quo in Cracoviense civitate observatur, celebrabunt et observabunt, carnes omnes et cuiuslibet generis sufficienciam integre et frustratim omnium hominum generi vendendo, elapso vero sancti Bartholomei concedimus et in presenciarum iudicimus et iudici committimus, ut omnibus et cuiuslibet tam civi, quam villano seu circa suburbio liceat liberumque sit, ad forum liberum ducere carnes omnis generis animalium ad edendum aptorum nec ulla [egritudine vinatorum]¹ easdemque integre vel divisim, sive in quartis [incipiendo]¹ a festo Bartholomei usque [ad festum]¹ Epiphaniarum Domini et non ulterius vendere. [In frustris vero non nisi carnifices] in civitate [demorantes]¹ carnes ipsas vendere poterint et debent. Et si quispiam [ad vendendum]¹ carnes preter civitatis Leopoliensis incolas [artifices]¹ carnifices [in frustris]¹ aut preter tempora supradicta se intromittere voluerit, idem carnifices ab officio nostro auctoritate accepta omnibus talibus prohibebunt, carnes recipientes et easdem in usum castrense tribuendo et quoniam consuetum [sic] habetur, quod foralia curie nostre solwuntur [sic] ubicumque fora libera celebrantur eadem itaque foralia castro seu curie nostre iuxta antiquam consuetudinem solvenda ab omnibus carnes vendentibus reservamus salva preterea nostra iura regalia esse volentes. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus est subappensum. Actum Cracovie sabbato ante festum Egidii proximo, anno Domini millesimo quingentesimo decimo, regni vero nostri anno quarto. Presentibus reverendis in Christo patribus dominis Ioanne Cracoviensi, Mathia Premisliensi, ecclesiarum episcopis, et regni nostri vicecancellarii, necnon magnificis, venerabilibus et honorosis Nicolao de Camyenyecz palatino et capitaneo Cracoviensi, campiductore generali regni nostri, Ioanne de Tharnow palatino, Cristophoro de Schydlowyecz castellano Sandomiriensi, Iacobo de Sixhlyuka Woynycyensi castellano, Stanislaio de Chodecz marschalko, Andrea de Cosych thesaurario regni nostri, Scepusiensi, Osswyacymyensi, Iuniwladyslawyensi et Bydgostiensi capitaneo zupparumque procuratori generali nostro Cracoviensi, Nicolao de Schydlowyecz Radomiensi, Nicolao Iordan de Zaklyczyn Byecensi, castellanis, Iohanne Lathalski Bucznensi, Cracowiensi et Lanciensi ecclesiarum preposito, Petro Thomyczki archidiacono, Sigismundo Thargowyczki, decretorum doctoris, canonico Cracowyensi, Stanislaio Goreczky preposito Calisiensi, Andrea de Thanczin, secretariis nostris, Stanislaio Chroborsky vexilifero, incisore et suppincerna, Nicolao Ocyesky magistro agozonum curie nostre et capitaneo Costensi ceterisque dignitariis, oficialibus et curientibus nostris, testibus ad premissa fidedignis, sincere et fidelibus nostris dilectis. Datum per manus prefati reverendi in Christo patris domini Mathie episcopi Premisliensi et regni nostri vicecancelarii, sincere nobis dilecti.

Relatio eiusdem etc.

¹ Текст витерто – одне-два слова; відновлено за копією ЦДІАЛ.

Вім'я Господа амінь. Для вічної пам'яті справи. Щоб надовго залишалася пам'ять про смертні (речі), якими люди користуються, передбачливість королів чи пануючих встановлює, людський розум придумує, щоб це в грамотах записувати. Тому ми, Сигізмунд [II], Божою ласкою король (*титулатура*), повідомляємо змістом даної (грамоти) всім, кому потрібно, сучасникам і прийдешнім, хто це читатиме. Що дбаючи спільно про користь нашого міста Львова, щоб під нашим щасливим пануванням це місто щасливо зростало та його мешканці мали кращі зручності для життя, були більш готовими до оборони та захисту від ворогів цієї фортеці, щоб м'ясники чи різники того ремесла, за зразком інших міст, насамперед міста Кракова, від якого річний чинш сплачується і в якому (різників) достатньо є, щоб вони досягали покращення своїх зручностей, встановили та встановлюємо, аби проходив і відбувався вільний торг м'ясом у тому місті у звичні (дні), звані суботніми, кожного тижня протягом року таким чином і на нижчезазначених умовах і щоб усі способи та умови (торгівлі), видані та встановлені нами (раніше) чи нашими попередниками, були скасовані. Таким чином, щоб м'ясники чи різники, які живуть у місті Львові, повний чинш, як і віддавна, сплачували; вільний торг, як згадано, щоб відбувався та проходив у суботні дні протягом року, почавши від пасхальної суботи і аж до свята Св. Бартоломея [24.VIII], тим способом та порядком, який і в місті Кракові дотримується, продаючи все м'ясо та будь-які (м'ясні) вироби цілком і по частинах, людям будь-якого стану аж до завершення (свята) Св. Бартоломея надали (право) і в даній (грамоті) наказуємо та судді доручаємо, щоб усім та кожному, як міщанинові, так і селянинові й мешканцеві передмістя вільно було і дозволено привозити на вільний торг м'ясо будь-якого виду тварин, готового до споживання і без жодної хвороби, і можуть це м'ясо продавати цілком чи по частинах, або на чвертки, почавши від свята (Св.) Бартоломея аж до свята Різдва Господнього і не далі. А (м'ясо) в роздріб можуть і повинні продавати тільки різники, що живуть у місті. І якби будь-хто (для продажу) м'яса, окрім жителів міста Львова, різників-ремісників, схотів би увійти (в місто), тоді різники за отриманою владою нашого уряду всім таким (продавати) заборонятимуть, складаючи затримане м'ясо на користь замку. Оскільки є такий звичай, що торгове сплачується для нашого двору, де б не відбувалися вільні торги, ми залишаємо за собою, відповідно до давнього звичаю, це торгове для замку чи нашого двору, сплачене від кожного проданого м'яса, окрім того, хочемо зберегти наші королівські права. Для засвідчення справи до даної (грамоти) наша печатка є підвішена. Діялося у Кракові в найближчу суботу перед святом Егидія, року Божого 1510, а нашого панування 4 року; за присутності (*список свідків*)¹.

¹ Цей привілей король Сигізмунд I ще раз підтвердив, видавши 3 листопада 1512 р. мандат на виконання цього привілею та покарання його порушників (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 613, арк. 40).

1510 р., жовтня 14, Краків

Сигізмунд I надає вірменським різникам право вільного торгу, як й іншим львівським різникам

Коп.: AGAD, MK, ks. 24, k. 487. Напис копієця: "Forum liberum laniis Armenorum in civitate Leopoliensi prout ceterum datur".

Sigismundus Dei gratia rex Polonie, magnus dux Lithuanie, Russie Prussieque dominus et heres etc. Significamus per presentes, quibus expedit, universis, quia cum superiori tempore forum liberum dictus sabbatinis celebrandum in civitate Leopoliensi pro facienda civitati ipsi Leopoliensi conditione meliori instituissemus ordinem eius liberi fori talem qualis Cracovie et in Casimiria urbi Cracoviensi connexa servatur ponentes ita ordinavimus, quod lanii seu carnifices intra civitatem ipsam Leopoliensem degentes nobisque censuantes dumtaxat, in quorum numero et Armenorum carnifices continentur, incipiendo a festo sollennis Pasce usque ad festum sancti Bartholomei in libero foro carnes quomodolibet, hoc est integre aut frustratim vendant, festo autem sancti Bartholomei elapso, ceteris omnibus undecunque venientibus talis libertas vendendarum carniū exit sicuti in litteris carnifices datis continetur. Quocirca omnium ad noticiam hoc ipsum deducendum mandamus, quatinus carnificibus Armenorum ea sit libertas in fora libere, ut premissum est, quamquidem ipsis observari volumus per presentes, quibus in testimonium sigillum nostrum est subappensum. Datum Cracovie feria secunda festi sancti Calixi pape, anno Domini millesimo quingentesimo decimo, regni nostri quarto.

Sигізмунд [П], Божою ласкою (*титулатура*). Повідомляємо змістом даної (грамоти) всім, кому потрібно, що в попередні часи ми встановили вільний торг, званий суботнім, який відбувається у місті Львові, для покращення умов того міста Львова, надавши такий порядок того вільного торгу, який слугує Кракову та Казімежу – місту, приєднаному до Кракова, і розпорядилися, щоб різники чи м'ясники, котрі перебувають усередині того міста, – а ми вважаємо, що в це число входять також вірменські м'ясники, – продавали будь-яке м'ясо повністю чи по частинах, почавши від свята Пасхи аж до свята Св. Бартоломея [24.VIII]. А після свята Св. Бартоломея всі інші, звідки б вони не прийшли, отримують таке право продажу м'яса, як це дано (львівським) м'ясникам у грамотах. Тому всім, хто цю вістку отримає, наказуємо і хочемо даною (грамотою), щоб дотримувалося це право вільного торгу для вірменських м'ясників, як згадано вище. Для засвідчення (грамоти) наша печатка є підвішена. Дано у Кракові у понеділок на свято Св. Калікса папи, року Божого 1510, нашого панування 4 (року).

1550 р., серпня 6, Краків

Сигізмунд Август вирішує суперечку між львівськими різниками та міщанами у справі вільного торгу м'ясом

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 472. Пергамент: 31,8x57,2 + 12,2 см. Ініціал “S”. Написи: “Registratae” (XVI), “Decretum inter civitatem ac lanios pro libero foro carniū, 1550” (XVII), “Privilegium Sigismundi Augusti regis, quo extraneis lanioribus certa tempora ad divendendas carnes concessa” (XVII). На пергаментному пояску пошкоджена печатка: Gum., XIV, nr 50.

Коп.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 313, арк. 11-11зв.

Регести: MRPS, V/1, nr 1072; Каталог, № 542.

Sigismundus Augustus Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae Samogitiaequae etc. dominus et haeres. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis. Quod cum anno superiori venissent ad nos cives Leopolienses totiusque communitatis nomine supplicassent nobis, ut liberum forum singulis septimanis in civitate illorum singulis diebus sabbatini instituere dignaremur, gravatam enim esse civitatem, nimia carniū caritate, qua lanii civitatem ipsam ex composito premunt. Contra vero lanii, qui et ipsi venerunt nomine societatis laniorum exhibebant privilegia et decreta divi parentis nostri, quibus diserte cautum est, ne longiori tempore liberum forum carniū in civitate Leopoliensi institui possit, quam a festo dominici Bartholomei ad ferias Epiphaniarum, ac petebant quidem, ut secundum ea ipsa decreta et privilegia conservarentur. Ad extremum tamen assensi sunt, ut etiam omni die toto anno liberum forum carniū iudicatur, dummodo civitas onera, quae ipsis lanii arci nostrae praestant subiret et census, quem illi dependunt solveret ac praecium maccellorum illis dissolveret, de quoquum hic coram nobis transigi non posset, quod non quam a consulatu et communitate Leopoliensi missi erant, subvererentur onus hoc civitati imponere, remisimus partes Leopolim, ne utra parte repugnante, ut aut istis conditionibus secum transigerent aut aequam aliquam moderationem consulatus Leopoliensis in ea re faceret, quemadmodum facta est, et scilicet a festo sanctae Margarethae ad festum sancti Bartholomei singulis diebus sabbati libera carniū fora habeantur, in quibus carnes frustratim incidi et vendi possint. A festo vero sancti Bartholomei usque ad festum sanctae Agnetis carnes aut integre in quartas dissecte, non autem in frustra concise vendantur. Que quidem moderatio cum ad nos perlata esset aequa nobis visa est ac eam ob rem in proxime preterito conventu regni Piotrkowiensi ex consiliariorum nostrorum sententia, eam approbavimus et confirmavimus, ita ut hisce literis nostris approbamus et confirmamus, volentes ac mandantes, ut eiusmodi libera fora carniū in civitate Leopoliensi ita, ut superius scriptum est habeantur ac observentur. Consules autem civitatis ipsius intendere et providere debebunt, ne aliis diebus civitas ipsas Leopoliensis venditione carniū laniis gravetur, utque in ea re in aliis omnibus lanii Leopolienses secundum praescriptum privilegium et decretorum, quae habent ac consuetudinem laniorum Cracoviensium sese gerant temporibus perpetuis. Et ne ex ea detrimentum aliquod lanii capiant, quod ultra praescriptum tempus privilegiis et decretis eorum liberum forum carniū prorogatum sit, dedimus eis eos [sic] omnes redditus, quo ab iis percipi consueverunt, qui carnes in eiusmodi foris liberis vendunt. Quos quidem redditus lanii ipsi percipierunt et in usus suos societatisque suae convertent, idque non diutius, quam a festo sanctae Margarethae ad festum sancti Bartholomei et a festo Epiphaniarum ad festum sanctae Agnetis, a festo autem sancti Bartholomei ad festum Trium Regum capitaneus noster Leopoliensis ad arcem Leopoliensem redditus eos ipsos recipiet, quemadmodum ad eam diem percipere consuevit. In cuius rei fidem et testimonium praesentibus literis nostris sigillum nostrum appendi iussimus. Datum Cracoviae feria quarta ante festum sancti Laurentii Martiris proxima, anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo, regni vero nostri anno vigesimo primo.

Relatio reverendi in Christo patris domini Samuelis Maczieiowski episcopi Cracoviensis, regni Poloniae cancellarii.

Samuel episcopus Cracoviensis et regni Poloniae cancellarius subscripsit.

Філіп Август, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім, кому потрібно. Коли попереднього року прийшли до нас львівські міщани і від імені всієї громади просили нас, щоб ми вважали за гідне встановити вільний торг щотижня у тому їхньому місті в кожній суботній день, оскільки місто відчуло обтяженим, особливо через дорожнечу м'яса, яку різники того міста за умовою утримують. Навпаки різники, котрі також прийшли, від імені громади різників представили привілеї та декрети нашого покійного батька, за якими виразно застережено, щоб не довше вільний торг м'ясом у місті Львові тривав, як від свята неділі Бартоломея [24.VIII] до свята Трьох королів [6.I], і просили, аби це залишилося відповідно до тих декретів та привілеїв. Однак, вони цілковито погодились, що якщо встановити один день (тижнево) на цілий рік для вільної торгівлі м'ясом, тоді місто мало би нести тягарі, що (їх) ті різники для нашого замку дають, та чинш відшкодовувало би, що вони (різники) сплачували, та вартість яток їм виплатило би. Проте (тоді) перед нами не було вирішено, бо посланці, які не були від райців та громади Львова, побоювалися такий тягар на місто накладати. Ми відсилаємо обидві сторони до Львова, і щоб жодна сторона не сперечалася, або ті умови виконувати, або (прийняти) певне слушне рішення львівських райців, які вирішили у цій справі, а саме, щоб від свята Св. Маргарити [13.VII] до свята Св. Бартоломея [24.VIII] щосуботи був вільний торг м'ясом, коли можна м'ясо різати на шматки та продавати. А від свята Св. Бартоломея [24.VIII] аж до свята Св. Агнети [21.I] хай продають м'ясо тушами, покранними на чверті, а не посіченими на шматки. Це рішення, що прийшло до нас, видається нам справедливим і тому його на найближчому вальному сеймі у Пйотркові, згідно з думкою наших радників, схвалимо та підтвердимо, як і цією нашою грамотою схвалюємо та підтверджуємо, бажаючи та наказуючи, щоб такий вільний торг м'ясом у нашому місті Львові так, як вище є написано, забезпечили та дотримувалися. А райці того міста повинні подбати та забезпечити, щоб в інші дні місто Львів не обтяжував різників продажем м'яса і щоб у цій справі, у всіх інших (справах) львівські різники поводитися відповідно до припису привілеїв і декретів, які мають, та, за звичаєм краківських різників, на вічні часи. І щоб якогось збитку різники не отримали через те, що понад припис їхніх привілеїв і декретів час вільного продажу м'яса буде продовжений, даруємо їм всі податки, що звично стягують від тих, хто торгує на таких вільних торгах. Ці податки ті різники стягуватимуть і на свій ужиток та своєї громади використовують, однак не довше, як від свята Св. Маргарити до свята Св. Бартоломея і від свята Трьох королів до свята Св. Агнети. А від свята Св. Бартоломея до свята Трьох королів наш львівський староста збиратиме податки на львівський замок, як до цього дня звик збирати. Для довір'я до справи та засвідчення до даної нашої грамоти наказали підвісити нашу печатку. Дано у Кракові у найближчу середу перед святом Св. Лаврентія мученика, року Божого 1550, а нашого панування 21 року.

Свідчення велебного у Христі пана-отця Самуеля Мацейовського, краківського єпископа, канцлера нашого королівства.

Самуель, краківський єпископ і канцлер Польського королівства, підписав.

1577 р., травня 11, Бродниця

Стефан Баторій підтверджує права і привілеї цеху різників у Львові та вносить певні уточнення, які регулюють торгівлю м'ясом у місті

Транс.: AGAD, МК, ks. 209, k. 151v.-157 (див. док. № 161).

Коп.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 642, арк. 555-559.

Stephanus Dei gratia rex Poloniae etc. nec non princeps Transilvaniae. Significamus etc. Quod cum supplicassent nobis lanii civitatis nostra Leopoliensis contubernii per nuntios suos e medio suo ad nos missos, ut privilegia, libertates, consuetudines, immunitates, praerogativas ac etiam decreta illorum contubernii servientia et a serenissimis olim piae memoriae regibus Poloniae praedecessoribus nostris data et concessa, collata et promulgata, quae hic coram nobis sub titulo eorundem serenissimorum praedecessorum nostrorum sigillisque eorum communita, sana, salva, integra et omni suspitione carentia, prodixerunt et demonstraverunt, autoritate nostra regia approbare, confirmare ratificareque dignaremur. Tametsi quidem nos circa felicem et augustam coronationem nostram omnium et singulorum subditorum nostrum iura, libertates, privilegia, consuetudines et praerogativas quasvis solenniter confirmaverimus et approbaverimus, tamen cum iidem lanii subditi nostri, qui census, labores et onera id genus alia ad castrum nostrum Leopoliensem sufferunt et pendunt, a nobis specialem confirmationem suorum jurium, privilegiorum, libertatum, consuetudinum, immunitatum, praerogativarum et decretorum quorumvis subpliciter [sic] peterant et requirerant non gravatim in supplicationem eorum, uti aequitati consonam annuendum et consentiendum duximus, prout annuimus et consentimus praesentis literis nostris ac proinde omnia ac singula jura, privilegia, libertates, consuetudines, praerogativas immunitatesque dicto contubernio a serenissimis antecessoribus nostris concessas, datas et collatas, tum et decreta inter idem contubernium et quasvis personas lata et promulgata, quae omnia et singula hic pro insertis ac de verbo ad verbum expressis habere omnino volumus, in omnibus earum punctis, clausulis, articulis, conditionibus, sententiis in toto et in partibus eorum omnibus autoritate et de certa scientia nostra regia approbamus, confirmamus, ratificamus, roboramus, firmaque et valida habemus ac omnia illorum contenta, vim, robur atque pondus debitae, legitimae et perpetuae firmitatis habere et obtinere decernimus serie praesentis mediante, porro autem iisdem nuntiis contubernii praefati civitatis nostrae Leopoliensis nominae et in quaerella coram nobis exponentibus, quod multi advenae atque extranei lanei vulgo partacze dicti, qui ex oppidis et villis absque libere foro carnes varii generis animalium videlicet bovarum, vacinarum, vitularum, agnitarum, hyrcinarum, porcinarum seu suillarum et id genus aliarum in civitate Leopoliensi ad vendendum advenant, tum etiam et indigenae seu incolae suburbani et qui sub castro Leopoliense ac in aulis nobilium inhabitant, tam Poloni, quam Armeni, Rutheni atque multi alii, qui illorum contubernii non sunt passim locorum foris, domibus ac aulis nobilium praesertim vero Judaei, qui tantum suae sectae hominibus carnes suas debent vendere, omnibus et singulis publicae et pallam in praeiudicium et detrimentum magnum dicti contubernii, quod census, onera, labores et id genus alia ad castrum Leopoliensem pendant et sufferat, impune vendant contra jura, privilegia, libertates ac consuetudines dicti contubernii laniorum vigore, quorum omnibus et singulis hominibus cuiuscunque conditionis et ritus sint, carnes cuiusvis generis in civitate Leopoliensi nullibi locorum praeter macella laniorum vendere prohibitum et

interdictum est. Itaque nos inhaerendo privilegiis et juribus dicti contubernii, quibus diserte cavetur, ut nulli advenarum quorumvis, quam etiam indigenarum seu incolarum civitatis nostrae Leopoliensis, qui ex dicto contubernio non sint, carnes cuiusvis generis advehere et vendere liceat, praeter contubernium praefatum inventionem et venditionem carnum in eadem civitate ullo unquam in loco publico sive privato, foris seu domi, ac in aulis etiam nobilium pallam vel publicae fieri non debere edicimus et declaramus per praesentis, praesertim vero carnum supra recensitarum, quas nos in civitate nostra Leopoliensi vigore privilegiorum dicti contubernii a nullis aliis hominibus nisi ab ipsis laneis in macellis illorum vendi volumus et decernimus sub poenis in literis originalibus specificatis quatuordecim marcarum monetae et numeri, cuius poenae pars dimidia officio illi, quod in id animadverterit, altera vero contubernio praefato toties, quoties cedere debebit atque receptione et privatione carnum ubicunque praeventae fuerint ad xenodoxia pro aemosina pauperum irremissibiliter convertenda. Quae omnis praemissa per nos declarata, nec non privilegia coram nobis exhibita et libertates eorum volumus decernimusque robur, firmum perpetuumque habere debere tenore praesentium mediante. Quod universis et singulis, quorum id interest, praesertim vero generoso Nicolao Herborth Fulsztyn capitaneo nostro Leopoliense eiusque vicecapitaneo praesentibus aliisque pro tempore existentibus, quibus id muneris vel eo maxime incumbit, quod videlicet eiusdem contubernii non solum praescriptis censibus, verum etiam nonnullis oneribus in castro nostro Leopoliense utifruantur, nec non famato proconsuli, consulibus civitatis nostrae Leopoliensis denuntiantes mandamus, ut eosdem lanios in eorum libertatibus, juribus, privilegiis, consuetudinibus, immunitatibus et decretis, quatenus tamen in usu fructu eorum hucusque permanent, conservent et conservari curent et prout ad officium vestrum pertinent, tueantur et defendant, pro gratia nostra aliter non facturi, atque in eius rei fidem et testimonium sigillum nostrum praesentium est apressum. Datum in Brodnica die undecima mensis Mai, anno Domini 1577, regni vero nostri anno secundo.

Stephanus rex.

тефан, Божою ласкою король (*титлатура*). Повідомляємо і т. д. Що просили нас цехові різники нашого міста Львова через обраних зі свого середовища посланців і посланих до нас, щоб привілеї, свободи, звичаї, вільності, прерогативи, а також декрети, що слугують їхньому цехові, дані, надані й оголошені найяснішими священної пам'яті польськими королями, нашими попередниками, які тут нам показали та продемонстрували під титулами тих найясніших наших попередників, скріплені їхніми печатками, цілі, непошкоджені, непорушні, позбавлені жодної підозри, щоб ми вважали за гідне нашою королівською владою схвалити, підтвердити та зміцнити. Хоча ми на щасливій та урочистій нашій коронації схвалили та підтвердили всіх та кожного з наших підданих будь-які права, свободи, привілеї, звичаї та прерогативи, однак коли ті різники, наші піддані, які несуть і платять до нашого львівського замку чинші, роботи, тягарі й інші подібні (податки), по-простому просили та прохали від нас окреме підтвердження своїх прав, привілеїв, свобод, звичаїв, вільностей, прерогатив і декретів, не вважаючи (себе) обтяженими таким їхнім проханням, як справедливим, прихилиючись і погоджуючись (на нього), прихилиємось та погоджуємось даною нашою грамотою. Тому всі і кожні права, привілеї, свободи, звичаї, прерогативи і вільності, дані та надані згаданому цехові нашими найяснішими попередниками, а також видані й оголошені декрети між тим цехом і будь-якими особами, що хочемо мати все і кожне, як внесено тут дослівно, у всіх їхніх пунктах, клаузулах,

статтях, умовах, ухвалах загалом і в їхніх частинах зокрема нашою королівською владою та з певного відома схвалюємо, підтверджуємо, зміцнюємо, утверджуємо та хочемо мати міцними та дієвими, вирішуючи, що з усім змістом вони повинні мати й отримати силу, міць і належну вагу, законну та вічну міцність за посередництвом даної грамоти. А що ті посланці від імені згаданого цеху нашого міста Львова скаржилися нам, що багато прибульців, а також позацехові різники, звані партачами, привозять на продаж до Львова з міст та містечок без вільного торгу м'ясо різних видів тварин, а саме: волів, корів, телят, ягнят, кіз, свиней чи кабанів та такого подібного. А також мешканці чи жителі-передміщани і ті, які мешкають під замком та у дворах шляхти, як поляки, так і вірмени, русини-українці та багато інших, котрі не перебувають у цеху, а безладно, у різних містах торгів, у будинках і дворах шляхти, а особливо євреї, які мають продавати м'ясо тільки людям своєї секти, безкарно продають усім і кожному публічно та явно на шкоду та великі втрати згаданого цеху, у якому (цеху) чинші, тягарі, роботи і таке подібне до львівського замку платять і несуть, проти прав, привілеїв, вільностей і звичаїв згаданого цеху різників, відповідно до яких, усім та кожному з людей будь-якого стану й обряду є заборонено та заказано продавати будь-який вид м'яса в у будь-якому місці у місті Львові, окрім яток різників. Таким чином, ми, прив'язуючись до привілеїв і прав згаданого цеху, в яких виразно застережено, щоб ніхто з прибульців, а також із місцевих чи жителів нашого міста Львова, який не є в тому цеху, не міг м'ясо будь-якого виду привозити та продавати, окрім згаданого цеху, вирішуємо, що не повинен ніхто привозити і продавати м'ясо у тому місті у будь-якому місці, публічному чи приватному, на торзі чи в будинку, дворі також шляхти відкрито чи публічно. І так уточнюємо даною (грамотою), особливо щодо вищезгаданих видів м'яса, яке ми хочемо і вирішуємо, щоб у тому нашому місті Львові, відповідно до привілеїв згаданого цеху, ніякі інші люди, а тільки ті різники в їхніх ятках продавали, під карами, визначеними в оригінальних грамотах, у 14 гривень (польської) монети та лічби. Половина тієї кари припадатиме тому урядові, котрий на це зважить, а половина – згаданому цехові, а також будь-де взяте та захоплене м'ясо має передаватися до шпиталів на милостиню для бідних. Що все згадане, уточнене нами, а також привілеї, представлені перед нами, а також їхні свободи хочемо і вирішуємо мати сильними, міцними та вічними за посередництвом змісту даної (грамоти). Що доводимо до відома всім та кожному, кому це потрібно, особливо ж вельможному Миколаю Гербурту Фульштина, нашому львівському старості, його підстарості, сучасним і прийдешнім (урядовцям), до обов'язку яких це найперше належить, а саме, щоб той цех не тільки згаданими чиншами, але також і деякими податками користувався, належними до нашого замку¹, а також славетному бурмистрові, райцям нашого міста Львова, щоб тих різників у їхніх свободах, правах, привілеях, звичаях, вільностях і декретах, у тих, якими досі користуються, зберегли та дбали, щоб (інші) зберігали, як це належить до вашого уряду, дбали та захищали, не чинячи по-іншому задля нашої ласки. А для довір'я до справи та засвідчення наша печатка до даної (грамоти) є підвішена. Дано у Бродниці 11 травня, року Божого 1577, а нашого панування 2 року².

Стефан, король.

¹ Див. документ від 6 серпня 1550 р. (док. № 155), за яким різники отримали право у певний час стягувати податки з вільного торгу м'ясом на свою користь.

² Через два дні, 13 травня 1577 р., львівські різники домоглися у короля Стефана Баторія мандата до королівських урядовців, в якому наказувалося не стягувати з львівських різників, відповідно до їхніх прав і привілеїв, нововстановленого мита від худоби, котру вони переганяють до міста (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 613, арк. 40зв.). Різники при цьому покликалися на загальноміські привілеї королів Яна Ольбрахта та Олександра, за якими львівські міщани звільнялися від мит у всьому королівстві.

1620 р., серпня 22, Львів

Райці Львова встановлюють ординацію для цеху різників, яка регулює їхні взаємини з нецеховими різниками та дозволяє останнім вступати до цеху

Коп.: ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 313, арк. 66-68; спр. 313, арк. 73-75.

onsules civitatis Leopoliensis. Universis et singulis, quorum interest, tenore praesentium significamus. Quomodo coram plenaria officii nostri consularis residentia comparentur excellentes et spectabiles domini Erasmus Sixtus, Martinus Nouicampianus medicinae doctores, Wolphangus Scholc Wolphowic et Ioannes Alnpek collegae nostri consulares in vim suae verae ac fidelis relationis palam libereque recognoverunt. Quomodo a toto magistratu consulari ad faciendam ordinationem inter contubernas et extracontubernas lanios, cives et incolas Leopolienses, vigore sacrae regiae maiestatis decreti inter eosdem anno praesenti lati, additi et deputati existentes, eiusmodi ordinationem inter ipsos factam et in consonum scriptum redactam producerunt legique sub verborum tenore tali fecerunt.

Tenor ordinationis inter lanios.

Roku Panskiego 1620, die 22 Augusti. My rayce miasta Lwowa czyniąc doszyc decretowi krola iego mosci pana naszego miłosciwego, który stanął między rzeźnikami cechowemi Lwowskiemi, a między innemi rzeźnikami, którzy partaczami nazywaią, roku thegosz we szrode przed świętki, w którym isz krol iego mosc nakazując, włożył tho na urząd nasz, abysmy wedle potrzeby tak obywatelów miastha thego, iako tesz y gości stanów w tym pogranicznym mieście lidzbe rzeźników zamierzili y naznaczeli, wedle potrzeby czasów therazniejszych (zostawiwszy jednak sobie na czasy potomne lub odmiane, lub przyczynienie, lub tesz umnieyszenie według potrzeby czasów). Do tego iż y miejsce samo na przedawanie miesa wielkie różnice y stręth czyniło, aby nieprzyimowani nowi beli rzeźnicy, y to w ręce nasze krol iego mosc, nas miłosciwy pan podał, tedy czyniąc woley krola iego mosci doszyc y niechcąc niwczym naruszyc praw y przywileiów cechy rzeźnicy, od świętey pamięci krolów nadanych y miastha tego potrzebą dogadzając, tak się nam zdało pomiarkowac y porownac strony.

Naprzod co sie lidzby doticzi, isz na takowey małosci ludzi, iakowa przed tym była, doszyc wiele rzeźników było naznaczono, gdy im na dwudziestu prawo nadano, ieno iż teraz ledwie nie wetroy nasob albo wczwor nasob ludzi przybeło do Lwowa, zda się nam dobrze uwazywszy, ze bez naruszenia praw cechu thego postanowic lidzbe czterdziestu spełna takowem sposobem, ponieważ trzech nie dostaie do lidzby trzydziestu, potrzeba aby s tych nowych wypelnili lidzbe dwudziestą według postępku y zwyczaju cechowego. Potym do nich ieszcze dwudziestu aby przyieli iakowem obycaiem, iako się nizey opisze.

2do. Ci wszyscy, którzy nowo bendą wstępowac do cechu, maią miec naprzod list od uczciwego urodzenia, potym drugi list od przystoynego wyuczenia, a gdzieby którzy nie miał listu od wyuczenia, a jednak byłby sposobny przez dawne robienie, tedy ma się uczyc thego rzemiosła z łaską mistrzów, którzy mu powinni pokazac, a gdzieby oboia strona nie contentowała się z siebie, thedy my moderowac bedziemy takim kształtem, iako y w inszych cechach.

3^{io}. A gdzieby się który pokazał, ze inne rzemiosło robi, tedy niema bydz do cechu rzeźniczego przyimowany, oprócz zaniechawszy pierwszego rzemiosła, niechay by do tego dopiero porządnie wstąpił.

4°. Niemaia miedzy się przyimowac rozney religiey ludzi według starodawnego zwyczaiu y według thego, iako wygrali na Ormianach o ich jatki pod murem na wolnicy, iednak y na kiiactwie wolno bedzie przedawac rozney religiey ludziom wedle dawnych decretow.

5°. Na ktoryszkolwiek jurisditiei będący, ktorzy wstęmpuią do cechu, powinni bendą mieyskie prawo takim sposobem przyiąc, to iest posluszenstwo wszelakie urzendorfowi wzglendem cechu oddawac, tak w podatkach, iako y w innych powinnościach cechowych.

6°. Co się mieysca tknie, na ktorymby mieli przedawac mieso, acz iest jatek 40, z ktorych dwadziescia iest dla przedawania bitego dobytku, a dwadziescia dla bicia thegosz dobytku, mogli by się podobno wszyscy zgodzic albo zmieyscic w tych jatkach, lecz isz y przodkowie terazniejszych cechow y do rzeznikow upatrzyli tho beli, ze the poslednie jatki od ludzi opodal, nie mogly bydz obrocone na przedanie, iakosz y my teraz tesz widziemy, ze przystempu dobrego nie masz, iedno od przednich jatek y od zaduchu prędkoby się zacuchło mieso pod czasy gorace, przeto aby zadnemu krzywdy nie belo, tak moderujemy o tym mieyscu.

7°. Zawsze niechay dwadziescia w jatkach przedaią dawnych, tilko nie iedni ustawicunie, ale tegodniami obchodzic się bendą.

8°. Dwie mieysca nowe naznaczamy dla przedawania miesa, ideno u Krakowskiey bramey, od samey bramy poczawszy, pod murem od wschodu, po ktorym na mur chodzą, az ku wiezieniu, ktore Białą nazywaią. Drugie u Halickiey bramey takze pod murem przeciwko kamienicey Morakowskiego, poczawszy od początku framugi, asz poki będzie potrzeba, a na kazdy stronie przy bramach dziesięc ma bydz jatek.

9°. A zeby zadnemu krzywda nie bela, tedy takowym sposobem, iako na sochacki, na kazdą sobothe z lossu mieysca sobie naznaczaia, tak tesz w kozdy piątek lub lossy, lub tesz wedle porzandku obchodzic bendą dla siadania na tych mieyscach, albo iako sami sie s sobą zgodzą z spolney namowey.

10. Dobytek iednak bic maia dawny, ktorzy maia swe jatki, na swych mieyscach własnych, a ci co maia nowe jatki, tedy bic dobytek maia na oborze, zbudowawszy sobie przykricie dla tego, na ktore maia im cechowi mieysce ukazac, z dozorem y z naznaczeniem naszym. A na inszym mieyscu niema zaden bic dla dozoru wedle starodawnego zwyczaiu, aby warunkowatego dobytku nie bilo.

11°. A isz wielkie nakłady pieniezne poniesli rzeznicy cechowi w kupiach jatek y do thego aby im potym nie pustoszały y ze ich do praw swych, ktore oni nad inse cechy wieksze y znaczniejsze maia, takze y do obory y do wiezionych, przypuszczaią, tedy miarkuiąc tho wszystko tak postanawiamy, yz kazdy s tych dwudziestu, ktorzy jatek nie maia, na kozdy quartal tym, co jatki maia, bendą dawac powinni po zlotemu polskiemu, a the pieniadze do skrzynki wlozywszy namowia sami miedzy sobą spolnie, iako się maia obrocic na nagrode starych jatek, co ma trwac tak dlugo, poki inakszey decisiey nie uczyniemy. Do thego ci, ktorzy jatek nie bendą miec, do tego czasu maia bydz mlodszezi magistrami, przecie dway z nich stolową bracia, iednak pierwiy cechmistrzem nie bedzie, a ze jatke będzie miał swoje własną.

12°. Na sochadckach [sic] yze sie zadną miarą zmieyscic nie mogą, tedy dwadziescia na przemiany niechay siadaia albo iako miedzy sobą w cechu postanowia.

13. A isz taką łaskę od nas y od miasta maia, ze naprzod do wolności mieyskich są przypuszceni, potym y do praw cechu starodawnego, nad tho, isz mieysce publiczne iest y nakład na te nowe jatki mieyski, tedy porywnywaią ich z dawnymi cechowemi, gdysz tho słuszna rzecz iest, qui sentit commoda, sustineat et onera kształtem dawnych cechowych powinni bendą dawac miastu na kozdy rok piendziesiath y osm złotych na świętego Marcina, a do izbey radziecki łoiu kamieni szesnascie,

koscielne obrzedy, powinności do wieze, także luy roratny spolnie odprawowac maia. Takze zamkową robothe collegią sie obchodzie y także robic powinni.

Qua quidem conscriptae ordinationis lectione praedicti tam contubernales, quam extra contubernales lanii exaudita, utrum suscipere vel reprobare eadem aut etiam ad sacrae regiae maiestatem vigore praeallegati sacrae regiae maiestatis ab eadem appellationem interponere deberent, deliberaverunt. In cuius rei fidem sigillum officii consularis Leopoliensis praesentibus subimpraessum. Actum Leopoli sabbatho ante festum sancti Bartholomaei apostoli proximo, anno Domini millesimo sexcentesimo vigesimo.

Albertus Zimnicki civitatis Leopoliensis notarius manu propria.

Ex actis officii consularis Leopoliensis extractum.

Райці міста Львова. Всім та кожному, кому потрібно, змістом даної (грамоти) повідомляємо. Що за повною присутністю нашого расцького уряду прийшли уславлені та знамениті пани Еразм Сикст, Мартин Новокампан, доктори медицини, Вольфганг Шольц Вольфович та Ян Альпек і в силу своєї справедливої та достовірної реляції відкрито та вільно визнали, що вони були додані та депутовані до встановлення ординації між цеховими та позацеховими різниками, львівськими міщанами та жителями, відповідно до декрету священного королівського маєстату, видано цього року між ними. Таку ординацію, вчинену між ними та узгоджену на письмі, представили і наказали читати з таким змістом.

Зміст ординації між різниками.

Року Божого 1620, 22 серпня. Ми, райці міста Львова, задовольняючи декрет його милості короля, нашого милостивого пана, що постав між львівськими цеховими різниками та між іншими різниками, яких називають партачами, того ж року в середу перед (Зеленими) святами [3.VI]. У тому (декреті) його милість король наказав нашому урядові, щоб ми, відповідно до потреби як мешканців того міста, так і гостей (різних) станів у тому пограничному місті, кількість різників визначили та призначили на потребу теперішніх часів (залишивши, однак, собі на майбутні часи (право на) або відміну, або уточнення, або зменшення за необхідності). Також і те, щоб (встановити) місце продажу м'яса, яке (досі) великі різниці та суперечки викликає, не приймаючи (в цех) нових різників, і це (питання) в наші руки його милість король, наш милостивий пан, передав. Тоді, чинячи волю його милості короля, не бажаючи ні в чому не порушити прав і привілеїв цеху різників, наданих святої пам'яті королями, догоджаючи потребам того міста, так нам вдалося злагодити та вирівняти сторони.

[1] Насамперед щодо кількості людей. Оскільки на таку незначну чисельність людей, що перед тим була, достатньо було різників, коли їм на 20 (осіб) було надано право, однак тепер чи не втрое чи вчетверо більше людей прибуло до Львова, здається нам, добре обдумавши, що (можна) без порушення прав того цеху встановити кількість 40 (різників) таким способом. Оскільки до кількості 30 не вистачає трьох (різників), треба, щоб з тих нових доповнили кількість 20 (різників), за приписами та звичаєм цеху. Потім до них ще 20 щоб були прийняті таким звичаєм, як нижче описано.

2. Ті всі, які вперше вступатимуть до цеху, зобов'язані передовсім мати лист про чесне походження, потім другий лист – про належне навчання, а якби хтось не мав листа про навчання,

але був би вправний, довго працюючи (за ремеслом), тоді має вчитися того ремесла з ласки майстрів, які йому повинні (все) показати. А коли би дві сторони не були задоволені, тоді ми будемо вдосконалювати (норму) таким чином, як і в інших цехах.

3. А якби такий виявився, що інше ремесло виконував, тоді не мають до цеху різників приймати, за винятком, коли би занедбав перше ремесло, і хай би тоді до того порядно вступив.

4. Не мають до себе приймати людей різних релігій, відповідно до давнього звичаю і відповідно до того, як виграла (справу) у вірменів про їхні ятки під муром на вольниці, проте вільно і на кияцтво буде продавати людям різної релігії, відповідно до давніх декретів.

5. (Люди) будь-якої юрисдикції, котрі вступають до цеху, повинні прийняти міське право належним способом, тобто виявити всілякий послух урядові щодо цеху як стосовно податків, так і цехових повинностей.

6. Що стосується місця, на якому мали би продавати м'ясо, то є 40 яток, з яких є 20 для продажу битої худоби, 20 – для її розробки. Всі могли би погодитися або поміститися в тих ятках, але і раніше предки теперішніх різників спостерегли те, що з останніх яток, які є на віддалі від людей, не могли продавати, як і ми тепер бачимо, що немає доброго доступу, тільки до передніх яток, і від задухи швидко би затухло м'ясо в гарячий час. Щоб не було нікому кривди, так вирішуємо про це місце.

7. Нехай завжди 20 (різників) продають у давніх ятках, тільки не одні (й ті ж) постійно, а за тиждень мають мінятися.

8. Два нові місця визначаємо для продажу м'яса: одне – біля Краківської брами, почавши від самої брами, під муром від сходів, по яких ходять на мур, аж до в'язниці, яку називають “Білою”; друге (місце) – біля Галицької брами, також під муром, навпроти кам'яниці Мораковського, почавши від початку зводу, аж поки буде потреба, а на кожній стороні при брамах має бути 10 яток.

9. А щоб жодному не було кривди, то хай таким способом, як на сохачки, кожну суботу за жеребом місця собі визначають, також кожної п'ятниці або на жереб, або за порядком будуть сідати на місце, або як самі між собою погодяться.

10. Однак худобу повинні бити старі (різники), які мають свої ятки, на своїх власних місцях, а ті, котрі мають нові ятки, повинні бити худобу в оборі, збудувавши собі прикриття для того на тому місці, яке їм вкажуть цехові, за нашим доглядом і призначенням. А на іншому місці не має жоден бити – задля нагляду, відповідно до стародавнього звичаю, щоб не було підозрілої худоби.

11. А що цехові різники зазнали великих втрат при купівлі яток і, щоб потім вони їм не порожніли, а також, що різники допускають їх до своїх (цехових) прав, які вони понад інші цехи мають більші та значніші, (допускають) і до обори та до привезеного (м'яса), то ми, обмірковуючи це все, так встановлюємо, що кожен з тих 20 (різників), котрий не має яток, кожного кварталу повинен давати по 1 зл. тим, які мають ятки. А ті гроші поклавши до скриньки, повинні між собою спільно домовитися, як мають повернути вартість старих яток, що так довго має тривати, поки іншого рішення не приймемо. До того ж, ті, хто не буде мати яток, до того часу мусять бути молодшими майстрами, а двоє з них – столовими братами, однак (ніхто з них) не буде першим цехмістром, аж поки не матиме власної ятки.

12. А що на сохачках жодною мірою (всі різники) не можуть вміститися, то нехай 20 (різників) сідають по черзі або як між собою в цеху вирішать.

13. А що таку ласку від нас і від міста мають, що є допущені спершу до міських свобод, а потім і до прав стародавнього цеху, понад те, що є публічне місце та витрати на нові міські ятки, то вирівнюючи їх із давніми цеховими (різниками), адже це є справедливо: хто відчуває зручності,

той має нести і тягарі, (утверджуємо), що за зразком давніх цехових (різників) повинні будуть давати місту кожного року 58 зл. на Св. Мартина [11.XI], а до раецької кімнати (приносити) 16 каменів лою, відбувати релігійні обряди, обов'язки на вежі, а також "роратний" лій. Також зобов'язані спільно замкову роботу відбувати та робити.

Після читання цієї написаної ординації, вислухавши її, згадані як цехові, так і позацехові різники розмірковують, чи прийняти та схвалити, чи також повинні звернутися до священного королівського маєстату, відповідно до згаданого королівського (декрету), з апеляцією. Для довір'я до цієї справи печатка львівського раецького уряду до даної (грамоти) є притиснута. Діялося у Львові у найближчу суботу перед святом Св. Бартоломея апостола, року Божого 1620.

Альберт Зимницький, писар міста Львова, рукою власною.

Витяг з актів львівського раецького уряду.

1634 р., жовтня 16, Львів

Львівські райці приймають новий статут львівського цеху різників

Транс.: AGAD, MK, ks. 209, k. 151v.-157 (див. док. № 161).

Облята: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 49, с. 1250-1257.

Rayce miasta Lwowa. Wszystkim wobec komu to wiedziec należy, wiadomo czyniemy. Iz my dosyc czyniąc dekretowi świętey pamięci krola iego mosci Zygmunta III, który między rzeznikami cechowemi Lwowskiemi, a między rzeznikami, ktore partaczami zowią, roku 1620 dnia trzeciego czerwca we srode przed swiątkami uczynionemi, w ktorым krol iego mosc nakazał y włożył to na urząd nasz, abysmy wedle potrzeby tak obywatelow miasta tego w ludzie tych wiekow rozszerzonego, iakotez y goscia wszelakiego rozmaitych stanow, iako w pogranicznym miescie przebywaiące, lidzbie rzeznikow w osobach zamierzyli szczegulnych tudziez mieysce targow y przedawania mięsa według potrzeby onym naznaczyli. W ktorey sprawie aczkolwiek do tego czasu nie tylko meysce albo iatki uprzywileiowane, ale y liczba tych rzeznikow, więc sposob iatek, wielkie roznice y wstręt czynili do starych. Jednak przecie po takich trudnosciach za obaczeniem się strony za słusznoscią sprawy exekucya dekretow iego krolewskiey mosci w tey mierze stanęła, aby rzeznikow przyczynic y porządek między niemi postanowic. Co wszystko w rozsądek y ręce nasze krol iego mosc, pan nasz miłosciwy nieboszczyk podac raczył. Przeto czyniąc woli iego krolewskiey mosci dosyc potrzebie mieyskiey, uspokoienie cechowemu dogadzaiąc, więc w niczym praw y przywileiow cechy rzezniczey od świętey pamięci krolow Polskich onym nadanych, a z wielką pracą y kosztem podiętym dla szkodnikow y przeszkod ochronionych nienaruszaiąc y owszem w swey mocy zachowuiąc, tak się nam ich zdało pomiarkowac y porownac. Na co strony obydwie tak rzeznicy zdawna cechowi, iako y do cechu nowowstępuiáci z imienia y przezwiska kazdy zosobna swego podpisany pozwolili w kondycye tego porownania nizey położone, między sobą postanowili y trzymac ie zupełnie, a nienarusznie siebie y potomkow swoich obligowali. Nayprzod rzeznicy starsi cechowi według mieysca swego tak się dali pisac: Jan Zaszzkodny, Piotr

Krakowczyk, Grygier Sobestyanowicz, Matys Giesko, Woyciech Pełko, Jan Siegeth, Jan Wagner, Woyciech Cwegnar, Woyciech Laskowicz, Janowa wdowa, Kasper Maiowicz, Marcin Michałowicz, Stanisław Bargiel, Matys Krzepica, Jan Maszlanka, Bartos Kiebowicz, Adam Szczepanowicz, Grygier Szczepanowicz. Znowu powtore nowo cechowi rzeznicy tak się wpisują: Stanisław Stanisławczyk, Sebestyan Stanisławczyk, Adam Kazyczek, Bartos Zołtobrzuszek, Wawrzeniec Zołtobrzuk, Jędrzey Wilczek, Paweł Piechota, Jan Godybala, Mathias Brodawko, Grygier Gromkowicz, Bartosz Ziołko, Marcin Korzonek, Jan Misiowski, Matys Wolski, Matyas Krzeszowski, Piotr Gebruła, Paweł Szol, Woyciech Kozieł, Paweł Pęczkowski, Krzysztof Markowicz, Wałęty Mysłowski, Jan Przemyski. A iz wszystkich rzezników osob w liczbie ma bydz czterdziestu, a staro cechowych tylko iest osiemnascie, nowocechowych zas 22, tedy starsi tych dwudziestu dwoch, aby się wypełniła liczba cała, przypuscili do siebie z kondycjami nizey położonemi.

Nayprzod, coz kolwiek przeszłych wiekow na małą osadę miasta Lwowa y obywatelow iego dosyc rzezników 20 naznaczono, gdy na dwadziescia osob tylko prawa nadano było, iednak iz teraz ledwo nie dwoynasob albo wieczornasob więcey ludzi przybyło do Lwowa tak mieszkających, iako y przybywających, zdało się nam urzędowi radzieckiemu za rzecz słuszną, aby bez naruszenia praw cechu rzezniczego, dawnych postanowien y uczynic liczbę 40 rzezników zpełna, ktorzy to nowo cechowi dwadziescia podług dawnych cechowych praw y podług nizey opisanego porządku do cechu przyjmowani y przyjęci bydz mają.

Druga. Aby ci wszyscy rzeznicy, ktorzy nowo będą wstępować do cechu, mieli list ieden od uczciwego [urodzenia], a drugi od wyzwolenia przystoynego, a gdzieby ktory nie miał listu od urodzenia, tedy niema bydz przyjęty do cechu zadnym sposobem, chochy list miał od wyzwolenia, czybaby urodzenie swoje dobre ludzmi uczciwemi wysiadczył, lecz nie mający listu od uczenia, a będący dawny w rzemiosle lubo tez w leciech podeszły y w postanowieniu ziący, ukaze się byc sposobny mistrzowstwa, tedy taki ma się przecie uczyc dwie niedzieli tylko u mistrza tego, u ktorego będzie cweytował, pomagając tylko przy czeladniku we wtorek y piątek wołow y więprzow bic y rozprawiac albo iako ręką y biegłosc czyią według przyznania mistrzowskiego ukaze, a w trzeci tyzden powinien go mistrz, u ktorego takowy nawotny cweytuie, ceche generalney zaliczyc y mistrzem uczynic, podług opisanych artykułow w przywileie generalnym położonych, tudziesz według dekretu iego krolewskiej mosci wzwyz allegowanego, ktory rozkazuje, aby wszyscy byli według urodzenia y rzemiosła sposobni, biegli y uczciwi, a gdy iuz ktory nowotny będzie za mistrza zalecony y we wszystkim rownym cechowym przyjętym, tedy nauczonego alias wstępnego zaraz iedno pułgrzywny, a wyzwolonego drugie pułgrzywny podług zwyczaju cechowego oddac do tego względem kolacyi, ktora według artykułow cechowych bydz powinna dla trudnych y ciężkich lat piędzmy gotowemi szesdziesiąt złotych tylko magisteriey y to ieszcze na raty podług uproszenia rozdzielone, powinien czesc zapłacic. Ktora summa tak na cechową potrzebę, iako y na wieze, koscielne obrzędy y insze potrzeba obracac się ma, a za tym się opuszczają kolacye zwyczajne, ktore z wielkim kosztem przychodziły.

Trzeci. Poniewasz przywilei y dekret krolow świętey pamięci przeszłych rozkazuje, aby praemissis omnibus requisitis kazdy rzeznik do cechu wstępował, a mianowicie, aby possessya miał, tedy kazdy z nawotnych powinien sobie in vim possessionis haereditarie et in vim satisfactionis privilegiis et decretis praestandae iatkę sobie z tych iatek, ktorych iest w liczbie pod farskim kosciołem czterdziestcie, uprzywileiowanych, kędy we dwadziesciu tylko mięso przedają, a we dwadziesciu drugich według zwyczaju było białą kupce, a do kupowania y sprzedawania połac y stronę iatek od

koscioła, iako wzdłuż idą, od przodku do konca nowo cechowym puscili y dopomagac maia. Iatki iednak pod murem pewną liczbą, to iest dwadziescia, zostawiwszy, a to dla tego, zeby alternatą y losem na te iatki podmurne wszyscy czterdziesti rzeznicy bydło biiali, wynosili y przedawali lubo według cechowego wynalazku, ktore maia bydz spolnym kosztem, kędy potrzeba ukaze, naprawione, lecz kupno iatek potwornych [sic] y przedaz ma się zeznawac przed urzędem mieyskim, kędy dziedzictwa mieyskie idą według praw miasta tego, a przy[c]hylaiać się do sposobu Krakowskiego kotłow alias oborę zwyczajną dla ochędostwa y pokoju koscielnego zagubiaia y znoszą, a w domach swoich własnych tak w miescie, iako y na przedmiesciu przy widzukontach swoich bydło zdrowe za dozorem cechowym pod karaniem urzędowym biic, a z domu mięsa na iatki nosic powinny, a z tey obory y kotłusu mieszkanie sposobne do schadzek y rząd zobopolnych cechowych wszyscy czterdziesti zupełnie zbudowac maia, lecz choc natychmiast przy wstępny nowotni kupowac iatki sobie maia, iednak uprzątanie, ochędzenie y siadanie takowych iatek, tak po twardych, iako y podmurnych zgodnie do postu wielkiego lubo do Wielkienocy odkladaia, tymze sposobem do tego czasu zwyczajne czynszy kędy, iako dokąd y ktora strona tego tylko roku nalezy według powinności oddawac ma. A gdzieby ktory nowocephowy iatki stargowaney y kupioney nie mógł oraz summę wszystkę dla ubostwa swego zapłacic, tedy na raty według wynalazku cechowego, iako się kto ukaze niedostatni, a mianowicie po złotych 20 powinien płacic, aby w tey mierze obciążliwosc braterska względem nowotney społeczności nie pokazała się, wyiąwszy to, ze kto moze oraz wszystkę summę zapłacic.

Czwarty. Ci bracia wszyscy numero 40 za pomienionym dekretem iego krolewskiey mosci ziednocziają się do cechy generalney od krolow świętey pamięci fundowaney, tedy iako zdawna cecha uprzywileiowana rzeznica oddawała z powinności czynsz swoy do zamku iego panu staroscie Lwowskiemu należąca, tak y teraz nowowstępuiający tylez czynszy oddawac y roboty swoje trybem y porządkiem dawney cechowej braci powinni będą, aby z tychze braci nowoprzyczynionych aukcyja procentu do zamku zarownie należąca, akomoduiąc się lustracyi pokazała, a inszych iuz podatkow y czynszow obydwie strony do zamku dawac nie powinny, dzis dekretem iego krolewskiey mosci świętey pamięci Zygmunta III de actu Varsaviae sabatho in crastino Nativitatis beatissimae Virginis Mariae anno 1628 są uwolnieni. Takze względem chwały Bozey y dawnego cechowej braci zwyczajaiu wszyscy iuz 40 bracia uiednoczeni powinni na potrzeby bractwa literackiego dla roratow spiewaniu u fary odnawiac corok na adwens cztery kamienia loiu.

Piąta. Nie maia między siebie przyimowac rozney religii ludzi według dawnego przywileiu swego y zwyczajaiu y według dekretu tego, iako wygrali na Ormianach iatki podmurne.

Szosty. A gdzieby się ktory brat pokazał, ze insze rzemiesło robi krom rzeznictwa, tedy niema byc do cechu przyięty, oprócz gdzieby z wynalazku cechowego albo z dekretu urzędowego zaniechał lubo dobrowolnie rzemiosła inszego, a rzeznictwo przyiał, wolno takze kupiectwo do rzeznictwa należące, albo tez pomnazaiące prowadzic.

Siodmy. Na ktorychkolwiek jurisditiach będą, ktorzy bracia po wstępny do cechu, powinni mieyskie prawo albo posluszenstwo wszelakie urzędowi względem cechu, takze pobory, podatki, ciężary mieyskie, powinności wszelakie cechowe według dawnych zwyczajaiow y kwitow zarownie oddawali y odpowiadali.

Osmy. Aby cechmistrze dwa ludzie godni y doswiadczeni, takze stołowi cztery ze wszystkich czterdziestu zobopolnie, a nierozdzielnie w generalney czesze corok obrani byli, ktorzyby przywileiow, dekretow y zwyczajaiow cechowych pilnie y rostopnie przestrzegac, pilnowac y przeciwnych braci porządzac umieli.

Dziewiąty. Maietnosci cechowej, która jest na przedmieściu Halickim, wszyscy czterdzięci bracia wspólnie do cechu zazywac mają, pozytki z niej biorą y na naprawę jej ciężary odprawowac.

Dziesiąty. A iz pp. rayce czterdziestom braci wszystkim cechowym iatki podmurne z pozytkami swemi wszystkimi na czasy wieczne puscili, k temu pomoc z obroną na znoszenie szkodników y partaczow zamkowych, szlacheckich, xiężych, klasztornych panien zakonnych y innych wszystkich w miescie y na przedmieściu przedawaiących, gdyz ci sami drozyczne wielką w bydle czynią, krom sochaczek pozwolonych, kiedy y iako potrzeba ukaze z pomocą urzędu zamkowego podług dekretow starodawnych od krolow ich mosci nakazanych, obiecali, więc ze do tej terazniejszej zgody y ziednoczenia nowych y starych braci rzeznicy z pracą swoją niemałą przywiedli, starym prawa w swej mocy utwierdzaiąc, a nowym przystęp do praw gotowych z wielkim kosztem nabytych przypuszczaiąc, dla tego ciz bracia wszyscy czterdzięci za rzecz słuszną to bydz obaczywszy podieli się siebie y potomki swoje obliuiąc kazdy z nich z kazdej iatki swojej po pięciu złotych polskich co uczyni summe 200 złotych czynszu, na kazdy rok na s. Marcin[a] przez ręce pp. cechmistrzow przysięgłych na ratusz do lonharyey [sic] na publiczny mieyski prowent y pozytek gotowemi pieniędzmy bez zadnych trudności wspólnie ieden za drugiego slubuiąc według prawa fisco należącego płacic y oddawac, a iesliby pp. raycowie iatki podmurne odieli y w obronie dosyc nie czynili, tedy tez pp. bracia nie powinni będą tych dwuchset złotych na ratusz do lonharyey oddawac.

Jedynasty. Nowocephowi rzeznicy podmurni ten przywiley, który sobie lite pendente u pp. radziec wyprawili byli, także dekreta y prawa wszystkie na swą stronę kędykolwiek otrzymane kassuią, wniewiecz obracaią y onych odstępią.

Dwunasty. A iesliby który z pomienioney braci starey y nowey w cechu przeciwny albo nieposłuszny prawom, obrzędom cechowym, terazniejszej ordynacyi y starszym swoim pokazał się, tedy takowy nieposłuszny podług praw, artykułow cechowych y zwyczajow karany bydz ma, iednak gdyby się obciążonym karaniem bydz rozumiał, takowemu wolno uciec do urzędu mieyskiego radzieckiego y tam skargę swoje przelozyc, iako prawa y słusznosc ukaze.

Kto takowe kondycye wszyscy bracia wzwyż położeni zobopolnie y zgodnie przyieli y na nich się własnymi rękami podpisali: Stanisław Bargiel, Kasper Maiowicz, Matyas Brodawka, Adam Szczepanowicz, Grygier Gruntowicz, Adam Kozaczek, Jan Misowski, Bartosz Ziółka. Adam Kozaczek podpisał się imieniem tych, którzy pisac nie umieli za prozbą ich obecnie przy tej sprawie będący, a dla lepszej wiary do xiąg naszych radzieckich Lwowskich wpisac kazalismy. Actum Leopoli feria secunda ipso die festi sancti Galli 1634. In cuius rei fide sigillum officii nostri consularis praesentibus est subimpressum.

Дайці міста Львова. Всім та кожному, кому належить знати, повідомляємо. Що ми, задовольняючи декрет священної пам'яті його милості короля Сигізмунда III, виданий між львівськими цеховими різниками та між різниками, яких звуть партачами, 1620 року 3 червня, у середу перед (Зеленими) святами, у котрому його милість король наказав нашому урядові, щоб ми за потребою мешканців того міста, що протягом віків розрослося, а також і гостей різних станів, які перебувають у пограничному місті, визначили кількість різників в особах, а також призначили особливі місця для торгів і продажу м'яса, відповідно до їхньої потреби. В тій справі до того часу не тільки місця або привілейовані ятки, але і кількість тих різників, а отже, й форма яток, спричиняли віддавна порізнення та суперечки. Однак після таких труднощів, побачивши слухність справи, стало (необхідним) виконання декретів його королівської

милості, аби посприяти різникам і встановити між ними порядок. Те все на вирішення та в наші руки наш його милість король, пан наш милостивий, покійний, вирішив передати. Тому, чинячи волю його королівської милості, задовольняючи міську потребу, дбаючи про цеховий спокій, у всьому зберігаючи в усій силі права та привілеї різницького цеху, надані священної пам'яті польськими королями, які здобули їх великою працею та коштом для охорони від порушників і перешкод, так нам вдалося їх погодити та вирівняти. На це дві сторони, як давні цехові різники, так і нововступаючі, підписані кожен ім'ям і прізвищем, дозволили на нижчеподаних умовах того погодження, між собою постановили та зобов'язалися дотримуватися їх цілком і непорушно за себе та своїх нащадків. Насамперед старші цехові різники, відповідно до свого місця, так дали писати (*список із 18 прізвищ*). Знову повторно новоприйняті різники так вписалися (*список із 22 осіб*). А всіх різників має бути в кількості 40 осіб, а староцехових є тільки 18, а новоцехових – 22. Тоді старші (різники), щоб доповнилася повна кількість, тих 22 допустили до себе з нижченаведеними умовами.

(Перша стаття). Насамперед, оскільки в колишніх часах, з огляду на малу чисельність міста Львова та його мешканців, було визначено тільки 20 різників, адже тільки на 20 осіб права були надані, але тепер ледве чи не вдвічі або й учетверо більше людей прибуло до Львова, як мешканців, так і проїжджих, здалося нам, раєцькому урядові, слухним, щоби без порушення прав цеху різників, давніх постанов установити 40 різників загалом, з них 20 новоцехових (різників) мають бути прийняті, відповідно до давніх цехових прав і відповідно до нижчеописаного порядку.

Друга (стаття). Щоб усі різники, які по-новому будуть вступати до цеху, мали один лист про законне (народження), а другий лист – про належне навчання. А коли би якийсь не мав листа про народження, тоді не повинен бути прийнятий до цеху жодним способом, хоч би мав лист про навчання, хіба би своє (законне) народження добрими людьми засвідчив. А той, хто не мав би листа про навчання, а був би давно в ремеслі або був старший роками і жив на умові¹ та виявився здатним до майстрівства, тоді такий має вчитися тільки два тижні у того майстра, у якого буде “цейтувати”, допомагаючи лише при челядникові у вівторок і п'ятницю бити та розділяти воли і свині, а як руку та вміння, за визнанням майстра, покаже, то на третій тиждень повинен його майстер, у якого такий новак “цейтує”, загальному цехові рекомендувати та вчинити майстром, відповідно до описаних статей, викладених у загальному привілею. Також, відповідно до вищезгаданого декрету його королівської милості, який наказує, щоб усі були щодо народження та ремесла здатні, вмілі та чесні. А коли би новітній (майстер) був зарахований майстром і в усьому рівним цеховим, тоді навченого або вступного тільки 0,5 гривні і визволеного ще 0,5 гривні, відповідно до цехового звичаю, мусить віддати. А замість учти, яка має бути, відповідно до цехових статей, через важкі та нелегкі роки повинен заплатити готовими грішми 60 зл. і лише для майстрів і, за проханням, розділеними на частини. Та сума має використовуватися як на цехові потреби, так і на вежі, церковні обряди й інші витрати. І після цього опускаються звичайні учти, що з великими витратами влаштувалися.

Третя (стаття). Оскільки привілеї і декрет священної пам'яті колишніх королів наказує, щоб усі згадані вимоги (виконував) кожен різник, який вступає до цеху, а саме, щоб мав нерухомість, то кожен із новітніх (майстрів) повинен собі у приватну власність набути, задовольняючи привілеї та декрети, ятку з тих яток, яких є 40 упривілейованих у наявності під фарським костелом. Тільки у 20 подають м'ясо, а в інших 20, за звичаєм, худобу б'ють купці, а для купівлі-продажу новоцеховим надали ділянку та сторону яток, котра йде вздовж костелу від переду до кінця, і допомагати мають їм (старші цехові). Однак, залишивши під муром певну кількість яток, тобто

20, а це для того, щоб почергово та за жеребом на тих ятках усі 40 різників били худобу, виносили та продавали (м'ясо), або як у цеху вирішать. Ті (ятки) повинні спільним коштом, як виникне потреба, ремонтуватися, але повторна купівля та продаж яток має відбуватися перед міським урядом, адже міські маєтки йдуть за правом того міста. Прихилиючись до краківського звичаю, котли або звичайну обору задля костельної краси та спокою² забирають і зносять, а у своїх власних будинках як у місті, так і на передмістях при своїх спостерігачах здорову худобу під цеховим наглядом під урядовою карою мають бити і з дому на ятки м'ясо носити. А з тієї обори та котлів повинні всі 40 цехових (майстрів) збудувати помешкання для спільних зборів і нарад. Хоч тепер при вступі новітні (різники) мають ятки собі купувати, однак прибирання, прикрашення й обставлення таких яток, як "твердих", так і підмурних, спільно до Великого посту або до Великодня хай відкладають, до того часу таким самим способом кожен зобов'язаний віддавати звичайні чинші, які тільки цього року (новітні різники) платитимуть у відповідний час та у визначених квотах, відповідно до своєї повинності. А коли би якийсь новоцеховий за ятку, сторговану та куплену, не міг повної суми через бідність заплатити, тоді частинами, за рішенням цеху, як виявиться такий малозабезпечений, а саме по 20 зл. повинен платити, щоб у тому братська обтяжливість щодо нової спільноти не виявилася, за винятком випадку, коли хтось може всю суму заплатити.

Четверта (стаття). Ті всі брати числом 40 за згаданим декретом його королівської милості об'єднуються до загального цеху, закладеного священної пам'яті королями. Як здавна упривілейований різницький цех зі своєї повинності давав свій чинш до замку, належного панові львівському старості, так і тепер нововступаючі такі ж чинші мають віддавати та свої роботи за звичаєм і порядком давніх цехових братів виконувати, щоб із тих новоприєднаних братів було збільшення прибутку до замку, що закумулювавшись, виявилось би в люстрації. А інших податків та чиншів обидві сторони до замку не повинні давати, бо тепер звільнені декретом його королівської милості священної пам'яті Сигізмундом III, виданим у Варшаві в суботу, на другий день Різдва Діви Марії року 1628 [9.X]. Також, з огляду на хвалу Божу та за давнім звичаєм цехових братів, уже всі 40 об'єднаних братів щороку на потреби братства літератів для співання у фарі роратів³ під час передріздвяного посту мають віддавати чотири камені лою.

П'ята (стаття). Не мають між собою приймати людей різної релігії, відповідно до свого давнього привілею та звичаю, а також декрету, який виграли (у суперечці) з вірменами щодо підмурних яток.

Шоста (стаття). А коли би якийсь брат виявився, що інше ремесло виконує, окрім різництва, тоді не має бути прийнятий до цеху, за винятком якби за цеховим рішенням або урядовим рішенням добровільно залишив інше ремесло, а прийняв різництво. Також вільно провадити купецтво, що належне до різництва або його помножує.

Сьома (стаття). Брати, котрі будуть на будь-яких юрисдикціях, після вступу до цеху, повинні прийняти міське право, (виявляти) послух всілякий урядові щодо (обов'язків) цеху, також міські побори, тягарі, всілякі цехові повинності за давніми звичаями, а також квитами віддавати та (за них) відповідати.

Восьма (стаття). Щоб два цехмістри, люди гідні та досвідчені, також столові з усіх 40 (різників) спільно і нероздільно на загальних зборах щороку обиралися (такі), які вміли би старанно та досконало дотримуватися привілеїв, декретів та цехових звичаїв і винуватих братів карати.

Дев'ята (стаття). Цехові маєтності, що є на Галицькому передмісті, всі 40 братів спільно мають використовувати, з них користі брати та на їхній ремонт тягарі нести.

Десята (стаття). Оскільки пани райці всім 40 цеховим братам підмурні ятки з усіма користями на вічні часи дали, до того ж обіцяли допомогу з обороною (прав) на знесення винуватців і партачів: замкових, шляхетних, духовних, сестер монастирських та всіх інших, які продають у місті та на передмістях, бо ж вони велику дорожнечу на худобу спричиняють, окрім дозволених сохачок, коли і як виникне потреба, з допомогою замкового уряду, відповідно до стародавніх декретів, наданих їх милостями королями. Отже, оскільки до цієї сьогоднішньої згоди та об'єднання нових і старих братів різники великою своєю працею прийшли, затверджуючи старим (різникам) права у своїй силі, а новим (різникам) даючи доступ до готових прав, набутих великим коштом, тому ті всі 40 братів побачили слухним і зобов'язалися за себе та своїх нащадків, що кожен з них із кожної своєї ятки заплатить і віддасть по 5 польських зл., що винесе загалом 200 зл. чиншу, кожного року на Св. Мартина через руки панів присяглих цехмістрів на ратушу до лонгерії, без жодних труднощів, спільно, один за другого ручаючись, відповідно до права, належного до скарбниці. А якби пани райці підмурні ятки відняли та в обороні (прав) не допомогли, тоді пани брати не повинні будуть тих 200 зл. на ратушу до лонгерії віддавати.

Одинадцята (стаття). Новоцехові підмурні різники той привілей, який були виправили у панів райців, заплативши за суперечку, також усі декрети та права, які отримали на свою користь, скасовують, відмінюють і від них відступають.

Дванадцята (стаття). А якби котрийсь зі згаданих братів, старих і нових, був супротивний і непокірний цеховим правам, обрядам, теперішній ординації, а також своїм старшим, тоді такий непокірний має бути покараний, відповідно до цехових прав, статей і звичаїв. Однак, коли би він відчув себе обтяженим покаранням, такому вільно вдатися до міського расецького уряду і там свою скаргу подати, як вкажуть права та необхідність.

Такі умови всі вищевписані брати спільно та згідно прийняли та на них власними руками підписалися: Станіслав Баргель, Каспер Майович, Матіаш Бродавко, Адам Щепанович, Григер Грунтович, Адам Козачек, Ян Місьовський, Бартош Зьолко. Адам Козачек підписався іменем тих, які не вмiли писати, на їхнє прохання, (тих), хто був присутній у цій справі. А для більшого довір'я наказали вписати до наших львівських расецьких книг. Діялося у Львові у понеділок у день свята Св. Гала, 1634 (року). Для довіри до цієї справи печатка нашого расецького уряду до даної (грамоти) ж притиснута.

¹ Мова йде про угоду між цеховими та нецеховими різниками від 22 серпня 1620 р. (див. док. № 157).

² Віддаль різницьких яток до латинської катедри була невелика, тому близька присутність різників викликала нарікання церковників.

³ Рорати – у католицькій церковній традиції найперші ранішні богослужіння під час передріздвяного посту (адвенту).

1634 р., жовтня 20, Львів

Владислав IV підтверджує статут львівських різників, за яким число різників у місті зросло до 40 осіб

Confirmatio confirmationis serenissimi olim Sigismundi Tertii articulorum contubernii laniorum Leopoliensium, que quadraginta numero esse debent, nec non litterarum per magistratum civilem ex decreto eiusdem regni maiestatis ad bonum ordinationem praefati contubernii spectare cum subscriptione regni maiestatis additaque clausula solita. Datum Leopoli die XX Octobris, anno ut supra [1634].

Підтвердження підтвердження найяснішого покійного Сигізмунда III статей цеху львівських різників про їхню кількість – 40, а також грамота магістрату на декрет того ж покійного королівського маєстату, що стосується доброго порядку згаданого цеху, з підписом королівського маєстату та доданим належним закінченням. Дано у Львові 20 жовтня, року, як вище (1634).

1634 р., жовтня 27, Львів

Владислав IV звільняє львівських різників від сплати земського мита за куплену худобу

Перець: AGAD, MK, ks. 181, k. 32v.

Confirmatio libertatis laniorum civitatis Leopoliensis a solutione theloneorum terrestrium a peccoribus in usum civitatis coemptis cum subscriptione regni maiestatis adiunctaque clausula in quantum iuri communi non repugnant. Datum Leopoli die XXVII Octobris, anno Domini MDCXXXIV.
Pertus Gembicki secretarius maior.

Підтвердження звільнення різників міста Львова від сплати земського мита за куплену на користь міста худобу з підписом королівського маєстату та доданим закінченням, наскільки загальному праву не суперечить. Дано у Львові 27 жовтня, року Божого 1634.

Петро Гембіцький, старший секретар.

1634 р., жовтня 27, Львів

Владислав IV підтверджує дві грамоти: Стефана Баторія від 11 травня 1577 р. та львівських райців від 16 жовтня 1634 р. з новим статутом львівського цеху різників

Транс.: AGAD, MK, ks. 209, k. 151v.-157 (див. док. № 162).

Vladislaus IV Dei gratia rex Poloniae etc. nec non Suecorum, Gottorum Vandalorumque rex, dux Moschoviae. Significamus etc. Oblatas nobis esse nomine contubernii laniorum civitatis nostrae Leopoliensis binas easque seorsivas litteras, unas quidem pargameneas, manu serenissimi olim Sigismundi Tertii parentis nostri subscriptas et sigillo regni communitas, continentes in se confirmationem articulorum ad bonum ordinem laniorum contubernii spectantium. Alteras vero papyreas ex actis civilibus Leopoliensibus emanatas sigilloque officii consularii una cum subscriptione manus notarii communitas, sanas, illaesas omnique suspicionis nota carentes. Supplicatumque nobis est, ut eas autoritate nostrae regiae approbare, confirmare et ratificare dignaremur. Pargamenearum litterarum series et tenor est is, qui sequitur eiusmodi.

Далі наводиться грамота Стефана Баторія від 11 травня 1577 р. з прерогативами для львівських різників (див. док. № 156).

Literas vero papyrearum tenor est talis.

Далі наводиться грамота львівських райців від 16 жовтня 1634 р. з новим статутом цеху різників (див. док. № 158).

Nos igitur supramemoratus rex Vladislaus [IV] suplicationi pro parte contubernii laniorum factae benigne annuentes utraque litteras praeinsertas earumque omnia contenta et singula autoritate nostra regia in omnibus punctis, clausulis, articulis et conditionibus, quantum de iure est ususque earum habetur, approbandas et confirmandas esse duximus approbamus et confirmamus praesentibus litteris nostris. Volentes eas robur debitis ac perpetuae firmitatis obtinere debere et ab omnibus inviolabiliter observari. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas, sigillo regni communitati iussimus. Datum Leopoli die XXVII mensis Octobris, anno Domini MDCXXXIV, regnorum nostrorum Poloniae secundo, Sveciae vero tertio anno.

Vladislaus [IV] rex.

Petrus Gembicki secretarius maior.

Vладислав IV, Божою ласкою король (*титлатура*). Повідомляємо і т. д. Принесено нам від імені цеху різників нашого міста Львова дві окремі грамоти: одна – пергаментна, підписана рукою найяснішого Сигізмунда III, нашого батька, та скріплена печаткою королівства, що містить у собі підтвердження статей, які стосуються доброго порядку в різницькому цеху. А інша (грамота) – паперова, витягнута з львівських міських актів та скріплена печаткою расцького уряду разом із підписом писаря, ціла, непорушна та позбавлена будь-якої підозри, і просили нас, щоб її ми вважали (за гідне) нашою королівською владою схвалити, підтвердити та зміцнити. Пергаментної грамоти сенс і зміст є такий, як далі.

Далі наводиться грамота Стефана Баторія від 11 травня 1577 р. з прерогативами для львівських різників (див. док. № 156).

А паперової грамоти зміст є такий.

Далі наводиться грамота львівських райців від 16 жовтня 1634 р. з новим статутом цеху різників (див. док. № 158).

Таким чином, ми, вищеназваний король Владислав [IV], милостиво розглянувши прохання з боку цеху різників, дві внесені грамоти зі всім і кожним окремо їхнім вмістом уважали (за гідне) схвалити та підтвердити нашою королівською владою в усіх пунктах, клаузулах, статтях та умовах, наскільки йде за правом і має вжиток, тож схвалюємо та підтверджуємо даною нашою грамотою, бажаючи, щоб вона (грамота) отримала належну силу та вічну міцність та її дотримувались у

всьому непорушно. Для довіри до справи дану підписану нашою рукою (грамоту) наказали скріпити коронною печаткою. Дано у Львові 27 жовтня, року Божого 1634, наших панувань у Польщі – 2, у Швеції – 3 року.

Владислав [IV], король.

Петро Гембіцький, старший секретар.

1649 р., вересня 4, Львів

Ян Казимир підтверджує грамоту Владислава IV від 27 жовтня 1634 р. з новим статутом львівського цеху різників від 16 жовтня 1634 р.

Транс.: AGAD, МК, ks. 209, k. 151v.-157 (див. док. № 166).

Joannes Casimirus Dei gratia rex Poloniae etc. Significamus praesentibus litteris nostris, quorum interest, universis et singulis. Exhibitas nobis esse nomine contubernii laniorum civitatis nostrae Leopoliensis litteras pergameneas infrascriptas, manu serenissimi olim divae memoriae Vladislai IV regis Poloniae, fratris et praedecessoris nostri disederatissimi subscriptas sigilloque minori pensili regni communitas, sanas, salvas, illaesas omnique suspicionis nota carentes. Supplicatumque nobis est, ut eas autoritate nostrae regiae confirmare, approbare et ratificare dignaremur. Quarum quidem litterarum tenor sequitur et est talis.

Далі наводиться грамота Владислава IV від 27 жовтня 1634 р. з новим статутом львівського цеху різників (див. док. № 161).

Nos itaque Joannes Casimirus rex supranominatae supplicationi benigne annuentes, litteras praeinsertas in omnibus earum omnibus punctis, clausulis, articulis et conditionibus autoritate nostra regia approbandas et confirmandas esse duximus approbamus et confirmamus praesentibus, ratificamus. Decernentes eas vim et robur debitae firmitatis obtinere, quatenus iuri communi non repugnant. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas, sigillo regni communiri iussimus. Datum Leopoli die quarta mensis Septembris, anno Domini MDCXLIX, regnorum nostrorum Poloniae primo, Sveciae vero secundo.

Joannes Casimirus rex. Locus sigilli pensilis maioris cancelariae regni in pixide laminea contenti, in cera vero rubra expressi.

Albertus Krzycki regia maiestatis secretarius manu propria.

Aн Казимир, Божою ласкою король Польщі і т. д. Повідомляємо даною нашою грамотою, кому потрібно, всім та кожному. Представлено нам від імені цеху різників нашого міста Львова нижченаписану пергаментну грамоту, підписану рукою найяснішого покійного, священної пам'яті Владислава IV, короля Польщі, нашого найдорожчого брата і попередника, та скріплену малою підвішеною печаткою королівства, цілу, непошкоджену, непорушну та позбавлену будь-якої підозри, і просили нас, щоб її ми вважали за гідне нашою королівською владою схвалити, підтвердити та зміцнити. Тієї грамоти зміст наступний та є такий.

Далі наводиться грамота Владислава IV від 27 жовтня 1634 р. з новим статутом львівського цеху різників (див. док. № 161).

Таким чином, ми, Ян Казимир, король, милостиво розглянувши вищезгадане прохання, внесену грамоту в усіх її пунктах, клаузулах, статтях та умовах вважали (за гідне) нашою королівською владою схвалити та підтвердити, тож підтверджуємо і схвалюємо, даною (грамотою) зміцнюємо, вирішуючи, що вона (грамота) повинна отримати силу та міць належної міцності, наскільки загальному праву не суперечить. Для довіри до справи дану, підписану нашою рукою (грамоту) наказали скріпити коронною печаткою. Дано у Львові 4 вересня, року Божого 1649, наших панувань у Польщі – 1, у Швеції – 2 (року).

Ян Казимир, король. Місце підвішеної великої коронної печатки канцелярії у бляшаній коробці, витисненої на червоному воску.

Альберт Кшицький, секретар королівського маєстату, рукою власною.

1651, березня 14, Варшава

Ян Казимир підтверджує дозвіл львівського старости Анджея Мнішка для єврейських різників на побудову на підзамчанській юрдиці, над р. Полтвою, восьми яток

Облята: ЦДІАЛ. – Ф. 9, оп. 1, спр. 401, с. 1180-1182.

Регест: AGZ, X, nr 4411.

Ioannes Casimirus Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Mazoviae, Samogitiae Livoniae, Smolensciae, Czernichoviaeque nec non Suecorum, Gottorum Vandalorumque haereditarius rex. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Quia nos ad supplicationem generosi Andreae de Magna Kunczyce Mniszek, culinae regni praefecti, Leopoliensi, Osiecensis etc. nostri capitaneo apud nos humillime factam, conceptionem ipso scripto certo manuali authentico lanionibus Judaeis, in suburbio Cracoviensi, Krakowskie dicto, jurisdictionis castrensis Leopoliensi subiecto manentibus, dato r[at]ione octo macellorum in fundo jurisdictionis castrensis ad fluvium Połtew dictum, aedificandorum conceptam approban[dum] et confirman[dum] esse duximus, prout praesentibus approbamus et confirmamus, eandemque concessionem ratam et gratam habere volumus.

Ac praeterea proventus capitaneatus Leopoliense nimirum tenuis adaugere volentes iniungimus eisdem lanioribus Judaeis quatenus ab uno quoque macello quae non plura, nisi octo habere debent qualibet quarta parte anni per florenos decem et medium libram saevi aequifaci ad castrum Leopoliensem pendere teneantur et sunt obligati.

Praefato vero generoso capitaneo nostro Leopoliensi eiusque officio burgrabiali moderno, ut serio super infrascripta attendant[es] nempe, ut decretum serenissimi antecessoris nostri inter eosdem Judaeos et laniones in civitate manentes latum, in omnibus punctis, clausulis et ligamentis in viridi observantia sit et habeatur, id est ne plura macella propter haec octo in annis coram burgrabio praefati Judaei laniones, iuxta contenta decreti eiusdem juramentem praestent eidemque in omnibus satisfaciant.

In cuius fidem rei praesentes manu nostra subscriptas sigillo regni communiri iussimus. Datum Varsaviae decima quarta die mensis Martii, anno Domini millesimo sexcentesimo quinquagesimo primo, regnorum nostrorum Poloniae et Sueciae tertio anno.

Joannes Casimirus. Locus sigilli.

Remigianus Piasecki regens cancellariae maioris.

Ян Казимир, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім і кожному, кому потрібно. Що ми, на прохання вельможного Анджея з Великих Кунчиць Мнішка, префекта королівської кухні, львівського, осецького і т. д. нашого старости, уклінно подане до нас, щоб ми вважали (за гідне) схвалити та підтвердити зміст автентичного листа, наданого євреям-різникам, які живуть на Краківському передмісті львівської замкової юрисдикції, щодо дозволу побудувати вісім різницьких яток на ґрунті замкової юрисдикції над річкою Полтвою, як і даною (грамотою) схвалюємо та підтверджуємо, бажаючи мати це надання важливим та міцним.

Оскільки ж бажаючи збільшити достатньо малий прибуток Львівського старства, наказуємо тим єврейським різникам, що від однієї різницької ятки, яких має бути не більше восьми, вони повинні та зобов'язані кожного кварталу давати до львівського замку по 10 гр. та половину фунту лою (*saevi aequifasti*).

А згаданому вельможному нашому львівському старості та його сучасному бургграфському урядові застерігаємо, щоб декрет найяснішого нашого попередника, виданий (у справі) між тими євреями та різниками, які живуть у місті, в усіх пунктах, клаузулах та обмеженнях цілком дотримувався та залишався; в усьому (декрет) виконуйте, щоб щороку перед бургграфієм згадані євреї складали присягу, відповідно до змісту декрету, що не мають більше восьми різницьких яток (на передмісті).

Для довіри до справи дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали скріпити печаткою королівства. Дано у Варшаві 14 березня, року Божого 1651, наших панувань у Польщі та Швеції 3 року.

Ян Казимир. Місце печатки.

Реміґіан Пясецький, регент великої канцелярії.

1663 р., лютого 3, Львів

Львівські райці затверджують ординацію для цеху різників

Транс.: AGAD, MK, ks. 209, k. 151v.-157 (див. док. № 165).

Consules civitatis Leopoliensis in Russia. Universis et singulis, quorum interest, praesentium tenore significamus et ad notitiam indubitatum deducimus, quomodo coram plenaria officii nostri residentia famati atque honesti cechmagistri et magistri contubernii laniorum civitatis Leopoliensis in numero frequenti congregati personaliter comparentes, reproducto nobis supplici ratione infrascriptorum libello petierunt a nobis hummilter, quatenus

habitae publicae calamitatis et caristiae rerum nec non magnorum onerum civilium tum et aliarum his praesertim dubiis et formidosis temporibus continuo occurrentium ac vix tollerabilium contributionum respectu ipsis ex officio et autoritate nostra consulari subveniremus supplicarunt itaque nobis, ut praemissarum omnium habita ratione lanionibus vagis iisque improbatis artificibus tam advenis, quam etiam Leopoli manentibus omnibus in genere et singulis in specie tempus venum carniū varii generis peccudum et animalium, ut pote bovonarum, vaccinarum, vitularum, agninarum, hyrcinarum, porcinarum seu suillarum expositionis wolica dictum, sub quod tempus dicti vagi et improbatī artifices in grave damnum et praeiudicium contubernalium laniorum incipiendo a festo s. Margaretae ad festum usque s. Agnetis Virginis et Martyris carnes easdem venum exponere solent, imminuere et abbreviare et nonnisi a festo s. Michaelis usque ad festum s. Agnetis Virginis et Martyris tempus ad vendendas praefatas carnes assignare et praefiere, vellemus nos itaque attenda supplicatione instantiaque praedicti contubernii laniorum Leopoliensium, uti pro iuribus, privilegiis, libertatibus, praerogativis decretisque a serenissimis regibus Poloniae dicto contubernio gratiose collatas facta eiidem annuendo eoque potissimum considerato, quod praefati lanii contubernalis licet ad praesens pauci numero sint, nihilominus multa gravia onera, dationes, census, contributiones non solum lege publica et constitutionibus regni laudatas et castro Leopoliensi pendī solitas, sed etiam per ordines civitatis in usus civiles sancitas sufferre debeant, lanii autem vagi et improbatī artificii et adventa et extra contubernium degentes vulgo partacze dicti et ex oppidis ac villis passim advenientes, tum etiam indigenae et advenae seu incolae suburbani, nec non sub diversis jurisdictionibus castrensi videlicet tum et in curiis et fundis spiritualium ac nobilium personarum manentes, diversi ritus videlicet Romani, Graeci et Armenici, cum quoque Judaei (quibus tantummodo suae sextae hominibus carnes vendere permissum est) praefatas carnes in praeiudicium graveque damnum ac diminutionem iurium, immunitatum et privilegiorum memorati contubernii laniorum non subportando praemissa onera et dationes aequaliter cum praefatis lanionibus contubernalibus neque contributiones tam publicas, quam privatas cum iisdem, insimul pendendo a festo s. Margarethae ad festum s. Agnetis Virginum et Martyrum advehunt, easque carnes, uti praemissum est diversis generis peccudum passim, quae sectim et in frustris, qua integre et in quartis diversis in locis venum exponunt, unde praefati lanii contubernalis civitatus huius ob innumeram dictarum carniū invectionem, expositionem et divenditionem carnes per se ad usum hominum praeparatas divendere non possunt, quin imo eadem carnes tempore illo, quo vel maxime sol aestuat propter calorem nimium brevi et fort[u]ore et rancidinem contrahunt, proinde cum nostri muneris et officii sit bonum regimen et ordinem contuberniorum omnium civitatis huius conservare, tuere, eumque pro viribus nostris his praesertim calamitiosis temporibus promovere justum et aequum nobis fore visum est, ut etiam contubernii praefati laniorum petitioni et affectationi, uti justae annuamus et in eadem consentiamus, prout quidem annuimus, consentimus, decidimus et ordinamus firmiterque ac inviolabiliter tenendum et habendum proponimus et statuimus, ut abhinc ab anno videlicet praesenti incipiendo nulli laniorum vagorum partacze vulgo dictorum, tam advenarum, quam indigenarum seu incolarum civitatis istius, qui contubernio laniorum Leopoliensium non sunt adscripti vel incorporati carnes bubulas, vacunas, vitulinas, porcinas et id genus alias advehere, adferre venumque exponere nonnisi diebus sabativis a festo s. Michaelis Archangeli usque ad festum s. Agnetis Virginis et Martyris inclusive idque integre et in quartis, sed non sectim vel in ff[r]justis dumtaxat ad meridiem licitum ac liberum sit. Quod si vero aliquis ex dictis lanionibus, tam advenis, quam etiam incolis civitatis istius in contrarium praesentis ordinationis nostrae ante et post tempus ad praesens per nos ordinatus et determinatum videlicet festum s. Michaelis Archangeli et festum s. Agnetis Virginis et

Martyris carnes easdem Leopolim advehere vel adferre easque, qua publice et palam, quam clam et occulte foris sive domi aut etiam in curiis et palatiis nobilium et spiritualium sive in aliis quibusque locis et jurisdictionibus sectim et in frustis vel integre et in quartis vendere audeat et tempore venum exponere praesumat, damus et concedimus facultatem praefato contubernio laniorum et fratribus contubernalibus Leopoliensibus, ut iisdem licitum sit eiusmodi carnes adhibita castrensi sive proconsularis officii familia recipere, distrahere et in usum pauperum in hospitalibus et xenodochiis tam intra, quam extra muros civitatis huius sitis et existentibus commorantibus applicare et convertere. Quam quidem suprascriptam ordinationem per nos ad praesens declaratam et circumscriptam in omnibus et singulis illius punctis temporibus perpetuus firmiter ab omnibus observari volumus. In quorum fidem praesens manu notarii officii nostri consularis jurati subscripto sigillo civitatis Leopoliensis communiri iussimus. Actum et datum Leopoli sabbatho in crastino festi Purificationis beatissimae Virginis Mariae, anno Domini 1663. Ex actis officii consularis Leopoliensis extractum.

Mathias Kuczankowicz juris utriusque et philosophiae doctor, sacrae regiae maiestatis secretarius, civitatis Leopoliensis notarius. Locus sigilli civitatis Leopoliensis.

Найці міста Львова на Русі. Всім та кожному, кому потрібно, змістом даної (грамоти) повідомляємо та доводимо до безсумнівного відома. Що до повної присутності нашого уряду особисто прийшли славетні та чесні цехмістри та майстри цеху різників міста Львова у великій чисельності, представивши нам прохання щодо нижченаписаного, уклінно нас просили, оскільки мають загальне знищення та нестачу речей, а також величезні міські тягарі й інші (тягарі), що постійно спадають, особливо у ці непевні та страшні часи, і як тепер стосовним (них) податком з (обов'язку) уряду та владою нашого уряду ми на них наклали; таким чином просили нас, щоб, маючи все згадане на думці, обмежити мандрівним різникам, а також невивченим ремісникам, як прибулим, так мешкаючим у Львові, всім загалом і кожному зокрема, час продажу м'яса різних видів худоби та тварин, як-от: волів, корів, телят, ягнят, кіз, свиней чи кабанів, на так званій волиці; у цей час згадані мандрівні (різники) та невивчені ремісники, на обтяження та на шкоду цехові різників, почавши від свята Св. Маргарити аж до Св. Агнети [21.I], діви та мучениці, звикли виставляти м'ясо на продаж, і щоб ми визначили та встановили час для продажу згаданого м'яса тільки від свята Св. Михайла [29.IX] і до свята Св. Агнети, діви та мучениці. Таким чином, ми, взявши до уваги прохання та жадання згаданого цеху львівських різників, прихилиючись до прав, привілеїв, свобод, прерогатив, декретів, наданих милостиво найяснішими польськими королями згаданому цехові, насамперед зважаючи на те, що згаданим цеховим різникам дозволено (мати) дотепер мале число (різників), а тим не менше вони не тільки сплачують великі податки, чинші, контрибуції до львівського замку, ухвалені загальним правом і коронними конституціями, але й достатньо давали санкціоновані станами міста (податки) на користь міста. А мандрівні (різники) та невивчені ремісники, прибульці й позацехові, по-простому звані партачами, і ті, які прибувають з різних міст і сіл, а також місцеві та прибулі чи жителі-передміщани, котрі мешкають у дворах та на грунтах духовних і шляхетських осіб, різних обрядів, а саме католики, православні та вірмени, а також євреї (яким дозволено продавати м'ясо тільки людям своєї секти), згадане м'ясо, на шкоду й обтяження та зневаження прав, вільностей і привілеїв згаданого цеху різників, не складаючи згадані тягарі та датки рівномірно зі згаданими цеховими різниками, ні контрибуції, як державні, так і місцеві, одночасно вони прибували в період від свята Св. Маргарити аж до свята Св. Агнети, діви та мучениці, і те м'ясо, як згадувалося, різних видів худоби безладно, якесь – порізане на шматки, якесь – тушами

та на чверті розділене, на місця продажу виставляли. Тому згадані цехові різники того міста через безмірний завіз, виставлення та продаж того м'яса приготоване ними для людей м'ясо не можуть продати, а також тому, що це м'ясо у той час, коли сонце найбільше палить, унаслідок спеки надто швидко гніє. З огляду на це, ми, що до нашого обов'язку та уряду належить зберігати (лад), дбати про добре керування та порядок для всіх цехів того міста, підтримати наших людей, особливо в такий нещасливий час, вбачаючи, що це буде справедливим і слухним, щоб ми також і прохання та прагнення різників згаданого цеху за належне прийняли та в цьому погодилися, як і приймаємо, погоджуємося, вирішуємо та встановлюємо міцно та незворотно, обіцяємо дотримуватися та встановлюємо, щоб відтепер, тобто почавши від цього року, жоден із перехожих різників, званих по-простому партачами, як прибульців, так і місцевих чи жителів того міста, які не належать або не приєднані до цеху львівських різників, привозив, приносив і виставляв на продаж м'ясо волів, корів, телят, свиней і подібних (тварин) тільки в суботні дні від свята Св. Михайла архангела [29.IX] аж включно до свята Св. Агнети [21.I], діви та мучениці, і дозволено (продавати) тушами та чвертями, але не порізаними чи шматками, і тільки до полудня. Якщо ж хтось зі згаданих різників, як прибульців, так і жителів того міста, супроти даної нашої ординації до і після часу, встановленого та визначеного нами, а саме свята Св. Михайла архангела та свята Св. Агнети, діви та мучениці, те м'ясо у Львів привезе чи принесе, і наважиться продавати та виставляти на продаж, як публічно і відкрито, так і потаємно та приховано, на торзі або вдома, або також у духовних і шляхетських дворах і палацах, або у будь-яких інших місцях і юрисдикціях, порізаним на шматки або тушами та чвертями; даємо і надаємо можливість згаданому цехові різників та львівським цеховим братам, щоб їм було дозволено таке м'ясо, прикликавши замкову чи бурмістрівську челядь, забирати, відбирати та використовувати на користь бідних, які перебувають у шпиталях і притулках, що розташовані як у середині, так і поза мурами того міста. Цієї вищенаписаної ординації, нами тепер уточненої та окресленої, в усіх і кожному пунктах на вічні часи хочемо, щоб усі дотримувалися. Для довіри до даної (грамоти), підписаної рукою присяглого писаря нашого раецького уряду, наказали скріпити печаткою міста Львова. Діялося та дано у Львові в суботу на другий день свята Благовіщення Діви Марії, року Божого 1663. Витяг з актів львівського раецького уряду.

Матій Кучанкович, доктор обох прав і філософії, секретар священного королівського маєстату, писар міста Львова. Місце печатки міста Львова.

1663 р., березня 26, Львів

Ян Казимир підтверджує грамоту львівських райців від 3 лютого 1663 р., яка регулює взаємини в цеху різників

Транс.: AGAD, МК, ks. 209, k. 151v.-157 (див. док. № 166).

Облята: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 74, с. 371-375.

Ioannes Casimirus Dei gratia rex Poloniae etc. Significamus praesentibus litteris nostris, quorum interest, universis et singulis. Reproductas esse coram nobis litteras pargameneas infrascriptas ex actis officii consularis Leopoliensis extractas, manu notarii eiusdem officii subscriptas sigilloque civitatis communitas, sanas et ilaesas omnique suspicionis nota

carentes, continentes in se ordinationem certam a magistratu Leopoliensi contubernio laniorum Leopoliensium datam. Supplicatumque nobis est, ut easdem litteras seu ordinationem infrascriptam auctoritate nostra regia approbare et confirmare dignemur. Quarum quidem literarum is est, qui de verbo ad verbum sequitur tenor.

Далі наводиться грамота львівських райців від 3 лютого 1663 р., яка регулює взаємини в цеху різників (див. док. № 164).

Nos itaque Joannes Casimirus rex praefatae supplicationi, uti iuste et equitati consonae benigne annuentes, praeinsertas litteras seu ordinationem suprascriptam im omnibus earum punctis, clausulis, articulis et conditionibus approbandas et confirmandas esse duximus, prout quidem (in quantum iuris est) approbamus et confirmamus praesentibus litteris nostris, decernentes easdem vim et robur perpetuae firmitatis obtinere debere. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas, sigillo regni communiri iussimus. Datum Leopoli die XXVI mensis Martii, anno Domini MDCLXIII, regnorum nostrorum Poloniae XIV, Sveciae vero XV anno.

Joannes Casimirus rex. Locus sigilli maioris cancellarii regni pensilis in pixide laminea contenti, in cera vero rubra expressi.

Andreas Miaskowski abbas Tremesnensis regens cancellariae regni.

Ян Казимир, Божою ласкою король Польщі і т. д. Повідомляємо даною нашою грамотою, кому потрібно, всім та кожному. Представлено перед нами нижченаписану пергаментну грамоту, витягнуту з актів львівського раецького уряду, підписану рукою писаря того уряду, скріплену печаткою міста, цілу, непорушну та позбавлену будь-якої підозри, що містить у собі певну ординацію, дану львівському цехові різників львівським магістратом, і просили нас, щоб цю нижченаписану грамоту чи ординацію ми вважали за гідне нашою королівською владою схвалити та підтвердити. Тієї грамоти зміст дослівно наводиться і є такий.

Далі наводиться грамота львівських райців від 3 лютого 1663 р., яка регулює взаємини в цеху різників (див. док. № 164).

Таким чином, ми, Ян Казимир, король, милостиво розглянувши згадане прохання як справедливе та слушне, внесену грамоту чи вищенаписану ординацію в усіх її пунктах, клаузулах, статтях та умовах вважали (за гідне) схвалити та підтвердити, як і (наскільки відповідає праву) підтверджуємо та схвалюємо даною нашою грамотою; вирішуючи, що вона (грамота) має отримати силу та міць вічної міцності. Для довіри до справи дану, підписану нашою рукою (грамоту) наказали скріпити коронною печаткою. Дано у Львові 26 березня, року Божого 1663, наших панувань у Польщі – 14, а у Швеції – 15 року.

Ян Казимир, король. Місце підвішеної великої коронної печатки канцелярії у бляшаній коробці, витисненої на червоному воску.

Андрій М'яковський, тшемешненський абат, регент королівської канцелярії.

1671 р., жовтня 30, Львів

Михайло підтверджує дві грамоти Яна Казимира: одну від 26 березня 1663 р. з грамотою Стефана Баторія від 11 травня 1577 р. і статутом львівського цеху різників від 16 жовтня 1634 р., та другу – з ординацією того ж цеху від 3 лютого 1663 р.

Коп.: AGAD, МК, ks. 209, k. 151v.-157. Напис копіїста: "Confirmatio confirmationis iurium contubernio laniorum Leopoliensium servientium".

Michael Dei gratia rex Poloniae etc. Significamus praesentibus litteris nostris, quorum interest, universis et singulis. Reproductas et in suo originalibus illaesis commonstraneas fuisse coram nobis litteras infrascriptas, binas, seorsivas pargameneas. Primas quidem maiores quatuor chantes in folio habentes corio viridi obvolutas. Alteras vero minores utraque manu serenissimi Joannis Casimiri Poloniae et Sveciae regis antecessoris nostri subscriptas et sigillo regni cancellariae maioris in pixidibus lamineis appensis contento obsignatas, sanas, salvas, illaesas omnique suspicionis nota carentes. Supplicatumque nobis per certos consiliarios ad praesens lateri nostro assistentes, nomine et pro parte famatorum cechmagistrorum seniorum, iuniorum ac totius contubernii laniorum civitatis nostrae metropolis Russiae Leopoliensis, quatenus easdem literas autoritate nostra regia approbare, confirmare et ratificare dignaremur. Earum vero litterarum et quidem primarum tenor genuinus sequitur estque talis.

Далі наводиться грамота Яна Казимира від 26 березня 1663 р., в якій міститься грамота Стефана Баторія від 11 травня 1577 р. (див. док. № 156) і новий статут львівського цеху різників від 16 жовтня 1634 р. (див. док. № 158).

Porro secundarum literarum pargamenearum series est eiusmodi.

Далі наводиться грамота Яна Казимира від 26 березня 1663 р., в якій міститься ординація львівського цеху різників від 3 лютого 1663 р. (див. док. № 164).

Nos itaque Michael rex supplicationi praedictae annuentes literas utraque privilegiorum ut supra de toto suo tenore insertas in omnibus punctis, clausulis, articulis, nexibus, conditionibus ac ligamentis, approbandas, confirmandas et ratificandas esse duximus, prout praesentes autoritate nostra regia in toto approbamus, confirmamus, ratificamus et ratihabemus in quantum iuris est et usus earum habetur. Decernentes easdem litteras utrasque vim et robur debitaе firmitatis obtinere debere. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscripsimus et sigillo regni communiri mandavimus. Datum Leopoli die XXX mensis Octobris, anno Domini MDCLXXI, regni nostri tertio anno.

Michael rex. Locus sigilli pensilis minoris cancellariae regni in pixide laminea.

Stephanus Hankiewicz regni maiestatis secretarius.

Mихайло, Божою ласкою король Польщі і т. д. Повідомляємо даною нашою грамотою, кому потрібно, всім і кожному. Представлено перед нами і показано у формі непошкоджених оригіналів дві пергаментні грамоти. Перша – більша, що має чотири аркуші у фоліо, обгорнута у зелену шкіру. Друга (грамота) – менша, підписана внизу рукою найяснішого Яна Казимира, короля Польщі та Швеції, нашого попередника, та скріплена

привішеною великою печаткою королівства у бляшаній коробці, ціла, непошкоджена, непорушна та позбавлена будь-якої підозри, і просили нас через певних радників, які входять до нашого оточення, від імені та з боку відомих цехмістрів, старших і молодших, і всього цеху різників нашого міста – метрополії Русі – Львова, щоб ми вважали за гідне ті грамоти нашою королівською владою схвалити, підтвердити та зміцнити. А цих грамот, і першої з них первісний зміст наводиться та є такий.

Далі наводиться грамота Яна Казимира від 26 березня 1663 р., в якій міститься грамота Стефана Баторія від 11 травня 1577 р. (див. док. № 156) і новий статут львівського цеху різників від 16 жовтня 1634 р. (див. док. № 158).

Далі зміст другої пергаментної грамоти є такий.

Далі наводиться грамота Яна Казимира від 26 березня 1663 р., в якій міститься ординація львівського цеху різників від 3 лютого 1663 р. (див. док. № 164).

Таким чином ми, Михайло король, розглянувши згадане прохання, вважали дві внесені грамоти привілеїв, як вище, зі всім їхнім змістом, у всіх пунктах, клаузулах, статтях, пов'язаннях, умовах і додатках схвалити, підтвердити та зміцнити, як і даною (грамотою) нашою королівською владою у всьому схвалюємо, підтверджуємо, зміцнюємо та зміцнимо, наскільки праву відповідає та має вжиток, вирішуючи, що ці дві грамоти повинні отримати міць та силу належної міцності. Для довіри до справи дану (грамоту) підписали нашою рукою та наказали скріпити печаткою королівства. Дано у Львові 30 жовтня, року Божого 1671, нашого панування 3 року.

Михайло, король. Місце підвішеної малої коронної печатки канцелярії у бляшаній коробці. Стефан Ганкевич, секретар королівського маєстату.

1690 р., грудня 16, Жовква

Ян III Собеський підтверджує грамоту Михайла від 30 жовтня 1671 р. з підтвердженням прав і привілеїв львівського цеху різників

Транс.: AGAD, MK, KK, ks. 25, k. 776-818 (див. док. № 170).

Ioannes III Dei gratia rex Poloniae etc. Significamus etc. Reproductas et praesentatas nobis esse literas pargameneas corio flavo obvolutas iurium et privilegiorum contubernio laniorum civitatis nostrae metropolitanae Leopoliensis tam per serenissimos reges antecessores nostros eisdem contubernio laniorum clementissime collatas et concessas, quam per serenissimum Michaelem regem praedecessorem nostrum approbatas manuque propria subscriptas et sigillo minoris cancellariae regni in pixidae laminea appenso communitas et obsignatas, sanas, salvas, illaesas omnique suspicionis nota carentes supplicatumque nobis est, nomine et pro parte famatorum cechmagistrorum, seniorum, juniorum totiusque communitatis eiusdem contubernii laniorum Leopoliensium, quatenus easdem literas autoritate nostra regia approbare, confirmare et ratificare dignaremur. Quarum quidem literarum tenor his est sequiturque talis.

Далі наводиться грамота Михайла від 30 жовтня 1671 р. з підтвердженням прав львівського цеху різників (див. док. № 166).

Nos itaque Joannes rex submissae petitioni et supplicationi praeinsertae per contubernium laniorum civitatis nostrae Leopoliensis interposita, uti justae et aequitati consonae benigne annuentes literas confirmationis jurium, privilegiorum et ordinationum praefato contubernio servientium, ut supra de toto suo tenore insertorum in omnibus punctis, clausulis, articulis, contentis, nexibus, conditionibus ac ligamentis, approbandas, confirmandas et ratificandas esse duximus, prout quidem approbamus, confirmamus, ratificamus et ratihabemus per praesentes, declarantes omnia et singula eorum jura, privilegia, consuetudines et ordinationes per serenissimos praedecessores nostros gratiose contubernio memorato concessa et approbata, non dubitanter absque omni praeiudicio et gravamine contubernialium laniorum observandi, iam vero contra refragarios et temere agentes privilegiis et ordinationibus eorundem praesertim in variis jurisdictionibus tam saecularium nobilium personarum, quam spiritualium videlicet religiosorum et Deo didicatum virginum monialium extra maenia civitatis nostra Leopoliensis existentium commorantes pro poenis de iisdem quovis in foro subsellio et iudicio regni tam spirituali, quam saeculari sumendis sancit[is] vim et robur perpetuae firmitatis obtinere debere. In cuius rei fidem etc. Datum Zolkieviae die XVI mensis Xbris, anno Domini MDCXC, regni vero nostri XVIII anno.

Joannes [III] rex. Locus sigilli pensilis maioris cancellariae regni in pixide laminea appensi. Confirmatio confirmationis jurium contubernio laniorum Leopoliensium servientium.

Franciscus Michael Denhoff Starogadiensis capitaneus manu propria.

Ян III, Божою ласкою король Польщі і т. д. Повідомляємо і т. д. Представлено нам пергаментну (грамоту), обгорнуту в жовту шкіру, з підтвердженням прав і привілеїв цеху різників нашого столичного міста Львова, найласкавіше наданих найяснішими королями, нашими попередниками, тому цехові різників, (грамоту), схвалену Михайлом, королем, нашим попередником, його власною рукою підписану та печаткою малої канцелярії королівства у вислій бляшаній коробці скріплену й опечатану, цілу, непорушну, непошкоджену, позбавлену будь-якої перешкоди, і просили нас від імені та з боку славетних цехмістрів, старших і молодших, і всієї громади того цеху львівських різників, щоб ми вважали (за гідне) цю грамоту нашою королівською владою схвалити, підтвердити та зміцнити. А цієї грамоти зміст наводиться і є такий.

Далі наводиться грамота Михайла від 30 жовтня 1671 р. з підтвердженням прав львівського цеху різників (див. док. № 166).

Таким чином, ми, Ян [III], до поданого прохання та клопотання, внесеного цехом різників нашого міста Львова, милостиво прихилиючись як до справедливого та розсудливого, грамоту підтвердження прав, привілеїв та ординацій, які слугують згаданому цехові, як вище повністю зі своїм вмістом внесено, у всіх пунктах, клаузулах, статтях, зв'язках та пов'язаннях, умовах і закінченнях уважали (за гідне) схвалити, підтвердити та зміцнити, як і схвалюємо, підтверджуємо, зміцнюємо та затверджуємо даною (грамотою), уточнюючи, що всі та кожне з тих прав, привілеїв, звичаїв та ординацій, ласкаво згаданому цехові надані та схвалені найяснішими нашими попередниками, безсумнівно і без будь-якої перешкоди й обтяження мають дотримуватися цеховими різниками; а також (застосовуватися) проти порушників та зухвальців, котрі діють проти тих прав та ординацій, особливо у різних юрисдикціях, як світських, шляхетських, так і духовних, а саме в монастирях отців та сестер, що живуть поза мурами нашого міста Львова, під карами,

ухваленими на будь-кого з тих (порушників) у судових інстанціях і судах королівства, як духовному, так і світському; (грамота) повинна отримати силу та міць належної міцності. Для довіри до цієї (грамоти) і т. д. Дано у Жовкві 16 грудня, року Божого 1690, а нашого панування 18 року.

Ян [ІІІ], король, місце вислої печатки великої канцелярії королівства, підвішеної у бляшаній коробці. Підтвердження підтвердження прав, що слугують цехові львівських різників.

Франциск Міхаель Денгофф, старогардський староста, рукою власною.

17[14 р., квітня] 10, Львів

Ухвала цехмістрів і майстрів різницького цеху про правила поведінки підмайстрів та учнів і порядок виконання ними цехових обов'язків

Коп.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 974, с. 5-12.

Опубл.: Соціальна боротьба, с. 356-360.

Переклад: Соціальна боротьба, с. 360-363.

My cechmistrze, magistrowie y towarzysze rzemiosła rzeźniczego miasta j.k.m. Lwowa, nizej na podpisach wyrazeni, stosując się do wyżej opisanego prawa, przez bracią nasze, tak majstrow, jako y czeladź rzemiosła rzeźniczego postanowionego, widząc, iż y między czeladzią naszą podobne ekscesa y niedostatki znajdowac się mogą y znajdują, dlatego, zabiegając dalszym wykroczeniom y ekscesom, takową, zobopolnie między sobą umowiwszy się, uczynilismy na wieczne czasy ordynacją y postanowienie w nizej opisany sposob.

[1] A naprzod względem sesyj suchedniowych czyniąc, wie[cz]ne postanowienie uchwalilismy, aby sesyja kozda suchedniowa przy bytnosci pp. braci, ktorych z cechu deputowac będą, z pp. towarzyszami (ile by się ich na tenczas w regestrze towarzyskim znaleźc mogło) odprawowana była, a to w czasy naznaczone, nizej opisane, to jest: pierwsza sesyja suchedniowa w srodę wstępną postną, alias dzień Popielcowy. Druga [se]syja na święto Zesłania Ducha Świętego, alias Zielone [Swi]ątki. Trzecia sesyja na święto sw. Michała Ar[chani]oła. Czwarta na święto sw. Lucyje, panny y [mę]czenniczki. Odprawiac się będą powinny bez wszelkiej zwłoki. Na ktorych sesyjach w kazde suchedni artykuł, alias list towarzyski, przy wszystkich pp. towarzyszach czytany bydz ma. Jezeliby zas ktorykolwiek z pp. towarzyszow tak starszych, jako y młodszych na pomienionych sesyjach nie był y z niebytnosci swojej słusznego wyvodu nie dał, jako tez będąc obwieszczony od pp. oycow gospodnich albo pp. towarzyszow starszych, do gospody nie stawił się, a słusznei ekskluzacyjej y wymowki nie miał, tedy powinien będzie do skrzynki towarzyskiej grzywnę zapłacic y oddac. Panowie zas towarzysze tak starsi, jako y młodzi, ilekolwiek się ich w gospodzie znajdowac będzie mogło, kazdy z nich z osoby swojej do skrzynki towarzyskiej po groszy osmnaście dac będą powinni. Pieniądze zas te, wielekolwiek ich tak z grzywien, jak y powinności zebrane były do skrzynki towarzyskiej, tedy nie na co innego obrocone bydz powinny, jeno na pochodnie towarzyskie, aby jedne na drugie były, kazda zas pochodnia funtow trzy wosku miec w sobie ma, od ktorych pochodni z pogr[z]ebow tak p. majstra, jako y p. majstrowei tudziez y dziecięcia, mają przez sukcesorow albo ekzekutorow brac do skrzynki towarzyskiej po złotych dwa.

[2] Który by zaś towarzysz podczas gospody towarzyskiej pokornie nie sprawował się y drugim towarzyszom okazyje dawał a nie chciał żadnej perswazyjej słuchac, takowy kozdy, jako eksorbitujący, ma być oddany do więzienia y poty w więzieniu zatrzymany być ma, poki cecha tej mierze nie uczyni rozsądzenia. Do tego, który by towarzysz w gospodzie podczas gospody towarzyskiej wsparł się ręką na stole, tedy ma podpadac winy groszy trzy. Jeżeli by zaś którykolwiek towarzysz podczas gospody towarzyskiej pp. oyców gospodnich lub pp. towarzyszy starszych nie uszanował albo słowem nieostrożnym uraził, albo rękę ściągn[ął], albo ręką w stoł uderzył, tedy takowy ma być karany według wynalazku pp. towarzyszy. Jeżeli by zaś z pp. [to]warzyszy takowy wynalazł się, który by sprzeczny był y kara[c sie] nie dał, takowy ma być karany sędzi N 50. A jeżeli by się w gospodzie karac nie dał, tedy za doniesieniem przez pp. oyców gospodnich y pp. starszych towarzyszy do cechu ma odebrać w cechu węgorzow N 50.

[3] Postanawiamy także, aby pp. oycowie gospodni w każde suchedni uczniów, który godzien będzie wyzwolenia, przy bytności pp. cechmistrzów wyzwalał; którzy uczni najpierwej metryką y listem dobrego urodzenia złożyć się ma, także tabliczkę srebra fanzylbrowego, wazącą lutow cztery, do ołtarza naszego rzeźniczego w kościele katedralnym Lwowskim będącego oddać będą powinni y pp. towarzyszy według swego przepomożenia uczyć. Jeżeli by zaś takowy uczeń czasu wyzwolenia doczekawszy, nie mógł się na koszt do wyzwolenia potrzebne wspomóc, tedy pana swego o zapomnienie prosić ma, a pan za niego co potrzeba zapłaci, uczeń zaś po wyzwoleniu poty panu swemu służyć powinien będzie, poki takowych ekspens panu swemu nie odsluży y nie wypłaci.

[4] Także y to postanawiamy, aby jeżeli którykolwiek z pp. towarzyszy tak starszych, jako y młodszych lub w drodze, lub na targu, lub przy posiedzeniu albo na jakimkolwiek miejscu palcatami albo pięściami na drugiego się obruszyć miał y jakimkolwiek sposobem pokonfundował, tedy za odniesieniem do gospody ma być za to karany wosku pół funta do ołtarza naszego rzeźniczego. Jeżeli by zaś panowie starsi tego nie przestrzegali, tedy takowy ma być karany funtem wosku także do ołtarza naszego rzeźniczego.

[5] Także zabraniamy wszystkim pp. towarzyszom tak starszym, jako y młodszym, aby żaden z nich tak w domu, jako y po drogach, do szlaku idąc, tytuniu kurzyć nie wazył się, jeżeli by zaś który takowy znalazł się y nieposłusznym był, tedy ma dać do skrzynki towarzyskiej winy grzywnę jedną. Jeżeli by którzy z starszych pp. towarzyszy toż czynili y tego nie przestrzegali, tedy w trojnasob, to jest in tripla karani być mają.

[6] Miec chcemy także na wieczne czasy y postanawiamy, aby jeżeli który z pp. towarzyszy zachorował albo nie miał się za co u pana suplementować, tedy pp. towarzysze z skrzynki swojej towarzyskiej takowego suplementować y onemu staranie dać powinni.

[7] Gdyby zaś który z pp. towarzyszy, nie mając krewnych, umarł, a suknie by po śmierci jego zostały, tedy takowe suknie przedawszy pieniądze za nie powzięte mają być za dusze zmarłego towarzysza oddane.

[8] A że w nieostrożności kupna tudzież porządku domowym wielkie się między czeladzią naszą rzeźniczą znajdują defekty y niedostatki, iako to, że w domu panów swoich nie śpiją, na obiedzie y wieczerzy nic bywają, z białogłowami nierządnie y konfuzyją wszystkich nas przestawiają, w rzemi[e]sle sobie nieostrożnie postępują y nieporządnie naczynie trzymają, w domu nieochędznie topory, karbessery, tasaki, niecki y inne naczynie trzymają, y na swoim miejscu nie zostawiają, niecki, krepulce nieochędznie noszą, więc dla zachowania wszelakiego porządku takową czyniemy na wieczne czasy ordynacją y postanowieniem, y aby co niedziel cztery po domach rewizya

czyniona była, przestrzegając wszelakiego porządku, jako jest opisano. Tudzież postanawiamy, aby po domach na czeladź z wieczerzą dłużej nie czekać, tylko do godziny w noc, chyba gdyby czeladnik był w drodze we wsi, tedy choćby y do północy czekać będzie należało.

[9] Wzgl[ę]dem także trunkalów, w których się wielki nieporządek dzieje, gdyż nadto chcą, niżeli im należy, dlatego dla zachowania porządku dalszego postanowiamy, aby kiszki drobne z wolu, jeżeli ich panu będzie potrzeba, zostawili. Należec także ma do panów, nie do czeladzi, to jest żyły z nog wołowych, których wyrzynać nie powinni; tudzież zabraniamy, aby od skor wołowych rogów, które się im nie bronią, tak wieszając no gorę albo gdy one kupiec lub garbarz bierze, nie odtrącali y onych nie zdejmowali, ale zapłaty od nichże dopominac się powinni; także urzynania ogonów nie dozwalamy. Jeżeliby zaś który z pp. towarzyszy tak starszych, jako y młodszych, temu punktowi był nieposłuszny y onego nie wypełnił, tedy ma być karany funtem wosku do ołtarza naszego rzeźniczego Lwowskiego.

[10] Czelaździ zaś naszej względem trunkału pozwalamy z cielęciami flaczek y z barana, z wieprza szczer, rogi ze skory, korzenie wołowe. Także pozwalamy woły, wieprze, barany, cielęta u ich mościów panów mieszczan szlachtowac, z dozwoleniem jednak y wiadomością pana swego. Jeżeliby zaś który takowy znalazł się, a bez wiadomości pana swego do szlachtowania poszedł, tedy cokolwiek zarobi, oddać powinien do skrzynki towarzyskiej. Y to także warujemy, iż kozdy towarzysz cokolwiek z wyżej opisanych trunkalów zarobi, tego do swojej kieszeni brać nie powinien, ale wszystko do puszeki składać, któremi pieniędzmi czasu swego pan czelaźdź, jeżeli ich kilku będzie, podzielić ma. Jeżeliby zaś jeden czelaźdnik był, tedy zarobione z trunkału pieniądze także do puszeki kłaść będzie powinien.

[11] Latarnie jako według zwyczajy pp. towarzysze do gospody oddawac powinni, tak oprócz tego postanawiamy, aby zawsze dwie albo trzy latarnie w domu zawsze były.

[12] Postanawiamy także, aby według dawnego zwyczajy zaden towarzysz, dobywszy czasu swego u pana, po gospodach nie tułał się, ale gospodzie swej własnej zostawał y tam nocował tudzież, odprawiwszy się od pana, nigdzie ręki nie dawał, jeno w gospodzie w niedieli [sic] zwyczajną, gdzie przynależy.

[13] Przy rachunkach także cechowych y pp. towarzysze rachunki swoje w cechu czynic powinni będą tak z ekspens, jako y percept.

[14] Na mszach świętych suchedniowych, które co suchedni w kościele katedralnym Lwowskim przed ołtarzem naszym rzeźniczym według zwyczajów dawnych odprawiac się zwykły, wszyscy pp. towarzysze tak starsi, jako y młodszy bywac powinni.

[15] Na ostatek tedy, stosując się do dawnych zwyczajów y postanowienia cechu naszego rzeźniczego y on wcale utrzymując, stanowimy, aby corocznie, jako przodkowie nasi postanowili, po gospodzie suchedniowej, która się odprawowac zwykła w wstępną srodę, to jest w dzień popielcowy, msze święte odprawowane były. To jest pierwsza msza święta odprawowac się będzie powinna przed ołtarzem Najświętszej Panny Maryjej cudownej w kościele wielebnych oo. karmelitanów trzewikowych, na przedmieściu Halickim będącym. Druga w kościele wielebnych oo. bernardynów przed ołtarzem błogosławionego Jana z Dukli. Trzecia w kościele wielebnych oo. reformatów. Czwarta w kościele wielebnych oo. trynitarzów w mieście, według fundacyjej, przez pp. braci naszych y pp. towarzyszy die 10 Martii in anno 1713-tio uczynionej y w sumie złotych stu odebranej.

My tedy nizej podpisani te nasze postanowienie jako zgodnie uchwaliliśmy, tak one na wieczne czasy dotrzymac przyobiecaliśmy y on rękami naszymi własnymi dla większej wiary, wagi y pewności

zatwierdziliśmy y podpisali. Działo sie we Lwowie, dnia 10 [kwietnia] roku Pańskiego tysiącznego siedmsetnego [czternastego]¹.

Pan Szymon Trusiewicz, cechmistr[z] starszy, na te postanowienie zezwala. Matiasz Ozarowski, cechmistrz młodszy, na to postanowienie zezwala.

Jan Opuchlak, jako stołowy y natenczas oycem gospodnym będącym, jako nie umiejący pisac, kładę znak krzyza sw. +

Mikołaj Lisiński, jako ociec gospodni, ręko swojo [sic] własną podpisuję siebie. Marcin Strzyzowski, nie umiejący pisac brat stołowy, kładzie znak krzyzra sw. +

(Далі йдуть підписи 32 майстрів і підмайстрів).

¹ Текст реконструйовано.

и, нижчепідписані, цехмістри, майстри і підмайстри різницького ремесла міста його королівської милості Львова, основууючись на вищеподаному праві, ухваленому нашою братією, як і челяддю різницького ремесла, бачачи, що у нашої челяді можуть бути і є подібні проступки і недоліки, щоб запобігти подальшим порушенням і (негідним) вчинкам, домовившись взаємно між собою, винесли на вічні часи ординацію та постанову в нижчеподаній формі.

[1] Насамперед, полагаджуючи справу сухедньових зборів, ми винесли вічну постанову, щоб кожні сухедньові збори були проведені за присутності панів майстрів, делегованих цехами, з панами підмайстрами (в кількості, яка на той час могла би бути в реєстрі підмайстрів), а саме у визначену нижчеописану пору, тобто перші сухедньові збори – у вступну пісню середу, інакше – в попельцевий день; другі збори – на свято Зіслання Св. Духа, інакше – в Зелені свята; треті збори – на свято Св. Архангела Михайла [29.IX]; четверті збори – у свято Св. Луції, діви та мучениці [13.XII]. Вони повинні відбуватися без усякого відкладання. На цих зборах у кожні сухедні треба при всіх підмайстрах читати артикул, тобто товариський лист. Якби, однак, хто-небудь із панів підмайстрів, як старших, так і молодших, не був на згаданих зборах і про свою неприсутність не подав слушного виправдання, а також, (якби) повідомлений панами отцями господи чи панами старшими підмайстрами, не з'явився в господі та не подав слушного виправдання і з'ясування причини, тоді повинен заплатити та віддати гривню до підмайстрівської скриньки. При цьому кожен із панів підмайстрів, а також із молодших, скільки їх буде перебувати в господі, повинен дати по 18 гр. від своєї особи до підмайстрівської скриньки. Що ж до цих грошей, то скільки б їх не було зібрано в підмайстрівській скриньці – чи то зі штрафів, чи з повинностей, мають бути використані не на що інше, як тільки на підмайстрівські смолоскипи, щоб вистачило одних до других; а кожний смолоскип повинен мати в собі 3 фунти воску. За ті смолоскипи на похороні як пана майстра, так і пані майстрової, а також (їхньої) дитини мають брати від спадкоємців або екекуторів по 2 зл. до підмайстрівської скриньки.

[2] Коли б якийсь підмайстер під час підмайстрівської господи не поведився покірно та давав привід іншим підмайстрам і не хотів дати себе нікому переконати, тоді кожний такий порушник повинен бути відданий у в'язницю і затриманий у в'язниці, поки цех не вирішить тої справи. Крім того, якби котрийсь підмайстер під час підмайстрівської господи оперся рукою на стіл, тоді повинен дати 3 гр. штрафу. А коли би будь-який підмайстер під час товариської господи не пошанував панів отців господи чи панів старших підмайстрів або образив їх невідповідним словом

чи підніс на них руку, або вдарив рукою по столу, тоді такого повинні покарати, згідно з рішенням панів підмайстрів. А коли б знайшовся такий з-поміж панів підмайстрів, який був би проти і не виконав кари, такого повинні покарати 50 “оселедцями”. Коли б він у господі не дався покарати, тоді, на донесення панів отців господи і панів старших підмайстрів, повинен дістати в цеху 50 “вугрів”.

[3] Вирішуємо також, щоб пани отці господи в кожні сухедні визволяли за присутності цехмістрів тих учнів, які будуть гідними підмайстрами; ці учні зобов’язані подати насамперед метрику та лист законного народження, а також віддати табличку срібла високої проби, яка важить 4 лути, до нашого вівтаря у львівському катедральному костелі та почастивати панів підмайстрів згідно зі своєю спроможністю. Якщо такий учень, діждавшись часу визволення, був би неспроможний робити потрібні витрати, пов’язані з тим визволенням, тоді має просити допомоги у свого пана, а пан заплатить за нього, скільки потрібно; натомість учень після визволення повинен відбути у свого пана, поки не відслужить тих витрат і їх не сплатить.

[4] Вирішуємо також і те, що коли б хто-небудь із панів підмайстрів, як старших, так і молодших, у дорозі, чи на торзі, чи на засіданні, чи в іншому місці напав на іншого і палицею чи кулаками або будь-яким способом зневажив би (його), тоді, за донесенням у господу, повинен дати кару півфунта воску до нашого різницького вівтаря. Та коли б пани майстри за тим не стежили, то тоді такого (старшого) треба також покарати фунтом воску для нашого різницького вівтаря.

[5] Також забороняємо всім панам підмайстрам, як старшим, так і молодшим, щоб ніхто з них – як удома, так і дорогами йдучи до шляху, не відважився палити тютюну, та якби такий знайшовся і був непокірний, тоді повинен дати до підмайстрівської скриньки 1 гривню. Якщо подібне робили би якісь зі старших панів підмайстрів і того не перестерігали, тоді втроє мають бути покарані, тобто потрійними карами.

[6] Хочемо також мати на вічні часи і вирішуємо, щоб якщо хтось із панів підмайстрів захворів би чи не мав би за що утримуватися у пана, тоді пани підмайстри повинні такого утримувати зі своєї підмайстрівської скриньки та піклуватися про нього.

[7] Коли б котрийсь із панів підмайстрів помер, не маючи рідних, а після смерті залишився б одяг, тоді той одяг треба продати і гроші, отримані за нього, віддати (на молебень) за душу померлого підмайстра.

[8] Оскільки внаслідок необережності при купівлі, а також у домашньому порядку між нашими різницькими підмайстрами є великі нелади та безпорядки, а саме те, що вони не сплять у домі свого пана, не бувають на обідах і вечерях, пристають до блудливих жінок на зневагу нас усіх, роблять необережні вчинки у ремеслі і в непорядку тримають знаряддя, неохайно тримають удома сокири, карбачі, тесаки, ночви та інше знаряддя, не залишають їх на своєму місці, недбайливо носять ночви, закрутні. Тому для збереження належного порядку виносимо на вічні часи таке розпорядження і постанову, щоб кожної четвертої неділі проводилася по домах перевірка, яка зберігала б усякий порядок, як подано. Також вирішуємо, щоб по домах не чекати на підмайстрів з вечерею довше ніж до першої години вночі¹, а якби підмайстер був у дорозі, на селі, тоді треба чекати хоч би й до півночі.

[9] Що стосується трункалів, щодо яких настав великий безпорядок, оскільки вимагають більше, ніж їм належить, так для збереження подальшого порядку (постановляємо): треба залишити дрібні кишкі з волів, якщо пан буде їх потребувати. Також жили з волових ніг повинні належати до панів, а не до підмайстрів, і не треба їх вирізувати; забороняємо також, щоб роги з волових шкур, яких не забороняють (брати), так вішати вгору, або коли їх забирає купець чи чинбар, не

відривати їх і не здирати, зате повинні домагатися від них зарплати; також не дозволяємо відрізувати хвостів. Коли ж хто-небудь із панів підмайстрів, як старших, так і молодших, буде щодо цього пункту непокірний і його не виконуватиме, тоді треба його покарати фунтом воску для нашого львівського різницького вітваря.

[10] Що ж до трункалів, то дозволяємо (затримувати) нашій челяді нутрощі з телятини і барана, щетину зі свині, роги від шкури і волову трибуху. Також дозволяємо різати в їх милостивих панів міщан волів, свиней, баранів, телят, однак за згодою і з відома свого пана. Проте, коли б такий знайшовся і пішов би різати без відома свого пана, тоді все, що заробить, повинен віддати до підмайстрівської скриньки. І також підкреслюємо те, що кожний підмайстер, скільки лише заробить з вищеписаних трункалів, не повинен того брати до своєї кишені, а все відкладати в скарбничку, і тими грошами має пан у певний час, якщо буде кілька підмайстрів, їх поділити. Навіть коли б був тільки один підмайстер, тоді зароблені гроші з трункало також зобов'язаний складати до скарбнички.

[11] Ліхтарі, згідно зі звичаєм, підмайстри повинні віддавати в господу; крім того, вирішуємо так, щоб дома було завжди два або три ліхтарі.

[12] Також вирішуємо, щоб, згідно з давнім звичаєм, жоден підмайстер, відбувши свій час у пана, не вештався по господах, а залишався у своїй власній господі і там ночував. Відійшовши від пана, щоб він ніде не домовлявся про роботу, тільки у звичайну неділю в господі, де належить.

[13] При цехових розрахунках мають також пани підмайстри проводити свої рахунки і в цеху – як із витрат, так і з прибутків.

[14] Усі пани підмайстри, як старші, так і молодші, повинні бувати на святих сухедньових богослужіннях, які відправляються, згідно з давніми звичаями, в сухедні у львівському кафедральному костелі перед нашим різницьким вітварем.

[15] Врешті, згідно з давніми звичаями і постановами нашого різницького цеху та дотримуючись їх, вирішуємо, щоб щороку, як наші предки постановили, після сухедньової господи, яка звичайно відбувається у вступну середу, тобто в попелцевиий день, відправлялися святі богослужіння. Це означає, що перше святе богослужіння має відправлятися перед вітварем Найсвятішої Діви Марії Чудотворної в костелі всесечесних отців кармелітів черевичкових, розташованому на Галицькому передмісті; друге – в костелі всесечесних отців бернардинців перед вітварем блаженного Яна з Дуклі; третє – в костелі всесечесних отців реформатів; четверте – в костелі всесечесних отців тринітаріїв у місті, згідно з пожертвуванням, зробленим нашими панамі братами і панамі підмайстрами дня 10 березня 1713 р., відібраним у сумі 100 зл.

Отак ми, нижчепідписані, пообіцяли на вічні часи дотримуватися цієї нашої постанови та розпорядження, оскільки ми їх згідно винесли та нашими власними руками затвердили і підписали для більшої довіри, значення і певності. Діялося у Львові, дня 10 (березня), 17(14) року Божого.

Пан Шимон Трусевич, старший цехмістер, дозволяє на це рішення. Матій Ожаровський, молодший цехмістер дозволяє на це рішення. Ян Опухляк, столовий, отець господи в цей час, не вміючи писати, кладе знак Св. Хреста.

Миколай Лисинський як отець господи власною рукою підписується. Мартин Стшижовський, столовий брат, не вміючи писати, кладе знак Св. Хреста.

(Далі йдуть підписи 32 майстрів і підмайстрів).

¹ Перша година починалася через півгодини після заходу сонця.

1726 р., лютого 13, Львів

Львівські райці, на прохання цеху різників, затверджують статут з десяти статей, які стосуються взаємин майстрів та підмайстрів

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 814. Документ у вигляді зошита із трьох пергаментних аркушів: 46,6x27,3 см. Пергамент zdeформований унаслідок вогкості, наявні діри. Печатка відсутня.

Обляга: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 109, с. 1609-1616.

Регест: Каталог, № 1035.

Razycy miasta Lwowa metropolii Russi. Wszystkim wobec y kazdemu zosobna, komu o tym wiedziec nalezy, do wiadomosci podaieimy. Iako przed zupełną urzędu naszego radzieckiego Lwowskiego rezydencyą stanąwszy osobiscie sławetni Matyas Ozarowski, Jerzy Bartmanski cechmistrze, uczciwi Stanisław Jabłonski, Jan Walkorowicz, Walenty Sołębski, Kasper Lepiszewicz stołowi, Antoni Czerniecki, Grzegorz Bryndzewicz, Jan Korylewicz, Jan Lepiszewicz, Woyciech Kozłowski, Piotr Wayszewicz, Krzysztof Czaban, Woyciech Sydorowicz, Sobestyan Urbanski, Michał Sołowinski, Matyas Szepelinski, Matyas Trzebiecki, Jakob Myslewicz, Jozef Krzewiecki, Kazimierz Jodłowski, Kasper Niewarzkiewicz, Michał Wolny mistrzowie, Michał Witumski, Tomasz Trzebiecki, Jędrzey Hahlowski, Sobestian Opuchlak starsi y młodsy towarzysze konsztu rzezniczego miasta naszego, mając w zachowaniu dawne ordynacye, prawa cesze swoiey dla dobrego porządku nadane y służące, przywileiami nayiasnieyszych krolow Polskich, panow miłosciwych łaskawie approbowane, na ktorych zafundowana, a zeby nie tylko nienaruszenie zostawała, ale za obmysleniem y wynalezieniem według okolicznosci czasu, naylepszego porządku, iaknaypewniey, ze pomnozenie swoje miec mogła, stosuiąc się przy tym do dekretu świętey pamięci nayiasnieyszego Jana Trzeciego krola Polskiego w Jaworowie roku Panskiego tysiącznego szescsetnego osmdziesiętego drugiego ferowanewgo, ktorym azeby na potym zadne cechy y ich cechmistrze albo stołowi starsi dawnych artykułow y ordynacyi cechowych odmieniac lub meliorowac bez wyraznego consensu naszego, a tym bardziej nowych artykułow formowac y przywileiow bez ordynaryiney wiadomosci naszej otrzymywac nie wazyli się nakazano, punkta pewne do porządku cechu swego, osobliwie między czeladzią swoią, służące na przykład y wzor inszych cechow konsztu swego w miastach głównieyszych tak cudzoziemskich, iako y koronnych, za dobrowolnym y zgodnym zezwoleniem swoim, postanowione nam prezentowali y te władzą urzędu naszego od nayiasnieyszych krolow Polskich panow miłosciwych nadaney stwierdzic supplikowali, a to w sposob nizey opisany.

Naprzod względem sessyi suchedniowych zgodzilimy na to, aby kazda sessya suchedniowa towarzyska, przy bytnosci dwoch panow magistrów, ktorzy z cechu deputowani będą, y panach towarzyszach ile się ich na ten czas w regestre [sic] towarzyskim znajdownac będzie, według opisanych czasow, to iest: pierwsza sessya we srodę wstępną alias dzien popielcowy; druga na święto Zesłania Ducha Świętego alias Zielone Świętki; trzecia na święto świętego Michała archaniola; czwarta sessya na święto świętey Łucyi panny, bez zadney zwłoki y na inny czas odkładania odprawowane bywały, na ktorych sessyach artykuł albo list towarzyski przy wszystkich towarzyszach czytany bydz ma. Jesliby zas ktorokolwiek z towarzyszow tak starszych, iako y młodszych, będąc od oycow gospodnich swoich albo starszych towarzyszow obwieszczony nie był y z niebytnosci

swoiey słusznego wyvodu nie dał, takowy jego mosci prezydentowi, na ten czas będącemu grzywną iedną, a drugą do skrzynki towarzyskiej płacic. Towarzysze zas tak starsi, iako y młodszy, ile się ich w gospodzie znaydowac będzie, kazdy z nich z osoby swoiey przy kazdey sessyi suchedniowej według opisanych wyzey czasow, odprawuiący się, przytomny do skrzynki towarzyskiej po groszy osmnascie oddac powinien będzie. Pieniądze zas takowe z grzywien y z powinosci pomienionej zebrane nie na co innego tylko na pochodnie towarzyskie wosku iarżącego funtow trzy wazącego, zeby zawsze iedne na drugie znaydowały się, obrocone bydz powinni. Zazywanie zas takowych pochodni naybardziej na pogrzebach braci y bratowych cechowych, tudziesz towarzyszow zmarłych, ktorym towarzysze z takowym swiatłem assystowac powinni będą, stanowi się, za ktorą przysługę do skrzynki towarzyskiej przez successorow albo exekutorow zmarłych maistrow, maistrowych albo dzieci onych, tudziesz towarzyszow, złotych dwa płacone bydz mają. A ktorzyby towarzysz pod czas gospody towarzyskiej skromnie y pokornie nie sprawował się y drugim towarzyszom do poswarki okazać dawał, takowy kazdy, iako exorbituiący do więzienia oddany, a potym w cechu sądzony winą grzywien dwoch, ktorych połowa jego mosci panu prezydentowi, a druga do karbony towarzyskiej obrocic się powinny, ma bydz karany. Ktorzyby zas dekretem cechowym rozumiał się bydz obciążonym, od tego wolno do iego mosci prezydenta apellacia zostawuie sie. Takze towarzysz w gospodzie pod czas sessyi towarzyskiej, iezeliby się nieobyczajnie wsparł ręką na stole, takowy winy groszy trzy podpadac będzie. A ktorzy towarzysz podczas sessyi lub oycow gospodnich lub towarzyszow nie uszanował, słowem nieostroznym uraził, albo z gniewiem rękę na nich wyciągał, albo ręką w stoł uderzył, tedy ma takowy bydz karany według wynalazku oycow gospodnich y towarzyszow winą panską. Jezeliby zas takowy nalazł się z towarzyszow, ktorzy by sprzecznym był, karac się nie dał y posłusznym wynalazkowi towarzyskiemu bydz nie chciał, takowy w gospodzie ma bydz karany sledziami pięćdziesiąt. A iezeliby w gospodzie karac się nie dał, tedy za doniesieniem zuchwalosci iego, przez oycow gospodnich, towarzyszow do cechu uczynionym, tamze w cechu węgorzow pięćdziesiąt ma otrzymac.

Druga. Aby oycowie gospodni w kazde suchedni uczniow, ktorzy będzie godzien wyzwolenia, przy bytnosci cechmistrzow wyzwalali, takowi zas uczniowie, ktorzy wyzwalac się mają, metryką y listem dobrego y uczciwego urodzenia swego nasamprzod produkowane y prezentowane powinni, a potym przy wyzwoleniu swoim tabliczkę srebrną, wazącą łutow cztery, do ołtarza rzeźniczego w kosciele katedralnym Lwowskim będącego oddac y towarzyszow według swego przepomozenia uczyć powinni. Jezeliby zas takowy uczen czasu wyzwolenia doczekawszy się, nie mógł się na koszta pomienione, do wyzwolenia potrzebne, zdobyć, tedy pana swego o zapomozenie prosic ma, a pan za niego co potrzeba zapłaci, uczen zas po wyzwoleniu poty panu swemu służyć powinien, poki takowych expens nie odsłuży y z nich się nie wypłaci.

Trzeci. Aby zaden towarzysz tak starszy, iako y młodszy dla niebezpieczeństwa y przypadkow ognia, ktore często trafiaią się w domu, tutuniu kurzyć nie wazył się pod winą zapłacenia grzywny iedney, połowe na iego mosci pana prezydenta, drugiey połowy do skrzynki towarzyskiej.

Czwarta. Jezeliby ktorzy z towarzyszow podupadłych zachorewał, a nie miał się za co u pana suplementowac, zeby w takowym razie towarzysze ze skrzynki swoiey takowego podupadłego suplementowac y onemu staranie dawali, toz samo o expensach na pogrzeb zmarłego towarzysza ubogiego rozumiec się powinno, ze towarzysze ubogiego towarzysza ciało sumptem z skrzynki towarzyskiej wyjętym pogrzebsc powinni. Rzeczy zas pozostałe po zmarłym ubogim towarzyszu czyli to suknie, czyli iakie sprzęty sprzedane bydz mają, a pieniądze za nie powzięte, za duszę

zmarłego przez starszych towarzyszow obrocone bydz powinni, salvo jure successorum, si extiterint, nec non jure caduco civitati servienti manente.

Piąta. A ze w porządku domowym y ochędostwie znaczne między czeladzią rzeźniczą znajduią się defekta, iako to, ze w rzemiesle nieostroźnie sobie postępuią, naczynia nieporządnie trzymaia, w domu nieochędownie topory, karbessery, tasaki, niecki y inne zachowuia, w obyczaiach nieprzystoynie sprawuia się, w domu u maistrow swoich nie sypiaia, na obiedzie y wieczory nie bywaią, z białogłowami nierządne z konfuzyą cechy przestawiają, przeto dla zachowania skromności, przystoyności y wszelakiego dobrego porządku między czeladzią cechową wiecznymi czasy co niedziel cztery po domach rewizya czyniona bydz powinna. Panowie zas maistrowie cechowi czeladkę [sic] swą przestrzegali, w karności trzymali, nieprzystoynymi konwersacyami bawiających się y na karnosc albo napomnienie nie dbających, cechowi oskarżali, z wieczerzą dłużej nad godzinę w noc czeladzi nie czekali, wyiąwszy azeby czeladnik w drodze, po potrzebie maistra swego będący na czas wieczerzy stawic się mógł, iz w takowym razie na niego zaczekać z wieczerzą lub przystoynie one zachować należy.

Szosta. Co się tycze obwency potocznych, zwyczajnie tryngielty nazwanych, w których do tych czas znaczny nieporządek dział się, azeby na potym czeladz, co do niey należy wiedziała, więcey nad to sobie nie uzurpowala, pozwalaią się onym naprzod z wołu kiszki drobne, iezeli ich maister potrzebować nie będzie, rogi ze skury wołowej, tych iednak zadną miarą odbiiać y od skury odtrącać nie maią pod karaniem, gdyż kupiec skory kupiający, panu za skory, czeladnikowi zosobna za rogi płaci. Item korzenie wołowe y pęcherze, zyła iednak z nog wołowych zadną miarą wyrzynać nie powinni, z cielęcia y z barana flaczek, z wieprza szczec. Nad to wolno będzie czeladzi woły, wieprze, barany, cielęta u panow mieszczan szlachtować, z dozwozeniem iednak y wiadomością maistra swego, a iezeliby który czeladnik bez wiadomości do szlachtowania przystąpił, zato karanie oddaniem zarobku do skrzynki towarzyskiej podpadać powinien, to iednak waruie się w tym punkcie, iz zaden towarzysz cokolwiek z wyzey opisanych tryngeltow zarobi, tego do swoiey kieszeni braci niema, ale do puszeki wszystko składać powinien, ktoremi pieniądzy czasu pewnego maister czeladkę swą, iezeli ich kilka będzie, według proporcji kazdego roboty sprawiedliwie podzieli.

Siodma. Latarnie iako według zwyczaju towarzysze do gospody oddawać powinni, tak tez procz tego w domach maistrow swoich po dwie albo trzy latarnie w domu na pogotowiu mieć obowiązani zostaią.

Osama. Według dawnego zwyczaju azeby zaden towarzysz, dobywszy czasu swego u maistra, po obcych gospodach nie tułał sie, lecz w własney swoiey gospodzie zostawał y tam nocował, poki lub w drodze nie odiedzie, lub do innego maistra nie przystanie. A odprawiwszy się od maistra swego na inną służbę gdzieindziej ręki nie dawał, tylko w gospodzie w niedziele [sic] zwyczajną, iak przynależy.

Dziewiąta. Rachunki z dochodow y wydatkow swoich towarzyskich, przy rachunkach cechowych rocznych towarzysze w cechu przy obecności ich mosciow panow patronow czynic powinni, na mszach świętych suchedniowych, ktore w suchedni w kosciele katedralnym Lwowskim przed ołtarzem rzeźniczym według zwyczajow dawnych odprawować się zwykły, wszyscy towarzysze tak starsi, iako y młodsi bywać powinni.

Dziesiąta. Na ostatek podług dawnego zwyczaju y postanowienia cechu rzeźniczego, którym wprowadzono iest, ze przy zaczynaniu pierwszey suchedniowej gospody we srodę wstępną, to jest w dzien popielcowy przypadaiącey, czeladz rzeźnicza consolacye swoie, wesołosci y ochoty az do pierwszey niedzieli wstępney postu odprawować w gospodzie zwykła. Przeto ten starozytny podany

zwyczaj na dalsze czasy bez wszelkiej przeszkody trwać ma y powinien. Po ktorey pierwszej suchedniowej gospodzie według chwalebного przodkow cechowych postanowienia msze święte, to iest: pierwsza msza święta przed ołtarzem Nayswiętszey Panny Maryi Cudowney w kosciele wielebnych oycow karmelitow trzewikowych, na przedmiesciu Halickim będącym. Druga w kosciele wielebnych oycow bernardynow przed ołtarzem błogosławionego Jana z Dukli. Trzecia w kosciele wielebnych oycow reformatow. Czwarta w kosciele wielebnych oycow trynitarzow w miescie według fundacyi, przez braci y towarzyszow cechowych die decima Martii in anno millesimo septingentesimo decimo tertio uczynioney y w summie złotych stu odebraney odprawowac się powinny będą.

My tedy przerweczeni raycy miasta Lwowa punkta albo postanowienia wynalezione, wyzey wyrazone do porządku cechowego, osobliwie między czeladzią cechy [p]omienioney należące przez sławetnych cechmistrzow, stołowych starszych, maistrow y całą cechę rzeźniczą miasta naszego, za zgodnym zezwoleniem podane dobrze strutynewawszy y zwarzywszy, ze nic w sobie prawnu pospolitemu y miasta tego przywileiom przeciwnego nie mają, lecz szczegulnie dobry y chwalebny porządek cechowy w sobie zawieraią. Przeto pomienione artykuły we wszystkich punktach, kondycyach y ligamentach y kazdy z osobna władzą urzędu naszego y mocą praw, przywileiow, od nayiasniejszych krolow Polskich nam nadanych, salva iednak in casu gravaminis do urzędu burmistrzowskiego, prowokuiącemu z czeladzi cechowej appellatione interponenda, atque melioratione ad mutatione według potrzeby czasow pomienionych artykułow, nam y potomnym sukcesorom naszym reservata manente, stwierdzamy y do akt naszych publicznych podac zezwalamy. Działo się we Lwowie we srode przed świętem świętego Walentego kapłana y męczenika, to iest dnia trzynastego miesiąca Lutego, roku Panskiego tyśiącznego siedmsetnego dwudziestego szostego. Przeto dla lepszey wiary pieczęć urzędu naszego radzieckiego Lwowskiego iest przycisniona.

Nicolaus Ziętkiewicz phi[losophi]ae d[octo]r, publicus s[acr]ae auth[oritatis]e aplica et civitatis Leopoliensis notarius manu propria.

Ex actis officii consularis Leopoliensis extradit[um].

Найці міста Львова, метрополії Русі. Всім та кожному зокрема, кому про це належить знати, до відома подаємо. Що за повної присутності нашого львівського раєцького уряду особисто прийшли славетні (*перелік з 27 цехмістрів, столових майстрів, підмайстрів*) різницького фаху нашого міста Львова, дотримуючись давніх ординацій, прав, які служать та були надані цеху для доброго порядку та ласкаво схвалені польськими королями, панамі милостивими, на яких (ординаціях) заснований (цех), щоб не тільки непорушно залишався, але з розважністю та рішенням, відповідно до потреб часу, найкращий порядок якнайпевніше на свій розвиток міг розраховувати; при цьому покликаючись на декрет святої пам'яті найяснішого Яна III, польського короля, виданий в Яворові року Божого 1682, яким (постановлено), щоб на майбутнє жодні цехи та їхні цехмістри або старші столові не відмінювали або змінювали давні цехові статті й ординації без виразної нашої згоди, а тим паче заборонено, щоб наважувалися нові статті формувати та привілеї без виразного нашого відома отримувати; певні пункти, які слугують для порядку свого цеху, особливо між своєю челяддю, беручи приклад і взірць із інших цехів свого фаху в найбільших містах, як чужоземних, так і коронних, при добровільному та спільному своєму дозволі, готові нам презентували та просили нас затвердити тією владою нашого уряду,

наданою найяснішими польськими королями, панами милостивими, а це (зроблено) в спосіб нижчеописаний.

Насамперед, щодо сухедньових зборів, погодилися ми на те, щоб кожні сухедньові збори підмайстрів відбувалися за присутності двох панів майстрів, які мають бути депутовані із цеху при панах підмайстрах, скільки би їх на той час у реєстрі підмайстрів було, відповідно до визначеного часу, тобто перші збори – у вступну середу або попельцевий день; другі – на свято Зіслання Святого Духа, або на Зелені свята; треті – на свято Св. Михайла архангела [29.IX]; четверті збори – на Св. Луції діви [13.XIII, без жодної затримки і в інший час без перенесення відбувалися. На тих зборах стаття або лист підмайстрів при всіх підмайстрах має читатися. Якби будь-хто з підмайстрів, як старших, так і молодших, будучи своїми отцями господи або старшими підмайстрами повідомлений, не подав про свою неприсутність слушну причину, такий пану президентові, що в той час буде, заплатити 1 гривню, а другу – до братської скриньки. А старші та молодші підмайстри, які будуть у господі, кожен з них від своєї особи повинен дати до скриньки підмайстрів по 18 гр. на кожних сухедньових зборах, що відбуватимуться відповідно до визначених вище термінів. А такі гроші, зібрані за покарання та згадані повинності, ні на що інше мають використовуватися, тільки на підмайстрівські смолоскипи з воску, які важать три фунти, щоб завжди одне (віск) на друге (смолоскип) замінялося. Використовують такі смолоскипи найбільше на похованнях померлих цехових братів і братових, а також підмайстрів, де підмайстри з таким світлом повинні асистувати. За цю прислугу має бути заплачено 3 зл. до скриньки підмайстрів з боку спадкоємців або виконавців (заповітів) померлих майстрів, їхніх дітей, а також підмайстрів. А коли би якийсь підмайстер під час господи підмайстрів не поведився скромно та покірно та давав причину іншим підмайстрам для сварок, то такий кожен, як свавільний, має бути покараний передачею до ув'язнення, а потім караний у цеху 2 гривнями, з яких половина має припасти його милості пану президентові, а друга – до скарбниці підмайстрів. Коли би він уважав себе цеховим декретом обтяженим, залишаємо (право на) апеляцію від нього до його милості пана президента. Також, якщо підмайстер у господі під час зборів підмайстрів сперся би незвично рукою на столі, такий підпадає (сплаті) 3 гр. кари. А який би підмайстер під час зборів не вшанував або отців господи або підмайстрів, образив необережним словом або у гніві на них руку простягнув, або вдарив рукою об стіл, тоді такий має бути покараний, відповідно до рішення отців господи та підмайстрів. Якби такий знайшовся серед підмайстрів, який би був противний, не дав каратися та не був покірним рішенням підмайстрів, такий у господі має бути покараний 50 “оселедцями”. А якби в господі не дав каратися, тоді, за повідомленням про його зухвалість з боку отців господи, підмайстрів до цеху, (винуватець) там же, в цеху, має отримати 50 “вугрів”.

Друга (стаття). Щоб отці господи в кожні сухедні учнів, які будуть гідні до визволення, визволяли за присутності цехмістрів. А такі учні, яких визволяють, повинні насамперед показати метрику з листом про добре та гідне народження, а потім при своєму визволенні (срібну табличку), що важить 4 лути, для вітваря різників у катедральному львівському храмі віддати і підмайстрів, відповідно до своєї можливості, повинні почастивати. Якби такий учень, дочекавшись часу свого визволення, не мав би згаданих коштів, потрібних для визволення, тоді мусить просити свого пана про допомогу, а пан за нього, що потрібно, заплатити. А такий учень після визволення доти панові своєму повинен служити, поки такі витрати не відслужить і з них не виплатиться.

Третя (стаття). Щоб жоден підмайстер, як старший, так і молодший, через небезпеку та випадки з вогнем, які часто стаються вдома, не наважувався тютюн палити, під карою сплати

1 гривні, половина з якої (припаде) його милості панові президенту, а половина – до скриньки підмайстрів.

Четверта (стаття). Якби котрийсь із німецьких підмайстрів захворів, а не мав би за що у пана утримуватися, щоб у такому разі підмайстри такого німецького зі своєї скриньки підтримували та йому допомагали. Подібно і про похорон померлого бідного підмайстра має розумітися, що підмайстри тіло бідного підмайстра поховати повинні за кошти зі скриньки підмайстрів. А залишені речі після померлого підмайстра, чи це одяг, чи якісь посуд, мають продатися, а отримані гроші мають бути видані старшими підмайстрами на (поминання) за душу померлого, однак залишаючи в силі право спадкоємців, якщо такі виявляться, а також право горла, що слугує місту¹.

П'ята (стаття). А що в домашньому порядку й охайності є значні проблеми у різницької челяді, як-от, що в ремеслі необережно чинять, посуд без порядку зберігають, неохайно в будинку сокири, карбесери, тесаки, ночви та інше тримають, помічаються в непристойних справах, удома та своїх майстрів не сплять, на обідах і вечерях не бувають, до повій пристають із конфузиею для цеху. Тому, для збереження скромності, пристойності та всілякого доброго порядку між цеховою челяддю, постійно, кожні чотири тижні, у будинках повинна проходити ревізія. А пани цехові майстри, щоб свою челядь пильнували, в карності тримали, тих, які непристойностями займаються і про покарання не дбають, щоб до цеху оскаржували; звечора довше, ніж годину, на ніч челяді не чекали, за винятком, коли челядник у дорозі, виконуючи доручення свого майстра, не міг до вечора вернутися. В такому разі на нього слід зачекати з вечора або пристойно з ним поводитися.

Шоста (стаття). Що стосується поточних заробітків, звичайно званих трингельтами, з якими досі маємо значний непорядок, щоб у майбутньому челядь знала, що їй належить, а понад це більше не привласнювала. Насамперед дозволяється їм (узяти) дрібні кишки з вола, якщо майстер їх не буде потребувати, роги з волової шкіри. Однак їх жодним способом відбивати та від шкіри від'єднувати не мають під каранням, адже купець, який купує шкіри, платить окремо панові (майстру) за шкіри, а челядникові – за роги. Далі (їм належить) підніжжя волове та нутроці, однак жил з волових ніг жодним чином не мають виривати, з теляти та барана – флячків, з кабана – щетину. Понад те вільно буде челяді різати у міщан волів, кабанів, баранів, телят, однак за дозволом та з відома свого майстра. Якби котрийсь челядник без відома до биття взявся, має за кару віддати заробіток до скриньки підмайстрів. Проте застерігаємо в тому пункті, щоб жоден підмайстер, коли щось із вищеописаних трингельтів заробить, того не повинен до своєї кишені брати, але все до скриньки має складати. Тими грошима у певний час майстер свою челядь, якщо їх буде кілька, відповідно до частки в роботі кожного, має справедливо поділити.

Сьома (стаття). Ліхтарі, як є звичай, підмайстри до господи мають віддати, але також, крім того, в будинках своїх майстрах повинні залишати по два-три ліхтарі.

Восьма (стаття). Відповідно до давнього звичаю, щоб жоден підмайстер, пробувши свій час у майстра, по чужих господах не тулився, але залишався та ночував у своїй господі, поки або в дорогу не відійде, або до іншого майстра не пристане. А відправившись від свого майстра, щоб на якусь іншу службу деінде руку не давав, тільки в господі у звичайну неділю, як належить.

Дев'ята (стаття). Рахунки зі своїх підмайстрівських прибутків та видатків при різних цехових рахунках підмайстри мають чинити в цеху за присутності їхніх милостивих патронів. На святих сухедньових богослужіннях, які правляться в сухедні у львівській катедрі перед різницьким вітарем, відповідно до давніх звичаїв, усі підмайстри – як старші, так і молодші, повинні бути.

Десята (стаття). Нарешті, відповідно до давнього звичаю та постанови цеху різників, за якою є впроваджено, що при першій сухедньовій господі у вступну середу, тобто в попелцевиий день,

різницька челядь звикла відбувати свої утіхи, веселощі та розваги аж до першого вступного тижня посту в господі. І цей стародавній поданий звичай на подальші часи без будь-якої перешкоди повинен та має тривати. Після цієї першої квартальної господи, відповідно до похвального рішення цехових попередників, мають відбуватися Святі Літургії, тобто: перше богослужіння – перед святим вівтарем Пресвятої Діви Марії Чудотворної в костелі всечесних отців кармелітів черевичкових, що є на Галицькому передмісті; друге (богослужіння) – в костелі всечесних отців бернардинців перед вівтарем благословенного Яна з Дуклі; третє (богослужіння) – в костелі всечесних отців реформатів; четверте – в костелі всечесних отців тринітаріїв у місті, відповідно до фундації, вчиненої за участю цехових братів та підмайстрів 10 березня у 1713 року з відібраною сумою 100 зл.

Отже ми, згадані райці міста Львова, видані нижчезгадані пункти, або постанови, які стосуються до цехового порядку особливо між челяддю згаданого цеху, подані за згідним дозволом славетними цехмістрами, столовими старшими, майстрами та цілим цехом різників нашого міста, добре обдумавши та зваживши, що нічого немає (в них) суперечного загальному праву та привілеям того міста, натомість містять у собі особливо добрий та похвальний цеховий порядок, тому згадані статті у всіх пунктах, умовах та зв'язках, і кожен зокрема, владою нашого уряду та силою прав, привілеїв, наданих нам найяснішими польськими королями (затверджуємо), проте зберігаючи (право на) звернення з апеляцією до бурмістрівського уряду, якби хтось із цехової челяді почувався обтяженим, а також залишаємо нам і нашим спадкоємцям (право) згадані статті покращити та змінити, відповідно до потреб часу; стверджуємо та до наших актів наказуємо подати. Діялося у Львові в середу перед святом Св. Валентина, священника та мученика, тобто 13 лютого, року Божого 1726. А для більшого довір'я печатка нашого львівського раєцького уряду є притиснута.

Миколай Зенткевич, доктор філософії, писар святого королівського маєстату та міста Львова, рукою власною.

Витяг з актів львівського раєцького уряду.

¹ Право горла, чи кадука, місто Львів отримало 14 червня 1555 р., див.: Привілеї. – Т. I. – С. 344-345.

1765 р., серпня 10, Варшава

Станіслав Август підтверджує грамоту Яна III від 16 грудня 1690 р. з підтвердженням прав і привілеїв львівського цеху різників

Коп.: AGAD, MK, KK, ks. 25, k. 776-818. Напис копіїста: "Confirmatio iurium et privilegium contubernio laniorum civitatis nostrae Leopoliensis servientium".

Перець: Horn, Regesty, t. II, nr 116.

tanislaus Augustus etc. Significamus etc. Reproductas nobis fuisse nomine contubernii laniorum civitatis nostrae metropolitanae Leopoliensis confirmationem iurium et privilegium contubernio laniorum Leopoliensium servientium in pargameneo scriptam manu serenissimi divae memoriae Joannis III regis Poloniae antecessoris nostris

subscriptam et sigillo pensilis maioris cancellariae regni communitas, sanam, salvam et illaesam omnique suspicionis nota carentes supplicatumque nobis est, ut eadem confirmationem privilegiorum auctoritate nostra regia approbare, confirmare et ratificare dignaremur. Cuius quidem tenor de verbo ad verbum sequitur et est talis.

Далі наводиться грамота Яна III від 16 грудня 1690 р. з підтвердженням прав і привілеїв львівського цеху різників (див. док. № 167).

Nos itaque Stanislaus Augustus rex praedictae supplicationi, uti justae benigne annuentes, praeinsertas literas in omnibus earum punctis, clausulis, articulis, nexibus et conditionibus approbandas, confirmandas et ratificandas esse duximus, uti quidem de plenitudine potestatis nostrae regiae approbamus, confirmamus et ratificamus praesentibus, decernentes easdem in quantum juris et ususque earum habent, vim et robur debitaе ac perpetuae firmitatis obtinere debere. In cuius rei fidem etc. Datum Varsaviae die X mensis Augusti, anno Domini MDCCLXV, regni vero nostri primo anno.

Stanislaus Augustus rex.

Adamus Cieciszewski thesaurarius terre Livensis, sigilli maioris regni Poloniae secretarius manu propria.

Станіслав Август і т. д. Повідомляємо і т. д. Представлено нам від імені цеху різників нашого столичного міста Львова (грамоту) підтвердження прав і привілеїв, що слугують львівському цехові різників, написану на пергаменті, підписану рукою найяснішого, священної пам'яті, покійного Яна III, короля Польщі, нашого попередника, скріплену підвісною великою печаткою коронної канцелярії, цілу, непошкоджену та непорушну, позбавлену жодної підозри, і просили нас, щоб це підтвердження привілеїв ми вважали за гідне нашою королівською владою схвалити, підтвердити та зміцнити. Тієї (грамоти) зміст дослівно такий і є наступний.

Далі наводиться грамота Яна III від 16 грудня 1690 р. з підтвердженням прав і привілеїв львівського цеху різників (див. док. № 167).

Таким чином, ми, Станіслав Август, король, милостиво прихилиючись до згаданого прохання як до справедливого, внесену грамоту в усіх її пунктах, клаузулах, статтях, пов'язаннях та умовах вважали (за гідне) схвалити, підтвердити та зміцнити, як і повнотою нашої королівської влади схвалюємо, підтверджуємо та зміцнюємо даною (грамотою), вирішуючи, наскільки відповідає праву та має вжиток, що (грамота) повинна отримати силу та міць належної та вічної міцності. Для довір'я і т. д. Дано у Варшаві 10 серпня, року Божого 1765, а нашого панування 1 року.

Станіслав Август, король.

Адам Цецішевський, скарбник лівської землі, секретар великої печатки Польського королівства, рукою власною.

БРОВАРНИКИ

1621 р., серпня 12, Львів

Райці Львова, на прохання цеху солодовників, медоварів та пивоварів, яким згорів привілей, затверджують статут цеху з 12 статей

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 660. Пергамент: 44,5х66,5 см. Текст в окремих місцях вицвів, на згинах є дірки та плями від іржі. Без написів, без печатки.

Транс.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 731 (див. док. № 172).

Регест: Каталог, № 794.

Rayce miasta Lwowa. Wszystkim wobec y zosobna kozdemu, komukolwiek wiedziec nalezy, tym pisaniem naszym wiadomo czyniemy, iz my z powinności naszej urzędowej dobrego porządku w rzemiosłach y cechach, ktoremi się chwała Panska pomnoza y miasta sławę, ozdobę swoią biorą, przestrzegaiąc, a iako dusza w swym cieie, tak rząd między pospolitym ludem w iednym zgromadzeniu zawieraiącym się przystoyno y porządno sprawy y skutki wydawa, przed oczyma maiąc także prozbę y potrzebę przez uczciwie mistrze słodowniczego, miodowarskiego y piwowarskiego rzemiosł, w iednym cechu będących do nas wniesioną, pilnie uwazaiąc, iako oni przywilej od nas na czechę swoje dany, a od s. pamięci krolow ich mosciow Polskich potwierdzony, roku Bozego 1565 przez ogien nieszczęsnym przypadkiem na miasto przepadły utraciwszy, zwyczajem starym cechy swoje y rzemiosła porządek do tego czasu tak w Koscielie Bozym, iako y w miescie. Wiezę do cechu od miasta przyłączoną, armatą wszelaką według przemozenia swego opatrywali, porządek między sobą cechowy, iaki wzięli przez podanie przodkow swoich prowadzaiąc y iedne sprawy w cechu uspokoiaiąc, drugie przez kontrowersie y apelacie do nas składane miarkowali, a nie mogąc za odmianą tych lat y czasow, więc za nastąpieniem większey liczby brackiey w cechu pomienionych rzemiosł będących bez opisanych porządkow cechy statecznie y gruntownie sprawowac, podali nam pomienionych rzemiosł mistrzowie z imion y przezwisk swoich nizey mianowane artykuły y porządki na pismie zapisane, według ktorych porządkow cechy swojey zachować według nich z następuiącemi mistrzami rzemiosł swoich sprawowac sie, cechowe sprawy prowadzaiący mogli, prosząc abysmy powagą urzędu naszego y władzą one potwierdzili y przez pozwolenie nasze onym mocy y powagi według prawa pospolitego y przywileiow miasta Lwowa przydali, ktore to artykuły y porządki są takowe.

Pierwszy. Gospodę tak mistrzowie, iako y czeladz iedne spolną miec w miescie maią, w ktorey w cztery niedziele schadzke miewac, skrzynkę z przywileiami y regestrami cechowymi, także y z pieniędzmi przez schadzke zebranemi chowac będą. Schadzka kozda ma bydz zagaiona według zwyczaiu w inszych cechach zachowuiąc tak się, przy ktorey sprawy cechowe spokojnie, porządnie y przystoynie odprawowac się maią. Na którą gdyby kto nie przybył, nie zalożywszy się słuszną przyczyną albo nieopowiedziawszy za obesłaniem cechy, tedy iezli mistrz grosz, a iezeli czeladnik

pułgrosza popada winy, także na schadzke zaden mistrz, ani czeladnik z bronią, mistrz pod kamieniem, a czeladnik pod pułkamenia wosku przychodzic nie ma.

Wtory. Obieranie cechmistrzow corok po elekcyi urzędow mieyskich na zupełney cesze od wszystkich braci wszytkich rzemiosł odprawowac się ma, do których corok nowoobraných, dway słodownicy, dway piwowarzy y dway miodowarowie za stołowe mistrze wybrani bydz mają. A izby przy schadzkach w odprawowaniu mow w potrzebie cechowey należacych porządek był, dwóch braci, którzyby od innych wszytkich do cechmistrzow y starszych rzecz, mowę y sprawę odprawowali, mają corok także obierac przez tych iusz wszyscy bracia, odprawę od starszych miewac y w siedzeniu przy cesze, aby ieden drugiego nie wsiadał y to według rejestru cechowego, iako kto do cechy przystał pod winą od cechu wynalezioną kazdy według porządku swego zasiadac będą.

Trzeci. Aby bracia zmarli pociechę dusz się swoich y pomoc mieli przy którymkolwiek kosciele ołtarz y kapłana miecz, na kazdę suchedni mszą za braci y siostr swoich zmarłe dusze odprawowac, przy których po Ewangelii kapłan z rejestru zmarłych dusze wymieniac, a na takowych załomszach tak mistrzowie, iako y czeladz bywac, na offiarę chodzic powinni będą. Tenze porządek na pogrzebach zmarłych mistrza albo siostry, także y czeladzi y na rocznicach zachowywac mają. Także po elekcyi urzędow mieyskich y cechmistrzow mszą o Świętym Duchu spiewana z organy corok odprawowac y ochędostwo do ołtarza przynalezite miec powinni będą. Ktoby na takowych mszach mimo słuszną przyczyną nie był y powinności swoiey dosyc nie uczynił, tedy mistrze funtem, a czeladz pułfuntem wosku karani będą.

Czwarty. Z skrzynki albo tesz y z składki cechowey wieżę w armatę, prochy, kule, rozne oręża, w bron wszelaką siekierzy, w konwie, łaternie y w inszych do obrony tak miasta, iako y zdrowia swego należące dostatki, także w zywnosc przystoyną dostateczną, nie czekając o rozkazanie urzędowego opatrować będą powinni.

Piąty. Kiedy którykolwiek mistrz z ktoregokolwiek rzemiosła do uczenia przyjmuie chłopca, powinien go przed cechmistrzami opowiedziec, a po wyisciu dwóch niedziel, uiednawszy go, ma do gospody przy schadzce brackiey stawic, onego do rejestru wpisac, przy wpisaniu do skszynki brackiey złoty pieniędzy odlozyc, a po wyzwoleniu przy zupełney cesze nowy albo raczey wyzwolony towarzysz do skrzynki złotych dwa oddac ma.

Szosty. Zaden mistrz z rzemiosł pomienionych towarzyszowi, któryby w rejestrze towarzyszow wpisany nie był, ani przywileiow towarzyskich zachowywał, albo nie odprawiał, roboty dawac, ani z nim odprawowac nie powinien będzie pod winą pułkamenia wosku, a iezeliby chciał do roboty go przywziąć [sic], tedy takowego mistrzom w cechu opowiedziec, onego urodzeniu, zachowaniu się, wyuczeniu y wyzwoleniu świadectwo y wywod dac, a towarzysz tesz takowy do rejestru towarzyskiego wpisac się y dwa złote pieniądze powinien będzie.

Siodmy. Ktorzyby z towarzyszow za mistrza w porządek inszych mistrzow chciał przystąpic, a za mistrza w rzemiesle swoim y w cechu miany bydz, takowy ma zo dwiema ludzmi statecznymi iść tesz y ze dwiema mistrzami cechu tego do zupełney cechy przystąpic, o porządek między mistrze prosic, list od urodzeniu w wyzwoleniu albo tesz y świadectwo ludzi godnych pokazac albo po sobie postawic, ktore gdyby wszytka cecha uzna za godnego do posrodku między się, powinien się będzie do rejestru między mistrze wpisac, pieniędzy złoty ieden groszy szesc polozyc, a mieysce kędy mu cechmistrzowie naznaczą w cechu wziąsc y osiesc.

Osmy. Ktory towarzysz zwyczajem wzwysz opisany będzie iusz za mistrza między bracią przyjęty, tedy po odprawieniu, iako się rzekło, wstępnygo nowy mistrz słodowniczego rzemiosła muszkiet nowy, piwowarz szable nowa, miodowarskiego siekierę, ładownice y porochownice na

wieżę cechową, a osobno kazdy z nich po złotych piętnascie do skrzynki na potrzeby cechowe z pokazaniem listow do uczciwego urodzenia powinni będą dac.

Dziewiaty. Jeden mistrz dwoch robot u dwoch gospodarzow podeymowac się, ani rozczyniac nie moze tylko iedne. Wszyscy robotami mają się podzielac. Słodownicy nie mają robic słodow gorzałczanych. Piwowarzy na tydzien po trzy wary, a miodowarzy po dziesięciu pułboczkw wyrabiac mają, w święta pod[...]cac nie mają robot swoich asz po Nieszporze y to z opowiedieniem się urzędowi pod winą kamienia wosku na potrzeby cechowe.

Dziesiąty. Zaden z pomienionych rzemiosł mistrz ieden na drugiego robotę nachodzie y przytym takze ieden drugiego ganic niema pod winą pułkamienia wosku. Piwowarzy robienia piw, miodowarzy miodow pilnowac mają. A dla tym większey potrzeby miasta, iako na święta uroczyste Narodzenia Panskiego, Wielkanocne, swiateczne dla jarmarku na święto Agneszki, przed kazdym pomienionym świętem piwowarzy warow cztery, a miodowarzy pułbeczek dwanasce wolno odrabiac będzie.

Jedynasty. Schodzaiąc sie mistrzowie y czeladz na schadzki do gospody cechowej co niedzieli cztery powinni do skrzynki dawac po pułtora grosza mistrzowie, a czeladz po groszu iednemu, a na schadzce suchodniowey mistrzowie po groszy cztery, czeladz po groszy dwa. Za przestępstwo wszelkie tak mistrzowie, iako y czeladz mają się dac karac w cechu według wynalazku y rozsądku braterskiego z upatrzieniem przewinienia y przestępstwa braterskiego, na ktore karanie wszelkie mistrz albo czeladnik powinien będzie do [...], ktory iezeli się będzie zdał od braci w karaniu ukrzywdzony, będzie mu wolno cechę do urzędow panow radziec o niesłuszną karą [...], iednak karanie od cechy na niego wynalezione ma ponieśc, y iezeli więzienie na nim nakazą, ma ie zasiesc, z[a] niego się ręczyc y dopiero o niesłuszne karanie mistrzow do urzędu [radzieckiego] mistrzow przypozowac.

Dwunasty. Jezeli kto oprócz tzech wzwysz pomienionych rzemiosł z mężczyzn albo z białychgłow dla pogrzebowej ostatniey ciała posługi, takze dla poratowania dusznego przy załomszach suchedziennych y rocznic zbawienia chciał w tym [...] bydz, tedy się ma wpisac do rejestru, przy wpisaniu groszy dwanasce, a w suchedni po groszy dwoch do braterskiey skrzynki dawac powinien będzie, a cecha ze wszytką bracią na pogrzeb, gdy iey dadzą wiadomosc przybędzie y kapłanowi Pana Boga prosić za zmarłą onę dusze zleci.

Ktore w artykuły wzwysz pomienione uczciwy Walenty Glima, Grzegorz Chmałowski, Jan Jasnoczkwicz rzemiosła słodowniczego, Stanisław Niedbała, Jan Kasza, Jędrzey Niedbała, Adam Przybyłko, Jan z Garbarza, Jan Bochencyk, Jan Jurkwicz, Jan z Roszerowa, Jakub z Bychawy, Jakub z Turobina, Szymon z Nowego Miasta, Woyciech Rogulski, Mikołay Gardkwicz, Woyciech z Wawszenczyc, Jakub Cwikła rzemiosła piwowarskiego, Woyciech Wianowski, Bartorz z Lelowa, Jan Kupcwicz, Woyciech Bonczek, Jan Korczyński, Jan Zembrzycki rzemiosła miodowarskiego, iako tego cechu fundatorowie wszytkie y kazdy zosobna przez nich podane, a przed tym zupełnym urzędem naszym czytane, aby mocą urzędow y przywileiow miasta tego były im od nas utwierdzone, prosili y ządali.

My tedy przerzeczeni rayce Lwowscy, chcąc aby pomienionych rzemiosł mistrzowie teraz y na potym będący z rzemiesłami swymi bawiac się wszyscy wobec przy tym miescie za wzwysz opisanemi artykułami w porządku mieszkali y ceche swoje bracia, mistrze, towarzysze y uczeni przykładem innych cechow sprawowali y w ryze [sic] rząd dobry zaniedbałe y za pomienione nieporządki swoje wprawili. Naprzod ku czci y chwałę Pana Boga wszechmogącego y potym ku osobliwey miasta tego ozdobie y obronie, Pana Boga Imienia Jego Świętego na pomoc pozwawszy,

przychylając się do praw y przywileiow, ktore nayiasnieysi krolowie ich mosci Polscy nam y miastu temu zdawna łaskawie nadac y one potwierdzenie raczyli, tę cechę y bractwo onym założyli y fundowali takysz [sic] władzą urzędu naszego y praw mieyskich, zakładamy y fundujemy ninieyszym listem naszym potwierdzenia y w mocy zostawując wszyscy thiz artykuły, zwyczaie y porządki tak w tym przywileiu mianowane y opisane, iako tesz y położone insze od nich samych starodawnym obycaiem zachowane y we wszytkim zachowały, iednak swym y potomnym sukcesorom naszym według czasow potrzeby y odmiany moc y władzą artykułow wzwyż opisanych przyczynienia, umnieyszenia, odmienienia y według zwyczaiew we wszytkich innych cechach zachowujących się y według opisanego prawa pospolitego. Na co dla lepszey wiary y pewnosci pieczęć urzędu naszego przycisnąc rozkazalizmy. Działo sie we Lwowie [dnia dwunastego]¹ sierpnia, roku tysiąc szescsetnego dwudziestego pierwszego.

¹ Текст реконструйовано за трансумптом.

айці міста Львова. Всім загалом і кожному зокрема, кому це належить знати, тим нашим листом повідомляємо, що ми, з нашої урядової повинності дотримуючи доброго порядку в ремеслах і цехах, якими помножується хвала Божа та слава міста, (котрі) свою прикрасу отримують; а як душа у своїм тілі, так уряд серед простого люду, що в одній спільноті перебуває, пристойно та порядно справи та проблеми вирішує; також маючи перед очима прохання та клопотання, внесені до нас славними майстрами солодовничого, медоварного та пивоварного ремесел, які в одному цеху перебувають, старанно зважаючи, що вони втратили привілей на свій цех, даний нами, а святої пам'яті польськими королями підтверджений, зниклий року Божого 1565 при нещасливій пожежі у місті; цим порядком ремесла за старим звичаєм свого цеху, як у костелі, так і в місті (користувалися), забезпечували різною зброєю вежу, приєднану містом до цеху, відповідно до своєї можливості, між собою дотримувалися цехового порядку через переказ від своїх предків, та заспокоювали одні справи в цеху, а інші (справи) вирішували через суперечки й апеляції, котрі складали до нас; а не можучи провадити цех статечно та ґрунтовано без описаних порядків через зміну тих років та часів, а саме зі збільшенням кількості братів у цеху згаданих ремесел, подали нам майстри згаданих ремесел, нижче згадані зі своїми іменами та прізвищами, написані на письмі статті та порядки; щоб відповідно до тих порядків свого цеху, вони могли би вчиняти з майбутніми майстрами своїх ремесел, провадити цехові справи, просячи, щоб ми повагою нашого уряду та владою їх підтвердили та нашим дозволом їм силу та міць надали, відповідно до звичайного права та привілеїв міста Львова. Ці статті та порядки є такі.

Перша (стаття). Як майстри, так і челядь повинні мати одну спільну господу в місті. У ній будуть мати раз на чотири тижні збори, зберігати скриньку із цеховими привілеями та ресстрами, також із грішми, зібраними на зборах. Кожні збори повинні починатися відповідно до звичаю в інших цехах, (кожен) має так поводитися, щоб на них цехові справи проходили спокійно, порядно та пристойно. Якщо на збори хтось не прийде, не повідомивши слушної причини або не відповівши на обсилання ціхою, такий підпадає під кару 1 гр., якщо майстер, а якщо челядник – 0,5 гр. Також на зборах жоден майстер і челядник не має приходити зі зброєю, під карою: майстер – каменя, а челядник – півкаменя воску.

Друга (стаття). Вибір цехмістрів має відбуватися щороку після обрання міських урядів при цілому цеху за участю всіх братів усіх ремесел. До тих щороку новообраних (цехмістрів) за столових повинні бути обрані два солодовники, два пивовари та два медовари. А щоб на зборах

був порядок при виголошенні промов, належних у цеховій потребі, двох братів мають також щороку вже всі інші брати обирати, які би від всіх інших мали діло, мову та справу до цехмістрів та старших, (на які мусять) отримати від старших відповідь. І при сидінні у цеху, щоб один другого не підсидав, бо будуть засідати за своїм порядком, відповідно до цехового реєстру, як хто до цеху вступив, під карою, визначеною цехом.

Третя (стаття). Щоб померлі брати мали втіху для своїх душ і допомогу, при будь-якому костелі повинні мати вітвар та священника, на кожні сухедні (мають) відбути відправу за померлі душі своїх братів та сестер, при яких (відправах) після (читання) Євангелія священник згадає реєстр померлих душ. На таких відправах зобов'язані бувати як майстри, так і челядь, (також) ходити на пожертви. Такий же порядок має зберігатися на похоронах померлих майстра або сестри, також челяді та на річницях. Також після виборів міських урядів та цехмістрів має відбуватися щороку співане, з органами богослужіння до Святого Духа і повинні мати належну прикрасу до вітваря. Хто б на таких богослужіннях без слушної причини не був та повинності своєї не виконав, тоді має бути покараний: майстер – фунтом, а челядь – півфунтом воску.

Четверта (стаття). Зі скриньки або також із (грошей) цехових зборів повинні будуть забезпечувати вежу військовими припасами, порохом, кулями, різною та всілякою зброєю, сокирами, коновками, ладівницями й іншою амуніцією, необхідною як для оборони міста, так і свого здоров'я, також і істивними припасами, не чекаючи на урядове розпорядження.

П'ята (стаття). Якщо будь-який майстер приймає до навчання учня, то повинен його перед цехмістрами оголосити, а після двох тижнів, домовившись із ним, поставити на братських зборах, вписати до реєстру, покласти при вписанні до цехової скриньки 1 зл., а після визволення при всьому цехові новий або точніше визволений підмайстер має дати до скриньки 2 зл.

Шоста (стаття). Жоден майстер зі згаданих ремесел не повинен дати роботу або мати справу з підмайстром, який не був би вписаний до реєстру підмайстрів та привілеїв підмайстрів не дотримувався або не зберігав, під карою півкаменя воску. А якби хотів до роботи його залучити, тоді повинен майстрам у цеху повідомити, дати свідоцтво та лист про його народження, поведінку, навчання та визволення, а такий підмайстер також зобов'язаний вписатися до реєстру підмайстрів та дати 2 зл. грошей.

Сьома (стаття). Хто б підмайстрів майстром, за порядком інших майстрів, хотів стати та бути названий майстром у своїм ремеслі та в цеху, такий має із двома статечними людьми йти, також з двома майстрами того цеху до цілого цеху приступити, просити про порядок між майстрами, показати або поставити лист про народження та визволення або також свідоцтво гідних людей; і якщо весь цех визнає за гідного вступити до нього, повинен буде вписатися до реєстру поміж майстрами, покласти 1 зл. та 6 гр., а цехмістри визначають місце, яке має взяти та посісти.

Восьма (стаття). Якщо той підмайстер вищеописаним способом буде прийнятий між братами за майстра, тоді після відбуття, як згадувалося, вступного новий майстер солодовничого ремесла повинен дати новий мушкет, пивовар – нову шаблю, медовар – сокиру, ладівницю та порохівницю на цехову вежу, а окремо кожен з них – по 15 зл. до скриньки на потреби цеху, показавши листи про гідне народження.

Дев'ята (стаття). Один майстер двох робіт у двох господарів не має розпочинати, ані розчиняти (солод) не може, тільки одну (роботу) виконувати. Всі роботами мають ділитися. Солодовники не повинні робити горілчаних солодів. Пивовари на тиждень по три вари, а медовари – по десять півбочок виробляти мають, а у свята не мають виконувати своїх робіт – аж по вечірній (відправі), і це з повідомленням урядові, під карою каменя воску на цехові потреби.

Десята (стаття). Жоден з майстрів згаданих ремесел не повинен критикувати роботу другого і при тому ганити один одного, під карою у півкаменя воску. Пивовари мають пильнувати виготовлення пива, а медовари – меду. А для більшої потреби міста, як на урочисті свята Різдва, Великодня, святкові (дні) ярмарку на свято Св. Агнети, вільно буде їм виробляти: пивоварам – 4 вари, а медоварам – 12 півбочок.

Одинадцята (стаття). Прийшовши на збори до цехової господи, майстри та челядь раз на чотири тижні зобов'язані давати до скриньки по 1,5 гроша – майстри, а челядь – по 1 гр., а на сухедньових зборах: майстри – по 4 гр., челядь – по 2 гр. За будь-який злочин як майстри, так і челядь мають датися покарати, відповідно до братського вирішення та розмислу з розглядом братської провини та злочину. На таке покарання будь-який майстер або челядник повинен (дозволити). Хто ж буде вважати, що є скривджений, той може вільно (позвати) цех до панів райців за неслухну кару, однак має прийняти покарання від цеху, що було на нього накладено, і якщо накажуть йому йти до в'язниці, то має йти. І як за нього (хтось) поручиться, тільки тоді має позвати майстрів до (раецького) уряду за неслухне покарання.

Дванадцята (стаття). Якщо хтось, окрім вищезгаданих згаданих ремесел, чоловік або жінка для останньої пошани похорону тіла, також до порятунку душі при сухедньових відправах та річниць спасіння схоче (приєднатися), тоді має вписатися до реєстру. При вписі має дати 12 гр., а в сухедні – по 2 гр. до братської скриньки. А цех з усією братією прибуде на похорон, як йому дадуть знати, та скаже священникові просити за ту померлу душу.

Ті статті вищезгадані славетні Валентин Гліма, Гжегож Хмаловський, Ян Ясночкович – (майстри) солодовничого ремесла, Станіслав Недбала, Ян Каша, Єнджей Недбалка, Адам Пшибілко, Ян з Гарбажа, Ян Бохеньчик, Ян Юркович, Ян з Рошера, Якоб з Бихави, Якоб з Туробіна, Шимон з Нового Міста, Войцех Рогульський, Миколай Гардкович, Войцех з Вавшенчиць, Якоб Цвікла – пивоварного ремесла, Войцех Вяновський, Бартош із Лельова, Ян Купцович, Войцех Бончек, Ян Корчинський, Ян Зембжицький – медоварного ремесла, як фундатори того цеху все та кожне зокрема, ними подане, а перед тим цілим нашим урядом читане, просили та прохали, щоб силою урядів і привілеїв того міста нами було їм стверджено.

Тоді ми, згадані львівські райці, бажаючи, щоб майстри згаданих ремесел, що є тепер і будуть у майбутньому, які займаються своїми ремеслами, всі зокрема у тому місті жили в порядку за тими вищезгаданими статтями та провадили свій цех – браття, майстри, підмайстри й учні – за прикладом інших цехів та в разі, коли б добре керівництво занедбали, виправили згадані непорядки. Насамперед на честь і хвалу Всемогутнього Бога, а потім для особливої оздобы й оборони того міста, прикликавши на допомогу святе ім'я Пана Бога, прихилиючись до прав і привілеїв, які найясніші польські королі нам та тому місту здавна вважали (за потрібне) надати та підтвердити, цей цех та братство їм заклали та заснували такою владою нашого уряду та міських прав, закладаємо та засновуємо даним нашим листом підтвердження і залишаємо в силі всі ті статті, звичаї та порядки, згадані й описані у тому привілеї, як також і інші, збережені ними стародавнім звичаєм, та у всьому зберегли. Однак своїм і наступним нашим спадкоємцям зберегли, відповідно до описаного загального права, також силу та владу ті вищеописані статті доповнити, зменшити, відмінити, відповідно до потреби часу та змін. Для чого для більшої довіри та певності наказали притиснути печатку нашого уряду. Діялося у Львові (12) серпня, року 1621.

1634 р., жовтня 18, Львів

Владислав IV підтверджує грамоту львівських райців від 12 серпня 1621 р., яка містить статут цеху львівських броварників

Транс.: ЦДАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 731 (див. док. № 173).

Vladislaus IV Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae, nec non Suecorum, Gottorum Vandalorumque haereditarius rex. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. [Exhibi]tas nobis esse nomine et ex parte contubernii braxatorum civitatis nostrae Leopoliensis literas infrascriptas, sigillo civitatis eiusdem pensili communitas, in se articulos seu ordinationem braxatorum continentes, supplicatumque [est nobis, ut] easdem autoritate nostra regia approbare et confirmare dignaremur. Quarum tenor is est qui sequitur.

Далі наводиться грамота райців Львова від 12 серпня 1621 р., яка містить статут цеху броварників (див. док. № 171).

Nos itaque praefatus [Vladislaus IV] rex supplicationi praefatorum braxatorum, uti iustae benigne annuentes, [praeinsertas literas] in omnibus punctis, clausulis, quantum de iure sunt et usus habetur, approbamus, [ratificamus] et confirmamus, decernentes easdem robur perpetuum obtinere debere ac tamen, qui cervisiam, quam qui mulsum coquunt braseatores in eodem et simultaneo contubernio se debere neque a quoviam impedimentum aliquo passuros declaramus. In cuius rei fidem praesentes [manu nostra] subscriptas sigillo regni nostri communiri iussimus. Datum Leopoli die XVIII mensis Octobris, a[nno] D[omini] MDCXXXIV, [regnorum nostrorum] Poloniae II, Sueciae III a[nno].

Vladislaus [IV] rex.

Thomas Petrus Bielecki.

Vладислав IV, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім, кому потрібно, всім та кожному, що показали нам від імені та з боку цеху пивоварів нашого міста Львова нижченаведену грамоту, скріплену вислою печаткою того міста, яка містить у собі статті, чи ординацію, пивоварів, і просили нас, щоб ми вважали (за гідне) ту (грамоту) нашою королівською владою схвалити та підтвердити. Зміст (грамоти) є такий.

Далі наводиться грамота райців Львова від 12 серпня 1621 р., яка містить статут цеху броварників (див. док. № 171).

Таким чином, ми, згаданий король Владислав IV, милостиво схиляючись до прохання згаданих пивоварів як справедливого, згадану грамоту в усіх пунктах, клаузулах, оскільки відповідають праву та є у вжитку, схвалюємо, зміцнюємо та підтверджуємо, вважаючи, що ця (грамота) має отримати вічну силу. Однак уточнюємо, щоб пивовари не зазнавали жодних перешкод щодо одночасного варіння пива та меду. Для довіри до справи дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали скріпити печаткою нашого королівства. Дано у Львові 18 жовтня, року Божого 1634, наших панувань у Польщі – 2, а у Швеції – 3 року.

Владислав [IV], король.

Томас Петро Белецький, (секретар).

1649 р., грудня 30, Львів

Ян Казимир підтверджує грамоту Владислава IV від 18 жовтня 1634 р., яка містить статут цеху львівських броварників від 12 серпня 1621 р.

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 731. Документ складається з двох пергаментних аркушів: 34x24,6 см. Пергамент посередині розірваний на дві частини; печатка відсутня.

Транс.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 769 (див. док. № 173); спр. 787 (див. док. № 174).

Регест: Каталог, № 887.

Иoannes Casimirus Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae, Smolensciae, Czerniechoviaequae necnon Sueccorum, Gotorum Vandalorumque haereditarius rex. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Exhibitas coram nobis esse literas pargameneas manu serenissimi olim divae memoriae Vladislai IV, regis Poloniae, fratris nostri charissimi subscriptas sigilloque pensili minoris cancellariae communitas, sanas, salvas, illaesas omnique suspicionis nota carentes, continentis in se confirmationem braxatorum Leopoliensium, supplicatumque est nobis, ut easdem autoritate nostra regia approbare, confirmare et ratificare dignaremur. Quarum quidem literarum tenor is est qui sequitur.

Далі наводиться грамота Владислава IV від 18 жовтня 1634 р., яка містить статут цеху львівських броварників (див. док. № 172).

Nos itaque Ioannes Casimirus [rex] supplicationi huius iustae benigne annuentes, praesertim literas in omnibus punctis, clausulis et [articulis], quantum de iure communi non repugnant ususque earum habetur, approbamus et confirmamus, decernentes easdem [vim et robur debita] firmitatis obtinere. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas, sigillo regni nostri communiri iussimus. Datum [Leopoli die IX] mensis Septembris, a[nn]o D[omi]ni MDCXLIX, regnorum nostrorum Poloniae I, Sueciae vero II anno.

Ioannes Casimirus rex.

Confirmatio articulorum contubernii braxatorum Leopoliensium.

Ян Казимир, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім, кому потрібно, всім та кожному, що показали нам пергаментну грамоту, підписану рукою найяснішого покійного, священної пам'яті Владислава IV, короля Польщі, нашого найдорожчого брата, та скріплену вислою малою печаткою канцелярії, цілу, непорушну, непошкоджену, позбавлену будь-якої підозри, що містить у собі підтвердження львівських пивоварів, і просили нас, щоб ми вважали (за гідне) ту (грамоту) нашою королівською владою схвалити, підтвердити та зміцнити. Тієї грамоти зміст є такий.

Далі наводиться грамота Владислава IV від 18 жовтня 1634 р., яка містить статут цеху львівських броварників (див. док. № 172).

Таким чином, ми, король Ян Казимир, милостиво схиляючись до того прохання як справедливого, внесеної грамоту в усіх пунктах, клаузулах і статтях, оскільки не суперечать загальному праву та є у користуванні, схвалюємо та підтверджуємо, вважаючи, що ця (грамота) має отримати міць та силу належної міцності. Для довіри до справи дану (грамоту), підписану

нашою рукою, наказали скріпити печаткою нашого королівства. Дано у Львові 9 вересня, року Божого 1649, наших панувань у Польщі – 1, а у Швеції – 2 року.

Ян Казимир, король.

Підтвердження статей цеху львівських пивоварів.

1671 р., жовтня 13, Львів

Михайло підтверджує грамоту Яна Казимира від 30 грудня 1649 р., яка містить статут броварницького цеху від 12 серпня 1621 р.

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 769. Документ складається з двох пергаментних аркушів: 41,5х33 см. Ініціал “М”. Напис: “Miodowarze” (XVII). Пергамент пошкоджений унаслідок вогкості; печатка відсутня, залишився червоний шовковий шнурок, що проходить через корінець зшитого пергаменту, на кінці якого прикріплена порожня бляшана коробка від печатки.

Регест: Каталог, № 944.

Michael Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae, Volhyniae, Kiioviae, Smolensciae, Czerniechoviaequae. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Reproductas coram nobis esse literas pargameneas manu serenissimi Joannis Casimiri regis, antecessoris nostri subscriptas sigilloque pensili maioris cancellariae regni communitas, confirmationem articulorum contubernii braxatorum Leopoliensium in se continentes, sanas, salvas, illaesas omnique suspicionis et vicii nota carentes, supplicatumque nobis, ut easdem autoritate nostra regia approbare, confirmare et ratificare dignemur. Quarum quidem literarum tenor de verbo ad verbum fideliter descriptus sequitur estque eiusmodi.

Далі наводиться грамота Яна Казимира від 30 грудня 1649 р., яка містить статут броварницького цеху (див. док. № 173).

Cui supplicationi, uti iustae nos benigne annuentes, praeinsertas literas in omnibus earum punctis, clausulis, articulis et conditionibus, in quantum iuri communi non repugnant, approbamus, confirmamus et ratificamus praesentibus, decernentes easdem vim et robur debitae firmitatis obtinere debere. In quorum fidem praesentes manu nostra subscriptas, sigillo regni communitatis iussimus. Datum Leopoli die XIII mensis Octobris, anno Domini MDCLXXI, regni nostri III anno.

Michael rex.

Stanislaus Buzenski generalis regens cancellarii regni.

Confirmatio articulorum contubernii braxatorum Leopoliensium.

Михайло, Божою ласкою король (*титлатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім, кому потрібно, всім та кожному, що представили нам пергаментну грамоту, підписану рукою найяснішого Яна Казимира, короля Польщі, нашого попередника, та скріплену вислою великою печаткою канцелярії королівства, що містить у собі підтвердження статей цеху львівських пивоварів, цілу, непорушну, непошкоджену, позбавлену

будь-якої підозри та пошкодження, і просили нас, щоб ми вважали (за гідне) ту (грамоту) нашою королівською владою схвалити, підтвердити та зміцнити. Тієї грамоти зміст дослівно правильно описаний та є такий.

Далі наводиться грамота Яна Казимира від 30 грудня 1649 р., яка містить статут броварницького цеху (див. док. № 173).

Ми, милостиво схиляючись до того прохання як справедливого, внесену грамоту в усіх пунктах, клаузулах, статтях та умовах, оскільки не суперечать загальному праву, схвалюємо, підтверджуємо та зміцнюємо даною (грамотою), вважаючи, що ця (грамота) має отримати міць та силу належної міцності. Для довіри дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали скріпити печаткою нашого королівства. Дано у Львові 13 жовтня, року Божого 1671, нашого панування 3 року.

Михайло, король.

Станіслав Буженський, генеральний регент королівської канцелярії.

Підтвердження статей цеху львівських пивоварів.

1679 р., березня 9, Гродно

Ян III Собеський підтверджує грамоту Яна Казимира від 30 грудня 1649 р., яка містить статут броварницького цеху від 12 серпня 1621 р.

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 787. Документ складається із чотирьох пергаментних аркушів: 29x23 см. Ініціал “S”. Напис: “Miodowarze” (XVII). Пергамент пошкоджений, розірваний на дві частини. На шовкових рожевому та жовтому вицвілих шnurках, які проходять через корінець документа, у бляшаній коробці пошкоджена печатка: Gum., XXXV, nr 129.

Регест: Каталог, № 981.

Ioannes III Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Kiioviae, Volhyniae, Podoliae, Podlachiae, Livoniae, Smolensciae, Severiae, Czerniechoviaequae. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Productas coram nobis esse literas pargameneas manu serenissimi divae memoriae Joannis Casimiri antecessoris nostri subscriptas et sigillo regni pensili maioris cancellariae regni communitas, sanas, salvas, illaesas omnique suspicionis nota carentes, continentes in se confirmationem braxatorum Leopoliensium, supplicatumque nobis est nomine et pro parte eorundem braxatorum [Leopoliensium], ut easdem autoritate nostra regia approbare et ratificare dignemur. Quarum quidem literarum tenor de verbo ad verbum sequitur.

Далі наводиться грамота Яна Казимира від 30 грудня 1649 р., яка містить статут броварницького цеху (див. док. № 173).

Nos itaque Ioannes III supplicationi praenominatorum braxatorum Leopoliensium benigne annuentes, inserta privilegia et articulos autoritate nostra regia approbandos et confirmandos, et ratificandos esse duximus, prout (in quantum juris est) in omnibus punctis, articulis et conditionibus, cum ea speciali inhibitione nostra, ne quis extra contubernium braseatorum Leopoliensium extraneus vagus ac improbus artifex cuiuscunque sit ritus et nationis in praeiudicium eorundem contubernalium

braxatorum brasea comparare, cervisiam et mulsum in quibusvis locis, suburbiis, jurisdictionibus nobilium et spiritualium ac religiosorum personarum, propriis, circumcirca civitatem Leopoliensium existentibus coquere et conficere audeat et praesumat sub confiscatione liquorum braseorum et captivatione eorundem vagorum braseatorum et mulsi coctorum per familiam a nobili magistratu Leopoliensi consulari impetran[di], exequen[di], approbamus, confirmamus praesentibus literis nostris. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas, sigillo regni communiri iussimus. Datum Grodnae die XXX mensis Martii, anno Domini MDCLXXIX, regni nostri VI anno.

Joannes [III] rex.

Confirmatio privilegiorum braxatorum Leopoliensium.

Christophorus Tara[...] Varsaviensis canonicus, sacrae regiae maiestatis [...].

Ян III, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім, кому потрібно, всім та кожному, що представили нам пергаментну грамоту, підписану рукою найяснішого священної пам'яті Яна Казимира, короля Польщі, нашого попередника, та скріплену вислою великою печаткою канцелярії королівства, цілу, непорушну, непошкоджену, позбавлену будь-якої підозри, що містить у собі підтвердження (цеху) львівських пивоварів, і просили нас від імені та з боку тих (львівських) пивоварів, щоб ми вважали за гідне ту (грамоту) нашою королівською владою схвалити та зміцнити. Тієї грамоти зміст дослівно є такий.

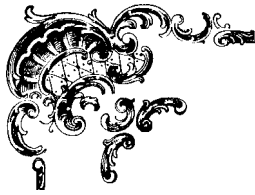
Далі наводиться грамота Яна Казимира від 30 грудня 1649 р., яка містить статут броварницького цеху (див. док. № 173).

Таким чином, ми, Ян III, милостиво схилиючись до прохання згаданих пивоварів, внесені привілеї та статті вважали (за гідне) схвалити та зміцнити, як (наскільки відповідає праву) в усіх пунктах, статтях та умовах, з таким спеціальним застереженням, щоб ніхто з-поза цеху львівських пивоварів, (жоден) подорожній та невивчений ремісник, будь-якого обряду та нації, не смів та не наважувався на шкоду тому цехові пивоварів солод виготовляти, пиво та мед варити та виробляти у будь-яких місцях, передмістях, шляхетських і духовних юридиках, котрі існують навколо міста Львова, під карою конфіскації солодових напоїв і захоплення тих непевних пивоварів та медоварів челяддю, яка буде випрошена для арешту від шляхетного львівського раєцького магістрату; схвалюємо, підтверджуємо даною нашою грамотою. Для довіри до справи дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали скріпити печаткою королівства. Дано у Гродно 30 березня, року Божого 1679, нашого панування 6 року.

Ян [III], король.

Підтвердження привілеїв львівських пивоварів.

Христофор Тара(...), варшавський канонік, священного королівського маєстату (секретар).

**ПРИВІЛЕЇ ТА СТАТУТИ
ПОБУТОВИХ ТА ІНШИХ
ЦЕХІВ**

МИЛОВАРИ

1561 р., липня 21, Львів

Львівські райці, на прохання миловарів, затверджують статут їхнього цеху

Транс.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 523 (див. док. № 177).

Коп.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 613, арк. 210зв.-212зв.

Consules civitatis Leopoliensis. Significamus [tenore praesentium, quibus expedit], universis [et singulis praesentibus et futuris]¹, harum notitiam habituris. Quomodo venientes in conspectum nostrae plenariae consularis residentiae famati seniores et magistri artis smigmaticinae, cives Leopolienses obtulerunt nobis [in scripto certos articulos]¹ consuetudinem et observantiam [eorum artificii in]¹ aliis civitatibus servari solitam continen[tes], peten[do] a nobis debita cum instantia, quatinus huiusmodi articulos ad regimen et ordinem eorum artificium admitten[tes], illos approbaremus [et confirmaremus]¹, quorum articulorum tenor [sequitur et est talis]¹.

[1] Inprimis quicumque socius eiusdem artificii magister effici, locumve in ea civitate inter ceteros magistros habere et consequi voluerit, ex decreto nostro [ac iuxta] artificii consuetudinem in omnibus [contuberniis] quorumvis artificiorum [honestorum servari solitam]¹ debet, teneturque literas sui legitimi ortus a parentibus, iuxta ritum sanctae orthodoxae fidei matrimonialiter copulatis ab officio aliquo autentico producere et simul cum literis contubernalioris, ubi artificium didicerit ostendere.

[2] Item [cum] huiusmodi literas a legitima parentella sua et ab eruditione a contubernio produxerit, debet ius civile suscipere seque iuri civili simul et contubernio incorporare atque sex florenos peccuniarum contubernio intraitalium reponere et tandem postulabit a magistris eiusdem contubernii, quatinus sibi admittant probas ac documenta artificii eorum, quae stuki nuncupantur, laborare iuxta modum et consuetudinem artificii.

[3] Item huiusmodi probas alias stuki laborare debebit ac tenebitur. Quae quidem proba debet fieri per hunc modum elaborata iuxta consuetudinem artificii et prout eandem ipsi magistri smigmarii sole laboraverunt, ut videlicet sit una massa smigmatis ex quinque smigmatibus infusa et confecta, nempe smigmate albo et Venetiano fundamentaliter duro et resplendente ad instar eburis et tota odorifera de viridi, rubeo, caelestino et nigro coloribus. Quod smigma ita exacte coquendum et conficiendum est, donec ex huiusmodi compositione sinceriter alba spuma eliciatur, tunc dum ad lotionem ventum erit. Et praeterea huiusmodi massa smigmatis composita debet esse iuxta circinum et mensuram ad instar duarum tabularum compositionum [octingulariter formata]¹ et in duobus angulis per oppositum esse deberit duo globi odoriferi instar marmuris colorati. Et circa alios duos angulos duo globi statuti odoriferi de smigmate [nigro]¹ habentes tamen in se varios odores. Circa

vero tertios duos [angulos] debent esse duo orbiculi de eodem smigmate formati ad colorem marmoreum et debent ita [ex utraque] parte formati et confeci, ut unius orbiculus seu articulus sit minor alias vero maior, in quo debet huius civitatis Leopoliensis, exprimi insigne parte ab utraque, circa vero quartum angulum, debet esse unum regel de syncera oliva et alterum regel in parte altera coloris marmorei fact[is]. Quam probam ipse eiusdem artificii socius laborabit in praesentia eiusdem artificii magistrorum contubernalium. Quod si huiusmodi probis non satisfecerit, extunc tenebitur talis socius contubernio decem florenos reponere, in quo etiam gratiam licebit eidem postulare, ubi etiam in aliquo praemissorum modico deliquerit et huic satisfacere non valuerit, illud deargentare hoc est, pecuniis reformare tenebitur et hoc iuxta inventionem suus artis magistrorum contubernalium.

[4] Item magister, qui denuo suscepietur in contubernium, debet esse iunior tam diu, donec iunior eidem successerit.

[5] Item filii magistrorum eiusdem artificii, si vivente patre artificium non didicerint, neque fuerint liberati nondum annos discretionis habentes, debent se alteri magistro applicare [et per duos annos eruditi]¹. Quodsi pater [in vita sua filium]¹ eruditum ad plenum relinquerit et liberum fecerit, talis debet duobus annis spatium vel in loco per duos annos loco socii laborare et in artificio exercere. Et [dum voluerit in magistrum]¹ promoveri [probis non tenebitur laborare]¹ neque collationem aliquam ordinare, solum debebit florenos quinque contubernio reponere. Et quicumque magistrorum in sua officina servaverit ineruditum [socium alias partacza]¹ de eo fuerit [confictus, talis uno]¹ lapide cerae puniendus est.

[6] Item si alicuius magistri relicta existens vidua voluerit artificium suum prosequi et laborare, id erit sibi usque dies extremos vitae suae liberum, [si et in quantum]¹ alteri, qui non sit [eiusdem artificii non nupserit]¹. Quae vidua ubi sibi maritum alterius artificii vel solum superdlexerit, qui eiusdem artificium suum smigmati fabrilis ignarus suo debet artificio pacem dare. Et si [socius viduam vel filiam]¹ magistri [smigmatum]¹ superdlexerit, tenebitur ad probas facien[dum] iuxta consuetudinem artificii sicut et caeteri.

[7] Adolescens seu discipulus volens artificium apud magistros edociri ad id quatuor annorum [spacium debet habere]¹ ad ediscendum nec debet suscipi ad aliquas pecunias, solum ad servitium, et debet dare unum besmian cerae in susceptione et ad magistrum suum conductione. Et dum expleverit annos eruditionis, magister tenebitur eundem digne [et honorifice] expedire.

[8] Item, si quis discipulorum mox post eruditionem voluerit magisterium suscipere et artificium exercere, id sibi non licebit, sed tenebitur primum duobus annis apud magistrum laborare aut totidem spatium.

[9] Item, si quis magistrorum seu sociorum magistrum redarguerit et in labore infamaverit in probis, in doctrina circa propinationem, alias przy szynku aut in taberna, talis puniendus uno lapide cerae, salva tamen sibi gratia in hoc apud magistros remanente.

[10] Item, si quis magistrorum aut sociorum circa propinationem alias przy szynku [sic], sese iuxta consuetudinem non conservaverit, talis puniendus est uno besmiano caerae.

[11] Item, si quispiam magistrorum aut sociorum circa domum existens ad obsequia funebralia ire noluerit vel neglexerit, extunc magister uno grosso, socius vero grosso medio poenabitur.

[12] Item non debet unus magister alteri non per se, nec per subordinatas personas alterius laborem infamare et neque mercatorem unus ab altero avocare sub poena unius besmiani cerae iremissibiliter reponenda.

[13] Item, si quis magistrorum alteri magistro eiusdem artificii socium avocaverit, duobus besmianis cerae puniendus erit.

[14] Item, alterius artificii magistri etiam contubernales non debebunt se IMMISCERE consuetudinibus magistrorum artificii smigmati fabrilis, verum ipsemet smigmifices iuxta suas observantias et consuetudines magistrorum et socios huius artis administrabunt, exceptis tamen oneribus et officiis contubernio, cui addicti fuerint debitis et pertinen[tis].

[15] Item, si quis discipulorum vel adolescentum a magistro huius artificii tacite, neque se publican[do] recesserit aut aufuerit, extunc illud tempus, quod in eruditione suum sibi computari debuerat, perdet. Illud tamen in ipsorum gratia magistrorum stabit.

Nos itaque consules civitatis Leopoliensis supranominati huiusmodi articulos ipsorum magistrorum artis smigmificinae examinan[tes], attenden[tes], illos ad decus et honorem huius urbis et ipsorum artis protendere, volentes etiam, ut ea civitas probatis artificibus, qui reip[ublicae] magno adiumento futuri sunt, locaretur, huiusmodi articulos eorundem ipsorum smigma fabricantium approban[dum] et confirman[dum] duximus, prout approbamus et confirmamus per praesentes. Salva nihilominus facultate nobis et successoribus nostris reservata pro temporum existentia huiusmodi articulos eisdem mag[istris] smigmatorii concessos augen[di], [minuendi], corrigen[di], immutan[di] et alios ad rem eorum et publicam necessitatem pertinen[tes] constituen[di] et [ordinandi]. In quorum omnium et singulorum fidem ac evidens efficacius testimonium sigillum nostrum consulare praesentibus est subappensum. Actum et datum feria secunda ante Marie Magdalene, anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo primo.

¹ Не читаються кілька слів у пошкоджених місцях пергаменту; текст відновлено за копією ЦДІАЛ.

Найці міста Львова. Повідомляємо змістом даної грамоти всім і кожному, кому потрібно, сучасникам та прийдешнім, хто це читатиме. Що прийшовши до повної нашої расцької присутності, славетні цехмістри та майстри миловарського ремесла, львівські міщани, внесли до нас на письмі певні статті, які містять у собі звичай та практику того ремесла, котрі звично використовують в інших містах, і просили нас із сильним наполяганням, щоб ми ті статті, які стосуються керування та порядку в їхньому ремеслі, схвалили та підтвердили. Тих статей зміст наводиться та є такий.

[1] Насамперед, будь-хто з підмайстрів, хто хоче стати майстром того цеху та мати місце в тому місті серед інших майстрів, за нашим декретом та, відповідно до звичаю ремесла, якого дотримуються в усіх цехах будь-яких чесних ремесел, повинен і зобов'язаний автентично представити від будь-якого уряду грамоти свого законного народження від батьків, що є одружені за обрядом святої католицької віри, а також разом із цеховими грамотами, де вчився ремеслу.

[2] Далі, коли представить такі грамоти про своє законне походження та науку від цеху, повинен прийняти міське право. І разом із прийняттям міського права ввійти до цеху та покласти 6 зл. грошей “вступного” і потім просити від майстрів того цеху, щоб дозволили робити проби та вироби того ремесла, які називаються “штуками”, відповідно до способу та звичаю ремесла.

[3] Далі, (він) має та зобов'язаний такі проби, або штуки, робити. А таку досконалу пробу повинен виконати таким способом, відповідно до звичаю ремесла і так, як її ті майстри-миловари звичайно роблять. А саме, з однієї мильної маси, зливої та зробленої з кількох мил, а саме в твердій основі з білого та венеційського мила, коли блищатиме на зразок слонової кістки і вся (мильна) пахнота зеленого, червоного, небесного та чорного кольорів. Це мило саме так має

варитися та виготовлятися, поки з такої мішанини чисто не виникне біла піна, тоді тільки може переходити до розливу. І крім того, така мильна маса має бути укладена відповідно до кола та міри, аналогічно у дві визначені складені восьмикутні форми та у двох протилежних кутах повинен зробити дві кулі пахощів, пофарбовані у мармуровий колір. А у двох інших кутах також – дві кулі пахощів з чорного мила, що, однак, повинні мати різні запахи. А щодо третього (кута), то з двох кутів повинні бути сформовані два кулі з того мила та пофарбовані у мармуровий колір і мають (їх) так сформувані та виготовити, щоб одне коло чи хвиля була малою, а інша – великою, де в обох випадках буде витиснутий герб того міста Львова. А щодо четвертого кута, то повинен зробити засув (кольору) чистої оливи й інший засув в іншій частині – мармурового кольору. Таку пробу підмайстер того ремесла мусить виконати за присутності майстрів того ремесла. Якщо такі проби не зробить, повинен такий підмайстер покласти у цеху 10 зл. Також у цеху буде йому вільно просити ласку, якби тільки у дечому зі згаданих (штук) схибив і не зміг у цьому (їх) виконати, то повинен “посрібнити”, тобто поправити грошима, і це буде за рішенням цехових майстрів того ремесла.

[4] Далі, майстер, який знову вступає до цеху, повинен бути молодим, поки його не заступить інший молодий (майстер).

[5] Далі, сини майстрів того ремесла, якщо за життя батька не вивчилися в ремеслі та ніколи не визволилися, не маючи визначених років, повинні до іншого майстра звернутися та два роки вчитися. Якщо батько за свого життя цілком вивченим залишив і визволив свого сина, такий мусить два роки мандрувати або замість цього два роки як підмайстер відробити та працювати в ремеслі. І коли схоче стати майстром, не повинен виконувати пробу та влаштувати будь-який обід, тільки повинен скласти 5 зл. до цеху. І коли будь-хто з майстрів триматиме у своїй майстерні невивченого підмайстра або партача, і в цьому буде спійманий, буде покараний каменем воску.

[6] Далі, якщо котрась удова, яка залишиться по (смерті) майстра, захоче у своєму ремеслі бути та працювати, то буде їй дозволено аж до останніх днів її життя, якщо не вийде заміж за іншого, який не був би того ремесла. Коли ж удова вийде заміж за чоловіка іншого ремесла або незалежного, який у тому ремеслі миловарського фаху був би несвідомий, то вона (вдова) повинна своєму ремеслу дати спокій. І якщо підмайстер одружиться з вдовою чи донькою майстра-миловара, то повинен виконати проби, відповідно до звичаю того ремесла, як й інші.

[7] Хлопець чи учень, який бажає навчитися у майстрів ремесла, то повинен провести чотири роки, і за навчання не має (майстер) брати будь-яких грошей, тільки (взяти) на службу, та повинен (учень) дати один безмін воску, з огляду на прийняття та найняття до свого майстра. І коли пройдуть роки навчання, цей майстер повинен учня гідно та почесно визволити.

[8] Далі, якщо хтось із учнів зразу ж після навчання, схоче стати майстром і виконувати ремесло, то це не дозволено, натомість повинен спочатку відпрацювати два роки у майстра або стільки ж мандрувати.

[9] Далі, якщо хтось із майстрів або підмайстрів оскаржить майстра чи працю знеславить щодо проб, уміння при шинку чи у таверні, такого треба покарати одним каменем воску, однак залишаючи йому (право на) ласку в майстрів.

[10] Далі, якщо хтось із майстрів чи підмайстрів при шинку поводитиметься не за звичаєм, такого слід покарати одним безміном воску.

[11] Далі, якби хтось із майстрів чи підмайстрів, будучи близько дому, не прийшов або відмовився прийти на похоронні обряди, то цей майстер буде покараний 1 гр., а підмайстер – 0,5 гр.

[12] Далі, не повинен один майстер ні особисто, ні через своїх підпорядкованих осіб ганити роботу іншого майстра, а також відманювати купця один у другого, під карою неодмінного складання одного безміна воску.

[13] Далі, якщо хтось із майстрів у іншого майстра того ж ремесла відманить підмайстра, то буде покараний двома безмінами воску.

[14] Далі, майстри іншого ремесла, також цеховики, не повинні втручатися до звичаїв майстрів миловарського фаху, а тільки самі миловари хай керують майстрами та підмайстрами того ремесла, відповідно до своїх практик і звичаїв. Однак за винятком тягарів та обов'язків, належних і відповідних, що будуть додані.

[15] Далі, якщо хтось із учнів чи хлопців від майстра того ремесла таємно, без прохання, відійде або втече, тоді той час втрачає, що (його) він повинен рахувати у своєму навчання. Однак це залишиться на ласку тих майстрів.

Таким чином, ми, вищеназвані райці міста Львова, такі статті тих майстрів миловарського ремесла вивчивши, взявши до уваги, що вони стосуються прикраси й честі того міста та їхнього ремесла, також бажаючи, щоб це місто осаджувалося досвідченими майстрами, які для країни будуть великою допомогою, ці надані тим виробникам мила статті вважали (за потрібне) схвалити та підтвердити, як і схвалюємо та підтверджуємо даною (грамотою), однак залишаючи можливість нам і нашим спадкоємцям на майбутні часи до таких статей додати, зменшити, поправити, змінити та інші (статті), необхідні до цієї справи та загальної потреби, встановити та утвердити. Для довіри та виразного засвідчення того всього та кожного зокрема до даної (грамоти) наша раецька печатка є підвішена. Діялося та дано (у Львові) у понеділок, перед (святом) Марії Магдалини, року Божого 1561.

1563 р., лютого 9, Пйотрків

Сигізмунд Август, на прохання львівських миловарів, підтверджує статут цього цеху від 21 липня 1561 р., затверджений львівськими райцями, та додає до нього кілька нових статей

Ориг.: ЦДАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 523. Пергамент 58,5x62,2 + 12 см. Текст у кількох місцях знищений. Напис: “Przywiley nayiaśnieyszego jegomości Zygmunta Augusta 1-go [sic] cysze mydlarskiey łaskawie podany 1563 roku” (XVIII). На шовковому жовто-голубому шнурку печатка: Gum., XIV, nr 50.

Коп.: ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 613, арк. 210зв.-212зв.

Регест: Каталог, № 607.

igismundus Augustus Dei gratia rex Poloniae, magnus [dux Lithuaniae, necnon terrarum Cracoviae, Sandomiriae, Siradae, Cuiaviae, Russiae]¹, Prussiae, Masoviae, [Samogitiae, Elbingensis, Pomeraniaeque etc. dominus]¹ et haeres. Significamus tenore praesentium, quorum interest, universis et singulis. Exhibitas nobis nomine seniorum et magistrorum artificii smigmificinae civium Leopoliensium certos articulos [partim in literis pargameneis

consularibus civitatis Leopoliensis contentos et sigillo civitatis Leopoliensis]¹ appenso confirmatos, partim vero in charta papiracea ex unanimi consensu eorum smigmificium descriptos ad consuetudinem [regimen]¹ et rectum ordinem ipsorum artificii [pertinentes et spectantes]¹ supplicatumque [est nobis per certos]¹ consiliaros nostros, ut predictas literas et articulos omnes ratificare et confirmare dignemur. Quorum tenor de verbo ad verbum sequitur et est talis.

Далі наводиться грамота львівських райців від 21 липня 1563 р., в якій міститься статут цеху миловарів (див. док. № 176).

Articuli vero posterius adiecti sunt eiusmodi.

[1] Ne quispiam minus eruditus alias partacz huius artis scilicet smigmificinae tam sub ditione castrensi, quam in aliis locis nobilium vel civilium hominum ditioni subiectionis teneatur. Quod si aliquis inventus fuerit, licebit magistris omnem laborem eius auferre et vasa atque omnia instrumenta destruere, tociens quotiens talem laborare didicerint.

[2] Ne quisquam smigma ex aliis civitatibus vel opidis Leopolim quocunque tempore nundinarum advehere nec sive publice, sive privatim vendere possit. Quorumque autem id facere presumpserit liberum erit magistris artis smigmificinae totum id quodcunque advexerit illi aufere smigmatе, Graeco exempto, ut in toto civitate Leopoliensi nullus ex mercatoribus aut etiam institoribus alias s kramarzow, z przekupniow albo z przekupek audeat vendere quodcunque smigma sive advectitum, sive domesticum, Greco excepto, nisi soli magistri huius artis, quibus etiam non erit licitum proprium smigma vendere, nisi manibus propriis, [in quibus]¹ manent autem in loco a magistratu civili designato alias w iaczie, quam inter alios magistros quolibet eorum emere debebit et secundum seriem atque ordinem, qui eum contigerit, ibi sedere atque smigma [vendere. Et]¹, quia consuetudo antiqua [et usus omnium]¹ magistrorum [huius artis, ut]¹ ipsi tantum crochmal faciant et simul cum suo smigmatе vendant. Nemini alteri preter eos licebit crochmal facere aut vendere adeo, ut nec magistratus civilis poterit eis [hanc facultatem auferre]¹ vel alieni [alteri preter ipsos]¹ magistros smigmificinae eam concedere, magistri artis smigmificinae smigma suum eodem atque aequali pretio vendere tenebuntur, eodemque modo smigma absolutum perfectum, durum [ad instar Cracoviae sine admixtione alias bez przysady facere tenebuntur. Quos]¹ si aliquis in suo smigmatе a perfectione debitaе per magistros in contubernio defecisse convinetur, talis uno lapide cerae punietur.

[3] Socio huius artis smigmificinae, [qui magister effici et probam alias stuke facere voluerit, non licebit]¹ smigma proprii laboris publice aut privatim vendere eatenus, quatenus primo contubernio in omnibus satisfecerit et probas ostenderit et magister artis perfecte effectus fuerit, [nisi ex speciali gratia totum contubernium id illi concesserit]¹.

[4] [Si quis ex] magistris artis praefatae contemptis magistris Leopoliensibus artis praefatae smigmificinae ad aliam civitatem vel oppidum ex Leopoli profectus fuerit et denuo reversus, smigma [sua sponte laborare voluerit, talis artificio penitus privabitur, nec pro magistro]¹ recipietur, nec smigma labore poterit, nisi denuo probas laboraverit et contubernio in omnibus satisfecerit. Qui quidem materia [utuntur, qua] magistri artis smigmificinae [scilicet sepo, cinere, calce prout sunt swiecznici, tenebuntur commune]¹ contubernium cum magistris artis smigmificinae tenere et ad hoc per magistratum civilem (si nollent) compelli debent.

[5] Si quis ex magistris vel huius artis [cuiuscunque alterius vel ipsum contubernium alias cech magistrorum]¹ smigmifabilis vel eorum contubernii insigne alias czeche [vi]tuperare alias naganicz presumpserit, huiusmodi si alterius contuberni[um est] pro poena omnem sumptum, [quem magistri smigmifabilis artis pro contubernio impenderunt, ipsis]¹ magistris reponere debebit, si vero eius contubernio fuerit, talis ipsum contubernium denuo suscipere et deinde sumptum, quem primo

sus[ceptio]ne contubernii fecerat, [denuo ipsis magistris artis smigmificinae reponere et cautionem fideiussoriam]¹ de non commitendo amplius constituere tenebitur.

[6] Alterius artificii magistri, qui cum magisris artis smigmificinae contubernium tenent, [si] propter aliquam iustam causam [per magistratum civilem aliqui ex eis a contubernio hoc separabuntur, quaecunque ad]¹ hoc contubernio deposuerunt repetere illis non licebit.

[7] Nulli magistrorum artis smigmificine ab alio quocunque homine crochmal emere poterit, [si] illud ipse non habuerit, nisi ab [aliis]¹ magistris artis.

[8] In tota civitate Leopoliensi [apud omnes magistros artis]¹ smigmificinae unus tantum socius et unus discipulus tenebitur non amplius, qui socius nunc apud unum magistrum et demum apud alterum succesive alias na stukfark laborabit et a quolibet labore quatu[or] gr[ossos] sibi a magistro, apud quem laborabit solventur.

[9] Socius huius artis smigmificinae tam ille, qui in nostre contubernio, quam qui alibi artem didicerit quando spatiabitur vel quacunque occasione peregrinabitur non laborabit apud magistrum, qui non ex aliquo contubernio huius artis alias v mistrza nieczechowego vel apud apud minus eruditum alias v partacza. Quod si aliquis id facere praesumpserit, extunc ex nostro contubernio proscribetur, nec unquam in illud suscipietur, sed artificio omnino in perpetuum privabitur.

[10] Discipulus, qui ad discendam artem smigmificinam recipi voluerit alias non recipietur, nisi prius literas a legitimis suis parentibus et legitima nativitate sub testimonio magistratus aliquis ostenderit. Qui tamen non alio loco, nec alio tempore locari poterit, nisi in contubernio, quando omnes magistri artis congregabuntur, nec poterit magister quicunque artis huius discipulum conducere seu locare nisi, qu[an]do [ei ordinaria sors contigerit. Quicunque]¹ autem magister [huius artis]¹ aliquem simplicem laicum ad laborem smigmatis admiserit, talis uno lapide cerae punietur.

[11] Nullus [secreta] contubernii revellare audebit sub poenae cerae unius lapidis.

[12] Haec omnia iura et privilegia, que contubernio magistrorum artis smigmificinae [concessa sunt, non solum ipsis]¹ magistris artis smigmificinae, sed omnibus aliis etiam, qui alterius artificii existens, [commune cum illis contubernium]¹ habebunt, suffragabuntur.

Nos itaque Sigismundus Augustus rex praefatus supplicationibus consiliariorum nostrorum benigne annuendo, suprascriptos omnis articulos ad fraternitatem et contubernium artificii smigmificinae pertinentes, autoritate nostra regia approbandos, ratificandos et confirmandos duximus, approbamusque, ratificamus et confirmamus in omnibus earum punctis et clausulis, in quantum iuri communi non derogant, per praesentes literas nostras, decernentes easdem robur perpetuae firmitatis obtinere debere. In cuius rei fidem et evidens testimonium sigillum nostrum praesentibus appensi iussimus. Datum Petroviae in conventionem regni nostri generali nona die Februarii, anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo tertio, regni vero nostri trigesimo quarto.

Ioannes Ocieski regni Polonia cancellarius subscripsit.

Relatio magnifici Ioannis de Ociessino regni Poloniae cancellarii, Cracoviensis generalis ac Osswieczimensis, Zathoriensis, Samboriensis, Ostinentisque capitanei.

¹ Не читається текст у пошкоджених місцях пергаменту; відновлено за копією ЦДІАЛ.

Сигізмунд Август, Божою ласкою король (титулатура). Повідомляємо змістом даної (грамоти) всім та кожному, кому потрібно. Представлено нам від імені цехмістрів та майстрів миловарського ремесла, львівських міщан, певні статті, які частково містяться у пергаментній грамоті райців міста Львова та скріплені вислою печаткою міста Львова, а частково на паперовому аркуші, котрі були прийняті за одностайною згодою тих миловарів, які стосуються та належать за звичаєм до керування та слушного порядку їхнього ремесла, просили нас через наших певних радників, щоб згадану грамоту та всі статті ми вважали (за гідне) зміцнити та підтвердити. Тих (статей) зміст дослівно слідує та є такий.

Далі наводиться грамота львівських райців від 21 липня 1563 р., в якій міститься статут цеху миловарів (див. док. № 176).

А пізніше додані статті є такі.

[1] Щоб ніхто не навчений або партач того ремесла, а саме миловарського, не залишався в підданстві як у гродській юрисдикції, так і в інших місцях, під владою шляхти чи міських людей. Якщо хтось буде знайдений, то дозволено майстрам усю його роботу забрати, посуд і весь інструмент зруйнувати стільки разів, скільки би таку працю розпочинав.

[2] Щоб ніхто не міг привозити мило з інших міст чи містечок до Львова у будь-який час на ярмарок та продавати – ні публічно, ні приватно. А хто це зробити наважиться, то вільно буде майстрам миловарського ремесла все мило, яке він привіз би, йому забрати, за винятком грецького. І щоб у всьому місті Львові ніхто з купців, а також крамарів, перекупнів або перекупок не наважувався продавати будь-яке мило, привізне чи місцеве, за винятком грецького. Лише майстри того ремесла можуть продавати це (мило), але тільки виготовлене власними руками, яке (його) тримали, а саме в місці, визначеному магістратом чи в ятці. Ті (ятки) кожен з тих майстрів повинен викупити і сидіти, відповідно до наступності та порядку, як їм випаде, де сидіти, а також продавати мило. І оскільки за давнім звичаєм та практикою всіх майстрів того ремесла власне тільки вони виготовляють крохмаль і разом зі своїм милом продають, ніхто не може, окрім тих, кому дозволено, крохмаль виготовляти та продавати, і далі ні магістрат не може їм цього права забрати чи інші прибульці, окрім тих майстрів-миловарів, що (можуть) надати. Майстри миловарського ремесла повинні продавати своє мило за справедливою ціною. І таким самим способом мило мають робити цілковито досконалим, твердим, на зразок краківського, без домішок. Якщо ж в якомусь милі майстри в цеху виявлять якусь недосконалість, такий (майстер) буде покараний одним каменем воску.

[3] Підмайстер того миловарського ремесла, який хоче стати майстром та виконати проби чи штуки, не може продавати мило власної роботи публічно або приватно, допоки спочатку цех у всьому не задовольнить і не представить проби, й не стане досконалим майстром у ремеслі, якщо не отримає дозволу всього цеху зі спеціальної ласки.

[4] Якщо хтось зі згаданих львівських майстрів згаданого миловарського ремесла виявиться такий зухвалий, що до іншого міста або містечка зі Львова виїде і знову повернеться, і схоче вільно своє мило виробляти, такому буде заборонено ремесло і не визнаватиметься за майстра, і не зможе виготовляти мило, поки знову проби не зробить і в усьому цех не задовольнить. Оскільки матеріал, який вживають майстри миловарського ремесла, а саме – лій, попіл, вапно (calce), використовують, також свічки, то (вони) повинні тримати цех разом з майстрами-миловарами і до цього повинні бути змушені магістратом (якщо не схочуть).

[5] Якщо хтось із майстрів або будь-хто іншого ремесла наважиться чи цехмістра того цеху миловарів чи інсигнії їхнього цеху критикувати, такий, якщо буде іншого цеху, поверне за кару

всі витрати, які майстри-миловари накладуть на (інший) цех. Якщо ж із того цеху буде, то такий знову в цех має вступати, і потім витрати, що при першому вступі в цех зробив, знову має покласти тим майстрам-миловарам та постаратися про поручення, що більше не буде так чинити.

[6] Майстри іншого ремесла, які є в цеху разом з майстрами-миловарами, якщо внаслідок якоїсь слушної причини через міський уряд відокремляться від того цеху та цей цех покинуть, не буде дозволено їм повертатися.

[7] Жодному майстрові-миловару не дозволено від будь-якої іншої людини купувати крохмаль, якщо його він не матиме, а тільки від інших майстрів (миловарського) ремесла.

[8] У всьому місті Львові в усіх майстрів-миловарів має бути не більше одного підмайстра й одного учня. Такий підмайстер спершу в одного майстра, а потім в іншого працюватиме по черзі, по-іншому – “на шуфарк”, і за кожну роботу отримуватиме від майстра, у якого працюватиме, по 4 гр.

[9] Підмайстер того миловарського ремесла, як той, що в нашому цеху, так і той, що деінде навчався, коли закінчить (навчання) або з якоїсь причини примандрує, не працюватиме у майстра, котрий не є в якомусь цеху того ремесла, або у нецехового майстра, або у невченого, по-іншому – “партача”. Якщо хтось це наважиться зробити, тоді має бути викреслений з нашого цеху і ніколи до нього не прийнятий, а відтепер ремесло назавжди йому заборонене.

[10] Учень, котрий хоче бути прийнятий для навчання миловарського ремесла, не буде прийнятий, поки спочатку не покаже грамоти від своїх законних батьків та про законне народження зі свідченням від будь-якого магістрату. Однак це не може бути ні в іншому місці, ні в інший час, тільки в цеху, де всі майстри зберуться. І не може будь-який майстер того ремесла винайняти чи укласти умову з тим учнем, тільки коли більша частина (цеху) збереться. І будь-який майстер того ремесла, що допустив би йому якусь неуповноважену особу до миловарської роботи, такий буде покараний каменем воску.

[11] Щоб жоден не наважувався розголошувати секрети цеху, під карою одного каменя воску.

[12] Ці всі права та привілеї, які надані цеху майстрів-миловарів, мають служити не тільки майстрам-миловарам, але й також хай допомагають усім іншим (майстрам), які є іншого ремесла, що матимуть з ними спільний цех.

Таким чином, ми, Сигізмунд Август, згаданий король, прихилиючись милостиво до прохань наших радників, щоб вищенаписані статті, які слугують братству та цехові миловарського ремесла, ми вважали за гідне нашою королівською владою схвалити, зміцнити та підтвердити в усіх її пунктах і клаузулах, наскільки це не суперечить загальному праву, даною нашою грамотою, вирішуючи, що вона повинна отримати силу вічної міцності. Для довіри та безсумнівного засвідчення цієї справи до даної (грамоти) наказали привісити нашу печатку. Дано у Пйотркові на вальному сеймі королівства 9 лютого, року Божого 1563, а нашого панування 34 року.

Йоан Оцеський, канцлер Польського королівства, підписав.

Свідчення вельможного Йоана з Оцешина, канцлера Польського королівства, краківського генерального, а також освенцимського, заторського, самбірського та ольштинського старости.

1605 р., квітня 16, Львів

Львівські райці приймають кілька пунктів, регулюючи взаємини між миловарями, калитниками, бляхарями, кордибанниками, вибілювачами, пасамонниками

Коп.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 27, с. 802. Напис копіїста: “Ordinatio inter smigmatores, crumentarios, bractearios, coriarios, fullones, segme[n]tarios”.

fficium consulare Leopoliensi, cui regimen et provisio contuberniorum in ea civitate incumbit, differentiis omnibus antea actis, quae inter smigmatores, crumentarios, bractearios, coriarios alias kurdibaniki, fullones et segmentarios unico contubernio coadiunatos excitatam fuerant complanatis et sopitis, nihilque imposterum relinquendo, de quo se inquietare possint, etiam poena decem marcarum contra innovantem aliquid interposita, has ordinationes inter eos auctoritate magistratus sui laudaverit et constituit.

[1] Primum, ut odia et offensas veteres deponant et observatione ac mutuo amore omnes sese complectantur.

[2] Deinde, ut Feolici crumentario novicio magistro nullus impropere et detrahere aliquid ratione inordinati in contubernium ingressus audeat sub poena arbitraria officii.

[3] Deinde iidem artifices omnes unicam tantum cistam communem in contubernio suo habere debent, ad quam cechmagistri clares asservare debent, in eamque cistam quodlibet artificium sua privilegia deponere omnesque mulctas, poenas et collectas contubernaes per magistrum ex quocunque artificio praetacto succubitas et undecunque contubernio obvientes ad eam cistam communem reponere debebunt sub poena decem marcarum per transgressores ordinationis praesentis irremisibiliter tuenda.

Quos quidem ordinationem praesentis articulos magistri praefatorum artificiorum a nobis susceperunt. In cuius rei fidem [etc]. Actum Leopoli ut supra [sabbato pridie Conductus Paschae, anno Domini 1605].

ьвівський расцький уряд, якому належить управління й опіка над цехами у цьому місті, щоби були залагоджені та заспокоєні всі попередні суперечки, розпочаті в об'єднаному цеху між миловарями, калитниками, бляхарями, кордибанниками, вибілювачами та пасамонниками, і щоби вони в майбутньому не продовжувалися та не могли турбувати, накладаючи таку кару в 10 гривень на будь-якого призвідника, таку ординацію між ними своєю владою магістрат ухвалює та встановлює.

[1] Найперше, щоби ненависть і старі образи забулись, а всі були огорнуті повагою та взаємною любов'ю.

[2] Потім, щоби Фелікса калитника, нового майстра, ніхто не наважувався обмовляти та не забороняв через якусь невідповідну причину вступ до цеху, під карою на розгляд уряду.

[3] Далі, ті всі майстри повинні мати тільки одну спільну скриньку у своєму цеху, до якої цехмістри зобов'язані пильно стерегти ключі. У тій скриньці кожне ремесло має скласти свої привілеї, а також покласти штрафи, кари та цехові складки, що через майстра від кожного з ремесел

складаються та звідусіль у цех приходять, до тієї спільної скриньки, під карою 10 гривень, що накладається без зволікань на порушників даної ординації.

Ті статті даної ординації майстри згаданих ремесел від нас прийняли. Для довіри до цієї справи і т. д. Діялося у Львові, як вище (в суботу напередодні Провідної неділі, року Божого 1605).

ЦИРУЛЬНИКИ

1578 р., серпня 20, Львів

Львівські райці, на прохання представників цеху цирульників, затверджують статут їхнього цеху

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 587. Пергамент: 29x57,5 + 8,2 см. Ініціал “С”. Напис: “Privilegium civitatis Leopoliensis” (XVIII). На шовковому червоно-біло-коричневому шнурку печатка: Soch., Herb, s. 19, II.

Транс.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 589 (див. док. № 180).

Коп.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 613, арк. 106-107.

Регест: Каталог, № 683.

onsules civitatis Leopoliensis. Notum facimus tenore praesentium, universis tam praesentibus, quam futuris. Exhibuisse coram nostra plenaria consulari residentia famatos et honestos Georgium Borcz, Dominicum Heppener, Joannem Sonenbergk et Albertum Architectoris chirurgos magistros, seniores, cives Leopolienses, bono ipsorum statui ac regimini magisque industriis artificii eorum operationibus et exercitationibus in ea civitate eo decedere plurimum, quod contra imperitos et improbatos plerosque artem chirurgicam liberius et passim sibi vindicantes, atque contra sociorum aliunde in eam civitatem venientium, solutam quandam licentiam nihil adeo apud se constituti et ordinati hucusque haberent, eamque ob rem postulasse a nobis certas leges fraternitatis certosque articulos consuetudinum et observantiarum suarum laudabilium more et exemplo aliarum tam exterarum, quam etiam regni huius praecipuarum civitatum ad Dei Optimi Maximi cum primis gloriam, deinde ad communem omnium utilitatem atque ad civitatis huius singulare decus, praesidium et ornamentum sibi ac pro tempore existentibus magistris, sociis et discipulis, institui, ordinari privilegioque certo circumscribi. Quarum articulorum per eos nobis porrectorum.

Primus. Socius, qui in magistrum creari voluerit aliunde hoc veniens dum prius apud aliquem ex magistris contubernalibus iusto aliquo tempore laboraverit, liberas comprobationes ortus sui legitimi ac, ubi artificium hoc didicerit opus est, ut exhibeat, ius civile apud magistratum eius civitatis suscipiat et ad commune contubernii depositarium pro primo ingressu marcā unam pecuniae reponat. Deinde specialiter etiam eidem contubernio pro comparanda communi armatura

florenos decem grossis triginta singulos computan[do] impendat, tum demum experimenta seu specimina eius artificii in praesentia magistrorum totius eiusdem contubernii conficiat atque commonstret per eas, ut hic descriptae sunt rerum species, quarum prima vocatur gratia Dei, secunda emplastrum Galmeien, tertia unguentum fuscum, quarta pulvis ossium, quinta emplastrum corositium, sexta vero septima et octava novaculam, forsiculas, phlebotomium illas quidem crinibus hoc autem venis bene incidendis apta eaque nova omnia subducere et acuere. Quibus conficiendis et exequendis statuta est dies feria tertia sacratissimi Corporis Christi festum proxime succedens, ubi materia omnis ex fraternitate suppeditabitur. Et his quidem ita constitutis probans ille nisi vel in omnibus, vel in aliqua eorum experimetur parte satisfecerit, suae tandem disciplinae meliores causa alibi quopiam pro semestri seu dimidia parte anni sese conferre debet, expiratoque tali tempore si postea redierit hac utique artis suae experimenta denuo prout par est elaborabit aut etiam ibi tali itineri dare sese forte noluerit, tunc ibi illis non bene perfunctis suis experimentis singulis quintos florenos pecuniae ad contubernium persoluet. Ac ita demum postquam ab eo probante iis ipsis praemissis per omnia satis fuerit, iam tum symbolen, quod colationem vocant more et consuetudinis veteri pro cuiusdem contubernii magistris comparabit.

Secundus articulus. Si quis ex magistris aliunde in eam civitatem veniens, contubernium obtinere voluerit, is pelium ante suas aedes non prius exponat, donec eo nomine cum magistris contubernii composuerit.

Tertius articulus. Nullus artificio eorum operando sese ingerat, nisi prius ea, quae ipsorum ordinationes et consuetudines exigunt, in toto suppleverit.

Quartus articulus. Servum vel socium aliquem infamia quacunque notatum artificioque indignum nemo contubernium apud se foveat. Talem enim quamdiu, quis habuerit, tam diu pelium exponere aedibus suis non praesumat, immo etiam expositam deponere teneatur.

Quintus articulus. Ad convocationem autem contubernalem quoties evenerit, quisquis magistrorum vel sociorum se non siserit vel per nuncium suum de suo legali aliquo impedimento non denunciaverit libra una cerae puniatur.

Sextus articulus. Discipulus quisque hoc artificium discat ac exerceat annis tribus continuis et ad contubernium praesentationis grossos quindecim offerat. Quicquid vero pecuniae ab eodem exercitante, magister suus percipiet eius pecunia partem dimidiam in contubernium semper tradat neque tamen discipulus ille post emeritos institutionis suae annos ab eodem magistro suo usquam discedat, donec per anni dimidium vice medii socii in eadem ipsa magistri sui officina laboraverit.

Septimus articulus. Mortuo aliquorum magistro uxor eius vidua superstes, usum artificii cum uno socio liberum habeat, quoad usque decenter sese in viduitate gesserit. Secus enim, si minus decenter vixerit et facti alicuius mali suspecta fuerit, talis artificio privabitur. Quando vero socius et eadem vidua decenter sese utrinque gerentes, matrimonium honestum secum contraxerit ac similiter, ubi aliquis sociorum filiam alicuius magistri artis eiusdem in uxorem acciperit vel etiam magistri filius in eadem arte exercitatus creari in magistrum affectaverit, talis quisque ex singulari praerogativa quatuor tantum per contubernium assignanda artis specimina efficere et a caeteris aliquis officendis liber esse debet.

Octavus articulus. Nemo magistrorum alterius magistri ligationem in curatione solvat donec usque paciens ille priori magistro et curatione suo mercedem integram persoluerit, sub poena unius lapidis cerae ad contubernium succumbenda.

Nonus articulus. Si quando in curatione accidat gravis aliqua et letalis cuiusquam ligatio ad eam ille, qui curat, advocet unum aut duos ex senioribus magistris eisque modum suum curationem manifestet.

Decimus articulus. Quod propter defensam ornamentum et praesidium eiusdem civitati Leopoliensis quotiens de publica aliqua ingruenti necessitate proconsul per famulum eos certiores reddiderit armatum unum bene instructum ex fraternitate sua ad praetorium statuere debent et hoc quoadusque eadem ipsorum fraternitas fiat auctior ac locupletior. Famulorum item custodum et vigilium civilium, si quando eis vel alicui eorum vulnera in obsequio publico civili inflictia fuerint, magistri iidem contubernales curationem diligentem facient sue ordine ac eam gratis semper causa reipub[licae] praestabunt.

Nos itaque praefati consules considerantes eam ordinationem memoratorum chyrurgorum praesentium magistrorum, de quo in ea civitate artis peritia nobis atque multis aliis optime hucusque consistit a iusta et legitima ratione esse profectam nec in ea reperiri quicquam, quod non cum publica et communi eiusdem civitatis utilitate ac honestate coniunctum esse videatur, volentesque potissimum, ut talibus legibus et institutis more aliorum artificum et contuberniorum ii quodque in arte sua chyrurgica magistri, socii et discipuli in omni pietate alias in moribus honestis et in officio debito sese retineant et gubernent, ob eas causas invocato Dei Omnipotentis nomine vigore iurium et privilegiorum nostrorum, contubernium et fraternitatem eis fundavimus prout quidem literis praesentibus fundamus, articulos praeinsertos omnes et singulos approbavimus et ratificavimus approbamusque et ratificamus per praesentes, ita tamen, quod iuxta rerum et temporum postea exigentiam eos augendi, minuendi, corrigendi, moderandi aut immutandi nobis et successoribus nostris libera debebit esse facultas. Harum testimonio literarum quibus sigillum officii nostri consularis est appensum. Actum et datum Leopoli die vigesima mensis Augusti, anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo octavo.

Вайці міста Львова. Робимо відомим змістом даної (грамоти) всім, як сучасникам, так і прийдешнім. Що прийшли за повної нашої раєцької присутності славетні та чесні старші майстри-цирульники, львівські міщани Георгій Борч, Домінік Геппенер, Йоганн Зонемберг і Альберт Архітектор, діючи та чинячи для добра їхнього статуту і порядку в тому місті, а також для більшого старання в їхньому ремеслі, вирішили насамперед, щоб не було недосвідчених і неналежних майстрів, більшість з яких вільно та безладно приписуються до цирульницького ремесла, а також підмайстрів, які з деінде у це місто прибувають і яких так мало до цього часу через певне недбале упущення, правно встановлене та визначене; тому просили нас певні закони для братства й окреслені статті, котрих дотримуються та похвально шанують, за звичаєм і прикладом інших головних міст – як за кордоном, так і в цьому королівстві, насамперед для слави Всевишнього Бога, далі для спільної користі всіх, а також для цього окремого міста краси, захисту та прикраси, щоб визначили їм цим привілеєм встановлювати та запроваджувати тепер і на майбутнє майстрів, підмайстрів та учнів. [Зміст] цих поданих нам статей.

Перша (стаття). Підмайстер, який хоче стати майстром, прийшовши сюди звідкись, перш ніж розпочне працювати на певний час у когось із цехових майстрів, повинен показати переконливі докази свого законного народження і де навчався цього ремесла, прийняти міське право перед магістратом того міста і скласти до спільної скарбнички цеху за перший вступ 1 гривню грошей. Далі, зокрема, має заплатити до того цеху для забезпечення спільного озброєння 10 зл., кожен з яких містить 30 гр. Потім хай складе докази чи свідчення цього ремесла за присутності майстрів усього цеху, а також покаже, як тут описано, форму таких речей, з яких першу називають “Божою ласкою”, другу – “гальмеснським” пластиром, третю – чорною маззю, четверту – порохом кісток,

п'яту – “корозитським” пластиром, а шосту, сьому та восьму – бритвою, ножицями, лезом для кровопускання, якими (інструментами) волосся мають добре різати, як також і вени, щоби були придатні, та нові мають доглядати і гострити. На це виконання та здійснення (проби) встановлено день, а саме найближчий вівторок після свята Божого Тіла, коли всі матеріали забезпечуються братством. І він, таким способом встановлений, випробуваний якщо не у всіх, то у будь-яких із цих (речей), задовольнить (цех), урешті повинен засвідчувати своєю поведінкою кращі справи десь в іншому місці протягом шести місяців, чи половини року. Коли ж мине цей термін, якщо повернеться, тоді безумовно проби свого ремесла знову слухно має виконати або (якщо) таким же шляхом не схоче випробувати долю, тоді від кожного неналежного виконання своїх обов'язків має сплатити 5 гривень до цеху. І так надалі, після того, коли, пройшовши згадані випробовування, у всьому задовольнить (цех), уже тоді підготує обід, який учтою називають, для цехових майстрів, за старим звичаєм та традицією.

Друга стаття. Якщо хтось із майстрів, прийшовши звідкись, схоче в тому місті вступити до цеху, він не виставлятиме миски¹ перед своїм будинком доти, поки не умовиться від свого імені із цеховими майстрами.

Третя стаття. Жоден не має втручатися у виконання їхнього ремесла, доки не виконуватиме їхні ординації та звичаї і тоді цілком інтегрується (в цех).

Четверта стаття. Якщо будь-який робенець чи підмайстер позначений якоюсь неславою, негідною з ремеслом, такого цех не має тримати. І такий у себе так довго, поки матиме (неславу), не повинен наважуватися виставляти миску перед своїм будинком і навіть виставлену повинен забрати.

П'ята стаття. А коли на загальні збори цеху, скільки б разів не відбувалися, не прийде будь-хто з майстрів чи підмайстрів або не оголосить через своїх посланців про законну перешкоду, буде покараний одним каменем воску.

Шоста стаття. Кожен учень цього ремесла має вчитися та виконувати ремесло впродовж трьох років і скласти до цеху подяки 15 гр. А ті гроші від цього навчання має отримати його майстер, з яких половину нехай завжди передає до цеху. Однак ніколи цей учень після закінчення своїх вислужених років не повинен йти від свого майстра, поки протягом половини року не відробить за половину підмайстром у майстерні того майстра.

Сьома стаття. У разі смерті будь-якого майстра його колишня дружина, вдова матиме (право на) вільне використання ремесла з одним підмайстром, допоки гідно перебуватиме в удовиному стані. Якщо ж вона не гідно себе вестиме і виявиться якийсь поганий приклад, тоді їй ремесло буде заборонено. А коли підмайстер і вдова, котрі обоє гідно себе поводять, візьмуть між собою шлюб та подібно, коли хтось із підмайстрів одружиться з донькою котрогось із майстрів цього ремесла або також син майстра в цьому ремеслі забажає стати майстром, кожен такий повинен, за спеціальною прерогативою, виконати тільки чотири визначені в ремеслі проби та буде вільний від інших будь-яких повинностей.

Восьма стаття. Жоден із майстрів не має усувати іншого майстра при лікуванні (хворого), аж поки пацієнт повністю не сплатить попередньому майстрові за свій догляд, підпадаючи під кару одного каменя воску до цеху.

Дев'ята стаття. Якщо ж під час лікування станеться якийсь випадок та смерть, буде вислано до того, хто лікував, одного або двох старших майстрів, яким він оголосить спосіб свого лікування.

Десята стаття. Що стосується захисного спорядження й оборони того міста Львова, скільки разів буде яка-небудь нагальна суспільна потреба, то бурмистер через слугу, безсумнівно,

повідомить. Вони повинні виставити від братства на ратушу один добре озброєний відділ, і так – аж поки їхнє братство не стане більшим і багатшим. Потім, якщо міських слуг, дозорців чи охоронців поранять під час виконання ними міських публічних обов’язків, то ті цехові майстри мають надати належну лікарську опіку, за своїм порядком, і робити це завжди безплатно у громадській справі.

Таким чином, ми, згадані райці, вважаючи, що ця ординація згаданих цирульників, присутніх майстрів, за якою в тому місті затримується досвідченість у ремеслі, також, як бачиться, добре сприяла до цього часу в багатьох інших (справах), через справедливу та законну причину, що не є чимось винайденим і є пов’язана з публічною та спільною користю та багатством того міста; насамперед бажаємо, щоб такими законами та постановами, за звичаєм інших ремесел та цехів, також у своєму ремеслі цирульників трималися та керувалися майстри, підмайстри й учні зі всією побожністю, по-іншому – чесними звичаями та належним обов’язком. Із цих причин, прикликавши ім’я Всемогутнього Бога, відповідно до наших прав і привілеїв, заклали їм цех і братство, як і даною грамотою закладаємо, всі та кожну з внесених статей схвалили та підтвердили, схвалюємо та підтверджуємо даною (грамотою), однак з потребою справ та зміною часу має бути вільна можливість у нас та в наших спадкоємців ці (статті) доповнити, зменшити, поліпшити, обмежити або змінити. Для засвідчення даної грамоти печатка нашого раецького уряду є підвішена. Діялося і дано у Львові 20 серпня, року Божого 1578.

¹ Миска була символом цирульницького ремесла.

1578 р., вересня 8, Львів

Стефан Баторій, на прохання старших та цілого цеху львівських цирульників, підтверджує грамоту львівських райців зі статутом цеху від 20 серпня 1578 р.

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 589. Пергамент: 47,8x60,5 + 10,5 см. Ініціал “Г”. Написи: “Confirmatio fraternitatis chyrgorum Leopoliensium” (XVI); “Privilegium regis Stephani, 1578” (XVIII). На шовковому жовто-зелено-рожево-коричневому шнурку печатка: Gum., XVIII, nr 65.

Регест: Каталог, № 685.

In nomine Domini amen. Ad perpetuam rei memoriam. Nos Stephanus Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, nec non terrarum Cracoviae, Sandomiriae, Syradiae, Lancitiae, Cuiaviae, Kiioviae, Wolhiniae, Podlachiae, Culmensis, Elbingensis, Pomeraniae, Livoniae etc. ac princeps Transylvaniae. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis, harum notitiam habituris, tam praesentibus, quam futuris. Exhibitas esse nobis per certos consiliarios nostros nomine famatorum seniorum totiusque fraternitatis contubernii chyrgorum magistrorum ac civium nostrorum Leopoliensium infrascriptas pargameneas sub titulo et sigillo subappenso famatorum consulum civitatis nostrae Leopoliensis sanas, salvas et integras, nullamque suspicionis notam non se habentes, continentes in se institutionem contubernii et fraternitatis artis chyrgicae articulatim descriptae ad bonumque regimen et ordinem in eadem arte

chirurgica conservandum pertinentes. Supplicasseque nobis, ut easdem literas ipsamque fraternitatem et contubernium chyrurgicum autoritate superiotatis nostrae regiae approbare, ratificare et confirmare dignaremur. Quarum tenor sequitur eiusmodi.

Далі наводиться грамота львівських райців від 20 серпня 1578 р., яка містить статут цеху цирульників (див. док. № 179).

Nos itaque Stephanus rex praenominatus supplicationem eiusmodi, uti iustam et rationabilem esse animadvertentes literas praesertim in omnibus earum punctis, conditionibus, clausulis et articulis atque adeo ipsam fraternitatem et contubernium chyrurgiorum perpetuis temporibus in eadem civitati nostra Leopoliensi tenendum et observandum (tantum quantum de iure est) approbandum, ratificandum et confirmandum duximus, uti quidem approbamus, ratificamus et confirmamus praesentibus literis nostris, decernentes omnia infrascripta robor debita firmitatis obtinere debere. Quod ad universorum et singulorum cuiuscunque dignitatis, status et conditionis existentium praesertim vero generosi Nicolai Herborth de Fulsthin capitanei nostri Leopoliensi ac famulorum consulum, quadraginta virorum ac relinquorum praesentium civium nostrorum Leopoliensium praesentium et deinceps futuri temporibus existentibus, existentium notitiam deducentes, mandamus, ut memoratos magistros chyrurgos artificii suae fraternitatis contubernii memorati chyrurgici iuxta praescriptum praesentium literarum nostrarum confirmatoriarum in omnibus earum contentis conservent, conservarique ab aliis, quorum interest curent, nec eis etiam si aliquis in derogationem earundem literarum nostrarum quidpiam importune a nobis vel a quoque alio pervenerit introitionem [...]¹ permittant. Sed eos ex brachio nostro regalio quorumlibet personarum impetione teneantur et deffentant [...]¹. In cuius rei fidem praesentibus manu nostra subscripsimus, sigillum nostrum in eisdem appendi iussimus. Datum Leopoli die octava mensis Septembris, anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo octavo, regni vero nostri anno tertio. Praesentibus reverendissime, reverendis, magnificis, generosis ac venerabilibus Ioanne Szienieski [sic] a Sziennio archiepiscopo Leopoliensi, Alberto Starozrebski Praemisliensi, Martino Bialobrzeski Camenecensi episcopis, Petro a Zborow palatino et capitaneo nostro generali Cracoviensi, Eustachio Wolowicz castellano Trocensi, vicecancellario magni ducatus Lithuaniae ac Brzestensi, Kobrinensique capitaneo, Hieronimo Szieniawski a Szieniawa Russiae ac Haliciensi, Colomiensi, Constantino Constantinowicz duce in Ostrog Kiioviae, terrarum Volhinae marschalco ac Wlodimiriensi, Nicolao Mieleczki a Mielew Podoliae ac Nova civitatis Korczin Grodecensique, Ianussio Zbaraski Braczlaviensi et Krzemenecensi palatinis et capitaneis, Stanislae Herborth de Fulsthin Leopoliensi ac Samboriensi, Stanislae Drohoiowski a Drohoiow Przemisliensi, Nicolao Fierliei de Dambrowicza Biecensi et Casimiriensi ac refferendario curiae nostrae, Ioanne Szieniawski a Sziennio Zarnoviensi, Michaele Minka Volhinae, Ioanne Fredro de Pleszowicze Sanocensi, Stanislae Stadnicki de Zmigrod Sandecensis castellanis et capitaneis, Ioanne Zamoiski de Zamosczie regni nostri supremi cancellario ac Belzensi, Krzissinensi, Zamechensique nostro capitaneo, Ioanne Borukowski de Bielino regni nostri vicecancellario, Andrea a Zborow marschalco curiae nostrae ac Radomiensi nostre capitaneo, Stanislae Ossowski curiae nostrae refferendario et praeposito Sandomiriensi, Hieronimo comite a Rorrason Plocensi, Wratislaviensi praeposito et regni nostri maiore secretario, Ioanne Demetrio Solikowski scholastico Lanciciensi, Mathia Klodzinski archidiacono Melnicensi, canonico Cracoviensi, Alberto Baranowski Krusswicensi, Luceoriensique canonico, Ioanne Piotrowski canonico Cracoviensi et Posnaniensi secretariis nostris ac aliis quam plurimis secretariis, dignitariis, officialibus et aulicis nostris syncere, devote et fidelibus nobis dilectis ad praemissa fide dignis. Datum per manus praefati magnifici Ioannis Zamoiski regni Poloniae

supraemi cancelarii ac Belsensis, Knisschinensi, Zamiechoviensique nostri capitanei syncere nobis dilecti.

Stephanus rex subscripsit.

¹ На згині не читаються кілька слів.

ім'я Господа амінь. Для вічної пам'яті справи. Ми, Стефан, Божою ласкою король (*титулатура*). Повіdomляємо даною нашою грамотою всім та кожному, кому потрібно, хто це читатиме, як сучасникам, так і прийдешнім. Представлено нам певними нашими радниками від імені славетних цехмістрів та всього цеху й братства цирульників, майстрів і наших львівських міщан нижченаписану грамоту під титулом та підвішеною печаткою славетних райців нашого міста Львова, цілу, збережену та непошкоджену, що не має жодної підозри, яка містить у собі встановлення цеху та братства докладно описаного цирульницького ремесла, яка належить для збереження доброго управління та порядку в тому цирульницькому ремеслі. І просили нас, щоб цю грамоту для того братства та цеху цирульників ми вважали за гідне вищістю нашої королівської влади схвалити, зміцнити та підтвердити. Зміст цієї грамоти є такий.

Далі наводиться грамота львівських райців від 20 серпня 1578 р., яка містить статут цеху цирульників (див. док. № 179).

Таким чином, ми, згаданий король Стефан, вважаючи таке прохання справедливим і розсудливим, внесену грамоту в усіх її пунктах, умовах, клаузулах і статтях, що до цього часу в цьому братстві та цеху цирульників вічними часами у тому нашому місті Львові зберігаються та дотримуються (тільки, коли відповідають праву) вважали (за гідне) схвалити, зміцнити та підтвердити, як і схвалюємо, зміцнюємо та підтверджуємо даною нашою грамотою, вирішуючи, що все нижченаписане має отримати силу належної міцності. Що доводимо до відома всіх та кожного, будь-якої гідності, стану та статусу, а особливо ж шляхетного Миколая Гербурта з Фульштина, нашого львівського старости та славетних райців, “сорокамужів” та інших наших львівських міщан, сучасних і прийдешніх, наказуємо, щоб згаданих майстрів-цирульників у їхньому цирульницькому цеху та братстві зберігали, відповідно до приписів даної нашої грамоти підтвердження зі всім її змістом, та зберігайте від інших (осіб), кому потрібно, опікуйтеся. Також, якщо хтось отримає на шкоду цій нашій грамоті неправно від нас чи будь-кого іншого (...), але їх (цирульників) під нашою королівською опікою тримали та захищали (...). Для довір'я до справи дану (грамоту) підписали та наказали підвісити до неї нашу печатку. Дано у Львові 8 вересня, року Божого 1578, а нашого панування 3 року. За присутності (*список свідків*). Дано через руки Яна Замойського, найвищого канцлера Польського королівства, белзького, книшинського та завихостеського і т. д. старости, щиро нам милого.

Стефан, король, підписав.

1588 р., вересня 3, Краків

Сигізмунд III, на прохання старших і всього цеху львівських цирульників, затверджує 10 статей для їхнього статуту від 20 серпня 1578 р.

Ориг.: ЦДАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 607. Пергамент: 52x70 + 12 см. Ініціал “S”. Напис: “Privilegium Sigismundi Tertii” (XVIII). На шовковому червоно-жовто-синьо-білому шнурку печатка: Gum., XXI, nr 78.

Регест: Каталог, № 712.

Sigismundus Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Livoniaeque etc. nec non eadem gratia designatus rex Sveciae, magni ducatus Frislandis et haeres. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Quod cum supplicatum nobis esset chyrurgorum Leopoliensium nomine, ut certos articulos ad rectem ordinem fraternitatis ipsorum a magistratu civili Leopoliensi legitimi constitutos, deinde etiam a d[omino] Stephani rege confirmatos nos quoque comprobare, confirmareque dignemur, qui quidem ii sunt.

Далі наводяться 10 статей статуту цеху цирульників з грамоти львівських райців від 20 серпня 1578 р. (див. док. № 179).

Nos itaque [Sigismundus T]ertius¹ rex supplicationis istius aequitatem perpendentes praemissos articulos omnes et singulos auctoritate regia deque certa scientia nostra comprobamus, ratificamus et confirmamus, roburque debitae firmitatis obtinere volu[mus cum]¹ speciale gratia nostra, que praedicti chyrurgi Leopolienses honestorum caeterorum civium praerogativis necare aut tanteque sui arte sua versentur volumus atque praiconsulibus et consulibus civitatis nostrae Leopoliensis mandamus, utque [...] de caetero cog[...]xari¹ plebem civitatis Leopoliensis ad loca deputata contigerit ipsos etiam chyrurgos nolentes in consultationes publicas unacum caeteris civibus et contuberniorum collegiis adhibendos curent sub gratia nostra et poena quingentorum florenorum pec[uniae]¹ monetae et numeri Polonicalis per capitaneum nostrum Leopoliensem modernum et pro tempore existentium, quoties facere neglexerint mulctan[do] et fisco nostro poena applican[da]. In cuius rei fidem praesentes subscriptas, sigillo regni nostri consignari iussimus. Datum Cracoviae die tertia mensis Septembris, anno Domini millesimo quingentesimo octogesimo octavo, regni nostri anno primo.

Sigismundus [III] rex.

La[urentius] Gembiczki subscripsit.

¹ Пошкоджений текст в оригіналі.

Sигізмунд [III], Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім і кожному, кому потрібно. Що просили нас від імені львівських цирульників, щоб певні статті, законно встановлені для слушного порядку того братства львівським магістратом, потім підтверджених паном королем Стефаном, ми вважали за гідне схвалити та підтвердити. (Зміст) тих (статей) такий.

Далі наводяться 10 статей статуту цеху цирульників з грамоти львівських райців від 20 серпня 1578 р. (див. док. № 179).

Таким чином, ми, король (Сигізмунд III), зважаючи на таке справедливе прохання, всі та кожну згадані статті нашою королівською владою з певного нашого відома схвалюємо, зміцнюємо та підтверджуємо, хочемо, щоб вони отримали силу належної міцності, також бажаємо зі спеціальної нашої ласки, щоб прерогативи згаданих львівських цирульників не утискалися іншими чесними міщанами і вони не тільки у своєму ремеслі скупчувалися, а також наказуємо бурмистрові та райцям нашого міста Львова, щоб (...) між іншим (...) на зібрання плебсу міста Львова на визначене місце цих цирульників допустити не хотіли, також як і на інші публічні зібрання міщан і сусідніх цехів; дбайте про це, під нашою ласкою та карою у 50 зл. грошів польської монети і лічби з боку нашого львівського старости, сучасного і що буде в майбутньому, скільки разів робити це (бурмистер і райці) відмовляться, і з потраплянням штрафу до нашої скарбниці. Для довіри до справи, дану (грамоту) підписавши, наказали скріпити нашою печаткою королівства. Дано у Кракові 3 вересня, року Божого 1588, нашого панування – 1 року.

Сигізмунд [III], король.

Лаврентій Гембський підписав.

1611 р., грудня 17, Львів

Львівські райці затверджують статут львівського цеху цирульників

Транс.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 648 (див. док. № 183).

onsules civitatis Leopoliensis. Omnibus, quorum interest, praesentibus et futuris significamus hisce literis nostris. Obtinuisse apud nos vigore privilegiorum, quae a serenissimis regibus Poloniae habemus, concessa famatos artis chyrurgicae peritos magistros anno salutis nostrae millesimo quingentesimo septuagesimo octavo, specialem contubernii sui foundationem cum certis articulos in ea conscriptis, quos tamen nobis et nostris in officio successoribus pro ratione temporum augere, mutare et diminueret tantum reliquimus, praesentes ergo magistri animadvertentes in illis articulis desiderari adhuc nonnulla quae potissimum ad suam et ad suorum ac discipulorum suorum majorem observationem pertinent impetrarent a nobis denuo recentem eam ordinationis illius partim elucidationem partim supplementum. Quod eis damus et concedimus ea, ut sequitur verborum serie.

[1] De magistris novitiis creandis. Qui volet Leopoli hic magister fieri sive advena sit, sive domesticus agens socium apud eorum aliquem expectabit diem octavam festi sacratissimi Corporis Christi. Qua scilicet anno quolibet ex observantia antiqua plenum habere solent suum congressum. Et in eo candidati unius¹ magisterii gradum adspirantes delectum faciunt. Cum primis itaque opere illi precium erit, duos cives honestos, qui cum magistris omnibus commendent praemittere, simul atque in album candidatorum inscribatur ab eis petere, post modum legitimum suum ortum, quove locorum hanc artem chyrurgicam didicerit literis sufficientibus comprobare et tandem a suscepto suo in cathalogum nomine marcas duas pecuniae ad cistam eorum offerre. Tam vero tum ab illa die socii munus in civitate obeundo continuis annis immediate duobus apud unum, quem sibi delegerit

ex magistris permanebit, ut ex tanto diligentius ad examen praeparet et ut honestam suam conversationem reddat, interum omnibus manifestiorem, porro ante bienii decursum primis diebus Quadragesima verum ad congregationem veniens declarabit propositum suum constans et rogabit, ut die praesignata admittatur ad examen, pro [...] materia simplicium et id genus necessaria tempestive comparentur, dabit in sumptum florenos duodecem. Octavam igitur die post festum Corporis Christi Deo auspiciente subibit examen, ut in praesentia omnium magistrorum, primum congregatus in genere, quae ad praxim chyrgorum pertinent communiter cum ad ea debere responderit priora tandem specimina instrumentia, nempe novaculam ad abvadendos et forfices ad praecidendos crines, phlebotovium vero ad secandas venas, quam exactissime, ut moris eorum est, examet. Deinde ad alia specimina, quis curatoria eidem progressuro exhibebuntur simplicia ad conficienda tria emplastrura, quae ab eis vocantur Gratia Dei uranea et de Calammari Galbeni dictum alterum et pro fixuris curandis tertium. Duo vero unguenta fuscum et Aegyptiacum. Ad quorum etiam questia, si bene responderit, quae sit natura et virrus illorum simplicium seu, in quo gradu qualitatis unum quoque consistat, tum quomodo et sub qua dosi compositio singulorum fieri aut cui externarum laesionum feliciter accomodari debeat, tum demum si talia quoque emplastra et unguenta secundum artem cum lauda omnium confecerit, creabitur in magistrum stabitque sententia, si non in omnium vocibus saltim in maiorem magistrorum praesentium numero vel cum poena aliqua prout de ea infra petebit. Iam ergo magister creatus, quod deberet juxta eorum veterem consuetudinem omnes magistros collatione, ut vocant tractare ille tantum triginta florenos pecuniae Polonicae ad eorum cistam in usum contubernii necessarios numerabit vel etiam tempore aliquo certo numeraturum se obligabit. Et exinde integrum tam illi erit et ius civitatis more aliorum magistrorum suscipere et ante aedes mansionis suae pelves appendere et socius in officina sua fovere discipulosque instituere. Ipse autem quatenus in contubernio fuerit junior magister ad iniuncta contubernii officia et obsequia praestanda sub poena obedientiae senioribus parebit. Secus tamen de aliis, qui ad quaesita respondere et specimina artis debita ratione conficere nesciverit, talis enim ab illo examine repulsam debet pro ad unum semestre, per quod ipse extra eam civitatem alibi apud probatos et peritos aliquos magistros chyrgos sive hic apud eorum aliquem meliora exercitationis jacet fundamenta. Dum vero elapso semestri redierit denuo examinabitur, extunc iam a quovis notabili defectu examinis per quinos florenos solvet contubernio pro poena, non veniens autem oleum, ut dicitur et operam totam perdet. Caeterum etiam cum poena examinatus quando iam pro magistro susceptus fuerit, ille tandem omnibus et singulis conditionibus, quae magister quisque novitius supplere tenetur satisfaciet, ut supra.

[2] Viduis tamen magistrorum specialis haec conceditur indulgentia, quod quae post mortem magistri superstes erit habebit usum artificii liberum quatenus in statu suo viduali honeste sese gesserit, non tantum cum uno socio, sed ex speciali magistrorum consensu, etiam cum sociis duobus et cum uno discipulo. Quod si eadem vidua nupterit socio artis eiusdem perito ille pro gradu magisterii sui non plura nisi quatuor specimina, quae illi a contubernio assignabuntur, praemissis interrogatoriis faciet dimidiamque partem omnium impensarum expendet. Qua etiam praerogativa gaudere debent et filii magistrorum in hac arte exercitati et socii artis eiusdem quando [...] aliquis cum magistri filia sponsalia contrahere volet praecustodita de matrimonio certitudine.

[3] De sociorum apud magistros observantia. Quicumque socius Leopolim veniens iactus fuerit magistrum ab eo discendere non debet, nisi prius per semestre apud eum permanserit. Ante tamen discessum suum mente imo denunciabit suo magistro vel si adeo illi praegnans necessitas discedendi illi acciderit debet cum praedicta denunciatione alium socium, qui sit magister contentus ad eius officinam sufficere. Quo facto non numerando hic Leopoli extra eandem civitatem, quo volet sese

conferet. Ubi tamen a magistro illo temere seu contumaciter recesserit et ad alium observevit aut usum artificii extra contubernium vindicare sibi praesumpserit, talis iam ad hoc contubernium et ad liberantes eius nullum deinceps habebit regressum.

[4] De extraneo magistro Leopolim veniente. Ne hinc artem contra ordinationem praesentem exerceat, similiter et de aliis, qui se in eorum artificium extra contubernii leges ingerunt et de non fovendis sociis et servis infamia aliqua notatis donec sese expurgaverint et de magistrorum inobedientia, cum ad contubernium vocati non veniunt. Hi articuli prout in originali conscripti sunt sub poenis ibidem denunciatis in usu debent manere integri.

[5] De discipulis autem ad triennem institutionem suscipiendis modus talis servetur, in qui fuerit contubernio praesentatus et in album discipulorum inscriptus, ut ab illa inscriptione solvat grossos viginti. Continue vero ab eo tempore tribus annis exactis, ut pro incorporatione sua ad sociorum numerum collationis loco quindecim dat florenos, quorum una pars dimidia sociis et altera magistris ad eorum cistas cedit. Ipse tamen emeritus non prius a magistro suo discedere debet, donec apud eundem munus medii socii per semestre exegerit.

[6] De curationibus alteri per alterum non impedimendis. Nullus magistrorum alterius magistri ligationem resolvat aut sese huic negotio ingerat, donec prius illi priori procuratore et labore suo satisfactum fuerit sub poena medietatis precii a curatione accepti eidem magistro, quem impedierit in curatione solvenda.

[7] De laethalium vulnerum et laesionum curationibus, ubi agitur et de patientis salute et de bono ipsis curantis atque adeo et ipsis contubernii existimatione, ut qui illum curat, vocatus ad se uno vel duobus senioribus magistris vulnera illa et modium summarandi manifestet, communicatoque cum eis consilio curam prosequatur, sub poena et arbitrio contubernii irroganda.

[8] De oneribus eiusdem contubernii. Quoniam haec ars et praxis chyrgica circa curam et salutem corporis humani versati pacisque et belli tempore est ad prime reipublicae necessaria, quare non leves etiam curas et molestias chyrgi subeunt. In originali autem contubernii fundatione hoc onus est illis impositum, ut famulos civiles et vigiles civitatis nocturnos quoties in servitio publico laeduntur, curent ordine suo gratis tum, quod ex personis et domibus suis armaturas gerere et expedire tenentur juxta alios cives, nihilominus etiam ad unum nomine contubernii pro festo sacratissimi Corporis Christi expediendum in prima illa ordinatione obligati sunt, propterea ab aliis oneribus mechanicorum more obeundis liberi et immunes conservantur.

Qua propter nos praefati consules eos ad praesens supra expressos articulos eo pacto et ratione additione auctos, consideratione correctos, benignitate moderatos providentia immutatos invocato Dei Omnipotentis nomine vigore iurium et privilegiorum nostrorum ratos et firmos facimus, approbamus et ratificamus hisce literis nostris cum tali, qua uti solemus cautela, quod secundum temporum rationem et exigentiam eos augendi, corrigendi, immutandi vel minuendi plenam nobis et in officio nostro successoribus reservemus facultatem. Hanc autem praesentem prioris ordinationis emendationem cum primis sacrae et serenissimae regiae maiestatis domini nostri clementissimi auctoritate supremae et confirmationi humillime submittemus. Actum praesentibus eo tempore magistris et chyrgis Christophoro Gilicio, Thoma Worobelli cechmagistris, Andrea Ynger, Ioanne Kaluski, Friderico Gross, Thobia Stephanide, Stanislao Paszkowski et Alexandro Worobelli. In cuius rei fidem praesentes literas sigillo nostro appenso communimus. Datae vero ex residentia nostra consulari sabbatho post festum s[anctae] Luciae virginis et martyris proximo anno Domini millesimo sexcentesimo undecimo.

Andreas Mandrowicz, tum temporis proconsul Leopoliensis.

Вайці міста Львова. Всім, кому потрібно, сучасникам і прийдешнім повідомляємо змістом нашого листа. Отримали у нас, відповідно до привілеїв, які ми маємо від польських королів, надання славетні досвідчені майстри цирульницького ремесла року спасіння нашого 1578 спеціального свого заснування з певними статтями, описаними у цьому (наданні). Однак ми залишили нам і нашим наступникам на уряді (право) зі зміною часів їх доповнювати, змінювати та скорочувати. Зважаючи також, що сучасні майстри випрошують у цих статтях дещо, що особливо належить до кращого їхнього порядку та їхніх учнів, щоб ми знову недавно ординацію їм частково роз'яснили, частково доповнили. Що їм і даємо та надаємо, як мовиться у цих словах.

[1] Про прийняття нових майстрів. Хто хоче стати тут, у Львові, майстром – чи прибулець, чи місцевий підмайстер, будь-хто з них має чекати на день октави свята Божого Тіла. Адже саме тоді кожного року, за давньою традицією, звичайно проходять загальні збори. На них кандидати, які прагнуть зробити один крок до магістерії, роблять вибір. Передовсім найважливіше, щоб двоє чесних міщан спершу прийшли поручитися за них перед усіма майстрами. Одночасно повинен просити, щоб був записаний до альбому кандидатів, після чого має представити вірогідні листи про законність свого народження, а також з місця, де навчався цирульницького ремесла, і потім, після запису свого імені до каталогу, мусить покласти до їхньої скриньки 2 гривні грошей. А від цього дня обов'язок підмайстра, який перебуває у місті, протягом повних двох років залишатися в одного майстра, якого собі вибере з майстрів, щоб старанніше його приготував до екзамену і щоб переконливіше розповів (про нього) своїми правдивими словами поряд з іншими (майстрами). Пізніше, коли мине два роки, у перші дні Великого посту прийшовши на збори (цеху), підтверджує свою пропозицію та просить, щоб визначили певну дату на екзамен, і дає на витрати 12 зл. для (закупівлі) натуральних матеріалів та інших подібних речей, що виявляться необхідними. Отже, в октаву після свята Божого Тіла за Божою поміччю відбудеться екзамен, коли за присутності всіх майстрів, зібраних загалом, що спільно належать до роду цирульників, насамперед має відповідати якнайточніше, як є їхній звичай, про зразки-проби інструментів, як-от про бритву для гоління, ножиці для стрижки волосся, лезо для пускання крові з вен. Потім (розповідь) про інші проби, для швидкого лікування, складники для виготовлення трьох пластирів, що ними (цирульниками) називаються: небесною “Божою ласкою”, інший – “гальбейським калямарем” і третій – для фіксації хворих. А також (розповідь) про дві мазі – чорну та “єгипетську”. До цих питань, якщо добре відповідь, будуть ще (питання) про природу та властивості цих складників або про те, в якій послідовності один складник йде за іншим, також скільки і в якій дозі мають даватися окремі (складники), або кому зовнішнє поранення щасливо повинновилікуватися. На кінець, якщо такі пластирі та мазі зробити, відповідно до ремесла, з похвалою усіх, тоді стане майстром і постане ухвала (про прийняття). Якщо ж (буде прийнято) не одностайно, навіть при більшому числі (голосів) присутніх майстрів, чи при будь-якій нагані (проби), тоді, як нижче подано, має просити. Власне тоді новий майстер повинен, відповідно до їхнього давнього звичаю, запросити всіх майстрів на так звану учту. Він також мусить відрахувати 30 польських зл. до їхньої скриньки на користь цеху чи в будь-який інший визначений час нехай відрахує. І тоді, коли це повністю виконає, прийме міське право, за звичаєм інших майстрів, і може завісити перед своїм будинком миски¹ й утримувати підмайстра у своїй майстерні, й узяти собі учня. Оскільки він буде в цеху молодим майстром, то має виконувати покладені в цеху обов'язки та послуги й виявляти послух старшим. В іншому разі, коли не знатиме відповіді на задані питання та не зробить відповідні ремеслу проби, такий від цього екзамену буде усунутий на півроку, протягом цього часу хай він перебуває поза тим містом у вправних і досвідчених майстрів-цирульників чи тут у будь-кого з тих (майстрів)

для забезпечення кращої вправності. А після завершення півріччя з поверненням знову буде екзаменований і тоді, як виявиться якась помітна нагана, має сплатити до цеху 5 гривень кари, а коли не прийде (на екзамен), тоді втрачає, як кажуть, олію та всю справу. Також, зрештою, такий уже з карою екзаменований, коли вже буде прийнятий за майстра, повинен задовольнити всі та кожну умову, котрі будь-який новий майстер мусить виконати, як вище (написано).

[2] Однак удовам майстрів надається така спеціальна прерогатива, що коли по смерті майстра залишиться вдова, то матиме (право на) вільне користування ремеслом, відповідно до того, як гідно у своєму стані вдови поводитиметься, не тільки з одним підмайстром, але за спеціальним дозволом майстрів – з двома підмайстрами й одним учнем. Якщо ж ця вдова вийде заміж за навченого підмайстра цього ремесла, то він виконає не більш як чотири згаданих розпитувальних проби, що йому в цеху визначать, і сплатить половину всіх витрат. Цією ж прерогативою мають задовольнятися й уже навчені у цьому ремеслі сини майстрів та підмайстри цього ремесла, коли якийсь (...) з них схоче одружитися з донькою майстра, забезпечивши порукою шлюб.

[3] Про поведження підмайстрів з майстрами. Будь-який підмайстер, прийшовши до Львова, найнятий майстром, не повинен йти від нього раніше ніж через півроку, коли він дозволить. Однак перед своїм відходом особисто зобов'язаний повідомити свого майстра, чи має він якусь нагальну потребу, що трапиться з його відходом, щоб зі згаданим повідомленням знайти іншого підмайстра, яким буде задоволений майстер у його майстерні. Хоча не знаходимо фактів тут, у Львові, щоб хтось хотів винестися поза місто. Однак, коли від майстра такий (підмайстер) відійде таємно чи з впертістю та до іншого пристане або наважиться займатися ремеслом поза цехом, такий уже надалі не матиме жодного доступу до цього цеху та його вільностей.

[4] Про чужого майстра, який прийшов до Львова. Щоб (він) від цього часу не виконував ремесло проти цієї ординації. Це стосується й інших позацеховиків їхнього ремесла, котрі порушують закони і, не тримаючи підмайстрів та робенців, є помічені в якійсь неславі, поки вони себе не очистять (від закидів), і також майстрів, котрі через непослух не приходять до цеху, хоч були покликані. Ці статті, як описано в оригіналі, разом з оголошеними там карами повинні цілком залишатися в користуванні.

[5] Для учнів, прийнятих на трирічне навчання, діє такий спосіб. (Учень) має бути представлений у цеху та вписаний в альбом учнів, а від цього вписування хай заплатить 20 гр. А коли мине повних три роки від цього часу, повинен дати за свою інкорпорацію до числа підмайстрів замість обіду 15 зл., з яких одна частина припадає до скриньок підмайстрам, а інша – майстрам. Однак цей визволений (учень) не швидше може піти від свого майстра, поки не виконає свого обов'язку (відпрацювати) за половину підмайстра впродовж півроку.

[6] Щоб не чинили один одному перешкод при лікуванні. Жоден із майстрів не має усувати іншого майстра при лікуванні (хворого) або у його справу втручатися, аж поки повністю не буде сплачено за попереднє лікування та працю, під карою сплати половини ціни від лікування, отриманої тим майстром, що втрутився у лікування.

[7] Про смертельні рани та випадки при лікуванні. Коли є скарга і щодо здоров'я пацієнта, і про життя тих, які лікуються, то має бути власне розслідування цеху, щоб той, хто лікував, покликавши одного або двох цехмістрів, показав ці рани й оголосив спосіб лікування з подальшим обговоренням на їхній нараді догляду (цирульника), під визначенням кари та рішенням цеху.

[8] Про тягарі того цеху. Оскільки це ремесло та фах цирульника стосується опіки та здоров'я тіла людини, а в час миру та війни належить до першої потреби держави, тому на цирульників припадають неважкі турботи та обтяження. При початковому заснуванні цього цеху їм був

визначений обов'язок, щоб вони міських слуг та нічних сторожів міста, скільки б вони не були поранені при публічних обов'язках, лікували їх безоплатно. Вони ж повинні зі своїх осіб та будинків, як інші міщани, військові тягарі нести та тягнути, понад це також зобов'язані прибути на перше розпорядження на свято Божого Тіла до однойменного цеху. Внаслідок цього від інших податків, що їх мають інші цехи, залишаються звільненими та вільними.

Тому ми, згадані райці, ці вищенаведені статті в цій (грамоті), помножені додатковою умовою та розмислом, змінені уважним розглядом, полагоджені щедрістю, оточені опікою, прикликавши ім'я Всемогутнього Бога, відповідно до наших прав і привілеїв, робимо дійсними та міцними, схвалюємо та зміцнюємо цією нашою грамотою з такою засторогою, яка є у звичаї, щоб відповідно до зміни та вимоги часів, залишити нам і нашим спадкоємцям на нашому уряді право (статті) збільшувати, поліпшувати, змінювати та зменшувати. Однак це перше наше виправлення ординації висилаємо насамперед до святого та священного королівського маєстату, до найвищої влади нашого милостивого пана для милостивого підтвердження. Діялося за присутності і в часи майстрів та цирульників Христофера Гіліція, Томи Воробеля, цехмістрів, Андреаса Інгера, Яна Калюського, Фрідеріка Гросса, Тобіаса Стефанідеса, Станіслава Пашковського й Олександра Воробеля. Для довір'я до справи до даної (грамоти) наказали підвісити нашу печатку. А дано з нашої расцької резиденції у найближчу суботу після свята Св. Луції, діви та мучениці, року Божого 1611.

Андрій Мондрович, у той час львівський бурмистер.

1612 р., березня 11, Варшава

Сигізмунд III підтверджує та повністю наводить текст статуту цеху цирульників, який затвердили львівські райці 17 грудня 1611 р.

Ориг.: ЦДАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 648. Пергамент: 40,7x61 + 7,9 см. Ініціал “S”, вписаний золотою, синьою та рожевою фарбами. Написи: “Privilegium Sigismundi Tertii” (XVII); “Privilegium regis Sigismundi Tertii, 1612” (XVIII). На шовковому червоному шнурку у бляшаній коробці пошкоджена печатка: Gum., XXI, nr 79.

Транс.: ЦДАЛ. – Ф. 9, оп. 1, спр. 798 (див. док. № 185).

Регест: Каталог, № 676.

igismundus III Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Litvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae etc., nec non Svecorum, Gottorum, Vandalorumque haereditarius rex. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Oblatas nobis fuisse literas pargameneas sub titulo et sigillo civitatis nostrae Leopoliensi emanatas, continentes in se certos articulos seu ordinationem contubernii chyrurogorum civitatis Leopoliensis, sanas, salvas et illaesas omnique suspicionis nota carentes, quarum tenor sequitur talis.

Далі наводиться грамота львівських райців від 17 грудня 1611 р., яка містить статут цеху цирульників (див. док. № 182).

Supplicatumque nobis, ut easdem literas autoritate nostra regia approbare, confirmare et ratificare dignemur. Cui supplicationi nos benigne annuentes, literas suprascriptas in omnibus earum punctis, clausulis, articulis et conditionibus approbandas, confirmandas et ratificandas esse

duximus, uti quidem in quantum iuri non sunt contrariae approbamus, confirmamus et ratificamus literis hisce nostris decernen[tes] easdem robur debitae firmitatis obtinere debere. Volumusque insuper ac decernentes, ut nullus cuiuscumque ille status et conditionis fuerit tam per se, quam per submissis personas quovismodo vel praetextu in exercenda arte chyrgica magistris contubernalibus impedimento sit neque sese ad exercenda ingerat, quod si quis alter [...] poenae centum aureorum Ungaricalium subiacebit, quam capitaneus Leopoliensis modernus et pro tempore existens exiget, si ita contrarius ingestor et attentator in iurisdictione capitaneali et in iurisdictione spiritualium repertus fuerit. Quod si autem in iurisdictione civili sub officio consulari inventus fuerit, tum officium eundem exercere, poenaeque mulctare centum aure[orum] Ungaricalium pro se parte dimidia pro contubernium autem altera parte omnia erit adstricium et debebit. Haec eadem poena tali modo et ratione ad capitaneum pro tempore existentem porticiebit et ad contubernium, volumus etiam ne personae extraneae a contubernio non existens vulgo dictum partacze contubernalibus personis impedimento sint, quae ei in quacunque iurisdictione sive capitaneali, sive civili, sive curiis nobilium apparuerint et eo nomine vel officio capitanei vel etiam consulari a contubernalibus denunciatum fuerit, illo vero officia adiumento illis ad sublationem illorum praesto non fuerint, officium poenam ducentorum aureorum Ungaricalium (praesentibus satisfacere negligens) irremisibiler solvere, cuius medietas ad instantiam instigatoris nostri fisco nostro et successorum nostrorum, altera vero medietas contubernio pertinebit. In cuius rei fidem praesentis manu nostra subscriptas, sigillo regni communiri iussimus. Datum Varsaviae die XI mensis Martii, anno MDCXII, regnorum nostrorum Poloniae XXV, Sveciae vero anno XIX.

Sigismundus [III] rex.

Сигізмунд III, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім та кожному, кому потрібно. Внесено перед нами пергаментну грамоту, видану під титулом і печаткою нашого міста Львова, що містить у собі певні статті чи ординацію цеху цирульників міста Львова, цілу, непорушну та непошкоджену, позбавлену будь-якої підозри, зміст якої є такий.

Далі наводиться грамота львівських райців від 17 грудня 1611 р., яка містить статут цеху цирульників (див. док. № 182).

І просили нас, щоб ми вважали за гідне цю грамоту нашою королівською владою схвалити, підтвердити та зміцнити. Це прохання ми ласкаво прийнявши, вищенаписану грамоту в усіх її пунктах, клаузулах, статтях та умовах вважали (за потрібне) схвалити, підтвердити та зміцнити, і наскільки праву не суперечать, схвалюємо, підтверджуємо та зміцнюємо цією нашою грамотою, вирішуючи, що вона повинна отримати силу належної міцності. На кінець хочемо та вирішуємо, щоб жоден, якого б стану та становища він не був, як сам особисто, так і через залежних осіб, під будь-яким приводом не робив перешкод у виконанні цирульницького ремесла цеховими майстрами і сам не намагався виконувати (ремесло). Якщо ж такий виявиться, то підпаде під кару 100 угорських золотих, які стягне львівський староста – сучасний і що буде в майбутньому, якщо такий порушник і зловмисник буде виявлений у старостинській та в духовній юрисдикції. Якщо він виявиться у міській юрисдикції під раєцьким урядом, тоді цей уряд зобов'язаний і повинен стягнути і кару накласти у 100 угорських золотих, половина з них піде до них, а інша половина – до цеху. Ця грошова кара таким же способом і рахунком має бути поділена між сучасним старостою

та цехом. Також хочемо, щоб позацехові люди, яких просто звать партачами, не чинили перешкод цеховим майстрам, де б вони не з'являлися – чи у старостинській, чи у міській, чи шляхетській юрисдикції. І коли його (партача) ім'я буде повідомлено від цеху чи старостинському, чи міському урядові, а цей уряд не схотів би надати допомогу в його переслідуванні, то уряд (коли відмовиться дану грамоту виконувати) невідкладно має сплатити 200 угорських золотих, половина з яких припаде, за вимогою нашого інстигатора, до королівської скарбниці, а друга – до цеху. Для довір'я до справи дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали скріпити печаткою королівства. Дано у Варшаві 11 березня, року 1612, наших панувань у Польщі – 25, а у Швеції – 19 року.

Сигізмунд [III], король.

1687 р., листопада 26, Львів

Львівські райці доповнюють статут цеху львівських цирульників п'ятьма додатковими статтями

Транс.: ЦДАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 797 (див. док. № 186).

onsules civitatis Leopoliensis in Russiae. Universis et singulis, quorum interest, tenore praesentium significamus. Quomodo coram plenaria officii nostri consularis Leopoliensis residentia comparentes personaliter famati Simon Ziaykiewicz et Ioannes Bochenski contubernii chyrgorum Leopoliensium cechmagistri pro anno praesenti electi, in assistentia aliorum ejusdem contubernii seniorum et iuniorum confratrum exposuerunt nobis praeter articulos, quos ab antecessoribus nostris tam circa foundationem contubernii ipsorum, quam posteriori ordinatione in anno milesimo sexcentesimo undecimo facta, concessos et declatatos habent nonnulla adhuc, quae ad bonum ejusdem contubernii ordinem artisque eorum, nova ordinatione ea a nobis suppleri et declarari. Cum itaque antecessoribus nostris in praefata contubernii chyrgorum foundationem reservatam, praecautamque habeant ordinationis cum certis articulis ibidem circumscriptis, pro ratione temporum immutandi, corrigendi et adimplendi facultate. Justae igitur illorum annuendo petitioni in supplementum anteriorum ordinationis praememoratae articulorum praedicto contubernio ab antecessoribus nostris concessorum, novos articulos in rem et pro parte eorundem tali, qui sequitur modo et ordine eisdem damus et concedimus, et quidem:

Primo. Quoniam ars haec chyrgorum maxime in sanandis corporibus humanis, puta curatione vulnerum, ulcerum et id genus aliorum detectuum et infectionum consistit, volumus igitur ne contubernium praefatum homines rudes, qui literarum nullam tam in legendo, quam scribendo habent peritiam ad gremium suum admittat, verum nonnisi tales suscipiant, qui bene legere et scribere sciant, eaque intellegant.

Secundo. Ut tamen sit certus numerus magistrorum et confratrum dicti contubernii statuimus idque inhaerendo simili consuetudini Cracoviae in eodem contubernio chyrgorum observari solitae, ut nonnisi sexdecem magistri, viri in sua arte probati numerent.

Tertio. Novitios magistros quicumque ad gremium contubernii aspiraverint, non prius ad contubernium suscipi posse et debere declaramus, donec specimen artis suae juxta decretum sacrae regiae maiestatis novissime in anno millesimo sexcentesimo octuagesimo¹, Javoroviae cum contubernalibus prolatum expediverit.

Quarto. Licitum fore declaramus iis etiam chyrurgis, qui in oppidis circumcirca Leopolim commorant[ur], dum modo sint in arte sua periti, praevio tamen examine et artis suae specimine, aliarumque consuetudinum, quae ad magisterium spectant et quae circa susceptionem ad contubernium observari solent explent gremio contubernii chyrurgorum Leopoliensium associari, qui tamen taliter associati, licetsi extra Leopolim domicilium suum habuerint, onera nihilominus contubernii pariter cum confratribus contubernalibus sufferere tenebuntur.

Quinto. Et quoniam constat Judaeos chyrurgos passim in domibus et lapideis Christianorum non modo in derogationem jurium contubernii chyrurgorum privilegiati verum et enormem eorum diffamationem curationes varias diversi status et conditis hominum exercere et rasuras incisionesque venarum peragere frequenterque accidit, quod nonnullos, propter imperitiam artis chyrurgicae enecarit, nonnullos mutilant, ideo abhinc non licere iisdem Judaeis curationes eiusmodi in dominibus et lapides Christianorum, tum et rasuras aut tonsuras sub sequestratione instrumentorum ipsorum exercere, declaramus. Pro commoditate nihilominus Judaeorum concedimus, ut chyrurgi duo Judaei in civitate, duo similiter in suburbio itidem Judaei, non vero plures curationes ad eorum artem chyrurgiam spectantes tum et tonsuram atque rasuram ipsorummet Judaeorum non autem Christianorum exercent.

Hoc itaque tali, ut praemissum est modo et ordine articulos conscriptos, dicto contubernio chyrurgorum a nobis vigore jurium et privilegiorum nostrorum concessos et auctos, ratos et firmos facimus, eosdemque approbamus et ratificamus plena nihilominus nobis et succedaneis nostris eosdem pro ratione temporum augendi, minuendi, corrigendi et immutandi facultate reservata. In quorum fidem praesentibus sigillum officii nostri consularis Leopoliensis est impressum. Actum et datum in praetorio Leopoliensi feria quarta in crastino festi sanctae Catharinae Virginis et Martyris, anno Domini millesimo sexcentesimo octuagesimo septimo. Locus sigilli.

Nicolaus Ludovicus Abrek civitatis Leopoliensis notarius manu propria.

Ex actis officii consularis Leopoliensis extradit[um].

¹ Пропущено місце для вписання слова.

Найці міста Львова на Русі. Всім та кожному, кому потрібно, змістом даної (грамоти) повідомляємо. Що перед повною присутністю нашого львівського раєцького уряду з'явилися славетні Симон Зяйкевич та Ян Бохенський, обрані на цей рік цехмістри львівського цеху цирульників, за присутності інших старших і молодших співбратів того цеху, представили нам як статті, які були надані нашими попередниками щодо заснування їхнього цеху, так і пізнішу уточнену ординацію від 1611 року, окрім того мали ще деякі (статті) для кращого порядку в тому цеху та їхнього ремесла, котрі (просили) нас новою ординацією доповнити та роз'яснити. Оскільки наші попередники залишили та забезпечили у згаданій фундації цеху цирульників можливість зі зміною часів змінити, поліпшити та доповнити ординацію разом з певними вміщеними там статтями. Отже, прийнявши їхнє справедливе прохання про доповнення у попередній ординації згаданих статей, наданих тому цеху нашими попередниками, новими

статтями у цій справі та з їхнього боку, як далі йде їхній спосіб та порядок, даємо та надаємо, а саме:

Перше. Оскільки це ремесло цирульників найбільше полягає в оздоровленні людських тіл, чистому лікуванні ран, виразок і подібних хвороб та інфекцій, тому хочемо, щоб згаданий цех не приймав до свого грона простих людей, які жодним чином не можуть ні читати, ні писати, а тільки таких хай приймають, котрі можуть добре читати та писати, тим самим розуміти (ремесло).

Друге. Хай буде певне число майстрів та співбратів у згаданому цеху. Тому, покликуючись на звичай, якого дотримуються в Кракові в їхньому цеху цирульників, установлюємо, щоби було тільки 16 майстрів, досвідчених у своєму ремеслі людей.

Третє. Пояснюємо, що будь-який з нових майстрів, котрий прагне до грона цеху, не швидше може і повинен бути прийнятий до цеху, поки не виконає проби свого ремесла, відповідно до нещодавно виданого декрету священного королівського маєстату року 1680 у Яворові (у справі) із цехами.

Четверте. Пояснюємо, що також дозволено бути цирульниками тим, які у містечках навколо Львова живуть, які були би у своєму ремеслі досвідченими, проте попередньо повинні виконати екзамен і проби свого ремесла й інші звичаї, котрі належать до майстрів і котрих прийнято дотримуватися щодо прийняття до цеху, приєднуючись до грона львівських цирульників. Однак такі приєднані, хоча й поза Львовом мають свої помешкання, тим не менше повинні нести цехові тягарі разом із цеховими співбратами.

П'яте. Оскільки відомо, що євреї-цирульники повсюдно в будинках і кам'яницях християн не тільки на шкоду правам привілейованого цеху цирульників, але й також із великою їхньою неславою провадять різні лікування для людей будь-якого стану та статусу, голять, стрижуть і ріжуть вени. І часто трапляється, що декого внаслідок недосвідченості в цирульницькому ремеслі вбивають, декого калічать. Тому роз'яснюємо, що із цього часу не дозволено тим євреям виконувати таке лікування в будинках і кам'яницях християн, також гоління та стриження, під забранням їхнього інструменту. Однак для зручності євреїв дозволяємо, щоб два єврейських цирульники в місті, а також подібно на передмісті два євреї, але не більше, здійснювали лікування, належне до ремесла цирульника, а також голили та стригли тільки євреїв, а не християн.

Отже, за тим, як згадано, порядком і способом написані статті, надані та додані згаданому цехові цирульників нами, відповідно до наших прав і привілеїв, робимо дійсними та міцними та їх схвалюємо та зміцнюємо, тим не менше залишаючи нам і нашим спадкоємцям повну можливість їх зі зміною часів збільшити, зменшити, поліпшити та змінити. Для довір'я до даної (грамоти) печатка нашого расцького уряду є притиснута. Діялося і дано на львівській ратуші у середу на другий день свята Св. Катерини, діви та мучениці, року Божого 1687. Місце печатки.

Миколай Людовік Абрек, писар міста Львова, рукою власною.

Витяг із львівських расцьких актів.

1691 р., квітня 6, Варшава

Ян III Собеський підтверджує грамоту Сигізмунда III від 11 березня 1612 р., яка містить статут цеху львівських цирульників

Ориг.: ЦДАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 798. Пергамент: 46,6x73 + 7,1 см. Напис: “Dar r[ana] Tkacza” (XIX). На шовковому малиновому вицвілому шнурку у бляшаній коробці фрагменти печатки: Gum., XXXV, nr 129.

Регест: Каталог, № 1000.

Ioannes Tertius Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Inflantiae, Kiioviae, Volhyniae, Podlachiae, Smolensciae, Severiae, Czerniechoviae etc. Significamus praesentibus literis, quorum interest, universis et singulis. Exhibitas nobis esse literas paergameneas manu serenissimi olim Sigismundi III antecessoris nostri subscriptas et sigillo regni communitas, ordinationem certam articulorum contubernii chyrurgorum civitatis nostrae Leopoliensis in se continentes, sanas, salvas et ilaesas, omnique suspicionis nota carentes. Supplicatumque nobis est nomine ex parte famatorum Simonis Ziaykiewicz et Ioannis Bochenski ejusdem contubernii chyrurgorum Leopoliensium cechmagistrorum pro anno praesenti electorum suo et totius contubernii sui nomine, ut easdem literas autoritate nostra regia approbare et confirmare dignaremur, quarum tenor eiusmodi estque talis.

Далі наводиться грамота Сигізмунда III від 11 березня 1612 р., яка містить статут львівських цирульників (див. док. № 183).

Nos itaque supplicationi dictae, uti justae et rationi consonae, benigne annuentes praesentes literas contubernii chyrurgorum Leopoliensium in omnibus earundem punctis, clausulis, conditionibus et articulis approbandum, confirmandum et ratificandum esse duximus, prout quidem, in quantum iuri non sunt contrariae, approbamus, confirmamus et ratificamus praesentibus literis nostris, decernentes eas robur debitae et perpetuae firmitatis habere et obtinere debere. In cujus rei fidem praesentes manu nostra subscriptas, sigillo regni pensili communiri jussimus. Datum Varsaviae die VI mensis Aprilis, anno Domini MDCXCI, regni nostri XVIII anno.

Ян III, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною грамотою всім та кожному, кому потрібно. Представлено нам пергаментну грамоту, підписану рукою найяснішого покійного Сигізмунда III, нашого попередника, і скріплену печаткою королівства, що містить у собі певну ординацію зі статтями цеху цирульників нашого міста Львова, цілу, непорушну та непошкоджену, позбавлену будь-якої підозри. І просили нас від імені славетних Симона Зяйкевича та Яна Бохенського, обраних на цей рік цехмістрів того львівського цеху цирульників, та від імені всього цеху, щоб цю грамоту ми вважали за гідне нашою королівською владою схвалити та підтвердити. Зміст цієї грамоти є такий.

Далі наводиться грамота Сигізмунда III від 11 березня 1612 р., яка містить статут львівських цирульників (див. док. № 183).

Таким чином, ми згадане прохання як справедливе та співзвучне розуму прихильно прийнявши, дану грамоту цеху львівських цирульників уважали (за потрібне) в усіх пунктах,

клаузулах, умовах і статтях схвалити, підтвердити та зміцнити і, наскільки праву не суперечать, схвалюємо, підтверджуємо та зміцнюємо нашою грамотою, вирішуючи, що вона повинна мати й отримати силу належної та вічної міцності. Для довір'я до справи дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали скріпити вислою печаткою королівства. Дано у Варшаві 6 квітня, року Божого 1691, нашого панування 18 року.

1691 р., квітня 6, Варшава

Ян III Собеський підтверджує грамоту львівських райців від 26 листопада 1687 р., яка доповнює статут цеху львівських цирульників п'ятьма додатковими статтями

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 797. Пергамент: 37,5x56,2 + 8,6 см. Ініціал “S” вписаний золотою фарбою. Написи: “Feria sexta post dominicam Cantate proxima anno Domini 1717 confirmatio praesens ad acta capitanealia castrensia Leopoliensia per oblatam porrecta, suscepta et ingrossata” (XVII)¹; “In iudicio civili [...] sabbatho intra octavas festi Assumptionis beatissimae Virginis Mariae anno Domini 1729 per oblatam porrectam” (XVIII). На шовковому малиновому вицвілому шнурку у блискучій коробці фрагменти печатки: Gum., XXXV, пг 129.

Облята: ЦДІАЛ. – 52, оп. 2, спр. 280, с. 216 (згадка у протоколі про внесення обляти до лавничих актів).

Регест: Каталог, № 999.

Ioannes Tertius Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Inflantiae, Kiioviae, Volhyniae, Podoliae, Podlachiae, Severiae, Smolensciae, Czerniechoviae etc. Significamus praesentibus literis, quorum interest, universis et singulis. Exhibitas nobis esse per certos consiliarios nostros nomine et ex parte contubernii chyrurgorum civitatis nostrae Leopoliensis literas ordinationis certam a nobili et spectabili magistratu consulari dictae civitati nostrae Leopoliensis eidem contubernio chyrurgorum noviter collatam in se continentes, sigillo eiusdem civitati communitas, sanas, salvas et ilaesas, omnique suspicionis nota carentes. Supplicatumque nobis est, ut easdem literas autoritate nostra regia confirmare et ratificare dignemur. Quarum quisdem tenor verborum sequitur ejusmodi estque talis.

Далі наводиться грамота львівських райців від 26 листопада 1687 р., яка доповнює статут цеху львівських цирульників (див. док. № 184).

Nos itaque Ioannes rex supplicationi praedicti contubernii benigne annuentes praeinsertas literas in omnibus earum punctis, clausulis et conditionibus autoritate nostra regia approban[as], ratifican[as] et confirman[as] duximus, prout quidem approbamus, ratificamus et confirmamus, decernentes eas vim et robur perpetuae firmitatis, in quantum juri communi non repugnant, obtinere debere. In cujus rei fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo regni communiti mandavimus. Datum Varsaviae die VI mensis Aprilis, anno Domini MDCXCI, regni nostru XVIII anno.

Joannes [III] rex.

Franciscus Michael Denhoff Starogardensis capitaneus, sacrae regiae maiestatis secretarius manu propria.

Confirmatio ordinationis certae a magistratu Leopoliensi pro parte chyrurgorum Leopoliensium.

¹ У львівські гродські акти було внесено тільки заголовок про обляту статуту цеху львівських цирульників, проте самого тексту не внесено (див.: ЦДАЛ. – Ф. 9, оп. 1, спр. 505, с. 1216).

Ян III, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною грамотою всім та кожному, кому потрібно. Представлено нам певними нашими радниками від імені цеху цирульників нашого міста Львова певну грамоту, яка містить нещодавно надану шляхетним і знаменитим магістратом того нашого міста Львова ординацію для того цеху цирульників, скріплену печаткою того міста, цілу, непорушну та непошкоджену, позбавлену будь-якої підозри. І просили нас, щоб цю грамоту ми вважали за гідне нашою королівською владою підтвердити та зміцнити. Зміст цієї грамоти наступний та є такий.

Далі наводиться грамота львівських райців від 26 листопада 1687 р., яка доповнює статут цеху львівських цирульників (див. док. № 184).

Таким чином, ми, Ян [III], король, згадане прохання цеху прихильно прийнявши, внесли грамоту в усіх пунктах, клаузулах та умовах вважали (за потрібне) схвалити, зміцнити і підтвердити, як і схвалюємо, зміцнюємо та підтверджуємо, вирішуючи, що вона повинна отримати міць та силу належної міцності, наскільки загальному праву не суперечить. Для довір'я до справи дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали скріпити печаткою королівства. Дано у Варшаві 6 квітня, року Божого 1691, нашого панування 18 року.

Ян [III], король.

Франциск Міхал Денгофф, старогардський староста, секретар священного королівського маєстату, рукою власною.

Підтвердження певної ординації від львівського магістрату на користь львівських цирульників.

МУЗИКИ

1580 р., березня 9, Львів

Львівські райці затверджують статут корпорації львівських музик

Транс.: ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 50, с. 368-372; Ф. 9, оп. 1, спр. 385, с. 1200-1206 (див. док. № 186).

Опубл.: *Charewiczowa*, *Lwowskie organizacje zawodowe*, s. 59-60 (публікація з численними мовними помилками); *Мазена*, *Документальні пам'ятки*, с. 208-211.

Переклад: *Мазена*, *Документальні пам'ятки*, с. 212-215 (український).

Rayce miasta Lwowa, iawno czyniemy tym naszym listem wszystkim wobec y kozdemu zossobna ludziom wszelakiego stanu tak ninieyszym, iako y na potym będączym, którym to wiedziec potrzeba, isz przyszli przed naszą osiadłą zupełną radę muzykowie, organistowie, puzanistowie, piszczowie, lutnistowie, trębacze, bębownicy, skrzypkowie y inszi, ktorzy się przy tym miescie muzyką bawią rozmaity, żądaiąc nas abyśmy naprzod ku czci y ku chwale Pana Boga, potym dla ozdoby tego miasta y dla lepszego ich porządku na bractwo, ktore zdawna miedzy niemi iest zaczęte, y do tego czasu w dobrej sprawie prowadzone, przywiley z urzędu naszego, iako tesz y insze bractwa tu w tym miescie są fundowane y opatrzone wedle praw, ktore na to mamy, onym nadali z opisaniem artykułow, zwyczajow y porządkow, ktore nam na pismie sami podali y zeby się wedle nich oni, y ktorzy po nich będą abo ku nim przystaną zawsze się w dobrej sprawie y w dobrym rządzie sprawowac mogli, iakosz takowe artykuły, zwyczaie y porządki z poprawą y z moderatą naszą w tym liscie opisalizmy i zwierzchnosci urzędu naszego potwierdzili, które to artykuły w te sie słowa mają:

Artykuł pierwszy. Wszystkiew muzyki bracia mają miec iedne gospodę, do ktorey albo do starszego z braci na kozde dwie niedzieli mają się zchodzic, a na kozde suchedni mają po groszu do skrzynki brackiej składac, kto by tysz chciał byc w bractwie przerzeczonych muzykow, będzie winien dac bezmian wosku na pospolitą tego bractwa potrzebę.

Artykuł wtory. Msza ma bydz na kazde dwie niedzieli, przy ktorey wszyscy bracia winni będą byc y na offiarę po pieniądzu dawac, katoryby przy mszy nie był, y pieniądza na offiarę nie położył pułfunta wosku przewini, a skoro po mszy, wszyscy isc mają do gospody dla sprawy brackiej.

Artykuł trzeci. Bracia młodszy starszą bracią w uczciwosci miec mają y co by im kolwiek przez nie rozkazano było, winni ich słuchac y posłuszni byc, katoryby posłuszenstwa nie czyniël, siedzeniem y winą, iako bracia naydą ma bydz karan, a niema bydz z więzienia puszczon, az by go wyręczyli dway z braci.

Artykuł czwarty. Gdy się u ktorego koscila trafi processya z naydostoinieyszym sacramentem, starsi bracia mają pewnych z muzykow naznaczyc ku odprawieniu chwały Boskiej. A gdyby naznaczeni będąc, z swemi instrumentami na processyi nie byli, albo bydz omieszkali, siedzeniem mają byc karani y winę pułfunta wosku popadną.

Artykuł piąty. Ktoby bractwo miał, a wazyłby sie z tym, co by nie miał bractwa na weselu albo na biesiedzie iakiew grac, taki kozdy siedzeniem y pułbezmianiem wosku ma bydz karany.

Artykuł szesty. Zadnemu przychodniowi nie wolno będzie grac przy tym miescie nigdziey, chyba, gdyby nie wiedział o takowym bractwie y o tym prawie tego bractwa, tedy tydzien ieden moze grac po zakazaniu, skoroby od braciey był obwieszczony, a potym niema się wazyc grac więcej pod winą dwudziestu groszy do skrzynki brackiej y pod karaniem urzędu miasta tego.

Artykuł siedmy. Ktorykolwiek będzie na iakim weselu grał albo pisał, będzie winien za kozdym razem z onego zarobku swego kozdy od swey osoby po dwa szelągi do skrzynki brackiej zapłacic.

Artykuł osmy. Zaden z przerzeczonych muzykow chłopca na naukę niema przyiac, asz go pierwey wszystkiew braci stawi y przy nich go uiedna y od niego groszy dwanascie do skrzynki zapłaci.

Artykuł dziewiąty. Wszyscy bracia przy kozdym pogrzebie winni będą byc, iako skoro będą obwieszczeni, y nie mają z niego odchodzic, asz ciało pochowaią. Ktoryby nie był, a ciało nie prowadziël, albo prowadzic omieszkał y poszedł by, nim ciało będzie pochowane, kozdy pułfunta wosku przewiny y siedzenie podeymie, chyba isz by słuszną iaką miał do tego przyczynę albo przekaze, wszakze to bracia będą winni uznawac miedzy sobą, ieśli z [z]uchwalstwa albo nieposłuszenstwa tego nie uczyniël.

Artykuł dziesiąty. Gdyby który z braciey w ubostwie umarł, grosza swego nie zostawiwszy tak, zeby nie miano go z kąd pochować, takowego mają bracia sami z brackiey skrzynki dac pochować, to iest na pogrzeb jego, groszy piętnascie a czterem, którzy ciało poniosą, po groszu zapłacić.

Artykuł iedenasty. Gdy się trafi, zeby przyszedł muzyk wolny, a chciałby przyiąć to bractwo, takowy będzie powinien dac złotych dwanascie bractwu, a ktemu ma stawic dwu człowieku za dobre i uczciwe zachowanie sie.

Artykuł dwunasty. Ten co biesiade albo wesele targuie zawsze ma pierwey opowiedziec starszemu bratu o swoim onym targu, zeby ieden drugiego nie oszukał, a to pod winą bezmianu wosku i pod siedzeniem.

My tedy mianowani rayce Lwowscy uznawszy przereczonych muzykow słuszną a przystoyną bydz prosbę, zwłaszcza, isz się [ku] chwale Bozkiey y ku dobremu miasta tego porządkowi, ktorego winnizmy zawsze doglądac, y on sprawowac, radzi pozwolilizmy im takowego bractwa, iakosz ie zakładamy y funduiemy od tego czasu y artykuły wyzey opisane we wszystkich okolicznosciach, iako w sobie brzmią, na wieczne czasy y potwierdzamy, wszakze sobie y tym, którzy po nas na tym urzendzie będą wcale waruiemy y przestrzegamy, ze nam y onym po nas będącym y którzy nastaną wedle przystoynosci czasu y potrzeby poprawic, odmienic, cassowac, insze dac y pisac, rozkazac zawsze będzie wolno. In cuius rei fidei et testimonium sigillum praesentibus est subappensum. Actum et datum nona die mensis Martii, anno Domini milesimo quingentesimo octuagesimo.

В айці міста Львова, явно повідомляємо даною нашою грамотою всім загалом і кожному зокрема, людям усілякого стану, як сучасникам, так і прийдешнім, кому про це потрібно знати. Що прийшли перед нашу цілковиту присутність музики: органісти, пузаністи¹, пищальники, лютністи, трубачі, бубністи, скрипалі й інші, які в тому місті грають різноманітну музику, просячи нас, щоб ми насамперед для шани та хвали Пана Бога, потім для прикраси того міста і для кращого їхнього порядку дали їм привілей від нашого уряду на братство, котре вони здавна заклали і до цього часу добре провадять, подібно як інші братства в тому місті засновані й забезпечені, відповідно до прав, які на це маємо; з описом статей, звичаїв і порядків, які нам на письмі самі подали, щоб вони щодо них і тих, котрі після них будуть або до цих додадуться, могли використати на добру справу та добре керування. І ті статті, звичаї та порядки з нашою поправкою та поліпшенням у тій грамоті описали та владою нашого уряду підтвердили. Ті статті такі слова мають.

Перша стаття. Всі брати музики повинні мати одну господу, до якої або до старшого з братії кожен два тижні мусять сходитися, а в кожні сухедні мають складатися до братської скриньки по 1 гр. Хто би хотів бути в братстві згаданих музик, повинен дати безмін воску на спільну потребу того братства.

Друга стаття. Богослужіння має відбуватися кожні два тижні, при якому всі брати зобов'язані бути та на пожертву давати по грошу. Хто би не був на богослужінні та не поклав на пожертву гроша, (покладе) півфунта воску за кару. А після богослужіння повинні йти до господи для братської справи.

Третя стаття. Молодші брати мають ставитися з повагою до старших, і що б їм не було наказано, повинні їх слухати та бути покірними. Хто би не був покірним, має бути покараний сидінням і карою, яку брати визначають, і не має бути випущений з ув'язнення, хіба би його два брати виручили.

Четверта стаття. Коли би біля якогось костелу мала бути процесія з Божими Дарами, то старші мають призначити певних музик для вшанування Божої хвали. А коли би призначені зі своїми інструментами на процесії не були або спізнилися, мають підпасти під кару в півфунта воску.

П'ята стаття. Хто би був у братстві, а наважився з тим, хто не був у братстві, на весіллі чи при якійсь бесіді грати, такий кожен має бути покараний сидінням та півбезміном воску.

Шоста стаття. Жодному приходневі не можна грати у тому місті ніде, хіба би не знав про таке братство та про це право того братства. Тоді тільки один тиждень може грати після заборони, коли би від братії отримав повідомлення, а потім не має більше грати, під карою у 20 гр. до братської скриньки та покаранням від уряду того міста.

Сьома стаття. Будь-хто, хто грав би на весіллі або пищав, буде винен за кожним разом із того свого заробітку від своєї особи заплатити до братської скриньки по 2 шеляги.

Восьма стаття. Жоден зі згаданих музик не може прийняти на науку хлопця, поки не покаже його всій братії та при них його не поєднає, та 12 гр. не заплатити до братської скриньки.

Дев'ята стаття. Всі брати на кожному похороні повинні бути, як тільки будуть оповіщені, та не мають з нього йти, поки тіло не поховають. Хто би не був і тіла не проводжав або спізнився проводити та пішов би, поки тіло похоронять, такий кожен мусить (дати) півфунта воску за кару та прийняти сидіння, хіба би мав якусь слушну причину або переказав би (про відсутність). Однак брати повинні визначити між собою, чи не зробив це через зухвальство або непослух.

Десята стаття. Коли би хтось із братів помер убогим, не залишивши свого гроша так, що не було за що його поховати, тобто на його похорон, то заплатити (братія) 15 гр., а чотирьом, які тіло понесуть – по 1 гр.

Одинадцята стаття. Коли так станеться, що прийде вільний музика й захоче прийняти це братство, то такий повинен дати 12 зл. братству, а до того ж має поставити двох людей (як поручителів) за добру та гідну поведінку.

Дванадцята стаття. Той, хто торгується про бесіду чи весілля, завжди насамперед мусить повідомити старшого брата про свій торг, щоб один другого не ошукав, а це під карою безміна воску та сидінням.

Тоді ми, згадані львівські райці, визнавши прохання згаданих музик слухним та гідним, особливо з огляду на Божу хвалу та добрий порядок міста, якого маємо доглядати та про нього дбати, радо дозволили їм таке братство, як і закладаємо та засновуємо від цього часу й вищеописані статті в усіх умовах, які в собі мають, на вічні часи підтверджуємо. Однак собі й тим, хто після нас на тому уряді буде, загалом забезпечуємо та застерігаємо, що нам і нашим спадкоємцям завжди вільно буде наказати, за потребою часу та необхідністю, (щось) поправити, відмінити, скасувати, інше дати та написати. Для довіри до тієї справи та засвідчення до даної (грамоти) печатка є притиснута. Діялося та дано (у Львові) 9 березня, року Божого 1580.

¹ Пузаніст – трубач на давньому духовому інструменті “пузани” (див.: *Linde S.B. Słownik języka polskiego.* – Lwów, 1858. – Т. V. – S. 731).

1634 р., жовтня 24, Львів

Владислав IV підтверджує статут корпорації львівських музик, прийнятий райцями Львова 9 березня 1580 р.

Облята: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 50, с. 368-372; Ф. 9, оп. 1, спр. 385, с. 1200-1206.

Опубл.: *Charewiczowa*, *Lwowskie organizacje zawodowe*, s. 59-60 (публікація з численними мовними помилками); *Мазена*, *Документальні пам'ятки*, с. 208-211.

Переклад: *Мазена*, *Документальні пам'ятки*, с. 212-215 (український).

Регести: AGAD, МК, ks. 181, k. 38-38v.; AGZ, X, nr 3833.

Wladislaus IV Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Mazoviae, Samogitiae, Livoniaeque necnon Suecorum, Gottorum, Vandalorumque haereditarius rex, electus magnus dux Moschoviae. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest universis et singulis, exhibitas nobis esse literas infrascriptas pargameneas nomine et ex parte contubernii musicorum civitatis nostrae Leopoliensis, sigillo magistratus civilis Leopoliensis communitas supplicatumque nobis est, ut easdem auctoritate nostra regia approbare et confirmare dignaremur. Quarum tenor is est, qui sequitur.

Далі наводиться статут корпорації львівських музик, прийнятий райцями Львова 9 березня 1580 р. (див. док. № 187).

Exhibiti etiam sunt nobis nomine eorundem musicorum Leopoliensium certi novi articuli, quos, ut auctoritate nostra approbare et confirmare dignaremur supplicatum est nobis, in tali verborum serie:

[1] Gdyby ktory z braci w ubostwie umarł, nic pieniędzy do pogrzebu nie maiać, takowego maiać bracia z skrzynki brackiey dac pochowac sumpt dawszy taki, iaki przynależy catholikowi, ktorego bracia czterech na marach powinni niesc, iako się zachowuie w naszych bractwach.

[2] Item Zydzi ktorzykolwiek się bawia muzyką, aby zaden nie wazył się grac na bankietach, biesiadach zadnych, takze y na weselach iako catholicich, ruskich y ormienskich, pod utraceniem instrumentow muzycznych, a iesliby się upornie Zydzi stawili, na to nic nie dbaiąc, takowi z urzędu mieyskiego powinni byc karani. Na co tym pomienionym muzykom urząd mieysky powinien pomocy dodawac, gdy tego potrzeba [będzie], takze tesz, aby się zaden z tego porządku z Zydami grac nie wazył pod utraceniem instrumentow swoich, muzyce należących.

[3] Item ktorybykolwiek nie opowiedziawszy się braci starszey, odiachał, a nie byłby rok y niedziel szesc, tak iusz ma bydz oddalony od tego bractwa, a powinien się znowu wkupowac.

[4] Item, aby starszi obierani ieden z serbskiey¹, a drugi z włoskiey muzyki.

[5] Item, aby zadnego praeiudicium od urzędu mieyskiego Lwowskiego nie ponosili y do niesłusznych y nie повинных ciężarow, ani zadnych inszych podatkow pociągani nie byli, poniewaz na usługę Koscioła swietego Katolickiego są.

Quosquidem articulos et omnia in eis contenta nos Wladislaus rex in omnibus eorum punctis, clausulis et articulis conditionibusque, quantum iuris ratio permittit, ususque eorum habetur, approbamus et confirmamus praesentibus literis nostris, decernentes eaedem vim et robur perpetue firmitatis obtinere debere, iuribus nostris regalibus, reipublicae et ecclesiae Catholicae salvis. In

cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo regni communiri mandavimus. Datum Leopoli die vigesima quarta mensis Octobris, anno Domini 1634, regnorum nostrorum Poloniae secundo, Sueciae vero tertio anno.

Vladislaus [IV] rex.

Владислав IV, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою всім та кожному, кому потрібно. Представлено нам нижченаписану пергаментну грамоту від імені та з боку цеху музик нашого міста Львова, скріплену печаткою магістрату Львова, і просили нас, щоб ми вважали її за гідне схвалити та підтвердити. Зміст тієї (грамоти) є такий, як далі.

Далі наводиться статут корпорації львівських музик, прийнятий райцями Львова 9 березня 1580 р. (див. док. № 187).

Також представлено нам від імені тих львівських музик певні нові статті, які просили нас, щоб ми вважали за гідне нашою владою схвалити та підтвердити. Зміст (статей) у таких словах.

[1] Коли би хтось із братів у бідності помер, зовсім не маючи грошей на похорон, такого повинні брати з братської скриньки дати поховати, видавши такі видатки, які належать католикові, котрого чотири брати мають на марах нести, як це дотримується в наших братствах.

[2] Далі, будь-хто з євреїв, хто грає музику, щоб жоден не наважувався грати на жодних бенкетах, бесідах, а також на весіллях – як католицьких, так і руських та вірменських, під втратою музичних інструментів¹. А якби трапилися уперті євреї, котрі про це не дбали би, такі міським урядом мусять бути покарані. У чому тим згаданим музикам міський уряд повинен давати допомогу, коли потрібно. Також, щоб жоден із того цеху не наважувався грати з євреями, під втратою своїх інструментів, що музиці належать.

[3] Далі, коли би будь-хто, не повідомивши старшим братам, від'їхав і не був би рік та шість тижнів, то вже має бути усунутий з того братства, а повинен знову вкуповуватися.

[4] Далі, щоб старші обиралися так: один – із сербської², другий – з волоської музики.

[5] Далі, щоб жодної кривди не мали від львівського міського уряду та не притягувалися до неслухних та неналежних тягарів і жодних інших податків, оскільки вони є для послуг святої Католицької церкви.

Ті статті та все, що є в них, ми, Владислав [IV], король, у всіх їхніх пунктах, клаузулах і статтях, й умовах, наскільки є слушність права, та вони мають ужиток, схвалюємо та підтверджуємо даною нашою грамотою, вирішуючи, що вона повинна отримати силу та міць вічної міцності, зберігаючи права: наші королівські, держави та Католицької церкви. Для довіри до цієї справи дану (грамоту), підписавши нашою рукою, наказали скріпити королівською печаткою. Дано у Львові 24 жовтня, року Божого 1634, наших панувань у Польщі – 2, а у Швеції – 3 року.

Владислав [IV], король.

¹ У 1629 р. євреї домоглися від міської ради Львова корисного декрету в судовій суперечці з цехом музик, за яким вони фактично за грошові внески отримували рівні права з цеховими майстрами, докладніше див.: *Мазена*, Документальні пам'ятки, с. 219-222. Цей додатковий пункт підтвердження

1634 р. скасовував раецький декрет та забороняв євреям музичну діяльність. Однак львівські райці не прийняли доповнення до цехового статуту, бо вони не були узгоджені та затверджені ними, залишивши на свій розсуд змінити їх у майбутньому (ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 50, с. 372). Музикознавець Лешек Мазепа опублікував недатовану копію нової ординації цеху музик, очевидно, з другої половини XVII ст., яка не була прийнята міською радою (див.: *Мазепа*, Документальні пам'ятки, с. 215-219).

² Мова йде про давній струнний інструмент – серби (див.: *Linde S.B. Słownik języka polskiego.* – Lwów, 1859. – Т. V. – S. 243).

АПТЕКАРІ

1600 р., жовтня 16, Львів

Львівські райці підтверджують ухвалу аптекарів, яка стосувалася забезпечення воском свічника у катедральному храмі

Коп.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 25, с. 1036. Напис копііста: “Approbata ordinatio aromatariorum”.

Consules civitatis Leopoliensis. Notum faciemus etc. Quia dum famati cives aromatarii Leopolienses detulissent nobis, se ad honorem Dei Omnipotentis et decorem ecclesiae metropolitanae Leopoliensi, unanimen et consentaneam ordinationem fecisse, ut ea ad candelabrum orichaleum non ita pridem per honoratum Wolphangum Berndt scabinum civitatis ecclesiae prefatae donatum et immedio choro appensum, ipsi facta inter se contributione seu collecta cerae, candelas cereas proviederent et suppeditarent, quae festis solennioribus accenderentur. Reperiri tamen inter ipsos duos vel tres huic eorum piae intentioni refractarios et pertinaces, ceramque pro rata sua parte contribuere nolle. Nos vero eo zelo et studio, quod in augmentando cultu divino gerimus, prout merito debemus, collaudata prolixè et approbata hac eorum devota et liberali intentione, constituimus et decrevimus eam ordinationem ab omnibus et singulis aromataris firmiter et concorditer tenendam et adimplendam esse, tam ab iis, qui iam ad praesens aromatariam exercent, quam a futuris, qui postea eandem in hac civitate inchoare volent. Quod si aliquis ei satisfacere et ceram pro suo interesse ad praefatam candelabrum pensite contribuere noluerit, eosque nomine coram officio nostro ab aliis aromataris accusatus fuerit, extunc ob eiusmodi inobedientiam officina aromataria eidem officiose occludi debet, donecque praemissis omnibus satisfecerit. In cuius rei fidem sigillum nostrum praesentibus est appressum. Actum Leopoli feria secunda in crastino s[anctae] Helisabethae Electae, anno Domini millesimo sexcentesimo.

Rайці міста Львова. Робимо відомим і т. д. Коли славетні міщани, львівські аптекарі повідомили нам, що для хвали Всемогутнього Бога та прикраси катедрального костелу Львова одноголосно прийняли узгоджену ухвалу, щоб для (прикраси) мідного свічника, недавно дарованого до згаданого костелу чесним Вольфгангом Берндтом, львівським лавником, що був підвішений посередині зводу, забезпечити та встановити податок чи збірку між

собою у вигляді воску для свічок, що запалюються в урочисті свята. Однак між ними виявилися дві чи три (особи), котрі цьому побожному наміру затялися та були супротивні, й не хотіли дати свою частку воску. Ми приймаємо цю ревність та старання, що виявляється для зростання побожності, відповідно до заслуг, охоче схвалюючи та одобряючи цей їхній побожний та вільний намір, встановлюємо та вирішуємо, щоб цієї ухвали всі та кожен з аптекарів дотримувався та виконував, як ті, котрі тепер є аптекарями, так і прийдешні, які пізніше прийдуть до нашого міста. Якщо ж хтось не хоче цьому підкоритися та віск, відповідно до своєї частки, до згаданого свічника вносити, то він буде звинувачений іншими аптекарями від їх імені перед нашим урядом, а тоді через такий непослух його аптекарську майстерню (расцький) уряд закриє, поки всьому згаданому не підкориться. Для довіри до цієї справи наша печатка до даної (грамоти) є підвішена. Дано у Львові у понеділок на другий день (свята) Св. Єлизавети вдови, року Божого 1600.

1609 р., травня 9, Львів

Львівські райці затверджують статут для аптекарської корпорації

Транс.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 228, с. 1256-1260 (див. док. № 191).

Consules civitatis Leopoliensis. Notum facimus universis et singulis, quorum interest. Spectabili et explorati hoc esse exempti in bene ordinatis civitatibus, quod aromatarii, qui arte pharmacopaea sunt egregie versati non contemnendum illis decus publicum unacum omnium secum commorantium utilitate, iuxta excell[entiss]imos dominos medicos et phisicos doctores et ingenio suo liberali et bonis literis quamvis mediocriter de latina lingua degustati et sola ingenua facultate ac suis officinis vario apparatu affatim instructis afferant, unde etiam apud omnes laudem suam et gratiam merentur suntque in tali honore, quo semper maechanicis merito praeferentur. Tales vero eam quoque civitatem habere est, quod illi et nobis Dei munere gratulemur, non solum enim hic Leopoli, ubi nobiscum commorantur, sed in omnibus fere Russiae ac Podoliae vicinarumque aliarum provinciarum partes, ut videmus et audimus hac sua egregia facultate nomen sibi pariter ac civitati conciliant optimum. Verum quia his temporibus plusquam olim fuit crevit eorum numerus, in quo iam ordo aliquis desiderabatur et ad bonum commune promovendum una illis esset inest (?) unus animus et ut charitas eorum melius coalescat, utque et posterum in ipsorum officinis gubernandum famulorum aequabilis ab eis servetur ratio et observantia, eam ob rem cupientes eos autoritate magistratus quadamtenus suffulci re concessimus et instituimus eis mutuas congregationes non tam, ut diximus aequiparando vel adaequando eos maechanicorum contuberniis vel aliquibus eorum similibus oneribus, qualia ingenuis ac liberalibus minus conveniunt, sed ut more clarissimorum Cracoviensium aromatariorum circa antiquas suas praerogativas integri permanentes, puncta tantum ordinationis suae seu membra aliquot magis necessaria habeant usuque teneant ea demum ipsi et suasu hortatumque nostro et suo libero consensu approbaverunt et susceperunt in eum, qui sequitur modum.

Primum. Duos e medio sui moderatores seu inspectores in quelibet annum sub tempus consularis electionis eligent ipsorumque a magistratu confirmationem petent. Horum autem muneris erit officinas aromatarias frequentare, familiam in eis singulorum nosse, abusus artis curores (?) et excessus quosvis apud eos observare et de illis patres familias commune facere vel si quid enorme accidat ad congregationem deferre. In ipsis vero congregationibus ea, quae ad publicum bonum vel ad eorum ordinem servient proponere et ex voto unanimi concludere, connotare, exequi et refragantes poenis coercere. Pro maioribus autem excessibus ad magistratum, etiam via appellationes ordinaria remittere. In summa ad omnes functiones eorum ita inspectare et attendere, ut et domini medici et ipse magistratus vel quorum etiam iuxta leges regni interfuerit bene de illis sint contenti.

Alterum, in eadem sua congregatione hoc omnes constanter observabunt ad cultum divinum propagandum, quod sponte iam pridem pietatis ergo susceptum ab eis et huc usque sancte observatum est, ut in ecclesia eiusdem civitatis metropolitana pro eius decore candelabrum orichalcen[is] grande et affare elaboratum in eumque specialem usum donatum et in choro appensum, certos ex officinis sive sub celebrioribus solennitatibus secundum illius candelabri capacitatem largiantur et conferant pio ex composito vel ex ordine suo convenerint, nec unquam in tam pio opere desistant, festa vero eam in rem haec potissimum recensemus Paschalis, Pentenconsten[is], Trinitatis, Corporis Christi, Dedicacionis Ecclesiae, Assumptionis Beatae Mariae Virginis, Omnium Sanctorum et Nativitatis Domini.

Tertium ordinationis membrum refertur ad discipulos, quorum neminem magister quisque ad eius artis disciplinam suscipiet, nisi moderatoribus prius praesentatum, qui cognoscere debent an erit ad capessendam hanc artem aetate et condicione et aliquatenus studio literarum habilis et an sit honestis parentibus ortus, qui dum fuerit admissus et in cathalogum discipulorum inscriptis toto quadriennio sub institutione serviet, commendatione tamen certorum proborum hominum praemissa vel si aliqui magistri voluerint cautione quoque fideiussoria pro eodem accepta. Quod si interim mors magistrum eius praevenerit, tunc loco eius cura inspectorum cuiquam alteri ad continuand[um] institutionem dabitur et postea emeritus ad metriculam inscribetur.

Quartum est, qua ratione debeant famulos in officinas admittere illosque gubernare. De iis notitiam habebunt moderatores et inspectores, unde qui aut quales et quam bene in arte instructi huc venerint, suscepti autem, ut honeste ac fideliter sese apud patrem familias sine repraehensione ceu ingenuos decet gerant serio admonebuntur. Nisi enim hoc fecerit animadversio et castigatio in eos libera erit magistro, vocatis ad eam inspectoribus ipsis, quibus se restiterint causa deferretur ad congregationem vel etiam inde ad magistratum pro graviore poena iuxta demeritum decernenda. Quod si amplius emendare se noluerit, ita ab illo magistro repudiabitur, ne apud alios magistros locum hic Leopoli ad exercendam hanc artem habeat. Porro de ordinandis et sufficiendis famulis ad officinas magistrorum seu viduarum lex aliqua ad inspectores pertinere non debet eum liceat unicuique manes suos pati quamdiu voluerit.

Quintum membrum ad magistros in facultate artis promovendos tale esto, quod et famulus sive socius et magister quivis advena, qui voluerit in gremium eorum congregationis admitti facta, prius apud moderatores animi sui declaratione, non prius officinam suam aperire debet, donec examinatur in congregatione non solum de peritia artis, verum etiam an sit Catholicae fidei et obedientiae, genealogiaeque honestae, sic vero percontatus et examinatus, si videbitur aptus esse et idoneus commendabitur ab eis magistratui ad ius civile suscipiendum. Eoque suscepto tandem in ordinem magistrorum admittetur et inscribetur, datis in primo igressu ad manus moderatorum pro bono

congregationis communi triginta florenis Polonicalibus. Ea tamen pensio in ipsorum magistrorum filios, qui se huc arti dediderunt extendi non debet.

Postremo id etiam illis ipse magistratus circa eiusmodi ordinationem provisurum se obtulit, ne in victu pro hanc ingenuam artem querendo ab ineptis et interventoribus seu tergiversatoribus quibuscunque ritus, etiam cuiusvis hominibus quomodolibet praepediantur, quod ad inspectorum eorundem delationes in tales auctoritate sua animadvertet illosque et unum quemque eorum, si non poenis aliis sola rerum interceptione ad civitatis reparationem convertenda, domi et foris arcendo mulctabit.

Quae omnia et singula sic eis ordinavimus et constituimus, quod rerum et temporum vicissitudo melius, quid adtulerit aut etiam donec aliud ab ipsis exploratum et per nos deinceps mutatum, auctum aut imminutum fuerit facultate ad id nobis et in officio eodem successoribus nostris plena reservata. Hisce interim pro eorum usu et congregationis fundamento salvis permanentibus, ante omnia salva sacrae et serenissimae regiae maiestatis domini domini nostri clementissimi suprema auctoritate, a qua confirmationem si placuerit, illis petere semper licebit. In cuius rei fidem sigillum officii nostri consularis praesentibus est subappensum. Praesentibus et hoc privilegium suscipientibus manibusque subscribentibus spectabili domino Joanne Lorencowicz aromatario, collega nostro consulari, famatis Martino Spyttek, Joanne Kuczowski, Joanne Swiatkowicz, Joanne Kielian, Stanislae Michalowicz, Casparo Josephowicz, Mathia Jaslikowski, Valentino Scholc, Martino Turadth, Felice Nauczowicz, Simone Woysza, Alberto Zglobecki, Simone Holubkowicz aromatariis et Joanne Alnpeck in quantum ad ordinem eandem spectat confect[ion]ario, civibus Leopoliensibus. Actum Leopoli sabbatho postridie festi sancti Stanislai Occisionis Episcopi et Martyris, anno Domini millesimo sexcentesimo nono.

Stanislaus Kuczowski, vice notarius iuratus civitatis Leopoliensis manu propria.

Ex actis consularibus Leopoliensibus rescriptum.

Райці міста Львова. Робимо відомим всім і кожному, кому потрібно. У добре організованих містах відомими та гідними довір'я є ті аптекарі, які є досконаліми в фармацевтичному ремеслі, не легковажать громадським добром, а також користю для всіх мешканців (міста) разом зі славетними панами медиками та лікарями, і є благородними за своїм талантом і випробувані добрими знаннями, хоч і скромно, в латинській мові, та виділяються шляхетною здатністю і своїми майстернями, котрі достатньо забезпечені різним приладдям, через що від усіх заслужують на свою славу і вдячність та мають таку честь, що завжди заслужено були вищими від ремісників. Також є такі (аптекарі) в тому місті, за що ми вдячні, як (вельї) наш обов'язок, їм та Богу, мешкають разом з нами не тільки тут, у Львові, але й майже по всій Русі та Поділлі, й усіх інших сусідніх краях; що ми бачимо та хочемо, щоб вони цю шляхетну здатність використали з найбільшою славою і для міста. Однак, оскільки у ті минулі часи їхнє число так зросло, що вже якийсь порядок для них є бажаним, і щоб згідно привести їх до спільного добра, мати одностайність, і щоб краще зростала їхня добродійність, і щоб у майбутньому в їхніх майстернях челядь, яка служить у них, керувалася слушними поглядами та старанністю – з цієї причини, бажаючи підтримати їх у певний спосіб владою магістрату, надали та встановили для них спільну конгрегацію не таким чином, як ми згадували, зрівнюючи чи достосовуючи їх до ремісничих цехів чи до будь-кого з них з подібними тягарями, котрі до їхніх шляхетних та благородних

(обов'язків) мало пасують, але за звичаєм найясніших краківських аптекарів, що використовують (ординацію) повністю, відповідно до своїх давніх прерогатив, хай вони (львівські аптекарі) і надалі користуються та дотримуються тільки деяких більш потрібних пунктів цієї ординації чи статей; що їх за нашою порадою та закликком і при своїй вільній згоді схвалили та прийняли у такому вигляді, як наводиться.

Перша (стаття). Щороку хай вибирають зі свого грона під час расецьких виборів двох керівників чи наглядачів, просячи їхнього підтвердження від магістрату. А їхнім обов'язком буде відвідувати майстерні аптекарів, довідуватися про челядь у кожного з них, стежити за надуживаннями в ремеслі та за кожною їхньою провиною і про це нагадувати отцям господи або, якщо хтось із них порушив звичай, звертатися до конгрегації. А на тих зборах, які слугують для спільного добра або для їхнього порядку, (мають) представити (справу) й одноставно її вирішити, визначити, дослідити та на порушників накласти покарання; а при великих порушеннях повинні звертатися до магістрату, також шляхом звичайної апеляції. Загалом у всіх їхніх обов'язках так наглядати та дбати, щоб були задоволені з них і пани медики, і сам магістрат, чи також будь-хто, хто, відповідно до законів королівства, рівно ж (з ними) матиме справу.

Інша (стаття). У цій своїй конгрегації кожен постійно повинен дбати про поширення Божої слави. А вже раніше ними була виявлена побожність і вона досі свято дотримується, коли в метрополітальному костелі того міста для його прикраси мідний свічник, знаменито та майстерно виготовлений, для їхнього окремого користування подарований та на хори вміщений, погодилися побожно, за своїм ладом чи порядком, утримувати та забезпечувати зі своїх майстерень (усе), що потрібно для свічника під час найголовніших урочистостей, і (обіцяли) ніколи цю побожну прислугу не занехаяти. А свята у цій справі перелічуємо найголовніші: Пасха, Зелені свята, Трійця, Божого Тіла, день посвяти костелу, Успіння Діви Марії, Всіх святих та Різдво.

Третій параграф ординації стосується учнів, щоб ніколи майстер не приймав нікого до навчання того ремесла, поки не представить керівникам, які повинні визначити, чи зможе він досягнути це ремесло, відповідно до віку та умов, до певної міри старань у вивченні наук, а також, чи є народжений від чесних батьків. Тоді він буде допущений та записаний до реєстрів учнів на повних чотири роки навчання, однак за (умови) попередньої рекомендації певних відомих людей або якщо хтось з майстрів захоче за нього поручитися. Якщо тим часом смерть застане його майстра, тоді замість нього наглядачі мають дати (учня) в опіку якомусь іншому (майстрові) для продовження навчання і після визволення записати в книгу.

Четверта (стаття) щодо підмайстрів, допуску до майстерень, керування ними. Про них повинні дізнатися керівники та наглядачі, звідки він або вони прийшли, чи добре навчилися ремесла. А коли їх прийняли, мають їм суворо наказати, щоб чесно та поважно поводитися в отця господи, без догани – так, як належить шляхетним (людям). Якщо вчинить (проступок), тоді майстер вільний у його покаранні та нагані. Коли буде покликаний щодо цього до наглядачів, які зволікатимуть, (тоді) справа повинна потрапити до конгрегації або також до майстрів для прийняття важчого покарання, відповідно до провини. Якби більше виправлятися не хотів, то щоб від майстра був відправлений, не знайшов місця тут, у Львові, в інших майстрів, для виконання ремесла. Надалі не буде йому дозволено за певним наказом наглядачів належати до порядних і самодостатніх підмайстрів у майстернях майстрів чи вдів, і покараним так довго буде залишатися, аж захоче (виправитися).

П'ятий параграф про можливість стати майстром є таким. Будь-який підмайстер чи челядник, або майстер-прибулець, котрий схоче бути допущений до грона тієї конгрегації, спершу мусить

виявити свій намір керівникам – до того, як купити свою майстерню, (зачекати), поки не буде перевірений у конгрегації не тільки щодо досвіду в ремеслі, але також, чи є він католицької віри й обряду та чесного походження. І так опитаний і перевірений, якщо видасться готовим і здатним, тоді майстри його рекомендують до прийняття міського права. Після його прийняття врешті буде допущений та вписаний до порядку майстрів, давши за перший вступ до рук керівників для загального добра конгрегації 30 польських зл. Однак ця плата не повинна стосуватися синів майстрів, які тут навчалися ремесла.

Врешті, також той, хто отримав це майстрівство із зобов'язанням дотримуватися цієї ординації, щоб шукаючи прожитку в цьому шляхетному ремеслі, не мав перешкод від неналежних (людей) та посередників або порушників будь-якого обряду, також будь-яких (інших) людей. Це належить до влади тих наглядачів при таких скаргах і (обов'язку) – їхнього або одного з них, щоб покарати якщо не іншими карами, то тільки конфіскацією товарів, використовуючи їх на фортифікацію міста, забороняючи (торгівлю) вдома та у дворі.

Це все і кожне так їм встановили та постановили, зберігаючи нам та нашим спадкоємцям на цьому уряді повну можливість зі зміною речей та часів, що буде краще, внести або також, як інше вони вимагатимуть, і з нашого боку потім змінити, побільшити або зменшити. Тим часом ці (статті), залишаючи для вжитку та основи їхньої конгрегації, зберігаємо повну владу священного та найяснішого королівського маєстату, нашого милостивого пана, від якого (короля), якщо погодиться, вільно їм всякий час просити підтвердження. Для довір'я до справи печатка нашого раецького уряду до даної (грамоти) є підвішена. У присутності тих, які підписали цей привілей своїми руками, знаменитого пана Яна Лоренцовича, нашого колеги, райці, (*перелік з 13 аптекарів*) та Яна Альнпека, оскільки до цього порядку належить як аптекар, львівських міщан. Діялося у Львові в суботу після свята Умертвіння Св. Станіслава, єпископа та мученика, року Божого 1609.

Станіслав Кучковський, присяглий підписок міста Львова, рукою власною.

Рескрипт із львівських раецьких актів.

1611 р., січня 26, поля під Смоленськом

Сигізмунд III підтверджує грамоту львівських райців від 9 травня 1609 р., яка містить статут для львівської аптекарської корпорації

Облята: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 228, с. 1256-1260.

igismundus Tertius Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Mazoviae, Samogitiae Livoniaeque etc. nec non Suecorum, Gottorum Vandalorumque haereditarius rex. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Exhibitas nobis esse literas papyreas civitatis nostrae Leopoliensis, sigillo eiusdem civitatis munitas, continentes in se ordinationem congregationis apothecariorum Leopoliensium, sanas, salvas, illaesas omnique suspicionis nota carentes supplicatumque nobis est, ut easdem literas auctoritate nostra regia approbare et confirmare dignaremur. Quarum quidem literarum tenor de verbo ad verbum sequitur talis.

Далі наводиться грамота львівських райців від 9 травня 1609 р., яка містить статут аптекарської корпорації (див. док. № 190).

Nos itaque supplicationi huic nomine praedictae congregationis per famatum Joannem Dybowski civem et apothecarium Leopoliensem apud nos factae, uti iustae et aequitati consentaneae benigne annuentes, literas praeinsertas duntaxat iuri communi non contrarias, in omnibus earum punctis, clausulis et articulis approbandum, confirmandum et ratificandum esse duximus, uti quidem approbamus, confirmamus et ratificamus, decernentes easdem vim et robur perpetuae firmitatis obtinere debere. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas, sigillo nostro regni communiri mandavimus. Datum in castris ad Smolenscum die XXVI mensis Januarii, anno Domini MDCXI, regnorum nostrorum Poloniae XXIV, Suetiae XVII.

Sigismundus [III] rex.

Joannes Kuczborski praepositus Cracoviensis¹.

¹ Облятовано до лавничої реляційної книги 8 січня 1620 р. лавниками та аптекарями Матієм Ясліковським та Андрієм Чеховичем.

Сигізмунд III, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною нашою грамотою, всім і кожному, кому потрібно. Представлено було нам паперову грамоту нашого міста Львова, скріплену печаткою того міста, яка містить у собі ординацію корпорації львівських аптекарів, цілу, непорушну, непошкоджену та позбавлену будь-якої підозри. І просили нас, щоб цю грамоту ми вважали за гідне нашою королівською владою схвалити та підтвердити. Зміст цієї грамоти дослівно наводиться такий.

Далі наводиться грамота львівських райців від 9 травня 1609 р., яка містить статут аптекарської корпорації (див. док. № 190).

Таким чином, ми до цього прохання, вчиненого до нас від імені згаданої корпорації через славного Яна Дибовського, львівського міщанина й аптекаря, милостиво прихилиємося як до справедливого та слушного, згадану грамоту в усіх її пунктах, клаузулах та статтях вважали (за потрібне) схвалити, підтвердити та зміцнити, як і схвалюємо, підтверджуємо та зміцнюємо, вирішуючи, що ця (грамота) повинна отримати міць і силу вічної міцності. Для довір'я до справи дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали скріпити печаткою нашого королівства. Дано у полях під Смоленськом 26 січня, року Божого 1611, наших панувань у Польщі – 24, Швеції – 17 року.

Сигізмунд [III], король.

Ян Кучборський, краківський намісник.

1634 р., жовтня 25, Львів

Львівські райці затверджують статті, які регулюють взаємини у корпорації львівських аптекарів

Транс.: AGAD, Pergaminy, N 6148 (див. док. № 194).

Коп.: Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника. – Відділ рукописів, ф. 4 (Баворовських), оп. 1, спр. 212, с. 208-211.

onsules civitatis Leopoliensis. Notum facimus universis et singulis, quorum interest. Rerum omnium et temporum eiusmodi vicissitudinem esse, ut quae anteactis saeculis maioribus nostris bona, firma et mutationi minima obnoxia visa fuerint, ea progredientibus annis in meliorem et deteriolem, firmiorem vel infirmiorem conditionem et statum suum suapte [sic] vi quadam et natura tendere pervenireque nemo inficiasibit. Et nisi ea quae suo statu delabuntur, providentiam et diligenti cura hominum in pristinum aut meliorem ordinem restituantur omnia collabi esse necesse. Proinde quo res omnes a principiis certis ortae et constitutae praesertim, quae vitae humanae conservationis ac societatis vincula mutua in civitatibus bene ordinatis continent in suo vigore permaneant, quinimo augmentum suum maius et ornamentum in dies sumant, non abire visum nobis fuit, iuxta facultatem nobis in privilegio aromatariis seu pharmacopolis, quorum numerus plus quam ad utilitatem maiorem et ornamentum civitatis huius crevit, anno reparatae salutis humanae sabatho postridie festi Occisionis sancti Stanislai episcopi et martyris [anno 1609] per nos dato et concesso per sacram regiam maiestatem dominum clementissimum, divae memoriae Sigismundum Tertium Poloniae regem die vigesima sexta mensis Januarii, anno Domini millesimo sexcentesimo undecimo approbato et confirmato, plenam reservatam, quatenus pro meliori conditione congregationis eorum onerumque civitatis, tum in ecclesiae metropolitana circa candelabrum orichalceum, sumptum non exequor[um] sublevatione. Puncta infrascripta illo privilegio ipsorum primo adderemus et adiungeremus, prout praesentibus addimus, adiungimus et concedimus.

[1] Et primum quidem quoniam pharmacopaei a pharmacis appellantur, inter pharmaca autem aromata censentur, sunt et enim aromata nunc, quidem medicamenta alimentosa, nunc vero alimenta medicamentosa, ideo iisdem liberum erit omnis generis et speciei aromatum mercaturam iuxta usum antiquum et circa quodvis civitatis huius alterius congregationis impedimentum exercere et pro suo commodo licite tractare, quando quidem aromata sunt correctura omnium medicamentorum.

[2] Denique quemadmodum reliqui cives exactionibus tam reipublicam, quam civitatis [is]tius omnibus ob[noxii] su[nt]¹, aequum est, ut pharmacopolia in monasteriis religiosum patrum et conventuum [existe]ntia [offic]inae¹ ipsorum vario apparatu affatim [instructae negligantur et ommitantur, subvenien]dum¹ esse duximus, ne amplius ex iisdem officinis monasteriorum medicamenta et aromata cuiuscunque generis et speciei in publicum incolis Leopoliensibus in praeiudicium aromatarium civium Leopoliensium propinentur et vendantur.

Tertium, quoniam congruum et iuri consonum est eum, qui sentit incommoda sentire etiam debet commoda; idcirco cautum etiam iri volumus praedictae congregationis aromatariis, ne mercatores extranei et cives extra congregationem apothecariam hic in civitate degentes, fornices et institas aperire, in iisdemque aromata venum exponere extra nundinarum tempora praesumant.

Quartum, debent prohibere Judaeis transmarina vendere, verum debent deputare duos ex congregatione sua, qui transmarina in copia habeant et vendant. Tempore autem nundinarum licitum est omnibus non solum Christianis, sed et Judaeis vendere.

Quintum, itidem est illudque proprium aromatariis et pharmacopolis, ut faces cereas et piceas ipsis solis conficere liceat. Denique quoniam mos quidam inolevit praecipue festis et dominicis diebus, quod Judaeae mulieres aliaeque personae leviores in suburbiis civitatis huius aromata passim fere exponunt, conditionemque eorundem aromatariorum deteriolem reddunt, eam ob rem venditionem eiusmodi diebus festis restinquentiam esse duximus, quod tres tantum Judaeae diebus festis et dominicis ante portam Cracoviensem, tres vero Christianae ante portam Haliciensem venum exponant. Quas omnes faeminas magistratus designabit non plures, quod si invenirent denunciabunt

proconsuli pro tempore existenti, qui quidem per famulos officii ipsis faeminas et merces earum in praetorium iubebit adducere, officium autem id, quod iuris erit statuet et decernet.

Quae omnia et singula, uti praemissum est illorum praeallegato privilegio adiecimus et addidimus, addictaque conservandum statuimus, salva itidem pro rerum et temporum vicissitudine facultate per nos deinceps, quae melius necessitas attulerit mutandi, augmenti aut imminuendi nobis et in officio eodem successoribus nostris plena reservata. Hisce interim pro eorum usu et congregationis augmento salvis permanentibus. Datum et actum in praetorio Leopoliensi feria quarta ante festum sanctorum Simonis et Judae apostolorum proxima, anno Domini MDCXXXIV. In cuius rei fidem sigillum officii nostri consulari Leopoliensis est appressum.

D[ominus] Erasmus Sixtus consul antiquus et advocatus ordinarius Leopoliensis manu propria.

¹ Текст відновлений за копією.

Байці міста Львова. Робимо відомим всім та кожному, кому потрібно. Ніхто не заперечить, що всі речі та часи так змінюються, що в попередніх століттях наші предки бачили добрими, сталими та мінімально підлеглими зміні, з бігом років досягають чи приходять силою природи в кращий чи гірший, сильніший чи слабший стан та становище. І те все в своєму становищі зникне, безумовно зруйнується, якщо опікою та уважним доглядом людей у попереднє або краще становище не буде відновлене. А отже, щоб всі речі від певних початків народження та становлення, особливо, які належать до збереження людського життя та взаємодопомоги громади у добре організованих містах, у своєму значенні залишалися, навіть досягали більшого свого зросту та щоденно збільшувалися, не зайвим бачиться нам, щоб відповідно до нашої можливості у привілеї аптекарів чи фармацевтів, число яких зростає для більшої користі та прикраси того міста, даного та виданого нами року від спасіння людства в суботу після свята Умертвіння Св. Станіслава [9.V], єпископа та мученика, (1609 р.), схваленого та підтвердженого священним королівським маєстатом, найдорожчим паном, святої пам'яті Сигізмундом III, королем Польщі, 26 січня року Божого 1611, (можливість) повністю збережена, щоб для кращого становища цієї корпорації та податків міста утримувати в митрополичому костелі мідний світильник немалими коштами, нижченаведені пункти до того їхнього привілею насамперед додали та приєднали, як і даною (грамотою) приєднуємо та надаємо.

[1] По-перше, оскільки фармацевти від ліків ("pharmacis") так зуться, а між ліками коріння ("aromata") рахується і вважається воно тепер то істинними медикаментами, то лікарськими харчами, тому вільно їм будь-якого роду та виду коріння, відповідно до давнього вжитку, без будь-якої перешкоди іншого товариства того міста продавати та на свою користь вільно використовувати, адже коріння є додатком до багатьох ліків.

[2] Далі, є справедливим, щоб міщани, примушені сплачувати податки так державні, так і міські, нехтували та оминали аптекарів в монастирях святих отців та конвентах, їхні існуючі майстерні, забезпечені достатньо різним провіантом. Ми вважали допомогти, щоб надалі в тих монастирських майстернях не вироблялися та не продавалися ліки та коріння будь-якого роду та виду таємно львівським мешканцям на шкоду львівських міських аптекарів.

Третє. Оскільки відповідним та співзвучним закону є те, що хто відчув незручність також повинен відчуті і зручність, тому хочемо застерегти для згаданої корпорації аптекарів, щоб чужі купці та міщани поза згадної корпорації аптекарів, які тут у Львові живуть, не наважувалися відкривати крами та ятки для продажу там коріння поза часу ярмарків.

Четверте. Буде заборонено заморське (коріння) євреям продавати, але повинні визначити двох з своєї корпорації, які заморське (коріння) гуртом візьмуть та куплять. Проте в час ярмарків вільно всім не тільки християнам, але й євреям продавати (товар).

П'яте. Подібно є справа для аптекарів та фармацевтів, коли смолоскипи з воску та смоли тільки їм вільно робити. Далі, оскільки певний звичай закоренився, що особливо в дні свят та в неділі єврейські жінки та інші бідні люди на передмістях того міста безладно виставляють коріння (на продаж) та погіршують становище тих аптекарів. Через це хочемо цю торгівлю в святкові дні зменшити, щоб тільки три євреї в дні свят та неділі перед Краківською брамою, а християни – перед Галицькою брамою виставляли (товар). Тих всіх цих жінок хай визначить магістрат, і не більше. Якщо ж знайдуть (інших жінок) і повідомлять бурмистру, що в той час буде, він має наказати урядовим слугам забрати тих жінок та товари на ратушу, і уряд вирішить та встановить, що буде відповідним до права.

Це все та кожне, як згадано, до їхнього цитованого привілею доєднуємо та додаємо, встановлюємо додане для збереження, подібно зберігаючи зі зміною речей та часів повну можливість надалі, як краще покаже користь, змінювати, додавати чи зменшувати (статті) для нас та наших спадкоємців на цьому уряді. Тим же тим часом це залишаємо для їхньої користі та для зростання корпорації. Дано та діялося на ратуші у Львові у найближчу середу перед святом Св. Симона та Юди апостолів, року Божого 1634. Для довіри до справи печатка нашого львівського раецького уряду підвішена.

П[ан] Еразм Сикст, старий райця та львівський ординарний війт, рукою власною.

1634 р., жовтня 27, Львів

Владислав IV підтверджує статті, які видали львівські райці для корпорації аптекарів

Транс.: AGAD, Pergaminy, N 6148 (див. док. № 194).

Коп.: Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника. – Відділ рукописів, ф. 4 (Баворовських), оп. 1, стр. 212, с. 208-211.

ladislaus IV Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Mazoviae, Samogitiae, Livoniaeque, necnon Sueccorum, Gottorum Vandalarumque haereditarius rex, electus magnus dux Moschoviae. Significamus praesentibus literis nostris, quorum interest, universis et singulis. Exhibitas nobis esse literas infrascriptas, manu spectabilis Erasmi Sixti advocati Leopoliensis et antiqui consulis subscriptas sigilloque eiusdem civitatis communitas, continentis in se additionem certorum punctorum ordinationis congregationis apothecariorum seu aromathariorum Leopoliensium, sanas, salvas, illaesas, non vitiatas, omnique suspicinis nota carentes, quarum tenor is est, qui sequitur.

Далі наводиться грамота львівських райців від 25 жовтня 1634 р., яка включає кілька статей корпорації львівських аптекарів (див. док. № 192).

Supplicatumque nobis esse per honoratum Mathiam Jaslikowski et Lucam Wiczkowicz, ut easdem literas approbare, confirmareque dignemur. Cui supplicatione, uti iustae nos benigne

annuentes praememoratas literas in omnibus earum punctis, clausulis, articulis et conditionibus, approbandas, confirmandas et ratificandas esse duximus, uti quidem in quantum iuris communis ratio permittit ususque earum habetur, approbamus, confirmamus et ratificamus literis hisce nostris, decernentes eas robur perpetuae firmitatis obtinere. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas, sigillo regni communiri iussimus. Datum Leopoliae XXVII mensis Octobris, anno Domini MDCXXXIV, regnorum nostrorum Poloniae II, Sveciae vero III anno.

Vladislaus [IV] rex. Locus sigilli.

Владислав IV, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною грамотою, всім та кожному, кому потрібно. Представлено нам нижченаведену грамоту, підписану рукою знаменитого Еразма Сикста, львівського війта та старого райці, скріплену печаткою того міста, яка містить в додатку певні статті ординації корпорації львівських аптекарів та зільників, цілу, непорушну, непошкоджену, без вади, позбавлену будь-якої підозри. Зміст цієї (грамоти) є таким, як далі.

Далі наводиться грамота львівських райців від 25 жовтня 1634 р., яка включає кілька статей корпорації львівських аптекарів (див. док. № 192).

Просили нас через чесних Матія Ясліковського та Луки Вечковича, щоб цю грамоту ми вважали за гідне схвалити та підтвердити. Це прохання, як справедливе милостиво прийнявши, згадану грамоту у всіх її пунктах, клаузулах, статтях та умовах, наскільки загальному праву не суперечать та дає їм користі, схвалюємо, підтверджуємо та зміцнюємо цією нашою грамотою, вирішуючи, щоб вона отримала силу вічної міцності. Для довір'я до справи дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали скріпити печаткою королівства. Дано у Львові 27 жовтня, року Божого 1634, наших панувань у Польщі – 2, а у Швеції – 3 року.

Владислав [IV], король. Місце печатки.

1656 р., квітня 8, Львів

Ян Казимир підтверджує грамоту Владислава IV від 27 жовтня 1634 р., яка містить кілька статей корпорації львівських аптекарів

Ориг.: AGAD, Pergaminy, N 6148. Пергамент 68,5x34 + 10 см. Ініціал "J", без написів, на зеленому шовковому шнурі фрагмент печатки у блящаній коробці: Gum., XXVII, nr 107.

Коп.: Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника. – Відділ рукописів, ф. 4 (Баворовських), оп. 1, спр. 212, с. 208-211.

Joannes Casimirus Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Sam[ogitia], Liv[oniae], Smol[ensiae] Czern[iechovia]eque, necnon Suec[orum], Gott[orum], Vand[alorum] haereditarius rex. Significamus praesentibus litteris nostris, quorum interest, universis et singulis. Productas esse coram nobis literas pargameneas latino idiomate scriptas, manu serenissimi divae memoriae Vladislai IV, fratris et praedecessoris nostri

desideratissimi subscriptas, sigilloque regni pensili communitas confirmationem certorum punctrum ordinationis congregationis apothecariorum seu aromatoriorum Leopoliensium in se continentes, sanas, salvas, illaesas, omnique suspicionis nota carentes, supplicatumque nobis per fam[atorum] Petrum Gluszynski et Joannem Złotorowicz, ut easdem approbare et confirmare dignemur. Quorum literarum tenor de verbo ad verbum sequenti continentur serie et contextu.

Далі наводиться грамота Владислава IV від 27 жовтня 1634 р., яка містить статті львівської аптекарської корпорації (див. док. № 193).

Cui supplicationi nos benigne annuentes praeinsertas literas in omnibus earum punctis, clausulis, articulis, additamentis, ligamentis et conditionibus approbandas, confirmandas, ratificandas et innovandas esse duximus, prout approbamus, confirmamus, ratificamus et innovamus, in quantum de iure praesentibus literis nostris, decernentes easdem vim et robur perpetuae et inviolabilis firmitatis obtinere debere. In cuius rei fidem praesentes manu nostra subscriptas sigillo regni communitati iussimus. Datum Leopoli die VIII mensis Aprilis, anno Domini MDCLVI, regnorum nostrorum Poloniae et Sueciae VIII anno.

Joannes Casimirus rex.

Confirmatio confirmationis ordinationis congregationis apothecarum et aromatariorum Leopoliensium.

Joannes Andreas Morstin, dapifer Sandomiriensis, capitaneus Zawichostensis, secretarius camerae manu propria.

Ян Казимир, Божою ласкою король (*титулатура*). Повідомляємо даною грамотою, всім та кожному, кому потрібно. Представлено перед нами пергаментну грамоту, написану латинським письмом, підписану рукою найяснішого священної пам'яті Владислава IV, нашого найдорожчого брата та попередника, скріплену вислою печаткою королівства, яка містить у собі певні статті ординації корпорації львівських аптекарів та зільників, цілу, непорушну та непошкоджену, позбавлену будь-якої підозри. І просили нас славетні Петро Глушинський та Ян Злоторович, щоб її ми вважали за гідне схвалити та підтвердити. Зміст цієї грамоти дослівно наводиться і є таким.

Далі наводиться грамота Владислава IV від 27 жовтня 1634 р., яка містить статті львівської аптекарської корпорації (див. док. № 193).

До цього прохання ми милостиво прихилиємося, згадану грамоту у всіх її пунктах, клаузулах, статтях, додатках, пов'язаннях та умовах вважали (за потрібне) схвалити, підтвердити, зміцнити та обновили, як і схвалюємо, підтверджуємо, зміцнюємо та обновлюємо даною нашою грамотою, наскільки відповідає праву, вирішуючи, що ця (грамота) повинна отримати міць і силу вічної та незворотної міцності. Для довір'я до справи дану (грамоту), підписану нашою рукою, наказали скріпити печаткою королівства. Дано у Львові 8 квітня, року Божого 1656, наших панувань у Польщі та Швеції – 8 року.

Ян Казимир, король.

Підтвердження підтвердження ординації корпорації львівських аптекарів та зільників.

Ян Анджей Морстин, сандомирський стольник, завихойський староста, секретар камери, рукою власною.

СІТКАРІ

1682 р., липня 11, Львів

Львівський расецький уряд ухвалив статті для утворення окремого цеху сіткарів

Коп.: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 613, арк. 374-375зв.

Urząd radziecki Lwowski z władzy y powinności swoiey, iako we wszystkich cechach y rzemiosłach pilno tego przestrzega, aby wszelki porządek był zachowany, tak widząc, iż przy miescie znajduie się niemało sitarzew, ktorzy zazywaiąc miasta y robote swoie tu przedaiąc, urzędowi powinno posłuszenstwa y miastu nie oddaią. Wezwawszy tedy ich przed siebie, a osobliwie uczciwych Grygra Tarankowicza, Gabriela Woytowicza, Sebastyana Studziennika, Woyciecha Woytowicza, Jakuba Studziennika y Jana Hołowe y innych sitarzew, umyslił onym ordinacją tak, zeby odtąd w porządku zostawali, postanowic, iakoz za nizey opisanymi artykułami postanowił.

[1] A naprzod pomienieni sitarze maią miec między sobą dwoch starszych, ktorzyby rządu dobrego w tey kongregacye y bractwie przestrzegali, z kąd inąd zachodzących sitarzew, ktorzyby tutecznym w bractwie zostaiącym pozywienie odeymowali y onym przeszkadzali, z opowiedzią iednak urzędu burmistrzowskiego zabierali, innych zas do swoiey kongregaciey zachęcali. A tych na ten rok urząd postanawia uczciwych Grygra Tarankowicza y Gabriela Woytowicza.

Drugi. Materiey do ich roboty sitarskiey należącej ile razy się trafi, ze kiedy kto przywiezie, tedy ieden przed drugim lub ogułem, lub tez po części zakupowac nie ma, gdyz przez to, iedniby się bogacili, a drudzy ubozeli, ale o tym starszym powinni oznaymic. Starszy zas obesławszy bracią wszytką, tez materią zakupic y między bracią zarowno albo tez według kwoty pieniedzy, iakąby ktory brat na zakupienie takowey materiey złożył, podzielic maią. A ktory się taki znalazł, ktoryby sam prywatnie, bez opowiedzenia starszym tez materią zakupił, ten winę dziesięć grzywien urzędowi burmistrzowskiemu podpadac ma.

Trzeci. Posłuszenstwo wszelkie urzędowi oddawać będą powinni, iako to na occasię, processię publiczne pod czas Bozego Ciała, monstry albo popisy, takze pod czas (strzez Boze) incursiey nieprzyiacielskich, z strzelbą porządnie wychodzić y co rok obranych z między siebie na starszenstwo pod czas elekciey urzędowi praesentowac maią.

Czwarty. A zeby toz bractwo w bracią, iako naywięcej zapomodz mogło, aby do siebie ludzi tegoz rzemiosła pocziwych, iednak y ktorzyby wywod od urodzenia przez listy urzędowe albo attestację ludzi godnych pokazali, przyjmowali, bez aggrawaciey iednak, ale iako nalezy, colaciey albo częstowania zadnego po nich nie wymagaiąc. Uczniow takze, zeby przymowali y onych tegoz rzemiosła uczyli.

Піąты. Urzędowi panow radziec honorarium co rok kazdy od osoby swoiey po złotych два, to iest na Boże Narodzenie złoty, a na Zielone Świątki drugi złoty dobrowolne dać do rąk cassigera przyobiecali. A urząd onym na wszelkich przeszkodcow, którzyby im przeszkode w ich rzemiesle czynili y pozywienie im odeymowali, pomoc dac y onych familią swoią zabierać obieceie.

Szosty. Iezeliby zas ktorego roku iaki brat do nich nowo wstąpił, tedy o nim panu cassigerowi na on czas będącemu opowiedziec będą powinni.

Siodmy. Dla lepszego zas między sobą porządku, iezeliby w czym onym zobopolney potrzeba było rady, tedy schadzki swoje przynamniey co cwierc roku u starszego pierwszego w domu, trzezwiu, bez wszelkich hałasow y owszem z wszanowaniem starszyny odprawowac maіą. Nie zabrania się im iednak, iezeliby tego potrzeba wyciągala, y częstzych schadzek, osobliwie dla pomnozenia dobra pospolitego całej tey confraterniey.

Te tedy w zwyż opisane artykuły urząd radziecki Lwowski pomienonym sitarzom podawszy y onych meliorandi et mutiandi, iezeliby tego kiedykolwiek potrzeba było, facultatem sibi et succedaneis suis zostawiwszy, one in maiorem fidem pieczęcią urzędu swego radzieckiego Lwowskiego stwierdzic roskazali. [Actum Leopoli sabbatho ante festum sanctae Margarethae Virginis et Martyris proximo, anno Domini millesimo sexcentesimo octuagesimo secundo].

Nicolaus Ludovicus Abrek civitatis Leopoliensis notarius manu propria.

Ex actis officii consularis Leopoliensis extraditum.

Львівський раецький уряд своєю владою та за обов'язком, якого ретельно дотримується в усіх цехах і ремеслах, щоб всюди був збережений порядок, помітивши, що у місті перебуває чимало сіткарів, які використовують місто та тут продають свої роботи, не віддають урядові та місту належного послуху. Покликавши їх до себе, а особливо чесних Григорія Таранковича, Габрієля Войтовича, Себастьяна Студзенника, Войцеха Войтовича, Якоба Студзенника та Яна Голову та інших сіткарів, вирішив встановити їм ординацію так, щоб з того часу в порядку залишалися, як і нижче описаними статтями встановив.

[1] Насамперед повинні сіткарі мати між собою двох старших, які доглядали би доброго порядку в тій конгрегації чи братстві, забирали (вироби) у приходнів-сіткарів, котрі відбирають засоби для життя у місцевих (сіткарів), що перебувають у братстві, та їм (партачам) перешкоджали, однак з відома бурмістрівського уряду, а інших (сіткарів) – заохочували до своєї конгрегації. А на цей рік уряд встановлює таких: чесних Григора Таранковича та Габрієля Войтовича.

Друга (стаття). Скільки б разів не сталося, що хтось привезе матеріал, належний до їхньої сіткарської роботи, то один перед іншим не мають закуповувати, або повністю, або також частинами, адже через це одні багатіли би, а інші бідніли, але про це зобов'язані старших (цеху) повідомити. А старші, обіславши всіх братів, повинні матерію закупити та між братами порівно поділити або відповідно до грошової квоти, яку склав кожен брат на купівлю такого матеріалу. А хто би такий знайшовся, який би сам приватно, без повідомлення старшим, купив матеріал, то він підпаде під кару 10 гривень бурмістрівському уряду.

Третя (стаття). Всілякий послух вони повинні будуть віддавати урядові у таких випадках, як загальні процесії під час (свята) Божого Тіла, "монстрів" або пописів, також під час (Боже бережи) ворожих нападів – виходити з рушницями, і зобов'язані презентувати уряду щороку обраних з-поміж себе на старшинство під час елекції.

Четверта (стаття). А щоб те братство могло набути якнайбільше братів, аби приймали до себе поважних людей того ремесла, які, однак, показали би та довели своє (законне) народження через урядові листи або свідчення гідних людей; проте без обтяження, але як належить, не витягаючи від них жодної учти чи почастунку. Також, щоб учнів приймали та їх учили того ж ремесла.

П'ята (стаття). Пообіцяли щороку добровільно давати урядові панів райців подарунок від своєї особи на руки касира¹ по 2 зл., тобто на Різдво – 1 зл. та на Зелені свята – другий зл.² А уряд обіцяє їм давати допомогу на всіляких порушників, які чинили би перешкоди в їхньому ремеслі та відіймали засоби для життя, та (давати) їм своїх слуг, щоб забирати (товари).

Шоста (стаття). Якби котрогось року до них вступив якийсь брат, тоді про нього мають повідомити касирові, який на той час буде.

Сьома (стаття). А для кращого внутрішнього порядку, якщо у чомусь буде спільна потреба, повинні проводити збори, принаймні щокварталу, в будинку першого старшого, без всіляких галасів та загалом з пошануванням старших. Однак не забороняється їм, коли виникне потреба, і частіших зборів, особливо для збільшення громадського добра тієї конфратернії.

Тоді ті вищеописані статті, надавши згаданим сіткарям, львівський раецький уряд залишив за собою та своїми наступниками право, як виникне будь-коли потреба, ті (статті) покращувати та змінювати. Їх для більшої довіри печаткою свого львівського раецького уряду наказали ствердити. (Діялося у Львові у найближчу суботу перед святом Св. Маргарети, діви та мучениці, року Божого 1682).

Миколай Людовік Абрек, писар міста Львова, рукою власною.

Витяг з актів львівського раецького уряду.

¹ Лонгер міської економії.

² Пункт про подарунок для райців у цьому статуті для сіткарів винятковий. Очевидно, він у майбутньому і знеохотив ремісників цього фаху до створення цеху.

ПАЛІТУРНИКИ

1740 р., жовтня 1, Львів

Львівські райці затверджують статут львівського цеху палітурників із 26 статей

Транс.: ЦДАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 825 (див. док. № 197).

My radzcy miasta Lwowa, wszystkim wobec y kazdemu zosobna, komu o tym wiedziec należy, wiadomo czynimy, jako przed zupełny urząd przyszedłszy sławetni y uczciwi mieszczanie Lwowscy kunsztu introligatorskiego po własnych imionach nizey napisani, będąc napomnieni od urzędu naszego pod czas elekcii urzędów miasta tego w roku terazniejszym niedawno uczynionego, tak zgodnie y jednostaynie między sobą postanowili, aby porządki kunsztow swoich introligatorskich w tym miescie według zwyczajow inszych kunsztow pokornie pewnym prawem, obyczajami y artykułami zmocnione y opisane na czasy wieczne przez siebie y potomnych swoich trzymali y według onych przystoynie, cicho w kunszcie swoim zachowali się. Żądali urzędu naszego, abysmy według starodawnych miasta naszego przywilejow, dekretow y po wszystkim krolestwie zachowując się zwyczajow, więc y opisanego prawa Magdeburskiego naprzod ku czci y pochwale Imienia Pańskiego, potym tez ku większemu miasta tego pozytkowi y ozdobie pomienionego kunsztu introligatorskiego mieszczan konfraternią postanowili y według zwyczajow swoich artykuły y punkta na piśmie podali, abysmy powagą naszą urzędową zatwierdzili, ktorych artykułow taki jest kontekst.

1-mo. Postanawiamy, aby panowie bracia zgromadzeni w konfraternii zostaiąc, jeden drugiego miał w przystoyney uczciwosci, zeby między niemi zamowy nieuczciwe nie zachodziły y takze aby jeden drugiemu, kiedy votum alias sentyment swoy daie, nie przeszkadzał, drugich nie turbował. Czego panowie starsi kunsztu tego powinni przestrzegac, aby uczciwosc przywileiom nayiasniejszego krola, tudziej y ordynacji szlchetnego magistratu w całosci zostawała. Na kazdy kwartał suchedniowy powinny byc przywileie nayiasniejszego krola z wszelką uczciwoscią przy kwartalney sessii czytane punctatim, aby kazdy brat słyszał y wiedział, czego się ma warowac, a jezeli przeciwko bratu swemu co ma, powinien się skarzyc przed panami cechmistrzami. Co panowie starsi uznawszy słusznosc, skarac powinni według wynalazku nizey opisanego w punktach. Takze przy kwartalney sessii suchedniowej powinni panowie cechmistrze odbierac kwartalnego od kazdego pana brata groszy 6, a ktorzyby co wykroczył przeciwko temu postanowieniu, ma dac toties quoties winy groszy dwanasce na potrzeby konfraternii.

2-do. Gdyby który magister zatrzymał tabliczkę alias znak, którą obsyłaia panow braci do konfraternii, ma byc winą karany, ile magistrów nie doydzie za kazdego groszy trzy, a jezeliby ią stracił, ma in instanti inną kazac zrobic pod winą groszy dwadziescia. A ktorzyby z magistrów nie był posłuszny w rzeczach konfraternii, ktore pochodzą z rozkazania urzędowego y starszych magistrów, temu ma byc czeladz odiyta, co ma byc za wiadomoscią jego mosci p[an]a prezydenta y ich mosciow panow radziec dotąd, azeby się zadosyc nie uczyniło w przewinieniu swoim. Ktoryby magister czeladzi nie miał, taki do zadnych urzędow cechowych nie powinien byc przyjęty. Takze ktorzyby się magister taki in gremio konfraternii pokazal, zeby arcana ab extra wynosił y rozgłaszał, takowy pod tez karę podpada y miejsca w cechu miec nie moze.

3-tio. Postanawiamy takze y to, jezeliby się trafiło, zeby tu do miasta Lwowa jaki magister kunsztu introligatorskiego z innego miasta przyjechał, a introligatorstwo chcial zrobic, takowy powinien prawo mieyskie przyiac, sztuki jako inni towarzysze odrobic y listy z tamtego miasta ma prezentowac od urodzaju, konfraternii satysfakcją uczynic, kolacją według przepomozenia swego dla panow braci sprawic. A jezeliby w tamtym miescie sztuki y młodzieństwo odprawil, tedy tu będzie wolny od robienia sztuk, tylko powinien będzie dac do skrzynki konfratrow na potrzeby cechowe złotych czterdziesci y trzy groszy dwadziescia.

4-to. Syn magistrowski kunsztu introligatorskiego po wyterminowaniu swoim ma wędrowac rok i niedziel szesc do inszych miast, a to dla przecwiczenia się w kunszcie y obyczajach, a jezeliby

chciał wstąpić do kongregacji, ma wprzod przerobic poł roku za towarzysz, u ktorego będzie mu naznaczono od magistrów starszych, a tak świadectwo dawszy z kunsztu swego będzie przepuszczony do konfraternii między bracią, jednak będzie powinien opowiednego oddac złotych szesc y poł sztuki robic, kolacją dla braci sprawic y złotych czterdziesci y trzy groszy dwadziescia oddac do skarbu kongregacji, a gdy to odprawi, otrzyma mieysce w konfraternii tegoz kunsztu.

5-to. Takze y ten, co magistrówne kunsztu tego w stan małżeński bierze, toz samo odprawiwszy, co y syn magistrowski, oddawszy kolacją, poł sztuki y złotych czterdziesci y groszy dwadziescia, za magistra ma byc przyięty y młodzieństwo słuzyć ma. Takze y ten, ktory wdowę przyjmuie za małzonkę tegoz kunsztu z dziatkami pozostałemi, od sztuk wolny jest, jednakze połowę młodzieństwa słuzyć ma, kolacją, jezeli chce, y złotych czterdziesci y trzy y groszy dwadziescia oddac powinien do skarbu cechowego. Towarzysz, ktoryby wdowę poiął tegoz kunsztu bez dziatek męża zmarłego, poł sztuki powinien robic y posłuszeństwa połowę odprawic, oddac do konfraternii ma to co y drudzy wzwyż opisani. Wdowa kazda mając chłopca w nauce po zmarłym mężu swoim w konfraternii zapisanego, pozwalamy uczyc, tylko go ma oddac przed wyzwoleniem na niedziel dwanascie panom starszym, aby go w przecwiczonym kunszcie doznali y wyzwolili. Chłopiec ma byc uiednany u magistra swego na lat pięć, nie odchodząc od magistra, azeby się to trafiło, zeby uszedł, a nie było go niedziel szesc, nie powinien go zaden magister przyiąć na te lata, ktore przebył, ale na nowe. Wdowy y corki magistrówskie mają się w swym stanie uczciwie zachowac, bo jezeliby ktora była przeswiadczone w nierządzie swym, takowe odsądzamy od tegoz kunsztu y wolności, a kto by taką poiął w stan małżeński, całą sztukę robic ma. Magister, ktoryby miał byc przeswiadczony w stanie swym małżeńskim, ma byc od tego kunsztu oddalony albo winę oddac według uchwały wszystkich panów braci *salva appellativa* do urzędu szlacheznego magistratu radzieckiego.

6-to. Gdyby się takiemu magistrówi trafiło, zeby in toto konfraternią odprawił, a czeladnika nie miał, a u innych takze mało, więc tedy wolno mu będzie dla siebie z innego miasta towarzysza zapisac, a list ten, ktory po towarzysza pisze, per oblatam w skrzynce konfraternii zostawic dla dokumentu, poki towarzysz nie przyiedzie, a to dlatego, zeby sprzeczki między magistrami nie było. Takze ktoryby magister był *solvit* w konfraternii, a listow urodzaynych, jako y od wyuczenia nie pokazał, takowemu nie wolno towarzysza, ani chłopca trzymac.

7-mo. Poniewaz w tym sławnym miescie Lwowie introligatorowie mieyskie prawo mają y wszystkie ciężary ponoszą, a wiele przeszkodników mają, więc azeby się temu zabiezało, zakazujemy, aby zaden partacz lub w miescie lub na przedmiesciu nie wazył się robic, ani przedawac y po jarmarkach, miasteczkach y wsiach z książkami biegac, ani ich robic. A ktoryby się taki znalazł bez zadney cyrkumstancji opowiedziawszy się całemu magistratowi y upraszac o familią, z którą napadłszy go lub w domu lub na ulicy y jego samego, naczynie y księgi, jakie się znalezc będą mogły zabrac y sekwestrowac do dalszey decyzii ich mosciow panów radnych. W tym punkcie pozwala się panom bibliopolom y kupcom w sklepach swoich księgi opravne y nieopravne przedawac, tylko aby były robione u panów introligatorow Lwowskich. Takze znajduią się kramarze, ktorzy sobie pozwalaią rozne księgi przedawac nie mając zadnego pozwolenstwa od panów introligatorow, więc takich kramarzow y kramarki pozwala magistratus zabierac, konfiskowac, aby całe contabernium kunsztu introligatorskiego przeszkod nie miało. Takze aby zaden bibliopola, drukarz ani kupiec zadnych robot wzwyż wyrazonym partaczom tak w miescie, jako y na przedmiesciu y inszych miasteczkach, wsiach mieszkaiących wydawac nie smiał, gdyz im tu panowie introligatorowie Lwowscy robotami wszelkimi dogodzic mogą y chcą dogadzac. A jezeliby ktory bibliopola lub drukarz wydawac raczył y wazył, a był przeswiadczony y oskarzony do panów radziec

Lwowskich, powinien będzie dac winy grzywien czternastie y księgi, ktore tylko Lwowscy introligatorowie dostac będą mogli, wolno im będzie zabrac na potrzebę konfraternii.

8-vo. Ktorybykolwiek bibliopola albo drukarz księgami handlujący nie uczywszy się tego kunsztu miał naczynie introligatorskie albo towarzyszow, chłopcow chował albo tez sam tym kunsztem chciał się bawic, takiemu nie będzie wolno, a takiemu ktoryby się tego wazył za wiadomością panow radziec, naczynie, jako y księgi robione zabrac y takowy wszelki powinien będzie radzie Lwowskiej winę według upodobania odłozyc non recedendo od urzędu.

9-no. Jezeliby ktory introligator z ktoregokolwiek miasta, miasteczka albo wsi wazył się tu do Lwowa księgi oprawne przywozic y one bibliopolom przedawac, uchraniając się cel y podatkow potajemnie, przez co dzieje się szkoda krolowi jego mosci y całej Rzeczypospolitey, y miastu temu stołecznemu, takze y całemu zgromadzeniu kunsztu introligatorskiego, więc dlatego wolno będzie starszym teyze konfraternii takowe księgi zabierac y konfiskowac, ktorych połowica miastu temu, druga delatorowi nalezec będzie. Jezeliby takie księgi bibliopola albo kramarz, ktory kupił potajemnie, a byłby przeswiadczony introligatorom Lwowskim, taki powinien z utratą zapłaty wrocic y winę uchwaloną urzędowi radzieckiemu Lwowskiemu oddac. Toz się ma rozumiec y o tych, ktorzy po przedmiesciach Lwowskich y jurysdykciach mieszkają, ktorzy takie księgi oprawne do Lwowa podnoszą, a zadney społeczności z konfraternią tutejszą nie mają.

10-mo. Chcemy y postanawiamy, azeby zaden introligator religii ruskiej nie wazył się robic ksiąg tak polskich, jako y łacińskich ani z typografiey od bibliopolow y klasztorow robot zadnych wynosic, ani ich w klasztorach robic, poniewaz konfraternii z nami trzymac nie chcą. Przeto zabiegając temu, ktoryby się introligator religii ruskiej, nie mając przyjętej konfraternii, księgi, książki tak polskie y łacińskie robic lub u niego znajdowały się przeciwko temu postanowieniu, tedy za wiadomością urzędu Lwowskiego do konfraternii teyze na ktorymkolwiek mieyscu będąc powinny byc zabrane, ile by się ich pokazało. Takze ktorzy kramarskimi towarami handlują, aby się nie wazyli zadnych książek, procz od panow introligatorow konfraternii wziętych, we Lwowie przedawac pod taz wyzey wyrazoną winą.

11-mo. Poniewaz widziemy, iz ten kunszt introligatorski niszczeie tu we Lwowie, podatki Rzeczypospolitey y miastu Lwowskiemu znacznie zmniejszają się, a to dlatego się dzieie, iz rozni ludzie prawa mieyskiego nie mają, po inszych gruntach, jurysdykcjach, protekcjach zostają, podatkow zadnych tak Rzeczypospolitej, jako tez y miastu nie płacą, księgi y książki rozne nowo introligowane po roznych mieyscach y ulicach, trytach, kramach, nigdy kunsztu tego nie ucząc się, przedają, pozywienie naszym introligatorom w porządku konfraternii zostającym, ktorzy wszelkie ciężary podatkowe rowno z innemi cechami Lwowskimi ponoszą, cale odeymuią y do wniwecz obrocenia prowadzą, dlatego zabiegając temu postanawiamy, aby zaden drukarczyk, jako y wszelki inny człowiek oprócz bibliopolow takze y introligatorow Lwowskich, ktorym tu wolno takowe książki wielkie y małe introligowane przedawac, pod utraceniem takowych ksiąg y książek y winą grzywien czternastu, czego połowica urzędowi Lwowskiemu, a druga teyze konfraternii introligatorskiej nalezec będzie.

12-mo. A iz się to bardzo zagęściło, ze niektorzy panowie bibliopole y drukarze księgi y książki w seksternach będące tak do nabożeństwa, jako tez y insze rozne Zydom do oprawy dają, miaiąc introligatorow Lwowskich, co się dzieie z zgorzeniem ludzi katolickich, z urąganiem y nasmiewaniem z obrazkow w księgach będących, z wielką wzgardą narodu zydzowskiego oraz y praw politycznych y z ujęciem pozywienia introligatorom konfraternii Lwowskiej. Przeto zabiegając temu postanawiamy, aby się zaden nie wazył ksiąg y książek zadnych do oprawy Zydom dawac

pod utraceniem ksiąg y książek takowych, pod winą pięciudziesiąt grzywien, z których połowica urzędowi radzieckiemu Lwowskiemu, a druga na potrzebę konfraternii introligatorskiej nalezec będzie. Żydzi także aby się nie wazyli tychże ksiąg y książek katolickich oprawiac, także oprawnych po mieście roznosić pod winami, których introligatorowie Lwowscy coram iudicio palatinali dochodzić będą.

13-mo. Ponieważ kunsztu tego introligatorskiego konfraternią w tym tu sławnym mieście Lwowie stanowią y fundujemy, przeto postanawiamy, aby depozycja alias mycie towarzyszw nie była ważna, tylko samey konfraternii Lwowskiej, wyjąwszy insze miasta jako to Krakow y Poznań. Ponieważ siła magistrów kunsztu tego w miastach y miasteczkach do tej Korony należących mieszkają y chłopcow, nie trzymając z nikim konfraternii, nieporządnie wyuczają, chcemy, żeby tacy uczniowie dla lepszego w kunszcie przeciwienia y uczciwego wyzwolenia u starszych magistrów tejże konfraternii według biegłości w kunszcie cejtowali y przez [nich] wyzwoleni byli, to się też rozumieć ma o introligatorach Lwowskich, którzy nieporządnie lata swoje terminowali.

14-to. Gdyby który magister umarł albo magistrowa, albo syn, albo też córka, takowego magistrówie młodzi do grobu niesć powinni pod winą groszy 6. Tymże sposobem y towarzysze czeladz magistrówką niesć mają pod tą winą groszy 6. Także wszyscy magistrówie z małżonkami y towarzysze powinni na pogrzebie y przy żałobney mszy być, a nie odchodzić, aż po wszystkim, pod winą wyżej opisaną.

15-to. Któryby magister towarzysza albo ucznia drugiemu odwabił, albo go bez porządku przyjął, za ten występek powinien dać do skrzynki braterskiej grzywien 15 y tego towarzysza posłać ma in instanti do tego magistra, od którego był odmówiony. Przy tym, aby żaden magister nie miał ucznia na probie dłużey tylko niedziel cztery, pod winą grzywien 2, a po czterech niedzielach powinien go magister zapisać w konfraternii pod czas sesji z wiadomością wszystkich braci tejże konfraternii. Uczeń od zapisku powinien dać złotych 2 y groszy 15, od wypisku także złotych 2 groszy 15, pisarzowi groszy 6 y towarzyszw utraktować według zwyczajy. Magister żaden Lwowski kunsztu tego introligatorskiego nie powinien chłopcow nie wyzwolonych za towarzysza trzymać, gdzie wprzód za towarzysza[a] nie będzie uznany, pod winą dziesięciu grzywien, połowa urzędowi, druga konfraternii.

16-to. Gdy przyjdzie któremu towarzyszwu przeprowadzić towarzyskie, powinien być tym sposobem: naprzód po wypisaniu albo wyzwoleniu swoim we dwie niedziele z dobrej woli swojej według możności kolacją [dać] dla towarzyszw u magistra swego, u którego w kondycji zostaje, po tym za drugie dwie niedziele zapis uczynić w gospodzie tejże y kleynot oddać ma srebrny według zwyczajy na pół bitygo talara, a po tym depozycja [złożyć] według naznaczenia czasu magistrów starszych, bo bez tego nie może się nazywać towarzyszem zupełnym. Przy tym, którybykolwiek towarzyszw kunsztu introligatorskiego wędrujący przyszedł do tego miasta Lwowa, aby się nie wazył bez wiadomości magistrów swoich starszych, gdzie by sam chciał obstać, ale powinien być z ich wiadomością, gdzie mu będzie naznaczone, przez magistrów swoich starszych osiąść.

17-mo. Towarysz, jeżeliby się chciał odprawić od magistra swego y poysć na wędrowkę do inszego miasta, nie ma od swego magistra odstać, aż pierwey dwiema niedzielami magistrówi swemu nie opowi[e] się, pod winą dwóch wochlonow. Także przed jarmarkiem Lwowskim, przed Wielką Nocą, przed Świątkami, przed Bozym Narodzeniem nie wazyli się odprawy braci na cztery niedziel[e], a po tymże czasie we dwie niedziele pod winą dwóch wochlonow. Item, towarzyszw kunsztu tego, któryby się ozenił, wolno mu za towarzysza robić poki chce, a jeżeliby magistrówac chciał, taki

zonę mając, ma robić rok y niedziel szesc u jednego magistra y sztukę odprawic według porządku wyzey opisanego, a gdzie by towarzyszem chciał byc, wolno mu tak zostac, ale zona jego tak nie ma około ksiąg robic u nikogo, ani z mężem swoim komu pomagac.

18-vo. Ktorybykolwiek magister uwolnił magistra [sic] alias ucznia z lat jego, powinien po uwolnieniu u magistra swego robic poł roku, co się zowie bean, a magister nie ma mu płacic nad groszy piętnascie, towarzyszowi zas, który wydoła ręce magistrowskiey, po złotemu jednemu. A gdzieby towarzysz na wędrowkę odszedł, powracaiać się nazad z wędrowki, nie ma u inszego magistra robic, ale u tego, u ktorego się uczył, ma robić niedziel dwie. Kazdy towarzysz kunsztu tego zostaiący, któryby u magistra swego według czasu na obiad nie przyszedł albo w domu nie nocował, takowy ma byc w konfraternii karany y do skrzynki teyze konfraternii ma dac groszy piętnascie y swiadki stawic o noclegu swoim.

19-mo. Towarzysz ktorykolwiek zostaiący w robocie u magistra swego, a chciałby w drogę poysc, powinien się opowiedziec według zwyczaju na dwie niedziele, a po dwóch niedzielach ma z swym magistrem porachowac y uczciwie się odprawic, y ma isc do magistrów starszych o żądanie roboty, a gdzieby miał wolę na wędrowkę, nie ma byc zbroniona, ma się opowiedziec, jako wyzey wyrazono, magistrówi swemu, po dwóch niedzielach według zwyczaju mają mu towarzysze drugi wyszynk sprawic y pocziwie w drogę wyprawic. Towarzysz, który się opowie magistrówi swemu na wędrowkę, a po tym nie miałby w drogę isc y wyszynk otrzymał, takowy ma dac winy do skrzynki konfraternii wochlonow dwa y towarzyszom zapłacic wyszynk. Towarzysz ktorybykolwiek szedł na wędrowkę, nie ma nigdzie robic na partykularzach, ale ma wędrowac do porządku introligatorskiego miasta stołecznego, gdzie by się na niego pokazało, takowy powinien byc karany.

20-mo. Towarzysze mają się schodzic pod czas suchodni do konfraternii, a tam towarzysz kazdy ma dac do skrzynki groszy dwanascie, a to na suplement towarzysza choruiącego. A gdy towarzysz zachoruię u magistra swego y będzie chorował przez tydzień, jezeliby dłuzej, nie ma go sustentowac więcey magister, ale ma opowiedziec starszym magistróm o przypadku jego, tam powinni go sustentowac ze skrzynki braterskiey przez drugi tydzień, a jezeliby dłuzej, mają mu się o mieysce starac. Jezeliby miał umrzec, mają starsi magistrówie suknie jego przędac y co by miał wochlonu zarobionego, pogrzeb jemu za to sprawic.

21-mo. Ktoryby chciał towarzysz kunsztu tego do porządku introligatorskiego przystąpić, potrzeba, aby był wyuczony dobrze y biegły w kunszcie swoim, ma byc u jednego magistra w kondycji rok y szesc niedziel, a zaden nie ma byc przypuszczony do konfraternii, któryby nie pokazał listow dwoch, jeden od urodzaju, drugi od wyuczenia y wyzwolenia kunsztu tego, jako się pięć lat uczył pod pieczęcią, przy tym ma prosic panow seniorow, aby była kongregacja panow konfratrow kunsztu introligatorskiego, przy ktorey kongregacji powinien egzamen odprawic.

22-do. A gdy się z tego sprawi, powinien będzie przerobic tenze towarzysz cwierc roku u jednego magistra, który mu będzie naznaczony przez panow seniorow, przy tym ze od tego magistra ma się starac o porządek konfraternii, a to dla tego, aby był egzaminowany, jezeli jest dobrze w nauce wycwiczony, aby probę kunsztu swego pokazał, ale wprzod powinien będzie wędrowac dwie lecie, jezeli towarzyszem wędrownym nie jest, po tym ma żadac o pokazanie sztuk, jakie ma robic. Jezeli syn magistrowski połowę sztuk, jezeli uczeń, który się na lat pięć zapisuje, ten ma robić sztuki wszytkie y zadosyc uczynic tym powinnościom wzwyz opisanym, ktore mu mają byc pokazane. Naprzod ma pokazac takową probę, ktora się zowie sztukami. Powinien robic u tego magistra, u ktorego z konfraternii bracia naznączą u starszych magistrów, a takowy zaden nie ma

byc do sztuki przypuszczony tylko ten, który [jest] urodzenia dobrego y w swym kunszcie dobrze wycwiczony y wyzwolony, y takowa ma byc sztuka kunsztu intrologatorskiego robiona.

23-tio. Towarzysz kazdy kunsztu tego ma wyrobic sztukę sam własnymi rękami swemi y nakładem swoim u magistra starszego, u ktorego mu będzie naznaczone, tak egzemplarze jak y wszytek inszy nakład do tych sztuk należący. Te sztuki tak mają byc robione⁷: *Missae Romanum* in folio, item *Breviarium Romanum* na quarto, in una parte *Horae diurnae*, in octavo, Emmanueli Alvari *Grammatyca*. Te sztuki mają się robic wszystkie złocisto, margines w czerwoney skorze stemplowaną [!] po skorze z klauzurami gdańskimi, po polsku modlitwy *Heroina*, *Officium*, *Krotkie zebranie*, *Winnica*, *Kwiatek liliowy*, te sztuki złociste, margines w kusz lub capę⁸ z klauzurami gdańskimi mają byc zrobione bez najmniejszey wady. A gdy te sztuki robic będzie, magistrowie starsi doglądac tey roboty mają, aby nie była przez kogo inszego robiona, a ten towarzysz ma dac znac starszym magistróm, gdy około tych sztuk robic będzie, a bez nich nic nie ma robic. A gdy takowe sztuki naznaczone zakończy, powinien się będzie w konfraternii wszystkim magistróm do uwagi ich pokazac. Jezeliby w oddawaniu tych sztuk jaka nagana była, to ie nie mają przyznac za sztuk dosyc uczynienie, ale znowu powinien będzie cwierc roku przerobic, u ktorego magistra mu naznaczą, a to dlatego, aby się lepiej preczewiczył w robocie. Po tym ma znowu żądac sztuki wzwyz opisane robic wszystkie, a jezeliby jeszcze niedoskonale co zrobił, to jeszcze się na rozsądek panow magistrów zdaje, a po ukazaniu sztuk powtórnych y przyznaniu magistrów wszystkich, jezeli będą przyznane y przyjęte, powinien będzie ucztę konfraternii sprawic, przy oddaniu ma się opowiedziec, jezeli ma wolę zostac magistrém w kunszcie intrologatorskim. Opowiednego ma dac złotych dwanasie do skrzynki na potrzeby cechowe.

24-to. Przypatrzwszy się wszystkim kunsztom, iz zaden magistrém nazwany byc nie moze, tylko ten, który porządnie y dostatecznie sztukę swą zrobi. Przeto chcemy y postanawiamy, zeby zaden towarzysz bez robienia sztuk nie był przyjęty do kongregacji, poki sztuki swoiey nie pokaze, a pieniędzmi tey okupic nie moze. Te sztuki powinny byc prezentowane tym sposobem: naprzód powinien pan młody sztukmagister przez młodszego pana brata sztuki swoie prezentowac po jednej, ktorzy panowie starsi powinni upatrowac, uwazac kazdą rzecz w sztuce, jezeli nalezycie zrobiona, podając jeden drugiemu do rozsądku, a jeden drugiemu nie powinien przeszkadzac pod winą złotych osmiu, y tak wszystkie sztuki jedna po drugiey ma byc prezentowana, a pan pisarz z konfraternii z pilnoscia ma napisac, ktora to sztuka przez młodszego magistra na uznanie ma byc podana y ex pluralitate votorum przyjęta.

25-to. Jezeliby ktory towarzysz chciał konfraternią intrologatorską przyiac, ten powinien będzie mieyskie prawo Lwowskie przyiac y we Lwowie mieszkac y konfraternią intrologatorską według praw y porządku przyiac y we wszystkim się według tych praw y porządku kierowac. A jezeliby ten konfraternii przyiac nie chciał, tedy mu nie ma byc przypuszczono kunsztu intrologatorskiego robic pod winą pięcdziesiąt grzywien, ktora wina tak jako y insze obrocic się, ma w przyimowaniu takowych do konfraternii agrawowac nie będą, tylko na przeprawę całej konfraternii oprócz opowiednego z dyskrecji swoiey y podług możności złotych polskich [sto] trzydziesci y jeden, dzielący na trzy raty do wypłacenia tey konfraternii intrologatorskiej, na kazdą ratę po złotych czterdziesci y trzy y groszy dwadziescia, y kolację jedną według woli y przepomozenia przy wstępie do konfraternii ma sprawic.

26-to. A gdy według punktów wszystkich opisanych sprawowac się będzie, ma prosic panow magistrów o mieysce, aby mu było dane w kongregacji. Odebrawszy w konfraternii naznaczone mieysce, powinien będzie dac do skrzynki przy swym wstępie złotych czterdziesci y trzy y groszy

dwadzieścia y ma mu byc nakazane od panow magistrów wszytkich, jak się ma sprawowac w konfraternii kunsztu tego introligatorskiego należący magister. Wstąpiwszy do kongregacji powinien będzie posługi teje konfraternii odprawowac rok jeden y niedziel szesc według potrzeby nauk panow starszych, poki po nim drugi nie nastąpi.

My tedy pomienieni miasta jego krolewskiey mosci Lwowa radzce uznawszy dobrze y zwazywszy wzwyż opisanych artykułow porządek, który sławetni Stanisław Strzeszeński y Jakub Stroński, magistrowie konfraternii introligatorskiej, mieszczanie Lwowscy polskiej religii, do czytania, uwazania y potwierdzenia podali, poniewaz z słusznych y przystojnych dla porządku magistrów, towarzyszym, chłopcom kunsztu introligatorskiego przyczyn jest ustanowiony y nic się w nim nie zachowuie, ani wynajduie, co by pospolitym miasta tego pozytkiem, ozdoba y uczciwoscia tego kunsztu byc nie miało, a osobliwie chcąc, aby takim porządkiem zwyczajem innych cechów, także y ci w kunsztach swoich introligatorskich magistrowie, towarzysze, czeladz, chłopcy teraz y na po tym będący w wszelkiej posłusznosci na uczciwych obyczaiach w spomnianey powinności swojej zatrzymali się, żądali, dla tego pomocy Bozey wezwawszy, mocą praw y przywilejow od nayiasnieyszych krolow Polskich panow naszych miłosciwych nam nadanych, powagą urzędu naszego konfraternią onym założyliśmy, jakoz z tym opisaniem naszym juz odtąd zakładamy y gruntuiemy, artykuły wyzey opisane wszytkie y kazdy z osobna potwierdzamy y umacniamy na czasy wieczne, obiecując to po samych nas y następcach naszych na urząd radziecki, ze pomienionego kunsztu magistrów wszytkich y tych, którzy do pomienioney konfraternii nalezec będą, przy zwyz opisanych porządkach y artykułach nienaruszenie zachowaią, y tych, którzy by przeciwnemi byli, pod winą bronie będą. Do których wzwyż opisanych punktow y artykułow pomienieni kunsztu tego magistrowie, chcąc zaraz rząd dobry trzymac, obrali sobie na ten rok zgodni seniorow sławetnych Stanisława Strzesińskiego y Jakuba Strońskiego do potwierdzenia prezentowali, których my az do przyszley elekcji władzą urzędu naszego potwierdzili, dla lepszey wiary y pewności tak y świadectwa pieczęć urzędu naszego radzieckiego przycisnąc rozkazaliśmy. Działo się we Lwowie na ratuszu dnia pierwszego Pazdziernika, roku Pańskiego tysiäcznego siedmsetnego czterdziestego.

W. I. Kupiński przeswietnego miasta krolewskiey mosci Lwowa L. X. sekretarz.

и, райці міста Львова, всім загалом і кожному зокрема, кому про це належить знати, робимо відомим. Що прийшовши перед наш повний уряд, славетні та поважні львівські міщани палітурного фаху з нижче написаними власними іменами, яким нагадали від нашого уряду під час елекції урядів того міста, що недавно відбулася в цьому році, так згідно й одностайно між собою постановили, щоб порядки у своїх палітурних фахах у тому місті, відповідно до звичаїв інших фахів, за певним правом, зміцнені й описані правилами і статтями тримали на вічні часи самі та їхні нащадки та, відповідно до них (статей), пристойно, спокійно у своєму ремеслі поводитися. Просили наш уряд, щоб ми їх за стародавніми привілеями та декретами нашого міста і за звичаями, яких дотримуються в усьому королівстві, отже, й описаного магдебурзького права, насамперед для шани та хвали Імені Господа, потім також для більшої користі того міста і прикраси згаданого палітурного фаху міщан встановили конфратернію та, відповідно до своїх звичаїв, статті та пункти на письмі подали, щоб ми нашою урядовою повагою підтвердили. Тих статей зміст є такий.

1-ше. Встановлюємо, щоб пани брати, які перебувають у конфратернії, один одного належно поважали, щоб між ними не було неповажних розмов, а також, щоб не перешкоджав один одному,

коли той дає свій голос або “сентимент”, й інших не турбував. Цього пани цехмістри того фаху повинні дотримуватися, щоб зберігалася повага до привілеїв найяснішого короля, також до ординацій шляхетного магістрату. Кожного сухедньового кварталу на квартальних зборах повинні читатися привілеї найяснішого короля з всілякою пошаною по пунктах, щоб кожен брат чув і бачив, чого має остерігатися, а коли що має проти свого брата, повинен скаржитися перед панами цехмістрами. А цехмістри, визнавши слухність, мусять покарати, відповідно до нижчеописаного рішення по пунктах. Також на квартальних сухедньових зборах пани цехмістри повинні відбирати квартальне від кожного пана брата по 6 гр., а хто би щось проти цієї постанови вчинив, має дати кари стільки разів, скільки (вчинить), 12 гр. на потреби конфратернії.

2-ге. Коли би майстер затримав табличку, або знак, якою обсилають панів братів до конфратернії, має бути покараний 3 гр. за кожного майстра, що не дійшов би, а якби її втратив, то замість неї повинен наказати іншу зробити, під карою 12 гр. А хто з майстрів не був би послухний у справах конфратернії, які стосуються урядових розпоряджень та (йдуть) від цехмістрів, тому має бути забрана челядь. Це повинно робитися з відома його милостивого пана президента та їх милостивих панів райців доти, поки не виконав би те, в чому провинився. Який би майстер не мав челяді, такий до жодних цехових урядів не може бути прийнятий. Також, якби такий у складі конфратернії був, що виносив би секрети назовні та розголошував, такий під таку ж кару підпадає і не може мати місця в цеху.

3-ге. Встановлюємо також і те, коли би сталося, що тут до міста Львова якийсь майстер палітурного фаху з іншого міста приїхав і хотів працювати палітурником, такий повинен прийняти міське право, виконати штуки, як інші підмайстри, та показати листи про народження з іншого міста, задовольнити конфратернію, справити учту для панів братів, відповідно до своїх можливостей. А якби в тому місті відбув штуки та “молодість”, тоді має бути вільний від виконання штурк, тільки повинен буде дати до братської скриньки на цехові потреби 43 зл. 20 гр.

4-ге. Майстрівський син палітурного фаху після свого терміну (навчання) мусить мандрувати рік та шість тижнів до інших міст для кращого вивчення фаху та звичаїв, а якби хотів вступити до цеху, то має насамперед відробити півроку як підмайстер у того, кого йому визначають цехмістри. І так давши свідчення про свій фах, буде допущений до конфратернії між братами, однак повинен дати “оповідне” – 3 зл., виконати півштуки, справити учту для братів і віддати до скарбниці конфратернії 43 зл. 20 гр. Коли це вчинить, то отримає місце в конфратернії того фаху.

5-ге. Також і той, хто одружиться з майстрівною того фаху, також відбувши те, що й майстрівський син, справивши учту, півштуки та 43 зл. 20 гр. (віддавши), має бути прийнятий за майстра та служити “молодість”. Також і той, хто одружиться з удовою того ж фаху з дітьми, буде вільний від штурк, однак має служити половину “молодості”, (справити) учту, якщо схоче, і повинен дати до цехової скарбнички 43 зл. 20 гр. Підмайстер, який би одружився з удовою того фаху без діток, повинен робити півштуки та половину послуху відбути, має віддати до конфратернії те, що й інші вищеописані. Кожна вдова, яка має хлопця в науці після свого померлого чоловіка, котрий записаний у конфратернії, може його вчити, тільки мусить його віддати перед визволенням на дванадцять тижнів панам цехмістрам, щоб пізнали його навчання у фаху та визволили. Хлопець має бути поєднаний у свого майстра на п'ять років, не відходячи від свого майстра. А коли би так сталося, що пішов і не було його шість тижнів, не повинен його прийняти жоден майстер та ті роки, які відбув, але (прийняти) на нові. Вдови та майстрівські доньки у своєму стані мають гідно поводитися, бо якби котрась спіймалася на своєму блуді, то таку відсудимо від фаху та свобод, а хто одружиться з нею, то має робити цілу штуку. Майстер, який би піймався (на блуді), будучи в

подружньому стані, повинен бути віддалений від фаху або віддати кару за ухвалою всіх панів братів, зберігаючи (право на) апеляцію до уряду шляхетного раєцького магістрату.

6-те. Коли би так сталося, що майстрові, який цілком задовольнив конфраатернію, а не мав челядника, а в інших також було мало, тоді вільно йому для себе з іншого міста підмайстра виписати. І той лист, який напише за підмайстром, у записі має залишатися в скриньці конфраатернії як документ, поки підмайстер не прийде. А це для того, щоб не було суперечок між майстрами. Також, який би майстер вступив до конфраатернії, а листів про народження та навчання не показав, такому не можна тримати ані підмайстра, ані хлопця.

7-ме. Оскільки в тому славному місті Львові палітурники мають міське право та несуть всі тягарі, а мають багато порушників, то щоб тому запобігти, забороняємо, щоб жоден партач – або в місті, або не передмістях – не намагався працювати, ані продавати та бігати по ярмарках, містечках і селах із книжками, ані їх робити. А якби такий знайшовся, не зважаючи на обставини, повідомивши всьому магістратові, повинні просити про слуг, напавши з якими на нього або в будинку, або на вулиці, можуть забрати і його самого, і приладдя та книжки, які знайдуть, і сконфісують для подальшого вироку їх милостивих панів райців. У цьому пункті дозволяється панам книгарям і купцям у своїх магазинах продавати оправлені та неоправлені книги, тільки би були роблені у панів львівських палітурників. Також є крамарі, які дозволяють собі продавати різні книги, не маючи жодного дозволу від панів палітурників, отже, таких крамарів і крамарок дозволяє магістрат забирати, конфісковувати (книги), щоб цілому братству палітурного фаху не було перешкод. Також, щоб жоден книгар, друкар, купець не насмілювався давати жодних робіт вищезгаданим партачам, котрі мешкають як у місті, так і на передмістях та в інших містечках і селах, коли їм тут (у Львові) пани львівські палітурники всілякими роботами можуть і хочуть догодити. А якби який книгар або друкар спокусився та насмілювався видавати, а був би на цьому спійманий та оскаржений до панів львівських райців, повинен буде дати кари 14 гривень і книги, які тільки львівські палітурники можуть діставати, вільно їм забрати на потреби конфраатернії.

8-ме. Якби будь-який книгар або друкар, котрий торгує книгами, не навчаючись цього фаху, мав палітурне приладдя або тримав підмайстрів, хлопців чи також сам хотів займатися тим ремеслом, такому це буде заборонено. Й у такого, який би насмілювався, з відома панів райців (можна) забрати виготовлені книги, і він повинен покласти всі кари для львівської ради за (їхнім) розглядом, не відходячи від уряду.

9-те. Якщо котрийсь палітурник із будь-якого міста, містечка або села наважеться сюди, до Львова, привозити оправлені книги та їх продавати книгарям, потаємно уникаючи мит і податків, через це стається шкода його милості королю та цілій державі, та тому столичному місту (Львову), а також цілому товариству палітурного ремесла. З огляду на це, можна буде цехмістрам тієї конфраатернії такі книжки забирати та конфісковувати, яких половина буде належати тому місту, а половина – позивачеві. Якби такі книжки купив таємно книгар або крамар, а був би спійманий львівським палітурником, такий повинен (книжки) повернути, з втратою ціни, та віддати львівському раєцькому урядові ухвалену кару. Це ж має розумітися і про тих, які на львівських передмістях та юридиках живуть, які такі оправлені книжки до Львова приносять, а не мають жодного відношення до місцевої конфраатернії.

10-те. Хочемо і постановляємо, щоб жоден палітурник руської релігії не намагався робити як польських, так і латинських книг, ані з друкарні, від книгарів та з монастирів жодних робіт не виносити, ані їх робити в монастирях, оскільки не хочуть тримати з нами конфраатернію. Запобігаючи цьому, коли якийсь палітурник руської релігії, не прийнятий до конфраатернії, робив би

так польські та латинські книжки або в нього були (такі) проти цієї постанови, тоді, з відома львівського уряду, вони мають бути заборонені до конфраатернії в будь-якому місці, скільки би їх не було. Також ті, хто крамарськими речами торгує, щоб не наважувалися жодних книжок, окрім узятих від панів палітурників конфраатернії, у Львові продавати, під вищезазначеною карою.

11-те. Оскільки бачимо, що цей палітурний фах тут, у Львові, занепадає, податки для держави та місту Львову зменшуються, а це тому, що різні люди міського права не мають, але залишаються по інших ґрунтах, юридиках, протекціях, не платять жодних податків як державі, так і місту, продають різні книги та книжки, новооправлені по різних місцях і вулицях, торгах, крамах, ніде не навчаючись цього ремесла, цілком відіймають прожиток нашим палітурникам і до занепаду провадять, а (палітурники), які залишаються в порядку конфраатернії, всі податкові тягарі порівно з іншими львівськими цехами несуть. Запобігаючи цьому, постановляємо, щоб жоден друкарчик, як і будь-який інший чоловік, (не продавав), окрім книгарів, а також львівських палітурників, яким вільно такі оправлені книжки, великі та малі, продавати, під втратою таких книг і книжок та карою 14 гривень, з яких половина має належати львівському урядові, а половина – тій палітурній конфраатернії.

12-те. А що так часто стається, що деякі пани книгари та друкарі віддають до оправи книги та книжки в секстернах¹, котрі слугують для побожних цілей, як також і різні (інші книги), минаючи львівських палітурників, що вчиняється зі зневагою католицьких людей, з образою та висміюванням образків, що є в книгах, з великою погордою єврейського народу, а також політичних прав і зі зменшенням прожитку для палітурників львівської конфраатернії. Цьому запобігаючи, постановляємо, щоб не насмілювався жоден віддавати євреям книг і книжок до оправи, під втратою тих книг і книжок, під карою 50 гривень, з яких половина має належати львівському раєцькому урядові, а половина (підє) на потреби палітурної конфраатернії. Також, щоб євреї не сміли ті католицькі книги та книжки оправляти, також оправлені розносити по місту, під карами, яких львівські палітурники будуть домагатися перед воєводським судом.

13-те. Оскільки конфраатернію того палітурного фаху в тому славному місті Львові встановлюємо та засновуємо, тому постановляємо, щоб депозиція, або миття, підмайстрів була дійсною тільки власне львівської конфраатернії, за винятком інших міст, як Краків та Познань. Оскільки багато майстрів того ремесла мешкають у містах та містечках, які належать до тієї (Польської) корони, та хлопців без порядку випускають, не тримаючи з ніким конфраатернії, хочемо, щоб такі учні, для кращого вивчення ремесла та гідного визволення у цехмістрів тієї конфраатернії, відповідно до їхньої вправності в ремеслі, “цейтувалися” та ними були визволені. Це має розумітися і про львівських палітурників, які непорядно свої роки (навчання) відбули.

14-те. Коли би якийсь майстер помер або майстрова, або син, або також донька, то його молодші майстри мають нести до гробу, під карою 6 гр. Тим же способом і підмайстри майстрівську челядь повинні нести, під тією ж карою 6 гр. Також усі майстри з дружинами та підмайстри повинні бути на похороні та панахиді і не відходити, аж поки все не пройде, під вищеписаною карою.

15-те. Який би майстер в іншого відмовив підмайстра або учня чи без порядку прийняв, за такий вчинок мусить дати до братської скриньки 15 гривень, а того підмайстра послати назад до того майстра, у якого його відмовив. При цьому, щоб жоден майстер не мав учня на пробі довше ніж чотири тижні, під карою 2 гривень, і після чотирьох тижнів повинен його майстер записати в конфраатернії під час зборів, з відома всіх братів тієї конфраатернії. Учень від запису повинен дати 2 зл. 15 гр., від виписки також – 2 зл. 15 гр., писареві – 6 гр., та підмайстрів пригостити за звичаєм.

Жоден львівський майстер того палітурного фаху не повинен невизволених хлопців брати у підмайстри, коли не буде визнаний наперед підмайстром, під карою 10 гривень, половина з них – урядові, половина – конфратернії.

16-ге. Коли якомусь підмайстрові випаде відправляти в (товариство) підмайстрів, повинен це робити таким чином. Насамперед після свого впису або визволення за два тижні має дати за своїми можливостями учту для підмайстрів у свого майстра, у якого перебуває на умові. Після цього за два тижні вчинити запис у тій же господі та віддати срібний клейнод, за звичаєм, (вартістю) половини битого таляра. А потім зробити депозицію у час, визначений цехмістрами, бо без цього не можна називатися повним підмайстром. При цьому, який би мандруючий підмайстер палітурного фаху не прийшов до того міста Львова, щоб не насмілювався без відома цехмістрів, коли би хотів сам зупинитися, (зробити це), але повинен буде осісти з їхнього відома, де йому визначать цехмістри.

17-ге. Підмайстер, який хотів би відійти від свого майстра та піти у мандрівку до іншого майстра, не має відійти від нього, аж поки за два тижні до цього своєму майстрові не скаже, під карою двох вохлонів. Також перед львівським ярмарком, перед Великоднем, перед (Зеленими) святами, перед Різдом щоб не насмілювалися просити про відхід, тільки за чотири тижні, а по тому часі – за два тижні, під карою двох вохлонів. Потім підмайстер того фаху, який одружився би, вільно має працювати підмайстром, поки хоче, а коли би хотів стати майстром, такий, що має дружину, мусить робити рік та шість тижнів у одного майстра та відбути штуку, відповідно до вищеописаного порядку. А коли би хотів бути підмайстром, вільно йому так залишатися, але його дружина не може біля нього книг робити в нікого, ані зі своїм чоловіком нікому не помагати.

18-ге. Якби майстер звільнив майстра або учня з його років, то він після визволення у свого майстра мусить відробити півроку – (термін), що зветься “беан”, а майстер не повинен йому платити понад 15 гр., а підмайстрові, який має руку майстра, – по 1 зл. А коли би підмайстер відійшов у мандрівку, то при поверненні назад з мандрівки, не повинен в іншого майстра працювати, але у того, в якого вчився, має робити два тижні. Кожен підмайстер того фаху, який би у свого майстра вчасно на обід не прийшов або вдома не ночував, такий має бути покараний у конфратернії та дати до скриньки тієї конфратернії 15 гр., і поставити свідків про свій нічліг.

19-ге. Підмайстер, який би залишався на роботі у свого майстра, а хотів би у мандрівку піти, повинен сказати про це, за звичаєм, за два тижні, а після двох тижнів має порухатися та шанобливо відійти, і має йти до цехмістрів з проханням про роботу. А коли би мав волю на мандрівку, то не має йому бути заборонена, лише має повідомити, як вище згадано, своєму майстрові. Після двох тижнів, за звичаєм, мають йому підмайстри другий “вишинк” справити та гідно в дорогу випроводити. Підмайстер, який повідомить своєму майстрові про мандрівку, а після цього не піде в дорогу та не отримає “вишинку”, зобов’язаний дати до скриньки конфратернії два вохлони та заплатити підмайстрам “вишинк”. Будь-який підмайстер, котрий пішов би в мандрівку, не має ніде працювати приватно, але має мандрувати за порядком столичного “палітурного” міста. Коли би про нього щось виявилось (недозволеного), такий мусить бути покараний.

20-ге. Підмайстри мають сходитися під час сухеднів до конфратернії, а там кожен підмайстер повинен дати до скриньки 12 гр., а це на підтримку хворого підмайстра. А коли підмайстер захворіє у свого майстра та буде хворий тиждень, (його утримуватиме майстер), а якби більше, то не має його більше утримувати майстер, але має повідомити цехмістрам про цей випадок. Там повинні його утримувати з братської скриньки протягом другого тижня, а якщо довше – мусять подбати про його місце. Якби помер, мають цехмістри його одяг продати та за те, що би мав (грошей) із заробленого вохлона, справити йому похорон.

21-те. Коли би хотів підмайстер того фаху до палітурного порядку вступити, щоби був добре вивчений і вправний у своєму ремеслі, повинен в одного майстра на умові бути рік та шість тижнів. І жоден (підмайстер) не має бути допущений до конфратернії, який не показав двох листів: один – про народження, другий – про навчання та визволення свого ремесла, як учився п'ять років, під печаткою. При тому мусить просити панів цехмістрів, щоби були збори панів співбратів палітурного фаху і на зборах повинен скласти екзамен.

22-те. А коли те відбуде, повинен буде відробити той підмайстер чверть року в одного майстра, який йому буде визначений панами цехмістрами. При тому має старатися у того майстра про порядок конфратернії, а це для того, щоби скласти екзамен. Коли є добре вивчений у науці, – хай покаже пробу свого ремесла, але насамперед повинен буде мандрувати два роки, якщо не є мандрівним підмайстром, потім має вимагати показати штуки, які мусить робити. Якщо майстрівський син – половину штук, якщо учень, який записується на п'ять років, то зобов'язаний робити всі штуки та виконати всі вищезгадані повинності, які мають йому показати. Насамперед мусить показати пробу, яку звать штуками. Повинен робити у того майстра, якого йому з конфратернії брати визначать у цехмістрів, і такий жоден не має бути допущений до штуки, тільки той, що є доброго народження та у своєму фаху добре вивчений і визволений. І така має бути штука палітурного ремесла.

23-те. Кожен підмайстер того фаху повинен сам виробити штуку власними руками та своїм коштом у цехмістра, у якого йому визначать, як екземпляри, так і весь наклад, належний до тих штук. Такі штуки повинні бути виготовлені: *Missae Romanum in folio*, далі – *Breviarium Romanum* на quarto, в одній частині *Horae diurnae*, in octavo, *Grammatyca* Емануеля Альварі. Ті штуки мають робитися всі золотисто, обкладинка – в червоній тисненій шкірі, на шкірі з гданськими візерунками; молитви польською мовою – *Heroina*, *Officium*, *Krotkie zebranie*, *Winnica*, *Kwiatek liliowy*². Ті мають бути зроблені без найменшої вади – золотисті, оправа з кошів або капів з гданськими візерунками. А коли ті штуки буде робити, старші майстри мусять контролювати ту роботу, щоби не виконувалася кимсь іншим, а той підмайстер повинен дати знати старшим майстрам, коли буде над тими штуками працювати, а без них не має робити. А коли такі визначені штуки закінчить, повинен у конфратернії всім майстрам до уваги показати. Якщо при передачі тих штук виявилася якась хиба, тоді не мають визнати виготовлення штук, але знову повинен чверть року відробити у майстра, якого йому визначать. А це для того, щоби краще вивчився фаху. Потім знову мусить вимагати робити вищеописані всі штуки. А якби знову щось недосконале зробив, то має здатися на волю панів майстрів. А після показу повторних штук і визнання всіх майстрів, якщо будуть (штуки) визнані та прийняті, повинен учту в конфратернії справити. При передачі (штук) мусить повідомити, чи хоче стати майстром палітурного фаху. “Оповідного” має дати до скриньки 12 зл. на цехові потреби.

24-те. Придивившись до всіх ремесел, де жоден майстром не може бути названий, тільки той, хто порядно та достатньо свою штуку зробить, тому хочемо та постановляємо, щоби жоден підмайстер без виконання штук не був прийнятий до цеху, поки своєї штуки не покаже, а грішми її не може викупити. Ті штуки мають бути презентовані таким способом. Насамперед повинен пан молодий штукмістер через пана молодшого брата свої штуки презентувати по одній. Їх пани старші повинні оглядати, зважаючи на кожну деталь у штуці. Якщо належно зроблена, то мають спільно дати знати, а не повинні перешкоджати один одному, під карою 8 зл. І так усі по черзі штуки мають бути презентовані, а пан писар з конфратернії зобов'язаний старанно все записати, що то за штука, подана молодшим майстром на перегляд та більшістю голосів прийнята.

25-ге. Якби котрийсь підмайстер хотів вступити до палітурної конфрадернії, то він повинен прийняти міське львівське право та жити у Львові, прийняти палітурну конфрадернію, відповідно до прав і порядку, та в усьому керуватися відповідно до тих прав і порядку. А якби такий конфрадернію прийняти не хотів, тоді йому має бути заборонено виконувати палітурне ремесло, під карою 50 гривень. Та кара, як й інші, має бути обернена на прийняття таких (підмайстрів) до конфрадернії. Обтяжувати (такого) не будуть, тільки на користь усієї конфрадернії, окрім “оповідного”, зі своєї скромності та відповідно до можливостей (дасть) 131 польський зл., поділяючи на три частини для виплати тій палітурницькій конфрадернії, в кожній частині по 43 зл. 20 гр., та справить одну учту, за своєю волею та можливостями, при вступі до конфрадернії.

26-ге. А коли відповідно до всіх пунктів буде чинити та просити панів про місце, щоб йому дали в конфрадернії, то відібравши в конфрадернії визначене місце, повинен дати до скриньки при своєму вступі 43 зл. 20 гр., і мають йому всі пани майстри наказати, як поводитися в конфрадернії майстрові того палітурного фаху. Вступивши до цеху, мусить відбути послуги тій конфрадернії один рік та шість тижнів, відповідно до потреби панів старших, поки після нього інший не прийде.

Ми тоді, згадані райці міста Львова його королівського маєстату, дізнавшись добре та зваживши вищеописаний порядок статей, які славетні Станіслав Стжешенський та Якуб Стронський, майстри палітурної конфрадернії, львівські міщани польської релігії, подали до читання, зважання та підтвердження, оскільки зі слухних і пристойних причин є встановлений для порядку майстрам, підмайстрам, хлопцям палітурного фаху і нічого в собі не має, ані вигадусе (такого), щоби шкодило для загальної користі того міста, прикраси та гідності того ремесла, а особливо бажаючи, щоб при такому порядку, за звичаєм інших цехів, затрималися і ті у своїх палітурних фахах майстри, підмайстри, челядь, хлопці, котрі тепер є і в майбутньому будуть, у всілякому послуху, при гідних звичаях і в згаданій повинності. Тому, покликавшись на Божу допомогу, силою прав і привілеїв, наданих нам найяснішими польськими королями, нашими милостивими панами, повагою нашого уряду конфрадернію їм заклали, як і тією нашою грамотою відтепер закладаємо й утверджуємо, вищеописані статті, всі та кожну зокрема, підтверджуємо та зміцнюємо на вічні часи, обіцяючи за нас самих і наших наступників на раєцькому уряді, всіх майстрів палітурного фаху і тих, які будуть належати до згаданої конфрадернії, при вищеописаних порядках і статтях непорушно зберігаємо і тих, котрі були би проти, будемо, під карою, захищати. До тих вищеописаних пунктів і статей згадані майстри того фаху, бажаючи відразу добре керування мати, обрали собі на цей рік згідно цехмістрів славетних Станіслава Стжешенського та Якоба Стронського, до підтвердження презентували, яких ми аж до наступної елекції владою нашого уряду підтвердили. Для кращого довір'я та певності, як і засвідчення, печатку нашого раєцького уряду наказали притиснути. Діялося у Львові на ратуші 1 листопада, року Божого 1740.

В. І. Купінський, пресвітлого міста королівського маєстату Львова секретар.

¹ Секстерн – тут: друковані, неоправлені, одноаркушеві складки паперу.

² Штука обіймала такі позиції (за сучасним бібліографічним описом): *Mszał rzymski; Brewiarz rzymski; Horaе diurnae propriae ss. Patronum Regni Poloniae.* – Kraków, 1646; *Alvarus E. De institutione grammatica.* – Poznań, 1586; *Pollacz R. Heroina chrzescijańska.* – Sine loco, 1706; *Ibid.* – Częstochowa, 1724, 1733, 1740; *Officium – pabożeństwo do Matki Boskiej lub świętych* (точної назви не знайдено); *Krotkie zebranie* (назва не ідентифікована); *Piotrkowczyk S.T. Winnica Chrystusa Pana.* – Kraków, s. a.; *Ibid.* – Kraków, 1724; *Gorczyn J.A. Kwiatki liliowe modlitwami nabożnemi woniaiące.* – Kraków, s. a.; *Ibid.* – Gdańsk, 1671; Kalisz, 1704.

1744 р., листопада 22, Гродно

Август III підтверджує грамоту львівських райців від 1 жовтня 1740 р., яка містить статут львівського цеху палітурників із 26 статей

Ориг.: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 825. Документ у вигляді зошита з чотирьох пергаментних аркушів (41,5x30,5 см), у напівтвердих темно-коричнево-червоних шкіряних обкладинках із золотим тисненням; на обох обкладинках посередині зображення орла, поряд напис: “Prawo nowostanowione przez nayiasnieyszego Augusta Trzeciego krola Polskiego potwierdzone confraternii introligatorskiej Lwowskiej nadane roku Pańskiego 1744”. Ініціал “O”. Напис: “1745, feria 4-ta post dominicam Reminiscere quadragesimalem proxima ad acta officii consularis Leopoliensis productum, susceptum et ingrossatum. J. Czechucki notarius manu propria” (XVIII). Печатка відсутня, залишився шматок жовтої стрічки, яка проходить через корінець зошита.

Коп.: AGAD, МК, КК, ks. 102, k. 79-86. Напис копієця: “Statut konfraternii introligatorskiej we Lwowie przyjęty przez magistrat Lwowski 1 X 1740 r. u potwierdzony przez Augusta III w Grodnie 22 XI 1744 r.”.

Облята: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 118, с. 300 (згадка в протоколі про обляту в расцькі книги).

Опубл.: Statut konfraternii kunsztu introligatorskiego we Lwowie z 1740 r. / Opr. W. Tyszowski // Ze skarbcza kultury. – Warszawa, 1978. – Z. 30. – S. 175-190.

Август Трzeci z Bozey łaski krol Polski. Oznamujemy tym listem przywileiem naszym wszem wobec y kazdemu z osobna, komu o tym wiedziec należy, iz produkowane było przed nami całego magistratu miasta naszego Lwowa prawo pod datą dnia pierwszego pazdziernika roku Pańskiego tysięcznego siedemsetnego czterdziestego sławetnym y uczciwym kunsztu introligatorskiego mieszczanom Lwowskim nadane y supplikowane nam jest przez panow rad naszych y urzędnikow dworu naszego, abysmy pomienione prawo powagą naszą krolewską zmocnili y zatwierdzili, ktore od słowa do słowa tak się w sobie ma.

Далі наводиться грамота львівських райців від 1 жовтня 1740 р., яка містить статут цеху львівських палітурників (див. док. № 196).

My tedy August krol do pomienioney supliki łaskawie się nakłoniwszy przyrzeczone prawo y artykuły wyzey de tenore suo wyrazoni we wszystkich punktach, klauzulach y kondyciach stwierdzic, aprobowac y umocnic umyslilismy, jakoz ninieyszym listem przywileiem naszym (in quantum prawu pospolitemu nie są przeciwne), powagą naszą stwierdzamy, arobuiemy y umacniamy, y wiecznego waloru miec chcemy. Na co dla lepszey wiary ręką się własną podpisawszy pieczęc koronną przycisnąc rozkazalismy. Dań w Grodnie dnia XXII miesiāca Listopada, roku Pańskiego MDCCXLIV, panowania naszego XII roku.

Augustus [III] rex.

Potwierdzenie prawa względem postanowienia niektorych punktow konfraternii kunsztu introligatorskiego w miescie Lwowie służącego.

Jacek Ogrodzki regent kancellaryey wielkiej koronney.

Август III, Божою ласкою король Польщі. Повiдомляємо даною грамотою нашого привілею всім загалом і кожному зокрема, кому про це потрібно знати. Що представлено перед нами документ цілого магiстрату нашого міста Львова з датою: 1 жовтня, року Божого 1740, наданий славетним і шановним львівським міщанам палітурного фаху, і просили

нас, щоб згаданий документ нашою королівською владою ми зміцнили та підтвердили. Цей (документ) дослівно таке в собі має.

Далі наводиться грамота львівських райців від 1 жовтня 1740 р., яка містить статут цеху львівських палітурників (див. док. № 196).

Тоді ми, Август [III], згаданий король, ласкаво прихилившись до згаданого документа, вважали (за потрібне) вищезгадані статті зі своїм змістом у всіх пунктах, клаузулах та умовах підтвердити, схвалити та зміцнити, як і даною грамотою нашого привілею (наскільки не суперечить загальному праву) нашою повагою підтверджуємо, схвалюємо та зміцнюємо, й хочемо, щоб мав вічну міцність. Для чого для кращого довір'я, підписавши власною рукою, наказали притиснути коронну печатку. Дано у Гродно 22 листопада, року Божого 1744, нашого панування 12 року.

Август [III], король.

Підтвердження документа щодо встановлення деяких пунктів, які слугують конфратернії палітурного фаху в місті Львові.

Яцек Огородзький, регент великої коронної канцелярії.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ ЛІТЕРАТУРИ І ДЖЕРЕЛ

Історія Львова в документах і матеріалах — Історія Львова в документах і матеріалах: Зб. док. і м-лів / Упор. У. Єдлінська, Я. Ісаєвич, О. Купчинський та ін. — К.: Наукова думка, 1986.

Каталог — Каталог пергаментних документів Центрального державного історичного архіву УРСР у Львові. 1233–1799 / Упор. О. Купчинський, Е. Ружицький. — К., 1972.

ЛНБ — Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України. — Відділ рукописів.

Mazena, Документальні пам'ятки — *Mazena Л.* Документальні пам'ятки про музичне братство у Львові XVI-XVII століть // Записки Наукового товариства ім. Шевченка. — Львів, 1992. — Т. 226. — С. 199-222.

Привілеї, I — Привілеї міста Львова XIV-XVIII ст.: Зб. док. / Упор. М. Капраль. — Львів, 1998. — 640 с. (= Monumenta Leopoldina (Львівські історичні пам'ятки. — Т. 1)).

Привілеї, II — Привілеї національних громад міста Львова XIV-XVIII ст.: Зб. док. / Упор. М. Капраль. — Львів, 2000. — 576 с. (= Monumenta Leopoldina (Львівські історичні пам'ятки. — Т. 2)).

Соціальна боротьба — Соціальна боротьба в місті Львові в XVI-XVIII ст.: Зб. док. / Під ред. Я. Кіся. — Львів, 1961.

ЦДІАЛ — Центральний державний історичний архів України у м. Львові.

AGAD, MK — Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie. — Metryka Koronna.

AGAD, MK, KK — Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie. — Metryka Koronna, księgi kancelarskie.

AGZ — Akta Grodzkie i Ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum tak zwanego Bernardyńskiego we Lwowie. — Lwów, 1872. — Т. III; 1873. — Т. IV; 1875. — Т. V; 1876. — Т. VI; 1878. — Т. VII; 1883. — Т. IX; 1884. — Т. X.

Charewiczowa, Lwowskie organizacje zawodowe — *Charewiczowa Л.* Lwowskie organizacje zawodowe z czasów Polski przedrozbiorowej. — Lwów, 1929.

Czołowski A. Artykuł IX ustaw cechu rusznikarskiego lwowskiego — *Czołowski A.* Artykuł IX ustaw cechu rusznikarskiego lwowskiego z r. 1637 // Sprawozdania komisii do badania sztuki w Polsce. — Kraków, 1896. — Т. V. — S. CXXXIV.

Dodatek — Dodatek Tygodniowy przy "Gazecie Lwowskiej". — Lwów, 1853-1861.

Gum. — Gumowski M. Pieczęcie królów polskich. — Kraków, 1910-1920.

Horn, Regesty — *Horn M.* Regesty dokumentów i ekscerpty z Metryki Koronnej do historii Żydów w Polsce. 1697-1795. Т. 1: Czasy Saskie (1697-1763). — Wrocław, etc., 1984; Т. 2: Rzeczy Stanislawa Augusta (1764-1795). — Wrocław, etc., 1988.

Kowalczyk, Cech budowniczy — *Kowalczyk M.* Cech budowniczy we Lwowie za czasów polskich do r. 1772. — Lwów, 1927.

Łoziński, Złotnictwo lwowskie — *Łoziński W.* Złotnictwo lwowskie w dawnych czasach: 1384-1640. — Lwów, 1889; 2 вид. доповнене: Lwów, 1912.

Mańkowski, Lwowski cech malarzy — *Mańkowski T.* Lwowski cech malarzy w XVI i XVII wieku. — Lwów, 1936.

Morgensztern — *Morgensztern J.* Regesty z Metryki Koronnej do historii Żydów w Polsce (1574-1586) // *Biuletyn Żydowskiego Instytutu Historycznego.* — Warszawa, 1963. — N 47-48. — S. 113-129 (1588-1632); 1964. — N 51. — S. 59-78 (1633-1660); 1966. — N 58. — S. 107-150 (1660-1668); 1968. — N 67. — S. 67-108 (1669-1696); 1969. — N 69. — S. 71-108.

MRPS — *Matricularum Regni Poloniae summaria, excussis codicibus, qui in Chartophylacio Maximo Varsoviae asservantur.* — Varsovie, 1905-1999. — Pars I-VI.

Ossol. — Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu. — Rękopisy.

Piotrowski, Przywileje — *Piotrowski J.* Przywileje z XVI w. dla bractwa i cechu malarzy katolickich we Lwowie // *Lamus.* — Lwów, 1910. — T. 2. — Z 2. — S. 261-272.

Rastawiecki, Słownik malarzy polskich — *Rastawiecki E.* Słownik malarzy polskich. — Warszawa, 1851. — T. 2.

Soch., Herb — *Sochaniewicz K.* Herb miasta Lwowa. — Lwów, 1933.

VL — *Volumina Legum* / Ed. J. Ohryzko. — Petersburg, 1859-1860. — T. I-VI.

СЛОВНИК ЗАСТАРІЛИХ РЕМІСНИЧИХ ТЕРМІНІВ

Армата цехова — легка зброя, різні військові припаси й амуніція, що їх давали новоприйняті майстри на фортифікацію цехової вежі.

Балтазари (римарі) — столові майстри.

Біндас (зброярі) — вид холодної зброї.

Бунт (поворозники) — в'язка; вузол; пачка з 15 штук.

Буркат (котлярі) — платня підмайстра.

Вахмістр — старший підмайстер.

Визволення — завершення процесу навчання ремесла учнем; *див. також* Переміна.

Вишинк — проводи підмайстра у мандрівку його колегами, які відбувалися “при шинку”.

Вігілія — релігійна відправа напередодні великого свята.

Вірт (калитники) — старший підмайстер.

Войлок — тверда вовна.

Вотива — Літургія, яка відправлялася на чиєсь замовлення.

Вохлон — тижневий заробіток.

Всилання за роботою — пошук роботи за посередництва цеху підмайстром чи робенцем, який примандрував до міста.

Вугор — вид тілесних покарань підмайстрів у різницькому цеху.

Габелок — шкура теляти, шкура з шиї коня чи вола.

Габіт — чернеча ряса.

Гак — вид мушкета.

Гаптувальники — вишивальники.

Галас — вид матерії.

Гонти (теслярі) — оброблені квадратні колоди, призначені для перекриття.

Депозиція — урочисте прийняття до товариства підмайстрів; *див. також* Миття.

Дихтовна шкіра — щільна, туга шкіра.

Дреліховий — зроблений з грубого полотна.

З поля — тут: коли підмайстер приходить до цеху після мандрівки.

Завіт майстерні (котлярі) — покарання, яке полягало у сплаті шести вохлонів.

Загаювати цех — розпочинати цехові збори.

Звичай — тілесне покарання в цеху.

Каламар — посуд для зберігання чорнила.

Калитники — ремісники, які виготовляли сумки, гаманці та іншу дрібну галантерею.

Капрурок (сідлярі) — заслона на очі для коня.

Карбесери — вид різницького інструмента.

Квадранс — 15 хвилин, чверть години.

Кияк — різницький партач.

Кияцтво — різницьке партацтво; оплата за партацтво.

Кілоф (зброярі) — вид чекана, молот з гострим кінцем на зразок клина.

Кіца (римарі) — перо, чубчик на шапці, шоломі і т. д.

Клейнод — монета, табличка або інша річ (кафля, склянка та ін.), який у деяких цехах дарувався при вступі до товариства підмайстрів.

- Кнаб (ткачі) — підмайстер.
- Кнорований кубок (золотарі) — кубок, вироблений формі шишки або грона (від нім. Knappe, що спочатку означало готичний рослинний орнамент).
- Колети — шкіряні сукні.
- Корбач — ремінний бич, ремінь зі шкіри, який використовувався для тілесного покарання в цеху.
- Кордибан — козяча (часом теляча або овеча) шкіра, вичинена, пофарбована на чорно, червоно, жовто або позолочена; вироблялася у середньовіччі в Кордові (Іспанія), у XV-XVI ст. також – у Центрально-Східній Європі; використовувалася для оббиття стін та меблів; на Близькому Сході вживалася для виробництва взуття та шкіряної галантарії.
- Кульбака — дерев'яна основа сідла.
- Куфри — скрині.
- Ладівниця — шкіряна або бляшана торба для носіння амуніції для ручної стрільби.
- Легмістр (рушничники) — майстер, який навчав ремесла учня.
- Лейтух — жалобний одяг, який вдягали на похоронах.
- Лонт — шнур, насичений легкозаймистою матерією, який слугував при запалюванні набоїв.
- Лубок — прикраса на голові (вінець) молодої на весіллі.
- Магерка — низька, округла суконна шапка, обшита вгорі кольоровими шнурками; угорський головний убір.
- Магістерія — майстрівство, посада майстра.
- Майстерштука — *див.* Штука.
- Маслак (майстровець) — син майстра.
- Мателзак — подорожній наплечник.
- Метелка — вид манто (?).
- Мецезсі (сап'яники) — процес витравлення шкіри.
- Митльова магерка (шапкарі) — угорська жіноча шапка; висока селянська шапка.
- Миття — урочисте прийняття до товариства підмайстрів; *див. також* Депозиція.
- Мітюк (сідлярі) — чапрак на коня.
- Молодість — обов'язки новоприйнятого майстра, насамперед у церковних справах (як правило, тривали до вступу іншого майстра до цеху).
- Мунштук (сідлярі) — різновид вудил.
- Мухаср — вид дорогої матерії.
- Надраги (чинбарі) — штани.
- Невизволений син — син майстра, який не пройшов процедури визволення з учнівства.
- Нецки — широке плоске корито.
- Обіслати ціху — передавати цеховий знак від майстра до майстра, скликаючи їх на збори до цеху.
- Ольстра — кобура для зброї, припасована до сідла.
- Ольштерники — майстри, які виготовляли кобури до зброї та іншу шкіряну амуніцію.
- Ортове (ткачі) — податок, що його платив мандрівний підмайстер до скриньки підмайстрів, прийшовши до міста.
- Отець господи — майстер або підмайстер, у якого жили підмайстри та інша челядь.
- Партачі (стулярі, шкідники) — нецехові майстри.
- Пендети — паси для шпаги.
- Переміна — процес визволення учня; *див. також* Визволення.
- Перепиття (римарі) — додаткові заробітки підмайстрів та челяді.
- Перепиття (слюсарі) — фахові обов'язки підмайстра; *див.* Файронт.
- Плата — бляха; таблиця; кліше.
- Погранчарі — ремісники, що виробляли залізну частину кінської зброї (вездечка, стремена).
- Поєднати учня — домовитися про умови навчання.
- Понсове сукно — яскраве, червоне сукно.

- Прешинк (шапкарі) — визволення учнів.
- Проба — пробірний штемпель, який показує ступінь чистоти дорогоцінних металів.
- Пуйнал (мулярі) — вид зброї.
- Пукель (римарі) — локон, розетка, випукла прикраса.
- Пушка — скарбонка.
- Реквієм — тут: поминальна Літургія.
- Робенець — перехідний стан між учнем та підмайстром.
- Руптурний — поясний.
- Рушити — позвати до суду; оскаржити.
- Сап'ян — тонка, делікатна козяча шкіра, яку фарбували багатьма кольорами з застосуванням спеціальної технології; вироблялася на Близькому Сході та у Північній Африці, від XVI ст. — у Європі.
- Сап'яники — майстри, які виготовляли кольорові, багатооздоблені (на східний взірець) шкіри; майстри-шевці, які виробляли кольорове, насамперед жіноче, взуття.
- Сентимент — урочиста присяга при вступі до цеху майстра про дотримання цехових, міських і державних прав.
- Сохачки — вільні м'ясні торги, на які могли привозити товар всі охочі.
- Стипи — шви.
- Стулярі — *див.* Партачі.
- Сулеяти — тепле повстяне взуття.
- Сухедні — у католицькій традиції триденний піст на тиждень щокварталу (у ті дні у цехах відбувалися обов'язкові збори із пізнішою участю у заупокійних богослужіннях).
- Тамборк (тарборк) (шапкарі) — щоденна норма виробітку підмайстра.
- Тандета — продаж вживаних та відремонтованих речей.
- Тандетник — продавець вживаних та відремонтованих речей.
- Ташка — кишеня; торба; шкіряне покривало рукоятки мечів.
- Тибінка (сідлярі) — бічні шкіряні паси, які звшуються із сідла для прикраси.
- Тломок — сумка.
- Трамики — дерев'яні бруски.
- Трибувати — висилати лист до цехів у сусідніх містах за підмайстром чи майстром, який порушив цехові звичаї, з вимогою його покарати або відслати назад.
- Трингельт — *див.* Трункаль.
- Трунгельт — *див.* Трункаль.
- Трункаль (трингельт, трунгельт) — додатковий заробіток підмайстра.
- Унльофт — циферблат.
- Файронт (слюсарі) — фахові обов'язки підмайстра; *див. також* Перепиття.
- Фара — катедральний католицький храм.
- Фарба або галун — вид матерії.
- Флядер (столярі) — шар, верства деревини.
- Флячек (різники) — нутрощі, кишки тварин.
- Фольдровий (шапкарі) — якісний, належний.
- Хабелок (чинбарі) — шкіра, виправлена з дорослого теляти.
- Цейтувати — *див.* Цейтувати.
- Цейтувати — працювати певний випробувальний період учнем після визволення з учнівства або (для синів майстрів) перед вступом до братства підмайстрів.
- Церограф — грамота із засвідченням боргового зобов'язання.
- Ціха — цеховий знак, яким обсилали членів цеху, скликаючи на збори до цеху.
- Цугант — загальні збори майстрів.
- Чамлет — матерія з козячої вовни, вироблена в Азії.
- Шабелтас — піхви.

- Шабрак — чапрак; прикриття для коня; ослона.
- Шейдування — процес відділення дорогоцінних металів від інших.
- Шинк — частування своїх колег підмайстром.
- Шинкар (кушнірі) — тут: майстер, у якого живуть підмайстри; *див. також* Отець господи.
- Шинковний — впорядкований, привілейований.
- Шифтері (зброярі) — ремісники, які виготовляли приклади для ручної стрільби.
- Шкідники — *див.* Партачі.
- Шкіра стайфована — оздоблена шкіра.
- Шкляниця — скляне вікно (?).
- Шпери (зброярі) — підставка для молота під час затримки при останньому ударі.
- Шпінель (золотарі) — мінерал з родини шпінелевих, який використовувався у золотарстві.
- Шрут — дріб.
- Штепований — зашитий.
- Штихове (шевці) — податок, який сплачували приїжджі шевці місцевому шевському цеху для надання права торгівлі своїми виробами під час ярмарків.
- Штука (майстерштука, проба) — зразковий виріб чи кілька виробів, які виготовляв підмайстер при вступі до цеху.
- Штукмістр — підмайстер, який виготовляв штуку чи майстерштуку.
- Штукфарк — *див.* Шуффарк.
- Шуффарк (штукфарк) — заробіток підмайстра від виробітку.
- Юк — вид торби.
- Юргельт — річний заробіток.

МЕТРОЛОГІЧНО-НУМІЗМАТИЧНИЙ СЛОВНИК

I. Метрологічні терміни

- Анталок** — мала бочка для вина місткістю 9-18 гарнців.
- Безмін** — міра ваги, яка застосовувалася насамперед до воску і складала 3,3 кг.
- Бочка** — міра об'єму сипких та рідких тіл від 36 до 122 гарнців; руська бочка була місткістю 232 л.
- Вар** — міра об'єму для виготовлення алкогольних напоїв, що дорівнювала трьом бочкам.
- Віртель** — 25 штук
- Гарнець** — міра сипких та рідких тіл, яка становила 4 кварта; у Львові була місткістю 3,84 л.
- Камінь** — міра ваги, яка складала найчастіше 32 фунти; у Львові містила 10 безмінів.
- Кварта** — міра об'єму сипких та рідких тіл.
- Колода** — міра сипучих тіл різного об'єму залежно від місцевості; львівська колода дорівнювала 532 польським фунтам або 8 півміркам.
- Корець** — міра об'єму сипких та рідких тіл, яка містила 20-32 гарнців (80-128 л.).
- Лікоть (львівський)** — міра довжини, яка дорівнювала 73,2 см.
- Лут** — міра ваги, що вживалася для вимірювання коштовностей; складала 1/32 фунта або 12-13 г.
- Мірка** — міра об'єму сипких та рідких тіл.
- Півмірок** — міра об'єму сипких тіл, яка складала 1/8 колоди; у XVI-XVIII ст. містила 24-32 гарнці.
- Постав** — міра довжини, яка застосовувалася для вимірювання тканин і складала 32 локті.
- Фунт (львівський)** — міра ваги, яка дорівнювала 405 г.
- Штука** — міра довжини, яка складала 48 локтів.

II. Нумізматичні терміни

- Вердунок руський** — грошово-лічильна одиниця, яка відповідала 15 польським гр.
- Галер** — дрібна монета вартістю 1/12 широкого гроша.
- Гривня** — лічильно-грошова одиниця, яка дорівнювала 48 гр.
- Гріш менший (вутький, краківський)** — срібна монета, вперше відкарбована бл. 1367 р. (за іншими даними біля 1338-1346 рр.); за зовнішнім виглядом подібний до празького гроша, однак гіршої якості.
- Гріш широкий (празький)** — срібна монета, яка карбувалася в Чехії у XIV – першій половині XVI ст. і була поширена на українських землях у XIV-XV ст.
- Денарій** — дрібна білонова монета польського карбування XIV – початку XVII ст.
- Золотий угорський** (червоний, флорен) — золота монета, яку карбували у XIII ст. у Флоренції, пізніше – у багатьох європейських країнах (зокрема, у Польщі – після 1320 р., в Угорщині – з 1325 р.).
- Квартник** — срібна монета, яку карбували в XIII-XIV ст. в Сілезії та Великопольщі, а також у XIV-XVI ст. в Польщі та Литві; мала вартість 1/2, 1/4, а потім 1/6 гроша.
- Копа** — грошово-лічильна одиниця, яка дорівнювала 60 литовських або 75 польських грошей.
- Півторака** — низькопробна срібна монета вартістю 1,5 гр., яка карбувалася у XVII-XVIII ст. і була широко розповсюджена на українських землях.

Скоєць — грошово-лічильна одиниця, яка дорівнювала 1/24 лічильної гривні (4 гр.).

Таляр — високопробна срібна монета, яка карбувалася з початку XVI ст. у Чехії, з 1580 р. — у Речі Посполитій.

Фертон — грошово-лічильна одиниця, яка відповідала 12 гр.

Шеляг — назва білонових та мідних монет типу шилінга в Речі Посполитій, які з'явилися в результаті реформи Стефана Баторія у 1579 р.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

арк. — аркуш
вч. — вчений
гр. — гріш
зл. — злотий
див. — дивись
док. — документ
зв. — зворот
кг. — кілограм
кн. — князь
коп. — копія
м. — місто
оп. — опис
опубл. — опубліковано
ориг. — оригінал
л. — літр
р. — рік
с. — сторінка
св. — святий, свята
см — сантиметр
спр. — справа
ст. — століття
транс. — трансумпт
ф. — фонд
cz. — część
etc. — et cetera
p. — pagina
s. — strona
t. — tom
v. — versus
vol. — volumen
z. — zeszyt

ПРЕДМЕТНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПОКАЖЧИК

- адюльтер *див.* блуд
азартні ігри *див.* гра
альбом *див.* реєстри
амуніція 201, 545, 586, 676
апеляція 6, 25, 36, 161, 166, 175-177, 197, 244,
274, 282, 291, 401-402, 412, 429, 438, 470,
474, 485, 521-522, 526, 544, 549, 567, 623,
639, 668-670, 675, 724, 743
аптекарі 720-737
армага 81, 258, 271-272, 274, 281-284, 402-403,
413-414
архієпископи 492, 554-562, 565, 569-570
асесори *див.* столові
балтазари 257, 305; *див. також* підмайстри
бархани 329, 340, 524
безпорядки 662
безсоромність *див.* проституція
бенкети *див.* учти
бійки 90, 99, 151, 323, 384, 602
білизна 40, 152, 384
блуд (адюльтер, перелюб, розпуста) 122, 133, 153,
256, 303, 322, 340, 356, 417, 426, 438, 662,
742
бляха 106, 143, 161
бляхарі 105-109, 693
богослужіння (відправа) 24, 35, 39, 81, 120, 132,
133, 150, 152, 161, 173, 215, 220, 248, 257,
273, 284, 305, 329, 339, 349, 356, 376, 379,
383, 427, 437, 448, 469, 479, 487, 492, 560,
603, 625, 645, 663, 670, 676, 716; *див. також*
Літургія, панахида
бондарі 5, 15, 17-22, 24-26
борги 59, 77, 108, 174, 184, 190, 257, 270, 340,
427, 521; *див. також* заборгованість
бохлон *див.* вохлон
бочки 15, 17, 25, 89, 436, 452; *див. також* кадлу-
би
брак 89, 98, 304, 317, 320; *див. також* нагани
бритва 705
броварники (пивовари) 672, 676-682
броварні 16, 25, 543-544
бубністи 716
бунти 59, 357
бунтівники 99, 492, 561; *див. також* порушники
бурграбії 2, 650
буркат 90; *див. також* заробіток
бурмистри (президенти, їхній уряд) 16-17, 19,
25, 35, 38, 43, 68, 71, 96, 101-102, 108, 120,
123-124, 149-150, 153, 166, 175-177, 188,
195-196, 213, 215-216, 225, 239, 244, 260, 272,
338, 342-343, 373, 432, 440, 460, 463, 469,
473, 475, 479, 485, 487, 508, 518-520, 523-
524, 526, 543, 561, 567, 581, 587, 603, 622-
623, 625, 668-669, 697, 702, 707, 733, 742
вахмістри 270, 341, 376; *див. також* підмайстри
вбрання 184, 190; *див. також* одяг, шаги
вдови (удови) 37, 51, 59, 81, 88-89, 97, 112, 121-
122, 134-135, 166, 174-177, 243, 256, 258,
270, 284, 303, 319, 321, 323, 330, 341, 344,
360, 401, 412, 417, 425-426, 437, 441, 452,
519, 521-522, 544, 566, 579, 625, 687, 697,
706, 742; *див. також* сестри цехові
вежі цехові 58-59, 89, 97, 121-122, 152, 201, 214,
223, 258, 268, 272, 273, 282, 318, 376, 400,
411, 474, 486-487, 545, 579, 582, 587, 588,
603, 639, 643, 675-676
вердунок руський 160, 188
взуття 50, 144, 214, 225, 290, 503
вибірочі *див.* елекція
вивчення 81, 97, 106, 113, 149, 162, 213-214, 240,
268-269, 271, 321, 399, 410, 457, 602, 742,
744; *див. також* навчання, наука
визволення 21, 50, 60, 106, 113, 120, 122, 132,
134-135, 137-138, 173, 174, 197, 223, 240-
241, 249, 256, 284, 293, 302-303, 305, 321,

- 349, 399, 425, 436, 458, 469, 474, 475, 624, 662, 668-669, 676, 687, 724, 742, 744-746
- вийти заміж 122, 176, 243, 270, 344, 360, 401, 412, 425, 426, 519, 566, 625, 687, 706; *див. також* одруження
- виключення з ремесла 438,474; *див. також* покарання
- винарі 523
- вино 292, 424, 523
- випивка 151; *див. також* п'янство
- вироби 5, 16-17, 26, 38, 43, 77, 89, 113, 120, 121, 135-136, 144, 162-163, 184, 202, 213-214, 223, 242, 303, 330, 341, 363, 369, 425, 427, 433, 436-437, 440, 502-503, 578, 586-588, 628, 686, 733; *див. також* роботи
- вишивальники (гаптувальники) 230, 306, 419, 424-428
- “вишинк” 745
- вівгарі 36, 306, 339, 357-358, 391-392, 428, 479, 487, 492, 543-545, 557, 586, 588, 622, 624-625, 662-663, 668-670, 676
- віддалення від ремесла 273, 282, 303, 357; *див. також* покарання
- відправа *див.* богослужіння
- відступники *див.* схизматики
- війти 153, 177, 245, 329, 340, 729-730
- вірмени 112, 124, 135, 144, 137, 274, 283, 290-291, 294, 306, 403, 424, 427-428, 553, 578, 587-588, 634, 638, 652
- вірти 232; *див. також* підмайстри старші
- віск 25, 26, 36, 38-40, 49-51, 58-60, 69-72, 81-82, 89, 91-92, 97-100, 102, 109, 114, 120-123, 134, 136-137, 139, 145, 152, 161-163, 185, 189-191, 197-198, 202-203, 216, 224, 233, 245, 249, 258-259, 269-274, 282-285, 296, 303, 305-307, 330-331, 334, 340-342, 345, 347, 350-351, 357, 369-370, 375-377, 379-380, 384-385, 401, 403-404, 412, 426, 428-429, 437-438, 454, 458-459, 475, 487-489, 544-546, 558, 579, 589, 603, 607, 623-624, 650, 655, 662-664, 669-670, 676-678, 688-689, 692-693, 698, 717-718, 721-722, 730
- владики 391, 560
- вовна 339, 399, 402, 410, 412, 414
- воєводи (іхній уряд) 2, 205, 292, 344, 363, 498, 500, 543, 595
- волохи 588
- вохлон (бохлон, тижневий заробіток) 59, 77, 89-91, 97-98, 107, 121, 136, 150-152, 163, 166-167, 249, 403, 405, 412-414, 425, 745; *див. також* заробіток
- впис 268, 518, 547
- вступ (прийняття) до цеху 16, 18, 25, 50, 59, 69, 88-89, 97, 99, 113, 120-121, 137, 144, 160-161, 173-176, 188, 215, 223, 241-242, 248, 256-258, 269, 271-272, 282, 284-285, 302-303, 305, 319, 334, 348, 350, 363, 374, 392, 401-402, 412-414, 425-426, 447, 452, 458, 484, 518, 522, 542, 573, 589, 621, 623-624, 626, 644, 687, 692-693, 696-697, 705, 711, 725, 742, 747
- вступне 25, 36, 68, 69, 81, 97, 106-108, 112, 134-135, 137, 159, 173, 175, 214, 220, 223, 231, 241, 248, 256, 258, 270, 271, 284, 291, 293, 302, 385, 399, 401-402, 411-412, 424-425, 447, 542, 566, 643, 669, 676, 686; *див. також* податки
- “вугор” 662, 668-669; *див. також* покарання тілесні
- вудила 144
- вуздечка 68, 255
- вчитися ремесла 37, 59, 88, 97, 106, 107, 112, 120-122, 134, 174, 255, 284, 303, 321, 401, 403, 412, 413, 425, 426, 437, 579, 638, 643, 687, 697; *див. також* навчання, учні
- в'язниці *див.* ув'язнення
- гаківниця 582
- галер 329-330, 333-334
- галуни 524
- гамани для грошей 243
- ганити ремесло 60, 91, 121, 136, 175, 248, 305, 318, 323, 350, 427, 578, 677, 688
- гаптувальники *див.* вишивальники
- герби (знаки) 15, 17, 21, 159, 255, 256, 557, 560, 587, 687; *див. також* гмерки
- гірники 468, 475
- години праці 40, 76, 90, 98, 151-152, 241, 378, 383, 384, 417, 447, 464, 468-469, 479, 486-487, 662
- годинникарі 132, 144, 173, 175-179
- годинники 144, 175, 176
- гоління 705, 711
- голкарі 5, 68-69, 110, 112-114, 118-124
- голки 112, 120
- голосування (давати голос) 257, 305, 391, 427, 518, 520, 525, 526, 622, 705, 742, 746; *див. також* елекція
- гончарі 432-433, 436-438, 440-443

- горілка 525, 542, 547
- господа 17, 89-90, 97-99, 112-113, 121-122, 136-137, 149-153, 165, 174, 196, 225-226, 241, 249, 273, 282, 322-323, 333, 356-357, 379, 383-385, 391-392, 400-401, 413, 417, 441, 448, 452, 457-458, 473-475, 485, 491-492, 602, 661-663, 668-670, 677, 716, 724, 745
- гра (азартні ігри) 38, 71, 161, 175, 272, 282, 329, 333, 341, 356, 384; *див. також* карти, кості
- гребінники 45, 52-53, 61
- греки 522-523, 587-588
- гривня 6, 26, 50-51, 53, 59-60, 77, 81, 99, 106, 107, 121-122, 132-133, 136, 144, 162, 166, 189, 201, 213-215, 225, 240, 242-244, 259, 273, 275, 282-285, 292, 294, 304, 306-307, 319, 323, 324, 331, 342, 350, 412, 428, 429, 448, 469, 487-488, 520-526, 543, 550, 555, 558, 567, 579-580, 583, 584, 588, 614, 624-625, 635, 644, 662-663, 669-670, 694-695, 697-698, 706-707, 734, 744-746, 748
- гріш польський 16-18, 24-26, 35-36, 39, 40, 49-51, 53, 59, 68-71, 76, 80-81, 88-90, 96-98, 106-107, 113, 120-122, 133-134, 137, 150-153, 160-162, 184, 188-189, 206, 223, 232, 240, 244, 248-250, 258, 259, 270, 273-274, 282-285, 304-306, 335, 340-342, 350, 357, 375, 377, 380, 384-386, 401-402, 404, 406, 412-414, 426-428, 437-438, 444, 448-449, 453-454, 459, 469-470, 475, 485-488, 492-493, 568, 603-604, 623-624, 626, 651, 662, 669-670, 676-678, 688, 693, 697, 707, 717-718, 743, 745-746, 748
- гріш празький (широкий) 329-330, 333-334
- гроші: *див.* вердунок руський, галер, гривня, гріш празький, гріш польський, денарій, злотий польський, золотий угорський, квартник, копа, півторака, скоець, таляр, фергон, шеляг
- гмерки 575, 579, 587; *див. також* герби
- гудзики 230, 231, 242, 524
- давати голос *див.* голосування
- декрети (ухвали) раецькі (міські) 3, 113, 122-124, 138-140, 145, 149, 162, 189, 196-197, 201-202, 233, 255, 291, 304, 350, 355, 405, 462, 468-469, 486, 543, 574, 608, 612-613, 620-621, 625-626, 711, 719
- декрети (ухвали) цехові 101, 108, 112, 132, 136-138, 161, 166, 197, 201-202, 214, 219, 240, 256, 258, 293, 303, 366, 368-369, 376-379, 382-383, 401, 416-417, 425-426, 428, 474, 487, 491-492, 520, 542, 566-567, 623-624, 668-669, 686, 705, 720, 743
- декрети королівські 7, 15, 80, 82, 97, 99, 138, 166, 173, 189, 201, 205, 213, 301, 306, 308, 349-350, 388, 392, 399, 402, 424, 467, 469, 503, 518, 520, 541-547, 554, 624, 631, 633-634, 637-638, 642-646, 650, 652, 667, 741
- “депозиція” *див.* “миття” підмайстрів
- денарій 49-51, 437, 443
- дерево 26, 36, 132, 302, 318, 319, 484, 486, 525
- дзбани 49, 58, 81, 436
- діти 50-51, 89, 165, 173, 175, 249, 256-257, 270, 303-304, 339, 376, 426, 487, 519, 625, 668, 669
- догани *див.* нагани
- доньки майстрів (панни) 40, 49, 81, 89, 97, 107, 134, 174-175, 188, 220, 231, 243, 257, 293, 319, 321, 366, 368, 417, 425-426, 566, 687, 697, 706; *див.* маслаківни
- дріт 58, 106
- дружини майстрів 40, 71, 99, 107, 135, 161, 173, 243-244, 249, 268, 270, 273, 293, 305, 321, 333-334, 357, 376, 401, 412, 417, 437, 486-487, 697, 745; *див.* майстрові
- друкарі 744
- екзамен 705-706, 711, 746; *див. також* проби, штуки
- економи *див.* лонгери
- економія *див.* лонгерія
- елекція (вибори) 132, 177, 202, 220, 223, 240, 255, 257, 301, 305-306, 403, 414, 520, 526, 622, 733, 741, 747; *див. також* голосування
- євангеліки *див.* еретики
- євреї 113, 120, 124, 135, 201-202, 243, 274, 283, 292, 375, 413, 417, 426, 522-523, 525, 529, 533-534, 542, 553, 575, 579, 588-589, 608, 611, 624, 634, 650, 652, 711, 719-720, 729, 744
- еретики (євангеліки) 249, 379, 403, 553, 578; *див. також* кальвіністи, лютерани
- жінки вільної поведінки *див.* повії
- заборгованість 26, 184, 329, 333, 383, 458; *див. також* борги
- заборона ремесла 16, 270, 329, 340, 400-401, 411-412, 691; *див. також* покарання
- “завіт майстерні” 89-90, 98; *див. також* покарання тілесні
- загаснення цеху 25, 35, 50, 58, 69, 133, 160, 195, 223, 257, 272, 281-282, 305, 374, 378, 400, 411, 622-623

- залізо 5, 68, 132, 138, 143
- замки слюсарські 70, 143-144, 152, 177, 230, 349, 356, 391, 453, 622; *див. також* засуви, колодки
- замок львівський 3, 37, 206, 214, 220, 344, 363, 628, 631, 633-634, 644, 650, 652
- заповіти 668-669
- заробітки тижневі *див.* вохлон
- заробіток (зарплата, плата, платня) 26, 37-38, 50, 60, 76, 88, 90, 107, 121, 150, 162, 167, 190, 226, 232, 269, 293, 304, 306, 318, 322, 383-384, 453-454, 463, 467-468, 473-474, 491, 518, 522, 560, 566, 588-589, 602; *див. також* буркат, вохлон, “тарборк”, “трункаль”, “файронг”, “штукфарк”, “юргельг”
- застави 77, 163; *див. також* замки слюсарські засуви 68, 143, 152, 687
- збіжжя 525, 541, 543, 602-603, 608, 624
- збори (зібрання, наради, сесії) 16, 25, 35-36, 58-59, 69, 80, 88-90, 96-97, 99, 119, 121, 133-134, 151, 160, 173-177, 184, 190, 195, 201-202, 219, 226, 241, 242, 244, 248, 257, 304, 319-321, 349, 356-357, 378, 400, 413, 427, 448, 452-453, 458, 469, 474-475, 484-485, 487, 491-492, 518, 520-522, 524-526, 542, 544, 549, 567, 601-603, 622-625, 644, 661, 668, 669, 675-677, 705-706, 724, 734, 742, 744, 746; *див. також* цуганти
- зброя 37, 50, 69, 80, 90, 96, 99, 121-122, 133, 151, 160, 163, 272, 281, 329, 340, 357, 376, 383-384, 399-400, 411, 458, 491, 502, 566, 582, 602, 675-676
- зброярі, 68-69
- звичаї цехові 2, 5, 7, 16-19, 21, 24, 26, 36-39, 41, 49-51, 58-61, 68-69, 80, 82, 89-90, 97-99, 105-106, 108, 119, 134, 143-144, 149, 162, 166, 189, 196, 201-202, 206, 213, 215, 230-232, 248, 250, 255, 257-258, 268-270, 272, 281, 283, 291, 293, 301-302, 305, 319, 322-323, 330, 333-334, 339, 341, 344, 356, 358, 360, 368, 374-375, 383, 384, 385, 391-392, 399-400, 404, 410-411, 414, 428, 436, 437, 438, 440-441, 443, 446-448, 452, 454, 457-458, 469, 484-486, 488, 491, 498, 502, 522, 529, 532, 534, 542, 545, 549, 553, 559, 566-567, 578, 580, 601-602, 625, 628, 631, 633, 637-638, 643-644, 663, 675, 677, 686-687, 691, 696-698, 705, 707, 711, 716, 724, 744-745, 747; *див. також* порядки цехові
- зібрання *див.* збори
- злодійство 273, 282; *див. також* крадіжки
- злотий польський 25, 36, 49, 58, 60-61, 69, 88-89, 97, 99-100, 106-108, 112, 119-122, 133-135, 137, 144, 159-160, 173-177, 188, 214, 220, 223, 226, 240-244, 248-249, 257, 272, 285, 293, 303-304, 318, 340, 361, 367, 369, 375, 411, 413, 425-427, 437, 444, 448, 453-454, 459, 461, 464, 468-469, 470, 475, 479-480, 485-488, 526, 543, 567, 580, 589, 625, 627, 639-640, 644-646, 662, 664, 669-671, 677, 687-688, 697, 703, 706-707, 718, 726, 735, 743, 745-748
- знаки *див.* герби
- золотарі 574-579, 581-583, 586, 588-589
- золотий угорський (червоний) 91, 137, 163, 403, 414, 572, 575, 621, 625, 708-709
- італійці 383, 448, 460
- кагал 549
- кадлуби 25; *див. також* бочки
- калітніки 227, 230, 232-233, 239-242, 244-245, 693
- кальвіністи 522; *див. також* еретики
- каменярі 446, 448, 452, 454, 460, 475-477
- кари б, 16-17, 24-25, 35-40, 49-51, 53, 59-60, 69-71, 76-77, 80-81, 88-91, 96-99, 107, 113, 119-122, 133-134, 136-138, 144, 150-152, 161-162, 166, 177, 189-190, 196, 201-202, 213-215, 219, 223, 225-226, 240, 243-244, 248-249, 256-259, 268-269, 272-274, 281-284, 284, 291-293, 303-306, 318, 322-323, 329-330, 339-341, 344, 349-350, 356-358, 368, 374-376, 378-379, 383-385, 392, 400, 402-403, 411, 413-414, 427-429, 436-437, 447-448, 452-453, 458, 463, 468-469, 474-475, 485-487, 492, 518-525, 543-545, 549, 554-557, 562, 567, 572, 575, 579, 588, 593, 602-603, 608, 613, 622-625, 634, 644, 662, 668-669, 675-677, 682, 688, 691-694, 697, 702, 706, 708, 716-717, 733, 742-747; *див. також* покарання, штрафи
- карти 38, 71, 175, 341, 356; *див. також* гра
- каса 177; *також див.* скарбниця цехова
- католики (люди римського обряду (релігії)) 49-50, 59, 97, 112, 121, 137-138, 159, 163, 190, 202, 205, 214, 220, 249, 255, 271, 283, 285, 291, 301-302, 306-308, 365, 375, 391-392, 403, 413, 424, 428, 452, 458, 484, 518-519, 522-523, 525, 529, 532, 542, 553-554, 557, 560, 578, 652, 686, 725; *див. також* поляки

- кафтани 243
 квартник 273, 385, 412
 китайка 524
 клинок 159; *див. також* меч
 ключі 49, 69, 70, 135, 144, 159, 177, 219, 220, 357, 374, 428, 693
 книгари 743-744
 книги (книжки) 743-745, 748
 книги гродські 348, 410; *див. також* уряд гродський
 книги королівські 598
 книги лавничі 726
 книги расцькі (актові) 227, 358, 405, 492, 519, 527-528, 547, 645
 книги цехові 37, 240-241, 308, 521, 553, 567, 724
 ковалі 5, 64, 68, 70, 72-73, 144, 159, 502-503
 колеса 27
 колети 243
 колодії 5, 26, 27
 колодки 68, 144, 357; *див. також* замки слюсарські
 конвісарі 5, 73, 75-77, 80-81, 83, 575, 581-583
 конституції сеймові 61, 392, 541, 545, 549, 652
 консулат *див. райці*
 контрибуції 521, 587, 652, *див. також* повинності, податки, тягарі
 конфіскація 113, 176, 202, 243, 369, 426, 498, 523-525, 587-588, 623, 725; ; *див. також* забрання товару
 копа 16, 18, 70, 77, 96-97, 119-120, 122, 166, 189, 248, 448, 460, 469, 487
 корбач 133, 356; *див. також* покарання тілесне
 кордибанники 214, 274, 283, 693
 корчма 542; *див. також* шинкування
 костели 17, 50, 58-60, 101, 122, 133, 220, 248, 281-282, 284, 305, 306, 357, 358, 360, 374, 383, 413, 428, 487, 492, 520-521, 525, 544, 643, 662-663, 670, 675, 676, 717, 720, 723, 728; *див. також* храми, церкви
 кості 38, 71, 356; *див. також* гра
 котли 90, 98
 котлярі 68, 83, 87, 89, 91, 96-101
 кравці 189, 197, 362-363, 366, 368-369, 374, 376, 378, 385, 386, 388-389, 391-392, 524
 крадіжки 579; *див. також* злочинство
 крамарі (крамарки) 2-3, 61, 113, 135, 162, 213-215, 258, 360, 402, 413, 426, 500, 508, 519, 586, 691, 743; *див. також* перекупні
 крами багаті 213, 496, 498, 505; *див. також* крамниці
 крами убогі 213, 258; *див. також* крамниці
 крамниці (крами, крамики, магазини) 120, 135, 206, 243, 306, 375, 498, 502-503, 518-519, 522, 524, 579, 587, 728; *див. також* крами багаті, крами убогі, суконниці, ятки
 крісла 243
 крохмаль 691, 692
 кубки 49, 58, 578
 купці 91, 99, 107, 113, 120, 135-136, 144, 189, 273, 283, 291-292, 303, 360, 400, 411, 413, 417, 426, 437, 496-498, 500, 502-503, 505-507, 518-520, 522-526, 528, 587-589, 662, 643, 691, 728, 743
 куша 134
 кушніри 182-183, 185, 188-189, 191-192, 195, 197, 201-203, 369, 376, 502
 лавники 520, 525, 720
 ладівниці 243, 302, 320, 425, 676
 лазні 16, 40, 90, 98, 152, 249, 384, 469
 линви 58, 61
 листи про навчання *див. навчання*
 листи про народження *див. народження*
 ліжники 424
 лікарі (медики) 723
 ліки 734
 лікування 385, 697, 705-707, 711; *див. також* хвороби
 Літургія (Служба Божа) 17, 24, 36, 39, 50, 71, 88, 96, 102, 184, 190, 244, 357, 376, 520-521, 545, 578, 670; *див. також* богослужіння
 ліхтарі 106
 лой 639, 644, 650
 лонгери (економи) 61, 734
 лонгерія (економія) 61, 485, 542, 645, 734
 луки 425
 лучники 424-428, 571
 люди грецького обряду (релігії) 205-206, 214, 219-220, 282-283, 301-302, 305-308, 365, 375, 391-392, 424, 427-428, 484, 622; *див. також* українці
 люди римського обряду (релігії) *див. католики*
 лютерани 522; *див. також* еретики
 лютністи 716
 магазини *див. крамниці*
 магерки *див. шапки*
 магістрат 143, 149, 153, 175-177, 202, 225, 242, 244-245, 282, 284, 307, 317-318, 320, 322-323, 373, 414, 440, 463, 475, 488, 492, 500, 519-520, 522, 524-526, 531, 541, 543-545,

- 547, 554, 560, 581, 587-588, 608, 611, 620-622, 625, 626, 646, 682, 691-693, 714, 719, 723-724, 742-743, 748; *див. також* райці, уряд міський
- майстерні 80, 89-91, 96, 98-99, 107, 121, 122, 136-137, 150-152, 166, 184, 189, 190, 196, 232, 241, 244, 268, 269-274, 292-293, 304, 330, 333, 358, 379, 384, 400, 403, 411, 436-438, 453, 457, 463, 468, 474-475, 486, 503, 566, 687, 697, 705, 706, 723-725
- майстерштуки *див.* штуки
- майстри молодші (майстри молоді) 25, 37-38, 49-50, 52, 58, 69-70, 80-81, 101-102, 107, 119, 122, 132-133, 151, 159-161, 176, 184, 188, 190, 195, 197, 201, 215, 224, 232, 240-244, 248, 260, 271-273, 281-282, 304, 320, 376, 383, 399-401, 404, 410-412, 436, 441, 457, 492, 525, 571, 575, 601, 609, 613, 623-624, 638, 656-657, 687, 705, 710, 716, 742, 744, 746
- майстри нецехові 152, 162, 213, 232, 350; *див. також* паргачі, шкідники
- майстри старші (старші брати), 5-6, 16, 24, 35, 41, 49-52, 58, 60, 69, 80-81, 87, 96, 101, 107, 132-133, 136-137, 150-152, 159-160, 162, 166, 173-177, 190, 195, 197, 215, 220, 224, 226, 231-232, 240, 242, 244, 248, 260, 270-273, 275, 281-282, 286, 292, 304-305, 318, 334, 339-342, 351, 357-358, 365-366, 375-376, 383-386, 391, 399-402, 404-405, 410-412, 427, 441, 447-448, 452, 463, 473-475, 492, 502, 518-526, 530, 542, 544-545, 548-549, 567, 571-572, 575, 579, 601-603, 609, 613, 622, 624, 643, 645, 656-657, 661-663, 667, 670, 676, 696-698, 701, 705, 710, 716-717, 719, 733-734, 746-747; *див. також* столові, цехмістри
- майстрівни *див.* маслаківни
- майстровичі *див.* маслаки
- майстрові 268-270, 273, 284, 321, 357, 457, 602-603, 661, 744; *див.* дружини майстрів
- малярі 553-558, 560-562, 565-570, 572-575, 582
- мандрівка 163, 173, 175, 196, 241, 248, 271, 318, 321, 384, 399, 410, 458, 468, 566, 602, 745; *див. також* прийти “з поля”
- мандрувати (помандрувати, примандрувати) 25, 37, 39, 80-81, 98, 107, 112, 121-122, 133-134, 137, 150-152, 161-162, 174, 232, 240, 244, 249, 255-256, 271, 303, 321-322, 330, 334, 339, 349, 357, 399, 402-403, 410, 425, 441, 579, 601-603, 687, 742, 745-746
- маслаки (майстровичі) 59, 112, 121, 134, 214, 220, 249, 256, 258, 268, 270, 281, 302-303, 357, 401, 403, 412, 417, 426; *див.* сини майстрів
- маслаківни (майстрівни) 97, 112, 121-122, 214, 256, 258, 270, 303, 401, 412, 742; *див.* доньки майстрів
- матеріал (сировина) 138, 243, 271, 291, 463, 498, 733
- меди 525, 542, 547
- медовари 672, 675-677, 682
- меч 68; *див. також* клинок
- мечники 5, 68, 71, 159, 162-166, 502-503, 589
- мило 323, 686-688, 691
- миловари 688, 691-693
- миски 81, 90, 98
- “миття” (“депозиція”) майстрів 107, 744
- міри 17, 21, 26, 36, 319, 320, 366, 687, 724
- мітюки 243
- монастирі 102, 225, 375, 383-384, 391, 645, 657, 663, 670, 728, 743
- монополія 524
- музики 716-720
- муляри 45, 444, 446, 448, 452, 454, 457-462, 467-468, 470, 473, 475-477
- мучники 608
- мушкети 59, 121, 134, 256, 292, 302, 542, 676
- м’ясники *див.* різники
- м’ясо 628-629, 631-632, 634, 637-638, 642, 644, 652-653
- набіги *див.* напади
- навчання (листи про навчання) 17, 25, 37-39, 50-51, 59, 80-81, 88, 97, 107, 112, 121, 132, 134, 137, 159, 162, 173-175, 197, 220, 223, 230, 240, 248-249, 256, 268-269, 271, 284, 291, 303, 318-319, 321, 330, 333, 341, 358, 400, 403, 412, 426, 447, 452-453, 458, 460, 463, 469, 474, 484, 487, 491, 518, 553, 556-557, 567, 622, 637, 643, 676, 687-688, 692, 697, 706, 724, 742-744, 746; *див. також* вивчення, вчитися ремесла, наука, учні
- нагани (догани) 135-136, 150, 257, 302, 304, 319-320, 322, 399, 427, 706, 724; *див. також* брак
- наклеп 113
- намети 365-366
- напади (набіги) 9, 15, 118, 541; *див. також* облоги
- наради *див.* збори

- народження (листи про народження) 18, 25, 49, 51, 59, 81, 88, 97, 106-107, 113, 120, 134, 137, 159, 166, 173, 214, 220, 223, 230, 240-241, 248, 268-269, 271, 284, 302, 318, 321, 329, 349, 374, 399-400, 410, 425, 436, 447, 457, 460, 484, 518, 542, 567, 622, 624, 643, 662, 668-669, 676, 686, 692, 696, 705, 734, 742-743, 746; *див. також* походження, родовід
- наука 37-39, 59, 88, 113, 135, 137, 174, 240, 255, 291, 302, 321, 424, 425, 447, 458, 491-492, 567, 571, 686, 717, 724, 742, 746; *див. також* вивчення, навчання
- нації *див.* вірмени, волохи, греки, євреї, італійці, німці, поляки, угорці, українці, шотландці
- недбальство 15, 39, 80, 257, 284, 305, 341, 400, 411, 427, 566, 602
- непослух 120, 134, 196, 257, 273, 282, 305, 356, 379, 401, 412, 561, 623, 706, 717
- нитки 249, 333, 339, 344, 360
- німці 391-392, 448
- ножиці 705
- ножі 120, 249
- ножівники 118-120, 123-124
- обіди *див.* учти
- обладунники 132
- облоги 118, 540-541; *див. також* напади
- оборона 6-7, 10, 41, 132, 404, 448, 454, 487, 502, 545, 554, 628, 645, 676, 677, 697
- обруси 339
- обрусники *див.* ткачі
- обряди *див.* “вишинк”, “миття” (“депозиція”), “перепиття” (“переміна”), “прешинк”
- обсилати (обіслати) ціху 26, 59, 96, 106, 112, 133-134, 144, 160, 230, 244, 257, 269, 271-272, 281, 305, 322-323, 383, 427, 487, 525, 622-623, 675; *див. також* ціха
- обтесувачі каміння 475
- одруження (шлюб) 49, 50, 81, 88-89, 97, 107, 112, 121, 134-135, 175, 188, 231, 243, 248, 256, 258, 272, 282, 303, 304, 319, 321, 366, 368, 374, 401, 412, 417, 425-426, 452, 519, 566, 579, 687, 697, 706, 742, 745; *див. також* виїти заміж
- одяг 349, 366, 522, 524, 534; *див. також* вбрання, шати
- озброєння 99, 100, 566, 582, 588, 696
- ольстри 320, 425
- ольштерники 255, 257-258, 260
- опечатування крамів 519
- органісти 45, 716
- ординації 18-19, 51, 73, 80-83, 99, 100, 112, 119, 124, 149, 153, 173, 179, 192, 197, 205, 208, 213, 215, 230, 232, 239, 244, 294-295, 306, 317-318, 333, 343, 348, 350, 352, 355, 365, 373, 386-388, 391-392, 414-415, 433, 440, 446, 448, 453-454, 463-464, 467-470, 473-475, 477, 491-492, 498, 502-503, 505, 507, 518, 526, 528, 533, 540-541, 545, 560-561, 565, 567, 578, 580, 586-589, 601, 608, 611, 614, 621, 625, 635, 637, 639, 645, 650, 653-655, 661, 667, 678, 693-694, 697, 705-708, 710, 712, 714, 720, 723-725, 731, 733; *див. також* статuti
- “оселедець” 662, 668-669
- остроги 68, 152, 503
- острожники 64, 132, 143, 152
- отець господи 150-151, 379, 383, 457-458, 473, 475, 661-663, 668, 724
- палітурники 734, 742-749
- панахида 24, 437, 744; *див. також* богослужіння
- панни *див.* доньки майстрів
- партацтво 137, 215, 248, 256-257, 303, 426
- партачі (позацеховики, стулярі) 37-38, 51, 61, 81, 89, 97-98, 106, 108, 113, 120, 122, 136-137, 144, 160, 162, 176, 196, 205-206, 213, 215, 223, 243, 257-258, 273-274, 283, 304, 348-349, 356, 369, 375-376, 383, 400-401, 403, 411, 413, 426, 428, 484, 491, 571, 583, 586-589, 621, 634, 637, 642, 645, 652, 653, 687, 691-692, 706, 709, 743; *див. також* нецехові майстри, шкідники
- пасамонники 418, 693
- паси 58, 243, 249, 256
- пасники 5, 245, 248
- патрон цеху (у євреїв) 548-549
- пахолки 383-385, 566; *див. також* робенці
- пекарі 2, 214-215, 541, 592-593, 595-598, 601, 604, 606, 608-614, 621, 624-625
- пендети 243
- перекупні 135, 138, 213, 500, 608, 691; *див. також* крамарі
- перелюб *див.* блуд
- “перепиття” (“переміна”) 59, 113, 152, 249, 457, 474
- печатки цехові 25, 176, 197, 220, 250, 350, 369, 519, 578
- пиво 49, 50, 90, 98-99, 150, 333, 350, 374, 376,

- 412, 436, 447, 452, 458, 469, 485, 540-545, 547, 677, 678, 682
- пивовари *див.* броварники
- писарі королівські 91, 377, 604; *див. також* секретарі королівські
- писарі міські 61, 83, 139-140, 153, 177, 185, 209, 215-216, 220, 223, 245, 259, 275, 293-295, 307, 350, 387, 404, 415, 441, 444, 459, 488, 492-493, 503, 526, 547, 567, 608-609, 639, 647, 653-654, 670, 711, 734, 747
- писарі цехові 106-107, 119, 122, 174-175, 197, 257, 305, 358, 391-392, 474-475, 520, 744, 746; *див. також* секретарі цехові
- пищальники 716
- пияцтво *див.* п'янство
- півторак 120
- підводи 534, 548-550
- підкови 68, 144
- підмайстри 5-6, 16-17, 20-21, 24-26, 35-40, 43, 45, 50-51, 53, 59-60, 70-71, 76-77, 88-91, 96-99, 105-108, 112-113, 119-122, 133-134, 136-138, 140, 145, 149-153, 159, 161-163, 165-166, 173-177, 184, 192, 195-197, 202, 213, 226, 230-232, 240-241, 243-244, 249-250, 256-258, 268-272, 282, 285, 291, 293, 303-306, 318-320, 323, 329-331, 333-334, 339-342, 344, 349-350, 355-358, 362, 365-366, 368, 375-376, 379, 382-386, 399, 401-405, 410-414, 417, 425, 427-428, 436-438, 441, 447-448, 452-453, 457-458, 460-464, 467-470, 473-475, 478-479, 484-487, 490-492, 557, 560, 566, 578-579, 598, 601-603, 624-625, 658, 661-664, 667-670, 676-677, 686-688, 692, 696-698, 705-706, 724, 742-747; *див. також* балтазари, вахмістри
- підмайстри вступаючі 58, 69, 121, 143, 175, 542
- підмайстри мандрівні 136, 150, 241, 243, 322, 414, 566
- підмайстри молодші 38, 357-358, 391, 473-475, 602, 661-663, 668-669
- підмайстри непокірні (зухвалі, свавільні) 36, 133, 403, 427-428, 448, 458, 544, 645, 662, 663, 668-669, 691, 717
- підмайстри одружені 112, 161, 256, 303, 357, 426
- підмайстри старші 39, 76, 89-90, 99, 136, 226, 232, 250, 357-358, 376, 383-385, 402, 405, 441, 453, 457-458, 460, 473-475, 486, 491, 601-603, 661-663, 668-669; *див. також* вірти
- підмайстри трибовані 25, 133-134, 151, 162, 248, 250, 257, 400, 411, 427; *див. також* трибовка
- підтвердження документів 9, 16, 45, 51, 60, 109, 113, 124, 132, 143, 145, 179, 195, 204, 206, 208, 217, 224, 245, 258, 260, 286, 290, 293, 306, 309, 360, 388, 403, 418, 428, 452, 460, 464, 473, 475-477, 494, 508, 528, 530, 531, 545, 572-574, 603-604, 606, 608, 610, 612-614, 633, 646, 647, 657, 658, 671, 677, 679-682, 700, 707, 714, 719, 725-726, 729-731, 747, 749
- “плаги” 625
- платня *див.* заробіток
- плащі 188, 365, 366
- повинності 59, 60, 61, 96, 107, 122, 134, 160, 173-176, 215, 244, 256, 258, 271, 275, 291, 303, 306, 320-321, 426, 428, 457, 475, 485, 487, 491, 644, 668-669, 675-676, 746-747; *див. також* контрибуції, податки, тягарі
- повії (жінки вільної поведінки, проститутки) 330, 333, 341, 356, 458; *див. також* прости-туція
- поворозники 52-53, 58-62, 83
- пограцарі 136
- податки 60-61, 113, 134, 162, 166, 195, 201, 202, 214, 257-258, 305, 360, 401-402, 404, 413-414, 467, 475, 521, 523, 543, 587, 621, 631, 633, 634, 638, 644, 652, 707, 719-720, 728, 743, 744; *див. також* контрибуції, повинності, тягарі, штихове
- позацеховики *див.* паргачі
- покарання 69, 81, 90, 96, 99, 138, 160-162, 166, 174, 189, 196, 197, 272-274, 282, 291, 292, 344, 357, 401, 412, 425, 437, 448, 458, 463, 469, 492, 522, 523, 544, 601, 628, 668, 669, 677, 724; *див. також* кари, штрафи
- покарання тілесне 151, 196, 268-269, 428, 492, 675; *див. також* “вугор”, “корбач”, “оселедець”, “плаги”, “хльоста”
- покривала 243
- полотно 329-330, 340-341, 366, 360, 498
- полотняники *див.* ткачі
- поляки 220, 273, 282, 285, 383, 305-306, 391, 391-392, 427-428, 587, 634; *див. також* католики
- помандрувати *див.* мандрувати
- померти (смерть у цеху) 24-25, 39-40, 51, 59-60, 69, 71, 88, 97, 106, 112, 135-136, 161, 166, 174, 184, 190, 213, 231, 243-244, 249, 256-

- 257, 270, 284, 303, 305, 329, 340-341, 344, 360, 368-369, 376, 385, 401, 412-413, 426-427, 437, 443, 474, 487, 519, 521, 525, 544, 566, 579, 588, 624, 662, 687, 697, 706, 717, 719, 724, 742, 744-745; *див. також* похорон
- “понеділкувати” *див.* прогулювати роботу
- попруги 320, 503
- порох 37, 214
- порушники 16, 19, 25, 53, 328, 338, 414, 453, 460, 485, 530, 547, 554, 556, 572, 625, 628, 643, 657, 658, 694, 724-725, 734, 743; *див. також* бунтівники
- порядки цехові 15, 19, 37, 61, 90, 96, 106, 112-113, 120, 132, 138, 144, 151, 173, 177, 189, 195, 201, 205, 213, 225, 240, 242, 244, 248, 250, 255, 257, 258, 268-269, 275, 281, 285, 291, 294-295, 302, 304, 306, 317, 378, 382, 399, 403, 410, 413, 415, 427, 428, 436, 440, 469, 473-474, 479, 485, 491, 500, 525, 528, 529, 541-543, 550, 553, 556, 559-560, 565, 601, 621, 624, 629, 643, 653, 658, 662, 667, 670, 676, 711, 717, 723, 733, 746-747; *див. також* звичай цехові
- послух 15, 16, 53, 132, 166, 173, 177, 202, 240, 242, 290, 321, 349, 363, 368, 425, 541, 557, 622, 638, 644, 705, 733
- походження 10, 374, 686, 725; *див. також* народження
- похорон (поховання) 17, 24-25, 36, 39-40, 50, 59, 69, 71, 81, 120, 133-134, 136, 160-161, 184, 190, 215, 226, 244, 257, 305, 329, 334, 340, 349, 356, 376, 379, 385, 427, 437, 448, 458, 474, 479, 487, 519, 521, 525, 545, 553, 661, 676-677, 717, 719, 744-745; *див. також* померти
- право “близькості” 340
- право магдебурзьке 60, 132, 159, 213, 255, 302, 399, 424, 741
- право міське 18, 36, 49, 59-60, 81, 88, 89, 97, 107, 120, 134, 137-138, 175, 201, 213, 214, 223, 231, 242-243, 269-271, 284, 291, 318, 321, 329-330, 339, 342, 365, 374, 375, 392, 400, 411, 417, 436, 447, 452, 484, 518-519, 523-524, 526, 542, 566, 624, 626, 638, 644, 686, 696, 705, 725, 742-744
- право саксонське 132, 213
- президенти *див.* бурмістри
- “прешинк” 403, 413-414
- привілеї 3, 7-10, 19, 21, 25, 41, 43, 51-53, 58-59, 61, 69, 80-82, 91, 96, 99, 105-106, 108, 113, 137-138, 140, 159, 163, 166, 190, 197, 201-206, 212-215, 230, 232, 244, 248, 255-258, 274-275, 281, 283, 285-286, 293, 302, 306, 317-320, 348-351, 360, 376, 387-388, 391-392, 399, 401-404, 413-414, 417, 424, 427-428, 436, 443, 446, 448, 452, 454, 462-464, 467-469, 478, 484, 487-488, 491-492, 496, 498, 500, 502-508, 518, 520-521, 524, 529-532, 534, 542, 546, 552, 554, 560-562, 565, 569-574, 578-580, 586-588, 594-598, 603-614, 621, 628, 631-634, 637, 643-645, 652, 656-657, 667, 670-672, 675-677, 682, 692-693, 696, 698, 705, 707, 711, 716, 725, 729, 741-742, 747-749
- прийти “з поля” 50, 60, 96, 122, 162, 165, 402, 425; *див. також* мандрівка
- примандрувати *див.* мандрувати
- присяга 15-18, 24, 41, 59, 119, 132, 177, 240, 242, 244, 272, 281, 320, 366, 375, 520, 523, 541, 542, 544, 573, 622, 626, 650
- прізвиська б, 16, 21, 25, 50-51, 162, 163, 402, 414, 436, 447
- проба (золотарська) 578-579, 588-589
- проби (проба) 16-17, 36-38, 49, 58, 76, 112, 188, 230, 291, 302, 319, 363, 365-366, 368, 424, 686-687, 691, 697, 705-706, 711, 746; *див. також* штуки
- провіант 122, 587
- прогулювати роботу (“понеділкувати”) 76, 136, 152, 184, 190, 226, 249, 270, 322, 350, 378, 384, 448, 458, 469, 487
- проститутки *див.* повії
- проституція (безсоромність) 90, 356; *див. також* повії
- процесії *див.* урочистості
- прядиво 360
- прянощі 523
- пузаністи 716
- пулверсаки 243
- п’янство (пияцтво) 38, 59, 90, 144, 165, 196, 223, 226, 244, 272, 282, 322, 333, 350, 356, 399, 410, 417, 458, 463, 469, 474, 487, 622; *див. також* випивка, тверезість
- рабин 549
- райці (консулат, расцький уряд) 3, 6-7, 12, 15, 18-19, 24-25, 28, 35-36, 40-41, 43, 49-53, 58-59, 60-62, 64, 68, 70-73, 75-77, 80-83, 88-91,

- 96, 98-102, 105-109, 113-114, 119-124, 132-134, 136, 138-140, 144-145, 149-150, 153-154, 159-163, 165-167, 173, 177-178, 182-185, 188-190, 192, 195-197, 201-203, 206, 209, 213-217, 219-221, 223-224, 227, 231-233, 239-340, 242-245, 248, 250, 257-261, 271-275, 281, 283, 286, 292-296, 303-307, 326, 328-329, 333-334, 338-340, 342-344, 346, 348-350, 352, 355, 358, 363, 369, 373-377, 385, 387-389, 392, 400-404, 411-419, 427-429, 432-433, 436-438, 440-444, 446-449, 452, 454, 458-462, 464, 467-470, 475, 477, 479, 484-485, 487-488, 490-493, 498, 500, 502-503, 505, 508, 518-520, 525-528, 530-532, 535, 540, 542-547, 557, 560, 562, 568, 574-575, 580-583, 586-588, 595, 598, 603, 608-609, 614, 622-623, 625-626, 631, 634-635, 637-639, 642-647, 650, 653-654, 664, 667, 670, 672, 676-678, 684, 688, 691, 693-694, 698, 700, 702, 707-711, 713-714, 717-720, 724-726, 728-730, 741-745, 747-749; *див. також* магістрат, уряд міський
- раєцький уряд *див.* райці
- ратуша 16, 18, 35, 38, 61, 76, 108, 123, 134, 139, 162, 177, 213, 258-259, 271-272, 281-284, 292-293, 306, 320, 339, 358, 375, 404, 425, 427-428, 459, 488, 520, 542, 589, 645, 698, 711, 729, 747
- реєстри (альбом) 26, 96, 120, 122, 134, 159, 174, 177, 220, 248, 270, 377, 425, 428, 457, 469, 520-521, 598, 601, 623-626, 661, 668-669, 676, 677, 705, 724
- ремесла та фахи: *див.* аптекарі, бондарі, броварники, бубністи, вибілювачі, винарі, вишивальники, годинникарі, голкарі, гончарі, гребінники, друкарі, зброярі, золотарі, калитники, каменярі, книгари, ковалі, колодії, кордибанники, котлярі, кравці, крамарі, купці, кушніри, ливарники, лікарі, лучники, лютністи, малярі, медовари, мечники, миловари, мітюки, музики, муляри, мучники, м'ясники, ножівники, обладунники, обрусники, обтесувачі каміння, ольштерники, органісти, острожники, палітурники, пасамонники, пасники, пекарі, перекупні, пивовари, пишальники, поворозники, пограцарі, пузаністи, римарі, різники, різьблярі, рукавичники, рушничники, самострільніки, сап'яники (червоні шкіряники), са-
- п'яники (шевці), свічники, сідлярі, сіткарі, склярі, скрипалі, слюсарі, солодовники, стельмахи, столярі, стрільники, суконники, тандетники, теслі, ткачі, токарі, томберники, торбярі, цегельники, цирульники, чинбарі, шапкарі, шевці, шейдери, шифтері, шкатульники, шпорники
- ремесло впорядковане (шинковне) 59, 112, 138, 304, 491
- ремонти міста 6, 53, 258, 443, 579, 587-588, 644; *див. також* укріплення
- римарі 5, 245, 248, 250, 255, 257-260, 284, 294-295, 502-503, 589
- різники (м'ясники) 2, 214-215, 274, 283-284, 541, 626, 628-629, 631-635, 637-639, 642-658, 664, 668, 669-671
- різновірці 560
- різьблярі 45, 475
- робенці 50, 107-108, 133, 135-138, 150-152, 162-163, 240-241, 244, 248-250, 257-258, 304-306, 468-469, 474, 487, 697, 706; *див. також* пахолки, підмайстри, челядь
- роботи (робота) 16-19, 25-27, 37-40, 50-51, 58, 60-61, 69-70, 80-81, 89-91, 97-98, 101, 106-108, 112, 120-122, 133, 135-137, 140, 144, 150-152, 160-162, 165-166, 175-176, 184, 189-190, 196, 201-202, 213, 215, 223, 226, 232, 240-244, 248-250, 258, 269, 271, 273-274, 283, 291, 303-306, 317-319, 321-323, 329-330, 339-341, 344, 349-350, 357, 374-375, 383-384, 400-403, 411, 413-414, 417, 426-428, 433, 436-438, 441, 447-448, 453, 458, 460, 462-464, 467-469, 473-475, 479, 485-487, 491-492, 503, 553-554, 556-557, 561, 571-572, 575, 578-579, 586-588, 602-603, 608, 624-625, 633-634, 639, 644, 663, 676-677, 688, 691-692, 733, 743, 745-746; *див. також* вироби
- родовід 452; *див. також* народження, походження
- розпушта *див.* блуд
- рукавиці 231, 242-243
- рукавичники 239-245
- русини *див.* українці
- рушники 339
- рушниці 49, 132, 134, 138, 152, 582, 733
- рушничники 132-141, 143-145, 149, 152-153
- сагайдаки 424-425
- сакви 425

- самострільники 132, 134-135, 137-138
сап'янники (червоні шкіряники) 286, 290-295
сап'янники (шевці) 223
сварки 17, 52, 119, 150, 196, 202, 240, 384, 427, 437, 458, 473, 521, 549, 583, 622
свічки 25, 36, 38, 40, 49-50, 69, 133, 159-160, 184, 190, 214, 219, 220, 225-226, 248, 273, 339-340, 349, 357-358, 374, 400, 411, 436, 437, 487, 622-623, 625
свічники 691
священники 24, 36, 68, 88, 96, 545, 625, 676-677
сейми 7, 9, 10, 21, 60, 208, 214, 248, 260, 346, 369, 388, 498, 531, 569-571, 573, 581, 593, 611, 631, 692
секретарі королівські 7, 62, 177, 179, 203, 207, 209, 217, 224, 275, 285, 286, 295, 308, 346, 351, 389, 414, 418, 477, 507, 528, 547, 554, 574, 605-606, 609, 611, 613-614, 646, 648-649, 653, 656, 671, 678, 682, 714; *див. також* писарі королівські
секретарі цехові 520-521, 525-526; *див. також* писарі цехові
секрети *див.* таємниці
сервітори цехові 174-176
сесії *див.* збори
сестри цехові 437, 676; *див. також* вдови
сидіння 80, 96, 97, 166, 243, 250, 268, 269, 272, 273, 281, 282, 318, 323, 392, 400, 411, 425, 486, 525, 579, 603, 716-717; *див. також* покарання
сини майстрів 38, 49-50, 69, 88, 97, 106-107, 134-135, 174-175, 188, 220, 231, 241, 243, 256, 270, 284, 303, 305, 321, 339, 350, 360, 366, 368, 401, 412, 425, 427, 452, 542, 561, 579, 624, 687, 697, 706, 742, 744, 746; *див.* маслаки
сировина *див.* матеріал
сідла 302, 304, 306, 309, 319-320, 322, 425, 503
сідлярі 5, 245, 248, 255, 301-309, 502, 503, 317-319, 321, 571
сітка 58
сіткарі 61, 733-734
скарбниця королівська б, 76-77, 91, 113, 523-525, 554, 557, 572, 593, 702, 709
скарбниця міська 189, 468, 500, 524
скарбниця підмайстрів 152, 356-357, 382-383, 385, 453, 485, 668-669
скарбниця (скарбничка) цехова 16-18, 88, 188, 284, 317-318, 322-323, 349, 391, 436, 447, 452-453, 457, 485, 487, 491-492, 524, 623-624, 645, 663, 696, 742; *див. також* каса
скарги 120, 175, 184, 189, 241, 319, 457, 462, 474, 601-602, 706
складення ремесла 486; *див. також* покарання
склярі 45
скоби 68
скоєць 578-579
скриня столярська 36
скриньки цехові 25, 36, 49-50, 53, 58-61, 80-81, 88-89, 96-99, 106, 107, 119-122, 133-134, 137, 144, 150-151, 163, 173-177, 188, 197, 219, 220, 223, 226, 240-244, 256-258, 272-273, 281-282, 292, 293, 304-305, 349-350, 356, 358, 382-383, 385, 391, 400-401, 403, 411, 414, 425-428, 457, 458, 469, 473-475, 484-485, 487, 491, 519-522, 525-526, 542, 545, 566, 572, 575, 579, 589, 601-602, 622-625, 638, 661-663, 668-669, 675-677, 693-694, 705, 716, 717, 719, 742-747
скрипалі 716, 743
Служба Божа *див.* Літургія
слюсарі 5, 64, 68, 70, 72-73, 119, 132, 136, 140, 143-145, 149-153, 159, 173, 502-503
смерть у цеху *див.* померти
сокири 68, 676
солод 525, 541, 543, 676, 682
солодовники 542, 672, 675-677
сорокамужі 173, 520, 525
сохачки 404, 638, 645
старизна 101, 135, 163; *див. також* тандета
староста львівський 2, 138, 189, 204-208, 213, 344, 349-350, 363, 414, 440-441, 498, 500, 505, 550, 595, 597, 631, 634, 644, 649-650, 658, 692, 700, 702, 708-709, 714
статути 12, 16-15, 18, 22, 28, 42-45, 53, 62, 64, 71-73, 77, 82-83, 91, 100, 102, 108-110, 114, 123-124, 141, 143, 145, 154, 167, 178, 179, 182, 185, 191, 197, 201, 209, 216, 217, 224, 227, 233, 250, 261, 275, 285-286, 293-296, 307-309, 326, 334, 342, 358, 360, 369, 379, 385, 387, 392, 415, 419, 433, 438, 444, 448-449, 454, 457, 460-461, 470, 475-477, 479, 488, 493, 508, 517-518, 535, 546-548, 550, 562, 575, 580, 583, 598, 614, 639, 645, 656, 664, 672, 678-682, 684, 688, 691, 694, 696, 700-702, 707-709, 712-714, 718-720, 724-726, 734, 748-749; *див. також* ординації
стельмахи 5, 26-27

- столи 36
- столові (асесори) 60, 96, 119-121, 132-133, 144, 197, 202, 215, 219, 268, 271-273, 281-282, 305, 391, 400, 411, 427, 491, 622-624, 638, 663, 667, 670, 675; *див. також* майстри старші
- столяри 5, 28, 35-45, 369
- стремена 68, 143, 144, 320
- стриження 711
- стрільники 428
- стулярі *див.* партачі
- сукно 306, 366, 529
- суконники 523, 528, 530-533
- суконниці 518; *див. також* крамниці
- суляти 399, 410
- сумки 241-242
- сухедні 24, 25, 96, 120, 133, 137, 160, 226, 248, 257, 305-306, 334, 349, 383, 401, 404, 413, 427-428, 602, 661-663, 668-669, 676, 677, 716, 742
- схизматики (відступники) 26, 88, 137, 190, 202, 249, 255, 529, 532, 553, 556-557, 560-561, 578; *див. також* українці
- табуретки 243
- таємниці (секрети) 26, 40, 70, 80, 160, 163, 184, 189, 273, 282, 329, 340, 374, 400, 411, 428, 692, 742
- таляр 258, 399, 485, 566, 578, 587, 745
- тандета, 120; *див. також* старизна
- тандетники 144, 533-534
- “тарборк” 412-414; *див. також* заробіток
- тарілки 81
- тверезість 89-90, 98-99, 150, 250, 491, 544, 622; *див. також* п’янство
- теслі 477, 479, 488, 491, 493
- тибінки 304, 306, 424
- тканини 333, 366
- ткачі (обрусники, полотняники) 328, 331, 333-334, 338-339, 342-346, 348, 350-352, 355-356, 358, 360
- товари 26, 51, 61, 89, 113, 120, 135, 162, 189, 201, 202, 274, 283, 292, 303-304, 498, 500, 519, 522-525, 549, 572, 589, 729, 734; *див. також* виробни роботи
- товари, виробни та роботи *див.* бархани, бляха, бочки, вбрання, взуття, вино, вовна, вуздечка, галуни, гамани для грошей, гірники, годинники, гоління, голки, горілка, гудзики, дерево, дзбани, дріт, залізо, замки слюсарські, засуви, збіжжя, кадлуби, кафтани, ки-
тайка, клинок, ключі, колеса, колети, колодки, котли, крісла, крохмаль, кубки, куша, ладівниці, линви, ліжники, ліхтарі, лой, луки, магерки, меди, меч, мило, миски, мушкети, м’ясо, намети, нитки, ножиці, ножі, обруси, одяг, ольстри, остроги, паси, пендети, пиво, підкови, плащі, покривала, полотно, попруги, порох, прядиво, прянощі, пулверсаки, рукавиці, рушники, рушничі, сагайдаки, сакви, сідла, сітка, скоби, скриня столярська, сокири, солод, столи, стремена, стриження, сукно, суляти, сумки, табуретки, тарілки, тибінки, тканини, торби, труби, хліб, черевики, шабелгаси, шаблі, шабраки, шапки, шати, шейдування, шинкування, шкіра, штани
- токарі 24, 26, 45, 49-53, 58-62
- томберники 136
- торби 230-231, 242
- торбярі 548-550
- торги 17, 26, 162, 250, 274, 283, 356, 417, 593, 603, 624, 626, 628-629, 631, 634, 717; *див. також* ярмарки
- трибовка 26, 137, 151; *див. також* підмайстри
- трибовані
- трубачі 716
- труби 98, 134, 144, 152
- “трукаль” (“тругель”) 40, 291, 453, 467-469, 478-479, 486, 662-663; *див. також* заробіток
- тягарі 10, 37-38, 45, 60, 108, 135, 143, 162, 195, 202, 213-214, 291, 453, 523, 541, 553, 571, 621, 631, 633-634, 639, 644, 652, 688, 706, 707, 711, 719, 743, 744; *див. також* контрибуції, повинності, податки
- ув’язнення (в’язниці) 51, 76, 113, 119, 122, 133, 161, 166, 196, 201, 223, 226, 243, 270, 374, 378-379, 384, 403, 469, 487, 623, 638, 661, 668, 669, 677, 716; *див. також* покарання
- угорці 383, 523
- удови *див.* вдови
- українці (русини, уніати) 25, 88, 112, 137, 144, 163, 184, 188, 190, 205, 219-220, 273-274, 282, 375, 377, 383, 389, 391-392, 403, 542, 553, 556, 578, 634; *див. також* люди грецького обряду, схизматики
- укріплення (фортифікація) 6, 10, 163, 213, 403, 586-588, 725; *див. також* ремонти
- уніати *див.* українці

- урочистості (процесії, церемонії) 69, 220, 375, 545, 583, 717, 724
- уряд гродський (замковий) 89, 91, 144, 189, 203, 206, 292, 304, 348, 391, 410, 441, 498, 508, 530, 534, 543, 554, 560, 572, 587-588, 597, 645, 691, 714
- уряд міський 38, 59, 60, 89, 134, 138, 144, 176, 189, 201, 203, 223, 242, 243, 271, 274, 292, 304, 306, 318, 339, 356, 392, 400, 402, 411, 413, 417, 441, 447, 452, 492, 518, 519, 522, 524, 534, 542, 543, 572, 588, 597, 622, 623, 624, 644-645, 686, 692, 719, 725, 744; *див. також* магістрат, райці, юрисдикція
- уряди *див.* бурграбії, бурмистри, війти, воеводи, лавники, лонгери (економі), писарі, підводводи, райці, секретарі, сорокамужі, старости, цехмістри
- учні (хлопці) 5-6, 17, 20-21, 25, 36-39, 50-51, 59, 71, 81, 88, 97-98, 107-108, 112-113, 121-122, 132, 135-138, 144, 161-163, 173-176, 197, 213, 223, 232, 240-242, 248-249, 256, 258, 268-272, 282, 284, 291, 293, 302-303, 305-306, 318, 320-321, 330, 333-334, 339, 341, 375, 384, 399-404, 411-414, 417, 425-426, 437, 447-448, 453-454, 458, 463, 469, 474-475, 486-487, 522, 566-567, 578, 602, 624-625, 658, 662, 668-669, 677, 687-688, 696-698, 705-706, 717, 724, 734, 742-746; *див. також* вчитися ремесла, пахолки
- учні визволені (вивчені) 16, 36, 60, 107, 173-175, 232, 240-241, 255, 269, 302, 321, 362, 368, 424, 436, 676, 706, 746; *див. також* визволення
- учні поєднані 97, 162, 197, 223, 240, 249, 256, 303, 399, 402-403, 411-412, 414, 426, 447, 717, 742
- учти (бенкети, обіди) 16, 25, 36-37, 49-50, 58, 69, 71, 106, 112, 121, 134-135, 137, 144, 159, 161, 188, 214, 223, 248, 256, 258, 271, 284, 302, 320, 329, 339, 356, 368, 374, 383, 414, 424-425, 447, 452, 487, 542, 579, 589, 643, 687, 697, 705, 734, 745-747
- “файронт” 152; *див. також* заробіток
- фертон 37, 70, 341
- фортифікація *див.* укріплення
- хвороби 39-40, 107, 165, 232, 333, 385, 438, 628, 711, 745
- хліб 305, 318, 592-593, 596, 608, 611, 613-614, 621, 623-626
- хлопці *див.* учні
- “хльоста” 269; *див. також* покарання тілесне
- ходачники 274, 283
- ходити босоніж 50, 329, 333
- храми 329, 400, 411, 557, 559-560, 586, 588, 668, 669; *див. також* костели, церкви
- цегельники 475
- цейтування 112, 249, 566, 744
- церемонії *див.* урочистості
- церкви 109, 137-138, 190, 202, 220, 225, 305-306, 308, 376, 392, 414, 428, 436, 484, 556-557, 559, 565, 622, 625, 719; *див. також* костели, храми
- цехмістри (цехові старшини) 16-19, 21, 24-25, 35-36, 41, 43, 52-53, 58-59, 68-69, 80-81, 87, 89, 96, 98, 102, 109, 118-122, 132-137, 149, 159, 161, 165-166, 190, 195, 197, 201-202, 209, 212, 216, 219-220, 223, 240-244, 255-256, 257-258, 268, 270-274, 281-282, 294-295, 302-306, 308, 317-320, 322-323, 330, 345, 348-350, 357-358, 360, 363, 374, 376, 384, 386, 391, 399-402, 404-405, 411, 417, 424-428, 433, 436-437, 447-448, 452, 453, 457-458, 462, 467-468, 470, 473-475, 484-487, 491, 549, 573, 575, 586, 588-589, 601, 608, 621-626, 644-645, 652, 656-658, 661-662, 667-669, 675-676, 686, 691, 693, 700, 706-707, 710, 712, 742-747; *див. також* майстри старші
- цехмістри молодші 96, 102, 119, 197, 358, 384, 400, 411, 622, 663
- цехмістри старші 80, 96, 102, 119, 133, 160, 197, 219, 242, 244, 281, 304-305, 318, 358, 386, 391, 400, 411, 587, 622, 624, 663
- цеховий знак *див.* ціха
- цехові старшини *див.* цехмістри
- цирульники 694, 696, 698, 700-702, 705-714
- ціха (цеховий знак) 16, 26, 35, 39, 49-51, 70, 89, 96, 106-107, 112, 119-120, 160, 189, 230, 244, 269, 271-272, 281, 329, 334, 356, 374, 437, 675; *див. також* обсилати ціху
- цуганти 69, 80, 108, 119-120, 133, 160, 248, 257, 305; *див. також* збори
- челядь 5, 24-27, 35, 37-40, 50, 53, 60, 76, 89, 96-98, 101, 106-107, 112-113, 119-122, 132-133, 135-138, 140, 144-145, 149-152, 162, 165-166, 173, 184, 189-190, 195-196, 220, 223, 225, 231-232, 241-244, 248-250, 257-258, 269, 273, 282, 284, 293, 304-306, 317-323,

- 329-330, 341, 344, 350, 356-358, 375-379, 383-384, 399, 401, 403-404, 412-413, 417, 426-428, 437-438, 457, 467-469, 478-479, 492, 522-523, 554, 566, 578, 587, 601-603, 653, 661, 663, 667, 669-670, 675-677, 682, 723-724, 742-744, 747; *див. також* пахолки, підмайстри, робенці
- черевики 152
- червоні шкіряники *див. сап'яники*
- чинбарі 214, 261, 268, 270, 274-275, 281-286
- чинші 2-3, 61, 88, 214, 356, 443, 505, 628, 631, 633-634, 644-645, 652
- шабелтаси 243, 424
- шаблі 256, 292, 302, 676
- шабраки 320
- шапкарі 399, 401-404, 405, 410, 412-415, 417, 443
- шапки (магерки) 399, 403, 410, 417
- шаги 365-366, 384; *див. також* вбрання, одяг
- шевці 2, 204-209, 212-217, 219-221, 223-224, 274, 284, 285, 502-503; *див. також* сап'яники (шевці)
- шейдери 589-590
- шейдування 589-590
- шеляг 249, 357, 383-384, 403, 412-413, 717
- шинкарі (у підмайстрів) 195, 196, 357, 474
- шинкування (шинки) 40, 76, 80, 150-151, 163, 249-250, 302, 411, 438, 522-523, 525, 542-544, 687; *див. також* корчма
- шифтері 132-135, 137-138, 140
- шкатульники 45
- шкідники 152, 356; *див. також* нецехові майстри, партачі
- шкіра (шкіри, шкури) 159, 189-190, 213-215, 230-231, 242-243, 255, 269-271, 274, 283-285, 291, 292, 306, 319-320, 424, 502, 525, 662-663
- шлюб *див. одруження*
- шляхта (шляхтичі) 37, 58, 61, 136, 138, 196, 213, 248, 274, 292, 317, 375, 376, 383-384, 426, 523, 550, 553, 587, 588, 596, 634, 652, 653, 657, 682, 691
- шотландці 144, 587-588
- шпиталі 38, 344, 441, 653
- шпорники 68, 132, 144
- штани 243
- штихове 223; *див. також* податки
- штрафи 76-77, 97-98, 133, 144, 161, 184, 196-197, 255, 329, 333-334, 383, 426, 463, 521, 524, 526, 544, 602, 661, 693, 702; *див. також* кари, покарання
- штуки (майстерштуки) 25-26, 36-37, 49, 53, 58-59, 61, 68-69, 71, 80-81, 97-98, 105-106, 108, 112-113, 120-121, 134-135, 137, 143-144, 159-160, 163, 175, 213-214, 230-233, 240-243, 245, 255-258, 271, 291, 302-304, 318-321, 330, 339, 368, 399-401, 403, 410-414, 418, 424-427, 452, 475, 484, 523, 566, 578-579, 582, 608, 686-687, 691, 742, 745-746; *див. також* екзамен, проби
- “штукфарк” (“шуфарк”) 136, 304, 384, 692; *див. також* заробіток
- штукмістри 26, 112, 134, 256, 258, 271, 303, 319, 746
- “юргельт” 469; *див. також* заробіток
- юридики 138, 176, 202, 213, 358, 376, 426, 545, 587-588, 645, 649, 652-653, 657, 682, 743-744
- юрисдикція 5, 17, 77, 80, 113, 135, 138, 144, 163, 189, 190, 205, 213-214, 220, 243, 256, 274, 283, 291-292, 303-304, 344, 349, 365, 401-402, 413, 426, 443, 492, 505, 549, 554, 561, 587-588, 596, 608, 611, 621, 638, 644, 650, 653, 657, 691, 708-709; *див. також* уряд гродський, уряд міський
- ярмарки 17, 38-39, 61, 76-77, 81, 89, 91, 99, 113, 120, 135, 137, 151, 162, 189, 223, 249, 273-274, 282-285, 292, 303, 375, 400-401, 411, 413, 417, 426, 440, 522-523, 526, 534, 575, 579, 587, 677, 691, 728, 743, 745; *див. також* торги
- ятки 3, 61, 113, 120, 205-207, 214, 220, 274, 283, 417, 432-433, 436, 440, 442-443, 500, 502, 505, 631, 634, 638, 642-645, 649-650, 691, 719, 728; *див. також* крамниці

ПОКАЖЧИК ІМЕН ТА МІСЦЕВОСТЕЙ

- Аберман Фелікс (Aberman Felix), ливарник 74-75
- Аберманович Фелікс (Abermanowicz Foelix), ливарник 581-582
- Абрек Андреас (Abrek Andreas, помилк., Fabrek), райця 68, 432-433
- Абрек Миколай Людовік (Abrek Nicolaus Ludovicus), писар 221, 223, 268, 275, 607, 609, 710-711, 733-734
- Август II (August Wtory, Augustus II), король 275-276, 280-281, 285-286, 308-309, 387-389, 546, 547, 611-614
- Август III (Augustus III), король 285-286, 748-749
- Августинович Валентин (Августин, Augustini Valentinus, Valentinus), райця 64, 68, 370, 373, 432
- Авеншток Каспер (Awensztok Kasper), кушнір 195, 197
- Авеншток Лукаш (Awensztok Łukasz), кушнір 195, 197
- Алембек Валеріан (Alembek Valerianus), бурмистер 559, 561, 565, 567
- Альварі Емануель (Alvari Emmanuel), автор 740, 746
- Альнпек Ян (Alnpek Ioannes), райця, аптекар 635, 637, 722, 725
- Амброжевський Йозеф (Ambrożewski Jozef), пекар 620, 625
- Анджей із Жуцін (Andrzej z Zucin), кравчик 382, 385
- Анджей із Завихоста (Andrzej z Zawichwosta), кравчик 382, 385
- Анчевський Мартин (Anczewski Martinus), райця 60
- Арендаж Станіслав (Arendarz Stanislaus), швець 217, 219
- Арлет Григорій (Arleth Gregorius), калитник 230, 233
- Арнест Миколай (Arnest Nicolaus), райця 12, 15
- Архітектор Альберт (Architector Albertus), циркульник 694, 696
- Багударович Сефер (Bahadurowicz Sepher), лучник 423, 428
- Бажи Петро (Barzi Petrus), львівський староста 440-441
- Балі Хаджі (Bali Chadzi), сап'яник 287, 290
- Баргелъ Станіслав (Bargiel Stanisław), різник 640, 642, 645
- Бартош із Лельова (Bartorz z Lelowa), медовар 674, 677
- Бартошевський Адальберт (Bartoszewski Adalbertus), калитник 233, 239
- Бартошевський Станіслав (Bartoszewski Stanislaus), калитник 233, 239
- Бархударович Пірон (Barchudowicz Piron), сап'яник 287, 290
- Барч Ігнатій (Bartsch Ignatius), райця 517, 526
- Баторій *див.* Стефан, король
- Белецький Михайло (Bieliecki Michał), пекар 620, 625-626
- Бем Адальберт (Behm Adalbertus), райця 149, 153, 172, 177
- Бергер Андреас (Berger Andreas), райця 370, 373
- Бергер Станіслав (Berger Stanislaus), райця 432-433
- Берндт Вольфганг, львівський лавник 720
- Белецький Томас Петро (Bielecki Thomas Petrus), королівський секретар 140-141, 373, 377, 678
- Беняшевич Ян (Bieniaszewicz Jan), чинбар 261, 268
- Блох Себастьян, ткач 348
- Бляйхнер Йозеф (Юзеф, Bleychner Józef), райця 172, 177, 517, 526, 614, 620, 626
- Бо(...) Станіслав (Bo[...] Stanislaus), котляр 95, 99

- Бобрик Ян (Bobrek Ioannes), муляр 446, 448
Богданович Гжегож (Bogdanowicz Grzegorz), вишивальник 423, 428
Богданович Ян (Bogdanowicz Jan), вишивальник 423, 428
Богущ Григорій (Bogusz Gregorius), маляр 573
Бозняк Кшиштоф (Bozniak Chrzistoph), шапкар 398, 404
Бончек Войцех (Bonczek Woyciech), медовар 674, 677
Борч Георгій (Borcz Georgius), цирульник 694, 696
Бохенський Ян (Bochenski Ioannes), цирульник 709-710, 712
Бохеньник Ян (Bohenczyk Jan), пивовар 674, 677
Браві Йозеф (Brawi Josephus), шинкар 535, 540
Браун Христофор (Braun Christophorus), калитник 230, 233
Бродавко Матіаш (Brodawko Mathias), різник 640, 642, 645
Бродниця (Brodnicza), м. 597-598, 632-634
Буда (Buda), м. 2-3
Буженський Станіслав (Buzenski Stanislaus), королівський секретар 44-45, 143, 145, 680-681
Буськ (Buscense civitas), м. 20-21
- Вайдольт Ярош (Waidolt Iarosz), міщанин 582-583
Вайнер Георгій (Wayner Georgius), райця 12, 15
Вайс Йоан (Ways Ioannes), райця 64, 68, 432-433
Варшава (Warsovia, Warszawa), м. 82-83, 87, 91, 100-101, 123-124, 139-141, 178-179, 197, 200, 203, 206-207, 216-217, 259-260, 275, 280, 285-286, 293-295, 368-369, 387-389, 410, 414-415, 459-460, 466, 475-477, 493-494, 527-528, 546-547, 561-562, 568-571, 573, 580-581, 595-597, 605-606, 609-614, 640, 644, 649-650, 656, 670-671, 679, 707, 709, 712-714
Васерброт Мартин (Wasserbroth Martinus), райця 12, 15, 64, 68, 370, 373
Вемер Ян (Wemer, Wemmer Joannes), райця 172, 177, 517, 526
Вендзіглінек Ян (Wędziglinka Ioannes), гончар 442-443
Весоловський Валентин (Wesołowski Walenty), ольштерник 254, 258
- Весьолий Григорій (Wesoly Gregorius), поворозник 52-53
Вежейський Томас (Wierzeyski Thomas), райця 149, 153
Веторович Павло (Wietorowicz Paulus), швець 217, 219
Вечкович Лука (Wieczkowicz Lucas), аптекар 729-730
Вечоркевич Якоб (Wieczorkiewicz Jakobus), швець 222, 224
Вікторович Павло, званий Божеком, швець 208
Вільчек Станіслав (Wilczek, Wylczek Stanislaus), райця 64, 68, 370, 373, 432
Вінярський Альберт (Winiarski Albertus), шапкар 416-417
Вітковський Лука (Witkowski Lucas), львівський декан 556-557, 559, 561
Вішньовський Якоб (Wisniowski Iacobus), підмайстер 405
Владислав III (Vladislaus III), король 2-3, 215, 442-443
Владислав IV (Vladislaus IV), король 43-44, 108-110, 112-113, 139-141, 143, 202, 207-208, 216-217, 221, 223, 350-351, 358-360, 369, 373, 377, 387-388, 418, 506-508, 604-606, 609-610, 645-649, 678-679, 718-719, 729-731
Войнер Матій (Woyner Mathiasch), райця 12, 15
Войтович Войцех (Woytowicz Woyciech), сіткар 732-733
Войтович Габріель (Woytowicz Gabriel), сіткар 732-733
Войцех з Вавшенциць (Woyciech z Wawszenczyc), пивовар 674, 677
Волинське воєводство (Volhyniae palatinatus) 552-553
Волинь (Volynia) 30-31, 37, 86, 89, 97, 298, 304, 421, 426
Вольфович Йозеф (Wolphowicz Iosephus), маляр 558, 560, 563, 566
Волянський Францішек, вч. 191
Вонсік Якоб (Wąsik Jacobus), котляр 95, 99
Воробель Олександр (Worobell Alexandrus), цирульник 704, 707
Воробель Тома (Worobell Thomas), цирульник 704, 707
Ворцель Станіслав (Worczel Stanisław), львівський підвоєвода 548-549
Воятинський Теодор (Wojatyński Teodor), пекар 615, 621

- Вронка Якоб, бляхар 109
Вроцлав (Wrocław), м. 513, 523
Вяновський Войцех (Wianowski Wojciech), медовар 674, 677
- Габіхт Бартоломей (Habicht Bartholomaeus), краківський райця 74, 76
Гадзевич Аведик (Hadziewicz Avedicus), сап'яник 294-295
Гадзевич Захарія (Hadziewicz Zacharia), сап'яник 294-295
Гадзевич Миколай (Hadziewicz Nicolaus), сап'яник 294-295
Гакель Ян (Nakiel Jan), годинникар 167, 173
Галамович Станіслав (Hałamowicz Stanislaus), швець 222, 224
Галич (Haliciense civitas), м. 20-21
Галярович Якоб (Halarowicz Jacobus), золотар 583-585, 588
Ганель Бартоломей (Hanel Bartholomeus), райця 12, 15
Ганель Мартин (Hanel Martinus), райця 432-433
Ганкевич Стефан (Hankiewicz Stephanus), королівський секретар 200, 203, 222, 224, 295, 307-308, 608-609, 655-656
Ганулевич Ян (Hanulewicz Jan), пекар 615, 621
Гепнер Павло Домінік (Геппнер, Heppner Paulus Dominicus), райця 164-165, 193, 195, 199, 201-202
Геппенер Домінік (Heppener Dominik), цирульник 694, 696
Герbst Ян Домінік (Herbst Jan Dominik), ножівник 114, 119
Гербурт Миколай (Herbort Nicolaus), львівський староста 504-505, 633-634, 700
Гербут Ян (Herbut Jan), муляр 470, 473
Германович Григорій (Hermanowicz Gregorius), кравець 378
Гіжнік Валентин (Hiznik Walenty), ткач 355, 358
Голездренко О., вч. 163
Голова Ян (Hołowa Jan), сіткар 732-733
Городок (Grodek), м. 22, 25, 209, 212-213, 245-246, 248
Горст Генрик (Horsth Henricus), муляр 451, 454
Гродно (Grodna), м. 681-682, 748-749
Гуримович Асвадор (Hurymowicz Aswador), сап'яник 287, 290
- Гайзлер Миколай (Geyzler Nicolaus), райця 12, 15
Гаялович Себастьян (Galatowicz Sebastian), ткач 355, 358
Галь Ян (Галь Сем Ян, Gallus Ioannes Seus), маляр 558, 560, 563, 566
Гардкович Миколай (Gardkowicz Mikołaj), пивовар 674, 677
Гаснер Міхаель (Gasner Michael), райця 12, 15
Гбаур Блазій (Gbour Blazey), ткач 355, 358
Гданськ (Gdańsk), м. 513, 523
Гебель Георгій (Göbel Georgius), писар 183, 185
Гембіцький Лаврентій (помилк., Лука, Gembicki Laurentius), королівський секретар 569-570, 701-702
Гембіцький Петро (Gembicki Petrus), королівський секретар 43-44, 351, 477, 506-507, 604-605, 646-648
Гжибовський Томас (Grzybowski Thomas), райця 370, 373
Гіліцій Христофер (Gilicius Christophorus), цирульник 704, 707
Гліма Валентин (Glima Walenty), солодовник 674, 677
Глосіцький Войцех (Głosicki Wojciech), кушнір 195, 197
Глушинський Петро (Głuszynski Petrus), аптекар 731
Годлевський Мартин (Godlewski Marcin), муляр 470, 473
Годний Валентин (Godny Walenty), муляр 470, 473
Гонсьорек Ян (Гонсьоркевич, Gąsiorek, Gąsiorkiewicz Joannes), кушнір 193, 195, 197
Горальський Альберт (Goralski Albertus), королівський секретар 605-606
Горецький Глушек Себастьян (Gorecki Głuszek Sebastian), римар 248, 250
Горка Пьотр (Gorka Piotr), чинбар 261, 268
Григлік Войцех (Gryglik Wojciech), сідляр 301, 306
Грінвальд (помилк., Шибальд, Grynwald Ioannes) Йоан, бурмистер 118, 123-124
Гросс Фрідерік (Gross Fridericus), цирульник 704, 707
Грунтович Григер (Gruntowicz Grygier), різник 642, 645
Груш Йоан (Grusz Ioannes), райця 64, 68
- Давидович Герцель (Dawidowicz Giercel), єврейський старший 548-549

- Далмата Анджей (Dalmata Andreas), пекар 598-599, 601
- Дашкевич Василій (Daszkiewicz Wasili), вишивальник 423, 428
- Дембенський Валентин (Dembiensky Valentinus), канцлер 20-21, 596-598
- Денгофф Франціск Міхаель (Denhoff Franciscus Michael), королівський секретар 657-658, 714
- Депа Гаспар (Deпа Gasparus), калитник 233, 239
- Дибовський Ян (Dybowski Joannes), аптекар 726
- Діляндрихлович Сеффер (Dilandriachlowicz Seffer), сап'яник 287, 290
- Долежинський Якоб (Doleżynski Jacobus), райця 56, 60
- Домашевський Адам (Domaszewski Adamus), підмайстер 405
- Домінік Ян (Dominik Jan), шапкар 398, 404
- Донковський Франціск (Donkowski Franciszek), мулярчик 470, 473
- Драбікович Стефан (Drabikowicz Stephan), кушнір 195, 197
- Древінський Матій (Drzewinski Mattias), кравчик 386
- Дреля Блазій, ткач 348
- Дурбас Ян (Durbas Joannes), райця 172, 177, 517, 526
- Духнич Мартин (Duchnicz Martinus), золотар 583-584
- Евстафійович Павло (Eustaphiewicz Pawel), вишивальник 423, 428
- Ердт Йозеф (Erdt Jozef), сідляр 316, 323
- Ертель Леопольд (Ertel Leopoldus), пекар 620, 626
- Єдинець Йозеф (Jedyniec Jozef), муляр 470, 473
- Єдліна Ян (Iedlina Joannes), гончар 442-443
- Єлонек Ян (Jelonek Jan), лавник, кушнір 195, 197
- Єчин Антоній (Jeczyn Antoni), пекар 615, 621
- Жарновський Петро (Zarnowski Petrus), королівський секретар 259-260
- Жировський Симон (Zugowski Simon), мечник 154, 159
- Жовква (Zolkiewia, Zolkiew), м. 280, 285, 656-658
- Заблоцький Томас (Zabłocki Thomas), ольштерник 254, 258
- Загадлинський Себастьян (Zagadlinski Sebastian), муляр 470, 473
- Задзік Якоб (Zadzik Iacobus), королівський секретар 207, 275, 410, 414
- Замойський Ян (Zamoiski Ioannes), канцлер 699-700
- Запаля Геронім (Szapala Hieronimus), львівський райця 74, 76
- Зарембич Онуфрій (Zarębicz Onufry), сідляр 301, 306
- Зелінський Ян (Zieliński Jan), мулярчик 470, 473
- Зембжицький Ян (Zembrzycki Jan), медовар 674, 677
- Зельогурський Себастьян (Zielogorski Sebastian), шапкар 398, 404
- Зенткевич Миколай (Ziętkiewicz Nicolaus), писар 667, 670
- Зимницький Альберт (Zimnicki, Zemnicki, Zymnicki Albertus), писар 132, 139-140, 212, 215-216, 255, 259, 290, 293, 350, 398, 404, 502-503, 637, 639
- Зиморович Бартоломей (Zimorowicz Bartholomaeus), писар 219-221, 223, 484, 488, 490, 492-493
- Зихіні Миколай (Zychini Mikołaj), райця 352, 355, 358, 488, 490, 492
- Зичливий Павло (Szyczliwy Paulus), муляр 451, 454
- Злий Станіслав (Zly Stanislaus), муляр 446, 448
- Злоторович Ян (Złotorowicz Joannes), аптекар 731
- Золотар Мартин (Aurifaber Martinus), райця 64, 68, 432
- Зонемберг Йоганн (Sonenbergk Joannem), циркульник 694, 696
- Зьолко Бартош (Ziołko Bartosz), різник 640, 642, 645
- Зьолковський Фелікс (Ziolkowski Felix), ливарник 74-75
- Зяйкевич Симон (Ziaykiewicz Simon), циркульник 709-710, 712
- Зярнко Ян (Ziarnko Joannes), маляр 558, 560, 563, 566
- Ілляшевич Василь (Iaszewicz Basilius), райця, війт 149, 153, 172, 177, 239, 245, 517, 526, 614, 620, 626
- Іловчик Матій (Iłowczyk Mathias), золотар 581-582
- Іляк Матій (Iliak Mateusz), королівський секретар 280, 285

- Інгер Андреас (Ynger Andreas), цирульник 704, 707
- Йоан (Joannes), райця 370, 373
- Йоан з Ласско (Joannes de Lassko), канцлер 188, 190, 497
- Йоб Валентин (Iob Valentinus), котляр 95, 99
- Кадзідловський Альберт (Kadzidłowski Albertus), королівський секретар 208-209, 216-217
- Казимир IV (Казимир II, Casimirus IV), король 209, 212, 592-598, 603-606, 608-610, 612-613
- Казимирський Миколай (Kazimirski Mikołaj), кравчик 382, 385
- Казімеж (Kasimiria), м. 629
- Каліський Петро (Kaliski Piotr), мечник 154, 159
- Кальдер Павло (Kalder Paulus), ткач 346, 348
- Калюський Ян (Kaluski Ioannes), цирульник 704, 707
- Каменський Ян (Kamiński Jan), мечник 154, 159
- Камінський Антоній (Kaminski Antoni), годинникар 167, 173
- Кам'янець (Camenecense civitas), м. 20-21
- Капінос Войцех (Kapiinos Woyciech), муляр 454, 457
- Карачиновський Андрій (Karaczynowski Andreas), швець 222, 224
- Карч Томаш (Karcz Tomasz), міщанин 582-583
- Карчевич Симон (Karczewic Simon), римар 254, 258
- Касмур Петро (Casmur Petrus), муляр 446, 448, 451, 454
- Каспрович Марцін (Kasprowic Marcin), шапкар 398, 404
- Каша Ян (Kasza Jan), пивовар 674, 677
- Квятковський Матій (Kwiatkowski Mathias), ткач 355, 358
- Келбаса Матій (Kielbasa Maciey), швець 212, 215
- Кідайчик Матіаш (Kidauczyk Mathyasz), вишивальник 423, 428
- Кіност Мартин (Kinost Marcin), римар 254, 258
- Кісельницький Кипріан (Kisielnicki Cyprian), вишивальник 423, 428
- Кісельович Кісель (Kisielowicz Kisiel), єврейський старший 548-549
- Клусек Симон (Klusek Simon), золотар 581-582
- Кожень Симон (Korzen Simon), голкар 114, 119
- Коженьовський Мартин (Korzeniowski Martinus), райця 192, 195
- Коженьовський Станіслав (Korzeniowski Stanisław), муляр 470, 473
- Козачек Адам (Kozaczek Adam), різник 642, 645
- Козка Станіслав (Kozka Stanisław), підмайстер 454, 457
- Козловський Даніель (Kozłowski Daniel), кравець 382, 385-386
- Козловський Клеменс (Kozłowski Clemens), королівський секретар 178-179, 527-528
- Козловський Станіслав (Kozłowski Stanisław), швець 212, 215
- Колодчаків Яцко (Kołodczakowicz Jacko), вишивальник 423, 428
- Коломия (Colomiense civitas), м. 20-21
- Коломойський Войцех (Kołomycki Woyciech), кравчик 382, 385
- Корона *див.* Польща
- Корчинський Ян (Korczyński Ioannes), кравчик 386
- Корчинський Ян (Korczyński Jan), медовар 674, 677
- Косицький Єжи (Kosycki Jerzy), мечник 154, 159
- Коснер Йоганн (Kosner Johannes), райця 12, 15
- Костан Павло (Costan Paulus), ливарник 73, 75
- Косцян (Koscian), м. 397, 403, 409, 414
- Кочбор Якоб (Koczbor Jakob), чинбар 261, 268
- Крайзер Миколай, райця 432
- Краків (Cracovia), м. 3-8, 10, 18-19, 26-27, 31, 37, 42-43, 48, 50-51, 73-77, 85, 89, 93, 97, 186, 189, 198, 201, 204, 207-208, 212, 342-344, 361, 363, 373, 376, 387-388, 397, 403, 405, 409, 414, 434, 436, 441, 499-500, 530-531, 536, 541, 552-554, 626-631, 689, 691, 701-702, 709, 711, 738, 744
- Красницький Станіслав (Krasnicki Stanisław), бляхар 105, 108
- Красностав (Krasznisthaw), м. 438, 440-441
- Краус Матій (Kraus Maciey), ткач 355, 358
- Кренглік Ян (Kreḡlik Ioannes), муляр 446, 448, 451, 454
- Креслав з Курозванків (Creslaus de Curozvanky), канцлер 19-20
- Кроліковський Ян (Krolikowski Ioannes), королівський секретар 553-554
- Кроль Валентин (Krol Valenty), римар 254, 258
- Кротофіля Франциск (Crothophila Franciscus), муляр 446, 448
- Куля Тома (Kulia Thomas), гончар 442-443
- Кунашевич Григорій (Kunaszewicz Hrehori), вишивальник 423, 428

- Кунашевич Ян (Kunaszewicz Jan), пекар 620, 625
 Кунашевич Ян (Kunaszewicz Joannes), швець 222, 224
 Купінський В. (Kupiński W.), писар 741, 747
 Купінський Франциск Ксаверій (Kupinski Franciscus Xaverius), писар 172, 177, 517, 526-527
 Купцович Ян (Kursowicz Jan), медовар 674, 677
 Куровчик Якоб (Kurowczyk Jakub), швець 212, 215
 Курпітко Анджей (помилк., Курпітко Ян, Kurpitko Andreas), пекар 598-599, 601, 603
 Курпітко Ян, помилк., *див.* Курпітко Анджей
 Кучанкович Матій (Kuczankowicz Mathias), писар 652-653
 Кучборський Ян (Kuczborski Joannes), королівський секретар 726
 Кучковський Станіслав, підписок 725
 Кушевич Самуель Казимир (Kuszewicz Samuel Casimirus), писар 57, 61, 301, 307
 Куштосик Симон (Kusztosik Szymon), муляр 470, 473
 Кшижаковський Томас (Krzyzakowski Thomas), римар 254, 258
 Кшицький Альберт, королівський секретар 649
- Лаврентій із Беча (Wawrzyniec z Biecza), кравчик 382, 385
 Лаврентій із Любева (Wawrzyniec z Lubiewa), кравчик 380, 383
 Ланьцут (Landishut), м. 331-332
 Левицький С. (Lewicki S.), вч. 508, 517, 527
 Левкович Семен (Lewkowicz Siemion), сідляр 301, 306
 Лежайський Альберт (Войцех, Lezański Albertus), підмайстер 598-601, 603
 Лейнер Павло (Leyner Paulus), рукавичник 233, 239
 Ленчицький Войцех (Łęczycki Wojsiech), ткач 355, 358
 Леський Станіслав, шапкар 410
 Лещина Ян (Lesczyna Joannes), столяр 442-443
 Лещинський Якоб (Lieszczynski Iacobus), маляр 558, 560, 563, 566
 Лисинський Миколай (Lisiński Mikołaj), різник 661, 663
 Лиссігович Бедросс (Lyssigowicz Bedross), сап'яник 287, 290
 Лиссігович Лазар (Lissigowicz Lazar), сап'яник 287, 290
- Лібенек Йозеф (Libenek Jozef), пекар 615, 620-621, 626
 Лігінський Якоб (Liginski Iacobus), токар 52-53
 Лігунець Лаврентій (Liguniec Wawrzyniec), токар 24, 26
 Лінднер Петро (Lindner Petrus), райця 12, 15
 Лобзинський Себастьян (Łobzinski Sebastian), римар 245, 248, 254, 258
 Логанн Христоф (Lohann Chryztoph), ольштерник 254, 258
 Лоншампс Франциск (Лоншапс, Лоншап, Lonchamps, Lonchep Franciscus), райця 149, 153, 172, 177, 517, 526
 Лоренцович Ян (Ян Юлій, Lorencowicz Joannes Julius), райця 192, 195, 722, 725
 Лукасевич Конрад (Łukasiewicz Konrad), годинник 167, 173
 Львів (Lemberg, Lemborg, Leopoliense civitas, Lwów), м. 2, 4-10, 12, 15, 18-28, 34-35, 37, 41, 43-45, 48, 51-62, 64, 67-68, 71, 73-77, 79-80, 82-83, 91, 96, 99-103, 105-106, 108-114, 118-119, 123-125, 128-129, 131-132, 135-136, 138-141, 143, 145-146, 149-150, 153-154, 158-159, 163, 166-169, 172-179, 182-183, 185, 188, 190, 192, 197-206, 209, 212-213, 215-224, 226-227, 230, 233, 239, 245-246, 248, 250, 252, 255-261, 268, 275-276, 280-281, 285-287, 290-291, 293-296, 298-299, 301, 303-304, 306-309, 316-317, 323, 326, 328, 331, 333-334, 338, 342-346, 348, 350-352, 354-355, 358-363, 365-366, 369, 373, 375-379, 382, 385-389, 391-392, 398-399, 403-405, 409, 414-419, 421, 424, 426-429, 432-433, 436, 438-444, 446, 448-449, 451-452, 454, 457-461, 464, 467, 470, 473, 475, 477-479, 484, 488, 490, 492-493, 496, 498-508, 511, 513-514, 517-518, 520-523, 526, 528-536, 540-541, 545-550, 552-554, 556-562, 565, 567-568, 570-581, 583, 585, 588-589, 592-601, 603-611, 613-614, 620-621, 627-635, 637, 639, 642-643, 645-658, 661, 663-664, 667, 670-672, 675, 677-678, 680-682, 684-689, 691-694, 696-698-706, 708-738, 741-745, 747-749
- Львів*: вірменський костел (kościół Ormiański) 423, 428
Львів: Галицька брама (Halicka brama) 636, 638, 727, 729
Львів: Галицьке передмістя (Haliciense suburbium) 83, 87, 91, 100-101, 405-406, 410, 467, 469, 538, 544, 640, 644, 660, 663, 667, 670

- Львів*: Кампіанівська каплиця (kaplica Kami-anowska) 539, 544
- Львів*: кам'яниця Гладішовська (kamienica Gładyszowska) 489, 491
- Львів*: кам'яниця Мораковського (kamienica Morakowskiego) 636, 638
- Львів*: катедральний костел (латинська катедра, ecclesia metropolitana) 13, 17, 198, 201, 371, 374, 423, 428, 511-512, 520-521, 544, 617, 622, 640, 645, 665, 668, 720, 722, 724
- Львів*: костел бернардинців (kościół bernardynów) 660, 663, 667, 670
- Львів*: костел домініканців (kościół dominikanów) 224-225
- Львів*: костел кармелітів черевичкових (kościół karmelitanów trewikowych) 660, 663, 667, 670
- Львів*: костел реформатів (kościół reformatów) 660, 663, 667, 670
- Львів*: костел Св. Анни (kościół świętej Anny) 380, 383
- Львів*: костел Св. Лаврентія (kościół świętego Wawrzyńca) 54-56, 58-60
- Львів*: костел Св. Станіслава (kościół świętego Stanisława) 357-360
- Львів*: костел Св. Хреста (kościół świętego Krzyża) 118, 122
- Львів*: костел тринітаріїв у місті (kościół trynitarzów) 660, 663, 667, 670
- Львів*: Краківська брама (Krakowska brama) 205-206, 636, 638, 727, 729
- Львів*: Краківське передмістя (Krakowskie przedmieście) 204-206, 423, 428, 467, 469, 538, 544, 649-650
- Львів*: монастир Св. Юра 391
- Львів*: Нижній замок (arg inferiore) 499-500
- Львів*: Підзамче (Podzamcze) 131, 138, 266, 274, 344, 350, 363, 499-500
- Львів*: ратуша (ratusz) 132, 139
- Львів*: Ринок (rynek, na rynku) 210, 213, 267, 274, 278, 283, 442-443, 496, 498-500
- Львів*: Святоюанівська юридика (під Святим Яном, pod świętym Janem) 266, 274, 343-344
- Львів*: церква Благовіщення Діви Марії (cerkiew Włałowiszczenia, Zwiastowania Panny Maryi) 423, 428, 617, 619, 622, 625
- Львів*: церква Св. Миколая (cerkiew świętego Mikołaja) 224-225
- Львівське староство 650
- Люблін (Lublin), 20-21, 72
- Ляйпціг (Lipsk), м. 513, 523
- Лянге Паулюс (Lange Paulus), ливарник 581-582
- Лятинович Георгій (Latynowicz Georgius), золотар 585, 588
- Магістер Михаїл (Magister, помилк., Maister Michael), райця 64, 68, 370, 373
- Маєрановський Кріпка Григорій (Maieranowski Kripka Gregier), римар 248, 250
- Маєронек Станіслав, підмайстер 358
- Мазгай Адам (Mazgai Adamus), гончар 442-443
- Мазгай Станіслав (Mazgai Stanislaus), гончар 442-443
- Мазгай Ян (Mazgai Ioannes), гончар 442-443
- Мазепа Л., вч. 714, 718-720
- Мазуркович Войцех (Mazurkowicz Woyciech), столовий 56, 60
- Майдешович Альберт (Майдеш Войцех, Maydesz Woyciech, Maydeszowicz Albertus), кушнір 193, 195, 197
- Майович Каспер (Maiowicz Kasper), різник 640, 642, 645
- Майовський Матій (Maiowski Mathias), підмайстер 405
- Максютович Ованіс (Machutowicz Owanis), лучник 423, 428
- Мальборк (Marienburg), м. 82-83, 505
- Мальборський Павло (Malborski Paulus), шапкар 405, 410
- Мальхер (Malcher), поворозник 56, 60
- Мановський Марцін (Manowski Marcin), бондар 24
- Мартин з Жиїна (Marcin ze Zyina), кравчик 382, 385
- Марцін з Перемишля (Marcin z Przemysla), кравчик 380, 383
- Матіас (Mathias), райця 370, 373
- Мацейовський Самуель (Maczieiowski Samuel), віце-канцлер 9-10, 362, 373, 376, 630-631
- Менжик Григорій (Mężyk Grygier), чинбар 261, 268
- Менкіс Мошко (Mękis Moszko), кагальний старший 548-549
- Меншинак Ференс (Menszynak Ferens), швець 217, 219
- Мерценер Мартин (Mercenier Martinus), райця 149, 153, 239, 245, 517, 526
- Мечник Михаїл (Gladiator Michael), райця 64, 68, 370, 373, 432

- Межковський Антоній (Mierzkowski Antoni), ножівник 114, 119
- Меховський Якоб (Miechowski Jakub), столовий 56, 60
- Миколай з Гологорів (Mikołaj z Holohor), кравчик 382, 385
- Микула Бернард (Micula Bernardinus), райця 12, 15
- Михайло (Michael), король 44-45, 141, 143, 145, 221-224, 307-308, 388, 606-609, 612, 655-657, 680-681
- Мізіуркович Симон (Miziurkiewicz, Miziurkowicz Simon), котляр 91, 101-102
- Місьовський Ян (Misiowski Jan), різник 640, 642, 645
- Млеко Станіслав (Mleko Stanislaus), муляр 451, 454
- Млечко Станіслав (Mleczo Stanisław), кравчик 382, 385
- Мнішек Анджей (Mniszek Andreas), львівський староста 649-650
- Мнішек Станіслав (Станіслав Боніфатій, Mniszek Stanisław Bonifacius), львівський староста 204-208
- Мнішек Юрій (Mniszek Jerzy), львівський староста 204-205
- Мозанц Станіслав, райця 432
- Мокроновський Андрій (Mokronowski Andreas), королівський секретар 460
- Мондрович Анджей (Андрій, Mądrawicz Andreas), писар, бурмістер 443-444, 565, 567, 704, 707
- Морстин Ян Анджей (Morstin Joannes Andreas), королівський секретар 731
- Москевич Ян (Moskiewicz Ioannes), золотар 581-582
- Мосцицький Мартин (Moysczycki Martinus), королівський секретар 345-346
- Мочигемба Себастьян (Moczygemba Sebastianus), муляр 451, 454
- Мрочковський Войцех (Mroczkowski Wojciech), муляр 470, 473
- Мужило Мартин (Musilo Martinus), райця 12, 15
- Муха Ян (Mucha Ioannes), котляр 95, 99
- Мушка Якоб (Muszka Jakub), муляр 470, 473
- М'ясовський Андрій (Miaskowski Andreas), королівський секретар 534, 571-572, 654
- Невчас Якоб (Niewczas Jacobus), кравець 377-378
- Недбала Станіслав (Niedbała Stanisław), пивовар 674, 677
- Недбалка Єнджей (Niedbałka Jędrzej), пивовар 674, 677
- Незгода Петро (Niezgoda Petrus), муляр 451, 454
- Німеччина (Niemcy) 287, 290
- Новокампіан Мартин (Novicampianus Martinus), райця 635, 637
- Огородський Яцек (Ogrodzki Jacek), королівський секретар 748-749
- Одновський Миколай (Odnowski Nicolaus), львівський староста 343-344, 439-440
- Одровонж Андрій, руський воевода 344, 363
- Ожаровський Матій (Ozarowski Matiasz), різник 661, 663-664
- Олександр, король 634
- Олесько (Olesko), м. 191-192
- Опухляк Ян (Opuchlak Jan), різник 661, 663
- Оцеський Йоан (Ocieski, Oczeski Ioannes), канцлер 72, 343-345, 440-441, 690, 692
- Павло з Волі (Paulus de Vola), канцлер 7, 9, 436, 438
- Павло з Красностава (Paweł s Krasnego Stawu), кравчик 382, 385
- Пачек Мартин (Paczek Marcin, Martinus), кравець 377-378, 382, 385-386
- Пашек Симон, ткач 348
- Пашковський Станіслав (Paszkowski Stanislaus), цирюльник 704, 707
- Педашович Станіслав (Pedaszowicz Stanislaus), швець 217, 219
- Перемишль (Premisliense civitas), м. 74, 76, 332
- Перліцький Альберт (Perlicki Albertus), львівський намісник 556-557, 559, 561
- Петро (Petrus), перемишльський єпископ, віце-канцлер 6, 27
- Пешкович Габріель (Pieszkowicz Gabriel), сідляр 301, 306
- Писарський Ян (Pisarski Jan), кушнір 195, 197
- Піндзевич Томаш (Pindziewicz Tomasz), пекар 620, 625
- Пірамович Марек (Piramowicz Marek), лучник 423, 428
- Піцковський Адам (Pickowsky Adamus), муляр 446, 448
- Пйотрків (Petricovia, Piotrcoviense civitas), м. 7-9, 209, 211-214, 496-498, 592-593, 630-631, 688, 690, 692

- Плоцький Матій (Płocki Maciej), швець 212, 215
- Поділля (Подільська земля, Podolia), 20-21, 30-31, 37, 86, 89, 92, 96-97, 298, 304, 421, 426, 720, 723
- Подільське воєводство (Podolskie województwo) 23, 25, 552-553
- Подлесний Андрій (Podlyesny Andreas), муляр 446, 448, 451, 454
- Познань (Poznaniense civitas), м. 85, 89, 397, 403, 405, 409, 414, 738, 744
- Познаньчик Станіслав (Poznanczyk Stanisław), міщанин 582-583
- Покуття (Rocuzia) 20-21, 30-31, 37, 298, 304, 421, 426
- Поланецький Мартин (Połaniecki Marcin), кушнір 199, 202
- Полтва, р. 650
- Польське королівство *див.* Польща
- Польща (Корона, Польське королівство, Corona, Polonia) 16, 22, 24, 31, 37, 53, 57, 61-62, 82-83, 85-87, 89, 91-92, 96-97, 100-103, 105-106, 109, 112-113, 123-125, 128, 132, 135, 140-141, 154, 159, 167, 170, 173, 176-177, 200, 203, 207, 209, 216-217, 223, 259-260, 286-287, 290-291, 295-296, 304, 345, 351, 359-360, 368, 369, 373, 376, 393, 398, 402, 410, 414-415, 419, 424, 439, 443, 454, 460, 494, 505, 507-508, 518, 531, 534, 554, 562, 569-572, 581, 587, 596, 599, 601, 604-606, 608, 612, 614, 647-650, 654-655, 657, 671, 678-680, 682, 708-709, 719, 726, 728, 730-731, 737-738, 748
- Похилек Мартин (Pochylek Martinus), гончар 442-443
- Поцеховський Ян (Pociechowski Jan), бондар 24, 26
- Пражмовський Г. (Prazmowski H.), королівський секретар 507-508
- Пражмовський Миколай (Prazmowski Nicolaus), королівський секретар 123-124
- Прендкий Станіслав (Prędki Stanisław), підмайстер 454, 457
- Прихильний Амброзій (Przychilni Ambrozi), муляр 454, 457
- Пшерембський Йоан (Przerempsky Ioannes), віце-канцлер 72-73
- Пшесполовський Себастьян (Przespółowski Sebastian), бондар 24, 26
- Пшибілко Адам (Przybyłko Adam), пивовар 674, 677
- Пясецький Ремігіан (Piasecki Remigianus), королівський секретар 650
- Ракович Ян (Rakowic Jan), голкар 114, 119
- Раковський В. (Rakowski W.), королівський секретар 286
- Рановстав Григорій (Ranowstał Grzegorz), мулярчик 470, 473
- Рафалік Матій (Raphalik, Rachwalik Matiasz), бляхар 105, 108-109
- Регазоліс Якоб (Regazolis Jacobus), муляр 451, 454
- Рей Йоан (Rey Iohannes), препозит 2-3
- Рей Петро, швець 205
- Рексор Антоній (Rexor Antoni), годинникар 167, 173
- Рембовський Андрій (Rębowski Andreas), королівський секретар 574
- Риба Войцех (Ryba Woiciech), бляхар 105, 108
- Рибкович Ян (Rybkowicz Jan), голкар 114, 119
- Рогатин (Rohatinense civitas), м. 20-21
- Рогульський Войцех (Rogulski Woyciech), пивовар 674, 677
- Рожицький Ян (Rozycki Joannes), королівський секретар 62
- Ролетсон Гуільгельм (Roletson Guihelmus), королівський секретар 612-613
- Романовський Анджей (Romanowski Andrzej), голкар 114, 119
- Рудульт Ян (Rudult Ioannes), маляр 558, 560, 563, 566
- Ружинський Миколай (Ruzyński Nicolaus), маляр 558, 560, 563, 566
- Руссек Мартин (Russek Martinus), підмайстер 598-601, 603
- Русь (Руська земля, Russia) 6-7, 27-28, 30-31, 37, 57, 61, 173, 177, 212, 215, 396, 402, 470, 473, 508, 540, 607-608, 650, 652, 655-656, 664, 667, 709-710, 720, 723
- Руське воєводство (Ruskie województwo) 23, 25, 552-553
- Саер Томас (Saier Tomas), ткач 355, 358
- Самбір (Samboria), м. 387-388
- Сенковський М. (Sękowski M.), королівський секретар 562
- Сеффердзянович Якоб (Sefferdzianowicz Jakub), сап'яник 287, 290
- Седлецький Станіслав (Siedlecki Stanislaus), королівський секретар 418

- Седмірацький Миколай (Siedmiracki Nicolaus), золотар 581-582
- Сигізмунд I (Sigismundus I, Zygmunt Pierwszy), король 3, 5, 6-9, 26-27, 154, 159, 185, 188, 191, 204, 209, 213, 361-362, 366, 368-369, 376, 387-388, 433, 436, 459, 496, 498, 500, 504-508, 531, 594-595, 609-610, 626, 628-629
- Сигізмунд III (Sigismundus III, Zygmunt Trzeci), король 82-83, 87, 91, 100-101, 131, 138, 206-209, 213, 259-260, 275, 293-294, 393, 399, 405-406, 410, 414-415, 460, 464, 471, 475-476, 497, 530-531, 552-554, 561-562, 568-573, 580-581, 585, 587, 604, 639-640, 642, 644, 646-647, 701-702, 707-709, 712, 726-728
- Сигізмунд Август (Sigismundus Augustus, Zygmunt August), король 20-21, 72-73, 154, 159, 198-202, 209, 211-215, 342-345, 358, 360, 368-369, 387-388, 438-440, 595-598, 609-610, 629-631, 688, 690-692
- Сикович Григорій (Sykowicz Grygier), мечник 154, 159
- Сикст Еразм (Sixt Erazm), бурмистер 102, 106, 212, 215-216, 478-479, 635, 637, 728-730
- Синглярек Симон (Singlarek Simon), ткач 355, 358
- Сіґньо Франциск (Signio Franciscus), бурмистер 149, 153
- Сікорлат Адам (Sikorlat Adam), чинбар 261, 268
- Сікорський Антон (Антоній, Sikorski Antonius), королівський секретар 178-179, 476-477, 614
- Складовський Якоб (Składowski Jacobus), шапкарь 416-417
- Скшетуський Ян (Skrzetusky Joannes), королівський секретар 87, 91
- Слівінський Андрій (Sliwinski Jendrzeu), мечник 154, 159
- Слівінський Андрій (Sliwinski Jędrzei), пекар 620, 625-626
- Слодович Адам (Słodowicz Adam), кравчик 382, 385-386
- Сляма Ян (Slama Jan), поворозник 56, 60
- Смоленськ (Smolenscus), м. 725-726
- Смялий Якоб (Smiały Jakub), мулярчик 470, 473
- Соколовський Якоб (Sokołowski Jacobus), кравець 377-378
- Соліковський Ян Димитр (Solikowski Ioannes Demetrius), львівський архієпископ 554, 556-559, 561-563, 565, 569-570, 699
- Сольський Франциск Ксаверій (Solski Franciscus Xaverius), райця 149, 153, 239, 245
- Сохацький Ян (Sochacki Ioannes), кравчик 386
- Спевак Андрій (Spiewak Andreas), швець 217, 219
- Ставінський Лаврентій (Stawinski Laurentius), шапкарь 405
- Ставінський Степан (Stawiński Szczepan), пекар 620, 625-626
- Ставула Григорій (Stawuła Grygier), чинбар 261, 268
- Станіслав (Stanisław), столовий 56, 60
- Станіслав Август (Stanislaus Augustus), король 178-179, 475-476, 527-528, 613-614, 670-671
- Станіслав з Жарків (Stanisław z Zarek), кравчик 382, 385
- Станіслав з Курозвонків (Stanislaus de Coroswan-ku), віце-канцлер 593
- Станіслав з Ходеча (Stanislaus de Chodecza), львівський староста 497-498, 594-595, 627
- Станіславський Ян (Stanisławski Jan), бондар 22, 24
- Стано Андреас (Sthano Andreas), райця 64, 68, 370, 373
- Стапор Адам (Stapor Adamus), гончар 442-443
- Стефан Баторій (Стефан, Stephanus), король 42-45, 49, 51, 54, 57-59, 61, 82, 131, 138, 213, 344-346, 350-351, 366-369, 387-388, 504-506, 530-531, 598, 603-604, 609-610, 632-634, 646-647, 655-656, 698-701
- Стефанідес Тобіас (Stephanides Thobias), цирульник 704, 707
- Стжешенський Станіслав (Strzeszeński Stanisław), палітурник 741, 747
- Стронський Якоб (Stroński Jakub), палітурник 741, 747
- Студзенник Себастьян (Stuziennik Sebastyan), сіткарь 732-733
- Студзенник Якоб (Stuziennik Jakub), сіткарь 732-733
- Стшижовський Мартин (Strzyzowski Marcin), різник 661, 663
- Сухонос Альберт, ткач 348
- Східна Вірменія (Wschodnia Armenia) 287, 290
- Тара(...) Христофор (Tara[...] Christophorus), королівський секретар 682
- Таранкович Григорій (Tarankowicz Grygier), сіткарь 732-733

- Тарнавський Бартош (Tarnawski Bartosz), шапкар 398, 404
- Тарновський Ян (Tarnowski Joannes), львівський архієпископ 556-557, 559, 561
- Тацік Бартош (Taczik Bartosz), шапкар 398, 404
- Тичинський Альберт (Войцех, Tuczynsky Woiciech), бляхар 105, 108-109
- Тичка Бернад (Tuczka Bernardus), райця 370, 373
- Тичка Петро (Ticzka Petrus), райця 12, 15
- Токар Якоб (Tokarz Jakob), столовий 56, 60
- Томицький Петро (Томуцку Petrus, Petrus), віцеканцлер 5-6, 188, 362-363, 373, 376, 497, 627
- Торунь (Torunia), м. 344-346, 366, 368-369, 387-388
- Трусевич Шимон (Trusiewicz Szymon), різник 661, 663
- Туреччина (Turki) 287, 290, 292
- Тшцінський Венцеслав (Венцеслав Франциск, Trzcinski Venceslaus Franciscus), королівський секретар 388-389, 547
- Убальдіні Ян (Ubal dini Jan), райця 352, 355, 358
- Убальдіні Ян Стефан (Vbaldini Jan Stefan), бурмистер 101-102
- Уберович Бартоломей (Vberowicz Bartholomaeus), писар 82-83, 457, 459
- Угорщина (Ungaria, Węgrzy) 85, 89, 443, 513, 523
- Устемпкова Анна (Ustempkowa Anna), вдова гончара 442-443
- Фелікс (Feolix crumentarius), калитник 693
- Філіп із Мостиськ (Philip z Mościsk), кравчик 382, 385
- Фотович, василянин 391
- Фрайборг Йоан (Freyborgk Joannes), райця 370, 373
- Франкфурт (Frankfort), м. 513, 523
- Франчі Томас (Franchi Thomas), райця 172, 177, 517, 526
- Хіні Антоній (Chini Antonius), рукавичник 233, 239
- Хмаловський Гжегож (Chmałowski Grzegorz), солодовник 674, 677
- Ходзеський Зигмунт (Chodzieski Zygmunt), мечник 154, 159
- Хреньовський Ян (Chreniowski Jan), кравчик 382, 385-386
- Христофор із Шидловця (Christophorus de Szydłowiec), канцлер 188, 497-500, 594-595, 627
- Хробак Станіслав (Chrobak Stanislaus), гончар 442-443
- Хросцінський Адальберт Станіслав (Chroscinski Adalbertus Stanislaus), королівський секретар 610-611
- Цвік Бальтазар (Czwick Baltazarus), гончар 442-443
- Цвікла Якоб (Cwikła Jakob), пивовар 674, 677
- Цецішевський Адам (Cieciszewski Adamus), королівський секретар 671
- Цеклінський Петро (Ciekliński Petrus), королівський секретар 568-569
- Циприський Ян (Cypriiski Joannes), шапкар 405
- Чарнецький Якоб (Czarniecki Jakob), цехмістер 101-102
- Чарний Іван, ткач 348
- Черкес Григорій (Czerkies Gregorius), сап'яник 294-295
- Чехович Андрій, аптекар 726
- Чехуцький Мартин (Czechucki Martinus), шинкар 535, 540
- Чехуцький Франциск (Czechucki Franciscus), райця 149, 153
- Чечевич Казимир Ян (Ян Казимир, Czczewicz Casimirus Joannes), райця 149, 153, 172, 177
- Чиж Павло, швець 205
- Чиж Стефан (Czyz Stephanus), швець 208, 217, 219
- Чишек Себастьян (Czyszek Sebastianus), муляр 446, 448, 451, 454
- Шалек Миколай (Schalek Nicolaus), ливарник 73, 75
- Шафранець Рохус (Safranyecz Rochus), муляр 446, 448, 451, 454
- Шванковський Ян (Szwankowski Joannes), маляр 552-556, 558, 560, 563-567
- Швейнерович Ян (Szweynerowicz Joannes), швець 222, 224
- Швеція (Suescia) 62, 82-83, 87, 91, 100-101, 109, 112-113, 123-124, 140-141, 200, 203, 207, 209, 216-217, 259-260, 295, 351, 359-360, 373, 376, 410, 414-415, 460, 494, 507-508, 531, 534, 554, 562, 569-570, 572, 581, 604-606, 647-650, 654-655, 678-680, 708-709, 719, 726, 730-731

- Шевчик Станіслав (Szewczyk Stanisław), шапкар 398, 404
- Шембек Бартоломей (Szembek Bartholomaeus), краківський райця 74, 76
- Шибальд, помилк., *див.* Грінвальд
- Шимон з Нового Міста (Szymon z Nowego Miasta), пивовар 674, 677
- Шілінг Георгій (Schilingk Georgius), краківський райця 74, 76
- Шкроховський Ян (Ян Непомуцен, Szkrochowski Joannes Nepomucen), райця 149, 153, 517, 526, 614, 620, 626
- Шольц Валентин (Шольц Станцель, Scholc Valenty, Szolc Staćel Valenty), райця 193, 195, 199, 201-202, 488, 490, 492
- Шольц Вольфович Вольфганг (Scholc Wolphowic Wolphangus), райця 635, 637
- Шольц Якоб (Scholc Jacobus), райця 164-165
- Шольц Ян (Scholc Jan), бурмистер 193, 195
- Шпаньчик Каспар (Szpanczik Casparus), маляр 558, 560, 563, 566
- Шпрінгесфельт Адам (Schpringesfelt Adam), ливарник 73, 75
- Шумлянський Йозеф (Szumlański Jozef), львівський владика 389, 391
- Щасливий Павло (Szczesliwy Paulus), муляр 451, 454
- Щасливий Себастьян (Felix Sebastianus), муляр 446, 448
- Щепанович Адам (Szczepanowicz Adam), різник 640, 642, 645
- Щиціна Криштоф (Sczycina Krzystof), кравчик 380, 383
- Щубенський Міхал (Szczubienski Michał), сідляр 316, 323
- Юзефович Абрам (Józefowicz Abram), єврейський старший 548-549
- Юркович Ян (Jurkowicz Jan), пивовар 674, 677
- Яблонський Бартош (Jablonski Bartosz), шапкар 398, 404
- Яворів (Javorovia), м. 387-388, 540, 545, 664, 667, 710-711
- Ягня Геронім (Iagnie Hieronimus), гончар 442-443
- Якель Лаврентій (Jakiel Laurentius), ткач 346, 348
- Якель Себастьян (Jakiel Sebastian), ткач 355, 358
- Якоб (Jakub), сідляр 245, 248, 582-583
- Якоб з Бихави (Jakub z Bychawy), пивовар 674, 677
- Якоб з Туробіна (Jakub z Turobina), пивовар 674, 677
- Ян з Гарбажа (Jan z Garbarza), пивовар 674, 677
- Ян з Дуклі, св. 670
- Ян з Радома (Jan z Radomia), кравчик 380, 383
- Ян з Рошерава (Jan z Roszerowa), пивовар 674, 677
- Ян III (Joannes III), король 387-388, 546, 572-574, 609-612, 614, 656-658, 664, 667, 670-671, 681-682, 712-714
- Ян Казимир (Joannes Casimirus), король 62, 114, 119, 123-124, 197-198, 200-201, 203, 294-295, 349, 358, 360, 387-388, 493-494, 507-508, 533-534, 536, 542, 570-574, 587-588, 605-606, 608, 610, 612, 648-650, 653-656, 679-682, 730-731
- Ян Ольбрахт (Johannes Albertus), король 18-20, 634
- Янкелович Давид (Jankielowicz Dawid), єврейський старший 548-549
- Янович Мурат (Janowicz Murath), сап'янник 287, 290
- Ярковський Матеуш (Jarkowski Matheusz), ноживник 114, 119
- Ярослав (Jaroslaviense civitas), м. 74, 76
- Яскевич Франциск Ксаверій (Францішек, Jaskiewicz Franciscus Xaverius), писар 149, 153, 209, 239, 245, 476, 613
- Ясліковський Марій (Jaslikowski Mathias), аптекар 722, 726, 729-730
- Ясночкович Ян (Jasnoczkowicz Jan), солодовник 674, 677
- Ястшембський Андрій (Iastrzembski Andreas), калитник 230, 233
- Ястшембський Стефан (Jastrzembski Stephanus), маляр 573
- Яцимирський Миколай (Iacimirski Nicolaus), райця 64, 68, 432
- Aberman Felix *див.* Аберман
- Abermanowicz Foelix *див.* Аберманович
- Abrek Andreas *див.* Абрек Андреас
- Abrek Nicolaus Ludovicus *див.* Абрек Миколай
- Adamus de Drzewica, радомський каштелян 497
- Alembek Valerianus *див.* Алємбек
- Alnpek Ioannes *див.* Альнпек
- Alvari Emmanuel *див.* Альварі

- Ambrożewski Jozef *див.* Амброжевський
 Amor Iohannes de Tharnow, краківський каштелян 19
 Anczewski Martinus *див.* Анчевський
 Andreas a Zborow, маршалек двору 699
 Andreas de Coszych, скарбник королівства 627
 Andreas de Gorca, познанський каштелян 9
 Andreas de Kutno, равський воєвода 497
 Andreas de Nisczyce, площський воєвода 497
 Andreas de Teczyn, люблінський, сандомирський воєвода 497, 499, 627
 Andreatcza, львівський архієпископ 19
 Andrzej z Zawichwosta *див.* Анджей із Завихоста
 Andrzej z Zucin *див.* Анджей із Жуцін
 Architector Albertus *див.* Архітектор
 Arendarz Stanislaus *див.* Арендаж
 Arleth Gregorius *див.* Арлет
 Arnest Nicolaus *див.* Арнест
 August Wtory *див.* Август II
 Augustini Valentinus *див.* Августинович
 Augustus II *див.* Август II
 Augustus III *див.* Август III
 Aurifaber Martinus *див.* Золотар
 Awensztoł Kasper *див.* Авеншток Каспер
 Awensztoł Łukasz *див.* Авеншток Лукаш
- Babiski Sebastianus, тесля 488-489
 Bahadurowicz Sepher *див.* Багударович
 Bali Chadzi *див.* Бали
 Baranowski Albertus, крушвицький канонік 699
 Barchudowicz Piron *див.* Бархударович
 Bargiel Stanisław *див.* Баргель
 Bartmanski Jerzy, різник 664
 Bartorz z Lelowa *див.* Бартош із Лельова
 Bartoszewski Adalbertus *див.* Бартошевський Адальберт
 Bartoszewski Stanislaus *див.* Бартошевський Станіслав
 Bartsch Ignatius *див.* Барч
 Barzi Petrus *див.* Бажи
 Behm Adalbertus *див.* Бем
 Behm Ignaci, сідляр 316
 Behnsdorff Salomon, сідляр 316
 Berger Andreas *див.* Бергер Андреас
 Berger Stanislaus *див.* Бергер Станіслав
 Bernhardinus, львівський архієпископ 188
 Bialobrzieski Martinus, кам'янецький єпископ 699
 Bielecki Thomas Petrus *див.* Белецький
 Bieliński Michał *див.* Белецький
- Bieniaszewicz Jan *див.* Бєняшевич
 Bieńkowski Wincenty, меценат 226
 Bleychner Józef *див.* Бляйхнер
 Bobrek Ioannes *див.* Бобрик
 Bo[...] Stanislaus *див.* Бо[...] Станіслав
 Bochenczyk Jan *див.* Бохеньчик
 Bochenski Ioannes *див.* Бохенський
 Bocheński Z., вч. 71, 163
 Bogdanowicz Grzegorz *див.* Богданович Гжегож
 Bogdanowicz Jan *див.* Богданович Ян
 Bogusz Gregorius *див.* Богуш
 Bonczek Woyciech *див.* Бончек
 Boner Severinus, бецький каштелян 9, 362
 Borcz Georgius *див.* Борч
 Borukowski Ioannes, віце-канцлер 699
 Bozniak Chrystoph *див.* Бозняк
 Braniczki Sebastianus, познанський єпископ 9
 Braun Christophorus *див.* Браун
 Brawi Josephus *див.* Браві
 Brodawko Mathias *див.* Бродавко
 Brodnica *див.* Бродниця
 Bryndzewicz Grzegorz, різник 664
 Brzycki Andreas, холмський каштелян 72
 Buda *див.* Буда
 Buscense civitas *див.* Буськ
 Buzenski Stanislaus *див.* Буженський
- Camenecense civitas *див.* Кам'янець
 Carnkowski Ioannes *див.* Czarnkowski
 Casimirus IV *див.* Казимир IV
 Casmur Petrus *див.* Касмур
 Chabrowicz Thomas, слюсар 145
 Charewiczowa Ł., вч. 71, 163, 226, 546, 714, 718
 Chini Antonius *див.* Хіні
 Chmałowski Grzegorz *див.* Хмаловський
 Chodzieski Zygmunt *див.* Ходзеський
 Choiensky Ioannes, краківський архидиякон 499
 Chreniowski Jan *див.* Хреньовський Ян
 Christophorus de Szydłowiec *див.* Христофор із Шидловця
 Chrobak Stanislaus *див.* Хробак
 Chroborski Stanislaus, крушвицький хорунжий 497, 627
 Chroscinski Adalbertus Stanislaus *див.* Хроцінський
 Chuchnowic Valenty, ткач 355
 Cieciszewski Adamus *див.* Цецішевський
 Ciekliński Petrus *див.* Цеклінський
 Cimmermann Johann, сідляр 316

- Ciubinski Michał, сідляр 316
 Smytha Petrus *див.* Kmitha Petrus
 Colomiense civitas *див.* Коломия
 Constantinus Constantinowicz dux in Ostrog, київський воєвода 699
 Corona *див.* Польща
 Costan Paulus *див.* Костан
 Cracovia *див.* Краків
 Creslaus de Curozvanky *див.* Креслав з Курозванків
 Crupski Georgius, белзький каштелян 188
 Crothophila Franciscus *див.* Кротофіля Франциск
 Swegnar Woyciech, різник 640
 Swikła Jakub *див.* Цвікла
 Cypriski Ioannes *див.* Циприський
 Czaban Krzysztof, різник 664
 Czałanowicz Matheus, зброяр 125
 Czarniawski Joannes, слюсар 145
 Czarniecki Jakub *див.* Чарнецький
 Czarnkowski (Carnkowski) Ioannes, влоцлавський єпископ 362, 497
 Czarnopyski Mathias (Matys), теслярчик 488-489
 Czechucki Franciscus *див.* Чехуцький Франциск
 Czechucki Martinus *див.* Чехуцький Мартин
 Czczewicz Casimirus Joannes *див.* Чечевич
 Czerkies Gregorius *див.* Черкес
 Czerniecki Antoni, різник 664
 Czołowski A., вч. 124
 Czwik Baltazarus *див.* Цвік
 Czyszek Sebastianus *див.* Чишек Себастьян
 Czyz Stephanus *див.* Чиж Стефан
- Dalmata Andreas *див.* Далмата
 Daszkiewicz Wasili *див.* Дашкевич
 Dawidowicz Giercel *див.* Давидович
 Dembiensky Valentinus *див.* Дембенський
 Denhoff Franciscus Michael *див.* Денгофф
 Dera Gasparus *див.* Депа
 Diettmann Christoph, сідляр 317
 Dilandriachlowicz Seffer *див.* Діляндрихлович
 Długosz Albertus, тесля 488-489
 Dobeslaus de Curozuanky, сєрадзький каштелян 19
 Doleżynski Jacobus *див.* Долежинський
 Domaszewski Adamus *див.* Домашевський
 Dominik Jan *див.* Домінік
 Donkowski Franciszek *див.* Донковський
 Drabikowicz Stephan *див.* Драбікович
 Drayzyn Franciszek, сідляр 316
- Driara Woyciech, ткач 355
 Drohoiowski Stanislaus, перемишльський каштелян 699
 Drzewinski Mattias *див.* Древінський
 Dubima Harasym, ткач 355
 Duchnicz Martinus *див.* Духнич
 Durbas Joannes *див.* Дурбас
 Dybowski Joannes *див.* Дибовський
 Dziesiątnik Stanisław, теслярчик 489
 Dzieviczki Ioannes, королівський секретар 9
 Dzis Mathias (Matys), тесля 488-489
- Erdt Jozef *див.* Еррт
 Ertel Leopoldus *див.* Ертель
 Eustaphiewicz Paweł *див.* Евстафійович
- Fabianus de Lusiany, вармійський єпископ 497
 Fabrek Andreas, помилк., *див.* Абрек Андреас
 Farard Christofan, сідляр 317
 Felix Sebastianus *див.* Щасливий Себастьян
 Feolix crumentarius *див.* Фелікс, калитник
 Fierliei Nicolaus, бецький каштелян 699
 Figner Fridericus, слюсар 145
 Firley Nicolaus, люблінський воєвода, 188
 Flysarek Stanisław, ткачик 355
 Franchi Thomas *див.* Франчі
 Frankfort *див.* Франкфурт
 Fredericus, гнезненський архієпископ 19
 Fredro Ioannes, сяноцький каштелян 699
 Freyborgk Joannes *див.* Фрайборг
- Galatowicz Sebastian *див.* Галятович
 Gallus Ioannes Seus *див.* Галь Ян
 Ganczarz Stanislaus (Stanisław), теслярчик 488-489
 Gardkowicz Mikołaj *див.* Гардкович
 Gardzina Nicolaus, калішський воєвода 188
 Gasner Michael *див.* Гаснер
 Gąsiorek Joannes *див.* Гонсьорек
 Gąsiorkiewicz Joannes *див.* Гонсьорек
 Gbaur Blazey *див.* Гбаур
 Gdańsk *див.* Гданськ
 Gebruła Piotr, різник 640
 Gembicki Laurentius *див.* Гембіцький Лаврентій
 Gembicki Petrus *див.* Гембіцький Петро
 Geyzler Nicolaus *див.* Гайзлер
 Giesko Matys, різник 640
 Gilicius Christophorus *див.* Гіліцій
 Gladiator Michael *див.* Мечник

- Glauss Johann, сідляр 316-317
 Glima Walenty *див.* Гліма
 Głosicki Woyciech *див.* Глосіцький
 Głuszynski Petrus *див.* Глушинський
 Göbel Georgius *див.* Гебель
 Godlewski Marcin *див.* Годлевський
 Godny Walenty *див.* Годний
 Godybala Jan, різник 640
 Goralski Albertus *див.* Горальський
 Gorczyn J.A., автор 747
 Gorecki Błazieі, ткач 355
 Gorecki Głuszek Sebastian *див.* Горецький Глушек
 Goreczky Stanislaus, калішський намісник 627
 Gorka Piotr *див.* Горка
 Gostlith Johann Karol, сідляр 316
 Gregorius de Ludbranz, віце-канцлер 19
 Grochowczyk Mikołai, ткачик 355
 Grodek *див.* Городок
 Grodna *див.* Гродно
 Grodzicki Joannes (Jan), теслярчик 488-489
 Gromkowicz Grygier, різник 640
 Gross Fridericus *див.* Гросс
 Gruntowicz Grygier *див.* Грунтович
 Grusz Ioannes *див.* Груш
 Gryglik Woyciech *див.* Григлік
 Grynwald Ioannes *див.* Грінвальд
 Grzybowski Thomas *див.* Гжибовський
 Gurski Ioannes, познанський архидиякон 497
 Gwozdz Stephanus (Szczepan), теслярчик 488-489
- Haberman Stanisław, кушнір 192
 Habicht Bartholomaeus *див.* Габіхт
 Hadziewicz Avedicus *див.* Гадзевич Аведик
 Hadziewicz Nicolaus *див.* Гадзевич Миколай
 Hadziewicz Zacharia *див.* Гадзевич Захарія
 Hańkowski Jędrzey, різник 664
 Hakiel Jan *див.* Гакель
 Halarowicz Jacobus *див.* Галярович
 Haliciense civitas *див.* Галич
 Hałamowicz Stanislaus *див.* Галамович
 Hanel Bartholomeus *див.* Ганель Бартоломей
 Hanel Martinus *див.* Ганель Мартин
 Hankiewicz Stephanus *див.* Ганкевич
 Hanulewicz Jan *див.* Ганулевич
 Hanusch Gergiusz, сідляр 316
 Heppner Paulus Dominicus *див.* Гепнер
 Heppener Dominik *див.* Геппенер
 Herbort Nicolaus *див.* Гербург
 Herborth Stanislaus, львівський каштелян 699
- Herbst Jan Dominik *див.* Гербст
 Herburth Gaspar, шл. 110
 Herbut Jan *див.* Гербут
 Hermanowicz Gregorius *див.* Германович
 Hieronimus a Rorrason, площський намісник 699
 Hiznik Walenty *див.* Гіжнік
 Holubkowicz Simon, аптекар 722
 Hołowa Jan *див.* Голова
 Horn M., вч. 220, 527, 670
 Horsth Henricus *див.* Горст
 Hurymowicz Aswador *див.* Гуримович
- Iacobus de Buczacz, площський єпископ 9
 Iacobus de Sixhlyuka, войницький каштелян 627
 Iaczymirski Nicolaus *див.* Яцимирський
 Iagnie Hieronimus *див.* Ягня
 Iakub *див.* Якоб, сідляр
 Iarand Nicolaus de Brudzow, ленчицький каштелян, воєвода 9, 497
 Iaroslau de Lasko, серадзький воєвода 188, 497
 Iastrzembski Andreas *див.* Ястшембський Андрій
 Iedlina Ioannes *див.* Єдліна
 Piaszewicz Basilius *див.* Ілляшевич
 Pliak Mateusz *див.* Іляк
 Płowczyk Mathias *див.* Іловчик
 Ioannes, краківський єпископ 627
 Ioannes, перемишльський єпископ 362
 Ioannes de Coscieliecz, іновроцлавський воєвода 9
 Ioannes de Dombrowica, белзький каштелян 72
 Ioannes de Lassko *див.* Йоан з Ласско
 Ioannes de Lubraniec, познанський єпископ 497
 Ioannes de Mieliecz, вислицький каштелян 9
 Ioannes de Przerab, серадзький каштелян 497
 Ioannes de Thanczin (Teczyn), сандомирський воєвода 9, 497
 Ioannes de Tharnow, краківський каштелян 9, 499, 627
 Job Valentinus *див.* Йоб
 Johannes Albertus *див.* Ян Ольбрахт
 Johannes de Przythuk, жарновський каштелян, 19
 Iordan Nicolaus, бецький каштелян 627
- Jablonski Bartosz *див.* Яблонський
 Jabłonski Stanisław, різник 664
 Jakiel Laurentius *див.* Якель Лаврентій
 Jakiel Sebastian *див.* Якель Себастьян
 Jakub z Wuchawy *див.* Якоб з Бихави
 Jakub z Turobina *див.* Якоб з Туробіна

- Jakubowicz Stanisław, ткачик 355
 Jan z Garbarza *див.* Ян з Гарбажа
 Jan z Radomia *див.* Ян з Радома
 Jan z Roszerowa *див.* Ян з Рошерова
 Jankielowicz Dawid *див.* Янкелович
 Janowa wdowa, різничка 640
 Janowicz Krzysztof, меценат 546
 Janowicz Murath *див.* Янович
 Jarkowski Matheus *див.* Ярковський
 Jaroslaviense civitas *див.* Ярослав
 Jasicki Wawrzeniec, сідляр 316
 Jaskiewicz Franciscus Xaverius *див.* Яскевич
 Jaslikowski Mathias *див.* Ясліковський
 Jasnoczko *див.* Ясночкович
 Jastrzembski Stephanus *див.* Ястшембський Стефан
 Javorovia *див.* Яворів
 Jeczyn Antoni *див.* Єчин
 Jedyniec Jozef *див.* Єдинець
 Jelenski Paweł, кушнір 192
 Jelonek Jan *див.* Єлонек
 Joannes *див.* Йоан
 Joannes III *див.* Ян III
 Joannes Casimirus *див.* Ян Казимир
 Jodłowski Kazimierz, різник 664
 Josephowicz Casparus, аптекар 722
 Jurkowicz Jan *див.* Юркович
 Jurowczyk Jakub, ткачик 355
 Józefowicz Abram *див.* Юзефович
 Kadzidłowski Albertus *див.* Кадзідловський
 Kalder Paulus *див.* Кальдер
 Kaliski Piotr *див.* Каліський
 Kaluski Ioannes *див.* Калюський
 Kamiński Jan *див.* Каменський
 Kaminski Antoni *див.* Камінський
 Kaminski Michał, ткач 355
 Kapinos Woyciech *див.* Капінос
 Karaczynowski Andreas *див.* Карачиновський
 Karcz Tomasz *див.* Карч
 Karczewicz Simon *див.* Карчевич
 Karnkowski Stanislaus, гнезненський канонік, 72
 Kasimiria *див.* Казімеж
 Kasprowic Marcin *див.* Каспрович
 Kasza Jan *див.* Каша
 Kayzer Malcher, зброяр 125
 Kazimirski Mikołaj *див.* Казимирський
 Kazyczek Adam, різник 640
 Kenczyk Sebastian, ткачик 355
 Kidayczyk Mathyasz *див.* Кідайчик
 Kiebowicz Bartos, різник 640
 Kielbasa Maciey *див.* Келбаса
 Kielian Joannes, аптекар 722
 Kiesiel Steczko, кушнір з Олеська 192
 Kinost Marcin *див.* Кіност
 Kisielnicki Cyprian *див.* Кісельницький
 Kisielowicz Kisiel *див.* Кісельович
 Klodzinski Mathias, краківський канонік 699
 Klusek Simon *див.* Клусек
 Kmitha (Smytha, Kmytha Sobienski) Petrus, сандомирський каштелян, перемишльський староста 19, 362, 497
 Kmitha Stanislaus, руський воєвода 188
 Kmytha Sobienski Petrus *див.* Kmitha Petrus
 Koczbor Jakob *див.* Кочбор
 Kołkowski Gasparus, теслярчик 488-489
 Kołodczakowicz Jacko *див.* Колодчакович
 Kołomycki Woyciech *див.* Коломойський
 Konarski Ioannes, краківський архидиякон 497
 Konieczny Valentinus (Walenty), теслярчик 488-489
 Korczynski Ioannes *див.* Корчинський Ян, кравчик
 Korczynski Jan *див.* Корчинський Ян, медовар
 Korylewicz Jan, різник 664
 Korzen Simon *див.* Кожень
 Korzeniowski Martinus *див.* Коженювський Мартин
 Korzeniowski Stanisław *див.* Коженювський Станіслав
 Korzonek Marcin, різник 640
 Koscian *див.* Косцян
 Kosner Iohannes *див.* Коснер
 Kosycki Jerzy *див.* Косицький
 Kowalczuk M., вч. 444
 Kozaczek Adam *див.* Козачек
 Kozieł Woyciech, різник 640
 Kozka Stanisław *див.* Козка
 Kozłowski Clemens *див.* Козловський Клеменс
 Kozłowski Daniel *див.* Козловський Данієль
 Kozłowski Stanisław *див.* Козловський Станіслав
 Kozłowski Woyciech, різник 664
 Krakowczyk Piotr, різник 639-640
 Krasnicki Stanisław *див.* Красницький
 Krasznisthaw *див.* Красностав
 Kraszowski Paulo, краківський намісник 499
 Kraus Maciey *див.* Краус
 Kraus Woyciech, ткач 355

- Kręglik Ioannes *див.* Кренглік Ян
 Krol Valenty *див.* Кроль
 Krolikowski Ioannes *див.* Кроліковський
 Krzeczowczyk Andrzej, ткачик 355
 Krzepica Matys, різник 640
 Krzeszowski Matyas, різник 640
 Krzewiecki Jozef, різник 664
 Krzycky Andreas, краківський канонік 497
 Krzykowski Stiborius, краківський канонік 72
 Krzyzakowski Thomas *див.* Кшижаковський
 Kuczankowicz Mathias *див.* Кучанкович
 Kuczborski Joannes *див.* Кучборський
 Kuczkowski Joannes, аптекар 722
 Kulia Thomas *див.* Куля
 Kunaszewicz Hrehori *див.* Кунашевич Григорій
 Kunaszewicz Jan *див.* Кунашевич Ян, пекар
 Kunaszewicz Joannes *див.* Кунашевич Ян, швець
 Kupcowicz Jan *див.* Купцович
 Kupinski Franciscus Xaverius *див.* Купінський
 Франциск
 Kupiński W. *див.* Купінський В.
 Kurowczyk Jakub *див.* Куровчик
 Kurpitko Andreas *див.* Курпітко
 Kusaty Tomas, теслярчик 489
 Kuszewicz Samuel Casimirus *див.* Кушевич
 Kusztosik Szymon *див.* Куштосик
 Kwiatkowic Jozef, ткачик 355
 Kwiatkowic Mathiasz z Sambora, ткачик 355
 Kwiatkowski Mathias *див.* Квятковський
- Landishut *див.* Ланьцут
 Lange Paulus *див.* Лянге
 Laski Stanislaw, пшементський каштелян 9
 Laskowicz Woysciech, різник 640
 Lathalski (Liathalski) Ioannes, гнезненський на-
 місник, архієпископ 8, 188, 497, 627
 Lathalski Georgius, лондський каштелян 9
 Lathalski Ianussius, познанський воевода 9
 Latynowicz Georgius *див.* Лятинович
 Lemberg (Lemborg) *див.* Львів
 Leopoliense civitas *див.* Львів
 Lepiszewicz Jan, різник 664
 Lepiszewicz Kasper, різник 664
 Lesczyna Ioannes *див.* Лещина
 Lewicki S. *див.* Левицький
 Lewkowicz Siemion *див.* Левкович
 Leyner Paulus *див.* Лейнер
 Lezayski Albertus *див.* Лежайський
 Łęczycki Woysciech *див.* Ленчицький
- Liathalski Ioannes *див.* Lathalski Ioannes
 Libenek Jozef *див.* Лібенек
 Lieszczynski Iacobus *див.* Лещинський
 Liginski Iacobus *див.* Лігінський
 Liguniec Wawrzyniec *див.* Лігунець
 Linde S.B., вч. 526, 717, 720
 Lindner Petrus *див.* Лінднер
 Lipsk *див.* Ляйпціг
 Lisiński Mikołaj *див.* Лисинський
 Lissigowicz Lazar *див.* Лиссігович Лазар
 Lohann Chryzstoph *див.* Логанн
 Lonchamps (Lonchap) Franciscus *див.* Лоншампс
 Lorencowicz Joannes Julius *див.* Лоренцович
 Lublin *див.* Люблін
 Luca de Gorca, куявський єпископ 9
 Luca de Gorca, познанський каштелян 497
 Lwów *див.* Львів
 Lyssigowicz Bedross *див.* Лиссігович Бедросс
- Łeżayski Andrzej, зброяр 125
 Łobzinski Sebastian *див.* Лобзинський Себастьян
 Łopacki Joannes, слюсар 145
 Łoziński Władysław, вч. 42, 575, 585
 Łukasiewicz Konrad *див.* Лукасевич
 Łukaszewicz J., вч. 163
- Maciązek Simon, тесля 488-489
 Maczeiowski Stanislaus, сандомирський каштелян 72
 Maczieiowski Samuel *див.* Мацейовський
 Maczieiowski Bernardus, люблінський каштелян 9
 Magister Michael *див.* Магістер
 Maieranowski Kripka Gregier *див.* Маєрановський
 Maiowicz Kasper *див.* Майович
 Maiowski Mathias *див.* Майовський
 Maister Michael *див.* Магістер
 Malborski Paulus *див.* Мальборський
 Malcher *див.* Мальхер
 Malynowczyk Piotr, ткачик 355
 Mankowic Paweł, зброяр 125
 Manowski Marcin *див.* Мановський
 Mańkowski T., вч. 552, 554, 558, 561, 562, 568-
 570, 572
 Marcin z Przemysla *див.* Марцін з Перемишля
 Marcin ze Zyina *див.* Мартин з Жиїна
 Marienburg *див.* Мальборк
 Markowicz Krzysztof, різник 640
 Martinka Petrus (Martynka Piotr), теслярчик 488-
 489
 Maszlanka Jan, різник 640

- Mathias *div.* Матіас
 Mathias, перемишльський єпископ, віце-канцлер 188, 627
 Matthias de Drzewica, влоцлавський єпископ 497
 Matyasz, кушнір з Олеська 192
 Małutowicz Owanis *div.* Максютович
 Maydesz Woyciech *div.* Майдешович
 Maydeszowicz Albertus *div.* Майдешович
 Mazgai Adamus *div.* Мазгай Адам
 Mazgai Ioannes *div.* Мазгай Ян
 Mazgai Stanislaus *div.* Мазгай Станіслав
 Mazurkowicz Woyciech *div.* Мазуркович
 Mądrawicz Andreas *div.* Мондрович
 Medyński Casimirus, регістратор 221
 Menszynak Ferens *div.* Меншинак
 Mercenier Martinus *div.* Мерценер
 Mękis Moszko *div.* Менкіс
 Mężyk Grygier *div.* Менжик
 Miaskowski Andreas *div.* М'яковський
 Michael *div.* Михайло, король
 Michałowicz Stanislaus, аптекар 722
 Michałowicz Marcin, різник 640
 Micula Bernardinus *div.* Микула
 Miechowski Jakub *div.* Меховський
 Mieleczki Nicolaus, подільський воєвода 699
 Mierzkowski Antoni *div.* Межковський
 Mikołaj z Holohog *div.* Миколай з Гологорів
 Minka Michael, волинський каштелян 699
 Mischkowski Laurentius, бецький каштелян 362
 Miscouski Laurentius, сондецький каштелян 9
 Misiowski Jan *div.* Місьовський
 Miziurkowicz (Miziurkiewicz) Simon *div.* Мізюркович
 Mleczko Stanisław *div.* Млечко
 Mleko Stanislaus *div.* Млеко
 Mniszek Andreas *div.* Мнішек Анджей
 Mniszek Jerzy *div.* Мнішек Юрій
 Mniszek Stanisław Bonifacius *div.* Мнішек Станіслав
 Moczygemba Sebastianus *div.* Мочигемба
 Mokronowski Andreas *div.* Мокроновський
 Morgensztern J., вч. 197, 293, 294, 533, 606
 Morstin Ioannes Andreas *div.* Морстин
 Moskiewicz Ioannes *div.* Москевич
 Moysczyk Martinus *div.* Мосцицький
 Mroczkowski Woyciech *div.* Мрочковський
 Mucha Ioannes *div.* Муха
 Musilo Martinus *div.* Мужило
 Muszka Jakub *div.* Мушка
 Myslewicz Jakob, різник 664
 Mysłowski Walęty, різник 640
 Nauczkowicz Felix, аптекар 722
 Nicolaus de Samuenuesz, краківський воєвода і староста 188, 627
 Nicolaus de Dambrowica, сандомирський єпископ 497
 Nicolaus de Lubraniec, познанський єпископ 497
 Nicolaus de Nisszicze, белзький воєвода 9
 Nicolaus de Schidlowiecz (Szydłowicz), радомський, сандомирський каштелян 497, 499, 627
 Niedbala Stanisław *div.* Недбала
 Niedbalka Jędrzey *div.* Недбалка
 Niemcy *div.* Німеччина
 Niemirowicz Christophorus (Krzysztoff), тесляр-чик 488-489
 Niewarzkiewicz Kasper, різник 664
 Niewczas Jacobus *div.* Невчас
 Niezgoda Petrus *div.* Незгода
 Nouicampianus Martinus *div.* Новокампіан
 Ocieski Ioannes *div.* Оцеський
 Ocyesky Nicolaus, королівський конюший 627
 Oczeski Ioannes *div.* Оцеський
 Odnowski Nicolaus *div.* Одновський
 Ogrodzki Jacek *div.* Огородзький
 Oleschneczki Ioannes, скарбимирський намісник 362
 Olesko *div.* Олесько
 Olesnicki Christophorus (Krzysztof), тесля 488-489
 Olszowski Andreas, віце-канцлер 221
 Opuchlak Jan *div.* Опухляк
 Opuchlak Sobestian, різник 664
 Ossowski Stanislaus, сандомирський намісник 699
 Otta de Chodecz, руський воєвода 362, 497, 499
 Ozarowski Matiasz *div.* Ожаровський
 Ozarowski Silvester, завихойський староста 362, 497
 Paczek Marcin (Martinus) *div.* Пачек
 Papawsky Ambrosius, ропчицький каштелян 19
 Paszkowski Stanislaus *div.* Пашковський
 Paulus de Vola *div.* Павло з Волі
 Paweł s Krasnego Stawu *div.* Павло з Красностава
 Pazdro Z., вч. 548
 Pedaszowicz Stanislaus *div.* Педашович
 Pelko Woyciech, різник 640
 Perlicki Albertus *div.* Перліцький

- Petricovia *див.* Пйотрків
 Petrus, кам'янецький єпископ 362
 Petrus a Zborow, краківський воєвода 699
 Petrus *див.* Петро *див.* перемишльський єпископ
 Petrus de Curozwanku, генеральний краківський староста 19
 Petrus de Dambrowicza, люблінський воєвода 9
 Petrus de Gamratis, краківський єпископ 9
 Petrus de Gorinino, мазовецький воєвода 9
 Petrus de Opalencicza, лонденський каштелян 362
 Petrus de Sluzow, калішський воєвода 9
 Petrus, episcopus Premisliensis et vicescancellarius *див.* Петро, віце-канцлер
 Petrus, vicescancellarius *див.* Томицький
 Pęczkowski Paweł, різник 640
 Philip z Mościsk *див.* Филип із Мостиськ
 Piasecki Remigianus *див.* Пясецький
 Piątkowski Valenty, ткач 355
 Pickowski Adamus *див.* Піцковський
 Piechota Paweł, різник 640
 Piechowczyk Jan, теслярчик 489
 Pienioszek Symon, ткач 355
 Pieszkowicz Gabriel *див.* Пешкович
 Pindziewicz Tomasz *див.* Піндзевич
 Piotrcoviense civitas *див.* Пйотрків
 Piotrkowczyk S.T., автор 747
 Piotrowski Ioannes, краківський канонік 699
 Piotrowski J., вч. 554, 558, 561-562, 568-570, 572
 Piramowicz Marek *див.* Пірамович
 Pisarski Jan *див.* Писарський
 Płocki Maciey *див.* Плоцький
 Pochylek Martinus *див.* Похилек
 Pocięchowski Jan *див.* Поцеховський
 Pocuszia *див.* Покуття
 Podlyesny Andreas *див.* Подлесний
 Podolia *див.* Поділля
 Podolskie województwo *див.* Подільське воєводство
 Pollacz R., автор 747
 Polonia *див.* Польща
 Połaniecki Marcin *див.* Поланецький
 Posnaniense civitas *див.* Познань
 Poznanczyk Stanisław *див.* Познаньчик
 Prazmowski H. *див.* Пражмовський Г.
 Prazmowski Nicolaus *див.* Пражмовський Миколай
 Premisliense civitas *див.* Перемишль
 Prędko Stanisław *див.* Прендкий
 Przemyski Jan, різник 640
 Przeremski Andreas, краківський канонік 72
 Przeremsky Ioannes *див.* Пшерембський
 Przespołowski Sebastian *див.* Пшесполовський
 Przybyłko Adam *див.* Пшибілко
 Przychilni Ambrozi *див.* Прихильний
 Rachwalik Matiasz *див.* Рафалік
 Radoche Marcin, ткачик 355
 Rakowic Jan *див.* Ракович
 Rakowski W. *див.* Раковський
 Ranowstał Grzegorz *див.* Рановстав
 Raphalik Matiasz *див.* Рафалік
 Rastawiecki E., вч. 558, 562
 Regazolis Jacobus *див.* Регазолік
 Reis Jakub, зброяр 125
 Rexor Antoni *див.* Рексор
 Rey Iohannes *див.* Рей
 Rębowski Andreas *див.* Рембовський
 Rogulski Woyciech *див.* Рогульський
 Rohatinense civitas *див.* Рогатин
 Roletson Guihelmus *див.* Ролетсон
 Romanowski Andrzej *див.* Романовський
 Roskwitowski Mikołaj, зброяр 125
 Rozdolski Jan, ткач 355
 Rozycki Gabryel, зброяр 125
 Rozycki Joannes *див.* Рожицький
 Rozynski Andrzej, ткач 355
 Rozynski Mathiasz, ткачик 355
 Rozynski Valenty, ткачик 355
 Rudult Ioannes *див.* Рудульт
 Ruskie województwo *див.* Руське воєводство
 Russek Martinus *див.* Руссек
 Russia *див.* Русь
 Ruzyński Nicolaus *див.* Ружинський
 Ryba Woiciech *див.* Рыба
 Rybkowicz Jan *див.* Рибкович
 Safranyecz Rochus *див.* Шафранець Рохус
 Saier Tomas *див.* Саєр
 Samboria *див.* Самбір
 Samborski Jan, теслярчик 489
 Sbaski Ioannes, краківський декан 9
 Schalek Nicolaus *див.* Шалек
 Schilingk Georgius *див.* Шілінг
 Scholc Jacobus *див.* Шольц Якоб
 Scholc Jan *див.* Шольц Ян
 Scholc Valentinus, аптекар 722
 Scholc Valenty *див.* Шольц Валентин

- Scholc Wolphowic Wolphangus *див.* Шольц Вольфович
- Schorr M., вч. 548
- Schpringesfelt Adam *див.* Шпрінгесфельт
- Szcycina Krzystof *див.* Щиціна
- Sefferdzianowicz Jakub *див.* Сеффердзянович
- Senkowacki Adalbertus, слюсар 145
- Senkowacki Petrus, слюсар 145
- Sękowski M. *див.* Сенковський
- Siedlecki Stanislaus *див.* Седлецький
- Siedmiracki Nicolaus *див.* Седмірацький
- Siegeth Jan, різник 640
- Sigismundus I *див.* Сигізмунд I
- Sigismundus III *див.* Сигізмунд III
- Sigismundus Augustus *див.* Сигізмунд Август
- Signio Franciscus *див.* Сіньо
- Sikorlat Adam *див.* Сікорлат
- Sikorski Antonius *див.* Сікорський
- Singlarek Simon *див.* Синглярек
- Sixt Erazm *див.* Сикст
- Składowski Jacobus *див.* Складовський
- Skrzetuskus Joannes *див.* Скшетуський
- Slama Jan *див.* Сляма
- Sliwinski Jędrzey *див.* Слівінський Андрій, мечник
- Sliwinski Jędrzei *див.* Слівінський Андрій, пекар
- Słodowicz Adam *див.* Слодович
- Smiały Jakub *див.* Смялий
- Smolenscus *див.* Смоленськ
- Sobestyanowicz Grygier, різник 640
- Sochacki Ioannes *див.* Сохацький
- Sochaniewicz K. (Soch.), вч. 91, 101, 182, 209, 227, 385, 442, 488, 532, 694
- Sokolowski Jacobus *див.* Соколовський
- Solikowski Ioannes Demetrius *див.* Соліковський
- Solski Franciscus Xaverius *див.* Сольський
- Sołębski Walenty, різник 664
- Sołowinski Michał, різник 664
- Sonembergk Joannem *див.* Зонемберг
- Spiewak Andreas *див.* Спєвак
- Spithco (Spitko) de Tharnow, радомський каштелян 9, 362
- Spithko de Iaroslav, краківський воєвода, каштелян 19, 188
- Sponer Sebastian, ткач 355
- Spytek Martinus, аптекар 722
- Srzenski Felix, площський воєвода 9
- Stachurkiewicz Joannes, синдик 226
- Stadnicki Stanislaus, сондецький каштелян 699
- Stanislaus de Coroswanky *див.* Станіслав з Курозвонків
- Stanislaus Augustus *див.* Станіслав Август
- Stanislaus de Brzezie, сандомирський воєвода 362
- Stanislaus de Chodecz *див.* Станіслав з Ходеча
- Stanislaus de Sprowa, вислицький каштелян 362, 497
- Stanislaus in Thenczin, краківський каштелян 72
- Stanisław *див.* Станіслав, столовий
- Stanisław z Zarek *див.* Станіслав з Жарків
- Stanisławczyk Sebestyan, різник 640
- Stanisławczyk Stanisław, різник 640
- Stanisławski Jan *див.* Станіславський
- Stapor Adamus *див.* Стапор
- Starozrebski Albertus, перемишльський єпископ 699
- Starozrepsky Albertus, краківський канонік 72
- Staschkowski Stanislaus, кухмістер 362
- Staszkouuski Hieronimus, кухмістер 9
- Staszkowski Iacobus, краківський канонік 497
- Stawinski Laurentius *див.* Ставінський Лаврентій
- Stawiński Szczepan *див.* Ставінський Степан
- Stawuła Grygier *див.* Ставула
- Stefanowicz, архівіст 221
- Stephanides Thobias *див.* Стефанідес
- Stephanus *див.* Стефан Баторій
- Sthano Andreas *див.* Стано
- Stroński Jakub *див.* Стронський
- Strzeszeński Stanisław *див.* Стжешенський
- Strzyzowski Marcin *див.* Стшижовський Мартин
- Studencik Valentinus (Walenty), тєслярчик 488-489
- Student Andreas (Jędrzey), тєсля 488-489
- Studziennik Jakub *див.* Студзенник Якоб
- Studziennik Sebastyan *див.* Студзенник Себастьян
- Suecia *див.* Швеція
- Swiatkowicz Joannes, аптекар 722
- Swiekroski Elias, сідляр 317
- Sydorowicz Woyciech, різник 664
- Sykowicz Grygier *див.* Сикович
- Szaier Adam, ткач 355
- Szapala Hieronimus *див.* Запала
- Szatkowski Antonius, слюсар 145
- Szczepanik Joannes (Jan), тєсля 488-489
- Szczepanowicz Adam *див.* Щєпанович
- Szczepanowicz Grygier, різник 640
- Szczesliwy Paulus *див.* Щєсливий Павло
- Szczubienski Michał *див.* Щубенський
- Szembek Bartholomaeus *див.* Шємбек

- Szepelinski Matyasz, різник 664
 Szewczyk Stanisław *див.* Шевчик
 Szieniawski Hieronimus, руський воєвода 699
 Szieniawski Ioannes, жарнівський каштелян 699
 Szienieski Ioannes, львівський архієпископ 699
 Szkrochowski Joannes Nepomucen *див.* Шкрово-
 ховський
 Szol Paweł, різник 640
 Szolc Szałel Walenty *див.* Шольц Валентин
 Szpanczik Casparus *див.* Шпаньчик
 Sztaszkwicz Stefan, зброяр 125
 Szumlański Jozef *див.* Шумлянський
 Szwankowski Ioannes *див.* Шванковський
 Szweynerowicz Joannes *див.* Швейнерович
 Szycliwy Paulus *див.* Зичливій
 Szydłowczyk Joannes (Jan), тесля 488-489
 Szymon z Nowego Miasta *див.* Шимон
 Szynglerek Szymon, ткачик 355
- Taczik Bartosz *див.* Тацік
 Taraf[...] Christophorus *див.* Тара(...)
 Tarankowicz Grygier *див.* Таранкович
 Tarnawski Bartosz *див.* Тарнавський
 Tarnowski Joannes *див.* Тарновський
 Terechowic Jakub, ткач 355
 Tesznarek Woyciech, ткачик 355
 Thargowyczki Sigismundus, краківський канонік
 627
 Tharlo Stanislaus, сандомирський схоластик 362
 Thuorowski Ioannes, кам'янецький каштелян 9
 Ticzka Petrus *див.* Тичка Петро
 Tkacz, меценат 712
 Tokarz Jakob *див.* Токар
 Tomuczky Petrus *див.* Томицький
 Torunia *див.* Торунь
 Trinka Franciscus, слюсар 145
 Trochopaus Jacub, сідляр 316
 Trusiewicz Szymon *див.* Трусевич Шимон
 Trzcinski Venceslaus Franciscus *див.* Тшцінський
 Trzebiecki Matyasz, різник 664
 Trzebiecki Tomasz, різник 664
 Trzebuhowsky Nicolaus, гнезненський каштелян
 72
 Turadth Martinus, аптекар 722
 Turki *див.* Туреччина
 Tuczka Bernardus *див.* Тичка Бернард
 Tuczynsky Woiciech *див.* Тичинський
 Tyrawski Albertus (Woyciech), теслярчик 488-489
 Tyszowski W., вч. 748
- Ubaldini Jan *див.* Убальдіні Ян
 Ungaria *див.* Угорщина
 Urbanski Sobestyan, різник 664
 Ustempkowa Anna *див.* Устемпкова
- Valentinus *див.* Августинович
 Varsovia *див.* Варшава
 Vbaldini Jan Stefan *див.* Убальдіні Ян Стефан
 Vberowicz Bartholomaeus *див.* Уберович
 Vladislaus III *див.* Владислав III
 Vladislaus IV *див.* Владислав IV
 Volhyniae palatinatus *див.* Волинське воєводство
 Volski Martinus, краківський війський 9
 Volski Nicolaus, сандомирський каштелян 9
 Volynia *див.* Волинь
- Wagner Jan, різник 640
 Waidolt Iarosz *див.* Вайдольт
 Walkorowicz Jan, різник 664
 Wałaski Stanisław, зброяр 125
 Wapowski Bernardus, краківський кантор 497
 Warsovia *див.* Варшава
 Warszawa *див.* Варшава
 Wasserbroth Martinus *див.* Васерброт
 Wawrzyniec z Biecza *див.* Лаврентій із Беча
 Wawrzyniec z Lubiewa *див.* Лаврентій із Любева
 Wayner Georgius *див.* Вайнер
 Ways Ioannes *див.* Вайс
 Wayszewicz Piotr, різник 664
 Wazynszyk Andrzej, ткачик 355
 Wąsik Jacobus *див.* Вонсік
 Wemer (Wemmer) Joannes *див.* Вемер
 Wesoly Gregorius *див.* Весольний
 Wesołowski Walenty *див.* Весоловський
 Wędziglinka Ioannes *див.* Вендзіглінек
 Węgrzy *див.* Угорщина
 Wianowski Woyciech *див.* Вяновський
 Wieczkowicz Lucas *див.* Вечкович
 Wieczorkiewicz Jakobus *див.* Вечоркевич
 Wierzeyski Thomas *див.* Вежейський
 Wietorowicz Paulus *див.* Веторович
 Wilczek Jędrzey, різник 640
 Wilczek Stanislaus *див.* Вільчек
 Wilczkowic Paweł, ткачик 355
 Winiarski Albertus *див.* Вінярський
 Wisniowczyk Jan, ткачик 355
 Wisniowski Iacobus *див.* Вішньовський
 Witkowski Lucas *див.* Вітковський

- Witumski Michał, різник 664
Wojatyński Teodor *див.* Воятинський
Wolny Michał, різник 664
Wolowicz Eustachius, троцький каштелян 699
Wolphowicz Iosephus *див.* Вольфович
Wolski Matys, різник 640
Wołowiecki Grygier, зброяр 125
Worcel Stanisław *див.* Ворцель
Worobell Thomas *див.* Воробель Тома
Worobell Alexandrus *див.* Воробель Олександр
Woyciech z Wawszenczyc *див.* Войцех з Вавшен-
чиць
Woyner Mathiasch *див.* Войнер
Woysza Simon, аптекар 722
Woytowicz Gabriel *див.* Войтович Габріель
Woytowicz Woyciech *див.* Войтович Войцех
Wrocław *див.* Вроцлав
Wschodnia Armenia *див.* Східна Вірменія
- Ynger Andreas *див.* Інгер
- Zabłocki Thomas *див.* Заблоцький
Zadzik Iacobus *див.* Задзік
Zagadlinski Sebastian *див.* Загадлинський
Zaklyczyna Stanisław, ткач 355
Zaliwski Derslaus, кухмістер 497
Zamoiski Ioannes *див.* Замойський
Zamoysczyk Jan, ткач 355
Zamoyski Nicolaus, тарновський намісник 497
Zaramba (Zaremba) Ioannes, познанський каште-
лян 188, 497
Zarębicz Onufry *див.* Зарембич
Zarnowski Petrus *див.* Жарновський
- Zaszkiewicz Andreas, цехмістер 145
Zaszkodny Jan, різник 639
Zbanski Ioannes, краківський канонік 362
Zbaraski Ianussius, брацлавський воєвода 699
Zebrzydowsky Florianus, люблінський каштелян 72
Zelechowski Iosephus, цехмістер 145
Zemnicki Albertus *див.* Зимницький
Zembrzycki Jan *див.* Зембжицький
Zglobecki Albertus, аптекар 722
Ziarnko Ioannes *див.* Зярко
Ziayka Hiacynthus, слюсар 145
Ziaykiewicz Simon *див.* Зяйкевич
Zieliński Jan *див.* Зелінський
Zielogorski Sebastian *див.* Зельогурський
Ziemborski Christophorus (Krzysztof), теся 488-489
Ziętkiewicz Nicolaus *див.* Зенткевич
Zimnicki Albertus *див.* Зимницький
Zimorowicz Bartholomaeus *див.* Зиморович
Ziolkowski Felix *див.* Зьолковський
Ziołko Bartosz *див.* Зьолко
Zly Stanislaus *див.* Злий Станіслав
Złotorowicz Joannes *див.* Злоторович
Zolkiewia *див.* Жовква
Zolkiew *див.* Жовква
Zołtobrzuk Wawrzeniec, різник 640
Zołtobrzuszek Bartos, різник 640
Zychini Mikołaj *див.* Зихіні
Zygmunt August *див.* Сигізмунд Август
Zygmunt Pierwszy *див.* Сигізмунд I
Zygmunt Trzeci *див.* Сигізмунд III
Zygmuntowic Woyciech, ткач 355
Zymnicki Albertus *див.* Зимницький
Zyrowski Simon *див.* Жировський

ОПИС ЛЬВІВСЬКИХ ЦЕХОВИХ ПЕЧАТОК ТА ЦІХ XIV-XVIII СТ.

Комплекс львівських цехових пам'яток унікальний за якістю, історико-інформативним значенням і мистецькими особливостями. В архівах і музеях збереглося близько 60 печаток і цехових знаків (ціх) м. Львова. В даному описі зафіксовано 30 пам'яток сфрагістики і геральдики, що обіймають понад чотири століття (70-ті роки XIV – 70-ті роки XVIII ст.). Нижня межа датування – час появи цехових печаток у Львові, а верхню межу опису визначив перехід міста під австрійську юрисдикцію, коли згідно з «Генеральним регламентом для цехів Галичини і Володимирії» 1778 р. була змінена правова ситуація в львівському ремеслі, а в цехову атрибутику було введено німецьку мову.

Мова написів – важливий компонент джерелознавчої експертизи сфрагістичних пам'яток. В XIV ст. печатки мали легенди готичною маюскою (форма латинського письма, що вписується у дволінійну систему). З початку XV ст. поширюється готична мінускула (форма літер, що мають різну висоту і вписуються у чотирилінійну систему). Протягом XVI-XVIII ст. панує гуманістична капітель. У XVIII ст. на печатках переважають легенди польською мовою.

В описах печаток зафіксовано малюнки і написи печаток, матеріал відбитків і метал штемпелів, проведено датування, вказано місця зберігання пам'яток і т. ін. Подано ілюстрації печаток і ціх, які чітко прив'язані до описів (номери таблиць і предметів).

Висла, воскова печатка цеху різників, II пол. XIV ст. – Табл. 1, № 1

На печатці традиційна емблема цеху різників – голова бика з високими заокругленими рогами, між якими розміщена башта з чотирма зубцями. Навколо напис латинською мовою маюскульними літерами: «+ S CARNIFICV[M] DE LEMBVRG[ENSIUM]» (Печатка різників зі Львова).

Печатка кругла (d – 28 мм), поставлена на чорному воску, вмонтованому у блюдцеподібну воскову масу натурального кольору, для кращого збереження вміщена в залізну бляшану коробочку (кустодію). Печатка прикріплена до нижньої частини пергаментної грамоти 9 жовтня 1425 р., висить на пергаментному паску після печаток ради і лави (тобто третьою зліва), що свідчить про високий статус різницького цеху у Львові.

Місце зберігання: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 75.

Висла воскова печатка крамарів, II пол. XIV ст. – Табл. 1, № 2

В полі печатки розміщено терези – емблема цеху, в центрі – шестикутна зірочка, з боків – дві геральдичні лілії. У печатці дотримано симетрію вмілим співставленням коромисла і шальок терезів. В крапкових обідках латинський напис готичною маюскою: «+ SIGILLUM + INSTITORVM» (Печатка крамарів). В кінці напису розміщено розпізнавальний знак різьбяр – фігуру у формі «трилисника», в якій два коротких листочки знаходяться на одній лінії, а третій, довший, виходить з їхньої верхньої частини.

Печатка кругла (d – 26 мм), поставлена на чорному воску, прикріплена до грамоти 1425 р. пергаментним паском четвертою зліва, вставлена в залізну коробочку (кустодію).

Місце зберігання: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 75.

Штемпель (матриця) цеху купців, 1768 р. – Табл. 3, № 7

У центрі печатки постать жінки з вінком на голові, яка тримає у розведених в боки руках якір і якийсь предмет, що нагадує за формою серце, на ньому літери «F – S». Навколо постаті, яка символізує фортуна, бочки і ящики з товаром, на стінках котрих видно літери (N – I, T – F, N – O, I – G, F – L, N – 3). З лівого боку від жінки зображений невеликий лев, який спирається на діжку і тримає в передніх лапах три кулі і зірку («папський» герб м. Львова). Біля ніг дата «1768».

У концентричних крапкових обводах напис польською мовою: «*PIECZEC * KONFRATERNII *KU-PIESKIEY * LWOWSKIEY» (Печатка братства купецького львівського).

Печатка кругла (d – 42 мм), бронзова.

Привісна печатка цеху пекарів, II пол. XIV ст. – Табл. 1, № 3

На печатці гербова емблема цеху – сплетений бублик, вписаний в овальний геральдичний щит, що займає майже все поле сфрагіса. Бублик органічно поєднується зі щитом за допомогою неглибокого овального вирізу верхньої частини щита.

Готичний маюскульний напис: «+S PISTORUM + LEMBURGENSIUM» (Печатка) пекарів львівських), вписаний в два крапкових обводи. В легенді літера «Т» має вигляд літери «G» з довгою горизонтальною лінією зверху і нижньою петлею.

Печатка кругла (d – 28 мм), поставлена на чорному воскові, прикріплена до грамоти 1425 р. пергаментним паском п'ятою зліва, для кращого збереження вправлена в залізну бляшану коробочку (кустодію).

Місце зберігання: ЦДАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 75.

Штемпель (матриця) пекарського цеху, I пол. XVIII ст. – Табл. 2, № 6

У середині печатки вирізний геральдичний щит з нанесеним на нього плетеним бубликом. Легенда вписана в два лінійних і третій – крапковий обводи: «+ SIGIL CONTVBERNI PISTORVM CIVITATI LEOPOL» (Печатка цеху пекарів міста Львова). В другому слові напису помилка – потрібно «CONTVBERNI». Штемпель бронзовий без ручки, круглий (d – 28 мм).

Місце зберігання: Львівський історичний музей.

Висла воскова печатка цеху кушнірів, перша чверть XV ст. – Табл. 1, № 4

На печатці квадратний заокруглений знизу геральдичний щит, облямований красивим орнаментом у вигляді шести напівовалів. Щит поділений навскоси «перев'яззю» у вигляді кушнірської дошки з трьома натягнутими шкірами – основним продуктом цеху. Бездоганні крапкові обводи з красивим каліграфічним написом, який завершують два «трилисники». Літери легенди мінускульні: «+ s + relificum + lemburgensium» (Печатка) кушнірів львівських). У написі спостерігається поєднання двох літер (лігатура): у слові «rellificum» буква «r» зливається з «e», «f» з «i». В останньому слові легенди помилка – переплутано послідовність літер «i» та «u».

Печатка кругла (d – 37 мм), поставлена на чорному воскові, прикріплена до грамоти від 9 жовтня 1425 р. шостою за порядком, металічна кустодія.

Місце зберігання: ЦДАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 75.

Ціха руського (українського) кушнірського цеху, 1594 р. – Табл. 4, № 1

Пам'ятка має форму міської брами з трьома вежами. На брамі розтягнута між двома одвірками шкіра. Над нею два птахи, очевидно, соколи. З боків напис: «СКСНА + RVSKA + ČECHV» (Ціха руського цеху). Помилка в легенді допущена різьбярем.

Місце зберігання: Львівський історичний музей, тепер – невідоме.

Висла воскова печатка шевського цеху, перша чверть XV ст. – Табл. 1, № 5

На оздобленому квадратиками полі печатки шевське знаряддя для розтягування шкіри, подібне до якоря. Круговий напис готичним півуставом у двох шнуркових обводах: «+ s sutorum + lemburgensium» (Печатка) шевців львівських). Напис маловиразний, наявні скорочення і лігатури (в слові «sutorum» літера «o» поєднана з «r»).

Печатка кругла (d – 28 мм), поставлена на чорному воскові, у залізній бляшаній кустодії, прикріплена сьомою при документі від 9 жовтня 1425 р.

Місце зберігання: ЦДАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 75.

Ціха львівського цеху шевців, 1620 р. – Табл. 4, № 4

Овальна, мідна, на ній відтворено інструменти та вироби цеху: в центрі – чобіт, з боків – знаряддя для розгладжування шкіряних заготовок, внизу – два черевики, а також викарбувано рік «1620». Композицію увінчує розлога корона.

Місце зберігання: Львівський історичний музей, тепер – невідоме.

Ціха львівського шевського цеху, XVIII ст. – Табл. 4, № 6

Емблема повністю відтворює попередню ціху (Табл. 4, № 4), але замість року викарбовано продовгуватий брусок. Відміни наявні лише в окантовці овалного щита. Для зручності в користуванні ціху доповнено трьома ланцюгами, об'єднаними кільцем.

Місце зберігання: Львівський історичний музей, тепер – невідоме.

Висла воскова печатка цеху броварників (солодовників, медоварів), кінець XIV ст. – початок XV ст. – Табл. 1, № 6

На печатці на заокругленому геральдичному щиті вміщено три затички (чопи), з'єднані загостреними кінцями.

Навколо напис: «+ S • BRASEATORVM» (П[ечатка] броварників). Напис виконано на латині готичною маюскулою з чітко вираженими нумізматичними рисами. Букви печатки масивні, широкі, з великими відступами, несиметричні, нахилені в різні боки. Літера «S» «лежить» на боці, буква «T» – з широкими, низько опущеними боковими лініями. Такий тип літер характерний для монет Львівського монетного двору 1396-1415 рр.

Печатка кругла (d – 28 мм), поставлена на чорному воскові, залізна кустодія. До грамоти 1425 р. прикріплена восьмою.

Місце зберігання: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 75.

Висла воскова печатка ковальського цеху, II пол. XIV ст. – Табл. 1, № 7

На печатці викарбувана підкова (традиційна емблема цеху) з масивним хрестом у верхній частині. З обидвох боків кліщі та кувалда. Зображення схематичні та маловиразні. Маюскульний напис некаліграфічний: «+ SIGILLVM + + FABRORVM» (Печатка ковалів). В кінці легенди «трилисник», відомий з печаток крамарів і чинбарів. Це безперечно вказує на те, що три печатки викарбувані одним торевтом (різьбярем).

Печатка кругла (d – 26 мм), поставлена на чорному воскові, для кращого збереження поміщена в кустодію, підвішена до пергаментної грамоти 1425 р. дев'ятою зліва.

Місце зберігання: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 75.

Висла воскова печатка цеху римарів і сідлярів, перша чверть XV ст. – Табл. 1, № 8

У середині печатки квадратний заокруглений знизу щит зі схематичними зображеннями сідла та іншої кінської збруї. Поле навколо щита у квітках і зірочках. У двох концентричних колах мінускульний латинський напис з чотирьох слів: «+ Sigillum + sellatorum + corrigiatorum + lemburgensium» (Печатка сідлярів, римарів львівських).

Печатка кругла (d – 39 мм), поставлена на чорному воскові, металева кустодія, до грамоти 1425 р. привішена десятою зліва.

Місце зберігання: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 75.

Ціха львівського цеху сідлярів, 1775 р. – Табл. 4, № 7

Пам'ятка виконана у вигляді ренесансного вирізного щита, увінчаного тризубцевою короною. На лицьовому боці – два зіп'ятих леви, що підтримують розгорнуту попону із зображенням сідла (гербова емблема цеху), на ньому літера «D». На звороті рік – «1775».

Місце зберігання: Львівський історичний музей, тепер – невідоме.

Воскова прикладна печатка цеху сідлярів, 1740 р. – Табл. 2, № 8

У полі печатки сідло – гербовий знак цеху. В написі можна розібрати лише два слова: «Sigillum... leopoliensium». Віск червоний, під паперовою кустодією, d – 40 мм (?).

Місце зберігання: ЦДІАЛ. – Ф. 52, оп. 2, спр. 1128, с. 38.

Висла воскова печатка чинбарського цеху, II пол. XIV ст. – Табл. 1, № 9

На печатці зображено чинбаря, зайнятого вичинкою шкіри. Людська постать майстерно вписана в поле печатки. Голова ремісника розміщена на вертикальній лінії симетрії, вірно розрахований центр тяжіння – нахил тулуба супроводжується відповідним розташуванням ніг. Руки із засуканими рукавами міцно тримають валик. Зображення у динаміці, рух підкреслюється скуйовдженим волоссям ремісника, а в нижній частині – відсмікнутою шкірою, що подалася вбік. Кругова легенда вмонтована в два крапкових обводи. Напис латинською маюскулою: «SIG[IL]LLVM + CERDONVM *» (Печатка чинбарів). В кінці легенди зображений «трилисник», що, без сумніву, є проявом індивідуального почерку майстра, своєрідним фірмовим знаком, який виділяє його вироби з маси подібних.

Печатка кругла (d – 26 мм), поставлена на чорному воскові, вмонтована у залізну бляшану коробочку (кустодію). Печатка висить дванадцятю з лівого боку грамоти 1425 р., тобто останньою серед привішених сфрагісів, що свідчить про низький ранг чинбарського цеху.

Місце зберігання: ЦДІАЛ. – Ф. 131, оп. 1, спр. 75.

Штемпель (матриця) бондарського цеху, XVIII ст. – Табл. 2, № 1

Печатка мідна, без ручки, кругла, d – 38 мм. Посередині печатки на фігурному геральдичному щиті – знаряддя бондарів: циркуль із розведеними кінцями, дві специфічні бондарські сокири (тесаки) з короткими ручками, гаківниця для натягування обручів на бочки. Нечіткий напис у двох концентричних колах латинською мовою з суспенсіями (скороченнями слів): «* Sigil * Frat * Doli * Leo» (Печатка братства бондарів Львова). У кінці напису нечітка дата зі зворотним карбуванням цифр.

Місце зберігання: Львівський історичний музей, тепер – невідоме.

Штемпель (матриця) столярного цеху, 1715 р. – Табл. 2, № 2

Печатка кругла (d – 32 мм), бронзова, з ручкою. У полі печатки – емблема столярів: циркуль з широко розведеними (майже під прямим кутом) ніжками та кутівник, переплетені у формі квадрата. Посередині – два перехрещені струги (леза) із закінченнями у вигляді обушка. Круговий напис: «* Sigillum • Cehi • Stolarski • Lwowski • 1715» (Печатка цеху столярського львівського, 1715).

Місце зберігання: Львівський історичний музей, № СФ-2375.

Мідна ціха столярного цеху, 1707 р. – Табл. 4, № 5

Пам'ятка у вигляді ренесансного щита із заокругленими завитками, на чотирьох із них зображено людські голівки. На лицевому боці в овалному щиті з лаврових листочків – емблема цеху: переплетені циркуль, кутник (косинець), два залізні струги з напівзаточеними лезами, внизу – рубанок і чотири дошки в торець (у вигляді чотирьох цеглин). Зворотний бік – монограма Ісуса Христа і напис у формі серця: «Cecha rzemiosła stolarskiego Lw. A. D. 1707. 18 marty» (Ціха ремесла столярського львівського р[оку] Б[ожого] 1707, 18 березня).

Місце зберігання: Історичний музей м. Львова (1936 р.), тепер – невідомо.

Штемпель (матриця) гончарного цеху, I пол. XVI ст. – Табл. 2, № 3

У центрі, вкритого зірочками, поля печатки округлий глечик (символ цеху) з трьома квіточками на довгих стебельцях. Напис готичною мінускулою: «+ s + lutifigulorum + leopoliensis + seche» (Печатка гончарного львівського цеху). Печатка кругла, з короткою ручкою, d – 34 мм.

Місце зберігання: Львівський історичний музей, № СФ-2231.

Штемпель (матриця) гончарного цеху, XVI ст. – Табл. 2, № 4

На печатці – біблійна сцена з Адамом і Євою під деревом з плодами, яке виростає з глечика. Навколо дерева обвився змії. Єва тримає в руці яблуко. У двох концентричних колах невиразний напис: «LEO. S. VENEI. VAPW...». Печатка кругла (d – 32 мм), бронзова, з дерев'яною ручкою.

Місце зберігання: Львівський історичний музей, № СФ-2232.

Штемпель (матриця) гончарного цеху, XVIII ст. – Табл. 2, № 5

У середині печатки на гончарному верстаті продовгуватий глечик із фігурною ручкою. Навколо напис польською мовою: «CECH GAŃCZARSKI WE LWOWIE» (Цех гончарський у Львові). Матриця мідна з дерев'яною ручкою, d – 41 мм.

Місце зберігання: Львівський історичний музей, № СФ-2372.

Штемпель (матриця) кравецького цеху, XVII ст. – Табл. 2, № 7

У полі печатки геральдичний вирізний ренесансний щит, у якому представлено розкриті ножиці вістрям догори (гербовий знак цеху). Між гострими кінцями – зіп'ятий лев, звернений вліво (геральдично – вправо). В концентричних шнуркових обводах латинський напис: «+ SIGILLUM CONTVBER * LEOPOLIEN» (Печатка цеху кравців львівських). Останнє слово напису не повністю помістилось у поле печатки, відсутнє закінчення «SIS».

Печатка кругла (d – 32 мм), бронзова, без ручки.

Місце зберігання: Львівський історичний музей, СФ-2375.

Ціха львівського цеху кравців, 1619 р. – Табл. 4, № 2

У формі вирізного геральдичного щита з потрійним ланцюжком, поєднаним кільцем. На ній зображено розкриті ножиці, між їх гострими кінцями – зіп'ятий лев. З боків рік: «D. 16-19».

Місце зберігання: Львівський історичний музей, тепер – невідомо.

Ціха кравців, 1659 р. – Табл. 4, № 3

Восьмигранний щит з красивою окантовкою. В середині – розкриті ножиці, між їх гострими кінцями – постать Богородиці з немовлям на руках. З боків – два леви, звернені до середини.

Над левами напис: «MON TEESSE BOCKA MATREM». Внизу – рік: «AND 1659».

Місце зберігання: Львівський історичний музей, тепер – невідомо.

Печатка збірного цеху золотарів, малярів, ливарників і гарматників, XVI ст. – Табл. 3, № 1

У середині печатки на вирізному геральдичному щиті, поділеному на чотири поля, розміщено емблеми: 1) келих (золотарі); 2) три щити (малярі); 3) глечик з фігурною ручкою (ливарники); 4) гармата (гарматники). Навколо напис: «*ZLOTNY * MALARS * KONVYSAR * PVSKARS: » (Золотарі, малярі, ливарники, гарматники).

Печатка поставлена на документі 1589 р. «Акт судового розгляду у справі спору з золотарським цехом про право пропінанції». Вона відбита на зеленому воску, покрита паперовою кустодією і скріпляє за допомогою паперової смужки два аркуші.

Місце зберігання: ЦДАЛ. – Ф. 52, оп. 1, спр. 176, арк. 768.

Штемпель (матриця) цеху золотарів, XVII ст. – Табл. 3, № 2

На печатці зображено патрона цеху золотарів Св. Єлігія в єпископському вбранні на троні, в правій руці – молоток, у лівій – келих. Перед святим – шафа зі знаряддям праці та виробами ремесла (зокрема, підсвічником), праворуч – невелике ковадло, біля ніг – крокуючий вліво (геральдично) лев, що підтримує лапою щит, на якому вирізьблено високий келих із кришкою і заокругленою ручкою. Навколо напис: «SIGIL: CONTVB AVRIFA: LEOPOL» (Печатка цеху золотарів Львова). Штемпель срібний, із дерев'яною

ручкою, діаметр – 32 мм. Печатка, очевидно, виготовлена при виникненні самостійного цеху в 1600 р. або невдовзі після цього.

Місце зберігання: Львівський історичний музей, № СФ-2432.

Штемпель (матриця) цеху годинників, 1767 р. – Табл. 3, № 3

Всередині – коронований львівський лев, зіп'ятий на задніх лапах, звернений вліво (геральдично – вправо). У передніх лапах він тримає майстерно оздоблений годинник (емблему цеху) і три кулі з «папського» гербу м. Львова. В двох концентричних колах напис: «PIECZEĆ KONSZTU ZEGARMISTRZOWSKIEGO W LWOWIE R. P. 1767» (Печатка мистецтва годинникарського у Львові року Божого 1767). У другому слові напису – помилка, потрібно «KUNSZTU». Навколо печатки – шнурковий обвід. Печатка мідна з дерев'яною ручкою, круглої форми, d – 38 мм.

Місце зберігання: Львівський історичний музей, тепер – невідоме.

Штемпель (матриця) миловарного цеху, XVIII ст. – Табл. 3, № 4

У полі печатки – бароковий щит з майстерно викладених квіточок і гілочок, увінчаний п'ятизубою короною. Нижня частина щита поділена так званим «пониженим поясом» і декорована перехрещеними діагональними лініями. В середині – коронований зіп'ятий на задні лапи лев, звернений вліво (геральдично – вправо). У концентричних шнуркових обводах напис польською мовою: «: PIECENEC * CIHI * MIDLARSKI * LWOWSCI» (Печатка цеху львівських миловарів). Напис завершується двома віньетками. Печатка мідна з дерев'яним руків'ям, d – 52 мм. Високий рівень різьбярської майстерності межує на печатці з грубими помилками в легенді.

Місце зберігання: Львівський історичний музей, № СФ-2379.

Штемпель (матриця) цеху мулярів, XVIII ст. – Табл. 3, № 5

На печатці зображений покровитель цеху Архангел Михаїл із мечем у правій руці, поряд ініціали: «SM» (Святий Михайло). Біля його ніг – циркуль, мулярський молоток, кутник і спеціальний прилад у формі трикутника з виском для визначення вертикальності кладки. Круговий напис латинською мовою у двох концентричних шнуркових обводах: «• SIGILLUM • CONTUBERNII • MURATORUM • LEOPOLIENSIS» (Печатка цеху львівських мулярів). В полі печатки невиразна дата «17-17» або «17-11», очевидно, вибита після виготовлення матриці. Печатка мідна з дерев'яною ручкою, d – 52 мм.

Місце зберігання: Львівський історичний музей, № СФ-2382.

Штемпель (матриця) цеху палітурників, 1740 р. – Табл. 3, № 6

На ренесансному щиті вирізано прес для переплетення книг. Між його плитами – два листи картону або шкіри. Щит увінчаний геральдичною лілією. В три концентричні кола (обідки) вписано польською мовою: «: PIECZEĆ INTROLIGATORSKA I. K. M. MIASTA LWOWA R. P. 1740» (Печатка переплетників його королівської милості міста Львова року Божого 1740). Шрифт літер легенди печатки – гуманістична капітель. Цифра «7» у написі року вирізана дзеркально, у зворотному напрямі. Печатка кругла (d – 35 мм), мідна з дерев'яною ручкою.

Місце зберігання: Львівський історичний музей, тепер – невідоме.

Ціха львівського цеху ножівників, XVIII ст. – Табл. 4, № 8

Кругла, в центрі – чотирикутний загострений знизу геральдичний щит з картушем і короною зверху, яка оздоблена перлами та фігурним хрестом, що увінчує всю композицію. На щиті переплітаються три ножі без ручок і два молотки, розташовані симетрично за вертикальною лінією.

Місце зберігання: Львівський історичний музей, тепер – невідоме.

Віталій Гавриленко

ЗМІСТ

<i>Мирон Канраль</i> . Привілеї та статuti ремісничих цехів і купецьких корпорацій Львова XV-XVIII ст. (історико-правовий нарис)	V
--	---

ЗАГАЛЬНОЦЕХОВІ ПРИВІЛЕЇ

1. 1444 р. липня 21, Буда. Владислав III зберігає за львівськими крамарями, пекарями, різниками та шевцями їхні права та звичаї, беручи їх під опіку	2
2. 1525 р., вересня 13, Краків. Сигізмунд I затверджує права та привілеї львівських ремісничих цехів у їхній суперечці з краківськими цехами	3
3. 1539 р., лютого 27, Краків. Сигізмунд I, з огляду на воєнну необхідність і потребу оборони міста Львова та навколишніх земель, зберігає ремісничі цехи та їхню особливу організацію	6
4. 1540 р., лютого 27, Краків. Сигізмунд I, з огляду на воєнні потреби прикордонного краю, підтверджує права та привілеї львівських цехів	8

ПРИВІЛЕЇ ТА СТАТУТИ ДЕРЕВООБРОБНИХ ЦЕХІВ

Бондарі

5. 1492 р., лютого 4, Львів. Львівські райці затверджують статут для львівського цеху бондарів	12
6. 1494 р., травня 30, Краків. Ян Ольбрахт підтверджує статут для львівського цеху бондарів, який був прийнятий львівськими райцями 4 лютого 1492 р.	18
7. 1566, липня 24, Люблін. Сигізмунд Август дає право львівському цехові бондарів визволяти підмайстрів та учнів з інших сусідніх міст	20
8. 1601, липня 3, Львів. Цехмістри львівського бондарського цеху, на прохання городоцьких бондарів, надають статті свого статуту	22
9. 1515 р., жовтня 29, Краків. Сигізмунд I дозволяє львівським стельмахам наймати челядь колодіїв для кращого виконання свого ремесла	27

Столяри

10. 1562 р., вересня 19, Львів. Львівські райці затверджують статут цеху столярів	28
11. 1585 р., травня 9, Краків. Стефан Баторій, на прохання своїх радників, підтверджує статут цеху львівських столярів від 19 вересня 1562 р.	42

12. 1634 р., жовтня 25, Львів. Владислав IV підтверджує статут львівського цеху столярів 43
13. 1673 р., жовтня 16, Львів. Михайло підтверджує грамоту Стефана від 9 травня 1585 р., яка містить статут львівського цеху столярів 44

Токарі

14. 1578 р., липня 1, Львів. Стефан Баторій затверджує статут цеху токарів і гребінників у Львові 45
15. 1605 р., квітня 16, Львів. Львівські райці приймають кілька статей для цеху поворозників, гребінників і токарів, регулюючи внутрішньоцехові взаємини 52
16. 1653 р., липня 8, Львів. Львівські райці затверджують статут цеху токарів і поворозників 53
17. 1653 р., липня 17, Львів. Ян Казимир підтверджує грамоту райців Львова від 8 липня 1653 р., яка містить статут цеху токарів та поворозників 62

ПРИВІЛЕЇ ТА СТАТУТИ МЕТАЛООБРОБНИХ ЦЕХІВ

Ковалі

18. 1529 р., лютого 1, Львів. Львівські райці приймають статут об'єднаного цеху ковалів, слюсарів, острожників та інших майстрів залізного ремесла 64
19. 1558 р., вересня 1, Люблін. Сигізмунд Август підтверджує грамоту львівських райців від 1 лютого 1529 р., яка містить статут львівського цеху ковалів, слюсарів та інших залізних ремесел 72

Конвісарі

20. 1567 р., жовтня 14, Краків. Краківські райці підтверджують мирову угоду між краківськими та львівськими конвісарями, яка стосувалася взаємин між ними та впорядкування різних цехових справ 73
21. 1600 р., листопада 22, Львів. Львівські райці затверджують статут для цеху конвісарів 77

22. 1618 р., березня 20, Варшава. Сигізмунд III підтверджує грамоту львівських райців від 22 листопада 1600 р. з наданням статуту для цеху ливарників 82

Котлярі

23. 1616 р., лютого 7, Варшава. Сигізмунд III затверджує статут для котлярського цеху з Галицького передмістя Львова, котрий був прийнятий без погодження з райцями 83
24. 1616 р., серпня 20, Львів. Райці Львова схвалюють статут для котлярського цеху з Галицького передмістя Львова 91

25. 1617 р., лютого 19, Варшава. Сигізмунд III підтверджує та повністю наводить грамоту райців Львова від 20 серпня 1616 р., яка містить статут для котлярського цеху з Галицького передмістя 100
26. 1668 р., вересня 18, Львів. Львівський бурмистер Ян Стефан Убальдіні підписує ухвалу котлярського цеху, яка стосується внутрішнього порядку в цеху 101
- Бляхарі*
27. 1630 р., травня 15, Львів. Львівські райці затверджують статут для окремого цеху бляхарів 102
28. 1634 р., жовтня 18, Львів. Владислав IV затверджує статут львівського бляхарського цеху від 15 травня 1630 р. 108
- Голкарі*
29. 1634 р., жовтня 12, Львів. Владислав IV підтверджує окремі статті статуту, видані для львівських голкарів та їхніх підмайстрів 110
30. 1649 р., листопада 29, Львів. Львівські райці затверджують статут для львівських голкарів і ножівників 113
31. 1651 р., (листопада 21), Варшава. Ян Казимир підтверджує дві грамоти: статут для львівських голкарів і ножівників від 29 листопада 1649 р. та свою грамоту, яка підтверджує ухвалу райців, видану на користь цеху голкарів 123
- Рушничники*
32. 1637 р., лютого 20, Львів. Львівські райці затверджують статут цеху рушничників 124
33. 1638 р., грудня 29, Варшава. Владислав IV підтверджує грамоту львівських райців від 20 лютого 1637 р. зі статутом цеху рушничників та виданий декрет у справах того цеху львівських райців від 27 серпня 1637 р. 139
34. 1671 р., жовтня 30, Львів. Михайло підтверджує грамоту Владислава IV від 29 грудня 1638 р., яка містить статут львівського цеху рушничників від 20 лютого 1637 р. та доповнює статут кількома новими статтями 141
35. 1775 р., квітня 5, Львів. Райці Львова, опираючись на ухвалу депутованих райців, устанавлюють статут для підмайстрів та челяді цеху слюсарів і рушничників 145
- Мечники*
36. 1634 р., жовтня 16, Львів. Львівські райці затверджують статут львівського цеху мечників 154
37. 1640 р., серпня 6, Львів. Львівський расецький уряд ухвалює рішення двох депутованих райців щодо вирішення суперечок у цеху мечників 163
- Годинникарі*
38. 1766 р., червня 23, Львів. Львівські райці затверджують статут львівського цеху годинникарів 167

39. 1766 р., вересня 12, Варшава. Станіслав Август підтверджує витяг із львівських расецьких актів, в якому міститься статут львівського цеху годинників від 23 червня 1766 р. 178

ПРИВІЛЕЇ ТА СТАТУТИ ШКІРООБРОБНИХ ЦЕХІВ

Кушніри

40. 1470 р., березня 19, Львів. Райці міста Львова затверджують статут кушнірського цеху 182
41. 1509 р., листопада 13, Львів. Сигізмунд I, на прохання львівських райців, підтверджує статут для кушнірського цеху 185
42. 1643 р., березня 7, Львів. Львівський расецький уряд затверджує ординацію цеху кушнірів, що стосується взаємин підмайстрів та майстрів у цеху 192
43. 1662 р., березня 3, Варшава. Ян Казимир підтверджує й уточнює окремі положення попередніх привілеїв та статутів кушнірського цеху Львова, не наводячи їх повністю 197

Шевці

44. 1533 р., червня 10, Краків. Сигізмунд I видає підтвердження привілею на користь львівського цеху шевців 204
45. 1618 р., листопада 30, Львів. Львівський староста Станіслав Мнішек видає розпорядження про заснування окремого цеху для українських шевців на Краківському передмісті 204
46. 1620 р., лютого 28, Варшава. Сигізмунд III підтверджує грамоту львівського старости Станіслава Мнішка від 30 листопада 1618 р. про заснування цеху українських шевців на передмісті 206
47. 1633 р., березня 27, Краків. Владислав IV підтверджує грамоту Сигізмунда III від 28 лютого 1620 р., що містить диплом львівського старости Станіслава Мнішка від 30 листопада 1618 р. про заснування цеху українських шевців на передмісті 207
48. 1633 р., жовтня 26, Львів. Райці Львова, на прохання цехмістрів та майстрів шевського цеху, підтверджують статут цеху з 14 статей 209
49. 1634 р., серпня 26, Варшава. Владислав IV, на прохання львівського цеху шевців, підтверджує грамоту райців Львова від 26 жовтня 1633 р., яка містить статут шевського цеху 216
50. 1641 р., серпня 9, Львів. Львівські райці підтверджують угоду між українськими та польськими шевцями від 20 липня 1641 р. 217

51. 1671 р., жовтня 22, Львів. Михайло, на прохання львівського цеху шевців, підтверджує грамоту Владислава IV від 22 серпня 1634 р. та два документи райців Львова від 9 серпня 1641 р. і 24 жовтня 1671 р. 221

52. 1748 р., Львів. Проект статуту майстрів шевського цеху, поданий на затвердження львівським райцям, про встановлення нових обмежуючих правил поведінки для підмайстрів 224

Калитники

53. 1575 р., березня 21, Львів. Львівські райці, на прохання представників калитників, устанавлюють статут їхнього цеху 226

54. 1774 р., вересня 12, Львів. Львівські райці, опираючись на ухвалу депутатів райців, підтверджують статут для цеху калитників та рукавичників 233

Римарі

55. 1598 р., лютого 17, Львів. Цехмістри львівського цеху римарів, сідлярів та пасників на прохання городоцьких римарів надають їм статті свого статуту 245

56. 1617 р., червня 23, Львів. Львівські райці затверджують статут цеху римарів та ольштерників 250

57. 1618 р., лютого 28, Варшава. Сигізмунд III підтверджує грамоту львівських райців від 23 червня 1617 р. зі статутом цеху римарів та ольштерників 259

Чинбарі

58. 1620 р., серпня 28, Львів. Львівські райці, на прохання чинбарів, устанавлюють і затверджують статут цеху чинбарів 260

59. 1621 р., вересня 5, Варшава. Сигізмунд III підтверджує статті статуту львівського цеху чинбарів від 28 серпня 1620 р. 275

60. 1717 р., березня 20, Варшава. Август II підтверджує статут львівського цеху чинбарів, оригінал якого згорів у пожежі 275

61. 1757 р., червня 2, Варшава. Август III підтверджує статут львівського цеху чинбарів, наданий Августом II грамотою від 20 березня 1717 р. 285

Сап'яники

62. 1620 р., липня 1, Львів. Львівські райці затверджують статут львівського цеху сап'яників 286

63. 1620 р., вересня 29, Варшава. Сигізмунд III підтверджує статут львівського цеху сап'яників, який був затверджений львівськими райцями 1 липня 1620 р. 293

64. 1667 р., травня 26, Варшава. Ян Казимир підтверджує статут львівського цеху сап'яників, який був затверджений львівськими райцями 29 вересня 1620 р. 294

Сідлярі

65. 1650, серпня 11, Львів. Львівські райці затверджують статут львівського цеху сідлярів 296
66. 1671 р., жовтня 16, Львів. Михайло підтверджує грамоту львівських райців від 11 серпня 1650 р., яка містить статут львівського цеху сідлярів 307
67. 1698 р., вересня 10, Львів. Август II підтверджує грамоту Михайла від 16 жовтня 1671 р., яка містить статут цеху сідлярів від 11 серпня 1650 р. 308
68. 1740 р., травня 22, Львів. Львівський сідлярський цех приймає новий статут 309

ПРИВІЛЕЇ ТА СТАТУТИ ОДЯГОВИХ ЦЕХІВ

Ткачі

69. 1459 р., вересня 10, Львів. Львівські райці надають статут для цеху ткачів 326
70. 1469 р., червня 14, Львів. Статут підмайстрів львівського ткацького цеху, затверджений раєцьким урядом 331
71. 1535 р., грудня 11, Львів. Райці Львова затверджують статут львівського ткацького цеху 334
72. 1553 р., березня 27, Краків. Сигізмунд Август підтверджує без наведення статут львівського ткацького цеху та додає до нього чотири нові статті 342
73. 1576 р., листопада 5, Торунь. Стефан Баторій затверджує грамоту Сигізмунда Августа від 27 березня 1553 р., видану на користь львівського цеху ткачів 344
74. 1619 р., грудня 6, Львів. Райці Львова затверджують статті для ткацького цеху, які стосуються паргачів 346
75. 1634 р., жовтня 12, Львів. Владислав IV підтвердив грамоту Стефана Баторія від 5 листопада 1576 р., яка містить привілеї та права львівського цеху ткачів 350
76. 1644 р., серпня 8, Львів. Львівські райці Миколай Зихіні та Ян Убальдіні встановлюють нову ординацію ткацького цеху для вирішення суперечок між майстрами та підмайстрами 352
77. 1653 р., серпня 15, Львів. Ян Казимир підтверджує грамоту Владислава IV від 12 жовтня 1634 р. з підтвердженням статуту львівського ткацького цеху Сигізмунда Августа від 27 березня 1553 р. та додає кілька нових статей 358

Кравці

78. 1533 р., червня 10, Краків. Сигізмунд I дозволяє львівським кравцям мати свій цех і встановлює деякі нові положення щодо ведення кравецького ремесла 361
79. 1534 р., березня 4, Львів. Львівські райці затверджують статті для львівського цеху кравців, які стосуються виконання їхніх майстерських проб і вступу до цеху 363

80. 1576 р., листопада 5, Торунь. Стефан Баторій підтверджує грамоту Сигізмунда I від 10 червня 1533 р., яка містить надання певних прав цеху львівських кравців, та одночасно надає кілька статей	366
81. 1634 р., жовтня 26, Львів. Владислав IV підтверджує сфальшовану грамоту львівських райців від 31 жовтня 1533 р., яка містить статут кравецького цеху, а також ухвалу цього цеху від 24 жовтня 1634 р.	369
82. 1640, жовтня 6, Львів. Львівський раєцький уряд затверджує ухвалу кравецького цеху, що стосувалася взаємин з челяддю в цеху	377
83. 1646 р., листопада 15, (Львів). Майстри кравецького цеху у Львові відновлюють затверджений у 1491 р. текст статуту для кравецьких підмайстрів, подаючи його польською мовою	379
84. 1646 р., грудня 12, Львів. Райці Львова підтверджують статут для кравців-підмайстрів від 15 листопада 1646 р.	385
85. 1700 р., травня 28, Варшава. Август II підтверджує без наведення кілька грамот польських королів та львівських райців, що містять права, статuti та привілеї, надані цеху львівських кравців	387
86. 1701 р., квітня 27, Львів. Райці Львова затверджують певні статті, які стосуються становища українців-уніатів у кравецькому цеху	389
<i>Шапкарі</i>	
87. 1590 р., грудня 3, Львів. Львівські райці затверджують статут для львівського цеху шапкарів	392
88. 1598 р., липня 27, Львів. Угода майстрів шапкарського цеху з підмайстрами про підвищення підмайстрам заробітної плати	404
89. 1615 р., жовтня 7, Львів. Сигізмунд III підтверджує певні статті для львівського цеху шапкарів на Галицькому передмісті	405
90. 1620 р., травня 22, Варшава. Сигізмунд III підтверджує статут для львівського цеху шапкарів, який прийняли львівські райці 3 грудня 1590 р.	415
91. 1641 р., грудня 14, Львів. Львівський раєцький уряд підтверджує ухвалу цеху шапкарів	416
<i>Пасамонники</i>	
92. 1634 р., жовтня 27, Львів. Владислав IV підтверджує цех львівських пасамонників і статті, які слугують цьому цеху	418
<i>Вишивальники</i>	
93. 1658 р., травня 11, Львів. Львівські райці приймають статут для цеху вишивальників і лучників	419

ПРИВІЛЕЇ ТА СТАТУТИ БУДІВЕЛЬНИХ ЦЕХІВ

Гончарі

94. 1535 р., квітня 20, Львів. Райці Львова, на прохання гончарів, установлюють певне число у 12 гончарських яток, які мають бути у місті 432
95. 1537 р., серпня 20, Львів. Сигізмунд I підтверджує статут львівських гончарів, затверджений райцями 433
96. 1558 р., липня 9, Красний Став. Сигізмунд Август підтверджує грамоту львівських райців про обмеження кількості членів цеху гончарів від 20 квітня 1535 р. та окремо надає йому статут з кількох статей 438
97. 1597 р., жовтня 10, Львів. Львівські райці встановлюють для гончарів нове місце на площі Ринок для їхніх яток у зв'язку з побудовою яток для шапкарів 442

Муляри

98. 1572 р., квітня 14, Львів. Львівські райці затверджують статут для місцевого цеху мулярів і каменярів 444
99. 1580 р., березня 5, Львів. Львівські райці встановлюють статут для цеху мулярів 449
100. 1601 р., січня 31, Львів. Львівські райці встановлюють статут для братства мулярів-підмайстрів 454
101. 1601 р., березня 24, Варшава. Сигізмунд III підтверджує грамоту львівських райців від 5 березня 1580 р. з новим статутом для цеху мулярів та додає до нього окремі положення 459
102. 1612 р., квітня 11, Львів. Львівські райці вносять зміни у статут мулярського цеху у зв'язку з суперечками майстрів та підмайстрів 461
103. 1641 р., березня 25, Львів. Львівські райці підтверджують ординацію, яку прийняли для вирішення суперечок у мулярському цеху 464
104. 1737 р., грудня 2, Львів. Львівські райці затверджують статут мулярського цеху, виданий у зв'язку з постійними суперечками між майстрами і підмайстрами 470
105. 1769 р., грудня 31, Варшава. Станіслав Август підтверджує грамоту Сигізмунда III від 24 березня 1601 р., яка містить підтвердження статуту львівського мулярського цеху від 5 березня 1580 р. 475

Теслі

106. 1621 р., вересня 5, Варшава. Сигізмунд III підтверджує статут цеху львівських тесль від 29 серпня 1620 р. 477
107. 1627 р., березня 15, Львів. Львівські райці додають до статуту теслярського цеху кілька статей, які стосуються взаємин майстрів та підмайстрів 477

108. 1641 р., серпня 28, Львів. Львівські райці, на прохання місцевих теслярів, затверджують статут теслярського цеху 479
109. 1645 р., листопада 22, Львів. Львівські райці уточнюють статут теслярського цеху та додають статті, які стосуються взаємин майстрів та підмайстрів 488
110. 1649 р., грудня 30, Варшава. Ян Казимир затверджує грамоту райців від 22 листопада 1645 р., яка містить уточнювальні статті до статуту теслярського цеху 493

ПРИВІЛЕЇ ТА СТАТУТИ КУПЕЦЬКИХ КОРПОРАЦІЙ

Купці

111. 1519 р., березня 14, Пйотрків. Сигізмунд I надає привілей для братства купців багатих крамів у Львові, за яким тільки вони мають право торгувати вроздріб у місті 496
112. 1524 р., жовтня 20, Львів. Сигізмунд I, зважаючи на права львівських купців, забороняє придворним купцям під час перебування короля у Львові продавати товари на площі Ринок та у сусідніх вулицях 498
113. 1527 р., грудня 30, Львів. Львівські райці регулюють порядок продажу крамарями як привізних, так і місцевих товарів, виготовлених у Львові ремісниками 500
114. 1577 р., листопада 7, Мальборк. Стефан Баторій підтверджує привілей Сигізмунда I від 14 березня 1519 р., який містить надання для львівських купців 504
115. 1634 р., жовтня 5, Львів. Владислав IV підтверджує грамоту Стефана Баторія від 7 листопада 1577 р., яка містить привілей Сигізмунда I для львівських купців від 14 березня 1519 р. 506
116. 1653 р., серпня 23, Львів. Ян Казимир підтверджує грамоту Владислава IV від 5 жовтня 1634 р., яка містить привілей Сигізмунда I для львівських купців від 14 березня 1519 р. 507
117. 1767 р., вересня 4, Львів. Львівські райці затверджують статут для цеху купців 508
118. 1767 р., вересня 26, Варшава. Станіслав Август підтверджує витяг з львівської раецької книги від 4 вересня 1767 р., який містить грамоту львівських райців з новим статутом львівського цеху купців 527

Суконники

119. 1594 р., грудня 19, Львів. Львівські райці створюють окрему корпорацію суконників і надають їй певні права 528
120. 1595 р., березня 17, Краків. Сигізмунд III, на прохання львівських суконників, підтверджує дві грамоти: Стефана Баторія від 21 жовтня 1578 р. та львівських райців від 19 грудня 1594 р., за якими утворювалася окрема корпорація суконників 530
121. 1598 р., квітня 6, Львів. Райці Львова, на прохання львівських суконників, приймають рішення про їхню кількість у місті та регулюють деякі інші питання 532

Тандетники

122. 1663 р., лютого 15, Львів. Ян Казимир надає право євреям-тандетникам безперешкодно займатися їхньою діяльністю у Львові 533

Шинкарі

123. 1696 р., серпня 29, Львів. Львівські райці затверджують статут львівських шинкарів 535
124. 1698 р., вересня 25, Варшава. Август II підтверджує грамоту райців Львова від 29 серпня 1696 р., яка містить статут львівських шинкарів 546

Торбярі

125. 1761 р., травня 18, Львів. Уряд львівського підвоєводи встановлює патрона й старших для єврейського цеху торбярів, а також доповнює статут, що був прийнятий 6 серпня 1754 р. 548

ПРИВІЛЕЇ ТА СТАТУТИ МИСТЕЦЬКИХ ЦЕХІВ

Малярі

126. 1595 р., серпня 12, Краків. Сигізмунд III видає привілей для львівського католицького товариства малярів 552
127. 1596 р., січня 21, Львів. Львівський римо-католицький архієпископ Ян Димитр Соліковський надає привілей львівському католицькому товариству малярів 554
128. 1596 р., липня 10, Львів. Львівський римо-католицький архієпископ Ян Димитр Соліковський встановлює братство католицьких малярів у Львові 558
129. 1597 р., січня 10, Варшава. Сигізмунд III підтверджує привілей львівського архієпископа Яна Димитра Соліковського для львівського цеху малярів від 21 січня 1596 р. 561
130. 1597 р., січня 18, Львів. Львівські райці встановлюють статут для окремого малярського цеху у Львові 562
131. 1597 р., березня 10, Варшава. Сигізмунд III затверджує грамоту львівських райців від 18 січня 1597 р. зі статутом для львівського цеху малярів 568
132. 1597 р., березня 20, Варшава. Сигізмунд III затверджує привілей львівського архієпископа Яна Димитра Соліковського для львівського цеху малярів від 10 липня 1596 р. 569
133. 1662 р., листопада 8, Львів. Ян Казимир підтверджує без наведення давні привілеї, надані його попередниками львівському цеху малярів 570
134. 1685 р., лютого 3, Львів. Ян III Собеський підтверджує грамоту Яна Казимира від 8 листопада 1662 р., де подано права львівського цеху малярів 572

Золотарі

135. 1599 р., жовтня 9, Львів. Львівські райці затверджують ухвалу, в якій регулюють торгівлі взаємини львівських цехових золотарів з євреями 574
136. 1600 р., березня 16, Львів. Львівські райці затверджують статут цеху золотарів 575
137. 1600 р., березня 22, Варшава. Сигізмунд III затверджує статут львівського золотарського цеху, прийнятий львівськими райцями 16 березня 1600 р. 580
138. 1600 р., серпня 7, Львів. Львівські райці підтверджують угоду, за якою львівські золотарі та конвісарі утворюють два окремі цехи 581
139. 1649, вересня 6, Львів. Львівські райці на прохання цехмістрів золотарського цеху підтверджують дві статті, що регулюють внутрішні взаємини у цеху 583
140. 1678, липня 20, Львів. Львівські райці затверджують для золотарського цеху новий статут, уточнюючи взаємини цеху з партачами та євреями 585

ПРИВІЛЕЇ ТА СТАТУТИ ХАРЧОВИХ РЕМЕСЕЛ

Пекарі

141. 1479 р., червня 8, Пйотрків. Казимир IV дозволяє львівським цеховим пекарям продавати у Львові протягом тижня будь-який хліб, за винятком вівторка та суботи, а іншим людям – тільки житній хліб, і тільки у вівторок і суботу 592
142. 1524 р., жовтня 18, Львів. Сигізмунд I підтверджує привілей Казимира IV від 8 червня 1479 р., виданий на користь львівського цеху пекарів 594
143. 1570 р., липня 31, Варшава. Сигізмунд Август підтверджує грамоту Сигізмунда I від 18 жовтня 1524 р., в якій міститься привілей Казимира IV від 8 червня 1479 р., виданий на користь цеху пекарів, а також уточнює деякі положення привілею 595
144. 1577 р., травня 13, Бродниця. Стефан Баторій підтверджує грамоту Сигізмунда Августа від 31 липня 1570 р., яка містить привілей Казимира IV від 8 червня 1479 р., виданий на користь львівського цеху пекарів 597
145. 1598 р., грудня 2, Львів. Львівські райці приймають статут підмайстрів місцевого пекарського цеху 598
146. 1634 р., жовтня 17, Львів. Владислав IV підтверджує грамоту Стефана Баторія, яка містить привілей Казимира IV від 8 червня 1479 р., виданий на користь львівського цеху пекарів 603
147. 1652 р., квітня 16, Варшава. Ян Казимир підтверджує грамоту Владислава IV від 17 жовтня 1634 р., яка містить привілей Казимира IV від 8 червня 1479 р., виданий на користь львівського цеху пекарів 605
148. 1671 р., жовтня 30, Львів. Михайло підтверджує грамоту Яна Казимира від 16 квітня 1652 р., яка містить привілей Казимира IV від 8 червня 1479 р., виданий на користь цеху пекарів 606

149. 1690 р., травня 14, Варшава. Ян III Собеський підтверджує привілей Казимира IV від 8 червня 1479 р., виданий на користь львівського цеху пекарів 609
150. 1712 р., квітня 22, Варшава. Август II підтверджує дві грамоти: Михайла від 30 жовтня 1671 р. та Яна III від 14 травня 1690 р., в яких містяться права та привілеї пекарського цеху 611
151. 1769 р., грудня 2, Варшава. Станіслав Август підтверджує права та привілеї львівського пекарського цеху, які містять підтвердження попередніх королів, у тому числі й найдавніший привілей Казимира IV від 8 червня 1479 р. 613
152. 1770 р., серпня 14 та листопада 14, Львів. Депутовані від міської ради райці Львова Василь Ілляшевич, Ян Шкроховський, Йозеф Бляйхнер встановлюють статут для цеху пекарів житнього хліба, залишаючи невирішені питання на вирішення раєцької колегії 614
- Різники*
153. 1510 р., серпня 31, Краків. Сигізмунд I надає львівським різникам право вільного торгу з певними часовими обмеженнями 626
154. 1510 р., жовтня 14, Краків. Сигізмунд I надає вірменським різникам право вільного торгу, як й іншим львівським різникам 628
155. 1550 р., серпня 6, Краків. Сигізмунд Август вирішує суперечку між львівськими різниками та міщанами у справі вільного торгу м'ясом 629
156. 1577 р., травня 11, Бродниця. Стефан Баторій підтверджує права і привілеї цеху різників у Львові та вносить певні уточнення, які регулюють торгівлю м'ясом у місті 632
157. 1620 р., серпня 22, Львів. Райці Львова встановлюють ординацію для цеху різників, яка регулює їхні взаємини з нецеховими різниками та дозволяє останнім вступати до цеху 635
158. 1634 р., жовтня 16, Львів. Львівські райці приймають новий статут львівського цеху різників 639
159. 1634 р., жовтня 20, Львів. Владислав IV підтверджує статут львівських різників, за яким число різників у місті зросло до 40 осіб 645
160. 1634 р., жовтня 27, Львів. Владислав IV звільнив львівських різників від сплати земського мита за куплену худобу 646
161. 1634 р., жовтня 27, Львів. Владислав IV підтверджує дві грамоти: Стефана Баторія від 11 травня 1577 р. та львівських райців від 16 жовтня 1634 р. з новим статутом цеху різників 646
162. 1649 р., вересня 4, Львів. Ян Казимир підтверджує грамоту Владислава IV від 27 жовтня 1634 р. з новим статутом львівського цеху різників від 16 жовтня 1634 р. ... 648
163. 1651, березня 14, Варшава. Ян Казимир підтверджує дозвіл львівського старости Анджея Мнішка для єврейських різників на побудову на підзамчанській юридикції, над р. Полтвою, восьми яток 649

164. 1663 р., лютого 3, Львів. Львівські райці затверджують ординацію для цеху різників 650
165. 1663 р., березня 26, Львів. Ян Казимир підтверджує грамоту львівських райців від 3 лютого 1663 р., яка регулює взаємини в цеху різників 653
166. 1671 р., жовтня 30, Львів. Михайло підтверджує дві грамоти Яна Казимира: одну від 26 березня 1663 р. з грамотою Стефана Баторія від 11 травня 1577 р. і статутом львівського цеху різників від 16 жовтня 1634 р., та другу – з ординацією того ж цеху від 3 лютого 1663 р. 655
167. 1690 р., грудня 16, Жовква. Ян III Собеський підтверджує грамоту Михайла від 30 жовтня 1671 р. з підтвердженням прав і привілеїв львівського цеху різників 656
168. 17[14 р., квітня] 10, Львів. Ухвала цехмістрів і майстрів різницького цеху про правила поведінки підмайстрів та учнів і порядок виконання ними цехових обов'язків 658
169. 1726 р., лютого 13, Львів. Львівські райці, на прохання цеху різників, затверджують статут з десяти статей, які стосуються взаємин майстрів та підмайстрів 664
170. 1765 р., серпня 10, Варшава. Станіслав Август підтверджує грамоту Яна III від 16 грудня 1690 р. з підтвердженням прав і привілеїв львівського цеху різників 670

Броварники

171. 1621 р., серпня 12, Львів. Райці Львова, на прохання цеху солодовників, медоварів та пивоварів, яким згорів привілей, затверджують статут цеху з 12 статей 672
172. 1634 р., жовтня 18, Львів. Владислав IV підтверджує грамоту львівських райців від 12 серпня 1621 р., яка містить статут цеху львівських броварників 678
173. 1649 р., грудня 30, Львів. Ян Казимир підтверджує грамоту Владислава IV від 18 жовтня 1634 р. з статутом цеху львівських броварників від 12 серпня 1621 р. ... 679
174. 1671 р., жовтня 13, Львів. Михайло підтверджує грамоту Яна Казимира від 30 грудня 1649 р. з статутом цеху від 12 серпня 1621 р. 680
175. 1679 р., березня 9, Гродно. Ян III Собеський підтверджує грамоту Яна Казимира від 30 грудня 1649 р., яка містить статут броварницького цеху від 12 серпня 1621 р. .. 681

ПРИВІЛЕЇ ТА СТАТУТИ ПОБУТОВИХ ТА ІНШИХ РЕМЕСЕЛ

Миловари

176. 1561 р., липня 21, Львів. Львівські райці, на прохання миловарів, затверджують статут їхнього цеху 684
177. 1563 р., лютого 9, Пйотрків. Сигізмунд Август, на прохання львівських миловарів, підтверджує статут цього цеху від 21 липня 1561 р., затверджений львівськими райцями, та додає до нього кілька нових статей 688

178. 1605 р., квітня 16, Львів. Львівські райці приймають кілька пунктів, регулюючи взаємини між миловарами, калитниками, бляхарями, кордибанниками, вибілювачами, пасамонниками 693

Цирульники

179. 1578 р., серпня 20, Львів. Львівські райці, на прохання представників цеху цирульників, затверджують статут їхнього цеху 694
180. 1578 р., вересня 8, Львів. Стефан Баторій, на прохання старших та цілого цеху львівських цирульників, підтверджує грамоту львівських райців зі статутом цеху від 20 серпня 1578 р. 698
181. 1588 р., вересня 3, Краків. Сигізмунд III, на прохання старших і всього цеху львівських цирульників, затверджує 10 статей для їхнього статуту від 20 серпня 1578 р. 701
182. 1611 р., грудня 17, Львів. Львівські райці затверджують статут львівського цеху цирульників 702
183. 1612 р., березня 11, Варшава. Сигізмунд III підтверджує та повністю наводить текст статуту цеху цирульників, який затвердили львівські райці 17 грудня 1611 р. 707
184. 1687 р., листопада 26, Львів. Львівські райці доповнюють статут цеху львівських цирульників п'ятьма додатковими статтями 709
185. 1691 р., квітня 6, Варшава. Ян III Собеський підтверджує грамоту Сигізмунда III від 11 березня 1612 р., яка містить статут цеху львівських цирульників 712
186. 1691 р., квітня 6, Варшава. Ян III Собеський підтверджує грамоту львівських райців від 26 листопада 1687 р., яка доповнює статут цеху львівських цирульників п'ятьма додатковими статтями 713

Музики

187. 1580 р., березня 9, Львів. Львівські райці затверджують статут корпорації львівських музик 714
188. 1634 р., жовтня 24, Львів. Владислав IV підтверджує статут корпорації львівських музик, прийнятий райцями Львова 9 березня 1580 р. 718

Аптекарі

189. 1600 р. жовтня 16, Львів. Львівські райці підтверджують ухвалу аптекарів, яка стосувалася забезпечення воском свічника у катедральному храмі 720
190. 1609 р., травня 9, Львів. Львівські райці затверджують статут для аптекарської корпорації 721
191. 1611 р., січня 26, поля під Смоленськом. Сигізмунд III підтверджує грамоту львівських райців від 9 травня 1609 р., яка містить статут для львівської аптекарської корпорації 725

192. 1634 р., жовтня 25, Львів. Львівські райці затверджують статті, які регулюють взаємини у корпорації львівських аптекарів 726
193. 1634 р., жовтня 27, Львів. Владислав IV підтверджує статті, які видали львівські райці для корпорації аптекарів 729
194. 1656 р., квітня 8, Львів. Ян Казимир підтверджує грамоту Владислава IV від 27 жовтня 1634 р., яка містить кілька статей корпорації львівських аптекарів 730

Сіткарі

195. 1682 р., липня 11, Львів. Львівський раецький уряд ухвалив статті для утворення окремого цеху сіткарів 732

Палітурники

196. 1740 р., жовтня 1, Львів. Львівські райці затверджують статут львівського цеху палітурників із 26 статей 734
197. 1744 р., листопада 22, Гродно. Август III підтверджує грамоту львівських райців від 1 жовтня 1740 р., яка містить статут львівського цеху палітурників із 26 статей 748

- СПИСОК СКОРОЧЕНЬ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ 751
- СЛОВНИК ЗАСТАРІЛИХ РЕМІСНИЧИХ ТЕРМІНІВ 753
- МЕТРОЛОГІЧНО-НУМІЗМАТИЧНИЙ СЛОВНИК 757
- УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ 758
- ПРЕДМЕТНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПОКАЖЧИК 759
- ПОКАЖЧИК ІМЕН ТА МІСЦЕВОСТЕЙ 773
- ОПИС ЛЬВІВСЬКИХ ЦЕХОВИХ ПЕЧАТОК ТА ЦІХ
XIV-XVIII ст. (*Віталій Гавриленко*) 795

ЕКОНОМІЧНІ ПРИВІЛЕЇ МІСТА ЛЬВОВА XV-XVIII СТ.: ПРИВІЛЕЇ ТА
СТАТУТИ РЕМІСНИЧИХ ЦЕХІВ І КУПЕЦЬКИХ КОРПОРАЦІЙ

Збірник документів

Упорядник
Мирон Капраль

Наукові редактори
Ярослав Дашкевич, Роман Шуст

Художнє оформлення
Мар'яна Пелех за ідеєю Юрка Коха

Комп'ютерне макетування
Михайло Гладьо

Літературне редагування
Наталя Кіт

Таблиця 1. Печатки львівських цехів (1425 р.)

1. Різників; 2. Крамарів; 3. Пекарів; 4. Кушнірів.

Продовження таблиці 1.

5

6

7

8

9

5. Шевців; 6. Броварників; 7. Ковалів; 8. Римарів і сідлярів; 9. Чинбарів.

Таблиця 2. Печатки львівських цехів XVI-XVIII ст.

1

2

3

4

1. Бондарів, XVIII ст.; 2. Столярів, 1715 р.; 3. Гончарів, XVI ст.; 4. Гончарів, XVI ст.

Продовження таблиці 2.

5

6

7

8

5. Гончарів, XVIII ст.; 6. Пекарів, перша половина XVIII ст.; 7. Кравців, XVII ст. 8. Сідлярів, 1740 р.

Таблиця 3. Печатки львівських цехів XVI-XVIII ст.

1

2

3

4

1. Цеху золотарів, малярів, ливарників і гарматників, XVI ст.; 2. Золотарів, XVII ст.;
3. Годинників, 1767 р.; 4. Миловарів, XVIII ст.;

Продовження таблиці 3.

5

6

7

5. Мулярів, 1717 р.; 6. Переплетників, 1740 р.; 7. Купців, 1768 р.

Таблиця 4. Ціхи львівських цехів XVI-XVIII ст.

1

2

3

4

1. Руських (українських) кушнірів, 1594 р.; 2. Кравців, 1619 р.;
3. Кравців, 1659 р.; 4. Шевців, 1620 р.

Продовження таблиці 4.

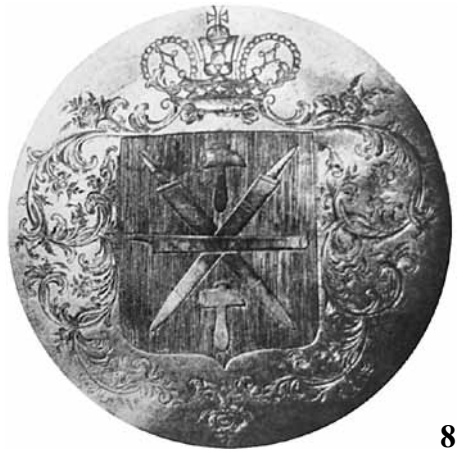
5

6

7

8

5. Столярів, 1707 р.; 6. Шевців, XVIII ст.; 7. Сідлярів, 1775 р.; 8. Ножівників, XVIII ст.